This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

620277

PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS.

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

RECHTSBRONNEN DER STAD ZUTPHEN

VAN HET BEGIN DER 14DE

TOT DE TWEEDE HELFT DER 16DE EEUW.

UITGEGEVEN

DOOR

Mr. C. PIJNACKER HORDIJK,

HOOGLEERAAR TE AMSTERDAM.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1881.

WERKEN DER VEREENIGING

TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 2.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1881.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
620277
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
R 1918 L

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

INLEIDING.

§ 1. Voor de kennis der Nederlandsche rechtsgeschiedenis zijn slechts weinige steden van ons vaderland zoo gewichtig als Zutphen. Zoowel wegens de oudheid harer stedelijke vrijheden als om den invloed, door haar op de ontwikkeling van het recht in andere steden uitgeoefend, is de stad Zutphen voor den beoefenaar onzer rechtsgeschiedenis de merkwaardigste plaats van Gelderland en een der belangrijkste van ons geheele vaderland. Utrecht [1]), Tiel [2]), Stavoren [3]) mogen reeds voor het jaar 1190 en dus vroeger dan Zutphen stedelijke vrijheden van den keizer of van den bisschop van Utrecht ontvangen hebben, in het gebied der graven van Gelre [4]) is Zutphen de eerste plaats, welke tot eene vrije stad werd verheven [5]). En de rechten en privilegiën, welke Zutphen bezat, zijn in de 13de en in de 14de eeuw, meestal echter met eenige beperkingen, aan vele andere plaatsen in Gelderland toegekend. Zoo gaf graaf Otto II in 1231 aan Harderwijk [6]), in

---

1) In 1122 bevestigt Hendrik V de voorrechten, door bisschop Godebald aan Utrecht en Muiden gegeven (Oorkondenboek van Holland en Zeeland, I No. 111). Muiden was toen de voorhaven van Utrecht, zooals IJmuiden thans van Amsterdam.

2) Alpertus de diversitate temporum (omstreeks 1022) spreekt reeds van een „karta ab imperatore" aan de Tielenses gegeven. Zie het aangehaalde geschrift II C. 20 (ed. Dederich p. 48).

3) In 1118 bevestigt Hendrik V het privilegie, door zijn vader Hendrik IV in overeenstemming met de bepalingen van Egbert van Meissen (1056—1090) aan Stavoren gegeven. Zie o. a. von Richthofen: Untersuchungen über Friesische Rechtsgeschichte, I bl. 157 en vlg.

4) Tiel kwam pas in 1339 onder de heerschappij der hertogen van Gelre.

5) Deventer, Dordrecht en Middelburg schijnen in denzelfden tijd als Zutphen stedelijke vrijheden ontvangen te hebben.

6) Bondam: Charterboek des hertogdoms Gelre en graafschaps Zutfen III No. 4; Sloet: Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutfen No. 546.

in de 14e eeuw — verzameld en ten behoeve dier dochtersteden afgeschreven [1]).

Al laten wij de steden van het kwartier van Roermond, waarvan de betrekking tot Zutphen niet duidelijk blijkt [2]), buiten rekening, toch hebben niet minder dan twaalf steden, nl. Arnhem [3]), Harderwijk, Wageningen, Elburg, Hattem, Nijkerk [4]), Doesburg, Doetinchem, Lochem, Groenlo, Gent en Emmerik [5]) de rechten van Zutphen ontvangen. Te zamen vormen de rechten dezer plaatsen dus een stadrechtsfamilie, waarvan het Zutphensche als het moederrecht is te beschouwen. Dat dit moederrecht in zijn geheel en in zuiveren vorm verdient te worden bekend gemaakt en in de werken der *Vereeniging tot het uitgeven der bronnen van het oude vaderlandsche recht* eene eerste plaats mag innemen, zal wel niet nader behoeven te worden aangetoond. Ook voor de studie der latere rechtsbronnen gelden nog altijd de woorden van P. Bondam [6]): „Quamdiu foecunda illa legum Gelricarum mater Zutphania, a qua, velut ab oraculo Delphico, antiquitus pleraeque civitates in causis arduis responsa petere solebant, opes suas et thesauros non recludat et vetera sua ac maximam partem seculo XIII [7]) jam in scripturam, ut oblivioni eriperentur, redacta statuta et consuetudines in lucem non protrahat, tamdiu utique in jure Gelrico et statutis municipalibus aliarum ejus regionis civitatum solide interpretandis hallucinabimur, et in plurimis caecorum instar oberrandum erit." Thans zijn de archieven van

---

1) De bewijzen vindt men in de beschrijving der door mij gebruikte of aan mij bekende handschriften.

2) Zie over Nieuwstad, Montfoort en Kriekenbeek de boven aangehaalde voorrechtsbrieven van 1312. De heer P. Nijhoff leert in de Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, Nieuwe Reeks, Deel IV, Boekbeschouwing bl. 3 en 4, dat „de rechten der steden Gelder en Venlo op de leest van die van Zutphen geschoeid waren." Zoo reeds van Spaen: Historie van Gelderland, Deel I bl. 253, ook voor Roermond. Een ander bewijs voor deze stelling heb ik niet kunnen vinden dan dat, volgens de brieven van 1312, Wageningen de rechten van Gelre, en Montfoort en Kriekenbeek de rechten van Roermond ontvingen, terwijl deze drie plaatsen toch haar hofvaart naar Zutphen hadden. Zie Nijhoff t. a. p. I No. 139—141.

3) Culemborch had weder zijn hofvaart naar Arnhem. Zie van Hasselt's Arnhemsche Oudh. I No. 2.

4) Zie den brief van 1413 voor Nijkerk, dat echter slechts korten tijd als stad werd beschouwd, bij Slichtenhorst: Geldersche Geschiedenissen, bl. 582.

5) Van Zevenaar ging de hofvaart naar Emmerik. Zie Teschenmacheri Annales Cliviae, Codex diplomaticus No. 32.

6) Petri Bondam Oratio de subsidiis ad solidam juris Belgici cognitionem necessariis, vulgo tamen nimis negligi solitis, Utr. 1773, bl. 41.

7) Lees „seculo XIV". Ten onrechte spreekt ook Rutger Bondam in het aangehaalde Specimen, bl. 17 van „antiqua statuta, seculo XII et XIII in usum hujus civitatis a magistratibus jam condita, quae in archivis urbis inedita latent."

Zutphen voor alle belangstellenden geopend en moet dan ook van deze gelegenheid tot vermeerdering onzer kennis van het oude vaderlandsche recht gretig worden gebruik gemaakt.

Het is mijn voornemen na de rechtsbronnen van Zutphen ook de rechtsbronnen der steden, welke tot de Zutphensche familie behooren, door den druk bekend te maken. Ik begin echter met de Zutphensche rechten, waarvan de oudste, tot de 14de eeuw behoorende, voor ons het meeste belang hebben. In den vorm, waarin het recht van Zutphen toen werd opgeteekend, is het voor de dochtersteden afgeschreven; in dien vorm werd het in deze steden toegepast.

Voor ik echter tot de mededeeling der Zutphensche rechten overga, behooren eenige opmerkingen te worden gemaakt over de geschiedenis der stad Zutphen [1]), over den aard harer rechtsbronnen, over de door mij gebruikte handschriften en over de wijze van uitgave.

§ 2. In de 11de eeuw wordt van Zutphen, dat aan zijne ligging en de natuur van den grond, waarop het gebouwd is, zijn naam ontleend heeft [2]), voor het eerst melding gemaakt [3]). Het behoorde toen in eigendom [4]) aan een geslacht, dat daar zijn hoofdzetel gevestigd had en waarvan de leden, indien zij de grafelijke waardigheid bezaten, veelal comes de Sutphenne of, indien dit niet het geval was, dominus [5]), legitimus heres de Sutphenne [6]) genoemd werden. De plaats was toen reeds versterkt, een oppidum [7]), binnen welks muren de curtis of het castrum, de burg van den

---

1) Natuurlijk bepaal ik mij tot eenige hoofdpunten. Wie de geschiedenis van Zutphen meer in bijzonderheden wil leeren kennen, raadplege het voortreffelijke geschrift van Mr. R. W. Tadama: Geschiedenis der stad Zutphen, 1856.

2) Zutphen, d. i. Zuidveen. Zie Tadama t. a. p. bl. 2—5.

3) „Otto, Zutphaniae comes" komt voor in een grafschrift van 1031 (Sloet t. a. p. No. 156). „Sutfenum in pago Hamelandi" wordt vermeld in een register der abdij Corvei tusschen 1053 en 1071, het oppidum Sutphaniense in eene oorkonde van 1059 (Bondam t. a. p. I No. 83 en 89; Sloet t. a. p. No. 167 en 173).

4) Het was geen leengoed. Zie van Spaen: Inleiding tot de Historie van Gelderland I bl. 169—171 en Historie van Gelderland I bl. 77—79, Tadama t. a. p. bl. 70, de Geer in de Nieuwe Bijdragen voor R. en W. 1879 bl. 380.

5) In de oorkonde van 1059 spreekt Willem, bisschop van Utrecht, van een langdurigen strijd „inter predecessores nostros et dominos Sutphaniensis oppidi."

6) Theodericus, bisschop van Munster, noemt zich „oppidi Sutphaniensis legitimus heres." Ook Ermengardis heet in eene oorkonde van 1134 „heres legitima oppidi Sutphaniensis", ofschoon zij tevens, als gehuwd met een graaf, comitissa illustris genoemd wordt (Bondam t. a. p. II No. 18 en 29; Sloet No. 229 en 268). Doch ook graaf Hendrik van Gelre noemt zich in 1179 „divina gratia legitimus heres Sutphaniensis oppidi" (Sloet t. a. p. No. 352).

7) „Oppidum Sutphaniense", reeds in de oudste oorkonde van 1059.

heer en bovendien een kapittel-kerk [1]) zich bevonden. Ongetwijfeld was ze dus toen reeds van eenige beteekenis. De bevolking bestond uit lieden van allerlei stand, uit slaven, wastynsigen, litones, malmannen, vrijen, enz. [2])

Door het huwelijk van Ermengardis, de erfdochter der oude heeren van Zutphen, met Gerard den Lange, graaf van Gelre, kwamen Zutphen en de daarbij behoorende aanzienlijke bezittingen aan het Geldersche huis Hun zoon, Hendrik van Gelre komt in eene oorkonde van het jaar 1138 als comes de Suthfenne voor. [3]) Onder zijne regeering schijnt Zutphen in aanzien te zijn toegenomen, zoodat zijn zoon Otto I meende het door andere graven gegeven voorbeeld te mogen navolgen door het oppidum Zutphen tot eene vrije stad te verheffen. Hij deed dit in 1190 of 1191 in eene oorkonde, welke in originali in het archief van Zutphen bewaard is [4]). De hoofdinhoud moge hier wegens het belang der zaak eene plaats vinden :

Ego, Otto comes Gelrie et Sutphanie . . . . . Sutphaniensi civitati omnem libertatem cum integritate rerum suarum contuli, ut civitas gaudeat eadem libertate, qua liberior civitas ex illa parte montium usque ad mare fruitur, ita quod nullam faciam in ea indebitam exactionem vel accreditum onerosum preter voluntatem ipsorum, instituens in ea etiam duodecim scabinos, quorum consilio eadem civitas regatur, ut si que inordinata in ea fuerint, maturiori consilio pertractent et ad integrum statum reforment.

De excessibus vero ipsorum et forefactis, que infra civitatem emergunt, nec ego nec villicus meus vel aliquis ex parte mea aliquid inde capiat, sed ad augendam rempublicam ipsorum et in emphitheosim reservetur.

Praeterea nullum burgensem in ea degentem infra terminos comitie mee duello posse conveniri, quin actione adversus ipsum habita actor recurrat ad scabinos, ut ventilata causa coram eis ipsi super hoc judicent et negocium debito fine exequantur.

---

1) De oudste der in het Zutphensche archief bewaarde oorkonden hebben tot de kapittel-kerk betrekking. Zie de oorkonden van 1059, 1064 (onecht), 1105, 1107, 1118 à 1127, 1127 à 1131 en 1134 (Tijdrekenkundig Register No. 2–8 en 11, Bondam t. a. p. I No. 89; II No. 1, 14, 15, 18, 25 en 29; Sloet t. a. p. No. 173, 174, 208, 214, 219, 246 en 268).

2) Zie de stukken, in de vorige noot aangehaald.

3) Bondam t. a. p. II No. 31; Sloet t. a. p. No. 272.

4) Bondam t. a. p. II No. 70; Sloet t. a. p. No. 376. De bedenkingen tegen de echtheid der oorkonde (zie van Spaen, Inleiding tot de Historie van Gelderland, II bl. 179) zijn op goede gronden weerlegd door Tadama t. a. p. bl. 75–77 en door den heer Sloet in Nijhoff's Bijdragen voor Vad. geschiedenis III bl. 279; vgl. ook de aanteekening van den heer Sloet in het Oorkondenboek No. 376.

Ipsi vero burgenses ab omni exactione thelonii indebita in comitia mea sint immunes.

Areas meas, quas ad usus ipsorum habent infra civitatem, si media pars vacare contigerit, XXX denarios persolvet, si tota, quinque solidos.

Civitas etiam nullam hereditatem domus et armorum dabit.

Si qui vero advene fuerint inhabitantes, cujuscumque conditionis sint, qui nec dominos nec parentes habeant, quod constet civitati, si decesserint, nec ego nec villicus meus hereditatem invadet, sed scabini inter se occupatam detinebunt ad annum et sex septimanas. Quodsi infra annum vel dominus vel heres ipsorum comparuerit, qui de hereditate ipsorum actionem proposuerit, scabini omnem justitiam sibi facient. Si vero nec dominus vel heres infra annum venerint, qui jus habeat in hereditate illa, tunc libere comes percipiat.

Accedentes autem cum curribus et carrucis propter forum rerum venalium in quinta feria, si quarta feria precedente venerint et in quinta expediti non fuerint, sexta feria recedant et nullo onere thelonii premantur, quin salvis rebus eorum salvi recedant.

Naves adscendendo et descendendo ibidem applicantes cum mercibus suis, si eadem via revertuntur, qua veniunt et nullum transitum fecerint, absque thelonio recedant.

Et, ne vel per me vel per aliquem heredum meorum, etc.

Nadat Zutphen aldus nog voor het einde der 12de eeuw onder de vrije steden was opgenomen, schijnt het zich in de beide volgende eeuwen [1]) krachtig ontwikkeld te hebben. Niet alleen door den graaf, aan wien meermalen geldelijke steun werd verleend [2]),

---

1) Voor 1200 schijnt de graaf reeds te Zutphen gemunt te hebben. Ten minste in dat jaar moest hij zich verbinden tegenover den bisschop van Utrecht, dat hij te Zutphen geen munt zoude laten slaan „sub forma et in pondere Daventriensis vel Trajectensis monete" (Sloet t. a. p. No. 397).

2) Vele stukken in het archief der gemeente Zutphen bewijzen, dat Zutphen meermalen aan de graven en hertogen geld leende, voor hen borg bleef, enz. Zie het Tijdrekenkundig Register passim. Vgl. ook Nijhoff: Gedenkwaardigheden I bl. CIX en vlg.

Doch daardoor kwam de stad in 't bezit van allerlei voordeelen. Zoo werd 's graven watermolen — reeds vermeld. in 1281 (Sloet t. a. p. No. 1032) — in erfpacht genomen in 1312 (Nijhoff t. a. p. I No. 134, 135). In 1319 verpandde de graaf aan Zutphen alle inkomsten, welke hij aldaar uit de visscherij, den tol, den molen en een waard trok (Nijhoff t. a. p. I No. 185). Zulke verpandingen komen later nog meermalen voor.

In 1316 werd aan de stad eene vrije jaarmarkt gegeven (Nijhoff t. a. p. I No. 166), in 1420 zelfs twee (Slichtenhorst t. a. p. bl. 569, 570; vgl. ook bl. 573).

De gruit werd in 1326 onder medewerking van den graaf door de stad verkregen (Tijdrekenkundig Register No. 113 en vlg.); vgl. de stukken van 1235 (Sloet t. a. p. No. 582), 1290 en 1294 (Nijhoff t. a. p. I No. 24, 37). Over het monopolie, om bier te leveren aan eenige dorpen op de Veluwe en in het kwartier Zutphen, dat in 1434 door Zutphen aan hertog Arnold werd afgedwongen, zie men het Tijdrekenkundig Register No. 329 en 330, Tadama t. a. p. bl. 116 en Nijhoff Gedenkw. IV bl. LI en LVII.

ook door den keizer [1]) en andere vorsten [2]) werd de stad begunstigd. In 1285 behoorde zij tot de Hanze-steden [3]) en waarschijnlijk dreef ze toen reeds den handel op het Noorden, waarvoor haar eenigen tijd daarna zulke belangrijke voorrechten werden toegekend [4])[5]). De stad breidde zich ook over de Berkel uit, zoodat eene nieuwe stad ontstond [6]), welke een eigen kerk had en een eigen parochie vormde, doch in 1312 met de oude stad „sub uno jure, judice et scabinatu" vereenigd werd [7])[8]).

Reeds in de 13de eeuw vinden wij schepenen en burgers van Zutphen enkele malen onder de getuigen en de raden van den graaf [9]). Toen nu in de 14de eeuw de staten van Gelderland zich vormden [10]), welke uit edelen en steden waren zamengesteld, nam Zutphen onder de laatsten eene aanzienlijke plaats in. Het behoorde met Nijmegen, Arnhem en Roermond tot de vier hoofdsteden van Gelderland [11]).

---

1) De tolvrijheid te Keizersweerde, in 1206 verleend, werd in 1282 en 1299 bevestigd (Bondam t. a. p. II No. 98, IV No. 47; Sloet t. a. p. No. 415 en 1049; Nijhoff t. a. p. I No. 58).

2) Vrijgeleide aan de poorters van Zutphen werd door den graaf van Holland verleend in 1297, 1299 en 1326 (Tijdrekenkundig Register No. 77, 79 en 119).

3) Sloet t. a. p. No. 1092. Reeds in 1280 brachten de schepenen van Zutphen eene verzoening tot stand tusschen Harderwijk en de steden Hamburg en Rensburg (Sloet t. a. p. No. 1014 en 1016).

4) De brieven van 1316, 1326, 1344, 1346 en 1365 berusten nog heden in originali of in afschrift in het archief van Zutphen (Tijdrekenkundig Register No. 92, 93, 120, 143, 151, 152, 203). Vgl. Slichtenhorst t. a. p. bl. 588 en vlg., Tadama t. a. p. bl. 95, 96, Nijhoff t. a. p. I bl. XXVI en vlg.

De betrekkingen tot de Hanze duurden nog voort in de 15de en in de 16de eeuw. Men zie het Tijdrekenkundig Register No. 378, 393, 401, 450, 671, 730 en vlg., 773 en vlg., 790 en Tadama t. a. p. bl. 123. Vooral de Hanse-recesse zullen met vrucht kunnen geraadpleegd worden.

5) Ook andere bewijzen voor den Zutphenschen handel ontbreken niet. Zoo werd in 1287 Zuytvensch bier naar Dordrecht vervoerd (Sloet t. a. p. No. 1141); in 1306 voeren 80 schepen van Zutphensche burgers voorbij den tol te Lobede (Nijhoff t. a. p. I, bl. XXII).

6) Sloet t. a. p. No. 943 (van 't jaar 1272).

7) Nijhoff t. a. p. I No. 134.

8) De bezittingen en het rechtsgebied van de stad werden later ook uitgebreid over den Marsch, Wesse, Helbergen, enz. De stukken daartoe betrekking hebbende, uit de jaren 1318, 1319, 1321, 1323, 1349, 1356, 1357, 1372 en 1375 (Tijdrekenkundig Register No. 98, 100, 106, 109, 164, 182—184, 187, 212 en 222) zijn gedeeltelijk uitgegeven door Slichtenhorst en Nijhoff in de aangehaalde werken.

9) In 1212, 1230, enz. (Sloet t. a. p. No. 431, 529).

10) Vgl. Mr. G. A. de Meester: de Staten van Gelderland, 1864, 2 deelen. Zie ook Nijhoff t. a. p. I bl. CXI en vlg.

11) Sedert het jaar 1347 komen zij meermalen te zamen voor. Zij worden in de 14de eeuw de „vier steden", of „de steden" genoemd (Nijhoft t. a. p. II No. 24, 85—88, 176, 178; III No. 86, 217, 238); in de 15de eeuw en later heeten zij de „vyere hoeftsteden" (Nijhoff t. a. p. III No. 303, 385; IV No, 10, enz.).

Inmiddels werden de stedelijke vrijheden telkens op nieuw door de graven en hertogen bevestigd, somtijds ook vermeerderd [1]), niettegenstaande de twisten, welken niet zelden tusschen hen en de stad ontbrandden. [2]) Vooral tusschen Reinald II en de stad kwam het tot ernstige conflicten over de verkiezing en de rechtsmacht der schepenen; ze werden in 1330, tengevolge van een uitspraak van scheidslieden [3]), geëindigd in dier voege, dat de nieuwe schepenen door de oude zouden gekozen worden, terwijl de graaf het hooge gericht en de rechtspraak over zijne eigene lieden en over zijn ghesinde behield en tevens eene regeling ten opzichte der rechtspraak over de „gasten van buten" gegeven werd [4]).

§ 3. In de 14de eeuw schijnt Zutphen zijn hoogsten bloei te hebben

---

1) Bevestigingsbrieven en nieuwe voorrechtsbrieven uit de jaren 1271, 1316, 1318, 1324, 1327, 1344, 1353, 1361, 1372, 1375, 1378, 1402, 1410, 1423, 1432, 1435, 1465, 1468, 1473, 1478, 1481, 1482, 1492, 1543 en 1549 berusten in het archief der gemeente Zutphen. Ze zijn grootendeels uitgegeven door Slichtenhorst t. a. p. bl. 565 en vlg. en door Nijhoff t. a. p. op de aangehaalde jaren. Slichtenhorst's uitgave laat echter veel te wenschen over.

2) Aan de bevestiging der voorrechten gaat daarom dikwijls eene kwijtschelding vooraf van wat de stad tegen den graaf of hertog had misdaan. Doch ook zonder zulk eene bevestiging komt de kwijtschelding voor, bijv. in de jaren 1314 en 1340 (Nijhoff t. a. p. I No. 159 en 370).

Over de vrijheid op den tol te Lobede ontstonden meermalen moeilijkheden. Men zie de charters van 1271 (Bondam t. a. p. IV No. 1; Sloet t. a. p. No. 927), van 1310, 1324 en 1359 (Nijhoff t. a. p. I No. 112 en 198; II No. 91 en 92; Slichtenhorst t. a. p. bl. 568). Vgl. over de tolvrijheid te Venlo: Nijhoff t. a. p. II No. 30.

De minute van een veedebrief van Zutphen tegen graaf Reinald II vindt men thans nog in het archief van Zutphen (Tijdrekenk. Register No. 171; vgl. Tadama t. a. p. bl. 87).

3) Nijhoff t. a. p. I No. 228.

4) Vier stukken hebben hiertoe betrekking. Twee er van, nl. een willekeur van schepenen en een brief van den graaf, zijn — niet zonder fouten — uitgegeven door Slichtenhorst t. a. p. bl. 566—568; een derde stuk, waarin de graaf aan de poorters van Zutphen vergiffenis schenkt, is uitgegeven door Nijhoff t. a. p. I No. 277, doch ten onrechte tot het jaar 1333 gebracht (vgl. Tijdrek. Reg. No. 126). Een vierde stuk heeft den volgenden inhoud:

„Allen dengoenen, die dessen brieff sullen sien ofte hoeren lesen doen wy, schepene, raedt end gemeyne stadt van Zutphen kondt ende kenlick end oerkonden apenbaer. Al is dat saecke, dat onse handtvesten ind privilegien, die wy hebben van onser stadt vryheit, halden ind daerinne bescreven steet, dat onse stadt sall gebruycken ende hebben alle die vryheit, der die vryeste stadt aen gene syde des barges an die zee toe gebruyckt ind heefft, dat en sall onsen lieven heren, heren Reynolt, greven van Gelre, ind syne nacomelingen niet hynderen ind letten an oere heerlicheyth ende an oiren erve ind gerichte, beheltlick onss allen den anderen puncten, die in onsen handtvesten ind in onse privilegien staen, die wy van onsen heerenn den greven ende van synen alderen hebben. Inn oirconde des soe hebben wy onsen segel an dessen brieff vuytgehangen. Gegeven int jaer onss heren duesent drie hondert end dartich des Dynxdachs nae Sunct Marten translationis."

(Naar een afschrift in Copieboek A. uit de 16de eeuw).

bereikt, waarop in de 15e en in de 16e eeuw onder het huis van Egmond en het Oostenrijksche bestuur een tijdvak van stilstand en achteruitgang volgde. In het tijdperk van voorspoed vloeien ook de geschreven rechtsbronnen het krachtigst. Wat toen werd opgeteekend en vastgesteld bleef ook later, ofschoon onder den invloed van het Romeinsche recht gewijzigd, gelden; nog in de gedrukte stadrechten van 1638, 1708 en 1742 zijn bepalingen uit de rechtsbronnen der 14de eeuw overgegaan.

Afgezien van de voorrechtsbrieven der graven en hertogen, zijn de Zutphensche rechtsbronnen hoofdzakelijk van drieërlei aard. Voor een gedeelte zijn ze niets anders dan eene opteekening van het gewoonterecht; dit is bijv. het geval, waar eene bepaling wordt ingeleid met de woorden: „aldus steit dat recht ende gewoente van erfnisse in onser stat van Zutphen" [1]). Voor een niet minder belangrijk gedeelte bestaan ze uit vonnissen, welke door de schepenen gewezen werden, en uit beslissingen, door hen op de aanvrage der schepenen eener dochterstad voor een bepaald geval gegeven. Dikwijls wordt dan de uitdrukking gebezigd: „wi wise dat vur ein recht, dat" enz. [2]) Een derde bestanddeel wordt gevormd door de lofnissen, later overdrachten, overeenkomsten, elders willekeuren genoemd. Reeds in de handvest van 1190 wordt den schepenen toegestaan, „ut, si que inordinata fuerint, maturiori consilio pertractent et ad integrum statum reforment." Van die bevoegdheid hebben zij ruimschoots gebruikt gemaakt. De woorden „laven, averdragen, avereindragen, averkomen" wijzen op deze werkzaamheid en doen ons de rechtsregelen, welke tot deze soort behooren, herkennen. Niet altijd zal echter de onderscheiding dezer drie soorten van rechtsbronnen voor ons mogelijk en veelal ook wel nutteloos zijn. Alle drie werden zij in den loop der 14de eeuw bijeengebracht in verzamelingen, welke onder verschillende namen bekend zijn.

Vooral twee verzamelingen, waarin echter enkele bepalingen en aanteekeningen over het bestaand recht geen plaats vonden, werden aangelegd, later aangevuld en tegen het einde der 14de eeuw omgewerkt. De eene dezer verzamelingen is bekend onder den

---

1) Zie stadsboek § 81 en vlg. Opmerking verdient het, dat de schepenen van Zutphen in 1541 op verzoek van „Jonckher Oswalt, grave van den Berghe, her van den Bylanth, Homoith ind Wyssch" verklaren, hoe het een usantie is in de stad Zutphen dat „in den deilbaren guderen die kyndere nae oeren doitlicken affganck, die sonder echte lifls geboirt versterven, naerer erven up oere moeder dan up oere suster ind broeder". Eene dergelijke verklaring, waarin echter het woord „moeder" door „alderen" vervangen is, werd door hen in 1543 gegeven ten verzoeke van „Joffre Walburgh van den Berghe, frowe to Wysch, weduwe." Zie het tijdrekenkundig register No. 741 en 754.

2) Zie vele §§ van het stadsboek.

naam van *kondichboek* [1]). Daarin werden vooral lofnissen opgenomen. Zij werd zamengesteld in het jaar 1311 [2]) en ontving verscheidene aanvullingen in de jaren 1333, 1342, 1345, 1347, 1348, 1349 1350, en 1355, terwijl ongetwijfeld tevens sommige bepalingen werden afgeschaft, wat aangewezen werd door de toevoeging van het woordje „vacat." In het laatste jaar of kort daarna werd de collectie overgeschreven, zonder dat andere wijzigingen schijnen te zijn aangebracht dan dat het afgeschafte werd weggelaten. Deze nieuwe verzameling werd op dezelfde wijze als de vorige behandeld. Bij sommige bepalingen, welke als verouderd werden beschouwd, zoodat ze niet meer werden afgekondigd, voegde men weder het woord „vacat" of „non lege", terwijl tevens nieuwe lofnissen in de jaren 1357, 1360, 1363, 1365, 1369 [3]), 1373, 1374, 1375, 1376, 1377 en 1387 werden opgenomen. In dezen vorm werd het kondichboek voor de dochtersteden afgeschreven, zooals blijkt uit de copiën dezer afschriften, welke nog op dit oogenblik in de archieven dier dochtersteden te vinden zijn. Doch in Zutphen zelf ging men in 't jaar 1387 of ten minste voor het jaar 1392 tot eene omwerking van het kondichboek over. Ditmaal werd niet alleen het verouderde weggelaten, maar ook de volgorde onderging wijziging. Men streefde thans naar een systematische bijeenvoeging van wat bijeenbehoorde. Maar ook dit kondichboek was bestemd weder veranderingen te ondergaan. Naast nieuwe voorschriften uit de jaren 1392, 1393, 1395, 1397, 1398, 1408, 1413, 1414, 1420, 1426, 1430, 1431, 1437, 1440, 1442, 1446, 1447, 1453, 1456, 1457, 1458, 1461, 1463, 1465, 1482, 1486, 1500, 1506, 1535, 1536, 1543, 1546, 1547, 1848, 1549, 1550 en 1551 konden niet alle oudere voortbestaan; bij vele moest in verloop van tijd het woord „vacat" gevoegd worden. Inmiddels was het werk van eene inhoudsopgave voorzien, welke tusschen de jaren 1442 en 1446 is opgesteld. In 1551 schijnt men besloten te hebben tot het aanleggen van een nieuw „fransinen boick" waarin de secretaris verplicht was de overdrachten op te teekenen binnen 14 dagen, nadat zij waren tot stand gekomen [4]).

De tweede verzameling, welke door de schepenen van Zutphen aangelegd en gebruikt werd, geeft zich zelve geen bepaalden naam. Ik heb gemeend haar *stadsboek* te mogen noemen, ofschoon dit

---

1) Aldus genoemd, omdat het jaarlijks werd afgekondigd.

2) Tot dit oudste gedeelte van het kondichboek behooren de §§ 1—22 en wellicht nog andere.

3) De aanvullingen in handschrift A gaan niet verder dan dit jaar.

4) Zie II A. § 62.

woord ook voor het kondichboek schijnt gebruikt te zijn [1]). In deze verzameling, welke niet werd afgekondigd, zijn vooral aanteekeningen over het gewoonterecht en vonnissen, al of niet ten hoofde gewezen, opgenomen. Toch hebben ook zeer gewichtige voorschriften over de procedure, over de schepenen en over andere onderwerpen daarin een plaats gevonden. Wanneer het oudste gedeelte dezer verzameling tot stand kwam, weten wij niet, dewijl geene tijdsbepalingen daarin voorkomen. Misschien zal het ook in het jaar 1311 geschied zijn. Men zoude dan mogen vooronderstellen, dat Zutphen, evenals de andere steden in het gebied der graven van Gelre en Zutphen, in 1310 zijn stedelijke vrijheden verloren heeft, maar ze terstond heeft terugontvangen [2]), en dat toen tot opteekening van het Zutphensche recht besloten is. Zeker kwam het stadsboek in zijn oudsten vorm voor 1335 tot stand; in dit jaar toch ontving het aanvullingen, welke in de jaren 1337, 1338, 1339, 1341, 1342, 1348, 1351, 1360, 1364 en 1370 werden voortgezet. Na het laatste jaar, misschien te gelijk met het kondichboek, werd ook het stadsboek ten behoeve der dochtersteden afgeschreven, zooals blijkt uit de latere copiën, welke thans nog in de archieven van die steden worden aangetroffen. In 1400 ging men over tot eene herziening van het stadsboek, welke echter van zeer weinig beteekenis was. Dit nieuwe stadsboek van 1400 ontving in de jaren 1412—1470 eenige aanvullingen, welke hoofdzakelijk tot de procedure en tot de plichten en werkzaamheden der richters, schepenen en raden

---

1) In § 118 van het stadsboek wordt eene bepaling over de „vemescepen" gezegd geschreven te zijn in het „Staetsboec", waarmede de verzameling zelve schijnt bedoeld te worden. Van „der stat boeck" wordt verder melding gemaakt in I C. § 20, II A. § 19 en 47 en in II B § 21. Tot verklaring van het gebruik, dat van de woorden „der stat boeck" gemaakt werd, kan nog verwezen worden naar eene aanteekening in het Valeboek, welke ook in andere opzichten niet onbelangrijk is. Op bl. 88 en vlg. van het Valeboek komen eenige aanteekeningen voor omtrent Gelis Yseren, waarschijnlijk de persoon, die in 1424, 1427 en 1432 schepen van Zutphen was. Zoo wordt in het jaar 1434 „des Wonsdaigs na Valentini" op verzoek van Zele Keppelman en Henric Nyenhuijs aanteekening gehouden van een gesprek, dat zij met Gelis Yseren te Arnhem hadden gehad. O. a. had Gelis Yseren gezegd iets te willen „bewisen mitter stat boeck", waarop Keppelman geantwoord had: „Gelys, daer doede uwen ede te cort aen; onser stat boeck is raet." Doch „doe seide Gelys, dat en weer gheen raet, het weer in den roden boeke, dat men jaerlix condichde, daer wolde hy hem dat in bewisen," enz. Tot verklaring der woorden van Keppelman herinnere men zich, dat in den eed van schepenen en raden deze woorden voorkwamen: „Dat ghi des stades raet niet melden en soelen, also langhe alse ghi levet."

2) Nijhoff, Gedenkwaardigheden I bl. CIII vermoedt ook, dat de stedelijke vrijheden van Zutphen na het vonnis van 1310 vernieuwd zijn; hij meent echter, dat dit geschied is op denzelfden dag, waarop de nieuwe stad met de oude vereenigd werd, d. i. 8 Juni 1312.

betrekking hebben; in 1530 werd nog een vonnis, ten behoeve van de schepenen eener dochterstad gewezen, opgenomen.

Boven werd reeds gezegd, dat eenige bepalingen in de 14de eeuw door de schepenen werden vastgesteld zonder in het stadsboek of in het kondichboek een plaats te erlangen; en dit is ook het geval met eenige aanteekeningen, van welke wij niet weten, hoe zij tot stand kwamen. Wij kennen dit alles slechts uit afschriften, welke tot de 16de eeuw behooren. Moeilijk is het dus om uit te maken, of deze bepalingen en aanteekeningen te zamen in een derde boek vereenigd werden. Waarschijnlijk is het niet. In de afschriften, welke wij bezitten, komt dit alles niet vereenigd voor; in het eene vindt men dit, in het tweede weder een ander gedeelte. De bepalingen over de waren in de gemeene weide schijnen aan een bijzonder boek, „het ware bueck", ontleend te zijn.

Waarschijnlijk is, zooals boven werd opgemerkt, in het jaar 1551 eene nieuwe verzameling aangelegd [1]), waarin misschien stukken uit de beide oude verzamelingen werden overgenomen. Doch deze collectie is voor ons niet bewaard gebleven. Wel bezitten wij zulke verzamelingen uit lateren tijd; daarop zal echter worden teruggekomen bij de beschrijving der handschriften, tot welke thans kan worden overgegaan.

§ 4. Bij de beschrijving der hanschriften moet ik aanvangen met de opmerking, dat niet alle handschriften, waarin de „statuten van Zutphen" zijn opgenomen, door mij konden geraadpleegd worden. Uit de 16de en de 17de eeuw toch bestaan zij in zoo grooten getale, dat eene vergelijking van alle én onmogelijk én nutteloos zoude zijn. Ik heb mij daarom bepaald tot het raadplegen van eenige dezer jongere handschriften en in de noten mijner uitgave zelfs niet van alle door mij geraadpleegde handschriften melding gemaakt. In de beschrijving meende ik echter alle mij bekende handschriften te moeten opnemen, ofschoon alleen de belangrijkste eenigzins uitvoerig besproken worden.

1°. *Handschrift A.*, berustende in het archief der gemeente Zutphen, bestaat uit 12 perkamenten bladen, terwijl eene oorkonde van paus Clemens den omslag vormt. Van het 12de blad is de helft weggesneden. De twaalf bladen zijn in twee ternio's vereenigd, zoodat de bladen I en VI, II en V, III en IV, VII en XII, VIII en XI, IX en X bijeenbehooren. De bladzijden zijn in twee kolommen beschreven. Na den eed der schepenen en raden volgt

1) Het kondichboek bevat geene bepalingen, welke jonger zijn dan 1551; het mist zelfs overdrachten, welke in dit jaar tot stand kwamen. Ook het voorschrift, in II A. § 62 opgenomen, schijnt op eene nieuwe verzameling te wijzen.

het kondichboek, zooals het vroeger reeds door Prof. van Vloten [1]) en thans door mij in I A. § 1—109 is uitgegeven [2]). De §§ 77 en 78 schijnen met dezelfde hand, doch iets later dan het overige geschreven te zijn. Is deze meening juist, dan werd dit handschrift na den Zondag „na Sante Martiinsdach in den winter" van 't jaar 1355 en voor „Sante-Odolfs-avont" van 't jaar 1357 geschreven. Verschillende handen voorzagen sommige §§ van opschriften, terwijl nog eenige aanvullingen uit de jaren 1360—1369 werden opgenomen

2°. *Handschrift B.*, eveneens berustende in het archief der gemeente Zutphen, werd in 1387 of iets later, zeker voor 1392 geschreven, doch bevat aanvullingen tot het jaar 1551. Oorspronkelijk bestond het uit 54 perkamenten bladen. Daarvan zijn de eerste 7 niet genummerd; dan volgen de bladen I—XII, waarvan echter de bladen V, VII en VIII zijn uitgescheurd. Na blad XII is een blad weggesneden; daarna komen de bladen XIII—XLV, van welke de bladen XXVI, XXVIII en XXX geheel ledig zijn, evenals het allerlaatste blad van het handschrift, welk blad ook ongenummerd is De bladen zijn aldus bijeengevoegd, dat de eerste 4 bladen een binio, de 8 volgende een quaternio vormen; dan volgt een quinio, terwijl de rest van het handschrift door 4 quaternio's gevormd wordt.

De inhoud van dit handschrift bestaat uit eene omwerking van het kondichboek, waarbij de oude volgorde geheel veranderd is [3]) en de verouderde bepalingen zijn weggelaten. Het handschrift begint met eene inhoudsopgave, tusschen de jaren 1442 en 1446 opgesteld, waarin het nieuwe kondichboek met de aanvullingen tot 1442 in vier boeken verdeeld is. Dan volgen een paar aanteekeningen uit de jaren 1546 en 1551 en allerlei eedsformulieren, waarvan echter alleen die der scabini, consules, notarii en praecones met de oudste hand geschreven zijn [4]). Daarna volgt het kondichboek in veranderde orde, waarbij echter weer vele nieuwe bepalingen gevoegd zijn, terwijl bij de verouderde is aangeteekend „vacat."

---

1) In de Nieuwe Bijdragen voor Regtsgel. en Wetgeving, Deel XVI bl. 551—577.

2) Het handschrift bevat slechts twee eedsformulieren, nl. van schepenen en raden en van den bode. Het tweede eedsformulier staat achter § 97 van het kondichboek.

3) Afgezien van de latere aanvullingen, vindt men in B. het kondichboek in deze volgorde: § 1, 2, 126, 127, 18—20, 36, 38, 68, 110, 128—131, 33, 34, 28, 35, 45, 48—50, 71, 10, (125, 132, 133,) 14—17, 89, 90, 56, 66, 69, 77, 99, 115, 67, 58, 94, 57, 61, 64, 91, 92, 96, 111, 117, 116, 78, 59, 60, 31, 62, 95, 93, 7, 3—5, 75, 76, 121, 124, 73, 74, 100, 112, 79, 80, 82, 84—87, 113, 83, 122, 123, 24, 26, 29, 23, 51, 22, 21, 27, 40, 43, 52, 70, 63, 97, 98, 118—120, 13, 134, 135, 42.

4) Iets jonger schijnt het eedsformulier van drost en scholt, en dat van de burgers.

Naar dit handschrift is het kondichboek zonder de aanvullingen uitgegeven door Mr L. A. J. W. Baron Sloet. [1] [2]).

3°. *Handschrift Fr.* berust in deerlijk gehavenden toestand in het archief van Zutphen. Thans bestaat het uit 21 losse perkamenten bladen, welke echter alle aan de binnenzijde geschonden en soms voor de helft vernietigd zijn. Acht dezer bladen zijn gemerkt met de letters a—h; dan volgt een blad, waarop de letter i of het cijfer 1 is geplaatst en daarna komen 12 bladen, die met de cijfers 3—14 zijn geteekend, doch blad 10 ontbreekt en het cijfer 7 is voor twee bladen gebruikt. Blijkbaar zijn dus een of meer bladen te loor gegaan, terwijl de verzameling misschien uit twee bestanddeelen bestaat, wat door het gebruik van letters en cijfers schijnt te worden aangewezen. Verschillende handen zijn in dit handschrift gemakkelijk te herkennen. In de bepalingen met de oudste hand geschreven komt geen jaartal of dagteekening voor [3]). Met een tweede, jongere hand werden bepalingen geschreven van de jaren 1335—1342 [4]); van eene nog iets jongere hand schijnt eene bepaling van 't jaar 1348 te zijn [5]), terwijl meer dan eene hand hierbij nog eenige weinige voorschriften voegde uit de jaren 1351—1370 [6]).

4°. *Handschrift V.*, in het archief van Zutphen aanwezig, heeft als het zoogenaamde Valeboek eene zekere bekendheid verworven. Het draagt dien naam wegens de vale kleur van den band, waarin het is opgenomen. Het bestaat uit 94 perkamenten bladen, waarvan het eerste en het laatste blad met den band zijn vereenigd, terwijl het tweede en het derde ook ongenummerd bleven. Bijeen behooren drie ongenummerde bladen en blad 1—9; blad 10—17; blad 18—29; blad 30—41; blad 42—53; blad 54—61; blad 62—71; blad 72—83; blad 84—90 en het laatste met den band vereenigde blad. De nummering der bladen heeft plaats gehad, nadat ze tot een geheel in den band vereenigd waren. Bij die vereeniging toch heeft eene vergissing plaats gegrepen, waardoor de volgorde der bladen onjuist is geworden. De juiste volgorde kan echter gemakkelijk hersteld worden uit handschrift Fr. en uit andere hanschriften [7]). Het Valeboek is geschreven in

---

1) In Ned. Jaarboeken voor Regtsgel. en Wetg. Deel VII bl. 423—460, 563—580.

2) In het archief der gemeente Zutphen bevindt zich een handschrift, dat vroeger toebehoorde aan G. K(reijnck); het is een afschrift van handschrift B.

3) Daartoe behooren de §§ 1—7 al. 1, 8—37, 64—68, 72—77, 79, 80, 82—97, 106—109; zeker behoorden daartoe ook de §§ 98, 99 en waarschijnlijk ook de §§ 100—105.

4) Nl. de §§ 7 al. 2, 38—63, 69—71, 78, 81, 110—117, misschien ook § 118.

5) Zie het stadsboek § 60 noot 2 eerste gedeelte.

6) De §§ 119—126 van het stadsboek ontbreken in Fr.

7) De bladen behoorden aldus op elkander te volgen: 1—9, 62—71, 42—53, 18—41,

het jaar 1400, zooals blijkt uit deze aanteekening op een der ongenummerde bladen: „In den iare ons heren M° vierhundert wart dit boec gescreven ut den oelden; ende Johan van Dorenborgh, onser stat averste scriver screeft; up Palmavont vulbracht." De inhoud bestaat uit het stadsboek, in hoofdzaak overeenstemmende met het stadsboek, zooals wij 't kennen uit handschrift Fr. en andere handschriften met de aanvullingen tot 1370. Eene nieuwe bepaling van het jaar 1400 ter vervanging eener oudere van 1342 werd echter opgenomen.

Doch dit stadsboek van 't jaar 1400 met de hand van Johan van Dorenborgh geschreven, vindt men slechts op de bladen 1—9, 21—23, 27—45, 49—52, 62—68, 72—76, 79—82. Geheel ledig zijn blad 47, 48, 60, 61, 69—71, 77 en 78. Op blad 10—20, 24—26, 53—59 zijn door latere handen eedsformulieren opgenomen, evenals aanteekeningen over de beëediging van schouten en landdrosten uit de jaren 1532—1792, voorts opmerkingen uit de jaren 1592, 1620, 1629, 1637 en 1660 over de verkiezing van schepenen ter verklaring van afwijkingen van het voorschrift, in 1330 gegeven, over den graad van bloedverwantschap en zwagerschap, waarin schepenen elkander niet mochten bestaan, enz. Op de overige bladen vindt men naast aanteekeningen over bijzondere punten, somtijds het gedrag van sommige schepenen en raden betreffende, nieuwe bepalingen en vonnissen uit de jaren 1412—1470 en 1530. Opmerking verdient het nog, dat in lateren tijd twee ongenummerde papieren bladen tusschen blad 89 en 90 zijn gevoegd, waarop ook eenige bepalingen voorkomen [1]).

5°. *Handschrift C.* behoort tot het provinciaal-archief van Gelderland. Het bestaat uit 84 ongenummerde papieren bladen, waarvan echter blad 58 is weggesneden. Volgens eene aanteekening van den heer J. A. Nijhoff zoude het in het midden der 14e eeuw geschreven zijn. Dit is onmogelijk, daar het, doorloopend met eenzelfde hand geschreven zijnde, bepalingen van 1387 bevat. [2]) M. i. behoort het tot de 16e eeuw, en is het een slordig afschrift van een ouder handschrift.

Hoe slordig de afschrijver moge zijn te werk gegaan, toch is dit handschrift voor ons van belang, daar het gedeeltelijk terug moet gevoerd worden op een moeder-handschrift, ouder dan de hand-

---

72—90. De bladen 10—17 en 54—61 waren oorspronkelijk ledig, zoodat niet bepaald kan worden, waar ze een plaats hadden moeten vinden.

1) Een vrij jong afschrift van het Valeboek bevindt zich in de boekerij van Prof. Mr. B. J. L. Baron de Geer.

2) Mr. L. A. J. W. Baron Sloet meent daarom, dat het in de laatste helft der 14de eeuw geschreven is. Zie Ned. Jaarboeken voor Regtsgel. en Wetg. t. a. p. bl. 426.

schriften B. en V. Het bevat nl. in de eerste plaats het kondichboek naar de volgorde van handschrift A.; maar met weglating van die bepalingen, welke in A. van een „vacat" zijn voorzien en met opneming van nieuwe aanvullingen tot het jaar 1387. Dan volgt het stadsboek, zooals wij het leerden kennen uit handschrift Fr., met de aanvullingen in dit handschrift voorkomende; doch zonder dat de veranderingen, in handschrift V. aangebracht, worden vermeld Handschrift C. kan dus dienen om ons den inhoud van handschrift Fr., dat, zooals bleek, in zeer slechten toestand zich bevindt, beter te leeren kennen. Maar het heeft nog een ander nut. Het bevat nl. onmiddelijk na het stadsboek een reeks voorschriften, welke noch in het kondichboek noch in het stadsboek te vinden zijn, en over de schippers, de accijnsen en de waren handelen. Het ontleende deze aan een ander handschrift dan het kondichboek en het stadsboek; aan het einde van het afschrift van dit laatste boek toch wordt in C aangeteekend: „Hier giet dat rode bueck wyt." Na deze bepalingen, in I C § 1—17 mijner uitgave opgenomen, volgt in het handschrift op nieuw een groot gedeelte van het kondichboek, maar nu in de volgorde van handschrift B. Dit gedeelte heb ik C[1] genoemd.

6° *Handschrift D.* (papier) behoort tot het archief van Hattem. Het is zeer uitvoerig en bevat landbrieven, dingtalen, thynsrechten, dijkrechten, leenrechten, waterrechten, regeeringslijsten, enz. Verschillende handen zijn gemakkelijk er in te herkennen. Het eerste stuk, voorkomende in dit handschrift, is eene „wyllekoer der stadt van Hattem", geschreven in 1538. Met dezelfde hand geschreven volgen dan op bl. 33—81 „dye Zutphensche rechten, daer wij die onsse na halden und unsse hoeftstadt ys des rechten." En wat vinden wij nu onder dezen titel? Ongeveer hetzelfde als in handschrift C.; doch met dit verschil, dat van het tweede afschrift van 't kondichboek — naar de volgorde van handschrift B. — slechts enkele §§ een plaats hebben gevonden, terwijl daarentegen de aanteekeningen, door mij in I C § 18—24 opgenomen, in D. voorkomen en in C. ontbreken. Bovendien bevat D. eene berijmde aanwijzing van de plichten en moeilijkheden, aan 't schepenambt verbonden, welk stuk ook in andere handschriften, maar niet in C. voorkomt. [1])

7°. *Handschrift E.*, behoort tot de rijke bibliotheek van den hoog-

---

1) Ook verdient het de aandacht, dat, terwijl in handschrift C. slechts twee §§ van het stadsboek ontbreken (de §§ 75 en 118), in handschrift D. gemist worden de §§ 40, 44, 46, 48, 50, 51, 54, 57, 58, 60—63, 72, 75, 98, 106, 108 en 118. De §§ 119—126 zijn in D. opgenomen.

leeraar de Geer. Het is op perkament geschreven in het midden der 16de eeuw en bevat stukken van allerlei aard. Na het landrecht van Zutphen van 1493 en eenige formulieren, welke betrekking hebben tot het ampt Doesburg, volgen bepalingen aan de Zutphensche rechtsbronnen ontleend, nl. de eedsformulieren van de schepenen, de boden, de raden en de notarii, daarna de §§ 1—5, 93—95 en 125 van het kondichboek, voorts het stadsboek, eindelijk de aanteekeningen, waaraan door mij in I C § 18—35 een plaats is gegeven, tusschen welke echter weder eenige paragraphen van het stadsboek zijn opgenomen. Ook aan dit handschrift ligt blijkbaar een ouder handschrift ten grondslag, dat in de tweede helft der 14de eeuw te huis behoorde en — wat het stadsboek betreft — bij handschrift Fr. zich aansloot.[1])

8°. *Handschrift G.*, thans berustende in het provinciaal archief van Gelderland, behoorde in de tweede helft der vorige eeuw aan Mr. H. W. Brantsen, van wien Prof. P. Bondam het ter leen ontving[2]). Het is in het begin der 17de eeuw geschreven en wordt „liber copiarum" genoemd. Onder het groot aantal stukken, waaraan in dit handschrift een plaats werd gegeven, vindt men op bl. 173—197 ook „die Zutphensche stadtrechten ende statuten". Na eene bepaling over de burgemeesters treft men hier de voorschriften aan, door mij in I C § 18—28 opgenomen, daarna een groot gedeelte van 't stadsboek, voorts de aanteekeningen, door mij in I C onder §§ 29—35 zamengebracht; daarbij sluiten zich dan weder bepalingen van 1482 en 1486 en het overige gedeelte van het stadsboek aan.

9°. *Handschrift H.*, aanwezig in het archief van Harderwijk, schijnt grootendeels geschreven te zijn in den tijd, toen Jan van Nassau stadhouder van Gelderland was[3]), ofschoon het ook latere aanvullingen bevat[4]). De inhoud van dit handschrift bestaat uit velerlei stukken, waaronder echter na de willekeuren van Harderwijk de „Zutphensche rechten" eene eerste plaats innemen. Deze Zutphensche rechten, waarvan door den schrijver gezegd wordt, dat zij „ex registro patris" zijn overgenomen, bestaan uit eenige eedsformulen, eenige §§ van het kondichboek en vooral uit het stadsboek, dat echter hier en daar gewijzigd en afgekort is. Merkwaardig is het, dat een groot gedeelte van het stads-

---

1) In E. ontbreken de §§ 19, 40, 41, 54, 55, 57, 58, 60—63, 75, 108, 116, 118—120, 122—126, terwijl de §§ 44, 46, 48, 50 en 51 tusschen I C § 28 en § 29 zijn geplaatst.

2) Zie P. Bondam: Verzameling van onuitgegeevene stukken, Deel I, Voorberigt bl. XIII.

3) 1578—1580.

4) De oudste dezer aanvullingen is van 1582.

boek meer dan eenmaal is afgeschreven[1]). Aan het slot vindt men weder eenige §§ van het kondichboek, doch daartusschen de aanteekeningen, door mij in I C §§ 18—35 opgenomen.

Voor ik thans tot de beschrijving der handschriften R en Z. overga, vermeld ik nog, dat in het archief der gemeente Zutphen twee handschriften gevonden worden uit de 16de eeuw, bekend als de copie-boeken A. en C. Op fol. C. van copie-boek A. vindt men deze woorden: „Volgen hiernae die rechten ind boeten van den grooten ind cleijnen broicken, soe in den jaer ons heren duesent drie hondert ind XI die schepen van Zutphen sementlicken gelaeft vaste end stede to holden ind niet to verbrecken ofte verwarpen." Wat hier dan volgt stemt in inhoud en vorm bijna geheel met handschrift E. overeen, ofschoon de volgorde soms verschilt. Het copie-boek C. bevat ook de „plebiscita civitatis Zutphaniensis" en sluit zich meer bij C. en D. aan. Het bevat het kondichboek, het stadsboek en slechts twee §§ van I C., nl. § 16 en § 33.

In het provinciaal-archief van Gelderland bevindt zich nog een handschrift, waarin ook de keuren van Zutphen zijn opgenomen. Volgens de beschrijving van den heer archivaris Jhr. Mr. van Riemsdijk stemt het met den tekst in het Zutphensche copie-boek A. overeen. Het begint op dezelfde wijze en eindigt, evenals in dit copie-boek het geval is, met § 69 van het stadsboek.

Bij een bezoek aan het archief der gemeente Doesburg is mij verder gebleken, dat zich aldaar een handschrift bevindt, geschreven in het begin der 17e eeuw, dat naast leenrechten, hofrechten, thijnsrechten, dijkrechten en waterrechten ook de Zutphensche stadsrechten bevat.

Ongetwijfeld bestaan er nog zeer vele handschriften, waarin de door mij uitgegeven rechtsbronnen zijn afgeschreven. Zoo vermeldt R. Bondam zulk een handschrift [2]), 't welk ik niet heb kunnen inzien; en dit is ook het geval met een handschrift, dat door den heer Sloet gebruikt werd. [3]) Opmerking verdient het vooral, dat ook in het gebied van Cleve en Emmerik handschriften voorkomen, waarin onder meer het stadsboek van

1) Na eenige §§ van het kondichboek en van het stadsboek, welke dooreengemengd voorkomen, aan het einde waarvan eene bepaling van 't jaar 1426 (II B. § 8) is geplaatst, volgt nl. nogmaals het geheele stadsboek in deze volgorde: § 64—117, 1—63 en 119—126.

2) Behoorende tot de boekerij zijns vaders. R. Bondam Specimen laud. p. 17.

3) Ned. Jaarboeken voor Regtsgel. en Wetg. (1845) bl. 426. Het behoorde toen aan den heer W. J. Thieme te Zutphen.

Zutphen is opgenomen. Zulk een handschrift gebruikte von Kamptz bij zijne uitgave van het „Emmerichisches Scheffenrecht" [1]), dat slechts voor een gedeelte Emmeriks recht en overigens het Zutphensche stadsboek bevat. [2]) Was dit aan von Kamptz ontgaan, zijne vergissing werd opgemerkt door Prof. R. Schröder, die in de „Mittheilungen über Clevische Rechtsquellen" [3]) de aandacht vestigde op handschriften, waarin de „jura et plebiscita oppidi Embricensis secundum morem Zutphaniensium" zijn opgenomen [4]), en daaruit stukken mededeelde ter verbetering en aanvulling van den door von Kamptz bezorgden afdruk.

Na deze uitweiding tot de beschrijving der door mij gebruikte handschriften terugkeerende, begin ik met

10°. *Handschrift R.*, dat tot het archief der arrondissements-rechtbank te Zutphen behoort. Het is op papier geschreven in of kort na het jaar 1569, maar het bevat aanvullingen van eene jongere hand uit de jaren 1593—1610. De oudste hand is dezelfde als die, door welke het eerste gedeelte der publicatie-boeken, — beginnende met het jaar 1564, in het archief der stad Zutphen aanwezig — geschreven werd. In handschrift R. zijn eenige §§ van het kondichboek en van het stadsboek opgenomen [5]); verder bevat het een vrij groot aantal bepalingen uit de 15e en de 16e eeuw, waarvan die, welke ouder zijn dan het jaar 1551, bijna zonder uitzondering ook in handschrift B. gevonden worden. Dit is niet het geval met de overdrachten uit de jaren 1551, 1554, 1561, 1563, 1564, 1565 en 1569.

11°. *Handschrift Z.* bevindt zich in het archief der gemeente Zutphen. Van de 48 perkamenten bladen is slechts de kleinste helft beschreven. Dit geschiedde in het jaar 1603; doch nieuwe bepalingen werden in 1606—1614 opgenomen. Naast paragraphen

1) In von Kamptz: „die Provinzial- und Statutarischen Rechte in der Preuss. Monarchie, III bl. 58—63.

2) In dezelfde volgorde als in handschrift H. (§§ 64—117, 1—35, 36—63, 119—124). Doch tusschen § 35 en § 36 vindt men bepalingen, welke in de Zutphensche rechtsbronnen ontbreken; waarschijnlijk bevatten zij Emmeriksch recht. Zeker is dit het geval met de bepalingen, welke op § 124 van het stadsboek volgen.

3) Zeitschrift für Rechtsgeschichte, Deel IX bl. 423; Deel X bl. 194—204, 222, 223 en 225.

4) Prof. P. Bondam bezat ook een handschrift der „Jura et plebiscita opidi Embricensis ad modum Zutphaniensis." Zie R. Bondam Specimen laud. p. 26.

5) Van het stadsboek de §§ 1—9, 11—15, 21—23, 42, 50, 61, 72—74, 76—78, van het kondichboek de §§ 1, 2, 4, 5, 18, 20, 21, 27, 28, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 42, 43, 51, 56, 58—60, 64, 75, 76, 91, 94, 110, 116, 117, 121—127, 129—135.

van het stadsboek en van het kondichboek [1]) bevat het eenige overdrachten uit de 15e en de 16e eeuw, welke echter ook in de handschriften B. en R. gevonden worden. [2])

§ 5. Over de wijze van uitgave behoeft niet breedvoerig gehandeld te worden. De regel, dat het beste handschrift letterlijk behoort te worden afgedrukt, is bijna zonder uitzondering door mij in acht genomen. In het gebruik der hoofdletters en in de interpunctie ben ik er echter van afgeweken, terwijl ik mij ook eenige vrijheid in de vereeniging en de scheiding der woorden veroorloofd heb. Voorts heb ik de „o", welke in de handschriften der 14e eeuw soms boven de „u", en de „u", welke in dezelfde handschriften soms boven de „o" geplaatst is, weggelaten, omdat ook in die handschriften zelven het gebruik en de weglating dezer letters zeer willekeurig afwisselen. Waar echter in die handschriften eene „o" boven eene „w" is geplaatst, terwijl daarna een medeklinker volgt, heb ik de „o" achter de „w" in het woord opgenomen. Hetzelfde geschiedde met de „e", waar deze boven een „u" voorkomt.

Voor het kondichboek heb ik in de §§ 1—114 handschrift A. gevolgd, ofschoon de belangrijkste afwijkingen der andere handschriften zijn aangewezen. In de §§ 115—135 is de volgorde van de handschriften C. en D. aangenomen; doch in de lezing meende ik bij handschrift B. mij te moeten aansluiten. De §§ 136—141 ontbreken in B. en zijn daarom ontleend aan C. en D.; § 142 komt alleen in handschrift C. voor.

Bij de uitgave van het stadsboek heb ik in den tekst niet alleen de bepalingen opgenomen, welke in Fr. door de oudste hand geschreven zijn, maar ook de jongere bepalingen, voor zoover wij ze aan de tweede hand zijn verschuldigd. Naar de noten is verwezen, wat in 1348 en later in handschrift Fr. werd opgenomen. Zooveel mogelijk is de lezing van dit handschrift gevolgd; doch wegens den slechten toestand, waarin het verkeert, moest dikwijls de toevlucht tot het Valeboek worden genomen. Uit C. en andere handschriften zijn de belangrijkste verschilpunten overgenomen.

Konden voor het kondichboek en het stadsboek handschriften worden gebruikt, waarvan het oudste voor 1335, het jongste

---

1) Van het stadsboek de §§ 3—5, 7, 14, 15, 22, 23, 35, 40, 42, 46, 50, 61, 78, 81, 85, 87, 90, 96, 98—101, 104, 107, 109, 112—115; van het kondichboek de §§ 31, 56, 58, 61, 62, 69, 77, 85 en 112.

2) In 1615 werd het stadrecht gearresteerd, dat na eene nieuwe collatie in 1627 eindelijk in 1638 gedrukt werd.

in 1400 geschreven werd, voor de stukken, door mij onder I C te zamen gebracht, stonden slechts veel jongere handschriften mij ten dienste. Van daar, dat de juistheid der lezingen hier gewis veel te wenschen overlaat. Voor de §§ 1—17 moest ik bijna geheel steunen op de handschriften C. en D., beide slordig geschreven. Voor de §§ 18—35 konden meer handschriften gebruikt worden, waarvan het eene veelal tot verbetering van het andere dienen kon; somtijds schijnen zij echter fouten gemeen te hebben. De eedsformulieren zijn aan A. en B. ontleend.

In II A en B hebben de aanvullingen, welke sedert 1387 bij handschrift B. en sedert 1400 bij handschrift V. door de stadsschrijvers gevoegd werden, een plaats gevonden. Niet dan bij uitzondering behoefden andere handschriften te hulp geroepen te worden.

De overdrachten eindelijk, door mij in III bijeengebracht, zijn ontleend aan handschrift R , waarnevens echter ook handschrift Z. is geraadpleegd.

Verder dan het jaar 1569 meende ik de verzameling niet te mogen uitstrekken. Kort na dit jaar, in 1572, begint toch voor Zutphen een tijdvak van beweging en strijd, waarin het nu eens aan Staatsche, dan weer aan Spaansche zijde zich bevindt, tot het in 1591 voor goed aan de Spaansche heerschappij ontrukt wordt. Met 1573 vangen ook in de in het archief aanwezige resolutie-boeken aan, welke, evenals de publicatie-boeken, voor de latere rechtsbronnen zouden moeten geraadpleegd worden. Handschrift R., dat in of kort na 1569 geschreven werd en oorspronkelijk geene bepalingen uit latere jaren bevatte, deed mij mede het jaar 1569 als uiterste grens kiezen. Het doel, dat de vereeniging tot het uitgeven der oude vaderlandsche rechtsbronnen zich voor oogen stelt, verbood mij nog jongere rechtsbronnen op te nemen.

Buigende voor de wenschen van het bestuur dier vereeniging, dat bij mij op spoed aandrong, heb ik een glossarium, met welks bewerking ik mij gedurende eenige maanden bezig hield, onvoltooid gelaten. Wellicht zal het achter de rechtsbronnen der dochtersteden eene plaats kunnen vinden. Eenige gildebrieven en andere stukken hoop ik in een tijdschrift mede te deelen.

Ten slotte een woord van dank aan allen, die mij bij deze uitgave hun bijstand hebben verleend, inzonderheid aan de heeren L. A. F. H. Baron van Heeckeren, archivaris van Zutphen, Jhr. Mr. Th. van Riemsdijk, archivaris van Gelderland, Mr. B. J. L. Baron de Geer, hoogleeraar te Utrecht, Mr. D. van Meurs, burgemeester van Harderwijk, L. J. L. Mos, burgemeester van Hattem,

Mr. B. A. Roelvink, voorzitter, en Mr. W. J. L. Umbgrove, griffier der arrondissements-rechtbank te Zutphen. Door hunne bereidwilligheid, om mij de hun toebehoorende of aan hunne zorgen toevertrouwde handschriften ten gebruike af te staan, werd de uitgave der Zutphensche rechtsbronnen mogelijk gemaakt. Moge het blijken, dat zij niet alleen aan mij, maar aan alle beoefenaars der Nederlandsche rechtsgeschiedenis een dienst hebben bewezen.

Amsterdam,
15 Februarij 1881.

C. PIJNACKER HORDIJK.

I. RECHTSBRONNEN DER STAD ZUTPHEN

UIT DE 14de EEUW.

A.

KONDICHBOEK DER STAD ZUTPHEN

van 1356 of 1357 met de wijzigingen en aanvullingen tot 1388.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^ ende XI.

Wi scepene van Sutphene laven [1]) desse lofnisse in onser stat to Zutphene vast ende stade to holdene ende niet to brekene.

1.

Int irste lave wi, alse onse vorvaren de scepene laveden [2]): we vechtet mit vusten to slane, die sal gelden [2a]) twee pond.

2.

Voert, we sleet [3]) mit holte of mit stene oft mit scemmelen [4]), die sal gelden V pond der stat.

3.

Voert lave wi ende willen dat et vast blive: waer twee onser burger ondertusscen [5]) vechten [6]) ende wort om vrede baden van scepenen oft van rade of van anders unsen burgeren ende die ene den anderen daerna of daerbaven sleyt, dat is up [7]) XL pond.

4.

Voert, wert dat si ghesceden weren alse bi dien vrede, die um ghebaden were, ende se darna to gadere quemen ende de ene den anderen dan sloge, die solde gelden der stat XL pond. Ende elc, de daerbi stonde, de mocht um vrede beden of eysghen bi X ponden.

---

1) Aldus in A. In de andere handschriften „laveden die scepene van Sutphen." Ditzelfde verschil ook in § 1, 3, 7 enz., ofschoon niet altijd. Zoo hebben D. en E. in § 1 „lavede wij", enz.

2) Deze verwijzing naar de lofnisse der vorvaren komt alleen in A. voor.

2a) „der stat" voegt B. hier in. Zoo ook C'. Zulke verschillen ook later.

3) „off warpt" voegt D in.

4) Dit woord, in A, B, C. en C' voorkomende, is in D. en E. door 't woord „roffghen" vervangen.

5) Dit woord ontbreekt in C., en is in D. en E. door „ondereen" vervangen.

6) Alleen in B. en C'. staat „schelden ofte vechten."

7) In plaats van „dat is up" hebben B. en C'. „die sal gelden."

5.

Voert, queme yenich onser scepene ofte raet oft enich burger, de men enre waerheyt an loven mochte, dar dat onse burgere vechten, als umme vrede to bedene, werde daer dan eyn scepen oft eyn raed gheslagen, omdat hi om vrede bode, die dat dede, dye solde gelden der stat XL pond. Voert, sloge hi eynen burger, omdat hi om vrede bode, die solde gelden XX pond. Nochtan solde hi beteren dengenen, dien hi geslagen hadde, na der scepene zeggen. Ende worde dar yemen mishandelt mit worden, dien solde men beteren oyc na der scepene zeggen.

6. [1])

Voert, we gevochten of misdaen heft ende hy gebaden wort voer gerichte, compt hy niet voere ende duet genoech [2]), wee one huzet, die vorluset I pont, also vake alst we duet.

7.

Voert lave wi, dat men den vrede sal gheven mit handen van beyden ziden, waneer men vrede beet of eysget. Wee des weygert ende also ducke alse hy des weygert, so sal hi gelden V pond.

8. [3])

Vort lave wi, dat nyemen en sal dragen stekemesse oft swerde oft prackede tonen apenbare oft enegerhande vorbadene wapene by enre penen van II ponden. Ende we dese wapene dricht heymelicke, die sal gelden IIII pond der stat.

9. [3])

Voert, wee desse wapene toghe yenegen mensghen quaet mede to done, de solde gelden V pond. Ende we mit dessen wapenen vechtet, also dat hi daarmede eneghen dor sine cledere steke of houwe, dat hi one wonde of niet en wonde, hi solde gelden X pond. Dit is oec geseget van quaden langen snidemessen. Ende (eyn) [4]) gast sal also vole gelden als eyn burger, breket hi in desen.

---

1) Bij deze § is in A. het woord „vacat" geplaatst; zij ontbreekt dan ook in de andere handschriften.

2) Dit woord is niet duidelijk geschreven.

3) Bij deze §, welke in de andere handschriften ontbreekt, staat in A. „vacat". Vgl. echter met § 9 de §§ 126 en 127.

4) Dit woord ontbreekt.

10. [1])

Voert, is enich mensche, die misdoet [2]), ende hi gebaden is voer scepene ende om daer unsculdich seget [3]) ende hi dan mit tween tughen verwonnen wort, die sal gelden [4]) XI scillinge ende VI penninge.

11. [5])

Voert, we dobbelt binnen der muren ofte yergene, daer die stat is up enen dach oft in enre herevaert, die sal gelden II pond.

12.

Voert, oft enich jegen dien anderen dobbelde binnen des stades vriheit oft daer die stat is up enen dach oft in herevarden, of hoerre enich dien anderen meir afwint dan hi redes geldes bi hem heft, dat en sal hi um niet betalen; hi en sal daer oec en gene pande of nemen noch untfaen noch burghen noch gienrehande lofnisse enegerhande wis. We dit breke, die solde gelden II pond der stat. Nochtan solde men dat niet betalen, dat baven dat rede gelt were gewonnen; ende hadde hy oec daervor burgen untfanken, die solden quyt wesen; ende hadde hy pande daervor sat, die solde men oec wedergeven; ende alle lofnisse van eden solde oec untbunden wesen, ende daeruntbaven den anderen beteren tot der scepene seggen. Ende di tavernire, dar men dobbelt, sal comen des irsten dages an der scepene richter ende nomen um die dobbelers, bi enre penen van II ponden.

13. [6])

Voert lave wi [7]), dat men dien wyn sal al vul meten,

---

1) Bij deze §, die niet alleen in A, maar ook in de andere handschriften voorkomt, staat alleen in B. „vacat."

2) „met daden ofte met woerden" voegen B. en C'. hier in.

3) In C'. „zwert."

4) In C. en D. „ene verste, dat ys XI sc. ende VI penninge."

5) Bij deze en de volgende § staat in A. „vacat". Met eene latere hand werd eene nieuwe bepaling ingevoegd, waarbij echter ook weder het woord „vacat" geplaatst is, zoodat ze dan ook, evenmin als de §§ 11 en 12, in de andere handschriften te vinden is. Vgl. echter § 141. Die nieuwe bepaling luidde:

„Voert we dat dobbelt oft kreyet of momet bynnen onser stad muren oft vreijhet, dar onse scepene ende stad mit rechte macht over heeft, de sal darhoem ghelden onser stad, also dicke als syn verbrecke, twe ℔. Ende de tauernye oft de wert darinne, ghescede mit sinen willen of todone, de verlore V pond, alse dicke alst gesceyde. Ende elcke richters der scepene sollen dese saken richten ende . . . . . , of sy vervallen in haren gerichte."

6) Ofschoon in A. bij deze § de woorden „nota, non lege" staan, is ze toch ook in de andere handschriften opgenomen.

7) B. voegt hier het jaar bij, waarin deze „lofnis" tot stand kwam, nl. 1311.

ende wene mit of wene brenget, die sal die mate mit den wine al vul vor die lude setten, by X scillingen. Doet hys niet, so en sal hy binnen enre maent niet tappen bi V punden, uytgesat jaermerkede ende ons oflat. Ende diegene, die tapper is van den wine, de sal die pene gelden. Wert oec dat enich dien brenger des wijns in hete geten ende hy dan ingote [1]), die om dat doen hete, die solde daerumme gelden V scillingen; ende dat en solde nochtant den brenger des wyns gien bescud doen van sinen broken. Oec sone sal nemene eyn stucke wyns vaker doen creyren dan ens, bi II ponden, hy en wil vellen [2]).

14.

Voert, queme yenich vremet gast in onse stat, de met enegen onsen porter quellike avereyn droge in der stat, ende enich man [3]) dien gast darto sterkede, die solde V pund gelden.

15.

Voert, worde oec enich gast binnen onser stat jegen enen gast twiënde ende dan enich onser burger an ene syt to hulpen velle, die vurlore XX pond. Mocht hy der niet gelden, hy solde vor elke tien pond en jaer in den torne wesen. Ende nochtant daeruntbaven ewelike wesen untportert [4]).

16.

Voert so en sal oyc nemene enegen gast mishandelen als um voervede [5]) sunder vurvolginge der scepene, by enre penen van XX punden.

17.

Voert, venge oec enich onser burger of enich, die mit ons bynnen der vrihet [6]) wonet, eneghen gast bynnen der stat of vrihet der stat sunder vurvolgin(ge) [7]) der scepene, die vurlore XL pund. Mer queme enich gast in onse stat ende wolde enich burger dien bezetten met des hertoghen gerichte ende of dan

---

1) De woorden „ende hy dan ingote" ontbreken in B.

2) Eene hand uit het begin der 15de eeuw nam in handschrift B. hier nieuwe bepalingen op, welke in geen der andere handschriften voorkomen. Ze zijn afgedrukt in de uitgave van den heer Sloet (bl. 577). In B. zijn ook de woorden „uytgesat jaermerkede ende ons oflat" later doorgehaald.

3) In D. „enich onsser burger."

4) De laatste volzin, alleen in A. voorkomende, is daar doorgehaald.

5) Blijkbaar bedorven is de lezing in D. „als sie om verbieden" in plaats van „als um voervede."

6) „Van Sutphen" in B. en C', „der stat" in C.

7) De lettergreep „ge" ontbreekt in A.

onse burger des hertogen bezetter bi om niet en hadde, of dan die gast onsen burger wolde untgaen, so mochte onse burger dien man [1]) mit tween mannen besetten ende hoelden sunder broke jegen die stat, unt [2]) hy des hertoghen bezetter daerbi brachte.

18.

Voert, queme yenich in ens anders hues dien to mishandelen, mit vusten to slane mit vorrade, die vurluset XX punt. Sloge hi one mit vurbadenen wapene, so vurluset hy XL pond. Mer apene tavernen, daer wyn of byr veyle is in der tyt, dien sin niet to rekenen [3]) voer huze duslicke [4]) kuere inne to brekene, alse voerscreven is.

19. [5])

Voert, oft oec twee lude of meir twiënde [6]) woerden up der straten mit daden oft mit worden ende dan hore enich dien anderen untweke in ene taverne of in enich ander hus ende dan die ene den anderen navolgede, ende worde dan die dus gheweken weere, van den anderen mishandelt mit daden of mit worden, die kuerbaer weren, so solde diegene, dy den anderen dus mishandelde, gelden twivolden [7]) kuere, nadien dat die kuere lepen [8]) na worden of na daden.

20.

Voert, queme oec we [9]) in ens anders hues, also dat ze dan binnen dien hues twiënde worden [10]) mit daden of mit worden, vellet dat die van buten dien anderen sloge oft mit worden mishandelde, die kuerbare weren, zoe vurluset die van buten twivolden kuere, nadien dat die kuere is na worden of na daden. Mer sloge die van binnen dien anderen of mishandelde mit worden of mit daden, die vorluset sinen kuere envolt [11]) na daden oft na worden.

---

1) „Den gast" in C. en D.

2) „Thent" in B. en C', „hent" in C. en D.

3) In D. zijn de volgende woorden van deze § weggevallen.

4) Voor „duslicke" staat in B. en C' „alsuken," in C. „aldus."

5) In A. is bij § 17 en 19 een bijvoegsel van 1365 op den benedenrand geplaatst, dat door mij is opgenomen in § 110.

6) Hier en elders lezen C. en D. „twystende" voor „twiënde."

7) Varianten „twivoldighen" en „dubbelden." Zoo ook in § 20.

8) De volgende woorden ontbreken in C. en C'.

9) „Wye" in C. en D.; „yemant" in B. en C'.

10) C. heeft „keven" voor „twiënde worden."

11) In plaats van „envolt" heeft B. „hoe die velt"; C'. „hoe dat hie velt"; D. „die velt." In C. staat „en velt."

21.

Voert, queme enege lopinghe, waer die scepene to comen [1]), daer solen onse burgere by die scepene comen, by V punden.

22.

Voert, were enich mensche, die hadde misdaen, dar hy der stat kuer van [2]) solde gelden, ende dan [3]) yenich man ofte edele [4]) vrouwe voer um bede, oft enegen scepene sunderlinge noetbede anlegede, alse vor om to bidden, so sal diegene, die misdaen hevet, daer dese bede woert vore ghedaen, gelden V pond.

23.

Vort, int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XXXIII des Saterdages na Sante Mathiasdagh bij den scepenen ghelavet ende gebaden: Oft in yemans hues, dat Got vorbeden mote, ghescede enich ungheval van brande ende dan die wert oft [5]) wertinne noch nemene van den gesunde des huses „*wapene*" en ropet in orcunde der naburen, eer [6]) die naburen weten, die vurlesed IIII pond; mer wortet mit wapenrocht dien naburen to wetene daen, so sal hi gelden I pond.

24.

Voert meir [7]), dat onse stat herevaert doen solde unde dan enich man, die mede wort ghesat van den scepenen of van dien rade, van dien banire wech [8]) reede of genghe of vure enegherhande wijs, ten were by orlove der scepene ende [9]) des rades, die dan mede in der herevart sin, die vorlore X pond. Ende oec elc, die mede is in der herevaert, sal doen wat om die scepene unde [9]) raet doen heet ende beet; ende by wat penen um gebaden wort, die solen se vorlesen, of se dat bot niet en hoelt [10]).

---

1) In C' en D' begint deze § aldus: „Voert waer onse scepene toe loepen."

2) „Omme" in plaats van „van" in de meeste handschriften.

3) In eenige handschriften „dar"; zoo wisselen „dar" en „dan" ook op andere plaatsen af.

4) In alle handschriften staat „edele" onmiddelijk voor „vrouwe."

5) In sommige handschriften „ende die" of „noch die."

6) Alleen in A. „eer," in alle andere handschriften „eert."

7) In de meeste handschriften „voert weert," of „voert meer weert."

8) „En wech" in de meeste handschriften.

9) In de meeste handschriften „ofte."

10) In plaats van „heet," „beet" en „hoelt" in A., hebben de andere handschriften „heyten," „bieden" en „holden."

25. [1])

Voert, wert dat enich man oft wyf vurcofte husinge of ander erfnisse, wie des van um tween niet volgen en wil, die sal gelden X pond; dier sal de stad V pond hebben ende die coper V pund. Nochtant sal die copmanscap stant hebben unde vortgaen van desghenes andeyl, die dat vorcoft heft.

26.

Voert, worde yemene van syns leenguedes wegene van sinen heren [2]), daer hyt of hoelt, gedaget dien heren syn hues helpen to holdene, die en sal daer niet comen, tensy mit orlove der scepene, bi enre pene van V ponden.

27.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XLVII gelavet, dat nemene en sal des anders guet buten becummeren noch besetten unvorvolget bi den scepenen, by XX [3]) ponden.

28.

Voert, stonde jemene vor den richte, die sin unscult bode vor eneghe sake, oft dan yemene zegede tot den, die syn unscult buet: „Swere ghy, so swere ghi enen menen eyt," we dat dien anderen to zecht, die vurluset V [4]) pont.

29.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XLIX up Sante Gregorius dach ghelavet unde ghebaden by den scepenen: Weert dat enich man eneghe vrouwe oft juncfrouwe anspreke als omme trouwe, die se um ghelavet solde hebben, ende hy dan des vellich wurde, die solde gelden XX pond. Desghelikes [5]) solde oec vurlesen enege vrowe ofte juncfrouwe, die eneghen man voer trouwe anspreke, oft ze des vellich worde.

30. [6])

Voert, dat noch vrouwe noch juncfrowe ghene brewelse

---

1) Bij deze bepaling is in A. het woord „vacat" gevoegd. Zij ontbreekt dan ook in B. en C'; doch in C. en D. komt zij wel voor.

2) „Leenhere" in B. en andere handschriften.

3) XX staat thans in A., vroeger misschien V; zoo nog in C. en D., terwijl in D', evenals in B en C', de nieuwe lezing te vinden is. In handschrift D. komt de plaats echter voor de derde maal voor in een afwijkenden vorm, welke ook in E. is opgenomen en waarin de bepaling aldus luidt: „Eyn burgher van Zutphen mach eyn den anderen burgher van Zutphen off syn guet nyet besetten off becommeren off doen dagen an ennygen anderen bancken off richteren anders dan tZutphen voir die bancke by XL ℔."

4) Alleen in A.: V, in de andere handschriften: X.

5) De laatste zin van § 29 ontbreekt in C.

6) Bij deze § staat in A. geschreven: vacat pro primo. Zij ontbreekt dan ook in de andere handschriften.

hebben en sal beneden an horen clederen, die men buten dien clederen moghe seen. Ende die wardecors-mouwen niet langer to wesen dan dree queden lanc, by enre penen van enen ponde. Oec sone sal noch vrouwe noch juncvrouwe ghene borden omme oer kovelen dragen', bi enre pene van I ponde.

31.

Vort, of enich dien anderen penden wil, so mach dieghene, de men penden wil, pande weren ten rechte to comene om een pond [1]) van om tween, we vellich wort. So mach dieghene, dien de pande sin ghewert, dienghenen, die die pande heft ghewert, doen beden voer gherichte. Wort dan dienghenen, die daer penden wolde, to claert, dat hy mit rechte penden mochte, so sal dieghene, die die pande weerde, gelden eyn pond. Ende hadde hy oec binnen dier tyt die pande al of en deyl untflucht, mach die clager dat betughen, so sal deghene, die de pande weerde, desselven daghes, alst gheclaert is, die pande also guet, alse sie to voren weren, weder antwarden up die stede, daer se weren, do men se penden wolde [2]), by enre penen van X [3]) ponden. Und (en) wold mens niet loeven, dat se so guet weren, dat solde hy mit sinen eede waer maken. Unde en queme hy niet alse voerscreven is, so is hy vellich likerwys, oft hi met tuge vurwonnen si.

32. [4])

Voert, lochende yenich den anderen of scalc hete, die vurlore twe pond. Men lochende enich den anderen oft scalc hete voer den richte, die voerlore VI pont.

33. [5])

Voert, hete enich den anderen hurrenson of hurenzone, die vurluset II pond. Ende desghelikes hete eyn vrouwenname en ander hurre oft hure, die vurluset oec II pond.

---

1) Aldus in alle handschriften. De aanteekening in B.: „pena mutata infra" ziet op veel lateren tijd.

2) In B. en C' „zolde ofte wolde."

3) Alleen in B. staat hier „XL ℞," wat zeer licht 't gevolg eener schrijffout zijn kan.

4) Deze §, hier alleen in A. voorkomende, is in andere handschriften eenigzins gewijzigd op eene andere plaats opgenomen. Men zie § 129—131.

5) In deze § is in A. de boete veranderd van II in V pond, en dit bedrag is in de andere handschriften opgenomen. In B. leest men „horrensoen oft hoerensoen," en „hurre of hoere." In C. en C' is elk dezer woorden slechts eenmaal geschreven. In D. ook tweemalen; maar in een andere volgorde.

34.

Voert, we dien anderen tosegede, dat hy geen goet man en were, dy vorluset V pond. Ende eyn wyf jegen eyn wyt desghelikes.

35. [1]

Mer wat kueren en man jeghen eyn wyf of en wyf jegen enen man brickt, die sal wesen twivolt.

36.

Voert meir, oft enich dien anderen beden doet vor richte ende dan die gebaden is den anderen sloge om des homodes wille, want hi one baden hadde, eer dat ghericht is, dar hy omme baden was, die vurluset twivolden kuere na den dat die lopet, hy si groyt of cleyne.

37. [2]

Voert en sal nemene banke voer sinre dueren aver die gruepe staende hebben, by enen ponde. Mer die vrouwen, die die moken ende avet veyle hebben, die moghen banke oft ore dische des marges up die strate dragen, oere spise ende ore avet up to settene; unde die banke oft dische des avonts weder to hues dragen, bi enre pene van enen ponde.

38.

Voert, waer twe lude oft meir twiënden ghewest hebben mit daden oft mit worden, die cuerbare sin, daer die ofghesceden weeren, sloge dan die ene den anderen darna, als om dier vordaet wille, worde hy des bereet, so weret en voersaet unde twivolt cuere [3].

39. [4]

Voert, dat nemene en sal des avonds stave of colven to tavernen dragen of andere vurbadene wapene, by enen ponde, behalven wakers.

40.

Voert, of jemene des stades tune breke oft houwe ryse in

---

1) In A., C. en D. hooren § 34 en 35 eigenlijk bijeen. In B. en C' zijn ze door een andere bepaling van elkander gescheiden.

2) Deze §, bij welke in A. de woorden „non lege" geplaatst zijn, ontbreekt in alle andere handschriften.

3) Blijkbaar bedorven is de lezing der laatste woorden van § 38 in C.: „so wort hem versat dubbelde pene." De lezing van A. wordt door B., C'. en D. bevestigd.

4) Deze §, in A. met een „vacat" voorzien, ontbreekt in alle andere handschriften.

den rysweert buten orlove der scepene of des genes, dien one hodet [1]), die wers om en pont.

41. [2])

Voert, hadde enich vleyshouwer vuel fleys veyle, hy solde daromme gelden V scillinge ende bynnen enre manet gien fleys veyle hebben noch nemene van synre wegene, bi enre penen van vyf punden.

42.

Voert, besege oyc jemene verkene up der tungen omme gelt, worden darna der verkene enich up der tongen vinnich gevonden, hy solde daerom ghelden X scillinghe, die ze besien hadde [3]).

43.

Voert, of enich enege swanen scote, wilt of tam, binnen enre milen na Sutphene, die vurlore II pont [4]).

44. [5])

Voert, sone sal nemene dorne nocht ryse ergene houwen oft doen howen in de stat to brenghen, in sinen husen to hebben noch voer sinre tavernen, bi enre pene van V scillinghen.

45.

Voert, dat ment allent richten sal, dat vor stades vrede bot wort [6]). Ende en [7]) wil de richter niet gheloven, dat hy die rechte clage claghet, daer hy one omme dede beden, dat sal hy ten heylegen waer maken, wils om die richter niet vurdraghen.

46. [8])

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XLV des Wondesdaghes na

---

1) In D. staat in plaats van „one hodet": „die riseweert verwaert."

2) Bij deze § is in A. het woord „vacat" geplaatst. Zij ontbreekt dan ook in B. en C'., of liever zij is daarin door nieuwe bepalingen van 1387 vervangen. Ofschoon deze nieuwe bepalingen ook in C. en D. voorkomen, zoo is toch in die handschriften ook de oude § behouden. Men zie de nieuwe bepalingen in § 134.

3) Met de lezing dezer § in A. stemt de lezing in C. overeen. In B. C'. en D. is het bedrag der boete tot 20 schellingen verhoogd, terwijl aan het slot deze woorden gevoegd zijn: „Nochtant zolde hyt denghenen beteren, dien hi die verkene bezien hadde."

4) Ook in C. en D. is de boete twee pond; in B. bedraagt zij thans 5 ponden.

5) Deze §, in A. met een vacat voorzien, ontbreekt in de andere handschriften.

6) Deze lezing vindt men ook in C. en D.; in B. en C'. zijn deze woorden opgenomen: „dat an des stades koere dreghet ende vor stades vrede ghebot wort."

7) Dit woord ontbreekt in A.

8) Bij deze § is in A. het woord „vacat" niet geplaatst; toch ontbreekt zij in B. In C. en D. is zij echter opgenomen.

Jubilate. Oft enich den anderen beclaget voer stades vrede omme dade oft omme worde, vinden die scepene, dat die claghe niet en dricht an stades vrede, so sal dieghene, die anghetaelt is, des sine unscult doen mit sinre enre hant allene.

47. [1])

Voert, dede oec enich den anderen beden voer gherichte ende gheve om scult van daden oft van worden ende hy des stades vrede niet en nomet of en claghet, dunket dien scepenen, dat die dade of die worde draghen an stades vrede ende coerbaer sin, dan deghene, die angetaelt is, sal sine unscult doen mit om derden, mach mens niet betugen.

48.

Voert, dat [2]) lude twistaghtich weren mit daden of met worden, vonden die scepene die worde dragen in hogeren cuere dan die dade, si wolden den kuer hebben na den woerden. Vonde se oec [3]) de dade in hogeren kuere dan die worde, sie wolden die kuer nemen na den daden.

49.

Voert, beclaget enich den anderen, dat hy one misdaen heft mit daden oft met worden, ho die sin [4]), ende hebbe om daeran ghedaen scade unde [5]) scande, hy en wolde om also vole, als hy dan nomen wil; seght om die ander al unsculdich, dat hy om ghenen scade noch scande daen heft an dien daden of an [6]) worden, die hy om mit rechte beteren sal, ende duet daerup sinen eet, alse dat buert [7]), oft men die claghe niet betugen en mach, so heft hy met dien ede dien anclagher gebetert, also dat hy [8]) anders gene zone doen en sal.

50.

Voert, daer lude twiachtich hebben geweesen mit worden of mit daden, so mogen die scepene den magen [9]) untbeden,

---

1) Deze §, waarbij in A. het woord „vacat" gevoegd is, ontbreekt in alle andere handschriften. Op hare plaats vindt men echter in C. en D. eene bepaling, welke ook onder de met eene latere hand geschreven bepalingen in A. voorkomt en hierachter is afgedrukt in § 114.

2) Alleen in B. en C'. is dit woord door „waer" vervangen.

3) Het woordje „oec" staat in alle handschriften.

4) De woorden „ho die sin", ook in C. en D. voorkomende, zijn in B. en C'. weggelaten.

5) „Unde" in A., C. en D.; in B. en C'. „ofte".

6) Beter in C. „ofte"; in B., C'. en D.: „ofte an dien."

7) In B. „boert", in C. „beort", in C'. „hoert", in D. „gheboirt."

8) B. en C'. voegen hier het woord „oen" in.

9) In C'. „vrenden."

dat se des enen dach maken, dat zeet zoenen. En zuent [1]) sies niet, so solen siet den scepenen to wetene doen ende so mogen om die scepene enen dagh legghen dat to zuenen ende dien partiën untbeden daer to comene bi oren kuere, also hoge als de scepene wilt. Cometse daer niet, se vorlesen oren kuere also groet alse se gebaden waren. Ende wanneer die scepene dat zoenet, dar willen se en [2]) pond af hebben van diengenen, daer siet up set.

51.

Voert, dat nemene die clocke slaen (en) [3]) sal, tensi bi orlove der scepene, ten weere van brande [4]), bi enre penen van V ponden [5]) [6]).

52.

Voert, dat nemene van onsen burgeren of wonachtich bynnen der stades vrihet met den wapene binnen ons heren des hertoghen paelsteden noch buten sinen paelsteden nemene denen en sal, tensi bi orlove der scepene, bij XX ponden also vake alset wee duet; ende van dier penen niet to laten.

53. [7])

Vort, queme yenich gast in ene herberge, dar sel men om zegghen, dat hy sine wapene van om legghe. Zecht mens om niet ende draget hy sine wapene, so sal die weert des huses gelden ene pene van X sc.

54.

Voert, sone sal geyn onser burgere vor enegen gast zekere penninge laven, by V punden.

55.

Vort, sone sal nemene nocht burghere nocht gaste meir to willecome gheven dan en menglen, bi V scillinghen.

---

1) De woorden „zuent, wilt, comet, zoenet, set", uit A. overgenomen, zijn in de andere handschriften „zoenen, willen, comen, zoenen, zetten" geworden.

2) In C. „II ℔", wel ten gevolge van een schrijffout.

3) Dit woordje ontbreekt in A.

4) In A. zijn de woorden „ofte vyanden" hier ingelascht; zij komen ook in de andere handschriften voor.

5) „V ponden." Die woorden komen ook in C.. C'., D. en D'. voor. Waarschijnlijk stonden zij ook in B. In dit handschrift heeft een latere hand de „V" in „XL" veranderd. Diezelfde latere hand schreef bij deze § „ende sall dat nochtant beteren ter scepenen claringen."

6) Vgl. de noot bij § 90.

7) De §§ 53—55, in A. met een „vacat" voorzien, zijn in de andere handschriften weggelaten.

56. [1])

Vort, of jemene erfnisse an vorstirft ende [2]) vurvelt, dy sal comen binnen jaers, ses wekene ende dre daghe ende antalen dat, also veer als hy binnen landes is. Duet hy des niet, hy vurluset al sulc recht, als hy daeran hadde.

57.

Voert, worde enich antalet mit slichter clage sunder selscap, die mach bekennen wat hy wil, ende en sal daer niet in trecken to gueder rèkeninghen.

58.

Voert, beclaget oec enich den anderen omme scult, seget dan dieghene, die beclaget wort, to dien anclagere, wat hy mit sinen ede wil beholden, dat wille hy om gelden; of dan die anclager dat behoelt ende also vole alse hy behoelt, dat sal men om gelden aver dversnacht; doet hy des niet, men mach one penden. Unde (de) [3]) pande solen wesen vurvolget up den aghtenden dach sunder upbeden, also dat men de pande dan voercoepen magh.

59.

Voert, beclaget eyn gast eenen porter [4]), so sal die porter daerup antwarden *neen* of *ja*. Wat dan die porter bekent, dat sal hy dien gaste gelden binnen vierten nachten. Doet hys niet, so magh one die gast doen penden voer dat hy om becant heft. Die pande solen wesen vurvolget, also dat men se to hant vurcopen mach sunder opbeden [5]).

60.

Voert, doet en gast beden enegen burger in sine yegenwordicheyt, so sal die burger mit dien gaste gaen voer den richter ende sal dien gaste al to hant doen gulde of recht; duet hys niet, hy vurluset ene placke. Nochtan sal hy comen des anderen dages vor gherichte ungebot dien gaste tot antwarden. Comet hy daer niet, hy sal gelden eyn pond. Unde

---

1) Deze § is in A. tweemalen geschreven, maar de eerste maal doorgehaald. De bepaling komt ook in het stadsboek voor. Zoo ook de §§ 58—62, 87, 98 en 112.

2) In B. en C'. „ofte."

3) Dit woordje ontbreekt in A.

4) In D. hier en later „borger" in plaats van „porter."

5) In B. is bij deze § nog het volgende gevoegd: „Mer hedde die gast an erve off an ingelt gepent, dat erve off ingelt sal die gast vervolgen, gelic enen burger." Deze aanvulling, welke in alle andere handschriften, ook in C'., ontbreekt, behoort tot lateren tijd. Nog later is de aanteekening in B. op den kant: „vacat, mutatum infra."

so mach die gast one beden doen in sine thegenwardicheyt [1]) aver dversnacht. Comet hy dan niet, so wint die gast syn clagelicke gued. Mer [2]) doet die gast eneghen beden jegen dien anderen dach, comt hy dan niet, so vorluset hy ene placke ende sal dan des anderen dages vor comen by enen ponde. Ende dan mach die gast voert varen, alse voerscreven is.

61.

Vort, worde oec jemene scult an ervet, claget hy daeromme, so sal die (ander) [3]) antwarden *nen* of *ja*.

62.

Vort, etende pande solen op den achtenden dach vervolget wesen sunder opbeden.

63.

Voert, weert dat enich onser burghere eneghe comenscap cofte binnen [4]) of buten, dat dy nemene wonachtich mit ons medenemen mach, tensy dat hy burger sy of tensy met des anders wille.

64.

Voert, want bewilen oec wal zomege lude sin, die op Donredage, wan men mene richte beit, al wollendes om vorbergen, die mach men beden op eneghen anderen dach; so sal hy voer comen, by eenre placke [5]). Comt hy niet, die clager sal sine clage apenen, likerwys oft op enen menen richtdach were. So mach hy one daerna beden [6]) op den aghtenden dach of enen anderen dach, alse hine yrst hebben mach. Comt hy dan niet vore gherichte, die clager sal anderwarve nomen sine clage; so vorluset dieghene, di dus ghebot is, ene placke. So mach die clagher one daer mit orcunde doen beden aver dversnacht, of waneer hy one yrst hebben mach. Comt hy dan niet vore, so wint die clager syn clagelycke gued, likerwys oft hy op rechte richtedage gebot unde vorvolghet were.

---

1) Alleen in B. zijn hier deze woorden ingelascht: „off an syne woenstat oerkonde twyer naeberen."

2) Al wat hier verder volgt in deze § ontbreekt in B. en D. In C. en C'. is het daarentegen behouden.

3) Dit woord, dat in A. niet voorkomt, schijnt uit B., C'. en D. te moeten worden opgenomen. In C. staat „daarop."

4) „binnen Sutphen" (B.)

5) De woorden „eenre placke" en later „ene placke", ofschoon in álle andere handschriften overgenomen, zijn in A. met een latere hand ter vervanging van andere woorden geschreven. Zoo ook in § 60.

6) „doen bieden" in B. en D.; „laten bieden" in C.

65. [1])

Ghelavet up Sante Peters avont ad cathedram int jaer van L: alle vreden, dy mit handen unde mit monden ghegheven sin, dy cundeghe wy voert to bliven unde to waren in also vollencomenre macht, of zy van nies mit handen und mit monden ghegheven weren.

66.

Voert, vorcopet enich dien anderen enegherhande erfnisse, alse husinge of erve of ingelt, dy sal dienghenen, die dat copet, nomen allent, dat daeruyt gheet van renten, dat sy cleyne of groet. Wert, dat hij des yet vorsweghe unde mit der waerheyt ghevonden worde, dat daer meer uyt genge dan hy voer nomet hadde, dy vurlore X pont thor [2]) stat behoef. Dat unghenomede mochte die coper om vurhalen an des anders guede sunder wedersegghen. Ghelavet in den selven jare up Sante Peters avont voerscreven. [3])

67.

Up Sante Peters avont vorscreven. [4]) Weert dat enich sin unscult spreke van saken, dy men up hem niet betugen en mach, dat si van saken, dy draghen an stadesvrede of anders van scade of van sculde, dy sal up den vyftienden dach na dien dage, dat die clage richt is, comen voer dien richter [5]) der scepene syn unscult om daer vurbedene to done, nadien dat dat buert. [6]) Weert dat hy des niet en dede, so is hy vellich al sulker zake, daer hij omme anghespraken waert; unde daerto vurlust hy XII sc. jegen dy stat. [7])

68.

Up dyen avont ghelavet unde op dy zelve tyt: [8]) Weert dat voert van dessen daghe enege lude enich upsat under hem makeden enegen to mishandelen, to steken of to slane mit

---

1) Deze §, waarbij in A. „vacat" gevoegd is, ontbreekt in de andere handschriften.

2) In de meeste handschriften „totter" of „to der."

3) De laatste volzin komt alleen in A. voor. Doch in de meeste handschriften vangt de § aan met deze woorden: „Int jaer ons heren M°CCC°L op Sante Peters avont ad cathedram."

4) In B., C. en D.: „Int jaer ons heren M°CCC° ende L op Sente Peters avont ad cathedram laveden die scepene."

5) „Richters" in B. en C'.; in C. en D. als in A. Zoo ook op andere plaatsen.

6) In B. en C. „boert," in C' „beort," in D. „gheboirt."

7) C. en D. voegen hierbij „ende dat is ene verste."

8) In B., C. en D. wordt het jaar 1350 aangegeven.

vusten of mit anderen vorbanen wapene mit voerrade, worde daerna dy mishandelt van harre enich, dy dit opsat ghemaket hadden, so solden al dyghene, dy mit dien opsatte west hadden mit ruën of mit rade, elc vurlesen al sulken hogesten kure als dyghene breke, dy dy daet mit der hant zelven dede, dy ander weren darby of niet by, dar dat scede. [1])

69.

Voert, of enich vorcopet husinge of ingelt of enegherhande erfnisse, des sal dy coper nemen vortichnisse vor scepene unde nemen darop der stat zegel ende breve. Ja, dede enich dien anderen onder zins selves zegel of under anderen zegelen heymelyc oplatinge [2]), dy vortichnisse (en) [3]) solde dyengenen, dy der stat breve heft, gene onstade doen, also dat der stat besegelt breve darvore solen gaan.

70.

Vort, wert dat enich onser burgher of enich [4]), dy mit ons wonachtich is, enegen onsen burger laden dede of jemene scult opdroge, daer onse burgere omme laden worde sunder vurvolginghe der scepene, dy vurlust V pont jeghen dy stat. Nochtant sal hy dien anderen daeraf quiten ende scadelos holden.

71. [5])

Vort of oyck jeman burgen setten sal van broken, dy sal setten lude, daer dy stat dien kure of hebben mach.

72. [6])

Vort, oft oyc jemen vemenote worde buten orlof der scepene,

---

1) In handschrift A. volgen na deze § de eerste woorden van § 67, daarna de eerste woorden van § 73 met de oude hand. Daarop volgt met een jongere hand het volgend voorschrift: „Voert queme enich onser burgeren of jeman, de mit ons woent bynnen onse vryheyt, to enegher tyt buten rechte dinghedaghe an den richtere der scepenen ende bede des boden up eyn anderen ende deghene, de gheboet worde, des yrsten Vrighedaghes tho huus were, oft dat hy selven des yrsten Vrighedaghes na den bade tho huus were, so solde deghene, de den anderen aldus ghebaet hadde, gelden V sc. cleyne voer sinen broeke." Bij dit voorschrift staat het woord „vacat".

2) In alle handschriften, ook in A. staat: „oplatinge," niet „opsatinge," zooals in de uitgave van Dr. van Vloten, bl. 567.

3) Dit woordje ontbreekt in A.

4) Ook in C. „enich," in B. „yemant," in D. „een." Dit verschil in lezing komt ook op andere plaatsen voor.

5) Deze §, in de uitgave van den heer van Vloten weggelaten, is in A. met de oude hand geschreven en komt in alle handschriften voor.

6) Deze §, bij welke in A. het woord „vacat" geplaatst is, ontbreekt in de andere handschriften.

dy sal gelden X pont unde sine porterscap ewelyc quyt wesen. [1])

73.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LV des Sonnendages na Sante Martiinsdach in den winter, hebbe wy scepene ende raet der stat van Sutphene ghelavet ende laven: weyen dat dy scepene ende raet gheleiden of gheleide gheven, dat sin heren, riddere, knapen, knechte, wie sie sint, die solen gheleidet wesen van onser weghen vor alle dyghene, dy dy stat mit regchte berichten sal unde vordegedingen [2]) solen. Wert oyc zake, dat jemant geleyt worde, we dat hy were, enewerve, anderwarve of derdewerve, dy sacaghtich of broecagtich were thiegen jemant, dy dy stat mit regchte verdegedinghen [2]) sal, wolde dan dy gast dienghenen, dien broke gedaen were, dienghenen [3]), die de stat mit rechte vordegedingen [2]) sal, niet beteren of also vole doen, alse den scepenen ende diengenen, dien zie darby nemen, duchte, dat redelyk ende besciet [4]) were, dien sal men na dien dage niet meir gheleiden, tensy by orlove ende by wille desgenes, dar hy broecagchtich weder is; then were zake, dat an die stat we comen wolde darmede to degedinghen [5]), oft jemant, die de [6]) stat untbode om des landes of des stades orbare, dat den scepenen duchte des stades beste wesen, dien moghen dy scepene gheleiden, wan om dunket dats noyt is; mer dat sal men enegen doen to weten, dar men twiachtich weder is, also veer alse ment weyt.

74.

Vort, wert zake dat jemant geleyt worde, dy broecachtich were [7]), des dy scepene nyet en wosten, so solden diegene, dy broeke gesciet were, an den richter comen ende zegghen: „dit gebrec heb ic an den man; doyt mi, dat ghy mi sculdich sin [8]) to done." So solden die scepene darmede vortvaren als

---

1) In handschrift A. volgt hier eene bepaling, die ook in § 90 is opgenomen en daarom door mij hier weggelaten is.

2) In de meeste handschriften „verdedinghen."

3) Dit tweede „dienghenen" komt ook voor in D.; het ontbreekt in B. en C'. In C. zijn de woorden „dienghenen, dien broke gedaen were" weggevallen.

4) Zoo in A. In C. en D. „besceyt," in B. „bescheydelyc."

5) In de meeste handschriften „dedinghen."

6) Dit woordje „de" komt alleen in A. voor.

7) „teghen yemant van onsen burgheren ofte onderzaten" voegen B. en C' hier bij Dit bijvoegsel vindt men niet in C. en D.

8) In andere handschriften „synt" of „zyt."

voerscreven is. Und wye hyruntjegen duet of dede dit geleyde to breken of to kiren, dat noch quader were, van dengenen, der wy mit rechte mechtich wesen solen, dat wil [1]) wy holden an hoer lyf unde guet na der broke, dy gesciet; want wy geleide tellen lyke vrede.

75.

Voert heb wy gelavet ende laven up denzelven dach [2]): Wert sake dat enich lop sciede van twiste ende onminne, dar unroste unde vechtlyc of comen mochte van den, de menen van der stat richte niet to holden, — dat Got vorbøten [3]) mote — dy op sins zelves erve wonede of zete of op huerder were of om bestaet hadde an jemant om gelt, om maesscap of om vrentscap; worde dyen manne vrede baden van scepene, van rade of van onsen burgeren unde hy des weygerde ende niet geven en wolde noch en geve, we die man stopede of sterkede van dengenen, dar wy macht aver hebben, wert mit worden, dat were om V pont, wert mit daden, dat were om XL pont ende sine porterscap. Ende we dyen man darna huzede of havede bynnen onser stat of gerichte, dy verlore [4]) XL pont, ende wie mit hem ete of drinke, dy vurlore [4]) V pont; wy hem cofte of vurcofte, dat were broet, wyn of jenegerhande dinck, of we mit hem genge of stunde mit vorrade, de vurlore [4]) V pont.

76.

Vort, mach enich burger vrede beden gelike scepene of raet, daer hy went dats noet is [5]), ende mit dien boden also vole to vurlesen oft scepene of raet boden, oft jemant dyen vrede vorhorde.

77 [6]).

Voert meir ghelavet int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LVII° up Sante Odolfs-avont: Weert, dat enich guet als erfnisse oft husinghe up een hoghen uyt wort ghedaen by uytganghe enre

---

1) In andere handschriften „willen," „wolden," enz.

2) In B. wordt het jaar vermeld, nl. 1355.

3) Dit woord gebruikt A., en niet „verbeteren," zooals Dr. van Vloten, bl. 568 leest. In de andere handschriften „verbieden."

4) Zoowel in A. als in de andere handschriften is dit woord gebruikt, en niet „verkore" of „vurkore," dat door Dr. van Vloten in zijne uitgave, bl. 569 is opgenomen.

5) De woorden „daer hij . . . . is" ontbreken in B. en C'.

6) Deze § en de volgende schijnen met dezelfde hand als de overige §§ geschreven te zijn, ofschoon zij misschien iets later zijn ingelascht. Ze zijn ook in de andere handschriften opgenomen.

keersen, so sal dyghene, dar dy keerse under uytgheyt, dat gelt, daer hyt in der hoghinghe voer behoelt, betalen aver dversnacht, nadien dat hem vol wort ghedaen, als dat buert na unser statreghte [1]).

78.

Voert worde oyc enegherhande gued van rurender have [2]) vorcoft, als vorscreven is, up den merkt apenbaer, dat men an den pael heyt, dy dat beholt mit den lesten gadespenninghe sal dat gelt daraf betalen aver dversnacht, nadien dat om voldaen wort, thensy dat enige sunderlinghe vorwarde darup ghemaket sy.

79.

We stenwerc timmeren wil, die sal de mure doen legghen twie steene decke, by V punden.

80.

Vort, we timmeren wil een nye holten hues ofte we sine want al to male vorbeteren wil, die sal leggen ene mure op sins selves erve ende laten sine druppe darbuten ende legghen op die mure sine plate by enre penen van V punden.

81 [3]).

Voert, we heft ene stede, daer hy op timmeren wil, die en sal dat hues anders neyt decken dan mit stene, bi V punden. Heft oec we en hues, dat gedecket is mit stro, wil hy dat van nies al vordecken, hy salt mit stene decken, bi V punden.

82.

Voert sone sal nemene [4]) averloyven doen timmeren, bi V punden.

83 [5]).

Voert, we timmert to beyden zyden stenene wanden unde stenene gevele vore unde aghter, dien sal men (den) [6]) deckesteen daerto gheven, anders niet.

---

1) Een latere hand voegde hierbij in A. de woorden „van vercopen bi den pale"; deze woorden zijn echter het opschrift der volgende §.

2) „Rurender have", staat in A, C. en D. In B. en C'. „varender have."

3) Deze §, waarbij in A. het woord „vacat" geplaatst is, ontbreekt in de andere handschriften. Vgl. echter § 113.

4) In B. en C'. wordt hier ingevoegd „en ghene" In B. staat „vacat" bij de geheele §.

5) Deze § komt in alle handschriften voor, ofschoon in A. het woord „vacat" er bij is geplaatst.

6) Dit woordje ontbreekt in A. en wordt door mij uit de andere handschriften overgenomen.

84.

Vort, we timmeren wil, die sal dier timmeringen mit sinen nabure avereyn dragen buten dien scepenen. Doetse [1]) des neit ende warden die scepene darto unthaelt, we dan van om tween unrecht heft, die sal gelden V scill.

85.

Voert, wee syn erve al betimmert heft, also dat hy neit buten en heft, die en mach daer gene lucht buten hebben, tensy mit wille desghenes, dy sin erve daerbi ghelegen is.

86.

Voert, war twe lude oft meir hoer erve to samene of or huze [2]) lickende [3]) hebben, of dien ghebaden wort, dat se up eyn jaer stenwerc timmeren solen, of dan orre enich afbreken wil ende laten syn erve unbetimmert unde die ander timmeren wil, so sal nochtan dieghene, die syn erve neit betimmeren en wil, de mure mit den anderen leggen sunder enich wederzegghen, also lanc alse die ander syn hues timmert ton balkenen to hoge.

87.

Voert, waer twee lude of meir or erve to samene lickende [3]) hebben, wil de ene daer steynwerc lecghen, so sal hij die mure leggen in orre beyder erve; so sal die ander de mure met om legghen, is hy also rike, dat hyt vormach. Zecht hy, dat hys neit en vormach, dat sal hy met sinen ede waer maken; so mach die ander timmeren also hoge ende also diepe alse hy wil. Alse dan die mure geleget is, so magh hy se doen tellen, ho menich dusent steens daeran geleget is; unde elc dusent sal men rekenen voer II scillinge older groten of voer [4]) II olde scilde of ghelyc payment daervoere. Dat sal de ander half gelden, alse ingelt daervore to ghevene uten zelven hues [5]), daer die mure leget is, na boernisse dat hy der muren bruket, vor XII pond eyn pond geldes jaerlix. Desgelikes sal men oyc doen van muren, die voer leget sin, die ungegolden sin. Dit ingelt mach men loesen tot allen tiden, alse men ingelt to losene plicht, elc pont met XII ponden.

1) „Doen sy" in de meeste handschriften.

2) Beter, zooals in B. en C., „hoer erve of or huze to samene."

3) In alle andere handschriften „ligghende" Dus schijnt „lickende" hier niet in de beteekenis van „gelijk", gebruikt te zijn, zooals Dr. van Vloten t. a. p. bl. 570 meende.

4) De woorden „II sc.... voer" zijn in A. doorgehaald en ontbreken in de andere handschriften.

5) „ofte erfnisse", voegt B. hier in.

88 [1]).

Vort, we tymmeren wil en holten huys, de sal doen legghen enen voyt van stene, dar hy up tymmert, ende decken dat met stene, of hy wil. • Wille hys mit stene niet decken, so sal hy doen decken mit leme bynnen ende buten. Dit sal duren tor scepene wederzegghen.

89.

Voert, yenich gast, die onse burgere venghe of sloghe. sunder vervolginge des rechtes, so wolde wy onsen burger helpen ende bescermen tot oren rechte, waer wy mochten.

90 [2]).

Vort, were oec enich vremet [3]) gast, die onsen burger misdede, ende die gast queme in onse stat, so en mocht men neit onsen burger vrede beden, ten were dat die gast wolde bliven an der scepene seggen.

91.

Vort, were yenich die syn unscult baden hadde van eneger clage ende hy dan varen wolde bedevart of om sine copmanscap ende hy dan vor scepene queme ende wil sine unscult claren, dat sal men condich doen denghenen, die aver om hevet geclaget, of sinen wive oft sinen kinderen ende solen comen vor gerichte unde nemen daer sine scult ende [4]) sine unscult.

92.

Vort, we men ene unscult doen sal, de mach se enen anderen bevelen, die se neme van synre wegen, gelikerwys of hy daer selven were.

93.

Voert, dar twe lude to samene wonen in enen hues, wert dat orre enich dien anderen enegerhande guet thunderpande sette, dat underpant solde degene, dien [5]) geset were, ute dier were vuren in ene ander were in syn beholt. En dede hys niet, ten mochtem niet bliven, wolde dar eyn ander an penden.

---

1) Bij deze bepaling is in A. het woord „vacat" geplaatst. Zij ontbreekt dan ook in de andere handschriften. Zie echter § 113.

2) Deze bepaling is in A. drie malen geschreven, n.l. na § 51, na § 72 en hier. Zij is hier opgenomen overeenkomstig de volgorde in de handschriften C. en D.

3) Dit overtollige woord is in B., C. en C'. weggelaten.

4) De woorden „sine scult ende" ontbreken in C'. en D.

5) Lees „dient", zooals in C., of „dien dat", zooals in de meeste handschriften.

94.

Vort, beclaget enich den anderen omme scult, seght dan die andere: „ic hebbe om betaelt," of dan die anclagher vraget eens ordels, ho hy om de betalinge bewisen sal, so sal die richter, daer die claghe voer is, vraghen vor dien ordele dienghenen, die anghetaelt is, of hy op sinen worden blive, dat hy om betaelt hebbe [1]). Seght hy dan „*ja*," so sal die richter dat ordel bestaden, ho hy de betalinge tobrenghen sal ende bewisen. Mer secht hy, dat hy up den worden niet en blive, dat hy om betaelt hebbe, ende seght om unsculdich [2]), so sal men one to sinre unscult wysen, tensy dat one die anclager mit scepenen of mit scepene-breve moghe betugen.

95.

Voert, weert dat enich man oft wyf eneghen manne ofte wive scult becande voer scepene ende die tyt om queme, also dat men one penden mochte, ende dan die clager queme ende wolde penden ende dan ghene pande [3]) vonde to penden; queme dan die clagher vor der scepene richter ende claghede om dat, so sal die richter dien doen innesitten binnen sinen hues oft anderswaer, dar one die richter wiset oft die anclagher des rightes beghert; dar niet uyt to comene, hy en hebbe yrsten des richters orlof ende dien clagher voldaen. Ghenghe hy oec er uyt, so vorlore hy sine porterscap [4]) ewelyc ende ommermeir, ende dan vort van dien daghe magh elc burger of gast dien besetten mit des hertoghen richte binnen of buten like eneghen gaste. Wert oec dat enich, die aldus inghedaget worde, niet in en queme, daer one die richter wisede, die is untportert [5]) ende mach met om [6]) vortvaren alse voerscreven is.

96.

Vort, wert dat enich vrouwenname, dien geyn witlyc copwyf en were, scult makede buten oren man, dat die man des wives scult niet gelden en sal, hine willet doen. Mer ist, dat

---

1) In A. zijn hier de woorden „ene werve, II^ve ende III^ve ende zegghen, dat hi hem wael berade" later ingelascht. Zij zijn in alle andere handschriften overgegaan.

2) De woorden „dat hij om betaalt hebbe" enz. ontbreken in B. en C'.

3) In de meeste handschriften „ghene pande en", of „en ghene pande en".

4) In eenige handschriften „burgherscap."

5) In eenige handschriften „ontburghert."

6) In B. en C'. „ende daer mach men mede"; in D. en E. „ende men mach mit om"; in C. als in A. In B. staat bij de geheele § „vacat."

se ommegheit mit copmanscap, mit bire oft met brode oft met andere copmanscap, so sal or man ore scult gelden. Oec enich wyf, die scult makede buten oren man, dien gien wittelic copwyf en were, wil or man er scult neit gelden ende heft se scult becant vor scepene, die vrouwe magh men doen innesitten ende met or vorvaren na allen maniren vorscreven, oft se oer vorbreke.

97.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XLV des Sonendages na Sante Mathiesdage gelavet, dat vort van desen daghe gyen man sinen wive noch gien wyf oren manne gifthen en sal guet to wedewenstole to besitten; ja, so ween guet anervet wort, dat hy des gebruke als om dat wort angheërvet.

98 [1]).

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XLVIII des Wondesdaghes na alle hilegen [2]) ghelavet: of oec yenich om nodes wille bedevart lavet tot unser vrouwen of tot Sante Jacope, die en sal niet meir hebben daerto van synre selscap dant van oldes herto weset hevet [3]).

99.

Vort, of enighen [4]) enege erfnisse is vurvallen, dier hy vor scepene in deghedinge [5]) comen were, dat hy die erfnisse nemene vurcopen en sal, hy en sy met minne oft met rechte yrst by den scpenen van om ghesceden.

100.

Voert, wert oyc dat enich man oft wyf ghemedet hadde eneghen knape [6]) oft eneghe maget ende were oec die knape oft maget in desgenes deynst ghecomen oft niet, die se meyt hadde, wil die here oft vrouwe des knapen oft dier maghet quyt wesen, hy sal om of oer gheven dat loen, dat om ghelavet is. Mer mocht men dien knapen of dier maget bewisen tor waerheyt untrouwe oft sunderlinge zake oft ommeganc mit

---

1) In B. is bij deze §, waarschijnlijk eerst in veel later tijd, het woord „vacat" geplaatst.

2) „Alre heylighen daghe" in de meeste handschriften.

3) In A. is hier met een latere hand eene bepaling van 1369 opgenomen, aan welke door mij in § 111 een plaats is gegeven. Opmerking verdient het, dat deze aanvulling in de handschriften C. en D., in welke de volgorde van A. behouden is, tusschen § 98 en § 99 is geplaatst.

4) „Mensche" of „manne" lasschen de meeste handschriften hier in.

5) In de meeste handschriften „dedinghe."

6) In C. hier en later „knecht" in plaats van „knape." Zoo ook soms in C'.

mannen oft one mit wiven, so mocht men om orlof gheven sunder loen om to gheven [1]).

101 [2]).

Voert, elke vrouwe, dye en kint hevet korsten to done, die mach uytsenden oren baden XII vrouwen to bidden, die met dyen kinde uyt- ende ingaen, ende neit meir, bi X scillinge; unde (de) XII vrouwen en solen daer newer eten ofte drinken, bi X scillinge. Oec sone sal dien kinde nemene meir gheven dan vyr penninghe [3]).

102.

Vortmeir, wee heffet een kint uter vonten, dien sal dien kinde niet meir gheven dan eenen vlemix [4]), bi C scilingen.

103.

Voert meir sone sal binnen dien VI wekenen nemene to ghenen kindelbyr eten noch drinken gienrehande wys, bi C scillingen; ende in welker vrouwen hues dat dat sciet, die sal gelden daerumme vyf punt [5]). Vort, wanner die vrouwe des kindes to kerken gaen sal, so magh se uytzenden oren baden XII [6]) vrouwen to bidden, die met or uyt- ende ingaen. Mer nemene van dien vrouwen sal dar dan met ore werscappen holden tot etene ofte tho drinkene. Oic so mach dan elke vrouw, die wil, or gheven II Brabants [7]) ende niet meir voer noch nae, bi C scillingen [8]).

---

1) In A. zijn hier met een latere hand twee nieuwe bepalingen ingelascht, beide zonder dagteekening; een er van is echter van 1360. Zij werden ook in de andere handschriften, in C. en D. na § 100, opgenomen. Hierachter zijn ze afgedrukt in § 112 en 113.

2) De bepalingen tegen de weelde, welke hier in § 101—109 volgen, ontbreken in alle andere handschriften. Trouwens in A. is het woord „vacat" bij § 101, 105, 108 en 109 geplaatst en waarschijnlijk ook voor de andere §§ bestemd. In B. treft men geene nieuwe bepalingen tegen de weelde aan; doch wel in C. en D. Hierachter zijn ze afgedrukt in § 138—141. Zij stemmen met de oude overeen.

3) Eene latere hand heeft het getal „vyr" in „ses veranderd, en de volgende woorden bij het slot dezer § gevoegd: „by vyf punden elc punt. Uytgenamen vyr vrouwen van den naesten, als twee van elken zyt, die moghen daer eten, oft mens beghert, zunder gelt." De boete van X sc. is doorgehaald.

4) De woorden „eenen vlemix" zijn van een latere hand. Wat er oorspronkelijk stond, is uitgekrabd.

5) Eene latere hand lascht hier het volgende in: „ten were zake, dat die vrouwe to done hadde urre vrinde, die mocht men halen laten ur to behelpen. Die mocht men schenken van den bire zunder gelt, ende zunder arghelist, by C. scill.

6) Dit cijfer schijnt later te zijn ingelascht.

7) Het woord „Brabants" heeft een ander woord vervangen.

8) Een latere hand voegt hierbij: „Uytghenamen vyr vrouwen van den naesten, als twee van elker zyt, die moghen dan daer eten ende drinken zunder broke ende nyet meer dan II Brab. to geven by der penen voerscreven."

104.

Voert sone sal oec nemene comen, dar een omhanc is die wachte to besluten, bi enen ponde [1]), unde die vrouwe, daer men in oren hues dat duet, die sal oec gelden een pont [1]).

105.

Vort, dar en mensch stirft, daer en solen onse burgere noch avonts noch margens gene cost mede doen in den husen noch in tavernen mit des doden vrenden to wine of to bire to gane. Oec sone solen des doden vrende ghene ghelage holden to wine ofte to biere to gane, alse die dode averlut is, noch to vigiliën noch als die dode is begraven, by enre penen van vier ponde [2]).

106.

Vort, wat dode die broderscap heft, dien sal men des avonts in de kerke dragen, alse men one des margens graven sal.

107.

Voert, daer en dode is, dar en solen niet meir dan IIII keersen wesen ende elke keerse van III ponden wasses unde niet merre und die vergeli-keersen van enen ponde ende neit meire, by enre penen van enen ponde.

108.

Voert, ene vrouwe, die vergelie hevet, die magh enen baden uytsenden vrouwen to bidden, die met or to kerken gaen to vergeliën ende weder in; mer sine solen niet eten nochte drinken by X scillingen. Oec sal dat offerwyf daer niet eten. Men sal ore oec niet mer gheven dan bi V scillingen [3]).

109.

Vort so lave wy: alse brulofte sin, so magh elc man, die wil, mit dien brudegommen des avondes to wine gaen to vordrinkene niet dan eyn half menghelen [4]). Darna so en solen des avonts des brudegommes of der brude vrende gien mene

---

1) Een latere hand veranderde deze boeten in „V ponden."

2) Een latere hand veranderde de boete in „vief ponde" en voegde deze woorden aan het slot: „Uytgenomen, als die begennisse is, zo mach die man mit acht sienre vriende zien gelt verdoen binnen besloten doren. Ende die vrouwe van den hues, die mach bi ur behaelden IIII vrouwen, die naesten, van beyden siden twe, drie daghe mit der begennisse ende nyet meer. Zo wie dat gebreke van buten den hues oft van bynnen, die verlore vyf punt."

3) De woorden, welke aan „bi V scillingen" moesten voorafgaan, zijn weggelaten. — De boete van X scillingen in het midden der § is door een latere hand veranderd in „V ß."

4) „By vyf punden" lascht een latere hand hier in. Ook de woorden „eyn half menghelen" zijn nieuw.

lach van der bruloft weghene meir holden. Unde alse die brudegom ende bruit to bedde sin, sone sal aghterdien daer nyman ghaen. Oec sone sal daer nemene wyn, crude ofte ienegerhant dinc senden, by enen ponde [1]). Des marghes mogen se ore vrende ton etene doen bidden tot XII scotelen unde niet meir, alse to VI scotelen van der enre zyt ende to VI scotelen van der ander syt. Mer VIII vrowen oft joncfrouwen, die daer hebben gaen bidden, die moghen daer eten sunder broke. Oec so magh dan elc man met den brudegomen to wine gaen [2]).

BEPALINGEN,

tusschen 1357 en 1388

IN HET

Kondichboek opgenomen.

§ 110 [3]).

Anno domini M^mo^CCC^mo^LXV^o^ gelovet by den scepenen alse: We na den anderen werpt mit ener kanne, hy rake oft en rake nyet, die verluyst V ℔; scutte oock enych na den anderen, hy rake oft nyet, die verlore thegens onse stad XL ℔ [4]).

---

1) Veranderd in „vyf ponden."

2) In A. volgen hier met een latere hand nog een paar bepalingen, welke hier achter zijn afgedrukt in § 114 en in de noot bij § 110.

3) De bepalingen, in § 110—114 opgenomen, zijn aan A, ontleend; doch komen ook in de andere handschriften voor. Twee aanvullingen, in A. opgenomen, doch niet in de andere handschriften overgegaan, zijn medegedeeld in de noten op § 11 en § 68. Daartoe behoort ook de volgende bepaling, in A. aan het einde met een latere hand geschreven, terwijl het woord „vacat" er bij is geplaatst: „Int jaer ons heren dusent drie hondert drie ende sesticht op een Sonendach na Sente Symens ende Judendaghe ghelovet by den scepenen van Sutphen: Also welcke lude, de loeschen ghetimmert bebben, de mit stro of mit rede ghedecket sint, seder der tijt, dat de scepenen vorscr. irst verboden vor desen bode, de zelen de loeschen bloten oft afbrecken tusschen dyt ende sente Jacobs missen neest tocomende by alsulcke penen alse dare de scepenen to voren oen by verboden ende verpent hebben."

4) § 110 komt ook in B., C., C'., en D. voor; doch in C. is het jaartal bedorven (n.l. in 1375), in D. de boete (n.l. X ℔).

§ 111.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^ sexagesimo nono [1]
scabinor. dominica die reminiscere: So we den ander doet ghebeden mit onser stad boden vor stats vrede, dat aen schult dreght, de sal den boden gheven V sc. vór den bode tot onser stad behoeft; ende onse boden solen dat boed brenghen aen onser scepene rychters.

§ 112.

Meet enigh man ofte vrouwe knapen, meghede ofte ammen, die knapen, meghede ofte ammen soelen oer atmael wtdienen, daer sy hom hebben vermyet, also veer alse sy binnen Zutphen willen bliven, tensy dat sy an hilic comen, by al sulken loen alse hem ghelavet is. Ende sy sullen varen, daer sy ghemyedet siin, op den achten dach na Paeschdach ende op den achten dach na Sente Victoersdach. Weert zake, dat sy des nyet en deden, so sullen die knapen, meghede ofte ammen een pond ghelden der stat ende dat heerscap 1 ℔, daer sy mede ghewonet hebben. [2]

§ 113.

Ghelovet by den scepenen van Sutphen [3], dat nyment tymmeren en zal in der stad, newer in oelder noch in der nyer stadt, hy en leghen ennen stenen voet ende mit wanden van leme ende mit stene te decken. Ende wie also tymmert, den sal de stadt dein decsteyn gheven half [4]. Mer wie eyn steynhuus mit twen stenen gevelen tymmert, den sal onse stad den decsteyn te alinth geven. Ende lofnisse to done by ener penen van virticht ponden.

§ 114 [5].

Vort doet eyn den anderen beden voer stades vrede omme

---

1) In A. is hier een woord niet duidelijk leesbaar. Misschien „statutum." Ook § 111 komt in B., C., C'. en D. voor; daarin volgt op de dagteekening: „ghelavet by den scepenen" of „hebben die scepene ghezat."

2) § 112 komt ook in B,, C., C'. en D. voor. In C. en D. zelfs tweemalen, de tweede maal volledig, de eerste maal tot de woorden „ghelavet is." Wat op deze woorden volgt, schijnt ook in A. iets later geschreven te zijn. „Atmael" is op sommige plaatsen vervangen door „tyt".

3) C. en D. voegen dag en jaar er bij, nl. „Sunte Walburgdach 1360."

4) Het woord „half" is in A. veranderd in „al", terwijl de volgende volzin is doorgeschrapt. In B., C., C'. en D. ontbreekt al wat in § 113 op „half" volgt, doch dit woord is behouden.

5) Deze bepaling, in A. tot de nieuwe bepalingen behoorende, komt in B. en C'. niet voor; doch wel in C. en D. Zie de noot bij § 47.

scult, so en solen de richters dat neyt richten, deghene, de den anderen heft doen beden, en geve irst V sc., so solen hem de richters richten.

---

§ 115 [1]).

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LXXIII op Sente Peters dach ad cathedram laveden die scepene, dat nyemant van onsen burgheren ofte onderzaten, man noch vrouwe, enighe husinghe vercopen ofte veranderen sal enighen ghaste ofte yemant van buten onser stat, tensy bi der scepene oerlof. Ende weert zake, dat dat yemant dede, die verloere XL ℔, ende nochtant so en zolde die coep niet stantachtich wesen.

§ 116.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LXXIIII op Sente Gregorius avont ghelavet bi den scepenen [2]): Weert zake dat enich man ofte vrouwe enighe have ofte ghuet vercofte hadde om rede ghelt, daer en gheen bescheyden dach af en were, en gheve hi oen siin ghelt niet, so mochte hi oen doen bieden met V sc., kande hi des; so solde hi oen siin ghelt gheven aver dwersnacht. En dede hiis niet, so mochte hi oen peynden, ende die pande weren vervolghet; nochtant breke hi den scepenen een ℔. Ende die V sc. solde hi daertoe ghelden, daer hi mede ghebaden wart. Ende daer en zolde hi niet *neen* voer zegghen. Ende en queme hi niet, so mochte hi oen [3]) doen bieden des anderen daghes. Queme hi dan niet, so mochte hi oen derdewerve doen bieden met oercunde; en queme hi dan niet voer, so wonne die clagher siin claghelike ghuet.

§ 117.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LXXIIII op Sente Gregorius avont ghelavet bi den scepenen: Een burgher, die ghebaden wort van enen anderen [4]) op enen dinghedaghe, die mach sine tiit wt wachten na des stades rechte na dien anderen bade ofte na dien derden, oft hi wil. Mer hi en sal niet wtryden ofte

---

1) §§ 115—135 zijn ontleend aan B., C., C'. en D. De volgorde is die van C. en D; de schrijfwijze in den regel naar B.

2) Aldus in C. en D. In B. staat „op denzelven dach laveden die scepene"; doch § 117 gaat in B. vooraf. In C. zijn in deze § verscheidene fouten ingeslopen.

3) C. en C'. voegen hier in „anderwerf."

4) In C. en D. staat: „Een borger, die den anderen bieden doet". In C'. als in B.

varen ofte wanderen na dier tijt, dat hi eens ghebot is, hi en hebbe ierst denghenen gheantwort vor der scepene richtere, die oen bieden hadde laten. Ende sal den richteren toezegghen: „Ic wil wtwanderen, zeyndet dien luden bade; die hadden mi [1]) doen bieden op enen dinghedach ende dien willic antworden." Ende wie oen daerin verbreke, die breke der stat X ℔. Ende desghelikes sal een burgher enen gast doen, achterdien dat hi eens ghebot is, bi der penen alse voerscreven is.

§ 118.

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LXXIIII [2]) op den Piinxteravont ghelavet bi den ghemeynen scepenen ende rade [3]): So wie den wiinmanne ofte den biermanne ontghenge [4]) met synen ghelaghe buten des weerdes oerlof, die sal onser stat gelden V ℔; nochtant sall men oen peynden des anderen daghes vor siin ghelach ende vor synen koere. Ende weert zake, dat hi nyet to peynden en hadde, so zolde hi vor elc ℔ van den koere VIII daghe in den Apenstert wesen ende nochtant zolde hi den wiinmanne ofte den biermanne voldoen vor siin ghelach, eer hi wt dien Apenstert queme.

§ 119.

Op denselven dach laveden die scepene: So wie den wiinmanne ofte den biermanne syne cannen on twe sloeghe ofte worpe ofte syne brede desghelikes, die sal der stat ghelden IIII ℔; ende nochtant sal hi die cannen ende die brede ghelden tot der scepene claringhe. Ende weert zake, dat hi niet to peynden en hadde, so zolde hi vor elc ℔ van den koere VIII daghe in den Apenstert [5]) wesen; ende nochtant zolde hiit den wiinmanne ofte den biermanne beteren tot der scepene zegghen.

§ 120 [6]).

Op den selven dach laveden die scepene, dat nyemant

---

1) In C., C'. en D.: „mi hadden."

2) Dit is het jaartal, dat in C. en D. is opgenomen. In B. staat „MCCCXLVIII", terwijl in C'. de jaartallen zijn weggelaten. De lezing, door mij in den tekst aan C. en D. ontleend, schijnt mij de voorkeur te verdienen, 1°. omdat dit jaartal in overeenstemming is met de chronologische volgorde in C. en D.; doch 2°. vooral, omdat de bepalingen van § 118—120 in A. ontbreken, welk handschrift na 1348 en voor 1374 geschreven is.

3) In C. en D. „bi den scepenen ende gemeynen rade."

4) In B „ontghe."

5) In C.: „in den stok."

6) In C. volgt deze bepaling op § 119; zoo ook in B, ofschoon dit weinig afdoet. In D. staat zij, met bijvoeging van het jaar 1374, tusschen § 123 en 124.

van onsen burgheren ofte onderzaten den anderen to campe anspreken sal bi XL ℔.

§ 121.

Int jaer ons heren M^moCCC^moLXXV des Saterdaghes na Jacobi ghelavet bi den scepenen van Sutphen: Weert zake dat yemant onhoefsche woerde hadde ofte koerbaer woerde teghen yemant, daer hi mede in enen vrede stonde, vor sinen oghen ofte after sinen rugghe, die breke der stat XX ℔, also ducke alse hi dat dede. Ende wie een mes treckede [1]) baven enen vrede alse [2]) op denghenen, daer hi mede in enen vrede stonde, die breke der stat XL ℔, also ducke alse hi dat dede; ende des niet to laten. Nochtant dieghene, die dat breke, zolde den anderen beteren, dat weer van daden ofte van woerden [3]), tot dier scepene zegghen. Weert zake, dattet oec yemant dede, die sinen koere niet bezetten en conde, die zolde vor elke X ℔ een jaer in den toerne zitten. Ende weert zake, dattet oec yemant verhomoedighen [4]) wolde, alse voerscreven steet, ende des niet en dede, dien zolde men holden in onser stat, also veer alse onse gherichte ghinghe, van alle onsen burgheren ende onderzaten vor enen vredelosen man. Nochtant zullen alle die maghe an beyden zyden bliven staende in enen gansen vrede. Ende dat vredeloze sal dueren also langhe thent dier tyt, dat hi dat ghebetert heeft tot der scepene zegghen. Ende weert zake, dat oen daerbaven yemant van onsen burgheren ofte onderzaten havede ofte huzede ofte sterkede ofte stoepede, die breke der stat XL ℔, also vake alse hi dat dede.

§ 122.

Int jaer ons heren M^moCCC^moLXXVI [5]) des Saterdaghes na Sente Jacobsdaghe ghelavet bi den ghemeynen [6]) scepenen ende rade, dat nyemant onmondigher kiinder ghuet vercopen en sal ofte daer sy aen gheërvet siin, tensy dattet gheschye avermyds den scepenen ende den rade. Ende weert zake, dattet yemant breke, die breke der stat XL ℔; nochtant sal die coep onstantachtich wesen.

---

1) In C. „toeghe."
2) In C., C'. en D. ontbreken de woorden „baven enen vrede alse."
3) In C. en D., „dat were van woerden ofte van warken." In C'. als in B.
4) Aldus in B. en D. In C. „verhovirdighen", in C'. „verhoverden."
5) In C. is het jaar foutief „n.l. 1366." Met B. ook D. en de volgorde in C. en D.
6) Het woord „ghemeynen" ontbreekt in C. en D.

§ 123.

Voert ghelavet bi den ghemeynen scepenen ende rade [1]) op denselven dach: Wanneer een kiint coemt tot synen mondighen jaren, dattet siins ghuedes nerghent wtgaen en sal noch en ghenen mombaer kyesen en sal, tensy avermyds den scepenen ende den rade thent dier tyt toe, dat dat kiint XVI jare olt is, ten weer zake dattet schyede avermijds enen hylycke. Ende wie dat breke, die breke der stat XL ℔ ende nochtant zoldet onstantachtich bliven.

§ 124.

Voert laveden die scepene op denselven dach [2]): Weert zake, dat enich onser burghere sine burgherscap opzeghede, omdat dat hi met onsen [3]) burgheren ofte onderzaten in ghenen vrede staen en wolde, wie dien havede ofte huzede ofte stoepede ofte sterkede met woerden ofte met daden, die weers om XL ℔. Nochtant zullen die maghe van beyden zyden in enen gansen vrede bliven staende, ghelikerwys oft sy den vrede met hande ende met monde ghegheven hadden. Ende nochtant sal dieghene, die sine burgherscap opghevet, bliven staende in enen gansen vrede na onses stades rechte, dat is tot den Sonnendach toe na Sente Petersdaghe ad cathedram ofte tot den Sonnendach na Sente Jacobsdaghe des meesten dan naest comende ende dien dach al [4]).

§ 125 [5]).

Wy, richter ende scepenen der stat van Zutphen doen kunde allen luden, dat wy mit onsen gueden luden van onser mente averdraghen synt onse stat ende onse borgeren in eren,

---

1) In C. en D. „Voert laveden sie."

2) Welke dag is dit? In B. volgt § 124 op § 121; volgens dit handschrift is de dag dus de Zaterdag na Jacobi 1375. In D. gaat § 120 aan § 124 vooraf; de dag ware dan „Pfixteravont 1374." De volgorde in C. pleit voor den „Saterdagh na Sente Jacobsdach 1376," en deze bepaling schijnt mij juist.

3) In C. „iemant onser."

4) In C. en D. volgt hier eene uitvoerige bepaling van het jaar 1377 (1367), welke echter in B. ontbreekt en daarom door mij niet hier, maar in § 136 is opgenomen.

5) § 125, 132 en 133 zal men thans in B. te vergeefs zoeken. Toch zijn ze door mij hier opgenomen, omdat ze in B. geschreven waren op twee bladen, welke er uitgescheurd zijn, doch zoo dat nog eenige woorden leesbaar bleven aan 't begin of aan 't einde der regels. Op deze twee bladen stonden nog een paar andere bepalingen van lateren tijd en dus in de andere handschriften niet te vinden. De bladen waren reeds uitgescheurd, toen een afschrift van B. gemaakt werd voor of door G. K(reynck).

In C, C' en D. komen § 125, 132 en 133 voor; § 125 ook in E. In den regel heb ik de schrijfwijze van C. gevolgd.

in vreden ende in eendrachticheyt tho holden in desen zaken, die hierna bescreven staen.

Int irste enich man van onsen borgeren, die misdoet mit woerden ofte mit warken, daer hie der stat kore anne brickt, den sullen die richters doen bieden an die bancke des iersten daghes by vyf [1]) sc., des anderen dages by en pont, des derden dages by hondert sc. Comt die man niet voer sine zake tho verantworden [2]), off hie mach, off ridet hie wyt offte giet hie wt offt vert hie wt buten oerlof des richters ende der scepenen, soe mogen die richteren des darden dages die zake op hem brenghen ende betughen, off sye moghen, ende sinen kore afwynnen gelikerwyss, off hie daer antwordes stonde. Ende so sullen die richteren den manne gebieden [3]) des irsten daghes bi V sc., des anderen [4]) dages bi 1 ℔, des derden daghes bi hondert sc., dat hie komme ende besette sinen kore mit borgen ofte mit gueden [5]) panden bynnen verten nachten na den daghe, dat hem die kore afghewonnen wort, ghenoch the doene van synen kore. Ende doet hie des niet, als die verten nacht geleden synt, soe sal die richter oen doen penden buten Zutphen ofte bynnen an syn ride guet, waer hiet heft, voer alle koere voers. Ende weer die man oeck wytgereden, gevaren ofte gegaen sonder oerlof, als vors. is, ende niet tho huys en queme noch en wolde, die richter sall oen doen penden, gelyck offt hie tho huys were. Ende wert dat die man off ennich man van synre weghen [6]) die pande werde, die wers [7]) der stat X ℔. Voert meer, wert dat die richter niet tho penden en vonde, noch an sackwolde noch an borgen, so sal die richter hem gebieden elck [8]) bi V ℔, dat sie op der stat toern ingaen sollen sitten; ende daer sollen sie gaen [9]) ongespannen, hent der stat sie voldoen van allen brocken voerscr. Vort wert, dat ennich man dat verhoverde [10]) ende des niet en

---

1) Aldus in C', D. en E.; in C. „en."
2) Aldus in C', D. en E.; in C. „verantweren."
3) In C. „ontbieden."
4) Dit woord ontbreekt in C.
5) In C. „guederen."
6) „Weghen" ontbreekt in C.
7) Var. „brekt."
8) Dit woordje ontbreekt in C.
9) „Und stedelicken bliven" lasschen C'., D. en E. hier in.
10) Var. „verhoverdichde."

dede, so sollen die richteren, scepenen, borgemeisteren, raet [1]) ende die meynte den man in den toerne [2]) setten ende gespannen hoelden, hent dat hie der stat voldoe, Ende hiertho zullen die richteren gebieden scepenen, raet, borgermeysteren [3]) ende die gemente, elcken man bi hondert scillinghe ende by sinen ede. Voert wert, dat ennich man syne hant daervoer steke dat toe kyren mitter daet, die weres der stat XL ß. Spreke oeck enich man op richter, op raet, op scepenen, op borgemeysteren [4]) ofte op enighen meyntes man smelike ofte onhaefsche woerde ofte druwewoerde [5]) van desen zaken, des men hem betughen mochte, die is der stat op XX pont ende nochtant solde hiet beteren to der scepenen zegghen [6]). Voert meer van enighen broeken ofte boeten vorscr., die vervallen, en sollen wy scepenen niet lathen.

§ 126.

Voert wie siin mes trecket op yemant, die sal gelden V ß; mer weert zake, dat hi yemant daermede steke, so solde hi gelden onser stat X ß.

§ 127.

Voert wie den anderen sloeghe met verbadene wapene, die verloere X ß.

§ 128. [7])

Int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^LXXXVII [8]) op Sente Peters dach ad cathedram ghelavet bi den ghemeynen scepenen ende rade: Soe wie na desen daghe enighen man doet steke ofte sloeghe ofte in enigher wys ter doet brechte binnen onser stat vryheit van Sutphen, die sal ghelden der stat XL ß. Nochtant en sal hi binnen jaers daerna, dat hi dat ghedaen

---

1) In C' „richtere, borgemeysteren, scepenen ende rade;" in D. en E. „richtere, scepenen, rait, burgemeysteren."

2) „In den toerne" ontbreekt in C.

3) In C' „borghemeysteren, scepenen, rade;" in D. en E. even als in C.: „scepenen, rait, burgemeysteren."

4) In C': „op richtere, op borgemeysteren, op scepenen, op rade;" in E. „op richteren, op scepenen, op rait, of op borgermeisteren." In D. zijn de schepenen, burgemeesteren en raden vergeten.

5) Dit woord is nog in B. te lezen. Daarmede stemt D. overeen. In C., C' en E. „druworden."

6) „Claringhe" in C'., D. en E.

7) Deze § 128, welke in B. iets later schijnt geschreven te zijn en nog later niet meer gold, zoo als uit de toevoeging van 't woord „vacat" blijkt, komt ook in C., C' en D. voor.

8) Dit zelfde jaar is ook in C. vermeld; in D. staat door een schrijffout 1377.

heeft, binnen Zutphen [1]) niet comen; then weer ofte hi zoende, dat hi op dien dach dan binnen Zutphen wesen mochte ende niet langher.

§ 129.

Voert laveden die scepene: Weert zake, dat enich den anderen loechende, die verloere XX sc.

§ 130.

Voert weert zake, dat enich den anderen scalc heyte, die verloere II ℔.

§ 131.

Voert weert, dat enich den anderen loechende ofte scalc heyte vor den gherichte, die verloere VI ℔.

§ 132 [2]).

Int jaer ons heren MCCCLXXXVII [3]) op Suncte Peters dach ad cathedram gelavet bi den gemeynen scepenen ende rade: Wat zaken dat onbecoert syn [4]) of daer die kore niet af gescreven en staen, die moghen die scepenen na oeren meester redelicheyt to allen tyden becoren, wanneer sie wyllen, ende den kore inwynnen gelyck off het gescreven core were, het si van worden ofte van daden.

§ 133 [5]).

In den selven jare ende op den selven dach vorscr. gelavet bi den gemeynen scepenen ende rade: Wert zake, dat oen yemant verbreke, het weer scepenen, rade, manne offte wyve in enighen puncten, die in desen bueke becoert synt ofte anders waer off [6]) die de scepenen by penen gebieden na desen daghe ofte gebieden doen, daer wyllen die scepene den alinghen kore, daert bi becort is, nemen van elcken mensce, die om daeran verbreke, ende daer nyemant [7]) niet aff the lathen. Ende wert zake, dat oen yemant [8]) verbreke an enighen puncten, die becoert syn, die synen kore niet gelden en mochthe, daer

1) „noch onser stat vryheit" lascht eene jongere hand hier in B. in. Dat invoegsel ontbreekt in C., C' en D.

2) Zie de aanteekening bij § 125.

3) Aldus in C.; in D. echter 1388. C' heeft geen jaartal.

4) Het woord „syn" ontbreekt in C.

5) Zie de aanteekening bij § 125.

6) Zoo lezen C' en D. In C. staat „ofte anders waert anders" in plaats van „ofte anders waer off."

7) Dit woord ontbreekt in C.

8) In plaats van de woorden „oen yemant," in D. en „hem yemant" in C', heeft C. „yemant sy."

wyllen die scepene also tho doen en alsoe mede voertvaren, alse sie mit rechte sculdich syn tho doene. Daeromme sie on ellick [1]) mensche also vor ende waerne syne vrende also, dat sie oer geldt hueden ende waren ende der scepenen gebot niet en breken [2]).

§ 134.

In den jare ons heren M°CCC^mo^LXXXVII op Sente Peters-dach ad cathedram averdroeghen die scepene, dat die vleyschouwers van Zutphen zomerdaghes, alse van Paesschen tot Sente Victoers misse toe, oer vleysch nyet langher dan tot dryen malen veyl zoelen hebben ende wiinterdaghes, alse van Sente Victoers misse tot Paschedaghe toe, tot vier malen, die ene tyt an die ander volghende. Ende dan daerna moeghen zyt zolten ende vercopent apenbaer vor ghezolten vleysch. Weert zake dat dit yemant breke, die weers op II ℔, also dicke alset yemant dede, half der stat ende half den ghilde.

Voert so en sal nyemant en gheen ontemelyc ofte cogich vleysch slaen bi V ℔, also vake alset wye dede.

Voert alse die ghildemeysters van der vleyschouwer ghilde ghecaren siin, so zullen sy al to hant bi om zelven ende ongheeyschet gaen an der scepene richtere elc bi X ℔ ende zweren daer aver den heylighen, dat sy dat zullen hueden ende waren na oren viif zynnen ende sonder arghelist.

Voert weert, dat enich vleyschouwer yemande siin guet afcofte, het were binnen ofte buten Zutphen, daer den scepenen claghe af queme, die zolde binnen XIIII daghen voldoen ende en zal binnen dier tyt gheen vleysch veyl hebben. Ende en betaelde hi dan binnen den XIIII daghen nyet, so en zolde hi voert binnen jaers van dien daghe en gheen vleysch veyle hebben noch nyemant van siinre weghen, daer hi ghezelschap ofte deel an hevet.

Voert alle Paesschen, alse die vleyschouwers laten omme die bancken, so en zullen sy na dier tyt en gheen vleysch slaen, sy en hebben ierst gheweest an onser stat reijntemeyster ende hebben oen verwyset ofte [3]) met reden ghelde betaelt die huere, die sy onser stat jaerlix schuldich zullen werden

---

1) In C en D. „en ygelich."
2) In C. en D. volgt hier § 112; daarna in D. § 137.
3) De woorden „verwyset ofte", aan C. en D. ontleend, zijn in B. uitgekrabd.

van ore steden, [1]) also dat onser stat rentmeyster daerane ghenuecht.

§ 135.

In den zelven jare ende op den zelven dach voerscreven laveden die scepene: So wien sy daerto kyesen, die dat vischampt waren zullen, die zullen zweren in der richter hant, wanneer men sy daertoe eyschet, dat sy den merket hueden ende waren zullen, alse hierna ghescreven staet ende zonder arghelist.

Int ierste, dat gheen visscher den anderen versche vissche copen noch vercopen en sal, hi en hebbe iersten synen merket gheholden to Zutphen op den merket bi eenre pene van II ℔, also vake alset wie doet.

Voert so en zal nyemant en ghene vule vissche noch dode vissche veyl hebben bi II ℔; mer dode vissche, die versch siin ende nyes ghestorven, die moeghen sy op den bancken veyl hebben buten den cupenen.

Voert die vissche, die met carren comen, die zullen dien iersten dach staen aen die ene zyde ende des anderen daghes zullen sy aver gaen staen an die ander zyde bi II ℔ [2]).

Voert so en sal nyemant en ghenen visch vercopen, die in eenre tonne gheweest heeft, hi en legghe daer ene tonne apenbaer bi, bi eenre pene van V ℔ [3]).

---

§ 136 [4]).

Int jaer ons heren M[mo]CCCLXXVII [5]) op Sonnendach Jubilate laveden die scepene van Zutphen, dat gien onser borgeren ofte ondersaten syn kynt noch syn nichte [6]) buten Zutphen an nyemant sall laten hielicken, noch ghine vrowe noch joncvrowe, die onse borgersche ofte ondersate is, an niemant by

1) Wat hier volgt ontbreekt in B. Daarentegen zijn in dit handschrift nieuwe bepalingen hierbij gevoegd met eene hand uit de eerste jaren der 15de eeuw. Zij zijn afgedrukt in de uitgave van den heer Sloet, bl 579.

2) De woorden „bi II ℔" ontbreken in C. en D.

3) In D. volgen hier onmiddelijk § 138—141, in C. gaan aan deze §§ nog de §§ 42, 137 en 142 vooraf.

4) De §§ 136—141 komen slechts in de handschriften C. en D. voor. De schrijfwijze van C. heb ik in den regel gevolgd.

5) In C. is het jaar 1367 opgegeven; in D. 1377. De volgorde in beide handschriften pleit voor het laatste jaar.

6) In C. ontbreken de woorden „syn nichte."

oer selven buten Zutphen sal hyliken, ten si sake dat, alse die hielick gededingt is, dat dan die man irsten sal komen, eer hie die vrowe ofte jonckvrouwe besleept, ende sal te voren zekeren in der scepenen hant ende na zweren in den hillighen onses stades beste te doene, also langhe alse hie levet, ende onse recht ende gewonte the hoolden ende te doen alse een borger ofte een ondersate sculdich is te doen na all synre macht. Ende wert zake dat dit yemant breke ende dit niet en hielde, als vorscr. stiet, ende mit ons in der stat wonachtich wesen wolde, den wers om XL pont ten irsten, ende des niet the laten. Ende nochtant sal die man, die de vrowe ofte junckvrowe beslapen heft, doen all dat die scepene van oen begeert, als vorscr. stiet; ende wert sake, dat hie des niet en dede ofte doen en wolde, so sollde hie rumen bynnen acht daghe mit synen wyve ende wyt onser stat varen mit der wone. Ende wolde die man dat verhomodighen ende synen wyff, dat sy des niet doen en wolden, alse voerscr. stiet, soe sal men die mit machten wyt der stat driven ende doen daertho, dat men sculdich weer the doen.

Voert laveden die scepenen op derselver tyt [1]): wie van buten hilickt an onse borgerschê ofte ondersate ende mit ons wonachtich wesen wyll, die sall mede in syn eet begripen, dat hie nargent gien oerloge maken en sal bi hemzelven noch gyenreleye saken doen en sall noch mit rove noch mit brande noch gewapent the riden op iemant, then wer bi thodone der scepenen und mit oeren [2]) oerloff, na all sinen vyf synnen. Ende wert zake dat hie on daeraver versumede, daer wy ansprake om leden, daer solldie by synen ede voer [3]) comen in onser stat ende solde die zaken voir richthen [4]) ende weder doen na onser scepenen claringhe.

Voert laveden die scepenen op derselver tyt: Wye mit ons wonachtich is, die deser zaken niet gedaen en hefft, dat hiet noch doen sall, alst vorscr. stiet, wanneer dat men oen daertho eyscet, ende wye dat verhomudigen wolde ende des niet doen en wolde, die sal daerna bynnen VIII dage rumen mit wyve, mit kinderen ende wyt onser stat varen mitter wone. Ende

1) In D. „opten selven dach."
2) De woorden „und mit oeren" ontbreken in C.
3) In C. staat in plaats van voer: „wyer bi."
4) In plaats van „voir richthen" heeft C „vuchten" of een dergelijk woord.

en wolden sie des niet doen, so solde men sie daer mit machte wyt driven ende doen daertho, als men sculdich is the doene, alse vorscr. steet.

Voert laveden die scepene op die selve tyt, oft yemant van buten mitter wone queme in onser stat mit wyve ofte mit kynderen off bi hem selven alleen, die solde desgelikes doen ende zweren, alse vorscr. stiet, bi alsulcker pene, als vorscr. stiet.

Ende weert sake, dat yemant enighe nie vont vande up enich punt vorscr., die sal tot der scepenen claringe staen. Ende dieghene, die oeren eet doen op dese vorscr. saken, die moghen riden behoolden oers edes op onser heerlicheyt vijande, op des meynen landes viande ende op onses stades viande [1]).

§ 137.

Voert laveden onse stats scepenen [2]): wert dat onse stat ontzeghet worde van yemant ende onser borger ene ofte meer wtgesat worde in der ontzeggynge, die sall ofte zullen ontzeggen bynnen III daghe daerna, dat oen die scepene dat toe wetten doen, bi XL ℔. Ende woldet daerenbaven yemant verhoemodighen, die sall daerna bynnen VIII daghe onse stat rumen mitter wone mit wyve ende mit kynderen. Ende wolde hie des niet doen, so solde men daermede vortvaren in allen gevoge, alse vorscr. steyt, then weer zake datten scepenen dunckede, dat hem alsulcke noetzake dede, dat mens hem billicks verdroge.

§ 138.

Int jaer ons heren MCCCLXXIII doe laefden die scepene: Soe wanneer en hilick gededickt is ende men dat stedighen sall, soe en sall niemant van onsen borgeren ofte onderzaten ofte die van onses stades gherichte syn, wyncop dryncken noch man noch wijf; mer wyl die brudegom drinken, soe mogen VIII mannen mit hem gaen toe wyne ofte byre van beyden sieden, ende niet meer, ende die brudegom sall syn gelach gelden gelyck den anderen. Men mach oeck der bruet en take wyns toe hues zenden ende niet meer; ende die mach sie drincken mit VIII vrowen ende joncvrouwen ende niet meer.

Voert meer wanneer en man des avonts en wyf [3]) beslapen

1) In C. volgen aan het slot dezer § nog eenige woorden, die geen zin opleveren, n.l. „then weer suect dat oen".

2) In D., waarin deze § op § 112 volgt, staan de woorden „op die selve tyt" hierbij.

3) In D.: „een huysfrouw".

sall, soe mach hie des margens sitten gaen mit VIII mannen by [1]) oen selven bynnen beslatenen doeren buten tavernen, die mit oen eten, ende niet meer. Ende die bruyt mach oeck by oir hebben acht bisitteren van bieden zieden unde nyet meer [2]); ende die mogen des middages mit oer eten sonder brocke.

Voert als die brudegom ende bruyt getrowet synt, soe mach ellick man mit hem gaen toe wyne ende verdrynken en half mengelen wyns ende niet meer.

Vort wyl die brudegom des avents eten, eer hie toe bedde giet, ofte als hie des avonts opstie, soe moghen bi hem gaen sitten bynnens huses ofte buten den huse bynnen beslaten doeren ende buten taverne VIII manne, die mit hem eten, und die zullen oeren penninck verteren mit den brudegom.

Vort soe mach die bruyt VIII vrowen hebben, die mit oer des avens eten buten den huse ende niet meer.

Vort soe en sal men ter bruloft geyne waskersen barnen, die omme holt gemaket sint; mer men mach daer gedreyde waskersen barnen, die anderhalf elle lanck sint ende niet langer.

Voert alse die bruyt ende die brudegom des marges opstaen, soe mogen eten mitter bruet XXIIII vrowen ofte joncvrouwen, XII van d'eenre zide ende XII van der ander zide, ende niet meer.

Vort so moghen des middages mitten brudegom gaen toe wyne ofte byre al dieghene, die mitten brudegem oir [3]) gelt verteren wyllen

Vort soe en sal men des dages gyne cost doen mit den brudegom voer ofte na [4]).

Vort soe en sall die brudegom daerna ghine gaste bidden bynnen eenre maant, oft oen en sall oeck niemant tho gaste bidden.

Alle dese vorscr. puncten sall men holden by eenre pene van X ℔.

§ 139.

Vort soe laveden die scepenen: So wanneer men en kynt sal doen kersten, soe mach die vrouwe doen bidden vrouwen die met den kynde in- ende wytgaen; ende wye wyl, die mach

1) In plaats van „by" heeft C. „ende mit".
2) In C. zijn de woorden „ende die bruyt . . . . meer" weggevallen.
3) „Oir" in D.; in C. „syn".
4) Deze volzin ontbreekt in D.

den kynde en helueken gheven ende niet meer ende der vrowen niet. Ende die vrowe die mach bi oer holden VIII vrouwen, IIII van die ene zide ende IIII van die andere syde, die mit oer eten. Ende die dat kynt wyt der vonten heffen, die moeghen ellick den kynde enen olden groet gheven; ende soe wie dat hem meer ghevet dan enen olden groten [1]), die wer becoert. Ende voer den ommeghanc [2]) en sal bynnen den VI weken noch man noch vrowe comen, die daer cost brenghe ofte zende daer tho eten. Vort als die vrouwe in karken giet, soe mach sie senden haer baden omme vrowen te bieden, die mit hoer in- ende uytgaen; mer men en sall der vrouwe noch den kynde niet gheven. Ende de vrowe mach mit aer holden ten eten VIII vrowen an beyden siden ende niet meer.

Vort meer, wanneer men en kynt karsten doet ofte gedaen heft, soe mach die man VIII mannen tot hem hebben, daer hi mede etet ende drincket [3]) bynnen beslatenen doeren ende niet meer; ende desgelikes moghen VIII mannen mit hem eten, alse die vrowe in karken giet ende niet meer.

Wert zake dat enich man ofte enighe vrouwe deser puncten ienich breke, die breke der stat V ß.

§ 140.

Vort meer so gebiden die scepenen ende wyllen: Waer dat en dode in en hues is, daer mach die vrowe drie vrowen ofte vier by haer hebben, oft sie wyl, ende niet meer. Ende wanneer dat die dode begaen is, soe mach die vrowe VIII vrowen bi oer holden ten eten van beyden ziden voer ofte na; ende en gene cost tho doene tot den vigiliën, toe maenstonden ofte toe jaergetiden. Mer die man mach sitten mit VIII mannen ende eten mit beslatenen doeren, ende niet meer, alse die begenkenisse gedaen is, ende voer off nae en ghene cost meer te doen by eenre penen van V ß. Ende daer sal men vor penden; ende soe wye dese vorscr. puncten geholden hefft, die mach syn pant loesen mit synen ede. Ende wert sake, dat enich scepene ofte raet ofte hare wyve breken, den wers op twyvolden koere ende des nichtmedallen toe [4]) lathen.

1) In C. staat „II placken" in plaats van „enen olden groten", welke woorden uit D. zijn overgenomen.

2) In C. „ommehanc".

3) In C. ontbreken de woorden „etet ende drincket."

4) In plaats van „des nicht medallen toe" in C. heeft D. „daerommers nyet quyt aff."

§ 141.

Vort soe laveden die scepenen, dat niemant van onse boergeren ofte onderzaten bynnen [1]) onser stat vriheyt dobbelen ofte kreyen ofte raden ofte enigerhande spyl om gelt spollen zullen, by enre pene van IIII ℔, alsoe ducke alset iemant breke; ende des en sal men hem niet laten.

Vort soe en sal niemant laten dobbelen in synen huse mit synen wylle by V ℔. Soe wie hem oek des onsculdighen wyl, die sall komen des naesten dages, nadat in syn huys gedobbelt was an onses stades richter ende zegghen: „Dese lude dobbelden gysteren is myn huys ende woldens omme..... wylle laten [2]);" soe sal dese quyt wesen van den koere. Anders en sall hem syn onsculdighen ghine stade doen an den vorscr. kore also ducke alse hiet breke.

Vort wert dat yemant dobbelde offte anders enich spyl spolde omme gelt in beslaten husen off anders waer heymelikke, dat wer om dubbelden kore in allen gevuge als vorscr. stiet.

Ende wert zake, dat yemant enige behendige vonde vande ofte nie vonde op enich van dese vorscr. puncten, dat den scepenen duchte dat koerbar weren, dat sal staen tot hoere claringhe, hoe sie dat koren wyllen.

---

§ 142 [3]).

Men sall gheven van elcker besate enen oelden Vlemssche ende van der ontsate II olde Vlemssche.

Wie van den sculte rechte begert, den sall hie recht wedervaren laten sonder gelt off gave daervan the eysschen off te nemen.

Men sall gheven van elker pendinghe enen olden Vlemsche ende van elker opbadinghe II olde Vlemschen.

Wanneer de ene den anderen ant gericht badet, die sall van elker badinghe gheven enen olden Vlemsche.

Wanneer die scolte off syn bade enen in synen ampte geseten enen wette doen, dat sy van besate, pendinge offte

---

1) Voor „bynnen" heeft C. „van."

2) In C. is het woord, dat aan „wylle" voorafgaat, niet leesbaar; in D. luidt de plaats „ende woldent nyet laten om ymants wylle."

3) § 142 komt alleen in C. voor.

opbadinge ofte dergelike, daer sall men van gheven enen oelden Vlemsche.

Van enen wetbrieff the scriven buten synen ampte enen Vlemsche van scriven, II Vlemschen van zegelen.

Wanneer en vremt butensman besat wort ende averdwarsrecht gheert, daer en sal die sculte ghien ontsoet [1]) gelt aff nemen.

Wanneer des sculten scriver enighe saken teykent, daer sal men hem van gheven enen olden Vlemsche ende van enen ordele ofte wedersprake II olde Vlemschen.

1) Dit woord staat in het handschrift.

B.

STADSBOEK VAN ZUTPHEN

uit de eerste helft der 14de eeuw met de aanvullingen

tot 1400.

§ 1. *Alsdus beghint men te clagen.* [1])

Weret zake, dat ein man den anderen to have bode ende niet en queme, soe sal hi clagen ende nomen den richter die schult, likerwys off dieghene dar antwards stunde. Soe verliest hi tvelf penninghe. [2]) Soe sal hi one bieden [3]) dairnae aver achtaghe, wanneer dair meyne gherichte is off wilke tyt dair gherichte wurt, ende hii will. [4]) Soe moet hii clagen anderwerve ende nomen sine scult. Derdewerve sal men one bieden mit orkonde mit tween burgheren van der stat over dwersnacht. Comt hii dan niet, soe winnet hii sin claghelike gelt. [5])

Dat sal hii hem betalen binnen verten nachten. Dede hi des niet, soe sal men [6]) gheven den baden ut to pendene. Die pande mach hii upbieden des irsten Vridaghs offt op enen anderen dach, daer dat gherichte up geleget wurt. Soe sal hi holden die pande vertennacht. Alse die vertennacht umme comen [7]), soe sal hii se echter upbieden ende soe zal hi se holden aver dversnacht. Soe sal hiit um to wetene doen, dat se [8]) vervolget sin ende hii se vercopen mach. Ende als hi se vercoght hevet, soe sal hiit um toe weten doen, hoe hii se gheven mach. Wil hii se dan hebben, soe sal hi se to handes losen. Loset

---

1) In Fr. is van deze § slechts het laatste gedeelte geheel overgebleven; het overige ging op eenige letters na te loor. De lezing van V. is dus gevolgd.

2) „Ende dat is gesat op een placke", voegen C., D. en E. hier in.

3) „doen bieden" in C., D. en E. Zoo ook somtijds op andere plaatsen.

4) Zoo in V. en C. In D. „unde hie en wyl nyet." In E. ontbreken de woorden; doch achter het woord „anderwerve" in den volgenden zin staat daar „wil hy."

5) In C., D. en E. wordt hier ingevoegd: „ende de stat ene verste."

6) „Oen" voegen C., D. en E. in.

7) In C., D. en E.: „omme synt gecomen."

8) In D. en E. „die panden."

hi er [1]) niet, so sal se deghene beholden, de se coft hevet; ende so sal dar mer ene [2]) ghene claghe of wesen.

§ 2. *Van pendinge.*

Ende weret sake, dat eyn man penden solde ende neit to pendene wnde [3]) ende dat claghede den scepene, so sal men um leggen to dreyn vertennachte [4]) dre bursprake.[5]) Darna des neesten Sonedaghes, so sal men one leggen uter porterscap [6]), also veer alses deghene begheret, de de claghe vuret.

§ 3. *Van pendinge.* [7])

Voert meer weret, dat eyn man den anderen penden solde, ende vunde hi pande noech [8]) binnen der stat, de men vlutten ende vuren muchte, so muchte men one an eyn [2]) gheyn erve wisen, ende hine muchte oeck an eyn [2]) gheyn erve penden, dar men um ander gode [9]) pande gheven wil.

§ 4. *Van pendinge.*

Voert meer, sone mach neman den anderen pande nemen na sinen willen, alse veer [10]) als hi um goede pande gheven will, die men vlutten ende vuren mach, die beter sin dan sin gelt.

§ 5. *Zutphen.*

Voert meer, so sal hi die pande vuren in sien beholt. Let hi se dar liggen ende pendet dar eyn ander an, so es et desghelikes of dar neman an ghependet en hadde ende so verluset hi syn recht, dat hi an dein panden hadde. Mer hi mach andere pande pende, vint hi se binnen der stat.

§ 6. *Sutfene.*

Voert meer, wonet eyn man mitten anderen in ein

---

1) Zoo in Fr. en V. In C., D. en E. „der."

2) Zoo in Fr. In de andere handschriften meestal „en".

3) Zoo in Fr. In de andere handschriften „vonde" of „vunde". Zoo ook in andere woorden.

4) In D. en E. „XIIII daghen". Zoo ook somtijds op andere plaatsen. Soms ook in C.

5) Alleen in D. bedorven in „voirspraicken."

6) In D. en E. „borgherscap."

7) In V. hier en in § 4: „Noch van pendinghe."

8) Zoo in Fr.; in de andere handschriften „ghenoegh."

9) Dit woord ontbreekt in V. en C.

10) De rest dezer § en een gedeelte der volgende zijn in Fr. te loor gegaan.

hues ende pendet de ene den anderen mittes stades bade, so mach hi de pande verstaen mit sinen rechte.

§ 7. *Sutfene.*

Voert meer solde men enen man penden ende queme dan de lanthere, de dar hure uet hadde, de mochte sine hure vore penden, alse veer alse de pande in den hues weren; ende niet hoghere dan van enen iare, hine hebbet mit claghe ghewonnen.

Solde [1]) men oec enen man algader ofpenden, dat hi hedde, so mogthe di lanthere sine hure vore penden van enen halven iare, daer hi inne ware, ende van enen halven iare verseeten. [2])

§ 8. *Zuytphen.* [3])

Weret sake, dat ein man den anderen dede bieden vor gherichte omme scult off om broke des Vridaghs off enighes anderen daghes, wilker dair niet en queme van den tveyn, die verlore tvelf [4]) penninghe. Ende quemen se ende beclagede die ene den anderen umme scult off omme broeke, bekende hii um niet, dair sal hi um to handes ein recht [5]) vur doen off tot apenen daghen, es et binnen beslatener tiit. Ende bekennet hi ein deyl ende niet al, wat dat hi um bekent, des sal hi um gulde doen des naisten daghes, wanner die virtien nacht sin omme gecomen, mit pande off mit penninghe; ende vur dat, dat hi um niet becande, dair sal hi dan sine onscult vur doen. Doet hi des niet, soe winnet die anclaghere [6]) siin clagelike gelt. Ende die bekennisse dene mach hii noch merre noch minren, then en sii bi des richters wille, hine verliese tvelftehalf schillingh.

§ 9. *Zuytpheen.*

Deghene, die de onscult gheborght [7]) wort, die onscult mach nemen siin wif off sin kint off enich [8]), dein hyt

1) Wat hier volgt in deze § is in Fr. geschreven met eene jongere hand, welke echter nog behoort tot de eerste helft der 14e eeuw. Het is in alle andere handschriften overgegaan.

2) Alleen in V.: „verschenen."

3) Van § 8 en 9 is in Fr. bijna niets behouden.

4) Alleen in D.: „XX."

5) Alleen in E.: „eedt."

6) In D. en E. „clagher." In C. „ander."

7) Dit woord staat in V. In D. en E. „gheweygert"; in C. „geberget."

8) „enich man" in C., D. en E.

vur schepene bevelit. Wert sake, dat dair dan nemant queme up den rechten dach ende die ander queme, dair were hii quiit van der claghe; mer hadde hii iett becant, dat solde hii aldaer betalen mit pande oft mit penninghe.

§ 10. *Dit is van scepene.* [1])

Beclaget men enen scepene ende seght hi, dat hijs onsculdich is, der worde mach hi en ghenen scepene dach nemen.

§ 11. *Zuytpheen. Dit is van sculde.*

Ein man off ene vrowe, de sculdich sin penninge ende settent tot enen onderpande voer scepene, alsoe alset eyn recht is, allent dat see hebben, lickind erve ende huijs, soe wise wi dat hiir vur ein recht, dat deghene, deyn hiit tot onderpande sat hevet, dat hi die pande beholden sal mit sinen rechte, wil mens um neit gheloven. Ende pendet dar eyn ander an, dat hem dat neit hinderen mach, also veer als hiit na um neme, dat men vlutten [2]) ende vuren mach.

§ 12. *Sutfene. Dit is van burghetucht.*

Ein man, die den anderen to burghe zeet voer scepene ende lovet one al schadeloes to holden, mach hi den schaden mit schepene tobrenken, also groet ende also cleine als hi to kan brenken, also sal hi one quiten. Kan hiis mit scepene neit tobrenken, so mach hi one sculdeghen ende de andere mach seggen *ia* of *neyn.*

§ 13. *Sutfene. Dit is van gherichte.*

Dar eyn man den anderen beclaghede vor gherichte ende de andere antwarde ende bede sines berades ende hi uet gencge in sien beraet ende gencge dan en wech ende queme neit weder vor gherichte, so wise wi dat vor eyn recht, dat hi darmede verluset eyn orstrijt, dat is XIJ scl.

§ 14. *Sutfene. Dit is van leneden* [3]) *dinge oft verhuret.*

Weret sake dat eyn man oft eyn vrowe enen manne of ener vrowen eyn dinck, so wat dat were, lenede oft verhurede, so wise wi dat, dat men dat neet muchte

---

1) In Fr. is van § 10, § 11 en het begin van § 12 ongeveer de helft der woorden verloren.

2) In C., D. en E. luidt dit woord hier en elders „vluchten."

3) In V. „gheleenden."

ofpenden denghenen, de dat ghelenet were of verhuret, also veer alset deghene verstaen wolde, alset ein recht were, dat dat sine were. [1])

§ 15. *Zutpheen. Dit is van sculde.*

Ein man, de scult lavet vor scepene, stirft de man, so sal syn wyf ende syn erfname de scult gelden.

§ 16. *Duttinghem. Van ladinge.*

Wi wisen dat vor eyn recht, dat ladincge ene ghene ghewolt en is.

§ 17. *Sutfene. Dit is van den scepenen.*

Weret dat eyn scepene vochte gheghen enen scepene oft gheghen enen raet vor gherichte oft in stades rade, waret were binnen Sutfene, so hadde hi vorlaren sien scepen ammeyt [2]) ende den raet ende twivoldighen [3]) core, dat sin tyn punt. [4])

Sloghe oeck eyn raet enen scepene, so hadde hi verlaren des stades raet. Ende welleker dat dede nummer meer scepene to wardene oft raet.

Ende weret, dat eyn den anderen sloghe ende de andere um neyt en werede, so hadde de ene sien [5]) scepen ammet vorlaren, die ander niet.

Voert soe dicke als ein scepen vochte, soe verliest hi twivoldighen kore. Alsoe vole verlore eyn raet als ein scepene in alle desen stucken, alse hiirvur gesproken sint.

§ 18. *Zutphen.*

De scepene segghen vur eyn recht: weer enich man, de eyn achtersusterkint hadde oft nare, de up die stat van Sutvene rovede oft brande ende [6]) venke unse burghere, were de eyn gheyn scepene, dat men deyn tot en gheen scepene kyesen sal, de man en were doet of hine hadde versonet tegen die stat.

§ 19. [7]) *Sutfene. Dit is noch van scepene.*

Oc segge wi, dat en gheyn scepene over die Elve

1) De laatste woorden dezer § en een gedeelte van het opschrift der volgende zijn in Fr. verloren gegaan.

2) In V. hier, evenals iets later in Fr., „ammet". In C., D. en E. „ambocht."

3) In Fr. „twivoldenghen."

4) In Fr.: „typunt."

5) Van hier tot in § 22 is in Fr. ongeveer de helft der woorden verloren gegaan.

6) In C., D. en E. „ofte."

7) Deze § ontbreekt in E. In den eed der schepenen kwamen ook deze woorden voor:

riden noch varen noch gaen sal bi simen ede, tensii bii orlove der scepene.

§ 20. *Sutfene. Dit is van gerichte.*

Beclaghet ein man den anderen ende bekent hi um ein deyl ende barghet [1]) siin unscult vur tandere, kumt deghene, dien de onscult gheborghet wurt ende wachtet syns daghes ende wrt sin clagelike gelt gedelet gewonnen, seghet die andere, dat dat sin rechte dach niet en were, ende buedet die clàger mit scepene to to brengen, dat dat sin rechte dach were [2]); nu comen die scepene ende secghen, dat see des ghene hughnisse hebben; hieromme so wise wi um ene verste verlaren, diet [3]) mit scepeneboec to te brenghen. Ende want die scepene alle de clage, die men claghet, neit ghedencken kunnen noch en moghen, soe wise wi dat vor eyn recht, dat hi den anderen sculdeghen mach, dat dat sin rechte dach were ende hii mach seggen *neyn* of *ia.*

§ 21. *Zutphen. Dit is van den scepenen.*

Weret dat eyn scepene tot onrechte pendede oft pantweringhe dede, de vorlore neit meer dan ein ander borgher.

§ 22. *Gronlo. Dit is van sculde.*

Weret dat eyn vader scult sculdich were ende wolde men den sone daerumme penden, so wise wi dat vor eyn recht, wil die sone sweren, dat de vader daer niet an en heft, dat men one daer neit umme penden en moghe.

§ 23. [4]) *Gronlo. Dit is van sculde.*

Weret dat men van ene sone eyscede des vader scult to betalene darumme, want [5]) hi mitten vadere sat an [6]) enen brode, do de scult ghemaket waert, so wise wi dat vor eyn recht: wil de sone dat sveren,

„Dat ghi buten dunen niet varen en solen oft riden oft gaen veerre dan die Elve, diewile dat gi scepene sin, tensi bi scepene orlove ofte to des stades behoef."

1) Zoo in Fr. In de andere handschriften „burghet" of „borghet."

2) Alleen in E. onjuist: „nyet en were."

3) Zoo in V. In Fr. behoort dit woord tot wat verloren ging. In C.: „dit"; in D. en E.: „und dit."

4) In C. is het einde dezer § met het begin der voorgaande tot één geheel zamengesmolten door een fout van den schrijver.

5) Zoo in Fr. In de andere handschriften „dat".

6) In D. en E. „in".

dat hi syns vaders erve ni en opborede, dat hi sines vaders scult neit si sculdig to geldene.

§ 24. *Doseborg. Van gherichte.*

Weret dat eyn vuchte geghen den andere ende deghene, de daer sloghe, vloghe, queme hi weder ende wolde bliven an scepene recht ende ordel ende bi den scepenen, so wise wi dat vor eyn recht, dat des greven gerichte daer neit ane en heft.

§ 25. *Zutphen.*

Weret sake, dat eyne vrowe enen man hat hadde ende de man storve ende se darna enen anderen man neme ende se dan genge vor scepene buten eren [1]) man, de se dan hadde, ende bekande, dat se vertegen hadde van eres vader erve ende eres moder erve, do se eren irsten man nam, dat dat ene ghene vestenisse hadde. [2])

§ 26. *Sutfene. Van burghen.*

Daer burghen syn, de mit samender hant ghelavet hebben, dar scepene mede sin, daer mach de ene den anderen neit bereden [3]) van dein stucken ofte betughen.

§ 27. *Sutfene. Van scepene to kesene.*

Weret dat eyn man eyghen were oft curmedich, dat men dein bi rechte to scepene neit kesen en sal.

§ 28. [4]) *Sutfene. Van vrachtgoede.*

Weret dat ein man vrachtgoet in sin sciip neme ende up dat goet gelt lenede, dat ghelt sal men hem tot alles voren weder gheven.

Voert meer wrde dat goet genamen ende quemes wat weder, daermede solde men dat scip ende dat goet gelden marke marcke gelike mitter vracht, alsoe dat dat scip [5]) ende de vracht ende dat goet solen ghelike upboren ende ghelike utgheven, also alst boret, marke marcke liick.

§ 29. *Zutphen.*

Weret, dat ein scoler leec, de tot sinen iaren geco-

1) In de meeste handschriften „oren." Zoo ook in 't vervolg dezer § en elders.

2) In E. „ghene vestenisse en was oft vertichnisse."

3) In D. bedorven in „verraiden."

4) In Fr. is in de §§ 28—31 en een gedeelte van § 32 ongeveer de helft der woorden verloren gegaan.

5) Dit woord ontbreekt in V.

men is, vuchte mit [1]) verbadene wapene, die verlieset sine core, gelick ein andere.

§ 30. *Van burge to zetten.*

Weret dat de scepene to richte seten, war se seten binnen Sutfene, ende satte die ein den anderen toe borghe ende lavede one al schadeloes to holdene ende wolde men den burghen penden, soe mochte hi voert penden denghenen, de one ghesat hadde, sunder claghe.

§ 31. *Dit is van gight te done.*

Weret sake, dat tve scepene aver einre vorwarde waren, weert sake dat se darna ore gyght doen solden, weren se dan en ghene scepene, soe solden se dat an de scepene brenghen ende so soelen die scepenen de ghicht doen.

§ 32. *Dit is noch van ghicht toe done.*

Weret sake, dat tve scepene enen brief bezeghelt hadden mit eren zeghele ende vellet darna, dat se ore ghicht doen solden mitten breve, weret dan dat deghene des neit loven wolden, de de breve anghengen, so solden de scepene daer er recht to doen; ende we dan vellich wort, de ghilt tvelftehalf scillinck der stat.

§ 33. *Dit is van gight te done.*

Weret dat tve lude quemen vor scepene ende een den anderen beclaghede, dat hi um wat ghelavet hadde, ende hi des toghe an scepene, wolde hi daer ieit tieghen seggen; nu seghet de andere, hi the des an scepene, dat hi ene latere moetsone [2]) weder um ghemaket hevet, ende untfelle hi dan der latere moetsone ende deghedingede [3]) dan de irste up scepene [4]) ende wrde um des een dagh gheleghet, alse de ghicht te done, sone mochte de andere sine worde neit verbeteren, want hi eer untfallen were.

§ 34. *Zutphen. Dit is van quaden worden.*

Wie dat tot den anderen segede in torne oft in erneste, dat hi een gheen ghoet man en were, de verlore sinen hogheste core.

---

1) In V. is dit woord tweemalen geschreven.
2) In V. „moetswone."
3) Zoo in Fr. In V. en C.: „dedingde."
4) De woorden „ende deghedingede . . . . scepene" ontbreken in D. en E.

§ 35. *Dit is van poertreght.*

Eyn unse burgher, de buten wyvet, de mach buten bliven eyn iaer ende sees wekene ende dre daghe; ende dewile blivet hi unse burgher ende mach dewile varen up unser burgher recht. Mer blivet hi daerbaven buten, so verluset hi sien portrecht ende mach neit langer varen up unse recht. [1])

§ 36. *Dit is van scepen orcunde.*

Daer tve scepene syn, de stucken solen orkunden, [2]) stirft de ene, so mach de andere neit tughen; mer sin daer breve, de sal men brengen vor scepene binnen iaer, sees wekene ende dre daghe, also veer als hi binnen landes is, ende laten um sine breve vernyen; versumet hi dat, so moghen um sine breve neit baten.

§ 37. [3]) *Zutphen. Dit is van erftale ende van sculde.*

Weret dat ein man enen dach doet legghen in een erfhuys ende hi daer erve eyscede en dieghene, die dat erve uten solde, bewisede scult up den anderen, die dat erve eyscede, dene solde up die tiit neit antworden, hi en woldet doen. [4])

§ 38. [5]) *Dit is, hodat men tynsgelt losen mach.*

Welker heft een seker huys mit stene oft met leyen ghedecket, dair ingelt uetgyt, de mag dat ingelt to samene loesen alwege tot Paschen of tSant Ganchen [6]) met volre hure, elc pont gelds met seestien punt. [7])

---

1) In V. wordt hier aangeteekend: „Hiir om vier blade, dair steit oec van porterrechte." Bedoeld zijn de §§ 51—53. Doch deze §§ staan in V. op blad 64, terwijl § 35 op blad 7 is geplaatst. Dit bewijst, dat de volgorde in dit handschrift, waarschijnlijk ten gevolge van een fout van den binder, onjuist is. De juiste volgorde blijkt uit C., D. en E.; daarmede stemt eene oude nummering der losse bladen van Fr. overeen. Thans vindt men in V. eerst de §§ 1—43, dan de §§ 72—115, daarna de §§ 61—71, voorts de §§ 44—60, eindelijk de §§ 116—124.

2) In D. begint de § aldus: „Daer twe scepenen syn ontfanghen hebben orkunde." Iets dergelijks in E.

3) In Fr. is een gedeelte der woorden van de §§ 37—39 te loor gegaan.

4) In Fr. volgt op § 37 eerst § 39 in eenigzins verkorten vorm, dan § 38 en daarop § 39 volledig. In alle andere handschriften is het eerste stuk weggelaten, welk voorbeeld ik gevolgd heb; trouwens in Fr. is ook de helft der woorden van dit stuk verloren gegaan.

5) Hier begint in Fr. eene jongere hand, welke echter nog tot de eerste helft der 14e eeuw behoort. Zij duurt voort tot § 63.

6) In E.: „Sunt Gallen."

7) Al wat verder in deze § volgt ontbreekt in E.

Voert welker heeft ene stede of ein holten hues, dair ingelt wtgeyt, ende darup timmert vier stenene wande agtyn voete hoghe, die mach dat ingelt to zamene losen, wil hi, of de ene helft vure ende die andere na, alwege to Paschen ende to Zant Ganchen met volre hure, elc pont mit vyrtyn punt.

Voert welker heft vyr muren ende hogher timmert ende decket met stene of mit leyen, de mag elc punt losen to samene, wil hi, oft half vore ende half na, geit daer ingelt uet, met vyrtyn punden to den tiden, di vorscreven staen.

Mer wert sake, dat een punt allene wt enen hues oft stede genche, dat solde men to samene losen.

§ 39. *Dit is, hodat een stiefmoder* [1] *ende stiefkindere sceden sal.*

Wert sake, dat een man egthe kindere hedde ende neme di man een ander wiif, storve dan di man ende wolden di kindere er erve hebben ende segede di vrouwe, dat sii guet hadde ghebracht an den man, seghede oec die vrouwe, dat er guet anervet were, ende wolden di kinder des niet geloven, so solde di vrowe dat guet to zamen benomen ende tobrenchen met scepene of met scepene brive. Unbreke der vrouwen scepene of scepene brieve, soe moghent di kindere minren met oren ede mit hem derden binnen vyrten nagten na der nominchen.

Oec sal si benomen al dat goit, dat sii in delinche brenchen sal, ende dat mach die vrowe uten met oren ede mit oer derden

§ 40. [2] *Dit is van medenknapen.*

Meet ienig man of vrouwe knapen, megede oft ammen, di knapen, megede oft ammen solen or atmael uet dinen, daer si um hebben vermeet, also veer alse si binnen Sutphen willen bliven, tensi dat si an hilic comen [3], bi al sulken loen alse hem ghelavet is.

— — ——

1) In V. ten onrechte „stiefvader."

2) In E. ontbreken § 40 en § 41; in D. de eerste §. — Deze § komt ook voor in het Kondichboek § 112, zoodat dan ook in C. het woord „Condichbueck" er bij is geplaatst. Ofschoon deze bepaling tot de aanvullingen van het kondichboek behoort en daarin dus pas na 1357 werd opgenomen, bestond ze toch reeds in de eerste helft der 14e eeuw, daar ze in Fr. geschreven is met eene hand uit dien tijd.

3) Wat hier verder volgt in deze § komt in alle handschriften voor; doch is in Fr. met eene jongere hand geschreven.

§ 41. *Dit is van ordelen to scriven.*

Dit hebben di scepene ghelavet ende set, dat men gheen ordeel wisen sal, tensi yrst ghescreven, des men begeert to scrivene van scepene oft van rade.

§ 42. *Dit is, hodat eyn man syn scult zelven behoelden mach.*

Beclaeght een den anderen vor scepene umme sculd ende seght [1]) di andere unsculdigh, so magh di clager di scult up den besveeren, ist sake dat des di andere volgen wil. Mer en wolde di clager dan des niet doen, so en sal dighene, di anspraken wrt, ghenen noet mer liden van der claghe.

Ende dit is tho verstane als wal van scade als van sculde.

§ 43. *Dit is van geselscap.*

Beclaeght eyn den anderen omme ghebreck als van gheselscap, gheliit die andere der gheselscap ende segt hi, dat hyt allent gheuit heft, dat hi bi reghte hem uthen solde van der selscap, so sal hi dat waer maken met hem derden.

§ 44. [2]) *Dat is van quaden worden.*

Quame een man vor di scepene int [3]) richte ende spreke up die scepene dese woert: „Got gheve mi ein quaet jaer, of ic des love, dat men den enen do als den anderen; love di wille, ick en loves niet", so wi dat di ware, di verlore sinen kore.

§ 45. [4]) *Dit is, ho unse boden penden solen.*

Daer onser boden enich penden geyt, dair sal hi die pande metter hant antasten. Waert hem dan die pande gheweert, so sal hi tve onser burgere dartoe thorkunde nemen, die dat sien. Willen sie daertho niet gaen ghebeden, so sal die bode sie bi vyf scillinchen daertho bieden. Wilt sie dar dan niet to gaen, so verlisen sie elkerlyc viiff scillinche; ende dat mag die bode up hem allene tughen.

---

1) „hem" voegen C., D. en E. hier in.

2) Deze § komt te dezer plaatse in D. en E. niet voor. In E. is zij echter op eene andere plaats opgenomen.

3) In V. „mit", in C. en E. „int". In Fr. is het woord verloren gegaan, evenals eenige andere woorden in § 44—46.

4) Deze § is in D. zeer bedorven.

§ 46. *Dit is hoe men kinderen hor erve bewisen sal.* [1])

Dit hebben die scepene gheset ende gelaeft: Een man, dy eghte kyndere heeft, daer Got dy muder afghenamen heeft, wil dy man hileken, so sal dy man sinen kinderen horre muder erve bewisen bi rade der kinder mage van beyden siiden, eer der tyt, dat hi dy vrowe besleept. Ende dit sal men duen in orconde scepene. So wilck man dit breke ofte des niet en dede, dy verlyst weder dy stat tyen punt.

Ende als hi dy tyen punt verloren heft, so sal hyt noghtan duen binnen aghte daghen na dyen, dat hi sien wyf beslapen heft; en duet hys niet, hi gelt der stat tyen punt.

Ende en dede hys daerna binnen aghte daghen niet noghtan daerbaven, derdewerve verlyst hi tyen punt.

Ende en dede hys noghtan niet binnen aghte daghen daernae [2]), vyrdewerve verlyst hi tyen punt.

In alle den ghevoghe als vorscreven steit, so sal oec ene vrowe doen, dy eghte kyndere heft, eer dat sy enen anderen man besleept. Duet sy des niet, nogh vore nogh na, sy verlyst horen kuere, ghelikerwys dat een man duet, also als wale vorscreven stiet. [3]) [4])

§ 47. *Van te beclagen.* [5])

Wye dat den anderen beclaget omme scade, dye sal nomen, waervan dat dye scade si.

§ 48. *Dit is van scepene tuge.* [6])

Cumpt yen man an scepene, die ghetuges van hem begeert, des en solen sie hem niet weigeren, is hi burger of is hi gast, sie en solen med hem gaen ende over synre vorwarden stan binnen der stat.

§ 49. *Dit is van sprakenen woerden.*

Weert sake, dat eyn scepene oft eyn raet daerbuthen stunde ende woerde seghede [7]), also dat den scepenen

---

1) Deze § ontbreekt in D. en komt in E. op eene andere plaats na § 44 eenigzins afgekort voor.

2) In V. ontbreken de woorden „binnen aghte daghen darnae."

3) In E. ontbreekt de laatste volzin.

4) In Fr. is met eene hand uit de 2e helft der 14e eeuw hier eene bepaling bijgevoegd, welke ook in V. en C. overging. Zij luidt: „Voert meer man oft vrouwe, die ghiene kindere hebben, die sal den erfgenamen doen gelikerwys als vorscreven, bi der pene vorscr."

5) Dit opschrift ontbreekt in Fr.

6) Deze § ontbreekt in D.; in E. volgt zij op § 44 en 46.

7) In E. is de lezing „woerde seghede" bedorven tot „werde scepen."

des dughte, dat dye woerde an kure drughen, quame dy scepen oft dy raet in der scepene hues dy woerde to verslane, verslughe hi dy woerde dyper dan hi sy ghespraken hadde sunder argelist, quame hi des weder, eer hi uyt den raethues ghenghe, so en verliest hi daermede ghynen kure.

§ 50. *Van panden.* [1])

Weert dat eenygh man pende an yen scip, die man solde dat scip opbieden ende vervolghen, ghelikerwys als men duet een kisten pant.

§ 51. [2]) *Van poertregte.* [3])

Weert dat een man mit wive ende met kinderen, die onse burghere waren, uyet onser stat vriheit met der wonynchen vuren ende iaer ende ses wekene [4]) buten bleven, also dat die man ende dat wyf hor poertreght verloren, wolde der kindere enygh daerna weder comen met der wone in onse stat, die solde comen an die scepene ende eyscen syn poertreght; ende so zolen hem die scepene dat poertreght wedergheven sunder gelt, also ver als hi eenlopende ware.

§ 52. *Van poertregte.*

Dit hebben dy scepene gheset int jaer uns heren M[mo]CCC[mo]XXXIX [5]) up Sent Servaes dagh: Eyn man, dy syn poertreght upgift buten unsen rade, dy en magh nummermeir aghterdyen poerter thu Suetfene meir warden.

§ 53. *Van poertregte.*

Een unse poerter, dy met wyve ende met kinderen metter wone veert uyt unser stat, den magh men bezetten vor scade ende vor scult, dywile dat hi buten woent. Oec so en mach hi dywile niet vor Lobede up syn poertreght varen.

---

1) In V. luidt het opschrift „Van ein scip te penden." In D. ontbreken de §§ 50 en 51; in E. volgen zij op § 48.

2) Eenige woorden van de §§ 51—55 zijn in Fr. door den slechten toestand van het handschrift verloren gegaan.

3) In V. luidt het opschrift „Van porterrechte." — In de §§ 51—53 wisselen de woorden „poerter" en „burgher", „poertregt" en „burgherrecht" in de handschriften met elkander af.

4) Aldus in Fr. en C.; in V.: „iaer ende sees weken ende drie dagen." In E. ontbreekt de termijn.

5) In D. is het jaar door een schrijffout „1329" geworden.

§ 54. *Dit is van clage.* [1])

Beclaget ein den anderen vor staedsvrede, so sal deghene dartho antwarden ende segghen *neen* oft *ja* zunder eyschen eneghes vurordeels als [2]) van enegen vurede.

§ 55. *Noch van clagen.* [3])

Beclaeght eyn man den anderen na dien, dat dye claghe is, ende also als die ene claeght, daerna ende also sal dye andere syn antwarde duen.

§ 56. [4]) *Dair eyn den anderen omme scult beclaget.*

Dit hebben dy scepene ghelaeft up des hilegen Crues dagh exaltatio int jaer uns heren M^mo^CCC^mo^XLII [5]): Beclaeght eyn burger den anderen um scult, zeght dan dyghene, dy beclaeght wrt, tho dien anclagere „wat hi met sinen ede wil behoelden, dat wil hi hom gelden", ist dan dat dy ancleger dat behoelt, also vele als hi behoelt, dat zal men hom gelden aver dversnacht. Duet hi des niet, men magh one penden. Ende dy pande solen wesen vorvolget up den aghtenden dagh zunder upbieden, also dat men dy pande vercopen magh.

§ 57. [6]) *Als ein gast claget aver enen burgher.*

Beclaeght eyn gast enen poerter, so zal dy porter darup antwarden *neen* oft *ja*. Wat dan dy porter bekent, dat sal hi gelden den gaste bynnen vyrten naghten. Duet hys niet, so magh hon dy gast penden of doen penden [7]) vor dat hi hom bekant heft. Dy pande solen wesen vorvolget, also dat men sy to hant vercopen magh.

§ 58. *Hoe ein gast enen burger sal bieden.*

Doet yen gast bieden enen burger in syn thegenwardigheit, so sal dy burger met den gaste gaen vor unsen rigter ende sal dyen gaste tho hant doen vor hom gulde

---

1) Deze § ontbreekt in D. en E.

2) Dit woordje ontbreekt in V.

3) Deze § ontbreekt in E. In Fr. zijn de §§ 55—60 zonder opschrift, terwijl ook de aanvangsletters der §§ in den regel niet zijn ingevuld.

4) De §§ 56—60 van het stadsboek stemmen overeen met de §§ 58—62 van het kondichboek. In C. is het woord „Condichbueck" er dan ook bij geplaatst.

5) In E. is het jaar door een schrijffout 1332 geworden. Zoo ook in H.

6) De §§ 57 en 58 ontbreken in D. en E.

7) In C. is door eene slordigheid van den schrijver de rest dezer § en het begin der volgende weggevallen, zoodat hier de woorden volgen: „Nochtan soe sal hie komen des anderen daghes", enz.

of reght. Doet hys niet, hi verlyst twelef pennynche. Noghtan so sal hi comen des anderen daegs vor gerigte ungebot den gaste tot antwardene. Coemt hi dar niet, hi sal gelden daeromme der stat yen pont. Ende so magh dy gast hoen bieden doen in syn thegenwardigheit aver duuersnaght. Coemt hi dan niet, so wint dy gast syn clagelike gued.

§ 59. *Van vererfder scult.*

Int jaer uns heren M^mo^CCC^mo^XLII up des hilegen Cruesdagh exaltatio laveden dy scepene: Wrde yman scult anervet, claegth hi darumme, so sal dy andere hom antwarden *neyn* of *ja*.

§ 60. *Van etenden panden.* [1])

Voert meir int jaer onss heren vorscreven hebben die scepene ghelaeft, dat eetende pande zolen up den agthenden dagh vorvolget wesen. [2])

§ 61. *Van tymmerynchen.* [3])

Steit ene mure up twierlude erve, dar ene brantmure up is ghetimmert, wil deghene timmeren, den dat erve

1) In Fr. zijn eenige woorden dezer § verloren gegaan. Zij ontbreekt in D. en E.

2) In Fr. volgt hier eene met eene iets jongere hand dan het voorafgaande geschrevene bepaling, welke ook in V. en C. overging, doch in D. en E. ontbreekt. Men zie ook § 98 van het kondichboek. Eenige woorden zijn in Fr. verloren gegaan. Zij luidt:

„Int jaer ons heren M°CCC°XLVIII claerden ende wysden dye scepene vor reght. Enich man, dye eyns anders guet in geselscap vuyrt wrt dye geloet oft lavede hi hom zelven tot onser vrouwen oft thu Sente Jacop van noeds weghen syns lyves ende des gueds, so en magh hi up dat guet die bedevaert te done niet meir verteren dan van oelds daerup is gheset, then sy mit willen syns gesellen."

Op een ander blad van Fr. vindt men met de jongste hand van dit handschrift twee bepalingen[a] geschreven, welke in V., C., D. en E. hier ter plaatse volgen en daarom ook door mij hier worden opgenomen. Zij luiden als volgt:

„Int iaer ons heren dusent drye hondert seventich des Zoenendages na Sunte Petersdach ad cathedram. Dit hebben wy schepene ende raet der stat van Sutphen ghezat ende ghemaket. Zo wye schult bekennen wil op zynen ziekbedde, dat zy mansname of vrouwename, die zal daerto unthalen duen twe schepenen ende bekennen daer die schult voer ende sweeren mede ten hilgen, dat dat rechte witlike scult is te voeren schuldich te wesen zunder enigerhande argelist."

„Voert, zo wye dat eene den anderen van onsen burgeren oft underzaten husinge, gaerden, weyden of zaetlant verhuert of verduet ende diegene, die dat ghehuert heft der punten yenich vorscr., nyet en betaelt op zynen termyn, zo mogen diegeene, die dye renten tohoeren, den schuldenoten navolgen ende penden van eenre yaerschaer, tenzi zake dat die schuldenoten betalinge bewysen moegen, alze recht is."

3) De §§ 61—63, over „tymmerynche" handelende, komen in Fr., C. en V. voor, doch ontbreken in D. en E. Ze zijn door mij te dezer plaatse opgenomen naar de volgorde in C. In Fr. vullen zij een los blad.

tobihoert, bi der muren ghelegen, hi magh upbreken di brantmure ende lechen darup voert sine mure oft sinen ghevel buten des anders scade. Dit is te verstane van beholdeliken steinwerke med leyen of med stiene ghedecket. [1])

Weert dat yen man ene mure tymmert hadde op syns zelves erve ende hadde oec syne druppe daerbuten lighende, wil een andere, dy syn erve daerbi gheleghen is, op dy mure tymmeren, dat magh hi doen ende en sal hem niet meer gelden dan dy mure half ende dy druppe half, alse tveelf pennynche [2]) vor den vuet breet ende lanck.

Mer nyman sal baven den anderen tymmeren, hi en tymmere ene wonynge hoger dan dye andere ghetymmert heft, ende die wonynghe sal wesen agte vuthe hoge.

Waer dat eyn man tymmert an des anders mure, is dar eyn kelre oft en gien, also hoghe ende also zide beneden der eerden ende darboven, alse hi an die mure tymmert, also sal hi hem gelden.

Dar een man een hues heft tusscen tvien zekeren husen, dat magh hi tymmeren like syn naburen hoge of zide; wil hi hoger dan syn naburen, so sal hi ene wonynche hoger tymmeren boven den hoegsten van dien tviën.

Dar [3]) twie lude hor erve tho zamene lichende hebben, wil die ene dar stienwerck lechen, so sal hi die mure in hore beyder erve lechen ende so sal die andere met hem die mure lechen, is hi also rike, dat hyt vermagh. Seght hi, dat hys niet en vermagh, so sal hiit met sinen ede behoelden, dat hys niet en vermagh. Ende so magh die andere tymmeren also hoge ende also diepe alse hi wil. Wil dan die andere darna der muren ghebruken, so sal hi die mure half gelden, also

---

1) De laatste volzin is zoowel in Fr. als in V. met rooden inkt geschreven, evenals de opschriften en de aanvangsletters. Hij ontbreekt in C.

2) In Fr. wordt hier aangeteekend: „enen olden groten vor XVI penninge." In V. staat: „enen goeden oelden Tornoschen groten vor seestyen penninge gereykent." In C. komt zulk eene aanteekening niet voor.

3) In C. staat boven het volgende: „Condichbueck." Men zie dan ook § 87 van het kondichboek, welke § voor een gedeelte met het hier volgende overeenstemt.

diepe ende also hoge, alse hi er ghebruket, dat dusent vor VIII scillinghe Brabansch. [1])

Mer [2]) heft eyn man enen hof oft enen gaerden an eyns anders erve lichende, wil die ene dar stienwerck lechen, die andere sal dat met hem lechen twye vuthe diepe in die erde ende tyen vuthe hoghe boven die erde, ist sake dat hyt vermagh. Vermagh hys niet, die andere sal tymmeren in hore beyder erve in vorwarden, die vorscreven staen.

Eyn man, dye an des anders mure tymmeren sal oft wil, dy en sal dye mure niet breken noch wemen, hy en hebbe den anderen sine mure irst ghegolden oft hi en duet by wille des anders. Wye dat dit breke, dy verliest weder dy stat vyf punt.

§ 62. *Van ghaten.*

Dit hebben dy scepene ghelaeft int jaer uns heren M^mo^CCC^mo^XLI^mo^ des Zaterdaeghs na Zent Jacops: Wy heft yen stienhues, dat van oeldes is ghetymmert, ende dat hues syn druppe buten heft, is dar yen ander hues bi gheleegen, dat zider dan dat stienhues is, of wil daer jeman an tymmeren, dat zider blyft dan dat stienhues is, gulde dye man den anderen, den dat stienhues tobehoert, sine mure ende sine druppe of heft hi zie gegolden, so magh noghtan dygene, den dat stienhues tohoert, sine ghathe buten an der muren lighende hebben syn water dor to leydene. Mer dye ghate sal hi also dighte hoelden, dat hi dengenen, dy beneden hom is, ghenen scaden darmede du. Wolde oec dy man, den dat stienhues tohoert, hoger tymmeren dat hues dant nu is, of wandelde hi sin [3]) spaerte, so zal hi syne gathe innemen ende leghen sie up syn deil van der muren ende leyden daer syn water.

Weert oec dat yen den anderen sine mure ende sine druppe ofgulde ofte ofgolden hadde ende tymmerde hi

---

1) In Fr. wordt hier op den kant aangeteekend: „dat solen wezen twee olde guldene scilde off paiment, dat soe goet is." In V. zijn in den tekst deze woorden opgenomen: „dats toe wesen dat wesen zolen twee guede olde guldene volwichtige Vrancrix of keysers schilde of paiment, dat in der tiit nae den scilden gelic guet is." In C. komt geene aanteekening voor.

2) In V. heeft het hier volgende tot opschrift: „Van hofmuren."

3) Dit woordje ontbreekt in Fr.

ghelike hoge den stienhues of hoger, so sal elkerlyck van hom twiën syn water leyden up syns zelves.

§ 63. *Van brantmuren.*

Int jaer uns heren M^mo^CCC^mo^XLII up Sante Margareten dagh heb wi scepene ghelaeft: Heft eyn man eyn steinhues ende ene brantmure up sinen uterste cant van der muren, afgilt hoem dygene sine mure, dy sien erve bi hoem geleegen is, ende tymmert hi like hoem hoge, so magh hi dy brantmure up doen breken; mer dy stien, dy daeraf coemt, den sal hebben dygeene, des dy brantmure was. Mer willen sie dan ene brantmure hebben, dy solen sie beide up horre beider cost myds up dy mure lechen. [1])

§ 64. *Dit is van ummundingen kinderen.* [2]) [3])

Wii wisen dat voer eyn recht: Dar en kint also veer verstorven is, dat et enes mombers behovet, so wise wi dat, dat de neste maech van sines vaders weghen, de eyn man is, dat hi des kindes mumbor sal wesen.

§ 65. *Sutfene. Van vormunderscap.* [4])

Eyn vormunder mach en onmundich kint niet berichten an enen man [5]), dat en si mit rade der meynre maghe an beyden siden. [6])

§ 66. *Sutfene. Van vormunderscap.*

Eyn vormunder sal dat kint antwarden den menen maghen an beyden siden vri ende loys [7]), alset mundich is.

1) In V. en C. volgt hier nog eene bepaling, die in Fr. ontbreekt, doch op een verloren blad kan hebben gestaan. Wellicht behoorde zij nog tot de eerste helft der 14e eeuw. Zij luidt als volgt:

„Dat en mach niemant in des anders mure ankeren, die twee stene dicke is, sine mure en zii oec twee stene dicke."

2) Dit is het opschrift niet alleen van § 64, maar ook van de volgende §§. In Fr. zijn de §§ 64—68 met de oudste hand geschreven. In dit handschrift zijn eenige woorden van § 64 verloren gegaan.

3) In V. staat boven deze § „Zutphen."

4) In V. luidt het opschrift „Van momberscap."

5) Een latere hand voegde in Fr. hier bij: „oft an ein wijf," welke aanvulling in V. overging, doch niet in C., D. en E. werd opgenomen.

6) In Fr. werd hier later bijgevoegd „ende dat sal hy bewijssen". Ook dit toevoegsel ging niet over in C., D. en E., doch wel in V., waarin het aldus luidt: „ende dat sal hii bewissen mit liggender erfnisse binnen Zutphen, die dair goit vor is."

7) In V. stond eerst „commerloes".

§ 67. *Sutfene. Van vormunderscap.*

Eyn vormunder mach der kindere goet neit vervechten [1]) ende neit ergheren.

§ 68. *Herderwyck. Van vormunderscap.*

Were eyn kint, dat enen vormunder hadde, ende segheden des kindes vrende, dat dat kint were mundich, ende de vormunder des neit gheloven wolde, dat solde dat kint tobrenken mit synre moder ende mit twen goden luden, sin se man oft wyf. Ende is de moder doet, so sal sin [2]) neste erfname dat tobrenken mit twen goden luden, de dat wittelick ende cundich is.

§ 69. *Van wrmunderscap.* [3])

Stirft een man, di unmundighe kindere agterlet, so mag der kinder moder, ist sake dat di moder leeft, met den kinderen ende met den gude bliven besitten, also lanche als se wil sitten in wedewen stule ende er kueslike holden wil.

Mer were des niet, so mag er reghte vormunder der kinder vormunder waerden, also ver als hi der kinder guet verwissen mag met lighenden erve binnen Sutfene gheleeghen. Ende di vormunder sal di kindere met hem in sinen huse ende in siner cost hebben. Moght hi des gudes niet verwissen, so magh di neeste van der sveertsiden, diet vermagh, vormunder wesen. [4])

Vermoght en gheen van den maghen dat guet verwissen, so solen di scepene der kinder beste doen ende doen hem er guet verwissen.

Oec en sal men gene vormunderscap verkopen.

Oec so en sal geen burger sien erve oft husynghe setten vor enen gast.

§ 70. *Van unwittigen luden.*

Dit hebben di scepene ghelavet int jaer ons heren M^{mo}CCC^{mo}XXXV op Sent Johans avent:

Weer eyn man oft eyne vrouwe unwittigh ors sinnes, dighene, di des mans of der vrowen gued under heft,

---

1) In C. wordt hier ingevoegd „ofte vermijnren."

2) In Fr. door een schrijfflout „si".

3) Met § 69 begint in Fr. weder de jongere hand, welke echter nog tot de eerste helft der 14e eeuw behoort. Zij loopt voort tot § 71.

4) Deze laatste volzin is in D. en E. geheel bedorven.

di sal daeraf rekenynghe duen den scepenen ende den erfghenamen tot ore eyscinghe, also ver als di scepene kennen, dat di man oft di vrowe unwittigh si ors sinnes. Voert so en magh di man of di vrouwe ors gudes niet en wegh gheven, tensi bi wille ore ghereghter erfghenamen.

§ 71. *Van wrmunderscap.* [1])

Dit wisen die scepene vur recht: Alse eyn kynt, ist knecht of maeght, tweelef iaer is oelt, van dien daghe the rekene, doe dat kint gheboren was, so magh dat kynt sin guet van sinen ghebaerne [2]) mumbar eyschen ende nemen ende magh enen anderen mumbar kyesen, wyen dat et wil.

Mer dat kynt zal deyn mumbaer niet kiesen to sinen mumbaer to blivene to jaren of to anders eneger zekere tyt; mer et magh enen anderen mumbaer kesen, wanneirt hom gued dunckt ende et wil. [3])

§ 72. [4]) *Dit is van eyghene luden.* [5]) *Herderwich.*

De scepene van Herderwyck vragheden eins ordeels

1) Eenige woorden van deze § zijn in Fr. verloren gegaan.

2) Aldus in Fr. en V.; doch in C., D. en E. „ghekaren".

3) Hier volgen in Fr. twee bepalingen, welke met jongere handen geschreven zijn. Ze gingen in alle andere handschriften over. Eenige woorden zijn in Fr. weggevallen en worden daarom door mij uit V. overgenomen. Deze bepalingen handelen blijkens de opschriften over „momberscap" en over „mundigen kinderen" en luiden als volgt:

„Dit hebben die scepene ghelaeft int jaer ons heren M°CCC°LI: Weert sake, dat een onmundich kint oft kindere gheërvet wurden van eren oelderen oft van anders yenegher erfnisse, ingelt bi dien iare na belope sal men dien kinderen rekenen vor riede guet. Voert saet, dat gheseijet is oppen velde, tsi ghemeijet oft ongemeijet op dien dach, alst dien kinderen aencoemt, also guet als dat dan is, dat sal men den kinderen rekenen vor riede guet. Mer weert saet int timmer gecomen, so weert al riede guet. Ende weert oec sake, dat een kint mundich wurde, dat muntbar ghehat hedde, ende begerde dat kint sceydinghe van sinen muntbar, wat sade dat dan op die tijt oppen velde were, tsi ghemeijet oft onghemeijet, dat is des muntbars to werdinghen tot sinre behoef."

„Int iaer ons heren dusent drie hondert tsestich des Vryedaghes na alre heiligen daghe wijsden die scepene van Sutphen vur recht: Een kint, dat geërfvet is, dat twelef jaer oelt is, tsy knecht oft maghet, dat wittich is sijnre sinne, dat mach sijns guets uytgaen, als een knecht by hem selven ende ene maghet by haren ghekarenen mombar."

Bij deze bepaling van 1360 is zoowel in Fr. als in V. het woord „vacat" gevoegd, terwijl in C. wordt aangeteekend: „dat is int kundichbueck gemaket tot XVI jaren." Bedoeld is § 123 van het kondichboek, eene bepaling van 1376. De oude bepaling werd dus in V. overgeschreven, toen ze reeds niet meer gold, en daarom te gelijker tijd met een „vacat" voorzien.

4) De §§ 72—77 zijn in Fr. met de oudste hand geschreven. In § 72 en 73 zijn in dit handschrift eenige woorden weggevallen.

5) Dit opschrift is niet alleen voor § 72, maar ook voor de volgende paragraphen bestemd. In C., D. en E. luidt dit opschrift „van eygendom". Doch in D. ontbreekt § 72.

in deser manire, oft enich eghen man enighe gifthinghe geven mochte sinen wive binnen hore vriheit. Do wisede wi dat vor ein recht, weert binnen Sutfen gheschiet, dat en gheen eghen man en ghene ghifthinge gheven en mochte buten sines heren hant, dat vaste bleve ende stede.

§ 73. *Herderwyck. Van eyghene luden.*

Die scepene van Herderwyck vraghеden eens oordeels in deser manire, dat lude vor hem quamen ende antaleden enen man, die hor burgher was, vor enen eygenen man ende boden tho bereden vur enen eyghenen man mitten boseme, alse recht is. Do seghede de ander weder, hi weers onsculdich omme dat, want sien moder ghewisselt wart, eer hi gheboren was, ende wolde dien wissel voer bewisen ende na bereden mit alle den rechte, datte recht es. Do wisede wi dat vor eyn recht, were dat binnen Sutfen ghesciet, mochte hi vore bewisen sinen wissel ende na bereden, alse recht were, dat hi nare were den wissel tho bewisen ende tho beredene, alse recht were, dan de ander mit den bosemet tho beredene. [1])

§ 74. *Arnem. Van eyghene luden.*

Eyn eyghen man des greven, de eyn denestwyf nimt, wint hi kindere in der echt bi den denestwife, so wise wi dat voer en recht, scidet hier, dat dat kemerlinghe weren onser vrowen der grevinnen.

§ 75. *Sutfene. Van keveskindere.* [2])

Weret sake, dat eyn keveskint sturve binnen Sutfene,

---

1) In V., C., D. en E. gaat de bepaling aldus voort: „also dat hi nomen sal sinen wissel ende den richter, die oen uytliet ende den richter, die one ontfeng, ende twe guede lude, die dairaver ende daran weren, dair hi wtghewisselt wart. Ende wert zake, dat die richtere doit weren, soe sal hi die verwecken elkerlyc mit tween gueden luden. Wert oec zake, dat die lude doit weren, die solde hii oeck verwecken elkerliic mit tween gueden luden."

In Fr. treft men thans deze aanvulling niet meer aan. Doch waarschijnlijk stond zij op een verloren blad van dit handschrift, daar achter het woord „beredene" in Fr. een teeken is geplaatst, dat naar eene aanvulling schijnt te verwijzen. Zeker was die aanvulling niet met de oudste hand geschreven; immers in Fr. volgt § 74 onmiddeiijk op hetzelfde blad. Doch ze kan geschreven zijn geweest met de tweede hand, welke nog tot de eerste helft der 14e eeuw behoort.

2) In V. gaat § 78 aan de §§ 75–77 vooraf. In C., D. en E. is § 75 weggelaten, waarschijnlijk als overtollig naast § 101; doch deze handschriften hebben overigens de volgorde van Fr.

dat dat ene ghene curmede gheven solde, tene horde to curmeden rechte.

§ 76. *Arnem. Van wastinsingen luden.*

Storve eyn wastinsich man ende seghede sien here, dat hi sien tyns neit ghegheven en hadde ende bellemundich were, so wise wi dat voer eyn recht, weret hier gesceit: mochte sien erfname tobrenken mit tweyn ghoden luden, de also ghelodet weren als hi was, de daraver ende daran weren, dair hi sien tyns betalede, dat di narre were de tyns to beredene, dat hine gheven hadde, dan de here oft de tynsmeyster [1]) weren, dat hine neit ghegeven hadde.

§ 77. *Van curmeden to gheven. Sutfene.* [2])

Weret [3]) ienich man, de curmede sculdich were to ghevene, de sal gheven enes des beesten van syn inghedumete, mer en gheen dinck, dat comesscap [4]) heit.

§ 78. *Van eighendome.* [5])

Styrft yen eyghen man met ons ende compt des heren amptman ende eyscet dat erve van des heren wegene ende syn vordeel, so wise wi den amptmanne vor syn vordeel al scapen want, peils ende scuen, als dat to des eygens mans lyve ghescapen is.

Daervore sal dy vrouwe to voren hebben al scapen want, dat tot horen lyve ghescapen is, ende peels ende scuen.

Voert meir sal sye to voren hebben eyn bedde, eyn par lakene, enen poelu, en declaken, oft daer is, ende voert meir eyn stoel met enen cussene, eyn taefle met eyn taeflakene ende eyn hantdvele. Ende dit en sal dy vrowe niet in delynghe brenchen.

Ende ghelikerwys dat der vrowen alle punthe vorscreven to voren boert, also sal oec eyn man hebben, oft gheveilt.

1) In Fr. staat „tijnsmenster".

2) Dit opschrift is in Fr. met een latere hand geschreven.

3) „Weret dat" in V. In de meeste handschriften „were".

4) In de meeste handschriften „comenscap".

5) § 78 is in Fr. geschreven met eene jongere hand, welke nog tot de eerste helft der 14e eeuw behoort. Het opschrift is er later bijgevoegd. Eenige letters zijn verloren gegaan. In C., D. en E. is deze § bedorven door het wegvallen van eenige woorden.

§ 79. [1]) *Dit is van doetslaghe. Arnem.*

Oft velle, dat eyn doetslag scede binnen Sutfene ende de man hadde ene were oft twe, dar hi neit inne wonede, so wise wi dat vor eyn recht, dat men de were neit houwen en sal, dar hi neit inne wonede ende daer hi newer uett noch in genck oft reyt. [2])

§ 80. *Arnem. Van doetslaghe.*

Eyn man, de eyn doetslag ghedaen hevet, de eyn andeyl hevet an enre [3]) were, dar hi in wonede, so wise wi dat vor [4]) eyn recht, dat men sien deyl houwen sal buten scade des anderen, de dat andere deyl daerane hevet.

§ 81. *Dit is hodat die erfnisse geyt.* [5])

Aldus steit dat recht ende gewoente van erfnisse in onser stat van Zutphen. [6])

Wert dat yen mensche storve, di ghien nare erfname aghterlite dan eldervader end oem, dy eldervader ende oem solen thoe liker delinchen ghaen van eygen ende van tynsghude ende van allen deilbaren ghude; ende ghelikerwys so doen oec eeldermuder ende muye.

Stirft [7]) eyn mensche, dy noch kynt noch kindeskint noch vader noch muder noch eldervader noch eldermuder noch suster noch bruder noch susterkint noch bruderkint noch oem noch muye noch oemskint noch muyenkint aghter en let, dy neeste erfnamen, di daernae ghelike na gheleed sin, dy ghaen thor liker delinchen van allen deilbaren gude, si comen van der upgaender maescap of van der nederghaender maescap of van bisiden tu also lange, als men di maescap proven ende bewisen magh, ton tienden lede thu. [8])

1) § 79 en § 80 zijn in Fr. met de oudste hand geschreven.

2) C. voegt er bij „ofte vuer."

3) In Fr. staat „ere".

4) Dit woord is in Fr. later ingevoegd.

5) In Fr. is deze bepaling geschreven met de tweede hand, welke nog tot de eerste helft der 14e eeuw behoort. Eenige woorden van het begin der § zijn daar verloren gegaan.

6) Deze inleidende woorden ontbreken in C., D. en E. In deze handschriften luidt het algemeene opschrift voor de paragraphen, welke met § 81 aanvangen: „Van erffgenamen."

7) Voor de bepaling, welke met dit woord aanvangt, heeft V. het opschrift: „van upghaender maghscap ende van nedergaender maghscap."

8) In Fr. volgen hier twee bepalingen, welke met de jongste hand van dit handschrift

§ 82. [1]) *Aernhem. Van liiftoght.* [2])

Weret dat ein man ende ein wif to samene seten in echtscap ende wrde den manne of den wife goet anervet van eren vrenden ende neme de ene van den tweyn liiftucht van den gode tot ofswone, so wise wi dat voer eyn recht: storve de man oft dat wiif ende bleve deghene levendich, de de lyftucht untfanken hadde, so solde de lyftught gaen in delincge ghelyc anderen gode.

§ 83. *Arnem. Van hofgode.*

Weret sake, dat eyn man neme eyn echt wyf ende de man hadde eyn hofgoet ende makede sinen wife daeran besceden ghelt also vaste, dat mens neit brekene muchte mit rechte, ende sturve dat wyf sunder burt, so solde dat bescedene ghelt medegaen in delinghe.

§ 84. *Wagheninge. Van weddescatte.*

To Wagheninghe weren twe brodere, de saten in samgode. Van deen nam de oldeste en wyf ende wan kindere; do starf de older broder ende de iunger bleef sittende mitters anders wyf ende mitten kinderen. Daerna quam de iunger broder ende satte den wife ende den kinderen alle sien goet behalfen [3]) koen ende perde ende lant upten velde tot enen weddescatte voer sestich punt voer richter ende scepene. Ende bleef voert mitter vrowen ende mitten kinderen wonende; ende quam anderwerve voer scepene ende seghede, dat de LX punt weren um wal betalet. Darna starf de broder. Do quam

---

geschreven zijn. Ofschoon de tweede hier eigenlijk misplaatst is, gingen ze toch te zamen te dezer plaatse over in C., D. en E. In V. werd de tweede bepaling opgenomen na § 115. Eenige woorden zijn in Fr. weggevallen. De bepalingen luiden als volgt:

„*Herderwighe.* Int iaer ons heren dusent drie hondert vier ende tsestich des Wonsdaghes na Sente Vytsdagh wisede die scepene voer recht, dat eenre dochter kint van goede, daer si mit recht over richten soelen, naerre erfghenamen is dan een suster; ende desghelikes eens soens kint naerre erfghenamen dan een broeder."

„Voert opten selven dach voerscreven wyseden die scepen voer recht, dat sy nyemant beleden en willen van scholdes weghen, tensy sake dat sys brieve hebben, bezeghelt mit scepenen seghele, of sy hebben oer voer scepen verghyet."

In C., D. en E. zijn in de eerste bepaling de woorden „suster" en „broeder" ten onrechte veranderd in „suster kint" en „bruder kint".

1) De §§ 82—97 zijn in Fr. met de oudste hand geschreven.

2) Het opschrift en eenige woorden dezer § zijn in Fr. verloren gegaan. Het algemeen opschrift voor § 82—§ 117 is zoowel in Fr. als in V.: „Dit is van erftale." Het wordt aan het hoofd der bladzijden in den regel herhaald.

3) Het woord „behalfen", in Fr., V. en C. voorkomende, is weggevallen in D. en E.

sien suster ende eyschede ers broders erve. Daer waert eyn ordel gevraghet, oft de weddesscat der vrowen eman breken muchte, den se mit scepene bereden muchte. De suster vraghede eens ordels, want hi in desen gode sittende bleef ende starf, wer er de weddesscat ieit hinderen mochte. Do wisede wi dat voer recht, dat de weddesscat der vrowe vaste solde wesen ende er neman [1]) breken en muchte; want seys in were was ende mit scepene beredene muchte.

§ 85. [2]) *Ghent. Van ghiftinge.*

De scepene van Ghent vragheden eyns ordels. Eynre vrowen man starf. De vrowe gaf eren iuncgesten sone al dat se hadde, rurende ende lickende, mit eren mumbare, deyn se koes mit ordele ende mit rechte; ende do se dit ghegeven hadde, do genc se uten gode ende bat eren sone, dat hi se dur Goth wolde herberghen. Dat dede de sone. Darna wart se seick. Do dede hi se uten hues draghen; darna starf se. Des wisede wi en ordeyl, dat de ghifte waste ende stede solde wesen. Oeck wise wi dat, hadde de vrowe sturven in den hues, dat de ghifte nochtan solde stede bliven.

§ 86. *Sutfene. Van ghiftinge.*

Daer eyn man ende eyn wyf to samene sitten in esscap ende eyn den anderen ghiftet to Sutfensghen rechte ende de ene stirft, so wise wi dat voer eyn recht, dat men dat [3]) guet sal werdigen sunder hues ende liggende erve; ende dar sal men goede burgen vur setten ende mit ligghende erve, als dat vorvelt dat dat guet wedercome op de rechte erfghenamen, umme dat, dat dat guet neit gheerghert en warde.

§ 87. *Arnem. Van marghenghifte.*

Daer eyn man ende eyn wif to samene seten in esscap, ende sturve de man ende weret, dat de vrowe ene ghene burt hadde had noch en hadde [4]), wat dat eer man eer ghegeven hadde to marghengifte, were dat erve oft ander goet, dat solde er erve [5]) bliven.

1) In V. „iemant."

2) In D. gaat § 86 aan § 85 vooraf.

3) In Fr. zijn eenige woorden in het vervolg dezer § verloren gegaan. Zoo ook eenige letters in § 87.

4) In V. „en ghene buert en hedde." In C., D. en E. als in Fr.

5) In V. „ore" in plaats van „er erve". In C., D. en E. „oer erve."

§ 88. *Arnem. Van erfhure.*

Weret sake, dat eyn man hadde erfhure ende wolde dat upgeven ende deghene, de dat erve sine were, seghede, dat hi des neit up solde gheven, want sien erfhure were; ho hi dat solde tobrenken? So wise wi dat vor eyn recht, dat deghene, de dat erve sine is, mit scepene oft mit scepene breve to sal brenken.

§ 89. *Sutfene. Van uetvaert.*

Wan eyn kint vereth uter were sins vader of sire moder mitter woninghe ende mitter kost ende dar buten is iaer ende dach, dene moet neit dar weder in varen, ten [1]) si mit willen desgenen, de dat erve uten sal oft mit ordele der scepene.

§ 90. *Sutfene. Van tymmeringe.*

Daer eyn man ghetymmert hevet uppe twierlude erve, tymmert hi hoghere oft wandelt hi sien sperete, so sal hi ene brantmure tymmeren [2]) ende leyden up den sinen sines selves water.

Weret sake, dat eyn man sine druppe van olders hadde buten ghehad, dene dorftes neit doen. Mer weret sake, dat eyn man den anderen sine mure ende sine druppe ofgulde, ende wandelde hi sien sperete, so solde hi de brantmure also wal maken alse de andere.

§ 91. *Wagheninge. Van penningcgelde.*

Weret dat eyn man vercofte penningcgelt uett sien erve in den vorwarden: „weret dat men dat voert vercopen solde, so solde ment um beden ende so mochte hyt hebben umme denselven penninck, dar et eyn ander umme hebben solde, oft hi wolde"; weret sake, dat de man dat penningcghelt en wech gheve, dewile dat hi mechtich were ende sunt [3]) ende weldich sines sinnes, dat hi dat wal doen mochte, also veer alse hyt beholden wolde deghene [4]), deit gheve ende deit ghegheven worde, dat dat sunder arghelist were, beholden syns

1) In Fr. „en".

2) In V. „leggen."

3) In de meeste handschriften „gesunt."

4) Aldus in Fr. In V. „dat dieghene". In C., D. en E. luidt de zinsnede aldus: „deghene, dien hiet gheve, ende dieghene, dient ghegheven wordt."

goden rechtes, dat welke tyet, dat ment vercopen solde, dat ment um beden solde.

§ 92. *Sutfene. Van scoleren.*

Weret sake, dat eyn man oft eyn vrowe eren sone to scolen oft to lerincke sande ende sturve de man oft de vrowe, dat de scoler sine boke neit en solde brenken in delingke, also veer alse hi an der papscap blivet ende bliven wolde.

§ 93. *Sutfene. Van stades erve.*

Weret dat ienich man sete uppes stades erve ende stunde dar timmer up ende seghede de stat, dat dat timmer eer were, ende seghede de man, dat dat sine were, ende letet um de stat daerto [1]); dat hi dat solde mit um derden beholden.

§ 94. *Sutfene. Van seken luden.*

Wi wisen dat voer eyn recht, dat eyn gheyn man, de licht binnen sinen vyr stapelen, moghe vercopen sien erve, tensi mit rade synre erfnamen, ten do um kenlicke lives noet.

§ 95. *Doseborg. Van ghiftinge.*

Wi wisen dat voer eyn recht: dar eyn man ende eyn wyf to samene sitten in escap ende sin se also starc, dat se um mogen cleden ende scoen ende gaen van der eynre dore totter ander ende gaen up die strate, dat se um mogen giften to Sutfensgen rechte ende die giftenghe sal stede bliven.

§ 96. [2]) *Wagheninghe.* [3]) *Van hof tinsgoet.*

Een man ende eyn wyf, beyde porter to Wageninge, weren vergadert mit enen wittelicken hylic. Nu is de vrowe doet sonder kint; daer quamen der vrowen erfnamen ende eysceden scedinge ende delinge van allen gode. Nu seghet de man: hi hevet een hof tinsgoet, dat hi holt van den abbet ende van der abbadissen ende dat hi dit goet neit delen sal mit den rechte; hiiraf beghere wi wisingge ende recht.

Hyr wisede wi [4]) voer eyn recht: weret dat sake,

---

1) In Fr. wordt hier ingevoegd „so wise wi dat", welke bijvoeging overging in V. In C., D. en E. is alleen het woord „wysen" opgenomen.

2) De §§ 96—99 behooren bijeen.

3) Dit woord is in Fr. van een jongere hand.

4) De meeste handschriften voegen hier het woordje „up" in.

dat dat in der waret were en hof tinsgoet ende de man daerna horich were, dat hys neit delen solde.

§ 97. *Wagheninge. Van vordele.*

Voert so eyscede vordeel der doder vrowen moder, als van cleder ende van cleynode. Dat wederseghede de man. Daer wisede wi um, dat se ene gheen vordeel hebben solde.

§ 98. [1]) *Wagheninghe.*

Voert soe quam der doder vrouwen moder ende gync sitten in dat erfhuys. Dair quam die man vur richter ende vur scepene ende seghede, hi en gheve or ghene cost. Do gync se liggen in ein taverne ende segede, dat hii or dat van der cost mede quiten solde van rechte, also lange als sii onghesceiden were ende ongedeilt. Dair wisede wi um dat vor ein recht: want dese vrouwe mit ordele ende mit rechte niet gecomen was in die were, dat hii or ghene cost sculdich was.

§ 99. *Wageninghe.*

Dese man, eer hi sin wiif nam, coght ein goit ende gaft sinen kevessone ende liet et hem ontfaen, als recht ende ordel wisede. Voert coght hii guet, doe hii sin wiiff hadde, ende liet hem oec untfaen, als hiir vorscreven staet. Nu seggen der vrouwen erfgenamen, dat men dit goet sal deylen mit rechte; want dese kevessone heeft geseten mit hem beiden ongesceiden ende ongedeilt ende mit hem in den huys in enen cost ende de vader dede sinen wille mit der renthen van den guede. Hiiraf begheren wi wisinge ende recht.

Hir wise wi um vur ein recht, dat al solic guet, als hii ontfangen hadde vore ende nae mit ordele ende mit rechte, dat hi des niet deylen solde.

§ 100. *Van onwittigen kinderen. Doseborgh.*

Wii wisen vor ein recht: Storve ein unwittich kint,

1) In Fr. is het blad verloren gegaan, waarop de §§ 98—105 geschreven waren. Dat hier een blad verloren is, blijkt uit eene oude nummering der bladen. Tusschen blad 9 en blad 11 ontbreekt blad 10. Ongetwijfeld waren de §§ 98 en 99, welke bij de voorafgaande paragraphen behooren, met de oudste hand geschreven. Doch ook de §§ 100—105, waarin geene dagteekening voorkomt, schijnen te behooren tot de eerste helft der 14e eeuw.

De §§ 98—105 komen in V., C. en E. voor; in D. ontbreekt § 98, doch de andere §§ zijn ook in dit handschrift opgenomen. De schrijfwijze van V. is door mij gevolgd.

dat dat naerre were to erven up sinre moder maghe dan up sins vader. [1])

§ 101. [2]) *Doseborgh. Noch van unwittigen kinderen.*

Wii wisen dat vur ein recht: Storve ein unwittich kint, dat tot onser clocken ende to onser vonten hoert, dat en zal ghene curmede gheven, tensii ghebaren to curmede rechte.

§ 102. *Emeriic. Van timmeringhe.*

Weret sake, dat ein man upper hofstede verbrande ende weder dede up die hofstede holt ende dack [3]) vuren ende eyn ander queme ende bode hem, dat hi um die hofstede rumede, want hii dair recht an hedde, ende de ander zeghede, hi en solde se um bi rechte niet rumen, ende de ander queme ende worpe dat holt ende dat dack [3]) van der stede ende wrde des beredet, als ein recht is; we dat dede, de verlore hondert scillinge.

Voert wise wi: weert dat ein man hem eniges erves onderwnde, des ein ander in were sete, hi en wonnet irsten mit den rechte, die verloer oec hondert scillinge.

§ 103. *Embric. Van hureden lande.*

Weret zake, dat ein burger hurede ieghen enen burger ene maet of ein stucke landes to sinen live ofte tot iaertide ende bespreket um hi of sin erven, ende seghede de andere, dat dat sine hure were, dat solde hii toebrengen mit den gherichte, dair dat lant gelegen were, off mit scepene, dair se beyde burger sin.

§ 104. [4]) *Zutphen. Van den baghinen in den hospitale.*

Ene bagine, die in dien spittale is, stirft or enich goit an van oren vrinden, dat mach se upboren ende doen dair al or orber mede, also lange alse levet; mer als se niet langer en is, wat dat dair blivet van den goide, dat sal weder comen up or erfgenamen.

§ 105. *Zutphen. Dit is van stiftynghe.* [5])

Weret zake, dat ein man ende ein wiiff weren ende

1) C. leest „sins vaders maegen."
2) Vgl. § 75.
3) De woorden „ende (dat) dack" ontbreken in C., D. en E.
4) In D. en E. gaat § 105 aan § 104 vooraf.
5) Dit woord staat in V., niet „ghiftynghe."

hadden kindere ende sturve die vader of die moder ende worden der kindere enich bericht ende de verthegen ende neme die man ein ander wiiff off die vrouwe enen anderen man ende wolde die vader of die moder dairnae den anderen kinderen oer erve bewisen, soe sal de vrouwe to voren utnemen dat goet, dat se an den man brachte; dairnae so. sal die vader of die moder wt den menen goede also vole utnemen, alse ghegeven hebben den kinderen, die dair verthegen hebben, alset ein recht is. Wat dat dair dan blivet, dat sal die vader of die moder half nemen, ende die andere kindere, die niet verthegen hebben, [1]) die andere helfte nemen, behalven leyn, dat up hem gheërfvet is.

§ 106. *Zutphen. Van timmeringhen.* [2])

Waer dat een man timmert an des anders mure, is daer een kelre of is dair en gheen, also hoghe ende also side beneden der erden ende daerbaven, alse hi an die mure tymmert, also sal hi um gelden.

§ 107. *Herderwyck.* [3]) *Dit is van ghiftynche.*

Wi wisen dat voer een recht: daer een man ende eyn wyf to samene sitten in esscap, dewile dat se hebben umberichte kindere, dat se um neit ghiften en moghen, dat dat fast moghe sien.

§ 108. *Dit is to wat tide, dat men erve antalen sal.* [4])

Weret dat ieneghen manne of vrowe versturve of vervelle ienich erftale, de sal comen vor scepene binnen iaer, sees wekene ende dre daghe, also veer als hi binnen landes is, ende antalen syn recht; doet hi des neit, so verluset hi alle syn recht, dat hi daeran hadde.

§ 109. *Herderwyck.* [3]) *Dit is van lyftoght.*

Weret sake, dat eyn man eyn wyf hadde ende daer

---

1) „die sollen" voegt C. hier in.

2) De §§ 106—109 zijn in Fr. met de oudste hand geschreven. In dit handschrift zijn in § 106 eenige woorden weggevallen. Het opschrift van § 106 ontbreekt in Fr. In D. is de geheele bepaling als overtollig weggelaten. Zie § 61, al. 4.

3) Dit woord is in Fr. van eene jongere hand. In D. luidt het opschrift van § 107 „van ghifte der kynderen."

4) In V. is hier het woord „Zutphen" bijgevoegd. De bepaling komt ook in § 56 van het kondichboek voor; van daar, dat in C. als opschrift boven deze § staat „van erff-

enen sone bi hadde ende se leyn hadden ende storve de vrowe ende neme hi een ander wyf ende makede hi eer ene lyftucht uet den gode mit des sones hant, de leynvolgher were, ende vor scepene, so wise wi dat vor eyn recht, dat hi eer dat holden sal.

§ 110. [1]) *Dit is, ho men wapen delen sal.*

Stirft een man ende let hi wapen agter, dat sal di eldeste sone hebben; heft hi genen sone, so sal ment delen liec anderen gude.

§ 111. *Dit is, ho men lichende erve delen zal.*

Wert also veer, dat kindere gheërvet waren van hors vader weghene of hore moder an erve oft husinghe in unser stat, wnne di vader oft moder ander egthe kindere, storve dan di vader oft di moder der yrster kindere, so solde men den irsten kinderen, dat hem leest anbestorven ware, an dat deel, dat hem irst ware ghevallen, wisen. Ende waert, dat dat quader of beeter ware, dat solde man gheliken tor scepene seghen.

§ 112. *Van erftynse.*

Dit hebben dye scepene ghelaeft op Sant Ghanche dagh [2]) int iaer ons heren M^mo^CCC^mo^XXXVII: Een man oft ene vrowe, dye een hues oft een stede binnen onser vriheit then erftynse heft ghewnnen oft ghehuert, dat hues oft dye stede magh dye man of dye vrowe vercopen, wyen sye wilt, ende hor beste darmede duen, behoelden den tynsheren synen tyns daruyt. [3])

§ 113. *Hu dat men eyn hues delen magh.*

Weert sake dat tvie lude eyn hues of ene taveerne to zame hedden, begeert die eyne delinche daeraf, so sal men dat hues of die taveerne langhes dure delen, en hadde oec die ene min daeran dan die andere, also veir als dat hues oft dye taveirne so wyt weere,

---

nisse; kundichbueck." In D. en E. is, misschien om die reden, de bepaling hier weggelaten.

1) Met deze § schijnt in Fr. de tweede hand uit de eerste helft der 14e eeuw weder te beginnen.

2) Aldus in Fr. en V. In C., D. en E, „Sancte Victors dach." Vgl. § 115 en de nadere aanteekening op het stadboek van Groningen, bl. 302—306.

3) In Fr. volgt hier § 118 over „vemescepen", welke § hier niet op haar plaats is. Ik volg hier de orde in V.

dat men sye met reghte delen solde, alse na ghescreven stiet

§ 114. [1]) *Dit is, hoe dat men eyn hues delen sal.*

Dit hebben dye scepene ghelaeft int iaer uns heren M^mo^CCC^mo^XXXVIII op Sente Nycholaes dach: Eyn stienhues oft eyn hoelten hues bynnen unser stat oft bynnen unser vriheit ghelegen, hu oft waer dat gheleegen is, dat meir luden thubehoert dan enen allene, dat en sal men niet delen nogh underscyeten [2]), thensi ses ende dertich hamer vuthe wyt of meir binnen sinen wanden, daert smaelst is. Weer oec eyn hues beneden ses ende dertigh hamer vuthe wyt, dat meir luden thuhoerde dan enen allene, wye dat van den anderen wolde, dye magh dat alynche hues up ene summe van gelde zetten; ende so magh dye andere kiesen, hi heb dar luttic an of vele. Ende dat geld magh dyegene, den dat hues velt, also vele als des is, bi burnisse van des anders dele van den hues met jaergelde vorhoelden, alse uyt enen steinhuse vor zestien pont ein pont gelds jaerlikes to ghevene, ende uyt enen hoelten hues vor vyrtien [3]) pond eyn pont alle jare.

Elc mensche, dye eyn deel heft an eyn hues, magh syn deel huses vorcopen, wien hi wil.

Voert meir elc mensche, dye kisen sal, dy magh vyrten naght hebben syn beraet.

§ 115. *Noch van huze to deylen.* [4])

Voert ene hofstede, binnen unser stat vriheit gheleegen, en magh men niet deilen, tenzi dat sie zi breit vyr ende tvyntigh [5]) hamer vute of meir, daer zi smalest is; mer weir zie smaelre, dieghene, den zi tobehoerde, mogen zi zetten, ghelike dat men moet doen een hues, alse vorscreven is.

Voert wie dat hues of steede kiest, di sal den anderen syn ingelt bewisen [6]) ende vastmaken uyt dien alynchen

---

1) In Fr. zijn eenige woorden dezer § verloren gegaan.
2) In V., C. en D. „onderscheiden". In E. als in Fr.
3) In D. „XII". D. en E. lezen „penninghen off ponden."
4) § 115 heeft in Fr. geen afzonderlijk opschrift.
5) In D. „vier", in C. en E. „XIIII", vermoedelijk ten gevolge van een schrijffout.
6) „Verwijssen" in D. en E.

hues ende steede. Ende dat ingelt sal men thu zamene loesen to Paschen of thu Sant Ghanchen [1]), wanneir dighene wil, di dat ingelt uytgift. [2])

§ 116. *Vrowen vordeil.* [3])

Dit hebben dy scepene ghelaeft int iaer uns heren M^mo^CCC^mo^XLII^do^ up Sente Margretendagh: Storve eyn man, dy eyn wyf aghterleyt, dat wyf en sal nyet meir to voren hebben dan zes stucke cledere, des sye so vele cledere hebbe. Drye stucke alse sye Paeschedaegs ende Pynsterdaegs mede to kerken ghiet, alse wardecors, rock ende mantel oft falye; oft rock, sorcoeth, mantel oft falye; ende en ghene covele. Mer hadde sye ghene mantel noch falye, so magh sye hebben ene covele.

Voert meir magh sye hebben drye stucke cledere van den beisten daernest als vorscreven is.

Voert meir magh sye hebben twie dye beste pelse, eyn hilighdaegs ende eyn werkedaeghs. Voert sal sye delen vyngheren, spennekene ende broesen ende al ander guet. Mer tvie heemede ende tvie starkitte sal sie to voren hebben ende niet meir.

§ 117. *Erftale van leyn.* [4])

Eyn man end ene vrowe, de to zamen in eghtscap

---

1) In C., D. en E. „toe Suncte Victoers misse." Zie § 112.

2) In V. volgt hier de tweede der in de noot op § 81 medegedeelde nieuwe bepalingen.

3) Deze bepaling, in Fr. voorkomende, vindt men ook met eenige afwijkingen, welke het gevolg schijnen te zijn van schrijffouten (zooals 1344 in plaats van 1342), in C., D. en H. In E. ontbreekt zulk eene bepaling. In V. is zij vervangen door eene nieuwe regeling van het jaar 1400. Daar luidt het opschrift „*van vordele manne ende vrouwen*" en de bepaling zelve als volgt:

„Die scepen ende rait der stat van Zutphen hebben gelaeft in den iare ons heren M^e^ vierhondert up Sunte Peter ad Cathedram: Soe waer dat ein echte bedde schoert in onser stat, so zal die man of sin erven to vurdel hebben al sin harnasch, dat tsinen live hoert, ende sees stucke cledere, of hi die heeft, soe tsinen live hoert, die hi kiest, ende ene twivoldighe covele ende ein pair colsen, twee paer schoen, sin tasche, sin ryem ende sin mes, alse dair hi dagelix mede geit tot steghen, to straten ende tot kircken, ende dairtoe zin segel.

Des sal die vrouwe of or erven weder hebben tot vordele oren trouwelschat, of sii trouwelschat gehat heeft (ende die en sal niet beter wesen dan die werde van drien guldenen Engelschen nobelen oft gelick paiment dairvur), ende sees stucke cledere, of sii die heeft, horende tot oren live, die zii kiest, ene twivoldige covele, een pair colsen, twee pair schoen, twe hoeftduke, or gurdel, or budele, or mes, dair zii dagelix mede geit tot kircken, tot steghen ende tot straten. Wat ander gode of cleynoet dair is, sal men deylen nae onss staets gewoente ende rechte."

4) Dit opschrift ontbreekt in Fr.

sitten, dy en ghiene kyndere to zamen hebben noch en wynnen, coept dy man leenguet, so sal dy man van syn anderen gude sinen wyve tot hore behoef ende hore erfgenamen also vele maken, als dat leen heft gecost; ende des en magh dy vrowe niet uytgaen, tensi met willen hore erfnamen ende hore vrent. Mer wynnet si daerna kyndere, so is dese vorwarde doet, also veer als der kyndere eynich leeft. [1] [2]

§ 118. *Vemescepen.* [3]

Dat gheyn vemeschepen to Zuytphen gheyn scepen wesen sal noch gheyn raet wesen sal, dat is geslaten ende daer is eyn oerdel aver ghaen ende aver ghewiset ende dat is ghescreven in staetsboec ende daer is eyn oerdel aver ghaen ende wiset ende dat stantachtiich wesen zal. [4]

---

1) In Fr. wordt hier bijgevoegd door de jongste hand van dit handschrift: „Ende dat men tieghen dat leen ghieven sal, dat sal erfnisse wesen." Deze aanvulling ging in de andere handschriften over.

2) Zoowel in Fr. als in V. volgt hier een afschrift van twee voorrechtsbrieven, met mededeeling, dat de „principale brieve" te Nijmegen zijn. In Fr. werd dit afschrift geschreven met een hand uit het begin van de tweede helft der 14e eeuw. In C., D. en E. wordt van deze brieven geen melding gemaakt.

In den eenen brief van 5 September 1310 verleende koning Hendrik het privilegium de non evocando; hij is meermalen uitgegeven. Vgl. Nijhoff: Gedenkwaardigheden, Deel I n°. 114.

De andere brief is van 24 Febr. 1281 en werd uitgegeven door Bondam: Charterboek bl. 657. Hij bevat het vrijgeleide door den magistraat van Keulen gegeven aan de ingezetenen van Gelderland.

3) Deze §, waarmede men vergelijke § 72 van het kondichboek, ontbreekt in C., D. en E. In Fr. volgt zij op § 112. In V. volgt zij op de brieven, waarvan in de vorige noot gesproken werd. In dit handschrift werden met eene hand uit de 15e eeuw nieuwe bepalingen hierbij gevoegd.

4) Zoowel in Fr. als in V. volgen hier nog twee stukken, in Fr. geschreven met de jongste hand, welke in dit handschrift voorkomt. Het eene is een copy van een in 't Latijn gestelden brief van „Swederus Uterloe, praepositus et archidiaconus ecclesie beati Petri Trajectensis", gegeven „anno M°CCC° quinquagesimo primo feria sexta post Pentecostes." Het andere een vonnis van schepenen van Zutphen van het jaar 1376. Waarom men beide stukken opnam, blijkt uit het opschrift, in V. boven deze stukken geplaatst: „Dit is, hoe men deijlen sal erve ende rente, die men heft van praesten ende van capitelen." De stukken zijn te uitvoerig om hier in hun geheel te doen afdrukken. De hoofdzaak komt hierop neder. In den brief van 1351 was bepaald „quod bona predicta indivisa apud unum heredem integra permanebunt." Dit werd door de schepenen van Zutphen aldus verklaard, „dat men dat vorscreven erve ende lant nyewer deilen noch spleiten en sal, mer enich oerbar ende nut, dat daraf comt, dat mach men wal deylen elkes jaers ende dat zaet, dat daer elkes iaers up wesset, te deylen mit enen scepel."

§ 119. [1]) *Dit is, hoe onse scepene mogen dobbelen. Zutphen.*

Wanner die scepene ende die rait gebot sin in eren huzen umme enigerhande stucken, en comen se niet, soe mach die richter vur hem dobbelen.

§ 120. *Zutphen. Van heervaerden.*

Voert mer, wanneer men sal to here varen ende die scepen ende rait sin tuysschen Reys [2]) ende Campen of also veer, soe mach die richter vur hem dobbelen ende men zal see to huys bieden te comen.

§ 121. *Noch van heervarden.*

In heervarden ende in stadesreisen solen wesen twe deel scepene ende derdeel [3]) rait. Ende die stat die zal den raede ein peert doen, mer in heervaerden niet.

§ 122. *Zutphen. Van scependom.*

Wurt ein scepen of ein rait sculte tot Zutphen, soe en zal hi achter dien dage in onsen raet niet comen, hi en zii irst schepen gekoeren.

§ 123. *Van ordelen to scriven. Zutphen.* [4])

Wanner die scepene eins ordels averein dragen of die meeste partie, begherens dieghene, die dat angeit, soe zal men dat scriven.

§ 124. *Dit is van den wintappe. Zutphen.* [5])

Die scepene ende rait hebben dat verlaeft, dat en gheen onser burghere zolen ore taverne to zamene zetten, alse wīn in te tappen in selscap ende in elke taverne zolen niet meer gesellen dan viere wesen.

Voert meer soe zal die ene den anderen niet untsitten. Soe wie dat breke ende alsoe vake, als hi dat breke, soe verloer hii hondert scillinghe.

Een der erfgenamen, de oudste zoon en na hem zijn zoon, was de „hueder" van het goed, beheerde het dus en zorgde voor de uitkeeringen aan de heerlicheijt, d. i. het kapittel van St. Pieter.

1) De §§ 119—124 komen thans in Fr. niet voor. Of ze geschreven waren op een verloren blad, durf ik niet beslissen. Ze zijn door mij ontleend aan V., C., D. en H. In E. treft men alleen § 121 aan. Ik volg de schrijfwijze en de orde van V.; in C. en D. gaat § 121 vooraf en dan volgen §§ 119, 120, 124, 123 en 122. Nog anders in H.

2) In C. „Reess".

3) In C., D. en E. „dat darde deel."

4) Vgl. § 41.

5) De bepalingen dezer § gingen omstreeks 1400 ook over in het kondichboek als aanvulling van § 13.

§ 125. [1]) Dit hebben die scepene gemaickt int jaer ons heren MCCC ende XXXV op Suncte Johans avont baptiste. Daer lude wine toe zamen in geselscap hebben in enen huse offte in twyen offte in meren, die en zullen niet tappen dan in een taverne, die wine leggen daer sie legghen. Gelikerwys sall oeck en man doen, die sine wyne allene hevet in enen huyse offte in twiën offte in meren. Wye dat dit niet en hielde, die verloer V ℔.

Mer dieghene, die ter zee ende om ander coopvart varen ende andere luden als wynheren tot gesellen hebben, brenghen die wyn, dien mogen sie tappen in eenre taverne, alse vorsc. stiet, tappen die andere wynheren, die oer gesellen syn, offte tappen sie niet.

§ 126. Vort meer, wert zake dat enich onser borgeren weren, die gien huyss en hedden by hem selveren wyn te tappen als hem nutte weer, brenget die wyn, hie mach hueren een taverne, daer he sien wyn in tappe ende gebruke. Ende alsoe langhe, alse die wine vorscr. dueren, soe en sall hie in anders ghinen huse noch taverne tappen. Mer als die wynen gebruket syn, als vorscr. is, copet hie daerna andere wyn, die mach hie tappen ende gebruken in anderen taverne, off hie wyl, die hie daertoe huren mach. Mer wie dat hefft offte huert een taverne tot enen jare offte desgelikes, die en mach des niet doen by der penen als vorscr. is.

---

1) In C., D. en H. volgen § 125 en § 126 op de §§ 119—124. In Fr., V. en E. komen zij niet voor. Toch geloof ik, dat ze tot het stadsboek behoord hebben, ten minste tot het exemplaar, waarvan C., D. en H. een afschrift bevatten. Immers na de laatste woorden van § 126 volgt in C. deze aanteekening „hier giet dat rode bueck uyt". Van dat „rode bueck" waren de §§ 125 en 126 dus het slot. Of in dit „rode bueck" alleen het stadsboek of eerst het kondichboek en daarna het stadsboek waren afgeschreven, blijkt niet; doch meer dan deze twee bevatte het zeker niet.

De bepalingen van § 125 en § 126 stonden in Fr. misschien op een verloren blad; in V. werden zij als verouderd weggelaten. Immers ook in C. wordt aangeteekend „men holt der niet med allen aff."

C.

VERSPREIDE BEPALINGEN EN AANTEEKENINGEN

over het recht der stad Zutphen

uit de 14de eeuw.

§ 1. [1]) Int jaer ons heren duisent CCCLXXXV [2]) op Sunte Vitus avent, aldus seggen onse scepenen. Dieghene, die onse gebaeren borger syn ende die op den stroem ende op onse recht vaeren ende die plegen te liggen om [3]) oere comenscap in Vlanderen, in Hollant ofte tot Utricht offte anders iergent bynnen landes, die sullen elck jaer twewerve tot Zutphen comen; dat sall wesen tot Pinxteren ende tot middewynter. Ende tot elcker tyt daer een maent tho legghen ende niet myn.

Voert soe seggen die scepene. Dieghene, die voer haer borgeren ontfangen syn offte die men noch ontfanghen sall, die opten stroem ende op onse recht varen offte varen wyllen ende die mit [4]) haer comenscap ligghen offte ligghen wyllen alst vorscr. is, die sullen oeren eygen cost ende roeck hebben tot Zutphen ende sullen elck jaer twywerff tot Zutphen [5]) comen in allen ghevueghe, als vorscr. stiet. [6])

Wert sake, dat dit jemant breke, dien wers omme XL ß then irsten ende nochtant soe en solde hie op onse recht niet varen, hie en hedde bij onse scepenen irst gewesst tot hoerre clarynghe.

§ 2. Vort, wye opwars offte nederwers vart voer Lobede, die en sall niet veerre varen dan Nimmeghen ofte Arnhem, hie en sall irst tot Zutphen comen ende doen

---

1) De §§ 1—3, over de schippers handelende, zijn door mij ontleend aan de handschriften C. en D., in welke zij onmiddelijk volgen op § 126 van het stadsboek. In de handschriften V. en R. is in lateren tijd een groot gedeelte van § 1 opgenomen.

2) In V. en R. „duisent CCCLXXV"; in C. en D. „LXXXV" zonder aanwijzing der eeuw.

3) In D. „op."

4) In V. en R. „op."

5) In V. en R. zijn de woorden „elck jaer twywerff tot Zutphen" weggelaten.

6) Wat hier verder in deze § volgt, is in V. en R. weggelaten.

sien recht, als hie sculdich is the done; then were zake, dat het wynterdach were ende datt hem noetzake dede van ise offte van weders noede, soe mochte hie die reyse doen. Mer hie en solde niet weder voer Lobede varen mit synen guede, hie en hadde irst sien recht gedaen. Ende wie des niet en dede, die wers then irsten om XL ℔ ende daerenthenden totter scepenen claringhe, eer hie meer vuere.

§ 3. Vort dieghene, die pleghen tho varen off wyllen varen in allen ghevueghe als vorscr. stiet, die sall off zullen comen an scepene off an die richters, eer sie wtvaren ende zullen enen man in die stede setten, die voer on doen sal, wes dat oen toebehort van onser stats weghen. Ende dit sall wesen elick jaers eens; ende wie des niet en dede, die wers der stat om XL ℔ [1]) ende nochtant soe en solde hie niet varen op onse recht, hie en hedde irsten bi den scepenen gewest ende hedde verricht bi der scepenen claringhe. Ende dese vorscr. zaken sin geschlathen mit enen ordele bi den gemeynen scepenen ende raden, ommedat sie stanthaftich bliven zullen.

---

§ 4. [2]) Int jaer ons heren MCCCLXXVI hebben die stat van Zutphen oeren cisen [3]) wtgedaen in alsulker maniren, als hierna bescreven staen, dat men sal gheven XII guede placken voer en ℔, die tot Zutphen genge ende gheve syn, also als die stat gesat heft, dat payment ga op ofte neder. Ende dat derde deel van den gelde sal men betalen VIII daghen [4]) voer Suncte Walburghen daghe ende het sal betaelt wesen Suncte Walburghe daghe. Ende dat ander derde deel sal men betalen VIII daghe voer Suncte Jacobs daghe ende op Suncte Jacobs daghe salt betaelt wesen; ende dat derde derde deel sal men betalen VIII daghe voer Suncte Pauwels daghe ende op Suncte

---

1) Zoo in D.; in C. „LX ℔."

2) De §§ 4—15, welke over de accijnsen handelen, volgen in C. en D. onmiddelijk op de §§ 1—3. In andere handschriften komen zij niet voor.

3) In D. hier en elders „excijsen", of „aczijsen".

4) In C. stond eerst „des darden daghes."

Powels daghe salt betaelt wesen. Ende weert zake, dat sich enich cysheer daerin verbreke in der betalinghe, die mocht XIIII daghe beholden na elken terminen, als vorscr. is, om scade, als den wyncis elckes daghes als om een ℔ ende den biercis ende den hoppencys elcks daghes om X sc. ende den broetcys elcs daghes om V sc. ende die waghe ende die mate elcks dages oeck omme V sc. Ende wanneer die XIIII daghe geleden sint, soe mach [1]) die rentmeyster penden voer den scade ende voer dat hoefftgelt ende die pande vercopen als vervolgede pande.

§ 5. *Int irste van broetcys.* Van den broetcise sal men gheven van een molder weyts Zutphenscher maten, dat men bynnen Zutphen becket ende veyl bruket, te cise II sc.

Vort die cysheren, die den cys hebben ende beholden in onser stat ofte beholden van der stat [2]) in oerre tyt, dye zullen hebben enen gesvaren dreger, die den beckeren de weyte toe molen brenghen zullen ende weder van der molen. Ende die gesvaren dreger salt an die cysheren brengen by synen ede; ende wert zake, dat sie en molder mels ofte meer vercochthen wt der stat toe vuren offte bynnen der stat, daer solde hie ofte sie die cysheren toe onthalen. Doet hys niet, so sal hiet vercisen, gelike ofte hiet veyle gebacken hedde.

Vort wert, dat enich becker broet bieke [3]) mit wagenen, mit carren off mit scepen wt to vuren, daer zullen sie den ciesheren toe onthalen ende latent hem weten; ende doet hies niet ende seyt hem die grote van den mele, die hie gebacken hefft totten broede, dat sall hie mit synen ede waer maken, wylt hem die cysheer niet gheloeven, off hie salt vercisen.

Vort wert zake, dat enich becker verhude synen weyte off sien meel, dat hie backen wolde offte enen anderen draeghen liete dan den geswaren dreger, vunde men dat in der waereit, daer were die weyte verlaren halff der stat ende halff den ciesheren.

Vort mer sal men gheven van elken molder rogghen

---

1) In D. „sal se."
2) In D. „die den excyss hebben off behalden van der stadt."
3) In D. „beecke."

te cise, dat men veyle becket bynnen Zutphen, XII penningen.

Wert zake, dat die cysheren enich gebreck hedden in der zaken, die vorscr. staen, daer mochten sie den becker voer doen bieden tot allen tiden sonder gelt; ende wes sie gebacken hebben, zullen sie den cysheren wten bij haren ede, ende men sal oen een onvertaghet [1]) recht doen.

Wert oeck zake, dat hem enich becker verbreke tegen den ciesheren, die wers op I ℔, halff der stat ende halff den ciesheren, also vake alset wie dede.

§ 6. *Van den wincyse.* Vort van den wyncise sal men gheven, alst gewontelick is. Ende wije opsteken wyl, die sal die cynsheren daertho onthalen, eer hie opsteke, by eenre penen van V ℔. Ende weert zake, dat hie darwt vercocht een aem offte meer, dar sal hie die cysheren toe onthalen; so en darff hies niet vercysen. Ende en doet hies niet, soe sall hie daer cys aff gheven, gelike den anderen wyne, die hie getappet hefft.

Vort, wanneer die wyn wt is, soe sal men die cysheren daertoe onthalen by der penen, als vorscreven is; ende wes daer gebleven is, en derff hie niet vercisen.

Vort, wanneer die wijn getappet is, soe sal men den ciesheren oeren wyncys betalen bijnnen VIII daghen daerna, bij eenre penen van vyff ℔. Ende wert zake, dat sie des niet en deden, soe moeghen sie die cysheren [2]) doen penden onbeclaget ende die pande zullen wesen vervolget.

Vort, soe mach die rentmeyster tappen van der stat weghen tot synen scoensten [3]) VI vuder wyns, wytgeseyt bynnen den staenden cruce ende die karsavent ende die karsdach ende die drie [4]) daghe the vastelavende.

§ 7. *Van den biercys.* Int irsten soe zullen die cysheren hebben ende boeren van elken vate biers, dat men binnen Zutphen veyle tappet mit maten, dat zy gruytbier offte hoppe- offte uytlandes bier, van elken vaten te cisen enen olden Vlemsschen groeten.

---

1) Zoo in C. In D. „onvertoghen."
2) In D. „so moighen die excysheren hair."
3) Aldus in D. In C. „sconten."
4) Dit woord is in D. niet opgenomen.

Voert wert, dat enich mensce bynnen Zutphen enich bier heymelike indroegh offte indraghen liete dan des cysheren gezvaren dregers, dat hie teppen wolde, dat were omme V ℔, alsoe ducke alst gescide; ende nochtant soe were dat bier verlaren.

Voert wert zake, dat die cysheren offte haer baden in ennigen mans offte wyves kelre gaen wolden haer bier toe besyne tot eniger tyt, dat en solde hie hem niet kyren ofte weren mit daden off mit worden, bi V ℔; mer sie zullen hem en kerse ontsteken, daar sie mede in den kelre gaen ende besient.

Ende wert zake, dat sich yemant verbreke tegen den cysheren offte teghen haer baden mit daden offte mit worden, die kore solde wesen twivoldich.

Voert wer enich mensche, die bynnen huses selves browede ende sien bier selves veyl tappede, die en solde dat bier niet opsteken nochte tappen [1]), hie en sal des cysheren baden, dat synt sin gezwaren dregers, daertoe unthalen ende latent oen besien, eer hiet opsteket, bi V ℔.

Voert meer, were enich mensche, die bire verhude ende niet weten en liete, ende die cysheren dat naderhant vonden, daer wer dat bier verlaren, alsoe ducke alse dat gesciede; ende nochtant solde hie gelden V ℔.

Wert oeck zake, dat enich mensche, die gasterie hielde ende synen gasten vercochte bier mit maten voer ofte na, daer sullen sie cys aff gheven, gelikerwys als men van dat bire doet, dat men veyle tapt [2]) ten tappe ende dat men daer cys aff ghyft.

Voert mer, wat koren, dat yemant verbreke an den puncten vorscr., die zullen die stat halff hebben ende die cysheren halff.

§ 8. *Van hoppenbiere.* Van hoppenbiere, dat die guede lude in hors selves huse browen tot hoerres selves drinken, die niet te tappen en pleghen, off dat die scipheren doen browen, dat sie ther zevert vuren wijllen ende bynnen haren scepen mit haren gesinde wyllen drincken, zullen sie gheven van elken vate te cyese II Vlemsche groet vor dat gruytgelt.

---

1) Dit woord ontbreekt in C.

2) Wat hier verder volgt, is in D. weggelaten.

Vort van allen hoppenbiere, dat men bynnen Zutphen browet, sal men gheven van elken vate toe cyse IIII Vlemschen groet voer dat gruytgelt; ende dat is men sculdich ten irsten, als die hoppe gebrowen is.

Voert, wie hoppe browen wyll, die sal totten cysheren gaen ende zegghen oen, eer hie dat vuer ondersteket „Ick wyl browen". Ende als sie gebrowen hebben, soe zullen sie die cysheren offte oer gesvaren dragers daertoe onthaelen, eer sie dat bier opsteken offte vercopen, ende laeten oen sien, hoe voel dat sie gebrowen hebben, by eenre penen van V ℔ ende bi dat browelicke biers, dat sie gebrowen hebben. Ende dat gelt zullen sie betalen bynnen VIII daghe, dat sie dat bier [1]) gebrowen hebben, bi V ℔.

Voert, so en sal niemant van onsen borgeren offte onderzaten toe Wernsvelde off anders ergent buten onser stat vriheyt hoppenbier offt enich ander vremt [2]) bier doen halen offte halen heymelicke offt apenbaer mit vaten, mit vlesschen offte mit kannen off in gienrehande wys by eenre pene van V ℔, also vake alset wie doet; ende des niemant to laten. Voert soe en sall niemant van onsen borgeren offte onderzaten hoppe browen offte browen doen toe Warnsvelde off anders jergant buten onses stades vriheyt in gienrehande wys, omdat hie der stat oren cys ontferen [3]) mach.

§ 9. *Van vreemden biere.* Voert soe en sal men gyne wtlandes biere tot Zutphen tappen offte bynnen der vryheyt van Zutphen mit maten offte in gheenrehande wys; then weer zake, dat den sciphere [4]) bier averliep, als sie averquemen, dat sie gecofft hedden tot oers selves drincken bynnen scepesboert, sonder argelist, dat mochten sie tappen tot eenre halver last toe offt tot VIII vaten toe ende niet meer.

Voert, soe moghen der stat baden elck enen halven last uytlandes biers tappen des jaers sonder brocke. [5])

Voert, wye dat wtlandes bier tappet, welkerhande

---

1) In D. „die hoppen" in plaats van „dat bier."
2) Het woord „vremt" is in D. weggelaten.
3) In D. „ontfoeren."
4) Aldus in C. In D. „syssheren". Zoo ook in § 8.
5) In C. wordt hier aangeteekend „then is so niet."

bier dat het sy, die sall gheven der stat rentmeyster van den cranevate VI Vleemsche groete to cise ende den cysheren te cise van elken vate, dat men veyle tappet, enen Vleemschen groet.

Voert, soe en sal dat vreemde bier niemant dreghen offte dreghen doen dan dien gezvaren dregeren in onser stat offte daer weder wyt heymelick offte apenbaer, by eenre pene van I ℔, alsoe ducke alset gesciede, ende by dat bier; ende die geswaren dregers sullent anbrenghen an der stat gesvaren scriver ende die salt den rentmeyster averleveren. Ende wert zake, dattet anders yemant droghe van dregeren, die oeren koer niet besetten en konden, die solen daervoer staen enen dach in den halsisere; ende desgelikes van allen biere. Ende wat kore, dat yemant hierin verbreke, die hoeren der stat halff ende den ciesheren halff.

§ 10. Ende wat kore, dat sich iemant verbreke an jenighen cise, die sall die rentmeyster inwynnen ende zullen elken cyshere, dien hie gebraken were, halff gheven. Ende wat weyte, bier, hoppe off vremt bier enich verbreke, dat sal die stat halff hebben ende die cysheer halff, dien die broeke daen were, als vorscr. is.

Voert wat onrade, dat yemant gelden sall van den cisen, die hie beholt, dien sal hie betalen tusschen dit ende Suncte Peters daghe ad cathedram naest toekommende, bi V ℔. Ende en doet hies niet, so sal oen die rentmeyster doen penden voer die V ℔ ende voer den onraet ende die pande vercopen, off sie mit allen rechte vervolget weren. Ende wy der cysen enich behelt, die sal comen bi der stat rentmeyster, als hie oen bade sendet, ende rekenen mit oen.

§ 11. *Van waghe.* Men sal nemen van enen vate boteren te wegen enen halven oelde placke.

Item van enen ponde kesen een half olde placke.

Item van elken ponden zwaers en half olde placke van allen guede.

Voert van allen guede, dat men weget, sal men gheven van C ℔ tot L ℔ toe II Bramschen ofte een helueken; ende van L ℔ nederwert I Brabinch. [1])

1) In D. „Braemsche."

Voert begert oeck jemant den punder mede toe weghen, die sal gheven van elken scipponde II Brabynsth [1]) offte een helueken.

§ 12. *Van der maete.* Van allen guede, dat die statmeter wytmetet, sal men gheven van XX molder enen olden placke; dat belopt hondert molder voer V olde placken.

Voert van enen loep appelle II Brabensch [1]) ofte een helueken ende giene appel.

Voert van enen molder crudes I helueken.

Voert van enich emmer honigs I Brabencht. [1])

Voert van enen molder spierincx III Brab. [1])

Voert van enen molder hoppen I helueken.

Voert van een hondert soltes XX olde placken ende beneden den verendeel sal men gheven van den loepe een helueken.

Voert van enen molder kalen enen Brams.

§ 13. *Van tellen.* Voert, soe sal men gheven van enen tale [2]) bresemen vijftehalff olde placken; ende die die breseme ontfanget, die sal den telres gheven ene breseme, die sie kiesen.

Voert van enen tale aels, die oen ontfenckt ghevet II Braemschen ofte een helueken. Ende die oen levert, ghevet een ael; meer die mach die ontfanger loesen van den telre mit III Braems. [3])

Voert van enen hondert elftes, die oen ontfangt giefft IIII Braems off II helueken, ende die oen levert enen elfte.

Voert van een hondert bolkes [4]), die oen ontfenghet, die ghevet II olde placken, ende diene levert I olde placke.

Voert wie ontfenghet een hondert hekedes [5]), die gifft drie olde placken, ende die oen levert een hecket [5]); den mach die ontfenger loesen mit twien olden placken.

§ 14. [6]) *Van den crane.* Item van enen suventyenre ende van enen sestienre van elken stucken buert die crane enen olden buddreger op toe zetten ende enen boddreger aff toe zetten.

---

1) In D. „Braemsche."
2) D. heeft in deze § „tall", waar C. „tale" leest.
3) Wat hier gezegd wordt over het „loesen", ontbreekt in D.
4) In D. „bullicks."
5) Aldus in D. In C. „heecken" en „heeck". Bedoeld is de hecht of snoek.
6) Deze § ontbreekt in D. In C. is zij niet zonder fouten.

Item van enen vyfftynre ende van enen viertynre ende van enen dartynre van elken enen halven buddreger op toe zetten ende van elken en halven weder er aff to zetten.

Item van een stucke wyns ende van IIII aem gelike een stucke gyfft [1]) die craen van op tho zetten een oelt butken ende weder aff toe zetten een olt butken; ind voert twe toelast voer een stucke.

Item van een stucke wyns op toe vueren hent in den kelre enen olden Vleems.

Item van een stucke wyns heefft die scrademeyster op te setten en but ende weder in tho zetten I but ende weder in toe zetten van den lande int scip I butken.

Ende als wynen averlande mit wagene coemen voer den kelre, daeraff sal die scraemeyster hebben van den wyne van den waghen in den kelre toe brenghen IIII but.

Item die scraders zullen hebben van enen soeventynre ende sestynre van elck stucke enen witpenninck weder van dat lant int scip toe zetten; inde van eenen vyftyenre, virtyenre, dertyenre van elck stucke op tlant the zetten J braspenninck.

Item soe wes vorder hier komen wuerde, dat men des kranen ende scraders toe hoefden, daer zullen sie na geleghenheyt des guedes enen redelicken penninck van nemen ende des mitten coepmans iens worden; ende dit [2]) sal staen altyt toe clariughe ende zegghen des rentmeysters der stat Zutphen in der tyt, daer si mede [3]) tovreden wesen zullen.

§ 15. *Van striken.*

Van elken wullen wande gylt dat striken diet wtlevert.

Van een laken tho striken, dat XLIIII elle lanck is, sal men gheven I olde placke.

Voert van enen lakene, XXXVIII elle lanck, sal men [4]) oeck gheven I olde placke.

Voert van enen lakene van XX elle lanck, sal men gheven I halve olde plack.

---

1) „Heefft"?

2) De woorden „ende dit" ontbreken in het handschrift.

3) In het handschrift „daer si daermede."

4) De woorden „sal men" ontbreken in C.

Voert van enen borkelschen [1]) sal men gheven I halve olde placke van XXIIII elle.

Voert van enen terenten gyfft men I halve olde placke.

Voert van lynnen wande gyfft men van C ellen I halve olde placke.

---

§ 16. [2]) Dit hebben die scepene geseyt [3]) op Suncte Walburghe dach int jaer ons heren M^mo^CCC^mo^XXV. Wert zake, dat een man ende en vrowe versamenden in echtscape, die elkerlieck en ware hebben, soe sal der vrowen ware vallen op haren oelsten sone, die en ghine waer en hefft. Ende wer daer en ghien soen, soe solde die ware vallen op die oldeste dochter, die ghine ware en hedde. Mer en hedde die vrowe en gien kint, soe woerde die ware der stat [4]) ledich. Mer hedde die vrowe kynderen [5]), so en worde die ware niet ledich, alsoe langhe als daer bruderen ofte susteren off [6]) weren, die ongewaert weren.

Voert wert sake, dat die man storve, soe solde die vrowe besitten mittes mans ware, alsoe langhe alse sie levede. Mer neme die vrowe enen anderen man, die gewart were, soe solde der vrowen ware weder vallen an des iersten mans oldeste kynt [7]), daer die ware off gecomen was, in allen puncten, die vorscr. staen.

Voert mer, en hadde die vrowe bi den iersten man ghine kyndere ende neme sie enen man, die niet gewart en ware, ende won sie kindere by den man, soe solde die ware op die kinderen vallen, alsoe als vorscreven is.

Voert, soe sal en ghien man synre ware gebruken

---

1) Aldus in C. In D. „borchkenssen."

2) De bepalingen, door mij in de §§ 16 en 17 opgenomen, zijn ontleend aan C. en D., in welke handschriften zij onmiddelijk op de voorschriften over het „striken" volgen. In beide handschriften zijn boven deze bepalingen de woorden „*dat ware bueck*" geplaatst, wat doet vermoeden, dat zij uit een boek overgenomen zijn, hetwelk wegens zijn inhoud dien naam droeg.

3) In D. „ghesath."

4) Zoo in D. In C. „soe woerde die warde der stat die ware."

5) Aldus in C. In D. „Mer en hadde die vrouwe gene kynder."

6) Het woord „off" is in D. weggelaten.

7) In D. „soon off kynt."

noch besclaen, hie en hebbe syns selves sunderlynghe eyghen [1]) cost.

Voert soe mach een vrent den anderen ene coe lenen, des dieghene, die sie gelient wort, op syns selves ware die coe sloege. [2]) Mer then mach ghien man gust quick [3]) op sclaen, tensi sins selffs.

§ 17. Dit hebben die scepene gelaeft, dat gien man runt offte peert van den Mersche op Wesse noch van Wesse op den Marsce sall avervuren off doen vueren, nadien dat die weyden beschlaghen syn, alset sic geboert. Soe wie dat dede, die sall gelden X scillinghen voer ellick hoefft totter stat behueff. [4])

---

§ 18. [5]) [6]) Eyn burgher van Zutphen mach eyn den anderen burgher van Zutphen [7]) syn guet nyet besetten off becommeren

---

1) „Sunderlynghe eyghen" staat in D.; in C. „soen der en gene." Het woord „cost" staat in beide handschriften.

2) „sloege" in D.; in C. „sclaen."

3) In D. „gust guet."

4) In handschrift C. volgt nu het kondichboek weder, en wel in de orde van handschrift B.; doch niet volledig. Waarschijnlijk gingen aan het eind eenige bladen verloren. In D. volgen slechts zeven der laatste §§ van het kondichboek in dezelfde volgorde; daarna vindt men er eene berijmde aanwijzing van de moeilijkheden en de plichten, aan het schepenambt verbonden, waarbij dan de hierachter volgende §§ 18—24 zich weder aansluiten.

5) De hier volgende §§ 18—35 zijn overgenomen uit de handschriften E., G. en H. In E. zijn deze bepalingen van de §§ 117 en 121 van het stadsboek door § 26 van het kondichboek gescheiden. Ook in H. gaat § 26 van het kondichboek onmiddelijk vooraf, terwijl deze § daar volgt op § 61 van het kondichboek (gelijk § 59 van het stadsboek), waarboven als algemeen opschrift geplaatst is: „andere geloften anno MIIIc XLII." In G. vindt men de §§ 18—28 voor het begin van het stadsboek, en de andere §§ midden tusschen de bepalingen van het stadsboek in.

Ook in D. treft men de §§ 18—24 aan, terwijl een jongere hand in V. en R. de §§ 18, 19 en 28 opnam.

Behooren deze bepalingen en deze aanteekeningen over het recht der stad Zutphen nog tot de 14e eeuw? Ik geloof die vraag bevestigend te moeten beantwoorden, al hecht ik weinig waarde aan het opschrift in H., dat wellicht slechts voor kondichboek § 61 (stadsboek § 59) bestemd is. Gewichtiger acht ik het, dat D. en E., ofschoon in de 16e eeuw geschreven, voor zoover zij afschriften bevatten van de „Zutphensche rechten", geen enkele bepaling hebben opgenomen, waarvan wij weten, dat ze tot de 15e eeuw behoort; en ofschoon zulke bepalingen in G. en H. voorkomen, zijn ze ook in die handschriften vrij zeldzaam.

6) Deze § is reeds in de noot bij § 27 van het kondichboek opgenomen.

7) E., G., H. en V. voegen hier het woord „off" in, dat in D. en R. is weggelaten

off doen dagen an ennygen anderen bancken off richteren anders dan tZutphen voir die bancke, bij XL ℔.

§ 19. Eyn burgher en mach nyet buten penden an enich burgher guet bij XL ℔, also verre als die burgher bynnen hevet guet, dair men an penden mach.

§ 20. [1]) Item, vercocht ennich man eyn huys bynnen Zutphen van schult, die om bekant is in des statz boick, ind soe voirt vervolget hevet, dat hi dat verkopen [2]) mach, ind eyn ander hevet uten huse ingelt jairlix, soe sal dieghene komen, die dat ingelt heefft dair uyt dat huys, ind hoegen by der kersen al so voel geltz [3]), als syn ingelt beloept; anders en baet hem nyet syn bespreecken van synen brieve, dat hy dair jaerlix also vele wt heeft. Will die verkoeper dan voirt hoegen off yemant anders, die moet u gelt verwissen off betalen bynnen XIIII nachten [4]), dattet u ghenoeget.

§ 21. Item, eyn leenheer off eyn scholte en mach nyemant an- off affzegelen, dat stantafftich is, buyten mannen offt gerichtsluyden.

§ 22. Verstervet eyn leen [5]) van synen alderen, soe is hie [6]) synen susteren ind broiders sculdich eyn affgescheyt [7]) to doin, ind van anderen verstarff nyet.

§ 23. Eyn scepen off scepenen en mogen enen nyet selven baden [8]) bij pene, dat stantaftich is; sunder die bade salt doin van der scepenen wegen myt synre roeden in synre hant.

§ 24. [9]) Item, so wye van den anderen wesen [10]) wil, die mach dat huys [11]) setten ind die ander kiesen; ind dat gelt mach hy onderhailden van XII penningen eyn.

§ 25. Item, hadde yemant enen brieff, die hielde, dat hy mytten pande hadde voirttevaren [12]), off sy myt allen rechte wt vervolcht synt, die en sall der nyet verkopen, hij

---

1) In H. staat § 23 tusschen § 19 en § 20.
2) In D. door een schrijffout „vervolghen."
3) In D. door een schrijffout „guedes."
4) In eenige handschriften „daghen."
5) „leenman" in D.; „leen" in E., G. en H.
6) In H. „die olste soen."
7) In E. „affscheyt."
8) In D. „bieden."
9) Deze § ontbreekt in H. Vgl. § 114 van het stadsboek.
10) In D. „wyssen."
11) Hier breekt D. af, midden in eene bepaling.
12) Zoo in H. In E. ontbreekt „hadde"; in G. staat „voirtvaren mochte."

en heb se yrste twe Sonnendaigen op doen roepen in [1]) der kercken ind dan verkopen, off hij breke der stat koere ind noch sall die koep onstantafftich wesen; meer is hy eyn gast, buyten wonende, soe sal men hon eyne loese wysen.

§ 26. Eyn melaitsche man off vrowe en mach gheen guet verthien off synen erven onterven, ten dede hem noitzaicke, ind hy en mach en geen guet versumen.

§ 27. Eyn momber, die wtynghe gedain heeft, will hem syn wedersate nyet verdragen der wtynghe, zoe salt die momber behalden myt twe volgers. Ind en heft hy der nyet, soe sal hy dan drie [2]) ede doen. Die yrste is, dat hy soe verstorven off soe frundeloess is, dat hy nyemant myt hem en heft. Die anderde is die wtynge, die hy gedain heeft, dat die voll ind recht is. Die derde is, dat die twe voirede, dat die wair synt, die hij gesworen heft.

§ 28. Twe lude, die tsamen vianden synt, beset die eyn den anderen syn goit, die man, die besat is, die en mach hem nyet versumen, also lange als hy syn vyant is. [3])

§ 29. Item wort enen syn dienstrecht besproken, die salt bewysen myt sinen here ind myt tween dienstmannen. Ind weygerde hem die here dat bewys durch ongunsten halven, soe salt die dienstman bewysen mit sinen tween neesten maghen van synre moder wegen ind nyet verer dan achtersusterkynt; ind die zullen dat myt hem behalden, alse recht is.

§ 30. Item eyn man, die sich vernoitsinnigen [4]) laet, dat en sall hem nyet baten, hy en mach van vier maniren eyn bybrenghen. Dat yrst is, dat hy kranck is. Dat anderde is bedevairt. Dat derde is gevencnisse. Dat vierde is heren gebot.

Mocht hy aldus nyet bybrengen, soe en solde oen die noitsinninge gheen stade doin.

§ 31. Item vier dyngen maken enen vellich, als blyckende schyn, eyghen bekentenisse, volkomelick getuych ind

---

1) Var. „van."

2) In E. „den."

3) De §§ 28 en 29 zijn in E. door de §§ 44, 46, 48, 50 en 51, in G. door meer dan de helft van het stadsboek van elkander gescheiden. In H. sluit § 29 zich onmiddelijk bij § 28 aan.

4) In E. „vernoitschynigen" en „noitschynigen."

620277

versmaetheit des gerichts, als eyner gedaecht wurt eyns, anderwerff ind derdewerff.

§ 32. [1]) Item men mach eynen antasten myt blyckende schyne, myt weddynghe, die wedden wil, ind dair eyne gerichtlike op storve off die in wangheloevige steden gait off die myt menscheliken luyden is.

§ 33. Item dat syn die soeven ondaden.

Int yrste kettery, als die van der hilger geloven [2]) gheet off die tegen dat hillige evangely syn.

Dat anderde, die kercken off kramen off heylige ampte schynt.

Dat derde, die synen lantheren off broitheren verraitt.

Dat vierde, die vrouwen vercrechtiget thegen oiren willen.

Dat vyffte, die meyneede sweert ende meynedich wurt.

Dat seste, die moirt doen.

Dat sevende, die enen reroeff [3]) doit, dat is die enen doden man beroefft ind beschennet, als hy doit is.

§ 34. Item een leengoet sal men den leenheren bieden ind die leenhere hevet syn berait driewerff sees weeken ind dairentenden moit syn man myt rechte holden, dattet nyet duerre vercofft en is dan hy hem dat yrste gebaden heeft.

§ 35. [4]) Item eyn thynsguet sal men den thynsheren bieden, ind die heeft syn berait driewerff XIIII daigen. Ind alst verandert off vercofft wort, soe en is men den thynsheren nyet meer schuldich dan twyvoldigen thynss; ind alset versuemt is, den thynsheren alle jair drievoldigen thyns, ind dair moit hem die thynshere mede genuegen laten na den lantrecht. [5])

---

1) Deze § ontbreekt in G.

2) In H. „kercken off geloven."

3) In E. „ter roeff"; in H. „ter boeff."

4) Bij deze §, welke in H. slechts voor een gedeelte is opgenomen, staat in E. „vacat.'

5) In V. vind ik nog met dezelfde hand als de §§ 1, 18, 19 en 28 twee bepalingen opgenomen, welke tot het stadsboek behooren en dan ook evenzeer met de oudste hand geschreven in V. worden aangetroffen. Het zijn de §§ 35 en 94 van het stadsboek. Doch ééne bepaling, welke niet in het stadsboek voorkomt, meen ik hier volledigheidshalve te moeten doen afdrukken. Zij ging ook in handschrift Z. over en luidt:

„Item, waer binnen der stat Zutphen twee by malkanderen gelegen syn, daer die eene locht op des anderen weer hefft, will dan die ander tegen des nabuers weer timmeren, sall hy iij voett van syn venster blyven, datt hy hem syn locht niett neeme."

EEDSFORMULIEREN. [1]

Juramentum scabinorum. [2]

Dat ghi voert van desen daghe onser heerlicheit van Ghelre [3] beste doen sullen, beholden der stat oers rechts;

Dat ghi des stades ere ende des stades bederve vorderen sullen, diewyle dat ghi levet [4];

Dat ghi rechte richten sullen den armen ghelike den riken;

Dat ghi rechte ordele deylen soelen, also veer alse ghi sy weten ende sy u die scepene wisen;

Dat ghi rechte ghicht doen sullen, also veer alses u hoeghet ende u die scepene anbrenghen;

Dat ghi des stades raet niet melden en soelen, also langhe alse ghi levet [5];

Dat ghi buten dunen niet varen ofte rijden ofte gaen en zullen veere dan die Elve, dierwyle dat ghi scepen

---

1) De navolgende eedsformulieren heb ik aan handschrift B. ontleend. In den ouderen vorm van het kondichboek, welken wij uit C., D., E. en H. leeren kennen, waren de eedsformulieren voor den drost en schout en voor de burgers nog niet opgenomen. In den oudsten vorm, voor ons in handschrift A. bewaard, kwamen slechts twee eedsformulieren voor, nl. voor schepenen en raden en voor den bode.

2) Dit opschrift ontbreekt in A.; in C. „der scepen sveringe."

3) In A. stond eerst „ons heren des hertoghen."

4) In A. stond eerst „dewile dat gi scepen oft raet sin."

5) De woorden „also ..... levet" zijn in A. eerst later opgenomen.

zyt, tensy bi der scepene oerlof ofte to des stades behoef [1]);

Dat ghi die lofnisse van den inghelde to loesen holden zullen ende daer nyemant ghenen hiinder an doen en zullen [2]);

Dat ghi die olde stat voert umme zullen doen mueren, tensy dat den scepenen ende den rade ghemeynliken duncket, dats die stat niet en vermoeghe;

Dat ghi die olde koeren zullen helpen inwynnen. [3]) [4])

Juramentum consulum. [5])

Dat ghi voert van desen daghe onser heerlicheit van Ghelre beste doen zullen, beholden der stat oers rechts;

Dat ghi des stades ere ende bederve vorderen zullen, diewyle dat ghi levet;

Dat ghi des stades raet niet melden en soelen, also langhe alse ghi levet;

Dat ghi die lofnisse van den inghelde to loesen holden zullen ende daer nyemant ghenen hiinder an doen en zullen;

Dat ghi die olde stat voert umme zullen doen mueren, tensy dat den scepenen ende den rade ghemeynliken duncket, dats die stat niet en vermoeghe [6]);

Dat ghi die olde koeren zullen helpen inwinnen. [7])

1) Vgl. stadsboek § 19.

2) Vgl. stadsboek § 38. In A. volgde hier nog de volgende belofte, waarbij echter het woord „vacat" geplaatst is, zoodat zij in alle andere handschriften is weggelaten: „Dat ghi de lofnisse van den huzen to decken, also alst de scepene sat hebben, vort holden solen ende van der penen niet to laten, oft we vorbreke." Vgl. kondichboek § 81, 88 en 113.

3) In A. volgde hier nog deze belofte: „Dat ghi de lofnisse (holden solen), die ghemaket ende ghebaden is, als van dien, dat en gien onser burgher noch wonachtich mit ons binnen der stades vriheyt mit dien wapene binnen ons heren des hertoghen paelsteden noch buten sinen paelsteden nemene denen en sal, tensi bi orlove der scepene, bi enre penen van twintich punden, also vake alse dat jemene duet ende van dier penen niet to latene." Vgl. kondichboek § 52.

Dit gedeelte van den eed is echter in A. doorgehaald en niet in de andere handschriften opgenomen.

4) Aan het slot staat in C., D., E. en H. „dat u Got soe helpe ende alle syne hillegen."

5) In C., E. en H. gaat de eed der boden aan den eed der raden vooraf. In C. luidt het opschrift „der ratsheren zveringe."

6) Dit gedeelte ontbreekt in D., ook in den eed der schepenen.

7) In eenige handschriften „dat u soe Got helpe ende alle syne hilligen."

Juramentum notariorum. [1])

Dat ghi voert van desen daghe der stat raet niet melden en zullen, dierwyle dat ghi levet;

Dat ghi des stades ere ende des stades bederve vorderen zullen, dierwyle dat ghi levet;

Dat ghi rechte scriven ende lezen zullen ende rechte gichte doen zullen. [2])

Juramentum praeconum. [3])

Dat ghi voert van desen daghe der stat raet niet melden en zullen, also langhe alse ghi levet [4]);

Dat ghi des stades ere ende des stades bederve doen zullen, also langhe alse ghi levet [5]);

Dat ghi dienen zullen den armen ghelike den ryken;

Dat ghi rechte gichte doen zullen;

Dat ghi nyemant weygheren en zullen enighen mensche to bieden vor stades vrede ende dat ghi dat dan brenghen zult an onser stat richtere. [6])

Juramentum drossati et sculteti. [7])

Dat gij recht richten ende recht ghichten solen, beholden onser stat van Zuytphen ors rechts ende orre ghewoenten.

Juramentum civium.

Aldus sal onser stat rentmeyster vragen enen, die men tot enen burger toe Zutphen ontfangen sal. „Offt hii yet eygen sii", „offt hii enige vede heeft", „offt hii enige quade zukede an hem hebbe?" Seget die man „neen", soe zal die rentmeyster zeggen: „lyegii der stat, soe hoen y u selven". Ende ist dat die man alsoe gestalt is, dat men one tot enen burgere ontfangen wil, soe sal one die rentmeister staven den eyt ende seggen aldus: „gii solen sekeren ende sweren aver den heyligen:

Dat gii onsen here van Gelren trouwe ende holt solen

---

1) In D. „notariorum et scribarum"; in C. „der scrivers zveringe."

2) Aan het eind in eenige handschriften „dat u Got", enz.

3) In A.: „dit is, ho dy baden sweren solen"; in C.: „der rupers zveringe."

4) In A. zijn de woorden „diewyle, dat ghi levet" later bijgevoegd.

5) Deze geheele volzin is in A. later bijgevoegd.

6) Aan het eind in vele handschriften „dat u Got" enz.

7) Dit eedsformulier en het volgende zijn in B. wellicht iets later dan de andere, doch zeker nog in de 14e eeuw geschreven.

wesen, beholdelic der stat van Zutphen ors rechts ende orre gewoenten;

Ende dat gii der stat ere ende bederve vorderen zolen, diewile gii leefft;

Ende nummermeer doin en zolen mit onbescheide tegen scepen ende rait, die nu ziit oft comen moghen, nae uwen viiff sinnen;

Dat u Got zoe helpe ende sin heyligen." [1]

---

1) In handschrift B. zijn, naar 't schijnt in de 16e eeuw, nog andere eedsformulieren opgenomen, zoo nl. voor de causidici, de weydemeisters, de marckmeisters, de renthmeisters, de yckers; verder voor hem, „die dat watermailgelt boirt" en voor den porter (poortwachter).

Al deze eedsformulieren, zoowel de oudere als de nieuwere, werden uit het kondichboek door eene latere hand overgeschreven op eenige bladen, welke in handschrift V. waren open gebleven; in dit handschrift werden nog vele nieuwe formulieren daar bijgevoegd.

II. RECHTSBRONNEN DER STAD ZUTPHEN VAN HET EINDE DER 14de TOT HET MIDDEN DER 16de EEUW.

A.

BEPALINGEN, IN HET KONDICHBOEK OPGENOMEN

in de jaren 1392—1551.

§ 1. [1]) In den iare ons heren M^mo^CCC^mo^XCII des Vrydaghs nae den heyligen Kerstdach averdroghen onse scepene: Weert sake, dat enich van onsen burgheren off ondersaten, man off wiiff, ghebaden wurde vur staetsvrede, dat an der staets koer droeghe, die man off wiiff sal borghen setten, eer die van der banc scheiden mach. Weert, dat die des niet en dede, soe soelen onser scepen richter ghebieden by viertich ponden, dat die niet wt der scepen huys en sal gaen, die en hebbe irst burghen ghesat. Ende wert zake, dat die daerenbaven wt der scepen huys ginghe, soe solde men denghenen aentasten ende zetten den in der staets ghevencnis thent ter tiit, dat hii die XL pont ende sinen koer beburget hedde off betaelt. Wert oec, dat dieghene, die aldus ghebot were, langer bleve in der scepen huys dan des anderen daghes, soe zal men den antasten ende setten in der stades vencnisse, soe vorscreven is.

§ 2. Voert soe laveden die scepene up denselven dach. Wert sake, dat enich onser burgher off ondersate teghen

---

1) De bepalingen, welke hier volgen en zich over meer dan anderhalve eeuw (1392—1551) uitstrekken, zijn door mij, met slechts twee uitzonderingen, ontleend aan handschrift B. Zij werden daarin, somtijds in de nabijheid van verwante oudere bepalingen, op de ledig gebleven ruimte door verschillende stadsschrijvers achtereenvolgens opgenomen. De beide uitzonderingen zijn de §§ 51 en 56, welke in handschrift R. worden aangetroffen. In dit handschrift komen ook de §§ 3, 4, 12, 16, 18, 24, 25, 30, 31, 41—48, 50, 52, 53, 55, 60 en 61 voor. De §§ 18, 20, 41, 47, 48 en 56 werden ook in handschrift Z. overgenomen. Op de bladen, welke uit handschrift B. gescheurd zijn (kondichboek § 125 noot 5) stonden twee bepalingen uit de 15e eeuw, welke ik in andere handschriften niet heb gevonden. Zij handelden blijkens de inhoudsopgave in B. over deze onderwerpen:

„Van dat onse burgere ende ondersaten mit den gasten buten onser stat nyet deenyngen en sollen tegen onse burgere."

„Van dat nymant mit vorsticken gave nemmen off geven en sal umme des anderen dage te hoelden, et sy bynnen off buten gerichte."

onsen burger off ondersate off theghen enen gast goet coghte off van anderen saken sculdich were ende up oren dach niet en betaelden ende sy daervur ghebot wurden in oer thegenwordicheit, achter den ghebade en zal hem die niet vervremden noch niet wtvaren; ende en comt hii niet vur, soe verliest hii eyn placke ende die cleger zal sine clage apenen. Des anderen daghes zal die sculder vur comen enen gaste, off hii verliest eyn pont, ende die gast zal sine claghe apenen. Des derden daghes sal die sculder vur comen enen gaste, off eyn gast winnet up den sculder sin clagelike guet. Ende dan sal die sculder den gaste voldoen bynnen virten nachten; ende wert, dat hii bynnen der tiit niet en voldede, soe zolen onse richter doen condighen apenbaer: „wye den sculder dan husede, havende off mede coghte off vercoghte off mit den ete off droncke heymelic off apenbaer, die verloer onser stat virtich pont, soe vake als dat wye dede." Ende off die sculder dit altemael verhomodichde, zoe solen onse scepene den man off sculder antasten ende zetten den in staets vencnisse. Voert, zoe sal men desgelikes onsen burgeren ende ondersaten richten, die nae ons staets rechte oren sculder wt vervolget hebben." [1])

Ende wes in vorscreven manieren op enen man vervolget is, als van schulden wtgelacht te weerden, sal op syn echte wyf oeck vervolget wesen, alsoe dat se medde wtgelacht sal wesen. Desgeliken oeck, heft een man een wittlic koefwyf ende dat wyf van schulden wtgelacht wert, soe sal de man medde wtgelacht wesen; mer weer dat wyf gyn witlic koepwyf, soe solde de man oerre schult onbelast bliven.

Voert man off wyf, de sick vorvreemden of ruemich syn ende men oerre nyet bekommen en kan te doen bieden of mit rechte te vorderen, an deer guet mach men sonder broeke penden, thent se solfs kommen sick te vorantwerden. Kommen se nyet, sal men de pande vervolgen, gelyck of se tegenwerdich weren. Ende bleve de man ruemich, sal men dat wyf oeck bynnen XIIII

---

1) Wat hier verder volgt in deze § schijnt in B. iets later geschreven te zijn.

daegen wtleggen. Hedde en man een wittlick koepwyf, de ruemich wer, sold men oeren man ock bynnen XIIII daegen wtleggen. Mer wert wyf gyn koepwyf, soe solde de man oerre scholt onbelast wesen.

§ 3. Voert, soe hebben onse scepene gelaeft in den iare ons heren M^mo^CCC^mo^XCIII des Saterdaghs nae Sunte Peter ad Cathedram, dat nu voertan alle die Donredaghe, die in den iare buten beslatenen tiden comen, dat die solen dinghedaghe wesen.

§ 4. Voert, soe laveden die scepene up den selven dach [1]): Weer yemant, die gheen orconde gekrighen en konde, die mach comen an onse richters, ende dan solen onse richters den baden bevelen, dat hii twee van onss staets gesinde tot hem neme ende die solen dan orconde wesen.

§ 5. Voert soe hebben die scepene gelaeft in den iare ons heren M^mo^CCC^mo^XCIII des Saterdaghs nae Sunte Peter ad Cathedram. Daer eyn man ende eyn wiiff te samen sitten in echtscapp ende kinder te samen hebben ende dan orre eyn aflivich wort, die daer dan levendich blivet, die sal binnen acht daghen nae den daghe, dat hem dat die scepene eysghen, comen vur scepene ende doen den kinderen kennisse van allen goede, dat den kinderen vererfft is.

§ 6. [2]) Voert soe bevalen onse scepene up die selve tiit den burgermeisters, die nu sint ende alle iare voert wesen solen, bi oren ede, dat sii oer iaer uyt tot allen verten nachten solen ommegaen ende weghen dat broet, dat et die beckers alsoe backen, ast hem die scepene setten, soe veer die burgermeisters in der stat sint ende mechtich zint. Mede solen die selve burgermeisteren verwaren ende regiren die mathe ende die gewichte ende alle ander saken, die hem van onsen scepenen bevalen sint.

§ 7. In den iare ons heren M^mo^CCC^mo^XCV up Sunte Peter ad Cathedram laveden die scepene. Weert zake, dat enich minsche, man off wiiff, ionc off oelt, binnen onser

---

1) In R. worden de §§ 3 en 4 door § 1 van het stadsboek van elkander gescheiden. Daarom wordt in dit handschrift de dagteekening herhaald.

2) § 6 is in B. met dezelfde hand geschreven als § 5 en volgt onmiddelijk op die §.

stat van Zuytphen weer, die hem mit onser stat behelpen will, die sin erfnisse off anders sin goet onredelic ende onwyslic tobrecht, verquieste, enweghgheven wolde off verteerde, ende des mynschen vrinde ende maghe dairom quemen by onse scepene ende begherden, dat onse scepene tot den mynschen zeghen, dat hii bii guede ende bii eren bleve; soe willen onse scepene dan vernemen om die zaken. Ist dat zii dat alzoe vinden, dat et den scepenen duncket orber wezen, zoe willen onse scepene den mynschen setten vurmundere tot alsulker tyt toe, dat den scepenen duncket, dat die mynsche hem weder soe rechkelic ende soe wyslic tyre, dat hem der vurmundere gheen langer noet en zii.

Voert meer wert sake, dat die mynsche, die hem soe onwislic tyrde, in onser stat nyewer vrinde off maghe en hedde, diet an onse scepene brenghen wolden, zoe willen onse scepene dat selven verwaren, dat den minschen werden vurmundere gesat, soe vurscr. is.

Voert, soe en zal die minsche ghenreleye erve off goit vercopen, versetten noch vertien, tenzii dat onsen scepenen ende den vormunderen duncket, dat et des minschen beste zii ende orberlic sii gedaen. Coghte oec yemant daerenbaven des minschen goit offt burghede hem off leende hem gelt, die coep sal wesen onstantachtich ende dat gelt en sal men den niet betalen; want die minschen, den vurmundere gesat sint, sal wesen onmundich geheiten in onser stat; ende die en mach en ghene scult hoger maken dan tot viif scillingen toe.

Voert enich vurmunder, die aldus wurt gesat, die zal alle iare bi den scepenen ende bi des minschen vrinden ende maghen, off hii see heefft, rekenscap doen van allen goede, dat hem in der vurmunderscap bevalen is.

Alle punten vurscr. zolen wesen stantachtich tot der scepene claringe ende tot oren verbeteren.

§ 8. [1]) Voert hebben onse scepene ende raet averdraghen in den iare onss heren M^mo^CCC^mo^XCVII up Sunte Peter ad Cathedram. Soe wie na desen daghe enighen burgere off ondersate van Zutphen buten onser stat vryheit,

---

1) Vgl. § 128 van het kondichboek.

tweer in wat landen off steden dat weer, doit steke off sloghe off in eniger wys ter doit brechte, die sal ghelden onser stat XL ℔, soe vorscr. is. Oec en sal hii binnen iaers daernae, dat dat ghescheit were, niet comen in onser stat van Zutphen noch onser stat vryheit [1]), ten were off hi zwoende, dat hii dan up den dach binnen Zutphen wesen mochte ende niet langer, soe vorscr. steit. [2])

§ 9. Voert hebben gelaeft die scepene in den iare ons heren M^mo^CCC^mo^XCVIII des Sonnendags nae Vincula Petri, dat nyemant van onsen burgheren off ondersaten erfnis off ingelt copen noch vercopen en sal, then geschie vur den scepenen. Ende wert sake, dat yemant breke, die solde gelden der stat XL pont; ende nochtant solde die coep onstantachtich wesen.

§ 10. [3]) Voert hebben gelaeft die scepene, dat nyemant antasten noch aenvierdighen en sal des ein in were is onverwonnen vur den scepenen, soe recht is, bii einre penen van XL ℔. Ende nochtant die dat dede, die zolde den anderen dat wedersenden in siin huys tendens sinen ede ende zolde hem dat betheren.

§ 11. [4]) Voert en sal nyemant sinen win, den hi tappen wil, vur verwe doen kreiren, die en ghene verwe helt, bi viiff ponden. Ende die win zal ommer XII uren langh verwe holden, den vur verwe doit kreyren. Voert, als ein stucke wins wt is, zoe zal men die vinstere ende doeren van der tavernen irst tosluten, eer men eyn ander stucke wins weder upsteket, bi viiff ponden. Voert en zolen gheen onser burgheren or taverne to zamen setten, als win in te tappen in zelscap; ende in elke taverne solen niet meer gesellen dan vier wezen. Voert en sal die ene den anderen niet ontsitten; wie dat breket, verliest viiff pont.

---

1) De woorden „noch onser stat vryheit" zijn van eene latere hand.

2) De woorden „mutatum infra" werden aan het eind dezer § gezet.

3) Deze bepaling is in B. geschreven met dezelfde hand als § 9, welke in dit handschrift onmiddelijk er aan voorafgaat, en dus waarschijnlijk in denzelfden tijd. Men houde echter in het oog, dat ook bepalingen van 1408 met deze hand geschreven zijn.

4) De hier volgende aanvulling van § 13 van het kondichboek werd waarschijnlijk omstreeks 1400 geschreven. Vgl. stadsboek 124.

§ 12. [1]) De vleishouwers sullen ter maent eens laetten umme de stede. Ende waer dan elkes lot velt, daer sal he staen ende nergent anders by twen ponden. Oeck en sullen se gyne geselscap hebben vleisch te slaen vorder dan twe off drie. Ende en sullen op eenre banck nyet meer dan eenreleye ryntvleisch vele hebben by twen ponden. [2])

Voert en sullen de vleischouwers des margens dat vleischues nyet opdoen, ter banck gaen, noch vleisch verkoepen, eer dan onse here God geboert is ter ierster missen in der groeter kircken [3]), by twen ponden. Ende se sullen zalt leggen op de bencke by dat vleisch aepenbaer to tyden ende steden, soe van oelds gewoenlic is, by twen ponden. [4]) Ende weer saeke, dat ymant van den vleischhoeweren den richters, maerckmeisteren off baeden, umme se te bekoeren off de broeke hyrvan in te wynnen, misdede myt woerden off myt werken, de solde daeran breken X pondt ende solde nochtant beteringe doen ter scepene guetduncken dengennen, den he alsoe misdaen hedde.

§ 13. In den iare ons heren dusent IIII[c] ende achte up Sunte Peters dach ad Cathedram hebben gelaeft die meyne scepene, dat nyemant van onsen burgheren off ondersaten deckstein noch tygelstein gasten van buythen onser stat toevuren, vercopen noch to handen laten en sal in gheinreleye wys buten orloff der scepen, bii einre penen van V ponden, also dicke alst wie dede.

§ 14. Voert laveden die scepene ende rait in den iare ons heren dusent vier hondert ende achte up Sunte Katherinen avont. Wert, dat yemant enigherhande timmer breke, dat eertvast off negelvast were in enen huse, dair ingelt uytgheit ende dat [5]) dat huys staende bleve vur dat ingelt, die breket der stat XX ß; ende nochtant

---

1) Deze nieuwe bepalingen over de vleeschhouwers werden, waarschijnlijk in de eerste jaren der 15e eeuw, bij § 134 van het kondichboek gevoegd. Het verbindingswoordje „ende" is door mij weggelaten.

2) In de laatste volzin zijn in B. eenige woorden uitgekrabd en door andere vervangen.

3) Deze woorden staan ook in R., doch zijn door een latere hand vervangen door deze tijdsbepaling „10 uren, als dat sermon utte is."

4) Bij den laatsten volzin staat in B. „vacat"; in R. is hij dan ook weggelaten.

5) „Dat" of „dan"; de letter is niet duidelijk.

sal hii richten ende betheren denghenen, diet ingelt verliesen, tot soe vole alst huys vererghert is, ter scepen claringe.

§ 15. In den iaer ons heren dusent vier hondert dertien up Sunte Peter ad Cathedram hebben die scepen ende raet bi toedoen der ghemeynten averdraghen. Wert zake, dat enich man off wiiff knechte off meghede hedde, die in der stat vriheit van Zuitphen vochten off keven off ander koerbaer zaken deden, daer zal onser stat richter an gaen ende eyschen daeraff burgen, dat die comen sal voer recht ter scepen claringe. Is dat die knecht off maghet dan ghenen burge en heefft, soe sal onser stat richter den persoen antasten ende setten one in der stat ghevengnisse, thent dat hii burgen gesat heefft.

§ 16. [1]) Voert soe hebben de scepene aeverdraegen in den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^XIIII up Sunte Peter ad Cathedram. Weert, dat ennych vechtlick off twyst geschieden in der stat gerichte bynnen off bueten Zutphen, daer men enen vredde tusschen neme, degheen, de den vredde neempt, de sall gaen des solven daeges off des anderen daeges by sittender zunnen [2]) an der stat richtere ende sall aldaer den vredde aepenbaeren ende noemen de personen, de den vredde gegeven hebben ende den dach; ende dat sall de rychter doen scriven int boeck. We des nyet en dede ende desse saeken vorswege, de verliest der stat tien pondt. Ende wanner dan dese parthien wedder gesoent syn, de aldus in vredden stonden, soe sullen se gaen van beiden zyden an de richtere ende kennen eendrechtlick der zoenen. Ende dan sal men dat wedder wtdoen ende averschriven als van den vredde, de bescreven was. Ende we des nyet en deden, sullen elk gelden der stat X ℔, ende gelike wal solde de vredde stantachtich wesen.

§ 17. [3]) In den jaer ons heren duesent CCCC ende XX op

1) Deze bepaling komt zoowel in R. als in B. voor. In beide handschriften is het jaar 1414 duidelijk te lezen; doch in B. is de bepaling met dezelfde hand geschreven als § 27 (van 1453), zoodat ze wellicht pas in dat jaar of kort daarna in B. werd opgenomen. Twijfel zoude dus kunnen bestaan, of misschien 1454 voor 1414 moet gelezen worden.

2) Ook in R. staat „by sittender sonnen".

3) Deze § is in B. geschreven met dezelfde hand als § 35 (van 1461), van welke hand

Sunte Peter ad Cathedram hebben de scepenen ende raet gesat ende aeverdraegen, dat gyn burger noch ondersaete syn huesinge, erfnisse noch rente bynnen Zutphen verswaeren noch bekommeren en sal vor gasten van bueten bij twyntich ponden.

§ 18. In den jaer ons heren dusent CCCCXXVI op Sente Peters avont ad Cathedram, doe averdroegen die scepenen ende rade eendrechtlike ende gelaveden. Weert sake, dat yemant na desen daghe syn erve off guet by eenre bernender keersen brechte dat te vercopen ende andere vurwarden maecten dan slecht ende recht were off anders dan die cedule dairaff hedde begrepen, soe sall die vercoper gebraken hebben XL ℔. Ende die coper, die sulke vurwarden mitten vercoper hedde gemaeckt, desgelycs XL ℔; ende des nyemant te laten.

§ 19. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^XXX des Manendaigs na Sente Remigius dage, soe syn die scepene mit den burgeren averdragen aldus; want die wyne een wyll tyts heertoe seer duer geweest syn ende die wynlude om des borgens will te duerre getapt hebben, soe syn sy des eens geworden ende eendrechtlic des averkomen, omdat se te lichter tappen soelen, in susdanigen vurwarden. Soe wie van oeren burgeren, ondersaten off ingesetenen wyn borget, den soelen die wynlude off oer bade daervoer onbeclaigt moegen doen peynden, wanneer dat stucke wyns uyt sy, sonder argelist. Ende die pande soelen mit allen recht vervolget wesen na inhalde der stat boeck. Mer dieghene die voer den wyn gepeindt wordt ende meyndt, dat he soevele niet schuldich en sy, die mach daervoer pantweringe doen ende mynrent mit sinen ede, off hy macht schieten op des wynmans ede. Ende dit sall altyt staen ter scepenen verclaringe ende wederseggen.

§ 20. In den jaer ons heren dusent vier hondert een ende dertich op Sente Peters dach ad Cathedram, doe averdroegen die scepen ende raet eindrechtelic. Weert sake, dat enich man off wyff erve ofte guet vercoften off besweerden in brieven, ende daer voercommer oplege,

---

waarschijnlijk ook § 36 en vlg. zijn, zoodat ook § 17 eerst in de 2e helft der 16e eeuw in B. schijnt te zijn opgenomen.

dat sy niet en benoemden, die breke der stat XX ℔; ende nochtant sall hy den voercommer afdoen.

§ 21. In den jaer ons heren MCCCCXXXI op Sente Egidius dach, doe averdroegen die scepene ende rade eendrechtlic mit oeren burgeren. Weert sake, dat yemant enichs burgers vyant worde ende die burgere der saken, daer dieghene syn vyant om geworden weer, blijven wolde rechts by der stat van Zutphen, soe soelen wy den burgere bistendich wesen ende hem dat eendrechtlike helpen wederstaen, gelikerwys off dieghene onser alinger stat vyant geworden weer. Doch weert sake, dat yemant voer der tyt, dat hy burger geworden weer, ennige vede hedde, daer soelen wy onverbonden to wesen.

§ 22. In den jaer ons heren MIIII^{c}XXXVII op Sente Peters avondt ad Cathedram, soe syn die scepene ende rade eendrechtlic averkomen. Weert sake, dat ennich burgere, ondersaet off ingesetenen des anderen burgeren, ondersaten ofte ingesetenen erve, gelt ofte guet besperreden ofte oeren bouluden ende schulderen verbode oer landt te bouwen, oer saet te meyen off te huys te vueren ofte oeren pacht ende schout te betalen, buten consent der scepenen, die breke der stat X ℔, also ducke als hy dat dede.

§ 23. In den jaer ons heren M^{mo}CCCC^{mo} ende XL op Sente Peters dach ad Cathedram, doe averdroegen die scepen ende raet eendrechtlic, dat nyemant na desen daghe gheen versterff, erftaell off schout op onse burgere copen noch vercopen en sall, by eenre penen van XL ℔, soe vake als dat wye dede; ende nochtant solde die coep onstantafftich wesen.

§ 24. [1]) In den jaer van XLII op Sente Peters dach ad Cathedram hebben die scepenen ende raet eendrechtlic averdragen. Weert sake, dat ennich kyndt synen olderen dat oer mit geweldt neme, die breke der stat XL ℔ ende solde daertoe een maent lang sitten in den Apenstert ende drie Sonnendage den enen na den anderen

---

1) § 24 is in B. geschreven met dezelfde hand als § 23 en onmiddelijk daarna; het jaar der dagteekening is dus 1442.

volgende voer die crucen ghaen [1]); ende sall nochtant synen olderen dat guet wedergeven, dat he hem genamen hedde, ende hem daerto dat beteren totter scepenen claringe.

§ 25. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^XLVI op Sunte Peters avent ad Cathedram syn de scepene ende raete eendrechtlick averkommen, dat die burger noch die gylden nyet vorgadderen en sullen off die gildemesters oer gildebroeders bi peenen doen beeden bi een te kommen anders dan yn saeken, oer ampt andreffende, [2]) elck by XL ponde, so vaicke dat geschege.

§ 26. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^XLVII op Sunte Peters dach ad Cathedram syn de scepenen ende raet eendrechtlike averkommen. Soeals men bisheer toe in hilixvurwerden somtyts wal gededyngt hefft, dat man ende wyff malkanderen naemaels vorder gyfftigen mochten, off sie des te raede wurden, soe syn de scepenen ende raet averkommen, dat men achter desen daege de gyfftynge in de hilixbrieve nyet schryven noch besegelen en sall; ende schiedent daerenbaeven, soe en solt doch van gheenre werde wesen.

§ 27. [3]) In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ drie ende vyftich op Sunte Johans dach te myddenzoemer syn de scepene mit oeren burgeren eendrechtliken aeverkomen ende willen dat vast ende stantachtich hoelden, want dat puncte van den vredde in desen boeke wat bedeckt steet, dat men dat nu voertan alsus hoelden sal. Soe we een mess treckten up denghennen, daer he medde in enen vredde stonde ende den nyet en wondeden, de sall onser stat breken viertich pondt. Mer wondeden he denghoenen, daer he medde in enen vredde stonde, myt ennygerhande waepen, den sullen ende moegen de scepenen off burger hoelden ende toeven ende an den heren vervolgen, dat he gericht werde an syn lyff sonder genaede. Weer ock saeke, dat de vreddebrecker wt onser stat en wech qweme, soe solde he nochtant

---

1) De woorden „ende drie ..... ghaen" komen ook in R. voor, doch zijn in dit handschrift door een latere hand doorgehaald.

2) De boetebepaling is in B. iets later geschreven. Zij ging ook over in R.

3) Bij deze bepaling is in B. het woord „vacat" gevoegd.

vyrtich pondt gelden ende achter den daege nummermeer wedder bynnen onse stat noch onser stat vryheit kommen by synen lyve, als vorscr. is. Ende daerenthenden sold men den hantdaedigen vervolgen tot allen stedden voir enen vreddebrecker, bis he gericht wurde. Ende scepene ende burger willen malkanderen bystant hyrinne doen ende dit wt helpen draeghen, als sick geboert.

§ 28. [1]) In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LVI op Sunte Peters dach ad Cathedram syn de scepenen ende raet aeverkommen, dat soe wanneer ene vrowe eens kynds te kircken geet off oer kyndt ter vunten leet draegen, dat daer nyet meer dan XII [2]) paer vrowen medde ter kircken noch ten etten gaen en sullen, by vyff ponden. Oeck en sal men vor enen kraem nyet meer dan eens gaen schencken noch oeck etten off drincken, by vyff ponden, uytgesecht vaeder ende moeder, zuster ende broeder moegent zoe vaeke doin, ze willen. [3]) Ende daer en sal nymant vor den kraem gaen schencken dan deer kraemvrowen off oers mannes vaeder ende moeder, suster ende broeder, oem ende moye, broderkynt ende zusterkynt ende de gevedderlinge ende nyet vorder. Ende als de vrowe te kircken geet, en sal se des aevents nymant te gaste hebben dan allene deghoen, de oer alsoe nae syn als vorscr. is, ende nyet vorder. Oeck en sal men den kynde opter vunten nyet meer geven dan enen oelden groeten off de weerde daervor. Oeck en sal men der vrowen off den kynde in den kraeme opt bedde nyet meer senden noch geven dan een oelt buttken. Elck puncte voirscr. by vyff ponden. Ende scepenen off raet brecken dubbelden koer an elcken puncte, off dat we vorbrecke.

§ 29. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LVI op Sunte Peters dach ad Cathedram doe verboeden de scepenen, dat nae desen daege gyn amptluede noch molners off deergeliken noch nymant des Vastelaevends umme de

---

1) Bij deze bepaling is in B. het woord „vacat" geplaatst.

2) Dit cijfer schijnt een ander cijfer te hebben vervangen.

3) De woorden „uytgesecht ..... willen" staan in B. op den rand.

huese noch straeten en soelen gaen schatten noch bidden, by vyff ponden.

§ 30. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ sess ende vyftich up Sunte Peter ad Cathedram syn de scepenen ende raet eenpartlike averkommen, dat soe wes vissche in onser stat waeteren gevangen werden, dat men de nergent voeren, brengen noch verkoepen en sal dan hyr te Zutphen upten marckt by eenre penen van tien ponden, alsoe ducke ende vaeke alst we dede. [1])

§ 31. Voert laefden de scepene in den jaer ons heren duesent vier hondert soeven ende vyftich up Sunte Peters misse ad Cathedram bi consent ende todoen deer borgere, dat men den vredde sal geven mit hande ende mit monde van beiden zyden, wanneer men den vredde beydet off eyschet. Ende we den vredde alsoe gegeven hedde ende daerenbaeven den anderen wondede, de breke syn lyff. Ende qweme he wt onser stat en wech, soe sall he onser stat gelden viertich pondt ende en sall daernae nummermeer bynnen Zutphen noch deer stat vryheit kommen, by synen lyve. Ende als men den vredde beidet off eyschet, we des weigert ende soe ducke als he des weygert, soe sall he deer stat gelden vyff pondt.

§ 32. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ soeven ende vijftich up Sunte Peters misse ad Cathedram doe aeverdroegen de scepene ende hebben verbaeden, dat ghyne Beghynen, die in ennyger vorgadderinge syn, huesinge noch gaerden noch liggende erfnisse bynnen Zutphen koepen en sullen noch nyemant van oerre wegen by eenre penen van XL ponden, tensy by consent ende todoen deer scepene. Ende desgeliken en sullen onse burgere noch ondersaeten den Begynen oeck ghyne

---

1) Aan het eind dezer § voegt eene iets jongere hand nog het volgende: „Oick en sullen tie ghien geselscap hebben te visschen dan oire twee of drie."

Nog jonger is de volgende bepaling, welke in B. werd opgenomen en ook, even als het voorafgaande en § 30 zelf, in R. overging:

„Vort en sall niemant enige vissche, die in unser stadt wateren gefangen sin, van den visschers koepen, om die anderswege to voiren, to brengen offte to verkoepen; dan so veer die yemantz koiffte, sullen die vissche alhier verbruict werden, ten weret dattet durch voilheit ind mannichfoldicheit der vissche vant gericht verorlevet wurde die vissche buten to verkoipen. Ind dit thalden by der peenen als vurser."

huesinge noch gaerden noch liggende erfnisse vercoepen by eenre penen van XL ponden. Ende nochtant solde de koep onstantachtich wesen.

§ 33. [1]) In densolven jaer van LVII up densolven dach syn de scepene ende raet aeverkommen. Want somtyts voer deer banck ontemelike onscholt gebaeden weerden, dat soe we nae desen daege ede biedet off ede doet ende de scepenen vynden off vornemen, dat de eede onrecklick syn, dat willen de scepenen berichten, alsoe dat se voer onser banck ghyne eede meer doen en sullen.

§ 34. In den jaer ons heren M^{mo}CCCC^{mo} ende acht ende vyftich op Sunte Peters dach ad Cathedram hebben de scepene ende raet van onser stat van Zutphen eendrechtlike ingesat dese naebescreven ordinantie van den Baghynen ende anderen gëordenden lueden bynnen onser stat ende onser stat vryheit nu voertan vast, stede ende onverbraken te hoelden; ende sonderlinge van den drien conventen, als den Isendoern, Wolfshues ende Addemans.

In den iersten vorbieden de scepene, dat de van Isendoern, van Wolfshues ende van Addemanshues in oer hueser nyet inkleden noch ontfangen en sullen ennyge ander personen dan allene onser burger dochtere ende nyement anders by eenre penen van hondert oelden schilden. Ende weer saeke, dattet daerbaeven geschieden, soe wolden de scepene de broecke sonder genaede nemmen ende wolden nochtant de vreemde persoen, de soe van bueten gekommen weer, wt onser stat doen leggen ende nochtant vorder oeren raem daerop hebben op degoen, de sulk verbot gebraeken hedden.

Voert soe en sal men nae desen daege ghene vorgadderingen meer bynnen onser stat noch onser stat vryheit maeken. Oeck en sullen se ghyne capellen tymmeren vorder dan de nu getymmert syn, noch oeck ghyne wyinge laeten doen. Oeck en sullen sie ghyne spyndinge annemmen te doen omme gelt off omme guet sonder argelist.

---

1) Ook in B. volgt § 33 onmiddelijk op § 32; de beide §§ zijn met dezelfde hand geschreven.

Voert soe en sullen de Begynen geen wollen laeken reden, anders dan van oers solfs wollen; ende en sullen oeck genen burgeren noch gasten laeken reden van oerre wollen noch omme gelt. Ende wes de Begynen van oers solfs wolle reden, dat moegen se heel verkoepen, ende en sullen geen gewant snyden, wtgesacht in onsen vryen jaermerckten, gelyken gasten.

Voert, soe moegen de van Isendoern ende de van Wolfshues elk van den huesen vors. hebben vier stellen, lynen opp te werken, ende de van Addemanshues achte stellen oeck lynen op te werken; want se aerm syn. Doch ter scepenen wedderseggen.

Voert weert saeke, dat ennych persoen in den vorscr. huesen ontfangen weer off wurde, de vaeder ende moeder hedde, wes de persoen in der ierster ontfangynge in den huese gebracht hedde, dat sall daerinne bliven. Mer wurde den persoen naemaels wes angeërft van vaeder, van moder, van broder, van suster off van ymant anders in ennyger wys, soe sullen de vorwaerres des hueses, eer sy dat erve off guet antasten, daer ierst guede wisheit ende geloeve voer doen, daer den scepenen ende erfgenaemen an genoecht, dat dat guet nae des persoens doede, den dat angeërvet were, wedder erven ende kommen sall op des persoens rechten naesten erven.

Mer wert saeke, dat ennych persoen in enen van den vorscr. huesen ontfangen wurde, de vorerft weer van vaeder off van moder off van beyden, wes de in ennych van den vors. huesen gebracht hedde, dat sall nae oerre doet wedder erven ende kommen op oeren rechten naesten erven, beheltlick doch den huese daervan te behoelden den vyften pennyng off den weerde daervoer tot vorbetteringen des hues. Mer wurde den persoen naemaels ennych guet angeërft, wen dat heer qweme, soe sullen de vorwaerres des hueses, eer sie dat guet antasten, daer guede wisheit ende geloeve voer doen, dat dat guet nae des persoens doede aeling wedder erven ende kommen sall op des persoens rechten naesten erven, gelyck vorscr. steet. [1])

1) Hier volgt in B. eene bepaling, waaraan eene tijdsopgave ontbreekt, terwijl ook de

§ 35. [1]) Voert hebben de scepenen ende raet gesat in den jaer van LXI op Sunte Peter ad Cathedram. Als weer saeke, dat de ene burger off ondersaete den anderen burger of ondersaeten syn hues, erve off ingelt leenden of vor hem beswaerden ende dat gelt daervaen vort ennygen gasten of buetenlueden leenden of ten handen lieten, soe wat statbreve, scepenenbrieve of ander brieve, de de koeper ende verkoeper malkanderen daervan geven, de solden nu voertan, als ment verneme, onstantachtich ende van onweerden wesen. Nochtant solden de koeper ende verkoeper elk onser stat daeran breken XL ß; ende des nymant te laeten.

§ 36. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXIII op Sunte Peters ad Cathedram syn de scepenen ende raet, umme onse stat ende burgere nu voertan de beth in eendracht ende vreden te holdene, eenpertlike myt malcanderen aeverkommen ende hebben ingesatt, dat soe waer bynnen onser stat vryheit een vechtlick myt woerden off myt wercken geschiet, mach dan ennych van beiden parthiën den anderen myt twen of drieën gueden mannen aevergaen, dat dat verhael des anders is, de syne wedderparthye is, soe sal deghoene, den dat verhael syne is, des anders, des dat verhaele syne nyet en is, broeke gelden ende betaelen, daer he van den scepene op geclaert sal werden, ende daertoe syns solfs broeken nae gelegenheit der saeken; ende des nymant te laeten.

§ 37. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXIII opten solven dach vorscr. hebben de scepenen ende raet ingesat ende geboeden, dat elker man syn harnsch, daer he op gesat is, hebben ende schoen ende vierdich

---

hand niet voldoende aanwijst, wanneer zij tot stand kwam. Zij handelt over de „bancken" en luidt:

Die burgemeystere, scepenen ende raedt der stat van Zutphen hebben bevaelen den karrickmeisteren opten Nystat, dat sie holden ende bewaren sollen dat regiment van den bancken, alz hirnae bescreven stiet.

Item soe en sall nymant syn bencken verkoipen, versetten, en wechgieven noch verhuyren noch nymant daerinne orleffen buten consent der kerckmeysteren.

Voert, wanner ennychge bancken verstorven, soe mugen die karckmeisteren die laten ende kyren, daert hem nuytz ende beste sall duncken syn, tot behoif onser lyeve vrowen tymmerynge.

Item soe sullen die bencke arven upt naeste bloet ende anders nymant.

1) „Vacat" staat in B. bij deze bepaling.

hoelden ende waeren sal, by vyff ponden. Ende de scepenen willen thaerns twewerff des jaers schowen, eens in der Quatertemper in der vastene ende eens in der Quatertemper in den hervest; ende soe wien se dan gebrecklick hyrynne vynden, daer willen se de broeke vorscr. van nemmen sonder gnaede.

§ 38. [1]) In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXV op Sunte Peters dach ad Cathedram syn scepenen ende raet eendrechtliken aeverkommen ende hebben ingesatt, dat soe wanneer ennyge bruydtlachte syn ende de bruedegam teert, dat nymant nae schencken en sall gelach off myt cannen; dan elck sal syn gelach gelden, dat he solfs verteert heft ende nyet meer, by der pene van X ß. Mer wil de bruedegam solfs wes nae schencken, dat mach he doen. Voirt we den bruedegam ofte bruydt te gaste bidden wil, de en sal nyet meer noch veerre bidden dan deghoen, de soe nae van bloede syn, als degoen, de vor den craem moegen gaen schencken, ende nyet veerre, oeck by X ß.

§ 39. Voirt dat nymant op Sunte Merten, midtwinter, nyen jaer noch dertienden den anderen wyn noch gynrehande dynck seynden en sal by der penen van X ß.

§ 40. Item, dat nu voirtan nymant myt draeden noch anderen instrumenten gynrehande sloete opdoen en sall, anders dan myt sloetelen. Weer saeke, dat dat ymant dede hemelick off aepenbaer, de solde daerumme gelden XL ß. Ende we dat anbrechte, dat wolde de raet heymelick holden ende de solde de broeke halff hebben. Ende by wen men sulcke draede off instrumente vunde, de onrecklick daerinne gevonden wurde, den solde men antasten ende doen richten an syn lyff.

§ 41. Die burgermeisteren, scepenen ende raet syn eendrechtlic averkomen nu op Sunte Peter ad Cathedram anno LXXXII [2]) ind myt eyn oirdell geslaeten. Soe wie ennighe huysinghe off erffnisse bynnen onser stat ind stat vryheit gelegen, myt dwanghe des rechten nae onser stat recht by der bernender keerssen gherichtlick verkoepen will, die sall nomen nae inholt syns

1) De §§ 38—40 zijn in B. onmiddelijk achtereen en met dezelfde hand geschreven.
2) d. i. 1482.

brieves datgheene dairvoir wt ghiet; want die eerste, hy bespreke off en bespreke nyet, sich nyet versuemen off an synre renthen nyet verliesen en sall. Dan were yemant, die nae desen vervolgher off verkoeper voirs. ennighe renthbrieve offte renthe myt segelen ind brieven hedde nae onser stat recht van Zutphen ind myt opsait dese huysinghe offte erffnisse nyet en hedde laiten verwynnen, datwelck hy behoelden sall myt synen eedt, die mach dairnae in XIIII dagen na wtganck der kerssen an die richtere in der tyt gaen ind laiten weten dengheenen, die sulcke huysinghe ind erffnisse behoelden heefft by dwanghe des rechten, dat hy hon syne jair renthe mytten gherichtlicken schaiden therstont oplegge ind betaele; ind soe balde dat geschiet wer, soe sall diegheene, die sulcke huysinghe off erffnisse verwonnen hedde, dat voirt den selven gherichtlicken avergeven voir die richtere in der tyt, die asdan dairinne wesen ind bestedicht sall weerden, gelyck den vervolgher voirg. Ende were noch yemant, die ennige statbrieve hedde dairnae, dair sal ment mede halden, gelyck voirs. is. Ende wurden ennige huysinghe off erffnisse voir ander peyndtber scholt ind nyet voir scholt herekomende van staedes brieven gepeyndt, vervolcht ende gesleten, dair sal ment oick mede halden, als voirs. steet.

§ 42. [1]) Voirt, soe synt die scepene averkomen. Wye nu voirtan bynnen onser stat ind stat vryheit seete in apenbaeren averspyll, dat men yemant avergaen moichte myt gueden mannen off vrouwen, dye sall der stat gelden twintich ℔, ind dairtoe der hilligher kercken beteronge doin, soe dat geboirt. Ende weert, dat zie des nyet laiten en wolden, soe en sullen die selven sich bynnen onser stat nyet behelpen.

§ 43. Voirt were yemant bynnen onser stat off stat vryheit, die quaede herberge ophielde, dat men mytten nabueren betuegen moicht, die sullen onser stat geelden vyff pondt; ind men sall zie straffen ind sonder middell wtter stat doin leggen.

---

1) Deze § en de beide volgende zijn in B. geschreven met dezelfde hand als § 41 en dus waarschijnlijk uit denzelfden tijd.

§ 44. Noch soe synt scepene ind rait eendrechtlick averkomen ende hebben myt eyn ordel geslaiten. Wie men vynt in beslaetenen huysen off haven by nacht off by daige buyten oirloff off weten dergheenre, die sulx [1]) tobehoeren, omme schaide dairinne te doin, aefft off anders wes dair te nemen off to schanden te maicken, were saicke dat yemant sulx dede ind dairaver geslaegen ind mysdaen wurde, dairaver en sall van der stat wegen gheen recht gaen. [2]) [3])

§ 45. In den jair ons heren duesent vierhondert ses ind tachtentich op Sunte Agneten dach synt die scepenen ind rait myt consent der burgere van Zutphen eyndrechtlicken averkomen ind myt een ordell geslaiten, omme vreede ind eyndracht in der stat Zutphen nu vortan to onderholden ind sulcke doetslage ind wondinghe myt voirsait ind opsait, die daigelix geschien, verhuedt te moigen weerden, als hierna beschreven volghet.

Item, soe wie nu vortan myt voirsait ind opsait, luypende van achter off van voir toe, yemant van den leven ther doet brechte, den selven sal men an den here brenghen, off men den bekomen kan; ind den sal men doen richten an syn lyff, gelyck eynen mordener, as men in voill gueden steden gewontlicken is te doin. [4]) Ind offt saicke were, dat dieselve ontqweme, die en sall achter den daige nummermeer in Zutphen off der stat vryheit van Zutphen komen by synen lyve, as vorscr. steet.

Item, offt saicke were dat yemant denselven uytter stat hulpe myt raide off daede heymelick off apenbair,

---

1) In B. is dit woord later ingevoegd. In R. staat „sie."

2) In B. wordt hier op den rand verwezen naar den Digesten-titel „ad legem Aquiliam."

3) Met eene jongere hand is hier in B. eene bepaling geschreven, welke tot de 16e eeuw schijnt te behooren. Het woord „vacat" is er bij geplaatst. Zij luidt:

„Die scepene ind raide van Zutphen zyn averkomen ind hebben mit eynen ordell geslaten, dat nyemant bynnen Zutphen wyne off byr tappen en sall, achter dat die kloick savontz thien geslagen heefft. Ind were ennich weert, die dairenbaven ennigen dranck tapten, die sall gebroickt hebben, soe ducke hy dat dede, vier pont; die die richtere in der tyt des anderen daiges by dubbelden koir manen ind die pande halen sullen; want die rait die broick sonder gnade nemen willen."

4) De woorden „gelijck ..... doin" zijn in B. doorgehaald. Zij zijn in R. weggelaten.

dat sall wesen omb [1]) syn lyff, ind die scepenen sullen die brengen an den here omme syn recht to laeten geschien, as vorscr. steet.

Item alle die burgere ind inwoenres der stat Zutphen, die by dusdanigen doetslaege weren ind denselven, die dat dede, wetende huysden off haeffden, die broicke der stat XL pont; ind des nyemant te laeten.

Item [2]), offt saicke were dat dieselve, die soe myt op- ind voirsaite luypende eynen doet geslaighen hedde, ewech qweme, soe sullen des doeden vrunde ende maighe den rait anroipen omb denselven toe vervolghen myt scryfften off anders oick in wat heren lande dieselve were, omb syn geleyde, off hy dat dair hedde, op to doen seggen, ind den vort te doin vervolghen as eyn morder, omme den gericht te mogen worden sonder ennich indracht in alre maiten als vorscr. steet.

Item, soe wie den anderen luypende van voir off achter toe wonden letz diepe off lemden myt opsait ind voirsait, die sall der stat broicken vyfftich golden Rynsgulden [3]) sonder gnaide. Ind dieselve en sall bynnen vyff jaeren nyet komen in der stat van Zutphen off der stat vryheit by verloss synre hant. [4]) Ende off saicke were, dat yemant die wondinghe myt op- ende voirsait alsoe luepende dede as vorscr. steet, ind die vyfftich Rijnsgulden [5]) voirscr. gheen macht en hedde te betaelen, die sall verliesen syn hant. [6])

Item desgelicken off ennich buergher off inwoenre die ewech hielpe heymelick off apenbaer, die sall verliesen vyff ind twintich goldenen Rijnsgulden sonder genaide. [7])

Item weer yemant, die bynnen onser stat vochte ind

---

1) „omb XL ℔" schreef een jongere hand in B., terwijl de volgende woorden werden doorgehaald. Deze wijziging ging over in R.

2) In B. is het woord „vacat" bij deze alinea geplaatst, welke in R. is weggelaten.

3) Dit bedrag is in B. veranderd in XL ℔. In R. is het ook XL ℔.

4) Deze volzin is in B. doorgehaald en ontbreekt in R.

5) Dit bedrag is in B. veranderd in XL ℔, welke som in R. overging.

6) De woorden „die sall verliesen syn hant" zijn in B. door eene latere hand vervangen door de woorden „dairmede sal ment holden na onser stat kondichboick", welke ook in R. werden overgenomen.

7) Deze volzin is in B. doorgehaald en in R. weggelaten.

dat onverwaert onerlick sonder redene off schelwoirde off dat soe vaicke dede, alsoe dat den scepenen beduchte, dat yemant gueder dairaver ongeluck toekomen moichte, den willen die scepenen op synen lesten koir setten ind, hedde die selve dan dairenbaven ennighe fechtinghe myt yemant, dat were hem omb syn lyff.

Item hierenthenden soe sal men van slechten doetslaege off wondynge, die onnoeselicken sonder voir- of opsaet ind in haesticheit geschien, halden nae vermoigen des kondichboecks, soe van olst gewontlick is. [1])

Item nyemant en sall des nachtz, wanner die sonne onder is, verbaiden waipen draegen anders dan der stat knechte ind der stat huerwekers, by X ponden; ind wie dat anbrechte, sall dairaff hebben V ℔.

Item nyemant sall lange zwytser messe of twysnyder [2]) draegen by II ℔, dat onse burger off inwonres syn.

§ 46. Int jair ons heren M V^{c} op Sente Peter ad Cathedram syn die scepenen eyndrechtlick averkomen ende hebbent mit eyn ordell geslaten. Soe wie achter desen daige van onsen borgeren ofte inwoenren voir onser gerichtbancken in tegenwoirdicheit des gerichtz voir schade, scholt of der stat broicke een onscholt wedden ind in den gerichte dairby bleve ende dairmede alsoe van der banck gienge, wert dan saicke dattat gerichte denselven contrarie avergaen konde, dat den gerichte genoich were, dat he die onscholt tonrechte gebaden hedde, die broickten der stat XL ponde; ende dairtoe en sall dieselve van den daige an voir onsen gerichte nyet mere togelaten worden ennige onscholt ofte tot getuichnisse te doen ontfangen werden. Ind soe wie oick alsulck qwaden onscholt mit synen ede bestedichden, die sall dan dairenthendens verboert hebben syn twe vorste fyngeren van synre rechter hant.

§ 47. In den jair ons heren duesent vyf hondert ende sess op Sunt Peters dach ad Cathedram hebben die scepenen gelaift. Soe wie in onser stat vryheit gepent wurt

---

1) De beide items, welke in B. in deze § nog volgen, ontbreken in R.

2) Een latere hand voegde in B. hier nog een wapen bij, waarvan ik den naam niet lezen kan.

mit onsen gericht, sal pande geven of pantkiringe doen of betalen. Wer dat jemantz versmade, sal die pender dat gichten an den richter in der tyt ende die richtere sullen alsdan den versmeder des rechtz mit peenen dairto doin gebieden tot XL pondt, alss men dat na der stat boick gewontlick is te halden. Ind wer dairenthendes hie anderwerf geeyscht van onsen gericht ghiene pande wolde geven noch pantkiringe doen noch betalen, sal men dat richten als gewalt.

§ 48. In den jair ons heren duysent viff hondert viff ind dertich op avent Petri ad Cathedram sin de gemeine schepen averkomen ind hebben mit ein ordell geslaten. Alsoe diverse geistlicke personen, cloistere, convente, canonicke, vicarien, priesteren, gasthuser, gilden ind alle ander personen, gemortificierde guder hebbende, uyt mannigerhande onderpande binnen onser stadt vriheit ind gebiede gelegen jairlicksche renthe gevestet sin, derhalven dat zy dieselve onderpande omb tot oere betalinge to geneken verwinnen ind by der kersen beholden, wairdurch die stadt an oer dienst darmede mercklick geschweckt is ind noch meer geschweckt moicht werden; dat dairomme uyt desen ind meer anderen oirsaicken van nu vortan dieselve personen alsodanen verwonnen onderpande binnen iair ind dach van datum des verwins wederomme an die wertlicke hant brengen ind verkoipen sullen, bij eine pene van XL ponden onser stadt daraen to broicken, ind die an alsodane onderpande to verhailen, off wair dat der stadt idt gelegenste is an anderen oeren guederen. Ind ingefall zy die onderpande binnen der vurscr. tyt niet en verkofften, sollen sie die vurscr. broicke gelden ind niettomin dat onderpandt binnen sees wecken dairnae noch by XL ℔ verkoipen, ind alle so lange tot allen sees wecken in ein broicke van XL pondt verfallen sin, hent ter tyt toe ind also lange dat onderpandt an die wertlicke hanth gebracht ind verkoifft is.

§ 49. Anno XV^{c} ind XXXVI op avent Petri ad Cathedram sin die gemeine schepen averkomen, dat van nu voirtan, wanneer ennige rechtforderinge angeheven ind verwin geschiet is, darup dan ennige betalinge geschiege, dieselve rechtfurderinge ind verwin sullen bliven van

voller werden hent totter lester betalingen toe voir die somme as dan noch schelde ind restede, niettegenstainde noch hinderende alsodane betalinge.

§ 50. [1]) Wie brouwet, die en sal niet tappen, ind wie tappet, die en sall niet brouwen, by einer peenen van viff ß, so vaicke yemantz dairtegen dede.

§ 51. [2]) In den iaer ons heren XV^{c} XXXVI op Sent Peter ad Cathedram sin die schepenne ende raedt einpartelick averkomen. Soe wat vissche van buten totten merckte alhier binnen Zutphen van den huysluyden koemen ind gebracht werden, dat dieselve niemantz van onsen visscheren ader die vischkoepensschap gebruicken noch burgere die an sich coepen noch voerkoep daerin doen sullen, omme naederhant die dan onsen burgeren offte inwoeneren vort te verkoepen, noch dieselve in oeren cupenen ofte bencken te laiten leggen noch leggen by eenre penen van twee ponden, soe vaecke dat iemantz dede.

§ 52. Anno XV^{c} XLIII op dach Petri ad Cathedram sin die gemeine schepen averkomen ind hebben mit ein ordell geschlaten, dat zie achter diesen daige der stadt koer ind broicken nae verhaell ind befinde der saicken berichten willen [3]); to verstaen, wen men dat verhaell averbrengen moicht, sall der stadt gelden dubbelde koer, daer tgerichte in der tyt to verbonden sall sin tselve to versuecken.

§ 53. Anno XV^{c} XLVI opten Sondach nae Petri ad Cathedram is by die gemeine schepen averkomen ind mit ein ordel geschlaeten. Off yemant enigen binnen onser stadt off stadt friheit van den leven ter doit brechte, den men et verhael averbrengen konde, soe veer men den bekomen kan, sall hie sin hoichste verboert hebben; ind ontqueme dieselve mit sinen lyve, sall hie der stadt hondert goltgulden gebroicket hebben ind en sal binnen onser stadt friheit niet koemen, eir hie mit dat bloet [4]) versoent were, dan up den dach hie mit den bloede soende ind dat up geleide. Ind wan hie dat bloet

1) § 50 staat in B. tusschen § 49 en § 52 en is met dezelfde hand geschreven.

2) Door welke omstandigheid deze §, welke door mij aan R. ontleend is, niet in B. is opgenomen, heb ik niet kunnen ontdekken.

3) Wat hier verder volgt, schijnt in B. te gelijk met de volgende §, dus in 1546 geschreven te zijn.

4) Aldus in R. In B. „bloeut."

versoent hiefft, soe sall hie daernae noch binnen iaer ind dach binnen der stadt friheit niet komen; ind voert oick so lange daeruith bliven, hent hie sin koer betaelt hieft. Ind ditselve sall oick alsoe verstaen werden, off iemant frembders onser burger enich buten onser stadt friheit van den leven ter doit brechte. Ind ingelicken, off die eine burger den anderen buten derselver friheit van den leven ter doit brechte. Dan brechte iemantz den anderen ter doit, als vurscr., doch den men dat verhael niet averbrengen konde, sall alletyt staen totter schepen redelicheit; vurbehalden doch off iemantz van der stadt wegen geschlagen wurde, sall ingelicken nae qualiteit der persoenen ind der daet oick staen totter schepen redelicheit.

§ 54. [1]) Anno XV^{c} XLVI opten Sondach nae Petri ad Cathedram is by gemeinen schepen averkomen ind hebben mit ein ordel geschlaeten, dat van nu vortan niemant achter diesen daige mit enich spiell by daige off by nachte omb gelt in den budell to stecken spoellen sall. Dede dat iemantz by daige, sall der stadt dairan gebroicket hebben vier pont, ind by nachte acht pont. Wie tselve in sinen huse gehengede ind toliete, sall oick alsoe gebroicket hebben, gelick die spoeller. Dan wil yemantz int gelach spoellen, mach hie doin tot ein vierdell wins off twie toe ind niet hoiger up einen dach to verspellen; uithgenamen up gasterie offte brulofften ter eeren, als die eine frundt den anderen ein mommekantze to brengen.

§ 55. [2]) Anno XLVI op Sondach nae Petri ad Cathedram sin die gemeine schepen averkomen, dat alle stades broicken vur diesen daege ingesat nae vermoige dieses kundichboicks sullen gedubbelt sin, twetten daer men suslange ein stadtponth gebroicket hiefft, sal men nu vortan twie ponth gebroickt hebben.

§ 56. [3]) Anno XV^{c} XLVII opten XX^{ten} February vur Petri

1) Bij deze bepaling staat in B. „mutatum."

2) Deze bepaling staat zoowel in B. als in R. vooraan in het handschrift. Zij is in B. geschreven met dezelfde hand als § 54 en § 57.

3) Deze bepaling, in R. en Z. voorkomende, is in B. niet opgenomen. De oorzaak van dit verzuim is mij onbekend.

averkhoemen, dat, off eenighe wynweerde, wandtschniders off dergelicken koeplude ennige burgeren off inwoeneren borchden ind in oeren boecken schreven, dat dieselve sullen verbonden sin die schult to maenen ind mit recht to furderen binnen thien iaeren, naedat sie gemaickt is, so veer die schuldeners binnen landes sin. Indien sie sulx niet en deden, sall die schult van onwerden geacht werden.

§ 57. Anno XV^{c} XLVIII op avent Cathedra Petri by den schepen averkomen, dat men van nu vortan in die voerstede, als die Laerpoirte ind Hospitailspoirte, giene huse offte barge mit enigerlei weeck dack noch docken gedeckt hebben noch halden sall. Ind soe veer die yemandtz hedde, sall dieselve tusschen dit ind Victoris niestkomende affbrecken by eine pene van XL stadtponth. Ind indem sulx niet geschege, sullen die schepen ind raidt tselve aff doen brecken op die kost van ongelicken, ind all evenwael sullen sie XL stadtponth gebroickt hebben.

§ 58. [1]) Item, dat niemant achter desen daige enich steen uithfueren sall buten consent des gemeinen raitz, wilcke consent oick niemantz gegeven sall werden, ten weer dat die stadt oer gerechticheit dairaff krege, by ein pene van X ß. Ind soe lange men enige steen hierbinnen bederfft, en sal men gien steen laiten uithfueren. Ind die also gegont wert uith to fueren, sall des ein teicken van den renthmeister haelen. Ind van ellick dusent steens uith to fueren, sal die stadt vur oer gerechticheit hebben ein ort daelers.

§ 59. [2]) Anno XV^{c} XLIX' op avent Petri ad Cathedram by den schepen averkomen, dat niemant mit enigen roeren off bussen binnen offte buten der stadt friheit nae enich fogel offte beest, wilt offte taem, schieten sall by einer peenen van viff pondt, soe ducke yemantz dartegens dede; dan wolde yemantz voegel schieten, mach hie mit baegens schieten.

§ 60. Op dach vurscr. [3]) oick by den schepen averkomen,

---

1) Bij deze § is in B. het woord „mutatum" geplaatst.

2) Bij deze § is in B. „vacat" gevoegd.

3) In R., waarin § 59 niet voorkomt, is de dagteekening dezer § herhaald.

dat giene frawlude van onssen burgersschen ofte inwoeneren achter desen dage varssche fissche verkoipen offte vele opten marckte hebben sullen, by einer penen van V ß; dan sie moigen wail gesalten offte seevissche veil hebben, staende van den loepen, kuepen offte manden, daer varssche vissche veile inne zin. [1])

§ 61. Anno XV^{c} ind vifftich op avent Petri ad Cathedram by den scepen averkomen. Soe wanneer enige kuntschappen vur scepen ind stadtgerichte beleidt ind examinert sullen werden, sall die ancleger [2]) sin anspraicke vur dem gerichte schrifftelick off muntelick tot sinen koer doen ind dairmede affwicken, alsoe dat die getuych a part ind allein in affwesen des anclegers [3]) van den schepenen examinert moige werden. Ind sullen alsdan die scepen up alsolcke gedane anspraicke den getuych flitich examineren ind daerby hon nae gestalt der saicken, circumstantien derselver ind oersaik siner witschap onderfragen. Wilcke getuych muntelick offte schrifftelick oick tot sinen koer up dieselffste anclaigt sine antwort doen offte inleggen sall ind daerby up sgoenen, des hem soe derhalven asdan van den gerichte widers gefraiget wurde, sine wetenschap seggen; offte, indein hie sulx tdoin niet schuldich en were, mach hie tselffste mit rechte ind redelicken oersaicken bedingen ind ter schepen claringe brengen.

§ 62. [4]) Anno XV^{c} LI op Sunt Peters dach ad Cathedram sinnen die gemeine schepen einpartelick averdraigen, dat alle die saicken, die die schepen iaerlix insetten, sullen die secretarien binnen XIIII daige dairnae in den fransinen boicken, dair men hem dat heit inschriven, toe boicke stellen ind die concepten niet lange laiten liggen. Desgelix oick van alle ander saicken,

---

1) In R. is hier nog bijgevoegd:

„Noch verdragen ind by den schepenen ind raeth averkoemen, dat sich niemant der stadt waeteren mit fisschen off anders kroeden sall dan die daerthoe berechtiget is, vorder dan vann oldtz gewoentelick is, bij ein peene van X stat ß.

2) In R. „anlegger."

3) In R. „des clegers."

4) Deze bepaling, vooraan in B. geschreven, is de jongste bepaling, welke in dit handschrift voorkomt. Van dezelfde dagteekening zijn in R. en Z. andere bepalingen welke hierachter door mij zijn opgenomen.

beroerende der stat offte der lantschappen in lanthdachferden offte enige ander besendenge offte wat saicken der stadt ankomen moichten ind der stadt angelegen wer ind concepten daervan gemaict weren, sal men to prothocolle setten. Ind soe veer daer giene concepten van gemaict wurden, sal men dieselve saicken vur memoriale offte gedechtennisse in den prothocolle schriven mit ein nota in margine, dat men die ter behoerlicker tyt, wanneer idt noet geboert, mach wetten to finden.

B.

BEPALINGEN, IN HET STADSBOEK OPGENOMEN

in de jaren 1412—1470 en 1530.

§ 1. [1]) In den iare ons heren dusent vier hondert tweleff up Sunte Peter ad Cathedram hebben averdragen die meyne scepene van Zuytphen, dat nyemant van den scepenen ende raede noch van der stat geswaren gesinde up enige daghe gaen soelen, tsy van staets koeren off van staets anderen saken, daer die scepene van Zuytphen aensprekere off sint ende hem van der stat wegen onderwinden, ten were dat et enen selven anginghe off sinen wive off kinderen, by enre penen van vyff ponden soe dicke als dat geschiede. [2])

---

1) De §§ 1, 3 en 4 staan in V. bijeen tusschen § 63 en § 64 van het stadsboek.

2) Zoowel in het kondichboek als in het stadsboek ontbreekt eene „overdracht" van het jaar 1414, welke mij echter belangrijk genoeg schijnt, om hier op te nemen. Zij is in afschrift bewaard in een perkamenten brief, thans nog berustende in het gemeentearchief (Register n°. 301). Het woord „vacat" is er bij gevoegd. Deze overdracht luidt:

„In den jaire ons heren dusent vier hondert ende viertien in der maent van Novenber hebben die scepene, raide ind die gemeynte der stat van Zutphen averdraigen ind willen, dat die burgermeistere in der tijt nu vortan alleweigh omb gemeyne oirbair ind eer der stat van Zutphen sullen bewairen off doin bewaeren ind berichten die puncten hirnae beschreven, als broit, wijn, bier, vleyssch, visch, waigen, gewicht, mathen, backen, tappen, brouwen ind alle stucken, die in die puncten vurscr. draigen moigen; voirt der stat graven, vysscherien, weide, markede, weite, rogge, koren ende van allen zaiden, ind vort van gansen, van voigelen, van hoenren ende dat an desen puncten dergeliicke oick andraigen mach; dese vurscr. puncten die tq zaiten ind to ordinyeren totten gemeynen oirbair end eer der stat Zutphen ind onsen burgeren.

Vort soe sullen sy doin bewaeren der stat poirten, weige, straiten, soe verre onser stat gericht gheet, dairt ten meesten oirbair behuedt ende bewairt sy, soedat die verkene noch andere beesten noch nymant anders dair hinder offte schaide an en doe.

Vort sullen die burgermeistere vurscr. in der tijt berichten ende doen bewaeren alle puncten ind saicken, die der stat van Zutphen geschien moigen van beveill der burgermeister ampt vurscr., ende dese burgermeistere in der tijt vurscr. mogen ende sullen van der stat wegen gebieden ind doen gebieden eynen itlicken, die van onser stat onderzait ind gerichte is, to doen ind to laiten alle puncten, die sy on gebieden off doin gebieden, by eenre boiten, die in oire burgermeister ampt draige. Ind wes boten, die in oeren ampte vervallen, die syn den burgermeisteren in der tijt ende die moigen sy wt doen

§ 2. [1]) In den iaer ons heren duysent vier hondert soeventien up den heyligen Palmavont averdroghen die ghemeyne scepen ende raet der stat van Zutphen, dat die averste rentmeister der stat van Zuitphen in sinen rentampte alle iaer enen van onser stat toernen zal doen decken

---

penden onbeclaigt, synt etende pande, to verkoipen an den achtenden dach, vluttende pande to verkoipen aver dwersnacht; dat is to weten, dat sy niet hoiger gebieden en moigen dan tot twien ponden to tot oirre behoift.

Ende wer dat saicke, dat ymant, die van onser stat gericht ind ondersaite is, sijn hande dairvoir steke mit wederstant off oeren knechten, den syt bevelen, wert saick dat sijt den burgermeisteren selver deden mit daide, so wert om XL ℔ ter stat behoiff ind des nyet to en laiten, wert myt wairden off mit onhaiffschen wairden off mit druwairden, so wert om XX ℔ der stat behoiff ind des nyet to laiten; wert oick oeren knechten ind wert mit dade, so wert om XX ℔, wert oick mit wairde off mit onhaiffsche wairde off mit druwairde, so wert om X ℔ tot onser stat behoiff ind des nyet to laiten, also verre als men dat mitter stat geswaeren knecht ind mit anders gueden getuyge avertuegen mocht na onser stat rechte. Nochtant so solden zy den burgermeisteren oft oeren knechten beteren, die sich hirinne ontgingen, tot onser scepenen klaringe.

Alle die puncten vurscr. sullen die burgermeistere vurscr. in der tijt doen hueden ind verwaeren tot oirbair ind eer onser stat ende der gemeynten bi den ede, die sy onser stat gedaen hebben, na oirre machte; ind voirt upt verbeteren der scepenen ind raide der stat van Zutphen ende tot oeren wederseggen."

In handschrift G. vangen de bepalingen, ontleend aan „die Zutphensche stadtrechten ende statuten" met een voorschrift over de burgemeesters aan, dat ik hier in verband met het voorafgaande opneem:

„Wij, richter, burgermeisteren, schepenen ende raedt der stadt Zutphen doen kondt allen luyden, dat wy met onsen gueden luyden van onser gemeente overdragen sijn, dat wij, richter ende schepenen, daertoe setten willen als voortaen onser stadt twee burgemeisteren, alsoo dat elck van hun twee jaer burgemeister wesen sall; ende alle jaer tot Sint Peters misse sullen wy den oldsten mit eenen anderen versetten, ten waere dat haerder eenich van beyde by tyde afflyvich worde. Ende dese twee burgemeysteren sullen versien, verwaeren ende berichten alle dingen, soo int burgemeesterschaps ampt sich dragen, als burgemeesters in anderen goeden steden doen. Voort, waer die burgemeesters commen ende daer doen, dat sy vant burgemeesterschaps wegen schuldich syn te doen by hueren eede, wie dat dan daer een handt voor steeckt, om dat te keeren mitter daet, die verliest der stadt keur als vyftich (lees: viertich) pondt, ende wederomme dat mit woorden verboode off hem snoode off ongehoorsaeme woorden off vuyll woorden daervan spraecke heymelick oft openbaer, die wijst de stadt op XX pond, des hy hem voor ons dat met goeden getuygen bewijsen mochte. Voort soo mogen zy elcken man gebieden te doen ende te laten by sijnre boeten in saecken, die heur ampte dragen; ende wie dat sulx niet en doet ofte laet, als hy dat gebiedt, die verliest syn boeten, daerby dieselve hem dat geboden ofte verboden heeft."

Ofschoon het handschrift G. tot de 17e eeuw behoort en de schrijfwijze daarmede in overeenstemming is, schijnt de bepaling zelve, aan welke eene dagteekening ontbreekt, ouder te zijn dan het voorschrift van 1414. Ik geloof, dat ze nog behoort tot de tweede helft der 14e eeuw en ouder is dan die bepalingen van het kondichboek, waarin de burgemeesters voorkomen.

1) Deze bepaling is in V. opgenomen midden in § 61 van het stadsboek, welke § over timmering handelt. Zij heeft tot opschrift „dat men onser stat toern zal decken."

ende onder enen gueden dichten leyen dake brenghen tot onser stat bester orber ende nutheit. Wert, dat enich rentmeyster dat versumede ende des niet en dede, die were vervallen van sulken precium, soe hem in den jare an der stat verschenen were van syns ampts wegen vurscr., then weer zake dat den ghemeynen scepenen ende rade eyndrechtelic des averdroeghen, dat men die tymmeringe up enich iaer ontberen mochte ende wolde. Ende dit sal duren stantachtich, thent alle onser stat toerne gedecket ziit, als vurscr. steit. Ende dit is averdraghen ende mit enen ordele geslaten, soe recht is.

§ 3. In den iaer ons heren duysent vier hundert achtien des Wonsdags vur Sunte Peter ad Cathedram hebben die scepene ende raet gesat ende averdragen, dat men up den heiligen dach, die van der kircken gesat ende gebaden is toe vieren, ghein goit vercopen en sal up ein hoeghen, daer scepene aver sitten zoelen in gerichte.

§ 4. In den jare ons heren dusent vier hondert neghentien up Sunte Mathijs avont hebben die scepene ende raet der stat van Zuitphen averdragen ende gesat, dat binnen Zuitphen en ghien scephen noch raet mit sins solffs live sal ummegaen ter lude huys te ghaderen dat gelt van den hoppencyse off van den biercyse off van den broetcyse. Ende dat is geslaten mit enen ordele by den scepen ende rade vurscr.

§ 5. [1]) In den iaer ons heren duysent vyr hondert twintich up Sunte Peter ad Cathedram doe averdroegen die scepene ende raet van Zuitphen eyndrechtelic. Soe wie dat scephen off raet tot Zuitphen gecaren wurt, die sal sunder wederseggheu coemen vur die banck, soe vroe men hem dat weten leet, ende doen dar dan syn eytspul, soe recht is. Weert enich man dat weigerde ende niet en dede, die breke der stat virtich pont; nochtant sal die koer stantachtich bliven. Ende soe moghen dan die scepene gebieden by penen denghenen, dat hy comen sal ende doen sin eytspul, hoe groet die scepene dan die pene averdraegen.

---

1) De §§ 5—24 zijn geschreven op eenige bladen, welke aan het eind van handschrift V. waren ledig gelaten; de tijdsorde werd daarbij niet altijd in acht genomen, zooals natuurlijk is, daar verschillende schrijvers de ledig gebleven ruimte gebruikten.

§ 6. In den iaere onss heren duysent viir hondert twintich up Sunte Peter ad Cathedram hebben die scepen ende raet van Zuitphen ingesat ende averdragen. Als soe welc minsche renthe binnen Zuitphen vercoept off binnen der vryheit, die sal dat erve noemen, daer men die renthe wt vercopet, ende derre renthen nerghen anders an te verhalen dan ant vurbenoemde erve.

§ 7. [1]) In den jaer ons heren dusent vier hondert ses ende twintich op Sente Peter overdrogen schepen ende raet ende mit enen ordele beslaten. Wert zake, dat enich man, die gecaren were scepen offt raet ende dan sin burgerscap upgheve off die dan vemescepen wurde, die man sal der stat gelden ende breken twewerve tachtentich punt, et en weer dattet hem zulke bewiselike noetsaken deden ende onsen scepenen die alsoe onderwiseden, dat men hem derre koeren ende penen billixt verdragen solde ter scepen claeringhe.

§ 8. [2]) Voert, soe hebben die scepene mede averdragen ter selver tyt. Weer enich scepen off raet, die onhavessche worde off scheldeworde zeghede in der cameren off in anderen enighen steden, daer die scepene ende raet vergaedert weren, denghenen sal die richter terstont hetten affgaen; ende men en sal van der stat weghen en gheen gerichte doen eer der tyt, dat die vorscr. koer wtgericht is na onser stat condichboeck. Ende wert, dat die richtere dat tot eniger tyt versweghe ende denghenen, die alsulke onhovesche off scheldewoerde geseget hedde, niet en hiet wtghaen, die richter solde daeromme onser stat gelden vyff pont; nochtant sal men denghenen aff doen gaen ende in die camere niet weder te comen thent der tyt, dat hy sinen koer versat hedde. Ende den kuer sal hi ommers besetten binnen den irsten acht dagen, als by twivoldigen kuer.

§ 9. Voert soe hebben die scepen ende raet ter selver tiit averdragen. Weert, dat onse richter enigen scepenen off raet enighe woerde bevele te segghen nae gewoenten der camere, die woerde sal hii seggen off ein ander

1) De §§ 7—11 zijn onmiddelijk achtereen en met dezelfde hand geschreven.
2) Deze bepaling komt ook in H. voor.

um sinre bede wille vur hem, off hii zals hem affnemen, soe recht is, dat hiis niet gedoen en kan, als by viiff ponden.

§ 10. Voert hebben sy averdragen ter selver tyt. Wert dat enighen scepen offt rade enich ampt bevolen wurde van der scepen weghen, die sal dat doen sonder wederstant by twintich ponden.

§ 11. Voert hebben die scepen ende raet mede averdragen. Achter den mael, dat de caemer geslaeten is ende de richter syne saeke angehaeven heft, dat dan malk swyge ende nymant in des anders stemme en kalle, eer men hem vraeget, by eenre penen van enen oelden Vleemschen, den de richter van stont maenen sal, eer men wt der caemeren geet, by dubbelden koer; ende des nymant te laeten, want dit myt enen ordel geslaeten is.

§ 12. [1]) In den jaer van XL soe syn die scepenen ende raet des eendrechtlic averkomen ende hebben dat voert geslaten mit enen ordell, dat alle jaer voer Sente Peters dach ad Cathedram twe van den scepenen ende rade, die oer scepenen maeltyt niet gedaen en hebben, oer scepenen maeltyt doen soelen by eenre penen van XL ℔. Ende weert sake, dat yemant van den scepenen off rade om vertoch bede, die solde daerom gelden XL ℔.

§ 13. [2]) In den jaer van XLV des Vrydaigs na belaken Paesschen soe syn die scepenen ende raet eendrechtlic averkomen ende hebben dat eendrechtlic voert mit enen ordell geslaten, dat men nyemandt bussen, donrekruydt, pijle noch tenten lenen en sall.

§ 14. [3]) In den jair ons heren M^{mo}CCCC^{mo}LII up Sunte Peters dach ad Cathedram, doe is gelaeft ende aeverkommen by scepenen ende by raede. Weert, dat ennych scepen off raet, de een echte wyff hedde, ennyghe ander deerne mit kinde maeckden of by deerne leghe, dat men in der waerheit wuste off bevynden kunde, die

---

1) Deze bepaling is in V. geschreven met eene hand, waarmede ook aanteekeningen uit de jaren 1430—1442 geschreven zijn. Het jaar XL is dus 1440.

2) Deze bepaling volgt in V. onmiddelijk op § 12.

3) De §§ 14—20 zijn in V. met dezelfde hand geschreven, doch niet naar tijdsorde. De volgorde is deze: §§ 17—20, 16, 14, 15.

solde wt den raede bliven alsoe lange, hent hem die scepene baeden senden, ten weer dat hie dat mit sinen ede behoelden wolde, dat hie an der deernen gien scholt en hedde, dar hie medde berochtet weer. Ende dit an te ghaene nae desen daege.

§ 15. Item weert saeke, dat ennych man of vrowennaem, die besueckt weer, dat den scepenen kondich weer, schowt bekennen wolde, soe en sullen die scepenen den breif nyet besegelen voer deer tyt, dat die breif geclaert is nae deer gewoente der cameren, ten weer dat die besuecte syn behoelt daertoe dede, dattet gerechte waerachtige scholt weer.

Voert weert saeke, dat ennich man of vrowe ennyge scholt bekennen wolde, dat den scepenen ghyne waerachtige scholt en [1]) duchte wesen, zoe en soelen die scepenen die brieve oeck nyet besegelen voer deer tyt, dat die brieve nae gewoente der cameren geclaert sijn, ten weer oeck saeke, dat dieghoen, die de breve bekennen wolde, syn behoelt daertoe dede, als voirscr. is. [2])

§ 16. Weert dat een scepen vochte tegen enen scepenen of raet of een raet tegen enen scepenen of raet ende den anderen blaew of bloedich qwessede, et geschieden waert gescheiden of mit waepen dat geschieden, die verloer synen scependom ende den raet. Sloege oeck een scepene of raet de ene den anderen mit eenre vuest, die breckt XL pondt ende en sal bynnen enen jair in onsen raet nyet kommen. Dit is geslaeten mit enen ordele anno LIIII° op Sunte Mathias avent.

§ 17. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^LV^to^ up Sunte Peters dach ad Cathedram syn de scepenen ende raet

1) In het handschrift „ende."

2) In handschrift V. (het Vale boek) vindt men op een blad, dat aan de genummerde bladen vooraf gaat, nog eene aanteekening omtrent een voorval in het jaar 1452. Daar wordt medegedeeld, dat de hertog van Gelre „up Dinsdach nae Viti et Modesti martir." van dat jaar „in syns solfs personen hielt ende zat bynnen Zutphen voir onser wijntavernen te vreden een aepenbair heymael". Deze aanteekening is afgedrukt in de verhandeling over „het hyemael", opgenomen in de verhandelingen van het genootschap „*Pro excolendo jure patrio*" Deel I, bl. 425 en 426. Het afschrift, dat daarvoor gebruikt werd, was niet geheel nauwkeurig. Voor „vieren een aepenbair heymael" leze men „vreden een aepenbair heymael"; voor „rutere" leze men „rittere."

umme deer stat ende burger zaeken, de hem te berichten hoeren, te korter te enden, eendrechtlik averkomen ende hebben mit enen oerdel geslaeten, dat elk richter syn gerichte klaeren sal bynnen XIIII daegen daernae, als syn gerichte ute is, bi eenre penen van enen ponde, alsoe dicke alst we versuemden. Weer oeck sake, dat die richter, die afgegaen weer, vermaeninge dede dat gerichte te claeren ende die richter, den hiet vermaenden, dat gerichte te claeren nyet voirnemmen en wolde, die breke oeck een pondt, ende des nyemant te laeten.

§ 18. Item elk richter sal bynnen synen gerichte wtrichten alle saeken, die in synen gerichte vallen ende angehaeven weerden, by eenre penen van enen ponde. Weer oeck saeke, dat ennych saeke alsoe gelegen weere, dat den richter duchte, dat sie nutte gescheiden weere, die mach die richter driewerf versten ende nyet meer. Ende hie mach daertoe schicken twee of drie wt den raede, wen hie wil; die sullen die saeke verhoeren ende vervaeren by enen ponde, ende brengen dat wedder an die scepenen, of sie des nyet scheyden en kunnen; ende soe sal men in densolven gerichte die saeke wtrichten, bi der penen voirscr. Weer oeck saeke, dat die richter die zaeke geerne voernemmen wolde ende ymant van scepenen of raet wedderstant of hynder daerinne dede of daer nyet to sitten en wolde die zaeke te eynden, de weren des elk umme een ℔, alsoe dicke ende vaeke als sie dat deden.

§ 19. Aeverqwemen doch scepenen ende raet eenpertlike ennyger zaeke, die nyt uutgericht en were, die mochten de scepenen ende raet versten ende staen laten; anders soe salt alletijt een moegen keren, want dit mit een oerdel geslaeten is.

§ 20. In den jaer ons heren M^{mo}CCCC^{mo}L sexto up Sunte Peters dach ad Cathedram syn die scepenen ende raet mit malkanderen eenpertlike aeverkoemen, dat wanneer een burger of ingeseten den anderen heft bieden doen ende toespreckt voer der banck voir schaede of schult, soe sullen die richter sonder ander intreck van heerkommen der saeke der zaeke richten, alsoe dat men antwert up die claege *jae* of *neen*. Willen die gebae-

den syn ummers heerkommen der saeke vertellen, soe sullen die richter die saeke versten ende seggen, dat sie voir de gemeyne scepenen kommen ende vertellen dair oer saeke. Meer men sal die lange materie nyet schriven laeten, meer slichtes *jae* of *neen* antwerden.

§ 21. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXII op Sunte Peter ad Cathedram is men aeverkommen, dat een scepen off raet, de syne scepene maeltyt denen sal, nu voertan nymant ten etene bidden noch hebben en sal dan allene onse scepenen ende raet, den praest ende deken, de kirckmeistere ende den schulten ende onser stat gesynne, de men op Sunte Peters dach te hebbene plecht, ende nyet vorder. Ende als men den roetert eet, en sal he nymant bidden noch hebben dan de vors. syn, ende daerto synen ende synre huesvrowen vaeders, oer zoens, oerre dochter mans ende oer broeders, off se de hebben, ende nyet vorder. Ende [1]) nae der middaegs maeltyt en zal en scepen off raet vorder gyne gaste bidden opte cost, de aeverlopen is, noch nye cost doen reden by XL ℔, then were dat he eyne bruyt te gaste hebben solde, de mocht he bidden mitten naesten nae der stat boeck ende nyet vorder. Oeck en sal he noch oeck nymant van synre weghen van ymande, de hem vorder is dan voirs. is, gyne gifte noch geschencke nemmen als totter maeltyt, by XL ponden an elken puncte vors. te breken, wtgesacht off hem van bynnen of van bueten ennych wilbrede gesant wurde, dat he dat nemmen mocht. Ende dat ierste de scepenen off raet nae synre maeltyt wedder ter caemeren kompt, soe sal he myt synen ede beholden, dat he de vorscr. puncte alsoe gehoelden ende ghedaen hebbe.

§ 22. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXII op Sunte Peter ad Cathedram syn de scepenen ende raet eenpertliken aeverkommen, als dat nu voertan alletyt de richtere van onser stat mytten maercktmeisteren op oeren eet medde opseyn ende waeren sullen den vleisch-

---

1) De volzin, welke met dit woord aanvangt, schijnt met eene andere hand geschreven dan het begin dezer §.

merckt ende vischmerkt temelick ende geboerlick geregiret te werden. Ende sullen oeck een opseyn ende verwaeren hebben op dat broet, groff ende kleyne, dat men dat bynnen onser stat ende onser stat vryheit guet ende nae gewichten backe, daer siet nae den koep van den zaede op setten sullen. Ende sullen de broecken, de hyrynne vallen, op oeren eet te behoeff onser stat inwynnen, gelyck anderen onser stat broeken. Ende weer saeke, dat de richtere versuemlick hyrynne bevonden wurden, solden se solfs de broeke, de se alsoe versuempt hedden, gelden ende betaelen, welke broeke de volgers dan van hem inwynnen sullen, gelijck vorscr. steet; ende in elken gerichte sullen se te mynsten vierwerve dat broet wegen, elk puncte voirscr. by der peen van twen ß.

Voert sal men alle jaer nae gewoente deer caemeren wt den raede twe daerto kiesen, de een opseyn hebben ende bewaeren sullen de waeghe, gewichte, maeten ende alle kremerye ende pennynckwerde, de men by maeten ende by gewichten vercocht, ende de maerckten, daer men sulks verkoept, te schicken ende te regieren. Ende soe wes broeke in den ampte vallen, sullen se op oeren eet an de richters brengen, de broeke te behoef der stat in te wynnen, geliken anderen onser stat broeken. Ende weer saeke, dat de verwaerres oeck versuemlick daerynne weren, sullen se de broeke solfs daervan gelden, gelijck vorscr. steet.

Item noch sal men nae gewoenten deer caemeren alle jaeren twe wt den raede kiesen, de mytten weydemeisteren op deer stat weerde, visscheriën, weghe, dyke, tuene, hoefde ende holt bueten Zutphen, wtgesacht den Mersche, den Ossenweerde, een opseyn hebben sullen, alsoe dat sulks onverderft ende in raeke blive vor verkene off ander beiste, ende dat se de broeke daervan oeck op oeren eet anbrengen ende dat gebreck an de scepene ende den rentmeister brengen, sulks verbetert ende gemaeckt te weerden.

Item soe sullen onser stat burgermeistere de sendebrieve ontfangen ende de baeden ende gaeste van bueten te beschiede helpen in saeken, de bueten gerichts an se kommen, ende sullen geleyde geven ende

der stat poerten, mueren, toerne ende graeven doerseyn ende de straeten bynnen deer stat regieren ende der stat Mersche ende de rentmeister den Ossenweert waeren, ende sonderlinge daerto seyn, dat nyemant opter stat wiede gyne perde noch haeve opslaen off hebben en sal te gynen tyden van den jaer dan allene onse burger ende inwoenres, ende gyne haeve anders dan de sonder argelist wynters ende zoemers hyr gevoedt ende gehoelden wirt. Ende schiedent daerenbaeven, dat solden de burgermeistere an de richtere brengen ende de richtere sullen de broeken inwynnen, gelyk anderen onser stat broeken. Weer sulks oeck geschiet by wetten ende oerloff deer weydemeistere, soe solden se van stont van oeren ampte ontsat wesen; weer oeck saeke, dat de burgermestere sulks wisten ende des nyet an de richters en brechten, soe solden de burgermeistere selfs de broeken daervan gelden.

§ 23. In den jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXII op Saeterdach nae Bartholomei apostoli syn de scepenen ende raet sementliken ende eenpertliken aeverkommen ende hebben myt enen ordel geslaeten, dat achter desen daege nymant, dat sy scepen off raet, laeven sal heymelick off aepenbaer vor ennyge gaste. Ende ditselve hebben de scepenen ende raet verwilkoert ende aevergegeven by den ede, den se der stat gedaen hebben, sonder argelist.

§ 24. Int jaer ons heren M^mo^CCCC^mo^ ende LXX^mo^ op Sunte Michaels aevent archangeli syn de scepene ende raet eynpertlike ende eyndrechtlike aeverkommen ende hebben mit eynen ordele geslaeten, dat nu voirtan elck rentmeister bynnen synen rentmeisterampte voir Sunte Peter, eer dan he afgeyt, den richter in der tyt in scriften aevergeven mach in eynre cedelen alle deghenne van scepenen off van raede, de hem van onser stat renten noch sculdich sin; ende soe sal de richter opten scepen off raet van stonden an by sinen ede sonder aflaten de pene laeten gaen nae gewoente der caemeren. Ende is dan saick, dat de scepen of raet de pene op sick kommen ende gaen leth thent XL ß toe, soe zal he sin precium verloeren hebben van den jaer, daerynne dit gescheiden, welck precium de rentmeister

dan ynnehoilden ende voir den burgeren rekenen sal, gelyck anderen onser stat renten ende broecken. Deergeliken oick zal de richter by sinen ede de pene vors. int helleboeck brengen, de de rentmeister dan oick inmaenen ende rekenen sal, gelyck anderen broecken. Ende weer saick, dat ennich rentmeister dit verswege ende den richter bynnen sinen rentmeisterampte de scult in maeten vors. nyet te kennen en geve, de en solde noch en mochte den scepenen vorder daer nyet aever claegen ende solde nochtant der stat ende elcker manne vuldoen ende maenen dan syne scult mit pendingen of mit anderen rechtforderingen, als he best konde ende mochte. Ende in aller maenieren ende gevoege als onser stat rentmeistere onser stat scult invorderen moegen aevermits sulcke cedelen an der richter hant te brengen, soe moegen oick alle amptluyde, de van onser stat tot ennygen ampten gesat werden, de scult inmaenen, de hem ennich scepenen off raet van oers amptz wegen sculdich wurt, daer de richter in der tyt by synen ede oick dan toe doen sal, gelijck vorscr. steyt, sonder argelist.

§ 25. [1]) Wanneer ennych man scepen off raet gekaeren is ende synen eet gedaen heft, soe sal he van stont, wanneer he ierst in de camer kompt, by densolven ede seggen, weer he oeck vemscepen sy. Ende weer he dan vemscepen, soe sal he dat jaer lanck sonder gichten off richten blyven sitten; ende soe sal men des naesten tokomenden iaers oen sitten laeten ende enen anderen in syne stede kiesen; want dyt oeck myt enen ordel geslaeten is.

Ende, want zedelick ende gewoenlic is, dat men andere heren ende jonckeren geswaerne in onsen raet nyet en plecht te kiesen, soe is myt enen ordel ge-

---

1) In V. werd wat hier volgt door eene hand uit de 15e eeuw bij § 118 van het stadsboek gevoegd. Deze aanvulling heeft geene dagteekening; daarom neem ik haar te dezer plaatse op. Zij schijnt met dezelfde hand als de §§ 21—23 en dus omstreeks 1462 geschreven te zijn. Misschien is de bepaling echter ouder; doch zeker jonger dan 1400. Hierop is niet gelet door *Mr. L. A. J. W. Baron Sloet* in zijne verhandeling over „*Zutfen voor het veemgericht*" (*van Al's* bl. 378) en door *Mr. R. W. Tadama* in zijne „*Geschiedenis van het veemgericht*" (Werken Maatsch. Nederlandsche Letterk. X bl. 86).

slaeten, dat men dat voert alsoe holden sal ende dat gyn scepen noch raet deer heren noch jonkeren kledynge draegen en sal.

§ 26. [1]) *Dotinckhem.* Int iaer ons heren dusent vifhondert ende dartych opten Saterdach post Letare Jerusalem wysden die scepen van Zutphen voer recht, dat ein halleff bedde den naegelatennen erve ende goede van bruderen off van susteren soe nae sall sin ende is, alz ein heell ende voel bedde; ende die bruedere off die susteren van den voellen bedde sullen schuldich wesen den gebruderen off susteren van den halven bedde rechte uytinge, scheidonge ende deylonge toe done van den nagelatennen deylberen guederen.

1) Deze bepaling is in V. achter § 81 van het stadsboek opgenomen.

III. OVERDRACHTEN VAN SCHEPENEN DER STAD ZUTPHEN UIT DE JAREN 1551—1569.

§ 1. [1]) Anno XV^{c} LI op Sunt Peter ad Cathedram sinnen die gemeine schepenne einpartlick averdraghen ind om den frembden man to verfurderen voer recht ingesat, dat nu vortaen, wanneer ein gast einen burgher in sin tegenwoerdicheit let baeden, soe sall die burger des morgens, wanneer unser heer Gott van der hoemisse geboert is [2]), voer dat gerichte koemen ind sall dem gast op sin anspraeck *jae* oft *neen* antworden. Kompt die burger alsdan niet, soe sall hie koemen des anderen daiges voer gerichte ongebaedet, by ein ℞. Ende kompt hie dan [3]), soe sall hie gelden dat ℞ ind die gast mach oen dan in sin tegenwoerdicheit off an sin woenstadt tegens des anderen daiges, wanneer unser heer Gott geboert is [2]), als vurscr., wedder laiten baeden. Kompt dan die burger dat darde gebott niet voer, soe windt die gast sin clegelicke guet. Dan queme die burger voer, op wat dach dan die burger kende den gast eenige schult, wat dan die burger den gast kendt, dat sall hie den gast betaelen binnen drien daegen ind niet langer, tzy dan aepen recht offte niet, oick niettegenstaende enige friheiden van marcten offte enige ander exceptiën van rechten. Doet die burger des niet, sall hem die gast nae den darden dach doen penden voer dat hie hem bekandt hiefft; ind die pande sullen wesen verwonnen, alsoe dat men sie to hanth verkoepen mach sonder

---

1) De hier volgende §§ 1—16 zijn ontleend aan handschrift R. Met uitzondering der §§ 6, 7, 9, 12 en 14 komen zij ook in Z. voor. § 17 is ontleend aan Z. en V.

2) De woorden „wanneer ..... geboert is", in R. voorkomende, zijn in dit handschrift doorgehaald en vervangen door de woorden „thegens thyn uren", welke ook in Z. zijn opgenomen.

3) Noch in R. noch in Z. staat hier het woordje „niet." Vgl. kondichboek § 60.

upbieden. Meer hedde die gast an erve offte ingelt gependt, dat erve offte ingelt sall die gast verfolgen gelick ein burger.

Ind ingefall jemantz alsoe einmaell gebaedt were ind des anderen daiges, um dat pondt tho beschudden, vur queme ind der anspraicken affschrifften begerden ind sich alsdan des anderen daiges mit contumacie verwinnen liete ind der anspraicken gien antwort geve, soe sall hie evenwaell dat ponth gebroeket hebben.

§ 2. Int jaer ons heren XV^{c} ind LIIII op Sunte Peter ad Cathedram hebben die gemeine schepen averdraeghen, dat men die pendonghe ind pantkeronghe halden sall opten Saterdaige aepentz rechtz. Dan weer alsdan hillich dach, sal men die holden den naesten werckeldach daernae, soe veer idt recht aepen were. Soe veer oick midtler tit dat geschlaeten wurde, sal men die holden den naesten gerichtzdaege, wanneer pendinghe ind pantkieronghe geschuyt, uithgesundert hierinne alle stadt saicken, die altyt oeren vortganck hebben up werckelldaeghe.

§ 3. Int jaer uns heren XV^{c} ind LIIII op Sunte Peter ad Cathedram hebben die gemeine schepen averdragen. Als wanneer nu vortan die eine den anderen mit rechte anspricht van inleidonghe nae erffhuyszrecht, vort pendonge schade ind scholt offte van enigen anderen saicken ind die ancleger sin anspraicke hoeger ind groeter maecte dan sin scholt off schaede beliepe ind den verwerer vermitz versuym, contumacie off anders vellich wonne, dat die ancleger niet meer winnen sall dan sin rechte witlicke, waerhafftige scholt ind alle schaeden, als hie mit rechte bewisen konde. Ind soe veer tusschen den parthien ennich onverstandt deshalven gefiele, dat tselve sall altyt staen tot verclaeringe ind redelicheit der schepen.

Desgelicken van allen anderen saicken, daerinne twist ind onverstandt, die voer den schepengericht tusschen den parthiën vallen off koemen muchten to geschien.

§ 4. Int jaer ons heren XV^{c} ind LIIII op Sunte Peter ad Cathedram hebben die schepen ordinert ind ingesatt. Wanneer ein gast onsen burger ansprickt om ein getuygnisse der waerheit tho geven, om dan den frembden

man to furderen, soe sall onse burger die getuychnisse vort geven. Dan soe vere hem die saicke soe eintelick niet voer en stonde ind uith der gedechten were, soe sall hie sin beraet moigen nhemen wes des anderen daiges, wanneer onser her Gott van der hoemissen geboert [1]), soe veer gein hillighe dach is; ind gien XIIII daige affschrifft van die anspraicke to genieten, om dan darup to antworden.

§ 5. Int jaer ons heren XV^{c} LIIII averkhoemen. Sprecke eine den anderen mit rechte an, daer geen schade noch schult en were, dan alleine umb ein getughnisse der waerheit ind die beclaigde uith eigener moitwillicheit, wrevelonge, versumenisse in [2]) verachtonghe des gebotz van wegen des gerichtz ind [2]) niet voer queme off koemen wolde ind alsoe upter anspraicken ind penninckgelt daerinne begrepen vellich gewonnen wurde, wes die versmaeder des rechtes daeran verbrecke ind gelden solde, sall staen nae gelegenheit der saicken tot erkennonge, claeringe ind redelicheit der schepenne.

§ 6. Anno XV^{c} LXI up dach Petri ad Cathedram. Burgermeistere, schepen ind rhaidt sin averkhoemen ind hebben ingesat, dat die richter in der tit berichten ind claeren sall alle alsulcke broecken, als under sinen richterampte geschien ind verfallen, ind dat richterampte verwaeren sall, soe lange ind ter tyt thoe dat die broecken berigtet ind geclaert sin. Ind het sullen soe waell die rhaede als die schepenne aver alsodane claeringe sitten ind die broecken helpen claeren.

§ 7. Anno XV^{c} LXIII op avent Petri ad Cathedram by burgermeistere, schepen ende raet averkomen. Soe wie tot enigen dieser stadt renthmeister gesat ind gekaeren wert, die sall tselve renthmeisterampt annemen ind getrouwelick bewaeren, by verloes siner burgerschap ind by uithwicken uith der stadt. Sall oick binnen ein jaer tides nae umbganck sines jaers buten redelicke verhinderungh ind oersaicken, die tot erkentenisse der schepen staen sullen, daervan behoerlicke reckeninge ind reliqua doen, by ein pene van viff

---

1) Aldus in R. In Z. luidt de tijdsbepaling „des anderen dages tegens tien uren."
2) Dit woord staat in beide handschriften.

ind twintich goltgulden; ind sall hem daernae dat gerichte by peenen daertoe halden, soe hoeghe ind leghe daeran to broecken, alst den schepen guet beduncket.

§ 8. Anno XV^{c} LXIII opten Sondach nae Jacobi apostoli by burgermeistere, schepen ind rhaidt averkoemen. Off jemant vur schaede ind schult angesprocken offte gepent wurde vur ein somma van thien gulden ind daerunder, darup sal men voert rechte antwort geven ind gien affschrifft genieten, dat sins selffs schult ind handell is. Dan wurde daerup in denselven gerichte die saecke up reckenschap getaegen, soe sall hon dat gerichte vort ein dach van reckenninge ansetten; ind wat sich in reckeninghe befindt, dat sal men upleggen ind betaelen.

§ 9. Anno XV^{c} LXIIII opten Fridach nae Presentationem Marie virginis is by den gemeinen schepen ind rhaidt averdragen, dat men alle burgers ind inwoenere, soe die velthoner fangen, sall gebieden, dat sie alle die velthoenere, soe sie fangen, alhier in der stadt onder den raeth, borgeren ind inwoeneren ind niemant van buten verkoepen sullen, ieder par vur IIIJ sc. Dat oick niemant ghene haesen schieten off fangen sall umb to verkoepen. Ind dat allent by verloes oerer burgerschap ind nummermeer borger weder to werden, dat men sie oick nae den dach buten niet verdedingen sall.

§ 10. Anno XV^{c} LXV in die XIIII daighe vur Petri averkhoemen.

Item dat alle winweerde, wantschniders, kremers ind sus allerhande koeplude, vort alle, die mit oerenn boecken meinen tho maenen ind vur bewis to gebruicken, die sullen die gehaelde ind gekoeffte parcellen bequemelick ind pertinenter mit anteickenonghe [1]) van jaire ind daeghe ind mit einer handt schriven laiten ind an handen der richteren gelaeven ind schweren, dat sie recht schriven sullen ind willen. Ind off dieghoene, die soe eirstmaell daerinne geschreven, afflivich wurde offte dat ein ander daerinne schriven solde, die sall ingelicken alsoe schweren. Geschege des allet niet, soe solde die schult gein pendber schult wesen. Daerthoe solden alsulcke boecke

1) In R. „anteickonghe", in Z. „anteikeninge."

ind schrifften des onbeschwaeren iaers vur gein vulkhoemen bewis angenhamen offte van den gerichte geachtet werden.

§ 11. Anno XV^{c} LXV in die XIIII dage vur Petri averkhoemen.

Item off jemantz umb khundtschap der waerheit gebaedt wurde, die sall ter eirster baedinghe vur khoemen ind antwort geven ind ghiener affschrifft genieten, ten were dat dem gerichte offte schepennen beduchte, dat hie redelicke oersaicke daertoe hedde ind die behoeffde toe hebben, waerthoe alsdan dat gerichte nae gelegenheit der saicken tit sall setten darup to antworden.

§ 12. Anno XV^{c} LXV in die XIIII daighe vur Petri averkhomen.

Item dat van nu vortan die anlegger ind verwerer oere bedinge als anspraick, antwordt, replick ind duplick schrifftelick offte muntelick tot oeren khoer doen sullen moegen, ind dit allet van vierthien daegen tot vierthien daigen to geschien, daer die parthien up oer eigen kosten affschrifften van nemen moigen, die hem die schriver williglick sall folgen laiten.

Ind soe suslange die verwerer gein duplick hiefft genotten, dat die verwerer alsulcken duplick oick vortan sall genieten.

Item sall dem anlegger vortan thogelaiten sin, indien hem beliefft, sin bewiss by siner anspraicken to moigen inleggen ind sin anspraicke tmoigen verificeren; ind wanneer die anlegger sin bewyss alsoe by der anspraicken inbrecht, soe sall die verwerer tit hebben van seess wecken sin antwort mit siner straff in tho geven mit alle sin bewissstucken, off hie der enige daertho tgebruicken hedde.

Warup die anlegger vort ten negsten vierthienden dach sin replick mit sin salvatie sines ingebrachten bewises mit die straff up des wederdeils ingelachte bewiss sall inleggen.

Wie gelick als die verwerder upten negsten vierthienden dach daernae sin duplick oick mit sin salvatie ind contrastraff sall inbrenghen.

Item daermede sall dat process geschlaeten wesen;

edoch sall den schepennen thogelaiten sin beide parthien offte eine van den parthien nae gestalt der saicken wieder bewiss up to leggen, daer die wederparthie sin straff tegens genieten sall.

Lechte die anlegger sin bewyss by die anspraicke niet in, soe sall die verwerder gehalden synn ten yrsten vierthien daigen antwordt to geven ind soe vortan van den einen genecht daigen offte vierthien daegen tot den anderen mit replick ind duplick gehalden twerden, waermede dat process geschlaeten ind ten ordell bedinget sall werden.

Wolde die verwerder vurwenden exceptionem declinatoriam vel dilatoriam, dat sall hie ten yrsten vierthien daighe doen ind daerthoe gien langer tit genieten by versteck der exceptiën.

Ind offtet geboerden, dat jemantz enige exceptie vurwendte, diewelcke by erkentenisse der schepen befonden wurde niet alleine onerhefflick, dan oick unbegrundet ind tot uphaldinge ader verlengeringe des kriechs ind saicken vurgenhaemen twesen, die sall baven condemnatie der oncosten verfallen wesen in ein peen van twie stadtgulden, die die parthie halff ind die vurspraeck offte dichter derselffsten oick halff tot behoeff des gerichtes gelden sullen.

Item soe 't bewiss by der anspraicken ind sus in maiten, als vurscr., niet ingelacht wurde, wanneer dann jemantz totten bibrengen gewesen wurde, die sall oick eins seess wecken daerthoe genieten ind die wederparth daerby siner straff genieten, waermede dat process geschlaeten wesen sall, ten were dat den schepen noedich beduchte den parthien ietwes wieders to vergunnen.

Item it sullen den parthiën ten beiden zyden van des anderen inleggen, soe waell van den bewissstucken als oick van den deductiën, affschrifften up kost der begerender parthiën avergelevert ader vergundt werden.

Voert hebben die schepen ingesat ind ordinert, omdat gein confuyss in den gerichte by den parthiën en geschie, alss wanneer beide parthiën tot einen bewise offte bibrengen gewesen wurden, dat die dan ter behoerlicker tit ind sunderlinghe up oeren stefflicken ge-

richtzdach beide oer bewiss inbrengen sullen ind ellick sin straff darup nemen, daermede dan dat process geschlaeten sall wesen, ten were dat den schepen noedich beduchte den parthiën ietwes wieders to vergunnen.

Dan daer eine parthie tot sin bewiss gewesen is, sall hie up sin stefflicken gerichtzdach sin bewiss inleggen, daertegens die ander straff nemen ind alsdan oick dat process sin einde hebben sall, ten were dat den schepen noedich beduchte den parthiën ietwes wieders to vergunnen.

Doch gefielen daerinne up die stefflicke gerichtzdaighe enige hillighe daighe, soe sullen die aver acht daighe daernae up einen werckeldach ind soeveer dat aepen recht were offte gerichte gehalden wurde inbrengen. Wurde dat recht oick midtler tit geschlaeten, sullen die parthiën sulx moegen doen den naesten apenen gerichtzdaighe.

Item off jemant vur gerichte erschinen wolde als eines anderen vulmechtich, dieselve sall sine vulmacht in siner eirster comparitiën thoenen ind to boicke stellen laeten.

Wolde oick enighe wederparthie van eines anderen gemechtigden vulmacht furderen offte daertegens excipieren, die sall dat oick in siner eirster comparitiën doen.

§ 13. Anno XV^{c} LXV in die XIIII daighe vur Petri averkhoemen.

Item dat man ind wiff in staender echtschap sullen mallickanderen offte die eine den anderen moigen begifftigen, wie nae folgt, doch dergestalt dat die gifft giene wirckungh ind effect hebben sall dan soeveer nae afflivicheit des giffters die begifftigde noch in den leven is. Ind dit to verstaen allene van denghoenen, die gien rechte erffgenamen ind bloit in affstigender linien, tot khindt ind khindeskhinder thoe ind niet ferner to reckenen, achterlaiten. Dan daer die achterbliven, sall diese giffte gien plaetse hebben. Ind dit soe waill stat to hebben by denghoenen, die sonder hilixfurwarden by den anderen gekoemen sin, als die mit hilixfurwarden vergadert sin, ten were dat in

den hilixfurwarden anders uithdruckelick cavert were.

Alsoe die sonder hilixfurwarden vergadert sin, sullen mallickanderen offte die eine den anderen moigen begifftigen in ind tot die helffte des gudes, van dem giffter angewonnen; dan niet hoegher.

Ind sullen mallickanderen ind die eine den anderen in allen angewonnen guderen moigen tuchtigen offte in ein deil derselffster.

Dan waer in desen fall gifftungh geschuyt, daer en sullen sie gien tucht moigen maicken. Desgelicken, waer alsulcke tucht geschuyt, daer en sall die gifft gien plaetze hebben.

Waer ever die ehelude mit hilixfurwarden an den anderen gekoemen sin, die sullen sich moigen tuchtigen nae vermoege der hilixbrieven ind sullen evenwaell mallickanderen moigen begifftigen tot die helffte des angewonnen guetz als vurscr.; doch mach in diesem fall tucht ind gifft beide bestaen.

't Is to wetten, dat vur angewonnen guet alleine verstanden ind gereckent sall werden datgoene, datwelcke averblifft, wanneer affgetagen is, dat van patrimoniall und angeërffde gueder angebracht is; dan tgoene, dat mit kunst, flith, arbeidt, koepmenschap ind ander gelucke erhalden, gewonnen ind verspaert is, dat sall alleine vur angewonnen guet gereckent werden. Wes aver an eniger zyden in staender ehe ansterfft, dat en sall vur gien angewonnen guet gereckent werden; ind dit niet allein in diesem puncte van gifftongh ind tuchtongh to verstaen, dan oick in allen anderen saicken, daer van angewonnen gude mencionert ind disputert wert.

Off oick ehelude weren, die enighe reide guder hedden, die in staender ehe niet angewonnen en weren, ind sich daervan mallickanderen offte die eine den anderen geven wolden, die sullen sulckes moigen doen totten halven dheille thoe des gereiden guetz, dat dem giffter thofallen solde; tho verstaen: totten vierden dheill thoe des alingen offte oerer beider gereiden guedes thoe, ind niet hoegher, dan waell daerunder.

Item, dat vader ind moeder offte eine van hon, soe veere oer ennich gestorven were, van oeren offte sinen

guderen oeren kinderen uith beweglicke reden ind oirsaicken tot erkentenisse der schepen wes moigen vuruith maicken ind geven.

Item, dat van nu vortan diegoene, die ghiene erffgenaemen in up- offte affstigender liniën en hebben, van oeren erfftaelingen, angeërffden ind angestorven guderen ind renthen in testamenten, codicillen ader in gestalt einer gifft van doetz wegen totten darden dheill thoe, ind van sinen angewonnen guderen totter helffte sall moigen disponeren; ind dat sulckes bundich ind stanthafftich gehalden sall werden.

Dan alle diese vurs. begifftungh, tuchtonge ind dispositiën sullen niet bestaen noch bundich wesen, tenzy dat zie vur twien schepennen geschehen, diwilcke sich hoegher strecken dan totter sommen van viff ind twintich goltgulden eins.

Meer van die viff ind twintich goltgulden eins ind daerunder sall moigen geschien vur den capellaen offte notario mit twien loffwerdigen getuegenn offte mit des testierers eigen handt geschreven ader underhanteickent.

Evers in faerlicken ind schuwelicken suyckten sall gifft ind dispositie van gereiden gude moigen geschien vur dem capellaen offte vur notario mit twien loffwerdigen getugen totten halven dheille des giffters offte testierers, als vurscr.

Ind die capellaen, daer sulcke gifft ader dispositie vur geschiet were, sall tselve binnen acht daigen tides an dat gerichte brengen.

Dan sullen giene gifftunghen offte dispositien van den erfftalingen guderen vur den capellaen offte notario geschien noch bestaen moigen noch under eins mans eigen handt ofte siegell.

Item, dese vurgen. gifften ind maickingen sullen soe waell des giffters und testierers erffgenamen moigen geschien als einen frembden, alsoe dat men waell testament ind gifft sall moegen boeren ind evenwaell medeerffgenaem wesen.

Vort is to wetten, dat jaerrenthe ind pensie, die uith seckere liggende grunde gerichtelick ader in hilixfurwarden offte in maichgescheiden gevestet sin, sullen vur erfftaell ind niet vur reide guet geachtet werden.

Item, off jemant in den alingen eigelicken ind deilbaren guderen getuchtiget were, daer up den sterffdach schulde in den sterffhuyse weren, soe sall by den erffgenamen des afflivigen ind by den getuchtigden ader usufructuarium soe voell guetz affgenhamen wirden, daer men die schulde mede betaelen mach, alsoe dat die erffgenhamen den eigendhumb des guetz ind die getuchtigde die tucht tot soe voele thoe, als die schulde beloepen, missen. Ind dat voereirst van den gereitsten guderen, soe vern sich die soe hoeghe strecken. Ind indien die schulde groeter sin, soe sal men vort die erfftaelige gudere daertoe antasten offte die erffgenamen moigen die vur die rechte werde tot soe voele thoe nae sich nemen ind die schulde betaelen.

Dan is die getuchtigde niet hoegher getuchtiget dan totter helfften thoe ind daerunder, soe sullen die erffgenhamen die schulde betaelen sonder ontgeltenisse des getuchtigden.

Is ever die getuchtigde baven die helffte, edoch niet in allen guederen getuchtiget, soe sall die schult nae advenant des guedes, daer die tucht aff gemaict is, van den gude affgetagen werden.

§ 14. Anno XV^{c} LXIX in die vierthien daege vur Sunte Peter sin die schepenne averkhomen ind hebben mit ein ordell geschlaten, dat ieder richter salle alle broecken, soe in sin gerichte fallen, des anderen off darden daeges off soe balde die broeckhafftigen to bekhoemen sin, sonder enich versuem vort beschuldigen ende ten naesten gerichte offte ter eirster gelegenheit an die gemeine schepen brengen ter claeringe; dat geschiet wesende den renthmeister folgentz vorts averleveren laeten.

Item sall ieder richter nae older gewoenten alle sin gerichtzdaege waernemen, daertoe alle schepen ind rhaedt, woe van aldes gewoentlich, vordaget sinde, erschinen sullen umb ein ieder rechts to administreren, buten noetsaicken.

Sall oick ein ieder richter behalven unser burger saicken in sin gerichte twie frembde ordellen claeren laiten, ter tyt tho die eins ten rechten alle verholpen ind geëndiget sin.

Geschiege hier sus anders ennich gebreck in, sall ein ieder richter vur sinen affganck alle schepen ind rhaidt up ein pene van einen alden schilt tot twie off drie daegen laiten verdaegen, umb allet vurscr. ind wes hem eedtz- ind amptzhalven thostiet uith to richten ind alle vurgefallen saicken to endigen. Ind soe eenige van schepen ind rhaidt dus verdaeget wesende uithbleve buten orleff des gerichtz off der gemeiner schepen, sall ieder dach verbroickt hebben einen alden schilt, als vurscr., die hie an handen des gerichtz volgens betalen sall, off men sall hem an sin precium kurten, allet tot behoeff des gerichtz ind gemeiner schepen.

Soe veer die richter hierinne suemich worde befonden, sall gebroicket hebben twie olde schilde, die hie onweigerlich an den nechsten richter ende gemeine schepen betalen sall, off men sall sie hem kurten, wie vurscr. Daerthoe sall die negstvolgende richter niet gehalden sin sin gerichte an tho fangen, ter tyt allet wes vurscr. by den voerigen vullentagen ind geëndiget zy.

Item, ieder richter sall gehalden sin die tit sin richteramptz binnen den schependoem off friheit mitter woeninge ind huyshaldinghe to bliven, ten were dat hy by noetsaecken uith wesen moiste; alsdan mach hie ein ander bekoeren, umb dat gerichte vur hem to verwaeren.

Item men sall in die XIIII daege ante Petri alleen stadtbrieve off daer der stadt an gelegen is lesen, ind vorder gein concordatum daerunder setten, dan die stadt off stadtrenthen angaen.

Ingelicken ander schepenbrieve off kentenissen acht men onnoedich in die XIIII daege to lesen; dan soe veer die daeraver staen sullen enige swaericheit daerinne befonden, moegen sie voert an die gemeine schepen brengen, umb daerinne geördinert to warden nae behoer; die men alsdan oick vur Sunte Peter besiegellen mach, soe veer die parthiën dat begeren ende die schepen sich des onbeschwert finden.

Item sullen die gemeine schepen die XIIII daege vur Sent Peter der stadt rechten ind privilegien sich leesen laiten.

§ 15 [1]) Vorder, off jemantz up sin waer dingen wolde ind hem selven voer ein waer inbrengen, sall hie niet langer genieten dan eins vierthien daige; ind gien vorder genechten to genieten, dan ein recht antwort geven.

Wolde dieselve jemantz anders voer sin waer inbrengen, sall drie vierthien daige genieten, ind die waer sall alsdan ein recht antwort geven.

§ 16. [2]) Off oick jemant alsulcke pendonghe ind pantkierunghe, wan die alsoe geschiet is, naederhant vallen liete. twelck die peinder ant gerichte gichten sall [3]), evenwaell einen stadtgulden gebroicket hebben ind gelden, die die pendonge offte pantkieronghe vallen let, wilcken gulden die richters, daer die broecken onder vallen, hebben sullen.·

§ 17. [4]) Burgermeistere, schepen und raadt der stadt Zutphen syn aaverkoemen und hebben mit ein ordell geschlaeten. Alsoo sie mannichfoldelick mit den vremden ordelen beswerdt werden, dat die schepenne der vremder stede gheine ordelen alhier tho hoeffde brengen sullen, tensy dat sie eirst by ooren eede van sich certificieren, dat sie des mit ooren medeschepen niet wys en syn tho wysen, und dat sie oock gelaaven sullen, dat sie niemande affschriffte offte certificatiën geven sullen van den sententien, die van den schepenen van Zutphen geweesen syn; dan sie moegent den parthien ducke genoech laaten horen. Und sullen oock van den parthien cautie nemen van alsodane wysongen niet tho sullen appelliren; und wes hinder und schade dese stadt daeraaver hedde, krege offte lede, dat sie die stadt daervan ontheffen und schadelos halden sullen.

---

1) Deze bepaling, in R. en Z. voorkomende, heeft geen dagteekening. Daar zij echter in R. met de oudste hand geschreven is, heb ik ze hier opgenomen.

2) In de handschriften R. en Z. is § 31 van het kondichboek opgenomen, doch met een vervolg, aan hetwelk ik hier als § 16 een plaats geef. Dat deze aanvulling na 1551 tot stand kwam, leid ik af uit het feit, dat ze niet in B. is te vinden. In R. is zij met de oudste hand van dit handschrift geschreven.

3) In beide handschriften schijnt hier een tweede woordje „sall" te zijn weggevallen.

4) De hier volgende bepaling over de „vremde ordelen, die hier tho hoefde geweesen worden" komt in Z. en in V. voor. Zij schijnt te behooren tot de tweede helft der 16e eeuw.

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

Bl. 7, 10, 17, 32.	Bij de §§ 13, 23, 60 en 115 is in B. door eene latere hand het woord „vacat" gevoegd, evenals bij de §§ 10, 59, 95 en 98, bij welke dit werd aangeteekend.
Bl. 12.	In § 32 leze men voor „men lochende": „mer lochende".
Bl. 19.	In § 67 leze men aan het einde „XIJ" in plaats van „XII".
Bl. 20.	In § 69 leze men met handschrift A. „uplatinge" in plaats van „oplatinge". In de meeste handschriften staat „oplatinge".
Bl. 20, noot 1.	Voor „broeke" leze men „brocke".
Bl. 22.	In § 75 gelieve men „havede" in „havende", „drinke" in „drunke" te veranderen. In B. staat aan het einde dezer § „dat were broet, wijn, *bier* of".
Bl. 23, regel 4 v. b.	Voor „unser statreghte" leze men „unser stat reghte".
Bl. 24.	In § 84 is in handschrift B. de boete van „V scill." tot „X scill." verhoogd.
Bl. 27.	In § 97 heeft B. „Saterdaghes" in plaats van „Sonendages", zooals A. en de andere handschriften.
Bl. 27.	In § 99 is voor „scpenen" te lezen „scepenen".
Bl. 27.	In § 100 verbetere men „zake" in „zuke".
Bl. 28.	In § 102 leze men „scillingen" voor „scilingen".
Bl. 28, noot 3.	Lees „van elker zyt" voor „van elken zijt".
Bl. 29.	In § 108 is het woord „daer" tusschen „solen" en „niet eten" weggevallen.

Bl. 30, noot 3. Het slot dezer noot leze men als volgt: „by alsulcke penen, alse dart de scepene to vortijden oen by verboden ende verpent hebben".

Bl. 35. In § 124 leze men „opzeghede om dat, dat".

Bl. 36, regel 18 v. b. Voor „Ende doet hie des niet" leze men „En doet hie des niet".

Bl. 36, regel 3 v. o. Voor „ingaen sollen sitten" gelieve men te lezen „in gaen sollen sitten". In sommige handschriften luidt het daarop volgende aldus: „ende daer sollen sie gaen ongespannen, hent der stat sy voldaen".

Bl. 39, regel 1. Voor „en alsoe" leze men „ende alsoe".

Bl. 40 en volg. Ofschoon de §§ 136 en 137 in handschrift B. ontbreken, komen in de inhoudsopgave van dit handschrift zeven opschriften voor, welke met den inhoud dezer §§ overeenstemmen.

Bl. 45. In het midden van § 141 leze men „gysteren *in* mijn huys" in plaats van „gysteren *is* mijn huys".

Bl. 54, regel 1. „By simen ede" verandere men in „by sinen ede".

Bl. 57. In § 37 leze men voor „en dieghene": „ende dieghene".

S 620277
220 gram

ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS
PUBLIC LIBRARY

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE MIDDELEEUWSCHE RECHTSBRONNEN

DER

STAD UTRECHT.

UITGEGEVEN

DOOR

MR. S. MULLER FZ.,
Archivaris van Utrecht.

GLOSSARIUM.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1885.

WERKEN DER VEREENIGING
TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET
OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 3.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1885.

daartoe eenmaal besloten had, meende ik bovendien alle woorden te moeten opnemen, die betrekking hebben op het bestuur en de administratie der stad Utrecht, omdat ik met den zin daarvan wellicht iets meer vertrouwd ben dan het publiek. Natuurlijk kon ik echter niet op mij nemen eene uitvoerige, beredeneerde verklaring van dit groote getal woorden te geven, en heb ik er mij toe bepaald, met een enkel woord aan te duiden, welken zin elk woord op de door mij aangehaalde plaatsen m. i. had, zonder er naar te streven alle, ook elders voorkomende beteekenissen van hetzelfde woord op te teekenen. Deze lijst bedoelde toch slechts hulpmiddel te zijn bij de studie dezer rechtsbronnen, en ik zal mij gelukkig rekenen, zoo eenige woordverklaringen bovendien enkele in de bouwstoffen van het Middelnederlandsch woordenboek mogelijk bestaande lacunes mogen aanvullen. Wanneer dit woordenboek voltooid is, kan deze woordenlijst dan ook naar den snippermand verhuizen.

Toch, ook bij dergelijke beperking mijner taak, heb ik onder den arbeid meermalen getwijfeld, of ik wel goed gedaan had, van mijn oorspronkelijk programma af te wijken: soms scheen het mij, dat het geven eener juiste, onberispelijke definitie van meer dan 1600 woorden meer tijd eischte dan ik voor dit werk beschikbaar had, en dat ik door dit boekje noch de rechtshistorici noch de taalkundigen bevredigen zou. Slechts de overtuiging, dat het voor beiden in ieder geval gemakkelijk was, de aanwijzing van een zeker aantal voorbeelden van elk woord bijeen te hebben ter vergelijking met elders voorkomende duistere plaatsen, heeft mij doen besluiten voort te gaan op den eenmaal ingeslagen weg. Overtuigd van de onvolmaaktheid van mijn werk, heb ik de HH. Mrs. Fockema Andreae en Pijnacker Hordijk verzocht, zich te willen belasten met het doorzien der drukproeven; beiden hebben zich daartoe welwillend bereid verklaard en het is mij eene aangename plicht hier te kunnen verklaren, dat dit boekje zéér veel aan die medewerking dankt.

Over de keuze der verklaarde woorden zullen gewis hier en daar bedenkingen rijzen. Ook binnen de door mij gestelde grenzen zal allicht deze en gene enkele woorden hier te veel rekenen, andere ongaarne missen. Intusschen het valt moeielijk daarover te twisten: de beslissing over hetgene verklaring behoeft verschilt natuurlijk naar de individueele inzichten.

Nog meer: bij het doen eener keuze uit drie dikke boekdeelen is het niet altijd mogelijk zich te herinneren, welke woorden reeds vroeger ter opname aangeteekend zijn, welke niet: nu en dan zullen dus woorden, die ik zelf had wenschen te verklaren, onwillekeurig voorbijgegaan, andere meer dan noodig is door voorbeelden toegelicht zijn.

Ik heb mij ten taak gesteld van elk woord zoo mogelijk in iedere beteekenis eenige voorbeelden te geven; het opnemen van *alle* voorbeelden was natuurlijk even onmogelijk als onnoodig. Het *afdrukken* der citaten ware gewis gewenscht geweest, ook voor mij zelven: wanneer men toch alle citaten uitgeschreven voor zich heeft, valt het gemakkelijker de verschillende beteekenissen in categoriën te verdeelen, is men zekerder zich niet te vergissen. Had ik mijn oorspronkelijk plan gevolgd, ik zou dit dan ook zeer zeker gedaan hebben; thans echter zou de mededeeling der duizenden citaten aan dit boekje eenen omvang en eene kostbaarheid gegeven hebben, die niet in evenredigheid ware geweest met zijn belang. Slechts in enkele gevallen kan bovendien de lezer zich bij het zoeken van het citaat, dat bedoeld is, vergissen.

De spelling der woorden is door Prof. VERDAM tot de door hem aangenomene regelmatige spelling herleid: ontstond daardoor groot verschil in de plaatsing van het verklaarde woord, dan heb ik den lezer op de plaats, waar het volgens de rechtsbronnen gespelde woord zou hebben moeten voorkomen, naar de verbeterde spelling verwezen.

S. M.

GLOSSARIUM.

---

abreiscap. koppelarij. Inl. 63.

absolucie winnen. vergiffenis verwerven van den geestelijken rechter voor eene overtreding, waarvoor men in den ban gedaan is. II 237.

achterbaecs (**afterbaecs**). achter iemands rug, buiten zijn weten. II 278.

achterbliven (**afterbliven**). 1°. wegblijven, niet verschijnen. II 360. — 2°. niet plaats hebben. II 13.

tachteren (**afteren**) **sijn** (aen enen). te vorderen hebben. I 65, 354.

achterhalen (enen). iemand in rechte van schuld overtuigen. II 396, 399, 403.

achterskint (**afterskynt**). = aftersusterkint. II 279.

achtersusterskint (**aftersusterskint**). een maag van den derden graad, nam. die in den derden graad staat, gerekend van den gemeenschappelijken stamhouder. (cf. Pols, Midd. rechtspl. v. doodslag, in: Versl. Kon. Acad. Lett. III 2 p. 219.) I 19, 78.

achtervolgen (iet). nakomen, handelen volgens een voorschrift. Inl. 119.

achterwaker (**afterwaker**). opzichter, wellicht nachtwacht. I 340. (een fout voor: afterwarer?)

achterwesen (**afterwesen**). achterstallige vordering. Inl. 211 Noot 1, II 207.

aenbesterven. door erfopvolging iemands eigendom worden. II 57, 112, 420.

aenbrengen (iet). 1°. aan iemand mededeelen, kennisgeven. *a*. eene rechtszaak bij eene rechtbank aanhangig maken. Inl. 90, 100, 176, 178 Noot, 270. I 93, 186, 404. II 65, 156, 376. — *b*. over iets klagen bij eene rechtbank, opdat deze recht doe. I 404. II 156. — *c*. de voor de behandeling van een geding noodige bewijsstukken overleveren. I 168.

II 263. — *d.* kennisgeven aan het gerecht van eene tusschen bijzondere personen geslotene overeenkomst, ten einde het bewijs daarvan later te vergemakkelijken. Inl. 303. II 258, 437, 439. — 2°. medebrengen. II 439.

aendelen (aendeilen) (iet). toedeelen, over iets beschikken. II 220.

aendingen (enen iet). in rechte vorderen, dat het gerecht eene rechtshandeling verrichte. II 283.

aendragen (enen). betrekking hebben op iemand, iemand aangaan. Inl. 233. I 201, 332, 342, 357. II 133.

aeneigenen (enen iet). iemand den eigendom van iets in rechte toewijzen. II 243, 245.

aenerven. 1°. (enen). door erfopvolging iemands eigendom worden. II 414, 436, 443. — 2°. (enen iet). iemand iets bij erfenis nalaten. II 203.

aengaen (iet). eene overeenkomst sluiten. Inl. 71 Noot 4. II 300.

aenganc. het gaan of komen op iets (hier als het begin van eenen termijn?). II 431.

aengesprokene. beklaagde. Inl. 89 Noot 1, 168 Noot 1.

aencleven (enen). aangaan, betreffen. II 293, 302.

aencomen 1°. (enen). te beurt vallen. Inl. 152 Noot 2. II 126, 155, 160, 165. — 2°. (enen). bekend worden. Inl. 217 Noot 6. — 3°. (enen). aanspreken met recht. II 15.

aenleggen (iet). beginnen. II 262, 263. Bepaaldelijk eene rechtsvordering: II 246, 272, 276, 295. — Zie ook: *aenliggen.*

aenlegger. eischer in een proces. Inl. 98. II 331, 413.

aenliggen (aenleggen) (enen). iemand opgedragen zijn. I 237.

aenlopen (enen). toekomen. II 40.

aennemen. 1°. (iet). op zich nemen. Inl. 90 Noot 1, 136. II 360. — 2°. (iet). beginnen te gebruiken. Inl. 112, 116. — 3°. (iet). zich toeëigenen, aanvaarden. (= aen hem nemen.) II 19, 146.

aenrechten (enen aen iet). iemand recht doen aan iets, hem daaraan eigenen. II 12. (Wellicht een schrijffout voor: „daeraen rechten soude"?)

aenroeren (aenrueren) (aen iet). betreffen. Inl. 233, 392. II 260.

aenseggen (enen iet). aantijgen, ten laste leggen. II 357, 397.

aenslach. het vasthechten; ook: het punt, waar iets vastgehecht is. II 191.

aensprake (aenspraecke). eisch in rechte, aanklacht. Inl. 98. I 239, 403. II 137, 209. „Rechte of onrechte aensprake" = ?. II 368.

aenspraker. Zie: *aenspreker.*

aenspreken. 1°. (enen). een eisch in rechte doen tegen iemand.

Inl. 97. — 2°. (enen iet). te laste leggen. I 196. (= enen iet spreken: I 196.)

aenspreker (aenspraker). klager. Inl. 168 Noot 1. I 362. II 248, 275.

aenstaen. aanhangig blijven, uitgesteld worden. II 355, 360, 372.

aensterken (aenstarken) (enen iet). iemand iets te laste leggen. I 47, 158. „Enen trouwe aensterken" = beweren dat men met iemand een geheim huwelijk gesloten heeft.

aensterven (enen). door erfenis iemands eigendom worden. II 31.

aentale. beschuldiging. I 76.

aentasten. 1°. (enen). aangrijpen, gevangen nemen. Inl. 15 Noot 4, 320. I 206, 333. — 2°. (iet). aannemen, in gebruik nemen. Inl. 118. — 3°. (iet). aanvaarden. I 49. II 50, 239, 266. — 4°. (iet). zich inlaten met. II 394. — „Lot aentasten" = deelnemen aan de verkiezing van het stedelijk bestuur. I 80, 334.

aentastinge. gevangenneming. I 357, 361. II 239.

aenticht. beschuldiging. I 239.

aentiën (enen iet). te laste leggen, aantijgen. I 8, 10, 76.

aenval. 1°. het goed, dat aan iemand staande huwelijk krachtens erfrecht ten deel valt. II 10, 33, 114, 117, 155 („wanttet der joncfrou aenval is, soet hoer aenghecomen is van Wouters doot hoors zoens"), 256, 258. — 2°. aanwas. II 119. — 3°. een voordeel aan eene zaak verknocht. I 306. — (In het algemeen dus: datgene, wat men met recht mag verwachten te verkrijgen, doch nog niet bezit: zoo heet ook te Lubeck „anvall" het recht, dat men verkrijgt door de gerechtelijke overdracht eener zaak, waarop de overdrager vruchtgebruik behoudt. Pauli, Lüb. Zust. I p. 106.)

aenvallen. 1°. (enen). bij erfenis ten deel vallen, bepaaldelijk aan eenen der echtgenooten tijdens het huwelijk. II 117. — 2°. (enen). iemand door aanwas ten deel vallen. II 121.

aenvanc. het in bezit nemen (meestal als vormelijke rechtsingang). (cf. met deze plaats: Fruin, Westfr. dingt. p. 9.) II 431.

aenvechten (enen). eene vechtpartij met iemand beginnen. I 255.

aenvechter. degene, die eene vechtpartij begint. I 323.

aenworpe. een persoon, in een gild opgenomen zonder in de volle rechten en verplichtingen daarvan te deelen. I 306, 307, 317. (cf. Van Riemsdijk, Kerspelkerk v. St. Jacob. p. 190, 199.)

afbesegelen (ofbesegelen) (iet). door eene bezegelde akte afstand doen van een recht (?). II 261. (Vgl. *afscriven.*)

afbreken (ofbreken) (iet). iets ergens met geweld afnemen. II 268.

afbrengen (offbrengen) (enen). aanbrengen, aanklagen. I 338.

afdoen (**ofdoen**). 1°. (iet). betalen, voldoen. II 178, 272. — 2°. (iet). te niet doen. II 169, 190, 375, — doorschappen. II 89, — afbreken. II 127. — „Enen iet afdoen" = iemand van iets ontheffen. I 27. — „Die geweldige hant afdoen" = eenen door geweld in zijn bezit gestoorde daarin herstellen. II 419.

afeigenen (**ofeygenen**) (enen iet). iets bij rechterlijk vonnis aan iemand ontnemen. I 99, 177, 401. II 146, 233, 244.

afgaën (**offgaen**). 1°. een ambt nederleggen. II 279, 280, — ook het ambt tijdelijk niet uitoefenen. II 279, 282. — 2°. eindigen. II 436. — 3°. (van iet). afstand doen van iets. II 270. — 4°. (enen). voor iemand te loor gaan. II 209.

afganc (**offganck**). 1°. het aftreden van ambtenaars bij het einde hunner bediening. I 83, 288. II 301. — 2°. het gaan van eene plaats (hier als het einde van eenen termijn ?). II 431.

afgrift (**offgrift**). het afgraven. II 445.

afhalen (**ofhalen**) (enen iet). afnemen, bij executie van iemand invorderen. I 381. II 358. — „Enen mitten bouck iet afhalen" = panden met het register, waarin het niet verschijnen van eenen gedagvaarde is opgeteekend, als bewijs der verbeurde boete. II 232, 329.

afhandich (**offhandich**) **maecken** (iet). vervreemden. II 425.

afhendinge (**offhendinghe**). afpaling van een erf. II 336. (= afsceydinge.)

afcoepen (**offcoepen**) (iet). aflossen. II 338.

aflaten (**offlaten**) (iet). iets laten loopen, ergens geen werk van maken. I 6, 232. II 161.

afleggen (iet). afschaffen. Inl. 66 Noot 4, I 134 Noot 5.

aflosenen (**oflosenen**) (iet). aflossen. I 374. II 139, 145, 242.

aflossen (**offlossen**) (iet). = aflosenen. II 334.

afnemen (**ofnemen**) (enen iet). iemand iets toerekenen, iemand voor iets straffen. Inl. 173, 242. I 27.

afpanden (**ofpanden**) (enen iet). iemand bij gerechtelijke executie (panding) iets ontnemen. Inl. 37. I 220, 381. II 16.

afpleiten (**ofpleyten**) (iet). ten einde toe pleiten. (nam. de rol of lijst der bij de rechtbank aanhangige rechtszaken.) II 350.

afscatten (**ofscatten**) (enen iet). iemand bij wijze van rantsoen iets afvorderen. I 215.

afsceiden (**offsceyden**). laten varen, opgeven. II 300.

afsceidinge (**ofscheydinge**). afpaling van een erf. II 388.

afscriven (iet). door het opmaken eener akte afstand doen van een recht (?). II 211. („dat die van Amsterdam ofgescreven ende ofbesegelt souden hebben die overdrachten des raets van Utrecht." Zoo schijnt de corrupte plaats gelezen te moeten worden.)

afslaen (**ofslaen**) (iet). aftrekken, korten. II 81. Ook: de koopprijs verminderen. I 336.

afsliten (**ofsliten**) (enen iet). iemand bij vonnis den eigendom van iets ontzeggen; — ook: iemand in eene geldboete veroordeelen. Inl. 151. I 352. II 414.

afstaen (**ofstaen**) (eens). van iets afstand doen. II 34. („want si des goets ofghestaen siin.")

afstal (**ofstal**) **doen** (van enen). van iemand afstand doen, zich verbinden om iemand niet te helpen. I 88.

afstellen (iet). doen eindigen. Inl. 242.

after-. Zie: *achter-*.

aftieht. afstand. I 270.

afwesen. opgeheven zijn. (van een ambt, eene wetsbepaling.) Inl. 119, 210. I 284, 306. II 208.

afwinnen (enen iet). iemand door het winnen van een proces van het recht op iets ontzetten. I 81. II 31, 79, 139, 197, 278. Ook (in een crimineel proces) van het leven. II 409.

afwisen (enen iet). iemand bij vonnis den eigendom van iets ontzeggen. II 418.

altijtvermeerder. titel van den Duitschen keizer. (Letterlijke doch onjuiste vertaling van „semper augustus.") II 305, 347.

ambacht (**ambocht**). 1°. ambt. I 84, 125. Bepaaldelijk de hooge, door raadsleden bekleedde stadsambten (I 68) tegenover de lagere ambten („diensten." I 64), die echter ook soms „ambochten" heeten. (I 206.) — 2°. het lidmaatschap van een gild. (zooals het Duitsche „Ampt.") I 205. — 3°. nering, bedrijf. I 211, 227, 319. — Vgl. *ambt*.

ambachtman (**ambochtman**). oude naam van den schepenbode te Utrecht. I 18, 49.

ambachtshuus (**ambochtshuys**). gerechtshuis, zetel der rechtbank. II 75.

ambt (**ampt**). (eigenlijk hetzelfde woord als: ambacht. Zie ook: I 319 en vgl. Roese. CCXXII. 2. met CVIII. 1.) 1°. stadsambt, gewoonlijk een der hooge ambten. I 337, enkele malen ook een laag ambt of „dienst." I 353. — „Een ampt voeren" = een ambt bedienen. I 341. — 2°. bedrijf, nering. I 318, 319.

ambtman (**amptman**). ambtenaar, gew. een hooge stedelijke ambtenaar. I 337.

an-, ane-. Zie: *aen-*.

antwerde (**antwoirde**, **antwort**). „Ter scepene antwoerde" = in tegenwoordigheid van schepenen, op de terechtzitting. I 215. II 6, 12, 15, 43, 46, 217, 218. — „Enen bieden tot (of in) siinre antworde" = iemand eene dagvaarding beteekenen

in persoon, op de plaats waar men hem toevallig aantreft, niet aan zijn domicilie. I 48, 356.

antwoert. Zie: *antwerde*.

antwoort. „Enen ter antwoirde bieden" = iemand ter verantwoording, om zich te verdedigen oproepen. I 248, 260.

antworden (voer enen). voor iemand verantwoordelijk zijn, zorg dragen. I 82.

anxten (enen). angst aanjagen, dreigen. Inl. 114 Noot 4.

aper. onbeheerd? Inl. 217 Noot 6. (Wellicht bepaaldelijk van erfenissen, waarvan de erfgenamen buiten de stad wonen, en waarvoor dus recht van exue betaald moet worden. cf. Inl. 111.)

arch. kwaad, letsel. I 398.

arven. Zie: *erven*.

asijs. Zie: *sijs*.

baenroodse. II 37. = banreheer: zie aldaar.

baer (bare). lijkbaar. „Voir die baer uutgaen" = voor de lijkkist gaan met loshangend haar en nagenoeg ongekleed, ten bewijze dat men van de erfenis afstand doet. II 270, 341, 412.

bacwoordich. onwaar, niets ter zake doende. II 145. (Brem. Jahrb. V p. 43 Noot 2: „nadem dat me mit nenen backworden nemande plecht to vortugende.")

bagynmeister. Zie: *begijnmeester*.

ban. 1°. rechtsgebied, district. II 410. — 2°. boete op de overtreding eener koninklijke verordening of wegens ongehoorzaamheid aan den rechter. Inl. 70 Noot 6. Meestal bepaaldelijk: de boete wegens niet-verschijnen van eenen gedagvaarde. I 9, 15. II 232. Later meer algemeen: emolumenten van den schout. („des scouten ban.") I 99, 177. II 137, 233, 294; steeds evenwel nog onderscheiden van „boet." I 259. II 236, 237. — 3°. de kerkban, excommunicatie, de straf waarmede de geestelijke rechtbanken hun gezag handhaafden. I 36. Van daar ook meer algemeen: de procedure voor het geestelijke gerecht zelf. I 255. — „Enen te banne doen" = in den kerkban doen. I 257; — „te banne comen" = in den kerkban gedaan worden. I 212. II 237, 255; — „te banne staen, sijn" = in den kerkban zijn. I 130, 256, 257; — „enen te banne hebben" = een banbrief tegen iemand hebben wegens wanbetaling eener schuld. I 256.

banboec (banboick). het register, waarin te Utrecht aanteekening werd gehouden van de behandeling der zaken voor de schepenbank tegen personen, die wegens wanbetaling van schuld in den kerkban stonden. Inl. 140 Noot 1. I 331.

banbrief. eene akte van het geestelijke gerecht, afgegeven aan den eischer tegen een wederspannigen schuldenaar,

waarbij deze laatste in den kerkban gedaan wordt. I 129, 255, 256, 331, 341. II 237. (vgl. Inl. 139; over den vorm: I 36.)

banc. 1°. het gestoelte, waarin de rechters zitten. I 175, 237. II 363. Meer algemeen: de gerechtsplaats, de rechtbank. I 39. II 248. „Ten rechte of ter bancken." I 165. II 278. „Aen der bancken oft opten omganck" = op de terechtzitting of op den omgang. II 295. (Vgl. „*tafel*" en „*scijf.*") — 2°. het rechterlijke college zelve, de schepenbank. (Zooals nog ons „rechtbank.") II 123. („na ghewoente der bancken.") Te Utrecht bepaaldelijk de schepenbank, in tegenstelling met den raad. I 73. — 3°. de pijnbank. II 399. („Ter bancke leggen.")

banclocke (bankloc). de klok, waarmede het stedelijk bestuur de burgerij samenriep, om haar zijne bevelen kenbaar te maken. Inl. 241 Noot 6.

bancstede. 1°. eene plaats op de vleeschbanken, door een vleeschhouwer gepacht om zijn vleesch te koop te stellen. I 128. — 2°. eene plaats in eene kerkbank, waarop het recht eveneens gekocht werd. I 220.

banmeester. oude naam der libelmeesters te Utrecht. Inl. 100 Noot 3, I 404.

bannen (enen). in den kerkban doen. II 238.

banner. „Der stat banner is mede uut" = er is eene groote krijgstocht ondernomen. I 260. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 206.)

bannich. in den kerkban zijnde. I 341. II 298.

banreheer. (= baenroodse.) bezitter eener geheel van den landsvorst onafhankelijke heerlijkheid, die zelf leen- en dienstmannen heeft en deze onder zijne eigene banier ten krijg voert. II 411. (cf. Van Spaen, Inl. I 257.) (Een persoon, ook in rechtszaken geprivilegiëerd: zie, behalve II 411, ook II 37 en 92: „lantshere".)

bate. voordeel. „Enen te baten comen" = iemand van nut zijn. II 274; — ook: „iet te baten comen" = zich beroepen op. II 209.

bedrach. bewijs van iemands schuld. I 8, 210.

bedrachte. = bedrach. I 65, 80.

bedragen (enen of iet). het bewijs van iemands schuld leveren. Inl. 47, 59 Noot 3, 219 Noot 2. I 6, 45, 58.

bedriven. verrichten. Inl. 213.

bedwingen. dwingen, noodzaken. II 361.

beestaijs. te Utrecht de accijns, betaald door den kooper van een stuk vee binnen de stad. I 110, 272.

begaen (mit iet). voortgaan, handelen zonder tusschenkomst van anderen. I 322. II 189.

begeven. van de wereld afgestorven, in een klooster levend. II 414. — Vgl. ook: *onbegeven.*

begijnmeester (baghijnmeyster). te Utrecht een stedelijk ambtenaar, belast met het toezicht op het beheer van het begijnhof (en de begijnhuizen), en ook met zekere rechterlijke bevoegdheden. Inl. 243, 244 Noot 1.

begripen. 1°. (iet, of iet). bevatten, bedoelen. I 358. II 175, 229. — 2°. (enen). iemand vermelden. II 50. — 3°. (enen). betrappen. I 11.

behacht (behaft). (van behachten) belast. II 79.

behaft. Zie: *behacht.*

behagen. goedvinden. „Op behagen des raits" = behoudens de latere goedkeuring van den raad. I 323.

behelpen. 1°. (hem mit iet). zich dekken met iets, zich op iets beroepen, zich verdedigen op grond van iets. I 133. II 209, 410. Ook: zich redden, loskoopen. II 154. — 2°. (enen iet). iets ten behoeve van iemand verbinden (?) of: aan iemand ten gebruike geven (?). I 277.

behenden (iet). omheinen. I 194.

behouden (iet). iets door een eed bekrachtigen. II 52, 124.

bekennen (iet). 1°. erkennen. II 120, 130. Bepaaldelijk eene schuld of eene verplichting in rechte erkennen. Inl. 151, 273. II 359. Ook: inzien, tot de overtuiging komen. II 229, — op zich nemen, beloven. II 17. — 2°. duidelijk zien. II 335. — 3°. iemand overtuigen in rechte. II 433. — 4°. (enen aen iet) iemand in iets kennen, het hem toekomende deel van iets geven. Inl. 37.

bekenninge. onderzoek, gewoonlijk het gerechtelijk onderzoek eener zaak. II 125. (= kenninge.)

beclach. eisch in rechte, aanklacht. II 193.

beclagen. 1°. (iet). iets in rechte aanspreken, een recht op eene zaak beweren. II 204, 272, 343. — 2°. (enen). iemand wegens een misdrijf aanklagen. Inl. 115 Noot 2, 213 Noot 6, 315 Noot 4.

becommen (enen). eenen afwezige in handen krijgen, aantreffen. II 357, 443.

becommeren. 1°. (enen). lastig vallen, aanhouden. Inl. 60. — 2°. (iet). belasten, bezwaren, onvrij maken, arresteeren. I 112, 229. II 285. — 3°. (iet). hinderlijk zijn voor iets. (b. v. door voor een venster een gebouw te plaatsen.) II 107.

becoren (bekoeren). 1°. (enen van iet). het constateeren van de overtreding eener keur door de daartoe aangestelde personen. Inl. 192. I 29, 131, 214, 224, 295, 325. Ook wel bij uitzondering: het constateeren eener overtreding, waarover geene keur gemaakt is (denkelijk wel na voorafgaand verbod).

Inl. 344. — 2°. (enen van iet). te Utrecht ook wel: het aanbrengen van de overtreders eener keur aan den raad. Inl. 193. — 3°. (iet). nazien, keuren. I 335.

becronen (hem van iet). zich over iets beklagen. I 45.

belasten. 1°. (iet mit iet). bezwaren (door het leggen van eenig verband op een goed). II 160, 288, 337. — 2°. (enen mit iet). bezwaren (door eene getuigenis of mededeeling). II 400.

belastinge. bezwaring, verband op een goed. II 156, 165.

beleggen. 1°. (iet an iet). koopen van een vast goed voor eene geldsom tot meerdere zekerheid daarvan of om die productief te maken. II 201. — 2°. (iet). belegeren, omsingelen. II 398.

beleiden. 1°. (enen up iet). beschuldigen. II 315. — 2°. (enen of iet). van schuld overtuigen. II 255. — 3°. (iet). in rechte behandelen. II 351, 393, 399. — 4°. (enen). voor het gerecht brengen. II 366.

beleidinge. 1°. bewijs. II 255. — 2°. beslag op iemand. II 35.

belenen (enen iet). iets in beleening geven. II 288.

belengen (iet). achterhalen, bereiken. II 207.

belidinge. Zie: *beliinge*.

belief. goedkeuring. Inl. 118.

beliefnisse. verlof. I 343.

beliefte. goedkeuring, wil. II 305, 310, 348.

beliën (belyen). 1°. erkennen. (bepaaldelijk in rechte.) Inl. 147, 151. I 90. II 22, 179, 180. Van daar ook: beloven. Inl. 89 Noot 2. II 154. — 2°. (iet). eene geldschuld in rechte erkennen. Inl. 153 Noot 1. I 256. II 257. — 3°. (iet). een vroeger onderhands gesloten contract voor den rechter erkennen, ten einde het bewijs daarvan later te vergemakkelijken. Inl. 154 Noot 3, 276, 281, 282, 304. II 258, 259. — 4°. (iet). zich schuldig bekennen aan een misdrijf. („tfeyt.") II 400. „De aensprake belyen" = zich schuldig bekennen, den eisch voor gegrond erkennen. Inl. 255. — 5°. (iet). van waarde keuren. II 235. — 6°. (hem van iet, in iet). iets erkennen. Inl. 152 Noot 2. II 125, 181. — 7°. (van iet). iets erkennen in rechte. II 9. — 8°. (hem enen). zich jegens iemand bij contract tot iets verplichten. II 29, 71, 258.

believen. 1°. (iet). een voorslag goedkeuren, bevestigen. Inl. 122 Noot 2, 160 Noot 3, 162 Noot 3, 165, 216. I 238, 328. — 2°. (iet). iets vaststellen. Inl. 116, 344. I 308, 319. — 3°. (enen iet). iemand iets toekennen, verleenen. I 125. — 4°. (enen). iemand behagen. Inl. 118, 119.

believinge. goedkeuring. Inl. 119. I 323.

beliinge. 1°. erkenning van een feit of eene schuld in rechte. II 182, 363, 365. — 2°. het aanbrengen van eene vroeger

geslotene overeenkomst bij het gerecht, ten einde daarvan een schepenbrief te doen opmaken. Inl. 276. II 258, 259, 393.

beloofnisse. betalingsbelofte. II 288.

beloven (enen iet). aan iemand eene scheidsrechterlijke uitspraak opdragen. Inl. 89 Noot 2. I 66, 87. II 100. (Noot 1: „in nos compromiserunt.")

beluden (beluyden) (iet). de banklok over iets luiden, bepaaldelijk over eene „eigenscap" van een onroerend goed, ten einde aan ieder de gelegenheid te geven daartegen op te komen voordat zij verjaart en onherroepelijk wordt. II 147, 242, 249, 333.

beludinge (beluydinge). 1°. het luiden der banklok over eene „eygenscap" of „gifte" van vast goed. Inl. 271. II 252. Ook over eene publicatie van den raad, om ze den volke bekend te maken. II 210.

benoemt. opgesomd, gespecificeerd. II 165 (cf. p. 158), 225.

bepaelt. omschreven. II 225.

beraden. 1°. (iet). overwegen. II 330. Bepaaldelijk het overwegen van de rechtsvraag door schepenen (zie: *beraet*). Inl. 44, 351. I 175, 238. — 2°. (hem). beraadslagen. Inl. 112 Noot 6.

beraet. overlegging, beraad. (Bepaaldelijk van het overwegen der rechtsvraag door schepenen in de schepenkamer na afloop van de behandeling der zaak in de vierschaar en vóór het vellen van het vonnis.) I 165. II 279. — „Sijn beraet op iet nemen" = iets overwegen voordat men antwoordt of wederlegt. II 295.

berechten (iet). 1°. rechtspreken over iets. Inl. 38, 165, 187, 227. I 28, 127. II 301, 322. — 2°. iets beheeren, toezicht over iets oefenen. Inl. 37, 248. I 353.

beriden (iet). een onbeheerd stuk grond in bezit nemen door met een wagen daarop te rijden. (cf. Schrassert, Codex. II 480.) II 441. (= bevaren.)

beroemen (beromen) (hem op iet). zich op iets gronden, zich sterk maken op grond van iets. II 363.

beroep. appèl op eene hoogere rechtbank. Inl. 97. II 333.

beroepen (beropen) (iet). van een vonnis appeleeren op eene hoogere rechtbank. Inl. 37. II 65, 283, 333.

beroepinge. appèl. Inl. 172.

beromen. Zie: *beroemen*.

beruchten (beruften) (enen of iet). iemand verdacht maken, in verdenking brengen. Inl. 238. I 51. — „Of iet beruft siin" = door de openbare meening van iets beschuldigd worden. (cf. Zöpfl, Rechtsgesch. p. 433, 435.)

beruften. Zie: *beruchten*.

berusten. blijven liggen, niet behandeld worden. II 301.

besatinge. arrest, beslaglegging. II 375, 376.

bescatten (enen). iemand geld afnemen, gewoonlijk: te veel geld afnemen, overvragen. I 383.

bescoemt. beschaamd gemaakt, beleedigd. Inl. 311.

besceiden. scheiden; wellicht ook: beslissen. I 19.

besceidenheit. beslissing, oordeel. I 155, 309.

bescheit. bewijs, wellicht bepaaldelijk: het op schrift gestelde bewijs. (vgl. ons mv. woord „bescheiden".) Inl. 176, 185. II 377.

bescerm. bescherming; ook: het gebied, dat beschermd wordt. I 116, 254. (= bescermenesse.)

bescermen (enen). beschermen, iemands partij opnemen. I 17, 333 — „Die getuygen beschermen" = de verklaringen der getuigen rechtvaardigen, nader bewijzen. II 366.

bescermenesse. bescherming; ook: het gebied, dat beschermd wordt. Inl. 307. I 27.

bescouwen (iet). den schouw over een weg, dijk of water voeren. II 432.

bescriven (iet). opschrijven, inventariseeren. II 268, 285.

bescudden. 1°. (enen). beschermen, beveiligen. Inl. 215. I 10, 166. — 2°. (iet). iets voor schade beveiligen. II 35. Ook: iets voorkomen. „Dat getimmert bescudden" = de afbraak van het gebouw voorkomen. II 264. „Boeten bescudden" = de betaling van boete voorkomen. II 261. „Hore scade bescudden" = de schade voorkomen. II 156. „Sijn onscout bescudden" = den zuiveringseed door betaling der geëischte geldsom onnoodig maken. I 16. II 233. — 3°. (hem van iet). zich tegen iets beveiligen. I 401. II 232. Ook: een voorwendsel aan iets ontleenen, om eene verplichting te ontduiken. II 8.

bescutten (iet). behouden, voorkomen. II 233, 330. „Sijn borgerscap bescutten" = het burgerschap behouden zonder schade te lijden. I 319.

besegelen (iet). zijne goedkeuring aan eene zaak schenken, door zijn zegel te hechten aan de daarvan opgemaakte oorkonde. II 243.

beseggen (besegen). beweren. II 10.

beset. 1°. arrest, gerechtelijk beslag op goederen. Inl. 314. II 378. — 2°. bezit. II 148.

besetten. 1°. (iet). iemands goed arresteeren, gerechtelijk beslag daarop leggen. II 274, 277. — 2°. (iet). eene betrekking, een ambt aanvaarden. I 287, 288, 377. — 3°. (iet). eene openstaande plaats vervullen. I 358. — 4°. (enen). iemand arresteeren. II 7, 122, 209, 409. (cf. II 418: „besitter".)

besetter. de arrestant, de persoon die op iemands persoon of goed beslag legt. II 277, 375. Zie ook: *besitter*.

besien (iet). bezichtigen, keuren, onderzoeken, doorzien. Inl.

189. I 299. II 16, 253. „Dat waer of iet besien" = de waarheid eener bewering onderzoeken. II 14.

besien. onderzoek. „Besien doen of iet" = eene zaak onderzoeken. II 17.

besienre. een stadsambtenaar, belast met het keuren van het ter markt gebrachte vee vóor den verkoop. I 122.

besit. bezit. II 103.

besitten (iet). het bezit van iets verkrijgen. II 266.

besitter. aanklager. II 418. (Denkelijk een schrijffout voor „besetter." Vgl. II 447.)

beslaen (iet). iets inpakken. I 347.

besluten. wegsluiten, opsluiten. Inl. 403. „Besloten tijt" = tijd, waarin geen recht gedaan worden mag. II 301, 328.

besoeken (bezueken, besoucken). 1°. (enen). onderzoeken, zoowel iemands goed (Inl. 191. I 245), als zijn persoon (I 95); van daar ook: iemand verhooren, beproeven (Inl. 171 Noot 3), of: iemand examineeren. (I 318.) — 2°. (iet). iets onderzoeken, nagaan of het in orde is. I 68. „Sine dode hant besoeken" = onderzoek instellen omtrent den toestand eener toegevallene erfenis vóor de aanvaarding daarvan. I 402. II 237, 330.

besperren (iet). aanspraak in rechte op iets maken, met het gevolg, dat dan de zaak tot de uitspraak in haar geheel blijven moet. II 204, 296. (cf. II 296 Noot 4.) („dat die plecht sculdich is weder te comen in den boedel, daer sy mit recht in besperret is, ende aldair in bliven sel ter tijt toe, dat sy mit recht uut den boedel wint.") (Verg. ons woord „versperren.")

besprec. 1°. eisch in rechte, aanklacht. II 193. — 2°. (= het besprokene tusschen partijen.) overeenkomst. Inl. 276 Noot 7.

bespreken. 1°. (enen). een eisch tegen iemand instellen. Inl. 96 Noot 1. I 327. — 2°. (iet). een recht op iets beweren. II 124, 221. — 3°. (enen iet). iemand iets beloven, toezeggen. (Volstrekt niet altijd bij testament, zooals het tegenwoordige gebruik van het woord zou doen vermoeden.) II 338.

bestaen. 1°. (enen). toekomen. Inl. 84 Noot 1. — 2°. (iet). aanvangen. I 234, 404.

besterfnisse. erfrecht. Inl. 264 Noot 2. II 104, 124, 381. „Recht van besterfnisse" = recht van exue. II 434.

besterfte. het openvallen van iets door sterfgeval. I 143. II 124, 256.

besterven. 1°. (enen). iemand door erfenis toevallen. Inl. 152 Noot 2. II 167, 414. — 2°. (in iet). door een sterfgeval recht op iets verkrijgen. II 266, 269. — 3°. (van enen). „Bestorven siin van enen" = door den dood van iemand beroofd zijn. I 51.

beswaren (iet). iets met eenig verband belasten. II 289.

besweren (iet). de waarheid of juistheid van iets met een eed bevestigen. II 150, 297.

betekenen (**beteikenen**) (enen iet). iemand iets kenbaar maken. II 130, 275. Gewoonlijk bij exploit, van daar meestal: eene gerechtelijke aanzegging doen. II 356.

beteren (enen iet). iemand vergoeding voor iets geven. Bepaaldelijk: 1°. den rechter vergoeding geven voor het breken der rechtsorde, van den vrede. Dus: *a.* door boete te betalen. Inl. 236. II 282. (vgl. Frensdorff, Dortm. Statuten. Gloss. i. v. „beteren *scil.* den broke = für die Rechtsverletzung büssen.") Eigenlijk alleen bij misdaden, doch ook enkele malen bij politieovertredingen. I 185. *b.* door vergiffenis te vragen. Inl. 236. — 2°. aan de beleedigde partij vergoeding geven. *a.* door het vergoeden der schade of het betalen eener geldsom voor het immateriëele nadeel. (ook „vernuegen".) Inl. 236. *b.* door het vragen van vergiffenis. Inl. 236. — „Beteren bi den rade" = vergoeding geven ten overstaan van, volgens taxatie van den raad bij vonnis. Inl. 238.

beteringe. de vergoeding, gegeven aan rechter en partij om eene misdaad te „beteren". (zie *beteren*.) Inl. 73, 236. I 323.

beterscap. 1°. de meerdere waarde, die eene zaak heeft dan de daarop rustende verbanden. (Zie de glossaria op de Informacie van 1514 en op de Leidsche keurboeken.) Meer speciaal: de waarde, die een vast goed heeft voor iemand, die daarop een zakelijk recht heeft, dat geen eigendom is, na aftrek van alle uitkeeringen, gedaan krachtens op dat goed rustende zakelijke rechten. Wanneer een goed in erfpacht was uitgegeven, konden schuldeischers van den erfpachter niet panden aan het goed zelf, dat diens eigendom niet was (vooral niet, als de eigenaar zelf pandde om den canon): men pandde dus aan de *waarde*, die het goed voor den erfpachter had. Deze waarde was echter beperkt, in de eerste plaats door den canon, en verder in de meeste gevallen door tal van op het goed rustende grondrenten, wier heffers een even goed recht hadden als de erfpachter; van daar de term „beterscap", de *meerdere* waarde, die het goed had, dan het bedrag dezer gezamenlijke renten. Men sprak dus uit den aard der zaak nooit van „beterscap", wanneer het recht van den eigenaar bedoeld werd: deze had recht op de zaak zelve, de concurreerende bezitters van zakelijke rechten hadden echter elk slechts recht op een gedeelte der zaak, nadat de andere rechthebbenden uitgewonnen waren, op de „beterscap". Van daar dat de „beterscap" steeds staat tegenover den eigendom. Zie het belangrijke vonnis: II 9. Ook II 74: „die beterscap van den erfpacht". — Hiermede komt overeen, dat de „beterscap" bijna uitsluitend voorkomt in gevallen, wanneer een huis successievelijk eerst tegen eene grondrente, en later door den rentebetaler weder in erfpacht

is uitgegeven, — waar dus twee of meer concurreerende heffers van renten of canons uit het huis bestonden. (II 235, 430.) „Beterscap" komt ook geregeld voor bij claustrale huizen, waarvan de eigendom bij het kapittel bleef, terwijl het levenslang gebruik daarvan bij opvolgende kanunniken berustte, die de perceelen telkens met grondrenten belastten. — 2°. het recht op de boven omschrevene waarde. Bij overdracht van een erfpachtgoed, met grondrenten belast, deed zich dezelfde moeielijkheid voor: de erfpachter of rentebetaler kon slechts overdragen zijn recht, voorzoover het niet door de even krachtige rechten van anderen beperkt was: hij verkocht dus (zijn recht op) de „beterscap". Van daar in een charter v. 23 April 1621 in het archief v. St. Pieter: „die beeterschap ofte den profytelycken eygendom", het dominium utile. Voor dit recht, dat nu zelve „beterscap" heet, betaalde men natuurlijk zooveel als het gebruik van het goed meer waard was dan de daarop rustende uitkeeringen. — De beteekenis van „beterscap" blijkt duidelijk uit de volgende plaatsen: Charter v. 6 Augustus 1459 in het archief v. St. Pieter: „A mach die beterscap van dattet huys meer goude dan dair jairlix uutgaet, wysen dair hy wil". — Charter v. 16 October 1515 l. c.: na den dood van den kooper van een claustraal huis zal „die beterscap van der husinge vry, loss ende ledich wedercomen aen onser kercken fabrijck"; het kapittel zal dan eene memorie stichten van 2 lood zilver 's jaars, „soeveer als die beterschap van den huyse soeveel ghelt daer men dat sulver mede betalen mach." — Vgl. de opmerkingen van Mr. Bijsterbos in: Verslag der 52ste verg. v. de Vereen. v. Overijss. recht (p. 10), die de beteekenis van het woord echter nog niet *geheel* juist heeft verklaard. — 3°. (oneigenlijk) in het algemeen het genot eener zaak door iemand, die geen eigenaar is. Zie eene aant. op een charter van 22 Jan. 1515 in het arch. v. St. Pieter: „sonder enich toeseggen van beterscap, dat Fye dairan heeft (er is sprake van het recht van nahuur van een land) .... ende dat Fye seggen wil, dat sy hoer in de waerringe heeft doen setten om beterscap te hebben an onse landt".

betiën (enen van iet). beschuldigen. Inl. 47. I 8.

betonen (iet). bewijzen, schriftelijk bewijs brengen. II 6, 45.

betooch. bewijs. I 16, 216. II 12. „Enen in den scoensten betoghe vinden" = iemand bij vonnis in het gelijk stellen. II 22.

betoon. bewijsstuk, schriftelijk bewijs. Inl. 162 Noot 3. I 176, 195, 216. II 263, 277, 410. „Hem betoens vermeten" = aannemen bewijs te leveren, bewijsstukken over te leggen. II 98.

betrecken (enen). iemand terecht doen staan. II 392.

betugen. 1°. (enen). door getuigen het bewijs van iemands schuld leveren. (cf. L. A. IX. 1.) Inl. 37, 47. — 2°. (enen).

een getuigenis tegen iemand afleggen. II 402. — 3°. (iet). door getuigen iets bewijzen. I 241. — „Enes tot iet betugen" = door getuigen zijn recht bewijzen en daardoor iemand tot de erkenning daarvan brengen. II 431. (Wellicht eene corrupte plaats?)

bevallen (in iet). vervallen. „In den onrechte bevallen" = in een proces veroordeeld worden. I 201.

bevaren. 1°. (enen). iemand in handen krijgen, bij het lijf vatten. I 58. — 2°. (iet). iets in bezit nemen door het rijden daarop met eenen wagen onder inachtneming van zekere formaliteiten. Inl. 415. (= beriden.)

beveel. 1°. bevel, regeling. Inl. 113. I 328. — 2°. machtiging, opdracht. I 353.

bevelen (enen iet). iemand iets opdragen, toevertrouwen. I 5, 57, 127, 225. II 267.

bevelinge. 1°. opdracht; ook het opgedragene: post, dienst. I 125, 196, 318, 342. „Iet in bevelinge hebben" = iets in bewaring hebben. I 337. — 2°. bevel. II 212. — 3°. het bewijs van eene opdracht, de ambtsbrief. II 289.

bevinden. 1°. (enen). iemand betrappen. Inl. 215. I 331. — 2°. (iet). door onderzoek de waarheid ontdekken. Inl. 294. I 242.

bevoorwaerden (iet). bedingen. II 373.

bewapenen (enen iet). verduisteren, aan iemands aanspraken bedriegelijk onttrekken. II 301.

bewaren. 1°. (iet). behouden, zijn recht handhaven. I 320. 2°. (iet). toezicht houden op iets. II 313. — 3°. (iet). waarnemen, opletten. II 325. — „Mit iet bewaert sijn" = door iets verzekerd, veilig zijn. II 273, 343, 394. — „Aen enen bewaren" = aan iemand opdragen, toevertrouwen. I 143.

bewerven (iet). zich verschaffen, verkrijgen. I 290. II 247.

bewijs. 1°. bewijs. *a.* schriftelijk. I 176. II 282. (= betoon.) — *b.* door getuigen. II 428. (De plaats is bedorven.) — 2°. aanwijzing. I 367. II 196.

bewinden. 1°. (hem van iet) zich met iets bemoeien, inlaten. Inl. 37. I 66, 67. II 266. (Ook: hem iet. II 271.) — 2°. (hem enes). zich met iemand inlaten, hem helpen. I 88.

bewint. bevoegdheid. Inl. 105, 122, 134.

bewisen. 1°. (enen iet). aanwijzen. I 191, 402. II 5, 127. „Iet op enen bewisen" = iemand aanwijzen. I 118. — 2°. (enen iet). bewijzen. II 124. — 3°. „Enen iet bewisen" = iemand uitkeering doen van het hem toekomende deel van eenen gemeenen boedel. II 6, 11. (Ook II 56.) — „Rechters van bewisen" = ?. I 388.

bewisinge. 1°. aanwijzing. I 80. II 5, 24, 224, 265. — 2°. bewijs. I 155, 210.

bibliven. „Mit den live daerby blyven" = beloven het bewijs eener gedane aanklacht te leveren op straffe van verbeurte van het leven. II 418.

bibrengen (enen iet). 1°. iets aanbrengen, aangifte doen van iets. I 276, 287, 378. II 239. — 2°. bij iemand brengen. I 195. — 3°. opgeven. II 316, 369. — 4°. mededeelen, betoogen. I 168. II 164.

bibrenginge. mededeeling, betoog. II 156.

biedegelt. het loon van den bode voor het doen eener dagvaarding. Inl. 198. I 201.

bieden (enen). 1°. gebieden, voorschrijven. Inl. 356. I 18, 141 Noot 1. — 2°. ontbieden. I 4. — 3°. dagvaarden. Inl. 138. I 201, 356, 401. — 4°. aanbieden. Inl. 65. I 266. II 81. — Men „biedt" altijd „bi eenre penen" = op straffe van eene boete. Inl. 198. I 155. — „Ruminge bieden" = iemand gebieden een gebouw of omheining af te breken (omdat het niet op zijnen grond staat). Inl. 294. II 129, 260. — „Onscout bieden (voer iet)" = aanbieden den zuiveringseed te doen, ten bewijze zijner onschuld. (ook in civilibus bij geldschuld.) II 64, 328. — „Pande bieden" (ook „verbieden") = de gepande goederen ter terechtzitting aanbieden aan hen, die beter recht daarop hebben. (als voorbereiding tot het toewijzen der panden door den rechter.) I 18. — „Bieden mitten boeke" = iemand dagvaarden met het register, waarin de eischen worden opgeteekend (als bewijs, dat de dagvaarding terecht geschiedt). II 248.

biersijs. te Utrecht een accijns, betaald van het bier. I 75. (Bedoeld schijnt hier de hoppensijs: de aldaar vermelde „hoppensijs van binnen" is denkelijk de inbrouwensijs.)

billix (**bilx, bilke**). billijkerwijze. I 28. II 182.

bilx. Zie: *billix*.

binnenjarich. (pacht) de vervallen pacht van het loopende jaar. II 384.

biscicken. 1°. (enen). iemand een ander tot hulp toevoegen. I 325. II 251. — 2°. (aen iet). aan iemand opdragen eene zaak te onderzoeken. Inl. 90, 100.

bisetten. 1°. (enen aen enen). iemand aan een ander toevoegen. I 196, 321. — 2°. (enen aen iet). iemand met het onderzoek eener zaak belasten. I 238. — 3°. klagen, eene klacht doen in rechte. I 239. (Vgl. II 447: „bysitter", wellicht corrupt voor: „bysetter.")

biwoort. gezegde dat niets tot de zaak afdoet, praatje. II 203.

blauwen. blauw zijn, eene blauwe plek hebben door een toegebrachten slag. Inl. 130 Noot 1.

bliven. 1°. (aen enen van iet). aan iemand de scheidsrechterlijke uitspraak over iets opdragen. Inl. 52 Noot 3. I 38, 57. Ook:

enen iet bliven. Inl. 98. — 2°. (voor iet). bij een college aanhangig blijven. Inl. 104 Noot 4. I 311. II 202. — „Blivende raet" = vroedschap, erfraad, een college waarvan de leden voor hun leven benoemd werden. Inl. 226 Noot 9. — „In den rechten bliven" = het proces winnen. II 416.

blonden. blond, geel worden, eene gele plek krijgen door een toegebrachten slag. Inl. 130 Noot 1.

blosen. rood worden, eene roode plek krijgen door een toegebrachten slag. Inl. 130 Noot 1.

bode (boede). (van: bieden.) de persoon, die een bevel („bot") van een overheidspersoon overbrengt, bepaaldelijk: die iemand dagvaardt. (Van daar ook: iemand, die andere „boodschappen" of berichten overbrengt; nog later in het algemeen: een bediende, „dienstbode.") — Er waren te Utrecht twee schepenboden, waarvan de een dagvaardde in het boveneinde, de ander in het benedeneinde der stad. I 356; deze boden worden ook wel „der scepen gezworen boden" genaamd. (II 248.) Bovendien was er een „gezworen bode" (II 237), later „des schouten gezwoeren boede" genaamd (II 237 Noot 3), denkelijk dezelfde als „des schouten knaep" (II 275); deze bode had andere plichten en bevoegdheden dan de beide schepenboden. (Inl. 273 Noot 5. II 237.) De boden van den raad heetten „der stat knapen" of „dienres".

boedelcedel. inventaris van den boedel, overgelegd door den boedelharder. II 270 (cf. 265), 296, 423.

boedeleet. de eed, waarmede de boedelharder de waarheid der boedelcedel bezweert. II 265, 423.

boedelherde (bodelharde). boedelhouder, de persoon, die recht heeft op het bezit van den boedel totdat deze onder de erfgenamen verdeeld is. I 300. II 5, 265, 266, 422.

boedelvervolger. iemand, die den boedel aanspreekt, recht op het geheel of een gedeelte beweert te hebben. II 270.

boec. „Bieden, panden, afhalen mitten boeck" = iemand dagvaarden, panden of door panden iets afnemen met het register, waarin de eisch aangeteekend of het feit van het niet-verschijnen van den gedaagde door den bode geconstateerd was. Schepenbrieven werden geëxecuteerd door panding met den brief zelven, vonnissen met extracten daarvan, door den schepenklerk afgegeven (zie b. v. voor den raad: V. d. Water, Placc. III 314 § 3); bij kleine zaken als de bovenbedoelde achtte men echter blijkbaar het maken van extracten onnoodig en pandde met het boek zelf. Inl. 199 Noot 1, 273 Noot 5. II 232, 237.

boete. oorspronkelijk wellicht eene geldsom, aan den rechter betaald ter „betering" voor het breken van den vrede door eene misdaad (fredum). Inl. 70 Noot 6 (zie ook: „*betering*"); in dien zin tegenover „ban" staande. (Zie nog II 236, 237:

„ban ende boet.") Later meer algemeen eene aan den rechter als strafgeld betaalde som. I 50. II 234.

boetsculdich. verplicht zijn tot het betalen eener geldsom aan den rechter wegens eene overtreding. Inl. 286. I 80. II 191.

bondich (bundich). bindend, geldig in rechte. II 440.

boort (boert). grens. „Bodem ende boert" = het geheele huis. II 27, 126.

borchgrave. stadsgracht. I 352.

borchwal (burchwal). 1°. de aarden berm buiten den stadsmuur en binnen de stadsgracht. I 188. — 2°. de stadsgracht zelve. II 313.

boren (boeren) (iet). heffen, innen. Inl. 218 Noot 2. I 359. II 112.

borgemeester (borghermeyster). burgemeester. cf. Inl. 24. — „Borgermeysters". I 405, schrijffout voor: koermeysters. cf. Inl. 194 Noot 2. — „Borgermeyster van den vyven" = te Utrecht de voorzitter van het college der vijven, de aanklagers van het raadsrecht. Inl. 220. I 344.

borgemeesterscap (borghermeisterscap). het ambt van burgemeester. I 19.

bot. 1°. dagvaarding voor de schepenbank. Inl. 273. I 8, 356. II 248. „Alle boden verwonnen" = een beding, somtijds in schepenbrieven opgenomen, waarbij de schuldenaar voor het geval van wanbetaling afstand deed van het tweemaal „verbieden" van het pand vóor de toewijzing, zoodat deze dadelijk „over dwarsnacht" na de panding volgde. I 402. — 2°. gebod of verbod. I 18.

bottersijs. te Utrecht de accijns, betaald van boter, vet en andere artikelen, binnen de stad in het klein verkocht. I 114, 189. (zie lijsten der daaronder behoorende goederen: I 118, 295.)

boven. tegen, in strijd met. Inl. 311, 345.

breken (iet). 1°. overtreden. II 164. „Een verbant breken" = handelen tegen eene bepaling over het vererven van goederen. II 163. „Enen vrede breken" (aen yemant) = handelen in strijd met een „gegeven" vrede door het plegen van feitelijkheden („gewelt") tegen iemand. Inl. 47, 49. — 2°. veranderen. „Een punt breken" = eene verordening intrekken, veranderen. I 133.

breker. overtreder. „Stadtrecht-breker" = overtreder van het stadsrecht. Inl. 59.

brengen. „Iet aen enen brengen" = iets aan iemand mededeelen, rapporteeren. II 52, 148, 149. „Iet onder enen brengen" = iemand iets aanbrengen, opdragen, toevertrouwen. II 282. „Iet in iet brengen" = aanbrengen, aanhangig maken. Inl. 224. „Enen tot iet brengen" = iemand opstoken, overhalen tot het plegen van een misdrijf. Inl. 115 Noot 2.

brief. acte. I 331.

broeke. Zie: *broke.*

broke (broeke, broike, brueke, later **breuck).** 1°. eene handeling, waardoor de rechtsorde, de „vrede" *gebroken* wordt, misdaad. („Rechtsverletzung." Inl. 74 Noot 2.) Staat tegenover politie-overtreding „koer" (zie Inl. 71 vlg.); doch ook soms tegenover de zwaarste misdrijven „ondaden" (Inl. 77), dus: wanbedrijf. Inl. 78 Noot 1. — 2°. buiten Utrecht (en ook daar in latere tijden) ook lichtere misdrijven, politie-overtredingen. Inl. 78. II 395. Vgl. ook Inl. 84 vlg. „Der scepene (of der oudermanne) broeken" = misdrijven bij de rechtspraak van schepenen of oudermannen gepleegd. Inl. 285. II 362. — 3°. de boete (hetzij in geld of in het vragen van vergiffenis bestaande), door den schuldige aan den rechter gedaan ter „beteringe" van zijne „broeke." („Strafe für die Rechtsverletzung". Inl. 74 Noot 2.) Inl. 75, 76 Noot 5. I 21, 240, 323. Ook I 46 cf. Inl. 73 Noot 10. — 4°. Bij uitzondering en oneigenlijk: ook de schadevergoeding van den broekige aan de partij. Inl. 73 Noot 8. — 5°. het „breken" van eene effene kleur door het toevoegen van andere kleuren. I 25.

broken (broeken, bruyken, brueken, broiken). zich schuldig maken aan een „broke". (zie aldaar.) I 194, 239. „Enen broeken" = misdaden tegen iemand plegen. Inl. 72 Noot 3. „In iet broeken" = eene wet, waarin straf tegen eene bepaalde „broek" bedreigd wordt, overtreden. I 137, 293. „Voir enen broeken" = een misdrijf plegen voor of in tegenwoordigheid van de rechtbank. II 282.

brokich (broekich, broikich). schuldig aan een broke (zie aldaar). Inl. 72. I 27, 47, 188. II 282.

brokigen (broeckighen) (in iet). eene wet door eene misdaad overtreden. I 138 Noot 3.

broocaftich (broikaftich). schuldig aan een broke (zie aldaar). Inl. 87. (cf. 74 Noot 2.)

brueken. Zie: *broken.*

bruyken. Zie: *broken.*

bruucwere. het bezit van een vast goed als gebruiker. II 68.

buer. (midd. lat.: „civis"; verwant met boer.) 1°. een bewoner van het platte land, tegenover een burger als inwoner eener stad. — 2°. een rechtsprekende in het burengerecht. (zie: *buerrecht.*) II 76, 93.

buerman. rechtsprekende in het burengerecht. (= buerraet.) II 99.

buerraet. rechtsprekende in het burengerecht. II 65, 240.

buerrecht. de rechtspraak van de buren. Staat tegenover „scheepenenrecht" (II 419): aldaar werd het vonnis geveld door eenige aangestelde en beëedigde schepenen, in het buurrecht door de gezamenlijke buren, voorzoover zij op

de oproeping verschenen waren. (Zie beschrijvingen van het buurrecht in de octrooien van Karel V en van de Staten van Utrecht voor verschillende Stichtsche dorpen, bij: Van de Water, Placaatboeck. II p. 1199 vlg.)

buersprake. vergadering van de geheele burgerij, bij klokluiding bijeengeroepen, oorspronkelijk tot het vaststellen van verordeningen, later tot het aanhooren van de publicatie der door den magistraat gemaakte verordeningen. (of van andere ordonnantiën, die kracht van wet hadden. I 66, zie ook I 190.) (Vgl. Inl. 48 en: Frensdorff, Stadt- u. Gerichtsverf. v. Lübeck. p. 165.) Inl. 216. I 161 Noot 3.

bundich. Zie: *bondich*.

bus. 1°. een afzonderlijke fondsje, gevormd uit verschillende emolumenten. Inl. 228. — 2°. insigne van verschillende stedelijke ambtenaars, het teeken hunner waardigheid. Inl. 209.

busmeester (bussemeister). 1°. „Busmeyster van den rade" = te Utrecht een stedelijk ambtenaar, die de boeten, door den raad uitgesproken, door panding int (pander). Inl. 195 vgl. I 204. — 2°. „Busmeyster van de oudermanne" = te Utrecht de ambtenaar, die dezelfde functiën als de zooeven genoemde vervult bij het oudermansrecht. Inl. 256 vgl. I 155. — 3°. „Busmeyster van een gild" = de kashouder van een gild. I 128, 219, vgl. Inl. 248 Noot 1. — 4°. „Busmeyster van den sijzen" = te Utrecht een stedelijk ambtenaar, die bij wanbetaling van accijs de deswege verbeurde boeten int. Inl. 211. — Naamsoorsprong: Inl. 209. (Beteekende de naam kashouder, dan zou de titel „busmeyster van den sijzen" geen zin hebben; immers zij inden niet den sijs, maar alleen de boeten.)

butenborger. burger, die buiten den stadsmuur woont. (Vgl. over de beteekenis: Inl. 310 vlg.) I 236, 333.

cedel. brief, papier waarop iets geschreven staat, lijst. II 250.

cessacie. (cessatio a divinis.) staking van den kerkdienst. I 241.

citacie. dagvaarding om voor den officiaal terecht te komen. Inl. 97 Noot 5.

dach. 1°. dagvaarding. II 355. — 2°. termijn van betaling, uitstel. Inl. 251. I 129. II 67. „Dach hebben" = een termijn hebben, hetzij om iets te doen (I 165, 178), of om terecht te verschijnen (I 178), of om vonnis te wijzen (II 281). „Dach geven" = iemand uitstel verleenen (om terecht te verschijnen, te betalen enz.) II 276. „Dach nemen" = uitstel verzoeken, eischen. II 356, 363. „Siin dach wachten" = een termijn van uitstel verkrijgen om terecht te verschijnen. I 178.

dachgelt (dagegelt). strafgeld, betaald „ter penen" voor elken dag uitstel van betaling. II 207, 208.

dagebrief. acte, waarbij iemand gedagvaard wordt. I 255, 256.

dagegelt. Zie: *dachgelt*.

dagelyx. „Dagelyx gerechte" = lage rechtbank, die den bloedban niet bezit. Inl. 304. I 28, 50. „Dagelyx recht" = de rechtspraak eener lage rechtbank. I 28.

dagen (enen). dagvaarden om terecht te komen. Inl. 96, 97. I 65.

dac (**daeck**). 1°. de dakstoel van een huis. „Gespannen dac" = een dakstoel, samengesteld uit balken en planken. II 193, 264. (Men zal „dat dack offnemen ende dat weder doen maecken *opt oude gespan* mit nye sperren latten, ende mit tegelen decken". Contr. over de fund. v. Al. v. Boechoudt dd. 1532 in: Arch. St. Pieter.) — 2°. het dak zelf, waarmede de dakstoel *gedekt* is. „Hart dac" = een dak van „leyen" of „teghelen" (I 90), in tegenoverstelling van een rieten dak. („week dack" of „stroedack". I 339. — Raads dag. boek Vryd. na Div. Apost. 1477.) II 264. („mit gespannen dake, gedect mit harden dake": dus het „harde dac" ligt op het „gespannen dac," den dakstoel, die uit balken bestaat.)

dacgaer. dakdicht. I 128.

dedinge. dading, schikking, overeenkomst. Inl. 120. I 337.

dedingen (of iet mit enen, ook wel: iet). eene transactie met iemand sluiten, eene zaak door schikking ten einde brengen. Inl. 238 Noot 6. I 314, 377.

deelbaer. voor verdeeling vatbaar. II 72.

delen (**deilen**). 1°. (iet). verdeelen. II 193, 194. — 2°. (aen iet) deel hebben aan iets. II 116. (voor „na" lees „an".) — 3°. (tegen enen). eene scheiding met iemand maken. II 265, 340. — 4°. (van iet). eene uitspraak over iets doen. II 192. „Een oirdel deylen" = een vonnis geven. II 66, 99. „Voir recht deylen" = eene uitspraak doen, beweren dat iets recht is. II 27, 66, 122. (Niet altijd van rechters gezegd, doch ook van private personen.)

delinge. verdeeling. „Ter rechter deylinghen gaen" = boedelscheiding doen, den boedel overeenkomstig het recht verdeelen. II 22.

derven. verplicht zijn. II 298, 334. (cf. II 243.)

dienen. 1°. te Utrecht het vervullen van den militairen dienstplicht door de burgers. (cf. Van Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 200 vlg.) — 2°. (van iet). stukken ter terechtzitting overleggen, inleveren. II 364. — 3°. vóórkomen, ter terechtzitting behandeld worden. II 377. („eer die sake dienen zal".)

dienre. dienaer. „Der stat dienres" = te Utrecht de „leghe knapen", de boden van den raad. Inl. 198, 210 Noot 2. — „Mijns heeren dienre" = de personen, die te Utrecht van 1474—77 de vijven vervingen. Inl. 220.

dienst. te Utrecht een stadsambt, in den regel een laag, in tegenoverstelling van een „ampt" of „ambocht". I 353 — „Dyenst doen" = eene betrekking bekleeden, waarnemen. Inl. 113; ook: het vervullen van den militairen dienstplicht door de Utrechtsche burgerij. I 219.

dienstvri. te Utrecht vrij van de verplichting om bij krijgstochten mede uit te trekken. I 260. (cf. Van Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 200.)

dijcgoet. land, dat onder een dijk ligt, en dus dijkplichtig is. II 153, 201.

dingen. 1°. eisch doen in rechte. II 17, 315, 332, 447 (variant „dagen"). „Enen uten rechten dingen" = eischen, dat een rechter niet mede ten oordeel gaat. II 410. „Over oerdel dinghen" = in strijd met een vonnis een eisch aan den rechter stellen. II 325. „Hem vellich (of „vry") dingen of iet" = ongelijk (of gelijk) krijgen in zijnen eisch in rechte. II 115, 327. „An der heerlicheit dingen" = eisch doen, dat de vertegenwoordiger van den heer (de schout) zijne ambtsplicht vervulle. II 115. — 2°. recht doen. II 295.

dincdach (dingdach). rechtdag. II 295, 336.

dincplechtich (dincplichtich). „Dincplichtighe woerden" = de dingtaal, de eisch, die een streng formeel karakter had. II 324, 326. „Dincplechtich worden" = eisch doen in rechte, de dingtaal overgeven; ook: op den eisch antwoorden, waardoor men in beide gevallen de competentie der rechtbank erkende. II 112, 361. cf. I 178. II 296, 369, 430.

dincstat (dingstat). „In enes dingstat staen" = iemands rechten en verplichtingen verkregen hebben. II 43.

dinctaelboec. het boek, waarin de dingtalen van partijen afgeschreven zijn. Inl. 397. cf. I 87.

dinctale (dingtael). de memorie van eisch (resp. van antwoord), waarin partijen hunne rechtsmiddelen opsommen. I 87, 331. II 327.

dincwaerder (dingwaerder). de persoon, die voor den heer den dincstoel bewaart, waarneemt; de rechter. Inl. 286 Noot 5. II 447. (428.)

dobbelcoren. keuren, verordeningen tegen het dobbelen. I 112.

doden (iet). te niet doen, inbreuk maken op iets. (eene plecht, eigenscap, scepenbrief, boeken enz.) II 145, 164, 181, 199, 230, 410.

doelmeester. te Utrecht vóór 1444 de opzichter van den schuttersdoelen. I 346.

doelmeesterscap. het ambt, de bezigheden van den doelmeester. I 346.

doen. „Plechten ende loften doen" = zich door schuldbekentenissen verbinden. II 146, 391. — „Brieve op een goet

doen" = door schuldbekentenissen of verbandbrieven zijn goed bezwaren. II 267. — „Hant ende mont (ook „consent") tot iet doen" = toestemming geven. II 153, 162. — „Dat doet hem gheen noet" = hij behoeft niet. II 182. — „Doen na borgerrechte" = handelen zooals een burger volgens zijne privilegiën handelen moet. Inl. 115 Noot 3. — „Iet te doen hebben voer den scoute ende scepene" = eene rechtszaak voor de schepenbank aanhangig maken. I 91. — „Enen arch doen, veten doen" = iemand kwaad doen, veete aanzeggen. I 81. — „Die ghifte is gheen doen" = de overdracht is van onwaarde. II 150. — „Enen doen uut iet" = in rechte tegenspreken. (Zie onder: *uutdoen.*) — „Tot iet doen" = eene zaak behandelen. Inl. 344 Noot 5. — „Hi wil daertoe doen, dattet enz." = hij wil het bewijs leveren, dat enz., d. i. hij wil een eed doen, dat enz. II 6, 12, 14. (Dat het aanbieden van den eed bedoeld wordt, blijkt soms uit het verband: II 202, dikwijls uit de bijvoeging „daertoe doen mit sinen ede": II 186, 209, 231, 257, een enkele maal uit de omschrijving „daertoe doen, het wair alleen of mit hulp", dus een eed met of zonder eedhelpers: II 265.)

doer-. Zie: *dore-*.

doorwaerder (doerweerder). te Utrecht een der zoogenaamde „hoghe knapen", de stadsboden. Inl. 198, 210 Noot 2.

doot (doet). nietig, van onwaarde. II 162, 185, 297, 333. — „Enen van dooder handt aencommen" = iemand bij erfenis toevallen. II 362.

dootsculden. begrafeniskosten. II 437.

dootslaen (enen). iemand dooden. (Met of zonder opzet, mits niet in het geheim: in dit geval is het moord) I 161.

doremoghen (mit iet). met iets voldaan, tevreden zijn. I 354.

dorescieten. verdeelen. II 194.

dorescrappen (iet). door strepen in een handschrift een gedeelte daarvan aanwijzen als niet meer van belang. Inl. 342.

doresien (iet). door de vingers zien, niet toepassen. I 232.

doresteken (enen brief). een transfixbrief door eene met een zegel voorziene strook perkament vasthechten aan een ander charter, dat door den transfixbrief gewijzigd of uitgebreid wordt. II 136. (Beschrijving daarvan: I 374.)

dorren (durren). verplicht zijn. II 301, 331. (= derven.)

dragen. „Tot iet dragen" = tot iets leiden, aanleiding geven. I 137, 263. — „Tegen enen dragen" = tegen iemand gericht zijn. I 263. — „Vorder dragen" = betrekking hebben op een ruimeren kring. I 148. — „Dryven ende dragen". Zie onder: *driven*. — „Rechte middel dragen tusschen A ende B" = ter goeder trouw eene overeenkomst tusschen A en B bemiddelen. I 146, 358, 400. — „Rechte gichtinge dragen"

= eene waarachtige verklaring afleggen. I 321. — „Rechte wichten dragen tusschen A ende B" = geen van beiden in het wegen bevoordeelen. I 393. — „Rechte mate dragen" = een juiste maat toepassen. II 252, 354, 400.

driven. zich bewegen. II 191. — „Dryven ende dragen" = iets wegvoeren met of zonder wagen. II 418. „Enen drivende of dragende vinden" = iemand betrappen op het wegvoeren van iets. Inl. 170. II 278.

drop. = drupte. II 388.

drupte (**druppet**). 1°. droppel, het gedurig vallen van droppels of water op eens anders erf. II 191. — 2°. het recht om water uit de goot op zekeren afstand buiten de lijst van zijn huis te doen vallen. II 214, 215.

dubbelen (iet). iets verdubbelen. I 7.

duren. van kracht blijven. Inl. 366 Noot 5.

durren. Zie: *dorren*.

dwaeslike. „Dwaesliken wanderen" = zich op de straat onbehoorlijk aanstellen. Inl. 133.

dwersnacht (**dwarsnacht, dweersnacht**). een termijn van éénen dag. I 98. II 281, 295. — „Over dwarsnacht" = morgen. I 48, 79, 402. II 261.

dwersnachtrecht. rechtspraak met dagvaarding op korten termijn („over dwarsnacht"); gewoonlijk het gastrecht, rechtspraak over vreemdelingen. II 377. (cf. Inl. 315.)

ecclesie. de kerk, te Utrecht in den regel de „vijf ecclesiën", de vijf kapittelkerken der stad, die te zamen de geestelijkheid van het Sticht vertegenwoordigden. I 143. Ook wel: het Sticht zelf, of de bisschop als het hoofd daarvan. I 66.

eden (enen). in den eed nemen. Inl. 118, 119. I 135, 368, 390. — „Enen op iet eden" = iemand iets bij eede doen beloven. I 266.

edinge. het afnemen van den eed. I 390, 391.

eendrachte. overeenkomst. I 115.

eengeboren. l. ongheboren? II 156 Noot 1, 162 Noot 1, 164 Noot 3, 168 Noot 2.

eenloop. alleen levende, ongehuwd. II 185.

eens werden (van iet). over iets tot eenstemmigheid komen. Inl. 173. I 172.

eetspel. eedsformulier. I 80.

effen (iet). l. heffen. II 73.

egge (Eng. edge). grens. (Vonnis v. d. raad in Raads dagboek Vryd. na Judica 1409: A „aen den overegge" en B „aen den nederen egge" en de tusschenliggende geërfden zullen samen „hoer eggen zueken" en als zij „hoer eggen

weten" het geheele stuk land opmeten. Vgl. ook: Koppmann, Joh. Tölners Handlungsbuch. p. XXV: de „Eggen oder Leisten" van een stuk laken, nam. de strepen, randen aan het einde daarvan.) Meestal in de spreekwijze: „egghen ende eynden." II 44, 67. — Mogelijk ook voor: „mit heggen ende heynden" (inderdaad komt: „mit heggen ende mit eynden" voor in een charter v. St. Pancr. av. 1443 in het archief v. St. Pieter); dan zou het zijn = (een goed met) zijne omtuining, dus tot de grens toe, geheel. — Zie ook: „sinen egge ende weren." II 193.) = eigendom? (Wellicht verwant met *ecsa* = eigenaar en *exede* = gewaard? cf. Gallee, Ov. *erfekse*, in: Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterk. V p. 10.)

eigelic (eychgelic). iets waarop iemand eigendomsrecht heeft. I 178. II 257, 269.

eigen. 1°. onvrij. I 16. — 2°. (= eyghelic) iets waarop iemand eigendomsrecht heeft. I 15. „Eyghen erf" = een stuk land, dat allodiaal goed is, geen leen- of erfpachtgoed. II 201.

eigendach. de rechtdag, waarop de schout eigent. II 326.

eigenen. 1°. (enen aen iet). aan iemand den eigendom van iets in rechte toewijzen. I 99, 258. II 19, 137. — 2°. (iet). den eigendom van iets toewijzen. I 18. („coemt hi eer dat pant gheëygent wart".)

eigenscap. 1°. de gerechtelijke toewijzing van den eigendom. Inl. 277. I 177. II 19, 244, 294, 297. — 2°. de schepenbrief van deze toewijzing opgemaakt. Inl. 294. („na innehout der eygenscap.") I 259. II 295.

einde (ende). gebied. (cf. Fruin, Informacie. Gloss. p. 656.) „Op dat eynde" = te Utrecht een der beide „einden" (boven- en beneden-einde), waarin de stad voor de rechtspraak verdeeld was. (I 356: „ghelyck van outs dat ghedeylt is ende geweest heeft" 1445. — I 356: „in dies eynde die verwonnen woent". — II 336: „de naeste opene rechtdach op dat eynde".) — „Teynden iet" = verder dan, het punt, waar iets ophoudt; „teynden der stadt koeren" = waar de keuren niets bepalen. I 344 Noot 5. — „Egghen ende enden". Zie: *egge*.

einden (iet). eindigen, uitmaken. Inl. 100.

eisch. een eisch in rechte; ook de akte, waarin deze vervat is. Inl. 99. — „Eysch maken" = eisch doen, eischen in rechte. II 356.

eischen. 1°. (enen). iemand ontbieden. I 46. — 2°. (iet). iets in rechte vorderen. Inl. 71 Noot 4. — 3°. „Vrede eyschen" = eischen, dat twee twistende partijen vrede geven. Inl. 49.

eischinge. vordering, bevel. I 241.

ellendich (elendich). eigenlijk: uitlandig, vreemd. („Elende süken" = „exules leprosi". Pauli, Lüb. Zustände. I p. 35. —

„Ellendige Kirchhof" te Keulen = begraafplaats voor de te K. gestorvene vreemde kooplieden. Ennen, Gesch. d. Stadt Köln. I 483. cf. I 707 Noot 3.) Van daar: verlaten, zonder betrekkingen. II 423.

elve. te Utrecht het dagelijksch bestuur uit den raad, bestaande uit de acht oversten en elf raadsleden. (cf. Inl. 25 Noot 7.) I 96.

ende. Zie: *einde*.

erfhuus (herfhuus). opengevallen boedel. „Hem in dat erfhuus doen setten" = zich gerechtelijk in eenen boedel doen inleiden. I 32, 56.

erfmombaer. voogd, die door erfrecht (bloedverwantschap) tot de voogdij geroepen is. II 426.

erfnisse. 1°. erfrecht. Inl. 264 Noot 2. II 104, 121. — 2°. het door erfrecht aangekomene, erfenis. II 112. — 3°. een vast goed. Inl. 264 Noot 2. (= erve.)

erfrenten. eene vaste, gewoonlijk jaarlijksche uitkeering, die niet met den dood van den rentheffer vervalt; zij kan zijn losbaar tegen eene vaste som („losrenten") of niet losbaar („euwelicke renten"). II 337, 338.

erfsceidinge. verdeeling van vaste goederen. II 55.

erftins. 1°. eene vaste uitkeering, waartegen een vast goed door den eigenaar voor altijd in gebruik (te „tins") gegeven wordt. — 2°. het goed, dat tegen zulk eene uitkeering wordt uitgegeven. II 25, 26.

erven (arven). 1°. (iet enen of op enen). bij erfenis aan iemand nalaten. I 328, 365. II 23, 103, 111. Ook zonder *iet:* zijn goed bij erfenis nalaten. II 341. — 2°. (an of op enen). bij erfenis overgaan. II 133, 442. Ook zonder persoon: II 126. — 3°. (enen an iet). iemand erfgenaam van iets maken. II 114. („daer se God aen erven mach.") — 4°. (enen aen, in iet). iemand gerechtelijk den eigendom van vast goed toekennen. (= eigenen.) II 373.

examinatie. verhoor. „Scerpe examinatie" = verhoor op de pijnbank. II 400.

excommunicatie. vonnis, waarbij de kerkban wordt uitgesproken. Inl. 97 Noot 5.

expandatie. panding. II 299.

exue. recht, dat geheven wordt door een stedelijk bestuur van erfenissen in de stad, die aan personen buiten de stad toevallen. II 434. (Blok, Holl. stad in de midd. p. 250 noemt *exue* het recht, geheven van het goed van burgers, die naar elders vertrekken, terwijl het van de erfenissen gehevene recht *pondgeld* zou heeten; of deze onderscheiding steeds opgaat, meen ik te mogen betwijfelen.)

feit. „Van enen feyte sijn" = aan eene daad schuldig zijn.

I 26. — „Quaet feyt" = misdaad. I 166. (cf. Inl. 72.) (= quaetheyt.)

ferpel. bedrog, arglist. I 277. II 296.

fortse. geweld. II 398.

fortselic. met geweld. II 398.

gaen. „Gaen op, van iet" = gemaakt worden bij of ter gelegenheid van iets. („Die oncost, die daerop gegaen is". II 283, 336, 384. — „enighe soene, die van dien orloge ghinghe." II 208. — „dat verbant, consent is gegaen." II 220, 170.) — „Gaen aen sijn lijf of aen sine hant" = iemand op het verlies van leven of hand te staan komen. Inl. 76, 47. — „Gaen tot iet" = naar iets toe gaan. I 95. („Tot enen oirdel gaen" = naar de schepenkamer gaan, waar schepenen over het vonnis beraadslagen. II 279.) — „Gaen uut enen huse" = verschuldigd zijn krachtens een op het huis rustend verband. II 126. — „In synen gaenden live" = terwijl hij gaan kan, gezond is. II 271. — „Gaen om enen vrede" = zich naar de plaats van een gevecht begeven om vrede te bieden. Inl. 55. — „Gaen op sijn recht" = zich op zijn recht beroepen. II 122, 123. — „Te rechte gaen" = een eisch doen in rechte. Inl. 136, 141. II 196, 287. — „Gaen van den rechte" = weigeren voor eene rechtbank terecht te staan. II 115. — „Gaen tot behoeff van enen" = komen tot iemands bate. II 287. — „Gaen aen een oirdel" = eisch doen, terecht komen. II 54. — „Over enen oẹrdel gaen" = mede een oordeel vinden. II 279.

gane (gangh). te Utrecht de verplichting der burgers om met den stadsbanier ten oorlog te trekken buiten de stad. I 41, 86. (= dienen. cf. Van Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 200.)

gansbancstede. te Utrecht het recht op eene plaats op de banken, waar ganzen verkocht worden (de Ganzenmarkt). I 282.

gasten. vreemdelingen. (cf. Inl. 313, 317.) I 17. Ook: „vreemde gasten". II 279, of „gasten van buten". II 237. (Variant: „luyden van buyten". l. c. Noot 3.)

geërft (gearft). vast goed in eigendom hebbende. I 198.

gebieden. bevelen. Inl. 334 Noot 2, 343 Noot 5. (= bieden.)

geblijf. het opdragen van de beslissing over eene rechtsquaestie aan eenen scheidsrechter. Inl. 89 Noot 1 en 2. I 311.

geboren (gebueren). 1°. passen. Inl. 120, 136. — 2°. (enen). toekomen. Inl. 166. II 81, 265, 284.

geboren. „Dat hi die gheboren is" = dat hij de persoon is, uit dit echtpaar geboren. II 221. — „Geboren mombair" = een voogd, door bloedverwantschap met den pupil aangewezen, tot de voogdij gerechtigd, in tegenoverstelling van

de door de overheid „gesette mombairs". II 61, 274, 343. — „Hem gelijck geboren sijn" = door geboorte in denzelfden rechtstoestand als iemand zijn. Inl. 312. — „Also na geboren sijn" = in dezelfde graad van bloedverwantschap staan. II 21.

geborte. edele geboorte en de daaraan verbondene privilegiën. II 112. (In casu het „welborenscap".)

gebot. dagvaarding. I 49, 401. II 339.

gebrec. hetgeen iemand ontbreekt. Van daar: 1°. achterstallige, onbetaalde schuld. Inl. 201, 255 Noot 7. — 2°. inbreuk op iemands recht. Inl. 102 Noot 2, 116, 218 Noot 2, 315 Noot 4. II 263. — Ook: 3°. nalatigheid. II 280, 284.

gebreken (enen). ontbreken. Inl. 21 Noot 3. II 15. — „T gebreect eens" = iemand sterft. II 69, 167. — „T gebreect an enen" = de schuld ligt aan iemand. II 281.

gebreckelic. nalatig. II 355.

gebruken (gebruycken) (iet of van iet). een recht oefenen. Inl. 118, 394. — „Of iet gebruucken" = van iets gebruik maken. Inl. 157.

gededingen. eene schikking tusschen twee partijen maken. I 237. (= dedingen.)

gedragen. zich uitstrekken. II 90.

geëcht. in huwelijk verwekt. II 382. (= echt. cf. II 341.)

geestelic. tot het gebied der geestelijke rechtspraak behoorende. Inl. 105.

gefroent. Zie: *vronen*.

gehengen (iet). toelaten. Inl. 119.

gehoochnisse (gehuechnisse). herinnering. II 283.

gehout. 1°. inhoud. II 42, 72. („na ghehout des briefs.") — 2°. bewijs-eed. II 98. („Sijn ghehout doen" = den eed doen, waarbij men de waarachtigheid eener vordering volhoudt; den decisoiren eed afleggen. I 256, 258. II 98. — „Gehout hebben" = het bewijs hebben, dat eene rechtszaak door den bewijs-eed beslist is; een bewijs, in rechtskracht met een vonnis gelijkgesteld. V. d. Water, Placc. III p. 314 § 4. — „Gehout voldoen" = het betalen der geëischte som, in voldoening aan den afgelegden bewijs-eed. l. c. § 3.)

gecoren. Zie: *kiesen*.

gelach. bijeenkomst om te drinken. I 340. — „Gelach op hem nemen" = beloven om de in de bijeenkomst gemaakte verteringen te betalen, „het gelag betalen." I 340.

gelden. 1°. (enen iet). betalen. Inl. 137 Noot 1. I 5. II 427. Ook: vergoeden. I 73, 88. — „Tot iet ghelden" = aan iets medebetalen. II 101. — 2°. (iet). waard zijn. I 190. II 113. („of paeyment dat se ghelden".)

geleerde. rechtsgeleerde; iemand, die aan eene universiteit gestudeerd heeft in het Romeinsche of kanonieke recht. Inl. 104.

geleide. 1°. vrijgeleide. „Recht van geleyde" = het heerlijke recht om eenen vreemde binnen zijn gebied toe te laten en hem daar bescherming toe te zeggen. II 312. cf. Inl. 28. — 2°. de vergunning, aan misdadigers verleend, om tijdelijk het rechtsdistrict, waaruit zij gebannen waren, te bezoeken, met verzekering, dat zij in dien tijd niet wegens dit misdrijf zullen in hechtenis genomen worden, noch bloot zullen staan aan de wraak van den beleedigde of zijne bloedverwanten. Inl. 216. — 3°. dergelijke vergunning, door partikulieren gegeven aan hunne voortvluchtige schuldenaars, met het gevolg, dat zij dezen niet mogen arresteeren. Inl. 216 Noot 6.

gelent (gelindt). schutting, hek. II 388.

geliën. 1°. (van iet). iets erkennen in rechte. (= belyen.) Inl. 92 Noot 2. — 2°. (iet). erkennen in rechte. (= lyen.) II 28.

gelijc doen (enen). voldoen, vergoeding geven. II 312.

gelofte. 1°. betalingsbelofte. I 130. II 440. — 2°. borgstelling. II 276. (= lofte. Zie aldaar.)

geloof. vertrouwen, crediet. Inl. 149 Noot 1. (Zie ook: Fruin, Inform. p. 658.) — „In gheloven ontfengen" = een goed op zijn naam doen zetten, het zich doen overdragen met de bedoeling om het voor een ander te bezitten; eene manier om verbodsbepalingen te ontduiken. I 363. — „In gheloven zijn" = (van een vast goed) op iemands naam staan, die het voor den waren eigenaar bezit. I 363.

geloven. 1°. beloven. Inl. 146, 147. I 399. II 152. — 2°. (enen van iet). iemand iets toevertrouwen. I 127. — 3°. (enen van iet). iemands verzekering over iets gelooven. I 348. II 265.

gelovich. geloofwaardig. II 85.

gemeen. zonder onderscheid, geheel, alle. Inl. 353, 393. (cf. 22 Noot 5.) „Gemeen recht" = voor allen verbindend. Inl. 393, 415.

gemeente. de burgerij; gewoonlijk de geheele burgerij, in tegenstelling van het patriciaat: de gildenbroeders. Inl. 360. (Vgl. Inl. 22 Noot 4: „communitas.")

gemoede. goedvinden, toestemming. II 35. — „Eens gemoede hebben" = verlof, genade van iemand ontvangen. I 24. II 277, 375.

gencaftich. gangbaar, in omloop. I 194, 195.

genoech. „Enen genoech doen" = iemand geven wat hij verlangt. I 241. Ook: iemand vergoeding geven. II 25. (= verstoren.)

genoegen. „T genoecht enen" = iemand verkiest. II 73.

genot. winst, betaling. I 51.

genouch. II 312. Fout: lees: gevouch. (cf. II 449.)

geoirt. Zie: *orden.*

geproeven. bewijzen. Inl. 341.

gerecht (gericht). (znw.) 1°. terechtzitting. I 373. — 2°. het rechtsprekende college zelf. „Dat hoege gerecht" = het college, dat de lijfstraffelijke rechtspraak bezorgt. Inl. 124 Noot 7. „Buten den gerechte" = zonder medewerking van de rechtbank. II 268. „Aent gerecht commen" = eene actie voor de rechtbank instellen. II 339.

gerecht. (bijv nw.) 1°. juist, rechtvaardig. II 388. — 2°. „Gerecht sijn in iet" = recht op iets hebben. II 267.

gerechtelic. „Gerechtlicke bekent" = in rechte erkend. II 442.

gerechticht. (= gerecht.) „Gerechticht sijn in iet" = recht op iets hebben. II 384.

gerechtsbrief. eene acte, door het gerecht opgemaakt van eene in rechte erkende en aangebrachte overeenkomst, ten einde die voor tegenspraak onvatbaar, executabel te maken. I 374. (cf. Inl. 270 vlg.)

geren. 1°. (van iet). begeeren, verlangen. II 17. „Gerende lude" = reizende speellieden, kunstemakers. I 261. (cf. V. Meurs, Elburg. p. 47: „spielude oft gherende".)

gericht. Zie: *gerecht.*

gesamender hant (mit). gezamenlijk. II 8.

gesate. onroerend goed, waarop men woont; het erf, behoorende bij een woonhuis. Inl. 311. II 103. (= sate. cf. II 67.)

gesceden. Zie: *sceiden.*

gesceit. scheidsrechterlijke uitspraak. Inl. 89 Noot 2, 170 Noot 2. I 129, 236.

gescieden. gebeuren, ook: verricht worden. „Plechten, wilcoren geschien voir enen" = worden ten overstaan van iemand gepasseerd. II 234. Inl. 142. (Ook: „wilkoren geschieden *by* enen". Inl. 60.) „Broken geschien voir enen" = worden in iemands tegenwoordigheid gepleegd. Inl. 285. II 282. „Boeken geschien voir enen" = worden door iemand samengesteld, vastgesteld. Inl. 360. „Slitingen geschieden by enen" = worden door iemand gewezen. I 363. „Eigenscappen geschieden an iet" = de eigendom van iets wordt gerechtelijk overgedragen. II 333. „Gebrec geschiet in enen" = iemand is nalatig II 284. „Hillixvorwaerde sijn geschiet" = zijn vastgesteld. II 258. „Recht laten geschien" = recht laten houden. Inl. 118, 119.

geset (gesette). het vastgestelde. I 321, 375. (In casu de rijding.)

gestede. rechtsgeldig, standhoudend. I 34. (= stede, stade.)

gesteden. I 178. Lees: gesceden. Zie: *sceiden.*

getuge. een getuige. II 363, 393.

getuuch (getuych). getuigenis, verklaring van een getuige; ook: eene verklaring. II 148, 149, 263.

getuuchnisse (getuygenisse). 1°. getuigenverhoor. II 393. — 2°. verklaring. Inl. 413. — 3°. schepenkennis (?). Inl. 266. (Zie echter: Inl. 267 Noot 2.)

geven (iet). overdragen. Meestal „giften geven" = vast goed gerechtelijk overdragen. II 250; ook „goet, eygendom geven." (Inl. 304. II 380); of „geven in den verbande" = een vast goed in een fideicommissair verband brengen. II 220. — „Iet geven op enen goede" = een goed met eene rente bezwaren. II 56. — „Vrede gheven" = beloven iemand ongemoeid te laten wegens zeker feit. Inl. 51 Noot 3. I 46. (vgl. Inl. 49.) — „Trouwe gheven" = zich in het huwelijk begeven. I 158. — „Hem vellich gheven" = in een proces zich gewonnen geven (om het veroordeelend vonnis te voorkomen). II 295. — „Deffaulten geven" = verstek verleenen. II 358. — „Daer en sellen gene sevene of (ook wel: „over") geven" = deze zaak zal niet beslist worden door het zeventuig. I 22. II 53. — „Enen erfpachtbrief uut enen erftinsbrief geven" = een goed in erfpacht uitgeven krachtens zijn erftinsrecht. II 11.

geverde (geveerde). bedrog. I 369. (= dolus. cf. Zoepfl, Rechtsgesch. III 414.)

gevoech (gevoich, gevouch). gewilligheid, inschikkelijkheid; ook: afslag. I 366. II 312. („genouge" is daar eene fout voor: „gevouge". cf. II 449.)

gewaert. „Gewaerde bode" = een gemachtigde, die zijne machtiging toonen kan. I 206. II 8, 96. (Ook: de „gewaerde bode" van den heer: de gerechtsbode. Inl. 44 Noot 1.)

gewelder. iemand, die geweld gepleegd heeft. Inl. 59.

gewelt. feitelijkheden, inbreuk makende op iemands recht; verzet tegen de rechtsorde. I 162. II 417, 418, 442. (cf. Inl. 131.)

geweltmeester. beul (?). Inl. 290.

gewerdigen (hem). zich verwaardigen. Inl. 119.

geweten. weten, vernemen. II 401.

gewijs. vonnis. II 357.

gewijsde. vonnis. II 362.

gewin. „Te gewin ende te verliese sitten" = in gemeenschap van winst en verlies staande huwelijk leven. II 117. (Deze gemeenschap betrof ook den „aenval," behoudens bepalingen van huwelijksche voorwaarden. l. c.) — „Samende gewyn" = het staande huwelijk voor deze gemeenschap verkregene. (= aenval.) II 256.

gewerden (gewoorden). plaats hebben. II 88.

gichten (yechten). verklaren. Gew. van de plechtige ver-

klaring van den schepenbode ter terechtzitting op zijn ambtseed („bi sinen ede") of door een eed bekrachtigd („mit sinen ede") over hetgeen hij in zijne qualiteit gedaan heeft. II 232, 248, 277, 357.

gichtinge (jichtinge). verklaring. I 321. II 248, 378.

gifte. de vrijwillige opdracht van een vast goed op de terechtzitting. Inl. 304. II 30, 45, 120, 250. (cf. Inl. 277.) — „Der zevene ghifte" = het toekennen van een vast goed door het zeventuig. II 13.

giselscap. gijzeling. I 40.

goeden (enen). aan iemand een vast goed toedeelen. II 14, 29. (gew. bij huwelijk of boedelscheiding.)

goedinge. de toedeeling van vast goed aan iemand. II 40.

goetduncken (goitdoncken). meening, begrooting. „Correxy tottes gherechts goetduncken" = arbitraire correctie, straf volgens taxatie van het gerecht. Inl. 115, 116. (cf. Inl. 173.)

goet sijn (voor iet). waarborgen voor iets aanbieden. II 10.

gonnen (ghunnen). door genade verleenen. „Enen dat zweert ghunnen" = iemand eene zwaardere straf kwijtschelden en hem veroordeelen tot onthoofding. Inl. 232.

gracie. „Gracye doen" = ?. Inl. 273 Noot 6. II 301.

graet. graad van bloedverwantschap. „Van grade te grade" = van geslacht tot geslacht. II 120.

graseborger. bewoners van de buitenwijken eener stad. Inl. 301 Noot 5. (cf. Haltaus, Gloss. 752. — Vlg. de aangehaalde plaatsen bij Matthaeus, De nobilit. lib. III ad lect. in verband met V. d. Water, Plac. III p. 1077 schijnen met grasburgers „ende burgerpachters" in het Sticht bepaaldelijk bedoeld te zijn inwoners van het stedelijk rechtsgebied buiten den stadsmuur, *die door het stadsbestuur tot burgers aangenomen zijn.*)

grawerckersijs (graeuwerkersijs). te Utrecht de accijns, geheven van de door de bontwerkers gebruikte artikelen. I 75, 114, 271, 280. (Elders: pelsersijs. I 120.)

groten (groiten) (iet). begrooten. I 377.

gruutsijs. te Utrecht een accijns, betaald voor den verkoop van gruit. I 75.

gunnen. Zie: *gonnen.*

haeflic. roerend. „Haeffelick goet". II 332, 370.

halen. „Pande halen" = panden. Inl. 196.

hangen (hengen). „Daer broeken (of „'s heeren hoichste boeten") aen hangen" = zaken, waarmede de betaling van broeken (of de hoogste boeten) gemoeid is. Inl. 114, 212, 251. II 299. — „Dair dat recht hangende is" = waar het proces aanhangig is. II 283, 287.

hant. „Borgen zetten aen sraits hant" = borgen ter beschikking van den raad stellen. II 354. — „Beloven aen des dienaers handt" = den dienaar bij handtasting beloven. II 376. — „In zekere handt stellen" = in zekere bewaring stellen. II 370. — „In bewaerder hant stellen, bliven" = aan iemand in bewaring geven of laten. II 294.

hantieren. in acht nemen, gebruiken. Inl. 352.

hantieringe. „Onduechdelycke hantieringe" = onbehoorlijk gedrag. Inl. 237.

hantscoen. handschoen. II 260, 393. (cf. Inl. 9 Noot 2.)

hantscrift. onderhandsche akte. II 410.

hantstat (handtstadt). II 412, 447. (Wellicht: hautstat, verbasterd uit havedstat = hoofdstad?) Blijkens de variant (II 412 Noot 1) = hoefstat (zie aldaar). (Niettegenstaande de variant „hantzstadt" schijnt Hansestad hier geheel onaannemelijk.)

hanttastinge. belofte met handslag. II 400.

hebben. „Aen iet hebben" = recht, aanspraak op iets hebben. („daer en hebben si nyet aen"). I 91. II 10, 42, 47. „Recht aen, tot iet hebben". Inl. 293, 302 I 50, — „deel aen iet hebben". II 384, — „paert aen iet hebben". II 384, — „jaren aen iet hebben" = recht hebben om iets gedurende een zeker aantal jaren te gebruiken. II 254. — „Recht tot iet hebben". II 47. — „Iet in iet hebben" = aanspraak op een gedeelte van iets hebben. II 267. — „Iet te voren uut hebben" = iets vooraf wegnemen (bij verdeelingen van goederen). II 71. — „Enen in loften hebben" = van iemand de plechtige belofte hebben, dat hij op zekere straf of boete iets niet meer doen zal. (= wilcoer. Zie aldaar.)

heerbrengen. Zie: *herbrengen.*

heergewaet (heergewayt). Letterlijk: krijgsuitrusting. (De vasal ontving deze oorspronkelijk van zijn leenheer, de leenvolger moest die teruggeven.) Van daar overdrachtelijk: de uitkeering, door den leenman aan den leenheer gedaan bij het verheffen van het leen, telkens wanneer een nieuwe leenvolger optreedt. II 443.

heerkomen. Zie: *hercomen.*

heerlijc. aan een heer behoorende, van een heer afkomstig. „Heerlik goet" = leen- of tinsgoed. II 39, 341, 420.

heerlijcheit (harlikeheyt). het recht, de macht van den heer (landsheer, leenheer, grondheer). Inl. 38, 122. Van daar ook dikwijls de heer zelf: I 99, 401. II 233. „Van der heerlicheyt wegen iet doen" = op bevel van den heer. I 57. — „Enen van der heerlicheyt wegen iet nahouden" = als vertegenwoordiger van den heer. II 19.

heertoebrengen. Zie: *hertoebrengen.*

heffen (iet). ontvangen, in ontvangst nemen. „Erfnisse heffen"

= erven, de erfenis „beuren." II 112, 114, 163. „Rente heffen" = de rente innen. II 73.

heffer. de persoon, die eene lijfrente ontvangt, (soms verschillend van de persoon, ten wiens name zij staat). II 64, 73, 208.

heinden (mit enen tusschen iet). een muur of andere afscheiding tusschen twee erven plaatsen. II 97, 99 („eynden" voor „heynden"), 192 („mit savereerde, rysen, borden, staken"). — „Die muere heynden" = ?. II 192 Noot 2. — Zie verder: *eynden.*

heindinge (heyninge). 1°. het afscheiden van twee erven door een muur, haag of schutting. II 98, 192. — 2°. de afsluiting zelve. I 362. II 213 („de muer van der heindingen"). — 3°. eene bepaalde soort van afsluiting door een haag, ons „heining." II 318. („gelindt, tuyn ofte heyndinge.")

heindmuer. een muur, die tot afsluiting van een erf strekt. II 388.

helen (iet). niet openbaar maken, verzwijgen, verhelen. I 388, 391.

helftsceidinge. de verdeeling in twee gelijke deelen; ook: de helft. II 185, 187.

helpen. „Helpen tot iet" = iemand bijstaan tot het verkrijgen van iets. Inl. 312.

hengen. 1°. dulden, goedkeuren. II 194. — 2°. II 287 = hangen. Zie aldaar.

herberge. tijdelijk domicilie. I 50.

herbrengen (haerbrengen) (iet). iets overleveren, bij overlevering bezitten. Inl. 109, 110.

herfhuus. II 32. Zie: *erfhuus.*

herfpacht. = erfpacht. II 224.

hercomen (heerkomen, haercomen, haircomen). een oud recht, door langdurige gewoonte gebleken. Inl. 117. I 50, 74. II 288. (cf. Inl. 333.)

herlikeheyt. Zie: *heerlicheit.*

hertoebrengen (iet). bij overlevering bezitten. Inl. 117. (= herbrengen.)

herven. II 148. Zie: *erven.*

hilicken. 1°. zich in het huwelijk begeven. II 182. — 2°. (enen). iemand in het huwelijk verbinden, daartoe medewerken. II 182.

hilixbrief. akte, waarin de huwelijks-voorwaarden zijn opgenomen. II 41, 181.

hilixman. bloedverwant of vriend van een in het huwelijk tredend persoon, die medewerkt tot het vaststellen der huwelijksche voorwaarden. (bij elk huwelijk traden twee „hillixlude" van elke zijde op.) II 258. (cf. Inl. 275.)

hoef. Zie: *hof.*

hoege. Zie: *huege.*

hof. „Hof ofte heer hebben" = heerlijk zijn. II 445. (In de aangehaalde plaats staan heerlijke tinsgoederen, die door elken nieuwen tinsvolger van den tinsheer moeten verzocht worden, tegenover gewone in erftins uitgegevene landen, waarop het landrecht toepasselijk is; deze laatsten vererven van zelf op de erfgenamen.) — „Des begheert hi hoefs ende daechs, aldaer men dit mit rechte sculdich is te daghen." II 27. (Hof is hier het hof van appèl: er was appèl van de buitengerechten op de Utrechtsche schepenbank. cf. Inl. 302.)

hofvaert. het vragen van eene beslissing omtrent twijfelachtige rechtsquaestiën door het gerecht eener plaats aan dat van eene andere, meestal die, waar het moederrecht ontstaan is. Inl. 323.

hogen. „Enen to hoeghen siin" = zich herinneren. II 86, 88. — Zie verder: *huegen.*

hoiscelic. Zie: *hovescelijc.*

homan (hoeman). 1°. te Utrecht de hoofdman van een der twaalf afdeelingen der schutterij. I 346. — 2°. te Utrecht de door de vier oversten benoemde bevelhebber van eenige schutters, die op bevel van den raad (bij oproer) een huis binnen de stad bezetten. I 83, 86, 87.

hondecoren (hondekoeren). eene uitkeering in graan, verschuldigd aan den heer voor het erfelijk gebruik van een stuk land. Inl. 416. (Vgl. over eene dergelijke uitkeering „haencoren" of „haenhaver", ook in het Sticht: Versl. en mededeel. dezer Vereen. I p. 223. — Zie: Nijhoff, Bijdr. N. R. I p. 33: hondekoren *door den jagermeester* geïnd.)

honichsijs. te Utrecht de accijns van honig betaald, een onderdeel van den bottersijs. I 114. (cf. I 119.)

hoochnisse (hogenisse). heugenis, herinnering, verklaring over iets dat vroeger is voorgevallen. I 57, 197. (Vgl. *huegen.*)

hoefsceit. Zie: *hovesceit.*

hoofscel (hoefscel). hoofdsom. II 5, 143, 146. (Waarschijnlijk geene verbastering van *hoeftsgelt*: zie I 228 en vgl. II 24: „hoefscelt", maar verkeerde lezing voor *hoefstel* = hovetstôl, kapitaal. cf. Schiller u. Lübben. II 323. — Van Mieris, Charterb. II 448: „hoefstal.")

hoofstat. = ?. II 412 Noot 1. (Variant in het beste HS., terwijl in de meeste andere voorkomt „hantstat": zie aldaar.) — De stad Utrecht, „als wesende een *„hoffstadt"*, is meer geprivilegiëerd dan Amersfoort, Rhenen en Abcoude. (Vonnis v. h. gerecht v. Schalkwijk dd. 21 Oct. 1603, in: Copiboec F. f. 213 vs. Stads-arch.) Zutphen is „die *hoefstad* des grafschap, dair die kleyn steden des landes oer uuterste recht an plegen te halen." (Sloet, Van als. p. 159. Zie hierboven

hofvaert.) In denzelfden zin komt voor (II 92): „eene *stat van rechte*, die an hals ende an hoeft recht."

hooftgelt. hoofdsom, kapitaal. I 228, II 147, 207, 233. Vgl. ook: *hoofscel.*

hoofthere. de persoon, die voor iemand de verantwoordelijkheid op zich neemt, voor hem in de bres springt. Inl. 44 Noot 6. I 334.

hooftroeper. wijnroeper, bediende van een wijnkooper belast met het omroepen op de straat wanneer een nieuw vat wijn is opgestoken. I 136.

hoorlijc (hoerlic). elk. II 35.

hoppensijs. te Utrecht de accijns, betaald wegens den verkoop aldaar van het van buiten ingevoerde bier, zoowel hoppenbier als kuitenbier. (Men onderscheidde het ingevoerde bier in Amersfoortsch bier, dat in de Stichtsche steden gebrouwen werd, „uutheymsch" bier en Hamborger bier of bier van overzee.) Later werd onder dezen accijns ook begrepen de accijns van het sedert 1447 (Roese. CCLXV cf. LXXIV) ook te Utrecht gebrouwene dikbier of zwaar bier. I 277, 279, 287 (cf. 348), 367, 371, 381, 386, 390, 392. De accijns heette ook wel „Amersfoortsche hoppensijs." I 272. De I 75 vermelde „hoppensijs van binnen" is waarschijnlijk de inbrouwensijs.

horen (hoeren). 1°. behooren. Inl. 88, 136. „In iet horen" = tot iets behooren, deel van iets uitmaken. II 220, 224. — 2°. (enen). verhooren. Inl. 192 Noot 5.

houden. 1°. (iet). onderhouden. „Weghe, muere houden" = wegen en muren in goeden staat houden. I 221. II 108. — „Overdrachten, punten, coeren, huerweer houden" = een contract naleven. Inl. 347, 359. I 9, 23, 141 Noot 1. II 385. — „Steden hout men bi rechte" = in steden onderhoudt men het recht. I 3. — „Horen staet houden" = zijne positie ophouden, niet achteruitgaan. I 83. — „Iet in weerden houden" = iets als geldig beschouwen. Inl. 242. — „Gemeenen boedel houden" = in een onverdeelden boedel blijven. II 267. — „Recht houden, termynen houden" = rechtspreken, de op de termijnen van recht vallende rechtshandelingen verrichten. Inl. 118. II 378. — „Iet voor recht houden" = als recht onderhouden. Inl. 390. — 2°. (of iet). inhouden. Inl. 75. — 3°. (enen voer iet). iemand vasthouden, terughouden. I 43. — 4°. (enen in iet). iemand handhaven. Inl. 315 Noot 4. I 82, 89. II 128, 230, 257. — 5°. (iet). behouden. I 155. II 124. „Iet aen hem houden" = voor zich reserveeren, terughouden. I 272. „Iet aen sine verclaringhe houden" = zich de beslissing over iets voorbehouden. Inl. 75. — 6°. (iet). toezicht op iets houden. I 19. — 7°. (iet aen enen). iets aan iemand wreken, iemand voor

iets straffen. I 43, 82, 89, 94, 264, 361. — 8°. (iet). zijn recht op iets door een eed bekrachtigen. („siin erve, sine penningen houden.") II 53, 413. — Ook wel (zonder object) „houden mit sinen ede" = onder eede verklaren. II 136. „Iet houden mit zeven stolen" = iets bezweren met zeven geestelijke eedhelpers. II 100, 101. „Siin scout recht houden te wesen" = eene schuldvordering bezweren. II 275, 293. — 9°. (iet of, van enen). iets van iemand in leen hebben. II 119, 121. — 10°. „Enes woorde houden" = iemands advocaat zijn. II 286. — 11°. „Gehouden siin" = verplicht zijn. „Gehouden wesen in den boedel" = verplicht zijn tot aanvaarding van den boedel. II 413. „Enen tot iet gehouden wesen" = tegenover iemand tot iets verbonden zijn. II 351.

houden (iet). omhouwen. II 437.

houdinge. bewijs-eed. II 101. — Vgl. *gehout*.

houtsijs. te Utrecht de accijns betaald van het van buiten ingevoerde hout, dat in de stad verkocht wordt. I 119, 189, 271, 280.

hoven (enen). aan iemand een onderkomen geven op zijn erf. I 166. II 280.

hovesceit (hoefscheyt). gratificatie, fooi. I 84, 146, 358.

hovescelijc (hoischelike). fatsoenlijk. „Hoischelike wanderen" = zich fatsoenlijk gedragen. Inl. 215.

huden (iet). (Eng. *to hide*.) verbergen, wegstoppen. I 310.

hudesijs. te Utrecht de accijns, betaald van de daar verkochte en van buiten ingevoerde huiden. I 114, 120, 213, 280.

huege (hoege, hoge, heuge). (= orconscap.) 1°. eene kleine geldsom, die van ouds aan getuigen werd gegeven, opdat zij zich later de zaak, die in hun bijzijn verricht werd, zouden herinneren, wellicht ook als vergoeding der eventueel later te nemen moeite van het getuigenis geven. („testimonium dare" of „persolvere". cf. Liesegang, Sondergem. Kölns. p. 19, 25, 32.) Ook de som, bij het erkennen eener overeenkomst in rechte aan de schepenen gegeven, heette daarom zoo. II 259, 335. (cf. ald. § 16: geen huegen, geen kennisse. Zie ook: Inl. 269.) — 2°. (later) in het algemeen alle emolumenten, aan schepenen toevallende, in tegenoverstelling van de aan den schout en den schepenklerk behoorende. („ban, orconscap ende scriveghelt".) I 165. II 235, 278, 393. (Zelfs de emolumenten van den schout heeten op de laatste plaats. „huege.")

huegen. (samenhangende met ons „geheugen".) getuigen, verklaren. II 280. „Of iet kennen ende huegen" = eene gerechtelijke verklaring of getuigenis afleggen over hetgeen iemand bekend is.

huerman. huurder. I 339.

huerwere. 1°. het bezit van een vast goed als huurder. II 194, 253, 383, 417. (iets „in huerwere" ontvangen, bezitten.) — 2°. het huurcontract zelf. II 385, 431.

huescheyt. Zie: *hovesceit.*

huren (iet om iet). iets in huur nemen. II 383.

husen. 1°. (enen). aan iemand huisvesting verleenen. I 166. — 2°. (iet). in huis (magazijn) brengen. I 235.

huus. het stadhuis, raadhuis. (te Utrecht in tegenoverstelling van het schepenhuis en het oudermanshuis.) I 375.

huusrecht. de regeling van hetgeen op „het huys" (het stadhuis) voorvalt; het huishoudelijk reglement van den raad. (ook „des raets huysrecht".) Inl. 373. I 4, 153.

huussoekinge. verbreking van den huisvrede door het gewapend binnentreden tegen den wil van den bewoner. I 7. (cf. Zoepfl, Rechtsgesch. p. 419. — V. Maurer, Gesch. der Städteverf. I 449.)

huwelixman. II 39. = hilixman. Zie aldaar.

jaersijs. te Utrecht een accijns, die oorspronkelijk voor een jaar te gelijk verpacht werd; later werden eenige dier accijnsen evenwel voor korteren tijd verpacht. I 286, 347, 371, 372, 373. (Zie lijsten der jaersijzen: I 271, 280.)

yechten. I 357. Zie: *gichten.*

yeraut. heraut. I 261. (Lees: *yerauden* in plaats van: *yeranden.*)

jichtinge. II 378. Zie: *gichtinge.*

ycken (iet). het merken der maten na de keuring daarvan door de waagmeesters. I 361, 387, 390.

inbieden (enen). dagvaarden (bieden) om in de stad te komen. Inl. 319. I 343.

inbrengen (iet). weder in den gemeenen boedel brengen. II 427.

inbrouwensijs (imbrouwensijs). te Utrecht de accijns, betaald van den verkoop van het aldaar gebrouwen dunbier, hoppenbier of kuitenbier. I 209, 275, 276, 277, 279, 318, 347, 367, 389, 392. (Bij uitvoer buiten de stad betaalde men minder, bij uitvoer buiten het Sticht nog minder. I 347, 348. De zelfbrouwers betaalden slechts eene kleinigheid. I 210.)

ineendragen (mit enen). overeenkomen. I 60.

inerven. door erfenis een goed in iets brengen. (in casu in het klooster, tegenover „uuterven".) II 414.

ingedoemte (ingheduempt). 1°. huisraad. I 180. II 82. (alwaar eene omschrijving van wat onder „huusraet ende ingedoemt" verstaan wordt.) — 2°. ingewand. I 308, 309, 365.

ingeseten. inwoners der stad, die geene burgers zijn. Inl. 313.

inhibicie. eene akte van een geestelijken rechter (naar het schijnt altijd van een rechter buiten het rechtsdistrict, meestal van den paus), waarbij deze verklaart, dat iemand zich onder

zijne rechtspraak heeft gesteld en waarbij dus aan andere rechters verboden wordt zich rechtsgebied over hem aan te matigen. Inl. 95 (cf. Noot 4). I 77, 164.

inleggen (inlêcgên) (iet). geld deponeeren. I 360. II 368. (In de eerste plaats wordt bedoeld het toekennen van het recht, om een ambt te bekleeden en de voordeelen daarvan te genieten, aan dengene, die in eene daarover gehoudene loterij het hoogste lot trekt.)

inleiden. 1°. (hem in iet doen). zich gerechtelijk in het bezit van een goed, eene erfenis doen stellen. II 112, 265, 447. — 2°. (enen). iemand in de echtelijke woning inleiden. II 256.

inleider. de persoon, die iets gerechtelijk in bezit neemt. II 267.

inleidinge. de gerechtelijke inbezitneming. II 106, 196, 262, 265, 293.

inleveren (enen iet). opgeven. Inl. 181 Noot 6.

inmanen. 1°. (iet). invorderen. I 354, 371. II 272. Bepaaldelijk het innen der vechtkeuren voor de stadskist door de keurmeesters. Inl. 180. — 2°. (enen). iemand aanzeggen, dat hij ergens binnenkomen moet. II 35.

insetten (hem in iet laten). 1°. zich in het bezit doen stellen. (= inleiden.) II 111, 115, 447. — 2°. zich verzetten tegen het bieden van „ruminge." II 416.

insettinge. 1°. het zich in het bezit doen stellen. II 71. — 2°. verzet tegen het bieden van „ruminge." II 416.

insliten (enen). een vonnis vellen, waarbij aan iemand verlof gegeven wordt, weder in de stad te komen. Inl. 162 Noot 3.

insoenen. door het treffen van een zoen het recht verkrijgen om weder in de stad te komen. I 162.

instrument. eene akte gepasseerd voor een dienaar van het geestelijke gerecht (ook in sommige gevallen door een pastoor). Inl. 272 Noot 5 en 7. II 419 (vooral XIII. 3).

interrogatoria. lijst van vraagpunten, door een der gedingvoerende partijen overgelegd, om daarop zijne tegenpartij te hooren. I 168 Noot 1. II 365.

inversoenen. door het treffen van een zoen het recht verkrijgen om weder in de stad te komen. I 96.

inwinnen (iet). 1°. invorderen. I 121, 259, 352. II 289. Bepaaldelijk het innen der vechtkeuren voor de stadskist door de keurmeesters. Inl. 179. I 352. Ook te Zutphen het innen der keuren: Inl. 344. — Inwinnen is dus = inmanen (cf. II 352 met II 371); somtijds omvat het echter iets meer dan dit: zie II 272 „inmanen ende mit recht inwinnen" d. i. invorderen en met behulp van het gerecht eischen. — Van daar: 2°. de boeten opvorderbaar maken door het overtuigen der schuldigen. (= verwinnen.) Inl. 186 Noot 6.

inwoonres. de bewoners der stad, die geen burgerrecht hebben. Inl. 313.

jurist (yurist). rechtsgeleerde, bepaaldelijk die van het Romeinsche en kanonieke recht studie gemaakt heeft. Inl. 352. I 168. („meysters ende yuristen van recht"; bedoeld wordt: „meysters van recht ende yuristen," zie het vervolg.)

caec. de schandpaal, waaraan misdadigers te pronk stonden. Inl. 229. I 47, 364.

kaerinne. Zie: *carinne*.

calcsijs. te Utrecht de accijns, betaald voor het verkoopen van daar gefabriceerde kalk met bestemming naar buiten de stad. I 134, 271.

camer (der scepenen). een vertrek bij de schepenbank, waarheen schepenen zich terugtrokken om zich over het te vellen vonnis te beraden en er over te besluiten („sliten"); de plaats derhalve, waar (in tegenoverstelling van de *schepenbank*) de buitengerechtelijke handelingen der schepenen werden verricht. (cf. Nortier, Burg. proc. te Leiden. p. 49, 107.) Inl. 114, 268 Noot 4, 351.

cameraer (camelair). een ambtenaar, belast met het geldelijk beheer. Inl. 209. Te Utrecht kende men: 1°. de twee stedelijke kameraars. (cf. Inl. 24.) Inl. 186 Noot 5. I 337. II 308. — 2°. den kameraar der gemeene gilden. Inl. 258. II 261.

capittel. 1°. in het algemeen: vergadering van geestelijken. „Generael capittel" = vergadering der Staten van het Sticht. I 237. „Capittel leggen" = de vergadering bijeenroepen. I 237. — 2°. de aan eene collegiale kerk verbondene geestelijken, van wie elk met eene prebende of prove in het kapittel begiftigd is. I 241.

carinne (kaerinne). (vrouwel. van „kaer", lat. carus?.) vriendin?. II 413. — (Vgl. echter: Schiller u. Lübben. II 430. „karine" II ?)

castelrie. het ambt van kastelein (chatelain), bewaarder op een slot. (in casu op Gildenburg bij de Vreeswijksche sluis.) I 360.

cavelinge. begrooting, taxatie. II 336. (= cavynge. cf. II 253.)

caven. begrooten. II 287.

cavinge. begrooting, taxatie. II 253, 283 (cf. Noot 1).

keisersdach. een termijn van uitstel. II 428. Naar het schijnt = koningesdach, bij het veemgericht een termijn van 6 weken en 3 dagen. (cf. Schiller u. Lübben. II 523. — Haltaus, Gloss. p. 1116 i. v. *koningesdach*: „Keyser Karls dach geven.")

kenlic. bekend, duidelijk, overtuigend bewezen. II 16, 17, 198, 280. („kenlic ende eer dattet hem uten gedachten gaet.")

kennen. 1°. erkennen. I 178. II 179, 206, 359. (Ook „aen iet." II 363.) Ook: bekennen (in criminalibus). II 397, 400. — 2°. getuigenis geven (cf. Inl. 269 Noot 1), bepaaldelijk het getuigenis geven („orconden". II 91) van schepenen over de

voor hen vroeger geslotene contracten (schepen*kennis*). cf. Inl. 267 vlg. Soms wordt bepaaldelijk de mondelinge getuigenis (de oude vorm) „kennen" genoemd, tegenover het „besegelen van brieve" (I 142); doch ook de schriftelijke getuigenis heet dikwijls zoo. (I 22. II 279.) Ook het „kennen" van „maecsmanne." (Zie: *maecsmannen.*) Inl. 275. I 22. II 258. — 3°. het afleggen eener verklaring in de terechtzitting door schepenen over zaken, die hun „kenlic" geworden zijn. In dezen zin beteekent „kennen" niet het getuigen over zaken, die voor schepenen „beliet" zijn, doch die het voorwerp eener „kenning" geweest zijn. Zulk een „scepenekenninge" (II 141) was een (gewoonlijk door een preparatoir vonnis bevolen: II 17) buiten de terechtzitting door schepenen persoonlijk, onafhankelijk van de door partijen aangevoerde rechtsmiddelen, gedaan onderzoek („besien". II 14) omtrent de waarheid van beweerde feiten, bij welk onderzoek zij „konde ende waerheit by eden hoorden ende ondervonden". II 141. (b.v. in casu over de vraag, wie uit vele personen, die allen „hem vermaten", dat hun op grond van familiebetrekking eene erfenis toekwam, de naaste erfgenaam was.) Het resultaat van hun onderzoek brachten schepenen ter terechtzitting uit (II 142); op grond van die „kenninge" volgde dan het „wysen" van het eindvonnis. (II 142.) (Evenzoo Inl. 159 Noot 2 en 286 Noot 5: men begint een „kenninge" om te weten, „wie in den besete gewijst worden sell".) Soms liep dit onderzoek ook over de waarde der door partijen zelven ten bewijze aangevoerde feiten of stukken. (Zie II 285, waar de kenning strekt tot het beoordeelen van het aangebodene bewijs; evenzoo II 124/5.) Verwant met deze beteekenis van „kennen" is ook de uitdrukking „iet van weerden kennen" (zie b.v. Schepenreg. 1474—77 Stadsarch. ad Vryd. na Thome 1477: schout en schepenen „overdragen", dat zij „bliven willen by" het vonnis van den raad tusschen A en B, „want zy die slytinge *van weerden kennen*") en onze uitdrukking *iemand iets toekennen.* Ook bij het raadsrecht komt „kennen" in denzelfden zin voor: de raad „kent," d. i. bevindt, krijgt door onderzoek zekerheid dat zijn gebod overtreden is, en onmiddellijk volgt op grond daarvan de panding. (I 25, 33.) „Kennen" is dus: het afleggen eener verklaring door schepenen ter terechtzitting over feiten, die voor de beslissing van een geding van belang en door hen onderzocht zijn (ons woord *bevinden*). — 4°. oordeelen, ook zelfs in zaken, waarbij geene kenning voorafgegaan is, doch waarbij het onderzoek ter terechtzitting zelve heeft plaatsgehad. Zoo II 325: schepenen „kennen" op den eisch van den schout de advocaten „*in* boeten" wegens overtredingen ter terechtzitting; II 377: het gerecht „kent" „*van*" de redenen, door een gedaagde aangevoerd ter verontschuldiging van zijn

niet-verschijnen; zie ook II 280: „kennen" van schepenen „*om*" twisten tusschen partijen ter terechtzitting. In al deze gevallen is juist bedoeld een vonnis, dat *onmiddellijk* geveld wordt zonder eenig uitstel of onderzoek, en wel op grond dat de zaak, waarover beslist wordt, den gerechte reeds „kenlic" is. (Iets dergelijks vindt men II 295: „iet uuten dingtalen kennen." cf. II 332.) — 5°. (of iet). recht doen over iets, *kennis nemen* van eene rechtszaak. Inl. 103. (Afgeleide beteekenis van de vorige: *over iets oordeelen.*)

kenninge. 1°. erkenning. II 397. („by kenninge ofte loocheningen" = lien of missaken.) — 2°. onderzoek eener zaak door den rechter. Inl. 103. („kenninge ende slitinge" = onderzoek en beslissing, vonnis.) II 26 („gaen an die kondscap, an die waerheit ende an die kenninghe" van het tinsgerecht: de beteekenissen van onderzoek en getuigenis loopen hier weder in elkaar), 139, 141. — 3°. vonnis, gewezen op grond eener „kenning." Inl. 286 Noot 5. (eene zaak „claren tsy mit kenningen off anders." vgl. II 17: „gheen besien doen, mer oirdel gheven.") „Ter kenninge gaen" = medegaan om het vonnis te vinden. Inl. 314. — 4°. verklaring, oordeel zonder kenning, op grond dat iets den gerechte reeds „kenlic" is. Inl. 286 Noot 5 („recht oerdel te wysen, rechte kenninge te dragen"). II 280, 332. — Vlg. Inl. 286 Noot 5 zijn er drieërlei „kenningen": *a.* „van den bloede." (het „kennen" van schepenen na het „besien" van het lijk van een doodgeslagene. cf. Pols, in: Versl. Kon. Acad. Lett. III 2 p. 209.) *b.* „van besit van goede." (cf. Inl. 159 Noot 2, 286 Noot 5: „wie in den besete gekennet wert.") *c.* „tusschen twyer mannen dingtael in tegenwoerdicheyt srechts." (cf. Inl. 286 Noot 5: „rechte kenninge te dragen tusschen twier man dingtael".) — Over de „kenning" te Leiden vgl. Nortier, Burg. proces te Leiden. p.4 8 vlg.

kenninchoec. het boek, waarin te Leiden de kenningen werden ingeschreven. Inl. 390 Noot 2.

kennisse (kennesse). 1°. de behandeling eener rechtszaak in het algemeen. „Kennisse van, of iet hebben, nemen" = van eene rechtszaak kennis nemen, ze berechten. II 307, 308. „De kennisse competeert enen" = de behandeling eener rechtszaak behoort tot iemands bevoegdheid. II 350. — 2°. schepenkennis. „Kennisse van iet dragen." II 335. — 3°. beoordeeling, begrooting. II 280, 384, 388. „By, tot kennisse van schepenen."

keren. 1°. (iet). beletten. Inl. 221. — 2°. (iet in iet). besteden. II 206, 223, 373, 380.

kerfstoc. een stok, die het „rekenboec" vervangt bij personen, die niet schrijven kunnen; de betaling werd door een „kerf" (insnijding) aangeduid, terwijl schuldeischer en schuldenaar elk een stok hadden, die te gelijk gekerfd werden en waar-

van dus de insnijdingen nauwkeurig met elkander moesten overeenkomen en passen, zoodat vervalsching onmogelijk was. II 439.

kercgangen (enen). iemand in de kerk ten huwelijk nemen. II 148, 149.

keur. Zie: *koor*.

kiesen (enen). kiezen. Inl. 116, 117, 118. I 6. II 157. „Ghecoren mombaer" = een voogd, door eene vrouw of eenen onmondige gekozen om haar bij te staan tot het verrichten eener rechtshandeling, waartoe zij zonder voogd onbevoegd is en waartoe haar gewone voogd niet kan medewerken, omdat hij zelf bij de zaak betrokken is. II 32, 75.

kiesinge. verkiezing. Inl. 117.

kist. een houten meubel, niet altijd = ons woord *kist*. (Zoo heette b. v. een rondloopende bank met hoogen rug: „kistenwerk.") 1°. „Der stat kiste" = eene kast met laden, die tevens als tafel diende; men bewaarde daarin behalve verschillende charters en boeken ook het stadszegel en den standaard van maat en gewicht, in de raadsvergaderingen zaten de kameraars en de stadsklerk daarbij. Inl. 180 Noot 6. I 6, 199. (cf. De Stoppelaar, Invent. v. h. arch. v. Middelburg. p. VIII.) — 2°. „Der oudermanne kiste" = een geheel dergelijk meubel als „der stat kiste," dat in de vergaderkamer der oudermannen stond (Inl. 255. cf. V. d. Water, Placc. III p. 313 § 11); niet te verwarren met een „oudermanne-kist," die in de gerfkamer der Buurkerk stond (Inl. 248 Noot 2, 362) en denkelijk een gewone, geslotene kist was.

clage. aanklacht, klacht in rechte, eisch. II 269, 278, 293. — „Clage brengen" = aanklagen. I 27.

clagen (iet). over iets klagen, door eene klacht bij het gerecht aanhangig maken. I 28.

claren (iet). 1°. een duister of betwist punt door eene beslissing verduidelijken. I 58, 322. (Raads dag. boek. dd. Tiburc. dach 1472: de oudraad „claert" een vonnis van den nieuwen raad. — l. c. Woensd. op Ponc. av. 1473: schepenen „claren" een vonnis.) — 2°. in het algemeen: iets vaststellen. I 120 („claren ende overdragen"), 322. II 296, 302.

claringe. beslissing over eene onduidelijke zaak. I 226. (cf. Burman, Utr. jaarb. Voorbericht. p. XXVII.)

cleinoden (enen). iemand van juweelen voorzien. II 178. („cleden ende cleynoden.")

clerc. (afgeleid van *clericus*, een persoon, die de geestelijke wijdingen heeft ontvangen; gewoonlijk gezegd van hen, die alleen de lagere wijdingen hebben en die, zonder priester te worden, soms zelfs gehuwd, zich op de studie toeleggen en dikwijls verschillende betrekkingen, vooral lagere

in de geestelijke hierarchie bekleeden.) Van daar: 1°. geleerde. I 78. („ghoede clercken.") — 2°. schrijver. I 78 („hore clercken"). II 288. (= „gemeen scriver". cf. II 288 Noot 6. Uit deze plaats schijnt te blijken, dat men met *clerken* hier bepaaldelijk bedoelt de *notarissen;* immers juist dezen vervulden te Utrecht voor het geestelijke gerecht de betrekking van schrijver en advocaat of „voorspraeck", en traden in de laatste betrekking ook bij het wereldlijke gerecht op.)

clocke. 1°. de stadsklok („banklok"), die geluid werd om de burgers bijeen te roepen, om getuige te zijn van het aflezen eener bekendmaking (meestal eene verordening) of de executie van een strafvonnis. Inl. 240, 241. (cf. Inl. 137. I 10, 35, 52.) — „Ter eerster klocken" = bij de eerste gelegenheid, dat er bij klokluiding iets afgekondigd wordt. I 260. — „Iet ter clocken brengen" = onder klokgelui voor den raad komen en iets teruggeven. I 51. — „Voer die clocke comen" of „geweest zijn" = onder klokgelui den raad vergiffenis vragen of gevraagd hebben. I 58, 271. — „Iet (of „enen") ter clocken luden of uutcondighen" = iets afkondigen of iemands naam aflezen. Inl. 240. — „Uutgheluut worden" = verbannen zijn wegens onbetaalde schuld. I 212. — „Mitter clocken vervolgen" =. verbannen wegens misdrijf. I 269. — 2°. in het algemeen elke kerkklok. „Als die clocke int lant geslagen waer" = wanneer bij algemeenen nood (dijkbreuk of vijandelijke inval) het landvolk door klokgelui bijeengeroepen wordt. II 299.

clockenslach. het luiden van de kerkklok in geval van nood om het volk bijeen te roepen, bizonder op het platteland. Inl. 312. I 260, 300.

cluft. staak, stam. (Kiliaen. p. 362: *stirps.*) „Die derde cluft van geboirten" = de erfgenamen, die nadat twee generaties de erfenis (fideicommissair) bezeten hebben, daarop aanspraak hebben. II 255.

cnape. „Der stat knapen" = de stadsboden, dienaars van den raad. I 325. Zij worden onderscheiden in: hoge knapen of doerweerders, en: lage knapen of dienres. cf. Inl. 198, 210 Noot 2. I 73. II 276. (Ook: overste statknapen. Inl. 142.)

koer. Zie: *coor.*

koerbaer. Zie: *coorbaer.*

koerboeck. Zie: *coorboec.*

koeren. Zie: *coren.*

koermeyster. Zie: *coormeester.*

koerwonde. Zie: *coorwonde.*

collaciën. het overlezen van de schepenbrieven door een schepen voordat ze uitgegeven worden. I 331. II 252, — en van de raadsvonnissen door den stadsklerk voordat de raad uiteengaat. I 332.

collaciers. twee leden der schepenbank, aangewezen tot het „collaciën" der schepenbrieven vóor de uitgifte daarvan, en tot het bepalen van het aan den klerk daarvoor verschuldigde. II 252.

comanscap (comenscap). koopmanschap, handel. I 179. II 300.

comen. „Onder oerdel comen" = bij de schepenbank aanhangig gemaakt worden. II 13, 36, 176. — „Hem te baten comen" = zich beroepen op. II 173. — „An siin wiif comen", „an enen in huwelike comen" = zijne vrouw trouwen. II 182. — „Aen iet comen" = iets verkrijgen. II 126, 288. — „Aent gerecht comen" = bij het gerecht aanhangig gemaakt worden. II 339. — „Over iet comen" = te laat worden voor iets. II 145. — „Tot iet comen" = zoover komen, gebeuren. II 182. — „Te recht comen" = voor het gerecht verschijnen. II 275.

comenscap. Zie: *comanscap*.

commer. 1°. schuld. I 75, 110. „Commer op iet maken" = een goed voor schuld verbinden of met renten belasten. I 113. II 153, 241, 331, 386. — 2°. schade. I 75. („datter die stat ghenen commer bi en lide.")

commerloes. zonder schade, zonder bezwaar of verband. II 206.

commervri. = commerloes. II 94.

composicie. overeenkomst, verdrag. I 383. II 207.

comsijs. te Utrecht een accijns, waarschijnlijk betaald wegens verkoop van het aldaar vervaardigde laken. (= nywe wantsijs.) I 272, 280.

conde (kunde, kont). getuigenis. II 56, 141, 150. „Enen of iet kont siin" = aan iemand bekend zijn. II 86.

condempnatie (acte van). zoogenaamde willige condemnatie, een onder het latere recht gebruikelijke vorm van gerechtelijke schulderkenning. II 393. (cf. Inl. 145.)

condich (kundich). bekend. II 85.

condicheit. hoogmoed, trots. I 44.

condigen (kundigen). aflezen, afkondigen. Inl. 341 Noot 8. I 305. II 242, 405. (meestal „ter clocken, mitter clocken" = bij klokgelui.) — „Vrede condighen" = aflezen, dat een stadvrede gegeven is. I 10. (cf. Inl. 49.)

contscap (kunscap). getuigenis. II 14, 26. (= konde. cf. II 141: „konde ende waerheit.")

consenteren (iet) goedkeuren, zich tot iets verbinden. I 165.

consistorie (concistory). de rechtbank van den officiaal des bisschops. („consistorium curiae Traiectensis". Inl. 98 Noot 1.) Inl. 97 Noot 4, 98, 102 Noot 2, 242. „Enen dagen in der consistorien, bespreken voer die consistory" = eene rechtsvordering tegen iemand beginnen voor den officiaal. Inl. 105. II 237. „Dienen in die concistorye" = notaris zijn. Inl. 350 Noot 6.

constich (kunstich). bekend. II 92. (= condich.)

coopmansbrief. schuldbekentenis, die niet gerechtelijk verleden is. II 410, 430.

coopwijf. koopvrouw. I 179. II 51, 379. („openbaer coopwijf.")

coor (koer, core, koren, later: **kueren** en **keuren**). (= wilcoer.) 1°. goedvinden, verkiezing. I 68, 275, 333. II 195, 437. — 2°. besluit van het stedelijk bestuur, waarbij in het belang der publieke orde iets geboden of verboden wordt onder bedreiging van eene daarbij aangegevene straf (cf. Inl. 69 vlg., 335 vlg.), politie-verordening. (cf. Frensdorff, Dortmunder Statuten, Gloss.: „Willkür, Statut." Inl. 47. I 4, 399. II 395. (Ook II 409?) „Koeren van den wine, van den vrede" = bepalingen over den wijntap, over den stadsvrede. II 11, 43. — „Der stat coer" = de gildenbrief van 1304, het reglement op het bestuur der stad. I 34. (cf. Inl. 335.) In lateren tijd verstaat men onder *koer* bij uitzondering ook eene strafbedreiging tegen misdaden. (cf. Inl. 337.) — 3°. de straf, bij een „koer" bedreigd. (Frensdorff, Dortm. Stat. Gloss.: „*statutarische Strafe.*") (cf. Inl. 69, 337.) I 4. In den regel eene geldboete (Inl. 69), bepaaldelijk de boete wegens vechterij (I 323); doch soms ook bij uitzondering andere straffen, bij eene keur bedreigd. (Inl. 70.) Ook de boeten, door genootschappen tegen de leden, die zijne reglementen overtreden, bedreigd. Inl. 71 Noot 6.

coorbaer (koirbair, kuerbaer). 1°. schuldig aan de overtreding eener keur. I 223, 292. — 2°. verboden bij eene keur, vallende onder de daarbij strafbaar gestelde handelingen. (koerbare woorden, misdrijven.) Inl. 77 Noot 6, 336.

coorboec (koerboeck, kuerbouck). te Utrecht het register der wegens koeren veroordeelden, dienende om de recidivisten te kennen. Inl. 1, 179 Noot 1, cf. II 396.

coormeester (koermeyster, coremeyster). 1°. te Utrecht de ambtenaars, belast met het berechten van de vechtkeuren en eenige andere keuren. („die koermeysters van der stat.") (cf. Inl. 174.) I 5, 51, 108, 193. — 2°. te Utrecht de persoon, die (sedert 1430) de opbrengst der vechtkeuren pachtte, „kocht". Inl. 184 Noot 4. (cf. Inl. 183 vlg.) — 3°. te Utrecht de twee raadsleden, die de berechting der door de koopers der vechtkeuren opgespoorde en aangebrachte overtredingen leidden. Inl. 184 Noot 4. (cf. Inl. 185 vlg.) — 4°. te Utrecht de benaming van ambtenaars, belast met het opsporen en constateeren van overtredingen van verschillende keuren, bepaaldelijk die op het leveren van goede levensmiddelen en goede industriëele producten, ook wel „vynders" genoemd. (cf. Inl. 188 vlg.) — 5°. te Utrecht de benaming voor degenen, die overtredingen van sommige keuren bij den raad aanbrachten. („coermeyster daervan siin" = bevoegd zijn om overtredingen dezer keur aan te geven.) (cf. Inl.

193 vlg.) Inl. 203 Noot 6. I 405 („borgermeysters" lees: koermeysters. cf. I 408). — 6°. ambtenaren, door de gilden aangesteld tot het houden van toezicht op het gehalte van het fabrikaat. Inl. 205 Noot 3. I 250, 386.

coorwonde. eene wonde, die ernstig genoeg is om volgens de keur tegen het toebrengen van wonden gestraft te worden. I 7. („naghels lang ende knoekels dyep.")

copen (iet tiegens, weder, aen enen). iets van iemand koopen. I 379. II 64, 82. „Sijn lijff copen" = eene boete betalen als losprijs voor het door hem verbeurde leven. II 418. — „Iet tsynen lyve copen" = het recht koopen om iets levenslang te bezitten, meestal eene lijfrente. Inl. 262 Noot 8.

coren (koeren). bij eene keur iets gebieden of verbieden. I 245.

correxie (correctie). straf voor het plegen van eene misdaad. (cf. Inl. 84, 235, 236.) Inl. 385 Noot 2. I 364.

corrigeren (enen). straffen. Inl. 37, 113. I 73, 140, 263, 271. II 271, 287.

corten (iet). verkorten, bekorten, inkorten. I 401. II 390.

cortinge. verkorting, bekorting. II 293, 321. „Cortinge opt scepenrecht" = ordonnantie waarbij de procedure voor schepenen bekort wordt. II 293.

cracht. geweld. II 402.

cry. (Fr. *cri*.) geschreeuw. I 268.

crieren (crijeren, crigieren) (iet). eene publicatie doen afkondigen door den omroeper. I 219.

crigen (van enen). iemand overhalen om iets te doen. II 423. — „Recht crygen an yet" = recht op iets verkrijgen. II 212.

crigieren. Zie: *crieren*.

crite brengen (enen te). iemand ter gerechtsplaats („in het krijt") brengen. I 158.

kroen. Zie: *crone*.

crone (croen). klacht, aanklacht. Inl. 300 Noot 3. I 27.

cronen (van iet, over enen). klagen. Inl. 47. I 24, 37, 235. II 194.

quaden. bederven, in waarde verminderen. II 81.

quaet. (mv. quadiën.) (znw.) misdadiger. Inl. 219.

quaet. (bnw.) „Quade daet, quaet feyt" = misdaad. Inl. 72 en ald. Noot 2, 132. I 166.

quaetheit. misdaad. Inl. 72. I 26, 166.

qualic. met kwade bedoeling, bedriegelijk, ook: ten onrechte, verkeerdelijk. I 166. II 331.

kuer. wie van hen. I 237. („kuer hi wil.") (Waarschijnlijk eene onjuiste verkorting van *wilcoer* — cf. I 188. II 8 — door verkeerde afleiding van *wilcoeren*, gewoonlijk verkort tot

coeren, terwijl *wilcoer* ontstaan moet zijn uit *wilc hoer* of *welc haer* = uter eorum.)

quetselijc. nadeel brengend, hinderlijk. II 385.

quytcopen (hem). zich vrijkoopen. I 254.

quytlaten (enen). vrijlaten. Inl. 15 Noot 4.

quytscelden. 1°. (iet tot enes behoef). iets aan iemand overdragen, zijn recht aan iemand opgeven. II 75. — 2°. (enen van iet). zich voldaan verklaren, zijn recht op iets opgeven. II 79.

quytwesen (mit iet). volstaan met iets, vrij zijn. Inl. 148. I 337.

quyt. 1°. vrij, onbelast, gezuiverd. Inl. 47. — 2°. vernietigd, van geene waarde. II 28.

quitinge. betaling, voldoening. II 66.

cule. kuil. „Iet wilcoeren op die cule" = zich tot iets verbinden op straf van levend begraven te worden. Inl. 57.

kunde. Zie: *conde*.

kundich. Zie: *condich*.

kundigen. Zie: *condigen*.

kunscap. Zie: *contscap*.

kunstich. Zie: *constich*.

cuupsijs. te Utrecht een accijns geheven van het in de stad gebrouwen bier. I 371. (= inbrouwensijs?)

ladike. een werktuig om water uit te baggeren. I 362.

ladiken (iet). een water schoonmaken, reinigen. II 313.

laken (iet). afkeuren, aanmerkingen op iets maken. I 136, 239, 349. II 43.

lantbrief (lantbreef). privilegie, door den heer (landsheer) aan de bewoners van een gebied gegeven, waarbij hunne rechten en verplichtingen tegenover hem worden omschreven, het zelfbestuur der landgenooten geregeld en het als geldend erkende recht geformuleerd wordt. Inl. 416. — „De lantbrief" = te Utrecht het privilegie, door bisschop Aernt van Hoern in 1375 aan het Sticht gegeven. II 431.

lantgenoot. geërfde. I 220, 221.

lantman. bewoner van het platteland. I 45.

lantrecht. 1°. het recht van de bewoners van het platteland. I 45. II 114. (waarvan het II 409 vlg. afgedrukte „Stichtsche lantrecht" eene gedeeltelijke codificatie is.) — 2°. te Utrecht de rechtbank, door den bisschop en zijne mannen gespannen. Inl. 420.

lantshere. een regeerend vorst, als zoodanig in rechte geprivilegiëerd. II 37, 92.

lappe. klad, minuut. I 332.

last. de verplichtingen, die op den burger drukken. I 211.

laten. 1°. (iet). kwijtschelden. I 6, 95, 99. — 2°. (iet). niet uitoefenen. I 228. — 3°. (enen uut iet). ontslaan. II 22, 174.

ledich. „Dat recht leyt ledich" = de rechtbank is onbezet, er wordt geen recht gehouden. II 280.

leeg. = laag. (of ledig?) Inl. 186 Noot 5, 210 Noot 2. „Leghe knapen, leghe cameraer." I 257, 284, 337, 351.

leemte. verlamming, verminking. I 78. (cf. Inl. 73.)

leenwere. het bezit van iets als leenman. II 178. (Gewoonlijk een stuk grond, doch l. c. een erfrente uit een stuk grond.)

leesten (leysten). zich in arrest begeven in eene herberg en daar op zijne eigene kosten teren totdat eene zekere schuld betaald is. II 8. „Op enen leysten" = op iemands kosten leesten. II 299.

leestinge (leystinge). het leesten. (zie aldaar.) II 10.

leger. een soort van rekenboek, ligger, manuaal. II 130.

leggen (lecgen). 1°. (enen). iemand gevangen zetten. I 357. II 240. „Enen in den toorn leggen" = iemand gevangen zetten. I 130; ook: iemand doen leesten. II 8. — 2°. (iet). in bewaring geven, consigneeren. II 81, 145 (cf. II 449), 327; ook: „Iet ins gherechts handen leggen." II 147. — 3°. (enen iet). bepalen. „Dach van recht, eygendach leggen". II 18, 275, 279, 326. „Capittel leggen" = de Statenvergadering (of eene vergadering van geestelijken) beleggen. I 237. — 4°. (enen uut iet). uitzetten. I 85. — 5°. „Een mate leggen" = uitmeten. II 101.

leggen. Zie: *liggen.*

legginge. consignatie van geld. II 145.

leysten. Zie: *leesten.*

letten (enen). beletten te komen, verhinderen. II 299. „Enen lette doen" = iemand in zijn bezit storen. II 128.

leveren (enen iet). iemand een pand, waaraan hij geëigend is, gerechtelijk opdragen. II 241, 243, 334.

leveringe. gerechtelijke opdracht van een goed, waaraan geëigend is. II 241. (cf. Inl. 274.)

libel. de eerste akte van het kanonieke proces, waarbij hij, die een proces instellen wil voor de rechtbank van den officiaal, zijnen eisch omschrijft. (cf. Inl. 99.) I 65, 76, 142, 311, 312.

libelmeester. raadslid, aangewezen tot het uitbrengen van rapport over eene rechtszaak, die door remissio libelli van het geestelijke gerecht bij den raad aanhangig gemaakt is. (cf. Inl. 92.) Inl. 100. I 312. II 308.

liden (iet). lijden, ondergaan, dulden. I 185. II 128. „Iet te scaden liden" = benadeeld worden. II 37. (tegenover „scade doen" = benadeelen.) Zie ook: *lien.*

lydinge. Zie: *liinge.*

lien (lyden) (van iet). erkennen. 1°. eene geldschuld in rechte erkennen. Inl. 153. II 206; — ook een handschrift als echt erkennen. II 208. — 2°. een eisch toestemmen, zijne schuld belijden. (Een gedaagde moest: „lyen of myssaken".) Inl. 177. I 38, 47. II 35, 231, 328. Ook wel: „aen den eysch kennen ende lyen." II 363.

liggen (leggen, legen). liggen. II 225. „Op een huys leggen" = zich in een huis bevinden. II 280. „Opten toerne leggen" = de waak houden. I 86. „Voer scout liggen" = leesten. II 8. „Kiints leggen" = in de kraam liggen. I 199. „Te lantrecht leggen" = tot het gebied van het landrecht behooren, zoodat het landrecht daarop toepasselijk is. II 75. „Dat recht leyt" = er wordt geen recht gesproken. II 431. „Daer broeken inne gelegen zijn" = waarmede het betalen van broken (geldboeten) gemoeid is. Inl. 253. — 2°. „Iet laten leggen" = iets opgeven. II 256. „Dat recht, die rechtvorderinge laten leggen" = een proces niet vervolgen. Inl. 242. II 278. — 3°. „Aen iet liggen" = bij iets behooren. II 39, 40.

lijf. „Iet tot sinen live copen, enen iet tot sinen live verhueren" = het levenslang genot eener zaak voor zich koopen, aan iemand verkoopen. Inl. 262. II 94.

lijftocht. 1°. het levenslang gebruik, dat de overlevende echtgenoot heeft op een deel der nalatenschap van den overledenen echtgenoot. II 22, 393.

liinde. Zie: *line.*

liinge. het erkennen eener zaak in rechte. II 209.

lijntreckinge (lijndtreckinge). erfscheiding. I 177. II 262, 388. (Beschrijving: II 188/9.)

line (liinde, linde). touw, bepaaldelijk het touw, dat op last van schepenen gespannen werd om erfscheiding te doen binnen drie voet. (II 18. cf. L. A. XXXVIII. 1.) II 188. „Lijn trecken of iet" = erfscheiding doen. II 18, 19. „Der line begheren" = erfscheiding vragen. I 97. II 127, 261. „Ter lyne ofte ter sçeydinge comen" = de erfscheiding bijwonen. I 98. II 262.

liven (iet op enen). eene lijfrente op iemands leven zetten, op iemands naam overschrijven. I 370, 373. (De rente werd „geliift" op iemand, van wiens leven de uitkeering afhankelijk was; de heffer was echter soms een ander.)

lochenen (logghen). 1°. eene beschuldiging herroepen. I 47. — 2°. (enen). iemand van leugen betichten. I 6.

locheninge. ontkenning. II 397.

loedse. Zie: *loodse.*

lofte. belofte om iets te geven of te doen, verbintenis. I 361. In het. bizonder verstaat men onder lofte (vgl. Inl. 146 vlg.): *a.* betalingsbelofte, schulderkenning. I 93, 99, 130,

402. II 145, 160. (cf. Inl. 146.) (In dezen zin nagenoeg = plecht, zie echter Inl. 282. Een handelscontract. Inl. 150. I 137. — *b.* borgtocht voor de betaling eener schuld. I 126. (cf. Inl. 148.) — *c.* belofte om een of ander misdrijf niet te plegen (= wilcoer). Inl. 58 Noot 3. (cf. Inl. 151.) — *d.* borgtocht voor eenen misdadiger, die op vrije voeten gelaten wordt, dat hij terecht zal komen. (cf. Inl. 151.) — *e.* eene plechtige belofte onder handtasting om eene verplichting na te komen. (b. v. een ambt goed te zullen vervullen.) Inl. 148 Noot 2. I 227, 364. (cf. Inl. 146.) — *f.* (oneigenlijk) eene verbintenis ontstaande uit eene daad (zonder bepaalde belofte om iets te zullen doen). (cf. Inl. 147.)

loftich. verbonden tot het betalen eener schuld. Inl. 278 Noot 6.

logghen. Zie: *lochenen.*

loodse (loedse). houten gebouw, loods. II 264.

lope. oploop. I 267.

losenen (lossenen) (iet). 1°. lossen. I 99. II 146, 233, 244; ook: aflossen. (een „eygenscap.") II 145. — 2°. (hem uut iet). zich vrijmaken van den kerkban. I 255. II 237.

loseninge. aflossing. „Renten, die ter loseninge staen" = renten die losbaar zijn, losrenten. I 228. II 56.

lossenen. Zie: *losenen.*

lot. „Te lote comen" = te Utrecht: deelnemen aan de verkiezing van het stedelijk bestuur. I 264.

loten. 1°. te Utrecht: deelnemen aan de loting bij de verkiezing van het stedelijk bestuur. I 219. — 2°. (iet). iets verloten. II 193.

loven. 1°. beloven, zich verbinden. I 57, 399. II 10, 133. In het bizonder verstaat men onder loven (cf. Inl. 146 vlg.): *a.* beloven om iets te betalen. Inl. 143. II 23. („Geloeft hebbe ende sculdich bin." Inl. 147.) — *b.* borg zijn. I 66, 126, 385. II 418. „Gelooft zijn" = door eene betalingsbelofte verbonden zijn. (cf. Inl. 149.) — *c.* zich verbinden om eene daad niet te doen (in criminalibus). Inl. 58 Noot 3. — *d.* zich borgstellen voor een misdadiger, die op vrije voeten gelaten wordt. Inl. 151. — *e.* plechtig beloven onder handtasting om zekere verplichtingen na te komen (b. v. een ambt volgens de instructie te bedienen). Inl. 148 Noot 2, 315. I 17, 232, 317. — *f.* eene overeenkomst erkennen, aanbrengen bij het gerecht. Inl. 71 Noot 4, 89 Noot 2. II 154. — 2°. goedkeuren, vaststellen. Inl. 148 Noot 3. I 235, 239, 349. — 3°. taxeeren, begrooten. I 176. (er staat verkeerdelijk „lonen." cf. I 407.)

luden. de klok luiden, bepaaldelijk bij het afkondigen van publicatiën. II 124. („Ter clocken gheluut is," nam. bij het uithangen der in de laatste vier maanden gedane eigendomsoverdrachten. cf. Inl. 240.)

macht. 1°. machtiging. II 410. — 2°. kracht, gezag. I 95.

machtbrief. akte, waarbij iemand tot iets gemachtigd wordt. II 410.

maechgelt. het aandeel, door de bloedverwanten gedragen in de som, waarmede een door een hunner gepleegde doodslag wordt geboet. Inl. 37. I 78.

maechgescheit (er•staat: **maeckgescheyt**). boedelscheiding. II 439.

maechtael. verwantschap. (tegenover bloedverwantschap, d. z. de *naaste* bloedverwanten. cf. Sachsenspiegel. I 3 § 3.) II 341.

maecbrief. akte, waarin een „make" (zie aldaar) vervat is. II 197.

maeck. Zie: *make.*

maeckinghe. Zie: *makinge.*

maecsman (**maexman**, **makeman**). bloedverwant of vriend van een in het huwelijk tredend persoon, die met drie anderen de huwelijksche voorwaarden tusschen de wederzijdsche ouders in orde maakt. (= hillixman. cf. Inl. 275.) I 22. II 39, 59, 258.

mael houden. 1°. (mit iet). iets op de markt te koop aanbieden gedurende zekeren tijd. I 202 („die zel zelve ziin mael daermede houden"), 355. — 2°. op de markt te koop geboden worden gedurende zekeren tijd. I 202. („ten hadde eerst ziin mael gehouden.") (Volgens het Gloss. op de Leidsche keurboeken i. v. *mael* was de markt in verscheidene *malen* verdeeld en zou dus een „mael" een zekeren bepaalden tijd aanduiden: „een mael lanc." Van daar ons woord *etmaal.*)

maelscade. 1°. de schade, die iemand lijden kan door het bederven of vergaan der zaak, waarover geprocedeerd wordt. II 377. („maelscade ofte verderflick goet." — cf. Schiller u. Lübben, i. v. *malaftich.*) Bij een eisch „mit maelscade" wordt daarom op korten termijn geprocedeerd. (l. c.) — 2°. (afgeleide beteekenis) in het algemeen elke eisch, waar periculum in mora is en waar dus op korten termijn gedagvaard wordt. I 97, 98. II 261, 262 Noot 3.

maenre (**maender**). eischer; de persoon, die het openbaar ministerie waarneemt. II 310.

maentsijs. te Utrecht een accijns, bij de maand verpacht. I 285, 371, 373. (Zie eene lijst der maentsijsen: I 272.)

maerscalc (**marscalck**). de bisschoppelijke ambtenaar, die ten platten lande van het Sticht de hooge jurisdictie oefent. I 304. II 299.

make (**maeck**). 1°. uiterste wilsbeschikking voor het gerecht gepasseerd. (cf. Inl. 93 Noot 1, 277 Noot 3.) II 30, 196, 197, 267, 300, 440. — Ook speciaal: 2°. fideicommis. I 124 Noot 4. II 70, 103, 141. (= makinge.)

makeman. Zie: *maecsman.*

maken (**maecken**, **maicken**). 1°. (enen iet). bij uiterste wilsbeschikking aan iemand schenken, vermaken. („Maken, makinge, goet, ene husinge, lijftocht aen yemant maken.") I 217. II 30, 33, 70, 104, 175. — 2°. eene overeenkomst sluiten. „Huerweer maken" = een huurcontract sluiten. II 385. „Een gescheyt maken" = door arbitrage eene schikking tot stand brengen. Inl. 170 Noot 2. „Recht maken" = door het maken van eene ordonnantie of het sluiten van een contract rechtsregelen vaststellen. Inl. 59 Noot 3, 346. — 3°. „Enen meenedich maken" = iemand als schuldig aan meineed afkondigen (na een vonnis). Inl. 228. „Enen vrijheyt maken" = iemand recht van immuniteit verschaffen. II 275. „Eygenscap maken" = eene eigenscap uitvoeren, voltrekken. II 248.

makinge (**maeckinghe**). 1°. in het algemeen: eene uiterste wilsbeschikking. II 30, 300 Noot 4, 381, 419. — 2°. fideicommissair verband. (cf. Inl. 278.) („Makinge op eene husinge.") „Een huzinge, daer makinge of is" = een huis, waarop een fideicommis rust.) I 124, 217. — 3°. regeling, ordonnantie. I 250.

man. leenman. I 163.

manen. 1°. (enen). ontbieden. II 260, 280, 282. — 2°. (iet). innen, invorderen. II 437.

manhooft. manspersoon. II 26.

maniere. regeling. Inl. 392. I 179.

mannen (hoir). een man nemen, huwen. II 257.

marscalck. Zie: *maerscalc*.

marssijs. Zie: *merssijs*.

medegaen (enen). naar iemands zin uitvallen. „Dat oordeel gaet hem mede" = bij het vonnis wordt hij in het gelijk gesteld. II 427.

medegave. het goed dat de ouders hun kind ten huwelijk medegeven. II 22, 28, 32, 427.

medegeven (enen iet). goed aan zijn kind ten huwelijk medegeven. I 147.

medehebben (iet). medekooper worden van iets. I 18. (cf. Gengler, Stadtr. alterth. p. 175. — Fockema Andreae, Vollenhove. I p. 46.)

medelijftochte. de lijftocht die eene weduwe medekrijgt bij haar scheiden uit den boedel. II 33.

medeloven (enen iet). zich bij gelegenheid van het huwelijk van zijn kind verbinden tot het uitkeeren van zekere geldsom of zekere rente. I 147.

medewerker. medebelanghebbende, medeprocesvoerende. II 185.

medewisen (enen iet). een vonnis in iemands voordeel wijzen. II 123.

meen. zonder uitzondering, geheel, alle. (= gemeen.) Inl. 353. „Meen goet" = het tot de huwelijksgemeenschap behoorende goed. I 9. „Die mene raet" = de geheele raad, raad oud en nieuw. Inl. 22 Noot 5. „Die mene ghilden" = de gezamenlijke gilden. Inl. 22 Noot 5.

meenboedel. onverdeelde boedel, gemeenschap van goederen. I 178. II 73, 92, 259.

meensijs. = ?. I 75. (Bedoeld *schijnen* de kleine, minder belangrijke accijnsen, tegenover de twee groote accijnsen: de wijn- en de bier-accijns.)

meerovergiften. de overdrachten van een goed, behalve de opgenoemde. I 331.

meester. „Meyster van recht" = jurist, gepromoveerd in het Romeinsche en kanonieke recht. I 168. II 279, 281.

meestersse. de titel van het hoofd eener vereeniging van vrouwen, die tot geene geestelijke orde behooren. Inl. 242.

merssijs (marssijs). te Utrecht de accijns, betaald van de ingevoerde marskramer-artikelen. I 75, 79, 114, 213, 271, 280.

middel. bemiddeling. I 235. II 296. „Middel dragen" = bemiddelen. I 146, 358.

miede. loon, fooi, vereering. I 35, 146, 358, 361. II 287. (ook: *meedpenning*. cf. Hd. *Miethe*.)

mijnre. kooper. I 355.

mile. het gebied, dat zich een mijl ver rondom eene stad uitstrekt, en waarover groote steden zich veelal zeker recht van toezicht aanmatigden. („Bannmeile", „banlieue.") Inl. 298.

minen (iet). bij openbaren verkoop iets koopen,(ons woord *mijnen*). I 208, 282, 355. (*niet* alleen bij verkoop bij afslag. cf. I 303.)

misbrukinge. misslag, plichtverzuim. Inl. 163 Noot 1.

misdadich. schuldig aan een zwaar misdrijf. I 11, 27. (= broekich. cf. Inl. 72.)

misdaet. zwaar misdrijf. Inl. 72 Noot 3.

misdoen. een zwaar misdrijf plegen. Inl. 58, 72 Noot 3.

missaeken (myszaken). 1°. (van iet). iets ontkennen, voor valsch verklaren. I 25, 47, 257. II 231, 328. — 2°. (iet). ontkennen dat men iets bezit, verbergen. I 109, 224, 274.

moege. Zie: *moge*.

moge (moige, moeghe). macht, bevoegdheid. Inl. 160 Noot 5. I 153.

molensijs (moelensiis). te Utrecht de accijns, betaald van het koren, dat naar den molen gebracht wordt. I 21, 75, 115, 253, 279, 286, 312, 313, 392. (cf. Inl. 201.)

mombaer. voogd. „Geboren mombaer" = voogd door zijne bloedverwantschap met den pupil als zoodanig aangewezen. Inl. 339 Noot 1. II 19, 425. „Rechte mombaer", „Erfmom-

baer" = geboren mombaer. I 15. II 426. „Gesette, gestelde mombaer" = voogd door den vader, hetgerecht of de magistraat aangesteld. II 343. (cf. I 15, 271. II 425.) „Gecoren mombaer" = een voogd ad hoc, gekozen door eene persona miserabilis. II 32.

mombaerscap (momberscap). voogdij. II 270.

mondaet. Zie: *montade.*

monicie. waarschuwing, eene gerechtelijke akte die aan de excommunicatie moet voorafgaan. Inl. 97 Noot 5.

montade (mondaet). de vrijheid, het uit het omringende rechtsdistrict geëximeerde terrein rondom eene kapittelkerk. (Van: *immunitas* of *emunitas*; de middeleeuwsche schrijfwijze „mondaet" of „mundaet" ontstond door verkeerde afleiding van *mundare*, reinigen: gereinigde, gewijde plaats.) II 101, 239, 323.

moort. doodslag in het geheim of met verberging van het lijk. I 8. II 403. („verholen dootslach." cf. Inl. 231 Noot 1, — Zoepfl, Deutsche Rechtsgesch. p. 418, — en: Pols, in: Versl. en meded. Kon. Acad. Lett. III 2 p. 237. — Op de aangehaalde plaats, die tot het latere recht behoort, wordt echter het begrip reeds uitgebreid tot verraderlijken doodslag en met voorbedachte rade.)

moortbrander. opzettelijke brandstichter. Inl. 232.

moortbrant. opzettelijke brandstichting. II 403.

morellinge. een spel, dat met 12 (of 9) steentjes gespeeld werd. (Zie: Kiliaen p. 377 i. v. *marellen*, *marelspel.*) Inl. 133.

morgengave. gift, door den man aan de vrouw op den morgen na het huwelijk geschonken. II 427.

morgensprake. de vergadering van een gild. I 220. — De „gemeen morgensprake" = de vergadering van alle gilden. Inl. 173. I 362, 400.

mortificeren (iet). een vast goed (door uitspraak van den bisschop) tot een geestelijk goed verklaren, het daardoor onttrekken aan de berechting van wereldlijke rechters en onvervreemdbaar maken zonder speciale vergunning van den bisschop. II 441.

na-. voorvoegsel, zoowel bij zelfstandige naamwoorden als werkwoorden gevoegd (zie b. v. *narenten*, *nabelieven*), om aan te duiden, dat eene handeling later dan eene andere daarbij vermelde heeft plaats gehad.

nabelieven (iet). iets later goedkeuren. I 349.

naerre sijn tot iet. beter recht hebben op iets. II 19.

naestinge. het recht om, bij verkoop eener zaak door den eigenaar, die tegen den bedongen prijs aan zich te nemen. II 337.

nagaen. 1°. (iet). opvolgen, onderhouden. II 431. — 2°. (enen). iemand te dicht op zijn grond komen, hinderlijk zijn. II 390.

nageven (enen iet). iemand iets later geven. II 224.

nahouden (enen iet). iemand de gelegenheid bieden om een goed over te nemen tegen een zekeren prijs. I 99, 177, 401. II 19; ook wel: de opbrengst van het goed. I 402.

nacoop (nacoep). het recht om eene aan een ander verkochte zaak tegen den bedongen verkoopprijs van den verkooper over te nemen (een recht dat dikwijls aan den heer toekwam). II 331.

nalijfrente. = narente. II 210.

narente. 1°. rente verkocht of gevestigd na een opgegeven tijd. II 210. — 2°. achterstallige rente?. II 297.

naseggen (iet). later zeggen nadat iets anders geschied is. II 209.

navercopen (iet). verkoopen nadat eene zekere gebeurtenis heeft plaatsgehad. II 210.

navolgen (iet). volgens iets handelen. II 344.

navolgich wesen (aen iet). iet opvolgen. I 393.

nedergaen. verminderen. I 219.

nederlegen. Zie: *nederliggen*.

nederleggen (nederlecgen) (iet). 1°. doen staken, doen ophouden. I 186, 342. — 2°. afschaffen, intrekken. I 304.

nederliggen (nederlegen). gestaakt worden. Inl. 118, 119.

nederslach (neerslach). doodslag. II 409.

nemen. 1°. (iet). innen. I 109, 203. „Yet te voeren vuyt nemen" = iets vooraf uit iets nemen. II 342. „Vrede nemen" = iemand eenen vrede opleggen. Inl. 56. (cf. Inl. 51 Noot 3.) „Zijn onscult op iet nemen" = zich verontschuldigen. II 322. — 2°. (iet aen hem, tot hem). zich iets toeëigenen, den eigendom van eene zaak voor zich nemen. I 177, 360, 363. II 385.

nooteet. eed door de omstandigheden noodzakelijk gemaakt. II 423.

notariusbrief. akte opgemaakt door eenen notaris, een stuk derhalve behoorende tot de geestelijke rechtspraak en bij het wereldlijke gerecht als een onderhandsch stuk geldende. Inl. 276 Noot 7. (cf. Noot 5.)

oerbaer. Zie: *oorbaer*.

oerdeel. Zie: *oordeel*.

of-. Zie: *af-*.

officiael. ambtenaar belast met het waarnemen der geestelijke rechtspraak, behoorende tot het rechtsgebied van den bisschop of van een der aartsdiakens (dus te Utrecht van den Domproost). I 76. II 122, 238.

oirden. Zie: *ordenen*.

oirconde. Zie: *oorconde*.

olisijs. te Utrecht de accijns van de olie betaald, een onderdeel van den bottersijs. I 114. (cf. I 119.)

ombreken. Lees: *ontbreken.*

ommegaen. 1°. het rondgaan der vinders om de overtredingen der keuren te constateeren. Inl. 191. — 2°. het rondgaan van den schout om te panden. (cf. Inl. 273.) II 233, 278, 295, 298. — 3°. het rondgaan van den schout met de nieuwe schepenen langs de Beyerbrug en de Vischbrug om „gracy te doen". II 301. (cf. Inl. 273 Noot 6.)

ommeganc. de rondgang van den schout om te panden. (cf. Inl. 124, 273.) II 233, 278, 295, 322.

ommekeren (iet). tegen iets handelen, niet aan iets voldoen. II 155, 165.

ommecomen. verschijnen. Inl. 144 Noot 7. II 98.

ommevragen. het gevoelen eener vergadering hoofd voor hoofd vragen, stemmen. I 78, 95.

onbegeven kint. een kind, waaraan zijne hem van een zijner ouders toekomende erfportie nog niet uitgekeerd is, dat dus met zijne ouders of een van hen in meenboedel zit. I 308. II 182, 270, 300, 436.

onbegrepen (ombegrepen). 1°. zonder fout. (van *begripen* = berispen.) II 20, 93. — 2°. niet aansprakelijk. II 173.

onbecocfde. = ?. II 191.

onbecoort. in geene politieverordening verboden. Inl. 344.

onbecroent. ongehinderd, niet in rechte aangesproken. II 243.

onbelast. onvervolgd, ongestraft. II 287.

onbeluut. niet bij klokluiding afgelezen. (bepaaldelijk van gerechtelijke eigendomsoverdrachten, die jaar en dag na zulk eene aflezing onherroepelijk werden.) II 242, 333.

onbesocht. niet geëxamineerd. I 318.

onbesproken. niet aangeklaagd, ongehinderd. I 297.

onbewijst. onverrekend, niet uitgekeerd. II 43.

onborgeren. Lees: ontborgeren.

onbruuc maken (enen iet te). iemand in het genot van iets verhinderen. Inl. 305. I 81.

ondadelijc. zoo ernstig, dat het in de categorie van „ondaet" valt. Inl. 239.

ondadich. die eene misdaad („ondaet") gepleegd heeft. Inl. 216 Noot 2. I 96.

ondaet. misdaad; een ernstig misdrijf, waardoor de landvrede gebroken was, en dat ook zonder klacht vervolgd en niet gezoend mocht worden. (cf. Inl. 64, 77.) I 239, 361. II 409 Noot 1.

ondaft. onbetamelijkheid, straatschenderij. Inl. 132.

onderbehouden (iet). onder zich houden, bewaren. II 285.

onderdoen. 1°. (enen iet). iemand de beschikking over iets

geven. II 272. — 2°. (hem van iet). zich iets onderstaan. I 24.

ondergeven (enen iet). iemand iets opdragen, toevertrouwen. II 280, 281.

onderhebben (iet). onder zich hebben (bepaaldelijk van eene toevertrouwde zaak). I 176. II 3, 273, 280.

onderhoman. onderbevelhebber van eene der twaalf homanscappen der Utrechtsche schutterij. I 346.

onderhouden (iet). 1°. opvolgen, nakomen. Inl. 119. — 2°. onder zich houden. II 78, 183, 281.

ondersaet. te Utrecht eene categorie van inwoners, die niet het volle burgerrecht bezaten; bepaaldelijk de bewoners der buitengerechten. (wellicht ook geestelijken en ridders.) (cf. Inl. 313.) I 311. II 270, 375.

ondersater. = ondersaet. I 245.

onderscieten (iet). afscheiden, vaneenscheiden, verdeelen. II 193, 194, 195.

onderscot. afscheiding, tusschenschot. II 18.

ondersoec. het opsporen van misdrijven en het instrueeren der strafzaak. Inl. 188, 213 Noot 1. (cf. 175.)

ondersoeken. de waarheid eener zaak trachten te vinden door het opsporen van bewijzen. II 85.

onderstaen (iet). steunen, bevorderen. I 27.

ondertasten (iet). onderzoeken, door onderzoek iets te weten komen. II 85, 397.

ondertastinge. onderzoek. II 84.

ondervinden (iet). door onderzoek vinden. Inl. 47. I 161, 388. II 51, 141, 267, 279, 281. (cf. Inl. 170, 175.)

ondervindinge. het resultaat van het onderzoek. Inl. 352. I 168. II 281.

ondervragen (iet onder lude). iemands advies over iets vragen. I 168.

onderwinden (hem iet, van iet). 1°. zich met iets bemoeien, inlaten. Inl. 34, 130 Noot 4, 217 Noot 6. II 306, 392. — 2°. recht op iets beweren. II 115. Ook: zonder het refl. II 343.

ondiep. een gedeelte van de stadsgracht langs den muur. I 306. (vlg. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 200; het moet echter opgemerkt worden, dat buiten de Weerdpoort een stuk land lag, het „gilden-ondiep", dat nog in de vorige eeuw aan eenige gilden gezamenlijk behoorde.)

ondoen. Zie: *ontdoen*.

ongebonden. informeel, niet overeenkomende met het gebruik. II 145.

ongeboren. nog niet geboren (de eventueele latere rechtverkrijgenden). II 171.

ongecancelleert. niet door insnijdingen als ongeldig gewaarmerkt. II 38, 76.

ongecanseliert. Zie: *ongecancelleert.*

ongelooft. niet goedgekeurd. I 349.

ongeraetsiert. Zie: *ongeraseert.*

ongeraseert. niet door doorhalingen als ongeldig gewaarmerkt. II 38, 76, 439.

ongesceiden. solidair aansprakelijk. Inl. 154 Noot 1. II 8, 206.

ongescift. onverdeeld. II 269.

ongewesen. niet door een vonnis beslist. II 376.

ongewonnen. niet door den eigenaar zelf verdiend, niet op andere wijze dan door erfrecht verkregen. II 39, 140.

onhovesch (onhoesch). onfatsoenlijk, onbehoorlijk. Inl. 132.

onconstich (onkunstich). onkundig, onervaren. I 318.

onraet. moeite, arbeid. I 249.

onredelijc. onbillijk. I 67 Noot 2.

onredelijcheit. onbillijkheid. Inl. 136, 164.

onreckelijc. onbillijk. Inl. 163. I 35, 67. (= onredelijc: zie I 35 Noot 3, 67 Noot 2.)

onscout (ontscout). 1°. zuiveringseed. I 174. II 15, 328. — 2°. meer algemeen: excuus, verontschuldiging. I 391. II 351. „Onscout doen" = den zuiveringseed doen. Inl. 37, 153. I 25, 49, 256, 401. II 315; ook: „siin onschout zweren." II 250. „Onscout bieden" = den zuiveringseed aanbieden. I 49. II 64, 231, 328. „Onschout nemen" = den zuiveringseed doen afleggen. I 275. „Tot siinre onscout staen" = recht hebben om na aflegging van den zuiveringseed ontslagen te worden. II 231, 328. „Tot siinre onscout comen" = toegelaten worden tot den zuiveringseed. II 13. (Vgl. Zoepfl, Rechtsgesch. p. 420, 430. — Nortier, Burg. proces te Leiden. p. 55.)

onsculdich. „Onsculdich siin van iet" = iets niet gedaan hebben, niet bij iets betrokken zijn. II 109.

onsculdigen. Zie: *ontsculdigen.*

onsedelijc. onbetamelijk. I 85.

onsedicheit. onbetamelijkheid. I 263.

onseker. onvast, niet op geld waardeerbaar. II 36.

onstandelijc (onstantelijc). ongepast. Inl. 58, 163. I 85, 210, 267. (= onsedelijc: cf. I 85 Noot 4.)

onstantelijc. Zie: *onstandelijc.*

ontamelijc. onbetamelijk. Inl. 115, 132.

ontbieden. 1°. (enen). iemand doen komen. Inl. 320 Noot 4. — 2°. (enen iet). iemand iets gebieden. II 316.

ontborgeren (enen). iemand zijn burgerrecht ontnemen. I 133.

ontbreken (enen aen enen). aan iemand te kort komen, van

iemand te vorderen hebben. I 178, 379. II 301, 392. „Tontbreect mi aen, van iet, enen" = ik heb gebrek aan iets of iemand, iemand is afwezig, iets wordt niet gehouden. Inl. 53. I 178.

ontdoen (ondoen) (iet). van den inhoud ontlasten. Van daar: 1°. schoonmaken. I 185, 308, 398. — 2°. ontpakken. I 347. „Den boedel ondoen" = openleggen, gelegenheid geven tot onderzoek. II 6.

onterfenisse. verlies van recht op een onroerend goed. II 415.

onterven (enen). 1°. het recht op een goed van iemand doen verliezen. I 14. — 2°. bij testamentaire beschikking eene beschikking ten nadeele zijner natuurlijke erfgenamen maken. II 114, 173.

ontfaen (iet). de overdracht van iets aannemen. II 249.

ontferren. 1°. (enen iet). bedriegelijk ontnemen. I 49, 320, 368. II 5, 248, 265. — 2°. (enen in iet). iemand benadeelen. I 275.

ontgaen (enen). iemand ontloopen. II 275.

ontgeven (enen). eene beslissing nemen, waarbij iemand de eigendom van een onroerend goed ontnomen wordt. I 17. (cf. *geven* en *gifte*.)

onthengen (iet). gedoogen, toelaten. II 98.

onthengenisse. verlof, toelating. II 52, 98, 415.

onthouden (enen iet). door het afleggen van den bewijseed iemand zijn recht op iets ontnemen. II 14. (cf. *gehout* en *behouden*.)

ontkennen. 1°. (enen iet). eene beslissing (kenning) nemen, waarbij iemand iets ontnomen wordt. II 270. — 2°. (iet). iets niet erkennen, iets voor onjuist of valsch verklaren. II 359.

ontlasten (enen of iet). iemand van de aansprakelijkheid voor iets ontheffen. II 276.

ontliven (enen). iemand ter dood brengen. Inl. 15 Noot 4. II 288.

ontmaken (hem van iet). zich van eene zaak ontdoen. II 387.

ontreiden (hem van iet). zijne onschuld aan iets betoogen, zich van iets zuiveren. I 4.

ontrumen. in ballingschap gaan, vluchten. I 47, 48, 158, 220. II 239. Ook: „ontruymt siin." I 48, 60, 61, 62.

ontscout. Zie: *onscout*. I 174.

ontscriven (enen iet). door eene schriftelijke akte iemand zijn recht ontnemen. II 148.

ontsculdigen (onsculdighen) (hem van iet). den zuiveringseed over iets afleggen. II 13, 14.

ontsegelen (iet). iets van het zegel ontdoen. II 268.

ontsetten (iet). zich tegen het arrest verzetten, het tegenover gestelde van *besetten*. II 37. (waar denkelijk gelezen moet worden: „ende *dede* dat ghelt ontsetten.")

ontsettinge. verzet tegen het arrest (beset). II 416.

ontslaen (iet). een pak of vat, waarin iets bevat is, openen. I 114, 117, 347.

ontsliten (iet). een vonnis vernietigen. Inl. 262 Noot 2.

ontsteken (enen iet). iets voor iemand verbergen, versteken. I 274.

onttrecken (enen iet). ontnemen. II 124.

onttugen (ontughen) (enen van iet). door het afleggen van getuigenis iemand zijn recht doen verliezen. II 13.

ontwaringe. het ontnemen der „were," het bezit van een vast goed, aan iemand. (cf. Inl. 266 Noot 1.) II 360, 411, 416, 431. (= ruminge.)

onverbesicht. onverbruikt. I 337.

onverbonden. niet door een fideicommissair verband gebonden. II 72, 255.

onvercoft. onvervreemd. I 111. II 132.

onvernoecht (onvernuecht). niet voldaan, onbetaald. II 204.

onversleten. niet door een vonnis beslist. II 84.

onversproken. onbesproken, met behoud van goeden naam. II 148.

onvertegen. in gemeen bezit verkeerend, zoodat geen afstand van gemeene goederen (bepaaldelijk in een boedel) tegenover anderen gedaan is. II 268, 269, 381.

onvertogen. zonder uitstel, kort. Inl. 404. II 278, 377.

onvervolget. waarover geene klacht gedaan is. I 28.

onverwillecoort. waarover geen wilcoer gedaan is. Inl. 144 Noot 2.

onverwonnen. niet door een vonnis in het ongelijk gesteld. II 148.

ooftsijs (oeftsijs). te Utrecht de accijns, betaald van de van buiten ingevoerde vruchten (en steenen) bij verkoop (naar buiten). I 120, 280.

oorbaer (oirbaer, oerbaer, orbaer). nut, voordeel. I 61, 303, 358. „Den steen ziin oerbaer doen" = voor de vervaardiging van den steen zooveel aarde en tijd gebruiken als daarvoor noodig is, hem zijn eisch te geven. I 232.

oorbaren (iet). iets tot zijn voordeel doen strekken, gebruiken. I 54, 225.

oordeel (oerdeel, oirdel, ordel). 1°. de uitspraak, door de oordeelwijzers der rechtbank op verzoek van den voorzitter in eene aanhangige rechtszaak gedaan; te Utrecht bepaaldelijk de uitspraak der schepenbank. I 165. II 229. (Verschillend van „kenning." Inl. 286 Noot 5.) „Onder scepene ordel comen" = bij de schepenbank aanhangig gemaakt worden. II 6. — 2°. de beweringen der partijen, waar tusschen uitspraak gedaan wordt. II 7. Van daar: „mit enen aen siin

oirdel gaen" = met iemand een proces voor de schepenbank beginnen. II 52, 53.

oordelen (oerdelen). het uitspreken van het oordeel. Inl. 15 Noot 4, 352.

oorconde (oirconde). bewijs. II 132. „Levende oirconde" = getuigenbewijs, bepaaldelijk het bewijs door het getuigenis der schepenen. Inl. 269. II 129.

oorconden (oirconden). eene verklaring afleggen tot bewijs eener zaak. Inl. 269. II 89, 91.

oorconscap (oirconscap). 1°. bewijs. II 89. — 2°. de emolumenten der schepenen, hun bij het passeeren eener akte in het gerecht betaald als loon voor hunne later af te leggen getuigenis daarover. Inl. 77 Noot 4, 269. I 29, 99, 177. II 137, 233, 259.

oorlof (oirlof) geven (enen). iemand wegzenden. II 394.

oorloven (oirloven) (iet). vergunning tot iets geven. II 172.

oorvede (oervede). belofte, afgelegd aan het gerecht, dat men wegens een of ander feit geene wraak zal nemen. Inl. 58. I 267, 270. „Oervrede." II 314: verkeerde spelling door verkeerde afleiding van het woord.

oorvedich (oervedich). door eene „oervede" verbonden. I 255.

opbieden (iet). gerechtelijk te koop aanbieden (van panden: de inleiding tot den executorialen verkoop). II 411, 416, 438.

opboren (opboeren, opbueren, obbueren). in ontvangst nemen. (cf. Inl. 180 Noot 9, 181 Noot 6, 188, 189 Noot 3.) Inl. 226 Noot 6. I 92, 283, 324, 352, 371. II 28, 32.

opdingen (iet). eisch doen tot uitstel, verdaging. II 240.

opdoen (iet). openen. I 344.

opdracht. overdracht van een vast goed. (Inl. 277.) II 393.

opdragen. 1°. (enen iet). iemand een vast goed gerechtelijk overdragen. II 56. — 2°. (enen iet). iemand een leen of ambt overgeven (nam. den leenheer, of den magistraat). I 64, 144. — 3°. (iet). lossen. I 234.

opdrucken (iet). (nam. een zegel.) iets met zijn zegel voorzien. II 63.

open. „Open rechtdach" = de openbare terechtzitting in de schepenbank, in tegenoverstelling van de terechtzitting ten stadhuize, die den omgang verving. II 322, 334, 335.

openebrief. eene acte met uithangend zegel, in tegenoverstelling van een door een zegel gesloten brief. I 22. II 225. (cf. II 294: „opene zegell ende brieff.")

opgaen. voortgaan. I 187.

opgeven (enen iet). iemand iets overgeven, opdragen. I 143.

ophendinge. Lees: ophoudinge?. (of = handoplegging?) II 207 Noot 2.

ophoudinge. het terughouden, arresteeren van iemand. II 207.

opinie. „Ter opinien gaen" = uitgaan om zich te beraden. II 312.

opleggen (enen iet). 1°. betalen, uitbetalen (meestal in den zin van verschieten). I 354, 359, 379. II 300, 326, 337, 352, 388. — 2°. ten laste leggen. II 357. — 3°. gevangen zetten. II 239. — 4°. „Wilcoer opleggen" = iemand door het vaststellen eener keur binden. Inl. 334 Noot 2. I 3.

oprechten (enen iet). vergoeden. II 20, 272, 343.

opsate (opsaet). toeleg om iemand te overvallen. I 361. (= opset.)

opsater. aanlegger van een complot om iemand te overvallen. I 361.

opseggen (enen iet). iemand aanzeggen, dat men iets wil doen eindigen (meenboedel, huurcontract). II 14, 385.

opset. toeleg om iemand te overvallen. Inl. 170. I 360. II 434.

opsetten (iet). 1°. te koop aanbieden. I 360, 385. II 335. — 2°. „Koeren opsetten" = de boeten in eene vastgestelde keur verhoogen. Inl. 66 Noot 4.

opsettinge. uitstel. II 295, 332, 356.

opsit. toeleg om iemand te overvallen. I 360. (= opset.)

opslaen (iet). 1°. uit een wagen of schuit in een pakhuis brengen. I 117, 335, 347. — 2°. in het openbaar in veiling brengen. II 372. — 3°. zich op en neder bewegen. I 198. („Opslaende venxteren" = vensters, die niet als de tegenwoordige vensterluiken zijwaarts naar buiten geopend werden, doch van boven naar beneden opengeslagen werden. cf. Koppmann, Joh. Tölners Handlungsbuch. p. XXIII.)

opstaen. oproer. I 149, 268.

opstriken (iet). opduwen, naar boven stuwen. I 298. (nam. te Utrecht: de goederen van de „werven" onder aan de gracht, waar ze aangevoerd worden, langs de opgaande „wedden" tot boven op de straat brengen.)

opvaren. naar boven gaan, hooger rijzen. II 263.

opwerden (opworden). ontstaan, opkomen. II 100, 101. (= *exoriri.* II 100 Noot 1.)

opwisen (enen iet). iemand bij vonnis iets opleggen. II 301.

ordenen (oirden) (enen). iemand als lid eener kloosterorde aannemen. I 326.

ordinancie. regeling, ook: bevoegdheid om te regelen. Inl. 160.

ordineren (iet). regelen, orde op iets stellen. Inl. 102 Noot 2.

orloven. Zie: *oorloven.*

ouderman. overman, bestuurder van een gild te Utrecht. II 281, 301. (Elders *deken;* naar het schijnt drukt echter de titel van ouderman eene grootere bevoegdheid uit, immers sedert Karel V den gilden de politieke bevoegd-

heden, die zij te Utrecht meer dan elders bezaten, ontnomen had, heetten de bestuurders dekens. II 306 Noot 1.)

outeigen. (znw.) 1°. een perceel grond, waarvan men den onbezwaarden eigendom heeft, dat dus niet met eene rente belast is. II 113, 116. (cf. p. 116: „vrye eyghendom". — Het beding van p. 113 luidt elders gewoonlijk: „vrij eygen goet, ... geen dijckgoet noch thinsgoet." Zie b.v. charter v. 31 Aug. 1599. Arch. St. Pieter.) — 2°. de rente door den oorspronkelijken eigenaar van een perceel bij de vervreemding daarvan aan zich voorbehouden. II 337, 445. — 3°. de oorspronkelijke eigenaar van een met eene rente bezwaard perceel. II 337. („erffrenten, by den oudteygen aen hem gereserveert.")

outeigen. (bijv. nw.) waarvan iemand den onbezwaarden eigendom heeft. II 113. („Outeigen erve.")

outerve. een onroerend goed, dat iemand krachtens zijn recht als naaste erfgenaam heeft verkregen (en dat daarom niet zonder toestemming der bloedverwanten vervreemd mocht worden, en bij kinderloos overlijden terugviel aan de zijde, van waar het gekomen was: gewonnen goed en roerend goed is dus geen ouderve). Inl. 9 Noot 2, 264 Noot 2, 292 Noot 5. I 9, 19. II 116, 117. (cf. Pauli, Lüb. Zustände. I p. 112.)

overbodich. bereid. II 186.

overdaet. zwaar misdrijf, misdaad. Inl. 64 Noot 1, 132 Noot 2. 163. I 269, II 402. (= ondaet.)

overdec. opperkleed?. (cf. Schüller u. Lübben. III 255 i. v. *overdeckelse*, vgl. met R. v. U. I 381.) Inl. 217 Noot 5 (waar eene andere verklaring beproefd werd; vgl. ook: Kiliaen 470: „overdecken = deprehendere in adulterio").

overdracht. 1°. overeenkomst, accoord. I 50, 236, 337. — 2°. eene overeenkomst tusschen de leden van eene vergadering, strekkende om iets vast te stellen, dus: besluit. I 108, 116, 161 Noot 3. II 283, 431.

overdragen. 1°. (mit enen). overeenkomen. I 62. — 2°. (voir, onder, mit hem). besluiten. I 48, 74, 81, 379. II 230, 282.

overdwersnacht. op den volgenden dag. II 278.

overeendragen. 1°. niet verschillen van, gelijk zijn aan. Inl. 322. — 2°. eens worden, eenstemmig zijn, in vrede leven. Inl. 47. I 34. II 114. — 3°. overeenkomen, besluiten. I 27, 65, 72, 110, 397.

overgeven. 1°. (enen iet). gerechtelijk overdragen. II 141, 143, 241, 243. — 2°. (enen iet). opgeven, mededeelen. I 285. — 3°. (iet). zich tot iets verbinden. Inl. 344. (cf. Van Hasselt. Arnh. oudh. I 223: „des soe sall hy sich verwylkoeren ind *avergeven* voer den gemeynen scepenen, dat hy enz." Ook op de aangehaalde plaats der Inl. is er sprake van penen

in eene overeenkomst bedongen, niet, zooals in den tekst aangenomen werd, van keuren.)

overgichten (enen iet). eene gerechtelijke verklaring te iemands laste afleggen. I 248, 260.

overgifte. gerechtelijke opdracht van een onroerend goed. Inl. 277. II 283.

overhebben (iet). door overgifte in zijne macht krijgen. I 336. II 79. (Lees op de aangehaalde plaats: „*oft* datten die abt overhebben sel"; cf. verderop: „scoren *of* overgheven.")

overhoren (iet). van iets kennis nemen. I 277.

overhorich. ongehoorzaam. I 185, 248, 261.

overcomen (iet). overeenkomen, besluiten. Inl. 119, 160 Noot 3, 300.

overlopen (enen). 1°. te veel zijn, overig blijven. I 337. — 2°. voorbijgaan, afloopen (van een termijn). II 443.

overscriven (enen iet). een goed op een anderen naam zetten. I 207.

overseggen (enen iet). eene arbitrale uitspraak doen ten laste van iemand. I 130.

overslaen (iet). eene partij koopwaar in een ander pakhuis bergen. I 145, 262.

oversliten (enen iet). een vonnis ten laste van iemand vellen.

overste. 1°. (bijv. nw.) bovenste. Inl. 395 Noot 2. „Overste ouderman" = te Utrecht een der twee voorzitters van het college der oudermannen. I 4. — 2°. te Utrecht een der vier oversten van de stad. (de twee burgemeesters en de twee overste oudermannen.) I 215.

overstec. uitbouw van de verdieping van een huis, bij houten huizen zeer gewoon. I 217.

palinge. grens van een erf. II 191.

panden (enen voer iet, aen iet, op iet). beslag leggen op een stuk goed van iemand als voorbereiding voor den executorialen verkoop daarvan voor eene schuld. Inl. 257. I 258. II 15, 331. „Aen iet gepant siin" = een pandrecht op iets verkregen hebben. II 137, 143. „Panden mitten bouck" = het uitpanden der boete door den bode met het register, waarin de niet verschenen gedagvaarden zijn opgeteekend, als bewijs. Inl. 199 Noot 1, 273 Noot 5. „Enen panden aen siin lijff" = beslag leggen op den persoon van iemand. (cf. Inl. 137, 303.) I 403. II 238.

pander. de ambtenaar van 's bisschops landrecht, belast met het panden op het platte land. II 122.

pandinge. 1°. het panden. II 339. (cf. Inl. 273.) — 2°. de omgang van den schout, waarop het panden plaatshad. II 232. (cf. Inl. 273 Noot 6.)

pant. „Pande nemen" = panden. I 17.

pantvercoper. te Utrecht een ambtenaar, bij het oudermansrecht (later ook bij het schepenrecht) aangesteld tot het verkoopen der gepande goederen, die niet gelost zijn. Inl. 200 Noot 1.

pantweringe. het beletten der panding. I 223. II 241. (te Utrecht *niet* tegenspraak tegen panding, het begin van een proces; dit heette daar *uutdoen.*)

parlement (perlement). oploop. Inl. 385 Noot 2. I 265.

pelsersijs. te Utrecht de accijns, geheven van ingevoerd bontwerk. I 120. (= graeuwerckersijs.)

pene (peyne). 1°. de straf (gew. geldboete), gesteld op de overtreding eener politie-verordening of op het niet nakomen eener aangegane verbintenis. (cf. Inl. 70, 71, 199.) Inl. 89 Noot 2, 143, 168 Noot 1, 344 (op welke beide plaatsen niet, zooals in den tekst aangenomen wordt, eene keur, maar eene conventioneele boete bedoeld wordt). I 52, 354. II 94, 207, 210, 366, 377. — 2°. in het algemeen elke straf. (cf. Inl. 71.) Inl. 412. I 93.

penwerde. eene kleine hoeveelheid. I 355. (= pennincwerde.) („By penwerden slyten" = in het klein verkoopen.)

penwerden (iet). iets in kleine partijen verkoopen, detailhandel in iets drijven. I 355. II 294.

perlement. Zie: *parlement.*

pijnlijcheit. = ?. Inl. 133.

pinen (enen). pijnigen, op de pijnbank leggen. I 82.

plecht. gerechtelijke erkenning eener geldschuld, waarvan een gerechtsbrief is opgemaakt. (cf. Inl. 279—282.) I 15, 39, 49, 179, 256, 331, 402. II 27, 78, 147, 160, 203, 234, 238, 283, 393, 423. „Plechten verplegen, doen, maken" = eene schuld in rechte erkennen. II 250, 283, 423, 430. „Plecht op goet" = hypotheek. II 46, 423. „Plechten binnen veertien dagen" = schuldbekentenissen op korten termijn, zonder vestiging van renten. (cf. Inl. 270, 281 Noot 1.) I 331. II 302. „Plechten in het regyster" = schuldbekentenissen op korten termijn, waarvan alleen eene aanteekening in het schepenboek werd gemaakt en geen schepenbrief afgegeven. Inl. 269, 270, 284.

plechtboec. het register, waarin de schuldbekentenissen voor schepenen werden opgeteekend. Inl. 281 Noot 4.

plechtbrief. de gerechtsbrief opgemaakt van de erkenning in rechte eener geldschuld. II 15, 25, 186.

plechtich (later **pligtig**). door eene plecht tot betaling verplicht, verbonden. Inl. 278. II 355. „Des boedels plechtich siin" = gehouden tot betaling der schulden van den boedel. II 270, 341.

pligtig. Zie: *plechtich.*

plegen (enen van iet). Alleen in de samenstelling: „rechts (of recht) plegen" = terechtstaan, iemand in rechte antwoorden, zich aan de uitspraak van het gerecht onderwerpen. Inl. 152 Noot 3. I 130, 133, 211, 212, 260. II 115, 266, 274.

pleit. proces voor het geestelijke gerecht. I 22, 27, 212 Noot 1. II 85.

pleiten (plaiten). procedeeren voor het geestelijke gerecht. Inl. 97. I 65. (Een enkele maal Inl. 94 ook van het procedeeren voor het wereldlijke gerecht gebruikt, doch door de geestelijkheid, die aan den term *pleiten* voor procedeeren gewoon was.)

poitierscap. omgang met publieke vrouwen. Inl. 59 Noot 3.

policiën. 1°. zaken het stedelijk bestuur betreffende. Inl. 123. — 2°. de verordeningen, waarbij het stedelijk bestuur geregeld wordt. Inl. 352.

poort. te Utrecht de gevangenis op de Catharyne-poort. Inl. 137 Noot 1, 172 Noot 1, 234 Noot 3. I 271.

principaelbrief. de perkamenten brief, waarbij een andere, die daarin iets wijzigt, getransfixeerd is. II 212.

prisen (iet). goedkeuren. I 136.

privilegeren (iet). een voorrang, voorrecht aan iets verleenen. II 293 Noot 2.

proeve (proef). bewijs. II 359.

proeven (proiven, proven). 1°. (iet). bewijzen. Inl. 171, 191 Noot 1. I 6, 13, 76, 191, 192. — 2°. (enen). examineeren, onderzoeken. I 318.

provende (prove, preuve). (= prebende.) het recht tot het beuren van zekere vaste uitdeelingen en het genieten van zekere voorrechten; volgens de oorspronkelijke beteekenis is dit recht verbonden aan het lidmaatschap eener corporatie, gewoonlijk van een kapittel, doch het woord wordt later ook gebruikt in een meer algemeenen zin, b.v. van armenpreuves. Inl. 350 Noot 6.

punt. artikel eener verordening. I 137.

raden. 1°. (enen iet, tot iet). iemand iets aanraden, raadgeven. I 387. — 2°. (of enen). een raadsbesluit nemen over iemand of zijne belangen. I 316. — 3°. (mit enen). zich met iemand beraden, raadplegen. I 35. — 4°. (enen). radbraken. Inl. 232 Noot 3.

raeck. Zie: *rac.*

raet. „Der stadt raet helen" = de besluiten van den raad geheim houden. I 391. (cf. Rechtsbr. v. Zutphen, p. 103: „der stat raet niet melden". (Vandaar ook: hetgeen geheim gehouden moet worden. „Onser stat boeck is raet." Inl. 341 Noot 8.

raet. „Te rade werden van iet" = tot iets besluiten. I 214, 303.

rac (raeck). Alleen in de uitdrukking „een huysinge in raeck ende daeck houden" = een huis in goeden staat onderhouden. II 437. Zij is denkelijk afkomstig van de houten huizen, waarbij de muren bestonden uit een rek of rak, met planken gevuld: bedoeld is dan het onderhouden van de muren en het dak, waaruit het huis bestaat. Analoog is de Duitsche uitdrukking „in Dach und Fach halten" (Pauli, Lüb. Zust. I p. 135), afkomstig van de daar gebruikelijke constructie der leemen muren met zoogenaamd „Fachwerk." (Ook het woord *gerac* = *gerec* komt voor: „te gerake, tongerake" = niet in orde. Zie verder: *rec.* De twee woorden kunnen hier dooreengeloopen zijn.)

ramen (iet). 1°. ontwerpen, een voorloopig besluit nemen. Inl. 160. I 306. — 2°. begrooten. II 252, 354.

raminge. ontwerp-besluit, voorstel tot vaststelling van iets. I 306. II 314. (In het laatste geval denkelijk een conceptvonnis, dat aan het oordeel der gilden werd onderworpen. cf. Inl. 249 Noot 6.)

rat. werktuig, waarmede veroordeelden geradbraakt werden. I 3.

recht. (znw.) 1°. rechtvaardigheid. „De oncost, die mit rechte op iet gegaen is" = de kosten, die terecht bij zekere gelegenheid gemaakt zijn. II 283. „Mit rechte oerdelen" = de bevoegdheid hebben om vonnis te wijzen. Inl. 15 Noot 4. — 2°. de handhaving der gerechtigheid, de rechtsbedeeling. „Recht doen" = rechtspreken en tevens de uitspraak executeeren. Inl. 95, 347. II 210, 278. „Hoghe recht doen" = de lijfstraffelijke rechtspraak oefenen. Inl. 15 Noot 4. „Rechts plegen" = terecht staan. I 211. „Rechts weygheren" = weigeren recht te doen. I 28. „Srechts versien aen den heere" = zich op de rechtspraak van den heer in persoon beroepen, appelleeren. II 375. — Ook: ééne bepaalde rechtszaak, een proces. II 283. („dair dat recht hangende is.") — 3°. het gerecht, de rechtbank; te Utrecht gewoonlijk de schepenbank tegenover den raad als rechtsprekend college. „Enen voir den rechte toespreken" = iemand voor de schepenbank doen dagvaarden. II 230. „Uut den rechte wesen" = geene zitting in de schepenbank hebben. I 165. „Ten hoechsten rechte" = voor de rechtbank belast met de lijfstraffelijke rechtspraak. Inl. 16. „Te rechte staen" = zich aan de uitspraak eener rechtbank onderwerpen. Inl. 97. „Enen te rechte stellen" = iemand voor eene rechtbank doen dagvaarden. Inl. 320. „Ten rechte hoeren" = tot het rechtsgebied der schepenbank behooren. I 378. „Te rechte ghezworen" = als lid eener rechtbank beëedigd zijn. Inl. 15 Noot 4. „Mit rechte spreken" = voor de schepenbank een proces tegen iemand beginnen. Inl. 141. „Mitten rechte antwoorden" = voor de schepenbank het proces aanvaarden.

II 211. „Enen mitten rechte bespreken, bieden, vaen, panden, in laten leyden, uut sijnre mombarscap laten" = iemand met medewerking van het gerecht dagvaarden, gevangen nemen enz. Inl. 141. II 18. I 17. II 233. II 267. II 80. „Buten den rechte iet aentasten" = zonder medewerking van het gerecht bezit van iets nemen. II 267. „Boven den rechte" = niettegenstaande de tusschenkomst van het gerecht, in weerwil van panding of bezetting. Inl. 206. „Bij den recht" = door middel van het gerecht, door tusschenkomst der schepenbank. Inl. 200 Noot 1. — 4°. de terechtzitting. „In den recht" = in dezelfde terechtzitting. II 283. „Dat recht uut" = tot het einde der terechtzitting. I 165. „Dat naeste recht" = de eerstvolgende terechtzitting. I 401. II 233. „Ten recht comen, siin" = ter terechtzitting komen, tegenwoordig zijn. Inl. 402. I 165. „Recht houden" = eene terechtzitting als rechter bijwonen. II 279, 298. „By staenden recht" = terwijl de terechtzitting nog voortduurt. II 254, 328. „Mit ghespannen recht" = gedurende de plechtig geopende terechtzitting. I 38, 175. — 5°. de rechtsregelen, waarnaar recht gesproken wordt; meer bepaald de overgeleverde rechtsgewoonten. „Nae rechte" = volgens de rechtsusantie. Inl. 337. „Alse recht wijst" = zooals de rechtsgebruiken mêebrengen, gebieden. I 15. II 5. „Der stat recht" = de rechtsgewoonten der burgerij, in tegenoverstelling van de vastgestelde keuren. cf. Inl. 333. „Der scepen rechte" = het schepenrecht, de norm voor de rechtspraak der schepenbank. Inl. 339. „Rechten maken" = verordeningen vaststellen. Inl. 291. „Bescreven rechten" = in schrift gebrachte rechtsgewoonten. Inl. 401. „Dat bescreven, gescreven recht" = het Romeinsche recht. Inl. 337 Noot 3, 410.

recht. (bijv. nw.) in overeenstemming met de rechtsgewoonte. „Rechte bloet, rechte erfnaem, recht gheboren mombaer." II 443, 141, 338. I 15. II 6, 271. „Rechte dingedach." I 38, 49, 175. II 248, 279. „Ter rechter deylinge gaen." II 33. „Dat zell recht wesen." II 283. „Siin scout recht houden" = de waarachtigheid eener schuldvordering beëedigen. II 233, 293.

rechtelijc. wat overeenkomstig met de rechtsgebruiken, in de terechtzitting gedaan wordt. „Rechtelick bekende scult" = eene geldschuld voor het gerecht erkend. II 328, 329.

rechten. 1°. recht doen; gewoonlijk: door executeeren recht doen. *a.* in criminalibus. „Rechten over enen" = iemand volgens een vonnis ter dood doen brengen. Inl. 15 Noot 4. „Rechten aen den bloede, aen siin lijf, aen sinen hals" = recht doen zoodat het bloed vergoten, het lichaam, de hals verbroken wordt; dus iemand ter dood brengen volgens een vonnis. Inl. 111, 232 Noot 3, 233. Inl. 4, 58. Inl. 47. „Alse men recht" = als men crimineele executie doet. II 288. „Iet rechten" = iets straffen. Inl. 75, 77. — *b.* in civilibus.

„Van iet rechten" = over eene zaak rechtspreken. I 155, 402; ook: executie doen wegens eene zaak door te panden. (cf. Inl. 142, 196.) I 379. „Enen aen iet rechten" = iemand recht doen door executie aan het goed van partij. I 258, 259, 403. II 5, 238, 251, 276, 340. „Aen enen rechten" = iemand executeeren door panding aan zijn goed. I 50. „Na iet rechten" = recht doen, rechtspreken volgens iets. II 230, 282, 283. „Of iet rechten" = executie doen wegens eene zaak. I 256. „Enen of iet rechten" = iemand recht doen wegens eene zaak. II 289. — 2°. een geding voeren. „Om iet rechten" = een geding over iets voeren. II 426. — 3°. (enen iet). iemand het hem toekomende geven, vergoeden. II 254, 286. — 4°. (hem). zich richten, gedragen. Inl. 343. I 168. — 5°. „Gerecht siin in iet" = recht op een deel van iets hebben. II 267.

rechtinge (richtinge). 1°. crimineel vonnis. I 264, 266. 2°. rechtsgeding. II 283. — 3°. „Enen richtinge doen an enen" = iemand het hem toekomende bezorgen door executie van zijne partij. I 279.

rechtsciftich. rechtvaardig. I 49. (cf. Noot 3.)

rechtsculdich. rechtvaardig. I 49 Noot 4. (cf. Noot 3.)

rechtverdich. zonder bedrog, zonder arglist, juist. I 49 Noot 3. II 352.

rechtvorderinge. eene vordering in rechte, procedure. Inl. 294. II 286.

rechtweigeringe. weigering om aan het rechterlijk bevel te gehoorzamen. II 239.

redelijc. billijk. Inl. 102 Noot 3.

redelijcheit. 1°. billijkheid. Inl. 294. — 2°. oordeel, gevoel van billijkheid. Inl. 344.

reet. roerend. („reet goet.") I 50. II 7, 57, 112, 437. „Reet om rede" = koop tegen contante betaling. II 377.

reformeren (iet). herstellen. Inl. 102 Noot 2.

register. het boek der schepenen. Inl. 283. (cf. Inl. 281 Noot 1.)

reise. krijgstocht. I 73, 260.

reisen. een krijgstocht ondernemen. I 10. (Vandaar het Duitsche *Reisigen* = ruiters.)

rec. Alleen in de uitdrukking „in goeden reke houden" = in goeden stand houden. (= gerec. cf. Oudemans, Middeln. woordenb. II 539, 540.) „Een huus ende loedsen in goeden reke houden." I 283, — „den ghevel in reke houden." II 125, — „weghen ende diepen in goeden reke houden". I 227. (Ook eene overeenkomst „in goe*der* reke houden." Bijdr. en meded. Hist. Gen. IX 36.)

reke. Zie: *rec.*

reken (iet). in rekening brengen, in de rekening vermelden. I 82, 83.

reckelijc. welvoeglijk, fatsoenlijk. I 6, 67, 189. (= redelijc. I 6 Noot 5, 67 Noot 2.)

reliqua. „Rekeninghe, bewys ende reliqua" = eene rekening met aanwijzing van het batig saldo. II 382.

rente. eene jaarlijksche uitkeering, waartoe men het recht verkreeg door betaling eener som in eens. Men verdeelde de renten in „lijfrenten," die met den dood van dengene op wiens naam ze stonden vervielen, en „erfrenten," die langer duurden. „Losrenten," aflosbare renten, zijn van jongere dagteekening; oorspronkelijk kon de aflossing der rente niet door den crediteur gevorderd worden: het contract bestond in een rente*koop*, het leenen van geld op rente was als woeker verboden. Van daar is „oude renten" (II 300) synonym met „oude *onlosbaer* renten." (cf. ald. Noot 1, 3.)

ridderscap. edelman, lid van de „ridderscap" van het Sticht. Inl. 314. (cf. II 428: „ridderman.")

ridinge. bepaling van den prijs van brood en bier door het stedelijk bestuur, in verhouding tot den prijs van het graan. I 30, 100, 109, 206, 249.

roede. de staf des schouten, het symbool van het gezag, vroeger op den omgang rondgedragen, later in plaats daarvan van het schepenhuis uitgestoken. Inl. 274. II 322.

roeden. wijnroeien. I 135.

roeder. wijnroeier. I 278.

roedergelt. belooning van den wijnroeier. I 389.

roedetale. een getal roeden; oppervlakte van den stadsmuur, een bepaald aantal roeden groot. I 352.

roepen (iet). iets aflezen, afkondigen. Inl. 153, — ook van de wijnroepers. I 137.

roeper. = wijnroeper. I 137.

roeren (rueren). 1°. (iet). betreffen, aangaan. Inl. 117, 166 Noot 4, 291 Noot 4. II 59. „Dat roerende goet" = het bedoelde goed; het goed, waarvan sprake is. II 25. — 2°. (of iet, van iet). herkomstig zijn. II 15, 16. — 3°. (iet). recht op iets beweren, een eisch over iets doen. „Goet roeren ten zeven" = eischen dat een stuk grond door het zeventuig hem worde toegewezen. II 13.

roie. rooiing, rooilijn. „Die roye trecken" = afscheiden. II 192.

rolle. lijst der zaken op eene terechtzitting te behandelen. II 356.

rueren. Zie: *roeren.*

rumen (ruymen) (iet). 1°. weggaan uit iets, in ballingschap gaan. I 130. II 293. Ook „geruumt siin." Inl. 181 Noot 2.

I 49. II 239. — 2°. (enen). plaats maken voor iemand door zich terug te trekken. II 18, 19, 110. Ook wel: „enen iet rumen" = plaats maken voor iemand door iets te ontruimen. I 131. Ook: „iet rumen" = plaats maken door iets op te ruimen, af te breken. II 110. — 3°. (enen iet). iemand ruimte verschaffen door een bevel tot ontruiming van een perceel. II 243, 254, 334. (De schout „rumet;" de nieuwe eigenaar *laat* zich „ruymen" met schepenvonnis.)

ruminge (ruyminge). 1°. het bevel tot ontruiming van een perceel door den schout op verzoek van den nieuwen eigenaar aan den ouden, voorafgaande aan de „levering" daarvan aan den nieuwen eigenaar. (cf. Inl. 266 Noot 1.) II 243, 360. (= ontwaringe.) — 2°. het bevel tot afbraak van een gedeelte van een gebouw, dat op eens anders grond getimmerd is, door den schout op verzoek van den eigenaar van dien grond. (cf. Inl. 265.) I 97, 98. II 18, 109, 260, 261.

ruum (ruym). „Enen ruum siin" = iemand ruimte overlaten. II 19.

saecwout (sakwout). hoofdschuldenaar. Inl. 148. II 8, 294, 428.

sake. „Onser stat zake wezen" = als een misdrijf tegen de stad beschouwd worden. Inl. 169.

samencoper. handelaar in het groot, tegenover den detailverkooper. I 11.

samenscoops. in het groot. (tegenover verkoop in het klein = sliten, last breken, mit getale vercopen, bruken. I 355.) I 55, 117, 274.

sate. het bij een huis behoorende erf. II 67, 68, 104, 220. (vgl. havezate, oorspr. = hofstede. Fockema Andreae, Vollenhove. p. 63, 64. — Men zegt nog: „een zathe en landen" = eene boerderij.)

savererde. (Van het mnl. savel = zand.) eene soort van klei of cement voor het metselen gebruikt, zavelaarde. II 192. (Civ. proc. stn. 1559. St. arch.: een deurkozijn, „diewelcke bevonden wort met een muertgen in sauer eerdt van een halve steentgen dicte toegemetselt te zijn". — Req. aan de Vroedsch. over het opruimen van het puin van een afgebroken huis dd. 31 Jan. 1676: er is op het terrein steen genoeg om dit te kunnen afschieten „mit savereert.")

scadeloos. „Enen scadeloes houden" = iemand iets vergoeden. II 49.

scaden (enen). benadeelen, hinderen. II 34.

scarp. Zie: *scerp.*

scatten (enen). iemand geld afnemen, gewoonlijk als losprijs. Inl. 101. I 215. II 153.

scattinge. begrooting. II 195.

sceel. verschil. I 68. „Sceell hebben in iet" = verschil over iets hebben. II 302.

sceiden. 1°. (iet). verdeelen. I 22. II 193, 438. „Ghesceden oordelen". I 165. Lees: ghesteden, en zie: *steden.* — 2°. (iet). beslissen. I 68, 198. II 172. — 3°. weggaan. „Uyt die huerwere scheyden" = het huurcontract doen eindigen, het gehuurde verlaten. II 385.

sceidinge. 1°. beslissing. II 101. — 2°. boedelscheiding. II 10.

scependom. het gebied der schepenbank. (dus te Utrecht de stad zelf. cf. Inl. 302.) II 9.

scepenebrief. eene acte, opgemaakt van eene handeling, voor het gerecht verricht en bezegeld met de zegels van den schout en vier schepenen. (tegenover „statbrief", een brief bezegeld met het groote stadszegel. cf. Inl. 271.) II 45, 134, 233.

scepencameraer. de ambtenaar belast met het innen der door de schepenen uitgesprokene boeten. (cf. Inl. 288.) I 155, 283 (cf. I 407).

scepenplecht. eene plecht, gepasseerd voor schepenen. II 234.

scepenquitancie. eene acte, door schepenen opgemaakt van de voor hen gegevene kwijtschelding eener schuld. II 234. (cf. Inl. 155, 273.)

scerp. „Mitten scarpsten examinieren" = ter pijnbank leggen. Inl. 171 Noot 3.

sciften (iet). iets uit elkaar halen, verdeelen. II 14.

sciftinge. verdeeling. I 178. II 10, 268, 293.

scicken. 1°. (enen tot iet, by iet). iemand de behandeling eener zaak opdragen. (cf. Inl. 90, 255.) I 325. II 285, 306, 322, 336, 382. „Geschickte scepene" = schepenen, voor de behandeling eener zaak of eener categorie van zaken speciaal aangewezen. II 322. „Die gescicten" = ?. I 391. — 2°. (iet aen enen). iemand iets toezenden. II 368. „Die geschicte" = de uitgezondene personen. II 368. — 3°. (hem tot iet). zich tot iets bereid verklaren. II 271.

scickinge. het benoemen eener commissie ter behandeling eener zaak. Inl. 256.

sciltboortich. behoorende tot een stand die de wapenen mag voeren, van ridderlijke geboorte. Inl. 314 Noot 2.

sciif. tafel; dikwijls de tafel, waarom de rechters bij hunne beraadslaging buiten de schepenbank zaten. Inl. 93 Noot 4. — „Dat recht van der schive" = het door bisschop David van Bourgondië opgerichte hof van appèl. Inl. 93 Noot 4, 119.

scoren (iet). 1°. vernietigen, te niet doen. Inl. 294. II 297. — 2°. verdeelen. II 14.

scout. 1°. de voorzitter der schepenbank, vertegenwoordiger van den heer en openbare aanklager. II 278. (cf. Inl. 14.) — 2°. schuld van geld of vervangbare zaken. II 51. „Scade

ende scout" = schuld van geld of vervangbare zaken, spruitende uit onrechtmatige daad of overeenkomst; gewoonlijk: eene geldschuld. cf. Inl. 263, 264.

scouwen (iet). iets bezien, keuren. I 172.

scouweteringe. watergang waarover een schouw gevoerd wordt. II 418.

scriftoringhe. = ?. II 418 Noot 1.

scrijfampt. het ambt van den schepenklerk. I 331.

scrijfgelt (scrivegelt). het loon van den schepenklerk voor het maken van een schepenbrief (te betalen door den verzoeker). I 331. II 146, 233. „Ban, oirconscap ende scriveghelt" = de emolumenten van den schout, de schepenen en den klerk. (= „coste van scriven". II 137.)

scriver. „Gemeen scriver" = een schrijver, die niet in iemands dienst is (zooals b.v. de schepenklerk), doch een ieder op verzoek behulpzaam is; notaris. II 288 Noot 6. (= clerk.)

sculder. schuldenaar. II 294. (Op II 293 is sculder = schuldeischer, doch dit is denkelijk een schrijffout.)

sculdich. verplicht. Inl. 102 Noot 3.

scultbrief. eene onderhandsche schuldbekentenis. II 410.

scuppen (enen) schoppen, wegstooten; van daar het werpen van zekere categorie van schuldigen van den „scupstoel" in den modder, eene beschamende straf. (cf. Inl. 229 Noot 4.) I 11, 137.

scupstoel. de inrichting gebruikt voor de straf van het scuppen. Inl. 229 Noot 4.

scuthuus. het gebouw waar de bouwmaterialen der stad bewaard worden. I 351.

scutmeester. te Utrecht de derde (later tweede) kameraar, belast met het toezicht op al wat voor stads-rekening gebouwd werd. I 337, 349, 351.

scutmeesterie. het ambt van scutmeester. I 337.

scutten (iet). in beslag nemen. (bepaaldelijk van rondzwervend vee, dat schade doet en voor de vergoeding daarvan in beslag genomen wordt.) II 410.

scutterie. het beheer over en gebruik van de bouwmaterialen der stad. I 351.

scutwysteringhe. = ?. II 418 Noot 1.

scuwen (iet). voorkomen. II 85.

scuwistoringhe. = ?. II 447.

seesijs (zesijs). te Utrecht accijns, betaald van het van over zee ingevoerde graan en visch (en eenige andere artikelen) bij den invoer. I 114, 120, 280. (cf. I 22.) (zie eene lijst der hieronder behoorende goederen: I 297.)

segel. „Segel ende brief" = een bezegelde brief. II 122, 442.

„Ghebeeden zeegell" = een zegel, door iemand op het verzoek van een ander, die een brief door zijn zegel bevestigen moet en geen zegel bezit, daaraan gehecht. II 413, 437.

segelen. „Af ende aen segelen" = iemand door het bezegelen van een brief iets ontnemen of toekennen, een ambt hebben dat deze bevoegdheid medebrengt. II 413.

seggen (segen) (iet). 1°. zeggen. II 19. — 2°. eene uitspraak doen, gew.: eene arbitrale uitspraak doen. Inl. 89 Noot 2, 359. I 129. II 100, 101. (Doch ook eene uitspraak waarbij van arbitrage geen sprake is: zie II 156.) — 3°. (iet op enen). eene vordering tegen iemand hebben, eene klacht inbrengen. Inl. 38, 141, 243, 294, 315 Noot 4. II 79. — 4°. (tegen iet). zich tegen iets verzetten. Inl. 366 Noot 6. — 5°. (tot iet). zich met iets bemoeien. I 48.

seggen. (znw.) 1°. arbitrale uitspraak. Inl. 59 Noot 4, 89 Noot 2, 90, 92, 170 Noot 2, 172 Noot 1, 359. I 55, 57. „Tot der stat, ter scepene, buere, tot hoors selfs segghen" = volgens uitspraak, bepaling, begrooting van den raad, de schepenen enz. I 27, 256. II 9, 66, 238. „Tot zegghen der overster" = tot opzegging door de oversten toe. I 90. „Tottes gerechts seggen" = hetzelfde als: ter scepene antwoorde. Inl. 154 Noot 3. — 2°. verklaring. II 155, 156, 172.

segger (zecger). persoon belast met het doen eener arbitrale uitspraak, scheidsrechter. Inl. 89 Noot 2. I 55.

segsman (zegslude). scheidsrechter, arbiter. Inl. 170 Noot 2, 172 Noot 1.

segwoort. bewering zonder bewijs. II 16, 126.

seker. „Van iet seker wesen" = iets in bewaring nemen, zich van iets verzekeren. II 5, 253, 265, 340. „Seker aen iet siin van iet" = zekerheid aan iets hebben voor de betaling eener schuld. II 39, 177. „Iet seker maken" = zekerheid stellen voor iets. I 17. II 153 „Seker doen" = zekerheid stellen. II 9.

sekeren. zekerheid stellen, borgstellen. Inl. 57 Noot 4.

setcoop. het overnemen van een goed tegen de geschatte („gesette") waarde. (cf. Fockema Andreae, Vollenhove. I 209.) II 438.

setten. 1°. (enen). iemand aanstellen, benoemen. (vijven, burgemeesters, busmeesters, mombaers.) Inl. 116, 117, 259, 329. „Enen tot iet setten" = iemand iets opdragen. (ten zaken, tot brueken, enz.) Inl. 74, 85 Noot 2, 90, 101, 183, 247. I 74, 78, 81, 82, 96, 110, 211, 303, 342. II 51, 268, 284. „Ghesetten ten zaken, tot brueken" = personen, wien de behandeling van zaken, de berechting van broeken is opgedragen. Inl. 171, 185. „Gesette mombaers" = aangestelde voogden. II 274. „Enen in den boedel setten" = eenen bewaarder van den boedel aanstellen. II 267. — 2°. (iet). vaststellen.

(b. v. koeren, wilcoeren.) Inl. 69, 183 Noot 5, 356. I 153. (Ook: „koeren ende broeken setten" = de boeten bepalen d. i. uitspreken. I 155.) „Steen setten op iet" = steenboeten vaststellen tegen een misdrijf. Inl. 86 Noot 1, 330. „Enen op steen zetten" = steenboeten bedreigen tegen iemand. Inl. 76. „Enen op gelt setten" = het bedrag van iemands bijdrage of belasting vaststellen. Inl. 252 Noot 5. „Ene ordinancie op enen setten" = eene verordening voor iemand vaststellen, iemand tot het houden daarvan verplichten. I 169. (Van daar „tgesette" = de rijding. I 375.) „Renthe op enen setten" = iemand tot de betaling eener jaarlijksche uitkeering verplichten. Inl. 311; ook: eene lijfrente op iemands lijf stellen. I 374. „Enen iet setten mitter clocken" = bij klokluiding een termijn of afstand voor iemand bepalen. Inl. 241 Noot 4, 299 Noot 7. II 231. „Enen uut der stat setten" = besluiten, dat iemand niet in de stad mag komen. I 265. — 3°. „Iet in vreden zetten" = den stadsvrede over eene zaak afkondigen. Inl. 54 Noot 5. (cf. p. 49.) „Iet uut sinen handen zetten" = eene opdracht niet aannemen, weigeren om eene zaak te behandelen. Inl. 89 Noot 2. „Siin liif bi, tegens iet setten" = zich aan de uitspraak van het gerecht, waarbij men eene aanklacht doet, onderwerpen, in dier voege, dat men, wanneer de aanklacht onrechtvaardig blijkt, zijn leven verbeurd heeft. I 266. Inl. 171. „Pande setten" = geld op onderpand opnemen. II 413. (= versetten. cf. Noot 10.) „Dat recht op iet setten" = eene rechterlijke uitspraak over iets zoeken te verkrijgen. II 226.

setter. iemand die de prijs van iets bepaalt. II 195. (cf. Schiller u. Lübben. IV p. 197 i. v. *setten* sub 6°.)

seven. het zeventuig, het getuigenis van vier geërfden boven, drie beneden een betwist perceel, waardoor over den eigendom daarvan beslist of de grensscheiding bepaald wordt. „Iet aenspreken ten sevene" = een perceel opeischen door het zeventuig. I 17. II 12. „Daer gheven ghene sevene over" = de beslissing daarover behoort niet tot de bevoegdheid van het zeventuig. I 22. „Die hofstede zel niet meer dan een zeven wezen" = de eigenaars der hofstede (die blijkbaar pro diviso bezeten wordt) zullen slechts één persoon tot het zeventuig stellen. I 78. „Mit enen ten seven gaen" = zich in een geding met iemand aan de uitspraak van het zeventuig onderwerpen. II 13.

sidelwoninge. te Utrecht (naar het schijnt) de geregeld naast de groote steenen huizen gebouwde kleinere woningen. (Fresenburch en Klein Fresenburch enz.) I 298.

sien. 1°. (tot iet). toezicht op iets houden. II 307. — 2°. (iet). iets na inzage van een schriftelijk stuk bevinden?. I 363. („die ter erfnisse na den verbande ghesien te comen zijn".)

sijn. 1°. (over iet, over ende aen iet). eene akte in zijne tegenwoordigheid, ten zijnen overstaan doen passeeren; getuige zijn bij de in de akte vermelde handeling. I 18, 82, 374. II 38, 143, 268. (Ook wel: met iets bezig zijn, zich met iets bemoeien. I 303.) — 2°. „Nare tot iet siin" (dan een ander tot iets anders) = beter recht hebben in een proces dan een ander. II 13, 14.

sijs (asijs). (Fr. *assise.*) accijns. I 12. (cf. Inl. 201.)

sijsgoet. goed waarvan men accijns schuldig is. I 279.

sijsmeester (sijsmeister). de persoon, die het recht om een accijns te innen van de stad gepacht heeft. (cf. Inl. 201 vlg.) I 254, 274, 275.

singelmuer. eene muur aan den buitensingel eener stad (dus buiten de stadsgracht), wellicht de gemetselde opstaande buitenwanden der stadsgracht. I 352.

sisenaer. = sijsmeester. I 269. (cf. Noot 2.)

sisoen. de termijn, waarvoor een ambtenaar aangesteld wordt of dat de pacht van een der stadsgoederen duurt. (cf. Inl. 178, 184.) I 318.

sitteldach. zitdag, de dag waarop men eene vergadering bijwonen moet. I 388.

sitten. 1°. verkeeren, gevestigd zijn, in een voortdurenden toestand zijn. Inl. 320. („sitten overall in mijns heeren lande.") „In overspuel zitten." I 305. „In gemeen boedell sitten." II 301. „Te ghewin ende te verliese sitten" = in gemeenschap van winst en verlies getrouwd zijn. II 117. — 2°. (over iet). eene handeling voor zich doen verrichten, daartoe medewerken. I 89, 223. „Ter sceydinghe sitten" = eene boedelscheiding voor zich doen plaats hebben, die bekrachtigen. II 10. Bepaaldelijk: tot een oordeel medewerken, vonnissen. I 165, 315. „Over den bloede sitten" = een doodvonnis vellen. I 388. (cf. Inl. 232 Noot 3.) — 3°. (in iet). in het bezit van iets gesteld worden, het vruchtgebruik van iets hebben. I 92.

slach. aandeel; meestal: een gedeelte van een weg, water of dijk, tot welks onderhoud een college of een persoon verplicht is; te Utrecht bepaaldelijk een gedeelte van den stadsmuur en de stadsgracht, aan een gild of aan een waak tot onderhoud en bewaring toevertrouwd. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 201.) I 83, 131, 187.

slaen. „Beesten op iet slaen" = beesten op een perceel grond doen grazen. I 187. „Aen enen slaen" = iemand tot zijn leverancier maken. I 279. „Of enen slaen" = aan iemand de leverancie opzeggen. I 279. „Iet aen delen slaen" = iets in deelen verdeelen. I 339.

slaper. 1°. de balk waarop het span van het dak rust. II 389. —

2°. een schepenbrief die niet tijdig vertoond is en dus zijne kracht grootendeels verloren heeft. II 186. (cf. Nortier, Burg. proces. p. 56. — Inl. 270 Noot 6.)

slitbaer. aan verslijting onderhevig. II 425, 437.

sliten. 1°. beslissen, een besluit nemen. I 235, 311, 333, 378. „Op iet, of iet sliten" = een besluit nemen over iets. I 311, 318, 327. — 2°. (te Utrecht gewoonlijk) eene beslissing nemen in eene rechtszaak, vonnissen. (Bepaaldelijk het nemen van eene beslissing over de rechtszaak door schepenen in de schepenkamer na het aldaar gehouden beraad, waarna het uitspreken, „wysen", van het vonnis volgde in de schepenbank, dus in het openbaar. cf. Inl. 44, 328, 351. I 175, 238. II 295.) I 235, 332. „Oirdelen, vonnisse sliten" = vonnissen. I 175. II 279, 281, 295, 367. „Zaken sliten, dat recht sliten" = door een vonnis een einde maken aan een proces. I 110. II 276. „Dingtalen sliten" — een besluit nemen over het bij dingtaal door partijen beweerde, vonnissen. II 295. „Broeken sliten" = bij vonnis geldboeten uitspreken. II 282. „Van iet, of iet sliten" = vonnissen in eene zaak. Inl. 289. I 238. II 282. „Enen in koeren of broeken sliten" = iemand tot het betalen van geldboeten veroordeelen. Inl. 151. II 287. „Iet up, over enen sliten" = over iemand vonnissen. Inl. 227. I 154. „Enen op de poorte sliten" = iemand tot gevangenisstraf veroordeelen. Inl. 42 Noot 6. — 3°. (iet). iets stuksgewijze, en detail verkoopen. I 117, 234.

slitinge. beslissing; te Utrecht gewoonlijk eene beslissing in eene rechtszaak, vonnis. I 154, 269, 332. II 196, 282. „Staen tot slitinge van enen" = tot het gebied van eenen rechter behooren. Inl. 103.

slot. gevangenis. Inl. 239. I 260.

sluten. 1°. (iet). besluiten. II 230. — 2°. (iet). sluiten, dichtmaken. II 316. — 3°. (enen). iemand in boeien sluiten (of in eene afzonderlijke gevangenis, in tegenstelling met degenen, die slechts arrest binnen een gebouw hebben). I 317.

sluutgelt. de geldsom, door de in boeien geslotene (of afzonderlijk opgeslotene) gevangenen betaald om zich levensonderhoud te verschaffen. I 317. (cf. *steengelt.*)

smaetheit. beleediging. I 79, 94.

sniden. „Cedulen deen uten anderen ghesneden" = een cyrograaph, d. i. eene akte, in duplo op één vel papier geschreven, waartusschen met groote letters een woord (gewoonlijk het woord „*cyrographum*", van daar de naam) geplaatst wordt: het papier wordt daarna bij het woord doorgesneden en iedere partij krijgt een exemplaar der akte; bij verschil over de echtheid van het afschrift moeten dan de beide stukken aan elkander gepast worden en de doorgesnedene letters

van het woord *cyrographum* een geheel vormen. II 193.

soeken. 1°. (iet). iets aanspreken in rechte, recht op iets beweren. „Iet soeken int gerecht, voer den rade". II 106, 209. „Een husinge soeken mit recht, mitter plechten". II 145. — 2°. (enen). iemand vervolgen. „Enen thuys zoeken" = iemands huisvrede breken. I 7.

soen (zuen). zoen, eene geldsom aan eenen gekwetste of aan de magen van eenen gedoode door den schuldige betaald als afkoop van de straf of herstel der schade. Inl. 239.

soenen (zuenen). door het betalen van den zoen eenen beleedigde of de verwanten van eenen gedoode tevreden stellen. Inl. 236 Noot 9, 239. „Tieghens enen zuenen" = door het betalen van den zoen iemand bevredigen, zichmet iemand verzoenen wegens een misdrijf. I 89.

sonderen (iet). uitzonderen. II 106. „Ghesondert siin in iet" = van iets uitgezonderd zijn. I 360.

soutcoor (zoutkoer). verordening op het debiteeren van zout; ook de boete wegens de overtreding daarvan betaald. I 336.

soutsijs. te Utrecht de accijns, betaald van het ingevoerde zout, dat aldaar in het klein verkocht wordt. I 120, 280.

spannen (iet). iets uitspannen. „Gespannen dack" = de dakstoel. II 264. „Gespannen recht" = eene met inachtneming der noodige formaliteiten geopende terechtzitting. (de rechter „spant" de bank.) II 248.

spilside. de vrouwszijde; van moederszijde. (tegenover „zweertsyde": zwaard en spinrokken als attributen van man en vrouw gedacht.) II 425.

spreechuus. een gebouwtje in een klooster, afgezonderd van de andere kloostergebouwen, waar de kloosterlingen hunne betrekkingen mogen spreken. I 380.

spreken. 1°. (op enen van iet). iemand aanspreken over iets, iemand verantwoordelijk maken, zich over iemand beklagen. II 301. Ook wel „enen iet spreken." I 196. — 2°. (op iet). recht beweren op iets. I 123. II 249. „Mit rechte spreecken jegens enen" = iemand in rechte aanspreken. I 87, 88. II 344. „Rechts spreecken mit iet" = in rechte aanspreken met eene plecht enz. II 335. — 3°. (op enen). zich over iemand beklagen, kwaadspreken van iemand, iemand lasteren. Inl. 58. I 264, 267. — 4°. (op enen, op iet). op iemand of iets betrekking hebben. II 36 („een lijfrente, die op enen spreket" = die op iemands naam staat), 243 („een eygenscap op dat goet sprekende"). — 5°. (tot iet). tot iets raden, een voorstel doen tot iets. I 133. — 6°. (van iet). rechtspreken over eene zaak. „Van den bloede spreken" = bijeenkomen om een doodvonnis te wijzen. II 288.

springen. niet vererven op de wijze, waarop goed gewoonlijk vererft. II 104.

spruten (uut iet). uit iets voortkomen. II 251. („Die gifte, dair dat goet uut gesproten is" = de oudste overdracht van het goed ?)

stade. 1°. vast, standhoudend, verbindend. „Stade wesen." Inl. 47. I 44. „Stade houden." Inl. 117. I 5. II 6. — 2°. voordeelig. „Enen stade doen, enen in staden staen" = iemand te stade komen, te pas komen, nuttig zijn. I 130, 189, 190, 319. I 17.

stadicheit (stedicheit). vastheid, verbindende kracht. I 124. II 29, 35, 160, 183.

stadigen. Zie: *stedigen.*

staen. in een toestand verkeeren, geplaatst zijn. II 18. „In vreden staen mit enen" = in vrede zijn, wegens een twist met iemand handvrede gegeven hebben. Inl. 54 Noot 5, 114 Noot 4. „In gebruyck staen" = in gebruik zijn. II 446. „Coren, die op iet staen" = keuren, die op iets gezet, tegen iets bedreigd zijn. I 388. „Koeren, die op ghelt staen" = keuren, waarin geldboeten bedreigd zijn. I 230. „Renten, die op enen staen" = lijfrenten, die op iemands naam gezet zijn. I 374. „In enes handen staen" = in iemands macht zijn, ter zijner beschikking zijn. II 276. „Staende bliven" = van kracht blijven gedurende een termijn, uitgesteld worden. II 231. „Bij staende recht" = terwijl de terechtzitting voortduurt. II 275, 301. — 2°. bepaaldelijk van iemands rechtstoestand. „Staen totten lantrechte, tottenselven rechte, tot correxi sraets, tots raets goetduncken" = zich onderwerpen moeten aan de uitspraak van gerecht of raad, recht hebben om voor die rechtbank terecht te staan. I 236, 333. II 274. Inl. 173 Noot 5. I 118. „Ter onscout staen" = recht hebben om door aflegging van den zuiveringseed het proces te winnen. Inl. 171. „Tot voordel staen" = recht hebben op voorrang. II 104. „Die staet op hoir aventuer" = voor de schade aan eene zaak is niemand aansprakelijk. II 233. „Te tinse staen" = tegen uitkeering van tins uitgegeven zijn. II 130. „In verbant staen" = door een fideicommis verbonden zijn, volgens de regelen daarvan moeten overgaan. II 171. „Enen te rechte staen" = iemand in het gerecht tegenspreken, zich in een proces met iemand aan de uitspraak van het gerecht onderwerpen. I 333. II 274. — 3°. (over iet, over ende aen iet). ten zijnen overstaan eene handeling doen verrichten, daartoe medewerken. (bepaaldelijk van een lid van het gerecht.) I 39, 165, 363, 374. II 130, 248, 335. — 4°. (by enen). aan iemand liggen, iemands schuld zijn. I 342. — 5°. (enen). de verantwoordelijkheid voor iemands handelingen op zich nemen. (= enen voerstaen.) I 137.

stallen (enen). iemand aanstellen. Inl. 118.

stalleren (enen). iemand op den voor een dignitaris of ambtenaar bestemden zetel (*stallum*) plaatsen; van daar ook: hem

in het bezit zijner waardigheid stellen, hem installeeren. I 214, 353.

starken. Zie: *sterken.*

stat. 1°. stand. II 205 („In gheestliken of in weerliken stade"). „In mans stat" = als een leenman. II 39. — 2°. stad. „Ene stat van rechte" = eene stad, die de rechtspraak aan zich gebracht heeft, die halsrecht heeft en zelve rechtspreken doet door *hare* ambtenaars. II 92. (Blijkens deze plaats schijnt zulk eene stad in aanzien en rang met eenen landsheer gelijk gestaan te hebben.)

statbrief. eene akte, opgemaakt van eene voor het gerecht verrichte handeling, en ten bewijze daarvan met het groote stadszegel voorzien. (cf. Inl. 271, 272.) II 32, 43, 45, 131, 266.

statcnape. Zie: *cnape.*

statpaye. het in de stad gangbare door den raad op eene zekere waarde gezette betaalmiddel. I 301.

statuut. verordening, bij voorkeur eene stedelijke verordening, keur. Inl. 98, 337.

statvidimus. een vidimus afgegeven door het gerecht onder het groote stadszegel. Inl. 272.

statvrede. Inl. 56. Zie: *vrede.*

staven (enen iet). iemand iets voorzeggen, bepaaldelijk van den eed die moet afgelegd worden. II 89, 90, 363.

stedelijx. voortdurend, onafgebroken. I 342.

steden (iet). „Een ordeel steden" = het vinden van het vonnis aan een schepen opdragen. (= besteden.) („Men sel gheen vonnissen langher *steden* noch versten dan drye viertiennachten." V. Mieris, Charterb. II p. 848.) I 165 („ghesceden" lees: „ghesteden"), 178. (De lezing *ghesceden* was daar gevolgd en op de laatste plaats in de Addenda veranderd, omdat gedacht werd aan de „gesplitte vonnisse" te Leiden. cf. Nortier, Burg. proc. te Leiden. p. 100.)

stedigen (stadigen) (iet). 1°. bevestigen. Inl. 356. — 2°. in beraad nemen, opschorten. I 87, 176. II 3, 295.

steen. 1°. steenboete: de levering van een zeker aantal steenen voor den stadsmuur, later door betaling der waarde daarvan vervangen. (cf. Inl. 76.) Inl. 86 Noot 1. I 323. — 2°. een zware steen, door vrouwen, die een of ander misdrijf gepleegd hadden, volgens rechterlijk vonnis om de stad gedragen. I 47 Noot 2.

steengelt. de geldsom door een gevangene betaald om zich levensonderhoud te verschaffen. I 317, 318.

steenhuus. huis met een steenen gevel. (tegenover een houten huis, dat als roerend goed gold.) (cf. Inl. 9 Noot 2. II 126/7. — Pauli, Lüb. Zust. I p. 40 vlg.) II 260.

steenwarder. cipier. Te Utrecht bepaaldelijk de persoon, die

het opzicht had over het zoogenaamde „gevangen-vleyshuys" het oude vleeschhuis achter het schepenhuis, waar de ergste misdadigers schijnen bewaard te zijn; ook de „geslotene" gevangenen, die elders bewaard werden, stonden onder zijn toezicht.) I 317.

stellen. „In zeecker handt stellen" = in bewaring geven. II 332. „Enen ene sake op zynen eedt stellen" = van iemand den bewijs-eed eischen. II 363.

stemme. „Stemme hebben in iet" = over iets stemmen, bij stemming oordeelen. Inl. 314 Noot 2. „Enen siin stemme nemen" = iemand zijn stemrecht ontnemen. I 270.

sterken (starken). 1°. (enen in iet). handhaven, bijstaan. Inl. 53, 315 Noot 4. I 63, 399. II 128, 182, 230. — 2°. (iet). iets handhaven, aan iets kracht bijzetten, iets versterken, uitvoeren. Inl. 356. I 57, 307, 363. II 202. „Iet sterken by eede of mit zynen eedt" = aan iets kracht bijzetten, iets bewijzen door het afleggen van den eed. II 359, 363, 428.

sterc maken (hem). de verantwoording op zich nemen. II 362.

sterven. „Des goets gestorven siin" = met betrekking tot iets beschouwd worden als gestorven, zijn recht op iets verloren hebben. II 182.

stiven (enen). bijstaan, handhaven. Inl. 315 Noot 4. I 361.

stole. „Iet houden mit seven stolen" = zijn recht op iets handhaven door den eed af te leggen met zeven priesters. II 101.

stoot (stoet). geschil, twist, oploop. I 87, 89.

strate. „De outste opter straten" = de oudste die op de straat gaat, die in leven is. II 443.

striken (iet). duwen, schuiven. I 298.

surceren (iet). opschorten, uitstellen. II 360.

sweren. een eed afleggen. Inl. 47, 57 Noot 4.

swertside. de mannelijke zijde. II 425. (cf. *spilsyde.*)

tabbaert. een lang gewaad; in 1474—77 de kleeding der Utrechtsche burgemeesters. Inl. 118.

taelman. advocaat. II 399.

tafel. te Utrecht de rechtbank van den officiaal. Inl. 93.

tafelgoederen. de domeinen van een vorst. II 444.

tale (tael). dingtaal, het sustenu eener gedingvoerende partij. II 13, 20, 283.

taliën (iet). merken? (Kil. „talie = incisura".) I 37, 138, 141.

tasten. 1°. (iet). iets aanraken. II 85. — 2°. (in iet). zich met iets inlaten, bemoeien. Inl. 122, 296, 297. — 3°. (an enes handen). iets bij handtasting beloven. Inl. 147.

taxacie. begrooting. II 283 Noot 1.

teken (teyken). merk. „Der stat teyken" = het stadswapen. II 252.

tekenen (teykenen) (enen, iet). aanteekenen, opteekenen. Inl. 153, 199. II 231.

tekengelt (teykenghelt). het loon van den persoon die iemand als boetschuldig in het stedelijk register aanteekende. Inl. 199.

telambocht. het ambt van de beëedigde tellers van de visch op de vischmarkt. I 327.

telampt. = telambocht. I 359.

teriecatoria. schrijffout voor: interrogatoria. I 168 Noot 1.

tessinge. onrust, oproer. I 265.

testament. uiterste wilsbeschikking gepasseerd voor een ambtenaar van het geestelijke gerecht. (cf. Inl. 93 Noot 1, 277 Noot 3.) II 140, 419.

tevreden. „Tevreden siin van iet" = met iets genoegen nemen. Inl. 103 Noot 3.

tiegendragen (enen). 1°. in strijd met iets zijn. I 326. II 230. — 2°. in strijd met iemands belang zijn, hem benadeelen. I 215. II 286. „Dat recht draecht enen tiegen" = iemand wordt bij vonnis in het ongelijk gesteld. I 357.

tiegengaen (enen). iemand benadeelen. I 134. II 203.

tiegenwoordicheit. „In tegenwoirdicheyt van iet" = in verhouding tot iets. Inl. 75 Noot 4.

tiën (enen van iet). iemand van iets beschuldigen, iets beweren ten laste van iemand. Inl. 47. I 38, 44. II 14, 19. (cf. 449.)

tien. 1°. (iet). trekken. „Iet aen hem tien" = iets aan zich trekken, naar zich nemen. II 265. „Ene sake, een ordeel tien *in* den rade out ende nye, *an* den scepenen out ende nye" = eene moeielijke rechtszaak ter beslissing voorleggen aan den oudraad of de oude schepenen. Inl. 165. II 139. „Iet te hande tien" = iets ter hand nemen? I 53. — 2°. gaan, zich begeven. I 269.

tilbaer. roerend. I 258. II 32. „Tylbaer have" = roerend goed.

timmeraye. timmering, bouwen. II 308.

timmeren (iet). bouwen. (oorspr. van houten huizen, doch later ook van steenen.) I 217. II 126. Ook: verbouwen. II 100. „Getymmert siin" = een huis bezitten. II 123.

timmeringe. een gebouw of een muur, in het algemeen al hetgeen getimmerd of gemetseld wordt. II 262.

timmert. het getimmerde of gebouwde. II 27. „Staende tymmert" = een huis. II 57.

tins. rente uit een goed gaande ter erkenning van het recht van den eigenaar, die het tegen betaling van den tins heeft uitgegeven. II 337. „Te tinse staen" = tegen betaling van tins uitgegeven zijn. II 130.

tinsen (tindsen). rente, tins uit een goed betalen. II 130.

tinsgenoot. een der bezitters van een onderdeel van een groot goed, in perceelen tegen betaling van tins uitgegeven; zij spraken onder voorzitting van den tinsheer recht over zaken het goed betreffende. II 26.

tinsgoet. een goed door den heer uitgegeven tegen betaling van tins. II 27.

tinshere. de eigenaar van een goed die dat tegen betaling van tins in gebruik gegeven heeft. II 130.

tinswere. het bezit van een vast goed als tinsman. II 26, 130.

tochte. vruchtgebruik, lijftocht. II 438. „Generael tochte" = vruchtgebruik van een boedel, niet van een speciaal voorwerp.

tochtenaer. vruchtgebruiker. II 438.

tochtenersse. vruchtgebruikster. II 438.

toebehoren (enen). tot iemands bevoegdheid behooren. Inl. 93, 96.

toebesegelen (iet). verzegelen, iets met een zegel sluiten. II 268, 284.

toebrengen (iet). 1°. bewijzen. I 45, 76, 178, 276. II 12, 16, 45, 142, 149. — 2°. bezorgen, uitvoeren. I 85.

toedoen (iet). bij iets voegen. II 149.

toeëigenen (enen iet). iemand den eigendom van iets in rechte overdragen. I 401. II 233.

toegeven (enen iet). iemand iets toelaten, veroorloven. I 179.

toecomen. 1°. (enen). iemands eigendom worden, op iemand door huwelijk of erfenis overgaan. II 25. — 2°. gebeuren, geschieden. II 286.

toelatinge. het ontbreken van verzet, goedkeuring. II 296.

toenaem. bijnaam, achternaam. II 149.

toescatten (enen iet). iemand door taxatie eene geldsom toewijzen. II 82.

toeseggen. aanspraak. II 119, 159, 372. Ook: tegenspraak. II 132. „Toezeggen hebben" = recht om mede te spreken, stemrecht hebben. I 48.

toesetten (enen iet). iemand iets toeleggen, iemands belooning bepalen. I 331.

toesliten (enen iet). iemand bij vonnis een recht verleenen. II 226.

toesprake. eisch in rechte. II 272.

toespraker. eischer. II 246.

toespreken (enen). iemand aanspreken in rechte. I 237, 278, 379. II 208, 230, 274.

toeven (tueven). uitstellen. II 302.

toewisen (enen iet). bij vonnis eene beslissing nemen over

iemands rechten of verplichtingen. I 245, 402. II 72, 98, 231. Dikwijls meer speciaal: eene beslissing nemen in iemands voordeel, iemand een recht op iets geven. I 99. II 286, 333, 370.

tonnegelt. te Utrecht eene belasting op den invoer van uitheemsch bier, verschillend van den accijns. (later ook van het Utrechtsche dikbier geheven.) I 110, 313, 367, 370, 371.

tonnegeltmeester. de pachter van het tonnegelt. I 370.

toorn (toern). waltoren. I 306. (Elk der waltorens was te Utrecht aan een gild tot bewaking en onderhoud toevertrouwd.) „Opten toern legghen" = waken, de nachtwaak houden op de waltorens. I 86. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 200.) „In den toern legghen, enen in den toern leveren" = gevangen zitten, iemand gevangen doen zetten. (nam. in den Rooden toren of den Plompen toren, die tot gevangenis dienden). Inl. 234, 346. I 121, 130.

torfsijs. te Utrecht de accijns, betaald wegens den invoer van turf. I 115, 272, 280, 305.

tracteren (iet). eene rechtszaak behandelen. I 241.

transfix. eene akte, die eene partiëele wijziging maakt in eene andere, oudere akte, en die door een met een uithangend zegel bevestigde reep perkament, door beide brieven gestoken (getransfixeerd), daaraan verbonden is. II 250.

transfixbrief. = transfix. Inl. 272 Noot 5.

trecgelt. premie voor iemand die bij verkoopingen of verpachtingen het laatste bod op het verkochte of verpachte voorwerp doet vóor den kooper (bestaande in een evenredig deel van de door zijn bod teweeggebrachte verhooging der prijs). I 373. (cf. Kiliaen i. v. *treckghifte.*)

trecken. „Iet aen hem trecken" = zich het bewind over iets aanmatigen, iets onder zijn beheer brengen. Inl. 37, 38. „Iet na hem trecken" = iets in zijn bezit nemen. II 6. „Iet, enen voir den raet trecken" = eene rechtzaak bij den raad aanhangig maken, iemand voor den raad terechtstellen. Inl. 224, 320. „Zijn handt van iet trecken" = zijn bezit van eene zaak doen ophouden. II 361.

trouweschat. geschenk van den man aan de vrouw voor het huwelijk (dos). II 427.

truwanterie. zich gedragen als een truwant, landlooperij. Inl. 133.

tucht. II 424. Zie: *tocht.*

tueven. Zie: *toeven.*

tugen. 1°. getuigenis geven. Inl. 177. „Tugen op enen" = zich in een getuigenis beroepen op iemand, een getuigenis de auditu afleggen. II 148. — 2°. somtijds bepaaldelijk: het officiëel getuigen der schepenen. (= kennen.) Inl. 269 Noot 1.

tunen (tuynen) (iet). een stuk grond met een „tuin", omheining van gevlochten teen, omringen. „Ghetuynt siin" = een stuk omheinden (dus bebouwden) grond in zijn bezit hebben. Inl. 315.

tuuch (tuech). getuigenis. „Tuech done" = getuigen. Inl. 47.

tuuchnesse (tuychnisse). getuigenis, bepaaldelijk soms: de officiëele getuigenis van schepenen, schepenkennis. Inl. 266. In nog beperkter zin: eene bepaalde soort van schepenkennis. II 297. cf. Inl. 267 Noot 2.

tuun (tuyn). eene omheining van gevlochten teen. II 388.

twiën (twyen) (van iet). verschil hebben, twisten over iets. I 279.

twivel. onzekerheid. „Twivel maken in iet" = onzeker over iets zijn. I 315.

twivelen (enen aen enen). verdenking hebben tegen iemand. Inl. 169. I 49, 140, 276, 368. II 249.

up-. Zie: *op-*.

uten (uutten) (iet). ten einde brengen. II 280, 308. „Dat oerdel uten" = eene aanhangige rechtszaak ten einde brengen door het wijzen van het vonnis. (= uutwysen. cf. II 282. Vandaar: uitspreken, = ons woord: *iets uiten.*) I 165, 177. II 262, 282.

utêrste. „Mitten utersten rechte verwonnen zijn" = op alle mogelijke wijzen in rechte tot iets genoodzaakt zijn. I 345.

utinge. uitvaart; ook: de kosten der uitvaart. II 131, 138.

uutbliven (vuytbliven). afwezig blijven, niet verschijnen. II 361.

uutbrengen (iet). openbaren, aanbrengen. II 287.

uutdoen. 1°. (iet). eene handeling in rechte tegenspreken; gew. panding, pandwering (welk woord te Utrecht iets anders beteekent: zie aldaar). II 233, 234, 243, 253. Doch ook: „zaicken uutdoen." II 294. — 2°. (enen of iet, enen van iet). tegenspraak doen tegen eene gerechtelijke handeling van iemand. II 70, 111, 116, 120. Gewoonlijk zegt men echter: „enen uter pandingen, uten pande, uter rumingen, uter beleydingen, uter erfnissen doen." I 50. II 16, 18, 35, 111. — 3°. (iet). iets doorschrappen, te niet doen. I 68. II 56.

uutdoen. (znw.) het verzet in rechte tegen eene handeling van partij. (inleiding, panding, ruminge enz.) II 106, 120, 133, 221, 226, 294, 296.

uutdragen (iet mit enen). iets met iemand ten einde toe dragen, zijne partij nemen. I 29, 399, 404.

uutdrifte. het verdrijven, verjagen. II 402.

uutdriven. ten einde toe voortgaan. II 189.

uuterven (iet). iets door erfenis buiten iets brengen. II 414.

uutgaen. 1°. buitenstaan. I 5. — 2°. vertrekken, uit den gemeenen boedel scheiden. II 33, 179, 258, 427. — 3°. (iet).

onderzoeken, eene zaak in rechte instrueeren. Inl. 46, 104 Noot 4, 170, 175. I 27, 51, 82, 168, 388. II 140. „Ene waerheyt utegaen ende die anebrengen" = naar de waarheid zoeken en van het onderzoek rapport doen. I 58.

uutganc. einde. I 390.

uutgoeden (enen). een kind zijn erfdeel geven. II 39, 40.

uutgoedinge. de uitkeering van de erfenis aan het kind bij het leven der ouders. II 40.

uuthalen (enen iet). iets van iemand innen. II 232, 329.

uuthangen (iet). iets publiceeren door aanplakking aan het schepenhuis. II 242.

uuthebben (iet). iets van zijne ouders ten huwelijk verkregen hebben. II 427.

uutheemsch. ergens niet thuis behoorende. Inl. 314.

uutheffen (iet). iets uit eenen boedel nemen. II 40.

uutcondigen (uutkundigen). 1°. (iet). iets bij klokluiding afkondigen. I 380. II 242. — 2°. (enen). iemands naam bij klokluiding aflezen. (als een nieuwen burger, als meineedig.) Inl. 240. I 378.

uutleggen (uutlecgen) (iet). verschieten. I 357.

uutleiden (enen). verzet doen tegen de inleiding van een ander in eenen boedel. II 267.

uutleidinge. verzet tegen de inleiding in eenen boedel. II 368.

uutlesen (iet). eene publicatie aflezen, afkondigen. I 201.

uutluden. 1°. (enen). iemand bij klokluiding het verblijf binnen de stad ontzeggen. Inl. 137 Noot 3, 153. I 130, 206, 268, 403. II 240. — 2°. (iet). iets bij klokluiding afkondigen. Inl. 347. I 275.

uutnemen. „Iet te voren uutnemen" = iets uit den boedel afzonderen vóór de boedelscheiding. II 21.

uutpanden (enen iet). door panding iets van iemand innen. Inl. 142, 196, 256. I 4, 97, 211. II 94, 261.

uutpandinge. het innen eener schuld door panding. I 354.

uutrechten. 1°. (iet). eene definitieve beslissing over eene zaak nemen, een rechtsgeding ten einde brengen door vonnis te wijzen. I 177. II 262. — 2°. (iet). eene zaak ten einde toe berechten. I 144. — 3°. (enen iet). eene rechtszaak ten einde brengen door de executie ten behoeve van iemand. I 142, 239, 256. II 115, 238, 261, 283. — 4°. (enen iet). eene schuld voor iemand door uitpanden innen. Inl. 136, 142, 196, 200, 255 Noot 7. I 299, 379. „Byer uutrechten" = de accijns van het bier door panding innen. I 328. (cf. Inl. 136.)

uutreikinge. uitbetaling. II 273.

uutreisen. een krijgstocht („reyse") ondernemen. I 85. (vgl.

V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 204, 205, 207 Noot 1.)

uutroepen (vuytroupen) (iet). publiceeren, aflezen. II 405.

uutroepinge (vuytroupinge). publicatie. II 405.

uutscrift. afschrift. I 403. II 88, 115, 212, 419.

uutseggen (uutzecgen) (iet). een arbitraal eindvonnis vellen. Inl. 89 Noot 2, 172 Noot 1.

uutsetten. 1°. (enen). iemand van iets ontzetten. I 60. — 2°. (enen). verzet doen tegen het „insetten" of „inleyden" in eenen boedel. II 112. — 3°. (iet). beleggen, tegen betaling van rente uitgeven. I 93, 118. — 4°. (iet). uitsluiten. II 100. (= *excludere*. cf. Noot 1.) — 5°. (iet). aanwijzen, gereedzetten. II 442. — 6°. (iet). leveren, doen ruimen. II 427.

uutslaen (vuytslaen) (iet). uitgeven. II 441, 445.

uutsliten. 1°. (enen). iemand tot ballingschap veroordeelen. — 2°. (iet). iets bij kleine gedeelten verkoopen. I 382.

uutsnidinge (vuytsnydinge). het verwijderen van bladen uit een boek. II 439.

uutsonderen (iet). = ?. II 81.

uutten. Zie: *uten.*

uuttiën. uittrekken. I 85.

uutvaren. weggaan, uit eenen boedel scheiden. II 28.

uutwesen. in ballingschap vertoeven. Inl. 241 Noot 5.

uutwinnen (enen). door een rechtsgeding iemand van iets ontzetten. II 431.

uutwisen. 1°. (enen). iemand bij vonnis verbannen. I 147. — 2°. (iet). eene rechtszaak door het wijzen van vonnis ten einde brengen. II 281, 282.

uutwisinge. aanwijzing, beslissing. II 294.

vaen (enen). vangen, gevangen nemen. Inl. 15 Noot 4. I 11.

vaer. Zie: *vaert.*

vaert (vaer). weg, reis. „Mit enen an vare (eigenl. *vaerde*) ende an velde siin" (elders: „in wege ende velde siin". Fockema Andreae, Vollenhove. I p. 112) = bij iemand zijn, iemands medeplichtige zijn. I 60.

vallen. 1°. voorvallen, voorkomen. Inl. 315 Noot 4. I 176. II 6, 282. „Wair die botter gevallen is" = waar de boter gemaakt is. I 296. — 2°. (enen). iemand bij loting ten deel vallen. II 194. — 3°. (van iet). vervallen zijn van een recht. II 68, 271. „In den onrechten vallen" = ongelijk krijgen in een proces. II 283, 417. — 4°. (iet laten vallen). iets staken. „Dat recht laten vallen" = de terechtzitting opheffen. I 237. „Siin recht laten vallen" = zijn proces staken. I 404. — 5°. (van iet). iets niet nakomen. II 101. — 6°. (voir iet). iets voorkomen. II 246.

valscen (iet). vervalschen. II 402.

valscer. vervalscher. I 191, 294.

vangen (enen). gevangen nemen. Inl. 15 Noot 4, 152 Noot 3, 315 Noot 4. I 82. II 396, 398.

vancnesse (vengnisse). gevangenis. Ook: het recht om iemand in de gevangenis te zetten. Inl. 169.

varen. 1°. trekken, gaan. Inl. 251. — 2°. (mit iet in iet). iets ergens inbrengen. II 127. „In enen muer varen" = een balk in of op een muur leggen. II 389, 390.

vaststaen (enen). iemand verbonden zijn, goed zijn voor iets. I 354.

vechtelijc. straatgevecht. I 9, 27.

vechtcoor (vechtkoer). boete bedreigd tegen het vechten op straat. I 108, 225, 323, 395.

veerse. uitstel. II 314. Vgl. *versten.*

veinoot (vennoit). deelgenoot, belanghebbende. I 303.

veinootscappe. compagnieschap. I 41, 137, 229.

vellich. overtuigd van ongelijk in een proces. II 275. „Enen vellich wysen" = iemand bij vonnis in het ongelijk stellen. II 55, 79. „Hem vellich dinghen" = door het beginnen van een proces ongelijk krijgen in eene zaak. II 115. „Hem vellich gheven" = zijn ongelijk erkennen in een proces (en de rechtsvordering derhalve staken om het veroordeelend vonnis te voorkomen). II 295.

vengnisse. Zie: *vancnesse.*

vennoit. Zie: *veinoot.*

verachteren (verafteren) (enen). benadeelen. I 76. II 354.

verantwoorden (verantwerden). 1°. (enen). voor iemand opkomen, iemands verdediging op zich nemen. Inl. 311. I 248, 261, 311, 334. — 2°. (iet). zich iets aantrekken, recht op iets beweren (en daarom de aanspraken van anderen tegenspreken). II 12, 13, 15, 267. „In iet verantwoorden" = voor iets aansprakelijk, verantwoordelijk zijn. I 237. — 3°. (hem). zich verdedigen. II 232. „Hem mit iet verantwoorden" = zich verdedigen door zich op iets te beroepen. II 209. — „Verantwoirt worden." II 302: lees: *verandert worden?*

verargeren (iet). in waarde doen verminderen, beschadigen. II 273, 386.

verbant. 1°. bepaling bij uitersten wil gemaakt omtrent het vererven van een vast goed gedurende eenige geslachten, fideicommis. (cf. Inl. 278.) I. 363. II 133, 222, 255. — 2°. verbond. I 50.

verbantbrief. akte waarbij een fideicommis (verbant) op een huis gevestigd wordt. II 149.

verbeiden (iet). afwachten. II 429.

verbeteren. 1°. (enen iet). boete betalen aan iemand. (= beteren. I 80 Noot 2.) I 80. (Hd. „einen Frieden *verbesseren*" =

boete betalen voor het breken van den vrede door een misdrijf. Van Maurer, Städteverf. III p. 148 Noot 13.) — 2°. (iet). vergoeding geven voor iets. I 122, 125, 172. — 3°. (iet). veranderen, beter maken. „Iet overdragen, ramen op verbeteren der gilden" = iets vaststellen behoudens de bevoegdheid der gilden tot wijziging daarvan. (cf. Inl. 16o.) I 183, 277, 278, 306.

verbeterscap. (= beterscap.) II 430.

verbibrengen. Zie: *voorbibrengen.*

verbieden. 1°. (enen iet). iemand gebieden iets niet te doen, hem in iets verhinderen. Inl. 103, 224, 228. II 260, 263, 431. „Enen die stat verbieden" = iemand uit de stad bannen. Inl. 102 Noot 3, 137 Noot 3, 299 Noot 7. — 2°. (iet). iets openlijk verkondigen, aanbieden. „Dat bot, pant verbieden." (cf. Inl. 274.) I 401, 402, 403. II 11, 233, 235.

verbijsteren (iet). wegmaken, doen verloren gaan. II 273.

verbinden. 1°. (iet). bepalingen maken betreffende een vast goed, waardoor de vrije vervreemding daarvan belemmerd wordt, gew. een fideicommis, waardoor de vererving voor verscheidene geslachten wordt geregeld. II 104, 149, 182, 225, 255, 386, 436. „Iet in iet verbynden" = iets bij eene bepaalde akte verbinden. II 224. „Iet op enen verbynden" = in een „verbant" bepalen, dat een vast goed op iemand vererven moet. II 256. — 2°. (enen in iet). iemand door eene bepaling tot iéts verplichten. II 102. — 3°. (hem). eene overeenkomst, verbond maken. I 383.

verbodinge. bericht, tijding (wellicht bericht aan den vijand, verraad). (cf. Fruin, Rechten v. Dordr. I 301.) Inl. 133.

verboren (verboeren, verbueren) (iet). zijn recht op iets verliezen, bepaaldelijk als straf. (zijn lijf, lijf en lid, eene geldsom. — hetzij koer, ban of steenboete — ook soms een ambt.) Inl. 47, 58, 143. I 6, 45, 94, 115, 145, 163, 235, 249, 346. II 232.

verborgen. 1°. (enen). borgstellen (meestal zich borgstellen) voor iemand. Inl. 152 Noot 3, 213. — 2°. (iet). borgstellen voor de nakoming eener verplichting. I 82, 162. II 268. („Den scade, den boedel verborgen" = beloven de schade te herstellen, den boedel niet te verminderen.) „Iet verborgen an der stat hant" = tegenover de stad voor iets borgstellen. I 162.

verbot. bevel om iets niet te doen. II 264.

verbreken (iet). een misdrijf plegen, dat bij eene wetsbepaling verboden is of dat men zich verbonden heeft niet te plegen. Oorspr. alleen van misdrijven, waardoor de vrede gebroken werd. (cf. Inl. 72.) Inl. 59 Noot 1. I 144. Later ook van het overtreden van politie-verordeningen of andere bevelen van de overheid. I 21, 29, 185, 240, 253, 315, 405. II 282.

verdachvaerden (enen). dagvaarden. II 355.

verdachvaerdinge. dagvaarding. II 352, 355.

verdadinge (verdedinge). verandering in een verbond door dading, onderling goedvinden. Inl. 416.

verdadingen (verdedingen) (iet). 1°. eene bepaling door dading, bij overeenkomst veranderen. Inl. 319. — Ook meer algemeen: 2°. door schikking ten einde brengen. I 393. — 3°. bij onderling goedvinden iets vaststellen. II 258, 339.

verdagen. 1°. (enen). iemand op eene andere plaats, voor eene andere rechtbank dagvaarden. II 99, 122, 282. Ook wel: tegen een anderen tijd dagvaarden. II 275. Enkele malen = dagen, dagvaarden. I 225. — 2°. (enen iet). iemand dagvaarden om zijn recht op iets te bewijzen. II 13. — 3°. „In iet verdaecht siin" = iets jaar en dag bezeten hebben. II 47. „Mitter eygenscap verdaecht siin" = iets jaar en dag na de eygenscap bezeten hebben. II 58.

verdecken. 1°. (enen). betrappen. Inl. 213. — 2°. (iet). bedekken, verbergen. Inl. 217 Noot 5.

verderflijc. aan bederf onderhevig. II 285.

verderven (enen). ongelukkig maken. II 300. (Vgl. de uitdrukking: „ik ben een *bedorven* man!")

verdingen (tegen enen). een compromis met iemand sluiten, eene schuld afkoopen. I 116, 254.

verdinc (verdingh). overeenkomst, schikking. I 275.

verdoen (enen). ombrengen, dooden. I 99.

verdrach. vrijstelling, gratie. Inl. 197. II 268, 402.

verdragen (enen van iet, enen iet). iemand iets kwijtschelden, van iets vrijstellen. I 86, 131, 132, 280, 314, 371, 386. II 183, 265, 326. „Enen des rechts verdragen," ook wel: „die rechtvorderinge verdragen" = het proces tegen iemand opgeven. II 277, 278, 295.

verdraeien (verdreien) (iet). weigeren iets te doen of te geven. Inl. 251. (vgl. de uitdrukking: „ik *verdraai* het!")

verdrifte. verdrijving, verbanning. I 306. („verdrifteren" lees: verdriften. cf. V. d. Water, Placc. III p. 80 § 25, 26, 44 en Raads dag. boek Maend. na Cruc. exalt. 1477: „verdrift ende uutsettinge".)

verdriven (enen van iet). iemand uit iets verbannen. Inl. 38.

verdunken (enen). iemand verdrieten, hinderen, onduldbaar zijn. I 269, 360. (cf. Inl. 163 Noot 2.)

verduusteren (verduysteren) (iet). geheim houden. I 388, 393. (cf. Inl. 214.)

verdwalen. in onbruik geraken, niet onderhouden worden. I 329.

vereersaten. Zie: *veroorsaten.*

vergaderen. „In huwelike an enen vergaderen" = met iemand trouwen. II 117.

vergaderinge. bijeenscholing, samenspanning. I 149, 263, 269.

vergen (enen van iet). iemand tot iets dwingen. Inl. 89 Noot 1.

vergeven (enen iet). kwijtschelden. Inl. 59 Noot 1, 229 Noot 1.

vergier. wijnroeier. I 135.

vergieren (iet). roeien. I 135.

verhael. het voor de tweede maal instellen van dezelfde actie. II 369.

verhalen. 1°. (iet). ten tweede male doen, herhalen. (In casu: andermaal over iets dingen.) II 55, 368, 369. — 2°. (iet). mededeelen. II 332. — 3°. (hem an iet). eene pretensie uit de opbrengst van een zeker goed doen delgen. II 301.

verheffen (iet). beginnen. (Hd. *erheben*, ons *aanheffen.)* II 333.

verhouden (iet). terughouden, niet afgeven. II 40, 47, 243. (Ook II 47, waar de „verhouden brief" is een brief, die door het terughouden ongeldig is geworden.)

verhuden (iet). verbergen, geheim houden. I 267.

verjaeren. „Enen boedel laten verjaeren" = eenen boedel een jaar lang onaangetast laten. II 296. — „In iet verjaert siin" = iets jaar en dag bezeten hebben. II 47. — „Verjaerde sculden" = schulden die ouder zijn dan een jaar. II 301.

verkennen. II 26: lees: verrekenen, zie II 449.

verkensijs. te Utrecht een accijns, betaald wegens den verkoop van varkens in de stad (onderdeel van den nywen beestsijs). I 272.

verkeren (verkieren) (enen iet). verkeerd, ongunstig uitleggen, euvelduiden. Inl. 120.

verkiesen (enen). een ander in iemands plaats kiezen, het personeel van een college door eene nieuwe keuze veranderen. I 67.

verclaren (iet). 1°. eene wetsbepaling door het „claren" (d. i. door het geven eener beslissing over eene twijfelachtige plaats) daarvan veranderen, eene interpretatieve wet maken. Inl. 89 Noot 1, 353, 358, 384. I 14, 68, 122, 123, 147, 172, 238, 313, 315, 316, 319, 379. II 257, 302. — 2°. (zeldzamer) beslissen in een twijfelachtig geval ook zonder dat van eene oudere bepaling sprake is. (= claren.) I 57, 327. II 331, 337. (ons woord *„verklaren".*)

verclaringe. eene ordonnantie door latere bijvoegingen en veranderingen gewijzigd. Inl. 373, 404. I 147, 288, 329. II 293. „Iet houden an sine, tot siinre verclaringhe" = zich de nadere beslissing over iets voorbehouden. I 46, 60.

vercondigen (verkundighen) (iet). bekend maken, aanzeggen. II 264.

vercopen. „Iet tot enen live vercopen" = het levenslang vruchtgebruik van iets tegen betaling afstaan. I 360. — Zie over het „vercopen" der vechtkeuren: Inl. 183 vlg.

vercorten (enen). benadeelen. I 237. II 419.

verlaten (enen). iemand van zijn ambt ontzetten. II 327, 367. „Die huerweer verlaten" = het huurcontract doen eindigen. II 385.

verleesten (verleysten) (iet). door „leysten" verteeren. II 35. (Zie: *leesten.*)

verleggen (iet). voorschieten. II 235, 239.

verlenen (enen iet). iemand iets in leen geven. II 118.

verleisten. Zie: *verleesten.*

verlichten (iet). verkleinen, verminderen. I 66.

verlichtenisse. vermindering, verlaging. I 378.

verliden (verlyen) (enen iet). iemand iets in leen geven, verleenen, gunnen. II 118, 121.

verliden (iet). in rechte erkennen. Van daar: „verleden lijfrenten" = lijfrenten waarvan gerechtsbrieven bestaan. II 122.

verliden. voorbijgaan. „Siin dach is verleden" = de termijn is verschenen. II 49, 250.

verlidinge. gerechtelijke betalingsbelofte, gerechtsbrief. I 374.

verliesen. „Een broeke mit rechte verliesen" = veroordeeld worden tot betaling eener boete. Inl. 77 Noot 6.

verliken (iet). door eene overeenkomst een geschil doen eindigen. II 172.

verlikenisse. vergelijk, zoen. I 62.

verloven. 1°. (iet). zijn goed door eene lofte verbinden, verpanden. Inl. 147 Noot 5. — 2°. (hem in iet). zich door eene lofte tot iets verbinden. Inl. 147 Noot 5. I 143. (cf. V. Mieris, Charterb. II 593: „ons verloven mit enighen man.")

vermaken (iet). eene akte op nieuw maken om er iets in te veranderen. I 373. II 295, 315, 332.

vermanen (enen van iet). iemand uitnoodigen iets te doen. Inl. 283 Noot 1. II 167.

vermaninge. uitnoodiging. „Tot enes vermaninge" = op iemands uitnoodiging, zoodra iemand het wenscht. Inl. 241. I 145. II 167, 336, 350.

vermet. bewering. II 363.

vermeten. 1°. (hem iet). iets beweren, aannemen iets te bewijzen. (cf. Inl. 286.) I 58, 258. II 6, 123, 236, 265. — 2°. (hem van iet). een recht op iets beweren, zich iets aanmatigen. II 6, 45, 274, 417. „Hem op iet vermeten" = zich op iets beroepen. II 170.

verminringe. nadeel. Inl. 118.

vermombaren (enen). voogd over iemand zijn. I 14, 160. II 7, 270.

vernemen (enen, iet). door onderzoek ontdekken. Inl. 191 Noot 6, 212, 223.

verniewen (**vernijwen**) (iet). iets op nieuw vaststellen. I 329. II 431.

vernootsaecken. = vernootsinnen. II 412 Noot 5. (cf. Schiller u. Lübben. V p. 415: *vornotsaken.*)

vernootsinnen (enen). een reden van verontschuldiging te iemands behoeve aanvoeren. II 412.

vernoegen (enen). voldoen, betalen. Inl. 147, 238 Noot 6. I 259. — 2°. schadeloosstellen. I 248.

veronrechten (enen in iet, mit iet). iemand onrecht doen in iets. Inl. 38, 311. I 399.

veroordeelen (enen). bij vonnis in het ongelijk stellen, bepaaldelijk in strafzaken. I 96, 164. „Enen mitter clocken verordelen" = iemand bij klokgelui verbannen (omdat hij gevlucht is en dus het strafvonnis niet kan ondergaan). Inl. 234.

veroorsaten (**vereerzaten**) (enen iet). vergoeding geven; bepaaldelijk de uitkeering van de gedeeltelijke waarde eener zaak door den erfgenaam, die de zaak krijgt, aan zijnen mede-erfgenaam of een anderen mede-gerechtigde. II 27, 36, 37, 56.

veroorsatinge. vergoeding. (Zie: *veroorsaten.*) II 73, 74.

verpachten (iet). voor eene som geld aan iemand het recht geven tot heffing van eenige voordeelen (in casu het innen der boeten en leges, verbonden aan de waarneming van het gerecht). II 288.

verpangelen (iet). verruilen. I 200.

verplecht. eene in rechte gedane schuldbekentenis. I 38, 39. (= plecht, zooals blijkt uit de laatstaangehaalde plaats: plegen = verplegen.)

verplegen (iet). in rechte erkennen (gewoonlijk „scout." cf. Inl. 279 vlg.). I 15, 129, 256, 402. II 234. (Bepaaldelijk het erkennen bij het aangaan der schuld, tegenover het latere erkennen na dagvaarding om betaling in een proces, dat „lyen" heet. II 231, 328.) „Een plecht verplegen" = eene schuldbekentenis in rechte doen. II 430. „Tyen pont verplegen" = zich in rechte verbinden („verplichten") tot betaling van 10 pond. II 4, 24, 33, 301. (vgl. I 178, 179 in verband met II 51, waar „verplegen" gelijkgesteld wordt met „scout maken.") Zoo ook: „leystinge verplegen" = zich verplichten in leesting te komen. II 35. „Ic verplege, dat ic betalen, maken sel" = ik verbind mij, beloof, dat ik betalen zal. II 15, 152.

verrechten (iet). vergoeden. I 216. II 264, 272, 284. „Enen van iet verrechten" = iemand voor iets vergoeding geven. Inl. 38.

verrechtverdigen (iet). iets door verandering rechtvaardig maken, iets volgens het recht wijzigen. II 273.

verrekenen (iet). uitspreken (scil. „dat oirdel"). (= wysen; zie II 27: „dat oirdel, dat A verrekent heeft" — „dat oirdel, dat A ghewijst heeft.") II 26 („verkende" is onjuist: zie II 449), 27, 66, 67, 99.

versaken (iet). ontkennen, dat men iets schuldig is, iets weet, iets bezit. Inl. 177. I 266, 367.

versamenen. verbinden, paren. „In huwelijc versament siin" = getrouwd zijn. II 113.

versamentlijc. gezamelijk. II 169.

verscalken (enen). bedriegen. I 375.

verscalkinge. bedrog, knevelarij. Inl. 305.

verscieten (iet). vooruitbetalen, voorschieten. I 354. II 371.

verscinen. 1°. (enen). iemand toevallen, voor iemand opvorderbaar worden (nam. boeten, eene erfenis of boedel). I 6, 121, 230, 252, 259, 302, 337, 388. II 57, 186, 265, 285, 289. — 2°. (hem). ter terechtzitting komen na dagvaarding. II 231, 325, 327, 357. (Eén enkele maal zonder „hem" met dezelfde beteekenis : II 207.)

versconen (enen). ontzien, vrijstellen. I 253, 325.

verscriven (iet). door schrijven veranderen: 1°. op nieuw in eene veranderde redactie opschrijven. Inl. 353, 416 Noot 3. I 68. — 2°. overschrijven op eenen anderen naam (van lijfrenten). I 75.

versekeren. zekerheid stellen. II 82. „Enen iet in enen goede versekeren" = iemand zekerheid geven voor iets door een zakelijk verband op een goed te leggen. (In casu: iemand eene rente uit een bepaald stuk grond overdragen.) II 177. „Eens versekert wesen" = iemand gevangen nemen. II 357.

versellen (iet). (vgl. Eng. *to sell.*) verkoopen. II 69. „Iet an eenre hofsteden versellen" = iets verkoopen ten laste eener hofstede, nam. die met eene rente belasten. II 44, 215.

versetten. 1°. (iet). verpanden, beleenen. (vgl. Hd. *versetzen.*) I 64. II 44. „Iet an iet versetten" = door verpanding iets bezwaren. II 44, 215. — 2°. (enen). door „setten" (benoemen) veranderen, een ander in iemands plaats benoemen. I 196.

versien. „Hem rechts versien an enen" = iemand aansprakelijk stellen, zijne schade op iemand verhalen. (cf. Informacie. p. 601.) II 9, 254, 276, 277, 375, 384. (= voirsien. II 323.)

versisen. (iet). accijns van iets betalen. I 22, 117, 119, 209, 276, 309, 371. (cf. Inl. 201.)

versitten (iet). door blijven zitten iets verbeuren. Dit „blijven zitten" kan uitdrukken nalatigheid: „verseten bot" = het niet-verschijnen na dagvaarding voor den rechter, waarvoor

men met eene keur gestraft werd. Inl. 196, 198; ook kan het beteekenen een voortdurend gebruiken of bewonen: „verseten pacht" = de vervallen, opeischbare pacht, voor het gebruik van een goed gedurende een reeds verstreken termijn. II 19, 95, 96.

verslaen (iet). mededeelen, verhalen. (Vgl. ons woord *verslag*.) II 89.

versmadenesse. „Versmadenisse des rechts" = verachting van het rechterlijk gezag, blijkbaar door het niet-verschijnen na dagvaarding ter terechtzitting, waarvoor men gestraft wordt met boete. (cf. Inl. 130, 198.) I 129, 255. II 237.

versoec (**versouck**). request. II 352, 354.

versoeken. 1°. (een leen). de beleening verzoeken, den heer als leenheer erkennen. II 39, 443. — 2°. (den boedel of des boedels). verzoek om gerechtelijke inbezitstelling doen. II 266. — 3°. (saken). onderzoeken. Inl. 224. — 4°. (enen). iemand in vrijwaring oproepen. II 417.

versoeker (**versueker**). de persoon die op iets aanspraak maakt, de inbezitstelling daarvan vraagt. II 270. (= vervolger.)

versoenen (enen). over den doodslag op iemand een zoen treffen. II 433.

versorgen (hem). zich bevoordeelen. II 74.

versparen. bezuinigen. I 83. (= sparen.)

verstaen. 1°. door staan blijven (d. i. door het niet-lossen door den eigenaar) verbeurd worden, verloren gaan. II 235, 244, 245. — 2°. (tot iet). zich voor iets beschikbaar houden. II 308. — 3°. (iet). begrijpen. II 125. — „Verstaen." I 404 lees: voerstaan. (Zie I 408.)

versteken (iet). verbergen. I 145, 149, 276, 367. — 2°. (enen iet). ontnemen, berooven. I 356. II 358 („of yet versteken sijn").

versten (iet). uitstellen. II 280. (cf. Sloet, Van als. p. 160: „varst." — V. Mieris, Charterb. II 848: „versten.")

versterfnesse. hetgeen iemand bij versterf aankomt, erfenis. II 394. „Erfnisse ende versterfnisse" = erfnisse ende besterfnisse, eene erfenis-quaestie, erfrecht. Inl. 264 Noot 2. II 117, 121.

versterven. 1°. door sterven verminderen. I 219. II 324. — 2°. door sterven verbeurd worden, op een ander overgaan. II 26, 111, 150, 265, 270, 294, 382. (Ook II 203: „verstoren" lees: versterven.)

verstoren (**verstoeren**) (enen iet). vergoeden. I 123, 172. II 263, 273. Bepaaldelijk ook van de vergoeding in geld, door den eenen erfgenaam aan den anderen gegeven, wanneer een goed uit de gemeenschappelijke erfenis om de een of andere reden één alleen wordt toebedeeld: II 36, 127.

verstoringe. vergoeding. I 354. II 263. Ook meer bepaald in den boven (zie: *verstoren*) aangeduiden zin: Inl. 328. II 36.

versumen. 1°. in gebreke zijn, door nalatigheid schade lijden.

II 263, 266, 274, 299. — 2°. (iet). nalaten. I 193, 324. — 3°. (iet). door nalatigheid iets verbeuren, verliezen. I 160. II 96, 249, 445. — 4°. (iet). door nalatigheid schade aan iets toebrengen. II 325, 351. — 5°. (hem aen iet). zich door nalatigheid schade berokkenen. I 96.

versumich. „In koere versumich worden" = politie-verordeningen overtreden. (cf. Inl. 73, 198.) I 155, 289, 315, 317.

versumenesse. verzuim, nalatigheid. I 317.

vertícht. (Hoogd. *Verzicht.*) het opgeven van zijn recht op iets, afstand; bepaaldelijk de afstand van het recht op eene zaak in een gemeenen boedel aan eenen erfgenaam door de mede-erfgenamen. Inl. 277, 304. II 120, 250, 283.

vertichtbrief. schepenbrief, waarbij de erfgenamen in een gemeenen boedel ten behoeve van een hunner mede-erfgenamen afstand doen van hun recht op een goed in of een gedeelte van den boedel, (welke brief voor dien mede-erfgenaam dan als eigendomsbewijs op het afgestane perceel gold). Inl. 293, 294. II 60.

vertiën (op enen of iet, van iet). van iets afstand doen. (cf. Inl. 293.) Inl. 283 Noot 1, 304. I 64. II 9, 14, 144 (*vertogen*, lees: *vertegen*). Gewoonlijk het afstand doen van een goed in een gemeenen boedel aan een der erfgenamen door de gezamenlijke mede-erfgenamen. I 29. II 11, 13, 61, 63, 134, 259. (= weerloes werden. I 29.)

vertien (iet). 1°. uitstellen. II 63. — 2°. overbrengen. II 88.

vertienden (iet). tienden van iets heffen. II 441, 442.

vertoeven. wachten, uitstellen. I 216. (*vertoenen*, lees: *vertoeven.*)

vertonen (van iet). iets uiteenzetten, bewijzen. II 373.

vertooch (vertoch). vertoef, uitstel. II 239.

vertrec. uitstel. Inl. 412. I 359. II 262.

vervaertijt. verhuistijd, het einde van den termijn waarvoor een perceel verhuurd is. II 394.

vervallen (iet). betalen, afdoen. I 110, 114, 278, 360.

vervangen (enen). iemands plaats innemen, voor iemand optreden meestal te zijner bescherming. II 362.

vervolch. eisch in rechte, klacht. Inl. 300 Noot 3. I 365. II 244, 248. „Vervolch doen om iet" = iets trachten te verkrijgen. I 330.

vervolgen. 1°. (iet, om iet, op iet, iet op enen). iets eischen in rechte, iemand aanspreken om iets, aanspraak op iets maken, over iets klagen. I 81, 220. II 94, 257, 284, 285, 293, 441. — 2°. (iet). de rechtsvordering voortzetten. Inl. 242. I 201. II 12, 19, 58, 137, 143, 341, 361. „Dat pandt vervolgen" = de executie voortzetten na de panding. II 330. — 3°. (enen). eisch doen tegen iemand, iemand voor het gerecht aanspreken. Inl. 137 Noot 1 en 3, 138, 153 Noot 3, 198 Noot

3. II 248. „Iet op enen vervolgen" = iemand wegens iets in rechte vervolgen, hem voor iets terechtstellen. I 361. „Die scult op enen vervolgen" = van iemand eene geldschuld invorderen. II 380. — 4°. (enen). vonnis tegen iemand verkrijgen. Inl. 144 Noot 7. „Enen van iet aluut vervolgen" = iemand ten einde toe vervolgen, vonnis tegen iemand verkrijgen wegens iets. I 206, 404. „Enen mitter clocken vervolgen" = iemand, die na het bedrijven eener misdaad gevlucht is, bij klokluiding verbannen. Inl. 163, 241. I 269.

vervorderen. 1°. (iet). voortzetten. II 234 Noot 1. — 2°. (hem). zich iets aanmatigen, vermeten. II 394.

vervullen (iet). 1°. aanvullen. II 178. — 2°. iets uitvoeren, aan iets voldoen. II 202.

verwandelen (verwandéren). 1°. (iet). verruilen. I 64. — 2°. wandelen, loopen. I 325.

verwaren (iet). 1°. bewaren, bewaken, voor schade beveiligen. I 73, 109, 116, 196, 201, 284. II 108, 109, 256. (nam. een huis, deur, klok, doch ook in overdrachtelijken zin, als: iemands eer. I 305, iemands vermogen. II 187.) — 2°. (iet). waarnemen, zorgen voor de behoorlijke handhaving van iets. (een dienst, een accijns, iemands recht). Inl. 330. I 360 (= bewaren), 391. II 286. Ook: eene stedelijke keur handhaven door het bekeuren der overtreders. (cf. Inl. 188.) I 131, 199, 203, 299, 364. — 3°. (iet). opletten, acht slaan. I 252. — 4°. (enen iet). voor iets zorgen bij iemand. I 109.

verweerre. verweerder, de persoon tegen wien een eisch wordt ingesteld. II 277, 278.

verweren (iet). een eisch in rechte tegenspreken. II 272.

verwilcoren. 1°. (hem). zich tot iets verbinden voor den rechter op zekere straf. (cf. Inl. 57, 143, 280.) Inl. 60, 144 Noot 7. I 67, 122, 331. II 115. — 2°. (iet). eene „wilkoer" over iets passeeren: „verwilcoerde scout." Inl. 153 Noot 3, 255 Noot 7.

verwinnen. 1°. (enen). iemand in een geding noodzaken zich schuldig te verklaren. (cf. Inl. 180 Noot 9.) Inl. 137 Noot 1, 153 Noot 3. I 331, 345, 356. II 240, 323. — 2°. (iet). de deugdelijkheid eener schuld of eene overtreding in rechte bewijzen. Inl. 192. I 15, 79. II 94. „Alle bode verwonnen" = eene formule in een contract, waarmede een der contractanten van alle termijnen van proces of executie afstand doet. I 402. II 48, 94.

verwisen. 1°. (enen). veroordeelen. II 288. — 2°. (iet). de veroordeeling tot eene straf uitspreken. I 155.

verwonen (verwoenen) (iet). door wonen verbeuren, nam. een recht verliezen door niet op eene plaats te wonen in strijd met een verbod. I 160, 343.

vesten (iet). iets vast, zeker maken; bepaaldelijk: door het afleggen van een eed bevestigen. II 86, 87, 88.

vestigen. 1°. (enen in iet). iemand in het bezit van iets bevestigen, hem zekerheid daarvoor geven. Inl. 147. I 331, 373. II 178. — 2°. (iet). bekrachtigen. II 127.

videren (vuideren) (iet). ten einde brengen. II 365.

vidimus. acte waarbij een gezaghebbend persoon onder zijn zegel verklaart, de een of andere oorkonde gezien te hebben, door welke verklaring hij derhalve den inhoud daarvan erkent. II 284.

vierendelen (vierdelen). „De vier vierendelen" = de afstammelingen van de vier paren overgrootouders van een persoon, die te zamen zijne maagschap vormden. (cf. Pols, Midd. rechtspl. bij doodslag, in: Versl. Kon. Acad. Lett. III 2 p. 218.) II 157, 251.

vierscare. de plaats waar de terechtzitting gehouden wordt. (de plaats tusschen de vier scharen of de vier banken.) II 363.

vynder. Zie: *vinre.*

vinden. 1°. (iet). bevinden, door onderzoek tot de overtuiging komen van de waarheid van een feit; bepaaldelijk gebruikt van een rechterlijk college, dat de waarheid vindt; vandaar: vonnissen. (vonnis, vondenisse = het gevondene.) Inl. 59, 80, 101, 161, 191. I 5, 38, 96, 321. II 52, 140. „Bedrach of iet vynden" = iets als overtuigend bewijs erkennen. Inl. 171. „Die rechten vynden" = de betreffende rechtsgewoonten op een gegeven geval toepassen. I 329. „Iet vinden bi clercken, bi horen luden" = door het advies van rechtsgeleerden of het rapport eener commissie een vonnis vinden. I 78, 80. — 2°. (enen). vonnis wijzen over iemand. „Enen in den besitte, in meenboedel vinden" = bij vonnis verklaren, dat iemand bezit, in boedelgemeenschap verkeert. I 81. II 14. „Enen in den onrechte vinden" = iemand bij vonnis ongelijk geven. II 340. „Enen broekich vinden" = iemand bij vonnis aan eene misdaad schuldig verklaren. Inl. 75, 151.

vinre (viinder, vynder). ambtenaar belast met het opsporen van overtredingen van keuren, gew. keuren tegen vervalsching van industriëele producten of levensmiddelen. (cf. Inl. 190, 223.) I 21, 203, 242, 252, 293, 299, 308.

vintampt. het ambt van een vinder. Inl. 190 Noot 7.

vischsijs. te Utrecht de accijns betaald van den verkoop van ingevoerden visch. I 272, 281.

visieren (iet). bedenken, besluiten. Inl. 340 Noot 1.

vive. te Utrecht eene commissie van vijf leden belast met de vervolging der misdaden. (cf. Inl. 212 vlg.) I 337, 381, 393.

vleeschhouwersijs. te Utrecht de accijns betaald wegens den verkoop van doode beesten voor de comsumtie. I 281. (cf. I 309.)

620277

vluchtich. voortvluchtig. II.375.

vluchtoordeel. een vonnis, dat zonder wisseling van schrifturen, alleen op mondelingen eisch en verdediging (b. v. alleen op den onschuldseed) gewezen wordt. II 332, 428.

voer-. Zie: *voor-*.

voeren. „Claghe voeren" = eene aanklacht doen, aanhangig maken. I 19.

voert-. Zie: *voort-*.

voir-. Zie: *voor-*.

volbrengen (iet). het bij eene overeenkomst bedongene uitvoeren. II 386.

voldingen (iet). het proces (in casu: het mondelinge proces) ten einde toe voortzetten. II 397.

voldoen. 1°. (iet). handelen volgens iemands eisch. II 7, 269. — 2°. het bij overeenkomst bedongene verrichten. II 154, 168, 386. — 3°. (meer speciaal) betalen. Inl. 255. II 282. — 4°. uitvoeren. II 371, 392.

volgen. 1°. (enen van iet). iemands gevoelen over iets overnemen; bepaaldelijk van de schepenen, die zich met het door den schepen, wien het vinden van het vonnis was opgedragen, uitgesproken concept vereenigden. I 88. — 2°. (enen). aan iemand uitgekeerd worden. I 179. II 12.

volgildebroeder. een lid van het gild, die aan alle aan het lidmaatschap verbondene verplichtingen voldoet en in het volle bezit is der aan het lidmaatschap verbondene rechten. I 382. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 190, 199.)

volleesten. ten volle voldoen aan de verplichting tot leesting. (zie aldaar.) II 35.

volscarich. = ?. I 33.

volscriven (iet). een geding door wisseling der schrifturen ten einde toe voortzetten. II 397.

volstaen. 1°. (van iet). met iets genoegen nemen, in iets berusten. I 76. II 67, 122. — 2°. (met iet). met iets voldoen aan zijne verplichting. II 271.

volstaven (iet). iets ten einde toe voorzeggen. („volstaefde eet".) I 370.

voor-. voorvoegsel, zoowel bij zelfstandige naamwoorden als werkwoorden gevoegd (b. v. *voereygenscap*, *voerghescieden*), om aan te duiden, dat eene handeling vroeger dan eene andere daarbij vermelde heeft plaatsgehad.

voorbibrengen (verbibrengen). = voerbrengen, wechbrengen. I 73 Noot 3.

voorbrengen (iet). verkwisten. I 73.

voorbroot (voerbroet). = ?. I 33. (cf. Fruin, Oudste keurb. v. Delft. IV. 4.)

voorbrout. brouwsel dat vroeger gebrouwen is. I 276, 347.

voorbrouwen (iet). iets vroeger brouwen. I 276.

voordeel (vordel). eenige voorwerpen in den boedel van een overledene, die door de echtgenoot of den zoon daaruit mochten genomen worden, voordat de boedelscheiding plaatshad; naar het schijnt alleen in dienstmannen-families gebruikelijk. (cf. Inl. 393 vlg.) I 178, 179. II 6, 21, 383, 420, 427. (= praecipuum. Inl. 396.) Ook in het algemeen: alle goed, dat niet in den gemeenen boedel komt en dus niet tusschen de erfgenamen verdeeld wordt: „goet van vordeel" = ouderve, dat naar de familie van den overleden echtgenoot terugkeerde. II 117. — 2°. voordeel. II 64. „Enen vordel doen" = iemand bevoordeelen. I 277, 287, 321, 392. „In iet vordel soeken" = zich bij de behandeling eener zaak trachten te bevoordeelen. I 368. „Vordel op enen setten" = eene belooning uitloven voor het kiezen van iemand. I 341. „Tot vordel staen in iet" = bij iets bevoordeeld worden. II 104. „Tot voordeele van iet" = ten behoeve van iets. II 380.

voordeelcedulle (vordelcedulle). een papier waarop de bepalingen over voordeel geschreven staan. Inl. 394 Noot 2.

voordelijc (vorderlick). op de wijze van goed, aan de bepalingen over voordeel onderhevig. II 442. „Vordelick goet" = goed dat vererft volgens de bepalingen over voordeel; men kan daaronder verstaan: 1°. dienstgoederen. II 341, 383, of: 2°. in het algemeen alle goederen, die op den oudsten zoon overgaan. II 415. (cf. Inl. 9 Noot 2, 394, 396.)

voordingen. vroeger dingen, iets eischen of beweren in een gedeelte der dingtaal, voorafgaande aan dat, waarin het woord voorkomt. II 32, 51, 73.

voordinctale. hetgeen in eene dingtaal vroeger is aangevoerd dan het punt, waar het woord voorkomt. II 26, 80, 103.

vooreigenscap. eene gerechtelijke toewijzing van eigendom, die vroeger geschied is dan eene andere. II 246.

vooreinden (iet). iets ten einde brengen vóor andere zaken. I 99.

voorgaen. voorrang, privilegie hebben. II 294. (cf. Inl. 273.)

voorganger. de gedaagde, verweerder in een proces. II 231, 276.

voorgescieden. vroeger gebeuren dan eene andere zaak. II 62, 72.

voorgilt. het gild waarvan iemand vroeger lid was, voordat hij lid van een ander gild werd. I 307.

voorjaer. een vroeger jaar dat reeds verloopen is. I 353.

voorkenninge. een kenning die vroeger gekend is. II 142.

voorcomen. voor den rechter verschijnen. I 158, 248.

voorcoop. 1°. het opkoopen van waren (gew. door detailhan-

delaars) voordat de burgerij in de gelegenheid geweest is, zelve op de markt haren voorraad tot eigen gebruik in te slaan; in het algemeen alle koop met gebruikmaking van voordeelen waarvan anderen uitgesloten zijn. (cf. Gengler, Stadtrechts-alterthümer. p. 176.) Inl. 82. — 2°. het recht van iemand om een bepaald voorwerp, voordat het aan een derde verkocht wordt, over te nemen. II 386. Ook (oneigenlijk): het recht van een derde om eene bepaalde zaak, die verkocht is, voor den tusschen kooper en verkooper bepaalden prijs over te nemen, naastingsrecht. I 370.

voorcoopstere. eene vrouw die als voorkooper optreedt. (zie: *voorcoper.)* I 364.

voorcopen (iet). opkoopen, in het groot koopen. I 274.

voorcoper. 1°. iemand die waren op de markt opkoopt voordat de markt geopend is, of (meer in het algemeen) met gebruikmaking van voordeelen, waarvan anderen uitgesloten zijn. Inl. 82. — 2°. een opkooper die de gekochte waren weder in het klein verkoopt, kleinhandelaar (meestal in levensmiddelen), marskramer. (volstrekt niet altijd in ongunstigen zin.) (cf. Inl. 82 Noot 1. — Gengler, Stadtrechts-alterthümer. p. 177/8.) I 17, 201, 364.

voorliën (iet). iets erkennen op een tijd voorafgaande aan die, waarop het feit vermeld wordt. II 209.

voormaken. 1°. (iet). iets vroeger maken, in orde brengen. I 311, 349. — 2°. (enen iet). iemand iets voordoen om als voorbeeld te dienen. I 352.

voormiede. eene gratificatie voorafgaande aan eene handeling (dienende om den persoon, die deze handeling verrichten zal, om te koopen). I 400.

vooroordeel. een vonnis dat vroeger gewezen is. Inl. 390. II 17, 43, 55.

voorordonnantie. eene vroegere ordonnantie. Inl. 407.

vooroverdragen (iet). vroeger besluiten. I 270, 338, 360.

vooroverdracht. een vroeger, ouder besluit. I 293, 304, 326, 344, 366, 381.

voorpachter. een vroegere pachter. II 98.

voorplecht. eene plecht, die vroeger gepasseerd is dan eene andere acte (verkoop, verpanding van het goed, waarop de plecht rust) plaatsheeft. II 46, 76, 129.

voorraden (enen). voor iemand zorgen. (cf. Schiller u. Lübben. V p. 421: *„vorrat"* = Berather, Vormund.) I 387, 388, 391.

voorraem. een vooraf vastgesteld ontwerp. (= „raminge.") Inl. 172.

voorraet. 1°. de afgetredene stadsraad. I 363. — 2°. een voorafgaand advies. Inl. 172, 172 Noot 4. — 3°. een aan eene handeling voorafgaande raadgeving aangedrongen door

geschenken of beloften, dus: omkooping. I 35, 330, 341. — 4°. voorafgaande bedoeling. (ons „met voorbedachten rade.") I 57, 191, 293. — 5°. (uit 3°. of 4°. ontwikkelde beteekenis) kwade bedoeling, arglist. I 34. „Voerraet doen, pleghen in iet" = bedrog plegen bij de behandeling eener zaak. (bepaaldelijk altijd gezegd van den sijsmeyster; = iemand bevoordeelen in het nemen van accijns, zich *laten* omkoopen.) I 116, 254, 277, 287, 321, 330, 341, 368, 389. 390, 392, 393.

voorraetsman. te Utrecht overman van een gild, verschillend van de ondermannen of dekens; naar het schijnt waren de „voorraetsmannen" die leden van het gild, die als ondermannen leden van een vroegeren raad („voorraet") geweest waren (met uitzondering van de raadsleden van het laatste jaar vlg. de aangehaalde plaats). Elders heeten zij dan ook „raetsheeren" (V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 191 Noot 3); zij vormden naar het schijnt met de oudermannen eene soort van raad van bestuur van het gild. I 42.

voorscenen. = verscenen. II 48, 64 (cf. II 449), 78.

voorseggen (iet). 1°. vroeger zeggen. II 87, 211. — 2°. eene arbitrale uitspraak („segghen") doen, die op het tijdstip, waarop men daarvan spreekt, reeds in het verledene ligt. I 59.

voorsien. 1°. (tot iet). in iets voorzien, iets verhelpen. II 347. — 2°. (hem an enen). iemand aansprakelijk stellen. II 323. (= versien.)

voorsien. overleg. II 119.

voorslitinge. een vroeger gewezen vonnis. (Raads dag. boek. Woensd. Ponc. av. 1473.)

voorsprake. iemand die voor een ander het woord voert op de terechtzitting, advocaat. I 190. II 50, 248, 404.

voorstaen. 1°. (enen). voor iemand opkomen; vandaar: *a*. iemands partij nemen, hem verdedigen. Inl. 44 Noot 6, 160 Noot 5, 306. I 65, 134, 361, 369. *b*. iemand vervangen in rechte. II 274, 344. — 2°. (iet). voor iets opkomen, iets op zich nemen, verdedigen in rechte. I 29, 79. II 272, 423.

voort. verder. Inl. 303. II 410.

voortbieden (enen). verder dagvaarden, ten tweeden male dagvaarden. Inl. 199. I 49.

voortboren (iet). verder innen. II 177.

voortbrengen (iet). iets al zijn gevoelen uiten. Inl. 47.

voortbrenginge. het aanbrengen, produceeren. II 88.

voortdriven. voortgaan. II 189.

voorteigenen (enen). iemand dadelijk den eigendom toewijzen. II 331.

voorterven (iet). verder bij erfenis overbrengen. II 225, 442.

voortiden. vroegere tijden. Inl. 173. I 338, 353. II 140.

voortoewisen (enen). een vonnis ten iemands gunste wijzen, dat op het tijdstip, waarop men daarvan spreekt, reeds in het verledene ligt. II 92, 93.

voortprocederen (**voortsprocederen**). verder gaan met het geding. II 293, 377.

voortrechten. 1°. voortgaan met het proces (niettegenstaande pandwering). II 59, 238, 278. — 2°. (iet). voortgaan met het proces over eene zaak. I 142. — 3°. (aen iet). voortgaan met de executie op een voorwerp. II 236. — 4°. (enen). voortgaan met recht te doen op iemands eisch. II 16, 48, 50, 54, 58, 63, 92, 104, 137, 149, 181, 236, 297.

voorts rechts geren. begeeren, verzoeken dat dadelijk recht gedaan worde. II 17.

voortuutrechten (iet). verder executeeren. II 283.

voortvaren. voortgaan. Inl. 102 Noot 2. „Voertvaren op clage, op pande" = voortgaan met recht doen op klachten, aan panden. II 293, 294. „Voertvaren op enen" = voortgaan met het proces tegen iemand. I 49. II 294.

voortverhuren (iet). verder verhuren. II 385.

voortvervolgen (iet). verder vervolgen, verdergaan met de procedure over iets. II 234, 269, 294.

voorvaders. degenen die vroeger geleefd hebben, bepaaldelijk soms de vroegere eigenaars van een perceel. II 224.

voorvanc (**voorvang**). zekerheid. II 32, 34. „Enen voervanc doen van, voor iet" = zekerheid stellen ten behoeve van iemand voor iets. I 14. II 30, 132, 273, 425.

voorvechter. iemand die eene vechtpartij begint. (= aenvechter.) Inl. 216 Noot 2.

voorverbant. een vroeger verband of fideicommis. II 222.

voorvermeten (hem iet). iets vroeger op zich nemen. II 124, 223.

voorwaerde. 1°. overeenkomst, contract. (cf. Inl. 150, 154, 251, 278.) Inl. 15 Noot 4, 154 Noot 3. I 137, 197, 275, 335, 350. II 34, 413. „Vorwaerde angaen" = een contract sluiten. II 300. „Vorwaerde houden" = een contract nakomen, uitvoeren. II 9, 66, 67. („*Ene voirwairde* overdragen" = een contract sluiten. Charter dd. 23 Juni 1511. Arch. St. Pieter.) — 2°. de bepalingen van een contract, de daaraan verbondene condities. II 9, 109, 172. — 3°. beperking. Inl. 148. II 102. — „Die plecht hout: „in voerwaerde ende wederroep"" = onjuiste interpunctie, lees: „die plecht hout in (d. i. bevat) voerwaerde ende wederroep (d. i. verschillende condities en o. a. die van herroepbaarheid)." II 204.

voorwisen (enen). vooraf bij vonnis eene verklaring ten behoeve van iemand doen. II 35.

voorwisinge. een vroeger vonnis. II 113.

voorworden. vroeger worden. II 112.

vordel. Zie: *voordeel.*

vorderen. 1°. (iet). de uitvoering van iets bevorderen. Inl. 356. — 2°. (iet). iets voortzetten. II 234. — 3°. (enen). iemand voorthelpen. II 311, 378. — 4°. (enen). iemand bevoordeelen. II 354.

vorderlick. Zie: *voordelijc.*

voren uut (te). vooraf, voordat de boedel gescheiden wordt (nam. iets daaruit nemen). (= voordeel.) II 40.

vragen. „Een oordeel vragen" = het vragen eener beslissing over eene aanhangige rechtszaak door den schout aan de schepenen. Inl. 351.

vrede. de toestand van rechtszekerheid binnen een bepaald rechterlijk district. (cf. Inl. 47 vlg.) I 43. „Der stat vrede" = de toestand van vrede, ontstaan door het geven van vrede door twee twistenden op bevel van den raad als hoofd der stad. Inl. 49. — „Vrede bieden, eyschen, condighen" = aan twistende partijen bevelen den stadvrede te geven. Inl. 49, 55. I 44. — „Vrede gheven" = aannemen om den stadvrede te houden. Inl. 49. — „Vrede oplegghen, nemen" = de twistende partijen dwingen den stadvrede te houden niettegenstaande de weigering van een hunner. Inl. 51. — „Vrede breken" = den aangenomen of opgelegden vrede breken door het hernieuwen van het gevecht. Inl. 49.

vredeban. plechtige handeling van den rechter, waarbij hij eenen eigenaar uit en een nieuwen eigenaar in het goed bant, en vervolgens daarover vrede gebiedt. Inl. 15. (cf. Fruin, Beteekenis v. bannus pacis, in: Versl. Kon. Acad. Lett. II 12 p. 110.)

vredebrake. de breuk van den bezworen vrede door het hernieuwen der vijandelijkheden met partij. Inl. 55. I 144.

vredeloos. „Enen vredeloos legghen" = aan iemand, die gevlucht is na het bedrijven eener zware misdaad en zich dus aan het vonnis onttrekt, bij rechterlijk vonnis de bescherming van het recht ontzeggen, hem vogelvrij verklaren. I 183.

vreden (iet). den stadvrede gebieden, opleggen over eene vechterij. I 9, 46, 52.

vredeweigeringe. de weigering om zich tot het houden van den geëischten stadvrede te verbinden. Inl. 87 Noot 4.

vriën. 1°. (enen van iet). iemand van iets bevrijden, ontlasten. Inl. 150. — 2°. (iet van iet). iets vrijmaken, bevrijden van eene last. II 148, 149, 337, 338. — 3°. (iet van hem). eene last van zich afwentelen, zich van iets bevrijden, iets aflossen. Inl. 152 Noot 2.

vriheit. 1°. een rechtsdistrict; gewoonlijk een uit een grooter rechtsdistrict afgezonderd (geëximeerd) terrein, aan de gewone rechtsbedeeling onttrokken, immuniteit. (cf. Inl. 307.)

Inl. 37. Tegenover „de stat" beteekent „der stat vriheyt" het terrein buiten den stadsmuur, dat tot het stedelijk rechtsgebied behoorde. I 52. — 2°. de persoonlijke immuniteit van de gewone rechtspraak in het district waar men gevestigd is. II 274. — 3°. in het algemeen een voor recht, privilegie; ook de bij privilegie verkregene ontheffing van lasten. Inl. 160. I 333.

vroet. door ervaring wijs. II 279. „Van iet vroet sijn" = de oplossing eener moeielijke quaestie kennen. Inl. 323. II 279.

vroetscap. het geheel der door ervaring wijze, door ondervinding achtbare burgers. (te Utrecht *niet* zooals in Holland de leden van een bepaald college, dat daar niet bestond.) Inl. 401.

vronen (froenen) (enen). arresteeren, gevangen nemen. Inl. 231.

vuideren. Zie: *videren*.

wachten (iet). 1°. iets verwachten, zich aan iets onderwerpen. Inl. 151. — 2°. iets met recht verwachten, verkrijgen. I 178.

waecvri. te Utrecht vrij van de verplichting om deel te nemen aan de nachtelijke bewaking der stad. I 260. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob p. 200.)

waerheit. verklaring. II 26. Gewoonlijk eene beëedigde verklaring, vandaar ook: een eed. II 14 („bewysen mitter waerheit"). „Iet ghelden tot siins selfs waerheit, iet winnen moghen tot hoer selfs waerheit" = iets vergoeden volgens, eene zaak gerechtelijk doen invorderen na beëedigde verklaring. II 20, 9.

waeringe. Zie: *waringe*.

waernemen (iet). zich aan iets houden, iets in acht nemen. II 374.

waernen (enen iet). iemand voor iets waarschuwen. Inl. 299 Noot 7. I 387, 388. II 211.

waerscap. borgtocht. II 360.

wake. te Utrecht eene verzameling van personen, uit een gild aangewezen tot bewaking bij nacht van den aan dat gild toevertrouwden waltoren. I 83. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 200; ook: eene verzameling van personen uit de gilden, bestemd om 's nachts de wacht te houden op Hasenberch. l. c. p. 202.)

waken. te Utrecht het deel uitmaken van de alle nachten op Hasenberch verzamelde gildebroeders, om bij oproer de rust te herstellen. I 86. (cf. V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 202.)

wan. niet geheel gevuld. I 370, 386.

wandel. verandering. I 315.

wanen (iet). 1°. meenen. Inl. 141. — 2°. verminderen (cf. Fruin, Westfr. dingt. p. 3: „wassen ende wanen"); ook: iets doen verminderen. Gew. den inhoud van iets doen ver-

minderen, iets gedeeltelijk ledigen (een vat, een schip). I 38, 278, 287, 288, 335, 386, 390. Doch ook: „wine wanen". I 35, cf. I 380: „onghewaent bier" = wijn of bier uit het vat nemen. Het „wanen" ging blijkens verschillende hier aangehaalde plaatsen gepaard met het „opsteken" van het vat; vlg. I 135 onderscheidde men: „opsteken", „wanen" en „tappen" (d. i. hier: in het klein, bij het glas verkoopen); naar het schijnt is „wanen" daar = „uutlaten", wellicht wordt dus bedoeld het *aftappen* van den wijn op flesschen of in kannen, voorafgaande aan het debiet in de tapperij.

wanrechtinge. plichtverzuim van den rechter in het oefenen der rechtspraak. Inl. 164, 249.

wanthuus. lakenhal, de plaats waar de stukken laken gekeurd en verkocht werden. I 114.

wantsijs. te Utrecht de accijns, betaald bij verkoop van ingevoerd laken. I 75, 111, 114, 117. (Er was een oude en een nieuwe wantsijs; de laatste heette komsijs — I 272, 280 — en schijnt betaald te zijn van het te Utrecht vervaardigde laken.)

wantsnider. lakenkooper. I 114.

wapeldrengen (**wapendrengen**) (enen). in een plas werpen. Inl. 130. I 129.

waren. 1°. (iet). voor iets instaan, iets waarborgen. I 91. II 46, 75, 98. — 2°. (enen). iemand machtigen, voorzien van het bewijs dat hij gemachtigd is. (*„beglaubigen."*) „Gewaerde bode" = gemachtigde. I 206.

waringe (**waeringhe, waerninghe**). waarschuwing. II 210. (waerdinghe l. waeringhe. cf. II 449.)

wechmaken (iet). overdragen. Inl. 282. II 419.

wechsegelen (iet). iets in een bezegelden brief wegschenken. II 130.

wechvaerdich. op het punt staande om te vertrekken. II 262.

wechwisinge. verwijzing naar een ander (door zich zelven onbevoegd of onmachtig te verklaren). II 239.

wedde. eene som door partijen onder den rechter gedeponeerd, die door de verliezende partij verbeurd werd. (een vorm om het proces in sommige gevallen te beginnen.) II 67. „Van yet siin wedde bieden" = iets beweren onder aanbieding om eene zekere som te verliezen, wanneer de bewering door den rechter onjuist bevonden wordt. II 66, 67, 99.

wedden (enen iet). „Enen onscult wedden" = iemand aanbieden den onschuldseed te doen of eene bepaalde som te verbeuren. II 301.

wederbieden (iet). het tegenovergestelde gebieden van wat vroeger geboden is, een gebod intrekken. Inl. 343 Noot 5. I 4, 153.

wedercedel. de tweede van een in twee exemplaren opgeschreven contract, waarvan elk der partijen een bezit. II 63.

wederdeel. de andere helft, wederhelft. II 57, 64.

wederdoen. 1°. (iet). het tegenovergestelde doen van wat vroeger gedaan is, in tegenspraak met iets handelen. I 40. — 2°. (enen iet). iets doen ten behoeve van een ander, dat de de ander reeds ten mijnen behoeve gedaan heeft. II 192.

wederroep. herroeping, opzegbaarheid. II 199, 204.

wedersake. wederpartij in een geding. (Hoogd. *widersacher*.) I 168. II 239.

wederseggen (iet). het tegenovergestelde zeggen van wat vroeger gezegd is, iets opzeggen. I 64, 79, 223. II 411.

wederspreken (iet). tegenspreken, iets voor onjuist verklaren. II 296.

wedervaren. overkomen, toekomen. Inl. 315 Noot 4.

wederwere. eene handeling in strijd met eene belofte of overeenkomst. Inl. 117.

wederwerven (iet). iets terugkrijgen. II 203.

wederwoort. een gezegde in tegenspraak met eene belofte of overeenkomst. Inl. 117. II 9.

weer. 1°. wapen ter verdediging. I 296 („alle weren ende wapen"). Soms bepaaldelijk eene lans: V. Riemsdijk, Kerspelk. v. St. Jacob. p. 203. — 2°. verdedigingsmiddel in rechte. II 9, 358, 360. („alre were ende wederwoerde," „weeren ende deffensiën," „redenen van oppositie ende weere.")

weer (were). 1°. bezit. (bepaaldelijk: het bezit berustende op het feit dat men voordeel trekt van een goed. cf. Heusler, Die Gewere. p. 117.) I 29. II 193 („sine eggen ende weren"), 259. „In besitte ende in were, in rechter weren siin" = bezitten. II 5, 47, 104, 119. „Iet in siinre weren hebben" = iets bezitten. I 258. II 236. — 2°. plaats. II 235, 261 (cf. Noot 1), 262. (Deze beteekenis is afgeleid van de bovengenoemde: aan elk perceel grond had de eigenaar een „weer," van daar heette soms het perceel zelf een „weer." Reeds in de boven aangehaalde plaatsen I 29, II 259 loopen de beide beteekenissen dooreen.) Vgl. ook de zegswijze: „een were lands" = een perceel land dat een geheel uitmaakt, door sloten of heggen omgeven: Fruin, Informacie. p. 689. Zoo ook: woonplaats. „Gaen tot sire were" = aan iemands huis. I 37, 48, 117, 403. II 232, 262, 277. „Hoechste weer" = hoofdverblijf. I 333, 300 („hoechste weer ende woenstat"), 342 („hoechste weer" = „stedige woen"; zie de definitie van deze termen aldaar).

weerloos. zonder weer. „Weerloes warden" = het bezit van iets verliezen, afstand van iets doen, iets overdragen. I 29, 49, 138, 217. II 10, 257, 259, 374.

weet (**wete**). gerechtelijke aanzegging, kennisgeving. Inl. 99, 262 Noot 6. I 48, 356. II 248, 352. „Enen die wete doen" = iemand aanzeggen. I 165, 210. II 238, 248, 378, 442. „Enen die wete laten van iet" = iemand kennisgeven van iets. I 367. II 269.

weetbrief. acte waarin eene gerechtelijke aanzegging of insinuatie vervat is. II 354.

wegemeester. te Utrecht een beambte, belast met het handhaven der rijding voor de bakkers en brouwers en het straffen der overtreders. Inl. 190.

weidegrave. te Utrecht de ambtenaar belast met het toezicht op de stadsweide (de Hooge en Lage weide buiten de Catharijne-poort) en tevens met de rechtspraak aldaar. I 112, 337.

weidegraefscap. het ambt van den weigraaf. I 337.

welborenscap. de toestand en de rechten van den welgeborene. Inl. 315. II 274.

welgeborene. iemand van vrije afkomst, vrije grondeigenaar. In deze rechtsbronnen worden echter met dit woord geene personen van vrije afkomst bedoeld, doch de dienstmannen, die „ghetuynt ende ghetymmert tusschen Nueden ende Bodegraven" of „welgegoet" „in den ghestichte" waren. (Dikwijls worden met dezen naam edelen aangeduid — zie voorbeelden bij: V. Wijn, Bijv. en aanm. op het 2de dl. v. Wagenaar. p. 102 — die een versterkt slot bezaten (cf. Kluit, Holl. staatsreg. IV p. 54 vlg., 88); voor het beschreven worden in de ridderschap van het Sticht stelde men later dan ook dezelfde eischen als hier voor het welborenscap.) Inl. 314/5. II 274.

were. Zie: *weer*.

weren. 1°. (hem mit iet). zich tegen iets verzetten met aanbod om het tegendeel te bewijzen. (cf. Hamaker, Keurb. v. Leiden. p. 610.) Inl. 330 Noot 1. II 6. Ook: met iets als bewijs volstaan kunnen. I 113. II 41. — 2°. (iet). voor iets instaan. II 186. (cf. I 185.)

weringe. koopwaar. I 18. (cf. Schiller u. Lübben. V 682 i. v. *weringe* sub 2°.)

wervén (iet). verwerven, verkrijgen. II 245, 297, 298, 436.

wesen. „Uut der stadt, een mile van der stadt wesen" = uit de stad, op een mijl afstands buiten de stad gebannen zijn. Inl. 299. I 368. „Over iet wesen" = over iets staan, iets ten zijnen overstaan doen geschieden. II 316.

wetachtich. Zie: *witachtich*.

wete. Zie: *weet*.

wijfhooft. vrouw. II 26.

wijnman. wijnkooper. I 376.

wijnroeper. bediende van eenen wijnkooper (o. a. belast met het *uitroepen* op de straat, wanneer een nieuw vat wijn was opengestoken). I 136.

wijnsijs. te Utrecht de accijns, betaald wanneer de van buiten ingevoerde wijn voor verkoop in het klein werd gereedgemaakt door het steken van de kraan in het vat. I 36, 37, 75, 111, 135, 142, 145, 262, 272, 278, 375.

wijs. „Iet wijs werden" = uit iets wijs worden, een juist oordeel over de zaak hebben. Inl. 165 Noot 5. I 342. „Van iet wijs siin" = op de hoogte van iets zijn, eene gevestigde meening over iets hebben. II 281, 428.

wijsheit. de gezamenlijke in de rechtsgewoonten welervarene burgers. Inl. 351, 401. II 281.

wilcoer. (d. i. welc hoer.) wat van beiden. I 188. II 8. (cf. I 237: „kuer hi wil." Zie: *kuer*.)

wilcoor (wylkoer, willecoer, willekuer, wilkeur). het goedvinden, goedkeuring, besluit, belofte. (cf. Inl. 335.) Vandaar: 1°. besluit. *a*. (de meest gewone beteekenis) een besluit van den raad, waarbij in het belang der publieke orde iets geboden of verboden wordt onder bedreiging van eene daarbij aangegevene straf. (= keur.) Inl. 69, 77 Noot 6, 98, 335, 336, 344 Noot 6. I 3, 12, 52, 80, 113. II 7. *b*. te Utrecht een besluit der gilden, gildenbrief. Inl. 335. I 36. *c*. (zelden) een besluit van den keizer of den landsheer, handvest, privilegie. Inl. 335 Noot 2. I 399. — 2°. verklaring door iemand afgelegd voor den rechter, waarbij hij zich verbindt een bepaald misdrijf niet te plegen op verbeurte van eene daarbij aangewezene straf. (cf. Inl. 57.) Inl. 59 Noot 3, 363. I 122, 164, 240, 267. (Ook soms = oervede. Inl. 58 Noot 2.) — 3°. eene belofte afgelegd voor den rechter en in het gerechtsregister ingeschreven, waarbij iemand zich verbindt aan een ander zekere geldsom te betalen, op verbeurte van zekere bepaalde geldboete per dag bij wanbetaling. (cf. Inl. 142, 280, 281.) Inl. 145, 156, 282. I 379. II 335, 371, 393.

wilcoren (wilkoeren, willecoeren) (iet). 1°. goedkeuren, bevestigen. Inl. 57 Noot 1, 335. II 435. — 2°. op zich nemen, beloven. I 57. II 10, 217. Vandaar meer speciaal: *a*. zich verbinden zeker misdrijf niet te plegen op verbeurte van zekere bepaalde straf. (= hem verwilcoeren. cf. Inl. 57.) Inl. 239. I 81, 240, 267, 317, 357. *b*. zich verbinden zekere geldsom te betalen op verbeurte van zekere geldboete. (cf. Inl. 142.) Inl. 143, 144 Noot 7, 156.

wille. opzet. Inl. 164. „Iet transporteren by blijckende wille" = iets buitengerechtelijk, zonder bepaalde vormen overdragen, mits slechts van den wil om over te dragen blijke. II 437.

willecoeren. Zie: *wilcoren*.

willekuer. Zie: *wilcoor*.

willich. „Willich recht" = jurisdictio voluntaria, het passeeren van acten voor het gerecht op verzoek van partijen. Inl. 158. „Willige acte" = gerechtelijke acte opgemaakt van eene overeenkomst. II 354. „Willige condemnatie" = schijnvonnis waarbij iemand zich laat veroordeelen tot het betalen eener som, later opgenomen in eene rechterlijke acte om de verplichting te bewijzen en den crediteur parate executie te verzekeren. Inl. 145.

winnen. 1°. (iet). inwinnen, langs gerechtelijken weg verkrijgen. II 9, 147. „Enen vellich winnen" = iemand in eenen rechtsstrijd overwinnen, hem in eenen toestand brengen dat het vonnis ten zijnen nadeele uitvallen moet. Inl. 153. II 430. „Op enen winnen" = iemand langs gerechtelijken weg tot iets noodzaken. II 419. — 2°. (iet). voordeel verkrijgen, winst behalen. „Ghewonnen goet" = goederen staande huwelijk op andere wijze dan door erfenis verkregen. II 39, 140. „De lotinge winnen" = door loting het beste van twee kansen verkrijgen. II 384. — 3°. (enen). iemand verwekken. „Van enen borger gewonnen" = uit een burger geboren. II 442. — 4°. (hem). zich zelven onderhouden, zijn voedsel en herberg bekostigen. II 8, 35.

wisen (iet). 1°. het uitspreken van het „gevondene" oordeel door den schepen, wien de zaak door den schout „ondergegeven" is, in de terechtzitting (soms na voorafgaand beraad in de schepenkamer), waarna de andere schepenen dit oordeel „volgden". („Schepenen wysen voor recht, des vermaent zijnde by den schout." Vonnis v. 11 Juli 1548 in: Plecht- en procur. boeck. Zie ook: II 3 en cf. Inl. 351. Soms echter bedoelt „wisen" het *uitspreken* van het gevelde vonnis *door den schout* in de terechtzitting: cf. Plecht- en procur. boeck. 1500: iemand zegt tegen den schout: „Ghy wijst qualycken.") Voor den raad werd (in overeenstemming hiermede) het vonnis „gewezen" door de vaste commissiën, door den raad tot het onderzoek van bepaalde categoriën van misdrijven aangesteld. (cf. Reg. v. aenspraken voor den raad 1482—88. Stads-arch.) Het „wijzen" van het oordeel staat dus tegenover het „kennen" (het afleggen eener verklaring na een buitengerechtelijk onderzoek eener feitelijke quaestie) (cf. Inl. 286 Noot 5. II 14) en tegenover het „sliten" (het nemen eener beslissing over de rechtszaak door de schepenen in de schepenkamer); beide handelingen gingen aan het wijzen vooraf. „Recht wysen." Inl. 59, 231. „Oerdel wysen." Inl. 15 Noot 4. „Van iet wizen" = over eene zaak vonnissen. I 197. „Op iet wysen" = vonnissen op grond van iets. II 367. „Enen dat oerdel tegenwisen" = een vonnis in iemands nadeel vellen. II 283, 430. „Enen iet wisen" = in een vonnis tegen iemand zekere

bepaling maken (b.v. hem een termijn stellen). I 402. II 231. „Enen quijt ende los wysen" = iemand vrijspreken. II 357. „Enen ten eede wisen" = iemand veroordeelen den zuiveringseed te doen. II 326. „Enen in den besete wisen" = iemand bij vonnis het bezit eener zaak toewijzen. Inl. 286 Noot 5. „Enen in der penen, van live ter doot, uut der stadt wisen" = iemand tot geldboete, tot de doodstraf, tot ballingschap buiten de stad veroordeelen. Inl. 344. II 299. I 147. „Enen in den onrechten wisen" = iemand bij vonnis ongelijk geven. I 176. „Enen mitter clocken in iet wizen" = iemand bij klokluiding bevelen binnen zekere grenzen te blijven. I 381. „Alse recht wijst" = op de wijze in rechte gebruikelijk, zooals recht is. I 9, 15, 27. II 16, 340. „Alse der stat recht van Utrecht wijst" = volgens de rechtsgewoonten der stad Utrecht. II 28. — 2°. (iet). verwijzen. I 67. — 3°. (iet). aanwijzen. II 417.

wisheit (wysheyt). zekerheid. II 267, 272, 373.

wisinge. vonnis. I 241. II 99, 296, 330, 368.

wisse. „Enen wisse doen" = zekerheid stellen ten behoeve van iemand. I 227. II 132.

witachtich (wittaftich). 1°. wettig. „Wittaftighe scout" = wettige schuld. I 49. „Wittaftighe dochter" = wettige dochter. II 103. — 2°. geloofwaardig. „Wittaftighe lude, getuyge" = geloofwaardige personen, getuigen. Inl. 60. I 57. II 315. „Wittaftich bewijs" = geloofwaardig bewijs. II 85.

woeker. ongeoorloofde winst. I 228.

woekerie. het nemen van rente voor het leenen van geld. Inl. 227.

woekermeester. te Utrecht een ambtenaar belast met het toepassen der woekerkeuren en het terechtstellen der schuldigen (voor raad of oudermannen). (cf. Inl. 221, 258.) I 155, 337.

wonderlijc. „Wonderlike vergaderinge" = opzienbarende, oproerige bijeenkomst? I 263.

woon. „Stedige woen" = iemands hoofdverblijf. (= „hoechste weer.") I 342.

woonachtich. bewoner der stad die het burgerrecht mist. (= inwoenre. cf. Inl. 313.) Inl. 316 Noot 5. „Wonachtich siin" = wonen. II 51.

woort. „In den woerden staen" = het woord hebben, in eene vergadering het woord voeren. I 95. „In die woerden vallen" = in de rede vallen. II 325, 351. „Eens woerde houden, doen" = iemand in een rechtsgeding verdedigen, iemands advocaat zijn. I 190. II 286, 324.

wraken (iet). 1°. afkeuren. I 338. II 43, 296. — 2°. zich tegen iets verzetten. II 326.

ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS.

620277

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE OUDSTE RECHTEN DER STAD DORDRECHT

EN VAN HET

BALJUWSCHAP VAN ZUIDHOLLAND.

UITGEGEVEN

DOOR

MR. J. A. FRUIN.

EERSTE DEEL.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1882.

WERKEN DER VEREENIGING

TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 4.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1882.

Stoomdruk van J. VAN BOEKHOVEN te Utrecht.

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE OUDSTE RECHTEN DER STAD DORDRECHT

EN VAN HET

BALJUWSCHAP VAN ZUIDHOLLAND.

UITGEGEVEN

DOOR

Mr. J. A. FRUIN.

EERSTE DEEL.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1882.

VOORREDE.

Het werk, dat ik hierbij aan de belangstellenden in onze oude vaderlandsche rechtsgeschiedenis aanbied, werd reeds vóór zes jaren door mij toegezegd [1]). Het is echter een eenigszins ander werk geworden dan ik toen meende dat het worden zou; aan den eenen kant bevat het meer, aan den anderen kant minder dan ik in 1876 dacht te zullen geven.

Mijn oorspronkelijk plan omvatte uitsluitend de oude Keurboeken en Dingtalen der stad Dordrecht. Ik verkeerde namelijk aanvankelijk in de stellige meening, waarin door anderen werd gedeeld, dat er, behalve het Keurboek van 1401, hetwelk ik destijds naar het Handschrift, hetwelk men te Dordrecht voor het oudste houdt, in het licht gaf, nog meerdere soortgelijke Keurboeken op het archief dier stad zouden bewaard zijn gebleven; en tot de uitgave daarvan en van de middeleeuwsche Dingtalen, waarvan ik de belangrijkheid vermoedde, wilde ik mij bepalen. Bij nader onderzoek zag ik mij echter in deze verwachting bedrogen. Het Keurboek van 1401 is niet alleen het oudste, dat ons van Dordrecht is overgebleven, maar ook tevens het laatste dat de stad gehad heeft.

Dat er een ander aan voorafgegaan is, was bekend. Het staat met zoovele woorden te lezen in den brief der stedelijke regeering van 28 September 1401, die bij v. d. Wall is afgedrukt, en die ik, vóór het Keurboek van dat jaar, hierbeneden

---

1) In de inleiding op mijne uitgave van „het oudste Keurboek van Dordrecht" (N. Bijdr. v. Rechtsgeleerdh. en Wetgeving, N. R. Deel III (1876), bl. 186 volgg.)

heb overgenomen. Daarin toch wordt gezegd, dat „onse ouderen ende voersaten alrande koeren gheraemt hadden, gheordineert ende doen bescriven in een boec," maar dat dit langzamerhand „alsoe seer ghecancelleert, doerscrapt ende te niet ghedaen was," dat men er den weg niet meer in kon vinden. Juist daarom had men begrepen een nieuw Keurboek te moeten aanleggen: wij hebben, zegt de regeering, „die voersz. oude kueren besien, gheexamineert ende wel bedacht, ende hebben daer uutghetoghen alsulke goede kueren, ende vele anderen nuwe kueren daer mede toe gheordineert, na onsen besten wetentheyt, daer wi alle mede gheregeert ende bewaert moghen wesen van des si inhouden ende begripen; welke kueren, beyde oude ende nieuwe, wi hebben doen bescriven bi handen onser ghezworen clercken." Het Keurboek van 1401, dat op deze wijze is ontstaan, is dus niet anders dan eene nieuwe, herziene, vermeerderde en waarschijnlijk ook voor het eerst min of meer systematisch geordende, uitgaaf van een vroeger, ongelukkig niet meer bestaand, Keurboek, waarnaar in bijzondere keuren of brieven van de 14de eeuw nu en dan verwezen wordt.

De stedelijke regeering kondigde het nieuwe Keurboek af onder de volgende strafbepaling: „Ende opdat alsulc ghebrec ende letzel van cancelleren, doerscriven of toescriven, sonder onser alre consent voersz., of die bi tiden onse navolghers of in onse stede wesen sullen, voertmeer niet en ghescie, alsoet inden ouden koerboec dicwil ghesciet is, so sijn wi verdraghen ende hebben gheordineert ende ingheset tot enen ontsich ende tot eenre peyne: waert sake dat yemant waer tot enigher tijt, die sonder consent vanden rechter, burghemeysters, scepenen, raet, sonder den ouden rade, den achten, den ghemenen dekens ende sonder den ghemenen neringhen, die nu sijn of bi tiden wesen sullen, in onsen koerboec yet cancelleerde, uutplaemde of doerscreve in enigher wijs, die verboerde sijn lijf." Ofschoon wij met zekerheid weten, dat deze bedreiging het misdrijf, waartegen zij gericht was, niet geheel heeft kunnen keeren [1]), heeft men echter na dien tijd de noodzakelijkheid niet meer gevoeld een geheel nieuw Keurboek samen te stellen. Tot op 1570 althans, toen de costumen en usantiën der stad,

1) Zie de keur van 5 Juli 1455 (beneden, deel I bl. 123).

op bevel van den Hertog van Alva, in schrift gebracht en naar het Hof van Holland opgezonden werden [1]), bestond er te Dordrecht ongetwijfeld geene latere algemeene codificatie dan die van 1401. Wel zijn in 1411 de zoogenaamde Nieuwe Koren gemaakt en afgekondigd, maar wel verre van een nieuw wetboek te zijn, waren deze of bestemd om te gelden naast de „andere koren ende rechten in der stede kuerboeck bescreven," of wel, zooals de bepalingen omtrent de vredebraak, niet meer dan eene bevestiging, onder gestrenger strafbedreiging, van keuren, reeds in het bestaande Keurboek opgenomen.

Wat de Keurboeken betreft, heb ik mij dus in de tegenwoordige uitgaaf der oude Dortsche rechten moeten bepalen tot een verbeterden herdruk van het Keurboek van 1401. Toen ik dat in 1876 voor de eerste maal in het licht gaf, stond mij daarbij alleen het Handschrift ten dienst, dat ik toen in de inleiding beschreven heb. Met behulp van tal van andere Hss., die op het archief te Dordrecht en elders bewaard worden, zag ik mij thans in staat gesteld niet alleen den tekst te zuiveren van fouten, door den afschrijver van het eerstgenoemde Handschrift begaan, maar ook eene menigte meer of min belangrijke varianten daarop mede te deelen. Ik heb die in noten aan den voet der bladzijden opgenomen.

Ook aan bijzondere, op zichzelf staande keuren, is Dordrecht, naar het schijnt, niet zoo rijk geweest als ik verwacht had; althans er zijn ons betrekkelijk slechts weinige overgebleven. Voor zooveel zij van ouder dagteekening zijn dan 1401, kan dit niet bevreemden. De belangrijkste daarvan zijn natuurlijk in het Keurboek van dat jaar overgenomen. De stedelijke regeering verzekert dit uitdrukkelijk in den bovenvermelden brief — zij had — zegt zij — de nog bruikbare „goede kueren" uit de vroegere verzameling „uutghetogen" en in het nieuwe Keurboek ingelijfd. Maar ook zonder deze verzekering zou het ons uit den inhoud van dat Keurboek zelf blijken. Reeds bij de eerste uitgaaf daarvan wees ik hierop. De regeering, die in de meeste artikelen reeds is samengesteld uit rechter, schepenen, raad, oudraad, goede lieden van den achten en dekens,

1) Of deze costumen na dien tijd te Dordrecht kracht van wet hebben gehad, is onzeker : zie v. d. Wall II bl. 1329.

bestaat in andere nog slechts uit rechter, schepenen en raad. Deze laatste moeten dus minstens eene halve eeuw ouder zijn dan de overige. Ook de vergelijking van sommige bepalingen van het Keurboek met die van de enkele keuren, die ons uit de 14de eeuw zijn bewaard gebleven, leidt tot hetzelfde besluit. De bepaling van art. 180 [1]) b. v. is niet anders dan eene slechts weinig gewijzigde nieuwe redactie van de Keur van 25 Juli 1358. [2])

Na 1401 is het aantal keuren natuurlijk grooter, maar toch voor eene stad als Dordrecht niet bijzonder groot. En dat zij er veel meer gehad zou hebben dan ons zijn overgebleven, is, bij het groote aantal Handschriften, die op haar archief en elders bewaard worden, niet waarschijnlijk. Er mogen enkele van de oude keuren der stad verloren zijn gegaan, met vele kan dit onmogelijk het geval zijn geweest.

Wat er van zijn moge, juist om die betrekkelijke armoede der stad aan keuren, heb ik gemeend, alle, die ik kon opsporen, zooveel zij van algemeen en blijvend belang schenen te zijn, in mijne uitgaaf te moeten opnemen. De zoogenaamde gildekeuren, die in vrij grooten getale voorhanden zijn, ben ik, omdat zij niet de belangen der stad in het gemeen, maar alleen de bijzondere belangen van dezen of genen bepaalden tak van nijverheid of handel betreffen, meestal voorbijgaan. Alleen dan wanneer zij, behalve in de Gildeboeken, ook in de Keurboeken waren opgeteekend, en derhalve niet alleen voor het gild, waarvoor zij gegeven waren, maar rechtstreeks of zijdelings ook voor de stad in het algemeen van belang schijnen geacht te zijn, heb ik op dezen regel eene uitzondering gemaakt. Behalve de gildekeuren heb ik eindelijk ook dezulke, die, ofschoon voor de geheele burgerij gegeven, niet meer bevatten dan voorschriften van voorbijgaande politiezorg, of alleen de vernieuwing of bevestiging zijn van reeds vroeger afgekondigde bepalingen, bijna zonder uitzondering, uitgesloten. Alle mij bekende keuren, die niet tot een dezer beide opzettelijk voorbijgegane rubrieken behooren, heb ik daarentegen, in het eerste deel van mijn boek, doen afdrukken.

Ik ben hierbij zelfs verder gegaan dan ik aanvankelijk

---

1) Deel I bl. 60.
2) Deel I bl. 93.

voornemens was. Het was mijn eerste plan met de uitgave der keuren niet verder voort te gaan dan tot het einde der 15de eeuw; maar toen ik later bespeurde, dat er uit de 14de en 15de eeuwen veel minder keuren voorhanden waren dan ik gehoopt had, en dat van die der 16de eeuw nog verschillende, en daaronder zeer belangrijke, tot nog toe ongedrukt waren gebleven, ben ik op dit voornemen teruggekomen, en heb ik begrepen ook deze laatste in mijn plan te moeten opnemen. Naast het Keurboek van 1401 bevat dus de tegenwoordige uitgaaf al de mij bekende Dortsche keuren, die mij van algemeen belang schijnen te zijn, van de oudste tijden af tot op het einde der 16de eeuw. Natuurlijk echter heb ik het overbodig geacht die, welke reeds bij v. d. Wall of elders gedrukt waren, hier opnieuw op te nemen. Om zooveel mogelijk een volledig overzicht van de stedelijke wetgeving in haar geheel te geven, heb ik wel ook van elke dezer keuren in het bijzonder, op het jaar waartoe zij behoort, melding gemaakt, en het onderwerp, waarover zij loopt, kortelijk aangewezen, maar voor haar inhoud heb ik bijna altijd gemeend met eene verwijzing naar het werk, waarin zij te vinden is, te kunnen volstaan. Alleen wanneer ik een beteren of meer volledigen tekst kon geven, dan die er tot dusver van bekend was, of wanneer zij, als het ware, een geheel vormde met eene andere, voor het eerst door mij in het licht gegeven keur, heb ik mij hieraan niet gehouden.

Het stelsel, waarnaar ik de bijzondere keuren gerangschikt heb, is niet dan na lange aarzeling en na rijp beraad door mij gekozen. Ik behoef wel niet te zeggen, dat ik, zoo het mij mogelijk ware geweest, aan een ander stelsel de voorkeur zou hebben gegeven. Voor eene uitgaaf van rechtsbronnen is de chronologische rangschikking ongetwijfeld de beste. Ik was dan ook aanvankelijk van plan die te volgen, en de verschillende keuren, onverschillig of zij in de Keur- en Handvestboeken dan wel in de Klep- of Aktenboeken waren opgeteekend, naar de orde van den tijd, waarin zij uitgevaardigd zijn, op elkander te doen volgen. Maar ik stuitte in dit stelsel op twee zwarigheden, die het mij ten laatste deden opgeven. Onder het rangschikken rees de vraag bij mij op, of het wel boven alle bedenking was daarbij in het geheel geen acht te geven op het verschil tusschen de registers, waarin de keuren staan opgeteekend. Ik beken, dat ik vruch-

teloos zoek naar de motieven, waardoor zich de klerken onzer oudste steden lieten leiden, wanneer zij de eene keur in het zoogenaamde Keurboek der stad, de andere in het Klepboek inschreven. Misschien, niet onwaarschijnlijk zelfs, volgden zij daarbij hoegenaamd geen stelsel, en handelden zij slechts naar den inval van het oogenblik. Maar het tegendeel is toch ook mogelijk, en het verdient daarom, naar het mij voorkomt, ernstige overweging, of wij maar stoutweg mogen aannemen, dat het verschil tusschen Keurboek en Klepboek hier in het geheel niet in aanmerking komt. Misschien zou deze bedenking, hoe gewichtig zij mijzelf en anderen, die ik raadpleegde, ook toeschijnt, mij toch niet weerhouden hebben aan het stelsel van chronologische rangschikking de voorkeur te geven, indien het niet al spoedig mij gebleken was, dat ik het op de Dordsche keuren in geen geval consequent en onvoorwaardelijk kon toepassen. Bij een vrij groot aantal daarvan wordt namelijk het jaar harer uitvaardiging niet vermeld, en ook uit hare plaatsing in de Keurboeken is dit meestal met geen mogelijkheid op te maken. Op inwendige gronden vermoed ik dat zij meerendeels uit de 15de eeuw afkomstig zijn, maar hoe onzeker zulk een vermoeden is, blijkt uit hetgeen ik reeds nu omtrent een van haar, beneden in de Nalezing [1]), heb moeten schrijven.

Daar onder zulke omstandigheden de rangschikking der Dortsche keuren naar tijdsorde onvolledig en daarom van weinig nut zou zijn, heb ik gemeend beter te doen een ander plan van rangschikking te volgen. Welk plan dit is, valt terstond in het oog. De eerste plaats heb ik gegeven aan het Keurboek van 1401 en de daarmede in verband staande Nieuwe Keuren van 1411: het algemeene wetboek, hetwelk de grondslag is van verreweg de meeste der bijzondere keuren, die wij van de stad bezitten, schijnt aan deze laatste te moeten voorafgaan. Daarop volgen dan de bijzondere keuren, in den ruimsten zin des woords (met inbegrip dus van de costumen en vonnissen), voor zooveel die in de eigenlijke Keurboeken zijn ingeschreven: eerst die, waarvan het jaartal bekend is, chronologisch gerangschikt, en vervolgens die waarvan de tijd der afkondiging niet met zekerheid is te bepalen, zooveel mogelijk in de volgorde, waarin zij in de oudste en beste

1) Deel I bl. 352 1).

Handschriften worden aangetroffen. Ten slotte komen de keuren, die in de Klepboeken zijn opgeteekend, alle zonder onderscheid naar den tijd harer afkondiging.

Onmiddellijk achter de keuren der stad heb ik eene plaats gegeven aan haar oude Dingtaal. Tot mijn leedwezen is hetgeen ons daarvan is overgebleven niet zooveel als ik gewenscht en verwacht had, maar van de belangrijkheid dezer ons tot dusver grootendeels onbekende proces-formulieren heb ik mij, geloof ik, niet te veel voorgesteld.

Belangrijker echter nog, naar mijn gevoelen, en misschien zelfs wel het belangrijkste wat mijn boek bevat, is de reeks van stukken, die ik uit de Aktenboeken heb overgedrukt en die ruim de helft van het Tweede Deel vullen. Het is niet mogelijk in één woord of in weinige woorden al de zeer verschillende zaken samen te vatten, die, te Dordrecht, in de Aktenboeken werden opgeteekend. Men vindt er heel wat in, o. a. zelfs keuren en vonnissen, dat men niet op de gedachte zou zijn gekomen daar te zoeken en waarvan men niet begrijpt, waarom het niet veeleer in de Keur- of Klepboeken opgenomen is. Maar hoofdzakelijk toch waren deze boeken blijkbaar bestemd om een getrouw en volledig relaas te geven van de handelingen der Schepenkamer, en inzonderheid van de verklaringen door de belanghebbende partijen voor haar afgelegd, met het doel om zich daarvan een zeker en onbetwistbaar bewijs te verzekeren. Het Dortsche Aktenboek verschilt in den grond der zaak niet van het Kenningboek of het boek der Schepenkenningen, dat wij in andere plaatsen aantreffen. Wanneer men zich nu herinnert in hoe talloos vele soorten van zaken zulk een bewijs door schepenkennis voor partijen noodzakelijk of althans van het grootste belang was, dan kan men zich een denkbeeld vormen van den rijken inhoud der Dortsche Aktenboeken. Men heeft dan ook slechts de korte opschriften na te gaan, die ik boven elk stuk, dat ik daaruit mededeel, ten gemakke van den lezer geplaatst heb, om terstond te zien, dat zij gezamenlijk nagenoeg het geheele gebied van het middeleeuwsche privaatrecht omvatten. Van het poortrecht der stad, van het huwelijksrecht, zoowel wat de persoonlijke betrekking der echtgenooten tot elkander als wat hunne goederen betreft, van de verhouding tusschen ouders en kinderen, van de benoeming van voogden en curators, van eigendom, bezit en verjaring, van erfdienstbaarheden

en burenrecht, van pand, hypotheek en andere zakelijke rechten, van erfrecht en boedelscheiding, van verbintenissen, overeenkomsten en wijzen van schulddelging — kortom van nagenoeg alle instituten van het familie- en het vermogensrecht — vernemen wij hier de wetenswaardigste zaken. En dat alles wordt ons niet, zooals in de keuren, in abstracte en maar al te dikwerf slecht en onduidelijk geredigeerde rechtsregels voorgesteld, maar in concreto en aanschouwelijk afgebeeld, zooals het in het werkelijke leven voorkwam. Die met mij van gevoelen is dat zulk eene verzameling van rechtsgevallen voor het rechte verstand der keuren, waarmede zij in verband staan, van zeer groot belang is, zal er mij, naar ik vertrouw, geen verwijt van maken, dat ik, met uitbreiding van mijn oorspronkelijk plan, er betrekkelijk veel uit heb overgenomen.

Er alles, wat belangrijk is, uit overnemen kon ik natuurlijk niet. De Dortsche Aktenboeken, die thans nog in het Archief der stad bewaard worden, loopen van 1403 tot ongeveer 1530 en bevatten gezamenlijk meer dan 750 bladen of 1500 bladzijden in groot folio. Aan eene volledige uitgaaf daarvan valt dus niet te denken. Maar zij zou ook geen groot nut hebben, omdat uit den aard der zaak dezelfde rechtshandelingen, al betreffen zij ook telkens nieuwe personen, herhaaldelijk zoogoed als onveranderd terugkomen en ons dan natuurlijk bijna niets leeren wat wij niet reeds wisten. Ik heb mij om deze reden, evenals bij de Klepboeken, er toe bepaald en moeten bepalen, uit den rijken voorraad zoogoed mogelijk eene keuze, en nog zelfs eene beperkte keuze, te doen. Of ik doorgaans wel gekozen heb, staat niet te mijner beoordeeling. Die zelf de Dortsche Aktenboeken inziet, zal wellicht niet altijd begrijpen, waarom ik sommige stukken, die hij van minder belang acht, daaruit heb overgenomen, en andere, die hem nog merkwaardiger voorkomen, heb weggelaten. Waar de keus ruim is, kiest niet ieder hetzelfde, en ik heb, tot rechtvaardiging van de keus die ik deed, dan ook niets anders te zeggen dan dat ik daarbij van het beginsel ben uitgegaan om van de in de Aktenboeken medegedeelde gevallen altijd slechts één voorbeeld over te nemen, en dan natuurlijk dat, hetwelk mijzelf om de eene of andere reden het belangrijkst scheen. Wanneer ik een enkele maal aan dit beginsel ontrouw ben geworden en meer dan één voorbeeld van eene zelfde zaak gegeven heb, of zelfs wel eens iets heb opgenomen, dat, streng genomen, in eene verzameling van

keuren en rechten niet te huis behoort, dan is dit alleen geschied omdat ik door mijn boek ook het gebruik wenschte te vergemakkelijken van het voortreffelijke werk van v. d. Wall [1]), en daarom begrepen heb uit de Aktenboeken zooveel mogelijk ook die stukken te moeten overnemen, die hij aanhaalt zonder ze mede te deelen, of die tot de door hem medegedeelde in zoo rechtstreeksch verband staan, dat wij niet begrijpen waarom hij ze is voorbijgegaan.

Nog in een ander opzicht ben ik van mijn oorspronkelijk plan afgeweken. Te gelijk met de oudste keuren en rechten der stad Dordrecht heb ik het, bij nader inzien, wenschelijk geacht ook die van het Baljuwschap van Zuidholland in het licht te geven. Ik achtte dit wenschelijk, vooreerst om de nauwe betrekking die tusschen beide bestaat — het recht van Zuidholland toch — ik behoef het niet te herinneren, is het landrecht, waaruit het recht der stad werd aangevuld — maar ten anderen ook omdat hetgeen ons van de Zuidhollandsche rechten is overgebleven, niet genoeg is om — zooals ik aanvankelijk meende — een afzonderlijk deel van de werken onzer Vereeniging te vullen. Wat ik daarvan hier geef — en meer heb ik niet kunnen opsporen — is zelfs maar voor een klein gedeelte geheel nieuw. Behalve enkele keuren of vonnissen en een paar belangrijke dingtalen, was alles reeds voor jaren in de werken van van der Eyck [2]) en van Oudenhoven [3]) in het licht gegeven. Maar, zooals bekend is, naar zulk een bedorven en gebrekkigen tekst, dat eene nieuwe uitgave niet overbodig kan worden geacht. Ongelukkig echter is de tekst van het eenige Handschrift, dat mij bij de nieuwe uitgaaf van de meeste stukken, die in hunne werken voorkomen, ten dienste stond, maar weinig beter dan die van het Handschrift, hetwelk v. d. Eyck, die door v. Oudenhoven werd nageschreven, gebruikt heeft. Dat ik mij desniettegenstaande aan eene nieuwe uitgaaf waag, vindt zijn grond niet alleen in de omstandigheid, dat de tekst, dien ik geven kan, ofschoon dan

---

1) Handvesten, Privilegiën, Vrijheden, Voorregten en Costumen der stad Dordrecht. 3 deelen. Dordrecht. 1790.

2) Corte Beschrijvinghe, mitsgaders Handvesten, Privilegiën, Costumen ende Ordonnantiën van den lande van Zuyt-Holland. Dordrecht. 1628.

3) Out-Hollandt, nu Zuyt-Hollandt; vervangende een generale Beschrijvinge, mitsgaders de Privilegiën, Keuren, Hant-vesten, Costuymen, Herkomens, Observantien ende Gewijsdens van de voorsz. landen. Dordrecht. 1654.

weinig minder bedorven dan de zijne, natuurlijk niet altijd juist op dezelfde plaats bedorven is, en dat ik mij dientengevolge in staat zag enkele stukken, die in zijne uitgaaf onverstaanbaar zijn, geheel of gedeeltelijk te recht te brengen — maar bovendien ook in de overweging, dat zelfs een nieuwe herdruk naar zijn eigen Handschrift, maar met eene betere interpunctie en een oordeelkundiger afdeeling der zinnen, niet weinig kan bijdragen tot verklaring van veel, dat, ofschoon niet bedorven, toch, zooals hij het gedrukt heeft, bedorven schijnt.

Ten slotte een woord over de Handschriften, die ik gebruikt heb: in de eerste plaats bij de uitgaaf van de rechten der stad Dordrecht.

Op eene enkele uitzondering na worden die alle in het Archief der stad bewaard en zijn in den gedrukten Inventaris daarvan met voldoende nauwkeurigheid beschreven [1]). Voor de keuren en dingtalen zijn zij — de Klep- en Aktenboeken niet medegerekend — niet minder dan ruim 20 in getal [2]), die ik alle nauwkeurig doorgezien en met elkander vergeleken heb. Ik haal ze aan naar de rangnommers, die hun in den Inventaris gegeven zijn.

De vier eerste dier Keurboeken — zoo wil ik ze, ofschoon zij meerendeels ook, en vooral zelfs, Handvesten bevatten, kortheidshalve noemen — zijn ongetwijfeld de oudste die ons zijn overgebleven, en alle nog in de 15de eeuw geschreven. Of hun onderlinge ouderdom echter door de volgorde der nommers, waaronder zij op den Inventaris voorkomen, met juistheid wordt aangeduid, durf ik niet beslissen. N°. 4, dat aldaar tot het midden der 15de eeuw gebracht wordt, schijnt mij, zoowel op uitwendige als inwendige gronden, tot de alleroudste der mij bekende Hss. te behooren. Het heeft nog enkele perkamenten bladen, en is het eenige waarin altijd, zooals het behoort, *reeroof*, en niet, gelijk in al de overige, *zeeroof* geschreven wordt. Dat het daarom ouder is dan de overige

---

1) Inventaris van het Archief der gemeente Dordrecht, opgemaakt door Mr. P. van den Brandeler, Advocaat en Gemeente-Secretaris. Tweede gedeelte, eerste stuk. (Dordrecht 1866.) bl. 1—9.

2) Zie ook Smits en Schotel, Beschrijving der stad Dordrecht. Dordrecht 1844. I bl. XI en volgg.

durf ik echter evenmin verzekeren, als ik van deze laatste den respectieven ouderdom schatten durf. De tekst van het Keurboek van 1401 wijkt in n°. 2 niet onbelangrijk af van dien in n°. 1; de taal en redactie der keuren is hier en daar eenigszins verschillend, en, zooals men uit de aanteekeningen onder den tekst, dien ik gedrukt heb, zien kan, er komen een twintigtal artikelen, geheel of gedeeltelijk, niet in voor, die in n°. 1 worden gevonden. Daarentegen is n°. 1 weder het eenige Handschrift, waarin de keur n°. 125*a* *Vanden cupers ende vanden vatebynders* wordt aangetroffen. Kb. n°. 3 staat dichter bij n°. 1 dan bij n°. 2, maar verschilt weder in belangrijke opzichten ook van dit eerste. Ik zie geen kans uit iets van dit alles eenig gevolg te trekken. Noch in den vorm noch in den inhoud der vier Handschriften vind ik de geringste aanwijzing, waarop ik, ter bepaling van hunne onderlinge verhouding en van hun betrekkelijken ouderdom, met voldoende zekerheid of zelfs maar met waarschijnlijkheid, kan afgaan.

Onder deze omstandigheden heb ik geen reden gevonden om van de rangorde van den Inventaris, die het gezag van den Archivaris der stad, Mr. P. van den Brandeler, voor zich heeft, af te wijken, maar heb ik mij, bij al de stukken die ik beneden mededeel, indien zij, wat niet altijd het geval is, in meerdere Handschriften voorkomen, zooveel mogelijk gehouden aan den tekst van het Handschrift, dat, naar die rangorde, het oudere is. Bij voorkeur dus aan den tekst van n°. 1, die, zoo dan al misschien niet de alleroudste, toch zeer zeker een der oudste is, die wij voor het Keurboek van 1401 en vele der bijzondere keuren bezitten [1]); vervolgens aan dien van n°. 2, en zoo voort. Slechts daar waar een latere tekst in het oogvallend beter was dan een vroegere, ben ik hiervan afgeweken. Uit de aanteekeningen beneden elke keur geplaatst kan men gemakkelijk zien waar dit laatste het geval is geweest; in de opgave der Handschriften, waarin zij voorkomt, staat het Handschrift, hetwelk ik gevolgd ben, altijd vooraan.

Ik meende mij aan dit stelsel te geruster te kunnen houden, omdat ik overtuigd ben, dat, zelfs indien het later blijken mocht, dat de rangschikking der Handschriften op den Inven-

---

1) Zie mijne aanteekening op de keur van 23 October 1432 (deel I bl. 107 *a*)).

taris de juiste niet is, mijne uitgave daardoor niet veel in waarde verminderen zou. Indien mij toch niet alles bedriegt, is ons in geen der Handschriften, die wij bezitten, het oorspronkelijke Keurboek der stad, hetwelk in 1401 werd aangelegd, bewaard gebleven. De uitwendige zoowel als de inwendige vorm van al die Handschriften zonder onderscheid, de groote overeenkomst vooral tusschen het schrift van de oudere en de latere keuren en allerlei andere kleine aanwijzingen van verschillenden aard, maken het voor mij zoogoed als zeker, dat zij niet meer zijn dan kopieën van den oorspronkelijken tekst, die, misschien wel wegens het „cancelleeren, doerplamen ende bescriven", waarmede men, ondanks het gestrenge verbod van September 1401, was blijven voortgaan [1]), waarschijnlijk reeds in de 15de eeuw vernietigd is. En dat men destijds, bij het maken van zulke kopieën, zich niet met dezelfde angstvallige nauwkeurigheid, die wij thans in acht zouden nemen, aan het origineel placht te houden, is genoeg bekend. Het schijnt mij daarom niet van overgroot belang, of de tekst, dien ik geef, altijd naar de oudste dier kopieën genomen is; hij is in elk geval genomen naar een der oudste, en ik heb bovendien zorg gedragen de belangrijkste — dikwerf zelfs uit een juridisch oogpunt niet zeer belangrijke — varianten, in noten aan den voet der bladzijden, mede te deelen. Bij de uitgave van een rechtsboek, waarbij het zoogoed als alleen op den inhoud, en slechts weinig op den vorm, aankomt, acht ik dit voldoende.

Van de overige Handschriften, die op het Dortsche archief bewaard worden, en die, naar het schijnt, alle tot de 16de en 17de eeuw of tot nog later tijd behooren, heb ik, behalve natuurlijk voor de jongere keuren, die in de reeds vermelde teksten niet voorkomen, alleen tot vergelijking, bij verschil van lezing tusschen de oudere Handschriften, gebruik gemaakt. Zij zijn grootendeels niets dan min of meer getrouwe, slechts zelden letterlijke, kopieën van deze laatste, of van elkander [2]). Tot de belangrijkste behooren, naar mijn oordeel, de nommers 5, 6, 7, 8, 9, 12, 21, en vooral 13,

---

1) Zie de Keur van 5 Juli 1455 (deel I bl. 123).

2) Bij enkele is dit laatste zeer in het oog vallend. Zoo is b. v. het Hs. n°. 15 een zoo getrouwe kopie van n°. 8, dat zelfs beider paginatuur meestal dezelfde is.

hetwelk dan ook door Mathijs van Balen, den bekenden geschiedschrijver der stad, in een door hem voorin geschreven aanteekening, een der beste boeken genoemd wordt, die binnen Dordrecht aanwezig zijn.

Buiten het archief dier stad heb ik slechts één enkel Handschrift gevonden dat voor mij belang had. De twee, die op de Bibliotheek der Universiteit te Leiden bewaard worden, komen niet in aanmerking; het eene (Cod. Bibl. Pub. Lat. XVIII n°. 127 O.) is niets dan een zeer onvolledig (zoo ik mij niet bedrieg, door v. d. Schelling geschreven) Register op de privilegiën, handvesten, keuren enz. der stad; het andere (Cod. Bibl. Pub. Lat. XVIII n°. 12 B.) bevat eene bonte verzameling van handvesten en keuren, deels op Dordrecht, deels op Zuidholland betrekkelijk, waarschijnlijk naar meestal slechte kopieën in de 17de eeuw gemaakt. De Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage bezit onderscheidene Handschriften, die Dortsche keuren of handvesten inhouden, en daaronder twee (A. 32 en A. 33), waarin bepaaldelijk vele der hierbeneden gedrukte keuren worden aangetroffen. Het oudste daarvan (A. 32), is een in perkament gebonden foliant, 96 bladen groot, met zwarte letter — alleen de opschriften van afdeelingen en keuren zijn rood — waarschijnlijk nog in de 15de eeuw geschreven. Ik heb het hier en daar niet zonder vrucht geraadpleegd, en duid het aan door de letter A. Het andere (A. 33) insgelijks in folio doch zonder omslag, bevat 273 bladzijden, en bovendien nog, zoowel aan het begin als aan het eind van het boek, eenige onbeschreven bladen. Het is, naar het schijnt, uit de 18de eeuw afkomstig en niet meer dan eene over het geheel vrij goede kopie van ons reeds in oudere teksten bekende stukken. De enkele keeren dat ik het aanhaal, duid ik het aan door de letter B.

Meer Handschriften, dan de thans vermelde, heb ik voor de eigenlijke Keuren en Dingtalen niet kunnen opsporen. Verschillende andere, die, indien men op de oude catalogi van het Archief te Dordrecht mag afgaan, aldaar in vroeger tijd aanwezig waren [1]), zijn thans verdwenen. Ook die, welke v. d. Wall uit bijzondere bibliotheken ten gebruike heeft gehad,

---

1) Vg. ook v. d. Wall, Voorreden bl. 18 en volgg.

heb ik niet alle kunnen terugvinden. Sommige daarvan zijn thans het eigendom der stad; zoo valt het niet moeielijk in de Keurboeken n°. 4, 12 en 14, die in 1853 op de verkooping der boeken van wijlen den Heer Schouten zijn aangekocht, de Mss. te herkennen, die v. d. Wall pleegt aan te halen als Mss. respectievelijk van de Hh. Pompe van Meerdervoort, Karsseboom en Burgemeester Hoeufft. Ook nog van enkele andere, die hij gebruikt heeft, vermoed ik, dat zij door aankoop op diezelfde auctie in het bezit der stad zijn gekomen. Maar met de meeste is dit zeker het geval niet, o. a. niet met de belangrijke verzameling keuren en handvesten van Dordrecht en Zuidholland, die v. d. Wall ter leen heeft gehad van den Heer Mr. D. van Alphen, en die hij voor het oudste Handschrift houdt, hetwelk hij gebruikt heeft. Wie daarvan de tegenwoordige bezitter is, ben ik niet te weten kunnen komen. [1])

Wat de Klep- en Aktenboeken betreft, had ik niet tusschen verschillende Handschriften te kiezen. Voor zoover deze overgebleven zijn, zijn zij overgebleven in het oorspronkelijke exemplaar. Maar ongelukkig bezitten wij de Klepboeken slechts ten deele. De twee eerste deelen, die ik, in aansluiting aan den Inventaris [2]), aanduid door de nommers 1 en 3, loopen geregeld door van 1383 tot 1474; vandaar tot op 1579 hebben wij nog slechts twee deelen, bevattende de jaren 1484 tot 1487 (n°. 4) en 1509 en 1510 (n°. 5). [3]) Na 1579 zijn zij nagenoeg compleet tot op 1 September 1811. Ten tijde van Balen schijnen de Klepboeken nog in hun geheel voorhanden te zijn geweest, maar toen van de Wall zijn boek schreef, ontbrak er nog meer dan thans. Hijzelf heeft een der latere deelen, (waarschijnlijk n°. 4, dat echter eerst in 1853 weder in het bezit der stad is gekomen) op eene publiekte auctie gekocht. [4]) Voor zoover zij thans tusschen 1383 en 1510 compleet zijn, heb ik eruit overgedrukt wat mij het belangrijkst scheen.

1) Onder het afdrukken zie ik uit de dagbladen, dat in de verzameling van op de stad Dordrecht betrekkelijke stukken en registers, die de Heer J. A. Smits van Nieuwerkerk aan haar archief, onder zekere voorwaarden, wil afstaan, zich ook Privilegiën en Keurboeken bevinden. Het was voor mij te laat om daarvan inzage te verzoeken.

2) T. a. p. bl. 13 en 14.

3) Invent. t. a. p. bl. 14.

4) Zie zijne Voorreden bl. 21 en 19.

Het Aktenboek, dat in de oude stukken der stad gewoonlijk als der stede Register wordt aangeduid, schijnt eerst in 1403, dus kort na de invoering van het nieuwe Keurboek, te zijn aangelegd. Van dat jaar af tot op 1532 is het geheel compleet aanwezig; na dien tijd schijnt het niet te zijn voortgezet. Het bestaat uit drie deelen, die ik, op het voorbeeld van den Inventaris [1]), aanhaal als Aktenb. n°. 2 I, n°. 2 II en n°. 2 III.

Bij de uitgaaf der rechten van Zuidholland, voor zooveel die tot dusver niet gedrukt waren, heb ik dezelfde Handschriften gebruikt als bij de uitgave der Dortsche rechten; bijna zonder uitzondering toch bevatten de Keurboeken der stad ook tevens keuren en dingtalen van het Baljuwschap. Natuurlijk heb ik bij de keus van den tekst hier hetzelfde stelsel gevolgd, dat ik boven heb blootgelegd. Voor de uitgaaf van de meeste der keuren en dingtalen, die reeds door van der Eyck en van Oudenhoven gedrukt zijn, stond mij, daarentegen, gelijk ik reeds gezegd heb, slechts één enkel gebrekkig Handschrift ten dienste, dat, als n°. 26, op den Inventaris [2]) onder de Dortsche Keurboeken beschreven is. Vruchteloos heb ik mij moeite gegeven om nog een ander op te sporen; noch te Dordrecht noch elders is het mij gelukt er een te vinden. Waaraan dit moet worden toegeschreven, weet ik niet te verklaren. Al mag de gissing van v. d. Wall [3]) ook juist zijn, dat de bedoelde keuren, waarin herhaaldelijk van de Coninckliicke Majesteyt gewag wordt gemaakt, eerst, ofschoon zij als costumen meerendeels ongetwijfeld veel ouder zijn, ten tijde van Karel V in schrift zijn gebracht, dan blijft het toch vreemd, dat zij in geen der jongere Dortsche Keurboeken, uit de 16de of 17de eeuw afkomstig, zijn opgeteekend. Ook het Handschrift, dat v. d. Eyck gebruikt heeft, is, naar het schijnt, voor het oogenblik verloren. Het moet toch, naar mijn oordeel, een ander geweest zijn, dan het nu te Dordrecht voorhandene, n°. 26, dat aan mijne uitgaaf ten grondslag ligt. Er is tusschen beiden genoeg overeenkomst om het zeker te

---

1) T. a. p. bl. 12 en 13.
2) T. a. p. bl. 8.
3) I bl. 201.

achten, dat zij naar eenzelfden tekst zijn afgeschreven, maar toch ook te veel verschil — niet alleen in de spelling — om aan te nemen, dat dit alleen aan de onnauwkeurigheid van v. d. Eyck zou moeten geweten worden.

Het Dortsche Handschrift, dat dus thans het eenige is, is in klein 4^0, met eene duidelijke hand, voor of in het jaar 1578 geschreven, naar het schijnt door Adriaen Jansz., Secretaris van Brandtwijck en Gijbelandt, wiens handteekening op de laatste bladzijde voorkomt. Behalve de door mij eruit overgenomen keuren van Zuidholland, bevat het nog de Handvest van 1303 en de in 1571, op bevel van den Hertog van Alva, ten Hove opgezonden costumen. Uit de omstandigheid dat onder deze laatste en nog een ander stuk in het Handschrift geschreven staat, dat zij geëxtraheerd zijn uit het „Registre vanden advysen ende ordonnantien gegeven ende geconcipieert by Bailiu ende mannen van Suydthollant," gehouden bij Willem Joosten, „secretaris vander hooger vierschaer van Zuydtholland", heeft Mr. van den Brandeler [1]) afgeleid, dat alles wat dit Handschrift inhoudt, dus ook de verzameling keuren, uit het bedoelde register getrokken is. Ik twijfel of dit juist is, maar de zaak is van weinig belang, daar er toch omtrent het Register van Joosten noch te Dordrecht noch elders iets bekend is.

Onder den tekst, heb ik in mijne uitgaaf telkens aangewezen, waar de verschillende keuren bij v. d. Eyck (E.) en v. Oudenhoven (O.) te vinden zijn, en tevens de in hunne uitgaven voorkomende varianten, voor zooveel zij eenig belang hadden, medegedeeld.

Er blijft mij thans nog alleen over dank te brengen aan allen, die mij bij de samenstelling van mijn boek hunne hooggewaardeerde hulp hebben verleend. Niemand heeft daarop meer recht dan het gemeentebestuur van Dordrecht, dat mij de in zijn archief voorhanden registers en verdere handschriften met de meest onbekrompen welwillendheid ten gebruike heeft afgestaan en daardoor de uitgave van deze, naar ik mij vlei voor onze oude rechtsgeschiedenis niet onbelangrijke, verzameling mogelijk heeft gemaakt. Van de vele anderen, dien ik

1) Invent. t. a. p.

dank schuldig ben, noem ik hier alleen nog den Heer Archivaris der stad Mr. P. van den Brandeler, die, ofschoon niet meer te Dordrecht gevestigd, toch beter dan iemand in staat was mij omtrent verschillende zaken in te lichten, en zich daartoe altijd met heusche voorkomendheid bereid toonde, en mijn vriend Mr. H. W. Fangman, die gewoonlijk de tusschenpersoon was tusschen het gemeentebestuur en mij, en dien, thans zoomin als ooit, eenige moeite te veel was om mij behulpzaam te zijn.

UTRECHT, 25 Juli 1882.

HET KEURBOEK VAN 1401.

Keur en overdracht van Schout, Burgemeesteren, Schepenen, Raad, Oudraad, Achten, Dekens en gemeene Neringen, tot het maken van een nieuw Keurboek.
28 *September* 1401.

Wy rechter, burghemeysters, scepenen ende raet, met den ouden rade, met den achten, met den ghemenen dekens ende metgaders den ghemenen neringhen vander stede van Dordrecht, doen cont allen luden: want alle goede steden ende hore luden soeveel te bet ende te zekerlic in goeden vreden, welvaren ende in groeten eren bliven, wanneer si mit reden ende met ordinanci van goeden recht beleyt ende daermede eenpaerlic ende eendrachtelic gheregeert worden, ingheset altoes die reden ende dat recht te love ende ter bescermenesse der goeder menschen ende tot der vrese ende wraec der quadyen. Daerom onse ouderen ende voersaten alrande koeren gheraemt hadden, gheordineert ende doen bescriven, welke scrift ende die boec, daer si in bescreven waren, alsoe seer ghecancelleert, doerscrapt ende te niet ghedaen was, buten onser alre consent ende wille; waerbi wi alle ende die ghemeen voersz. stede soe wel daermede niet bewaert en waren, als goede steden ende luden betaemt ende toebehoert. Waerbi wi met ghemenen rade van ons allen ende biden ghemenen neringhen voersz., om der voersz. stede welvaren, ere ende vrede, hebben die voersz. oude kueren besien, gheexamineert ende wel bedacht, ende hebben daer uutghetoghen alsulke goede kueren, ende vele anderen nuwe kueren daer mede toe gheordineert, na onsen besten wetentheyt, daer wi alle

mede gheregeert ende bewaert moghen wesen van des si inhouden ende begripen; welke kueren, beyde oude ende nyeuwe, wi hebben doen bescriven bi hande onser ghezworen clercken. Ende opdat alsulc ghebrec ende letzel van cancelleren, doerscriven of toescriven, sonder onser alre consent voersz., of die bi tiden onse navolghers of in onse stede wesen sullen, voertmeer niet en ghescie, alsoet inden ouden koerboec dicwil ghesciet is, so sijn wi verdraghen ende hebben gheordineert ende ingheset tot enen ontsich ende tot eenre peyne: waert zake dat yement waer tot enigher tijt, die sonder consent vanden rechter, burghemeysters, scepenen, raet, sonder den ouden rade, den achten, den ghemenen dekens ende sonder den ghemenen neringhen, die nu sijn of bi tiden wesen sullen, in onsen koerboec yet cancelleerde, uutplaemde of doerscreve in enigher wijs, die verboerde sijn lijf. Voert, want wi vinner menen ende willen tot alre tijt der voersz. stede orbaer te vorderen ende te meren, na dat onse Here God ons ende onsen sinnen ingheven sal, soe sijn wi mede verdraghen: waert zake dat tot enigher tijt in onsen voersz. nuwen koerboec yet te verbeteren, te verclaren of enighe nuwe kuer, om der ghemeenre stede orbaer, te ordineren waer, dat soutmen verbeteren, verclaren, vernuwen biden rechter, burghemeysters, scepenen ende raet, biden ouden rade, biden achten, biden dekens ende biden ghemenen neringhen, die nu sijn of bi tiden wesen sullen. Ende want wi onsen voersz. koerboec, ende alle die koeren, die hi begrijpt ende inhout of namaels daertoe gheordineert moghen worden, in alre manieren, alst voersz. is, in raec ende in eren ghehouden willen hebben tot ewighen daghen, soe sijn wi mede verdraghen ende hebben gheordineert ende ingheset: waert zake dat yement waer, die van enighe kuer, die die voersz. koerboec inhout of begrijpt, anders wijsde dan hi inhout ende begrijpt, die verboerde sijn lijf, opdat die kuer roerde, ende alle dinghen sonder arch ende list. In orconde desen brieve met der voersz. stede zeghel uuthangende bezeghelt. Ghegheven int jaer ons Heren M. vierhondert ende een, op Sinte Michiels avont archangeli.

(Naar den oorspronkelijken perkamenten brief, berustende onder de archieven van het schoenmakersgild, uitgegeven door VAN DE WALL I bl. 378.)

HIER BHEGINT DAT KUERBOECK. [1]

1. *Van vredebraeck.*

Inden eersten, so wie eenen vrede voer scepenen ghegheven heeft mitter hant ende hi dien vrede breect, heeft zijn lijf verbuert, worde hijs betuucht mit goeden wittachtighen luden, dat schepenen denct dat hi claerlic [2] betuycht is ende dattet van dien twist roerde. So wie aldusdanighen vrede brake ende daermede ontruymde, die ware ewelic balling inder baeliuusscep van Zuuthollant, dieghene [3] die den twist eerst beghint; ende dieghene die weder steket of slaet, die sal ghelden zijn boeten, als die scepenen claerlic verstaen connen dat hi verbuert heeft. Ende waert dat yement met alsulken vredebraec, als voorscreven staet [4], eenen anderen oflivich maecte ende daerof zoende, die zoude nochtans nadier zoenen ballinc slants bliven.

2. *Van vredebraeck.*

Item so wie eenen vrede brake, die zijn maech of zijn zwagher ten eersten lede of darenbinnen ghegheven had voor scepenen, die verbuerde LX pont Hollants, worde hijs betuucht met goeden wittachtighen luden, dat scepenen denct dat hi om die dinc [5], daer den vrede of ghenomen was, binnen

---

1) Kb. nº. 2. *Hier beghint dat Koerboeck ende spreect eerst vanden vredebraeck.* Onder deze rubriek volgen dan de keuren 1—3. In Kb. nº. 4 volgen, onder de rubriek *Eerst van vredebraeck*, de keuren 1—23.

2) Kb. nº. 3. wel.

3) Kb. nº. 4. dats dieghene.

4) In Kb. nº. 2 ontbreken de woorden: als voorscreven staet.

5) Kb. nº. 2. sake.

dien vrede ghevochten heeft, ende daertoe vijf jaer die poort op zijn rechterhant, quame hi eer weder in; ende nochtans moet hi zynen tijt uut wezen, ende darenteinden niet in te comen, hi en heeft ghenoech ghedaen den heer ende der stede van zinen boeten, op zijn rechterhant; ende wouden yement verborghen, die en zoude mitten man niet moghen betalen. Ende waert dat yemant met desen voorsz. vredebraeck eenen anderen oflivich maecte ende daerof zoende, die en zoude [1]) nadier zoenen indie stede niet comen, hi en had zine jaren uut gheweest ende zijn boeten betaelt als voorsz. is.

3. *Van vredebraeck.*

Item so wie eenen vrede brake of dede breken, dien hi zelver mitter hant voor poorters ghegheven heeft, die verbuert zijn rechterhant of XL pont, ende daertoe eweliken die poort, op zijn ander hant, quame hi eer weder in. Ende so wie myede name of gave, om eenighen man over vrede of buten vrede [2]) te misdoen, die verbuerde zijn lijf, also varre als scepenen dat claerlic bevynden konden. Ende waert dattie rechter hierof yement vinge, dien man en sal niement moghen verborghen dan een poorter, die daertoe ghegoet is, optie boete voorsz. Ende wie dat den man verborght, die sal voor die voorsz. boete ghehouden wesen, ende mitten man en sal hi niet moghen betalen den heer noch der stede. Ende waert dat yement met desen voorsz. vredebraeck eenen anderen oflivich maecte ende daerof zoende, die zoude nochtans ballinc tslans bliven als vorsz. is.

4. *Van vrede te gheven.* [3])

Item so wie indie kercke ontruymde, omdat hi gheenen vrede en zoude [4]) geven, ende daer gheenen vrede en gave, die en zoude gheenen vrede te baten comen, ende hi zoude verbueren viervoudighe boeten. Ende ware yement van zinen magen, daer dien vrede aen ghevest worde, daer souden alle

1) Kb. n°. 2. en soude nochtans. Zoo ook Kb. n°. 4.
2) De woorden „of buten vrede" ontbreken in Kb. n°. 5.
3) Kb. n°. 2. *Wie ontruymde opt ghewyede.* Onder deze rubriek volgen 4 en 5.
4) Kb. n°. 4. woude. Zoo ook Kb. n°. 5, 7.

zinen maghen mede bevreedt wesen, ende hi zoude daer buten staen.

5. *Van vredebraeck.*

Item ware eenich vremdt man, poorter of ghast, die maech noch zwagher en ware, ende vochte om eenich dinck, daer vrede of ghenomen waer voor scepenen, ende daerof betuucht worde met goeden wittachtighen [1]) luden, dat scepenen clerliken denct betuucht te wezen of claerlic bevynden conden dat [2]) hijt dede bi voorrade [3]) of dat hijt wel wist datter vrede of ghenomen waer, die verbuerde XL pont ende drie jaer die poort, op zijn rechterhant, quame hi eer weder in; ende nochtans moet hi zinen tijt uut wezen, ende darenteinden niet weder in te comen, hi en heeft voldaen den heer ende der stede, op zijn rechterhant. Ende waert dattie rechter yment van desen voorsz. twee punten vinge, dien man en sal niement moghen verborghen dan een poorter, die daertoe ghegoer is, ende dat optie boete voorsz. Ende wie dat den man verborght, die sal voor die boeten ghehouden wezen, ende metten man en sal hi niet moghen betalen den heer noch der stede.

6. *Van vrede te nemen.* [4])

Item so waer die rechter quame mit scepenen om eenen vrede [5]), of eenich man, die vrede nemen mach, quame mit scepenen, ende dieghenen, daermen den vrede aen nemen zoude, al willens hem dan voorghinge, also dattet den schepenen ende die daer medeghingen [6]) kenlic waer, die verbuerde III pont ende een jaer die poort, op zijn rechterhant. [7])

7. *Van over vrede te vechten.*

Item ware eenich vremdt man, poorter of gast, die maech

1) De latere teksten hebben: waerachtigen.

2) Kb. n°. 4, 7, 13 hebben, in plaats van „bevynden", „beproeven"; Kb. n°. 2. dat scepenen dunct dat hi wel ende claerlic betuucht is ende dat, *enz.*

3) In Kb. n°. 2 ontbreekt „bi voorrade."

4) Kb. n°. 2. *Vanden rechter ende vanden scepenen eenen vrede te nemen of die vrede nemen moghen.* Bevat 6 en 7.

5) Kb. n°. 2. om eenen vrede te nemen.

6) Kb. n°. 2. den scepenen dier mede ghinghen. Zoo ook Kb. n°, 3, 13, A en meer teksten.

7) In Kb. n°. 3 ontbreken de drie laatste woorden.

noch zwagher en waer, ende vochte om eenich dinck, daer vrede of ghenomen waer voor poorteren, ende des voor scepenen wel [1]) betuucht worde, of dat scepenen claerlic bevynden [2]) konden dat hijt wetende of bi voorraedt dede, die verbuerde zijn rechter hant of XL pont ende drie jaer die poort, opdattet vanden selven twist roerde, niet [3]) in te comen, hi en heeft tsheren ghemoede ende der stede, ghelijc dat inder naester koren voorscreven is. [4])

8. *Van ghewelt.* [5])

Item so wie den anderen ontsettede uut zijnre ghewelt met verboden wapen, opdat hi aenden anderen niet en quame binnen den vrede, die verbuerde XX pont ende een jaer die poort, mer waert dat hy en raecte of huustotinge op hem dede binnen den vrede, so verbuerde hi XL pont ende drie jaer die poort, op zijn hant [6]), also alst inder ander koren voorsz. is, ende niet in te comen, hi en heeft des heren ghemoede [7]) ende der stede.

9. *Van vrede te nemen.*

Item so waer een quame, die vrede nemen mach, met tween poorters, om eenen vrede, ende dieghene [8]), daermen den vrede aen nemen zoude, hem voorghinghe al willens, dattet [9]) denghenen kenlic waer die daer medeghingen, die verbuerde III pont ende een half jaer die poort, op zijn rechterhant.

10. *So wie enen vrede wederseide.* [10])

Item so waer dat schepenen of raedt of anders [11]) goede luden, die daertoe gheset zijn datsi vrede nemen moghen,

1) Kb. n°. 3. vol. Zoo ook Kb. n°. 4, 13, A.
2) Kb. n°. 4. vinden. Zoo ook Kb. n°. 13.
3) Kb. n°. 2. niet weder.
4) In Kb. n°. 2 volgt hierachter nog: sonder arghelist.
5) Kb. n°. 2. *Wie den anderen ontsettede uut sijnre ghewelt.* Bevat 8 en 9. In sommige teksten gaat deze keur vooraf aan 7.
6) Kb. n°. 3. rechterhant.
7) Kb. n°. 6. moede. Zoo, hier en elders, meer teksten, o. a. ook Kb. n°. 12.
8) Kb. n°. 2. ende dieghene ende denghenen.
9) Kb. n°. 4. ende dat.
10) Kb. n°. 2. *Noch van vrede te nemen.* Bevat 10 en 11.
11) Kb. n°. 2, 4, 13, A. anders die; Kb. n°. 11. andere.

ende [1]) quamen om eenen vrede, so wie dien vrede wederseide, die verbuerde XX pont, ende dien versweghe X pont, ende diese versprake X pont, ende diese sloeghe XX pont, ende drie jaer die poort, op zijn rechterhant, ende niet in te comen, hi en heeft zijn boeten al [2]) betaelt, ende die daer ghesleghen was ghebetert by scepenen. [3])

11. *Van vrede te nemen.*

Item so waer eenen vrede genomen wordt tusschen eenighen personen van kyven of van twist, of van wat zaken dattet ware, dien vrede zoude bliven staen, alle zijn daghen uut, van dien daghe, dat hi ghenomen waer, ses weken uut ende den lesten dach al, in allen manieren dat hij ghenomen waer. [4]) Ende waert dat yement ghequetst of ghewondt ware in eenighen twist, ende daer eenen vrede of ghenomen worde [5]), ende die mensch bi ongheval daerna storve, dien vrede zoude bliven staen al zijnen tijt uut, van dien daghe dat hi ghenomen ware, als in beschermenissen vanden onnoselen maghen, in alder manieren ende op alsulke boete als dien vrede ghenomen is.

12. *Van vredebrieven.* [6])

Item so waer dat eenen vrede ghenomen wordt, so zullen dieghene, daermen den vrede aen neemt, aen beiden zyden vredebrieven doen scriven ende die overleveren binnen den dorden dage na dattie vrede ghenomen is [7]), ende daerin ghescreven den vredenemer ende den dach vanden vrede ende die orconden, die daer bi tyden bi zijn; ende so wie des niet en dede, die verbuerde III pont, den heer, die stede ende die vredenemers [8]) elcx een dordendeel.

---

1) In sommige HSS. ontbreekt „ende", o. a. in Kb. nº. 4 en nº. 13.
2) Kb. nº. 3. wel. Zoo ook Kb. nº. 11. In Kb. A. ontbreekt het woord.
3) Kb. nº. 2. tot scepenen goetdencken.
4) In Kb. nº. 2 ontbreekt: ses weken — ghenomen waer. Zoo ook in Kb. nº. 11.
5) Kb. nº. 2. twist daer vrede of ghenomen waer.
6) Kb. nº. 2. *Vredebrieven te doen maken.*
7) In Kb. nº. 4, 13, A. is hier bijgevoegd: dengenen die den vrede neemt.
8) Kb. nº. 2. den vredenemer. Zoo ook Kb. nº. 3, 4, 11, A.

13. *Alle maniere van vrede.* [1])

Item alle zaken, die in vrede ghecomen zijn of comen zullen, in wat manieren dattie vrede ghenomen zijn of ghenomen zullen worden, die zullen staen tot beloken Paesschen toe naestcomende, ende dien dach al, sonder arch ende list, inder selver [2]) manieren dattie vrede ghenomen zijn, uutgheset die een vremdt man teghens den anderen, of een poorter teghens eenen vremden man, dat [3]) in desen vrede niet en roert, of van dootslaghen, dat salmen bevreden ende bewaren [4]) telken zes weken, als haercomen is. Ende desen vrede pleechtmen desghelijcx voort te verniewen tot sinte Baven daghe toe, in allen manieren als voorsz. is; ende so wie dusdanighen vrede brake, so waer dattet waer, men zout hierbinnen berechten, alsoft hier binnen gheschiet waer.

14. *Van ballingen ende vander wissel.*

Item salmen ter selver tijt mede waerschuwen alle ballingen uut anderen steden van quaden feyten [5]), also die kore hierna inhout. *a*) Oeck mede [6]) so salmen op die selvent tijt kondighen, so wie dat eenich ghelt in wisselen leit, dat is op zijns selvers aventuer, want die stede wils onbelast bliven. *b*)

15. *Van twiste.* [7])

Item waert dat eenich twist binnen Dordrecht gheviel, ende scepenen ende raet dochten, datter meer pinen ende onlust of comen mocht, die luden soudemen aen beiden zyden biden rechter, scepenen ende raedt te ghisel doen [8]) leggen op husen binnen der stede, tot haren wederseggen. Ende worde

1) Kb. n°. 2. *Van allen manieren van vrede te nemen.* Bevat 13 en 14.
2) Kb. n°. 2. in alder. Zoo ook Kb n°. 4.
3) Kb. n°. 2. ende dat.
4) Kb. n°. 4. vervreden ende verwaren.
5) Kb. n°. 2. die uut anderen steden van quaden fayten ghebannen syn.
6) In Kb. n°. 2 is dit eene op zichzelf staande keur: Item optie selve tyt salmen mede condighen, wie ghelt in die wissel leit, *ens.* In Kb. n°. 5 en A. evenzoo. In plaats van „condighen" staat in Kb. n°. 5: „verscuwen ende condighen." In Kb. n°. 11 gaat de tweede keur aan de eerste vooraf.
7) Kb. n°. 2. *Van twist te ghisel te legghen.*
8) In Kb. n°. 2 ontbreekt: doen.

a) Zie beneden n°. 34.
b) Vg. v. d. Wall I bl. 153.

aldus yement te ghisel gheleit ende hi beteringe begheerde, bi scepenen ende raedt beteringe te gheven, had hi misdaen, of beteringhe te nemen, waer hem misdaen, ende [1]) dat zoude hi versekeren mit goeder borchtochten, dat scepenen docht dattet wel versekert waer. [2]) Ende ware yement, die aldus te ghisel niet en ghing leggen, alst hem gheboden worde [3]), of dat hy uter ghiselschap ghinge, sonder oerlof van scepenen [4]), die verbuerde LX pont, ten ware oft hogher droeghe, ende dat also dicke als hi daerof beleidt worde [5]). Ende so wanneer datmen aldusdanighe zaken verborght heeft aen beiden zyden, so zullen scepenen ende raet haer zeggen einden ende uten binnen den eersten XIIII daghen daerna, zeggen ende scheiden [6]), ten ware of zijt kenlic mochten bewisen, datment bi nootsaken langer most vertrecken.

16. *Schepenen ende raets zeggen.* [7]).

Item ware yement, die op schepenen ende raets zeggen yet ghebleven [8]) waer, ende haer zeggen niet en hilde, van wat zaken dattet waer, die verbuerde een boete van LX ponden. — Ende so wie yement in een huus jaechde ende dan hem inden huse navolchde ende vechter op hem ware, of in zijn schip, die verbuerde een boete van X ponden. [9])

17. *Vangenisse vanden live.* [10])

Item so wanneer die rechter binnen der vriheit van Dordrecht yement vinge van zinen live of van wat zaken dattet ware,

1) In Kb. n°. 4, 6 en sommige latere teksten ontbreken de woorden: of beteringhe te nemen, waer hem misdaen, ende. In Kb. n°. 6 evenzoo tot aan: misdaen. In andere teksten ontbreekt alleen: ende.

2) In Kb. n°. 2 volgt achter: „versekert waer" nog: haer segghen te houden, dan mach hi uter ghiselschap gaen, ende anders niet. Zoo ook in Kb. n°. 3, 4, 5, 7, 11, 13 en A.

3) Kb. n°. 2. als vorsz. staet ende hem gheboden waer.

4) Kb. n°. 2. ten waer bi scepenen. Zoo ook Kb. n°. 3, 4, 7, 13.

5) Kb. n°. 2. also dicke alsment bevonde.

6) Kb. n°. 2, 3, A. so zullen scepenen ende raet haer segghen binnen den eersten XIIII daghen daerna segghen (Kb. n°. 3. uten), ende die saken scheiden, *enz.* Zoo ook Kb. n°. 8, 4, 9, 11, 13. Kb. n°. 5 en 7. so sullen scepenen ende raet haer goetduncken segghen binnen den eersten veertien dage daernae, segghen ende sceiden.

7) Kb. n°. 2. *Wie an scepenen ende raets segghen yet ghebleven is.*

8) Kb. n°. 3. anghebleven. In Kb. n°. 4 gebleven (zonder „yet").

9) De tweede zinsnede van deze keur komt in Kb. n°. 2, als eene afzonderlijke keur, voor, achter 17: *Wie den anderen in sijn huus jaeght.* Item worde yemant in een huus ghejaghet, ende so wie hem inden huse navolghede, *enz.* Zoo ook in Kb. n°. 3, 4, 5, 9, 11, 13, A.

10) Kb. n°. 2. *Wie binnen Dordrecht ghevanghen wort van sinen live.*

ten ware of yement in openbaren ondaden mitter hant begrepen worde, daer die doode teghenswoordich waer, of van quaden feyten, als van moort [1]), moortbrant, dieft, reeroof [2]) ende poytierschap, dien mensch mach een gheerft poorter in Dordrecht verborghen te recht te brengen van alre biticht [3]), sonder van den voorsz. punten, op I pont Hollants jaerrente, in erve ghelegen [4]), also alst rechte haercomen is, opdat schepenen kenlic zy, dat hi die renten daerin heeft [5]), zonder arch ende list.

18. *Twist van lantluden.* [6])

Item waert dat eenighe lantluden van buten binnen Dordrecht vochten, die zouden ghehouden bliven mitten rechter, ter tijt toe datsi daerof beteringe [7]) ghedaen hadden, of zekere borchtochte bi scepenen te beteren. Ende waert dat enige lantluden van twist ontruymden, so wie des verwonnen worde, die verbuerde XX pont, ten ware oftie boeten hogher liepen.

19 *Tot eenen twist te lopen.*

Item scepenen ende raedt, achte, dekens ende dieghene [8]) die vrede moghen nemen, ende een yeghelic ghildebroeder die moghen lopen tot enen twist of tot eenen anderen onraet [9]) mit haren harnasch, om dien twist te bevellen ende te benemen [10]), sonder verbueren, opdatsi selver gheen misdaet en doen.

20. *Vanden dingedach.* [11])

Item so wie twist maecte opten dingedach, als die baeliu mit des heren [12]) mannen hierbinnen pleecht te dingen, die

1) Kb. nº. 2. als van craft, moert. *enz.* Zoo ook Kb. nº. 5, 7, 11, 13, A.
2) Alle HSS., behalve Kb. nº. 4, hebben: zeeroof.
3) Kb. nº. 2. betichtinghe; Kb. nº. 6, 7, 8, 13. „alre" of „alrehanden" beticht.
4) De woorden „in erve ghelegen" ontbreken in Kb. nº. 3.
5) Kb. nº. 3. die renten in dat erve heefft leggende binnen Dordrecht.
6) Kb. nº. 2. *Als lantluden binnen Dordrecht vechten.*
7) Kb. nº. 13. wittige beteringe.
8) Kb. nº. 2. ende anders dieghene; Kb. nº. 4. ende anders.
9) Kb. nº. 4. een ander onrast.
10) Kb. nº. 3. om dien twist te beletten; Kb. nº. 4, A. om dien te bevellen; Kb. nº. 5. om dien twist ende onraet te vellen ende te benemen; Kb. nº. 9, 13. om dien te bevallen; Kb. nº. 11. om dien twist ende onraet te bevellen.
11) Kb. nº. 2. *Twist te maken binnen Dordrecht opten dingdach.* Bevat 20 en 21.
12) A. graven.

verbuerde viervoudige boeten, also groot als zijn rechte twist is ende schepenen wysen zullen, omdat des heren vierschaer ghevrijt ende beschermt sal zijn, overmits datsi [1]) hier gelegen is. *a*)

21. *Noch van twist.*

Item so wie twist makede in enich der wanthallen, daermen tghewant vercoopt, boven of beneden, of in die grote vleischal, dat is op viervoudighe boeten, also groot als zinen twist is ende schepenen kennen, ende op een half jaer die poorte.

22. *Van twist teghens den rechter.* [2])

Item [3]) so wie hem zettede mitter hant teghens den rechter, scepenen of raet, of teghens tgherecht, om rechts wil [4]), ende scepenen dat gheproeven konden ter goeder waerheit, dieghene diet dede [5]) die verbuerde zijn lijf, sonder verdrach [6]). Ende des en salmen niement correngeren om eenige biticht, dan alst claerlic bevonden wordt dat hi misdede, ende alle dingen zonder arch ende list. Ende dese kuere is te verstaen, datmen niement correngeren en sal van woorden noch van eenich anderhande bitichten, dan alst claerlic bevonden wordt, dat den rechter, schepenen of raet kenlic misdaen worde mitter hant om rechs will.

23. *Van vrede te verswighen.* [7])

Item so wie misdaen worde binnen der stede mit vredebraeck, vrede te verzwighen ofte wederzeggen of tasseringe of gheweldelike zaken, die sal comen opter salen voor scepenen ende thonen zijn ghebreck [8]); dan zullen die borghemeesters

1) Kb. n°. 3, 7. ende omdatse; Kb. n°. 9. 13, A. want sy.

2) Kb. n°. 2. *So wie hem settede mitter hant teghens den rechter of den gherecht.*

3) Kb. n°. 2. Item so is ghekoert. Zoo ook Kb. n°. 4, A.

4) De woorden „om rechts wil" ontbreken hier in sommige teksten, o. a. in Kb. n°. 4, 9, 13. Zie noot 6.

5) Kb. n°. 2, 3. ende scepenen dat bevynden konnen inder waerheit so wiet dede. In verschillende HSS. „inder waerheit", in plaats van „ter goeder waerheit."

6) Kb. n°. 4, 9, 13. sonder verdrach so verre alst roerde om trechts wille.

7) Kb. n°. 2. *Mit vrede te verswighen of vredebraec.*

8) Kb. n°. 2. zijn ghebreck te toenen. Zoo ook Kb. n°. 3, 4, 9, 13, A.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 448.

ende [1]) die goede luden vander stede sonder vertreck doen rechten [2]), eer zy eenich recht vorder hantieren van des heren weghen.

24. *Van wapenen ende datter toebehoort.* [3]) *a*)

Inden eersten so zijn verboden alle manieren van wapenen te dragen, als kniven, rutingen, bazelaers, scharpoordemessen [4]), fanzoenen [5]), ende corte zwaerden na maniere van basellaers, ende alle andere ontschamelle wapen, optie boete van III ponden, sonder verdrach, ende die wapen verloren. Ende so wie daermede begrepen worde, sal die boeten [6]) altehant [7]) betalen, of men sal hem die wapen doer die hant steken, uutgheset ons liefs heren tsgraven ghezinde van Hollant ende den baeliu van Zuuthollant ende zijn ghewaerde knapen, den rechter van Dordrecht ende zijn ghewaerde knapen [8]), schepenen ende raedt, die bi tiden zijn ende gheweest hebben, ende dieghene die bont draghen; voort ons liefs heren raet van Hollant ende zijn ghezinne van zijnre herbergen, mit also menighen man als zij te hove onthouden zijn, ende die goede luden die van [9]) steden comen. Alle dese voorsz. personen, als zij hier voorsz. staen, die moghen hare wapenen draghen: dats te verstaen kniven, bazelaers, die lemmel [10]) een roede voet lanc ende niet langer, zonder arch ende list. Ende daertoe die goede knapen vanden achten, die by tyden biden gherechte zijn, overmits nootsaken, als vander stede wegen [11]); dese moghen draghen hoes-

1) In andere teksten „of," of „metten."

2) Kb. n°. 2. dat doen rechten. Kb. n°. 4. sullent die..... rechten ende doen rechten.

3) In Kb. n°. 4 volgen onder deze rubriek de keuren 24 -30.

4) Kb. n°. 6. beselaers, scarp oorde messen.

5) In Kb. n°. 2 ontbreken de woorden: fanzoenen ende.

6) Kb. n°. 2. Ende die daermede begrepen worde ende diese droeghe, die sal; Kb. n°. 3, A. Ende..... begrepen worde diese droeghe, die sal.

7) Kb. n°. 5. rechtevoert.

8) In Kb. n°. 2 en 5 ontbreken de woorden: den rechter — knapen. — In plaats van „knapen" heeft Kb. n°. 3 „knechten."

9) Kb. n°. 2, 3, A. vanden.

10) Kb. n°. 8. lemmer.

11) Kb. n°. 3, 4, 13. overmits nootsaken vander stede. Zoo ook Kb. n°. 13, A.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 167, 197.

sche kniven, bazelaers of [1]) hoessche wapen, sonder arch ende list als voorsz. is, die wyle [2]) dat zy tzijn, ende niet anders.

25. *Van onhoessche wapen.*

Item en zullen poorters van hierbinnen gheen onhoessche wapen draghen, dan zo voortijts gekuert is, ter tijt toe dat schepenen anders overeendraghen; mer so wien hi waer [3]), die eenigen man [4]) quetsede of wonde met kniven, dollen, rutingen, wappers, brandereelen, baselaers, scharpoordemessen, fanzoenen [5]), corte zwaerden na maniere van bazelaers, of mit eenighen messen, die verbuerde III pont ende een jaer die poort, op zijn rechterhant, quame hi eer weder in; ende nochtans moet hi zijn boeten. betalen, also groot als over hem ghewijst worde.

26. *Van verboden wapen.* [6]).

Item so wie datmen begreep mit verboden [7]) wapen te draghen, die verbuerde III pont ende een jaer die poort, op zijn hant, ende dieghene die eenen priem toghe, III pont ende drie jaer die poort op zijn hant. Ende so wie yement wonde [8]) mit eenen pryem, die verbuerde X pont ende eweliken die poort, op zijn lijf, quame hi eer weder in. Ende [9]) wie mit eenen pryem worde begrepen ende zijn boeten niet ghelden en mocht, dien salmen den priem doer zijn hant steken; ende daertoe verbuerde hi drie jaer die poort, op zijn hant, quame hi eer weder in, ende nochtans so zoude hi zijn boeten betalen, eer hi incomen mocht.

---

1) Kb. nº. 4. of een. Zoo ook Kb. nº. 13.

2) Kb. nº. 3. dese moeghen draghen hoessche knyven, wapen die wyle, *ens.*; Kb. nº. 6. dese moghen draghen kniven, *ens.*

3) Kb. nº. 2. gheen onhoessche wapen draghen, mer si moghen hoessche wapen draghen, mer so wie hi waer, *enz.* Kb. nº. 3. gheen onhoessche wapenen draghen, mer sy moghen hoessche wapenen draghen, soe voertijts ghekoert is, ter tijt toe dat scepenen anders overeendraghen, mer so wie hy waer, *ens.* Zoo ook Kb. nº. 4, 5, 11, 13, A.

4) Kb. nº. 2. mensch. Zoo ook Kb. nº. 3, 4, 13, A.

5) Het woord „fanzoenen" ontbreekt in Kb. nº. 2, 7 en andere teksten.

6) Kb. nº. 2. *Van vremden luden in die stede comen.* Bevat 27 en 26. Kb. nº. 3. *Noch van wapen.* Bevat het eerste gedeelte van 26 tot „eer weder in". De woorden „ende dieghene die eenen priem toghe..... op zijn hant" ontbreken aldaar.

7) Kb. nº. 2, 3. onhoessche; Kb. nº. 4, 9. onhoessche priemen.

8) Kb. nº. 2. quetste. Andere Hss. wonde. of quetste.

9) In Kb. nº. 3 begint hier een nieuwe keur: *Noch van priemen.* Zij bevat, behalve wat onze tekst heeft, ook de eerste zinsnede van 28.

27. *Van onhoessche wapen.* [1]) *a*).

Item so wat vreemdt man in die poort coomt, die sal in zijn herberge gaen ende leggen of zijn verboden wapen. Ende zijn waerdt, die waerdinne of dat ghezinne vanden huse zullent hem zeggen, dat hi hem voersie ende dese kuere houde [2]); ende en zeiden zijs hem niet, so zoude die waerdt of die waerdinne ghelden des ghasten boeten, waert dat hy dese kuere brake; mer die waerdt oftie waerdinne die moghen hem altoes verclaren bi haren eede, oft die gast [3]) loochenen woude dattet hem niet gheseit en ware. Ende droeghe die gast, die vremde man [4]), hierboven verboden wapen, so verbuerde hi III pont, ende die wapen verloren. Ende ghevielt dat hi yemant quetstede [5]), dat is op alsulke boeten als voorsz. is.

28. *Van priemen ende ontscamelle wapenen.* [6])

Item so wie eenighe priemen maecte of openbaer te coop brocht, uutghezet onsen twee jaermarcten, die verbuerde III pont ende een half jaer die poort, op zijn rechterhant, quame hi eer weder in. Ende waert dat die rechter yemant wilde bezoecken van eenighen ontschamelen wapenen, so wie hem [7]) niet en wilde laten bezoecken, die verbuerde III pont ende een half jaer die poort, sonder verdrach. [8])

29. *Noch van wapenen.* [9])

Item so wie zijn boeten eenwarf ofghenomen worden van kniven of van ontscamelen wapenen, ende diese anderwarf verbuerde, die sal tot zijnre boeten verbueren een half jaer die poort, op zijn hant, quame hi eer weder in.

---

1) Gaat in Kb. nº. 3 vooraf aan 26. Zoo ook in Kb. nº. 4, 5, 7, 9, 11, 13, A.

2) Kb. nº. 2 en 3. wel houde.

3) Kb. nº. 2, 5, 7. op avontuere oft die gast. Andere teksten. oft die ander.

4) Kb. nº. 2. die gast oftie vremde man. Zoo ook Kb. nº. 3, 5, 7, 8, 11.

5) Kb. nº. 2. dair yemant mede quetstede.

6) Kb. nº. 2. *Van priemen te maken.* Bevat de eerste zinsnede van 28. - De tweede zinsnede volgt als afzonderlijke keur: *Van onhoesschen wapen te besoeken.* Zoo ook A. In Kb. nº. 3 bevat deze keur, onder het opschrift *Noch van wapenen*, alleen de tweede zinsnede van 28. Zie noot 9) op bl. 13.

7) Kb. nº. 2. Item waer die rechter quame ende yemant wilde besoeken van onhoesschen wapenen, ende wie hem.

8) Sommige teksten. vertreck.

9) Kb. nº. 2. *Boeten van onhoesschen wapenen.*

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 167.

30. *Van pennincboeten.*

Item so wie penincboeten verbuert zonder wapen, quetzuere of vredebraeck, daer lijf noch lit toe en staet, ende die so arm is dat hi zijn boeten niet ghelden en mach, die sal voer elke II pont boeten een half jaer uter stede wezen [1]), ende quame hi eer weder in, eer zijn volle jaren om ghecomen [2]) waren, nadat zijn boeten beliepen, hi en had des heren ghemoede ende der stede [3]), dats op zijn rechterhant; ende nochtans moet hi zijn volle jaren uut wezen of zijn boeten betalen, op zijn ander hant. Ende dat is te verstaen, dat hi met elke II pont boeten, dien hi gheeft, een half jaer lossen mach; des sal hy zijn XIIII daghen ghebruken, alsmen opleest, en darenteinden uter stede wezen, of den heer ende der stede te voldoen, als voorsz. is.

31. *Van wapen te trecken* [4]).

Item so wie een fanzoen [5]), eenen knijf, enen ruting of een messe [6]) toghe, die verbuerde III pont en een half jaer die poort. Ende so wie een zwaert toghe, die verbuerde II pont. Ende wie eenen staff ten twist brocht, of een haeck [7]), of diesghelijcx, die verbuerde X schellinge. Ende wie ghysaerne, een aecxe of een lootkuse, of diesghelijcx, ten twiste brochte [8]), die verbuerde III pont. Ende so wie een glaive of een pieck ten twist brocht, die verbuerde III pont ende drie jaer die poort, ten ware dattie boeten hogher droeghen [9]).

---

1) Kb. n°. 4. uut wesen.

2) Kb. n°. 4. comen.

3) De woorden „ende der stede" ontbreken in Kb. n°. 2.

4) Kb. n°. 2. *Van wapenen te trecken ende ten twist te brenghen.* Bevat 31 en 32. Zoo ook Kb. n°. 4, waarin onder deze rubriek de keuren 31—33 volgen.

5) In Kb. n°. 2, 5, 7 ontbreken de woorden: een fanzoen.

6) Kb. n°. 5, 7. onhoesch messe.

7) In Kb. n°. 3, 4 ontbreken de woorden: of een haeck.

8) Kb. n°. 2, 3, 5, 7. Ende so wie een ghizaerne of een loodkuse of diesghelijcx brochte.

9) Kb. n°. 2. Ende wie een glavie of een pieck ten twist brocht, die verbeurde drie pont ende een jaer die poert, op zijn rechterhant, ende quetste hi yemant daermede, dat waer op drie pont ende drie jaer die poert, tenwaer dattie boeten hogher liepen. Zoo ongeveer ook Kb. n°. 3, 4, 7. Kb. n°. 9. Ende soe wie een gyserne ofte een axe brochte tot eenen twist, oft een haeck oft een loodkuse, of desgelycxs, verbuerde drye pont ende een jaer die poort, oft sijn rechterhant, ende quetste hy yemant daermede, dat waer op IIII pont. Ende soe wye een glaive oft een pycke brochte ten twist, die verbuerde drie

32. *Van eenen boghe* [1]).

Item so wie eenen boghe ten twiste brochte, die verbuerde III pont en een half jaer die poort. Ende so wie daermede schote ten twiste, dat ware op X pont ende ewelic die poort, op zijn rechterhant, quame hi eer weder in. Ende waert dat hi yement mitten boghe oflivich maecte, al waert dat hi den dooden zoende, nochtans zoude hi van der schote ewelic uter stede bliven, ende dat optie boete voorsz.

33. *Van twiste* [2]).

Item so wie twist maecte opten anderen, dieghene die eerst die wapen toghe, die sal des anders boeten betalen ende gelden vanden trecken, ter scepenen goetdencken [3]). Ten ware of zy aen malcanderen quamen, so soude elcx zijn boeten betalen, also groot als over hem ghewijst worde [4]).

34. *Van ballingen* [5]). *a*)

Item so wat man die ghebannen is uut anderen goeden steden van moort, van cracht [6]), van dieft of van anderen quaden feyten [7]), opdat hi aldaer den ewighen ban heeft, die zijn hier ghebannen van denselven feyten, op haer lijf.

35. *Van poytieren ende lichte wiven b*).

Item so wat man, die poorter [8]) is ende op wandelbaer wiven leeft, worde hi ghevangen ende daerof verwonnen voer scepenen, die heeft zijn lijf verbuert; ende die rechter sal daerover rechten, te weten over den poorter mitten zwaerde

---

pont ende een jaer die poort, oft sijn rechterhant, ende quetsde hy yemant daermede, dat waer op III pont ende drie jaer die poort, ten waere oft die boeten hooger liepen. Zoo ongeveer ook Kb. nº. 13.

1) In Kb. nº. 3 is deze keur de tweede helft der vorige.

2) Kb. nº. 2. *Wie een vechtelic maect opten anderen.*

3) Kb. nº. 2. ende ghelden vanden wapentrecken, dat scepenen goetdencken sal: Kb. nº. 7. dye sal des anderen boeten gelden tot scepenen goetdencken.

4) Kb. nº. 2. alsmen over hem wisen soude.

5) Kb. nº. 4. *Van poytieren, ballingen ende lichten wiven.* Bevat de keuren 34—41.

6) Sommige HSS., o. a. Kb. nº. 2, van moert, van cracht, van moertbrant, *enz.*

7) Kb. nº. 4. of van quaden feyten.

8) In Kb. nº. 5 is „poerter" veranderd in „poytier."

---

a) Vg. boven nº. 14.

b) Vg. v. d. Wall I bl. 368.

ende over die vremde luden mitten rade. Ende dat wijf, daer die poorter mede verwonnen wordt, salmen levende delven mitten selven vonnisse. Ende waer zy gheruymt ende niet teghenswoordich en waer [1]), so waer si ewelic ghebannen, op haer lijf.

36. *Van tassament* [2]).

Item so wat man die tassament hantiert, dat is op zijn lijf, worde hijs claerlic voor schepenen betuucht.

37. *Van dobbelscolen te houden* [3]). *a*)

Item so en sal nyement gheen dobbelschóle houden [4]) aendie twee hoochstraten [5]), ende dat optie boete van III ponden.

38. *Van lichte wiven. b*)

Item dat gheen lichte wiven van leven [6]), die ghemeen zitten om ghelt, nerghents binnen der stede in bordeelen zitten en zullen, noch bordeele houden, anders dan buten der ouder graft, die buten der stede gaet, op I pont ende een jaer die poort, ende op haer een oer, sonder in stoven.

39. *Van ballingen* [7]).

Item so wie ghebannen is of ghebannen wordt, ende die binnen zijnre tijt binnen der stede quame, heimelic of openbaer, dat scepenen claerlic bevynden [8]) consten, dien salmen bannen X jaer, op zijn lijf, na zijnre tijt daer hi eerst of ghebannen wart; mer waert dat hi van quaden feyten gebannen waer ende inder stede quame voer zijn rechte tijt, dien salmen ewelic bannen, op haer [9]) lijf.

1) Kb. n°. 2. Ende worde si voervluchtich sodat si ontghinghe ende niet teghenswoerdich en waer.

2) Kb. n°. 2. *Van tassement ende van dobbelschole.* Bevat 36—38. In Kb. n°. 3 bevat zij 36 en 37.

3) Volgt in sommige teksten (o. a. Kb. n°. 11) op 38 of op 35.

4) Kb. n°. 6. ophouden.

5) Kb. n°. 5, 7. hoechste straten.

6) Kb. n°. 4. geen lichte wandelbair wive van leven.

7) Kb. n°. 2. *Van ballingen die binnen der stede comen.*

8) Kb. n°. 2, A. ghevynden.

9) Kb. n°. 2. zijn.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 369.

b) Vg. v. d. Wall I bl. 368.

40. *Van des rechters knapen* [1]).

Item so wanneer des rechters knapen eenen mensch ontfangen hebben [2]) vanden steenwaerder, om dien te brengen te recht ende ter vierscharen, ist zake datsi hem dien mensch lieten ontlopen, so zouden si wezen inden zelven ghezacht [3]), dattie ghevangen waren die hem ontliepen [4]).

41. *Van twisteliken saken* [5]).

Item alle twistelike zaken of twistelike dingen, die bi doncker of bi nacht ghevallen [6]), di zullen staen ter scepenen proeve ende tot haren claren ondervynden, ende elken te berechten na dattie dingen groot zijn. [7])

42. *Van brande.* [8])

Item van wien dat gheruft van brandt quame, ende men dat vier zaghe buten den dake, dat is optie boete van III ponden bi ghetughe, ende den cost van thinen ende van ketelen. [9]) Ende alsmen die clocke luede, so verbeurde hi X pont.

43. *Van brande.* [10])

Item so wie twist maecte ten brande, die verbuerde LX pont, worde hijs betuucht, ende correxi van scepenen goetdencken. Ende wie mit eenre bijl sloeghe aen een huus ten brande, ten ware bi den rechter, scepenen of raedt, die verbuerde X pont; ende nochtans most hi denghenen zine schade beteren, diens thuus ware, bi scepenen. Ten ware dat dat vier also groteliken overdroeghe, dattet kenlic waer [11]) datment van noode doen most, zonder arghelist.

---

1) Kb. n°. 2. *Van tsheren knapen als si eenen man ontfanghen vanden steenwaerder.* Bevat 40 en 41.

2) Kb. n°. 4. ontfaen.

3) Kb. n°. 5. ghesicht; Kb. n°. 6. ghezacht off vangenesse.

4) Kb. n°. 2. te recht of ter vierschaer, ende waert dat hem die mensch ontliep, so souden si wesen inden selven ghesacht, daer die ghevanghen in was eer hi hem ontliep.

5) Deze keur volgt in Kb. n°. 3 op 42.

6) Kb. n°. 4. die doncker zijn of die by nacht gevallen. Zoo ook Kb. n°. 13.

7) Kb. n°. 5, 7. nadat die saken ghelegen zyn.

8) Kb. n°. 4 bevat onder deze rubriek de keuren 42—49.

9) Kb. n°. 5, 7. ende den cost van vierbomen, pitlinen ende van ketelen; Kb. n°. 6, 8, 12, 15. ende den cost van tonnen ende van ketelen.

10) Kb. n°. 2. *Van twist te maken ten brande.*

11) In Kb. n°. 4, A. ontbreken de woorden: dattet kenlic waer.

44. *Vanden vierwachters.* [1])

Item so waer dieghene quamen, die gheset waren totten vier te bezien [2]) van schepenen ende raedt, ende zi verboden backen ende brouwen of vier te bornen, daert onseker waer, ende so wie daerover dede, dat waer optie boete van X ponden, worde hijs betuucht [3]). Ende wiese daerom versprake, die verbuerde III pont, ten ware oft hogher droeghe [4]). Ende diese sloeghe, verbuerde X pont [5]), tordendeel den heer, tordendeel der stede ende tordendeel die daer ghesleghen of versproken [6]) waer.

45. *Vanden backers.*

Item dat gheen backer noch niement haer [7]) gheleste kolen op solders leggen en zullen, op III pont, ende dat also dicke alsment bevynt.

46. *Vander brandtclock* [8]).

Item so wanneer dat brant is ende men die brantclocke luydt, so zullen die bierdraghers van haren ghesellen [9]) uutzeinden ten brande twee thinen [10]), ende die salmen wel loonen, ende en deden zijs niet, dat waer optie boete van III ponden.

47. *Van brande.*

Item van wien dat brant quame, ende zijn boeten ende den

1) Bevat, in Kb. nº. 2, 44 en 45.

2) Kb. nº. 4, 9. ten vier te sien; Kb. nº. 6. totten vier te selver tijt te besien; Kb. nº. 11. ten vier te besien.

3) Kb. nº. 11. X pont, ten waer oft hoochger drouch.

4) Deze geheele zinsnede: „Ende wiese — droeghe" ontbreekt in Kb. nº. 11. — Zie de vorige en de volgende noot.

5) Kb. nº. 4. so wie datse dairom versprake verboerde III pont, diese sloege X pont, ten ware oft hoger liepe.

6) Kb. nº. 6. voersproken.

7) Kb. nº. 2. sijn.

8) In Kb. nº. 2 zijn, onder het opschrift *Vanden backers*, de keuren 49, 46 en 47 samengevat. Keur 48: *Vanden brouwers*, gaat daaraan vooraf. In Kb. nº. 3, 4, 5, 7, 9, 11, 13 en A. is de volgorde 48, 49, 46, 47.

9) Kb. nº. 2. so zullen die bierdraghers uut haren gheselscap, *ens.*; Kb. nº. 3, 9. soe sullen die bierdraghers van haren ghemeenen ghesellen; Kb. nº. 4: so zullen ..... van haren gemenen geselscap.

10) Kb. nº. 5. thymen; latere teksten: tonnen.

oncost niet ghelden en mach, so sal die stede die arbeiders loonen, ende dieghene, daer den brant of quame, souden staen ter scepenen [1]) correxi.

48. *Vanden brouwers.*

Item so wat brouwer eenen ketel hout in te brouwen, die sal ten brande zeinden twee zijnre knapen mit eenre thinen [2]), ende dien so salmen gheven van arbeiden VIII [3]) schellinge Hollants payments, in Dordrecht genge ende gave; ende en quamen zi daer niet, so verbuerde hi III pont, ten ware of zi zijn ghebot niet doen en wilden ende des betuucht worden, so zellen die knapen ghecorrengeert worden ter schepenen goetdencken.

49. *Vanden backers.*

Item so wat backer eenen oven hout in te backen, die sal uutzeinden ten brande een zijn knape mit eenen ketel ende mit eenre pitlinen, optie boete van I ponde. Ende dien knape salmen gheven van arbeide vander stede weghen II schellinge ende VIII penninge Hollants. Ende en wil hijs niet doen, dat sal staen ter scepenen correxi, ende zijn meester der boeten quijt, ende alle arbeiders wel te lonen.

50. *Hoemen waken sal.* [4])

Item salmen des snachs waken inder stede, elc man so hem gheboden wort van rechts weghen, van der stede boden [5]) of vanden ghilden wegen, in allen manieren alsment hem gebiet, hetzy ghewapent of onghewapent; ende dat op alsulke boeten alsment hem ghebiet bi tyden, al na den staet van der stede, ende die boeten ghereede [6]) uut te panden sonder verdrach, die een helft den heer, dander helft den wakers.

1) Kb. n°. 7, 11. stede.
2) Kb. n°. 5, 7. thijmboem.
3) Kb. n°. 2. X; in sommige der latere HSS. III.
4) Kb. n°. 2. *Van waken ende die stede snachts te bewaren*; Kb. n°. 4. *Hoemen waken sal ende die stede snachs bewaren*; deze rubriek bevat de keuren 50—54.
5) Kb. n°. 2. van rechts weghen ende vander stede weghen, *enz.* Zoo ook Kb. n°. 11.
6) Kb. n°. 2. rede. Zoo ook Kb. n°. 3, 4, 7 en meer Hss.

51. *Der stede wakers* [1]). *a*)

Item so is ghekuert, om den ghemeenen orbaer vander stede ende teghens alderhande onraet van orloghe, van ballingen, van poytieren ende quaetdyen, die snachs wandelen, als datmen [2]) gheorloft heeft ende volle macht ghegeven allen wakers, dat si ghewaert zijn aen te tasten ende te vangen alle dieghene, die si begripen die ontameliken wandelen, opdatsi zeker weten moghen ende bezien wie dat daer gaet [3]). Ende wie hem niet hoesschelic en liet bezien, dat is op III pont ende voort ter scepenen correxi, rechtevoort ghelt of pande te gheven of daervoer inden steen te gaen. Ende so wie die wakers daerom versprake [4]) of sloeghe, dat zouden scepenen ende raet des anderen daghes also correngeren dats hem een ander hoeden zoude.

52. *Van opset ende van vremden brieven* [5]).

Item waert zake dat yement hierbinnen yet vername eenich opset van vremden heren of eenighe vergaderinge, of dat hem eenighe brieven quamen, die teghens der stede draghen mochten, die salt anden borgemeesters of aenden gherechte brengen [6]). Ende so wie des niet en dede, men zout aen hem houden ende also correngeren dats hem een ander hoeden mocht.

---

1) Kb. nº. 2. *Van tsnachs te wandelen ontameliken.*

2) Kb. nº. 2. wandelen, datmen daerom, *ens.*

3) Kb. nº. 2. allen wakers, datsi moghen vanghen ende antasten alle die ontamelijc wandelen, dat sy weten moghen wie si sijn, dle daer gaen bi nacht. Kb. nº. 3, 9. alle wakers, dat sy ghewaert sijn an te tasten ende te vanghen dieghene, die sy des nachts begrypen datse ontameliken wandelen, datsy weten moghen ende besien wie daer gaet; Kb. nº. 4. allen wakers, dat zij gewairt zijn aen te tasten ende te vangen diegene die zy nachts begripen die ontameliken wandelen, *ens.* — Dergelijke varianten in bijna alle teksten.

4) Kb. nº. 5. besprake.

5) Kb. nº. 2. *Van heymeliken opset binnen der stede;* Kb. nº. 3. *Van opset ende verraderie.*

6) Kb. nº. 2. dat yemant binnen der stede yet vername van opset van vremden heren, van brieven off van eenighe vergaderinghe, dat teghens der stede draghen mocht, die sal dat aanbrenghen den borghemeester, den gherecht; Kb. nº. 3. yet vername van opset, *en verder als in den tekst;* Kb. nº. 4. yet vername van opset of vremde heren of gaderinge, *ens.* (*zooals in den tekst*); Kb. nº. 5, 7. yet vername van opset, als.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 79.

53. *Van vlasch te hekelen.*

Item dat niement vlas hekelen noch zwingen en sal achter dander clocke totdatmen den dach blaest [1]), op I pont, rechtevoort uut te panden, alsment bevynt, den heer, der stede, den wakers elcx een dordendeel. — Des en [2]) salmen gheen taverne open houden [3]) opt grote kerchof achter die laetste clock, op I pont.

54. *Hoemen tymmeren sal.* [4])

Item so wie binnen Dordrecht van niewes een huus wil tymmeren neffens den groten straten [5]), aendie poortsyde of aendie lantsyde, binnen hondert voeten na van desen straten, die sal decken mit tegelen of mit schaelgen, ende maken zijn weegen van steen of van hout; mer diese maecte van ryede of van anderen stoffen, die sal zijn weeghen also wel leemen datmens [6]) versekert is. Ende so wie des niet en dede, dat is op eene boete van X ponden.

55. *Van tymmeringe.*

Item so wie teinden den voorsz. palen van hondert voeten tymmeren wil ende met ryede decken wil, die sal binnen ende buten leemen, ende niet hogher tymmeren dan anderhalf staedze; ende so wie hogher tymmeren wil, die sal decken mit [7]) teghelen, op X pont, als voorsz. is; voort alle die husen, die nu met riede ghedect zijn, die zullen also bliven als sy nu begrepen zijn binnen ende buten, ten ware of yement vertymmeren of verheffen woude ende mit ryede decken wilde, die en sal niet hogher tymmeren dan anderhalve staedze, ende leemen binnen ende buten, op X pont. Ende so wat huus, dat mit teghelen ghedect is, dat en salmen niet ont-

---

1) Kb. nº. 3, 4, 9, 13. den dach blaest off datmen die dachclocke luydt; Kb. nº. 5. den dach siet.

2) Kb. nº. 2. Item so. — Aldaar gaat de laatste zinsnede, als afzonderlijke keur, onder het opschrift *Van taverne te houden*, aan de eerste vooraf. Zoo ook in Kb. nº. 3, 4, 5, 7, 9, 11, 13, A.

3) Kb. nº. 11. ophouden.

4) Kb. nº. 2. *Van husen te tymmeren.* Bevat 54—56; Kb. nº. 4. *Van tymmeringen*, bevattende de keuren 50—59.

5) Vele teksten hebben: der groter straete.

6) Kb. nº. 2 en meer HSS.: datmens wel.

7) Kb. nº. 3. decken op.

decken, om weder te decken met ryede, mer men sal hem zijn tegheldack laten, daerst eerst onder stont, ten ware of thuus slechts invyel ende te niet ghinge, optie boete van X ponden. [1])

56. *Om een steghe te maken.*

Item so wie een steghe maken wil, die salse maken XII yseren voet wijt, op die boete van X ponden, hi en woudze wyer maken met moetwil. [2])

57. *Van steenen tymmeringe.* [3])

Item so en sal niement binnen der stede eenighe steenhusen of andere husen copen, om of te doen breken [4]) ende die te versetten op andere steden, noch uter stede te voeren, noch hangen, noch alsulke steenen tymmeringe, wanttet brantweringe zijn; ende wie hierboven dede, die verbuerde X pont.

58. *Van tymmeringe.* [5])

Item so wat tymmerman of maetsenaer [6]), die tymmerde of dede tymmeren in die haven of [7]) optie oude graft, die doer die stede gaet, hetzy op oude pinnen of op niewe, buten orlove der borghemeesteren of vanden gherechte, die verbuerde X pont, ende voort ter scepenen correxi. Ende dieghene, dies die tymmeringe ware, verbuerde LX pont, sonder verdrach, also dicke als hijt dede, ten ware oft hogher droeghe. [8])

---

1) Zoo nagenoeg alle teksten. Alleen in Kb. nº. 1 is, waarschijnlijk door het uitvallen van een paar regels, de zin bedorven. Daar luidt het eerste gedeelte aldus: Item so wie teinden den voorsz. palen van hondert voeten tymmeren wil ende met ryede decken wil, die sal decken mit teghelen, op X pont, als voorsz. is. Voort alle die husen, die nu met riede ghedect zijn, die zullen also bliven als sy nu begrepen zijn, binnen ende buten, ten ware of yement vertymmeren of verheffen woude ende mit ryede decken wilde, die en sal niet hogher tymmeren dan anderhalf staedze ende leemen binnen ende buten, op X pont. Ende so wat huus, dat mit teghelen ghedect is, *ens.* In Kb. nº. 8 luidt het begin dus: Item so wie teynden van hondert voeten timmeren wil van den voorsz. palen.

2) In Kb. nº. 2 ontbreken de woorden „met moetwil." Zoo ook in Kb. nº. 3, 4, 5, 13, A.

4) Kb. A. om of te doen of of te breken.

3) Kb. nº. 2. *Van steenhusen of te breken.*

5) Kb. nº. 2. *Niet te tymmeren in die haven op oude pinnen.* Ontbreekt in Kb. nº. 15.

6) Kb. nº. 3, 4. maedse.

7) In Kb. nº. 2, A. ontbreekt „of."

8) Kb. nº. 2, 11 en meer teksten: liep.

59. *Der stede tymmeringe.* [1])

Item so wie eenich hout, yser of steen name, datter stede tymmeringe toebehoorde, of haerre tymmeringen, buten des borghemeesters orlove, of diet brake erghent vander stede vesten [2]), dat is op X pont ende correxi van scepenen goetdencken. Ende so wat tymmerman of maetzenaer aldusdanighen goet verwrocht, opdat hijt wist ende des betuucht worde, dats optie selve boete voorsz.

60. *Van besterffenis.* [3])

Item so wanneer na yements doot een bed geschoert is in deelen, alle, die van hem bliven, en moghen malcanders goet, met dat hem aen comen is ende bestorven, niet argheren noch verbueren, in gheenre manieren, alle dingen sonder arch ende list. [4])

61. *Van borgh te worden.* [5])

Item so en sal niement voorden anderen borg worden van dootslaghen noch van gheenen zoenliken zaken, noch zoene gheven, noch daertoe ghedwongen worden, hi en wilt doen met jonsten ende met zinen vrijen moetwil. [6])

62. *Van vertichten te doen.* [7]) *a*)

Item waert dat yement storve, ende zijn erfnamen vertyen wouden goets ende quaets, gheen goet van hem te deelen, die erfnamen zullen comen voorden rechter ende schepenen,

1) Kb. n°. 2. *So wie vander stede tymmeringe name.*

2) Kb. n°. 2. datter stede tymmeringe toebehoerde, of diet ofbrake erghent vander vesten buten orlove vanden borghemeisters, die verbuerde X pont ende correxie ter scepenen, enz.

3) Kb. n°. 2. *Van alrehande recht nader luden doot.* Zoo ook Kb. n°. 4, bevattende de keuren 60—64.

4) Kb. n°. 2. en moghen malcanders goet niet argheren noch verboren in gheenre manieren, dat hem dan ancomen ende bestorven is. Zoo ongeveer ook A. In sommige Hss. „verstorven."

5) Kb. n°. 2. *Van borghe te worden van dootslaghe.*

6) Kb. n°. 7. met muet of met goeder jonsten.

7) Kb. n°. 2. *So wie vertyen wilde goets ende quaets.*

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1351.

ende vertyen goets ende quaets, als recht is, binnen der tijt [1]) dattie doode boven der aerden is, eer [2]) hi zijn hant slaet aen eenich goet of doet slaen, dat vanden [3]) doden ghebleven is. Ende waert dat eenich erfnaem op dien tijt buten der stede ware, die mach vertyen binnen den dorden daghe als hi binnen der stede eerst coomt, ende eer hi zijn hant slaet aen tghoet of doet slaen. Ende so wie aldus [4]) niet en dede, die zoude rechts pleghen, als hi schuldich waer te doen naden recht vander stede. [5])

63. *Van bestorven goede.* [6])

Item waert dat yement enich goet aentastede, dat verstorven waer, buten orlove des rechters, scepenen ende raedt, of eenich ghoet ontvremde [7]) uut eenen erfhuse, ende daer clachten [8]) of quamen vanden erfnamen, die verbuerde X pont; ende dat also dicke als hi daerof verwonnen worde, ende daertoe tgoet, datter ontvremdt [9]) ware, twischat weder te keren bi scepenen.

64. *Alsmen den doden ter kercken draecht.* [10])

Item so wanneer datmen eenen doden ter kercken draecht, daer pellen ende gouden clederen of zindael op leit, dat pellen of dat zindael sal der heiligher kercken bliven, als die doode gheaerdt is; ende woude dan yemant dat zindael lossen, die macht lossen om III pont Hollants, mer pellen of ghulden clederen om VIII pont, Ende so wie hierteghens dede, dat is optie boete van X ponden, ende daartoe zoudent die schepennn also correngeren dats hem een ander hoeden zoude; ende alle dingen sonder enigherhande arch of list.

1) Kb. n°. 2. vertyen dair goets ende quaets, gheen goet van hem te deelen, als recht is binnen Dordrecht, ende dat te doen binnen der tijt.
2) Kb. n°. 2. ende eer.
3) Kb. n°. 2. vanden selven.
4) Kb. n°. 2. dat.
5) In Kb. n°. 2, 3, 4, A en meer teksten ontbreken de woorden: naden recht vander stede.
6) Deze keur ontbreekt in Kb. n°. 2, 5, 7.
7) Kb. n°. 3, 4. ontfeersde.
8) Kb. n°. 3, 4, 13. croninghe.
9) Kb. n°. 3, 4. ontfeerst.
10) Ontbreekt in Kb. n°. 2, 5, 7, 11.

65. *Die luden te graven.* [1])

Item en salmen niement inder groter kercken graven, tenzy biden kercmeesters ende zy en gheven der kercken XX schellinge Hollants, optie boete van X ponden, als [2]) van eenen grave open te doen, daer zijn ouders te voren in laghen. Ende [3]) wie een niewe graft copen wil, die salt doen bider kercmeesters ghemoede; ende dat optie selve boete voorsz.

66. *Van graven.*

Item en salmen niemant in onser Vrouwen choor van niewes graven, hi en gheve totten choor X [4]) schellinge Hollants jaerlike rente of V pont Hollants daervoer, optie boete van X ponden. Ende so wie inden voorsz. choor een graft opent, daer zijn ouders te voren in laghen, die sal gheven XL scellinghe.

67. *Een graft te openen.*

Item so wie een graft doet openen boven inden groten choer opt toxael, die sal gheven X pont, ende beneden inden choer V pont. Ende so wie een niewe graft copen wil, die salt doen bider kerckmeesters ghemoede, op X pont.

68. *Van bancken te houden.*

Item so en sal niement in den groten choor noch in onser Vrouwen choer eenighe stoelen of zitten [5]) maken of matten houden tot yemants grave te zitten dan totten maendewant toe ende opten dach datmen dat jaerghetide begaet, ende dat optie boete van III ponden, ende des niemenden te verdraghen.

69. *Van tpaviment te breken.*

Item so wie in onser Vrouwen choer of inden anderen choer worde gheleit, daert paviment om te broken [6]) worde, so

---

1) Kb. nº. 2. *Hoe datmen die luden graven sal.* Bevat 65—70. Zoo ook in Kb. nº. 4. waar deze rubriek uit de keuren 65—72 bestaat.

2) Kb. nº. 2. ende.

3) Kb. nº. 2. Mer.

4) In Kb. nº. 5. XX.

5) Kb. nº. 2. zittenen. Zoo ook in Kb. nº. 11. Aldaar ontbreekt het volgende woord „maken."

6) Kb. nº. 4, 7, 8, 15. gebroken.

wiet breken dede, die zoudt [1]) weder doen maken alst eerst was, binnen den zevenden dage, optie boete van I ponde ende den cost.

70. *Onser Vrouwen vane* [2]).

Item so wie onser Vrouwen vane hebben wil, die sal onser Vrouwen meesters gheven X schellinge Hollants. Des so en salmen gheen graft hogher maken indie kerck, indie choren [3]) noch opt kerckhof, dan den kercmeesters goetdenct, ende dat optie boete van I ponde.

71. *Tloen vanden vigelien* [4]).

Item salmen nemen van elken vigelie, daer die rectoer zijn schoelkynderen zeint: ist van neghen lessen, so salmen gheven XII groot, ende ist van drie lessen, VI groot. Ende vanden vigelien inder kercken salmen gheven van neghen lessen VIII groot, ende van drie lessen IIII groot, ende daermen deelt int ghemeen opènbaer [5]), daer en salmen niet gheven.

72. *Van sinckscepen* [6]).

Item so wat zinchout of zinckscepen indie haven leggen onnutteliken, ist dat zijt niet wech en doen, dienst [7]) is, alsment hem laet weten van tsheren wegen, binnen den dorden daghe, so ist verbuert teghens den heer ende der stede.

73. *Van hout.*

Item dat niement gheenderhande hout en sal houden leggen noch staende op steegherts noch op bruggen, nerghent binnen der stede, op I pont ende dat hout verloren.

74. *Van hout.* [8])

Item so en sal gheen leveraer noch arbeyder van hout

---

1) Kb. n°. 2. sal dat.

2) In Kb. n°. 3 en de meeste teksten is het tweede gedeelte eene afzonderlijke keur: *Van graven te maken*, die nu eens voorafgaat, dan weder volgt.

3) Kb. n°. 2. inden choer.

4) Kb. n°. 2. *Hoevele datmen nemen sal van elke vyghelie.*

5) Kb. n°. 2. openbaerlic.

6) Kb. n°. 2. *Van sinchout ende van sinckscepen.* In Kb. n°. 4 begint hier een rubriek *Van houte*, bevattende de keuren 72—75.

7) Kb. n°. 2. dies dattet.

8) Kb. n°. 2. *Vanden leveraers van houte.* Bevat 74 en 75. Keur 74 ontbreekt in Kb. n°. 6, 11, 15.

coopman [1]) wezen van hout noch vennootschep daerof [2]) met niement hebben, op III pont ende correxi van scepenen.

75. *Van hout.*

Item en sal gheen leveraer noch arbeider van hout vremder luden hout vercopen, ten ware of die vremde luden selver daer teghenswoordich waren, ende dat optie selve boete. Ende wie leveraer wesen sal van hout, die sal zinen eedt doen voer scepenen, elken coopman tzijn te gheven [3]), ende dat optie voorsz. boete, waer hijs niet en dede.

76. *Die wijnneringe.* [4])

Item salmen wijn gheven, also als scepenen koren mitten rechter telken tyde, die halve take niet hogher dan sy koren, ende vol ghemeten, op III pont, ende den wijn te gheven om tfoer; daer [5]) zoude die rechter zijn boden voor zetten, een [6]) mingelen ende een pinte voer elken tap te hebben, haer rechte mate te houden, ende daer der poorten [7]) teyken aen te slaen [8]), op I pont ende correxi van schepenen. [9])

77. *Van wijn.* [10])

Item waert dat een wijnmeter qualic mate ende niet vol [11]), die om zijn loon diende, die verbuerde III pont ende zijn ambocht een jaer, ende worde hi daer anderwarf mede begrepen [12]), so verbuerde hi X pont ende zijn ambocht ewelijc.

78. *Van wijn.*

Item en sal gheen knaep of knecht, die totten wijn dienen om haer huer, ghezel wezen noch vennootscep hebben

1) Kb. nº. 2. gheen leveraer van hout noch arbeiders gheen coopman.
2) Kb. nº. 2. daeran.
3) Kb. nº. 2. te geven, sonder arghelist.
4) Kb. nº. 2. *Van winen.* Zoo ook in Kb. nº. 4, hetwelk onder deze rubriek de keuren 76—102 samenvat.
5) Kb. nº. 2. ende daer.
6) Kb. nº. 2. ende een.
7) Kb. nº. 2. stede.
8) Kb. nº. 4. aen staet.
9) Kb. nº. 2. scepenen goetdencken; Kb. nº. 3. ter scepenen goetdencken.
10) Kb. nº. 2. *Van wijn te meten.* Bevat 77 en 78.
11) De woorden „ende niet vol" ontbreken in sommige Hss.
12) Kb. nº. 2. anderwarf in bevorden.

met eenigen coopman van wijn, op III pont ende haer ambocht een jaer.

79. *Van wijn.* [1])

Item dat een yeghelic poorter, cupers of dienres van wijn, wie si zijn, wijnneringe hantieren mach, also varre als die coopman daermede niet veraftert en is, ende zi op dien tijt, als zi die wijnneringe hantieren, dat ander afterlaten; des so moghen zi haer eerste ambocht, cupen of dienen totten wijn, weder hantieren, als zi die wijnneringe afterlaten.

80. *Van wijn.* [2]) *a*)

Item wie hem gheneert mit Rijnsche winen, die en sal hem niet gheneren met corte winen; die wyle dat hi dat een hantiert, so en sal hi dat ander niet hantieren binnen eenen jaer daerna, op III pont ende correxi van scepenen goetdencken, noch vennootschep met niement hantieren, die daermede omgaet, inder selver manieren ende optie selve boete als voorsz. is; des salmen dat voor scepenen opzeggen, alsmen dat een laten will.

81. *Van wijn.* [3])

Item so en zullen niet meer coopmans van wijn mit malcanderen gheselschap hantieren [4]), dan drie tzamen, op een boete van een roede mueren *b*), ende dat also dicke als hi daerof verwonnen worde, uutghezet in die mostijt; dan salt wesen alst van outs gheweest [5]) heeft.

82. *Van wijn.* [6]) *a*)

Item en salmen gheen corte wynen verlaten in Rijnsche

1) Kb. n°. 2. *Vanden cupers die totten wijn dienen.*
2) Kb. n°. 2. *Van Rijnschen winen.*
3) Kb. n°. 2. *Vanden coepluden vanden wijn.*
4) Kb. n°. 2. hebben of hantieren.
5) Kb. n°. 4. gestaen.
6) Kb. n°. 2. *Van corte winen te verlaten.* Bevat 82 en 83. In Kb. n°. 11 gaat deze keur vooraf aan 80 en 81.

a) Vg. v. d. Wall II. bl. 1048.

b) Op de eerste bladzijde van Kb. n°. 5 staat aangeteekend: „een half roede mueren is XXV Boergoensche schilden; elck schilt XXI sc.

vaten, noch corte winen vollen in Rijnschen winen, op III pont ende correxi van scepenen goetdencken.

83. *Van wijn.* a)

Item en zullen gheen witte corte winen [1]), hoe zy ghenoemt zijn, bi Rijnsche winen leggen in eenen kelre [2]); so wiet dede, dat is op zijn ambocht een jaer ende III pont. [3]) Ende wat cuper of vatebynder, die dusdanighe corte winen verliete of dede verlaten of daerover waer, die verbuerde III pont ende zijn ambocht een jaer.

84. *Van wijn.* [4])

Item so wie den anderen zijn tappen verbade of dede verbidden, verbode of dede verbieden [5]), off daerom dobbelde, die verbuerde X pont, sonder verdrach, rechtevoort pand of ghelt te gheven, off daervoer inden steen te gaen. Ende so wie hier die bootschap of dede, die verbuerde die selve boete voorsz.

85. *Van wijn.* [6])

Item so wat Rijnsche winen of corte winen ende [7]) uut Vlaenderen alhier comen, die en salmen niet opdoen, buten orlove vanden borghemeesters of vanden gherecht, zi en haddens een wete te voren, of zi en haddense ghedroncken. Ende wie hierboven [8]) dede, hi waer scroder of schipman, of wien hi waer, die verbuerde III pont ende correxi van schepenen goetdencken.

86. *Van wijn.* [9])

Item so wie een stick wijns ontsteect, die salt uuttappen

1) Kb. n°. 7. corte wytte winen; Kb. A. corte winen.

2) Kb. n°. 2. hier en elders „kelderen"; Kb. n°. 5 „kelnaer"; Kb. n°. 11 heeft somtijds „keldenaer." Zoo ook Kb. A.

3) Kb. n°. 5. dats op zijn ambocht, een jaer die poert.

4) Kb. n°. 2. *Van wijn te tappen.*

5) Kb. n°. 4. zijn tappen verbode of verbade of dede verbieden; Kb. n°. 9, 13 alleen „verbade ofte dede verbidden."

6) Kb. n°. 1. *Van Rijnsche winen of corte winen die uut Vlaenderen hier comen.*

7) In Kb. n°. 3, 9, 11, 13 A. ontbreekt: ende.

8) Kb. n°. 2. Ende so wie anders; Kb. n°. 3. Ende so wie dat.

9) Kb. n°. 2. *Van niet meer dan een stick wijns in eenen kelder te ontsteken.* Het volgt daar op 87. Zoo is de volgorde ook in alle andere teksten.

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1048.

eer hi een ander ontsteken mach indien selven kelder, ende ontstake hi een ander, eer dat eerste uut waer [1]), dats op X pont ende correxi van schepenen goetdencken. Ende als een laghelen wijns uut is, so salment uutroepen int openbaer, eermen een ander ontsteect, op III pont, ende niet meer dan eenen tap teffens te houden in een kelder, ende dat openbaer.

87. *Van wijn.* [2])

Item waert dat enich man, als hi een stick wijns ontsteken heeft, ende een ander daerin liet lopen [3]) met een craenken, die verbuerde X pont ende correxi van scepenen goetdencken.

88. *Van wijn.* [4])

Item so wie yements vlessen vollede of dede vollen met anderen wijn dan hy tapte of eerst ontsteken had, sonder arghelist, die verbuerde III pont.

89. *Van wijn.* [5])

Item alsmen een stick wijns ontsteect, so sal dieghene dies den wijn is eenen ghezworen tapper daervoor setten, ende anders niement, op III pont. Ende alsmen den wijn ontsteken heeft, so sal die crayeerre eenswarf om die poort gaen [6]), ende eenswarf alsmen den wijn leghet, ende niet meer, optie boete van I ponde.

90. *Van wijn.* [7])

Item waert dat eenich tapper, crayeerre of binnendienre ledich ghinge ende versocht ware sinen dienst te doen, van yement die wijn tappen woude, ende hijt wederseide, die ver-

1) Kb. nº. 2. eer dat eerste waer vertapt.

2) Kb. nº. 2. *Van wijn tontsteken ende te tappen.*

3) Kb. nº. 2. Item waert sake dat een man een stic wijns ontsteken had ende daer een ander in liet loopen. Zoo ongeveer ook Kb. nº. 3 en 4. Kb. nº. 8. Item waert dat yemandt een stick wijns ontstake ende als hijt ontsteken hadt, dan daer een ander *enz.*

4) Is in Kb. nº. 2 het tweede gedeelte van 89. In andere teksten (o. a. in Kb. nº 11, 15 en A.) volgt het op 86.

5) Kb nº. 2. *Van wijn uut te roepen.*

6) Kb. nº. 2. so sallen die wijncrayeerder omroepen eenwarf.

7) Kb. nº. 2. *Vanden dienres van wijn.* Bevat 90—92.

buerde I pont, ten ware dat hijt kenlic maken mocht, dat hi des daghes ellewaerts diende.

91. *Van wijn.*

Item so wie dat wijn toochde voer een tavaerne, ende anderen wijn den luden binnen ghave, dat is optie boete van X ponden ende correxi van scepenen. [1])

92. *Van wijn.*

Item en zullen gheen tappers, crayeerres [2]) of binnendienres wijn drincken voor die dore noch in kelders, anders dan daer sy dienen, voer die tijt datmen eenwarf hoechmisse gheluudt heeft ten Broederen of ten Augustinen, op I pont, ende dat niet te verdraghen.

93. *Van wijn.* [3])

Item so en sal gheen exsisenaer [4]) bate noch myede [5]) nemen van yement, om hem te helpen te tappen, of tonthelpen dat een ander niet en tapte, anders dan zinen rechten exzijs [6]), die hem vander stede [7]) gezet is. Ende so wie hierin bate name of gave, dat is op III pont, ende des niemenden te verdraghen.

94. *Van wijn.* [8])

Item en sal gheen poorter vremder luden goet vercopen [9]) dan zamencoops [10]), ende dat optie boete van X ponden ende correxi van scepenen goetdencken. [11])

95. *Van wijn.* [12])

Item so en sal niement wijn coopen noch vercopen, hi en

1) Kb. n°. 2. van scepenen goetdencken.
2) Kb. n°. 2. wijncrayeerders.
3) Kb. n°. 2. *Vanden excisenaers van wijn.* Gaat in Kb. n°. 11 aan 92 vooraf.
4) Kb. n°. 4. accyser.
5) Kb. n°. 2, 3, 5, 8, 9, 11, 13, A. bate noch voermyede; Kb. n°. 4. bate noch vermyede Kb. n°. 6. bate noch gescenck.
6) Kb. n°. 4. accijs.
7) Kb. n°. 2. stede weghen.
8) Kb. n°. 2. *Van vremder luden goet te vercopen.*
9) Kb. n°. 3, 4, 13. bruyken.
10) Kb. n°. 6, 7, 8, 15. samencoopers. *a*)
11) Kb. n°. 2. van scepenen.
12) Kb. n°. 2. *Van wijn te copen.* In Kb. n°. 4 gaat 96 vooraf aan 95.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 58.

heeft zine ghezwòren makelaers daerbi indie teghenswoordicheit voer [1]) scepenen.

96. *Van wijn.* [2]) *a*)

Item so wanneer dat een vremdt man Tordrecht wijn ghecoft heeft [3]), so en mach hi daerof niement gheenen wijn voort vercopen. Ende so wiese vercoft [4]), die verbuerde III pont ende den wijn, ende diese coft III pont; ende so wat makelaer daerover waer, die verbuerde III pont ende zijn ambocht een half jaer.

97. *Van wijn.* [5])

Item zullen tappers, crayeerders ende binnendienres te loen hebben voer haren arbeit, daer sy dienen, van elker aem wijns die zi tappen, III groot payments, als bi tiden ghenge ende gave is [6]). Ende so wier meer name, dat is op III pont ende zijn ambocht een jaer, ende wie meer gave, dat waer optie boete van III ponden [7]).

98. *Van wijn.* [8])

Item so wat poorters een schip wijns copen of daeraen deelen indie nieuwe tijt, uut dien scepe salmen een stick wijns tappen van tween amen of daerboven om tfoer, sonder arghelist, opdatter VIII stickx int schip zijn, of daerboven. Ende diet tappen en zullent selven niet uutvollen boven een vierendeel, oft men [9]) salt ontsteken, alsmen ten Augustinen anderwarf luudt, ende niet eer. Ende so wie eenich deser punten brake, dat is op III pont, ende den wijn te gheven om tfoer, ende dit stic wijns sal ghetapt moeten wezen, eermen eenighen wijn uut dien schepe doet, ende dat optie selve

---

1) Kb. n°. 3, 4, 9. daerby in teghenwoirdicheit, op drie pont.
2) Kb. n°. 2. *Als een vremd man Tordrecht wijn coopt.*
3) Kb. n°. 2. coopt of ghecoft heeft.
4) Kb. n°. 2. Ende so wie anders dede.
5) Kb. n°. 2. *Dat loen vanden wijnkraveerders.*
6) Kb. n°. 2. is binnen Dordrecht.
7) Kb. n°. 2. dats oeck drie pont.
8) Kb. n°. 2. *Van een schip wijns te copen.*
9) Kb. n°. 4. ende men.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 380.

boete, ten ware datmens niet uutghetappen en conde, sonder arghelist.

99. *Van wijn.* [1])

Item so en sal gheen poorter opwaerts [2]) varen noch gaen teghens wijn, hi zy makelaer, off coopman, of knaep, of yement van haren wegen, om wijn te drincken, of bidden te drincken, of comenscap daerof te maken buten der vriheit, op III pont ende correxi van scepenen goetdencken.

100. *Van wijn.* [3])

Item om den coopman te waerschuwen voor zine schade teghens stapelrecht, so is ghekuert, so wat vremdt coopman, die wijn buten der vryheit coft, opten stroom of opt lant, die sal zinen stapel Tordrecht houden achte daghen leggende, eer hi varen mach; mer so wie binnen der vriheit coopt, die mach verwynden ende dan varen. So wie hierteghens dede, dat is optie peine van stapelrecht. *a*)

---

1) Kb. nº. 2. *Gheen wijn te copen buten der vryheit.*

2) Kb. nº. 1. ofwaerts. Alle andere teksten hebben, gelijk gelezen schijnt te moeten worden, „opwaerts."

3) Kb. nº. 2. *Stapel vanden wijn.* Bevat 100 en 101. In Kb. nº. 9, 13 komen, tusschen 98 en 99, nog deze bepalingen voor:

Item is geordonneert dat alle vreemde coopluyden, die haer wynen oft schepen vullen, die sullen gehouden sijn te coemen byden makelaer by tyden wesende ende by twee outraden ende een secretarius, ende doen synen behoorlijcken eedt dat die wynen niet vercoft en sijn noch nyemant geen toeseggen daertoe en heeft, hetsy op sijn drank oft anders, opte boete van III pont ende correctie van schepenen. Ende noch sullen sy gehouden weesen, indient den makelaer belieft, behoorlicke certificaten te brengen, waer hy die wynen gelaten heeft, ende wie hy die vercoft sel hebben, ende dat de coopman te voeren geen coop verbuerde oft eenich toesegghen aenden selven wijn gehadt en heeft. Ende waerdt saecke dat yemant brokich in desen bevonden worde tot eeniger tijt, dat waer optie boete van LX pont ende correctie van schepenen, te geven een derdendeel daerof tot sheeren behouf, een derdendeel totter stede behouf ende een derdendeel tot des makelaers behouf.

Item soe wye dat eenige wynen voor yemant van buyten alhier coft ende die buyten seynde, die sal daerof den makelaer geven, te weeten vyf schellingen vander roede. —

In Kb. nº. 13, hetwelk alleen den datum dezer nieuwe bepalingen opgeeft (12 April XCVI), en haar plaatst onmiddellijk achter 98, is aan het slot nog bijgevoegd: „Nota vanden schoonen wynen, die te laten soe die gewassen zijn, in capitulo anno 45, 16e Januarii."

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 190

101. *Van wijn.*

Item een vremdt coopman, die Tordrecht mit eenen schepe wijns coomt, hetzy groot of clein, die mach die helftscheidinge of meer van dien schepe wijns vercopen, wien hi wil ende wat coopluden dattet zijn, behoudelic den brief in zijnre machten te bliven, die bi ghemeenre eendracht vander wijnneringhe ghemaect is. *a*)

102. *Vander wijnneringe.* [1])

Item overmits brieven, die boven inden lande voortijts ghezeint zijn, op onse ghebot, aen allen goeden steden biden Rijn ende der Mozele [2]), ende anders, die onse ghebot vervolcht ende vervolt [3]) hebben mit haren clockenslaghe ende gheboden te houden, om alre goeder coopluden schade te verhoeden, ende des elke stede ons hare brieven hier wederzeinden, so is ghekuert, overal in deser manieren, als dat niement, wien hi zy, Tordrecht winen hebben noch brengen en sal, die ghemaect of ghevalst zijn, off daer eenighe quaetheit in ghehantiert is, dan recht als zi ghewassen zijn, ende die God verleent vanden stocke [4]), ende also zi zonder archeit verlaten zijn vander moeder, die zijn verbuert, ende men zoudze bornen, so waer mense vonde binnen der vriheit. *b*)

103. *Die makelaers van wijn.* [5])

Item so en zullen gheen makelaers van wijn ghasterye houden, optie boet van III ponden ende correxi van scepenen goetdencken.

---

1) Kb. nº. 2. *Vanden ghebot ende vanden brieven die boven inden lande gheseint sijn vanden winen.*

2) Kb. nº. 2, 7, 9, 13. Mazele; Kb. nº. 3, 5. Mazelen. Kb. nº. 6, 15. Mase; Kb. nº. 8. Moesele.

3) In Kb. nº. 6 ontbreken de woorden „ende vervolt"; Kb. nº. 8. vervolcht ende vervolcht.

4) In Kb. nº. 3 eindigt deze keur met de woorden „vanden stocke,"

5) Hier begint in Kb. nº. 4 eene nieuwe rubriek *Vanden makelaers van wijn*, bevattende de keuren 103—113.

---

a) Keur van 30 Augustus 1370 (v. d. Wall I bl. 302).

b) Het slot dezer bepaling is niet duidelijk. Wellicht is, vóór: „die zijn verbuert" *enz.* iets uitgevallen. Zie noot 4.

104. *Van wijn.* [1])

Item so en sal gheen makelaer coopman wezen van gheenderhande goet, noch vennoot wezen mit gheenen coòpman: dats te verstaen van alsulken goede, daer hi makelaer of is, op III pont ende correxi van scepenen goetdencken,

105. *Van wijn.* [2])

Item alle makelaers, die hem gheneren willen mit makelaerdye aen [3]) wijn, die en zullen gheen vennootschep met malcanderen hebben, meer dan drie tzamen, noch gheen vennootschep hebben mit gheenen coopman van wijn, op III pont ende zijn makelaerdye een jaer; ende niet meer dan eenen makelaer of twee byden coopluden te wezen, int water of opt lant, dien wijn te drincken om [4]) coop, op III pont ende correxi van scepenen, noch over die comenscep wesen [5]), optie selve boete voorsz.

106. *Van wijn.* [6])

Item en sal gheen makelaer wijn drincken, noch bidden te drincken om [4]) coop, noch wijn coopen [7]), noch aennemen om wech te zenden, hi en heeft zinen coopman of coopluden of die ghewaerde boden daertoe in die teghenswoordicheit, sonder arghelist, optie boete van III ponden.

107. *Van wijn.*

Item en zullen gheen makelaers noch niement, wie si zijn, wijn drincken, noch proeven, noch bidden te drincken, noch doen bidden, tschip en si eerst Tordrecht in die haven, of ten zy ghemeert aent lant, binnen der vriheit, of indie nedere [8]), sonder arch ende list. Ende so wie daerover dede, dats den

1) Kb. n°. 2. *Makelaers en sullen gheen coepluden wesen noch veynoetscep hebben mitten coepman.*

2) Kb. n°. 2. *Niet meer dan drie makelaers tsamen.* Gaat in A vooraf aan 103 en 104.

3) Kb. n°. 3. van.

4) Kb. n°. 4. op.

5) Kb. n°. 2. niet te wesen; Kb. n°. 4. te wesen.

6) Kb. n°. 2. *Gheen makelaer van wijn die en sal wijn drincken noch bidden te drincken.* Bevat 106—109.

7) Latere teksten: om wijn noch wijncoop.

8) In Kb. n°. 2 en latere teksten ontbreken de woorden „of in die nedere."

vremden man op X pont, ende den poorter op X pont ende correxi van schepenen.

108. *Van wijn.*

Item en moet gheen makelaer van wijn over eenen coop gaen, hi en zy daertoe gheroepen bi namen, also wel int water als opt lant, op III pont.

109. *Van wijn.*

Item so wie makelaer is van wijn, die en sal hem in anders gheenre makelaerdye [1]) gheneren, op X pont, also dicke als hi daerof verwonnen wordt.

110. *Van wijn.* [2])

Item dat gheen makelaer van wijn comenschap en maeck noch toe en brenge in zijns zelves huus of in eens makelaers huus, op III pont ende zijn ambocht een jaer.

111. *Van wijn.*

Item so wat wijn dattie makelaers uut kelrers [3]) vercopen bi sticx, daer en zullen si gheenen wijn of nemen, of andere hoesscheit, dan haer rechte loon, dat hem van scepenen daertoe gheset is, optie boete van III ponden, so wie meer name of ghave.

112. *Van wijn.* [4]) *a*)

Item salmen hebben makelaers van wijn opt lant ende int water; die zullen voer scepenen daertoe zweren, den coopman [5]) te bewaren; ende dan zullen si kiesen, waer si wezen zullen of willen wezen [6]); ende die een en sal hem des anders

---

1) Kb. n°. 2. an anders gheenre makelaerdie mede; Kb. n°. 3, 8. anders mit gheenre makelaerdyen.

2) Kb. n°. 2. *Dat gheen makelaer comenscap toe en brenghe in sijns selfs huus.* Bevat 110 en 111.

3) Kb. n°. 3. uut den keldenaers.

4) Kb. n°. 2. *Vanden makelaers opt lant ende int water.* Bevat 112 en 113. In Kb. A. zijn het begin van 111 en het slot van 112, door eene fout van den afschrijver, tot één keur gemaakt.

5) Kb. n°. 5. des coepmans.

6) Kb. n°. 2. waer dat elcx dan wesen wil.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 164.

makelaerdye niet onderwynden. Ende so wie hiertegens dede, dat is op III pont ende zijn ambocht een jaer.

113. *Van wijn.*

Item en zullen gheen makelaers int water mitten makelaers opt lant deellinge hebben noch vennootschep, van haren ghelde te deelen onder een, noch die opt lant weder mitten anderen die int water zijn, op X pont ende haer makelaerdye een jaer.

114. *Der makelaers loen van wijn.* [1])

Item zullen die makelaers van wijn hebben te loen van elker roede wijns, die sy vercopen in 't water, XXIIII groot payments, als bi tiden ghenge ende gave is; des sal gheven die vercoper XVI groot, ende die coper VIII groot. Ende wesmen vercoopt bi sticx opten lande, salmen gheven vander aem IIII gr., diet vercoopt, ende diet coopt en sal niet gheven. Ende so wie hierteghens dede mit enigher fallacie, meer te gheven ofte nemen in ghelde, in myede of in eenigher hoesscheit van anderen goede, dats den makelaer op III pont ende correxi van scepenen, ende den coopman op III pont.

115. *Dit zijn kueren van bier.* [2])

Inden eersten salmen gheven dat bier alle jaer, als die rechter, scepenen ende raedt bi tiden koren ende fisieren [3]), op III pont, wel ghemeten, ende hare rechte mate te hebben voer elken tappe, gheteykent [4]) mitter stede brant, optie selve boete voorsz.

116. *Van hoppenbier.* [5]) *a*)

Item so wie binnen Dordrecht hoppenbier of ael brouwen wil, die sal brengen int gruuthuus van elken hoede mouts, dat hi verbrout, VIII penningen Hollants, ende hierbi en

1) Kb. n°. 2. *Hier beghint der makelaers loen van wijn.* In Kb. n°. 4 bevat deze rubriek alleen de keur 114.

2) In Kb. n°. 4 bevat deze rubriek de keuren 115—122.

3) De woorden „ende fisieren" ontbreken in Kb. n°. 2 en andere teksten. Kb. n°. 4 kueren ende visieren.

4) Kb. n°. 2. ende gheteykent.

5) Kb. n°. 2. *Wie hoppenbier of ael brouwen wil.* Bevat 116—118. Kb. n°. 3. *Noch van bier.* Bevat 116 en 117.

a. Vg. v. d. Wall I bl. 152.

salmen hem gheen grute gheven. Ende so wie des niet en dede, die verbuerde X pont, also dicke als hijt dede.

117. *Van biere.*

Item so wat brouwer, die zijn ghelt ende mout int gruuthuus niet en brocht, als zede ende ghewoente is [1]), die verbuerde X pont, also dicke als hijs niet en dede. [2])

118. *Vanden brouwers.* [3])

Item waert dat die gruter eenigen brouwer opzeide [4]), dat hi zijn ghelt ende mout int gruuthuus niet ghebrocht en hadde, of dat hi meer ghebrouwen had dan hi ghelds ghebrocht en had [5]), dat zal die brouwer met zynen meesterknaep waer maken ten heilighen, dat hijs ontschuldich is, tensi dats hem die gruter verdraghen wilde. Ende en wouts dan die brouwer met zinen meesterknaep niet waer maken, so waer die brouwer vervallen. [6]) Ende woude die meesterknaep hem dan verbozen ende niet houden met zinen eede, so sal die brouwer den knaep leveren den rechter; ende daermede so is die brouwer quijt, ten ware of hem die knape ontliep, alle dingen sonder arghelist.

119. *Van bier te draghen.* [7])

Item so en moet niement gheen bier draghen tot eenigher tappers huus, voer die zonne of nader zonnen, ten zy bi orlove der exsisenaers [8]), op I pont ende dat bier verloren, rechtevoort te berechten. Ende uut wat brouwers huus dattet ghedragen waer, dat waer optie selve boete voorsz.

---

1) Kb. nº. 2. als zede ende costumelic is; Kb. nº. 5, 7. als zede ende costume is; Kb. nº. 8. als costumelic is ende zede; Kb. nº. 15. als costumelijck ende sede is of gewoonte.

2) Kb. nº. 3. als hy dit niet en dede, alsoe voirscreven staet; Kb. nº. 13. als hijs niet en brochte.

3) Gaat in sommige teksten aan 117 vooraf.

4) Kb. nº. 4. op enigen brouwer seide.

5) Kb. nº. 4. gegeven hadde.

6) Kb. nº. 4. bevallen.

7) Kb. nº. 2. *Van bierdraghers.* Bevat 119—121. In Kb. A. is de volgorde 121, 119, 120.

8) Kb. nº. 4. accysers.

120. *Die bierdraghers.*

Item en moet niement bier draghen dan [1]) ghezworen draghers, ten ware bi orlove der exsisenaers [2]), ende des zullen die draghers, eer zijt [3]) aennemen, haren eedt voor scepenen of voer borghemeesters doen, optie boete van I ponde.

121. *Verhulstert bier.*

Item so wat draghers, die [4]) den exsisenaers eenich bier verhulsterden [5]), dat hi tot eenigher tappers huus [6]) ghedraeghen hadde, of anderswaert, die verbuerde I pont, rechtevoort pand of ghelt te gheven. Ende wat bier dat die exsisenaers vynden dat [7]) verhulstert waer, dat waer verbuert, ende diet ghedraghen hadden elcx [8]) I pont, ende uut wiens huus [9]) of scepe dattet ghedraghen ware, die waers op I pont, ende dieghene daerment onder vonde [10]), die verbuerde I pont, rechtevoort ghelt of pande te gheven.

122. *Uuthems bier.* [11])

Item alle bier, dat hier van buten coomt, ende hierbinnen te venten leit binnen der vriheit, of datmen overscheept [12]), dat sal hier den cleinen exsijs [13]) gheven; mer alle bier, datmen buten doet brouwen ende hier inder vriheit leit [14]), ende niet te venten en leit, dat machmen voeren in Scollant [15]) of in Noorweghen, sonder hier den cleinen exssijs [16]) te gheven.

---

1) Kb. n°. 2, 3. dan die.
2) Kb. n°. 4 accysers.
3) Kb. n°. 3. eer sy den dienst.
4) Kb. n°. 2. ende.
5) Kb. n°. 4. verholsterden.
6) Kb. n°. 3. huys off andersijns. In regel 3 ontbreekt: of anderswaert.
7) Kb. n°. 2. dat alsus.
8) Kb. n°. 2. verbeurden elcx.
9) Kb. n°. 2. keldenaer.
10) Kb. n°. 2, A. daert onder bevonden waer.
11) Kb. n°. 2. *Van bier dat van buten coemt.*
12) Kb. n°. 15. overstaepelt.
13) Kb. n°. 4. accijs.
14) Kb. n°. 4. coemt.
15) Kb. n°. 3, 8, 9 en andere HSS. Scotlant.
16) Kb. n°. 4. accijs.

123. *Ontdraghen ghelaghe.* [1])

Item so wie den anderen zijn ghelach ontdroeghe, die verbuerde III pont ende correxi van scepenen goetdencken, so waerment croonde, ende hi des betuucht worde met twee wittachtigen orconden.

124. *Van dobbelen.* [2]) *a*)

Item so wie dobbelen [3]) hantieren wil of eenigherhande wedtspel, die mach verliesen zijn ghereedt ghelt, dat hi over hem heeft, ende zijn overste cleet, ende darenteinden en salmen niet aen hem houden.

125. *Van mommen.*

Item dat niement binnen der poirten dobbelen en sal, datmen heet mommen, met verdecten aensichten, op III pont, rechtevoort pande of ghelt te gheven, of inden steen te gaen.

125*a*. *Vanden cupers ende vanden vatebynders.*. [4])

Item inden eersten so en zullen die cupers niet meer nemen van haren loen ende arbeide dan hierna ghescreven staet, ende so wie meer name, dats op III *pont ende haer ambocht een jaer. Ende wie meer gave, die verbuerde* III *pont.*

Item van eender drogher dughen	IIII	*sc. Holl.*
Item van eender halver dughen	II	*sc. Holl.*
Item van eenen laghelen wijns te verlaten	XVI	*d. Holl.*
Item van eenen reep te legghen	II	*d. Holl.*
Item van eenre kymme	II	*d. Holl.*
Item van eenre ryle	II	*d. Holl.*
Item van biden laghelen te gaen ende te versien, vanden stick	II	*d. Holl.*

1) Kb. nº. 2. *So wie den anderen sijn ghelach ontdroeghe.* In Kb. nº. 4 begint hier een rubriek *Van dobbelen ende den anderen sijn gelach te ontdragen*, bevattende de keuren 123—125.

2) Bevat in Kb. nº. 2 de keuren 124 en 125. In A gaan 124 en 125 vooraf aan 123.

3) Kb. nº. 2 en vele andere teksten: dat dobbelspel.

4) Deze keur komt, behalve in Kb. nº. 1, in alle HSS. voor; in Kb. nº. 4, waar een blad ontbreekt, echter slechts gedeeltelijk. Omdat het HS., waarin zij niet voorkomt juist dat is, hetwelk aan den hier gedrukten tekst ten grondslag ligt, heb ik gemeend haar cursief te moeten doen drukken.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 369.

Item van elken bodem in te setten, van een half voeder V *d. Holl.*

Item van een clein laghelen van elken bodem III *d. Holl.*

Ende dit is al in payment als bi tiden ghenghe ende gave is binnen der stede.

Item [1]) *so wat cuper of vatebynder versocht waren te wercken, ende hijt wederseide te doen, die verbuerde* III *pont ende zijn ambocht een jaer.*

126. *Die makelaers van coorne.* [2])

Item so mach een makelaer van coorn of twee bi eenen coopman over eenen coop van coorn gaen, ende niet meer, op III pont. Ende wie makelaer is van coorn, die en sal hem gheenre ander makelaerdye onderwynden, op III pont ende correxi van scepenen.

127. *Vanden makelaers.* [3])

Item so wat coorn, dat vander zee coomt ende hier binnen lants niet vercoft en is, daer sullen die makelaers vander zee haer makelaerdye mede hantieren [4]). Ende waert dat onse poorters of andere coopluden aldusdanighen coorn, binnen lants of op desside [5]) der zee, ghecoft hadden, des so en souden hem die makelaers vander zee niet onderwynden, mer dander makelaers opt lant soudent vercopen, ende wie hierover dede, dats op III pont.

128. *Vanden makelaers.* [6])

Item zullen die makelaers van coorn hebben opt lant voer haren arbeit, van elken hoede harts corens IIII d. Hollants vanden vercoper, ende vanden ghenen diet incoopt II d. Hollants payments voorsz., als bi tiden ghenge ende gave is [7]),

---

1) In HS. n°. 3, A en andere maakt deze bepaling eene afzonderlijke keur uit *Vanden cupers.*

2) Kb. n°. 2. *Vanden makelaers ende vanden meters vanden coerne.* Deze keur en de volgende, tot op de helft van 130, ontbreken in Kb. n°. 4. Zij stonden waarschijnlijk op het verloren blad XCIII.

3) Kb. n°. 2. *Coern dat vander zee coemt.*

4) Kb. n°. 3. onderwijnden ende hantieren.

5) Kb. n°. 2. dese side; Kb. n°. 3. dessi.

6) Kb. n°. 2. *Der makelaers loen* Volgt daar, in 5, 9, A en andere HSS., op 129.

7) Kb. n°. 2. van elken hoede harts coerns IIII d. Hollants payments als bi tiden ghenghe ende gave is, vanden vercoper, ende vanden ghenen diet incoept II d. Hollants. In Kb. n°. 6 ontbreken de woorden: ende vanden ghenen ..... gave is.

ende van elken hoede weecx coorns van den vercoper II d. Hollants, ende vanden ghenen diet incoopt I d. Hollants payments voorsz. [1])

129. *Vanden makelaers.* [2])

Item so en moet gheen coopman noch makelaer varen tegens die koggen, die comen uter zee, boven Ghalgoort, ende niet te varen aen eenigen koggen, ten ware dattet schip eerst anckervast [3]) ware, optie boete van III ponden.

130. *Vanden makelaers.* [4])

Item zullen die makelaers vander zee hebben ter rechter makelaerdyen van elken hoede harts corens, dat vander zee coomt, vanden vercoper III d. Hollants, ende vanden coper II d. Hollants payments voorsz. [5]); voort van allen anderen goede vander zee, datsi vercopen, van elken pont groot waert [6]) goets XII d. Hollants payments voorsz. Ende dit sal gheven diet vercoopt, ende diet coopt en sal niet geven, uutgheset van harinc ende van buckinc; daerof sal gheven die vercoper van elker last XVIII d. Hollants, ende diet incoopt IX d. Hollants payments voorsz.; voort [7]) van elken hoede ghagels sal gheven diet vercoopt den makelaers VIII d. Hollants, ende diet incoopt II d. Hollants payments voorsz. [8]) Ende so wat makelaer meer name dan hier voorsz. staet, dats op III pont ende zijn makelaerdye vijf jaer te verliesen, ende wat coopman die meer gave, die verbuerde oeck III pont; des en [9]) zullen niet meer makelaers dan twee over eenen

1) De woorden „payments voorsz." ontbreken in Kb. n°. 2; Kb. n°. 3 heeft: payments voorscr. als by tyden ghenghe ende ghave sel wesen binnen onser goeder stede van Dordrecht.

2) Kb. n°. 2. *Gheen makelaer noch coepman en sal varen teghens eenighe kogghen, die uter see comen boven Galghoert.* Gaat daar aan 128 vooraf. Dezelfde volgorde in Kb. n°. 3, 5, 7, 11, 13. In Kb. n°. 6, 8, 9, 12 ontbreekt deze keur.

3) Kb. n°. 13. anckerte of anckervast.

4) Kb. n°. 2. *Der makelaers loen vander see.* Bevat 130—132. In Kb. n°. 3 en meer HSS. is 130 in drie keuren gesplitst.

5) De woorden „payments voorsz." ontbreken in Kb. n°. 2.

6) Kb. n°. 2. en A. waerts.

7) Hier begint in Kb. n°. 3, A, enz. eene nieuwe keur: *Van ghagel.*

8) Kb. n°. 2. ende diet incoept sal den makelaers gheven II d. Hollants.

9) Hier begint in Kb. n°. 3 eene nieuwe keur, die ook de eerste zinsnede van 131 omvat: *Van makelaers.*

coop gaen vanden voorsz. goede, optie boete van III ponden ende schepenen correxi.

131. *Vanden makelaers.*

Item dat gheen makelaers noch meters gasterye houden en zullen, optie selve boete voorsz. Oeck so [1]) en zullen gheen meters over eenen coop gaen of comen, eer hi al ghegangen ende [2]) volcomen is, op III pont ende een half jaer haer ambocht.

132. *Vanden makelaers.*

Item en zullen niet meer makelaers vander zee niet meer gheselsceps hebben te zamen [3]) dan twee, op III pont ende scepenen correxi. [4])

134. *Van coorne.* [5])

Item so wat coorn datter marct coomt, dat sal alleens wezen, onder ende boven, hetzi luttel of vele, alsment vercoopt, op III pont, mer vijf hoet of daerboven salmen uutzetten, optie selve boete, ende datter beneden is en salmen niet uutzetten.

134. *Van coorne.* [6])

Item so wanneer eenich coorn vercoft is, dat en salmen niet handelen, eert die vynders uutghezet hebben. Ende waert dat zijt hadden uutghezet, so souden zijt meten die tweedeel off half, mer si en zoudent niet uutmeten, eert die vynders ghezien hadnen. Waert datmen [7]) hierover dede, dat waer den vercoper op III pont, ende den meters elcx I pont, ten ware oft den cooper ghenoechde. Ende hierbi en sal gheen

---

1) Kb. n°. 2. Item. Deze keur, ten opschrift hebbende: *Vanden corenmeters*, volgt in Kb. n°. 3 en 11 op 132. In sommige teksten is de eerste bepaling van 131 het slot van 130. — Zie de vorige noot.

2) Kb. n°. 2, A. eer hi ghegaen ende al; Kb. n°. 8. eer hy al volgangen ende al; Kb. n°. 9. eer hy gegaen ende.

3) Kb n° 2. mit malcanderen hebben te samen.

4) Kb. n°. 2. optie boete van drie pont ende correxie naer scepenen goetdencken.

5) Kb. n°. 2. *Dit sijn kueren daer die vynders vanden coren sculdich sijn toe te sworen.* In Kb. n°. 4 begint hier een nieuwe rubriek onder hetzelfde opschrift, met bijvoeging van de woorden *ende van coernmeters*. Zij bevat de keuren 133—148.

6) Kb. n°. 2. *Wanneer dattet coern vercoft is.*

7 Kb. n°. 2. Ende so wie

meter enich coorn verhandelen, ten dede noot [1]) van water, op I pont, also dicke als hijt dede, after dien tijt dattet vercoft waer. Ende [2]) ware yement, die de vynders hierom verspraeck, dat waer op III pont, also dicke als hijt dede, ende diese sloeghe, dat waer ter scepenen zeggen. [3])

135. *Vanden meters.* [4])

Item so en sal niement meten, hi en zy poorter of poorters kijnt, ende daertoe ghezworen voer schepenen.

136. *Die strekels tc voersien.* [5])

Item salmen telken twee maenden die strekels brengen biden vynders, ende die te punte maken, datter die coopman bi bewaert is, ende waert dat een meter onrechte strekels brocht [6]), ende den coopman tzijn niet en gave, dats op III pont ende correxi van scepenen goetdencken.

137. *Goeden vander zee.*

Item die goeden vander zee salmen hantieren, als van outs haercomen is; ende van allen desen koren sal die heer hebben die een helft ende die vynders dander helft. [7])

138. *Van coorncopers.* [8])

Item soo wat coopman die coorn vercoopt binnen Dordrecht, die mach nemen eenen meter, of hi wil, ende diet coopt eenen anderen, ende dese twee zullen dat coorn meten; ende wederseiden zijt, dat is op haer ambocht een jaer, ten ware of hem so kenlic nootzaken letteden, datsi hem daermede verantwoorden mochten.

---

1) Kb. nº. 2. rechte noot.
2) Kb. nº. 2. Voert.
3) Kb. nº. 2, 3. dats ter scepenen correxi; Kb. nº. 5. dats ter scepenen goetdencken.
4) Kb. nº. 3. *Van meten.*
5) Kb. nº. 2. *Vandẽ strekelen.* Bevat 136 en het slot van 137: ende van allen desen broken sal die heer hebben deen helft ende die vynders dander helft. Het begin van 137 ontbreekt.
6) Latere HSS. name.
7) In Kb. nº. 3 volgt nog: ende voert alle dinghen sonder arch ende list.
8) Kb. nº. 2. *So wie sijn coern vercoept binnen Dordrecht.*

139. *Alderhande maten.* [1])

Item en salmen mit gheenen maten meten coorn noch ander goet, datter maten toebehoort, in te copen noch uut te vercopen, dan mitter rechter maten, die mitter stede brant gheteykent [2]) ende gheijct zijn biden ghenen, die daertoe geset zijn vander stede weghen. So wiet dede mit anderen maten, dats op III pont, ende die maten te bornen voer zijn dore.

140. *Van coorne.* [3])

Item so wie eenich hart coorn vercoopt ende uutlevert, die sal den meters gheven, voer haren arbeit, van elken hoede III penningen Hollants payments voorsz., aldaer zijt leveren over scheepsboort, ende ist dat zijt leveren in zacken, so sal dieghene gheven, diet ontfaet, den meters van elken hoede I penninc Hollants payments voorsz. [4])

141. *Van weeck coorn.*

Item dieghene, die weeck coorn vercoopt ende uutlevert, sal den meters gheven van elken hoede II d. Hollants, daert die meters leveren over sceepsboort, ende ist dat zijt leveren in zacken, so sal dieghene gheven, diet ontfaet, den meters van elken hoede I d. Hollants payments voorsz. Ende die haver te slechten int vat ofte effenen mitter hant. [5]) Ende als men weeckoorn metet [6]) uut cleinen scepen in koggen schepen, die ghedendt zijn, so sal hem die ontfanger gheven van elken hoede I penninc Hollants.

142. *Van ghaghel.* [7])

Item van elken hoede ghaghels zullen die meters hebben van meten, als vanden ghenen diet vercoopt ende uutlevert,

---

1) Kb. n°. 2. *Hoemen meten sal.*

2) Kb. n°. 4. Item en salmen geenrehande coorn noch ander goet, datter maten behoirt, meten met enigerhande maten, in te coepen of uut te vercopen, dan mitten rechten maten, die der stede brant hebben ende geteykent.

3) Kb. n°. 2. *Van harden coerne.*

4) De woorden „payments voorsz" ontbreken in Kb. n°. 2.

5) Kb. n°. 3. offte effenen int vat mitter hant.

6) Kb. n°. 2, 3, 4. met.

7) Kb. n°. 2. Gaat in A aan 141 vooraf. *Van elken hoede gaghels.*

VIII d. Hollants payments voorsz., ende diet coopt en sal niet gheven.

143. *Die hoppenmaet.*

Item so wie die stede bi tiden die hoppenmaet gheeft, die salse meten of doen meten, ende diese metet [1]) sal zinen eedt voor scepenen doen, den coopman tzijn te gheven, wittelie ende wel te hantieren, ende wie die hoppe uutlevert, die sal gheven van den hoede vol ghemeten, cruuswijs mitter hant eenen druck te gheven optie mate, VIII d. Hollants payments voorsz., ende diet incoopt en sal niet gheven.

144. *Die meters van ooft.* [2])

Item die meters van ooft zullen hebben van elker tonne [3]) I d. Hollants vanden vercoper, ende die coper sal gheven van elker tonne [3]) I hallinc [4]) payments voorsz.; des zullen si meten metter rechter yken [5]), metter stede brant gheteykent, op III pont ende correxi van scepenen goetdencken.

145. *Van kolen ende kalc.* [6]) *a*)

Item so wie kolen of kalc vercoopt ende uutlevert, sal den meters gheven vanden hoede IIII d. Hollants payments voorsz., ende diese ontfaet sal hem gheven vanden hoede van meten II d. Hollants. Ende [7]) so wat meter van coorn of van anderen goede, dat van deser voorsz. materien is, ende die meer name dan hier voorsz. staet, het ware van meten of van zacken, hoesscheit, drincgelt, of eenighe fallacie daerin hantierde, daer den coopman afterdeel of schade of quame [8]), of dat sy hem tzijn niet en gaven, bi maten of bi stryken, worden zijs betuucht, dats op III pont ende haer ambocht een jaer.

---

1) Kb. n°. 2, 3, 4. met.
2) Kb. n°. 2. *Vanden oeftmaten.*
3) Kb. n°. 4. elken vate.
4) Kb. n°. 3. I d. Hollants.
5) Kb. n°. 2. mitter rechter gheykender mate.
6) Kb. n°. 2. *Wie colen of kalc vercoept.*
7) In Kb. n°. 3 begint hier eene nieuwe keur: *Noch vanden meters.*
8) Kb. n°. 3. name.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 157.

146. *Meters ende makelaers.* [1])

Item so en sal meter noch makelaer van gheenderhande goet eenich loon heffen, daer si selver den arbeit niet toe en doen, als tot elken toebehoort, sonder arghelist.

147. *Van meterye ende makelaerdye.* [2])

Item so en sal niement makelaerdye noch meterye vercopen noch verhueren in eenigher manieren, noch eeninghe maken [3]), mer elc goet man, dies behoeft ende poorter is of poorterskijnt, die salder hem aen gheneren, also die hantvest *a*) daerof inhout. Ende so wie hierover dede, dats op III pont ende correxi van scepenen goetdencken. Ende waert datter yement ghelt of ghave, also vele ghelt zoude hi der stede moeten gheven, ende des nyemenden te verdraghen, alle dinghen sonder argelist.[4])

148. *Van vremde coopluden.* [5])

Item so en sal gheen vremd man goet copen binnen Dordrecht ende dat weder binnen Dordrecht voort [6]) vercopen, optie boete van LX pont. Ende wat makelaer hierover waer, verbuerde III pont ende correxi van schepenen goetdencken. Ende wat poorter, die gheen makelaer en waer, of een vremdt man, die hierbi waren ende hiertoe holpen, die verbuerden III pont ende correxi van schepenen. [7])

149. *Van sout te vercopen.* [8])

Item so wie zout Tordrecht vercoopt, die sal den makelaers van zout gheven, van elken hondert zouts X groot payments,

---

1) Kb. n°. 2. *Van loen te heffen.* Is in Kb. A het slot van 145.

2) Kb. n°. 2. *Gheen makelaerdie te verhueren noch te vercopen.*

3) Kb. n°. 3. noch eygheninghe daerin te maken.

4) De woorden: „alle dinghen sonder argelist" ontbreken in Kb. n°. 2, 3 en A.

5) Kb. n°. 2. *Gheen vremdt man en sal goet copen binnen Dordrecht ende dat weder te vercopen binnen Dordrecht.*

6) Kb. n°. 2. te.

7) In Kb. n°. 9 ontbreekt de laatste zinsnede: Ende wat poorter — schepenen.

8) Kb. n°. 2. *Van soute.* In Kb. n°. 4 begint hier, onder hetzelfde opschrift, eene nieuwe rubriek, bevattende de keuren 149—151.

---

a) Handvest van graaf Floris V, van 7 Juni 1284. — Vg. v. d. Wall I bl. 58.

als bi tiden [1]) ghenge ende gave sal wezen [2]), ende diet coopt IIII groot, ende daermede allen anderen oncost, offgheset van eten, van drincken ende van lijfcoop, op III pont ende correxi van schepenen, so wie meer name, ende wat coopman meer gave, die verbuerde oeck III pont.

150. *Van soute.* [3])

Item alsmen dat sout metet [4]), salmen dat lopen [5]) zetten een vierendeel van eenre ellen hooch mitten eenen kant, nader stede ellen ghemeten. *a*)

151. *Van sout.*

Item dieghene die [6]) zijn sout vercoopt, die sal den meters gheven van elken hondert datsi uutmeten, XIIII gr., ende die coper VII. gr. payments voorsz. ende dat zijt also redelic hantieren datter gheen claghen [7]) of en coomt.

152. *Van vremdt payment.* [8])

Item dat gheen wissellaer, noch niement gheenderhande niewe noch vremdt payment ghenge en sal maken [9]) inder stede, noch daerin brengen, noch doen brengen [10]), ten zy bi goetdencken der goeder luden vander stede, of zi en thonent eerst den goeden luden vander stede, ende dat optie boete van III ponden ende voort ter scepenen correxi, so wie daerof betuucht worde; mer dieghene, wien hi waer [11]), hi ware

---

1) De woorden „bi tiden" ontbreken in Kb. nº. 4.

2) Kb. nº. 2. is.

3) Kb. nº. 2. *Van sout te meten.* Bevat 150 en 151. In Kb. A. gaan 150 en 151 aan 149 vooraf.

4) Kb. nº. 2, 2, 4. met.

5) Kb. nº. 3. dat lopen of dat achtendeel; Kb. nº. 6, 8, 15. die mate; Kb. nº. 9, 13. tloop.

6) Kb. nº. 2. Ende so wie.

7) Kb. nº. 4. gheclach.

8) Kb. nº. 2. *Van wisselen;* Kb. nº. 4. *Van wisselen ende paymente.* Bevat de keuren 152–155. In Kb. nº. 6, 12, 13 is de volgorde deze: 153 155, 152, 154.

9) Kb. nº. 3, 5. doen.

10) Kb. nº. 2. gheenderhande niewe noch vremt payment brenghen en sal inder stede noch doen brenghen; Kb. nº. 4. . . . . gehengen en sal inder stede noch daerin brenghen; Kb. nº. 5, 6, 7, 8, 12. geenderhande niewe noch vreemde payement gaen en sal inder stede noch daerin, *enz.*; Kb. nº. 9, 13. geenderhande . . . . . gengen en sal inder stede noch daerin brengen.

11) Kb. nº. 3. Ende so wie daeroff betuucht werde, wie hy ware.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 48.

wisselaer off anders, daerment onder vonde dat valsch ware, dat waer op zijn lijf, ende dat bi kenlicheden van schepenen [1]), ende alle dinghen sonder arch ende list.

153. *Van payment.* [2])

Item so en sal niement varen noch ghaen tot gheenen munten, om eenigherhande [3]) payment, noch daerin wercken, dan in hogher [4]) lantsheren munten, dats te verstaen, keisers, coningen, hartogen, biscoppen ende graven; so wie daerover dede, dat is opten ketel, so waermen hem begreep binnen der vriheit van Dordrecht.

154. *Van wissel te houden.* [5])

Item so en sal niement wissel houden dan in ons lieves heren wissel, die van zinentweghen gheset is. [6]) So wie daerover dede, die verbuerde III pont, also dicke als hijt dede.

155. *Van payment.* [7])

Item want hier alderhande nyewe payment [8]) coomt inder stede zomwylen, so waerschuwen die goeden luden elken man, dat hi hem daerin voorsie ende wel bewaer, want so wie hier valsch payment brocht, dat hi erghents ghehaelt hadde, om voort aen te winnen, ende aldaer claerliken of betuucht worde, dat waer op zijn lijf, ende alle dinghen sonder eenich arghelist. [9])

156. *Hoemen daghen sal.* [10])

Item [11]) datmen alle daghe van poorteren daghen mach ende

---

1) Kb. n°. 2. dat waer op zijn lijf bi kenlicheden van scepenen.

2) Kb. n°. 2. *Niet te gaen tot vremden munten.*

3) Kb. n°. 2. gheenderhande.

4) Kb. n°. 2. groten.

5) In Kb. n°. 3 gaat deze keur vooraf aan 152 en 153.

6) Kb. n°. 3. heren wisselen .... gheset sijn.

7) Kb. n°. 2. *Van valsch payment.*

8) Kb. n°. 2, 7. alderhande payment; Kb. n°. 6, 8, 12, 15. alderhande payement als van nyewen payement.

9) De slotwoorden: „ende alle dinghen sonder eenich arghelist," ontbreken in Kb. n°. 2, 3, 9, 12. 15 en A.

10) Kb. n°. 2. *Dit sijn keuren van recht.* Zoo ook Kb. n°. 4, dat, onder deze rubriek, de keuren 156—176 omvat.

11) Kb. n°. 2 Item inden eersten is te weten.

van gasten, ende van enighen scult. Die [1]) anden anderen inden ghebreke is, dien salmen daghen in zijn teghenswoordicheit bider stede boden, dats te verstaen, die poorters overdwerssnachs, ende die gasten ten naesten ghedinge; mer waert dat eenich man van onsen poorteren, die sculdich ware ende over zyde ghinge ende hem verborghe, dats die boden niet vynden en consten [2]), alsmen daghen zoude, so zoudemen dien poorter driewarf daghen tot zinen huse voor die dore [3]), ende dat bekennen met [4]) zinen naesten ghebueren, ten ware of zijn ghesinne waer maken mochten, dat hi op dien tijt binnen der stede niet en ware; anders so en bleve hy ghedaecht.

157. *Van poorters schult.* [5])

Item so wat poorteren, die hem houden of wonen buten der stede, ende ghelt schuldich zijn eenighen anderen poorter in Dordrecht, dien salmen daghen met eenen borghemeesters brief ende mit eenen bode, vander stede weghen, op een ghenoemde [6]) tijt, tot zijnre antwoord ende in zijn teghenswoordicheit, of tot zinent, daer hi buten woent, ende dat met kenlicheden [7]) met [8]) zinen twee naeste ghebueren. Ende so wat schult dat dan op hem vervolcht wordt mit claghen [9]), daerof salmen brieven maken ende nemen mit schepenen zegelen [10]), ten ware of hi binnen ghedaecht ware, so zoude hi ghedaecht bliven ter antwoorde ten naesten gedinge.

158. *Van schepen brieven.* [11])

Item waert dat yement den anderen schuldich ware, daer

---

1) Kb. n°. 4, 13. datmen alle dage van porteren dagen mach ende van gasten. Ende soe wie van eniger scult; Kb. n°. 6. datmen alle daghe van poorteren daghen mach ende oeck van gasten van eenighe scult. Die, *enz.*; Kb. n°. 8. datmen alle dage inden eersten van poorteren daghen mach, ende oock van gasten, van eenigher schuldt. Die, *enz.*

2) Kb. n°. 6. omdats die boeden niet vinden en souden.

3) Kb. n°. 4. tsijnre voirdore.

4) Kb. n°. 6. met die oft.

5) Kb. n°. 2. *Van poorters die hem houden buten der stede.*

6) Kb. n°. 7. bevonden.

7) Kb. n°. 3. ende kenlijc doen.

8) Kb. n°. 8, A. van.

9) Kb. n°. 2, 5, 6, 7, 8. mit clagheliken woerden.

10) Kb. n°. 2. brieven maken mit scepenen zeghelen; Kb. n°. 6. brieven nemen mit scepenen segelen.

11) Kb. n°. 2. *Van scult daer scepenen brieven of zijn.*

hi brieven of had van schepenen kenninge, ende zine daghen gheleden waren, die sal comen aenden bode vander stede ende gheven hem eenen halven groten, ende dan sal die bode gaen tot dies mans huse ende doent hem te weten [1]), also dattet hem of zinen wive, zijn boden of zine naeste ghebueren kenlic zy datmen recht op hem vorderen sal des anderen daghes, of yement daerteghens zeggen of talen woude, ende hierbi salmen hem recht doen ter vierschaer.

159. *Van pandinge.* [2])

Item wie ter vierschaer panden wil, die sal panden aen huse of aen erve, so waer hijt bewysen can dattet desgheens is, die die schult schuldich is, of anden man selver, ten ware vremde coopluden, die salmen recht doen aent ghereetste. [3]) *a*)

160. *Van vremden luden.*

Item so wat vremdt persoen, die binnen der vriheit van Dordrecht mit woenstede zitten, ende recht soeken willen ter vierschaer van schulden, dien salmen recht doen ter vierschaer aen huse of aen erve, gheliken datmen den poorteren doet.

161 *Van brieven.* [4])

Item en salmen niet meer luden in brieven scriven [5]), recht te vorderen, dan vier man ten hoochsten, of welc van hem vieren die den brief brenct. [6])

162. *Van pandinge ende schieringe.* [7])

Item so wie een huus staende hadde binnen Dordrecht, dat ghepant ware van schulden voor also vele ghelds alst waer-

---

1) Kb. n°. 4 en andere teksten: ende doen hem de wete.
2) Kb. n°. 2. *So wie ter vierschaer panden wil.*
3) Kb. n°. 2. an dat ghereetste goet; Kb. n°. 9, 13. an treetste.
4) Kb. n°. 2. *Hoe vele luden datmen setten sal in brieven.*
5) Kb. n°. 2. setten.
6) In Kb. n°. 3, 4 volgt nog: optie boeten van drie ponden.
7) Kb. n°. 2. *Van husen die ghepant sijn van sculden.*

---

a) In Kb. n°. 13 staat hieronder: „Nota. Vremde coopluyden te rechten aent treetste is geaboleert met die nye koer, daerinne verclaert wordt dat onse poorter pant wysen mach voer zijn schuldt". — Zie beneden de keur van 17 Augustus 1430, en vg. v. d. Wall II bl. 1339.

dich waer ende die schieringe lopen zoude, so wie daeraen ghepant heeft, ist dat hijt begheert, men sal hem schieringe doen, ende ist dattet dieghene begheert, diens thuus is datter ghepant is, men sal hem schieringe doen diesghelijcx, zijn schult te ghelden [1]) metten zinen; hierin is te verstaen, dat dit huus off dit pant twischat moet volstaen wesen, als recht is. Ende [2]) ware yement ruminge gheboden van pandinge in zijns selvers huus, ende hi die ruminge versate, ende niet ghehorich en waer den rechter [3]), die verbuerde III pont, ende daerna ter ander ruminge, diemen hem ghebieden sal, so salmen hem zijn doren ende zijn veinsteren uutheffen van dien huse. Ende dieghene, diens dat huus is, salmen ghebieden ter salen te gaen of op Putock, op X pont [4]), bi daechs licht, ende niet daerof te scheiden, hi en heeft voldaen van dier schult ende van zinen boeten. Ende [5]) so wie dat woonde in eens anders mans huus, daer [6]) ruminge gheboden waer, ende hi die ruminge versate [7]) ende daerof beleedt worde, dats op III pont.

163. *Craft van schieringe.* [8])

Item so wanneer dat yement cracht gheboden wordt van schieringhe mit brieven [9]) ter vierschaer of in pandingen, so zullen hem die boden vander stede laten weten, dat sy ter salen comen voor scepenen, ter antwoordt daer of te staen, te love ende te bode [10]) teghens zinen schuldenaer, als recht is; ende so wie dit tweewarf versate, ende overhorich [11]) waer den rechter, die verbuerde III pont, mer dordwarf sal-

---

1) Kb. n°. 6. betalen.

2) In Kb. n°. 3 begint hier eene nieuwe keur: *Van ruyminghe.*

3) Kb. n°. 3, 8 en A. den rechte; Kb. n°. 6. ten rechte.

4) Kb. n°. 2. hier ter salen te gaen op Putockx toern, oppte boet van tien pont; Kb. n°. 6. ter salen te gaen of op Uutwijck.

5) In Kb. n°. 3 begint hier weder eene nieuwe keur: *Van ruyminghe.*

6) Kb. n°. 2. daer aldus.

7) Kb. n°. 15. versaecte.

8) Kb. n°. 2. *Van schieringhe ter vierschaer mit brieven.*

9) Kb. n°. 2. dat yemant gheboden worde mit brieven. Kb. n°. 3, 4, 13. dat yemant cracht off gheboden werde, *enz.*

10) Kb. n°. 2, 3, 4, 11. ter antwoordt offte staen te love ende te bode; Kb. n°. 5, 7. ter antwoirde te staen te love ende te bode.

11) Zoo terecht Kb. n°. 3, 4, 8, 9, 11, 13, A; Kb. n°. 1 en 2 hebben „onderhorich"; in Kb. n°. 5, 7 ontbreken de woorden „ende .... rechter"; Kb. n°, 6, 15 „onghehoerich".

men den man halen ende inden steen leggen, ter tijt toe dat hijt wel verbetert heeft, ende zijn boeten betaelt heeft.

164. *Vanden poortrecht.* [1]) *a*)

Item so wat poorter bi hem selven uter poorter voer wonen mit alinger zijnre woenstede, buten der baeliuusschep van Zuuthollant, die verbuerde zijn poortrecht, ten ware dat [2]) hy eenloop waer, ende dats te verstaen, also varre als zi varen op een ander vriheit dan op die vryheit van Dordrecht.

165. *Yement sijn goet ontfoerde.* [3]) *b*)

Item so wie uter poorter van schulden [4]) voere, of die yement zijn goet ontvoerde, buten zinen wil, nochtans dat hi zinen huusraet after hem liet binnen der stede, dien persoen en sal tenden [5]) zes weken daerna zijn poortrecht niet ghenieten, in tollen noch in gheenen zaken, ter tijt toe dat hi daerof ghenoech gedaen heeft ter scepenen ende raet goetdencken [6]), uutgeset zes weken oest ende zes weken lenten.

166. *Dat poortrecht.* [7]) *b*)

Item wat persoen dat ghebannen wordt van quaden feyten, van dieft, van moort, van vrouwencraft, van reeroof [8]) of van anderen quaden feiten, diesghelijcx en sal hem zijn poorterscap achter dien tijt gheen stade doen, nerghents tot geenre stede.

167. *Poortersrecht.* [9])

Item so wat poorter eenich recht zochte op eenen anderen

---

1) Kb. n°. 2. *Van poerters die uter stede varen wonen mit haren huusraet buten Zuuthollant.*

2) Kb. n°. 2. ten ware of.

3) Kb. n°. 2. *So wie van sculden uter stede toghe of yemant zijn goet ontfoerde.*

4) In Kb. n°. 7 ontbreken de woorden: van schulden.

5) Kb. n°. 2. tenden den.

6) Kb. n°. 2. ghenoech ghedaen heeft, dat scepenen ende raet goetdencken sal, sonder arghelist.

7) Kb. n°. 2. *So wie ghebannen wort van quaden fayten.*

8) Alle HSS., behalve Kb. n°. 4, hebben: zeeroeff. Vg. art. 17.

9) Kb. n°, 2. *Van poerters die recht opten anderen soeken of doen soeken buten der stede.*

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1345.

b) Vg. v. d. Wall II bl. 1346 v.

poorter, of recht vorderde of dede zoecken of vorderen [1]) voer eenigen rechter of voer eenighen gherecht, dan voorden rechter, schepenen ende raedt van Dordrecht, van waerliken zaken, des den rechter ende scepenen toebehoort te rechten, dat waer op zijn poortrecht ende op C pont Hollants, also dicke als hi des verwonnen worde, ende dat bi kenliken ghetughe [2]) van schepenen.

168. *So waer ons poorters veronrecht worden.* [3])

Item so waer dat yement van onsen poorteren buten in eenichs heren lande worde veronrecht, beschadicht ende [4]) beforpelt met eenighen rechte, alsulc recht salmen dien luden alhier inder stede doen, als sy onsen poorteren buten doen.

169. *Schult te verlyen.* [5])

Item so wanneer eenighe vrouwen, of yement anders [6]), eenighe schult enen anderen wil verliden, daer den schepenen aen twivelt, die sal voren zinen eedt daertoe doen [7]) voor scepenen, dat dat een gherechtighe schult is, niement den anderen tzijn mede tonttrecken, ende dan salmen dien brief zeghelen, ende dien eedt salmen scriven inden selven brieve.

170. *So wie ontruymde voor sijn schult.* [8])

Item so wat poorter, die eenighe schult schuldich waer, daer brieven of waren van schepenen kenninge in Dordrecht, ende hy ontruymde of buten der stede wonachtig ware, ende hy huus noch erve en hadde, daermen aen panden mocht, so zoudemen recht doen met dien brieve an desgheens ghereetste [9]) goeden, die die schult schuldich ware, so waer dat-

---

1) Kb. n°. 2. Item so wat poerter die eenich recht op eenen anderen poorter socht of dede zoeken, vorderde of dede vorderen. Zoo de meeste teksten.

2) Kb. n°. 15. kennelijcheden.

3) Kb. n°. 2. *Van poerters die buten veronrecht worden.*

4) Kb. n°. 2, 4. of.

5) Kb. n°. 2. *Van scult te verlien.*

6) In Kb. n°. 2, 3, 4 ontbreekt het woord: anders.

7) Kb. n°. 2. die sal daer zinen eedt toe doen; Kb. n°. 3. die sal daer eerst in voer sinen eedt doen; Kb. n°. 4, 9. die sal voirt sinen eedt dairtoe doen.

8) Kb. n°. 2. *Van poerters scult daer brieven of zijn.*

9) Ook hier weder hebben sommige teksten: reedste (4, 7, 9, 13).

ment bewysen of bewaren conde [1]) binnen der vriheit van Dordrecht, opdat dat goet kenlic zijn waer, sonder arch ende list.

171. *Scepenen brieven.* [2])

Item so wat man, die scepenen kenninge of schepenen brieven opten anderen heeft, die mach zijn recht vorderen totter ruminge toe ter vierschaer, ende panden verbieden, alsmen boven dingt, ende van alder schult, die van exsise [3]) roert, diesghelijcx. [4])

172. *Opdracht van brieven.* [5])

Item so wie den anderen eenighe brieven opdraghen wil, of eenich recht, of eenigherhande zaken, daermen recht mede vorderen sal, die salt [6]) selver waer maken ten heiligen voer scepenen, hoevele dat hem aenden brieff off schulden ghebreect, ende wes daerof betaelt is, daerof salmen dan dien brief mit eenre opdracht doersteken.

173. *Van exsise.* [7])

Item so wie der stede exsise [3]) coopt, nu of hier namaels, dien salmen recht doen ter vierschaer, als zijn maent uut is, aenden ghereetsten [8]) goede, dattie exsisenaer [9]) can bewisen dat des gheens is die hem sculdich is, of aenden persoen selver, ende hy sal sijn panden verbieden, alsmen boven dingt, ist in pandingen off buten pandingen, als een gast.

174. *Den cleinen exsijs.*

Item so wie den cleinen exsijs coopt [10]), als vanden groten, diemen gheeft van den hoppenbier, dien salmen zijn ghelt

1) Kb nº. 2, 3, 4, 7, 8, 9, A. can.

2) Kb. nº. 2. *So wie scepenen brieven opten anderen heeft.*

3) Kb. nº. 4 en andere teksten: assise.

4) In enkele teksten (Kb. nº. 9, 13) volgt hierachter nog: „Item waer dat yemant eenich schult hadde, daer hy scepenen brieff of hadde ende gheen huys off hoff en hadde, ende uuter stede hem hielt, soe mach hy panden an dat gereetste goet, dat hy bewysen can dat synen schuldenair toebehoirt, alle dinck sonder arch ende list."

5) Kb. nº. 2. *Wie den anderen eenighe brieven opdraghen wil.*

6) Kb. nº. 3. sal die scult.

7) Kb. nº. 2. *Wie der stede exsise coept.*

8) Ook hier weder hebben sommige teksten: reedste (4, 7, 9, 13).

9) Kb. nº. 4 enz. assyser.

10) Kb. nº. 4. assijs.

ghereedt betalen over scheepsboort, of men sal den exsisenaers [1]) rechtevoert, als zijs begherende zijn [2]), rechten aen ghereede [3]) panden bi des heren knapen.

175. *Vander stede boden.* [4])

Item zullen der stede boden recht doen tusschen twyer man tael [5]) tot X scellinge Hollants toe, ende daerbeneden, op alsulke costume als van outs haercomen is [6]); des sal dieghene, diet recht begheert, den bode gheven VI d. Hollants payments als bi tiden ghenghe ende gave wesen sal [7]); daerom zullen zy bi tiden bereet wesen mede te gaen, alsment begheert; mer so wie hi waer, die hem rechs weygherde of wederseide ende gheen recht voer hem doen en woude, of die hem of yement anders daerom dreyghede, versprake, misseide of misdede [8]), dat zouden scepenen ende raet also zwaerliken correngeren ende rechten, dats hem een ander hoeden mocht. *a*)

176. *Vanghenisse van schulden.* [9])

Item so wanneer yement ghewijst is te vangen, ende hi ghevangen wordt voor zijn schult met schepenen brieven, so mach hi een pant wysen aen zijn goet ende op zijn boeten, indien dat dat pant goet ghenoech is voor die schult. Ende als hi aldus een pant eens ghewijst heeft, ist dat hem dan dat pant ontwonnen wort, so verbuert hi X pont Hollants, ende

1) Kb. n°. 4. accyser.

2) Kb. n°. 2, 4. als hi des begheert.

3) Kb. n°. 4 en andere teksten: reede.

4) Kb. n°. 2. *Hoe die boden recht doen sullen.*

5) Kb. n°. 6. tweemantael.

6) Kb. n°. 2, 4, 6. alsmen van outs haerghebrocht heeft; Kb. n°. 3. als van outs een haercomen heeft gheweest.

7) In Kb. n°. 3 ontbreken de woorden: „als bi tiden ghenghe ende gave wesen sal"; Kb. n°. 4. Des sullen die bode hebben vanden genen die rechts begeert VI d. Hollants paym., als genge ende gave wesen sal by tiden.

8) In Kb. n°. 6 ontbreken de woorden: of misdede.

9) Kb. n°. 2. *Wie ghevanghen wort voir sijn scult.*

a) In Kb. n°. 7 is hier op den kant bijgeschreven: „Anno 1438, op sinte Valentijnsdach, wart gecondicht, dat alsulcke payement X sc. Hollants, daer die stedeboden, na inhout des koerboecx, daghelicx recht off doen, sullen staen, so dat overdraghen is metten neringhen, tot achtalven ouden leeuw toe; ende van alzo veel salmen voertan daghelicx recht doen, na inhout des koerboecx, ende hierof salmen den boden geven eenen halven ouden leeuw. *Klepboek beginnende* 1438 *fo.* 5 *recto.*" — De bedoelde keur is hierbeneden in haar geheel afgedrukt.

die schult blijft twischat, opdat dat recht also varre ghegaen is; ende daerna en mach hi gheen ander pant van dier schult meer wisen, hy en moet die schult betalen twischat, of daervoer inden steen te gaen. Ende waert dat yement een pant wijsde, dat niet goet ghenoech en ware ter schieringe an twyschatten ghelde of ten minste aen eenschat ghelt, die verbuerde dieselve boete van X ponden, ende daertoe en zoude hi gheen pant meer moghen wysen, dat hem stade doen zoude, hine most betalen mit ghereeden gelde, of daervoer inden steen te gaen. Hierbi en sal niement den anderen gheen pant leenen [1]), of voer hem moghen zetten eenich pant aen huus of aen erve [2]), om aldusdanighe vanghenisse te beschudden, dan die persoen selver, die ghewijst is te vangen; die mach een pant wysen aen zijn eyghen goet, dat zijn is optie tijt dattie schuldenaer [3]) zijn recht op hem vorderde.

177. *Een punt uter hantvest.* [4])

Item dese naghescreven coren [5]) waren ghemaect op onse goede hantvesten ende uutghecondicht mitter clocken [6]), overmits veel ghecroons ende onghelijcx op onsen poorteren te hantieren, buten der stede, binnen Zuuthollant, an te tasten ofte beclaghen biden ambochsheren, tshoofs boden ende ander luden. — Ende want [7]) die stede goede [8]) hantvesten *a*) heeft datmen onsen poorter lijf noch goet binnen Zuuthollant niet

1) Kb. n°. 4. niemant den anderen leenen.

2) Kb. n°. 2. Dats te verstaen, als dat nyemant gheen pant den anderen leenen noch voir hem setten en mach van huys oft van erve,

3) Kb. n°. 2. sculder.

4) In Kb. n°. 2 heeft deze keur geen opschrift; in Kb. n°. 3 *Van alrehande keuren*; in Kb. n°. 4 is de eerste zinsnede het opschrift eener rubriek, die de keuren 177—181 omvat.

5) In Kb. n°. 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 13 A. alleen „koren"; in Kb. n°. 6, 8, 12, 15 „voerscreven koren". Dit verschil der teksten hangt hiermede samen, dat in vele HSS. (Kb. n°. 5, 6. 7, 8, 9, 12, 15) de eerste zinsnede van 177 ten onrechte de laatste van 176 is. In Kb. n°. 8 komt die eerste zinsnede later, achter 178, nog eens als afzonderlijke keur (*Een punt uuter hantvest*) voor.

6) Kb. n°. 2. Voert so salmen weten dat dese kueren waren ghemaect op onse goede hantvesten, uutghecondicht mitter clocken.

7) Kb. n°. 2, 4, 5. Inden eersten want.

8) In Kb. n°. 3 ontbreekt het woord: goede.

a) Vg. de Handvesten van Floris V, van 21 December 1270 (v. d. Wall I bl. 39 volgg.), en van 14 September 1284 (v. d. Wall I bl. 69 volgg.) — Vg. v. d. Wall II bl. 1344/45.

aentasten noch beclaghen en sal [1]) van gheenen saken, dan voer haer rechte verwilkoerde schult, die bekent is voer enen ghewaerden rechter ende zes wittachtighe orconden, behoudeliken die vanden Berghe [2]) hare vriheden [3]) ende den heer zijns rechts vander tollen, mer so wie onsen poorteren yet eysschen wil, dat hi vol recht Tordrecht nemen sal binnen der stede. Om dit recht te bet te houden, so waerschuwen die goeden luden elken man, onse vriheit te houden, ende hebben ghekoert, so wie daerover onsen poirter [4]) aentastede, beclaechde of veronrechtede erghents binnen Zuutholland, dat is optie peine ende boete van C marc Lodewijcx silvers [5]), ende dat zonder vertreck scharpeliken te berechten. [6])

178. *Pantkeringe.* [7])

Item [8]) overmits alderhande stoot, die inder baeliuusschep valt [9]) van pantkeringe teghens schepenen brieven, als dat niement buten der stede gheen pandinge en doe myt [10]) schepenen brieven van Dordrecht, hi en come erst [11]) met zinen brieven voor scepenen [12]) Tordrecht ter vierschaer binnen der stede, ende starck zijn brieven ende schult bi eede, als recht is, op X pont.

179. *Aenspraeck vanden live.*

Item so en sal niement den anderen aenspreken van zinen live voer schepenen, ter vierschaer, van gheenderhande zaken, hi en sal den heer ende der stede gheven X pont Hollants; die sal hi onder den borghemeester leggen in waernissen, eer

---

1) Kb, n°. 2, 8, A. niet en sal antasten, bezetten noch beclaghen; Kb. n°. 6. 9. niet en sal aentasten, bestellen noch beclaghen.

2) Kb. n°. 3. die van sinte Gheertruyden berghe.

3) Kb. n°. 2. vriheit.

4) Kb. n°. 2. poirteren.

5) Zoo in alle HSS. Denkelijk bedoeld „lodichs silvers." Zie o. a. een brief bij van Mieris III bl. 209, en vg. du Cange IV bl. 142 volgg.

6) Kb. n°. 3. ende dat scerpelijcken te berechten sonder enich langher vertreck.

7) Kb. n°. 2. *Van pantkeringe inder baeliuesscep.*

8) Kb. n°. 2, 3. Item so is ghekoert; Kb. n°. 4. Voert so is gekoert.

9) Kb. n°. 7. dicwil valt.

10) Kb. n°. 2, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15, A. gheen panden en kere teghens.

11) Het woord „erst" ontbreekt in Kb. n°. 2, 3, 9, 11.

12) De woorden „voor scepenen" ontbreken in Kb. n°. 6

hi tot zinen recht spreken mach. Ende ist dattie persoen, die daer aenghesproken is [1]), verwonnen wort, so sal die clagher zijn ghelt weder hebben, mer worde hi quijt ghewijst, so heeft die clagher dese X pont verbuert, ende daertoe zoude hi hem [2]) zijn akel ende zijn zmadenisse [3]) beteren rechtevoort, biden goeden luden vanden gherecht.

180. *Eyghendom van lande.* [4])

Item so wat poorter of wat persoen, die enich goet, renten, husen off lant te landewaerts binnen den hove van Zuuthollant coopt [5]) ende poorter is Tordrecht [6]), die sal varen in dat [7]) ambocht, daer dat goet ghelegen is, op eenen Sondach onder [8]) der missen, ende vermanen der ghiften van dien goede, ende gheven aldaer te kennen zijn voerwaerde. [9]) Ende ist dattie rechter ende heemraedt over die ghift staen of niet en staen [10]), des sal onse poorter daerop twee [11]) wittachtighe orconden mit hem brenghen te Dordrecht voor scepenen, en dan salmen zinen brief van dien coop zeghelen. Ende also varre als hi dit doet, so mach hi dan dit goet verbieden int jaerghedinge. Ende bezit hy na dien jaerghedinge jaer ende dach dat goet onghekalengiert [12]), so en zullen hem

1) De woorden „die daer aenghesproken is" ontbreken in Kb. n°. 4.

2) Kb. n°. 2, 3. den man.

3) Kb. n°. 1. zijn smedenisse ende scande; Kb. n°. 3. sijn akel ende sijn scande; Kb. n°. 4. zinen akel ende smade; Kb. n°. 5. zijn scaemte ende smenisse; Kb. n°. 6, 8, 12. sinen scande ende smedenisse; Kb. n°. 13, A. zijn akel ende smede.

4) Kb. n°. 2. *So wie te landewaerts eenich goet copen wil binnen den hove van Suthollant.*

5) Kb. n°. 3, 6. copen wille.

6) In Kb. n°. 4 luidt de aanhef, aldus: Item wat persoen die porter is Tordrecht, die enich goet, als renten, landen, husen, coept te landewaert bynnen den hove van Zuythollant.

7) Kb. n°. 2. inden selven.

8) Kb. n°. 4. bynnen.

9) Kb. n°. 2. ende vermanen aldaer die ghifte vanden voersz. goede ende betonen aldaer ter kercken zine voerwaerde. Zoo of zoo ongeveer, behalve Kb. n°. 1, alle HSS.; Kb. n°. 11 heeft voor „betonen", „openbaren"; Kb. n°. 1: gheven .... ter kennen.

10) Kb. n°. 5, 7. over die ghifte niet staen en wilden.

11) Kb n°. 3. daeroff twee. In Kb. n°. 2 ontbreekt het woord „twee."

12) Kb. n°. 3. Dats te verstaen, soe wanneer hijt aldus eenwerven verboden heefft int jaerghedinge, ende hijt daernae besit jaer ende dach ongekalengiert van yemant binnen Dordrecht,

gheen brieven van schulden noch gheene gheloofte van schulden ontstade doen aen dien goede. *a*)

181. *Poorters vangenisse.* [1])

Item so wat poorter, die Tordrecht indie vanghenisse van buten ghebrocht wordt biden baeliu of zijn ghewaerde knapen, hetzy van schulden [2]) of van boeten, of dat hi yement ghequetst had of ghewondt, of zulc ondadich feyt dede, daermen [3]) om schuldich waer inden [4]) steen te leveren, sonder leeden [5]) doer die stede, dien persoen en sal niement vorder moghen bezwaren mit anders gheenen zaken, dan daer hi voer om opten [6]) steen coomt, hi zi gebannen of ghewijst te vangen, of anders hoe dattet zy, die wyle dat hi daerop leit, hi en zy eerst vanden saken ontcommert, daer hi voren om op ghinc. [7]) Ende so wie ghebannen waer ende aldus in vanghenisse quame, die zoude zijn jaren corten van also vele tijts als hi daer laghe.

182. *Van gheesteliken saken.* [7])

Item papen ende clercken, die daghelijcx comenschap doen of taverne houden, die zullen alsulc recht nemen ende gheven als coopmans ende taverniers doen.

---

1) Kb. n°. 2. *Van poerters die van buten binnen Dordrecht biden baeliu in die vanghenisse comen.*

2) Kb. n°. 4. scoude.

3) Kb. n°. 2. daermen hem.

4) Kb. n°. 2. opten.

5) Kb. n°. 3. sonder te leeden.

6) Kb. n°. 2. voer opten; Kb. n°. 3. dan daer hy alre eerst om opten.

7) Kb. n°. 2. hi en sy eerst vanden vorsz. zaken ontlast ende ontcommert, daer hi eerst voer om opten steen ghinc; zoo ongeveer ook Kb. n°. 3.

7) In Kb. n°. 2 zijn, onder dit opschrift, 182 en 183 vereenigd; in Kb. n°. 4, 182—187.

---

a) In Kb. n°. 3 volgt hierop nog: „Voirt soe salmen weten, soe wie van onsen poorteren, die voer desen tijt goet, renten off lant te landewaerts ghecofft heefft, die sal sijn brieven toghen ende doen lezen binnen den ambachte, daer dat goet gheleghen is, op enen Sondach inder missen, als voerscr. staet. Ende soe wat coop van lande, husen, renten, die ghedaen werden van desen daghe vorwaerts meer te landewaerts, ende niet verboden en wert int jaerghedinghe, dat en sal denghenen gheen onstade doen, die dat goet coopt ende verbiedt int jaerghedinghe, alsoe verre alst binnen jaers nadien verbieden niet ghekalengiert en wert. Ghedaen, ghekoert ende overdraghen byden rechter, scepenen ende raet ende by allen den ouden rade. Ghedaen int jaer van LVIII des Maendaghes na sinte Jacopsdach". — Vg. de keur van 25 Juli 1358, hierbeneden, en v. d. Wall I bl. 210.

183. *Van papen ende clercken. a)*

Item papen ende clercken, die harnasch draghen, vechten, vrede breken of wederseggen, ende des snachs [1]) wandelen in tavernen, in bordeelen of in stoven ontamelic [2]), die sal een [3]) provisoer vangen ende correngeren. Ende en is hy er niet bi [4]), so salt die schout doen, ende die salse den provisoer of den officiaël overleveren, op des provisoers of des officiaels cost, ende na haren feyten te correngeren, dats hem een ander hoeden mocht.

184. *Van waerlike schult.* [5])

Item al droeghe een waerlick man zijn waerlike schult op eenen paep of eenen clerck of eenen gheesteliken man, dat zouden schepenen ende raet nochtans [6]) berechten mitten waerliken recht.

185. *Niement te daghen.* [7]) *b)*

Item so en salmen niement daghen voor dat gheestelike recht om eenighe waerlike zaken [8]) of waerlike schult; ende worde daer yement om ghedaecht, men soude hem ongemoyt thuus laten gaen, ende men soude hem zinen cost wederghe-ven. [9]) Des en [10]) salmen niement vorder daghen van gheeste-liken zaken of mitten gheesteliken recht [11]), dan voer onsen

1) Kb. nº. 2. die des snachts.

2) Kb. nº. 2. in bordeelen, in stoven ende ontameliken wanderen bi nacht. Ook in Kb. nº. 3 ontbreekt „tavernen." Kb. nº. 6, 8, 12, 15. Item papen ende clercken, die harnasch draghen ende snachs wanderen in stoven, in bordeelen, ende vechten of vrede weigeren of wederseggen off snachs ontamelyken wanderen.

3) Kb. nº. 12. den.

4) Kb. nº. 2. 3. Ende isser die provisoer; Kb. nº. 4. die sal een provisoer vangen ende corrigeren, is hyre by. Ende is hyre.

5) Kb. nº. 2. *Van scult op te draghen.*

6) Het woord „nochtans" ontbreekt in Kb. nº. 2 en 3.

7) Kb. nº. 2. *Niemant te daghen voer tgheestelike recht van waerlike scult of zaken.*

8) Kb. nº. 2. van waerliken zaken.

9) Kb. nº. 3. weder laten gheven.

10) Kb. nº. 2. Item so en. In Kb. nº. 3 begint hier eene nieuwe keur: *Noch van geesteliken recht.*

11) Kb. nº. 2. van gheesteliken recht of van gheesteliken zaken.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 369.

b) Vg. v. d. Wall I bl. 243.

provisoer, die bi tiden is, ende voor dat outaer in onser groter kercken Tordrecht.

186. *Niement te daghen.* [1])

Item want onse poorters van [2]) ouden recht ende van ouder ghewoonten haerghebrocht ghehadt [3]) hebben, als dat mense niet vorder schuldich en is te daghen van testament noch van gheesteliken zaken, dan binnen der stede van Dordrecht ende voor dat outaer inder groter kercken, voor eenen provisoer haer recht te nemen ende te gheven; ende omdattie stede volbodich is, tot allen tyden elken man, paep of ley [4]), te helpen tot reden ende bescheide, ende enen yegheliken dies begheert, so wie hi zy, van binnen of van buten, die ghebreck hebben mochten aen onsen poorters, want [5]) die stede niet ghehengen en wil darenboven eenighen van onsen poorters te moyen, te dagen ofte bezwaren [6]), so ist dat hierom die rechter, scepenen ende raedt elken man waerschuwen ende ghebieden [7]) allen onsen poorteren, binnen der stede ende daerbuten, so waer si yement vernemen in herbergen of opter straten, in kercken, of waer dattet zy, die hier gheestelike daghebrieven van buten brocht op processe [8]), datsi dat ter stont ant gherecht van Dordrecht brengen [9]), ende datsi dien bode houden ende thoeven [10]) ende voerden rechter brengen of tgherecht [11]). Ende so wie des niet en dede, die verbuerde X [12]) pont Hollants, zonder verdrach, ende correxi van scepenen goetdencken, ende die bode diese brocht verbuerde zijn lijf, so waermen hem begreep binnen onse vriheit.

---

1) Kb. nº. 2. *Gheen poerters te daghen van gheesteliken saken dan binnen der stede van Dordrecht.*

2) Kb. nº. 2. altoes van.

3) Kb. nº. 2. ende ghehadt. Zoo ook Kb. nº. 4, 9, A; Kb. nº. 6, 8, 15. Item want onse poorters altoes van ouden tyden rechte ende gewoente hebben gehadt.

4) Kb. nº. 3. hy sy paep of leeck.

5) Kb. nº. 4. ende.

6) Kb. nº. 8. belasten.

7) Kb. nº. 3. so waerscuwen die guede luden elken man ende ghebieden.

8) Kb. nº. 2, 3, 4. of processe; Kb. nº. 11, A. off prossesse dede.

9) Kb. nº. 3. anden burghemeester ende ant gherecht.

10) Kb. nº. 6. thonen. In de latere teksten (Kb. nº. 15) alleen „houden."

11) Kb. nº. 2, 8, 9, 11. ende voerden rechter of borghemeister of voerden gherechte van Dordrecht brenghen; Kb. A. ende voorden rechter often borghemeester brengen. Zoo ongeveer ook Kb. nº. 4, 7. In Kb. nº. 3 eindigt deze zinsnede met „thoeven."

12) Kb. nº. 2 en 6. dat wair op.

187. *Noch van daghen.* [1])

Item so verbiedt die stede allen papen ende allen clercken ende eenen yegheliken, dat niement gheen ghebot en doe op onsen poorteren, buten der stede te daghen ofte manen mit gheesteliken brieven of anders, als datsi daer niet over [2]) en staen als ghetughen, want so wiet dede, dat waer op zulke correxi als scepenen goetdencken sal.

188. *Van Haerlems bier.* [3])

Item so en sal niement tegens Haerlems bier varen buten der groter bruggen, dan aen zijn hoochste marct te Haerlem. Ende so wes onse poorters brengen van Haerlem, hetzi datsi dat daer copen of doen brouwen, daermede so zullen si selver mede te venten leggen voorden hoppen stegaert [4]), ende vercopent daer wien si willen, gheliken die van Haerlem, ende uut dien selven schepe, zonder verschepen op anderen bodems; mer wes zy opt lant slaen, daerof zullen zi vollen exsijs betalen. Ende wes zi inder haven brengen, ist dat zijt buten voeren te landewaerts, daerof zullen zy den cleinen exzijs gheven, ten ware of zijt voerden buten Zuuthollant mit volder last. Ende so wie hierteghens dede, dats op III pont ende tbier verloren.

189. *Van bier te peylen.* [5])

Item datmen alle bier, datmen hierbinnen brout, peylen sal voor die cupe; mer wes zy daerof buten voeren, dat zullen zy den exsisenaers [6]) kenlic maken met twee van haren ghebueren, op III pont ende tbier verloren. Ende hierof sal hem die exsisenaer goede ghereesschepe [7]) doen tot allen tyden [8]), zonder arch ende list.

1) Kb. n°. 2. *Niement van onsen poerters te daghen mit gheesteliken brieven.*
2) Kb. n°. 2, 3, 4. of anders, ende niet daerover.
3) Kb. n°. 2. *Coren van exsise;* Kb. n°. 4. *Dit zijn kueren vanden accijs.* Deze rubriek bevat aldaar 188 en 189.
4) Kb. n°. 5, 7. hoppenstrate; Kb. n°. 6, 8, 15. hoppenbier steyghaert.
5) Kb. n°. 2. *Van bier datmen hierbinnen brout.*
6) Kb. n°. 4. accysers.
7) Kb. n°. 5. ghereetste.
8) Kb. n°. 3. tot allen tyden alst van doen is.

190. *Van cleederen te draghen.* [1]) *a*)

Item so is ghekoert, dat gheen poorter, die binnen Dordrecht woent, gheens heren noch vrouwen clederen draghen en sal dan ons liefs heren ende vrouwen clederen van Hollant. So wie anders dede [2]), dat waer op zijn poortrecht, ende nemmermeer daerna poorter te worden [3]), ende daertoe soude hi gheven der stede C pont Hollants van zinen ghereetsten goede, ende die soudemen leggen ander stede vesten, uutghezet den baeliu van Zuuthollant, den rentmeester ende dieghene die bont draghen.

191. *Der munten clederen.*

Item en sal niement van onsen poorteren der munten cleeder draghen, noch niements clederen, optie selve boete voorsz., dan dieghene die stateliken [4]) metter munten in coste ende in haren broode zijn, binnen hare huse, ende van haren inghezinne [5]), die den dienst [6]) mit hem hantieren, oftie anders yements huusghezinne [5]) zijn in haren coste ende in haren brode, ende die statelic [4]) met yement wonen.

192. *Poorters clederen.* [7])

Item dat niement van onsen poorteren, die gheen heren en zijn, meer luden mit hem vercleeden en zullen, dan die binnen haren huse in haren coste zijn [8]), ende vier man buten haren huse. Ende waert dat enich here, die binnen der stede woende ende [9]) buten der stede clederen gave, vandien clederen en

---

1) Kb. nº. 2. *Dat gheen poerter draghen en sal heren clederen dan des graven clederen van Hollant of zijnre vrouwen.* Kb. nº. 4. *Vanden clederen.* Deze rubriek bevat aldaar 190—194.

2) Kb. nº. 2. Ende so wie daerover dede; Kb. nº. 4. Wiet dede.

3) Kb. nº. 2. te worden Tordrecht. Zoo ook Kb. nº. 4. en A.

4) Kb. nº. 6, 8, 9, 13. stadelike, stadelijck.

5) Kb. nº. 3. „ghesinne" en „huusghesinne"; Kb. nº. 4. „ingesinde" en „huysgesinde."

6) Kb. nº. 4. dienst vanden munte.

7) Kb. nº. 2. *Niet meer clederen te gheven dan elc man sijn huusghesinne, die gheen heren en sijn.*

8) Kb. nº. 2. dan si binnen haren huse hebben binnen haren cost.

9) In Kb. nº. 2 ontbreekt het woord „ende."

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 198.

mochte hi niement mede [1]) vercleeden binnen der stede, op zulke boete als voorsz. is.

193. *Die maniere van clederen.* [2])

Item alle die voorsz. koren, als vander heren cleder te draghen, vander munten clederen ende andere luden clederen, daer die voorsz. koren of zijn, die zullen staen op clederen, rocken, scoepen [3]), mouwen, caproenen, wambaysen ende op alle andere biteykenen, daer arghelist in schulen mach in eenigher manieren, ende dat optie zelve peine ende boete voorsz.

194. *Der stede warckluden* [4])

Item dat niement vander stede ghezworen knapen ende dienres [5]), als der stede tymmerluden, maetzenaers, smeden [6]), straetmakers, die der stede cleeder pleghen te hebben [7]) of der stede ghezworen dienres zijn van eenighen [8]) werck, tot gheenre tijt voortaen en zullen mogen wesen inden gherecht, als schout, borghemeester, scepenen, raet, noch vanden achten. Ende waert dat enich van desen dienres voorsz. haren dienst oflieten, ende inden gherechte quamen of vanden achten worden, die en sullen daerna inder stede dienst niet comen.

195. *Van silver te wercken.* [9])

Item dat men binnen Dordrecht gheen silver wercken en sal, argher dan goet conincx silver, optie boete van I ponde, ende dat also dicke alsment bevynt [10]). Ende [11]) van elker

---

1) In Kb. n°. 2 ontbreekt het woord „mede."

2) Deze keur ontbreekt in Kb. n°. 2; in Kb. n°. 4 volgt zij achter 199; in Kb. n°. 9 en 13 komt zij tweemalen voor, hier en achter 199. In A is met eene latere hand op den kant geschreven: „Non habetur int keurboek."

3) Het woord „scoepen" ontbreekt in Kb. n°. 3, 6, 8, 12, 15; Kb. n°. 5, 7, 13. scoenen.

4) Kb. n°. 2. *Vander stede ghesworen dienres.*

5) In Kb. n°. 3 ontbreken de woorden: ende dienaers.

6) In Kb. n°. 9 ontbreekt het woord „smeden." In A en meer teksten: smede ende.

7) Kb. n°. 3. draghen.

8) Kb. n°. 2, 6, A. van eenighen anderen.

9) Kb. n°. 2. *Van silver te wercken ende te vercopen.* Zoo ook in Kb. n°. 4, waar deze rubriek 195 en 196 omvat.

10) Kb. n°. 2. ende dat optie boet van eenen ponde, also dicke alsment bevonde; Kb. n°. 4. . . . . alsment vonde

11) Kb. n°. 2. Item. In Kb. n°. 3 begint hier eene nieuwe keur: *Noch van silver u wercken.*

marck silvers, datsi mitter hamer wercken, niet meer te nemen in lakinge dan een half loot, ende dat optie boete voorsz.

196. *Die goutsmeden.* [1])

Item elc goutsmit sal zijn werck, datmen teikenen mach [2]), mit zijns selvers teyken kenlic maken ende teykenen [3]), eerment uut zinen huse draecht, ende dan sal hijt leveren denghenen, die daartoe gheset is [4]) van tsheren weghen ende vander stede wegen, ende die zullent teykenen mit haren teiken, op I pont, so waermens niet en dede; ende so wat werck, datmen mit haren teyken niet also goet en vonde, dat is verbuert, ende daertoe III pont, ende voort ter scepenen. correxi.

197. *Die makelaers van laken.* [5])

Item die makelaers van laken zullen hebben van elken heelen laken, datsi vercopen, ter makelaerdyen, II groot, ende van stryken I groten; ende van eenen halven laken I groten, ende van striken eenen halven groten; van een kerseye ende voerlaken [6]), van makelaerdyen ende van striken, I groten [7]), ende dit sal gheven dieghene diet vercoopt, ende diet coopt en sal niet gheven. Ende van een schaerlaken salmen gheven dubbel ghelt, beide van makelaerdye ende van stryken. Ende so wie meer name of ghave, hi waer cooper of vercoper, hi waer makelaer of stryker, dat is op III pont.

198. *Van Engelsche lakenen.*

Item so wat Engelsche lakenen, die Tordrecht comen, die salmen laten in haren voude, daersy mede comen inder stede, mer waert dat mense verramen [8]) of ververwen woude, so en zoudmense niet scheren noch toochmaken [9]), mer men salse

1) Kb. n°. 2. *Van silverwerck te teykenen.*
2) De woorden „datmen teikenen mach" ontbreken in Kb. n°. 3.
3) Kb. n°. 2, 4. kenlic teykenen.
4) Kb. n°. 3, 4. sijn.
5) Kb. n°. 4. *Van lakene.* Deze rubriek bevat de keuren 197—199.
6) Kb. n°. 6, 12. kaersay ende vuerlaken; Kb. n°. 9. korseye ende gevoerde laken.
7) In Kb. n°. 4 ontbreken de woorden „van een kerseye ..... I groten."
8) Kb. n°. 9. vermaken; Kb. n°. 11. ramen.
9) Kb. n°. 3. toechsien.

stapelen, ghelijc andere lakenen, diemen vercoopt, gheschoren ende ghecrompen, sonder fallacie ende arghelist.

199. *Van lakenen.* [1])

Item alle andere lakenen, die van buten comen, om hier te berechten, die salmen haren zeghel eerst ofdoen, eermense ramen of verwen mach, ende darenteinden te hantieren als voorsz. is. Ende so wie hierover dede, dat is op III pont ende die laken verloren.

299. *Van bastaerden.* [2])

Item dat gheen bastaerdt, of die [3]) beruft is van eenighen quaden feyten, inden gherecht niet comen en sal, noch vanden achten wezen [4]), ende wie [5]) int gherecht wezen sal, als schout, borghemeester, schepenen, of raedt, of vanden achten, tot gheenre tijt inden gherecht wezen en sal, hi en heeft X jaer lang Tordrecht ghewoent, of hi en heeft zijn poortrecht selver behilict. *a*).

201. *Van bruloft.*

Item wat speelluden, man of wijf, ende [6]) tot yements huse quame ten eten, ongheroepen of onghebeden, of clareit [7]) of uuwelen [8]) brocht, of op yement zulke lodderinge [9]) maecte, die verbuerde zijn overste cleet, ende voort ter schepenen correxi. Ende so wat vremdt man [10]) of vrouwe, die van yements

---

1) Kb. nº. 2. *Lakenen die van buten comen.*

2) Kb. nº. 2. *Van alderhande koren int ghemeen.* Bevat 200, 201*a* en 202*a*. Zoo ook in Kb. nº. 4. Daar bevat deze rubriek echter de keuren 200 tot het einde van het keurboek.

3) Zoo in Kb. nº. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15. en A; Kb. nº. 9. noch die. Slechts Kb. nº. 1 heeft alleen: die.

4) Kb. nº. 2, 3, 5, 6, 15, 21 en A. noch vanden gherecht niet wesen en sal; Kb. nº. 8. noch int gherecht niet wesen.

5) Kb. nº. 2, 3, 4, 5, 6, 15, A. Item dat niement. In Kb. nº. 3 begint hier eene nieuwe keur: *Vanden gerechte.*

6) Het woord „ende" ontbreekt in Kb. nº. 3, 9, 11, 13; Kb. nº. 5, 6, 7. 8, 12, A. die.

7) Kb. nº. 2. claerheyt. Zoo de meeste latere teksten.

8) Kb. nº. 15. nieuwicheyt.

9) Kb. nº. 2. lodderinen; Kb. nº. 0, 6, 8, 12. lodderinghe sochte of.

10) Kb. nº. 4. Voert elken varenden man.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 455.

bruloft aen enen poorter ghezeint worde [1]), niet meer te gheven dan IIII schellinge Hollants, op III pont. [2])

202. *So wie tambuerde.*

Item so wie tambüerde binnen der stede, nader clocke [3]), ten ware in sonderlingen feesten of in bruloften, dien soude men dien nacht opten steen leggen, ende daertoe correxi van schepenen goetdenken. — Ende [4]) so wie danssede, royede [5]) of mommede [6]) inder stede, bi daghe of bi nachte, mit verdecten aensichten [7]), die verbuerde III pont ende correxi van scepenen goetdencken.

203. *Van hout te zaghen.* [8])

Item so en sal niement hout zaghen noch leggende [9]) houden optie grote straten, aendie poortside noch aendie lantside, ten ware yement diet rechtevoort vertymmeren woude, zonder arghelist, op thout verloren ende die zaghe [10]), ende optie boete van I ponde. — Oeck [11]) en sal niement quaken noch quaeckborderen houden binnen der vriheit, op III pont ende correxi van schepenen goetdencken; ende dat quaeckbort soudmen in sticken slaen.

204. *Balspel te hantieren.*

Item en sal niement gheenderhande balspel hantieren optie

---

1) Kb. nº. 8, 15. die an yemants bruyloften gesonnen worden.

2) De laatste zinsnede: „ende so wat .... op III pont" ontbreekt in Kb. nº. 2; in Kb. nº. 3 volgt zij, als afzonderlijke keur, *Van bruylofft*, achter 202. Zoo ook in Kb. nº. 4. 5, 6, 7, A. en de meeste teksten. In Kb. nº. 5 luidt zij, in haar geheel, aldus: Item alle vremde luden, tzy mannen of vrouwen, die tot yemants brulof tot eenen poerter gesent worden ..... *enz.*

3) Kb. nº. 2, 3, 7. 8, 15. nader dorde clocken; Kb. nº. 4. nader lesten clocken.

4) In Kb. nº. 2 begint hier een nieuwe keur: *Van dansen ende van mommen.* Item so wie, *enz.* Zoo in meer teksten. In Kb. nº. 3 luidt het opschrift: *Van dansen ende royen.*

5) Kb. nº. 8. rende.

6) Kb. nº. 6. monde.

7) Kb. nº. 3, 4, 5 en latere teksten: met fansen of met verdeckten aensicht; Kb. nº. 6, 12. met momaensichte of met bedeckten aengesicht.

8) Bevat in Kb. nº. 2 203 en 204.

9) Kb. nº. 2, 3. noch hout leggende. Latere teksten: niemant zaghen noch hout leggende, *enz.*

10) Kb. nº. 3, A. enz. op dat hout ende die saghe te verliesen.

11) Kb. nº. 2. Item so. Zoo ook Kb. nº. 3, waar hier eene nieuwe keur begint: *Van Quaeckbordt* of *Van Quaecken.*

grote straten [1]), andie poortsyde noch aendie lantzyde, noch zollen, noch cloten [2]) mitter colve, noch op gheenen kerchoven of in kercken, noch in cloosteren, op I pont, rechtevoort uut te panden, so waerment bevonde.

205. *Van coninghinnen te zetten.* [3])

Item en sal niement eenighe coninghinne ter beden zetten, nerghents binnen der stede, optie boete van V scellingen, rechtevoort ghelt te gheven of dat overste cleet.

206. *Van varcken te houden.*

Item en sal niement varcken houden optie haven, aendie poortsyde of aendie lantzyde, optie varcken verloren, so waersse die rechter of zijn knapen vynden. — Oeck [4]) en sal niement gheen berghen zetten, dan bi schepenen, optie boete van III ponden.

207. *Van Ghalgoort.* [5]) *a*)

Item en sal niement ghene zoden slaen [6]) noch aerde voeren van den noort [7]), daerdie ghalghe op staet, op III pont [8]) ende tschip verloren, ende voort ter schepenen correxi. Ende daer salmen bi tiden luden toe voeghen [9]), toe te zien [10]), want so wie [11]) datmen daerop bevonde, men sallen inhalen ende doen hem dat recht. Ende so wie daer eenighe beesten op sloeghe, buten orlove vanden borghemeester, die zijn verbuert. [12])

---

1) De woorden „optie grote straten" ontbreken in Kb. nº. 3.

2) Kb. nº. 6. noch cloten noch tollen; Kb. nº. 7, 8. noch cloten noch sollen.

3) Ontbreekt in Kb. nº. 2.

4) In vele HSS. begint hier eene nieuwe keur: *Van bergen te setten.*

5) Kb. nº. 2. *Vanden oert daer die galge opstaet.* Bevat 207, 208 en 206*b*.

6) Kb. nº. 6. steken.

7) Kb. nº. 2, 5, 7, 8, 9, 13, A: „oert", „oordt" of „oirt".

8) In Kb. nº. 2 ontbreken de woorden: op III pont.

9) Kb. nº. 11. nemen.

10) Kb. nº. 3, 5, 6, 7 en meer teksten: die dat bewaren sullen; Kb. nº. 11. die daertoe sien sullen.

11) Kb. nº. 2. ende wien; Kb. nº. 3, 4, 5. ende soe wie.

12) In Kb. nº. 3 volgt hier nog: Een yghelijc sye voer hem ende schut sijn scade. Alle dinghen sonder arch off list.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 246.

208. *Van watergangen.*

Item dat elcman [1]) zinen waterghanc oprumen sal indie oude graft, ende so wie des niet en dede binnen den eersten XIIII daghen, alst hem van tsheren weghen ende vander stede weghen is [2]) laten weten, dats op III pont, sonder verdrach.

209. *Pennewaerde te thoonen.* [3])

Item en sal niement optie appelmarct, noch voerden Broederen, noch nerghents aendie grote straten, andie poortsyde noch aendie lantzyde, gheenderhande pennewaerden noch comenschap te coop toghen noch staende houden, buten der sloede, noch buten [4]) haren rechten [5]) veinsteren vanden huse, anders dan elcx op zinen rechten marctdach, die hem gheset is indie weke, of in vryen jaermarcten. So wie daerover dede, dats op X scellingen ende op tghoet datmen daerop vynt. Ende elke man zijn comenscap also redelic te hantieren ende te togen op zijn veinsteren, datter zijn ghebueren gheen hinder of en hebben.

210. *Van ydele schepen.* [6])

Item en zullen gheen ydele schepen noch gheladen int gat vander groter bruggen leggen noch vander groter kercken brugge, op V scellingen, ende den steghaert [7]) vander groter bruggen ruym te houden, optie selve boete voorsz.

211. *Van schepen te meeren.* [8])

Item en salmen gheen schepen meeren andie grote brugge, overmits scade, die daer die stede of heeft, noch andie pilaernen, doch zy en zullen der bruggen noch der pilaernen niet naerder leggen dan een roede buten ende binnen.

---

1) Kb. nº. 2. Item sal een yeghelic oprumen in die oude graft, *enz.*

2) Kb. nº. 2. waer.

3) Ontbreekt in Kb. nº. 2; Kb. nº. 3. *Van comanschap te thoonen;* Kb. nº. 11. *Van smale pennewaerden.*

4) Kb. nº. 3. buyten der sloede van; Kb. nº. 6. buten der sloede of.

5) In Kb. nº. 6, 8, 15 ontbreekt: „rechten."

6) Ontbreekt in Kb. nº. 2.

7 Kb. nº. 5, 6. steegher; Kb. nº. 15. steygher.

8) Ontbreekt in Kb. nº. 2.

212. *Van ghewichten ende achtendeelen.* [1])

Item so wie, daermen onder vonde ghewichten [2]), ellen oft maten, hetzy achtendeelen of andere maten [3]), van natten of van droghen, die te clein waren of der stede brant of teyken niet en hebben, als si schuldich zijn te hebben [4]), die zijn verbuert, ende men zoudze te niet doen. Ende daertoe verbuerde hi III pont, den heer, der stede ende die daertoe gheset zijn die maten te versien, elcx een dordendeel. [5])

213. *Die marct van vee.* [6])

Item sal die marct van vee wezen van koyen, paerden ende schapen [7]) binnen der stede mueren, tusschen den Baghinen ende Steghe Oversloòt, ende so wie buten desen palen eenighe beesten dingede, coft oft vercoft binnen der vriheit, die verbuerde een boete van I ponde.

214. *Die voorcoopsters.* [8])

Item en zullen gheen voercoopsters of voermangelsteren [9]) binnen Dordrecht enich goet van vitaelde [10]), datmen eten mach, copen op eenighen marctdach, eermen anderwarf hoochmisse heeft gheluudt [11]), op I pont ende tgoet verloren; anders so mach elc man vrilic copen ende vercopen wes hem ghelieft. [12])

1) Kb. n°. 2. *Van ghewichten ende van maten.*

2) Kb. n°. eenighe ghewichten.

3) Kb. n°. 2. maten, ellen, achtendeelen.

4) De woorden „als si sculdich zijn te hebben" ontbreken in Kb. n°. 6.

5) Kb. n°. 2. ende dieghene die daer vander stede weghen toe gheset zijn elx een dordendeel; Kb. n°. 3. ende den vynders, die daertoe geset sijn die maten te besien, elcx een dordendeel; Kb. n°. 4. dengenen, dier toe geset zijn te versien, *enz.*

6) Ontbreekt in Kb. n°. 2.

7) Kb. n°. 3. Item die merct van vee, als van paerden, koeyen ende van scapen, sal wesen. Zoo ongeveer ook Kb. n°. 4, 6, 7, 8.

8) Kb. n°. 5, 7. voercopers; Kb. n°. 6. vercoopsters.

9) De teksten zijn hier zeer verschillend. Kb. n°. 2 heeft alleen „voercoepsteren"; Kb. n°. 3 en 11 alleen „voermangelsteren"; Kb. n°. 5. „voercoopers of voermangeleren"; Kb. n°. 7 alleen „voercoopers"; Kb. n°. 15 „victaelgie voorcoopsters;" enz.

10) Kb. n°. 3, A.vitaelge.

11) In Kb. n°. 1 ontbreekt het woord: heeft.

12) Kb. n°. 4, 9. vercoepen des hem genuecht.

215. *Van vecken ende penssen.* [1])

Item en salmen gheen vecken noch vuylnisse [2]) van beesten schudden vander groter bruggen in die havene, noch van gheenen steegaerts noch bruggen, noch nerghents indie oude graft, optie boete van I ponde, sonder verdrach.

216. *Van vuylnisse.* [3])

Item so wie vuylnisse indie haven worpe uut husen, uut schepen [4]), of die vuylnisse of zlijck voer eens anders mans dore brocht, leide of dede leggen voer eens anders mans warf of voer eenighen steegaert, dat is op II schellinge Hollants, rechtevoort uut te panden, sonder verdrach, bi tsheren knapen of der stede boden, so waerment croonde [5]) of daer zijt bevynden. — Oeck so [6]) zullen alle die jongwiven hare straten schoon maken alle Saterdachs, elcx voer hoers meesters huus [7]) an die poortsyde ende andie landsyde, op II schellinge, rechtevoort den jongwiven of te nemen, sonder verdrach.

217. *Van beesten doot te slaen.* [8])

Item so wie eens mans beesten doet sloeghe of leemte dede [9]), die salt denghenen beteren dies die beesten zijn, of beteringe bieden bi scepenen binnen den dorden dage; so wies niet en dede, die verbuerde III pont.

218. *Van ledersmout.* [10])

Item en sal niement gheen ledersmout [11]), harincsmout, noch gheenderhande vuylsmout [12]) zieden binnen der steden

---

1) Ontbreekt in Kb. n°. 2.

2) Kb. n°. 3. vecken, pensen noch vuylnisse; Kb. n°. 6, 7, 8. alleen „fuylnisse."

3) In Kb. n°. 2 en in latere teksten (Kb. n°. 15) ontbreekt het eerste gedeelte. Het tweede gedeelte is daar en in vele HSS. eene keur op zich zelf, met het opschrift: *Vanden jongwiven.*

4) Kb. n°. 7. uut husen, uut scepen of uut anderen dynghen.

5) Kb. n°. 5, 7. clacht.

6) Kb. n°. 2. Item. Zoo ook Kb. n°. 3, waar hier eene nieuwe keur begint *Vanden joncwiven.* Zie noot 3.

7) Kb. n°. 2, 6, 8. dore.

8) Kb. n°. 2. *Van wie yements beesten dootsloeghe.*

9) Kb. n°. 3. leemtich maecte.

10) In Kb. n°. 2 is deze keur de laatste van het keurboek. Het opschrift luidt daar *Van ledersmout ende harincsmout.*

11) In Kb. n°. 6, 8, 12 ontbreekt „ledersmout."

12) Kb. n°. 2. vuylsmout dat stinckt of qualic ruuct.

mueren, optie boete van III ponden ende correxi van scepenen goetdencken [1]).

219. *Van boter te weghen.* [2])

Item salmen die boter weghen, als zy ter marct coomt, byden ghenen, die daertoe gheset zijn vanden gherecht, op horen eedt. Ende elken cop boteren moet houden in [3]) zijn gewicht drie pont, ende waermens also niet en vonde, die boter waer verbuert, ende diese ter marct brocht verbuerde X scellinge, den heer, der stede ende den vynders elcx een dordendeel. Ende so wie dat botter valste of verpuyste [4]), ende diese ter marct brocht of dede brengen, dats op III pont, ende die botter soudemen bornen.

220. *Die lijndrayers.* [5])

Item dat niement gheen oude ghetouwen van linen, dat ghebezicht waer, wercken noch verspinnen en moet in niewen kempe, ende dat optie boete van III ponden ende zijn ambocht een jaer, ende dat ghetouwe zoudemen bornen. [6])

221. *Noch van schepen.* [7])

Item so wie dat eenighen coopluden anderre [8]) schepen bevrachtede of verhuerde [9]) om dat meeste ghelt te cryghen, dien hi te voren teghens anderen luden om min mocht ghehadt hebben, so wie dusdanighe huere maecte, anders dan mit zijns zelfs properen schepe, dien hi daertoe bereit of ledich [10]) had leggen binnen der vriheit van Dordrecht, daer hy der goeder luden goet selver mede voeren mocht, sonder arghelist, ende so wie hierteghens dede, die verbuerde III pont ende correxi van scepenen goetdencken.

---

1) Kb. n°. 2. goetdencken, alle dinghen sonder arghelist.

2) Ontbreekt in Kb. n°. 2.

3) Kb. n°. 3, 6. inhouden; Kb. n°. 11. wegen.

4) Kb. n°. 3, 6. verpoinste; Kb. n°. 4. verpoeysde; Kb. n°. 5, 7. anders in dede dan behoert; Kb. n°. 8 en 15 alleen „valstede."

5) Ontbreekt in Kb. n°. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 15.

6) Kb. n°. 4. ende dat getou te bernen.

7) Ontbreekt in Kb. n°. 2.

8) Kb. n°. 1, A. andere; Kb. n°. 3, 4, 7, 8. ander. Er moet blijkbaar gelezen worden: „anderre" (Genitiv) = van andere.

9) Kb. n°. 5. alleen „verhuerde."

10) Kb. n°. 3. leit of legghende; Kb. n°. 6, 8, 12. dat hy daertoe ledich hadde leggen.

222. *Van vremde schepen.* [1])

Item so en sal gheen hostelyer, makelaer, noch niement vreemde schepen van buten hier doen comen om vracht, in achterdeel van onsen poorteren ende schipluden van hierbinnen; so wiet dede ende des kenlic betuucht worde, dats op III pont ende correxi van schepenen goetdencken, ende diesghelijcx vanden ghenen, die daertoe holpen ende daerover waren. [2])

223. *Van schepen.* [1])

Item waert dat eenighe ydele scepen alhier quamen om vracht te laden ofte nemen, die en zoude scrooder, makelaer, meter noch niement moeten wercken; ende wie hierover dede, dats op III pont ende voort correxi van schepenen goetdencken.

224. *Van torf die te venten leit.*

Item so wat torf dat [4]) te venten leit in schepen, hoe datmen [5]) dien torf eerst uuttelt ende vercoopt uut elken schepe, also sal men dien torf doorgaens uutgheven, op III pont. [6])

225. *Die uutdraechsteren.*

Item wat uutdraechster, man of wijf, die der luden goet nemen te vercopen, die zullen hem also [7]) weder gheven, of dat ghelt ghereede [8]) te betalen, datsy daerof ontfaen, ende quamer [9]) clachten [10]) of voor scepenen, men zoudze opten steen leggen, ende daer bliven ter tijt toe datsi betaelt ende al voldaen hebben. [11])

---

1) Ontbreekt in Kb. n°. 2.
2) Kb. n°. 3. die daertoe helpen off over sijn by tyden.
4) Kb. n°. 4. datmen.
5) Kb. n°. 2. also alsmen.
6) Kb. n°. 2. also salmen aldaer uutgheven ende vercopen, optie boete van drie ponden. Zoo ongeveer ook Kb. n°. 3, 4, 5, 6.
7) Kb. n°. 8. alzoo goedt.
8) Kb. n°. 4, 6, 8, 9. 12. reede.
9) Kb. n°. 2, 6 quamer eenighe.
10) Kb. n°. 4, 9, 11, 13. croninghe.
11) Kb. n°. 3. ter tijt toe datse wel betaelt ende voldaen hadden, daer sy om boven quamen; Kb. n°. 6, 8, 12. ter tijt toe dat sijt wel betaelt ende voldaen hadden den goeden luyden.

226. *Dienres van wijn.* [1])

Item dat die dienres van wijn den wijn moghen drincken overal, hetzy datsi daer dienen of niet en dienen, ende tot alder tijt wanneert die tapper aen hem begheert, ende also is die oude [2]) kore, die daerof roert, te verstaen.

227. *In arresteringe.* [3]) *a*)

Item so wat man die uut deser stede voere uutleggen [4]) in pandingen of in arreste [5]), te water ofte lande, ten ware bi vollen orlove vanden heer ende der stede, dat waer op zijn lijf, ende, waermen hem begreep binnen der vriheit van Dordrecht, men [6]) soude daerover rechten, alsmen over rovers schuldich is te rechten.

228. *Die waerden van weedt.* [7])

Item waerden, die gasten [8]) houden van weedt, dattie waerdt van dien goede gheen coopman wesen en sal, noch doen copen, noch van dien goede mit niement vennootschep hantieren; ende waert dattie gasten van desen goede erghent reysen wilden [9]), so zullen sy haer goet bevelen eenen goeden knaep, wien si willen, die hostelier, makelaer noch meter en is van weedt, die haer goet bi rade van haren waerdt bruken ende vercopen mach tot haren orbaer. Ende so wat waerdt, makelaer of meter hierteghens dede, die verbuerde CCC [10]) pont.

229. *Vander hervaert.* [11])

Item so wanneer mijn heer heervaert heeft ende die stede

1) Ontbreekt in Kb. n°. 5 en 7.
2) Kb. n°. 3. ander.
3) Kb. n°. 2. *Wat man die uter stede toghe in arreste te water of te lande.*
4) In Kb. n°. 6, 8, 12, 15 ontbreekt „uutleggen."
5) Kb. n°. 3. of in arresteringhe; Kb. n°. 8. in arresteren, in pandinghe.
6) Kb. n°. 2. waermen ..... ende men.
7) Kb. n°. 2. *Wie gasterie hout van weet.*
8) Kb. n°. 3. gasterye.
9) Kb. n°. 2. reisden.
10) Zoo, behalve Kb. n°. 1, alle HSS.; Kb. n°. 1 heeft III.
11) Kb. n°. 2. *Alsmen heervaert ghebiet.* Ontbreekt in Kb. n°. 5, 7, 8; in Kb. n°. 6 en 12 maken de eerste zinsnede dezer bepaling en 232 éene keur uit. In A. volgt 232 op deze keur.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 347.

dienen sal, so machmen nemen ende ghebieden tot dier heervaert uten ouden rade, vanden [1]) scrooders ende des heren knapen, die daer nutte [2]) toe zijn, ghelikerwijs datmen andere gemeenteluden [3]) nemen ende ghebieden mach. — Ende [4]) dat gheens poorters huus vryer wezen en sal, dat een meer dan dat ander. [5])

230. *Kyesinge der borghemeesters.* [6])

Item so wanneer datmen die borghemeesters kiest [7]), so salmen hem naersteliken vermanen, ende daertoe zullen zy zeggen op haren eedt, alle dese voorsz. koren vast ende wel te doen houden [8]), ende tidelic [9]) te doen bedingen, ende zonderlingen tot dryen tiden int jaer, na elken jaerghedinge, ten eersten ghedinge [10]) vanden makelaers ende vanden meters te doen dingen [11]), eermen andere dingedaghen hout, zonder arch ende list.

231. *Een verdrach.* [12])

Int jaer ons Heren MCCCC ende een [13]), opten zesten dach in Julio, des Woensdachs na Sinte Martijns dach translacio, wart overdraghen mitten goeden luden vanden gherecht, niewe raet ende outraet, mitten achten, biden ghemeenen dekens ende biden ghemeenen neringen, als [14]) vander vergaderinge ende wapeninge des Dinxendaechs ende des Woensdaghes na

---

1) Kb. nº. 3. als vanden.

2) Kb. nº. 2. profitelic.

3) Kb. nº. 6, 11. gemeene luden.

4) In Kb. nº. 2 begint hier eene afzonderlijke keur, met het opschrift *Vriheit van poerters huzen.* Zoo ook in Kb. nº. 3 en de meeste andere teksten. In sommige daarvan komt zij na 231 of vóór 229.

5) Kb. nº. 2, 3. Item men sal weten dat gheens poerters huus vryer wesen en sal dan dat ander.

6) Kb. nº. 2. *Alsmen den borghemeester kiest.* Ontbreekt in Kb. nº. 5 en 7.

7) In Kb. nº. 1 volgt hierachter: „ende die steden dienen sal." Deze woorden, die in nagenoeg al de andere HSS. ontbreken, geven hier geen zin. Waarschijnlijk zijn zij bij vergissing door den afschrijver uit de vorige keur overgenomen.

8) Kb. nº. 2. alle dese voorsz. koren, oude ende nieuwe, vast ende ghestade te doen houden.

9) Kb. nº. 2, 3, 6, A. ghetideliken.

10) In Kb. nº. 6, 8 en nog andere HSS. ontbreekt het woord: ghedinge; in A ook de woorden: ten eersten.

11) Kb. nº. 6, 8. bedingen.

12) Kb. nº. 2. *Hier beghint een nieuwe keur.* Ontbreekt in Kb. nº. 5 en 7.

13) De woorden „ende een" ontbreken in Kb. nº. 3, 6, 8, 15.

14) Het woordje „als" ontbreekt in sommige HSS. (Kb. nº. 2, 4, 9).

sinte Martijns dach int jaer voorsz. ghesciede ende ghedaen wart [1]) inder stede van Dordrecht, biden ghemeenen neringen [2]), [dat daer die goede luden vanden gherechte, die zijn of bi tiden wesen zullen], die een den anderen om te last niet zetten en zullen, tot gheenre tijt noch in gheenre wijs, noch wanghunst daerom hebben tot gheenre tijt, mit rade noch mit dade. [3]) *a*)

232. *Vander heervaert.* [4])

Item so wanneer yement ter hervaert gheboden wordt, diemen daertoe ghebieden mach, ende hi dan ter heervaert niet en voere, die verbuerde twee roede mueren ende den heer III pont, ten ware of hijt met zinne [5]) keren mocht, zonder arch ende list. [6])

233. *Alle maniere van koren.* [7])

Item waert sake, dat in allen desen koren [8]) yet vergheten [9]) te verclaren of eenige niewe koren van eenighen neringen [10]) of eenighe andere saken, totter ghemeenre stede orbaer, te zetten ende te ordineren waer, tot eenigher tijt, dat soudemen

---

1) Kb. nº. 2. die des Dinxendaechs ende des Woensdaechs na zinte Martijnsdach translacio geschieden inder stede van Dordrecht. Zoo ongeveer ook Kb. nº. 4, 6, 8, 9, 11. — Kb. nº. 3, 6, 8 en andere HSS. hebben, in plaats van „Dinxendaechs", „Sonnendaghes."

2) De woorden „biden ghemeenen neringhen" ontbreken in Kb. nº. 3.

3) Kb. nº. 3. ende is te verstaen als dat die een den anderen daerom niet te laste setten en sullen tot gheenre tijt noch in gheenre wijs noch enighe wangonst daerom te hebben mit rade noch mit dade; Kb. nº. 4 . . . . . biden ghemeenen neringhen, dat daer die goede luden vanden gerechte, die zijn of bi tiden wesen sullen, die een den ander om te last setten zullen tot geenre tijt noch in geenre wijs, noch wangunste daerom op yement hebben mit rade noch mit dade. In Kb. nº. 1 en de daarnaar genomen teksten loopt de zin niet goed. Waarschijnlijk zijn de woorden, in den tekst tusschen [ ] gedrukt, uitgevallen.

4) Zie noot 11 op bl. 76.

5) De woorden „met zinne" ontbreken in Kb. nº. 6.

6) Kb. nº. 2. ten waer of hijt met zinne keren ende verantwoerden mocht.

7) Kb. nº. 2. *Datmen alle koren vernieuwen moet.*

8) Kb. nº. 2. koren ende rechten.

9) Kb. nº. 3. yet ghebrake.

10) Kb. nº. 3. te verclaren, te vernyewen van enighen neringhen.

a) In Kb. nº. 16 staat hierbij deze marginale aanteekening, met eene latere hand geschreven: „Anno 1401 is de Sonnecirkel 10, Sondagletter B; ergo den 6den Julio is Woensdach, ende den 2den Julio is visitatio Mariae, soodat hier sal moeten staen: Woensdachs naer Visitatio Mariae". Daaronder schreef weder een ander: „Non (?) den 4den Julio is Sinte Martijns lossinge of translacio." — Vg., over de in deze keur bedoelde „wapening", v. d. Wall I bl. 382.

verbeteren, verclaren of verniewen biden rechter, schepenen, niewe raet ende outtraet. [1]) Ende [2]) ware oeck yement, die buten consent vanden goeden luden, den rechter, borgemeester [3]) scepenen, niewe raedt ende outraedt, achte, dekens, ende zonder die ghemeen neringe, inden voorsz. kuerboeck cancelleerden of doerplaemden, yet toe screven of vernieweden, dat is op zijn lijf, alle dingen sonder arch ende list.

234. *Een verdrach.* [4])

Item so is verdraghen bi consent als vanden borghemeester, schout, scepenen, niewe raedt ende outraedt, biden achten, biden ghemeenen dekens ende biden ghemeenen neringen voorsz. [5]), waert sake dat yement ware, die van eenigher koren, die desen teghenswoordighen kuerboeck inhout, anders wijsde dan hi begrijpt ende inhout, die verbuerde zijn lijf, van des die koerboeck roert, ende alle dingen sonder arch ende list.

---

1) Kb. n°. 2. biden rechter, borghemeesters, scepenen, nieuwraet ende outraet, biden dekens ende biden ghemeenen neringen der stede van Dordrecht, ende anders niet, sonder arch ende list; Kb. n°. 3. byden rechter, borghemeesters, scepenen, nieuwraet ende outraet, achte, dekenen ende byden ghemeenen neringhen der stede van Dordrecht, ende anders niet. — Dergelijke varianten komen in bijna alle teksten voor. Nu eens worden de achte, dan weder de burgemeesters, dan weder de gemeene neringen niet genoemd, soms ook geen van drieën.

2) In Kb. n°. 3 begint hier eene nieuwe keur: *So wie van desen voirscreven koeren cancellierde.*

3) Kb. n°. 4. burgemeesters; in Kb. n°. 3 ontbreekt het woord „burgemeester". De keur luidt daar in haar geheel aldus: Item waer yemant die buyten consent vanden goeden luyden ghemeenlike vander stede voirscr., als rechter, scepenen, raet, achte, dekens, ghelike als sy voir in dit koerboec voirscr. staen, yet toescreve, cancellierde, deurplaemde off vernyeweden, dat waer op sijn lijff, alle dinghen sonder arch off list.

4) Ontbreekt in Kb. n°. 5, 7.

5) In Kb. n°. 2 ontbreekt het woord „schout"; Kb. n°. 3. vanden borghemeesters, rechter, scepenen, enz.; Kb. n°. 4. rechter, burghemeysters, scepenen ende raet, byden ouden rade, byden achten, den gemeenen dekens ende byden gemeenen neringen voirseit. Ook hier zijn de teksten zeer verschillend. Meestal wordt de rechter in de eerste plaats genoemd, somtijds nevens, somtijds zonder den „burgemeester" of „de burgemeesters".

DIT SIJN DIE NIEWE KOREN. [1])

Int jaer doe men screef MCCCC ende elve, opten XXIII$_{\text{sten}}$ dach in Septembry, so worden bi voersienicheit [2]) ende bi goeden rypen rade ende eendrachte vanden rechter, borghemeester [3]), schepenen, niewe raedt ende oudtraedt, achte, dekens ende die ghemeen ghildebroeders uut allen ghilden, bi [4]) ghemeenre merghenspraeck, bider [5]) ghemeenre vroesschap ende rijcheit vander stede, dese koren, hierna ghescreven, eendrachteliken gheraemt ende ghesloten, mitter clocken [6]) openbaerlic ghecondicht ende gheboden te houden tot ewighen daghen, totter stede statelike rechten [7]), gheliken andere koren ende rechten in desen kuerboeck bescreven, om [8]) voortaen die stede [9]) te houden ende te regieren, ter eeren ons gherechs lantsheren ende zijnre stede welvaren [10]) in beteren pun-

1) Kb. nº. 2 en verschillende andere teksten. *Hier beghint een nieuwe koer ende spreet vanden vredebraeck, die beswaert sijn in haren ban ende boeten, in beschermenissen den goeden ende te meerre ontsich vanden quaden.* Zoo ook Kb. nº. 5; Kb. nº. 4. *Dese keuren zijn beswaert van vredebraeck.* In dit keurboek is de inleiding weggelaten: na het opschrift begint terstond keur 1.

2) Kb. nº. 2. goeder voersienicheit. Zoo ook Kb. nº. 3, 8, 12.

3) Het woord „borghemeester" ontbreekt in Kb. nº. 2, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13. Kb nº. 3. borghemeesteren.

4) Kb. nº. 2. ende bi.

5) Kb. nº. 2. ende bider.

6) Kb. nº. 2. gheraemt, ghesloten ende mitter clocken. Zoo ook Kb. nº. 3, 6, 7, 8, 9, 12.

7) De woorden „totter stede statelike rechten" ontbreken in Kb. nº. 2; Kb. nº. 6, 8. stadelijcke rechten.

8) Kb. nº. 2. dats te verstaen om.

9) Kb. nº. 2. die stede van Dordrecht.

10) Kb. nº. 2. ende zijnre welvaren.

ten ende [1]) rechten te brengen dan si voortijts tot hiertoe een haercomen heeft gheweest. *a*)

So salmen weten [2]), dat sommighe van desen naghescreven koren ghemaect zijn naden ouden koren, ende sonderlinge vanden vredebraeck, die zijn bezwaert in haren ban ende boeten nader goeder luden bescheidenheit, so hierna volget inden selven koren, te meerder beschermenisse vanden goeden ende te meerder ontzich vanden quaden. [3])

1. *Van vredebraeck.*

Item [4]) so wie eenen vrede brake, die zijn maech of zijn zwagher ten eersten lede of darenbinnen ghegeven had voor scepenen, voor raedt of voor oudtraedt, also varre als hi desen vrede al wetende brake, die verbuerde LX pont ende X jaer die poort op zijn rechterhant, quame hi eer weder in, ende voort op zulker maten ende manieren als die ander kore, voir in dit koerboeck ghescreven *b*), hierof voort ende darenteinden begrijpt.

2. *Van vredebraeck.*

Item so wie eenen vrede brake, die hi zelver mitter hant ghegheven had voor poorteren anden ghenen, daer hi den vrede mitter hant tegens gegeven had, die verbuerde zijn hant, daer hi den vrede mede brake, ende XL pont, ende daertoe eweliken die poort, op zijn ander hant ende op alsulker maten ende manieren als die dorde kore, voer in dit koerboeck ghescreven *c*), hierof voort ende darenteinden begrijpt, sonder arch ende list. [5])

3. *Van vredebraeck.* [6])

Item wie wetende eenen vrede brake, die zijn maech of zijn zwagher ten eersten lede of darenbinnen ghegeven had voor

1) Kb. nº. 2. van. Zoo ook Kb. nº. 3, A.
2) Kb. nº. 2. ende is te weten; Kb. A. dats te verstaen.
3) De woorden: „die sijn bezwaert .... quaden" ontbreken in sommige HSS.
4) Kb. nº. 2. Inden eersten. Zoo ook Kb. nº. 4, 6, 9, *ens.*
5) De woorden: „sonder arch ende list" ontbreken in Kb. nº. 2, 5, A.
6) Kb. nº. 2. *Wie wetende eenen vrede brake.*

a) Vg. v. d. Wall I bl. 422.
b) Art. 2 keurboek 1401.
c) Art. 3 keurboek 1401.

poorteren [1]), die verbuerde LX pont ende vijf jaer die poort op zijn rechterhant, quame hi eer weder in, ende daertoe op zulker maten ende manieren als die dorde kore, voer in dit koerboeck ghescreven *a*), vanden vredebraeck mitter hant selver ghegheven voor poorteren, hierof voort ende darenteinden begrijpt.

4. *Van vrede te nemen.* [2])

Item alle dieghene die vanden ouden rade zijn, of des heren knapen vanden zwaerde *b*), die moghen vrede nemen van dootslaghen, ende die outrade moghen daerover staen als orconden, gheliken scepenen ende rade; ende aldusdanighe vreden zullen van waerden, vast ende ghestade bliven [3]), gheliken of dien vrede bi schepenen ende rade ghenomen ware, ende zi daerover ghestaen hadden als orconden. [4])

5. *Van dootslaghen.*

Item gheviele eenighen dootslach bi onsen poorteren aen vremden luden, die gheen maghen [5]) Tordrecht en hadden, daerment aen vreden mocht, so zoudemen dat vreden aen die vander levender hant aen die een zyde, ende aenden Tollebrugtoorn andie ander zyde vander doderhant weghen [6]), ende dat bi orconden van scepenen, raet off outraedt [7]), ende desen vrede zoude van waerden bliven, gheliken of dien vrede ghevest [8]) ware andie maghen [9]) vander doderhant, sonder arghelist.

6. *Vrede te nemen.* [10])

Item so wanneer eenen vrede ghenomen is tusschen poor-

1) Kb. nº. 6, 8. scepenen.

2) Kb. nº. 2. *Vrede te nemen van dootslaghe.* Bevat 4 en 5.

3) Kb. nº. 2, 3, 6, A. zullen van waerden wezen; Kb. nº. 5, 9. Ende aldusdanighe vrede zal van waerden wesen ende ghestade bliven.

4) In Kb. nº. 11 is het slot bedorven.

5) Kb. nº. 2. gheen maghen noch vrienden.

6) Kb. nº. 2. so soudmen dat dan vreden eerst ander levender hant ende vander doder hant anden Tollebrugtoern.

7) Kb. nº. 3. scepenen off raet.

8) Kb. nº. 2. ghenomen ende ghevest.

9) Kb. nº. 2, A. maghen ende vrienden.

10) Kb. nº. 2. *Vrede tusschen twee poirteren.*

a) Art. 3 keurboek 1401.

b) Vg. v. d. Wall I bl. 364.

teren aen beiden ziden, daermede zullen bevreedt wezen alle hare magen op beiden zyden, weder si poorteren zijn of niet, ter tijt toe datsi aen beiden zyden ghezoent [1]) zijn vanden twist, daer den vrede of roerde.

7. *Van quetsinge.*

Item so wanneer yement gequetst wort, ende daer eenen vrede of ghenomen wort, ist dattie ghequetste persone vandier quetzueren oflivich wort, so zullen met desen vrede alle die ontschuldige maghen bevreedt wezen alle die zes weken uut, in alre manieren dat dien vrede ghenomen is.

8. *Alle manieren van vreden.* [2])

Item alle manieren van [3]) koren van vrede te nemen ende te gheven, vrede te breken [4]), die staen in desen koerboeck, van outs ende van niewes ghemaect, ghegeven voor schepenen, zijn te verstaen voor scepenen of [5]) raedt of outraedt, ende alle dingen sonder arghelist ende [6]) tot enen claren ondervijnden [7]) van scepenen ende rade.

9. *Opset van vremden luden.* [8])

Item so wat vremdt man, die gheen inghezeten poorter en is, ende binnen der stede quame mit voorrade ende mit opset [9]) om eenighen van onsen ingheseten poorteren te misdoen [10]), ende scepenen dat claerlic bevijnden consten [11]) mit goeder wittachtigher kennissen, die verbuerde zijn lijf, worde hi daerof

---

1) Kb. nº. 2. ghesoent ende vereenicht.

2) Ontbreekt in Kb. nº. 3.

3) Kb. nº. 2. maniere ende koren.

4) Kb. nº. 2. breken of te verzwighen; Kb. nº. 5. of te breken; Kb. nº. 6 alleen „van vrede te nemen ende te gheven."

5) Kb. nº. 3, 6, 8. ende.

6) Kb. nº. 2. ende staen.

7) Kb. nº. 2, 4, 5, 15, A. bevynden.

8) Kb. nº. 2. *So wie van buten binnen der stede quame mit voerrade om onsen inghesetten poerteren te misdoen.*

9) De woorden: „ende mit opset" ontbreken in Kb. nº. 2, 6, 8.

10) Kb. nº. 2. om onsen ingheseten poerteren te misdoen.

11) Kb. nº. 2. ende scepenen bevynden consten; Kb. nº. 9. ende scepenen dat claerlick bevonden of bevinden konden.

ghevangen of begrepen [1]), ende waert dat hi ontruymde [2]), so zoudemen hem rechtevoort eweliken bannen [3]), op zijn lijf.

10. *Van die van Utrecht.* [4])

Item alsulc recht, alsmen onsen poorteren doet binnen der stat van Utrecht, so wanneer enich borgher van Utrecht eenigen van onsen poorteren aldaer oflivich maect, alsulc recht salmen doen den borghers van Utrecht hierbinnen, die van eenighen poorter Tordrecht oflivich ghemaect wordt binnen der stede.

11. *Vrydom van kerchoven.*

Item so wie den anderen vervolchde om te misdoen, dat scepenen claerlic bevijnden consten, van eenigher twist, op eenighe vriheden van eenighen kerchove, sonder eenighe wapen, die verbuerde XL pont ende vijf jaer die poort, op zijn rechterhant, ende vervolchde hi hem met eenigher wapen, sonder anden anderen te comen, die verbuerde XL pont ende X jaer die poort, op zijn rechterhant [5]), ende quame hi anden anderen, als [6]) dat hy en sloeghe, stake of quetsede, die verbuerde zijn lijf, worde hi begrepen [7]), ende hem en zoude gheene vriheit vanden kerchove [8]) te baten moghen comen, ende waert dat hi ontruymde [9]), so soudemen hem [10]) rechtevoort ewelic bannen uter stede, op zijn lijf. *a*)

12. *Vryheit vanden kerchoven.* [11])

Item so wie op enige vriheit van eenighen kerckhove laghe van eenigen zaken, ende daerof ghinge om yement te mis-

1) Kb. nº. 2. 6, 8. worde hi ghevanghen; Kb. nº. 5. worde hi daerof ghevanghen.
2) Kb. nº. 6, 8. ende ontruymde hy ende niet gegrepen en wordt.
3) Kb. nº. 2. bannen uter stede.
4) Kb. nº. 2. *Vanden recht van Utrecht.*
5) Kb. nº. 2. ander hant.
6) Kb. nº. 5. alzo; Kb. nº. 6, 8. by alsoe.
7) Kb. nº. 2, 5. ghegrepen.
8) Kb. nº. 5. gheen kerchof noch gheen vriheyt van kerchofve.
9) Kb. nº. 3. ontruymde ende voervluchtich ware.
10) Vele teksten hier en elders: so soudemen.
11) Kb. nº. 2. *Noch van vriheit van kerchove.*

a) Vg. v. d. Wall I bl. 155.

doen, also varre als hi anden anderen quame ende [1]) huustotinge of gheweldelike zaken hantierde, dat schepenen claerlic bevijnden consten, die verbuerde zijn lijf, worde hy ghevanghen, ende gheen kerchof [2]) en zoude hem te baten comen. Ende ontruymde hi, zo zoudemen ewelijc bannen uter stede, op zijn lijf. Ende en [3]) quame hi anden anderen niet noch huustotinge en dede, noch gheweldelike saken en hantierde, die verbuerde [4]) X pont ende drie jaer die poort, op zijn rechterhant, worde hi betuucht dat hi om quaetdoen vanden kerchove ghinge. *a*)

13. *Van leengoeden.* [5])

Item dat niement binnen Dordrecht zijn goeden leengoeden maken en sal, ten sal wesen dat hijt der stede ende den gherecht eerst te kennen heeft ghegeven, ende dat heeft doen teykenen int register tot eenre kennissen, of men soude daeraen moghen panden mit schepenen brieven, die voer dat leengoet ghemaect waren, ende daertoe zoude hi verboren LX pont, so wie daerover [6]) dede.

14. *Van lijfpensen.*

Item so wie van onsen poorteren op eenighe stede of op yement anders eenighe lijfpensen heeft of andere renten onder hare zeghelen of onder [7]) seghelen auttentijck, alsulc recht alsmen van aldusdanighen sticken [8]) anderswaert doet op onse poorteren denghenen die op onse stede lijfpensen sprekende heeft, alsulc recht salmen onsen poorteren weder doen hierbinnen optie steden ende luden [9]) ende [10]) op hare goeden, die de renten schuldich zijn, na inhouden haerre brieven, also

---

1) Kb. n°. 2, 5, 6, 9. of.
2) Kb. n°. 2. kerck noch kerchof.
3) Kb. n°. 2. Voert suldi weten en.
4) Kb. n°. 5. nochtans verbuerde hi.
5) Kb. n°. 2. *Van leengoeden te maken.*
6) Kb. n°. 2. so wie hi waer ende daerover.
7) Kb. n°. 2. andere.
8) Kb. n°. 5, 7. zaken.
9) Kb. n°. 3. optie steden luden.
10) Kb. n°. 5. als.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 155.

die begripen ende nadatsi hem selven ende hare goeden daerin verbonden hebben.

15, *Van twist.* [1])

Item so wanneer onse poorteren ende vremde luden hierbinnen onderlingen eenighen twist hebben, uutgheset van doot-slaghen, die personen salmen aen beiden zyden ghiselen in hare husen ende herberghen, ter [2]) schepenen ende raets zeggen te houden wes zi van dien twist zeggen zullen nader bester reden, na dattie dingen [3]) ghelegen zijn, op een boete van LX pont, behoudelicken den heer zijns rechts, ten ware datsi onderlingen verzoenden onder hem selven binnen den eersten veerthien daghen.

16. *Schult te vervolghen.*

Item so wanneer een ingheseten poorter op yement, die buten der stede wonachtich is, eenighe schult vervolcht of hout mit recht ter vierschaer mit clagheliken woorden, die mach daerof doen maken brieven mit vier scepenen zeghelen, behoudelicken den ambochsheer [4]) hare [5]) lossinge, binnen den dorden daghe nader eigheninge, om eenschat ghelt ende omden oncost, die daerop ghegaen waer, also varre alst mitten schepenen brief ghepant ende gheeyghent waer mit allen recht.

17. *Schult te vervolghen.* [6])

Item so wie opten anderen eenighe schult vervolcht of windt mit recht, so wes oncost hi daerof uutleyde, dien oncost zoude hi weder hebben vanden ghenen, die de schult sculdich waer, gheliken die principael schult, dats te weten tsheren knaepghelt van vangen binnen of buten, van daghen, van scriven ende anders datter toebehoort.

18. *Vanden taelsprekers.* [7])

Item oftie taelluden versocht worden yements woorden te

1) Kb. n°. 2. *Hoemen die luden te ghisel legghen sal.*
2) Kb. n°. 4, 5, 7, 9. der.
3) Kb. n°. 2, 3, 6, 7. saken.
4) Kb. n°. 2. ambachtsheren.
5) Kb. n°. 5, 6. zijn.
6) Kb. n°. 2. *Scult te vervolghen ende te winnen mit recht.*
7) Kb. n°. 2. *Vanden taelluden.*

houden vanden hoochsten, daerof zullen zi hebben also vele als zy mitten partyen verdraghen konnen, mer en constens zijs niet eens gheworden, so zullen hem die paertyen gheven so wes die goede luden vander stede mitten achten goetdencken sal, het worde tusschen die partyen ghezoent of niet ghezoent.

19. *Van renten te manen.* [1])

Item waert dat yement eenighe renten had in yements huus of erve, datmen niet en betaelde alle jaers, ende mense niet en maende, die zoudemen winnen met clagheliken woorden ter vierschaer, gheliken andere schult, die binnen jaers verschenen waer, gheliken huushuer. [2])

20. *Vrede te nemen.* [3])

Item waert dat yement ware, daermen vrede aen versocht [4]) te nemen ende daermen vrede aen nemen mocht van doot-slaghen, schole [5]) of voorghinge al willens, so zoudemen dien vrede vesten aen zijn woenstat biden ghenen, die om den vrede quamen te nemen ende die daertoe gheset zijn, ende desen vrede zoude van waerden bliven ende wezen, gheliken of dien vrede mitter hant ghegheven waer aen beide zyden, zonder eenigherhande arch of list.

(Kb. nº. 1 fo. 52 r.—56 v.; Kb. nº. 2 fo. 55 v.—61 r.; Kb. nº. 3 fo. 34 v.—38 r. Kb. nº. 4 fo. 108 r.—110 v.; Kb. nº. 5 fo. 34 v.—37 v.; Kb. nº. 6 fo. 27 r.—30 r.; Kb. nº. 7 fo. 40 r.—43 r.; Kb. nº. 8 fo. 38 r.—41 v.; Kb. nº. 9 fo. 41 v.—45 r; Kb. nº. 11 fo. 36 r.—39 v.; Kb. nº. 12 bl. 123—129; Kb. nº. 13 fo. 53 r.—58 r; Kb. A. fo. 72 v.—79 r.)

---

1) Ontbreekt in Kb. nº. 2, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 15; in Kb. nº. 3 (fo. 45 v.) en Kb. nº. 13 (fo. 73 v.) komt deze bepaling later voor als eene afzonderlijke keur; in Kb. nº. 9 hier en later (fo. 52 v.), als afzonderlijke keur, nog eens. In Kb. A gaat zij aan 18 vooraf.

2) In Kb. nº. 9 ontbreken de woorden: „gheliken huushuer."

3) Kb. nº. 2. *Vrede te nemen van dootslaghen.*

4) Kb. nº. 6, 8, 12. sochte.

5) Kb. nº. 2. Item ware yement daermen vrede an nemen mocht van dootslaghe, ende vrede an hem versocht worde, ende hi dan schole; Kb. nº. 3 als in den tekst tot aan het woord „dootslaghe", en vervolgens: „ende hy dan al willens scole off voirghinge"; Kb. nº. 5 heeft, in plaats van „schole", „sloege."

BIJZONDERE KEUREN, COSTUMEN, VONNISSEN, enz., waarvan het jaartal bekend is.

---

4 Juli 1276.

Voorrechten en vrijheden, door schout en schepenen van Dordrecht aan de wollewevers verleend.

(Naar een perkamenten vidimus, berustende onder de archieven van het droogscheerdersgild uitgegeven door v. d. Wall I bl. 52.)

18 October 1291.

Keur en reglement voor de makelaars en op het stuk der makelaardij.

(Naar den oorspronkelijken perkamenten brief, waarvan het zegel afgebroken was, liggende in de ijzeren kas, lade X n°. 7, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 83.)

12 September 1292.

Gift van de school aan het gasthuis.

(Naar den oorspronkelijken giftbrief, waarvan het zegel afgebroken was, liggende in de ijzeren kas, lade X n°. 6, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 86.)

28 October 1293.

Aanstelling van vier raden, die waarschijnlijk de eerste thesauriers geweest zijn.

(Uitgegeven door van Mieris, Charterboek, I bl. 556; Balen bl. 376; v. d. Wall I bl. 92.)

14 April 1307.

Vergunning, door schepenen en raad van Dordrecht aan de poorters van Geertruidenberg gegeven, om onder zekere voorwaarden, vrij van tollen en ongelden door het nieuwe spui te varen.

(Uit een Ms. Privilegenboek van den Heer P. C. Pompe van Meerdervoort (fo. 12 v.) uitgegeven door v. d. Wall I bl. 129, en ook door v. Mieris, Charterboek, II bl. 64.)

1307.

Getuigenis van de oudste en vroedste poorters der stad, hoeveel zij op de Geldersche tollen schuldig zijn.

(Uit een Ms. Keur- en Privilegenboek van den Heer P. C. Pompe van Meerdervoort (fo. 13), uitgegeven door v. d. Wall I bl. 131.)

16 Mei 1322.

Dit sien de koeren van grute gheleyt in Dordrecht biden rechter, scepenen ende raet.

(Uit het Register E. L. 6 Zuidholland. 1316—1336; Amstelland en Waterland, Cas C. fo. 35, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 151; ook in Kb. n°. 21 fo. 166.)

4 April 1336/37.

Vergunning, door schepenen en raad van Dordrecht gegeven aan den Heer en de Vrouwe van Putten en van Strijen, om hun eigen lieden, die nog geen geheel jaar poorters geweest zijn, op te eischen.

(Uit een Ms. van de Leen- en Charterkamer, Register Putten en Strijen, met houten borden, 1294—1411, Cas M. fo. 57 v. en 58, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 174.)

14 October 1345.

Een nyewe kuer [over het bestuur der stad].

(Kb. n°. 2 fo. 112 v.; Kb. n°. 4 fo. 114 r.; Kb. n°. 6 fo. 52 v.; Kb. n°. 8 fo. 68 v.; Kb. n°. 12 bl. 169; Kb. n°. 14 fo. 1; Kb. n°. 15 fo. 68; — uitgegeven door v. d. Wall I bl. 197, naar eene authentieke kopie uit het Houtenboek in de Mss. Privileges van den Heer Meerman, Lett. B. fo. 1.) [1])

21 Juli 1348.

Van ghiften te gheven in Zuuthollant. [a])

Inden eersten wi schout, schepenen ende raet der stede van Dordrecht maken kond ende kenlic allen luden, die desen brieff zullen zien of horen lesen, dat wy vander ghemeenre stede weghen vorsz. ghebleven zijn opt zeggen eens edelen moghenden prinche, ons liefs heren hartoghe Willems van

1) Deze laatste tekst is verreweg de beste.

a) De inhoud van deze keur stemt geheel overeen met de Handvest van Willem van Beyeren, van 21 Juli 1348 (v. d. Wall I bl. 209 volg.). Zij is er waarschijnlijk alleen de publicatie van: zoo verklaart zich de gedeeltelijke herhaling van hare bepalingen in de keur van 25 Juli 1358 (bl. 93).

Beyeren, palansgrave vanden Rijn, verbeidere der graeflicheden van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende der heerlicheden van Vrieslant, als van alsulker misdaden, als wy teghens der heerlicheden misdaen moghen hebben, in wat manieren dattet ware, totter daghe van heden toe, daeroff onse lieve here ende grave mit zinen hoghen rade ende met ten goeden luden vanden steden van Hollant zijn zeggen gheseit heeft, ghelikerwijs als hiernavolghende bescreven staet.

Inden eersten ware eenich poorter van Dordrecht, ende nu voortaen eenich lant coft inden hove van Zuuthollant, die soude een ghift ontfangen van dien lande in dat ambocht, daer dat lant gheleghen ware, voir den rechter ende voir den heemraet, also varre als zi daerover staen wilden. Dats te verstaen, waert sake, datsi daer niet over staen en wilden, zo zullens di poorters van Dordrecht onghelast bliven ende brieven nemen van scepenen, ghelikerwijs als dat behoort. *a*)

Voort so en zullen wy voortaen gheen poorters ontfangen, zi en zullen met haerre woenstede binnen der vriheit van Dordrecht comen wonen, uutgheset VI weken oest ende VI weken lenten, behoudeliken die stede van Dordrecht haers rechts ende alle hare hantvesten ende prevelegien, uutgheseit dese pointen voirsz., sonder arch off list. *b*)

Voort so ist ons liefs heren tsgraven zeggen, dat wy hem gheven zullen XIIII^{c} pont Hollants, welke XIIII^{c} pont Hollants onse lieve here voirnoemt ons quijtgheschouden heeft voir alsulke schult als onse lieve [heer die grave van Henegouwen ende van Hollant] [1]), daer God die ziel off hebben moet, ons schuldich bleeff van dienste vander reyse optie Vriesen, die wy onsen poirteren ofgheleent hebben, ende daer wy hem off ghenoech doen zullen.

Voort overmits dese voirsz. pointen so heeft onse lieve here hartoghe Willem der stede van Dordrecht quijtgheschouden alinge ende all van allen broken, dien wy teghens hem ende

1) De woorden, tusschen [] geplaatst, ontbreken, maar de leemte is uit de Handvest gemakkelijk aan te vullen.

a) Zie Kb. van 1401, art. 180 (hierboven bl. 60) en de keur van 25 Juli 1358 (hierachter volgende (bl 93).

b) Zie Kb. van 1401, art. 165 (hierboven bl. 54).

der heerlicheden misdaen moghen hebben toten daghe van huden toe.

Voort salmen weten, dat dit zeggen in alder manieren alst voirsz. is ende onse lieve here ende grave die hartoghe voirsz. gheseit heeft, so hebben wi scepenen ende raet der ghemeenre stede van Dordrecht ghelooft ende gheloven wel ende ghetrouwelic dit te houden vast ende ghestade.

In kennissen hieroff so hebben wy desen brieff open beseghelt mit onsen zeghel der stede van Dordrecht mitten grooten zeghel. Ghedaen int jaer ons Heren dusent drie hondert acht ende veertich, op zinte Maria Magdalenen avont.

(Kb. nº. 2 fo. 176 v.)

19 Maart 1350.

Die oude koer datmen enen verborgen mach op een pont tsjaers.

Item is overeengedragen byden rechter, scepenen ende raet ende byden ouden rade int jair ons Heren MCCC ende vijftich, opten XIX^sten^ dach in Maerte, so wie enen brief brenget van scepenen kenninge, dat hy een pont tsjairs heeft inder stede, of die mit scepenen kenlic maken mach, dat hy in enigen renten verstorven is tot enen ponde tsjairs toe, die mach hem van twisteliken saken verborgen op dat pondt renten. Ende wairt dats den heer of den vrienden niet en genuechde ende zyre tegen seggen wilden, zo sal hy wair maken then heylige, dattet een ongeveynst [1]) brief is ende die voirsz. renten zijn eygen guet is, ende dan mach hy hem daerop verborgen, also verre als die renten zijn waren voir den twiste.

(Kb. nº. 4 fo. 115 r.; Kb. nº. 6 fo. 55 r.; Kb. nº. 8 fo. 71 r.; Kb. nº. 12 bl. 174; Kb. nº. 15 fo. 71 r.)

21 September 1353.

Dese koren hierna gescreven zijn vanden huydevetters ende vanden scoemakers geordineert, ende gemaect byden rechter, scepenen ende raet inder manieren hierna bescreven.

Inden yersten zo is gecoert, dat geen huydevetter binnen Dordrecht leder vercopen en mach, die deken ende die vin-

1) Kb. nº. 6, 8. ongeveynsdelick.

ders en hebben yerst besien, dier toe gezet zijn, optie boete van III pont Hollants.

Voirt so wat scoemaker die dusgedane leder cofte, ten waer besien ende getekent, die verboerde III pont Hollants.

Voirt wairt datmen valsch leder vonde, dat salmen in tween stucken sniden, ende elc stic verboirt II d. Hollants, ende men sal hem die merct verbieden. Ende wairt datmen dat selve leder ter merct brochte, so wair dat leder verloren, ende diegenen diet ter merct brochte, wairs optie boete van III pont Hollants.

Voirt so wat scoemaker, die selve leder vet, die en mach zijns selfs leder niet werken, noch doen werken, noch voirt vercopen, die deken ende die VI vinders en hebben besien ende getekent, op die boete van III pont Hollants. Ende dese dingen salmen besien des Maendaechs ende des Vridaechs in elke weke.

Voirt wair leder, dat wederseit wort vanden dekens ende vanden vinders, datmen beteren moet met water ende mit rinden, dat en salmen niet toegen bynnen den XIIII dagen dairna, ende ist dattet dan anderwerf wederseit wort, so salment weder int water ende in rinde leggen, also lange datmen vercopen mach ongeblameert.

Voirt so wat scoemaker, die bijnnen der vriheit van Dordrecht enige scoen vercofte of te cope hadde, wair hy van buten of van binnen, eerse die dekens ende vinders besien hadden opten Saterdach, die verboirde V sc. Hollants.

Voirt so en mach geen man van buten leder noch scoen vercopen binnen der vriheit van Dordrecht, ten ware opten Saterdach, optie boete van III pont Hollants.

Voirt so wat man, die van buten quaem binnen Dordrecht opten Saterdach, om sijn scoen te vercopen, die mach houden mit sinen ede, alsmen zijn scoen besiet, datse van gecoirden leder gemaect zijn; hierby mach hy zijn guet vercopen eenwerf, anderwerf ende dordewarf. Ende wairt datmen dien enichwerf valsch geproeven mochte, zo soudemen zijn guet tekenen ende sendent weder in die stede, vandaer dat hy waer; wairt datmen dat guet valsch geproeven mochte byden rechter, scepenen ende raet of by anders guede luden vander stede, dien zijs getruwen, zo soudemen dien man also dat doen ontgelden, dats hem alle scoemakers vander steden gerne tot anderen tiden hoeden mochten.

Voirt so is gecoirt, datmen geen besanen scoen maken en sal noch visschen, boven vijf duymbreet lanc.

Voirt en salmen geen leder buten der stede van Dordrecht voeren, tenzy gewairdeert vanden koirmeesters ende besien als recht is ende voirsz. is.

Voirt so wie dese dekens of vinders versprake om dese saken, die verboirde V pont Hollants, ende diese sloege verboirde X pont Hollants, wairt buten haren scouwen.

Voirt alle dese boeten, die hier voirsz. zijn, dairof sal die grave hebben dat dordendeel, die stede een dordendeel, ende die dekens ende vinders een dordendeel. Ende dese punten ende koiren voirsz. sullen staen ende gedueren also lange als scepenen ende raet van Dordrecht guet dunct ende tot haren wederseggen. In kennisse der wairheit hebben wy scepenen ende raet der stede van Dordrecht dese letteren ende dit tegenwoirdich gescrift open besegelt metten bloeme ende slotel vander stede segel. Gegeven int jair ons Heren MCCC drie ende vijftich op sinte Matheeus dach Apostel ende Evangelist.

(Kb. n°. 4 fo. 36 r.)

25 Juli 1358.

Hoemen in eyghendom van landt ende erven, hofsteden ende huysen comen sal.

Int jaer ons Heren van LVIII so wart ghekuert biden rechter, scepenen ende raedt ende bi alle den ouden raet [1]), so wat persoen, die Tordrecht poirter is ende eenich goet, husen, lant of renten te landewaerts coopt, die sal varen int ambocht, daer dat goet ghelegen is, ende vermanen aldaer ten naesten Sonnendaghe inder missen int openbaer die ghiften van dien goede. Ende ist datter die rechter ende die heemraet over die ghifte staen, of niet en staen, des sal onse poerter twee wittachtighe ghetughen mit hem brenghen binnen Dordrecht voir scepenen, ende dan salmen hem zijn brieven bezeghelen van dien coop. Also varre als hi dat doet, so mach hi dat goet verbieden int jaerghedinge [2]), ende besit

1) Kb. n°. 4. Ghekoert byden rechter, scepenen ende raet ende by alden ouden rade tsMaendaechs na sente Jacopsdach int jair LVIII. Zoo ook Kb. n°. 6, 8, 12, 15.

2) Kb. n°. 6, 8. jaergedinge tDordrecht.

hy dan dat goet jaer ende dach na dien jaerghedinge onghekalengiert van yemenden, so en sullen hem gheen brieven van ghelooften noch van sculden ontstade doen an dien goede.

Voirt so wie van onsen poirteren voer desen tijt eenich goet, renten of lant te landewaerts ghecoft heeft, die sal zijn brieven tonen ende doen lesen binnen ambochts, daer dat goet ghelegen is, op eenen Sonnendach inder missen int openbaer; ende also varre als hi dat doet ende dies twee wittachtige tughen brengt voer scepenen van Dordrecht, so sal hi dat goet verbieden moghen int jaergeding. Ende ist dat hijt na dien verbieden jaer ende dach daerin blijft onghekalengiert, so en zullen hem gheen brieven van sculden, noch van ghelooffe van sculden ontstade doen an dien goede.

Voirt so wat coop van lande, van husen of van renten, die nu ghedaen worden, van desen daghe voerwaerts, te landewaerts ende niet verboden en wordt int jaerghedinge, dat en sal denghuenen gheen ontstade doen, die dat goet coopt ende verbiedt int jaergheding, also varre alst binnen jaers na dien verbieden niet ghekalengiert en wordt. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 111 r.; Kb. n°. 4 fo. 120 r.; Kb. n°. 6 fo. 52 r.; Kb. n°. 8 fo. 67 v. Kb. n°. 12 bl. 167; Kb. n°. 15 fo. 67 v.)

1 September 1367.

Den gildebryeff gecopiecrt.

Wy rechter, scepenen ende raedt ende die gemeent der stede van Dordrecht doen condt allen luyden, dat wy mitsgaders den gemeenen ambochten ende neringen onser poorteren der stede van Dordrecht, als huystimmerluyden, cupers, scrijnwerckers ende borthouwers, die onder eenen ambocht sijn genoemt, omme gemeene noot, orbaer ende om gebreck, dat die stede voertijts in alrehande beliede gehadt heeft, ende om te scouwen onraedt inder stede, ende om die meeste acoert te setten tot ons rechs lansheer behoef, ende die stede van Dordrecht in beteren pointen te brengen van neringen ende van rechte, mit malcanderen overeengedragen sijn, dat wy in coeren hebben geleyt alsulcke pointen als hiernae gescreven staen. Inden eersten dat niemant, wie hy zy, die geen poorter noch in haer gildt niet en sijn, wercken en mach binnen

a) Zie Kb. van 1401, art. 180, hierboven bl. 60. Vg. ook boven bl. 89*a*)

der vryheit van Dordrecht, als in meesterie in eenich van desen ambochten te hantieren, hy en sy poorter ende hebbe tgilde gemoede, daert werck of roert, noch oeck in knaepscappen, hy en hadde des gilde gemoede, daert werck aen roert. Voort dat niemant in eenich deser gilden of ambochten en sal worden ontfangen, hy sal werckman sijn vanden ambocht, ende dat ambocht stadelick hantieren, sonder archelist. Ende soe wie daerover dede, dats op een boete van X pondt ende sijn poortrecht. Ende waert dat der gemeenre stede of onser eenich om dese sake eenige stoet of swaernisse opquame, des sullen wy trouwelick by malcanderen bliven, dien onraedt te wederstaen, behoudelick altoes onsen lieven here ende der stede van Dordrecht ende eenen yegelijck sijns rechts. Ende omdat wy dit wel ende trouwelick willen hebben gehouden ende meenen te houden, soe hebben wy onser stede zegel an desen bryeff gehangen, in kennesse deser dinghen, int jaer ons Heren MCCC ende LXVII op sinte Gielisdach. *a*)

(Kb. n°. 6 fo. 76 r.; Kb. n°. 8 fo. 96 r.; Kb. n°. 12 bl. 218; Kb. n°. 15 fo. 96 r. — uitgegeven, naar een uittreksel uit een perkamenten vidimus, berustende onder het droogscheerdersgild, door v. d. Wall I bl. 294.)

1 September 1367.

Overeenkomst van de gilden en gemeene neringen, waarbij zij elkander hulp beloven tot behoud der hun door de stad gegeven voorrechten en vrijheden.

(Naar eene authentieke, op perkament geschreven kopie, berustende onder het scheepstimmermansgild, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 296.)

22 September 1367.

Soortgelijke belofte van hulp, door het gild van de wollewevers en volders afzonderlijk aan de overige gilden gedaan.

(Naar den oorspronkelijken perkamenten brief, waarvan het zegel was afgebroken, berustende onder het droogscheerdersgild, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 297.)

11 November 1368.

Die koere datmen brieven van sculden bewaren sal binnen haer tien jaren.

Int jaer ons Heren MCCCLXVIII, op sinte Martthensdach,

---

a) Zie den bevestigingsbrief dezer ordinancie, van hertog Albrecht, van 13 December 1367, bij v. d. Wall I bl. 299.

wart in koeren geleit: so wie scepenen brieven heeft van sculden op eenen anderen, die salse binnen die eerste tien jaren vernyewen ende voir scepenen doen doersteken, of sijn recht daermede vorderen ter vierschair binnen dien tien jaren voirscreven, of after die tijt en souden sy geen macht hebben.

(Kb. n°. 4 fo. 115 v.; Kb. n°. 6 fo. 53 v.; Kb. n°. 8 fo. 69 v.; Kb. n°. 12 bl. 170.; Kb. n°. 15 fo. 69 v.)

30 Augustus 1370.

Keur en overdracht van het gerecht, den oudraad en de goede lieden, daartoe van stadswegen gevoegd, op het stuk der wijnnering van de vreemde kooplieden.

(Naar een perkamenten vidimus, waarvan het zegel was afgebroken, berustende onder het bakkersgild, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 302.)

5 September 1371.

Uitspraak van de twaalf personen, daartoe gevoegd, uit het gerecht, uit den oudraad en uit de ambachten en neringen, over de middelen om de stad van hare schulden te ontheffen.

(Naar den oorspronkelijken brief met uithangend groot zegel der stad in groen was, liggende in de ijzeren kas, Lade A. n°. 1, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 304.)

19 Februari 1385 86.

Dat verdrach daer die achte yerst op geordineert waren.

(Naar Mss. Privileges en Handvesten van den Heer P. C. Pompe van Meerdervoort (Kb. n°. 4 fo. 115 r.) uitgegeven door v. d. Wall I bl. 333. — Voorts Kb. n°. 6 fo. 55 v.; Kb. n°. 8 fo. 71 v.; Kb. n°. 10 fo. 285 r.; Kb. n°. 12 bl. 174; Kb. n°. 14 fo. 15 r.; Kb. n°. 16 fo. 71 v.)

24 Juli 1400.

Hoemen erfrenten lossen mach naeder steede keuren.

Anno XIIII^{c}, op den XXIIII^{sten} dach in Julio, wordt overdragen, dat alle degeene die erfrenten op haer huysen staende hebben ende op haer erven, die nyet gemortificiert en sijn, (ende uutgeset pande ponden, schellingen ende penningen) salmen mogen lossen ende afcoopen, te weeten aen de Voorstrate ende opden Ryedijck den penninck voor sesthien, ende aen die afterstraten den penninck om derthien, ten ware datmen bybrengen mochte, datter meer voor gegeven oft datter min voor gegeven waer, soe soudemen dan daervoor geven

alsoose gecoft ware, ende des soe salmen den helen brief teffens aflossen.

(Kb. n°. 9 fo. 58 r.; Kb. n°. 12 bl. 237; Kb. n°. 13 fo. 98 v.)

7 December 1400.

Den Banbrief.

[tegen de menigvuldige bannissementen en bedevaarten.]

(Naar Kb. n°. 1 fo. 60 r. uitgegeven door v. d. Wall I bl. 367; — voorts Kb. n°. 2 fo. 107 r.; Kb. n°. 3 fo. 49 r.; Kb. n°. 4 fo. 119 r.; Kb. n°. 6 fo. 32 v.; Kb. n°. 7 fo. 52 v.; Kb. n°. 8 fo. 44 r.; Kb. n°. 9 fo. 58 v.; Kb. n°. 11 fo. 42 r.; Kb. n°. 12 bl. 132; Kb. n°. 13 fo. 61 v.; Kb. n°. 14 fo. 196 v.; Kb. n°. 15 fo. 44 r.; Kb. A. fo. 83 r.; van Mieris, Charterboek, III bl. 730.)

24 October 1402.

Een nieuwe keur vander wijnneringe.

(Naar Kb. n°. 4 fo. 118 r., uitgegeven door v. d. Wall I bl. 379 [1]); voorts Kb. n°. 2 fo. 199 r.; Kb. n°. 6 fo. 58 r.; Kb. n°. 8 fo. 74 v.; Kb. n°. 12 bl. 179; Kb. n°. 15 fo. 74 v.)

31 December 1402.

Overeenkomst tusschen de gilden over de niet-verkiesbaarheid van sommige personen tot acht of deken.

(Naar den oorspronkelijken brief met zevenentwintig uithangende zegels, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 387.)

9 October 1410.

Vanden scout hoe hy sinen eedt doen sal. a)

(Naar de Mss. Privileges van den Heer Pompe van Meerdervoort (Kb. n°. 4 fo. 116 r.), na collatie met eene copie authentiek uit het Houtenboek, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 421; voorts Kb. n°. 4 fo. 56 r.; Kb. n°. 8 fo. 72 r.; Kb. n°. 12 bl. 175; Kb. n°. 14 fo. 69 v.; Kb. n°. 15 fo. 72 r.)

12 Juli 1411.

Vanden vleyshouwers en de vyschcoepers.

Int jair XIIII^{c} ende XI, XII dage in Julio, was gecoert

---

1) v. d. Wall bl. 380, reg. 4 v. o., leest: „salmen nemen *opten drinck*". In den tekst, dien hij nadrukt, staat echter duidelijk: „*opten dornick*". Andere teksten hebben *doorinck* of *doornick*. Vg. v. d. Wall I bl. 532.

a) Vg. den brief van de aanvaarding van het schoutambt door Jan van Rosendaal, bij v. d. Wall I bl. 427.

byden rechter, scepenen ende raide vander stede, den ouden-raet, wijsheit, rijcheit *a*), achte ende gemeen dekens vanden neringen, vanden gerechte voirsz. te rade gebeden ende geroepen, vanden tween gilden, als vleyshouwers vander groter halle ende cleyne halle, ende vanden vyschcoepers vander groter marct ende vander cleyne marct, soe die goede luden vander stede gemeenlic aengesien hebben dat gebrec ende afterwesen van desen gilden vorsz., elcx onderlinghe, ende die stede [1]) aen desen gilden voirsz. in voirtiden gehadt hebben ende noch meer hier namaels gecrigen mochten, als in haere wapeninge, heervairden ende anderen stucken, mede [2]) dat in desen twee gilden voirsz. personen mogen wesen tot enen zekeren tale ende niet dairboven, ende oick aensiende dat die stede jaerlicx vanden stallen van desen twee gilden voirsz. renten hebbe ende sonderlinge rechten, datse van anderen gilden diesgelix niet en heeft: dat after desen dach voirsz. geen man noch wijf uten twee gilden voirsz. geen stal vercoepen en sal, dan die porters tDordrecht zijn ende in genen anderen gilde [3]) en zijn, mit vorwaerden, wairt dat enich giltbroeder of zuster vanden twee gilden voirnoemt haer stalle vercoften, die in anderen gilde of gilden waren, dien coep en zoude van geenre wairden wesen, ten ware dattie gene, die dat stalle cofte, zijn gilde ende eedt teerste quijt scoude vanden gilden of gilde, dair hy te voren in geweest hadde. Behoudelic oft enich porter, die in anderen gilden of gilde ware, stalle van den voirsz. gilden behylicten of aenbestorven, die souden die vriheit van den stalle ende gilden voirsz. gebruken, al wairt dat hy in anderen gilden of gilde ware, also verre als hy des gilde gemoede hadde ende dat cofte als van outs haercomen is.

(Kb. n°. 4 fo. 117 r.; Kb. n°. 6 fo. 57 r.; Kb. n°. 8 fo. 74 r.; Kb. n°. 12 bl. 178; Kb. n°. 14 fo. 97 r.; Kb. n°. 15 fo. 74 v.)

1) Kb. n°. 8. ende afterwesen, dat dese ghilden onderlinghe ende die stede.
2) Kb. n°. 8, 12. mits.
3) Kb. n°. 8. gheenen anderen ghilden oft ghilde; Kb. n°. 2. . . . . gilden noch gilde.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 422.

20 Augustus 1411.

Verdrach vanden gescille tusschen den scroeders ende den coopman vanden loon.

(Naar de Mss. privileges en keuren van den Heer Pompe van Meerdervoort (Kb. nº. 4 fo. 116 v.) uitgegeven door v. d. Wall I bl. 425; voorts Kb. nº. 6 fo. 56 v.; Kb. nº. 8 fo. 73 r.; Kb. nº. 12 bl. 177; Kb. nº. 15 fo. 73 v.)

October 1413.

Van vertyen in erffhuys.

Int jaer MCCCC ende XIII [1]), des Dinxdages voer Alreheyligendach, wart een entachtich [2]) vonnisse gewijst tusschen Jacop Janssens erfgenamen ende sijns wijfs erfgenamen op een side, ende dengenen, dien sy sculdich gebleven waren, op dander syde, namelijcken Wouter Woutersz. vanden Dubbeldam metten sinen: overmits dat Wouter Woutersz. den doeden help ter kerken draghen ende daerover offerde ende help graven, ende niet en verteech die wijl den dooden opter aerde stont, maer daernae binnen den dorden daghe, soe dingden soe wie daeraen ten achteren waren daerop, ende meinden dat hy sculdich waer die sculden te gelden. Ende Wouter voerscreven dingde daertegen, alsoe hy buyten der stadt vryheit woonde, dat hy goets tijts vertegen hadde binnen den derden dage uuyt, etc.

Ende het wart gewijst met vollen vonnisse, soe hy buyten der stadt vryheit woonde, dat hy goets tijts vertegen hadde naeden recht vander stede. *a*)

(Kb. nº. 6 fo. 54 r.; Kb. nº. 8 fo. 70 v.; Kb. nº. 12 bl. 172; Kb. nº. 15 fo. 70 r.)

11 Juli 1415.

Van naecoop an te spreken met renten.

Int jaer MCCCC ende XV, den XI[en] dach in Julio, doen sprack Joest Alertssz. een coop van huyse aen, daer hy renten in hadde, ende het wart hem ontwijst met vonnisse, overmits dat hy den nacoop niet aen en sprack binnen den eersten VI

1) Kb. nº. 8, 21. veerthien.
2) Kb. nº. 8. een ende tachtich.

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1351 (107.)

weken naedat die coop gegaen [1]) was, den goedtspenning gegeven ende den wijncoop gedroncken wart, ende sonderlinghe overmits dat hy niet alsoe veel dragen mochte. Dat vonnisse wijsde Borchart die Groete; die waren scepenen: Aert Heymantssen Damis die Hont, Wormbout vanden Wijngaerden, Jan van Aerssen, Gheritsen van Nes, Floris vander Dussen, Bruyn Tack; raden: Pieter Hoddemont, Gysbert Messe, Reyn Sarissen, Ewout Lourentssen, Adriaen Anessensen. *a*)

(Kb. n°. 6 fo. 59 v.; Kb. n°. 8 fo. 76 v.; Kb. n°. 12 bl. 188; Kb. n°. 15 fo. 76 v.)

October 1415.

Een vonnisse.

Int jaer ons Heren MCCCC ende XV, des Saterdaechs nae datmen die Bamisse marckt inluyde *b*), doen dingde Reymbout Sebastiaensz. van wegen Reynout Saressen in deser manieren: alsoe Reynout beticht was van saken, daer hy geen scult aen en hadde, noch niet af en wiste, ende daer een waerheyt of gehoert was, soe hoepte hy, datmen die waerheit sculdich waer te uuten; hadde hy gebroeckt, men liete hem beteren, ende hadde hy niet gebroeckt, men liete hem quijt, ende datmen die waerheit uuten soude, waert recht ende wijsdent scepenen, ende geerde des vonnisse.

Ende dat vonnisse wijsde Borchart die Groet aldus, dat scepenen ende raedt niet sculdich en sijn die waerheyt te uuten dan binnen jaers, alst hem goetduncken sal.

Item soe dingde Reymbout voort van Reynouts weghen: alsoe Reynoudt van betichten gegyselt waer ende van sake, daer hy geen scult toe en hadde, noch niet af en wist, dat hy hem verborgen soude, soe hy een poorter was ende hem oeck vreemde oesterlingen verborcht hadden, ende dat een poorter billicx alsoe goet recht hebben soude als een vreemt man, waert recht ende wijsdent scepenen etc.

Ende dat vonnisse wijsde Aert Heymanssen, als dat hy hem niet sculdich en waer te verborghen, ten ware hem ende der meente [2]) lief.

(Kb. n°. 6 fo. 60 r.; Kb. n°. 8 fo. 77 v.; Kb. n°. 12 bl. 184; Kb. n°. 15 fo. 77 v.)

---

1) Kb. n°. 8. gheganghen.

2) Kb. n°. 8, 15. ghemeenten.

---

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1336(44.)

b) Vg. v. d. Wall I bl. 323.

October 1415.

Vonnisse.

Item int selve jaer ende opten selven dach dingde Willem Graman, als borgemeester vander meenten wegen, tegens den onderscout Willem Heinricksen, inder stad jonchere Adriaen die bastert van Hollant, overscout [1]), als van een man, genaemt Aertsen heren Willemsz., die gevangen lach opten steen ende gecoft wart om LVII nobelen, daer die borgemeester vander meenten [2]) wegen dat derdendeel of hebben woude totter stede behoef. Daer die scout op dyngde ende meende, soe hy den man gevangen had, ende niet wel betuegen en const, ende hy om bede wille van syner vrienden gecoft was tegens den heere, ende het geen verwijsde boeten en waren, dat die heer sculdich waer dat gelt te hebben, ende die stede niet, waert recht etc. Ende die borgemeester voernoemt dingde daerop vander stede wegen, dat hy sculdich waer dat dordendeel te heffen van allen voerefeiten [3]) totter stede behoef, nae inhoudt coninck Wilms hantvest, ende alsoe hy met recht een proeve hadde, ende hy doen den man liet coepen, dat hy sculdich waer dat dordendeel daerof te hebben vander stede ende meente [2]) weghen, ist recht etc.

Ende dat vonnisse wijsde Borchart de Groet aldus: nae woerden ende wederwoerden ende nae alle bedyngder talen ende nae inhoudt coninckx Wilms hantvest, dat die borgemeester sculdich is dat dordendeel te hebben totter stede behoef, als recht is naeder recht vander stede. *a*)

(Kb. n°. 6 fo. 60 v.; Kb. n°. 8 fo. 78 r.; Kb. n°. 12 bl. 185; Kb. n°. 15 fo. 78 r.)

31 Augustus 1422.

21. *Een verdrach* (houdende dat de vreemde misdadigers niet vrij sullen zijn in kerken noch op kerkhoven.)

Int jaer ons Heren MCCCC tweentwintich [4]), opten lesten

1) Zoo terecht Kb. n°. 8, 12, enz. Kb. n°. 1 en andere teksten: onderscout.
2) Kb. n°. 8, 15. ghemeenten.
3) Kb. n°. 8, 12, 15. furiefeyten.
4) Kb. n°. 6, 8. dusent CCCC ende XX.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 26(40.)

dach van Augusto wart verdraghen biden gherecht [1]) ende [2]) die kore hierna [3]) ghezwaert, roerende als vanden [4]) vremden luden, hierbinnen comende om onsen ingheseten poorteren te misdoen, in deser manieren. Ende [5]) is te weten, dattie kore also sal bliven so si bescreven staet ende also uutghekondicht [6]); voort [7]) dattie vremde man [8]) gheen kerck noch kerchof te baten comen en sal noch daerop vry wesen en zoude, ende dat alle poorteren dien man souden moghen vangen inder kercke of opt kerchof ende ellewaerts [9]) daermen gecrighen mocht, sonder eenighe verbuernisse teghens den heer ende der stede. *a*)

(Kb. nº. 1 fo. 57 r.; Kb. nº. 2 fo. 61 r.; Kb. nº. 3 fo. 37 v.; Kb. nº. 4 fo. 110 v.; Kb. nº. 5 fo. 37 v.; Kb. nº. 6 fo. 30 r.; Kb. nº. 7 fo. 43 v.; Kb. nº. 8 fo. 41 v.; Kb. nº. 9 fo. 45 v.; Kb. nº. 11 fo. 39 v.; Kb. nº. 12 bl. 129; Kb. nº. 13 fo. 58 r.; Kb. nº. 15 fo. 41 r.; Kb. A. fo. 79 r.)

26 Februari 1423.

Een vonnis.

Int jaer ons Heren MCCCCXXIII, den XXVI dach in Sulle, hadde Wilm Boemgaerd [10]), scout, IIII mannen in die vierschaer ende sprackse an, dat sy gecomen waren by nacht ende ontyde ende hadden Lijsbet, die lynenaeister, haer huys opgebroken ende tslot van haer kist ofgeslagen ende van haer ton, daer haer lyne laken ende lyne cleder in waren, ende in sacken gesteken, tegen haren wil ende danck, ende over een vrede, diès Claes Herman, een vanden vieren, metter

1) Kb. nº. 4. wart verdraghen byden scout, burghemeesters, scepenen, raet, outraet, achte, dekens ende die gemeen neringen.

2) Kb. nº. 2. als.

3) Kb. nº. 4, 9. hiervoir gescreven.

4) Kb. nº. 2. ende roerende vanden.

5) Kb. nº. 2. So.

6) Kb. nº. 2. ende uutghekondicht is; Kb. nº. 9. ende werdt alsoe gekondicht.

7) Kb. nº. 2. dats te verstaen.

8) In Kb. nº. 3 luidt de aanhef dus: Int jaer ons Heren MCCCC twee ende twintich opten lesten dach van Augusto, wart verdraghen byden gherecht, als vanden vremden luyden, die hyrbinnen comen om onsen ingheseten poirter te misdoen; dies salmen weten dat dese kore ghezwaert is bijden goeden luyden ende uutghecondicht is, als dattie vremde man, *enz.* Zoo ongeveer ook in Kb. nº. 5.

9) Kb. nº. 2, 3. anderswaert; Kb. nº. 5. inder kercken of opt kerchof ende anders.

10) De naam is niet in alle Hss. dezelfde. In 1423 was, volgens Balen bl. 236. Willem Boemgaerd schout.

a) Vg. art. 9 van de Nieuwe Keuren, hierboven bl. 83, en v. d. Wall I bl. 155

handt gegeven hadde tegens Boude Koertgenssz., haer susterzoen; ende seide dat sy verboert hadden van boet ende correxy etc.

Ende Willem van Muilwijck wijsde vonnisse, dat N., alsoe Lijsbet sijn getroude vrou was, dat hy sculdich waer vry ende quijt te wesen, als recht is etc.

Ende dander drie blevens aent gerecht, ende hem wart afgeseit XXX gulden, den heren ende der stede elck sijn andeel.

(Kb. nº. 6 fo. 53 v.; Kb. nº. 8 fo. 69 b.; Kb. nº. 12 bl. 171; Kb. nº. 15 fo. 69 v.)

1429.

Schout, schepenen, raaden ende agten van Dordrecht compareren voor Jan vander Zuytwijnde, bailliu van Zuythollant, daer hy te rechte zat in des genadigen Heeren hooge vierschaer van Bourgonjen met welgebooren mannen van Zuythollant, ende eysschen van Willem, broeder t' Egmonde, Hendrik heere van Wassenaer, Roelant van Uutkerke, met nog verscheide andere aldaer genoemt, voldoeninge van de 28000 croonen, by hen geloeft aen die van Dordrecht ende den grooten waert by zekere brieven, te betalen tot zekere tyden ende termynen, by hoere trouwe ende eere, op leystinge elcx met hoiren zelfs lyve etc. Ende seyden, zoo die voorn. heeren niet voldaen en hadden, na inhoude dies briefs, dat zy ende elcx van hen trouwloos ende eerloos waren, ende gheerden aenden bailliu voirsz., dat hy haer rechten wilde etc. Welke vervolgens die heeren hebbende gedagvairt by opene brieven onder zijn zegel ende door een geswooren bode van Dordrecht tegens over veertien dagen ter antwoorde, volgens vonnisse vanden 15 Julii 1429.

Welke heeren daerop hebben geschreven aen dekenen der gemeene neringen te Dordrecht ende te kennen hebben gegeven, dat hen dat seer vreemt was, aengezien dat die voirsz. Jan doe ter tijt nog op desen tijt geen bailliu en was of is, ende ook dat zy tot zulken vierschaere van hoeren even niet en behoirden. Sy schryven ook ende geven te kennen, dat sy in dat voirsz. verzoeken haer onregt gedaen hadden, ende niet anders en begeerden dan dairaf te comen voer hoeren genadigen heere van Bourgondien, die dog een overste rechter was van alle zaeken, die in geschil staen, opdat zy voor hem beroepen werden naden regten van Zuidhollant.

Ende zoo partijen daeraen geen genoege en hadden, zoo presenteerden zy vorder mit hem hierof te dage te komen voorden hoochgeboren vorsten, den aertsbisschop van Coelne, den bisschop van Ludick, den hertoge van Gelre ende den hertoge van Cleve, ofte van die drie, twee, of een van hen die zy daertoe kiesen souden, ende beloofden hen daeraen te gedragen ende te zullen doen na uytwysens hoers briefs. Ende wouden zy hen hierenboven beclagen ende in hoeren eere verder iets spreken of schryven, des wilden sy getroost wesen ende dat tot alle plaetsen also scherpelijk verantwoorden als dat behoeren zoude. Gegeven int jaer 1429.

De naemen dergeenen die geantwoord hebben op de citatie van die van Dordregt voor de vierschaer van Zuidholland zijn deze, ende de gesublinieerde *a*) zijn diegene, ten welkers laste de 28000 croonen geëischt zijn:

Willem, broeder t'Egmonde, Heinric van Borssel, heer vander Veer ende van Sandenberg; Vrank van Borssel, heer van Zuylen ende van St. Martijnsdijk; *Roelant van Utkerke, heere van Heemskerk ende tot Heemsrode, gouvernoeren van Holland;* Philips, heere van Borssele ende van Kortkene; *Heinrik, heere van Wassenaer* ende *Gillis van Cralingen, ridderen;* Boudewijn van Borssel; Floris van Borssel; *Jan vanden Boeckhorst; Floris vanden Boekhorst;* Lauwerens van Cats; *Boudewijn van Swieten, tresorier van Holland ende van Zeeland*, ende *Gerlof Jansz. van Vorenbroek, knaepe.*

(N.B. het bovenstaende geëxtraheerde is in 't geheel te vinden in 't eerste memoriael van Rose A. 1 fo 34—35 verso.)

(Kb. nº. 21 fo. 179.)

17 Augustus 1430.

Een verdrach [1]) (over de wijze van rechtspleging der vreemdelingen tegen poorters.) *b*)

Int jaer ons Heren MCCCC ende dertich, zeventien daghe in Augusto, wart in koren gheleit ende overdraghen biden

---

1) Kb. nº. 2. *Een nieuwe koer.*

---

a) hier cursief gedrukte.

b) Vg. v. d. Wall II bl. 1339.

schout [1]), borghemeesters, scepenen [2]), raedt ende outraedt [3]), achte, dekens ende die ghemeene neringe, om ghemeenen orbaer ende profijt ende die stede van Dordrecht in beteren neringen ende comenscappen te brengen ende oec om den vremden coopman te bet te versoecken [4]) met haerre comenscap die stede van Dordrecht voorsz., ende hem te vorderen van haren sculden, die onse poorters bi tiden hem [5]) schuldich wesen zullen; te weten als dat een vremdt man recht hebben sal op onse poorters, ghelijc dat onse poorters hebben opten vremden man. Dats te weten: waert sake dat onse poorters eenich ghelt schuldich waren den vremden man, hetzy in ghereeden [6]) ghelde of dattie daghen der betalingen daerof verschenen [7]) waren, so sal die vremde man eenen der stede ghezworen bode nemen, ende doen dien selven onsen poorter een wete in zijnre antwoorde of tot zinen huse, om hem van dier schult, die hi hem aenzeggende is, te lyen [8]) of te versaken voor schepenen, ende en vonde hem dan die bode niet, so sal die bode des anderen daghes daerna hem anderwarf daerof een wete doen tot zynen huse, ende en vonde hem dan die bode niet in huus, so sal die bode des daghes dairna hem dordewarf daerof een wete doen, ende niet meer.

Ende darenteinden [9]) sal die vremde man dan recht hebben, op onsen poorter aen zijn lijf ende aen zijn goet, datmen bewisen can dat zijn is, voor alsulke sculden als die vremde man dan met zinen eede op onsen poorter [10]) houden sal, behoudelicken dat onse poorter voer die schult dan wisen [11]) mach een pant aen huse ende aen erve binnen Dordrecht, dat hi bewisen can dat zijn is, ende dat pant goet te doen, na uut-

1) Het woord „schout" ontbreekt in Kb. nº. 6, 8.
2) In Kb. nº. 7 ontbreekt het woord „scepenen."
3) Kb. nº. 2. outraet ende niewe.
4) Kb. nº. 2, 6. besoken.
5) Kb. nº. 2. ten coepman.
6) Kb. nº. 7. gherechten.
7) Kb. nº. 2. gheleden: Kb. nº. 4. verschenen ende geleden; Kb. nº. 6, 7, 8, 11. verschenen of geleden.
8) Kb. nº. 5, 7. lien.
9) Kb. nº. 2. Voert salmen weten, wanneer aldus die drie weten ghedaen zijn onsen poirter, ende niet ter antwoerde en coemt, als haircomen is ende als die kore hierof inhoudt, so, *enz.*
10) Kb. nº. 1. poorteren.
11) Kb. nº. 5. bewisen.

wisinge des kuerboecx. *a*) Dats te verstaen, waert sake dat hem dat pant ontwonnen wordt, so verbuerde hi X pont Hollants, ende die schult blijft twischat, opdat dat recht also varre gegaen is, ende daerna en mach hi van dier schult gheen ander pant meer wisen, hi en moet die schult betalen twischat, of dairvoer inden steen te gaen. Ende waert dat yement een pant wijsde, dat niet goet ghenoech en waer ter schieringe aen twiscatten ghelde of ten minsten aen eenschat ghelt, so verbuerde hi diezelve boete van X ponden, ende daertoe en zoude hi gheen pant meer moghen wisen, dat hem stade doen zoude, hi en zoude betalen mit ghereeden ghelde, of daervoer inden steen te gaen. [1])

(Kb. n°. 1 fo. 57 r.; Kb. n°. 2 fo. 61 v.; Kb. n°. 4 fo. 111 r.; Kb. n°. 5 fo. 37 v.; Kb. n°. 6 fo. 30 v.; Kb. n°. 7 fo. 43 v.; Kb. n°. 8 fo. 43 r.; Kb. n°. 9 fo. 45 v.; Kb. n°. 11 fo. 39 v.; Kb. n°. 12 bl. 128; Kb. n°. 13 fo. 58 r.; Kb. n°. 15 fo. 43 r.; Kb. A. fo. 79 v.)

1431.

Vander tollen tAlmsvoet.

Int jaer MCCCC een ende dartich so wart gheclept al mitter clocken vander tollen tAlmsvoet, datmen daer geen tolle voort meer niet nemen en zoude binnen Dordrecht, optie boete van een roede mueren.

(Kb. n°. 1 fo. 90 v.; Kb. n°. 6 fo. 48 v.; Kb. n°. 7 fo. 50 v.; Kb. n°. 8 fo. 63 v; Kb. n°. 12 bl. 161; Kb. n°. 15 fo. 63 v.; v. d. Eijk bl. 161.)

23 Januari 1431.

Een vonnisse.

Item int jaer ons Heren dusent CCCC een ende dertich, des anderen daghes na zinte Agnietendach, seiden die goede luden vanden gherecht, datmen gheen recht en soude doen mit scepenen brieven van sculden, na inhout der nieuwer kueren, anders dan van sculden, daermen of verlyen of versaken mach; want Noorken van Venlo en mocht optien tijt gheen recht hebben mit zinen scepenenbrieff, die hi doen had sprekende op Dirc Zuus ende Jacop Heinricxzoen.

(Kb. n°. 2 fo. 216 v.)

1) De woorden: „of daervoer inden steen te gaen" ontbreken in Kb. n°. 2.

a) Vg. Kb. 1401, art. 176 (hierboven bl. 57). — Vg. ook art. 159 (hierboven bl. 52).

19 Maart 1432.

Noch een vonnis.

Item int jaer van twee ende dortich, opten neghentiensten dach in Maerte, wart ghewijst mit vonnis, na woirden ende wederwoirden, also dat Willem van Midvelt, die vijf nobel had op IX merghen lants mit haren toebehoren, dair Willem uuter Spijck borghe voir was, ende also dat Jan vanden Sande niet offghewonnen en is voir zijn schult, ende Willem van Midvelt daerna weder einen anderen coop ghemaect heeft ende een vry ghift ende eyghen heeft, dat Willem uuter Spijck gheene schade liden en sal.

(Kb. nº. 2 fo. 216 v.)

23 October 1432.

Keur, houdende uitsluiting van sommige personen van de zitting in het gerecht. a)

Int jaer ons Heren MCCCCXXXII [1]), opten XXIII^sten^ dach in Octobry, so waren biden rechter, scepenen, raedt ende outraedt, achte, dekens, uut ghemeenre merghenspraeck, aanghebrocht dese naghescreven pointen ende in koren geleit.

(Vander maechtael.) Inden eersten [2]) dat namaels tot gheenen tiden niet meer dan twee personen tzamen zullen wezen

1) Kb. nº. 1. MCCCCXXII.

2) Kb. nº. 1. als.

a) De beide laatste bepalingen van deze keur (over de scrootambochten en over het overspel) komen, behalve in Kb. nº. 2, in alle teksten voor, nu eens bij elkander, dan weder elk afzonderlijk. De inleiding en de eerste bepaling (over de maechtaal) worden in de meeste teksten gemist, of zijn er althans, als afzonderlijke keur, van de beide andere bepalingen afgescheiden (zoo Kb. nº. 3 en 9). Toch houd ik het, ofschoon ook v. d. Wall schijnt te meenen, dat wij hier met twee afzonderlijke keuren van denzelfden dag te doen hebben, voor bijna zeker, dat de drie bepalingen bij elkander behooren en één keur uitmaken. Zoo komen zij dan ook voor in Kb. nº. 1. Het onderlinge verschil der HSS. verklaart zich uit hetgeen wij lezen in de beneden afgedrukte keur van 5 Juli 1455. Daaruit blijkt dat het bepaalde omtrent de maachtaal, hetwelk aldaar bevestigd en op nieuw afgekondigd wordt, „in voirleden tyden inden kuerboeck ghezet", maar later „daer weder uutghedaen was, zonder die ghemeen merghenspraeck, daer die voersz. kuere bi ghemaect was." De HSS., waarin deze eerste bepaling ontbreekt of eerst later afzonderlijk voorkomt, zijn dus waarschijnlijk kopieën van een tekst, die jonger is dan het royement, Kb. nº. 1 daarentegen misschien de kopie van een ouderen. — Zie verder, behalve de keur van 5 Juli 1455, ook nog die van 25 Mei 1462 en van 24 April 1467, mede beneden afgedrukt.

of zitten inden gherecht, die naerder malcanderen zijn van maesschappen of van zwagherschappen van eenre maechtael [1]) dan aftersusterkijnt of daerbeneden, op een boete van XL pont ende een roede mueren, die te maken waermen hem die wysen sal.

(Van scrootambochten.) Inhemse kijnderen, die onghehilict zijn ende scrootambochten hebben, daerof en sal die vader inden gherecht niet wezen, op een boete van LX ponden ende een roede mueren.

(Van overspel.) Item dat gheen man, die in openbaer overspel zittet binnen Dordrecht, die en sal tot ghenen tyden wezen inden gherecht noch vanden achten, op een boete van LX pont ende een roede mueren.

(Kb. n°. 1 fo. 58 r.: Kb. n°. 2 fo. 110 r.: Kb. n°. 3 fo. 37 v.; Kb. n°. 4 fo. 111 v. Kb. n°. 5 fo. 38 v.: Kb. n°. 6 fo. 30 v.; Kb. n°. 7 fo. 44 r.; Kb. n°. 8 fo. 42 r.; Kb. n°. 9 fo. 45 v.: Kb. n°. 11 fo. 40 v.: Kb. n°. 12 bl. 128 en 130: Kb. n°. 13 fo. 59 v.: Kb. n°. 15 fo. 42 r.: Kb. A. fo. 81 r.; v. d. Wall (naar Kb. n°. 5 en n°. 4) bl. 521.)

1433.

Een vonnis.

Item int jaer van drie ende dortich wart ghewijst, uut begheerten vanden twaleven, ende dat mit eenen vonnis, hoedat die reedetreckers die reede toghen vanden erven opten Riedijck. Ende si schierden, dattet een recht bliven soude, mer ware daer yet in te verclaren, dat soudemen altoos doen bi scepenen. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 215 v.)

Augustus 1433.

Een vonnis.

Item int jaer ons Heren MCCCC drie ende dortich, des Dinxendaghes na zinte Barthelmeeus dach, wart ghewijst mit vonnis, dat alle dieghene, die ghearft waren tusschen tsGravenstraetken ende die grote kerck, dat elcx bizonder teinden haren erven hebben zullen drie voeten breet ende zesse roeden lanck naden stabboem te bliven, een gouden Borgoenschen schilt.

(Kb. n°. 2 fo. 215 v.)

1) In Kb. n°. 3 ontbreken de woorden: van eenre maechtael.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 678.

27 Juni 1434.

Van den borghemeester.

(Kb. n°. 1 fo. 77 r.; Kb. n°. 2 fo. 110 r.; Kb. n°. 6 fo. 42 r.; Kb. n°. 7 fo. 129 r.; Kb. n°. 8 fo. 55 v.; Kb. n°. 12 bl. 149 (o. a. daarnaar uitgegeven door v d. Wall I bl. 522); Kb. n°. 14 fo. 69 r.; Kb. n°. 15 fo. 55 v.) [1])

30 Augustus 1434.

Een nyew koer. a)

(Van goet te deelen.) Int jaer ons Heren MCCCC viere ende dortich [2]), opten dortichsten dach in Augusto, wart biden rechter, scepenen ende raet ende outraet, achte, dekens, uut ghemeenre merghenspraeck, aenghebrocht dese naghescreven punten, ende in coren gheleit [3]), te weten: so wie van buten hierbinnen coomt om eenighe goeden van besterffenissen hier te boren ende te hebben [4]), dat hi daerof uutreyken ende betalen sal onser stede den tienden penninck *b*).

(Van ballingen.) Item so wie ghebannen is, of ghebannen wordt ende die binnen zijnre tijt [5]) in die stede quame, dat den schepenen ende rade kenlic worde bighebrocht, datmen dien, behoudelicken der boeten in machten te bliven, dan binnen Dordrecht halen sal ende rechten dat, na uutwizinge zijnre banne.

---

1) Slechts één variant van geringe beteekenis op den tekst van v. d. Wall, is mij in de andere teksten voorgekomen, namelijk deze, dat, in plaats van de woorden: „ende sal bij den gerechte sitten ende helpen" (bl. 523, reg. 3), in Kb. n°. 2 gelezen wordt: „Voort saldi weten dat dese vorsz. borghemeester daghelicx opter salen sitten sal biden gherecht ende helpen hemluden ..... *enz.*

2) Kb. n°. 5. vier ende vertich.

3) Kb. n°. 2, 5, 6, 8. ende dese ..... in koren gheleit.

4) Kb. n°. 5. bestervenisse te ontfaen; Kb. n°. 6, 11. te boren ende te heffen.

5) Kb. n°. 6, 8. banne.

---

a) De drie hiervolgende keuren behooren blijkbaar bij elkander. In Kb. n°. 4 komen zij dan ook, onder het in den tekst gedrukte opschrift, zelfs zonder bijzondere opschriften voor elke keur op zichzelf, als één geheel voor. Zoo is het echter niet in alle Hss. In Kb. n°. 6 is de eerste keur eene afzonderlijke bepaling, maar zijn de beide andere, onder het opschrift *Van correxi ende banningen*, vereenigd; in Kb. n°. 2, 12 maken weder de eerste en de laatste één geheel uit. In Kb. n°. 3 en de meeste overige teksten volgen wel de drie keuren onmiddellijk achter elkander, maar blijkt toch niet dat zij één geheel uitmaken. v. d. Wall I bl. 523 heeft alleen de eerste keur, naar Kb. n°. 9.

b) In Kb. n°. 4, 6, 9, 12, 15 is hierbij geschreven: „Deze koer wairt int jair XL by gemeenen overdracht alleen geset opten steden ende landen, dairmen van ons den tienden penninck neemt."

(Van correxien.) Item so wie op correxien gheset is of gheset wordt, op mueren te maken of op steen te gheven of dierghelikken, inder stede niet te comen, zy en hebben die mueren of dien steen verborght [1]), optie boete van LX pont, ende die binnen zijnre tijt in die stede quame, dattet [2]) den schepenen ende rade kenlicken worde bighebrocht [3]), datmen dien, behoudelicken der boeten in machten te bliven, binnen Dordrecht halen sal ende rechten dat aen zijn rechterhant, dien hy dan verbuert sal hebben.

(Kb. n°. 1 fo. 58 v.; Kb. n°. 2 fo. 63 v.; Kb. n°. 4 fo. 112 r.; Kb. n°. 5 fo. 38 v.; Kb. n°. 6 fo. 31 v.; Kb. n°. 7 fo. 44 r.; Kb. n°. 8 fo. 43 r.; Kb. n°. 9 fo. 46 v.; Kb. n°. 11 fo. 41 r.; Kb. n°. 12 bl. 130; Kb. n°. 13 fo. 60 r.; Kb. n°. 15 fo. 43 r.; Kb. A. fo. 81 v.)

30 September 1435. *a*)

Van poortersschult. [4])

Int jair XXXV, op sinte Bavenavont, wairt byden rechter, scepenen, raet, outraet, achte, dekens, uut gemeenre mergenspraeck, aangebrocht, in koren geleit ende verdragen, als [5]) waert sake dat yement van onsen ingeseten poerteren enige scult sculdich ware enen anderen onseren poerter ende uter stede toghe, enen dach of twe te voeren datmen dinghen soude van dagelix sculden, datmen die poerter een blinde wete mocht doen tot sijnre woenstede, in kennisse van sinen naesten gebueren, ende so voert ene andere wete, ende daerna die dorde wete, altoes wanneer datmen daechde. Ende waert dat die poerter, binnen den drie weten aldus gedaen, binnen der stede van Dordrecht quame, datmen kenlic maken mochte, dat dan die poerter mitter dorder wete gedaecht soude wesen, ende datmen des anderen dages often naesten dingdage op hem clagen mochte.

---

1) Kb. n°. 2. wel verborcht.

2) Kb. n°. 2. ende; Kb. n°. 5. zo.

3) Kb. n°. 2. anghebrocht.

4) Kb. n°. 2. *Hoe datmen eenen poerter daghen sal;* Kb. n°. 4. *Hoemen recht vorderen sal op eenen ingeseten porter, die hem hielde uter stede alsmen recht doet.*

5) Tot hiertoe Kb. n°. 4, en zoo ongeveer ook Kb. n°. 12, 15. In Kb. n°. 1 en de meeste andere teksten begint deze keur met de woorden: Item waert, *enz.*

---

a) v. d. Wall II bl. 1338 stelt deze keur op 9 October. Dit is, dunkt mij, eene vergissing.

Ende waert dat hi binnen dier tijt vanden drie weten voersz. binnen der stede niet en quame, mer hem buten der stede onthielde op X of op XII milen nader stede, dat dan diegene, die die wete aldus gedaen hadde of doen doen, soude dien poerter mogen seynden een dagebrief om te verantwoerden van die sculde, ende en quame hi dan niet na uutwisinge des daegbriefs [1]), so soude dan diegene, die die daegbrief geseynt had, op hem mogen vervolgen ende clagen ter vierschaer mit rechte, naden recht vander stede. *a*)

(Klepb. n°. 1 fo. 102 r.; Kb. n°. 1 fo. 59 v.; Kb. n°. 2 fo. 62 v.; Kb. n°. 3 fo. 38 r.; Kb. n°. 4 fo. 112 v.; Kb. n°. 5 fo. 39 r.; Kb. n°. 6 fo. 32 v.; Kb. n°. 7 fo. 44 v.; Kb. n°. 8 fo. 43 r.; Kb. n°. 9 fo. 47 r.; Kb. n°. 11 fo. 41 v.; Kb. n°. 12 bl. 131; Kb. n°. 13 fo. 60 v.; Kb. n°. 15 fo. 43 v.)

1435.

Een vonnis.

Item int jaer ons Heren dusent CCCC vive ende dortich doen hadde Heinric Buck eenen rentebrieff van XV gulden tsjaers op Vossen, in twee jaren te lossen of ewelike renten te bliven. Ende Heinric vorsz. begheerde int jaerghedinghe, also si niet ghelost en waren, dattet ewelike rente bliven soude, overmits datsi niet ghelost en waren; ende hi wanse te Pinxteren.

(Kb. n°. 2 fo. 217 v.)

29 December 1437.

Keur betreffende inzonderheid de gilden. b)

(Naar een Mss. Keuren en Privileges, gequoteerd A 7°, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 529.)

Achter den door van de Wall gedrukten tekst, volgt in de keurboeken nog dit:

Item dat point vanden loen vanden makelaers, hiervoren inden brief gescreven, is te verstaen behoudelijcke alle alsulcker

1) Kb. n°. 3. keurboex.

a) In Kb. n°. 13 staat hierbij aangeteekend: „Ende dit punt en staet int koerboeck nyet, maer het staet in het register, anno XXXV in profesto Bavonis fo. 102." Dit register is Klepb. n°. 1.

b) Dit is ongetwijfeld de keur, die Mr. Th. Stuart (in zijn Acad. Proefschrift over *de Amsterdamsche makelaardij*, bl. 14) op het oog heeft, maar die door hem bij vergissing, of op gezag van een slechten tekst, tien jaren te vroeg is gesteld.

hueren van waerdén ende van machten te wesen ende te bliven in sulker manieren als die byden goeden luyden vander stede metten achten, uut consent der gemeenre neringhen uut allen morgespraken aengebrocht, [die] verhuert sijn geweest, soe die verhueringe gedaen is geweest om die renten mede te betalen, die om des inbrekens wille van den groeten waerde vercoft sijn geweest.

Daarop volgen verschillende gildekeuren, alle aanvangende met de woorden: „Vanden..... vleyshouwersgilde (bv.) is verdragen", *enz.*

De gilden, waarop deze keuren betrekking hebben, zijn die van de:

vleyshouwers.	froyteniers.	schoenmakers.
houtcoepers.	viscoepers.	oude schoenmakers
wantsniders.	mandemakers.	platijnmakers.
scipluyden.	wollewevers.	oude cleercoepers.
sciptimmerluyden.	volders.	borsemakers.
sniders.	scheriaers.	saghers.
backers.	barbiers.	smeden.
timmerluyden.	rietdeckers ende	goutsmeden.
scrijnmakers.	leemers.	ryenmakers.
cupers.	verwers, wollecoe-	tinnegieters.
metzelaers.	pers ende raemers.	lindewevers.
marseniers.	bontwerckers.	

(Kb. n°. 6 fo. 61 r.; Kb. n°. 8 fo. 78 v.; Kb. n°. 12 bl. 186; kb. n°. 15 fo. 78 v.)

15 Maart 1438.

Een vonnis.

Item int jaer van achtendortich, den vijftiensten dach in Maerte, wart ghewijst mit vonnis, dat Jan Reyersz. ende Adriaen bliven souden aen haer lijfrenten ende aen haer brieven, die Harman Buck hem ghecoft [1]) had, sonder eenighe schade daerof te hebben vanden erfhuse, ende Jacop ende Gherijt Boots dochter en souden daer niet teghens hebben, naden recht vander stede.

(Kb. n°. 2 fo. 217 r.)

---

1) vercoft?

19 December 1439.

Van besterften te coepen.

Int jaer MCCCC [1]) ende XXXIX, den XIX [2]) dach in December, wert in koere geleit, dat geen poorter of vremt man geenderhande besterften in eenige erfhuysen, dat hier binnen der vryheit vander stede besterft, van wat goede dattet sy, en coopt of en doet coepen, hy en sy tot eenigher deel inden selven erfhuyse verstorven naeden recht vander stede, op die boete van X pondt ende correxi van scepenen.

(Kb. nº. 6 fo. 76 r.; Kb. nº. 8 fo. 96 v.; Kb. nº. 12 bl. 219; Kb. nº. 15 fo. 96 v.)

6 April 1442.

Van datmen overal mit harde dake decken sal.

Int jair MCCCCXLII, des Vridaechs na Paschen, opten zesten dach in Aprille, wart byden rechter, burgermeysteren, scepenen, rade, out ende nyewe, byden achten ende dekenen vanden gemenen neringen overdragen ende in koeren geleit ende uut gemene mergenspraeck aengebrocht, om te verhoeden ongevalle, dat van brande comen mochte, als soe wie voirtaen tot enigen plaetsen bynnen der stede mueren of opten Riedijck of in die Vulpoirt enighe huyse van nyewes tymmert of oude huse vertimmert of van nyewes verdect, die sal decken mit tegelen of mit scaelgen ende zijn weege maken van steene of van houte, of wairt sake dat hy sijn weege van riede of van anderen stoffen maken woude, die salse also wel leemen datse voir brande versekert zijn.

Soe wie des niet en dede, dat waer optie boete van X pont. Des so sal die stede desen personen tot desen dake te baten comen ende geven half die tegelen of die scaelgen, dair zy mede decken willen. Ende dese koer is te verstaen van huysen, van loeven [3]), van loedsen [4]), van schueren ende van alle tymmeringen, die boven een roede hoech zijn.

(Kb. nº. 4 fo. 113 r.; Kb. nº. 6 fo. 54 v.; Kb. nº. 8 fo. 70 v.; Kb. nº. 12 bl. 173; Kb. nº. 15 fo. 70 v.)

---

1) Verschillende teksten hebben MCCC. Dat het MCCCC moet wezen, blijkt uit Klepboek nº. 3 fo. 9 v.

2) Alle teksten: XX. Het Klepboek bewijst, dat gelezen moet worden XIX.

3) Kb. nº. 6. luiffien.

4) Kb. nº. 6. lootsen.

30 Mei 1445.

Keur, hernicuwende de oude bepaling, dat niemand poorters-nering hantecren zal, tenzij hij geboren poorter is, zijn poort-recht door huwelijk verkregen heeft, of als poorter ontvangen is.

(Kb. n°. 1 fo. 70 v.; Kb. n°. 6 fo. 38 v.; Kb. n°. 7 fo. 125 v.; Kb. n°. 8 fo. 52 r. Kb. n°. 9 fo. 37 v.; Kb. n°. 12 bl. 144; Kb. n°. 15 fo. 52 r.; naar een ander Hs., gequoteerd A. 7, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 574.)

4 Juni 1445.

Vervolg op de vorige keur.

(Volgt in alle teksten op de vorige; bij v. d. Wall maken zij zamen ééne keur uit, gedagteekend 30 Mei en 4 Juni.)

1446.

Vanden twee jairmercten, dair voren int getal van XXXIIII ende XXXV; gegeven by grave Willem, mencie of wordt gemaect. [1])

Item opdat die vremden coepluden in onsen twee vryen [2]) jairmercten onser stede te liever mogen versoeken, so is dairof, int jair van XLVI, byden rechter, burgermeesteren, scepenen ende raet, out ende nyewe, byden achte, dekens ende gemeenen neringen overdragen ende uut allen mergenspraken aengebrocht ende in kueren geleit, als datmen die vryheit van onsen twee vryen jairmercten voirtaen houden sal XIIII dagen lanc na inganck der marcten, zo die hantvest dairof uutwijst. Dats te verstaen, dat een yegelijc bynnen der tijt met live ende met guede vry sal mogen varen ende keren, lossen ende laden, behoudelic dat niemant van buten geenerhande guede, die den neringen of ambochten van onser stede rueren, voirtdoen noch toegen en sal voirden Vridach, alsmen gewoenlic is eerst voirt te doen. Ende van dien Vridach voirt sal een yegelijc, wie hy zy, alle waren ende guede mogen voirtdoen, toenen ende vercopen, tot sinen scoensten, tot des Donredaechs toe, dairnaest volgende, ende dien dach al,

1) De bladen, waarnaar hier verwezen wordt, ontbreken toevallig in dit Keurboek. Zij bevatten waarschijnlijk de Handvest van 27 November 1342 (v. d. Wall I bl. 187). In de overige keurboeken luidt het opschrift alleen: *Vanden twee jairmercten.*

2) Kb. n°. 8, 15. tween.

zonder yemants wederseggen. Ende waert sake dat yemant hem dat keerde of bename, dat wair optie boete van X pont ende correxi van scepenen.

Item van onsen weeckmercten zijn die guede luden voirsz. zamentlic overdragen, dat een yegelijc van onsen porteren des Vridaechs alsulke comanscap ende waren, als zinen ambocht of neringe aenruert, sal mogen voirtdoen, toenen ende vercopen, tot sinen scoensten, ter plaetsen dairmen dan die merct hout, zonder misdoen tegens zijn gilde of tegens yemant anders. Ende die ander twee merctdagen, als Woensdaechs ende des Saterdaechs, salmen houden van zuvele, botter [1]), kasen ende anders, als gewoenlic is.

(Kb. no. 4 fo. 123 r.; Kb. nº. 6 fo. 70 v.; Kb. nº. 8 fo. 89 v.; Kb. nº. 12 bl. 207; Kb. nº. 15 fo. 89 v.)

18 Januari 1446/47.

Keur over het verkrijgen van het gemoede der gilden, en verbod om eninge te maken. [2])

(Uitgegeven door v. d. Wall I bl. 582, naar een authentieke kopie op perkament geschreven, uit het Keurboek van het huistimmerlieden gild; voorts Kb. nº. 1 fo. 68 v.; Kb. nº. 4 fo. 122 r.; Kb. nº. 6 fo. 37 v.; Kb. nº. 7 fo. 124 r.; Kb. nº. 8 fo. 51 r.; Kb. nº. 12 bl. 152; Kb. nº. 15 fo. 51 r.)

7 Mei 1447.

Een verdrach uter hantvest vander zee.

Deze keur, door v. d. Wall I bl. 585 *naar den tekst van het Klepboek uitgegeven, komt in de keurboeken, aldus verkort, voor:*

Int jaer ons Heren MCCCC zeven ende viertich, VII dage in Meye, so wart overdraghen vanden goeden luden vander stede, als schout, borghemeesteren, schepenen ende raedt, achte [3]), dekens, metten ghemeenen neringen: so wat coopluden, dattie Maze incomen mit haerder volder last ende also opcomen Tordrecht voor onse stede, die hebben [4]) een goet

1) Kb. nº. 8. als botter.

2) De laatste alinea over het verbod van eninge ontbreekt in sommige teksten (Kb. nº. 1, 6, 7, 8).

3) Kb. nº. 2. outraet, achte.

4) Kb. nº. 2. ..... metten ghemeenen neringen, op onse hantvest vander zee, so wie in dat gat vander Mase coemt om onsen stapel te houden, die heeft zes weken gheleye te varen ende te keren, ende daertoe.

vast gheley, een half jaer nader goeder luden wederseggen.
(Kb. nº. 1 fo. 73 r.; Kb. nº. 2 fo. 103 v.; Kb. nº. 6 fo. 40 r.; Kb. nº. 7 fo. 126 v. Kb. nº. 8 fo. 53 v.; Kb. nº. 9 fo. 48 r.; Kb. nº. 12 bl. 146; Kb. nº. 15 fo. 53 v.)

14 Juni 1452.

Die molenaers.

Int jair ons Heren MCCCC twee ende vijftich, XIIII daghe in Junio, so wart gheboden mitter clocken, dat gheen molenaer ryden en sal optie karren, noch niet meer te laden dan een hoet mouts ende een half hoet harts corens, optie boete van drie ponden. [1])
(Kb. nº. 1 fo. 75 v.; Kb. nº. 6 fo. 41 r.; Kb. nº. 7 fo. 128 r.; Kb. nº. 8 fo. 55 r.; Kb. nº. 12 bl. 148; Kb. nº. 15 fo. 55 r.)

1453.

Noch een ander bewijs.

Item int jair ons Heren dusent CCCC drie ende vijftich doen wart ghewijst, dat Jacop Jan Costersz. die had gheworpen mit eenen steen oude Ariaen Dircsz., ende doen quamen die vrienden ende maghen ende begheerden recht an Jacop, ende Jan Costersz. quam mit een pont jaers, ende woude Jacop sinen sone niet ghevanghen hebben; ende het quam voir scepenen, ende het wart ghewijst mit vonnis, dat Jan Costersz. voirsz. soude beteren der stat.
(Kb. nº. 2 fo. 109 v.)

28 Juni 1454.

Die zlenaers.

Int jaer ons Heren MCCCC vier ende vijftich, XXVIII dage in Junio, so wart gheboden mitter clocken, dat gheen zlenaers ryden en zullen al staende op hare sleen noch zittende, op een pont, rechtevoort ghelt of pande te geven.
(Kb. nº. 1 fo. 75 v.; Kb. nº. 6 fo. 41 r.; Kb. nº. 7 fo. 128 r.; Kb. nº. 8 fo. 55 r.; Kb. nº. 12 bl. 148; Kb. nº. 15 fo. 55 r.)

1) In Klepboek nº. 3 fo. 75 r. luidt deze keur: Dat geen moelners meer en laden op een kar dan ½ hoet korens ende een hoet moudts, op III pont

23 Augustus 1454.

Die nicwe kore vanden colffdraghers.

Wart gecondicht dese kuer hierna volgende ende verdragen van waerden te wesen:

Also dagelicx den gueden luden veell geclachten ende gebreken voercomen van onsen poorteren ende anderen, die by tyden mit recht te spreken hebben op haren sculdeners bynnen Zuythollant ende bynnen onser stede, sonderlinge als sy voll recht daerop gevordert ende vanghbrieff daerop gewonnen hebben; want als sy yement metten vanghebrieff off brieven byden colffdrager in Zuythollant vanghen ende rechs daeran begheren sullen, so ist een maniere, dat sy mit menichte van volck daerom uutvaren moeten, die den colffdrager stercken ende den luden also met groten zwaren coste helpen vangen, ende dat coemt by gebreken ende eenwill vanden schuldeners, overmits dat sy hem den colffdrager alleen nyet gevangen en willen gheven, ende al coemt die colffdrager by tyden also met groter menichte van volck, nochtans so heefft die sculdenaer dickwile vrienden ende magen off sijn bueren by hem, ende sett hem ter were tegens den heer ende tegens die luden, contrarie den recht, also datmens nyet gevangen en can, ende daertoe by tyden so schickt hem die schuldener, als hy den colffdrager mitten luden verneemt, dat hy dan affter off besiden uutloept ende wort voervluchtich, ende dan willen die luden dickwilen hem vervolgen ende mit boghen na hem schieten, ende daer is by tyden well off gesien manslacht off leemte off te comen, dat onsen poorteren ende den luden, die by tyden also mit recht spreken, tott groten zwaren last ende verdriet comen mochte; ende alst aldus in deser manieren soude bliven staen, so mosten die schamell luden off die vreemde luden, die niet en vermochten met sulke menichte van volck ende met sulken groten coste om haer schuldeners te vanghen afftervolgen, dickwyle rechteloes bliven, off oeck als die scult nyet zeer groot en waer, so mochten die luden ghemeenlic liever die schult verloren laten, dan sy mit sulken groten volck ende zwaren cost daerom vervolgen souden; want al worde die schuldener al gevangen, so en betaelt hy van dien cost nyet mer dan alleen den colffdrager sijn vanggelt, ende al den anderen cost, die sommels meer is dan dat hoefft-

gelt, moeten die luden selve betalen die trecht begeren. Oeck mede ist by tyden geschiet bynnen der stede, als die colffdrager off tscouten knecht yement vanghen will mit eenen vangbrieff, dat die luden hem sommels te sterck sijn ende setten hem ter were ende en willen hem nyet gevangen gheven, off, sijn sy gevangen, dat sy hem ontworstelen ende ontlopen, ende als dan die colffdragher off tscouten knecht den luden, die daerby staen ende sien, gebiet in tsheren hulp dat sy die hande aenslaen souden, so en willens die luden nochtans nyet doen, om vresen wille dat sy vanden man beveedt off geslagen mochten worden, ende also moeten dan die luden rechteloes bliven, off men moetse mit crachte ende met menichte van volck vangen. Ende deser gebreken ende diergelijcken veel meer geschien dagelicx veellmeer dattet den gueden luden zeer verdriet. Ende hebben daerom byden scoudt, burghemeester, scepenen, raedt, outraedt ende byden gueden luden vanden achten ende byden dekens vanden ghemeenen neringen op alle dese gebreke, die so veell, so onredeliken ende soe contrarie den recht sijn, vergadert geweest ende die mit malcanderen tracteert, ende hebben daertoe oversien die rechten vander stede, ende raedt hierop ghehadt, om een guede ordinancie ende beter maniere van rechte daerop te maken, waerby dat een ygelijc voertan, is hy rijck off arm off vreemd off anders, elcx effen well, sijn recht metten vanghbrieve op sijn sculdeners, sonder dese grote menichte van volck ende groten cost, mit recht spreken ende sijn recht vervolgen mach. Ende hebben daerop eendrachtelic verdragen ende inne kueren geleyt sulke poynten als hierna gescreven staen.

Inden eersten, dat so wanneer voertan yement, wie hy sy, enigen vanghbrieff met vier scepenen segelen op eenen anderen binnen Zuythollant gewonnen heeft ende rechts voert daermede spreken will, die sall dan eenen colffdrager toespreken ende gheven hem synen brieff, begherende dat hy hem recht daermede doet om sijn loen, ende dan so sall die colffdrager mit dien brieff trecken tottes mans huysch, daer die brieff op gewonnen, off daer hy hem meynt te vinden, ende eysschen die man gevangen met dien brieve, ende gebieden hem daertoe van tsheren ende vander stede wegen, dat hy met hem gevangen coem bynnen der stede int tsheren slott op Putock, tot desgheens behoeff die hem uutseynden ende trecht daerop begeerden, off then waer dat hy sijn gemoede hadde vanden

gelde ende vanden gheheelen oncost, die hy daerom gedaen hadde, na inhout tkuerboecx. Ende als die colffdrager dien man in sijn teghenwordicheit also gevangen geeyscht hadde, ende hy dan voervluchtich worde, off dat hy niet gevangen met hem incomen en woude, ende daer gebreckelic in waer, off dat hy den colffdrager versprake off dreygede, so soude hy terstondt tegens der stede verbuert hebben een roeden muren, ende dat sall die colffdrager terstont der stede ende den borghemeester vander stede wegen op synen eedt anbrengen. So ende dan so sall die stede dien man daervoer inhalen ende houdennen gevangen leggen opten steen, totter tijt toe dat hy den man, die die vanghbrieff op hem sprekende had, van synen gelde ende van allen den oncost vernoecht ende der stede vander roede muren betaelt hadde. Ende desgelijcx salt mede staen van allen anderen, die bynnen der stede besett worden off die gevangen off gevangen geeyscht worden vanden colffdrager off vanden scoutenknechten off vanden boden met eenigen vanghebrieven met vier off met drye scepenen zegelen. [1]) Item waert dat sake dat die man, die also vanden bode off vanden tsheren knecht off vanden colffdrager gevangen geeyscht off besett worde, den colffdrager, tsheren knecht off den bode sloghe, stake off misdede by hem selven off by yement anders mit hem off van sijnre wegen, ende die colffdrager, tsheren knecht off den bode dat den burghemeester ende der stede anbrochten op synen eedt, dat soudemen dan op hem ende op sijn starckers rechten, na inhout tkuerboecx, als opten gheenen, die hem metter hant tegens den heer sette om rechs wille. *a*)

Item waert sake dat diegheene, die eenen vanghbrieff op synen sculdener gewonnen hadde, verduchte ende sorchde, als hy hem metten colffdrager off tscoutenknechte dede eysschen gevangen inne te comen, als dat voervluchtich hy mochte worden off ruymen soude in enich anders heren lande, dan mach hy selve, off hy wille, op sijn selves cost den heer met

1) In het Klepboek staat hieronder in een noot: „Item onlancx hierna int selve jair is hierop wat verklaert ende biden gemeenen neringen verdragen, datmen den poorteren van hierbinnen niet gevangen en sall mogen eysschen van verre, mair die heer sall sijn hant dairan slaen ende seggen also: „ic eysch u gevangen", ende voert in alre manieren als voersz. is.

a) Art. 22 Keurboek 1401 (hierboven bl. 11.)

volck starcken om dien man emmer seker te wesen. Ende ist sake dat die man dan gevangen innecoemt in tsheren slot, so voerscreven staet, so en sall hy van dien cost vanden volck nyet sculdich wesen te ghelden, mer woerde hy voervluchtich off nyet voer en quame, soe soude die stede voer een roede muren in halen, so voersz. staet, ende daertoe soude hy totten hoefftgelde ende alle den anderen oncost dien cost vanden volck mede betalen, eer hy uut tsheren slot comen soude.

Item waert dat op yement enighe vanghebrieve gewonnen waer ende hy ontruymde, als hy ghevanghen gheeyscht worde off eer, so sall dan diegheene, die den brieff toebehoert, off hy will, off yement, van sijnre wegen gemachticht, terstont met recht moghen spreken an sijn gereeste guet, dat hy affterliet, tot sijnre somme toe, die hem ontbrake vanden hoefftgelde ende van allen synen oncost, die hy daerom gedaen hadde, ende sall daeran dan gherecht wesen met synen vanghbrief, alsofft met scepenen brieven van schulden waer, also verre als daer guets ghenoech is. Ende waert dat daer nyet guets genoech en waer, so soude hy nochtans gherecht wesen an tselve guet, datter waer, ende tander soude hy moeten verhalen an des mans live, als hy daerby gheraken conde, met synen vanghbrieve. Off waert dat hy daerby nyet comen en conde, ende hem enich guet bynnen Zuuthollant off bynnen der stede anbestorve off anquame, so soude hy an dat selve guet voert met synen vanghebrieff gerecht wesen, tott synen gebreke toe vanden hoefftgelde ende oeck vanden oncost, alsofft met eenen scepenen schultbrieff waer.

Item so ist dickwijlle oec bynnen der stede geschiet, dat die poorteren haren huysraet packen off sacken ende scepen voert by nacht ende ontiden, ende varen also heymelic daermede wech, om anderen poorteren, die sy sculdich sijn, haer scult ende guet te ontvaren, ende nochtans wordent die luden, die daeran taffter sijn vander huyshueren off anderen schulden, sommels gewaer, ende vernemen well dat sy op haer reyse ende vlucht leggen, mer sy en hebbense nye mogen besetten noch beletten, so sy poorteren sijn, ende so worden die luden dick hoers guets quijdt ende taffter, twelck een onredelick stuck is, daer moghelic wel inne behoert voersien te wesen. Daerom hebben die guede luden metten dekens vanden neringen mede daerop gheraemt ende in kueren geleyt: so wanneer die luden voertan inder waerheit gewaer worden, dat

haer schuldeners also ruymen off affter uut varen [1]) willen, waer sy poorters sijn off nyet, alsdat die luden, die daeran taffter sijn van huyshuer off anders, haer guet voer haer scult sullen terstont mogen besetten ende becommeren, tot hare sommen toe, die hem ontbrake, then waer off die sculdenaer met synen huysraet buyten te landewaerdt te doen had, te oegsten off te lenten, so soude hy vry ende onbelett daermede uutvaren mogen ende genieten trecht vander stede, als sess weken oegst ende sess weken lenten, na inhout tskuerboecx *a*); behoudelic off sake waer dat diegheene, die daeran taffter waer, sorchde ende in twijffel waer, dat hy nyet wedercomen en soude, so soude hy dat guet te voren mogen besetten, ende die schuldener soude hem loffenisse ende vorwaerde doen, daer hy an ghehouden waer, alsdat hy met synen guede, teynden den sess weken voersz., weder incomen soude, off dat hy hem van synen gebreke betalen soude.

Item want dagelicx oeck veell gebrecx valt vanden luden, die met scepenenbrieven gevangen worden, off diemen by tyden besett, alsdat sy dan an tsheren hant loven by trouw, eer ende sekerheyt, ten sekeren tyden, die sy metten luden verdragen, inne te comen bynnen der stede in een herberge off op Putock, ten waer off sy der luden gemoede hadden, ende dat sy dan dien dach nyet en houden, mer laten haer sekerheyt steken, contrarie haers eedts ende geloefften, die sy gedaen hebben, ende dan en dorrens die luden, die daeran taffter sijn, selve nyet clagen noch te kennen gheven, van anxt dat sy verduchten, waert dat sy claechden, dat sy daerom vanden schuldener beveedt off gheslagen mochten worden, so het hem an haer eer gaen soude, waert dat sy claechden, ende laten daerom liever haer schult verloren dan sy clagen; ende daerop verlaten hem die luden, ende also blivet altoes ongherecht datmen nyet daertoe en doet metten recht, twelck den ghemeenen poorteren all gelijck, sowel den armen als den ryken, zeer schadelic ende hinderlic is, als alleman wel marcken mach. Ende daerom is mede daerop in kueren geleyt, so wanneer yement vanden colffdragers, vanden schouten knechten off vanden boden ter camer voertaen aldustanige geloeffte ende sekerheit van yement neemt, dat hy dat terstont enich vanden

1) Het Hs. heeft: waren.

a) Kb. 1401, art. 165 (hierboven bl. 54.)

clercken inder camer sal anbrengen ende in scriffte overleveren, metten name dergheenre die als orconden daerover gestaen hadden. Ende als die dach vander sekerheit ende geloeffte omcomen is, so salmen dengheenen, tott wiens behoeff die sekerheit also gedaen waer, terstont ter salen ontbieden ende vermanen hem by synen eedt, off hem van dier sekerheit ende geloeffte tot synen dage voldaen is, off nyet, ende seyt hy dan op synen eedt, dat daer enich gebreck an is, so sullent dan die guede luden terstont selve, sonder vorder clagen, corrigeren ende so scerpelic berichten, als daertoe behoert naden recht vander stede. Des so salmen den boden ter camer, den colffdragers ende den schouten knechten, elcx bysonder, inder camer bevelen ende gebieden dese ordinancye ende elc poynte bysonder onverbrekelic te houden, elcx op sijn eedt ende op synen dienst, in manieren so voersz. staet. Ende hierop gebieden die guede luden, dat een ygelick hem schicke dese kuere ende ordinancie voergescr. te houden, op sulke verboernisse ende correxie als voerseit is, ende des nyement te verdragen, in gheenrewijs te verdragen. [1])

(Klephoek n°. 3 fo. 86 r.; Kb. n°. 1 fo. 62 v.; Kb. n°. 2 fo. 117 r.; Kb. n°. 4 eerste blad (ongenommerd); Kb. n°. 6 fo. 34 v.; Kb. n°. 7 fo. 122 r.; Kb. n°. 11 fo. 44 r.; Kb. n°. 12 bl. 135; Kb. n°. 16 fo. 46 v.; v. d. Eijk bl. 221.)

15 November 1454.

Overeenkomst met Rotterdam tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar den oorspronkelijken brief in het archief van Rotterdam uitgegeven door v. d. Wall I bl. 592.)

1) In Kb. n°. 1 komt dit stuk voor in den vorm eener missieve aan „allen schouten ende ghezworen bueren ende ingheseten, overal in allen ambochten ende dorpen, aen die oppervenen ende nedervenen gheliken binnen Zuuthollant." De aanhef luidt daar: „Int jaer ons Heren dusent vierhondert vier ende vijftich, den XXIVsten dach in Augusto, so wart in koren gheleit biden schout, borghemeesters, schepenen, raedt, ouden ende nieuwen, achte, dekens, mitten ghemeenen neringen der stede van Dordrecht: so ist dat wy u laten weten, allen schouten ende ghezworen bueren ende ingheseten, overal in allen ambochten ende dorpen, aen die oppervenen ende nedervenen gheliken binnen Zuuthollant: so waerschuwen wy u met desen brieve, u allen ghelijc ende elken bizonder, hoedat wy, bi ghemeenen rade onser stede van Dordrecht, eendrachteliken verdragen hebben ende in koren gheleit, ghelikerwijs als hierna bescreven staet. Inden eersten" enz. Volgen de dispositiën der keur, zakelijk gelijk aan de hierboven afgedrukte, doch zonder de motieven. Aan het slot komt nog deze zinsnede voor: „Ende omdat ghi u te bet daertoe voeghen moecht, so waerschuwen wy u met desen brieve, alsdat ghi daer niet onwetende brokich in ghevonden en wort, ende waer hem elcx nu voertaen toe verlaten mach. In orconde desen brieve ende onser stede zeghel then zaken daerop ghedruct. Ghedaen int jaer ons Heren MCCCC vier ende vijftich, den XXIIIIsten dach in Augusto." — De tekst van Kb. n°. 2 komt zakelijk overeen met die van Kb. n°. 1. Zoo ook die van Kb. n°. 4, 6, 7, 11, 12, 15.

5 Juli 1455.

Dic niewe koer vander macchtael. a)

Inden eersten wy borghemeesteren, schepenen, raedt, achte[1]), dekens ende die ghemeen neringen der stede van Dordrecht doen konde ende kenlic allen luden [2]), dat wy met ghemeenre merghenspraeck verdragen zijn ende in koren gheleit hebben alsulke punten als hierna bescreven staen. Inden eersten dat tot gheenre tijt meer dan twee personen tzamen inden gherecht wezen en zullen, die naerder malcanderen zijn van maesschappen van eenre maechtael dan afterzusterkijnt of daerbeneden, optie boete van LX pont ende twee roede mueren, die te maken daermen hem die wysen sal.

Want [3]) in voorleden tyden dese zelve kore hiervoren inden kuerboeck ghezet was *b*), ende daer weder uut ghedaen is, zonder die ghemeen merghenspraeck, daer die voorsz. kuere bi ghemaect [4]) was, so willen wy noch die zelve kuere van machten ende van waerden houden. [5]) Ende so [6]) dan, contrarie deser kueren, op desen tijt vier personen van eenre maesschappen ende zwaghersschappen, die aftersusterkijnt zijn ende darenbinnen, tzamen inden gherechte zitten, so zijn wy daerop ghesloten ende verdraghen, dat die twee daerof, die leste daerin ghecomen zijn, daer weder uutgaen zullen, ende datmen twee andere goede mannen weder in hare stede kiesen sal, die buten der maesschappen staen van aftersusterkijnt of daerbeneden, nader kore als voorsz. staet. Ende hierop [7]) twee uten gherecht ghetreden zijn ende twee ander daer weder inghezet zijn, die onse schout van tsheren weghen daertoe als schepenen gheeedt heeft, so zijn wi al tzamen eendrach-

1) Kb. n°. 2. raet, outraet, achte. Zoo ook Kb. n°. 4, 5.
2) Kb. n°. 2. doen kond allen luden.
3) Kb. n°. 2. Want men sal weten dat.
4) Kb. n°. 2. ghemaect ende gheordineert.
5) Kb. n°. 2. dat dese selve kore van waerden bliven sal.
6) Kb. n°. 2. Want.
7) Kb. n°. 2. Ende also dan hierop.

a) In Kb. n°. 9 staat op den kant: „Deze kore werdt met eene gemeene mergensprake vande neringen doot ende te nyet gedaen, uuytwysende de keurbrief hiernae volgende fo. 59 v." — Zie beneden de keuren van 25 Mei 1462 en van 24 April 1467.

b) Zie boven (bl. 107) de keur van 23 October 1432.

telic vorder hierop ghesloten ende verdraghen, so wes last of noot, dat namaels tot enigher tijt onser stede of yement van onsen poorteren, om deser kueren of om des verdrachs ende verkiesinge voorsz., quame, of dat onse schout of borghemeester of yement anders uten gherecht, die dese twee schepenen gheeedt ende inghecoren hebben, daerom belast worden, of dattie selve twee scepenen, die daerof uut gheghaen zijn, ende [1]) die twee die weder daerin gheset zijn, namaels tot eenigher tijt hierom van mijns heren ghenaden van Borgoengen of van yemant anders belast of te [2]) talen daerof ghezet worden, dien last ende noot houden ende nemen wy al tzamen, so wy voorsz. staen, op ons, ende willen dat dat der ghemeenre stede zake ende stuck is, ende helpen dat malcanderen verantwoorden ende uutdraghen, also dattie een poorter niet meer daerom belast en sal zijn dan die ander.

Voort so wie, bi tyden inden gherecht of in andere officien[3]) ende stede diensten wezende, myede of ghifte of ghenot name of gave, bode of eysschede, om yement tot zinen recht te helpen, dat wair optie boete van X roede mueren, ende daertoe darenteynde in gheenen ghezworen recht noch ghezworen dienst meer te wezen.

Ende also [4]) zommighe van onsen poorteren voer mijns heren ghenaden van Jan Oom zwaerlic belast zijn mit onrecht [5]), ende oeck of noch yement meer van onsen poorteren desghelijcx voer mijn ghenadighe here of anderswaerts belast worden, so hebben wi daerop mede verdraghen ende in koren gheleit, so wat last of noot, dat yement van onsen poorteren daerof quame tot eenigher tijt, dattet onser gemeenre stede zake ende stuck wezen sal, ende die stede sal hem dat uutdraghen ende aldaer of ontlasten.

Oock zijn wy verdraghen als vander oprisinge, die geschiede binnen der stede int jaer MCCCC vier ende vijftich, opten sestiensten dach in Junio inder nachten, ende van allen denghenen, die hem op dien tijt wapenden ende in die were waren, ende voort van alle woorden ende tissinge, van bi-

1) In Kb. nº. 1 ontbreekt: ende.
2) Kb. nº. 6. ten.
3) Kb. nº. 4, 5. gesworen officie.
4) Kb. nº. 2. Ende oec salmen weten omdats.
5) Kb. nº. 7. over recht.

tichtinge of anders, die doen ter tijt ghingen [1]), ende daertoe al dat daerof met woorden of mit wercken gheschiet mach wezen, van wien dattet is of hoedattet toe comen is, als vander zaken vandier nachten ende oprisinge voorsz. roerende, en dat daeraen cleven mach ende dairof gheschiet is in eenigherwijs tot desen daghe toe, als dat dat gheheellic doot ende te niet wezen sal ende datmen niement daerof namaels en sal betichten [2]) noch belasten, mer alle man ende elcx sal daerof vri, quijt ende onbelast of bliven tot ewighen daghen.

Voort so wie hem tot eenigher tijt peinde off arbeide om dese voorsz. punten of eenich daerof te niet te brengen, ende te niet brocht, dat waer op zijn lijf.

Ende omdat wy alle dese voorsz. punten vast, ghestade ende onverbrekelijc ghehouden willen hebben tot ewighen daghen [3]), so hebben wi hierof doen maken XII stedebrieven alleens houdende, die ghelegen zijn onder die XII tresorien, elcx mitten stede zegel then zaken open ende uuthanghende beseghelt.

Ghedaen int jaer ons Heren MCCCC vive ende vijftich, opten vijfsten dach van Julio.

(Kb. n°. 1 fo. 36 r.; Kb. n°. 2 fo. 66 r.; Kb. n°. 4 fo. 121 r.; Kb. n°. 5 fo. 39 v.; Kb. n°. 6 fo. 36 r.; Kb. n°. 7 fo. 45 r.; Kb. n°. 8 fo. 49 r.; Kb. n°. 9 fo. 49 v.; Kb. n°. 12 bl. 139; Kb. n°. 14 fo. 192 v.; Kb. n°. 15 fo. 49 r.; uitgegeven door v. d. Wall I bl. 593, naar het Mss. Keur- en Privilegieboek van den Heer P. C. Pompe van Meerdervoort (Kb. n°. 4). *a*)

22 October 1458.

Vanden molenaers.

Int jaer ons Heren MCCCC acht ende vijftich, XXII daghe in Octobry, wart gheordineert biden goeden luden vander stede ende bevolen int register te teykenen, hoe dat alle die molenaars niet malen en sullen op Zonnendagen, op Appostel-daghe, op onser liever Vrouwen dagen, noch op gheenderhande

1) Kb. n°. 2, 6, 7, 8. ghescieden.

2) Kb. n°. 2. berechten.

3) Kb. n°. 2. Ende omdat wi willen dat alle dese voirsz. punten vast, ghestade ende onverbrekelic ghehouden worden, ende willen datmense houde tot ewighen daghen, ghelijc als hierna bescreven staet ende voer in dese letteren.

a) Niettegenstaande de uitgaaf door v. d. Wall, heb ik gemeend deze keur, om haar verband tot die van 1437, 1462 en 1467, hier te moeten opnemen.

daghen die vighelie hebben. Ende waert dat yement vanden molenaers daerenboven deden, dat waer optie boete van een pont was. Ende deden die dekens vanden molenaers hierboven, so souden zy verbueren twee pont was.

Voort so zullen alle die molenaers sculdich zijn te comen op zinte Victoersdach bi malcanderen ende by haren dekens, om alsdan niewe dekens te kiesen nader ouder ghewoonten.

Voert alle dieghene, die sinte Victoer dan schuldich zijn of schuldich worden moghen ende niet en betalen tot alsulken daghen alst behoort, die schult salmen in moghen halen, winnen ende innen metten heer opten ghenen, die de schult schuldich is. Ende dese ordinancie sal altijt ghedueren, ten ware om nootzaken wil dattie goede luden vander stede alsdan daer yet anders in voersaghen ende ordineerden.

Voort en sal gheen molenaer in meesterien malen, hi en sal gheven sinte Victoer eenen halven Borgoenschen schilt om die misse mede te doen.

Oeck so en sal gheen knaep malen in knaepscappen, hi en sal gheven zijn eerste weeckhuere, ende hiermede sal hy bevrijdt wezen int ghild, ende en ghave hijs niet, men salt den meester ofnemen mitten heer.

(Kb. nº. 1 fo. 76 r.; Kb. nº. 6 fo. 41 v.; Kb. nº. 7 fo. 128 r.; Kb. nº. 8 fo. 55 r.; Kb. nº. 11 fo. 47 r.; Kb. nº. 12 bl. 146; Kb. nº. 15 fo. 55 r.)

23 Augustus 1459.

Een vonnis.

Int jaer MCCCC neghen ende vijftich, op zinte Barthelmeeus avent, so wart ghewijst met enen vonnis tusschen Martijn Ghijsbrecht Vranckenz., an die een zide, die doen sprack met eenen schepenen brief van een pont jaers den nacoop aen van eenen huse, dattie pater vanden nonnen vercoft hadde Reynaer Willemsz., in welken huse Martijn ghewijst wart met zynen brief, overmits dat hi binnen den eersten zes weken dien coop calengierde naden recht vander stede. Ende dit vonnes vermaende Willem die Priker, als schout, Cleis Simonsz., als scepen, dewelcke wijsde tvoorsz. vonnis, ende Willem Boghaert, Aert van Loon, Ariaen Godevaersz., Willem Lambrechsz., Ariaen Boeyenz., Ariaen Jacopsz. ende Gillis Ariaensz. volchdent alle.

(Kb. nº. 1 fo. 73 v.; Kb. nº. 6 fo. 40 v.; Kb. nº. 7 fo. 126 v.; Kb. nº. 8 fo. 54 r.; Kb. nº. 12 bl. 147; Kb. nº. 13 fo. 63 v.; Kb. nº. 15 fo. 54 r.)

Van nacoop. a)

Item so wie dat eenighe renten heeft op husen of op erve, also vele als eenen viercanten voet bedraecht van dien zelven erve, alst ghelden mach, die mach den nacoop hebben, so wanneer dat ghoet vercoft is binnen den eersten zes weken, spreect hy met recht.

(Kb. n°. 1 fo. 74 r.; Kb. n°. 6 fo. 40 v.; Kb. n°. 7 fo. 126 v.; Kb. n°. 8 fo. 54 v.; Kb. n°. 12 bl. 147; Kb. n°. 13 fo. 63 v.; Kb. n°. 15 fo. 54 r.)

5 Mei 1462.

Drie sonderlinge punten.

Int jaer ons Heren MCCCC twee ende tsestich, vijf dage in Meye, wart inder stede register gheteykent dese navolghende drie punten, twelke ghedaen wart biden schout, borghemeesters, schepenen, raedt, oudraedt, achte, dekens, uut allen merghenspraken aenghebrocht ende in koren gheleit.

1

Inden eersten, so wat zaken of twist, die gheschien inder merghenspraken of vergaderinge, daer die een ghildebroeder teghens den anderen dicwijl in twiste zijn met zonderlingen woorden; ende so wat zake, dat ten Broeders geschiet, als sy daer vergadert zijn, dat salmen berechten ende ofleggen daer die zake gheschiet is, ende nerghens anders, behoudeliken den heer ende der stede haers rechts.

2. *Dat ander punt.*

Datmen gheenen poorter aenspreken noch belasten en sal, tenzy dat hem dieghene, diet hem aenzeit, daer teghenswoordich is, ende zeit hem die zake aen in die teghenswoordicheit van schepenen, daer die tugen teghenswoordich staen, omdat elcx die zyen mach, wie daer over hem tughen sal, ende des so en salmen die tughen niet vorder vraghen dan daer die poorter of belast is.

---

a) Ofschoon het jaar van deze keur onbekend is, en zij dus eigenlijk eerst beneden eene plaats zou moeten vinden, heb ik toch gemeend goed te doen haar hier op te nemen bij het vonnis, dat volgens hare bepalingen gewezen werd en waarnevens zij in alle HSS. voorkomt. Vg. v. d. Wall II bl. 1336 en hierboven bl. 99.

3. *Dat dordc punt.*

Datmen voertaen niement correngeren en sal uut ghezworen dienst of uut eenighe vergaderinge van zinen ghilde, tenzy dat hi openbaerlic teghens zinen eedt of teghens zijnre eeren ghedaen heeft.

(Kb. nº. 1 fo. 74 v.; Kb. nº. 6 fo. 40 v.; Kb. nº. 7 fo. 127 v.; Kb. nº. 8 fo. 54 v.; Kb. nº. 12 bl. 147; Kb. nº. 15 fo. 53 r.)

25 Mei 1462.

Een keurbrief te nyet doende de keure hierboven verhaelt, gedestingueert in vier diverse capittelen. a)

Wy schout, burgemeester, schepenen, raedt, outraedt, achte, dekens ende gemeene neeringe der steede van Dordrecht doen condt alle luyden, alsoe inden jaere vijf ende vijftich, opten vijfden dach in Julio, byden schout, burgemeester, schepenen, raedt, outraedt, achte, dekens ende gemeen neeringe voorsz. uuyt alle mergenspraeck verdragen ende in keuren geleyt was *a*), gelijck daerof der steede bezegelde brieven inhielden, dat voortsaen tot Dordrecht inden gerechte nyet meer en souden sitten noch weesen dan twee personen, die naerder malkanderen souden sijn van maescappe of swagerschappe van eener maechtalen dan aftersusterkint oft daerbeneden, op de boete van LX ponden ende twee roede mueren, mit meer andere pointen ende keuren inden selven brieve begrepen. Welcke keure ende point voorsz. is tegen sommige onser stede rechten ende privelegien, byden welken onse genadige heer mach versetten ende vernyewen sijn gerecht, gelijc dat sijnre genaden belyven sal, ende inder manieren inden selven privilegien begrepen. Waerby die stede, indien deese keure nyet en worde wederropen ende doot ende te nyet gedaen, grootelick belast mocht worden tegens onsen genadigen here. Ende so mede onder andere punten inden selven brieve begrepen, aldaer geruert was vander oprysingen ende wapeninghe, geschiet binnen der stede inder nachte, als inden jaer LIIII opten XVI^{sten} dach in Junio, als dat daerop verdragen soude geweest hebben by hem allen voorsz. ende uuyt alle mergenspraeck aengebrocht, des alsoe nyet bevonden is, want op dat

a) Vg. de keur van 5 Juli 1455 (hierboven bl. 123.)

poinct tot geenre tijt mergenspraeck en is gehouden. Ende om dan te verhoeden ende te benemen den toorn van onsen genadigen here ende mede datmen voertaen nyet meer den gemeenten over en segele noch schryve dan by hueren consent ende goetduncken, soe is dairom int jair LXII, op den XXV^en^ dach in Mey, byden schout, burgemeester, schepenen, outraed, raedt, achte, dekens ende gemeene neeringe voorsz., uuyt alle mergenspraeck aengebrocht, verdragen ende gezloten, die voorsz. brieve, metter keure voernoemt ende met alle andere keuren ende punten daerin begrepen, weder by hem allen voorsz. gekeurt doot, geheel ende all te nyet voortaen te weesen ende te blyven omder redene wil voorsz. Ende soe inden jaere LV voorsz. vander selver keure ende poincten voornoemt XII bezegelde brieven met veel copien gemaeckt waren, ende die onder den twalef tresorien ende cleyne gilden geleyt sijn geweest, ende mede eens deels dairof inder stede register geteykent was, dairop alsnu ten Broeders, in tegenwoerdicheyt van hem allen voorsz., elf der bezegelde brieven met veel copien genomen sijn, die daer al te samen by hem allen voornoemt geschuyrt ende gecancelleert sijn geweest. Ende soe de twalefste bezegelde brief aldair nyet gebrocht en is, ende men nyet en can vernemen, onder wyen die is oft weesen mach, soe is daerop mede verdragen ende gesloten by hem allen voornoemt, die selfde twalefde brief voornoemt ende mede alle die brieven, de voorsz. kore inhoudende, voortaen geheel doot ende te nyet te weesen, ende in wat manieren die geschiet mochten sijn in eeniger wijs voor deese tijt. Ende oft gebuerde dat by yemant, wie hy waer, die twalefde brief voorsz. of eenige andere vanden selven keuren ende puncten bevonden worde, ende die nyet voort en brochte, om die mede te schoeren ende te cancelleren, dat waer op de boete van vier roede muyren. Ende mede soe wye denselven brieve oft diergelijck hyer namaels voortbrochte, om yemant daermede te belasten, het wair aen sijn lijf oft anders, dat wair op sijn lijf. Ende vorder sijn wy hyerop verdragen, waert dat tot eeniger tijt yemant van onse poorteren, wye hy wair, om deeser keure wille voorsz., binnen der stede oft dairbuyten eenige hinder, schade, last oft moyenisse crege oft aengedaen worde by yemant, wye hy wair, soe geloven wy allen met malcanderen eendrachtelick hem die last, hinder, schade ende moyenisse af te doen ende selve die te dragen, ende maken

daerof onse alre ende der stede schult. In kennisse der wairheyt soe hebben wy alle voorsz. deesen brief open ende uuythangende doen bezegelen met onse stede zegel ten saken, opten XXV dach in Meye int jair ons Heeren duysent vier hondert LXII *a*).

(Kb. nº. 9 fo. 59 v., overeenstemmende met den oorspronkelijken brief, met uithangend zegel in groene was, berustende onder het vischkoopers gild, en uitgegeven door v. d. Wall I bl. 617.)

10 Juni 1465.

Overeenkomst met Utrecht, inhoudende dat de poorters der beide steden over en weder een goed en veilig geleide zullen hebben, en dat zij elkander niet mogen bezetten noch aanspreken dan de een in des anderen stad.

(Naar den oorspronkelijken brief, met twee uithangende zegels, het eene in roode, het andere in groene was, berustende in het archief te Utrecht, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 621.)

18 April 1467.

Keur dat allen, die schepenen en raden geweest zijn, leden zullen zijn van den oudraad.

(Naar het Actenboek nº. 2. II. uitgegeven door v. d. Wall I bl. 626.)

24 April 1467.

Noch een keurbrief dienende op de keure hiervoren verhaelt, fo. 59. *b*)

Wy schout, burgemeester, schepen ende raedt, outraidt, achte ende dekens vanden gemeenen neeringen der stede van Dordrecht doen condt allen luyden, dat opten datum van deesen brieve byden gemeenen neeringen voorsz., uuyt allen mergenspraken aengebrocht, gesloten ende verdragen is in presentie van ons allen voornoemt, dat alle degeene, die tot deesen dage toe gecorrigeert sijn of hem selven verwillecoort hebben oft met brieven uyt der stede sijn bevolen te gaen, in wat manieren dattet geschiedt mach wesen, alsoe wel Jan Oem ende Claes Loynck als alle andere, weder sy binnen oft buyten der steede sijn sullen, van aller correxie ende ver-

a) Vg. de keur van 24 April 1467, hierachter volgende.
b) Vg. de keur van 25 Mei 1462, hierboven bl. 128.

banden, weder sy verborcht sijn oft en sijn, in wat manieren dattet zy, volcomen gratie ende quijtscheldinge hebben van allen onbetaelden gelde ende correctien. Ende alle diegeene, die uuyt gezworen dienst, uuyt gezwooren gerecht oft uuyt vergaderinge geset sijn geweest, sullen weederomme dairof vry weesen ende in gezwooren recht ende dienst ende vergaderinge coomen, uuytgeseyt vanden vijf poincten ende behoudelick den heer sijns rechts ende den banbrief ende dat keurbouck altijt in allen poincten in hair macht ende waerde te blyven. Voorts de laetste cleppinge, als van nyemant eenige poincten in eenige vergaderinge te openen, tenzy dat die eerst byder goede luyden vander stede geopent waren, sal geheel ende al doot ende te nyet weesen. Voort alle woorden, werck ende twist, dat tot deesen dage toe geschiet sijn, van wyen datse geschien moegen weesen, uuytgeseyt quetsinge, dootslach ende dat dairaen cleeft, sullen geheel ende al vergeven weesen, ende men sal dairof nyemant hier naemaels om belasten in geenre maniere, behoudelick altoos den heer sijns rechts. Voirt soe sal een yegelick in sijnre mergenspraecke ende oeck ten Broeders inder vergaderinge vry mogen spreecken, ende soe wes woorden oft twist aldair geboerde van yemant, uutgeseyt vechtelick, mestreckinge ofte diergelijck, dat salmen elcxs afleggen ende berechten aldair de twist ende woorden geboerden, ende nergens anders, behoudelick den heer altijt sijns rechts. Ende wes last dat der stede of yemande tot eenigen tyde namaels hyeraf opcomen mocht, sullen wy al te zamen, te weeten schout, burgemeester, schepenen, raedt, outraedt, achte, gemeene dekens ende alle die alinge gemeente, gelijck malcanderen vry [te] helpen dragen ende nyemande bysonder daerof belasten, maer sal onser alre stuck weesen. Ende alle voorsz. poincten deuchdelick te onderhouden, opte boete van thien roede mueren. Ende des toirconde soe hebben wy altesamen, soe wy voirsz. staen, deesen brieve met der steede zeegel ten saecke uuythangende bezegelt ende onder elck vanden XII tresoriën een geleyt. Gegeven opten XXIIII[en] dach inde maent van Aprille int jaer ons Heeren duysent vierhondert zeven ende tzestich.

(Kb. n°. 9 fo. 61 r.)

20 Februari 1472/73.

Keur tegen het onwillig zijn om het burgemeesterschap, het tresaurierschap of andere stedelijke diensten aan te nemen.

(Naar het Actenboek nº. 2. III. fo. 19 uitgegeven door v. d. Wall I bl. 650.)

23 Januari 1474/75.

Keur houdende nietigverklaring van twee brieven, in strijd met het recht der stad verkregen.

(Naar den oorspronkelijken brief, onder het bakkersgild berustende. uitgegeven door v. d. Wall I bl. 651.)

28 December 1475.

Overeenkomst met Haarlem, tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar de Handvesten en Privilegiën van Haarlem (bl. 134) uitgegeven door v. d. Wall I bl. 654.)

4 Februari 1476/77.

Onderlinge zoen en vrede, door schout, burgemeesteren, schepenen, raad, oudraad, achten, dekens en gemeene neringen, benevens alle poorters en ingezetenen der stad, gemaakt.

(Naar Balen, Beschrijving van Dordrecht, bl. 785, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 658.)

7 Juli 1477.

Nadere zoen en vrede.

(Naar den oorspronkelijken perkamenten brief, berustende onder het bakkersgild, uitgegeven door v. d. Wall I bl. 670.)

25 Januari 1479/80.

Keur tot handhaving van alle privileges en handvesten der stad, inzonderheid van het Groot Privilege van Maria van Bourgondiën.

(Naar het Actenboek nº. 2. III. fo. 52 uitgegeven door v. d. Wall I bl. 686.)

16 November 1486.

Keur houdende vernietiging van eene bepaling van 14 *October* 1345 (hierboven bl. 89; v. d. Wall I bl. 197), *waarbij sommige personen van het gerecht werden uitgesloten.*

(Naar een Mss. Privileges en Handvesten van den Heer Hoeufft uitgegeven door v. d. Wall II bl. 712.)

17 *Januari* 1497. *a*)

Die nieuwe Ordinancie.

Item alsoe dagelijcks eenighe van onsen poorteren ende oeck anderen angesproken worden met recht van sculde, daerzy hoer obligatie of hebben gegeven, met haer selfs hant gescreven off met haer hanteyken of signet of zegel daeronder geset, of hebben yemant gebeden dat voer hemluyden te teykenen of te bezegelen, daerop die sculdenaer by tyden dieselve scult seit betaelt te hebben, sonder dat hy dat alzoe by quitancy of getuygenisse kan bewysen, presenterende sijn onscult daervoer te doen nader recht vander stede, ende seggen voert, dat tselve sculdich is alsoe te geschien nae allen oude custume ende haercomen, tot desen daghen toe onderhouden, ende want dusdanige vonnissen dicwil in cas van reformacien voirden Hove van Hollant worden beroepen, soe gebueret oeck dicwil, dat dieselve vonnisse by voirscreven Hoff, tot scande ende onneeren vanden gueden luyden ende oeck vander stede, gereformeert worden, qualicke ende onduechdelijck gewesen te hebben.

Item ten anderde, alsoe dagelicx enige, soe te lantwaerts, soe hierbinnen, met vangebrieven gevangen worden, nae uutwisinge der kueren, dat sy binnen daechs sonneschijn haeren sculdenaer te vrede setten, off dat sy boven gaen op Putock, ende hem daer laten sluyten, of een pant wysen, op die verboernisse van een ruede mueren, ende alsoe die luyden hem ontsien te clagen ende den arme luyden scade te doen van een ruede mueren, daerof die scult mennichwerff nergens nae soe veel en draecht, waerby die luyden dicwils rechteloes blyven ende tot geenen einden en connen geraken.

Item ten derden, alsoe eenige pant wysen, als sy gevangen sijn, te weten aen een helft of een fierendeel of een ander deel, groet of cleyn, als sy dan dat met yemant gemeen hebben, ende alsmen dan dat recht vorderen sal ende verbieden dair den uutganck ende den inganck, so worden dan die ander deelen van dien huyse dengeenen tonbruyck gemaeckt, die tselve behoert, indien dat recht dan alsoe synen voortganck

a) In Kb. nº. 9 en nº. 13 heet deze ordonnancie „gemaeckt" te zijn op 17 Januari 1497. Op grond echter van hetgeen aan het slot gezegd wordt, schijnt te mogen worde aangenomen, dat zij althans iets ouder is.

heeft, ende ist datmen dat huys dan bewoent ende trecht synen voertganck niet en heeft, soe en konnen partyen oeck tot geenen einden van recht comen. Insgelijcx als een huys verhuert is, soe begheeren die luyden haer huer te houden, als redelijck is, ende oeck niet wel en behoert ende betaemt yemandt soe roekeloes uut sinen huyse, dat hy in hueren heeft, te jagen, overmits veel gebreken, datmen daerby soude lyden in neringen ende anders, ende dat om die sculde van synen huysheer [1]), twelck nochtans alsoe soude moeten geschieden, indien men tkuerboeck soude moeten naeghaen. *a*)

Item ten vierden, alsoe eenighe dagelicx met recht spreken ende vorderen op huysen ende erven in Dordrecht, uut saken soewel van renten als van anderen sculden, die degene sculdich sijn, wiens die huysinge toebehoert, van welcken renten ofte sculden, nae inhoudt des kuerboeckx, gepant ende geeygent wort aen die selve huyse, ende als by tyden dat recht van beleyde voirden selven huysen gedaen is geweest ende den uutganck ende den inganck daer verboden wort, soe blyven by tyden die huysen een lange tijt ombewoent ende ledich staen, waerby die huysen vervallen ende bliven staen verderven, tot scade ende achterdeel vanden genen, dien die huysinge toebehoert, ende oeck die daer recht aen spreken, ende oeck alle anderen, die aenden man ten afteren sijn, wien dat huys toebehoert. Ende by desen soe vervallen ende vergaen die huysen, tot onneer ende achterdeel vander stede ende der sculdteysschers [2]), die by dien tot gheenen betalinge noch einde ende expeditie van recht en konnen geraken; waerom is van groeten noedt, op alle dese voerscreven poincten ende gebreken te letten ende, om die te remedieren, sekere ordinancie ende kueren te maken.

Hierop is byden scout, borgemeester, scepenen ende rade, outraedt, achte, dekens ende byden gemeene neringhe, uut alle morgespraken, om alle desen gebreken wil, geordineert ende dese kuere gemaeckt als hiernae volget

Inden eersten aengaende dat eerste point, dat eenige by tiden seggen willen tegens haer selfs obligacie: aengemerckt

1) Kb. n°. 6. huyshuer.

2) Zoo zal wel moeten gelezen worden. Kb. n°. 6, 8, 12. de sculdenaers.

a) Vg. Keurboek 1401, art. 176 (hierboven bl. 57).

dat dese stede van Dordrecht een coopstede is, daer die vremde coopman verkeert ende alle dage veel ende diversche comenscap en geschieden ende gehantiert worden, daerof men obligacie geeft, houdende toender tsbriefs ende maenders gelts, die dicwil in veel luyden handen comen eer dieselve betaelt wort, datmen, tot onderhoudenis vanden comenscap ende tgeloeff van allen gueden coopluyden te stiven ende te sterken, vercondicht ende waerscouwet metter clocken, dat alle diegene die voortaen eenige obligatie van sculden geven, dat sy daerop letten, als sy die betalen, die nae hem te nemen of daerop te teikenen wat sy daerop betaelt hebben, of, indien de obligacie niet tegenwoerdich en waer, alsmen die al heel betaelde of oeck een deel, alsoe dat die dan niet en mocht die obligatie nae hem nemen of oick daerop teykenen tgeen dat hy daerop betaelt hadde, dat hy alsdan quitancy of sulck schijn neme vanden genen, die haer obligatie heeft, dat sy kennen betaelt te wesen van alsulcke obligatie ende dat hy die beloeft te casseren ende hem weder te geven, of, in gebreken van desen, men soude den eysscher, die recht sprake, voertaen recht doen nae uutwisinge der obligatie, ende en sal die verwerer daer niet tegens mogen allegeren eenige betalinge gedaen te hebben, met segxwoorden, maer dat bybrengen ende bewysen, alsoe dat scepenen genoech dochte; wel verstaende, indien die verwerer kende die obligatie gescreven, geteykent of sijn signet of segel daeronder geset te hebben, of yemant anders daertoe gebeden te doen, ende behoudelijck dat niemant voortaen op sinen sculdenaer met sulcke obligatie ende handschrift recht inder manieren vorscr. hebben noch eysschen en sal mogen dan binnen de eerste drie jaren naeden lesten dach van betalinge desselfs obligatie, ten waer dat hy die obligatie binnen de drie jaren voer scepenen byder stede secretarius hadt getoend ende doen lesen ende daerenteinden doen registreren; twelck gedaen ende die redene verclaert waer, waerby hy met sijn obligatie geen recht spreken en heeft, sal alsdan dieselve obligatie effect sorteren noch drie jaer teynden de drie jaer, die daerof geexpireert ende omgecomen sijn, ende dit mogen doen ende ververschen tot elcken drie jaren binnen den geordineerden tijt, in allen manieren voerscreven.

Item aengaende dat ander point, vanden genen, die by tyden gevangen worden ende niet en voldoen, navolgende tgebot

ende die keur, die daerof is, datmen die kuer in waerden laet bliven, maer alleenlijck die boete van een roede mueren verandert in acht Andryes guldens. *a*)

Item aengaende dat derde point, vanden genen, die by tyden panden wysen als sy gevangen sijn, dat voortaen niemant pant en sal wysen aen huysen of erven, daer yemant anders paert of deel aen heeft, ten waer of diegene, die daer pant aen wijsde, thuys selve bewoende ende sijn proper woenstat daer hielde, ende nergent anders. Noch oeck en salmen geen pant mogen wysen aen eenighe huysen of erve, die langer verhuert sijn dan een jaer of daer die huer langer of duert dan een jaer naedattet pant gewesen is; ende wie aldusdanighe pant wese, dat soude een quaet pant wesen, ten waer dat diegene, wie eenich paert of deel aen dat pant hadde, of oeck die dat huys in hueren hadde, mede quame voer scepenen ende consenteerde in die rechtforderinge, diemen daer voort op doen soude, zoe sout een goet pant wesen.

Item off yemandt van eenighe sculden een pandt aensprake, sonder dat hy daeraen gewijst waer, die en soude den huerman daer niet uut moghen setten, maer die huer soude voorgaen ende zynen tijt der hueren voort uutwonen, niettegenstaende dat het recht van beleyde daervoer gedaen waer, ende die aenspreker soude sijn pant volgen, ende procederen voort ter vercryginge vandien, inder manieren als hiernae gescreven staet.

Item als yemandt een huys huert, die sal voren vraghen, wat renten daer uutgaen ende wat achterstal datmen daerof sculdich is, eer hy dat huys huert, want hy soude thuys metter hueren van dien renten moeten vryen, ende indien hy dat niet en dede, soe soude die huerman moeten ruymen, als men daer trechte van beleyde gedaen hadde. Ende of yemant eenich huys verhuerde, ende die rente miszaecte of verzwege voerden huerman, ende hy daerby tot scade quam, als hy ruyminge soude moeten doen, die scade soude hy aen zynen huysheer verhalen, ende sal die huerman zynen huysheere geen betalinge doen, tensy [hy] hem versekert scadeloes te houden van die renten die daer uutgaen.

Item of yemant, die den anderen pant wijsde, meer huyse off erve, paert of deel van huyse of erve hadde dan een, soe

a) Vg. de keur van 23 Augustus 1454 (hierboven bl. 117.)

sal dieselve gehouden wesen sijn sculdenaer pant te wysen aen tgene, dat hy selve bewoent ende dat sijn principael woenstat waer, voor teerste [1]), indient goet genoech waer. Ende waert dat die sculde een tweescat meer bedroech dan tselve pant, soe sal hy aent tmeeste ende beste pant daervan voort zijn sculdenaer verwysen, ende anders niet, ende dat tsamentlijck ende onverscheiden.

Item opt vierde point, van dengenen, die recht gesproken ende gefordert hebben op huyse ende erve binnen Dordrecht, soe verde dat recht van beleyde gedaen is ende den uutganck ende inganck verboden is, ende tselve huys alsoe ledich ende onbewoent blijft staen vervallen, ende die sculdenaer by dien onbetaelt blijft den tijt van eenen halven jaer nae den dach dattet recht van beleide gedaen is voer tselve huys, soe sal diegene, die daer recht gesproken heeft, een eerstelike wete laten doen by eenen camerwaerder dengenen die dat huys toebehoort, dat hy sijn scult betaelt, of hy sal ten naesten jaergedinck, datmen besitten sal nae den tijt voergeordeneert naedattet recht van beleide gedaen is, procederen ter vercopinghe van sijn pandt, ende dese wete salmen doen altijd XIIII daghen goets tijts voer tjaergeding, als een sijn recht vorderen sal willen. Dese weet salmen doen ten huyse ende woenstede van dengenen, die sijn huys aengesproken wort, ende is hy buyten der stede woenachtich, soe salmen die weet doen met een stede bode ende een borgemeesters bryeff, diemen die man selfs sal geven, of tot synen huyse draghen. Ende is die man voervluchtich of uutlandich, soe salmen dien een wete doen metter clocken.

Item als dese weet inder manieren voorscreven gedaen sal wesen, soe sal die clager komen int jaergeding ende laten synen scyeringbryeff daer lesen, ende thoenen aldaer dat scepenen blijcke van trecht van beleide ende dat hy zijn geordineerden tijt daernae gestaen heeft, als van eenen halven jaer teynde tselve recht van beleide.

Item dit aldus gedaen, soe sullen scepenen wysen uut aendinghen vanden clager ende tot vermanen vanden scout, dat hy sal procederen voort aen tot vercopinghe vanden selven huyse, ende dat die heer daermede sal gaen sitten te love ende te bode int openbaer, twaerof men een doorstick sal

1) Zoo de meeste teksten; Kb. n°. 6 en andere: voert ist.

maken doer den scieringbryeff, ende men sal ten selven daghe by scout ende scepenen beteykenen ende nommen eenen sekeren vercoopdach, datmen daermede sal sitten te love ende te bode, ende dat binnen ses weken.

Item soe salmen dan vercondighen metter clocken denselven vercoopdach, ende gebieden ende waerschouwen eenen yegelicken, die eenige renten op tselve huys sprekende hebben of eenige scepenen scultbrieven, dat sy die te voerschijn brenghen binnen die ses weken voerscreven, ende dat inder camer voer scepenen, ende latent teykenen, ende die vercoeping daermede storen, indient alsoe behooert. Ende indien yemant alsulcke bryeve achterwaert hielt ende niet te voerschijn en brocht, die en soude achter die tijt met sulcke brieven geen recht hebben noch spreken mogen op tselve huys, alst alzoe vercoft waer. Hierof sijn uutgesondert diegene die over zee ende zant sijn of over berch, als dat gebot gedaen is ende ses weken daernae, diewelcke sulck recht plegen ende hebben sullen als hiernae volget.

Item men sal oock binnen den ses weken doen drie kerckgeboden, ende vercondighen byden camerwaerders in die groete kerck ende indie niewe kerck, des Sonnedaechs onder die hoeftmisse, alst offertorium gesongen is, staende voort choer, seggende: „hoert ghy goede luyden, die scout van tsheren weghen sal sitten op desen dach om te vercoepen aldusdanighen huys hier staende, desen man toebehoerende; indien daer yemant yet op te segghen heeft met eenige brieven op tselve huys of opten man, die dat huys toebehoert, die siet dat hy die te vorschijn brengt ende die voercoep daermede stoere, indient alsoe behoert, of men sal met dien vercoepdach voertvaren, alst recht is, dat is sijn eerste gebot, anderde etc." Ende dese geboden salmen doen drie Sonnedaghe aftereenvolgende, ende op elcken Sondach salmen oeck setten voer alle kerckdoeren een ceelgen inder manieren voerscreven.

Item als dese kerckgeboden aldus gedaen sijn, soe salmen opten vercoepdach voermiddage noch eens vercondighen mitter clocken, datmen des safternoens ten tween uren met scout ende scepenen sal sitten te love ende te bode voer alsulcken huys, om dat aldaer int openbaer te vercoepen, ende die daer gading in hebben comen ter plaetsen ende eynden voerscreven ende helpen thuys totten meesten gelde vercoepen.

Item als dit huys aldus vercoft is, soe sal die scout van

tsheren wegen die coeper daerin vestigen, gift ende eyghen daerof geven, daerof men scepenbryef maken sal, ende daerinne verhalen alle die rechtvorderinghe, die daerop gedaen, ende die solemniteyten, die daerop gehouden zijn. Ende hiermede sal die coeper tselve huys houden ende besitten ende gebruycken, als sijn vry eigen goet, op al sulcke renten ende vrydom daerop dattet vercoft wort, niettegenstaende enige oude bryeven, die naemaels by yemant voortgebrocht mochten worden.

Item dit huys aldus vercoft ende die bryeven daerof gemaeckt, soe sal diegene, die trecht aftervolcht heeft, die penninghen ontfangen, die hem gebreken, nae uutwysinge sinen sieringbryef ende sijn uutgeleyde rechtelijcke costen. Behoudelicken dat hy borch sal setten van alsoe veel penninghen, als hy ontfangt, om, of yemandt quame binnen jaer ende dage met anderen ende beteren brieven, die over zee ende over zant of over berch geweest hadde die ses weken dat die vercoepdach gecondicht wert ende die kerckgeboden gedaen, an welcken penninghen dieselve noch soude gerecht wesen, indien hy binnen jaers quame naden yercoopdach, ende anders niet.

Item of dat huys meer gout dan die penninghen bedroeghen, daerom dat vercoft wert, soe sullen die penninghen onder trecht geleit worden, tot behoef vanden genen die thuys toebehoorde eer dattet aldus vercoft was, gelijck dat int tvoerscreven artikel staet; des salmen dese penninghen oeck moghen verborghen, alst voerscreven staet, welcke borchtocht niet langer staen en sal dan jaer ende dach.

Item of dat huys, dat aldus vercoft is, soeveel niet en gelde noch of en coemt, dat die sculdener daermede ten vollen betaelt is, soe sal hy alsdan van dat rest gerecht wesen, metten selven cieringbryeff, aen die gereeste goeden, roerende ende onroerende, die hy sal connen bewysen synen sculdener toe te behoeren, of anden man selfs, ten waer of dese rechtvorderinge, die aldus gedaen was, geciert waer met scepenen brieven, die spreken van renten ende op dat huys alleen stonden, die souden alleenlick volgen hoir pant, ende anders geen goet; daerom elcx die zie toe waerop dat hy coept.

Item men en sal voertan niemant meer toewysen, als die sciering gewonnen is, dan anderhalf scatgelt; des sullen die reetreckers die huyse soe redelijck scieren, op haren eedt, als sy souden meenen dat sy met gereet gelt zouden mogen gelden.

Item of yemandt ciering gewonnen hadde op een huys, daer hem pant an gewesen waer, of dat hy voer renten ende ander scult selfs der rechts an begeert hadde, ende als dat huys byden reetreckers geziert waer ende bevonden, dattet soe goet niet geziert en waer als die scult bedroege, ende dat anderhalfscat, soe sal hy dat recht van beleide doen doen ende ruyminge laten gebieden, ende alst dan nae die ruyminge ledich blijft staen ende onbewoent den tijt van veerthien daghen, soe sal hy daerteynden dat huys mogen vercopen, verhueren of bewonen, tot synen orbair ende proffijt, ende sinen vryen wil daermede doen, als met sijn vry eyghen goet. Behoudelijck dat hy by die vercopinghe sal moeten getroest wesen, of yemandt quame met eenighe ouderen of beteren brieven, om die dan te verantwoerden met recht. Insgelijcx te verstaen van paert of deel in huysen of erven, wel verstaende die kuer daerof in waerden te bliven van tminste dat tmeeste te volghen. *a*)

Item alle dese voerscreven poincten sijn te verstaen sonder archelist, ende of hier naemaels eenighe duysternisse hierinne viel, dat sal altijt staen tot verclaeren ende besceidenheit vanden goeden luyden.

Item alsmen sit over aldusdanigen huys te vercoepen, soe sal tot presencighelt den scout [hebben] II scellinghen, ende die camerwaerders elcx III st., ende die ander dieners vanden scout elcx I st.; noch die camerwaerders, vande drie Sonnedaesschen kerckgeboden te doen ende die zelen voer die kerckdoer te setten, tot elcke weet, elcx III st. Int jaer XCVII, opten XVII dach in Januario, is overdraghen byder camer, dat die camerwaerders hebben sullen elcx VI st. van elcke weet, als sy die drie Sonnedaesschen kerckegeboden doen ende die zelen voer die kerckdoere setten, ende wert bevolen hierinne te teykenen. *b*)

(Kb. nº. 6 fo. 71 r.—75 v.; Kb. nº. 8 fo. 90 v.; Kb. nº. 9 fo. 62 v.; Kb. nº. 12 bl. 208; Kb. nº. 13 (3de ged. bl. 111 v.); Kb. nº. 15 fo. 90 v.)

16 Februari 1500/1501.

Protest en appel van den burgemeester tegen de door de kamer van rekeningen voorgenomene verpachting van het secretarisschap der stad.

(Naar eene authentieke copie, op de weeskamer berustende, uitgegeven door v. Wall II bl. 772.)

a) Deze keur, waarvan het jaartal onbekend is, volgt beneden.
b) Vg. v. d. Wall II bl. 1415.

12 Februari 1502.

Van koerwonden. a)

Dit nagescreven is overdragen in die camer ende bevolen te teykenen den XII [1]) Februari anno 1502. [2])

Item als een hoeftwonde ten been coempt, datmen dat been tast of siet, dat is een achtbaer wonde van ouden haercomen. Item wonden in die leden, in ellebogen, in handen of in knyen sijn al achtbaer wonden, om tperikel van die zenen. [3]) Item wonden int vleys, een lit diep of meer, dat sijn achtbaer wonden nae ouden haercomen. Item inden buyck of in die ribben, dat doergaet, dat sijn al achtbaer wonden nae ouden haercomen. Item voert in anderen steden, in armen of in beenen, daar gebeent geraect is, dat sijn al achtbaer wonden nae ouden haercomen. [4])

(Kb. n°. 6 fo. 70 r.; Kb. n°. 8 fo. 89 r.; Kb. n°. 12 bl. 32; Kb. n°. 13 fo. 1 r. en 2de ged. fo. 8 r.; Kb. n°. 15 fo. 89 r.; v. d. Eyck bl. 394.)

In Kb. n°. 13 volgt hier nog:

Nota.

Item soe wye nyet besien en is met scepenen, ende die wonde toe is, als hy gestorven is, die, hy sy man, wijff of kint, salmen graven sonder vonnisse scepenen te vermanen, of hy van mans handen gestorven is. Hoc habetur de Wilhelmo Johannis Reynerii et Arnoldo Danielis, qui percusserunt mulierem. Hoc idem de Waltero Soll.

Nota.

Item soe wie zijn broeder of mage ofgheslagen is, ende nyet en claget eer die nederslach ofte dootslach verjaert is, die is versteken om trecht te gecrygen den dootslager ballincx slant te leggen. Ita accidit van nederslach, gedaen per filium Coman Adriaen Cleynsz. aen die Vuylpoorte aen Pieter Aert Mormansz.

1) Kb. n°. 8, 15. p^a.

2) In Kb. n°. 13 luidt het opschrift: Ordinancie vanden wonden ende quetssuren, hierin, te weten int koerboeck, boven liggende, by bevele vander camere gheteekent den iersten dach in Februario anno XV c. — Zie noot 4.

3) Kb. n°. 13. midls perykel datter of comen mochte om der zenuwen wille.

4) In Kb. n°. 13 staat aan het slot: „in libro statutorum fo. 26"; in Kb. n°. 12: „Dit voorscreven is overgedragen inde camere etc. ende bevolen te teykenen Xen Februarii anno XCV. Later komt dit stuk daar nog eens voor met hetzelfde opschrift als in den tekst (bl. 205). Op bl. 32 is eronder geschreven: „Gecollationeert tegens gelijcke scrifte, gescreven byde hant van meester Geraerd Michaelis, in synen leven secretaris der stede van Dordrecht, bevonden berustende onder andere stucken van voirscreven Mr. Geraerd, dvoorsz. stede concernerende, inder stede camere achter op tstadhuys, daer der stede privilegien besloten leggen, ende accordeert, by my, XXIen July 1590, by my ende was onderteykent

W. Pauwelsz.

Hierop volgt nog eene andere collatie, van 22 December 1595, door den Notaris H.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 25, en v. Oudenhoven bl. 620.

7 October 1525.

Overeenkomst met Schoonhoven, tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar een HS., berustende in het archief der stad Schoonhoven, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 926.)

14 Mei 1534.

Extract uyten clepbuyck.
Actum per campanam XIIII *Maii anno* XV^{c} XXXIV.

Om te voersien opte periculen ende inconvenienten, die in toecomende tyden souden moegen dese stede opcoemen, soe gebieden die goede luyden vander stede eenen yegelijcken, wie hy sy, die eenige dienaers ofte gebroedeknecht, ambachtsgeselle, dienstmaechde ofte anders yement in synen huyse ontfangen ende aennemen wilt, dat hy dieselve niet aen en neme noch en ontfange, hy en hebbe guede certificatie ende kennisse van haerder fame, state ende conditie, ende van waren sy sijn, ende hoe sy geconverseert hebben, ende die alsdan verthoent den schout ofte borgemeester, aleer hy die selve persoen ontfangt, opte boeten van drie pont, sonder verdrach of te nemen.

(Kb. n°. 12 bl. 224.)

24 Augustus 1534.

Vanden cupers.

Item int jaer ons Heren MCCCCC [1]) ende XXXV, op sinte Bartolomeusdach, doen wart dit nagescreven openbaerlijck ten Augustinen, in die groete ende gemeen margespraeck, gelesen ende daernae gecoert met die meeste stemmen, om te onderhouden inden gilde vanden cupers; ende ter selver tijt als dit nagescreven gecoert wert, doen saten aldair als

J. de Naerden. Daaronder: „Alsoe by mynen heeren burgemeesteren, scepenen ende raide, oudtrait ende goede luyden vanden achte der stede van Dordrecht, collegialiter binnen de camere judiciale derselve stede vergadert sijnde, verstaen wordt dese jegenwoerdige keure een oude keure te sijn, soe is deselve keure byden voorsz. mynen heeren geapprobeert ende op nieuw, indient van noode is, in keure geleit ende geordonneert deselve keure te registreren nae behoeren. Actum XXIXen October anno 1596."

1) Kb. n°. 12. MCCCCXXXV.

dekens Cornelis Willemssen, Herman Hermansen ende Henrick Govertssen, die dit nagescreven instrument las.

Alsoe als gemeenlick in allen gilden ende neringe vanden ambochten, ende gewoenlick recht ende ordenancie is, wat goet dat eenige gildebroeder, aengaende haeren ambocht, coft, dat sy malcanderen daer paert ende deel of doen, twelck den gilde vanden cupers oeck voertijts in ordonnancien ende gewoonte van eenen omloep gehadt hebben, dat duer versumelickheyt misbruyckt wort ende nu verlopen is, daerom nu grooten twist dagelijcx uutrijst ende scijnt tot dootslach ende groeten qualick varen te comen onder den gemeenen gesellen vanden ambocht, want sy die intreste, achterdeel ende groete scade niet en connen gedragen, ende oeck onbehoerlick is, dat hem daerof van haren medegildebroeders geboert, als dat sy een goet duerder betalen moeten dant gecoft is, ende jagen den vreemden man dat gelt inden buel, tot achterdeel vanden gesellen.

Daerom begeren wy van u, onse voorstanders ende dekens, in dese tegenwoordiche morgesprake een omvrage daerof te hebben ende te hoeren, van alsulcke pointen als hiernae bescreven staen, wat daeraf wesen sal.

Te weten, ist dat eenige van onser gildebroeders eenich goet coopt, aengaende die cupéry, daer geenen gemeenen omloop of en geschiet, soe sal onsen gildebroeder, die dat goet gecoft heeft, eerst ontfangen datt fierendeel, ende ist dat eenich van onsen gildebroederen wat te doen hebben aengaende die cupery, soe sal hyse mededeelen ende latense ontfangen van die ander drie deelen in alsulcke coop als gecoft is, indien sijt begeren, ende en coempter niemant van onsen gildebroederen, die wat begeert, soe sal alle dat goet den coeper alleen behouden. Ende of eenighe van onsen gildebroeders eenich goet coft aengaende die cupery, te borcht op daghe, ende een ander gildebroeder oeck wilde ende wat begeerde te hebben, soe souden hy coeper ende vercoeper te vrede stellen, of dat gereede gelt daerneder legghen.

Ende ist sake, datter II, III, IIII of meer gildebroeders comen ende begeren van die cupery, als voerscreven staet, soe sullense daerom cavelen, wie eerst ontfangen sal.

Ende wie hier contrarie ende tegens dede ende synen medegildebroeder weygherde, als hier voerscreven staet, dat waer op die verboernisse van sinen gilde ende daerenboven noch

te geven, Gode ter eeren ende tot beternis vanden gilde, een kaersse van vijff pondt was op sinte Ewouts outaer in die groete kerck, alsoe dick als hijt dede.

(Kb. n°. 6 fo. 76 v.; Kb. n°. 8 fo. 97 v.; Kb. n°. 12 bl. 219; Kb. n°. 15 bl. 97 r.)

7 September 1541.

Overeenkomst met Middelburg, tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar eene authentieke copie, berustende in het archief van de weeskamer, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1029.)

19 October 1541.

Overeenkomst met Utrecht, tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar den perkamenten brief, met uithangend zegel van de stad Dordrecht, berustende in het archief te Utrecht, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1029.)

9 Juni 1542.

Extract uuyten clepbuyck, gepubliccert anno XV^{c} XLII *opten* IX^{en} *Junii.*

Die g. l. vander stede waerschouwen allen schippers ofte coepluyden, van boven coemende mit heuren scepen binnen deser steden, dat syluyden ende haer dienaers, die in deselve scepen offcoemen, hem rustelick ende vredelick hier dragen, sonder eenich gevecht ofte ongenoecht te maecken, want alle civile boeten ende broeken, die binnen sceepsboert verboert worden, tsy byden meester of byden dienaer, sal die heer verhaelen aenden meester vanden scepe ofte oick aent scip, indient van noode is.

(Kb. n°. 12 bl. 221.)

15 October 1543.

Ordonnantie hoe die visschers haere riviervisch, binnen Suythollant gevangen, tot Dordrecht opte vismarct vercoepen sullen.

Actum per campanam XV^{en} *Octobris* 1543.

Alsoe ter kennisse vanden g. l. vanden gerechte gecoemen is die groote ongeregeltheyt, die daegelijcx by alderhanden persoenen gepleecht wordt aengaende die riviervissche te vercoepen, duerdien dat die visschers practiseren haeren visch te houden liggen in water, schuyten, houders ende kaeren, ende in eenige huysen in tobben ende in anderen vaeten

houden staen, welkoir onmanierlijcke hantieringe die viscoepers te veel prejudiciabel ende schadelijck is, tenderende tot geheele destructie vanden gilde ende neringe voorseyt. Ende om die visschers oick wel te voldoen ende vorderen by redene tot gerief vande gemeene inwoeners ende reysende scipperen, alhier frequenterende, hebben die g. l. vander stede, om ordene hierop te stellen, gemaect seekere ordinantie inder manieren hiernae verclaert.

Item dat die visschers van nu voortaen alle riviervisch, met haer eygen touw binnen Suythollant gevangen, sullen selver moegen vercoepen, van Paesschen of tot Bamisse toe, achter op die vissemerct, ende nergent anders, zonder gehouden te weesen daermede aenden ofslach te commen, behoudelijcken datse nochtans betaelen sullen den inmeester sijn ingelt. Ende van Bamis tot Paesschen toe sullen die visschers gehouden weesen heuren visch ten ofslach te brengen, uutgesondert hiervan diegeene, die in een schuyt ofte kaer niet meer visch en hebben dan tot seven stuvers toe waerdich weesende, sonder aenschou te nemen of die visch, in eender schuyt of kaer weesende, meer luyden toebehoort dan eenen; welkoir visch, ongehouden weesende ten ofslach te commen, sullen die visschers voor negen uren (wel vroeger maer niet laeter) gehouden weesen te presenteren ende te toenen opter straeten voor de gemeente, teffens opbrengen in eenen tob ofte tobbekens [1]), ende deselven achter opte vischmerct vercoepen, ende nergens elders, soe voorseyt is. Ende ingeval die viscoepers of yemant vander gemeente presenteerde te betaelen seven stuvers voor de volle soode, uuyt een der schuyten opter straten gebrocht, sullen die visschers die gehouden sijn daervoor te leveren, ofte gehouden sijn ten ofslach te brengen. Ende en sal niemant vanden visschers eenige visch verborgen houden in sijn schuyt of kare, sonder deselve, soe voorseyt is, metten anderen te vertoenen. Insgelijcx en sal geen visscher nae negen uren uuyter schuyten ofte kare noch oick uuyt eenige huysen voortbrengen, om sonder ofslach te vercoepen. Ende soe wie contrary deser ordonnanty riviervisch vercofte, dat soude weesen op verboertenisse vanden visch ende daerenboven op eene boete van thien stuvers.

(Kb. n°. 12 bl. 223.)

1) Zoo zal wel moeten gelezen worden; er staat echter „lobbekens."

15 October 1543.

Ordonnancie vanden merckt.
Actum per campanam XV *Octobris anno* XV^{c} XLIII.

Item soe gebieden die g. l. vander stede alle degenen, die mit haeren beesten hier ter merct comen sullen, dat sy mit haeren beesten niet eer te toech en staen dan des sWoensdachs morgens, opte boeten van drie pont, soewel den coeper als den vercoeper af te nemen.

Ende datmen int Steech over Sloet, vanden Augustinen siekhuys achterwaerts, de beesten aen beyde syden vander straten sal moegen setten, maer vanden selven huyse voorwaert tot aen die Voorstraet toe geen beesten gestelt en sullen worden in eeniger wijs, om de benautheyt vander selve strate wil, opte boete van thien stuvers terstont by de sheeren dienaers ofgenomen te werden.

Ende datmen oick aen de Voorstrate, vanden huyse tegen Jan Bollen steygart over, geen beesten setten en sal dan aen de eensyde vander straet, te weeten aen de hoechsyde, daer st. Jans cappel staet, totter Tollebrug toe, om de benautheyt der straten, opte boete van thien stuvers.

Dat oick niemant sijn leech scepen en houde leggen aen de westsyde vanden hoeffde int diep aen haer ancker, ende diegeene, die eenich hout of ander goet hebben leggen aen de westsyde vanden hooffde voorsz., dat sy dat alsoe gevuychlecke leggen datmen daer gerieffelijcke die beesten ende anders op ende af scepen mach, op die boete van drie pont ende correctie van scepenen, ende van gelijcken oick opten Rietdijck.

Dat oick niemant eenige beesten en lade noch en ontlade aen die hoofden van Botgens poort ofte de Spoypoert, aenden Molendijck of aen de Myle, op de boete van drie pont.

Item dat niemant verwerpe calveren longen, hoeffden, of eenigerhande vuylnis ofte onreynicheyt, die uuyt de beesten coemt, opter straeten en werpt ende daer laet leggen, noch in geene havenen noch in geene deser stede grachten en werpe, maer alle deselve vuylnis drage buyten der stede mueren int water ofte int viercant vanden backen, daertoe geordonneert, opte boete van drie pont.

Voort gebieden die g. l. vander stede dat geen vremd man

van buyten harnasch, panser noch wapen en drage, opte boete van drie pont, ende de wapen voort verboert.

Item dat niemant der stede bruggen, steygarden noch oick sijn strate buyten sijn sloe en verhuere, opte boete van drie pont, ende oick een yegelick voor sijn doere ruyminge doe alsulcke hout, als hy leggende mach hebben ter plaetse daer die cramen behoeren te staen, op een boete van drie pont.

Dat oick niemant geen stee en beslae dan daer hy selver staen sal met een craem, op die boete van drie pont.

Dat oick niemant cramen en sette noch stee en beslae voor den huyse, daer die wage hangt, tussen den huyse genompt thamerken ende die waechsteygart, aen geene syde vander strate, opte boete van drie pont.

Item dat niemant die kuyck en slae mitter byle, optie boete van een stoeter.

Item dat geene slenaers hem vervorderen met die slede te ryden opt houtwerck vanden hooffden buyten de Vuylpoort, noch opten Ryetdijck, opte boete van thien stuvers.

Item dat soe wie eenich houtwerck ofte andere dingen hebben leggende in de Cruyscappel, daer dagelicx misse gelesen werdt, dat sy dat van stonden aen ruymen ende wech doen, ende geen goet meer en brengen, opte boete van thien stuvers.

Alsoe eenige, die gequetst sijn, hem vervorderen te meester te trecken buyten der stede, sonder haere quetsuren te laeten besien by scepenen, als recht is, waerdoer arger gescapen waer te coemen: om daerin te voorsien, waerschouwen die g. l. vander stede eenen yegelijcken sijn quetsuren te verthoenen voer scepenen, eer hy uuyter stede treckt, op een boete van thien pont ende correcti van scepenen.

Item dat diegeene, die buyten marcte geordonneert is te staen onder de hal, met peenwortelen, koelen, moes ende ander oeft, dat deselve, soe lange als de cramen staen, haer plaetse sullen hebben om voort te staen in de Vriesestraet, aen deen syde vander straet, opte boete van thien stuvers ende correcty van scepenen.

(Kb. nº. 12 bl. 227.)

26 October 1543.

Overeenkomst met Amsterdam, tot vernietiging van het recht van exue.

(Uitgegeven door Balen bl. 566 en naar hem door v. d. Wall II bl. 1082.)

8 Juni 1546.

Overeenkomst met 's Gravenhage tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar eene authentieke kopie, berustende in het archief van het weeshuis, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1100.)

17 Juni 1547.

Overeenkomst met Gorinchem, tot vernietiging van het recht van exue.

(Naar eene authentieke copie, berustende in het archief van het weeshuis, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1118.)

27 Mei, 4, 5 en 11 September 1548.

Verklaringen over de tolvrijheid der poorters.

(Naar officiëele brieven uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1134—1137.)

23 Maart 1551.

Ordonnantie ende keure gemaect ende geordonneert by schout, burgemeesters, schepenen ende raedt, outraedt ende goede luyden vanden achten der steede van Dordrecht, om te hebben goede toesicht voorden brant, dieven ende onract derselver steede. a)

1.

Inden eersten es geordonneert, datmen de zaelclocke altijt des avonts een halff ure eermen de poorte zluyt luyden sal, des zwinters ende des zoemers elcx op sijn tijt, sulxs als dat de burgemeester inder tijt belyven sal; insgelijcx des smorgens eermen de poorte opendoet.

2.

Item men sal altijt te negen uren inden avont luyden het clocxken inder Wijncoopers cappelle, alsoet int midden vander stadt is, twelck ruymstrate genoempt sal worden, sulcxs datter

a) Op den kant staat: „Deese ordonnantie is begost te onderhouden den eersten Aprilis 1551 naer Paesschen, schout der stede van Dordrecht weesende Adriaen van Blyenburch; burgemeester vander gemeentewegen Huych Cool; burgemeester van sheeren wegen oft vander gerechte wegen Heyman van Blyenburch Adriaensz.; trezoriers de voorsz. burgemeesters vander gemeente ende sheeren oft vander gerechte wegen.

nyemant, wie hy sy, nae taflaten vander selver clocke langs der strate en sal mogen gaen sonder licht, op een boete van twalef stuvers, ten ware dat de poorte des soomers later gezlooten worde; als dat gebuert, soo sal de poortclocke mede ruymstraet weesen, nae dewelcke luydinge oft teycken voorsz. alle de wakers hem vinden sullen op haer naebeschreven plaetsen; insgelijcxs de kuertwachter, die van stonden aen beginnen sal te speelen; ende des smorgens sullen de wakers ophouden alsmen de groote kerck opluyt, ten waere oft de poorte des smorgens vroeger op ware, soe sullen zyluyden hem reguleren naeder poortclock.

3

Item is voort geordonneert twie goede kuerts ofte wachten boven inden toorn van tstadthuys, die gehouden sullen sijn altijt hem aldaer te vinden nae de poortclocke ofgelaten heeft, ende alsdan een liedeken te speelen, tzy met een suinke, claroen oft op een ander instrument, tot die vier veynsteren uuyt, mitsgaders dat hy tot elcke reyse sijn hooft uuytsteecken sal, om alsoe overal te besien oft hy nyeuwers geen brant en siet; ende indyen hy eenich wanraedt vername, sal alsdan een teycken doen met een beckengeslach inden foyen, mits uuytsteeckende, aende zyde daert waer, een lanteerne ende synen medegeselle haestelick nederseynde om de naeste gebuyren te wecken, met mynen heere den schout ende burghemeester. Ende tvoorsz. beckengeslach sullen de wakers, beneden wesende, gehouden sijn waer te nemen, om mede elcx in sijn quartyer die gebuyren met goeder manieren te wecken, ende te adverteeren vanden brant, ende waer deselve weesen mach. Ende sullen voort de voorsz. kuerts van ure tot ure geluyt zlaen op een trompet, claroen oft hooren, mits altijt te blasen achtereen soeveele als die clock gezlegen sal hebben, gedurende totdat de kercke ende poortclocke des smorgens begint te luyden, ende een half ure eermen begint te luyden, ende van gelijcken gehouden weesen een liedeken te speelen, daer hy sijn afscheyt mede nemen sal.

4

Noch hebben geordonneert acht mannen, die den behoirlicken eedt gedaen hebben, om goede toesicht te hebben opt geene wes voorsz.; daervan datter twee weesen sullen aen de

poortzyde, ende een die hem vinden sal altijt nae toflaten vander clock voorsz. opt groote kerkhoff, int huysken oft daervoor, dat neffens thoofken staet, ende de andere inder Schippers cappelle oft in een huysken, datmen hem aldaer omtrent sal ordonneeren. Ende sullen beyde alsdan beginnen te gaen, elcxs uuyt sijn quartier, tegen ende voorby malcanderen, ofte beyde tsamen, ofte de een voor ende de andere nae, elcxs met eenen lantaerne, alst doncker is, in haer handt, tot haren cost, sulcxs dat die van tgroote kerckhof sal gaen opt groote hooft ende aldaer blyven totdat de clocke wederomme een geheele ure slaet, ende sal alsdan wederomme van gelijcke beginnen te gaen, geduerende totdatmen wederomme de kerck- oft poorteclocke luyden sal. In deeser maniere, hebbende een clapper in sijn handt, en sullen altijt die ure roepen, die de clocke gezlagen sal hebben, ende voor de eerste reyse sullen sy roupen: „meysken, wacht u vuer ende kaerse wel, de clock heeft enz.", ende wederomme int afscheyd, een half ure eer die poortclock luyden sal, wederomme: „meysken, laet u vrier oft boelken uyt, de clocke heeft enz.", oft diergelijcke.

Item dese twee sullen gehouden weesen, tot elcke reyse op alle die bruggen te gaen ende roupen wat de clocke gezlagen heeft.

Des sullen zyluyden mede doen voor alle de bruggen ende straten, daer zyluyden passeren, ende thyen ofte twalef huysen gepasseert zijnde, mede voor de huysinge van mijn heere den schout, burgemeester ende tresoriers, ende scherpelick toe te zien, oft zy geen vier of licht en zien inde schepen, die zy sullen mogen bekoeren, ende die boeten daervan genyeten, als die tsheeren dienaers doen, ende principalick goede toezicht te nemen opden boom, zoewel buyten als binnen. Oeck sullen sy gehouden weesen, tot elcke reyse te gaen ten halven weegen van die zydestraetkens, aen deen zyde gelegen, om daer mede goede toesicht te hebben. Ende als zy eenich gebreck ofte faulte hebben sullen, dat sullen sy den officier oft synen stadthouder te kennen geven; dieselve sullen mede mogen de meyskens, die haer assche oft vuylnisse inde haven, opte steygaerden oft straeten gieten, bekoeren als voeren.

5

Insgelijcx sullen doen ende gaen de ander twee, die aen de lantsyde de wacht houden sullen, als voorseyt is. Dan die

sullen comen, deen opden Riedijck, tzy int gasthuys ofte huysken datmen daer ordonneren sal, ende den anderen ander Vuylpoort, die daer mede goede toesicht hebben sal op de Loegenbrugge, soewel buyten als binnen.

6

Item dair salder twee weesen ofte coemen op de craen Roedermont oft daeromtrent, ter selver ure, die gehouden sullen weesen, tot elcke ure te gaen rontsomme de nyeuwe haven, ende sal tot elcke reyse gehouden weesen, die zydestraetkens, als tSchuytmakers, Vleeshouwers, Tollebrugs, ende tsGravenstraetken ten halven weegen te gaen tot het Schryverstraetken incluys, ende te roupen ende toezicht te hebben op de schepen, ende dat op conditien als vooren.

7

Item die ander twee goede mannen sullen meede comen op haer ure ende roupen als vooren, die achter de dwarsgangen sullen visiteren; daervan de eene coemen sal byder Vuylpoort int selve huysken, daer die vander Voorstrate weesen sal, de andere op den Riedijck insgelijcx, ende sullen malcanderen alsoe te gemoet coemen, ende wisselen tot aller ure haer plaetze, soe voorsz. is. Die vander Vuylpoort sal gaen after voorby de Cellebroeders ende alsoe over de Spoeybrugge, den dwarsgange inne, wederomme de strate by de Bagynen neven den backer inne, ende soe voorts dat Achteromme tot voorby de Graususteren, ende soe voort deur tZevensloet, voorby den cleynen doel, deur Toornstraetken, tot op den Ryedijck, mits dat zi mede te half wegen van de zydelstraetkens sullen gaen, ende sullen gehouden weesen, een van hem beyden by boerte, te gaen deur de Crommenelleboge ende mede after op de Hijl, mits mede goede toezicht nemende op de vuylnisse ende assche, als anders.

8

Interdiceerende voorts een yegelick, wye hy zy, dese wakers nyet te misseggen ofte misdoen, op wel scherpelick gecorrigeert te worden.

9

Item alsser eenich wanraet is, oft de burgemeester inder tijt weesende belyeft, soe sal den heymelicken hoetman waken met eenigen vanden officiers, ende den schout ofte zynen stadthouder sullen oeck somtijts met zyne dienaers omme moeten gaen, als dat wel behoort.

10

Ende omme de voorsz. wakers goede toezicht te hebben, sonder daervan in gebreecke te weesen, soe is hyerop geordonneert dat, zoe wye op sijn ure ende plaetze nyet en dede ende riep als voorsz. is, sal gepriveert sijn van sijn officie ende een ander in sijn plaetze gestelt worden, by advijs van mijn heeren vander stadt.

11.

Item dat nyemant vanden wakers voorsz. een anderen in sijn plaetze stellen mach, ten ware datter nootzake ware, in welcken gevalle tzelve sullen moegen doen by oorlove vanden burgemeester, die inder tijt weesen sal, toenende denselven burgemeester, die hy in sijn plaetze soude moegen setten.

12.

Item sullen voorts de voorsz. wakers gehouden weesen te roupen voor ende op alle bruggen, mitsgaders voor ende int midden van alle zydelstraten, ende sullen bovendien die aen de poortzyde gaen sullen gehouden weesen te roupen ter plaetze hiernae volgende, als voorden huyse van heer Jan van der Linden, voorden burgemeester Huych Cool, voor mijnheer den schout van Blyenburch, voorden burgemeester Willem van Drencquaert, voor de weduwe Hermans, voorden Mattensteygert, voorden burgemeester Aernt Cornelissen, ende voort eens opden drayboom.

13.

Item de wakers, ommegaende aen de lantzyde ende beginnende vander Ryedijcxs poorte, sullen gehouden weesen te roupen eerst voor de cappelle aldaer, voor coopman de Smit, voor Tielman Oom, voor de Keyserlicke Mayesteyts munte,

voorde herberge vander Lelye, voor mijns heeren herberge, voor Godtschalck den Joden huys, voor de Spiegel, voor de weduwe van Clais Thomassen.

14.

Item de wakers, die gaen sullen naeder Nyenkerkstrate, sullen gehouden weesen te roupen voor Adriaen Govertsen van Muesyenbrouck, vandaer inder strate te afterwaert ende aen tnieu kerkhoff, ende voorts vandaer deur alle de straten ende ten halven wegen vander dwarsstraten, daer deselfde wakers gehouden sijn te gaen als vooren.

15.

Ende degeene, die ommegaen sullen opte nyeuwe haven, sullen roupen voor elcke strate ende int midden vandyen, voorts voor tbackers wachthuys, voorden nyeuwen toorn, ende opden boome.

16.

Item sullen voorts de voorsz. wakers heure plaetzen ende ommegangen veranderen elcke maent, ende dit tot vermaninge vanden burgemeester, inder tijt weesende, ende deese wake sal beginnen ende ommegaen den eersten Aprilis naestcomende. Reserveerende nochtans deese voorsz. ordonnantie te moegen altereeren, corrigeeren, verminderen ofte vermeerderen, soe mijn heeren tzelve goetduncken ende believen sall.

Aldus gedaen, gekeurt ende geordonneert ende nae voorgaende clockgeslach openbaerlick gepubliceert opten XXIII^sten Martii anno XV^c ende een ende vijftich stylo curie Hollandie.

Onder stont geschreven

Uytenbrouck.

Noch stont onder geschreven: Gecollationeert tegens doriginale van deesen ..... *enz.* by my

Georgius Sylvius.

(Kb. n°. 9 fo. 70 r.)

3 Februari 1552/53.

Overeenkomst met den Briel, tot vernietiging van het recht van exue.

(Uit Alkemade en v. d. Schelling's Beschrijvinge van den Briel, overgedrukt door v. d. Wall II bl. 1153.)

26 Januari 1559.

Een nieuwe kore vanden tresoriers te kyesen.

Int jaer ons Heren duysent vijf hondert neghen ende vijftich stilo curie Hollandie, opden XXVI[en] dach in Januarii, soe wart overdragen vanden guede luyden vander stede, als scout, borgemeesteren, scepenen ende raedt, achte, dekens met die gemene neringhe, soe als Heymen Aryensz. Blienborch XVI of XVII jaren tresorier geweest was, ende dicwils hadde begeert of te wesen, ende nu in dit jaer wederom gecoren was, soe heeft hy hem op een ander poerter laten maken, soedat die deeckens met die ghemeen neerynghe een ander tresorier hebben moeten kyesen. Soe hebben wy gelijckelijck overdragen, om die mynste scade met die meeste verhoed, als dat van nu voertan gheen tresorier langer aneen dienen en sal moghen dan vier jaren, nyet meer maer wel min.

Nyettegenstaende soe moghen die gemeen nerynghe alle jaer een ander kyesen, oft haer ghelyeft, maer houden sy haren tresoriers vier jaren, dan moeten sy een ander kyesen. Dit is ten Bruers ghekoert, jaer ende dach als boven.

(Kb. n°. 7 fo. 176 v.)

6 September 1566.

Ordonnancie, gemaect by mynen heren vanden gerechte der stede van Dordrecht, omme te eviteren die inconvenienden ende periculen, die doer den brandt souden moegen opcomen ende vallen, ende by openbaeren clockengeslach gepubliceert opten VI[den] *September anno* XV[c] *ses ende tsestich.* [1])

I.

Inden eersten, omme voortsaen te hebben goede geregeltheyt op die toesichte vanden brandt ende te praecaveren die periculen ende inconvenientien, daervan comende, hebben die vanden gerechte [2]) der stede van Dordrecht voorsz. geordon-

1) Dese ordonnantie is opnieuw gepubliceert op den 12den April 1567 (fo. LXXI r.). De toen in de oorspronkelijke redactie gemaakte wijzigingen worden hier in noten onder den tekst medegedeeld.

2 ende die goede luyden uuyten achten.

neert ende gestatueert mits desen, dat van nu voortsaen elcke huyse, waerdich zijnde hondert ponden Vlaems, gehouden sal wesen te hebben een brantemmer, ende een huys, waerdich zijnde duysent Carolus gulden, twee emmers, ende twee duysent Carolus guldens waerdich zijnde, vier emmers. Waervan die gecommitteerden deser stede gehouden sullen wesen visitatie te doen tweemael tsjaers. [1])

2.

Ende ten eynde deselve emmers van nu voortsaen in toecomenden tyden beter onderhouden sullen moegen werden, hebben die vanden gerechte voorsz. gecommitteert ende gestelt, committeren ende stellen mits desen, Bastiaen Cornelisz. ende Claes Tack [2]), die goede toesichte hebben sullen metten emmers, die ten brande gelevert werden, om die den eygenaers te restitueren naeden brandt, tot haeren coste, ende indien die verloeren ofte verbrandt werden, nieuwe te leveren, mede tot haerluyder costen alsboven, die daervoer jaerlicx genieten ende ontfangen zullen van elken emmer een halven stuver.

3.

Item dat een yegelic, wie hy zy, tzy geestelic oft waerlic, gehouden sal wesen sijn brantemmeren te hangen voor int eerste ofte gereetste van zynen huyse, ende en sal nyemande die voorsz. emmeren moegen besigen in zijn selffs saecken, dan alleenlic in last ofte noot vanden brandt te uuyten, ende dat opte boete van een stuver [3]), te betaelen van elcken brantemmer, soe dickwils ende menichwerven yemande bevonden sal worden contrarie van tgunt voorsz. is gedaen te hebben. [4])

---

1) Waervan die schout van shecren wegen mit eenige vanden goeden luyden vanden achten ende die gecomitteerden deser stede gehouden sullen wesen visitatie te doen tweemael tsjaers, als Mey ende Bamisse.

2) Pieter Gijsbrechtsz., Jacob Cornelisz. ende Floris Thoenisz., schoenmakers ende inwonende poirters deser stede.

3) thien stuvers.

4) te appliceren teen deel tot profyte vanden sheren dienaers, ende een vierde paert tot profyte vanden anbrenger, ende 'tweede vierdedeel tot profyte vanden emmermaecker·

4.

Ende omme te weten, oft yemande zijn brandtemmers misbruycte ofte in zijn voerhuys nyet en hangt, als voorsz. is, soe sal die emmermaecker [1]), tallen tyden vanden jaere alst hem belieft, moegen gaen met twee personen, die byden voorsz. gerechte daertoe geordonneert sullen werden, die voorsz. brantemmers visiteren, ende indien yemande bevonden werde gebrekelic int gundt vorsz. is, die salmen offnemen die voorsz. boeten, die geappliceert sullen werden, te weten teen derdendeel tot behouff vanden voorsz. twee personen, ende tderde derdendeel tot behouff vanden emmermaecker. [2]) Welke boeten de breuckigen terstont offgehaelt sullen werden in gelt ofte panden, tot des onwilligens coste.

5.

Item indien eenige brandtemmeren inden brande verloeren ofte verbrant werden, ofte van ouderdom versleten ofte onbequaem worden ten brande, soe sal de voorsz. emmermaecker inde plaetsche vanden verdorven ofte verloeren brantemmer schuldich wesen te leveren eenen nieuwen, tot zynen coste, van goeden lere, die mont stijff gevoort ende sterck gehengelt, daer die vanden gerechte voorsz. hem aen genougen sullen, ende dat binnen een maent naedat hem tselve geeyscht sal zijn, opte boeten van elcken emmer thien stuvers tot prouffyte vanden heer ende die vanden gerechte voorsz. [3])

6.

Ende indien de emmermaecker den voersz. verloeren, verbranden ofte verdorven brantemmere ofte emmeren binnen den voorsz. tyde nyet en restitueerde, soe sal diegeene, die den brantemmere verloeren sal hebben, tselve den gerechte clagen, die hem daervoeren nieuwe brantemmere ofte emmeren, op coste vanden emmermaecker, sullen leveren. Ende indien yemande zijn emmers nyet terstont [4]) en eyschte, als die brandt over is, die sal gehouden zijn, op zijn selffs cost, andere te copen.

1) Hier en overal: emmermaeckers.
2) die geappliceert sullen werden als boven.
3) ende der stede van Dordrecht voersz.
4) ofte ten minsten op sanderen daechs.

7.

Item indien yemande vanden inwoenders deser stede zijn brantemmere ofte emmers ten brande brochte, die sal die aldaer laeten ende die emmermaecker daermede laeten bewarden [1]), omme te visiteren oft daer yet aen gebroucken is, ofte ander gebreck van ondichticheyt ofte diergelijcke daeraen waere, omme datte repareren, ende dengenen die se toebehoeren weder thuys te brengen. Ende off yemande synen brantemmer ofte emmeren sonder consent thuys haelde ofte brochte, die sal verbueren van elcken emmer die boete van vijff stuvers, ten prouffyte vanden here ende den gerechte voorsz. [2]), ende en sal in sulcken gevalle de emmermaecker nyet schuldich zijn sulcke thuysgehaelde emmeren op die eerste schouwe te verantwoerden, maer sal staen tot laste vanden genen, die zoe zynen brantemmer ofte emmeren thuys gehaelt hebben.

8.

Item die voorsz. emmermaecker sal gehouden zijn zelffs te compareren tot allen tyden als [3]) die schout ende gerechte sullen gaen schouwen die brantemmeren, om met hemluyden omme te gaen met zijn register ende hem te verantwoorden jegens dengenen, die over hem sullen willen claegen, heure brantemmeren aengaende, ende de emmermaecker sal oyck den gerechte moegen claegen, indien hy bevint dat die brantemmers in eenichsins misbruyct worden, twelck byden gerechte voorsz. berecht sal worden.

9.

Ende voer al tgundt voorsz. is te doen ende in alle zyne poincten te volcomen, soe sal die voorsz. emmermaker gehouden zijn te stellen goede vaste cautie ende borge souffisant, daer die vanden gerechte hem aen genoegen sullen.

1) Item interdiceren die guede luyden deser stede een yegelijck, dat nyemant hem en vervordere sijn brandtemmers selve thuys te haelen ofte doen haelen, maer als die brant gedaen ofte geslist is, zall een yegelyck die emmeren, die ten brande geweest zijn, aldaer op een hoope brengen ende die emmermaeckers daermede laten bewarden. *enz.*

2) ende deser stede.

3) tweemael tsjaers, te weten als.

10.

Item en sullen alle die voorsz. brantemmers geteyckent ende gemerct zijn mittet wapen ofte merck vanden zelven, die deselve brantemmeren toebehoeren. [1]

11.

Item alle diegeene die geen brantemmeren en hebben, maer die verloeren ende vergaen zijn, die sullen hem voersien, tusschen dit ende alreheyligen [2] naestcomende, van zoeveel emmeren als zy gestelt zijn, ende dat optie boeten te innen ende tappliceren als voorsz. is. [3]

12.

Item dat van nu voertsaen die geswoeren reetreckers deser stede, die byden gerechte voorsz. daertoe geordonneert ende gecommitteert zijn sullen, tweemael tsjaers, ende voorts soe dykwils alst hem geordonneert sal worden, moegen gaen visiteren doer die geheele stede alle die huysen binnen die voorsz. stede staende, omme te sien ende te weten hoe ende waer zyluyden haer vier maecken, oft daer geen betsteden ofte ander bancken te nae tvuyere en staen, ofter geen pypen ofte brandelaers te nae die betsteden staen, waer zyluyden haer heete assche gieten ofte laeten, ende goede toesichte nemen optie verwers, backers, brouwers, tappers, zeepzieders ende pottebackers, hoe ende waer zyluyden haer vuyere stoecken, ende waer die voorsz. backers haer coelen stoeven, ende mede goede toesichte nemen off die pypen vanden schoersteenen boven uuyt die huysen gaen, omme daerinne byden voorsz. gerechte voersien ende geordonneert te werden, alst behoeren sal.

13.

Ende oft yemande den voorsz. emmermaecker ofte reetreckers eenich beletsel dede ofte weygerde de voorsz. visitatie te doen, die sal tot elcken reyse verboeren die boeten van thien stuvers, te innen ende tappliceren tot prouffyte alsvoeren.

1) Ende diegeene die nyet geteyckent en sijn, daervoeren en zullen die emmermaeckers nyet gehouden en zijn te verantworden.

2) ende een maent.

3) van drie ponden, tappliceren als voersz. is.

14.

Dat insgelicx die schout mit twee schepenen [1]) deser stede, ofte meer, tot allen tyden als hemluyden gelieven sal, sullen byder huysen moegen ommegaen om die emmeren te schouwen ende visiteren, sonder nae eenige andere schouwe te wachten ende tselve oyck moegen beginnen tot wat plaetsche hemluyden dat believen sal.

15,

Dat alle diegeene, die sanders emmers haelen, brengen ofte leenen om die schouwe daermede te bewaeren, sullen verbeuren dertich schellinge Vlaems. [2])

16.

Item dat nyemant hem vervoirderen en sal, die stede leeren, geteyckent ofte gemerct zijnde metter stede wapen, te besigen ofte gebruycken tot zijn selffs gerieff, maer dat dieselve alleenlick gebesicht sullen worden tot noot vanden brandt ende gerieff deser stede, opte boeten van drie ponden.

17.

Ende ten eynde die stede leeren nyet verbesicht en werden, anders dan ten brandt, is geordonneert mits desen, dat van nu voortsaen die gilden vanden metselaers ende timmerluyden gehouden sullen wesen, elcx van hem, tonderhouden ses leeren, te weten drie groote ende drie cleyne, tot gerieff vander metselrie ende timmeringe vanden burgeren deser stede, die daeroff sullen genieten sdaechs, te weten van elcx vander grooten leeren een halven stuver, ende vanden cleynen een oort. Welverstaende dat die vanden gerechte deser stede deselve lederen sullen voer deerste reyse doen maecken tot stadts costen, maer sullen die onderhouden werden te ewegen daegen tot laste vanden voorsz. gilden, mits genietende die proffyten voorsz., ende indien daer eenige faulten inne gevielen, soe sullen die vanden gerechte die doen maecken totter gilden costen.

1) mit eenigen uuyten achten.
2) sullen verbeuren van elcken emmer thien stuvers, tappliceren alsvoeren.

18.

Item aengaende die brantbacken hebben die vanden gerechte voorsz. geordonneert ende gestatueeert mits desen, dat die gestelt sullen worden inden vier quartieren deser stede, te weten, vant eerste quartier, inde schoel vier, waervan de sloetel sal berusten onder den coster ende den waeker inde Grootekercke, ende in sint Jacobs gasthuys twee, waervan die slotels sullen berusten onder Wouter Barthoutsz., treseroir ende Mr. Willem Schoeck, pensionaris der voorsz. stede. [1])

19.

Item van tanderde quartier, inde Wijncopers cappelle twee, waervan die slotels zullen zijn berustende onder Wouwerick van Steenhuysen ende Mr. Jacob die Vriese, ende twee inde cappel vant groote hooft, waervan die sloetels zullen zijn berustende onder die burgemeester van Myle ende Philips Ogiersz. [2])

20.

Ende van tderde quartier, twee indie cappel opten Riedijck, waeroff die sloetels zullen zijn berustende onder Adriaen van Moesienbroeck ende Steven Adriaensz., ende twee ten Augustynen, waeroff die sloetels zijn berustende onder Nyclaes Boucquet ende Henrick die schoenmaecker, ende twee in sint Jansgasthuys, waervan die sloetels zijn berustende onder Cornelis van Diemen ende Anthonius Anthonisz. [3])

---

1) te weten, vant eerste quartier, opt kerckhoft twee, ende voir sint Jacobs gasthuys twee, ende sullen by elcken back gevoecht worden drie borrien, geschildert mitter stede wapen, ende twee schippershaecken om die leeren mede te rechten, met drie tobben, elck houdende een halff vat waters, met twee yseren oeren ende banden, geteyckent als boven, die gestelt zullen werden inder grote schoele, waervan die sloetels zullen berusten onder die coster, *ens.*

2) Item van tandere quartier, int sGravenstraetgen twee, waervan die borrien, haecken ende tobben zullen sijn berustende inde Wyncopers capelle, ende die sloetels vandien sullen sijn berustende onder Wouwerick van Steenhuysen [later veranderd in Symon Cornelisz.] ende Mr. Jacob de Vriese; ende twee inde capelle van tgroote hooft, waervan die borrien, haecken ende tobben zullen sijn berustende in dezelfde capelle, ende die sloetels vandien sullen sijn berustende onder die borgemeester vander Myle, heren Cornelisz., ende Philips Ogiersz. [later veranderd in Dirck Philipsz.].

3) Ende van tderde quartier, een opt grote hooft, ende dander opten Riedijck, tegens die capelle over, waervan die borrien, haecken ende tobben sullen sijn berustende inde selve capelle, waeroff die sloetels sullen sijn berustende onder Adriaen van Moesienbroeck

21.

Item van tvierde quartier, twee indie Ploechcappelle, staende inder Vriesenstraete, waervan die sloetels zullen berusten onder Frans Cornelisz. Schey ende Dammas schiptimmerman, ende twee ten Mynrebroeders, waeroff die sloetels sullen berusten onder Arijs Woutersz. ende Gerit Claesz., vischcoper, ende twee int Speuygasthuys, waervan die slotels sullen berusten onder Cornelis die glaesmaecker, ende Jop Geemansz., ende twee totten Sellebroeders, waeroff die slotels zullen berusten onder Adriaen die Lotering ende Adriaen die Bel. Ende sullen by elcken back gevoucht werden drie borrien, geschildert metter stede wapen, ende twee schippershaecken om die leeren mede te rechten, met drie tobben, elck houdende een halff vat waters, mit yseren oeren ende banden, geteykent als boven. [1])

22.

Dat zoe wanneer tgebeurde, dat God verhoeden wil, dattet brandt is, zoe sullen diegene die lampetten hebben, wesende vanden eet deser stede, uuyt haer huys steecken deselve lampetten brandende, wel verstaende dat die tresorier jaerlicx sal leveren die torcken daertoe dienende, naeden ouden haercomen, te weeten elcx vanden gerechte vier bosschen turcken, ende sullen die andere borgers gehouden wesen een lantaeren met licht voer haer huyse te stellen.

23.

Dat mede ten tyde van brande eenen yegelic gehouden sal

---

ende Steven Adriaensz.; ende twee mit haeren borrien, haecken ende tobben voersz. sullen zijn berustende binnen den convente vanden Augustynen, waervan die sloetels zullen zijn berustende onder Nicolaes Boucquet ende Henrick die schoenmaecker; ende twee, *enz.*

1) Item vant vierde quartier, een inde Plouchcappellen, staende inden Vriesenstraetke, ende die tweede inden blinden luyden gasthuys aldaer, met haeren borrien, haecken ende tobben als boven, waervan die sloetels sullen sijn berustende onder Frans Cornelisz. Schey ende Dammas sciptimmerman; ende twee ten Minnebroeders, mit hairen borrien, haecken ende tobben als boven, waeroff die sloetels sullen sijn berustende onder Arijs Woutersz. ende Gerrit Claisz. vischcopers; ende twee int Speuygasthuys, mit haeren borrien, haecken ende tobben als boven, waeroff die sloetels sullen sijn berustende onder Cornelis die glaesmaecker ende Job Geemansz.; ende twee opten Loegenbrugge, waervan die borrien, haecken ende tobben sullen sijn berustende [niet ingevuld] ende die sloetels van dien sullen [niet ingevuld].

wesen sijn emmers te doen stellen voer sijn doere, ofte ten brandt te seynden, opte boete van drie ponden. [1])

24.

Item dat van nu voertsaen, omme te schuwen alle dieveryen, die inden brandt geschieden, nyemant hem vervorderen en sal te comen ter plaetsche, daer die brant is, mit heuycken ofte mantels, maer alleenlick om den brandt te slysschen, opte verbeurten vanden heuycken ende mantels. [2])

25.

Dat diegene tot wiens huyse brant is, gehouden sal wesen terstont openbaerlijcken brant te doen slaen [3]) ende cleppen ter naester clockengeslach, dat byden selffden huyse wesen sal, opte peyne ende verbeurte van thien ponden.

26.

Dat alle officiers deser stede gehouden sullen zijn ten tyde van brande, tzy by daegen offte by nachten, te comen mit haer gewoenen geweer voerden huyse vanden schout ende burgemeester, inder tijt wesende, opte boeten van drie ponden.

27.

Ende dat alsdan een yegelic borger van stonden aen gaet aenden muyeren, onder zijn hooffmans ofte rotmeesters, naer vermelden die ordonnancie, gemaect opte bewaernisse der voorsz. stede, ende vandaer nyet en gaet, buyten oerloff vanden opperhooffman ende zynen rotmeester, op zijn rechterhant ende correctie van schepenen. [4])

1) Dat mede ten tyde van brande diegeene, die naest den brandt geseten sijn, gehouden sullen wesen haer emmers ten brant te senden ofte te brengen, ten waer by groote noot, ende dat alsdan een ygelijck, in andere quartieren wonende, gehouden sal sijn syne emmers te senden ofte brengen, opte boete van drie ponden. Maer dat altijt die emmers vander stede in alle quartieren gehaelt ende ten brande gebracht sullen worden, diewelcke men vinden sal opt stadthuys, inde Wijncopers capelle, binnen den convente vanden Minnebroeders ende vanden Augustynen ende inde cappelle opten Rietdijck.

2) Ende dat diegeene, die nyet doen en willen om den brande te slissen, gehouden sullen sijn thuys te blyven, om den anderen nyet te beletten.

3) op een becken ofte ketel.

4) op correctie van schepenen.

28.

Dat mede alsdan die backers, brouwers, smeden ende kuypers, knechten ende andere gesellen ende waerlicke personen ten brande comen sellen met borrien, emmers, bierbomen [1]) ende andere gereetschap, ten brande dienende [2]), omme die brant te slissen [3]), ende alle dandere sullen in heur quartier gaen, als voorsz. is, uuytgesondert diegene daer de brandt inden huyse is ende, op elcke zyde, drie vanden naesten gebueren ende ses vanden overbueren.

29.

Ende dat alsdan die geswoeren bierdragers deser stede gehouden sullen wesen te haelen die brantleren, dese stede toebehoerende, ter naester laege ofte plaetsche, daer die brant wesen sal, ende voorts dselve byden brant te brengen, ende indien daer meer van doene wesen sullen, zullen zy die voorts vervolgende haelen ter naester plaetsche.

30.

Van gelijcken sullen die geswoeren waechknechts [4]) gehouden wesen mit haer paerden te haelen die brantbacken, ter naester plaetsche daer de brant wesen sal.

31.

Interdicerende voorts alle de backers deser stede haer gesmoorde ofte dove coelen te leggen op solders ofte in tonnen, maer dat zy gehouden sullen zijn dselve colen te leggen in een put in die aerde, mit een yseren ofte coperen dexel daerop; ende indien yemand bevonden werde contrarie gedaen te hebben, sal verbeuren die boete van drie ponden, ende staen tot correctie van schepenen, te appliceren teen derdendeel tot sheren behouff, 'tweede derdendeel totter stede behouff, ende tderde derdendeel tot prouffyte vanden aenbrenger.

---

1) biertonnen.
2) dienende, naer vermelden dordonnancie daervan gemaect.
3) Zoo waarschijnlijk te lezen: er staat „lissen".
4) ende wijnslenaers ende alle andere slenaers gehouden wesen.

32. [1])

Ordonnerende voorts, dat de voorsz. backers van nu voortsaen gehouden sullen zijn te maken een steenen wulffsel over haer ovens, tusschen dit ende Bamisse toecomende.

33 [2])

Verbiedende voorts eenen yegelic vier te bernen op eenige houten werffven, buytenshuys staende, daer geen haertsteden ende schoerstenen gemaect staen, ende dat die gebueren [3]) gehouden sullen sijn tselve aen te brengen opte boeten van drie ponden.

34. [4])

Interdicerende voorts diegenen die ten brande sijn, op die leren staende, te werpen haere brantemmers naer eenige luyden, tsy geestelic ofte waerlic, maer sullen die gehouden wesen te werpen naede brantbacx, ende dit opte boeten van drie ponden, tappliceren als boven.

(Keuren enz. van 1555—1610 fo. XLVI v.)

26 Augustus 1566.

Ordonnancie, gemaect byden burgemeester, schepenen, raidt, outrait ende die guede luyden vanden achten der stede van Dordrecht, dienende tot defensie ende bewaernisse derselver stede, ende by openbaer clockengeslach gepubliceert opten XXVI^sten^ *Augustus anno* XV^c^ *ses ende tsestich.* [5])

1.

Die guede luyden vander stede, vermaent ende belast sijnde by diversche missiven, zoe vander Coninckljcke Majesteit, onsen genadichsten heere, als vander hertoginne regente etc.,

1) Ontbreekt.

2) Volgt op 34.

3) ende dat die sheeren dienaers ende die gebueren.

4) Volgt op 31.

5) Op den kant staat aangeteekend, dat deze ordonnancie „van nyeuws gepubliceert" is „mitter clocke opten 25 Aprilis 1567", en daarna „van nyews gepubliceert opten IXden May 1571." Beide malen is zij, zooals uit aanteekeningen op den kant blijkt, hier en daar gewijzigd. Aan de kleur van den inkt is, althans op de meeste plaatsen, te zien, in welk der beide genoemde jaren die wijzigingen gemaakt zijn. Ik heb ze, met aanwijzing van het jaar, waartoe zij schijnen te behooren, in noten onder den tekst doen afdrukken.

om guede ende scherpe toesichte te nemen opte vergaderingen, die, onder dekxsel van predicatien, [gehouden worden] [1]); ende soemen nu bevint, doer beroevinge van kercken ende anders, tselve te tenderen, soe te beduchten staet, tot meerder inconveniencien dan zy wel schynen, soe hebben zy huyden, tot bewaernisse deser stede, geordonneert ende gestatueert dese navolgende articulen. [2])

2.

Inden eersten, dat alle schepen, van boven comende, zullen gehouden wesen te blyven leggen buyten deser stede een getyde lanck [3]), sonder eer te moegen binnen deser stede schieten ofte comen, ten waere by nootsaecken, ende dan by consent van burgemeesteren deser stede.

3.

Ende sullen gehouden wesen over te leveren [4]) alle alsulcke wapenen, als zyluden in haeren schepen sullen hebben, sonder eenige daerinne te behouden, diemen hemluyden restitueren zal tot hueren vertrecken.

4.

Ende soe wanneer deselve schepen sullen binnen de havenen deser stede inschieten ofte comen, sullen gevisiteert ende duergesocht werden, ende dat die schipper gehouden sal wesen by gescrifte over te leveren, in handen vanden burgemeester deser stede, die namen ende toenamen vanden schipgesellen ende andere die in haeren schepen wesen sullen, waervoeren oyck die schippers gehouden sullen wesen te responderen, soe lange sy in haeren dienste wesen sullen.

5.

Item dat alle borgeren deser stede, die eenige buytenluyden herbergen ofte binnen haeren huyse ontfangen, gehouden sul-

---

1) De tekst is hier bedorven. De tusschen [] geplaatste woorden, of dergelijke, schijnen te zijn uitgevallen.

2) Die guede luyden vander stede, verstaen hebbende dat daegelicx hoe langer hoe meer groote roevinghen ende plonderinghen, zoo te water als te lande, te gebueren, soe hebben zij, *ens.* 1571.

3) den tijt van drie daegen lanck. 1571.

4) over te leveren in handen vanden poirtyers ende boomsluyters deser stede. 1571.

len sijn goet regart ende toesicht te nemen, wat gasten zy ontfangen, ende haer gasten waerschuwen dat sy haer geweer afleggen, ende haer namen, alle avonts een halff uyre naer tsluyten vander poorte [1]), op laeten scryven ten huyse van Claes Cornelisz. Moy, inde paspoort, op peyne vanden boeten voerden vreemden luyden selven te betaelen. [2])

6.

Item dat nyemant van buyten hem en vervordere, binnen deser stede gaende, te draegen eenich geweer ofte wapen, opte verbeurnisse vanden selven wapen ende die boete van drie ponden.

7.

Item dat nyemant, die geen poorter deser stede is, hem en poege ofte vervordere te comen aender stede vesten, hetsy opt niewewerck ofte op andere vesten, des avonts een halff uuyre naer tsluyten vander poorte, ende des morgens voor het opgaen vander poorte. [3])

8.

Item dat nyemandt hem en vervordere eenige staetkettingen los te maecken, ofte yet te breecken ander stede vesten ofte muyeren, opte peyne van zeer strengelic gecorrigeert te werden, een anderen ten exemple.

9.

Item dat nyemandt hem en vervordere eenige aerde te haelen vanden wallen ende vesten deser stede, op een boete van drie ponden.

10.

Item dat nyemant, by daege of by nachte, als die poorten gesloten sijn, vanden noorden, suyden ofte westen comende, zijn schip en meere aenden deser stede staekettingen, maer

1) poorten, die gedurende dese marct alle daechs gesloeten zullen werden vanden poorten, tsavonts ten sevenuuyeren. 1567.

2) te appliceren een derdendeel tot profyte vanden heer, 'tweede derdendeel tot profyte vanden bewaerder vanden paspoorte, tderde derdendeel tot profyte vanden anbrenger. 1567.

3) op correctie van schepenen. 1571.

mit zijn schip blyve leggen int diep aen sijn ancker, ende als die poorte opengaet, ende binnen der stede comen wilt, dat hy sijn dennen aen beyden syden open doe ende oepen houde staen, ende sijn schip laet besien, op een boete van drie ponden ende correctie van schepenen.

11.

Item dat een yegelic borger deser stede, wie hy sy, sijn harnasch ende wapen voer in sijn huys gereet bij hem hebbe, om tot allen tyden gereet te zijn, alsmen des te doen sal hebben.

12.

Item dat alle die vanden gerechte, vanden ouden rade, vanden achten ende die geswoeren schutters hemselven opter strate vinden [1]) ende helpen goede toesichte houden daegelicx mit sijn cort geweer, als rapier, degen ofte swaerde, soe dat behoert, op die boeten van tien stuvers; hiervan sal die eene schutter den anderen moegen bekeuren, ende soe wie in desen bekeurt worde, sal gehouden sijn die naeste maenschut die boete op te leggen ende betaelen sonder verdrach.

13.

Waervan ongehouden sullen sijn die schutters, die op werckedaegen eenige ambocht doen, maer sullen sy nyettemin daertoe gehouden sijn te onderhouden op Sondagen ende andere heylige daegen.

14.

Item dat soe wanneer eenich rumoer binnen deser stede soude moegen vallen [2]), dat alsdan die schutters, vander Grootekerck tot die Tollebrugge toe, gehouden sullen wesen hem te vinden voer tstadhuys deser stede met haer geweer [3]), daer sy haer lijff męde verweren willen, by Adriaen van Blienborch, schout, ende Wouter Barthoutsz. [4]), tresorier deser stede, ende die dekens die in dat quartier sijn wonende.

---

1) dese marct gedurende. 1571.

2) dat God verhoeden wil. 1571.

3) mit haer cort ende lanck geweer. 1571.

4) Gijsbrecht Jansz. Waarschijnlijk 1567; misschien echter slechts eene verbetering van den tekst van 1566.

15.

Item desgelijcx vander Tollebrug tottet groote hooft, byden burgemeesteren vander Myle ende Drenckwaert [1]) ende die dekens in tselffde quartier synde.

16.

Item insgelijcx vander Riedijcx poorte totter Tollebrug toe omtrent die Nieuwebrugge, by Willem Boucquet, generael vander Coninclycke Majesteits munte [2]), ende Jan van Slingelant [3]) ende die dekens int selffde quartier sijnde.

17.

Insgelijcx vandaer voort tot de Vuylpoorte toe omtrent die Lombaerdebrug, by Jacob Adriaensz. ende Henrick Adriaensz. [4]) ende die dekens int selffde quartier synde.

18.

Item dat alle andere poorteren deser stede, geen schutters wesende, gehouden sullen wesen, tot allen tyden alsmen die clocke cleppen ende allerme slaen ofte roupen sal, van stonden aen mit haer geweer, daer zy haer lijff sullen mede willen verweren, te comen aender stede vesten, elcx in sijn quartier daer hy wonachtig is, onder sijn hooffmans ende rotmeesters, daeronder hy geordineert is ende gescreven staet, naer inhout der rolle ofte cedulle, die die hooffmans ofte rotmeesters daeroff gelevert sullen sijn. Ende zoe wie hierinne gebreckelick gevonden ende alzoe inder manieren voorsz. onder sijn rotmeesters nyet gecomen en waere, alleer die clocke opten stadthuys andermael verlaeten ware van allerme te slaen,. die soude verbeuren, te weten die opperhooffmans elcx een boete van thien pont, ende die rotmeesters een boete van drie ponden, ende een yegelic vanden anderen poorteren een boete van thien stuvers. [5])

---

1) bij heer den schoudt Johan van Drenckwaert ende den burgemeesteren vander Myle. Ook dit is òf in den tekst van 1566 verbeterd òf in 1567 gewijzigd.

2) by Cornelis van Diemen 1571.

3) Gijsbert Jansz. van Haerlem. 1571.

4) by Cornelis Claesz. ende Jan Philipsz. 1571.

5) Achter „allerme te slaen": ende dit op peyne voir gehouden te werden als rebelle ende op lijffstraff ende correctie van schepenen. 1571.

19.

Ende offer yemant waere soe negligent, dat hy ter mueren nyet en waere eer die opperhooffmans die cedullen vanden rotmeesters opgelesen hadden, dat waere op correctie van schepenen.

20.

Item dat een yegelic synen opperhooffmans ende rotmeesters gehoersaem sy, ende elcx in sijn quartier onder sijn rotmeesters blyve, ende vandaer nyet en gae sonder oerloff vanden opperhooffmans ende synen rotmeesters voorsz., opte verbeurnisse van sijn rechterhandt ende correctie van schepenen.

21.

Item dat insgelijcx dopperhooffmans ofte rotmeesters vander stede vesten nyet en sullen vertrecken nochte vandaer scheyden dan by oerloff ende expres consent vanden schout ofte burgemeester, op haer rechterhandt ende correctie van schepenen.

22.

Item dat eerste quartier sall aengaen ende beginnen aendie poortsyde vant groote kerckhoff tot die Tollebrugge toe, ende die hooffmans van desen quartier, met allen dengeenen die daeronder geseten ende wonachtich zijn, sullen die stede bewaeren van die craen Rodemont off totten nieuwen toorn toe, in welcken quartier opperhooffmans geordineert sijn

Cornelis heren Henricxz.
Ghijsbrecht Jansz. [1])
Jan Elansz.
Frans Adriaensz. [2])
Boudewijn Heerman.

1) Damas Woutersz. 1567.
2 Geschrapt 1571.

23.

Dat anderde quartier sal aengaen vander Tollebrug off totten grooten hooffde ende drayboom toe, ende die hooffmans van desen quartier, met allen dengeenen die daeronder geseten ende wonachtich sijn, sullen die stede bewaeren vanden nieuwen toorn off totten drayboom toe aender selffde poortsyde, in welcken quartier opperhooffmans geordineert zijn

Philips Ogiersz. [1])
Claes Cornelisz.
Aernt Henricxz.
Wouwerick van Drenckwaert. [2])

24.

Dat derde quartier sal aengaen vanden drayboom off aen die lantzyde mitten Riedijck tot die Tollebrug toe. Die hooftmans van desen quartier metten ingesetenen van dien sullen die stede bewaeren vanden selffden drayboom mitten Riedijck aen beyden syden totten Tollebrugtoern toe [3]), in welcken quartier opperhooffmans sijn

Gijsbrecht van Haerlem. [4])
Pieter Muys Jacobsz. [4])
Adriaen van Moesienbroeck.
Cornelis van Diemen. [4])
Simon van Cappelle. [4])
Adriaen de Vet. [4])

25.

Dat vierde quartier sal aengaen van die Tollebrug off tot die Vuylpoorte toe, ende die hooftmans van desen quartier metten ingesetenen van dien sullen die stede bewaren vander Nieuwebrugtoorn off [5]) totter selffde Vuylpoorte toe; in welcken quartier hooffmans wesen sullen

1) Geschrapt 1571.

2) Bijgevoegd Cornelis van Beveren ende heere van Gijssenborgh. 1571.

3) totter toern toe staende achter heer Mathijs straete. 1571.

4) Alle deze namen zijn, in 1571, geschrapt, met indeplaatsstelling van die van Cornelis Moesienbroeck (deze misschien reeds vroeger), Willem Oem, heer van Papendrecht, Mr. Adriaen van Blienborch, Jacob Muys.

5) vanden voersz. toern aff, staende achter in heer Mathijsstraete. 1571.

Cornelis Claesz. [1])
Aris Woutersz. [1])
Jan Philipsz. [1])
Frans Anthonisz. [1])
Meus Jansz. [1])

26.

Item indien datter yemandt waere die hem vervorderde inden kercken, cloosters ofte gasthuysen yet te breken ofte spolieren, datmen die vrylijcken sal moegen dootslaen, sonder eenige schade daervan te hebben. [2])

(Keuren enz. van 1555—1610 fo. LII v.)

4 November 1567.

Ordonnantie, by mynen heren vanden gerechte der stede van Dordrecht geconcipieert ende gemaect, beroerende die buyerwachte der voersz. stede, opten IIII^den *Novembris anno* XV^c *seven ende tsestich.* [3])

1.

Alsoe daegelicx hoe langer hoe meer groote oproer rysende is, soe in Brabandt, Vlaenderen, Artois, Hollandt, Seelandt ende anderen landen, tenderende tot seditie, plonderinge ende bederffenisse vanden landen ende steden, soe hebben die goede luyden deser stede, oyck doer voergaende advertissement ende speciale last ende bevel vander hoecheyt vander hertoginne

---

1) In 1571 zijn hiervoor in de plaats gesteld de namen van Cornelis Pietersz. (deze misschien reeds vroeger), Willem Oem Hermansz., Damas Woutersz. (weder geschrapt), Gerrit van Nispen, Adriaen Thoenisz. de Lotering.

2) In 1571 is op den kant van dit art. geschreven: „nyet te lesen." Daarentegen zijn toen de twee volgende artikelen bijgevoegd:

27.

Ordinerende voorts, dat die borgeren woenende buyten de Vuylpoorte deser stede gehouden zullen wesen om burgerewachte te houden, ende zoeverre zy eenige wanraet hoeren jofte vernemen, dat zy gehouden zullen zijn tzelve van stonden aen te kennen te geven die wachte, staende opte Loegebrugge deser stede, mit roupen ofte cloppen aen die poorte of by beckengeslach, indien nut zy.

28.

Dat mede alle schippers ofte schuytenaers, leggende ofte wesende opten stroeme, gehouden zullen wesen, indien zy eenige onraet vernemen, tzelve mijnheer die schout ofte burgemeester deser stede aen te geven. Ende dit all op correctie van schepenen.

3) Ook deze ordonnantie is „van nyews gepubliceert opten 17den May 1571." De toen gemaakte wijzigingen zijn door mij in noten onder den tekst opgenomen.

van Parma, regente etc. [1]), om alle upruer ende inconvenienten te schuwen ende die stede in goede bewaernisse te houden, gestatueert ende geordonneert mits desen dese naervolgende pointen ende articulen.

2.

Inden eersten zoe gebieden die vanden gerechte deser stede, dat een yegelicken, wye hy sy, ende nyemant uuytgesondert, die geboeden zall werden te waecke te comen ofte waecke te houden, dat zy in persoene comen ende haer waecke houden, met alzulcke lanck ende cort geweer, daer een yegelicken zijn lijff mede verweren wilt, tot alzulcker plaetsen ende uuyeren als zy geboeden zullen worden, opte verbeurte van thien stuvers, ten waere dat diegeene die ten waecke geboeden werde zieck ofte cranck ofte van huyse waere, in welcken gevalle dzelve zall moegen stellen in zyne plaetse een persoene, die daertoe bequaem wesen ende nyet droncken zijn zall. [2])

3.

Ende en zullen die huyerlingen ofte officiers der voersz. stede nyet moegen comen inder camere vant stadthuys der voirsz. stede, opte boete van ses stuvers telcken reyse te verbeuren.

4.

Interdiceren ende gebieden voerts die goede luyden vander stede, dat nyemant, van wat qualite ofte conditie hy zy, tzy ingesetenen ofte vuytheemschen, hem en vervorderen in eeniger manieren die wachte te turberen, ofte eenige onstandelicheyt te bedryven tegens die waeckers, ofte, by gebreecke van dien, indien yemant gequetst, gegrieft ofte dootgeslagen woerde, dat dzelve geen verhael daervan hebben zall op yemande, ende diegeene die dzelve quetste ofte dootslouch daer nyet aen en zall misbruycken.

5.

Ende diegeene die ter waecke geboeden zullen werden zul-

1) Alsoe daegelicx hoe langer hoe meer groote roverien ende plonderinge zoe te water als te lande rysende zijn, tenderende tot bederffenisse vanden landen ende steden, soe hebben de goede luyden deser stede..... *enz.*

2) wesende boven die twintich jaeren, ende poirter ende gildebroeder deser stede sijnde.

len gehouden wesen ter waecke te comen voir het oflaeten van het luyen vande saleclocke deser stede, des avonts, ende zullen gehouden wesen te blyven opt stadthuys der voersz. stede ter tijt ende zoe lange dat die poirtiers vanden Vuylpoorte des smorgens zullen comen om die poorte oepen te doen, ende zullen alsdan die waeckers, die byden opperhoofdman geordineert zullen werden, gehouden wesen te gaen mitten poirtiers om die poorte oepen te doen, ende dzelve opengedaen zynde, zullen zy gehouden wesen buyten der poorten te gaen sien, off daer buyten geen wanraet en is, ende zullen die poortiers zoe lange die poorte toe houden.

6.

Item dat diegheene die waecken zullen gehouden zullen wesen omme te gaen, zoe dicwils alst den opperhooftman ofte opperhooftmans gebieden zall [1]), opte boeten van drie ponden ende correctie van schepenen, ende sal die opperhooftman [2]) moegen ordonneren eenige vanden waeckers opt nyewe werck te waecken.

7.

Ende en zullen diegeene die int waecken ommegaen nyet moegen drincken opt stadthuys ofte in eenighe herbergen ofte andere huysen ofte wijnkelders, opte boeten voirsz.

8.

Interdicerende tot dyen eynde allen herbergiers den voersz. waeckers in haeren huysen te setten, om die te tappen eenich bier ofte wijn, opte boeten voersz., tappliceren het derdendeel tot profyte vanden aenbrenger.

9.

Item dat nyemant, wye hy zy, nae het oflaeten vande zaelclocke des tsavonts zall moegen langs der straten gaen sonder licht, opte boeten voersz.

10.

Voerts zoe geeft die schout van sheeren wegen volcomen

---

1) ten minsten driemaels.
2) ofte opperhooftmans.

macht allen hooftmans ende waeckers, die ten waecke by tyden geboeden zullen werden, indien zy int ommegaen yemande bevinden gaende langs der straeten sonder licht, ofte eenigen onlust maeckende, dat zy die zullen moegen apprehenderen, in alre manieren off die schout dair jegenswoirdich waere.

11.

Item gebieden dat nyemant, wye hy zy, hem en vervordere opte waecke te comen, hy en zy geboeden te waecken, opte boeten voirsz. ende correctie van schepenen. [1])

12.

Ordonnerende voerts een yegelicken, tzy herbergier ofte anders, wye hy zy, die eenige vreemdelinghen ofte vremden binnen haren huysen ontfangen, gehouden zullen zijn dzelve in gescrifte ende by naems ende van wat plaetse dat zy zijn, alle daechs over te leveren, ter plaetze daermen die paspoort geeft, des tsavonts voir acht uuyren des somers ende tot ses uuyren des winters, opte boeten van drie ponden. Welcke bewaerder vanden paspoorte gehouden zall zijn van stonden aen dzelve cedullen te leveren in handen vanden schout ofte burgemeester deser stede opt stadthuys, op privatie van zyn officie.

13.

Item dat nyemant, wye hy zy, en zall moegen binnen zijn huyse logere eenigen bedelaers ofte vagabonden, die nyet opgescreven zijn, op wel strengelic gegeselt te werden ende voirts gebannen te werden uuyt deser stede.

14.

Item dat die poortiers van nu voirtsaen gehouden zullen zijn te staen ofte te sitten binnen die poorten ende buyten haer huyskens, mit haer gewoenlick geweer, ende guede toesicht ende wachte te houden opten personen die daer uuyt ende

---

1) Tusschen 11 en 12 zijn in 1571 de twee volgende nieuwe artikels ingevoegd:

Item dat alle officiers deser stede gehouden zullen wesen te doen tgene de opperhooftman hem gebyeden zall, zoe int ommegaen(?) als anders, op privatie van haer officie ende correctie van schepenen.

Ordonnerende mede dat die officiers, die te oudt zijn, gehouden zullen wesen een ander in haer plaetse te stellen.

innegaen, ende nyet gehengen datter eenige vremde bedelaers ofte vagabonden binnen deser stede comen, op privatie van haer officie ende correctie van schepenen.

15.

Item dat van nu voertsaen geene schippers ofte schuytenaers hem en vervorderen eenige bedelaers ofte vagabonden inne te nemen, om binnen deser stede ofte vryheit van dien te brengen, nochte oick yemant, wye dattet zy, aen eenige poortkens ofte inden havenen aen ofte op te setten, dan aen tgroote hooft, Rietdijck ofte Vuylpoorte, opte boeten voorsz.

Aldus geordonneert ende gestatueert ten daege ende jaere voirsz. My present.

G. Michaelis.

(Keuren enz. van 1555—1600 fo. LVI r.)

1570.

Costumen en Usantien der stad, in schrift gebracht en ten hove gezonden, deels ten tijde van de Landvoogdes Maria van Oostenrijk, en deels ten tijde van den Hertog van Alva.

(Naar eene authentieke copie in de Mss. Privilegien van den Heer Karsseboom, gequoteerd A. fo. 33—45, na collatie met het Pensionarisboek (Kb. nº. 10 fo. 316—320), uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1328; ook door Balen bl. 551.)

26 Juni 1570.

Actum per campanam den XXVI^sten^ *Juni* 1570.

Alsoe tot diversche tyden metter clocken gepubliceert ende vercondicht is gheweest, dat nyemant eenighe verkens soude houden lopende lancx der stede straeten ofte vesten op eenige kerckhoven, ende dat dagelicx bevonden wordt contrarie vandien geschiet te zijn, twelck geschiet overmits dat eenighe sheeren dienaers onwillich zijn dexercitie vandien te doen, immers, dat arger is, doer die vinger zien ende daermede simuleren, mits nemende eenich gelt ofte maeckende verdinge; ende omme daerinne te remedieren, zoe belasten die goede luyden deser stede den sheeren dienaers, dat sy den voersz. verckens, lopende als boven, sullen aenvaerden ende offnemen denghenen, die dselve verckens toebehoren, [op] die boete hyernaer verclairt.

Interdicerende voirts denselven sheeren dienaers nyet te simuleren offte duer die vinger te sien met yemant, wie dattet

soude moghen sijn, offte eenich verding met yemandt te maecken, op privatie van huer offitie ende correctie van schepenen.

Voerts interdiceren ende waerschouwen die goede luyden deser stede eenen yegelicken, dat nyemandt hem vervordere achter deesen daege eenige verckens ofte geyten te laeten loopen lancx des sheeren straete, als achterstraeten, kerckhoven, ofte aen het nyewe werck, maer sullen gehouden weesen dselve verckens ofte geyten te houden binnen haeren huyse ofte eyghen erffve, mits blyvende twee voeten van haerluyder gebuyren erffven ofte heyninghen, ten waere dat zy deselve verckens ofte geyten deden verluchten, in welcken gevalle sal daer yemande continuelicken by moeten sijn, ende dat opte boete van thien stuyvers voer deerste reyse, ende voir die tweede reyse van twintich, ende voer de derde reyse opte verbeurte vanden verkens ofte geyten, all tot proffyte vande sheeren dienaers voersz.

Interdicerende voirts eenen yegelicken, dat van nu voertaen yemendt hem en vervordere te houden ofte te stellen eenighe verckenschotten opter stede straeten, soe voir- als achterstraeten, noch aender stede vesten, mair zullen gehouden wesen die off te doen breecken binnen XIIII daeghen toecomende, off datmen die aff doen breecken sall tot haeren costen.

Verbiedende insgelijcx, dat nyemant hem en vervordere te houden eenige verckens opter stede graften ofte havenen derselver stede, tensy dat die verckenschotten staen een roede vanden grachten ofte haevens voersz. ende twee voeten van sijn buyrmans erffve, opte verbeurte van thien stuyvers van elcke vercken voir deerste reyse, ende van twintich stuyvers voir de tweede reyse, ende voir die derde reyse op verbeurte vanden selven verckens, te verbueren dselve boeten, soe dickwils als ymant bevonden sal werden contrarie van deesen gedaen te hebben.

Item dat gheen verckensdrivers, die met menichte van verckens alhyer te merckt comen om te vercoopen, eenige andere plaetsen sullen moghen nemen, dan sullen alleenlick met haeren verckens te tooch staen in Steechoversloot, op een boete van drie ponden, naer dat sy daervan gewaerschouwet sullen sijn.

Ordonnerende ende authoriserende den sheeren dienaers, dat sy sullen moghen gaen visiteren die huysen, daer sy vehe-

mente suspicie hebben dat enige verckens gehouden souden werden, ofte haevens ofte grachten deeser stede, sonder dat ymandt, daer sy comen sullen, dselve visitatie sullen moeghen beletten, opte boete van thien ponden elcke reyse te verbueren.

(Keuren enz. van 1555—1610 fo. LXXX r.)

16 September 1572.

Ordonnantie, gemaect byden edelen heren, heren Johan van Hoorn, baenderheere tot Bocxtel etc., gouverneur ende superintendent der stede van Dordrecht ende jurisdictie van dien, ende den burgemeesteren, schepenen, raidt ende outraidt ende die guede luyden vanden achten der voersz. stede, ende openbaerlicken mitter clocken gepubliceert opten XVI^den^ *Septembris anno* XV^c^ *twee ende tseventich.*

Alzoe men daegelicx bij experientie bevint, datter veel ende verscheyden aenslaegen van verraet te plegen ende brant te stichten geschieden, waerdoer die stede van Dordrecht ende die borgeren ende ingesetenen van dien geschaepen zouden zijn in ruïne ende bederffenisse te comen, ten waere dat daerinne behoerlicken voirsien ende geremedieert werde, soe ist dat myne heren de gouverneur ende superintendent ende die burgemeesteren ende regeerders der voersz. stede van Dordrecht geordonneert ende gestatueert hebben, ordonneren ende statueren mits dese, dese naevolgende poincten ende articulen.

1.

Inden eersten dat nyemande, van wat qualite ofte conditie hy zy, die binnen deser stede van Dordrecht nyet te doen en hebben, dan alleenlicken van meeninge zijn daerdoer te gaen, binnen deser stede nyet comen en zullen, maer zullen gehouden zijn buyten omme te vaeren.

2.

Item dat diegeene, die binnen deser stede zall willen blyven ofte logeren, zall gehouden wesen eerst ende alvoeren te exhiberen den gecommitteerden tot die wachte inden poorten deser stede behoerlicke attestatie, vanden wethouders vander stede ofte plaetse van zijn residentie, van zijn qualite ende conditie, ofte ten minsten daervan te doceren by attestatie ende

kennisse van eenighe gequalificeerde borgeren deser stede, tot contentemente van mynen heere den gouverneur ofte zynen gecommitteerde: zullende dieselfde oick gehouden sijn huer geweer te boeren in handen vanden gecommitteerden totter wachte voersz.

3.

Ende zoeverre yemande vanden gecommitteerden tot de wachte vander poirten, contrarie tgundt boven gescreven is, yemande zullen laeten passeren ofte binnen deser stede comen, dat dzelve arbitralicken gecorrigeert zall werden.

4.

Dat van nu voortsaen geen schippers ofte schuytenaers hem en vervorderen eenige bedelaers ofte vagabonden inne te nemen ende binnen deser stede ofte vryheyt van dien te brengen, nochte oick yemande, wie dattet zy, aen eenighe poirtkens ofte inden haevenen aen ofte op te setten dan aen tgroote hooft, Rietdijck ofte Vuylpoorte, opte boeten van drie ponden ende correctie van schepenen.

5.

Ordonnerende voorts eenen yegelicken, tzy herbergier ofte ander wie hy zy, die eenige vremdelingen ofte vruenden binnen haeren huyse ontfangen, gehouden zullen zijn dzelve in gescrifte ende by naemen, ende van wat plaetse dat zy zijn, alle daechs over te leveren ter plaetse daermen die paspoorte geeft, des tsavonts voir acht uuyren des somers, ende tot ses uuyren des winters, opte boeten van drie ponden, welcke bewaerder vanden pasporten gehouden zall zijn van stonden aen dzelve cedulle te leveren in handen van mynen heere gouverneur deser stede, op privatie van zijn officie.

6.

Item dat nyemant, wye hy zy, en zall moeghen binnen zijn huyse logeren eenige bedelaers ofte vagabonden, op wel strengelicken gegeselt te werden ende voirts gebannen te worden uuyt deser stede.

7.

Item dat alle melaetschen, vremde bedelaers, loepende kete-

laers, solfterpriemen, ende andere diergelijcke lantloepers, bouven ende hoeren, ofte andere lichtvaerdige persoenen, doer denwelcken men in tyde van troubles wel verraet zoude moegen stichten, hem oick binnen den tijt van vier ende twintich uuyren zullen uuyter stadt maecken, op pene van gestelt te werden op die galeye ofte strengelick gegeselt te werden.

8.

Dat geene geestelicke persoenen, tzy papen, monicken, nonnen ofte bagynen, die hier inde stadt blyven ende toebehoeren, hem in andere habyten zullen laten vinden, dan in zulcke habyten als heuren staet ende ordene toebehoert. Ende dat op peyne, indien zy anders by daege ofte nachte gevonden worden, datmen haere waerlicke clederen voir beuyt ende verbeurt zall houden, ende daerenboven noch arbitralicken gecorrigeert te werden, naer dexigentie vander zaecken.

9.

Dat oick geene manspersoenen in vrouwen clederen noch vrouwen in manscleder en gaen en zullen, op verbeurte vanden voersz. clederen ende voirder straffe, naer dexigentie vander saecke.

10.

Dat oick geene geestelicke persoenen hen zullen vervorderen eenich geweer binnen haeren huysen ofte conventen te hebben, ofte daegelicx bedectelick onder haer clederen ofte over hem te hebben, op verbeurte van tzelve geweer ende voerts arbitralicken gecorrigeert te werden.

11.

Item dat geene borgers ofte ander persoenen, van wat conditie ofte qualite die zijn, hem vervorderen en zullen ter plaetse, daer hem die vianden onthouden, sonder oorloff ofte pasporte te reysen, noch mitten voersz. vianden te handelen, frequenteren ofte negotieren, ende dat op peyne van gehouden te werden als fauteurs vanden voersz. vianden ende over zulcx aen lijff ende guedt gestraft te worden.

12.

Insgelijcx en zullen oick geene coepluyden, die gewoenlick zijn ende alsnoch begeren binnen deser stede te handelen, frequenteren ende negotieren, sonder oorloff ofte pasport byden voersz. vianden moegen trecken noch mit hemluyden tracteren, communiceren ende negocieren, op peyne als voeren, mair zullen, inder stede comende, gehouden zijn solemnele beloften te doen, dat zy hem geduerende die tijt, dat zy in dese voersz. stede zijn, gedraegen zullen volgende die ordonnancien ende privilegien der voersz. stede.

13.

Item dat nyemande, van wat qualite ofte conditie hy zy, eenige brieven scryven ofte ontfangen en zall, sonder voergaende consent ofte visitatie van mynen heere gouverneur [1]) ofte den gecommitteerden, in elck quartier deser stede daertoe geordonneert, op lijffstraff. [2])

14.

Item dat nyemande, wye hy zy, hem en vervordere eenich suyvel, als boeter ende caese, oick zout, mitsgaeders eenigen turfve te voeren ofte doen voeren uuyten lande van Hollandt naer Brabant ofte andere plaetsen, den heere ende prinche van Oraingien nyet toegedaen zynde, ofte aldaer te leveren ofte vercoepen den hertoge van Alva ofte zynen aenhangeren, onder wat simulatie tzelve zoude moegen zijn. Ende dit op verbuerte vanden zelven gueden ende voerts arbitralicken gecorrigeert te werden.

Aldus gedaen ende mitter clocken gepubliceert ten daege ende jaere voersz. My present

G. Michaelis.

(Keuren enz. van 1555—1610 fo. XC r.)

1) Later op den kant geschreven: vanden gerechte deser stede.
2) Later op den kant gesshreven: arbitrale correctie.

4 November 1573.

Ordonnantie, gemaect by mynen heeren burgemeesteren, schepenen, raedt, outraedt ende die guede luyden vanden achten der stede van Dordrecht, omme gehouden te werden een buyerwachte tot defensie ende bewaernisse der voorsz. stede, ende mitter clocken openbaerlicken gepubliceert opten IIII^den^ (?) *Novembris anno* XV^c^ *drie ende tseventich.*

1.

Inden eersten dat een yegelicken, nyemande uuytgesondert, die tot desen buyerwachte geordonneert zijn ende zijn geboerte wesen zall om te waecke te comen ofte waecke te houden, ende daertoe ontboden ofte gewaerschuwet zall wesen, tzy by weete tot zynen huyse gedaen, — twelck in elck quartier voir deerste reyse eens gedaen zall worden, ende daernae salmen die weete doen met uuytroupinge vanden trommel, clocke ofte andere waerschouwinge, zulcx by tyden by mynen heren geordonneert zall worden — gehouden zall wesen te comen tot zulcken uuyre als geboden ofte geroupen zall worden, ende dit ter plaetse van achter inden Doelen, mit haer cort ende lanck geweer, daer zy haer lijff mede zullen willen verweren, op die boeten van ses stuvers teersten reyse te verbeuren, allwaer die cedulle opgelesen zullen werden by een ofte twee hooftmans uuyter wette daertoe geordonneert, ten waere dat die sieck ofte van huys waeren ofte zulcx gequalificeert, dat hem zulcx toegelaten waere by mynen heren die regeerders der voersz. stede, diewelcke zullen moegen stellen een bequamen persoon vanden geenen die gehouden zijn inde buyerwachte te waecken, daervoer denzelven zall moeten verantwoerden, op die boeten als voeren.

2.

Dat alle diegeene, die ontboeden zullen zijn te wachte te comen, zullen gehouden wesen te comen ter plaetse voersz., zoe wanneer die saleclock luyden zall, die geluyt zall worden tsavonts te halff vijfven; ende die clocke afgelaten zijnde, zalmen die cedullen oplesen, ende zoe wye aldaer nyet en is eer die rotcedullen gelesen zullen zijn, zullen verbeuren

telcken reyse drie stuvers. Ende zullen vandaer gevoirt werden tot aen haer wachthuys, alwaer zy gehouden zullen zijn allegaeder te blyven.

3.

Voorts dat nyemandt die loese hebben en zall dan die rotmeester ende zijnen lieutenant, die haer vanden hopman ofte zynen gecommitteerde voir haer huysen, daer zy dien nacht die wachte hebben zullen, gegeven zall worden tsavonts voer seven uuyeren.

4.

Voorts zullen die rotmeester ofte zynen lieutenant gehouden wesen haer eerste schiltwachte uuyt te stellen te seven uuyeren des avonts, ende die schiltwachte gestelt zijnde, dat nyemant hem vervorderen en zall van zijn wachte te wesen ofte buyten die plaetse, daer hy dien nacht die wachte sall hebben, ende dat op die boeten voersz.

5.

Item dat diegeene, die op die schiltwachte gestelt zall wesen, gehouden zall zijn zynen rotmeester aen te spreecken, zoe wanneer hy ten gaende wacht vernemen zall.

6.

Dat meer nyemande hem vervorderen en zall, rotmeester, lieutenant ofte rotgeselle, droncken opter wachte te comen ofte eenige insolentie aldaer te gebruycken, opte boeten van thien stuvers telcken reyse te verbueren.

7.

Voirts dat nyemande hem vervorderen en zall des smorgens van zijn wachte te gaen ende te trecken voer ende alleer zij byden wachtmeester gevisiteert ende die rotcedullen opgelesen zullen zijn, opte boeten van ses stuvers.

8.

Ende zoe wat rotten alle nachts geboeden zijn te waecken, die boven die gestelde wachten overschieten, zullen daermede vervolt werden die absenten uuyt elcken rot zijnde, ende die reste zall byden hooftman geordonneert ende geemployeert

werden, naer haer beliefte, tzy opte Nyewebrugge, Wijnbrugge, teynden die Vriesestraete, ofte anders daert die noedt eysschen zall.

9.

Dat mede geordonneert zall worden, dat die officiers geemployeerd zullen werden tottet draegen vanden lichten ende die voerwachte voir tstadthuys; daertoe ten minste, soe die wachte menichfuldich is, alle nachts geemployeert zullen worden sestien officiers.

10.

Dat mede nyemandt hem vervorderen en zall des snachts mit eenich geschut te schieten, op de boeten hiernaer beneden gespecificeert, ofte mit eenich geweer op die doeren te stoeten, ofte eenich onbehoerlick rumoer te maecken, dan zullen alleenlicken goede wachte houden, op de boeten van twintich stuvers.

11.

Item sall die loese vander wachte alle avonts gestelt worden byden opperhooftman vander stede, ende daernaer gegeven worden die deeckens ende anderen, naer tbehoeren.

12.

Item dat die schiltwacht gehouden zall wesen goede achte te slaene opte seyne van eenige uuytleggers, die zoude moegen doer haer gedaen worden int vernemen van eenighen wanraet, dewelcke seyne die wachte zall gegeven worden int stellen van dien.

13.

Interdicerende voorts mits desen den waeckers onder malcanderen eenighe kijfflericken quader woerden te gebruycken, waerdoer zoude moegen comen eenich gevecht, ende dat op die boete van drie ponden, ofte zooveel meer als myne heren bevinden zullen naer die gelegentheyt te behoeren.

14.

Dat oick des smorgens te halff seven uuyeren die saelclocke geluyt zall worden, ten welcken tyde die wachtmeesters gehouden zullen zijn aen elcke zyde vander stede off te gaen

haelen die wachte, ende zullen die rotmeesters haer cedullen alsdan oplesen eer zy vander wachte trecken zullen, opte boeten van ses stuvers.

15.

Item zoe wye vander wachte eenich onraet zall vernemen, zall gehouden wesen terstont mit een busse te schieten ofte andere geluyt te slaen, ende en zall nyemant anders hem vervorderen inden nacht te schieten ofte geluyt te slaen, dan inder manieren voersz., opte boeten van een pondt Vlaems.

16.

Ende oft gebeurde datter eenich onraedt geviele, zall eenen yegelick op zijn wachte blyven staen, sonder vandaer te loepen, tenzy dat hy daeroff gehaelt worde, opte boeten van een pondt Vlaems als boven.

17.

Item dat alle dvoersz. breucken zullen geemployeert worden voir deen helft tot profyte vanden rotgesellen, daerinne die boeten vallen zullen, ende dander helft tot profyte vanden sheeren dienaer, die dexecutie op sanderen daechs smorgens doen zall, naer die hem byden rotmeester overgelevert zullen zijn. Ende die geen pant en heeft te geven voer die boeten, zall geleyt worden inden kuyl der leeuwen.

Aldus gedaen ende gepubliceert ten daege ende jaere voersz. My present

..... [1])

(Keuren enz. van 1555—1610 fo. XCI v.)

4 November 1573.

Ordonnancie, gemaect bij mynen heeren burgemeesters, schepenen, raidt, outraidt ende de guede luyden vanden achten der stede van Dordrecht, omme byden schutters derzelfder stede gehouden te worden goede wachte tot defensie ende bewaernisse der voersz. stede, ende mitter clocken gepubliceert opten IIII[den] *Novembris anno* XV[c] *drie ende tseventich.* [1])

1) De onderteekening ontbreekt.

2) Op den kant staat: Nota. Hieroff zijn gemaect twee ordonnantien gescreven in francijn, waervan deen gelevert is Jacob Bornwater alias Vlam, ende dander is beslaegen in berd.

1.

Inden eersten dat alle avont van alsulcke twee cavelen vande schutterien, die gehouden sullen wezen ter waecke te comen, deene, die de dachwachte sanderen daechs hebben zal, gehouden sal zijn te coemen, ter uuyre als zy geboeden sullen zijn, in hunne doelen, naer ouder gewoenten, alwaar die cedulle gelesen zal worden, ende sall dezelve caevele mitter vendele trecken opt stadthuys, ende aldaer blyven tot seven uuyren tot die nachtwachte gecoemen sal zijn, ende sullen middelertijt die burgerwachte rontsomme visiteren, naer vermelden dordonnancie daervan sijnde.

2.

Ende die clocke affgelaeten zijnde, salmen die cedulle vande dachwachte wederomme lesen, ende sullen den absenten verbueren een schellinck, soeverre zy inden doelen geweest zijn, ende zoeverre zy beyde die reysen absent zijn, acht stuyvers.

3.

Sal voerts dzelve cavele gehouden wezen wederomme des morgens, soe wanneer die saelclocken luyden ende aleer de nachtwachte afftrecken sall, boven opt stadthuys te coemen, ende alsoe mette nachtwachte tzaemen te trecken op haer dachwachte, als hyernaer nopende die nachtwachte verclaert staet, opte boeten van XX stuyvers.

4.

Dat mede dezelve dachwachte gehouden zal wesen heur wachte op haer plaetze te houden, sonder yemandt hem tabsenteren, van smorgens tot savonts, soe lange die poorte gesloten zal zijn.

5.

Voerts sal mede dezelve dachwachte gehouden wezen goede regard te nemen op den passerenden man, oock mede op alle passepoerten ende goeden, deur deselve poorte ofte boomen passerende; ende wat swaricheit diesaengaende vallen sal, sall tzelve gedecideert worden by mynen heeren vanden gerechte der voersz. stede.

Nopende die nachtwachte.

6.

Desgelijcx dat de cavele, die de nachtwachte hebben sal, gehouden sal wezen, tsavonts te seven uuyren, als die saelclocke luydt, met haer geweer boven te coemen, alwaer die cedulle gelezen sal worden, opte boete van XX stuyvers.

7.

Ende sal dezelve cavele die wachte houden opt stadthuys totdat smorgens die saelclocke luyden ende die dachwachte boven gecoemen sal zijn.

8.

Ende sullen haere omgangen hebben met twee wachten alle halve uuyeren, telcke met twee schutters, een officier, ofte twee.

9.

Daervan deerste wachte gaen sall van stadthuys, de poortsyde lancx, over het groote kerckhoff, naer die Vuylpoorte, lancx die vesten, naer den Rietdijck, spreeckende al die staende wachten aen, ende voerts vanden Rietdijck, over tplanckier, naer tgroete hooft, ende die Voorstraete lancx, deur tsGravenstraetken, lancx die Nyewehaven, deur tSchuytmaeckerstraetken, opt stadthuys, ofte sulcx die opperhooftmans ende deeckens hem ordonneren ende belasten zullen; ende dat opte boeten van eenen Karolusgulden. Die tweede uuytgaende wachte sall gaen van stadthuys, lancx die Voorstraet, over tgroete kerckhoff, over craen Rodermont, lancx die vesten, van tnyeuwerck totte hellinck, ende voerts die veste, naer tgroete hooft toe, vandaer over tplanckier, deur tRiedijcxstraetken, over tnyeuwe kerckhoff, ende voorts deur den dwarsganck, voorby die houthaeck, duer Steechoversloot, den Augustynen lancxt, dwers over die Nyeustraet, voerby die Verkeerde Warelt, duer die Breestraet, tot teynden vande Spuystraet, ende vandaer naer die Voorstraet, over die Lombaerdebrugge, opt stadthuys.

10.

Salmen voerts die Voerstraete doen visiteren byden schutters, tresterende volck vande buyerwachte, ofte officiers, soe dickwils dopperhooftman ende den deeckens vande schutterien goetduncken sall.

11.

Ende smorgens als de poortclocke luyden sall, sullen een rotte vande nachtwachte, mette twee rotten vande dachwachte, die de Vuylpoorte ende den boom mettet bolwerck by craen Roodermont bewaeren sullen, tzaemen trecken naer die Vuylpoorte, om die poorte te openen, ende die andere vijff rotten, twee vande dachs ende drye vande nachte, tzaemen vant stadthuys trecken naer tgroete hooft, ende vandaer naerden Rietdijck, om die poorten te open.

12.

Item dat geen schutters hem en moegen absenteren van deze wachte, ten waere by merckelijcke oorsaecke, als van sieckte of van huys te zijn, dewelcke hy gehouden sal zijn te proberen by wettich document, ofte hem by eede te purgeren; in welcken gevalle dzelve sall moegen stellen in zijn plaetze een geswoeren schutter, ofte indyen hy geen crygen en sal connen, zal hy moegen volstaen, mits daertoe verwilligende een ander goet borger ende man van eeren, daer die schutters mede tevreden sullen zijn, wel verstaende dat diezelfde persoen, alzoo gestelt zijnde, eenige bruecken ofte boeten misbruyckte, dat in zulcken gevalle diegeene, die hem gestelt sall hebben, gehouden sall wezen daervoeren te responderen ende oick daervoeren geexecuteert te worden.

13.

Dat nyemandt hem vervorderen en sall van zyne wachte te gaen op eenge plaetzen, tzy in herbergen ofte elders, om te drincken, opte boete voorsz.

14.

Dat nyemandt hem vervorderen en sall des snachts met eenich geschut te schieten, opte boeten hyernaer breeder gespecifi-

ceert, ofte met eenich geweer op die deuren te stooten, ofte eenich onbehoerlick rumoer te maecken, dan sullen alleenlijck goede wachte houden, opte boeten van XX stuyvers.

15.

Item sal voorts geordonneert worden byden opperhooftman ende die deeckens een generaele seyne, zoe wanneer eenige wanraet vernoemen wordt, die gegeven sal worden den schutters ende schiltwachte, tzy met eenige schoeten mit halve haecken ofte andere bussen, die den schutters vande stadt gelevert sullen worden mit alle haer gereetscap van cruyt ende loot, om alle wachten, de schoeten hoerende, hem terstont daerby te vinden, ende daerom en sal hem nyemandt vervorderen anders inde nacht te schieten dan by noot, op de boete van een pondt groot Vlaems voor deerste reyse, ende voerde tweede reyse op correctie van schepenen, dan alleenlijck des morgens int offtrecken vande wachte buyten die poorte, als die cedulle opgelesen zall zijn, allwaer elcx gehouden sal zijn zijn roer ofte busse off te schieten, ende nergens anders, dan by noot als voersz. is.

16.

Item dat die schiltwachte gehouden sal wesen guede achte te slaene opte seyne van enige vanden uuytleggers, die soude moegen door haer gedaen worden int vernemen van eenige wanraet, dewelcke seyne de wachte sal gegeven worden int stellen van dyen.

17.

Interdicerende voorts mits dezen den schutters onder malcanderen eenige kijffelijcke quaede woorden te gebruycken, waer[doer] soude moegen coemen eenich gevecht, ende dat op die boete van drye ponden, ofte soeveel meer als die schutmeesters ende deeckens bevinden sullen naer die gelegentheyt te behoeren, te appliceren als voeren.

18.

Dat oick nyemandt hem vervorderen en sal droncken te wachte te coemen, waeraff die verclaeringe staen sall tot discretie vanden schutmeester ende deeckens, die daer present sullen zijn, op de boeten van twintich stuyvers.

19.

Item sullen die doelknechts gehouden wesen des avonts hem te vinden byden deeckens, voer het afflaeten van luyden vander zaelclocke, ende daer nyet droncken te comen, ende aldaer te blyven totdat die cedulle opgelesen sal zijn ende oerloff sullen hebben van hueren deecken om thuys te gaen, wel verstaende dat alle nachts een vanden doelknechts ofte hueren substituyt ofte doelwyser, by gebuerte, daer blyven zal om den schutters te dienen. Ende sal Mr. Jan Willemsz. Boechmaecker voir desen tijt eenen stellen, die met Claes Waelen, doelknecht van Sint Joris schutterie, waecken ofte zijn substituyt wesen zal, alzoe hy die wedden daervan ontfangt. Ende sullen dvoersz. doelknechts gehouden wesen die waecke te gebieden van smorgens van acht uuyren tot des middaechs tot een uuyer, ende nyet vrouger ofte laeter; ende dit al op een boete van thien stuyvers byden doelknechts ofte heuren substituyten te verbueren.

Aldus gedaen ende gepubliceert ten daege ende jaere alsvoeren. My present G. Michaelis.

(Keuren enz. van 1555--1610 fo. XCIIII v.)

Maart 1574—75.

Verklaring van burgemeesteren, schepenen, raden, oudraed en achten, dat Michiel van Beveren, rentmeester-generaal van Zuidholland, niettemin het burgemeesterschap der stad voor ééne teelte zal blijven bedienen, — en protest van Michiel van Beveren, bij het afleggen van den eed, tegen deze beslissing.

(Naar authentieke copiën in MSS. privileges van den heer Meerman, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1381—1383.)

14 Juni 1580.

Ordonnantie op de manier van procederen in en voor de gerechten der stad.

(Naar den tekst van het Klepboek, over de jaren 1579—1592, fo. 44, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1410.)

17 Februari 1581.

Overeenkomst tusschen de regeering der stad en den schout Johan Wensen, over het schoutambt en de daaraan verbonden rechten.

(Naar eene authentieke copie in de MSS. Privileges van den heer Karsseboom, uitgegeven door v. d. Wall II bl. 1422.)

6 Juli 1583.

Ordonnancie, gemaect by mynen heeren schepenen ende raedt, oudtraed ende ghoede luyden vanden achten mitsgaders den dekens vanden schutteryen der stede van Dordrecht, op den VI^den^ *dach in Julio anno* 1583, *op de buyrwacht.*

1.

Alzoo daghelicx hoe langher hoe meer gevonden worden groote abusen op de wachte, soo hebben dvoorsz. myne heeren gheordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statueren mits dezen, dat van nu voortsaene alle de rothmeesters, dye tselve officie by lotingh ofte treckingh van biljetten te beurten ghevallen is, ghehouden zullen wesen, zoo wanneer zy bydenghenen, dye de wacht ghebyeden zall, ter wacht gheboden zullen worden, terstondt haire rothghesellen haire wacht te ghebyeden ende hemselven, tsavonts op de uyere alst hair gheboden zall worden, te comen op den stadthuyse deser stede, ende aldair trecken by biljetten, wair haire wacht dyen nacht wesen zall, ende daervan haeren rothghesellen adverteren, opdat een yeghelick perfectelijck weten mach, wair dyen nacht zijne wacht wesen sall; ende dit op de boete van sesse stuvers voer elck persone te verbeuren, denwelcken zy zulcx, als voersz. [1]) is, nyet en hebben laeten weten; dewelcke men metter daedt des anderen daechs anden rotmeesteren zall doen [1]) executeren, ende voorts boven die voorsz. boete noch te betalen een stuver [1]) voorden provoost, dye executie doen zal.

2.

Voorts zullen allen borghers, dye deur heuren rothmeesters te wachte onboden zullen zijn, ghehouden wesen selffs in persoon te wachte te comen, op alzulcke plaetsche ende uuyere als hair byden rothmeesters bevolen zal worden, met hair zyde- ende halsgeweer, ten waere dat sy van huys, sieck ofte cranck waeren, ofte deur nootsaickelichede van heuren kapiteyn expresse consent ende oerloff hadden, in welcken ghevalle dzelve ghehouden zullen zijn een ander clouck man, wesende

1) Zoo schijnt gelezen te moeten worden. De laatste woorden van elken regel zijn door watervlekken niet goed leesbaar.

poorter ofte ingheseten deser stede, in heure plaetsche te stellen, wairvoor zy ghehouden zullen wesen te verantwoorden, zoo eenighe ongheschictheden ofte ongheregeltheden by hem op de wacht ghepleecht worden, ende dit op de boete als voersz. is.

3.

Des zullen hyervan vry ende ongehouden wesen alle diegheene dye over zee ghereyst zullen wesen, dewelcke nyet ghehouden zullen zijn yemandt in haire plaetsche te stellen, maer wanneer zy thuys ofte binnen slandts van huys zijn, zullen hem alsdan moeten reguleren ghelijck andere burghers als boven.

4.

Ende zullen alle degheene, dye de wacht hebben, ghehouden zijn, haere coronellen, kapiteyns, luytenants ende rothmeesters te obedieren int gheene haer beroerende de wachte gheboden zall worden, op de boete als voersz.

5.

Ende sullen den gheheelen nacht nyet moeghen vander plaetsche gaen, daer zy bescheyden zijn, voer ende alleer zy byden wachtmeesters ende schutters, ofte andere dye dairthoe verordonneert zullen worden, dairoff ghehaelt zullen worden.

6.

Ende zoo wye droncken ter wacht comt ofte droncken drinct op zijn wachte, zall verbeuren de boete als voersz. is, van alle welcke voorsz. boeten zullen gaen deen helft [1]) tot profijt van denghene die de wacht bewaert, ende dander helft [1]) tot profijt vanden provoost [2]), dewelcke daerthoe expresselic aenghenomen is, byden welcken dzelve, naedat de wachte offghegaen zullen zijn, geexecuteert zullen worden met pandthalinghe ofte anders, zulcx hem daertoe by mynen heeren gheordineert zall worden.

1) Later veranderderd in „ses stuvers" en „vyer stuvers".
2) Op den kant staat: ghenaemt Pieter Geritsz. van Deventer.

7.

Ghebyedende dairom die ghoede luyden dezer stede, dat hem nyemande en vervordere den voorn. provoost te misdoen ofte misseggen met woorden noch met wercken, beroerende dexercitie van zijn officie, op correctie van schepenen. Ende oft ghebeurde dat yemandt de voersz. pandthalinghe ofte executie wilde contrarieren ofte verhueden, zulcx dat de voersz. provoost ghenootsaict waere hem met synen dienaers te stercken, om dexecutie te volbrengen, dat waere op correctie van schepenen.

8.

Voorts zoe ghebyeden myne heeren voersz., dat nyemandt wonende alhyer binnen deser stede van Dordrecht hem en vervordere eenighe nachtghasten ofte vreemde luyden des nachts te logeren, oft hy en hebbe zynen naem eerst ende allvoren, voir het luyden vander saelclocke ofte wachtclocke, aenghebracht in de Wijncoopers capelle, op de boete van dertich stuvers.

9.

Voorts zall eenen yeghelijcken ghehouden wesen hem te reguleren naer de verdere poincten ende articulen in de ordonnancie van de wacht *a*), lestmael ghepubliceert anno LXXV, begrepen.

14 Augustus 1583.

Keur en overdracht over de judicature in geschillen, rakende de gilden en gemeene neringen.

(Naar den perkamenten brief met een afgebroken zegel in groen was, berustende in de archieven van het scheepstimmerlieden gild, uitgegeven door v. d. Wall III bl. 1443.)

24 November 1584.

Keur, houdende bepaling van de vereischten voor de verkiesbaarheid tot deken van een gild.

(Naar de oorspronkelijke op perkament geschreven keuren van het kramersgild uitgegeven door v. d. Wall III bl. 1461.)

a) Zie hierboven bl. 181.

11 Mei 1585.

Instructie voor de gecommitteerden ten belijde der stads zaken.

(Uit het register van Jacob Pauli, berustende in de burgemeesters kamer, uitgegeven door v. d. Wall III bl. 1467.)

5 en 8 Juli 1585.

Akte waarbij de burgemeester Willem Stoop Dirksz. verklaart afstand te doen van zijn poorterschap, voor het geval dat hij opnieuw tot burgemeester verkozen zal worden, — en Besluit door de regeering der stad hierop genomen.

(Uit het register van Jacob Pauli, uitgegeven door v. d. Wall III bl. 1472—1479.)

25 April 1587.

Aanstelling door de stedelijke regeering van vier personen tot weesmeesters en oppervoogden.

(Naar een MSS. Handvestenboek, gequoteerd op den rug nº. XXXVI, uitgegeven door v. d. Wall III bl. 1491.)

3 October 1587.

Verklaring der stedelijke regeering aan Willem van Beveren, dat hij, niettegenstaande zijn eed als wethouder, het recht der graaflijkheid zal mogen voorstaan. a)

(Naar een authentieke copie in de MSS. Privileges van den Heer Meerman, uitgegeven door v. d. Wall III bl. 1492.)

15 October 1588.

Ordonnancie beroerende de makelaers ofte pontgaerders vanden greynen ende andere coopmanscappen binnen der stede van Dordrecht, gemaect by mynen heeren den burghemeesteren, schepenen, raedt, outraet ende goede luyden vanden achten derselver stede, gepubliceert by openbare clockegeslach vander puye uuyt den stathuyse, opten vijffden Octobris XV acht ende tachtich.

Alzoo dagelijcx zoo langer zoo meer groote ende vele ongheregeltheden ende abusen bevonden werden te gheschieden int coopen ende vercoopen vanden greynen, comende binnen

a) Zie hierboven bl. 189.

deser stede, tot merckelick interest ende nadeel zoo vander stede maeckelaerdye ende gherechticheden vanden coopluyden aldaer handelende ende frequenterende, soo hebben mijn heeren de regeerders derselver stede, omme hierinne te versien, geordonneert ende gestatueert dese nabeschreven poincten ende articulen.

1.

Inden eersten dat alle maeckelaers ende pontgaerders, zoowel die jegenwoordelick in officie ofte dienste zijn, als die noch sullen aengenomen worden, sullen binnen veerthien daghen eerstcomende vernyewen ende stellen borge suffisant ende verseeckerheyt doen voor hare handelinghe, onderwindt ende administratie, ten minste voor twee duysent Carolusguldens, ende daerenboven ghehouden wesen den behoorlicken eet te doen omme alle de poincten ende articulen, in dese ordonnantie begrepen, promptelick naer te comen ende tonderhouden, ende den coopman ghetrouwelick te dienen, ende haer laten genoegen met haer behoorlick loon, op verbeurte van heur officie, ende dat daervan goede notule ende kennisse ghehouden zall werden inder stede register.

2.

Dat gheen maeckelaer ofte pontgaerder sal moegen wesen coopman van eenigerhande granen, ront oft plat, saet, mee noch andere waeren, daervan hy de maeckelaerdye oft onderwint sal hebben, noch met yemant eenige vennetschap oft compaignye, maer deselve waeren alleenlick vercoopen, volgende sijn last, ten meesten oirbaer ende prouffijt vanden coopluyden, op een boete van thien ponden Vlaems ende vervallen te zijn van sijn officie.

3.

Item sal de maeckelaer van elck last coorens, hetzy hart ofte weeck, daer hy over den coop gheweest is, ontfangen drie stuvers tot laste van den cooper ofte vercooper, die hem te werck gestelt zall hebben.

4.

Ende vant coren, tzy hart ofte weeck, of andere waeren, dat vercoft wordt byden maeckelaers, daervan zy de pen-

ningen innehalen sullen, daervan sullen zy ghenyeten van tpont Vlaems eenen stuyver, sonder dat sy yet anders van haer maeckelaerdye daervan sullen ghenyeten.

5.

De gage ofte prouffijt voorden maeckelaers ofte pontgaerders van andere waeren sal wesen van tpont Vlaems eene stuyver, ten ware dat eenighe coopluyden heur gelt selve wilden ontfanghen, in welcken gevalle dieselve coopluyden sullen prouffyteeren een derdendeel van tpont gelt voorschreven. Maer als die goeden deur last vanden coopluyden op dach vercoft worden ende die betaelinghe blijft tot laste van den maeckelaer, sal alsdan ontfanghen een braspenninck van tpont Vlaems, tzy van granen ofte andere waeren.

6.

Dat gheen pontgaerders ofte maeckelaers van andere steden of plaetsen hem en sullen moeghen onderwinden binnen deser stede te comen ende veylen eenige granen ofte andere waren, maer sal tzelve gedaen moeten worden byden gheswooren maeckelaers deser stede, ende tgreyn ofte ware vercoft zijnde, sal de maeckelaer van Dordrecht ende nyet van andere plaetsen ontfangen zijn behoorlick loen, volgende dese ordonnantie.

7.

Den maeckelaers ofte pontgaerders des affgevraecht wordende, sullen ghehouden weesen eenen yegelicken op heuren eedt te verclaeren ende te kennen te geven, hoeveel de greynen of waren, daervan zy last hebben, mogen gelden, of oock voor hoeveel die vercoft zijn, ende dat met gereeden gelde.

8

Ende en sullen egheen waerden oft waerdinnen, noch andere persoonen hem bemoyen omme [1]) yemant eenich cooren aen te veylen ofte vercoopen, tzy binnenshuys ofte op strate, dan sullen tzelve ghehouden wesen yemande vanden gesworen maeckelaers te kennen te geven, ten eynde deselve naer coopluyden mach sien, om tselve goet ten meesten prouffyte ende oerbaer te vercoopen; ende dit telcke reyse opte boete van thien ponden van veertich grooten.

1) Er staat: ofte

9.

Item sal de coornmarct ghehouden worden opten opslaech ende plaetse, daertoe gemaect voor de Groote Kerck, van halff Maert tot halff September, van seven uuyren des morgens tot twaelff uuyren toe, ende van September tot halff Maert van acht uuyren des morgens tot twaelff uuyren toe. Ende de maeckelaers sullen ghehouden wesen, soo wanneer zy goet aende merct hebben, om haer meesters te gerieven, den voormiddag de marct wel waer te nemen, omme tgoet te vercoopen, ende en sullen niet vermoegen voorden middach tot eenigen tyde binnen in off deur de stat eenige greynen te veylen omme te vercoopen, dan alleenlick ter plaatse vande coornmarct, daer tgoet is leggende.

10.

Ende oft gebuerde datter eenich cooren ter merct quame naerdat de clocke twaelff uuyren gheslagen sal hebben, sal tzelve cooren blyven leggen tot des anderen daechs, om op de behoirlijcke uuyre verveylt te worden om te vercoopen, volgende dordonnantie, ten waere dat in het schip ofte schuyte maer een hoet goedts en ware, twelck sy sullen moegen opdoen ende vercoopen aen de behoorlijcke marct tot allen uuyren naerden middach, als tzelve aencomen sal. Dan belangende de onvercofte graenen, die uuyt der lage weerdt comen ende de quartieren daeromtrent ghelegen, ende ghewoon zijn te arriveren ende te comen aenden Rietdijck, de Nieupoort ende tgroote hooft ofte inde oude haven, sullen de eyghenaers oft vercoopers van dien daermede moegen aencomen ende merct houden aen den opslach ofte werff van Verlooren Cost, ende dzelve aldaer distraheren ende vercoopen tharen scoonste ende geryve ende beste gelegentheyt, tot een halff last toe ende daerbeneden. Maer belangende tkennipsaet sal tselve alhier opgebracht, opgescheept ende vercocht moeghen worden tot believen vanden vercooper ofte eygenaer van dyen, naer ouder gewoonte.

11.

Alle schippers, schuytvoerders, coopluyden oft huysluyden, alhier aende stat comende ende eenige greynen gheladen hebbende, sullen ghehouden wesen met heuren scepen ende

schuyten de granen aende voorscreven gheordonneerde coorenmarct te brenghen, voor ende alleer zy deselve granen sullen moegen veylen ofte vercoopen, om aldaer op haer behoerlijcke tijt verveylt oft vercoft te werden, ende dat opte boete van drie ponden van veertich grooten voor deerste reyse te verbeuren, ende voorde tweede reyse op correctie van schepenen, naer gelegentheyt vander saecke. Dan die uut Oolkensplate, Sommelsdijck ende de dorpen ende plaetsen daeromtrent ghelegen gewoon zijn ofte begheeren sullen te arriveren ende aen te comen aen craen Roodermont, sullen de greynen, die sy geladen sullen hebben, aldaer aen craen Roodermont moegen lossen ende dzelve aldaer vercoopen.

12.

Van ghelijcken en sullen egeene coopluyden, tzy borgers oft vreemdelinghen, hem vervorderen in eenighe schepen ofte schuyten, dye eerst aencomen, tzy buyten de haven ofte aende coorenmarct leggende, te loopen oft treden, omme de goederen te coopen ofte besien, voor ende alleer byden coopman, scipper oft maeckelaer eerst een monster uuyt den schepe oft schuyte, aende marct leggende, op sijn behoorlijcke tijt te landt ghebracht sal wesen, opte boeten van thien gelijcke ponden van veertich grooten voor deerste reyse, ende de tweede reyse op correctie.

13.

Ende wordt belast den boomsluyters ende havenbewaerders, dat zy sullen waerschouwen allen schippers ende schuytenaers, die met coorn gheladen comen, dat zy daermede varen aender voorscreven coorenmarct, ten ware dattet selve cooren toequame eenighe coopluyden, brouwers, backers oft uuytslyters, die tzelve cooren terstont onvercocht opt solder willen doen draeghen.

14.

Ende mettet cooren uuyter zee ofte van boven comende, in beytels, boyers ofte maesschepen geladen, salmen moegen varen in sulcke haeven alst de scipper of coopman best gelegen sal zijn, midts dat het cooren met stallen ofte lichters aende merct gebracht zall worden.

15.

Ende zoo wanneer die coopluyden eens opten voormiddach merct hebben gehouden met heure granen, sullen zy deselve naerden middach de geheele stat deur moegen gaen veylen oft vercoopen theure geliefte, tzy deur hen selven ofte deur de maeckelaers.

16.

Ende de granen, die van Zuyden ende Westen ofte uuyter zee comen ende dyemen nyet en begeert op te leggen maer gaerne daermede ware over den Noort, sullen gehouden wesen eenen dach merct te houden opte behoorlicke plaetse, binnen deser stede daertoe gheordonneert, ende daernaer sal den maeckelaer geven daervan een billet ofte selve mede gaen aenden burghemeester, ende tzelve verclaren, waervooren den coopman ghehouden werdt te betaelen den maeckelaer drie grooten Vlaems. Ende sal alsdan het selve goet by consent vanden burghemeester, uuyt gratie ende sonder prejuditie vanden stapelrecht, verby deser stede over den Noort gevoert moegen werden, midts dat byden secretaris dat eerst aengeteyckent ende daervan notule gemaect zy.

17.

De vremde luyden en zullen egheen cooren en moegen coopen vanden lantluyden, om dat wederom te vercoopen binnen deser stede, ten waere tselve bij henluyden eerst opten solder ware geleyt, in welcken gevalle sy dat alsdan wel sullen moegen vercoopen int gros, maer met de cleyne mate, op een boete van drie ponden ende correctie van schepenen. Ende wat maeckelaer hierover ware, sal verbeuren een boete van drie ponden ende zijn officie.

18.

Item alst gebeurt dat er eenich cooren ghecocht wordt by de coopluyden oft andere, wesende borgers deser stede, in presentie van andere borgers, die mede van den coop weeten ende overzulcx deelinge begheeren, soo sal den cooper alle alzulcke borgers ghehouden wesen deelinghe te doen, midts dat de coeper sal moegen voor hem alleen behouden deene helft vande ghecochte coopmanschap, ende dander helft sal

byden omstaenders onder malcanderen moegen ghedeelt worden, ende dit alle zooveele de borgers deser stede is belanghende. Maer de borger sal niet ghehouden zijn de vremde luyden eenige deelinge te doen, dan de vremde luyden sullen ter contrarie ghehouden zijn alle borghers deelinghe te doen vande waren, die zij alsvooren sullen coopen, ten ware dat tselve gheschiede in vrye jaermercte, in welcken gevalle die vremde luyden ende borgers van den coop wetende malcanderen moeten deelinge doen.

19.

Als den coopman ofte maeckelaer enich cooren ofte saet deur last van zyne meesters voor ghereet gelt ofte op dach vercoopt, hetzy aen backers, brouwers, uuytslyters ofte eenighe andere neeringe doende, ende byden coopman ofte maeckelaer daerover gemaent zijnde, op heuren tijt niet en betaelde, sal dieselve coopman ofte maeckelaer binnen den derden dach daernaer, met voorweeten vanden burghemeester, deselve hare neeringe moegen doen verbieden, tzy byden officier oft camerbewaerders, ende sal alsdan dieselve cooper egheene neeringe doen voor ende alleer hy ten vollen betaelt sal hebben, met de costen daeromme gedaen, opte verbeurte van sestich gelijcke ponden van veertich grooten, dede hy daerover zyne neeringhe naerdat se hem verboden sal zijn, ende sonder betaelt te hebben den voorsz. coopman ofte maeckelaer. Ende voor de voorsz. schult vant coren of andere goeden ofte waren salmen de ghereetste goederen vanden sculdenaer, soo roerende ende onroerende, tzy met panthalinge, instellinghe van tsheeren dienaers ende andere ghereetste executie, mogen verhalen ende executeren ende de goederen terstont by een affslager doen vercoopen, ofte sal de gebreeckige sculdenaer met alzulcke andere executie geconstringeert mogen worden tot betalinge vande sculden, costen ende boeten, als mijn heeren, naer ghelegentheyt vander saecke, bevinden sullen te behooren. Ende wordt geordonneert dat, ingevalle tgoet, daeruuyt de schult spruytende is, by denselven schuldenaer nyet en is vervreemt ende ghelevert aen een ander, tzy int geheel ofte deel, dat de coopman ofte maeckelaer tzelve goet sal moegen aenslaen als zijn eygen goet, ende daerinne voor alle andere geprefereert werden.

20.

Ende sullen die coopluyden heure facteurs oft dienaers gelijcke recht, constrinctie ende executie hebben op die maeckelaers oft pontgaerders ende hoere borgen, als dzelve hebben op die coopluyden als voorscr. staet, tzy dat de coopmanschap by hem oft by heure dienaers gedaen zy.

21.

Alle de voorscreven boeten sullen gaen ende geappliceert worden een derdendeel tot prouffyte vanden officier, 'tweede voorde stat, ende tderde voorden huysarmen ende gevangens halff ende halff.

22.

Ende dit alles by provisie ende tot anders sal wesen gheordonneert, ende houden mijnheeren aen hem de kennisse, decisie ende interpretatie van alle swaricheden ende duysternissen, die namaels uuyt dese ordonnantie souden moegen rysen.
(Keuren enz. van 1555—1610 fo. CXCIII v.)

27 December 1594.

Actum per campanam den 27sten *December* 1594.

Aengesien datter dagelijcx hoe langer hoe meer clachten ontstaen onder den goeden burgers ende ingesetenen deser stede ter oersaeke vanden huysen ende erven, die onder hemluyden gemeen sijn off daer veel persoenen paert ende deel aen hebben, deene meer dander min, diewelcke niet wel en connen overeendragen aengaende de bewoeninge, verhuyringe ofte vercoepinge van denselven huysen ende erven soedat seer noodich ende dienstich is daerinne geremedieert te worden, tot voorcominge ende verhoedinge van veelderhande questien, processen ende geschillen, die (Godt betert) niet dan al te veel wassen ende toenemen onder den burgers ende ingesetenen, jae oick onder broeders ende susters, vrienden ende magen, ende, naer vele costen, moyten ende versuymenisse van tijt, neringe ende welvaeren, causeren ende veroersaeken groote onvrienscap ende onversoenelijcken haet ende nijt, des niet en behoert: soe ist dat, omme hierinne te versien ende miteenen goede ordre ende geregeltheyt te stellen

op dit stuck, waernaer een jegelijcken hem sal hebben te reguleren, mijn heeren schout, burgemeesteren, schepenen, raiden, oudtraiden ende goede luyden vanden achten deser stede, met rype deliberatie ende wel bedachten raede, gekeurt, gestatueert ende geordonneert hebben, keuren, statueren ende ordonneren by desen, de poncten ende articulen hiernaer volgende.

Wanneer twee off meer persoonen, in een huysinge ofte erve binnen deser stede gerechticht sijnde, vander huere niet en komen verdragen ende nochtans heur deel oft aenpaert niet en begheren te vercoepen, sal diegene die dat meeste deel daeraen heeft die huysinge ende erve mogen bewoenen, op alsulcke huyre ofte pacht, als schepenen, naer verhoeringe van partyen, dat taxeren ende schatten sullen, sonder dat den bruycker in soodanighe huysinge iet tot costen ende schaden vanden anderen, buyten sijn believen, sal mogen timmeren, ten ware sulcx by schepenen den huysen noodich verclaert werde.

Ende als diegene, dier tmeeste deel daeraen heeft, tselve huys ende erve niet en begeert te bewoenen, sal naer hem volgen ende voor dandere gaen diegene die tmeerderdeel daeraen heeft, ende alsoe lange alsser yemant is, die paert oft deel aen tselve huys ofte erve heeft, indien them belieft aldaer te wonen ofte terve te gebruycken, sal daerinne geprefereert werden voor allen anderen ofte vremden, mits betaelende de huere tot schepenen schattinge als vooren, als sy onder malcanderen dies aengaende niet en connen accorderen ofte overcomen.

Ende alsser twee off meer persoonen tsamen gelijcke paert oft deel hebben aen een huys ofte erve, elcx van hem dat begeert te bewonen off gebruycken, sullen sy in tegenwoordicheyt van twee schepenen ten minsten te samen loten, wye van hemluyden dat bewonen off gebruycken sal, ende sullen schepenen, daer present, eenen bequamen tijt noemen, hoe lange degene, die de lotinge wint, hetselve huys ofte erve bewonen off gebruycken sal, ingevalle parthijen, overmits heurluyder oneenicheyt, sulcx aen schepenen versoucken, mits betaelende jaerlijcx daervoor alsulcke huyre als schepenen in tegenwoerdicheyt van partijen, eer dat sy loten sullen, hebben getaxeert off geschat.

Maer als deen off dander, tsy off sy gelijcke of ongelijcke portie off gedeelte hebben, begeert uuyte gemeenschap van

soodanige huysinge ofte erve te scheyden ende sijn deel off paert te vercoopen, gemerckt dat niemant naer rechten ende redenen gehouden is in gemeenschap te blyven langer dan them belieft ofte oirbaer dunckt, sal diegene, die sijn deel behouden ende niet vercoopen wil, gehouden wesen sijn compaignons aenpaert over te nemen ende te behouden, tot sulcke pryse in baeren gelde ofte op sulcke dagen ende termynen als by schepenen, naer verhoeringe van partyen ende behoerlijck ondersoeck van saeken, sal werden gearbitreert ende verclaert, blyvende gehouden diegene, die van sijn gedeelte scheyt, tselve te verwaerborgen ten minsten met willich decreet deser stede. Ende dit alles by provisie ende tot dat anders by mijn heeren voorsz. sal werden geordonneert.

Onder stont: Geëxtraheert uuyt het Publicatiebouck der stede Dordrecht, berustende inde secretarie derselve stede, ende accordeert daermede naer collatie by my substituyt-Secretaris der voorsz. stede; ende was onderteykent H. J. de Naerden. Noch stont onder geschreven: Naer collatie gedaen jegens tvoorsz. extract onderteykent als boven, ende is daermede bevonden taccorderen, op den XI^den^ Januarij 1596. Ende was onderteykent H. Siegel.

(Kb. n°. 12 fo. 604.)

4 April 1598.

Overeenkomst met Leiden, tot vernietiging van het recht van exue.

(Uit van Mieris, *Handvesten en Privilegiën van Leiden*, overgedrukt door v. d. Wall III bl. 1601.)

KEUREN, COSTUMEN, VONNISSEN enz., waarvan het jaartal niet bekend is.

(Waarschijnlijk, op enkele uitzonderingen na, afkomstig uit de XV^de^ eeuw.)

1. *Twee punten uter hantvest van grave Jan.*

(Vg. de Handvesten van 6 *November* 1299 en van 7 *Januari* 1299/1300, bij v. d. Wall 1 bl. 100 en 108.)

Int jaer MCCXCIX gaf grave Jan van Hollant in eenre hantvesten allen coopluden gheley gheduerende XIIII daghen lanck, ende noch in datselve jaer so ghaf grave Jan voorsz. alle coopluden een maent gheley binnen Dordrecht, ende weder veylich wech te varen van allen orloghen, die dan te tyden wezende moghen [1].)

(Kb. n°. 1 fo. 73 r.; Kb. n°. 2 fo. 68 v.; Kb. n°. 5 fo. 41 v.; Kb. n°. 6 fo. 40 r.; Kb. n°. 7 fo. 46 v en 127 r.; Kb. n°. 8 fo. 53 v.; Kb. n°. 11 fo. 47 r.; Kb. n°. 12 bl. 146; Kb. n°. 15 fo. 53 v.)

---

1) Kb. n°. 2. Int jaer ons Heren, alsmen screef dusent tweehondert neghen ende tnegentich gaf grave Jan van Hollant een vriheit in eenre hantvesten, dat alle coepluden een maent gheley hebben souden van allen orloghen, die dan zijn of namaels rysen mach, haer goet te bruken, ende weder veilich wech te varen, daert hem ghelieven zal. Oeck so gaf die selve grave Jan van Hollant alle coepluden XIIII daghen gheleye binnen Dordrecht int selve jaer van tweehondert vive [*sic*] ende tneghentich. — Kb. n°. 5. Item grave Jan van Hollant heeft ghegeven in eenre hantvesten, dat alle coepluden Tordrecht vellich [*lees* veilich] sullen wesen vertien dagen lanc. Ende noch heeft grave Jan voersz. ghegeven alle coepluden een maent gheley van allen orlogen, dat dan ter tijt is of namaels oprysen mach, haer goet te bruken ende weder veillich wech te varen. Ghegeven int jaer ons Heeren dusent twe hondert neghen ende neghentich. — Zoo ook Kb. 7 fo. 127 r. — De redactie is in bijna alle teksten min of meer verschillend.

2. *Hier beghint die vriheit vanden lombaerden.* [1])

Wy schepenen ende raet der stede van Dordrecht maken kond ende kenlic allen luden, die desen brieff zullen zien off horen lesen, dat wy vander ghemeene stede weghen voirsz. ghegheven hebben ende gheven Pathanale, Philips, Anthonis ende Andries ghebroederen, heer Coenraet Reyniers kynderen, Barnaert Pulsavijn [2]), lombaerden, die houders sijn van desen brieve, ende hare familien, die sy hebben binnen haren huse binnen der stede van Dordrecht, alsulken recht, gracien ende vriheden, als hierna bescreven staet.

Inden eersten, dat wy ontfangen hebben ende ontfaen dese voorsz. personen mit haren huusghesinne [3]) tot onser poorteren in Dordrecht in onser protexie ende beschermenissen, mit allen haren goede, dat zy hebben bi tiden in onser stede, ende zullense daeroff beschudden ende beschermen jeghens eenen yegheliken, diese beletten, aresteren of veronrechten wilden, naden recht van onser stede.

Voort so moghen dese voirsz. lombaerden hare neringhe vry in Dordrecht hantieren ende haren orbaer doen mit haren ghelde binnen onser stede vorsz.; ende waert dat eenighe ghestolen panden quamen tot haren huse, die en souden zy niet weder gheven, sy en hadden eerst haer hooftghelt, dat daerop gheleent waer, ende haren kost, ende dat salmen een van haren knapen [4]) gheloven, op haren eedt, zonder arch off list.

Voort salmen weten, so wanneer eenighe panden verstaen zijn jaer ende dach, die moghen zy vercopen tot haren scoonsten [5]), wien zy willen, ende dat salmen oeck een van haren ghesellen gheloven bi haren eedt, sonder anders yet daertoe te doen, ende daeroff zullen wyse in vreden houden jeghens eenen yegheliken, diese daerin veronrechten wilden mit cracht. [6])

Voirt so ist voirwaerde, dat wy hem vol recht doen zullen

---

1) Ik heb gemeend dit stuk, ofschoon reeds door v. d. Wall gedrukt, hier in zijn geheel te moeten opnemen, omdat de tekst, dien ik volg, op enkele punten niet onbelangrijk van dien van v. d. Wall verschilt.

2) Kb. nº. 3. Pulsabijn.

3) Kb. nº. 3. personen, hare ghesellen ende hare familie.

4) Kb. nº. 3. den ghesellen van haren huse.

5) Kb. nº. 3. willen.

6) De woorden: „met cracht" ontbreken in Kb. nº. 3.

van alsulken ghelde, daer zy scepenen brieven of hebben van Dordrecht, naden recht van onser stede, ende hemlieden daerinne goede ghereetscepe doen, als zijs an ons begherende zullen zijn. [1])

Oeck so ist voirwaerde, dat gheen andere lombaerden of personen gheen openbaer noch heymelike tafel houden en zullen of niet te onderwijnden van alsulker neringen, noch ghelt te leenen op brieven of op panden, also als zommighe luden ghewoenlic zijn, anders dan dese voirsz. personen.

Voort salmen weten, waert sake dat eenich van desen voirsz. personen of yement van haren familien [2]) eenighe misdaet deden van dootslaghen of van quetsinghen, dat en soudmen an niement anders houden dan anden persoen zelven, ende niet an zijn goet [3]), die die misdaet ghedaen hadde.

Voort salmen weten, waert dat sake dat eenich van desen voirsz. lombaerden of yement van haren familien hoer lijff of hoer goet in eenichs heren land off stede becommert off ghearesteerdt worde, daeroff zullen wij hem te hulpen comen ende vryense gheliken anderen onsen poorteren.

Noch so moghen dese voirsz. lombaerden riden, varen ende keeren, waer ende wanneer dat si willen, buten onser stede ende so wanneer of tot wat tiden dat hem belieft, haren orbaer te doen, behoudeliken hemluden haers poertsrechts ende alle andere voirwaerden, die hiervoren ende na ghescreven staen. Voort so sullen dese voirsz. lombaerden vry wesen van schote, van lote, van waken ende van allen heervaerden, van allen exsise van drancke, die zy binnen haren huse mit haren gheselscap behoeven ende drincken, ende niet buten haren huse te vercopen. Mer waers van node ende die stede te doen hadde, ende men ghelt leenen soude overalle in die stede, so souden zy mede leenen, gheliken andere goede poorteren, tot twee pont groten toe, ende niet hogher, si en woudent mit jonsten ende mit haren moetwille doen.

(Kb. n°. 2 fo. 126 r.; Kb. n°. 3 fo. 45 v.; Kb. n°. 13 fo. 73 v. — Uitgegeven door v. d. Wall I bl. 180, naar een MSS. Keuren en Handvesten van Dordrecht en Zuidholland, van den Heer van Alphen, en door v. Mieris, Charterboek II bl. 611.) *a*)

1) In Kb. n°. 3. ontbreken de woorden: „als zijs ..... zijn."
2) De woorden: „of yement — familien" ontbreken in Kb. n°. 3.
3) De woorden: „ende niet an zijn goet" ontbreken in Kb. n°. 3.

a) v. d. Wall brengt dit stuk tot het jaar 1338. Op welken grond weet ik niet. Het komt in Kb. n°. 2 voor achter eene Handvest van 1348.

3. *Vande hoekers, die met visch comen, ende scepen die met appelen comen.*

Item een oude haercomen: waert sake dat een hoeker met cabbeliau te Dordrecht quame ende den scout eenen cabbelau sende, soe mochten alle die kinderen vanden scepe met meyssens in die stove gaen, of anderswaer waer sy willen, sedelijck naeden haercomen. Ende desgelijckx scepe die met appelen comen, die sullen de scout senden een barst [1]) appelen of peren: des soe sullen de kinderen van dien scepe meyssens mogen halen ende leeden in hoer scip ende daer weder uut, sonder aenspraeck vanden here of van synen knape.

(Kb. n°. 6 fo. 60 r.; Kb. n°. 8 fo. 77 v.; Kb. n°. 12 bl. 184; Kb. n°. 15 fo. 77 v. *a*

4. *Der knapen recht die met wijn nedercomen.* [1])

Item so is overdraghen biden schepenen ende raetsmannen der stede van Dordrecht [2]), als vanden coopluden, die van Colen met wijn nedercomen, an die een zyde, ende van haren ghehuerden knapen, andie ander zyde, ende dat in alsulker maten ende manieren als hier navolghende bescreven staet. [3]) Te weten dattie ghehuerde knapen [4]) hebben zullen datmen hem belooft heeft; mer waert datsi niet en voeren vier milen des daghes tusschen Kolen ende Dordrecht, so sal elc knaep hebben eenen braspenninck des daechs. Mer als si te Dordrecht comen ende achte daghen daer leggen, also dattie vaert verlenget, so zullen si hebben eenen braspenninck des daechs, als si niet en varen tusschen Dordrecht, Antwerpen ende den Zwene.

(Kb. n°. 1. fo. 197 v.; Kb. n°. 2. fo. 89 r.; Kb. n°. 6 fo. 182 v.; Kb. n°. 8 fo 254 r.; Kb. n°. 11 fo. 48 r.; Kb. n°. 15 fo. 254 r.)

---

1) Kb. n°. 8. bacht.

1) Kb. n°. 2. *uutcomen*. Zoo ook Kb. n°. 11.

2) Kb. n°. 2. Item dit is dat recht, dat bi scepenen goetdencken. Kb. n°. 11. Item .... dat byden rechter ende bi enz.

3) De woorden: „ende dat ..... bescreven staet" ontbreken in Kb. n°. 2.

4) Kb. n°. 2. huere knapen.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 369.

5. *Hier beghint een niewe kuer ende is ghemaect op coninc Willems hantvest.*

Item so is ghekuert biden schoutet, borghemeesters, scepenen, raet, oude ende niewe, achte, dekens, biden ghemeene ghildebroeders uut allen ghilden, zonder yement daerteghens te zeggen; ende is te verstaen: so wanneer onse ghenadige heer binnen Dordrecht zijn gherecht versettet ende ontwaert, so sal nochtant datselve gherecht darenteinden in hare officien ende machten bliven, gheliken als zi te voren waren eer zi ontwaert waren, totter tijt toe dat onse ghenadighe heer een nyeu recht gheset heeft, om eenen yegheliken recht ende vonnisse te doen, sonder arch of list.

Oeck so salmen weten, waert sake dat onse ghenadighe here datselve gherecht, die daer te voren an waren, weder bi hem ontbode om te verniewen, ende aldaer enich recht om vervallen soude, of dat daer yement rechteloos bliven soude, so soude dat oude gherecht Tordrecht bliven totter tijt toe dat dat recht volgaen ende ghesleten ware, ende dat recht souden sy uten ende seggen, gheliken of zy niet ontwaert en waren, ende dan darenteinden so souden si trecken bi onsen ghenadighen here, om haren eedt te doen, als daertoe behoort, alle dingen sonder arch off list. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 112 r.)

6. *Vanden vremden luden. b*)

Het is te weten, dattie een vremde man den anderen binnen Dordrecht met recht niet aenspreken en mach van eenighen schulde, dan die [1]) Tordrecht ghemaect is; ja so wat brieven dat hi daerof hadde, al hadde hy tghezworen bi trouw, eer ende zekerheit ten heilighen, also varre als den coop Tordrecht niet gemaect en is. [2])

(Kb. n°. 1 fo. 73 v.; Kb. n°. 3 fo. 69 v.; Kb. n°. 4 op de eerste ongenommerde bladz.; Kb. n°. 6 fo. 40 r.; Kb. n°. 7 fo. 127 r.; Kb. n°. 8 fo. 53 v.; Kb. n°. 9 fo. 48 v., en nog eens fo. 57 r.; Kb. n°. 12 bl. 147; Kb. n°. 15 fo. 53 v.)

1) Zoo te lezen, o. a. met Kb. n°. 3 en 4; Kb. n°. 1 heeft: schulde die

2) Kb. n°. 3, 4, 13. alsoe verre als den coop hyer niet ghemaect en is, soe en sal daer gheen recht off gaen.

a) Hoe lang of kort deze keur na de Hantvest van 15 September 1409 gemaakt is, is niet te bepalen. Vg. v. d. Wall I bl. 417.

b) Vg. v. d. Wall II bl. 1335.

7. *Meeneedich te maken.*

Item waert dat yemant eenen anderen aenspreken woude mit eenighen recht, twelke roerde van cedulen of van beseghelde brieven, daermen eenen mensch mede dwingen woude, ende dattie brieven inhielden van trou, eer ende zekerhede, ja al waert dattet een man met zijns selvers seghel beseghelt had, of dat hi yement ghebeden had voer [1]) hem te zegelen, so en mochtmens nochtans niet meeneedich maken; dats te verstaen ten ware dat hi namelick liefliken met opgherecten vingeren ten heylighen ghezworen had, ghestaefts eeds, voer goede wittachtighe mannen, ende dien eedt in dese beseghelde brieven ghescreven ende die orconden daerbi, anders so sijn twoorden ende anders niet, naden recht vander manschep.

(Kb. n°. 1 fo. 78 r.; Kb. n°. 3 fo. 65 v.; Kb. n°. 4 fo. 73 v.; Kb. n°. 6 fo. 42 r. Kb. n°. 7 fo. 129 r.; Kb. n°. 8 fo. 56 r.; Kb. n°. 9 fo. 52 v.; Kb. n°. 12 bl. 150; Kb. n°. 13 fo. 93 v.; Kb. n°. 15 fo. 56 r.)

8. *Van borgh te wesen.*

Item waert dat een man den anderen eenich goet vercoft had, ende daer borghen dan of name, die daervoer gheloofden [2]) met zegwoorden, so soude hi zinen coopman doen daghen ende winnen daer eenen vangebrief op. Ende wordt die man dan voorrunnich [3]) VI weken lanck, so soude hi zinen borgh doen daghen ende vorderen dan datzelver recht daerop, dat hi voren ghevordert had aenden baerschuldighen man, also varre als zi niet ghesamenderhant ghelooft en hadden. Ende hadden zy ghezamerderhant ghelooft, so zoudmen op hem beiden ghelijc recht zoeken ende vorderen. [4])

(Kb. n°. 1 fo. 78 v.; Kb. n°. 3 fo. 66 r.; Kb. n°. 4 fo 73 v.; Kb. n°. 7 fo. 129 v.; Kb. n°. 8 fo. 56 v.; Kb. n°. 9 fo. 53 r.; Kb. n°. 12 bl. 150; Kb. n°. 13 fo. 94 r.; Kb. n°. 15 fo. 56.

9. *Van pandinge.*

Item so waer zy twee eenen man ghepant hadden, elcx mit zinen brief, al [5]) hadde die oude brief voor ghepant, die jonge brief mach noch comen binnen der pandinge, eer die panden

1) Kb. n°. 4. op.

2) Kb. n°. 4. loefden.

3) Kb. n°. 3, 4, 9. voervluchtich; Kb. n°. 6. voerruymich.

4) Kb. n°. 4. gelijc recht doen. In Kb. n°. 4 maakt deze keur een geheel uit met keur 55, beneden.

5) Kb. n°. 3, 4, 9, 13. Item al waert dat sy twee een pant ghepant hadden elcx mit sinen brieff, ja al.

volstaen zijn, ende bieden dien man zijn ghelt eenschat, om zijns selfs scult mede te innen ende den anderen zijn schult te bet te betalen, met recht naden ouden haercomen.

(Kb. nº. 1 fo. 78 v.; Kb. nº. 3 fo. 66 r.; Kb. nº. 4 fo. 73 v.; Kb. nº. 6 fo. 42 v.; Kb. nº. 7 fo. 129 v.; Kb. nº. 8 fo. 57 r.; Kb. nº. 12 bl. 151; Kb. nº. 13 fo. 104 v.; Kb. nº. 15 fo. 56 v.

10. *Van twist.*

Item so is in koren gheleit, waert dat eenich van onsen inghezeten poorteren gheschille of twist hadden ghehadt teghens malcanderen, ende hem die een verbozen woude om den anderen te verderven of in meerder lasten te brengen, so wie dat also belast waer, die sal comen voor schout, schepenen ende bieden den heer zijn boeten, ende dat ander andie schepenen te bliven ende aen die goede luden ghemeenlic, so wes sy vandien twist zeggen zullen, overmits dat hi die stede houden mach. Ende dan en sal die heer dien twist niet bedingen, mer men zoudze ghebieden te ghysel te gaen leggen ter tijt toe dat zijt wel verborght hebben alsulken zeggen te houden ende te voldoen, als die goede luden vanden gherechte daeroff zeggen zullen, ende dat op alsulke boeten ende peine als die goede luden verdraghen zouden haerlieden zeggen te houden ende te voldoen, ende dat optie peine ende boete voorsz.; ende so wie datse terstont verborchde, die zoude opter strate bliven gaen.

(Kb. nº. 1 fo. 79 r.; Kb. nº. 6 fo. 42 v.; Kb. nº. 7 fo. 143 r.; Kb. nº. 8 fo. 57 r. Kb. nº. 12 bl. 151; Kb. nº. 15 fo. 57 r.)

11. *Van schieringe.* [1])

Item so wie den anderen met recht aenspreect met claghe-liken [2]) woorden, die mach recht gheren aen lijf ende aen goet, ende gheert hi recht aen huse of an erve of aen renten, so wanneer hi dan recht begeert heeft, sal hi comen ten naesten ghedinge ende verbieden dat pant ende eyghenent; dan so sal dat recht al bliven staen ruym achte daghen, ende darenteinden sal hi schieringe [3]) gheren, ende als hi dan zijn schieringhe [3]) heeft, so sal hi drie dingedaghen craft daerof gheren, ende heeft hi darenbinnen zijn ghemoede niet, so sal hi recht van beleede gheren; so verbuert hy drie pont ende

1) Kb. nº. 3. *Waeran datmen recht gheren sal.*
2) Kb. nº. 6. clalyken.
3) Kb. nº. 6. cieringhe.

anderwarf X pont, sonder arghelist.

(Kb. n°. 1 fo. 79; Kb. n°. 3 fo. 45 v.; Kb. n°. 6 fo. 43 r.; Kb. n°. 7 fo. 143 v.; Kb. n°. 8 fo. 57 r.; Kb. n°. 9 fo. 52 r.; Kb. n°. 12 bl. 151; Kb. n°. 13 fo. 73 r.; Kb. n°. 15 fo. 57 r.)

12. *Van bastaerden.*

Item waert, dat een man een kijnt won aen een eenlopen deerne, ende die man oeck eenlopen waer, ende dan daerna elcx in wittachtighen hilick quamen te verstaen, die man een ghetrout wijf ende die deerne eenen ghetrouden man, ende elcx haer man of wijf storve, so mocht die man ende dat wijf teinden deser twier doot malcanderen wel nemen in wittachtighen hilick ende maken dan dat voorkijnt ghetrowet, dat tot noch toe bastaert gheweest had, gheliken die andere kijnderen, die zy na crighen mochten. Mer waert datsi weder versament waren binnen der tijt datsi beide ghehilict ende verbonden waren, ende daer een kijnt binnen ghewonnen hadden, dat so waer een overwonnen bastaert; dat kijnt oftie kijnderen en moghen nemmermeer met God noch mitter heiligher kercken gheen getroude kijnderen worden, noch eenich goet deelen van haren vader, naden recht vander heiligher kercken ende na uutwisinge des decretaels. *a*)

(Kb. n°. 1 fo. 80 r.; Kb. n°. 6 fo. 43 r.; Kb. n°. 7 fo. 143 v.; Kb. n°. 8 fo. 57.; Kb. n°. 12 bl. 152; Kb. n°. 15 fo. 57.)

13. *Van bastaerde goeden.*

Item al waert dat een bastaert eenich goet had vanden vader, het ware knecht of maecht, ende man noch wijf en namen ende gheen kijnder en creghen, ende zi huus of erve hadden van haren vader, ende zy dat goet vercopen wouden ende dat zijt vercoften, so machmen dat goet noch calengieren binnen jaers, al waert datsi kijnder creghen of hadden, ende dien coop zoude van gheenre waerden wezen, al waert mettes vaders bastaerts ghelt ghecoft, nochtans en zout niet vercoft bliven also lange als die bastaert levede, al [1]) hadden zi kijnder, na inhout der hantvesten van Zuuthollant ende naden recht vander stede. *b*)

(Kb. n°. 1 fo. 80 v.; Kb. n°. 3 fo. 69 v.; Kb. n°. 6 fo. 43 v.; Kb. n°. 7 fo. 144 r.; Kb. n°. 8 fo. 58 r.; Kb. n°. 9 fo. 58.; Kb. n°. 12 bl. 152; Kb. n°. 13 fo. 98 r.; Kb. n°. 15 fo. 58 r.)

1) Kb. n°. 3, 9, 13. ja al

a) C. Tanta. 6. X. qui filii sint leg. (4. 17.)

b) Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 120.)

14. *Van brieven ende voorwaerden.*

Item eenen doerstekenen brief is beter dan eenen ouden brief, die niet doersteken en is. Ende alle huere, die voor eenighe brieven ghehuert zijn, zullen behouden hare huere ende haren tijt. Want een weeskijnt en mach zijn goet niet versuimen tot zinen mondighen dage toe. Ende diesghelijcx man ende wijf, die buten lants zijn, ter tijt toe dat sy zes weken kenlic binnen lants gheweest hebben. Anders so gaet den outsten brief voorden joncsten, ende den outsten doerstekenen brief voorden joncsten, die eerste voorwaarde voor die laetste, na uutwisinge der hantvest.

(Kb. nº. 1 fo. 80 v.; Kb. nº. 6 fo. 43 v.; Kb. nº. 7 fo. 144 r.; Kb. nº. 8 fo. 58 r.; Kb. nº. 12 bl. 153; Kb. nº. 15 fo. 58 r.)

15. *Dat recht van Putock zeder dat ongheval.* [1])

Item sowie den anderen doet leggen op Putocktoorn, die sal hem gheven des [2]) daghes een penninc broot, ende so wanneer hi des niet en dede, ende hem die steenwaerder [3]) dies beclaechde voir scepenen [4]), so mach hi den man laten gaen sonder verbuernisse. Ende so wie daerop [5]) ghebrocht wordt, die sal gheven van indoen ende van uutdoen XVI penningen Hollants. [6])

Ende so wie den ander op Putock brengt van sculde met eenighen brieven, al waert dattie brief jonger waer dan andere brieven, die oeck opten selven man hielden, ende dat si quamen ende belasteden dien man met haren brieven, omdatsi ouder waren, so soude nochtans die jonge brief zijn ghelt eerst hebben, want hi voor in trecht was ende in helden

1) Kb. nº. 2. *Hier beghint dat recht van Putocktoern*; Kb. nº. 13. *Hyer begint ..... twelck gemaect is sedert dat Puttock dat ongevall hadde.*

2) Kb. nº. 2, 5. elx.

3) Kb. nº. 2. Ende waer hijt niet en dede ende die toernwaerder van Putock hem.

4) In sommige teksten, o. a. Kb. nº. 9: schepenen ende raede.

5) Kb. nº. 2. aldus op Putock; Kb. nº. 5, 9. op Putocktoern.

6) In Kb. nº. 3 luidt deze bepaling aldus: Inden eersten, wie op Putocks toorn gheleit wert, die souden gheven van uutdoen ende van indoen XVI d. Holl. payments. Ende soe wie den anderen daerop doet leggen, die is hem sculdich alle daghe een penninc broot te gheven, ende waert sake dattie des niet en dede, ende hem die steenwaerder daeroff beclaechde voir scepenen ende raet, so mach hy die man laten gaen; oec sal die steenwaerder hebben van elken man des nachts I penninc sonder bedde, ende wanneer hy hem een bedde levert, so sal hy hebben II d.

brocht, mer wes over den jongen brief schote, dat zoude die oude brief met recht moghen aenspreken, als die jonge brief betaelt of vernoecht ware. [1])

(Kb. n°. 1 fo. 81 r.; Kb. n°. 2 fo. 64 r.; Kb. n°. 3 fo. 39 r.; Kb. n°. 5 fo. 40 v.; Kb. n°. 6 fo. 44 r.; Kb. n°. 7 fo. 46 r.; Kb. n°. 8 fo. 58 v.; Kb. n°. 12 bl. 153; Kb. n°. 13 fo. 75 r.; Kb. n°. 15 fo. 58 v.; — v. Oudenhoven bl. 529; v. d. Eyck bl. 225.)

16. *Van Putocktoorn.*

Hierom so moet die toornwaerder [2]) van Putock sekere borchtochte doen elken man te leveren daer hi voer leit, ende wel te bewaren. Ende als die lieden haer ghelt ontfanghen, so is men hem schuldich van elken ponde II d., ende van elken nacht zonder bed eenen d., ende als hem levert een bed, sal hi hebben II penningen. [1])

(Kb. n°. 1 fo. 81 v.; Kb. n°. 6 fo. 44 r.; Kb. n°. 8 fo. 58 v.; Kb. n°. 12 bl. 154; Kb. n°. 15 fo. 58 v.)

17. *Van vangebrieven.*

Item so wie eenen vangebrief op eenen anderen heeft, ende hij en mettien vangebrief op Putock brenct, ende dan in die vanghenisse een dadinge maect met malcanderen, so is die vangebrief doot ende te niet, overmits dach ende stonde, die sy malcanderen ghaven, daer sy dat recht vanden brieve mede breken; ten ware dattie gevangen man wilkoerde voor

---

1) In Kb. n°. 2 luiden het tweede gedeelte van n°. 16 en n°. 17 vereenigd aldus: Voert so wie den anderen daerop brenct van sculden, daer scepenen brieven of zijn, ende zinen briefe jongher ware dan andere brieven, nochtans zoude die jonghe brieff eerst zijn ghelt hebben, overmits dat hi den man eerst boven hadde doen brenghen, ende die steenwaerder sal hebben II d. Hollants van elken ponde, als een man zijn ghelt ontfaet of zijn ghelt versekert worde, ende hiervoer so sal die steenwaerder goede borchtochte hierof doen elken man te leveren voer also vele ghelts als hi daer leit, ende dies sal die steenwaerder van Putock hebben van elken mensche des snachs eenen penninc zonder bedde, ende so wie hi een bedde doet, dien sal hem gheven twee penninghen. — Zoo ongeveer ook in Kb. n°. 5, 7, 9. — In Kb. n°. 3 zijn ook beide vereenigd, onder het opschrift *Nock van Putocktoren*. Die keur luidt aldus: Item so wie den anderen daerop doet leggen, al ware sinen brieff jongher dan den anderen brieff, nochtans soude hy eerstwerff sijn gelt hebben, ende die steenwaerder sal hebben van elken ponde II d., soe wanneer een man sijn gelt ontfaet of alst hem versekert is. Ende hyerby soe sal die steenwaerre goede borchtocht setten elken man te leveren daer hy voir leit off voir alsoe veel gelts als hy voer lach. In Kb. n°. 13 is de redactie weder eenigszins anders, doch de inhoud verschilt niet.

2) Kb. n°. 6. cippier.

schepenen dien brief ende dat recht in zijnre machten te bliven also lange als hijs niet betaëlt en hadde. [1])

(Kb. n°. 1 fo. 82 r.; Kb. n°. 3 fo. 65 v.; Kb. n°. 4 fo. 73 v.; Kb. n°. 6 fo. 44 r.; Kb. n°. 7 fo. 47 r.; Kb. n°. 8 fo. 59 r.; Kb. n°. 9 fo. 53 r.; Kb. n°. 12 bl. 154; Kb. n°. 13 fo. 94 r.; Kb. n°. 15 fo. 59 r.)

18. *Vander jaermarct.* [2])

Item so wat man die gasterye hout [3]) ende zine ghasten ghingen om comenschap te doen, so wat goet [4]) dat zy copen, daer die waerdt of zijn ghewaerde boden voer gheloven, daer sal die waerdt voor ghehouden wezen, also varre als daer ghebreck in waer. [5])

(Kb. n°. 1 fo. 82 v.; Kb. n°. 2 fo. 64 v.; Kb. n°. 5 fo. 41 r.; Kb. n°. 6 fo. 44 v.; Kb. n°. 7 fo. 46 v.; Kb. n°. 8 fo. 59 r.; Kb. n°. 9 fo. 49 r.; Kb. n°. 12. bl. 154; Kb. n°. 15 fo. 59 r.)

19. *Vander marct.*

Item so wie eens mans goet becommerde mit eenighen dingen, also datter die coopman bi ghehindert waer of eenighe schade bi lede of name aen zijn goet, dat hi ghecoft had, die verbuerde een half jaer die poort, ende dat op zijn rechterhant, quame hi eer weder in, alle dinghen sonder arch ende list. [6])

(Kb. n°.1 fo. 82 v.; Kb. n°. 2 fo. 64 v.; Kb. n°. 5 fo. 41 r.; Kb. n°. 6 fo. 44 v.; Kb. n°. 7 fo. 46 v.; Kb. n°. 8 fo. 59 r.; Kb. n°. 9 fo. 49 r.; Kb. n°. 12 bl. 154; Kb. n°. 15 fo. 59 r.)

---

1) In Kb n°. 3, 9 luidt deze keur aldus: Item so wat man, die een vangbrieff heeft op yement ende men hem daermede op Putock brenghet ghevanghen, ende dat dan dien man in sijn vanghenisse een dadinghe maect van dien vangbrieff, dat dan dat recht ende die scult alsdan betaelt sel wesen, overmits tfonnis, dat daeroff ghewijst is, ende alle rechte datter op ghevordert· is, van gheenre waerden te wesen, ten waer off die ghevanghen man hem verwillecoorde voir scepenen, den vangbrieff ende alle recht daeroff in sijnre machten te bliven. — Zoo ook Kb. n°. 4, 13. In het Hs. der Kon. Bibl., B fo. 189, volgt hier nog: Item waert saecken iemandt eenige vanghbrieven op den anderen gewonnen hadde van schulden, ende deen off dander offlivich worde ende die brieff vertienjaerde, also dat hy niet bewaert en worde binnen synen thien jaeren, dien brieff en waer van geender waerden.

2) In Kb n°. 2. zijn 18, 19 en 27 vereenigd, onder het opschrift: *Hier beghint die vriheit vander marct.* Zoo ook in Kb. n°. 5, onder het opschrift: *Hier beghinnen die punten vander marct.*

3) Kb. n°. 2, 5. hout of houden wil.

4) Kb. n°. 2, 5. ende so wat comenscap.

5) Kb. n°. 2. alser yet an ghebrake; Kb. n°. 5. waert dat daer yet aen ghebreeckt; Kb. n°. 9. alsoe vele als daer yet aen ontbraeck.

6) In Kb. 2, 5, 7., waar deze keur het tweede gedeelte der vorige uitmaakt, luidt zij aldus: Voert salmen weten, so wie dan eenich mans goet becommerde mit dinghen, also dat die coepman daerbi veraftert waer an zijn goet, die verbuerde een half jaer die

20. *Van vertichten.*

So waer datmen vertijt goets ende quaets van vader of van moeder, ende daer een [1]) te live blijft, hetzi man of wijf, die mach den heer daeruut copen, of die heer macht hem gheven om zijnre lieften met moetwille. [2]) Dan so comen die schuldenaers ende spreken mit recht ende zeggen, also sy int ghemeen goet is bliven zitten, datsi schuldich is die gheheel schult te betalen; so mach dan dat wijf oftie man weder zeggen, hoedattet aen den heer comen is, ende datter die heer sinen wil mede doen mach, ende alsoot nu die heer vercoft heeft of mit wil gheghonnen heeft [3]), dat ickx niet schuldich en bin te ghelden [4])

(Kb. nº. 1 fo. 83 v.; Kb. nº. 3 fo. 69 v.; Kb. nº. 6 fo. 45 r.; Kb. nº. 7 fo. 47 v.; Kb. nº. 8 fo. 59 v.; Kb. nº. 9 fo. 57 v.; Kb. nº. 12 bl. 155; Kb. nº. 13 fo. 99 v.; Kb. nº. 15 fo. 59 v.)

21. *Van vertichten.*

Item so wanneer die vertichten ghegaen [5]) zijn ende die een blijft aen lant, ende die ander aen ghelt of aen huse, ende [6]) so wie aen huse, aen erve of aen lant blijft, die sal voorden rechter ende voorden heemraedt den anderen die ghift ende dien eyghendom overleveren binnen bans, daer dat lant ghelegen is, of men zoudse alle ghelijck inden eyghen kennen [7]), so wanneer die schouwe uutrede schouwen.

(Kb. nº. 1 fo. 83 v.; Kb. nº. 3 fo. 66 r.; Kb. nº. 4 fo. 74 v.; Kb. nº. 6 fo. 45 r.; Kb. nº. 7 fo. 47 v.; Kb. nº. 8 fo. 60 r.; Kb. nº. 9 fo. 53 v.; Kb. nº. 12 bl. 156; Kb. nº. 13 fo. 104 v.; Kb. nº. 15 fo. 60 r.)

---

poert, ende dat op zijn rechterhant quame hi eer weder in. Ende so wie eens mans goet coft ende niet en betaelde noch niet betalen en woude, die salmen legghen opten steen. Ende ontruymde hi ende den coepman niet ghenoech en dede, zo salmen hem bannen X jaer, op zijn rechterhant quame hi eer weder in, ende nochtans salmen den coepman ghenoech doen an zijn ghereetsten goede. In Kb. nº. 1 en andere HSS. maken de beide laatste zinsneden eene afzonderlijke keur uit. Zie beneden nº. 27.

1) Kb. nº. 3, 9. so wie van hem.

2) Kb. nº. 3, 9. macht hem gheven om Gods willen of by moetwille.

3) Kb. nº. 3, 9. doen mach, ende hijt my vercoft heefft off om Gods willen ghegeven heefft.; Kb. nº. 12. met wil gegeven.

4) Kb. nº. 6, 8, 12, 15 en andere teksten: betalen.

5) Kb. nº. 3, 4, 6, 7, 8, 9. ghegheven.

6) Het woord: „ende" ontbreekt in Kb. nº. 3, 4, 9.

7) Sommige teksten: komen.

22. *Van vertichten.* [1])

Item waer datmen van eenen man, die doot is, vertijt goet ende quaet, daer mach een man, die daeraen tafter is, recht aen gheren aen huse, aen erve of aen tilbaer [2]) goeden, die hi bewisen can dat zijn is, of aen huisraet, die hi afterliet, also varre als daer schepenen brieven of zijn.

(Kb. n°. 1 fo. 84 v.; Kb. n°. 3 fo. 66 v.; Kb. n°. 4 fo. 74 v.; Kb. n°. 6 fo. 45 v.; Kb. n°. 7 fo. 47 v.; Kb. n°. 8 fo. 60 r.; Kb. n°. 9 fo. 54 v.; Kb. n°. 12 bl. 156; Kb. n°. 13 fo. 104 r.; Kb. n°. 15 fo. 60 r.)

23. *Van besterffenissen.* [3])

Item so wanneer dat een goet verstorven is van vader of van moeder, ende die broeders ende die zusteren dat goet ghedeelt hebben bi goeden luden, ende daer gheen vertichten van schepenen brieven of en zijn, so wie dan des anders goet vercopen wil, so mach die ander broeder seggen [4]), dat hi bliven wil aen alle goeden, daer hi in bestorven is, want hi gheen vertichten [5]) en heeft, want niemant des anders goet verboren en mach, noch oeck vercopen en mach, daer hi in verstorven is.

(Kb. n°. 1 fo. 84 r.; Kb. n°. 4 fo. 73 v.; Kb. n°. 6 fo. 45 v.; Kb. n°. 7 fo. 48 r.; Kb. n°. 8 fo. 60 r., Kb. n°. 12 bl. 156; Kb. n°. 15 fo. 60 r.)

24. *Van besterffenissen.* [6])

Item man of wijf die sterven ende lant of husen afterlaten, dat mogen die erfgenamen deelen. Ende [7]) die een mach bliven aen husinghe, ende die ander aen lant, zonder eyghen over te geven binnen bans, also varre als zijs eens zijn ende die vertichten doen zetten; so macht hem die heemraedt kennen sonder binnens bans te comen, mer voer die weeskijnder sellen die ghemeen vrienden voer verantwoorden, die binnen der stede niet en zijn, ende die vertichten te zetten voor die

---

1) In Kb. n°. 4 zijn 21 en 22 een.
2) Kb. n°. 6. ander.
3) In Kb. n°. 4 maakt deze keur een geheel uit met 24, 25, 26, 51.
4) Kb. n°. 4. so mach dan die ander brueder seggen, die aenden aftersten is.
5) Kb. n°. 6. vertichting.
6) In Kb. n°. 4 maakt deze keur een geheel uit met 23, 25, 26, 51.
7) Kb. n°. 4. Want.

andere vrienden, die buten lants zijn, ende die mondich zijn daer moghen die vrienden oeck voor verantwoorden.

(Kb. n°. 1 fo. 84 v.; Kb. n°. 4 fo. 74 r.; Kb. n°. 6 fo. 45 v.; Kb. n°. 7 fo. 48 r.; Kb. n°. 8 fo. 60 v.; Kb. n°. 12 bl. 156; Kb. n°. 15 fo. 60 v.)

25. *Van besterffenissen.* [1])

Item so wanneer een bed geschoert is, ende daer vive of zes kijnder ghebleven zijn, ende al uutghehilict zijn, ende die twee oftie drie haer eerste hilicxgoet niet inbrengen en willen ende daer eenen kijf in maken [2]), so mach die moeder metter anderen willighen kijnderen, die winst ghehadt hebben ende willich zijn te deelen, die mach zi [3]) deelinge doen; ende die willighe kijnderen zullen malcanderen ghelooven schadeloos te houden, alsof [4]) daer niet meer kijnder en waren, mer die onwillighe kijnder die moghen die ander kijnder te recht zetten [5]), ende daer moghen die willighe kijnder met haerre moeder waer maken, datsi also vele wech hebben, wanttet haerlieder vader also bekent [6]) heeft ende daerop ghestorven is, datsi niet sculdich en zijn meer te deelen.

(Kb. n°. 1 fo. 85 r.; Kb. n°. 2 fo. 220 v.; Kb. n°. 6 fo. 46 r.; Kb. n°. 7 fo. 48 r.; Kb. n°. 8 fo. 60 v.; Kb. n°. 12 bl. 157; Kb. n°. 15 fo. 60 v.)

26. *Van besterffenissen.* [7])

Item een wijf of een man, die drie kijnder hebben ende die twee zijn uutghehilict, ende dat derde en is niet ghehilict, ende dat dan die moeder daerna storve, so zullen dan die twee kijnder haer hilickgoet weder inbrengen, eer zi haers vaders of moeders goet deelen moghen, of dat dorde onghehilicte kijnt sal teghens den vader [8]) alleen deelen, overmits dattet niet ghehat en heeft van vader of van moeder, als die

---

1) Kb. n°. 2. *Van besterffenisse ende verticht.* Maakt in Kb. n°. 4 een geheel uit met 23, 24, 26, 51.

2) Kb. n°. 2. haer hilickgoet niet in en brengen noch niet in en willen brengen, ende willen daer eenen kijff maken.

3) De woorden: „die mach zi" ontbreken in Kb. n°. 4.

4) Kb. n°. 2. die mach zi deelinge doen mitten kijnderen, die willich zijn, ende te loven deen den anderen schadeloos daeroff te houden, ghelikerwijs off.

5) Kb. n°. 2. Oeck so salmen weten dattie onwillighe kijnder die ander kijnder te recht moghen setten.

6) Kb. n°. 2. ende dattet haerlieder vader voirden priester bekent heeft; Kb. n°. 4. wantet hairlieder vader voirden priester also bekent heeft.

7) Deze keur maakt in Kb. n°. 4 een geheel uit met 23, 24, 25, 51.

8) Kb. n°. 4. vader ende moeder.

ander doen [1]); mer ist dattie twee kijnder haer hilicgoet half inbrengen, so sal dat dorde kijnt also vele hebben uter eene helft vanden goede, opdatzi dan evenveel hebben, onvermijndert vander ander helft, die vader of moeder toebehoren, want ter laetster doot moeten si zijn even rijck.

(Kb. nº. 1 fo. 85 v.; Kb. nº. 4 fo. 74 r.; Kb. nº. 6 fo. 46 r.; Kb. nº. 7 fo. 48 v.; Kb. nº. 8 fo. 61 r.; Kb. nº. 12 bl. 157; Kb. nº. 15 fo. 61 r.)

27. *Vander marct.* [2])

Item waert dat yemant eens mans goet coft, ende niet en betaelde noch niet betalen en woude, die salmen leggen opten steen. Ende waert dat hi ontruymde voer zijn schult, ende den coopman niet ghenoech en dede, so zoudmen hem X jaer bannen, op zijn rechterhant quame hi eer weder in; ende nochtans salmen den coopman genoech doen van zinen ghereetsten goede, daermense bevijnden can. [3])

(Kb. nº. 1 fo. 86 r.; Kb. nº. 2 fo. 64 v.; Kb. nº. 6 fo. 46 v.; Kb. nº. 8 fo. 61 r. Kb. nº. 9 fo. 49 r.; Kb. nº. 12 bl. 158; Kb. nº. 15 fo. 61 r.; Kb. nº. 15 fo. 61 v.

28. *Vander pandinge.* [4])

Item des Zonnendaechs te halfvasten so gaet die panding uut, ende dan en daechtmen niet meer dan een wete uter tafel ende van huushueren; ende voorden toorn dingt men dat uut, mer so wie yemant een wete laet in zijn antwoordt opten Sonnendach te [5]) halfvasten, die windt eenen vanghebrieff voorden toorn.

(Kb. nº. 1 fo. 86 r.; Kb. nº. 2 fo. 103 r.; Kb. nº. 6 fo. 46 v.; Kb. nº. 7 fo. 48 v.; Kb. nº. 8 fo. 61 v.; Kb. nº. 12 bl. 158.)

29. *Verloren brieven.*

Item so wie den anderen eenen schepenen brief verlijdt van schulden, ende dien brief verloren wordt, ende men hem dan aenspreect van dier schult, so mach die schuldenaer

---

1) Kb. nº. 4. als die twee ander deden.

2) In Kb. nº. 2, 9 en andere Kbb. maakt deze keur met 18 en 19 één geheel uit. — Zie bl. 213 noot 6.

3) De woorden: „daermense bevijnden can" ontbreken in Kb. nº. 2, 9.

4) In Kb. nº. 2 en 9 is deze keur in twee afzonderlijke keuren verdeeld, met de opschriften: *Wanneer die panding uutgaet* en *Van een weet te laten.*

5) Kb. nº. 9. ende te.

zeggen [1]): ic en belye u niet; hebdi eenige brieven daerof, so brenct ze voort.

(Kb. n°. 1 fo. 86 v.; Kb. n°. 4 fo. 74 v.; Kb. n°. 6 fo. 46 v.; Kb. n°. 7 fo. 49 r.; Kb. n°. 8 fo. 61 v.; Kb. n°. 12 bl. 158.; Kb. n°. 15 fo. 61 v.)

30. *Van leengoet.*

Een man, die zijn leen verboert heeft, die salmen daeruut winnen met recht, eer hijt quijt wezen sal; want hi en machs niet verbueren dan met drye principael punten. Dat eerste is dat hy zinen leenheer zijn wijf ontminde [2]); dat ander of hy hem daer teghens wapende; dat dorde of hy en verriede of ontzeide.

(Kb. n°. 1 fo. 86 v.; Kb. n°. 3 fo. 67 r.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 7 fo. 49 r.; Kb. n°. 8 fo. 61 v.; Kb. n°. 12 bl. 158.)

31. *Van leengoet.*

Item leengoet salmen berechten binnen bans, daert gheleghen is mitter heren mannen ende mitten leenheer, daerment of hout, also [3]) die leenheer binnen bans den eygen ontfaen moet voorden rechter ende voorden heemraedt, na uutwisinge der hantvest *a*), ende wantmen alle erfzaken sculdich is te berechten binnens bans. Mer [4]) als die leenheer den eighen heeft ende hijt weder uutgheeft te leen, ende dan daer gheen kennisse of en waer, so zoudmen dat berechten voorden leenheer, dats te verstaen also sy slechs [5]) leenmannen zijn ende gheen ghift daerof ontfangen en hebben voorden leenheer.

(Kb. n°. 1 fo. 87 r.; Kb. n°. 3 fo. 67 r.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 6 fo. 47 r.; Kb. n°. 7 fo. 49.; Kb. n°. 8 fo. 62 r.; Kb. n°. 9 fo. 55 r.; Kb. n°. 12 bl. 159; Kb. n°. 13 fo. 95 r.; Kb. n°. 15 fo. 61 v.)

32. *Van een leengoet.*

Item een man, die een [6]) leengoet verhuert heeft, dat zijn

---

1) Kb. n°. 4. Item een mensche, die enen scepenen brief gegeven heeft van sculden, ende dien brief verloren is, ende men hem dan aensprect van dier scult, zo mach die sculdener weder zeggen.

2) Kb. n°. 6. afminde.

3) Kb. n°. 3, 4, 9. dats daerom also.

4) In Kb. n°. 1, 8, 12 luidt keur 31 in haar geheel aldus: Ende waert zake datmen den leenheer uten eyghen woude winnen binnens bans, mer *ens.* Zie ook v. d. Wall II bl. 74. Deze lezing, die geen zin geeft en slechts in enkele HSS. voorkomt, zal wel alleen aan eene vergissing vanden afschrijver te wijten zijn.

5) Kb. n°. 3, 4, 9. alsoe sy.

6) Kb. n°. 3, 4. sijn.

---

a) Handvest van 1303 (v. d. Wall. I bl. 117.)

is, ende hy dat leengoet vercoopt eer die huere uut is, ende overgheeft met zijns heren hant, so sal die huer uut wezen, ghelikerwijs oft verstorven waer; also [1]) niemant zijn leengoet langer verhueren en mach dan hijt heeft, ende also so moet [2]) die huer oeck uut wezen alst vercoft is; ja al hadde hijt X jaer langer verhuert dant coop waer, so zoude nochtans die huer mede uut wezen.

(Kb. n°. 1 fo. 87 v.; Kb. n°. 3 fo. 67 v.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 6 fo. 47 r.; Kb. n°. 7 fo. 49 v.; Kb. n°. 8 fo. 62 r.; Kb. n°. 9 fo. 55 r.; Kb. n°. 12 bl. 159; Kb. n°. 15 fo. 62 r.)

33. *Een ofïleidinge.* [3])

Item so wanneer een poorter aenghesproken wordt binnens bans, ende hi hem dan laet ofleyden met eenen borghemeestersbrief, so sal dan die ander man zeggen: ghi heren, also ghi gescreven hebt om uwen poorter, hadde daer yement op te spreken, men [4]) zoude hem goet recht doen, ende also [5]) icker nu op te spreken heb, so beghere ic een onvertoghen recht; want hi hem of heeft laten leiden.

(Kb. n°. 1 fo. 87 v.; Kb. n°. 3 o. 67 v.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 6 fo. 47 v.; Kb. n°. 7 fo. 49 v.; Kb. n°. 8 fo. 62 r.; Kb. n°. 9 fo. 55 v.; Kb. n°. 12 bl. 159; Kb. n°. 13 fo. 97 r.; Kb. n°. 15 fo. 62 r.)

34. *Van lantpoorters.*

Item so wanneer een lantpoorter den anderen doet ghedaghen, die en moghen gheen vangebrieven met vier schepenen zeghelen winnen, anders dan met drie zegelen, omdatsi alle beide buten wonen, na inhout des koerboecx. Ende alle dingen, die daerof zijn, zonder arch off list.

(Kb. n°. 1 fo. 88 r.; Kb. n°. 3 fo. 67 v.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 6 fo. 47 v.; Kb. n°. 7 fo. 49 v.; Kb. n°. 8 fo. 62 v.; Kb. n°. 9 fo. 55 r.; Kb. n°. 12 bl. 160.; Kb. n°. 13 fo. 96 v.; Kb. n°. 15 fo. 62 v.)

35. *Van panden te wysen.* [6])

Item so wie een pant wijst voor zijn schult, ende dieghene diet toeghewijst is, verboden heeft ende gheeyghent, ende

---

1) Kb. n°. 4. dats te verstaen, alsoe.
2) Kb. n°. 3. heeft, dan moet.
3) Kb. n°. 3. *Van onvertoghen recht.*
4) Kb. n°. 3, 4. hy quame tDordrecht, men.
5) Kb. n°. 3, 4, 9. want.
6) In Kb. n°. 4 zijn onder deze rubiek de keuren 35, 44, 46, 50. bijeengebracht.

dat dan dat pant tevoren verhuert is eert die ander gheeyghent ende verboden heeft, ende schieringe [1]) daerof ghecreech, so sal nochtans die persoen, diet ghehuert heeft, zijn huere houden, want zy voor die schieringe ghemaect was. [2])

(Kb. n°. 1 fo. 88 v.; Kb. n°. 3 fo. 68 r.; Kb. n°. 4 fo. 124 r.; Kb. n°. 6 fo. 47 v.; Kb. n°. 7 fo. 49 v.; Kb. n°. 8 fo. 62 v.; Kb. n°. 9 fo. 56 r.; Kb. n°. 12 bl. 160.; Kb. n°. 13 fo. 97 v.; Kb. n°. 15 fo. 62 v.)

36. *Van panden te keeren.*

Item so wie eenighe panden keert te landewaerts, die salse mede keeren voor schepenen, binnen den eersten vierthien daghen nadat hyse eerst ghekeert heeft.

(Kb. n°. 1 fo. 88 v.; Kb. n°. 6 fo. 47 v.; Kb. n°. 7 fo. 50 r.; Kb. n°. 8 fo. 62 v.; Kb. n°. 12 bl. 160.; Kb. n°. 15 fo. 62 v.)

37. *Van pandinge.*

Item so wanneer een mensche pant met schepenen brieven ende al gheeyghent heeft ende zijn vol recht ghehantiert heeft, so mach nochtans een ander comen met ouderen brieven ende winnent hem of, overmits want hi die outste brieven heeft. [3])

(Kb. n°. 1 fo. 88 v.; Kb. n°. 6 fo. 48 r.; Kb. n°. 7 fo. 50 r.; Kb. n°. 8 fo. 63 r.; Kb. n°. 12 bl. 160; Kb. n°. 85 fo. 63 r.)

38. *Der poorteren recht.*

Item so waer dat onse ingheseten poorteren erghents vercort [4]) worden in haren goeden of in eenighen rechten, dat wy dan onsen poorter terstont starcken ende stiven [5]) zullen daerin, ter tijt toe datsi daaruut ghewonnen worden met recht dies lants of dier stede, daer dat goet [6]) gheleghen is.

(Kb. n°. 1 fo. 89 r.; Kb. n°. 3 fo. 68 r.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 6 fo. 48 r.; Kb. n°. 7 fo. 50 r.; Kb. n°. 8 fo. 63 r.; Kb. n°. 9 o. 55 v.; Kb. n°. 12 bl. 160; Kb. n°. 13 fo. 97 r.; Kb. n°. 15 fo. 63 r.)

39. *Van mans live.*

Item so wanneer dat een man beticht of beruft is van eens smenschen doot, ende men hem eenen dach van recht daerof

---

1) Kb. n°. 6. cieringhe.
2) In Kb. n°. 3, 9 enz. volgt hier nog: naden recht vander stede.
3) Kb. n°. 8. ende winnent hem of met ouderen brieven.
4) Kb. n°. 3. 4. vercort, veronrecht.
5) De woorden: „ende stiven" ontbreken in Kb. n°. 3, 4, 8, 9.
6) Kb. n°. 3, 4. dat goet off dat recht.

leit, ende alsmen hem dien dach gheleit heeft [1]) ende die man dan noch op die strate gaet, so issen die heer schuldich te vangen, overmits dattie man doot is ende men dan niement verborgen en mach.

(Kb. n°. 1 fo. 89 r.; Kb. n°. 3 fo. 68 r.; Kb. n°. 4 fo. 123 v.; Kb. n°. 6 fo. 48 r.; Kb. n°. 7 fo. 50 r.; Kb. n°. 8 fo. 63 v.; Kb. n°. 9 fo. 55 v.; Kb. n°. 12 bl. 161; Kb. n°. 13 fo. 97 r.; Kb. n°. 15 fo. 63 r.)

40. *Eyghendom van lande.*

Item so wanneer een mensch an eenich lant gheeygent of ghepant heeft, nochtans so kent die rechter mitten hemeraders den mensch, diet lant ofghepant is ende ofgheeyghent is [2]), inden leggenden eyghedom, ende dat also lange als hi daer niet uutghevroont en is.

(Kb. n°. 1 fo. 89 v.; Kb. n°. 3 fo. 68 r.; Kb. n°. 4 fo. 124 r.; Kb. n°. 6 fo. 48 r.; Kb. n°. 8 fo. 63 r.; Kb. n°. 9 fo 56 r.; Kb. n°. 12 bl· 161; Kb. n°. 13 fo. 97 r.; Kb. n°. 15 fo. 63 r.)

41. *Van vrouwecraft.*

Item eenen vrouwecrafter en mach die baeliu niet vercopen, als hi hem toeghewijst is met vonnis der mannen, opdattie clagher, die daer wapen gheroepen heeft, teghenswoordich daer is.

(Kb. n°. 1 fo. 89 v.; Kb. n°. 6 fo. 48 r.; Kb. n°. 7 fo. 50 r.; Kb. n°. 8 fo. 63 v.; Kb. n°. 12 bl. 161; Kb. n°. 15 fo. 63 v.)

42. *Van rentebrieven.*

Item so wie brieven van renten heeft op husen ende op erven, ende op lossinge staen, ende men die niet en lost binnen der voorseider tijt, dattet dan ewighe renten zijn, dieghene [3]), die de brieven heeft, die sal comen, alsmen dat jaergheding besittet, ende gheren daer recht, na uutwisinge zijnre brieven, ende houden dat afterstal met zinen eede, daer hi dan die ewighe [4]) renten mede winnet; ende aldusdanighen afterstall salmen winnen met clagheliken woorden.

(Kb. n°. 1 fo. 90 r.; Kb. n°. 3 fo. 66 v.; Kb. n°. 4 fo. 74 v.; Kb. n°. 6 fo. 48 v.; Kb. n°. 7 fo. 50 v.; Kb. n°. 8 fo. 63 v.; Kb. n°. 9 fo. 54 v.; Kb. n°. 12 bl. 161.; Kb. n°. 13 fo. 105 v.; Kb. n°. 15 fo. 63 v.)

---

1) De woorden: „ende alsmen ..... gheleit heeft" ontbreken in Kb. n°. 3, 4, 9.

2) De woorden: „ende ofgheyghent is" ontbreken in Kb. n°. 3, 4, 9.

3) Kb. n°. 3, 4. datse dan ewelijc sullen blijven staen, dats te verstaen dat.

4) Kb. n°. 3, 4. ewelike.

43. *Schepenen brieven.*

Item alle schepenen brieven met twee schepen zeghelen die en ghedueren niet langer dan een jaer, mer schepene brieven van coop die en moghen niet verouden noch verjaren.

(Kb. n°. 1 fo. 90 r.; Kb. n°. 6 fo. 48 v.; Kb. n°. 7 fo. 50 v.; Kb. n°. 8 fo. 63 v.; Kb. n°. 12 bl. 161; Kb. n°. 15 fo. 63 v.)

44. *Van panden te wysen.*

Item so wanneer een man een pant wijst voor zijn schult, als hi ghevangen wordt [1]), so moet hi dat pant kenlic maken dattet zijn is, opdatment begheert, ende niement en mach gheen pant wysen, hi en moet daerin verjaert ende verdaecht wezen. Dats te verstaen: waert [2]) dat hi een onrecht pant wijsde, nochtans en zoude hi niet verbueren, also lange alst hem niet toégheschiert en worde, ende daerom so moet hijt kenlic maken dattet zijn is, opdatment begheert, alsmen hem vangt, ende alst hem dan toegheschiert is ende nochtans ontwonnen wordt, so verbuert hi die boete, na inhout des keurboecx. [3]) *a*) Ende wil een man een pant kenlic ghemaect hebben, so mach hi weder zeggen, dat hijs niet doen en sal, mer dat hi hem een pant wysen sal, op zijn ban ende op zijn boeten, ter tijt toe dattet den anderen ontwonnen wordt.

(Kb. n°. 1 fo. 90 v.; Kb. n°. 3 fo. 68 v.; Kb. n°. 4 fo. 124 r.; Kb. n°. 6 fo. 48 v.; Kb. n°. 7 fo. 50 v.; Kb. n°. 8 fo. 64 r.; Kb. n°. 9 fo. 56 v.; Kb. n°. 12 bl. 162; Kb. n°. 13 fo. 97 v.; Kb. n°. 15 fo. 64 r.)

45. *Van vangebrieven.* [4])

Item so wanneer eenen vangebrief ghewonnen is op eenen man, ende die man dan voorvluchtich wort voor zijn schult, so mach men [5]) over VI weken daerna met dien vangebrief te landewaerts panden of hierbinnen [6]), also varre alst den schepenen kenlic ghemaect wordt, dat hi zes weken voor zijn schult voorvluchtich gheweest heeft.

(Kb. n°. 1 fo. 91 r.; Kb. n°. 3 fo. 66 v.; Kb. n°. 4 fo. 74 v.; Kb. n°. 6 fo. 49 r.; Kb. n°. 7 fo. 51 r.; Kb. n°. 8 fo. 64 r.; Kb. n°. 9 fo. 54 r.; Kb. n°. 12 bl. 162; Kb. n°. 15 fo. 64 r.)

---

1) In Kb. n°. 3, 9 ontbreken de woorden: als hi ghevangen wordt.

2) Kb. n°. 4. Want waert.

3) Kb. n°. 3, 9, 13 also langhe alst ongeschiert is, na uutwysen des koerboecx voirgeschreven. — Al het volgende ontbreekt.

4) Maakt in Kb. n°. 4 een geheel uit met 56 beneden.

5) Kb. n°. 4. mach men hem.

6) Kb. n°. 3, 4. hyerbinnen der stede.

a) Keurboek van 1401, art. 176 (hierboven bl. 57.)

46. *Hoemen panden sal.*

Item so wie te landewaerts panden wil met eenen schepenen brief, dien issen schuldich [1]) te starcken, eer hy pandens begheert [2]) Ende die panden keren wil met schepenen brieven van schulden, die moetze oeck starcken, opdatment begheert, eer hi die panden keren mach. [3])

(Kb. n°. 1 fo. 91 v.; Kb. n°. 3 fo. 68 v.; Kb. n°. 4 fo. 124 r.; Kb. n°. 6 fo. 49 r.; Kb. n°. 7 fo. 51 r.; Kb. n°. 8 fo. 64v ; Kb. n°. 9 fo. 56 v.; Kb. n°. 12 bl. 162; Kb. n°. 13 fo. 98 v.; Kb. n°. 15 fo. 64 v.)

47. *Van pandinge.*

Item so wanneer datmen gepant heeft aen een jaerschaer van lande, ende die gheeygent heeft, so en darf die huerman niet gheven van zijnre hueren dan tot [4]) zinte Martensmisse of tot [4]) sinte Pieter, want zijn daghen dan noch niet verschenen en zijn vander hueren. [5])

(Kb. n°. 1 fo. 91 v.; Kb. n°. 3 fo. 68 v.; Kb. n°. 4 fo. 124 r; Kb. n°. 6 fo. 48 v.; Kb. n°. 7 fo. 50 v.; Kb. n°. 8 fo. 64 v.; Kb. n°. 9 fo. 56 v.; Kb. n°. 12 bl. 163; Kb. n°. 13 fo. 98 r.; Kb. n°. 15 fo. 64 v.)

48. *Van pandinge.*

Item een mensch, die eenen schepenen brief heeft ende daermede pandt te landewaerts, ende die panden al volstaen zijn, ende niet gheeyghent en heeft, die man mach die pandinge laten varen, also varre als hi niet gheeyghent en heeft, ende draghen denselven brief, daer hi mede ghepant heeft, eenen anderen mensch op voor schepenen Tordrecht. Dan so mach die mensch weder gaen panden van niewes op, so waer dat hi wil, omdat die ander niet gheeyghent en had, ende overmits dat hi zijn recht liet varen. [6])

(Kb. n°. 1 fo. 92 r.; Kb. n°. 3 fo. 69 r.; Kb. n°. 4 fo. 124 v.; Kb. n°. 6 fo. 49 v.; Kb. n°. 7 fo. 51 v; Kb. n°. 8 fo. 64 v.; Kb. n°. 9 fo. 57 r.; Kb. n°. 12 bl. 163; Kb. n°. 13 fo. 98 r.; Kb. n°. 15 fo. 64 v.)

---

1) Kb. n°. 3, 9. hy is den brieff sculdich.

2) Kb. n°. 3, 4, 9. pandens begheert off enich recht daermede doet.

3) Kb. n°. 3, 4, 9, 13. die moet sijn brieven oec stercken desghelijcs, wil hy recht hebben, alsoe verre alsment begheert, na inhouden des koerboex, eer hy enighe panden keren mach naden recht vander stede.

4) Kb. n°. 3. voir. Zoo ook Kb. n°. 4. enz.

5) Kb. n°. 3. vanden jaerschaer ende vander hueren. Zoo ook Kb. n°. 4.

6) Kb. n°. 3. Ende dan soe mach dieghene comen, die den brieff opghedraghen is, ende panden weder van nyews, waer datti wil, opdattie ander niet gheeyghent en hadde ende sijn recht laten varen. Zoo ongeveer ook Kb. n°. 4, 9.

49. *Van pandinge.*

Item so wie pant met eenen schepenen brief te landewaerts, die en mach niet verbueren, al ghinge hi tonder, want so wie die panden keert teghens scepenen brieven, ende daerof tonder gaet, dats een boete van X ponden.

(Kb. n°. 1 fo. 92 v.; Kb. n°. 3 fo. 69 r.; Kb. n°. 4 fo. 124 v.; Kb. n°. 6 fo. 49 v.; Kb. n°. 7 fo. 51 v.; Kb. n°. 8 fo. 65 r.; Kb. n°. 9 fo. 57 r.; Kb. n°. 12 bl. 163; Kb. n°. 13 fo. 98 v.; Kb. n°. 15 fo. 65 r.)

50. *Van pandinge.*

Item so wie dat pant aen een jaerschaer, die verschenen is of die verschynen sal, die en mach anden gront niet panden. Ende zeit dan die huerman, dat den pacht al betaelt is ende daer niet of sculdich en is,, so mochtmen hem daervoer ten eede brengen, ende panden dan aen den gront.

(Kb. n°. 1 fo. 92 v.; Kb. n°. 3 fo. 69 r. Kb. n°. 4 fo. 124 v.; Kb. n°. 6 fo. 49 v.; Kb. n°. 7 fo. 51 v.; Kb. n°. 51 v.; Kb. n°. 8 fo. 65 r.; Kb. n°. 9 fo. 57 r. Kb. n°. 12 bl. 163; Kb. n°. 13 fo. 98 v.; Kb. n°. 15 fo. 65 r.)

51. *Van besterffenissen.* [1]

Item so wanneer een bed gheschoert is, ende man of wijf daerof te live blijft, ende dan tot haren onwil [2] blijft zitten int gheheel goet, ende dan die sculdenaers comen, ende willen die gheheel schult an haer winnen, also si int gheheel goet is bliven zitten, so mach dat wijf zeggen, datsi schiftinge ende deilinge altoes doen wil, alsment begheert, ende daermede sal si quijt wezen, want haer die een helft offghestorven is.

(Kb. n°. 1 fo. 93 r.; Kb. n°. 6 fo. 49 v.; Kb. n°. 7 fo. 51 v.; Kb. n°. 8 fo. 65 r.; Kb. n°. 12 bl. 163; Kb. n°. 15 fo. 65 r.)

52. *Opdracht van schulden.* [3]

Item so wie den anderen eenighe brieven opdraghen wil, eenich recht of eenigherhande saken, daermen recht mede vorderen mach, die salt selver waer maken ten heilighen voor schepenen, hoe vele dat hem aen den brief of schulden ontbreect.

(Kb. n°. 1 fo. 93 r; Kb. n°. 4 fo. 124 v.; Kb. n°. 6 fo. 50 r.; Kb. n°. 7 fo. 52 r.; Kb. n°. 8 fo. 65 r.; Kb. n°. 12 bl. 164; Kb. n°. 8 fo. 65 r.)

---

1) In Kb. n° 4. maakt deze keur een geheel uit met 23, 24, 25 en 26.

2) Kb. n°. 4. ende tot hairs ondanckens.

3) In Kb. n°. 4 zijn de keuren 52 en 53 één.

53. *Van bestarfte.* [1])

Item waert dat yement storve, die eenich recht of eenigherhande zaken after hem liet, daermen eenich recht mede vorderen mocht, dat dan die erfnamen dat houden moghen ten heilighen, ghelikerwijs oftie mensche selver waer, wanttet optie erfnamen bestorven is, ende die schult dan haer eyghen is.

(Kb. n°. 1 fo. 93 v.; Kb. n°. 4 fo. 124 r.; Kb. n°. 6 fo. 50 r.; Kb. n°. 7 fo. 52 r.; Kb. n°. 8 fo. 65 v.; Kb. n°. 12 bl. 164; Kb. n°. 15 fo. 65 v.)

54. *Hoe een man ontpoortert wordt.*

Item so wat man, die uter stede trect voor sijn schult, die is ontpoortert also lange als hi voor sijn schult uter stede is, ende men en sallen nerghents verantwoorden in gheenen tollen noch in gheenen saken, ende men mach dien man bezetten ende becommeren, als hi zes weken uutgheweest heeft, also varre alst den goeden luden kenlic gemaect wordt dat hi voor zijn schult uter stede blijft.

(Kb. n°. 1 fo. 93 v.; Kb. n°. 6 fo. 50 r.; Kb. n°. 7 fo. 52 r.; Kb. n°. 8 fo. 65 v.; Kb. n°. 12 bl. 164; Kb. n°. 15 fo. 65 v.)

55. *Van borgh te wesen.* [2])

Item een man, die borch is in eenen schepenen brief van schulden, ende die principael man dan voorvluchtich is, ende men dan dien borgh aenspreect, so mach die borgh zeggen, dattie principael man zijn erve ende zijn huus voorgaen sal, eer hi eenich recht opten borch hantieren mach.

(Kb. n°. 1 fo. 94 r.; Kb. n°. 4 fo. 73 v.; Kb. n°. 6 fo. 50 r.; Kb. n°. 7 fo. 52 r.; Kb. n°. 8 fo. 6 r.; Kb. n°. 12 bl. 164.)

56. *Van vangebrieven.* [3])

Item so wie eenen vanghebrieff ghewonnen heeft ende hi daerna ghebannen wordt, die macht zinen wive machtich maken recht te spreken mettien vangebrief. Ende dat wijf mach dan dien man, daer dien vangebrief op ghewonnen is,

---

1) In Kb. n°. 4 zijn de keuren 52 en 53 één.

2) In Kb. n°. 4 is deze keur het tweede gedeelte van 8 boven. In Kb. n°. 7 zijn met eene latere hand hierbij geschreven de keuren 72, en 82.

3) In Kb. n°. 4 is deze keur één geheel met 45, hierboven bl. 222.

een wete laten, ende winnen dan op hem eenen niewen vangebrief, ende daer zal zy recht mede hebben van haren ghebreke.

(Kb. n°. 1 fo. 94 v.; Kb. n°. 3 fo. 67 r.; Kb. n°. 4 fo. 74 r.; Kb. n°. 6 fo. 50 v.; Kb. n°. 7 fo. 52 v.; Kb. n°. 8 fo. 66 r.; Kb. n°. 9 fo. 54 v.; Kb. n°. 12 bl. 164; Kb. n°. 15 fo. 66 r.)

57. *Van schepenen brieven.* [1])

Item een mensche, die eenen schepenen brief gemaect is of verlijdt is voor schepenen, ende dan des [2]) menschen erfghenamen quamen ende zeiden, datmense daermede onterven wilde, ende datsi dienselven brieff ghestarckt willen hebben, dan machmen weder zeggen, dat hi noch niement van zijnre weghen gheen ghelt daerof ontfaen en heeft, bi zinen eede, ende dattet een gherechtighe schult is, niemenden tzijn mede tonttrecken, wanttet voer schepenen verlijdt is. [3])

(Kb. n°. 1 fo. 94 v.; Kb. n°. 3 fo. 67 r.; Kb. n°. 4 fo. 74 v.; Kb. n°. 6 fo. 50 v.; Kb. n°. 7 fo. 52 v.; Kb. n°. 8 fo. 66 r.; Kb. n°. 9 fo. 54 v.; Kb. n°. 12 bl. 165; Kb. n°. 13 fo. 95 v.; Kb. n°. 15 fo. 66 r.)

58. *Een voerghewijst vonnis.*

Willem Tielmansz. had eenen scepenen brief van Dordrecht op Hughe Zasse ende op Maertijn Sas zijn vader, ghesamenderhant ende elcx voor al, ende heeft recht begheert met zinen brief op hem beiden. Ende zi zijn hem beide ghewijst te vangen elcx voor al.

Ende Willem heeft ghenomen zinen brief ende heeft hem noch een wete ghedaen, also si beide voorvluchtich waren voer haer schult, ende heeft darenteinden met dien vangebrief recht begheert aen alsulke husinge als Hughe Zasse aenbestorven zijn van zijns wijfs vaders doot. Ende zi zijn hem met recht toeghewijst. Ende dese husinge zijn Hughen aenbestorven die wijl dat hi uutgheweest voor zijn schult.

(Kb. n°. 1 fo. 130 v.; Kb. n°. 2 fo. 216 r.; Kb. n°. 6 fo. 50 v.; Kb. n°. 7 fo. 144 v.; Kb. n°. 8 fo. 67 r.; Kb. n°. 12 bl. 165; Kb. n°. 15 fo. 67 r.)

---

1) Kb. n°. 3. *Van brieven te verlyen.*

2) Kb. n°. 3. Item alle scepenen brieven, die yement verlijt off ghemaec worden voir scepenen, ende dies.

3) Kb. n°. 3. ende dattet een rechtverdighe scult is, wantse voir scepenen belijt is, naden recht vander stede, ende anders soe en sall daer gheen recht meer in ghehantiert worden. Alle dinc sonder arch ende list. Zoo ook Kb. n°. 4, 9, 13, alleen met dit verschil dat deze „verlijt" hebben, in plaats van „belijt."

58*a*. [*Van schepenen brieven.*] [1])

Item schepenen brieven van coop en mogen niet verouden noch verjaren, als si ongecancelleert zijn.

(Kb. n°. 1 fo. 130 v.; Kb. n°. 6 fo. 51 r.; Kb. n°. 7 fo. 144 v.; Kb. n°. 8 fo. 66 v.; Kb. n°. 2 bl. 165; Kb. n°. 15 fo. 66 v.)

59. *Vanden viscopers brief.*

Item die viscopersbrieff begrijpt tot eenen point, zo wanneer een viscoper sterft, dat dan dat stal, dat zijn was, comen sal andie outste ende andie naeste rechte erfnamen.

(Kb. n°. 2 fo. 109 r.)

60. *Van vleyschhouwers.*

Item des vleysschhouwers ghildenbrieff houdt in, dat gheen taveern noch kameret, noch niement diese houdt, eenich vleisch van buten in Dordrecht en brenge om dat vleisch te vercopen, ghesoden of ghebraden, mer droghe herbarghen en zijn daer niet in gheroert.

(Kb. n°. 2 fo. 109 v.)

61. *Pandinge van erffenis.*

Item inder pandingen, daermen recht begheert aen een erve, ende dat erve an hem drien verstorven is, ende die eene wil betalen ende die ander niet, so sal die rentier segghen, dat hi zijn gheheel renten hebben wil vanden heelen erve, want zinen brieff houdt ende spreect opt gheheel erff, ende niement anders sculdich en is te volghen dan dat erve; ende in pandingen so doetmen schieringe voir die husen, als die panden VIII daghen ghestaen hebben, eermen uut gaet panden. [2])

(Kb. n°. 2 fo. 114 v.)

62. *Van alderhande brieven.*

Item brieven van sculden, die op Bamisse houden off op Alderheilighen misse, die hebben altoes XIIII daghen dach daerna, eer mense te recht setten mach, mer scepenen brieven van coop die en moghen niet verouden. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 114 v.)

---

1) In de meeste teksten is deze bepaling eene alinea van het voorafgaande vonnis. — Vg. beneden 62.

2) Deze keur komt in Kb. n°. 2 tweemalen voor, eens in haar geheel, zooals zij hier gedrukt is, en later nog eens in twee keuren gesplitst. Zie beneden 91 (bl. 238) en 97 (bl. 239.)

---

a) Vg. 58*a* hierboven, en 78 beneden bl. 235.)

63. *Hoemen recht gheren sal deen poerter teghens den anderen.*

Item dat gheen poerter den anderen anspreken en sal noch en mach van gheenen saken, dan voer dat gherecht van Dordrecht, dat den scepenen ende den rechter van Dordrecht toebehoorde. Ende so wie anders dede, dat waer op zijn poertrecht ende op hondert pont Hollants, ende dat also dicke als hi daeroff verwonnen worde, ende dat bi kenliken ghetughe van scepenen, mer een man, die buten der stede woent ende gheen poorter is, ende ghelt sculdich is eenen poorter, ende eenich goet binnen der stede heeft, daer machmen dan drie claghen op winnen ende gheren dan recht uter tafel an dat goet, ende dies so sal ons poorter den man een weet laten mit eenen daghebrieff aldaer hi buten wonachtich is.

Oec so salmen weten, dattie niewe kuer inhoudt, zo wat ons poorters om reedt ghelt ghecoft hebben of op borch, datsi daerof een pant wisen moghen an haer goet, ende dat also wel van ghereden ghelde als van borch. *a*)

(Kb. nº. 2 fo. 115 r.)

64. *Vrydom vander jaermarct.* [1]) *b*)

Item so wie binnen eenich vanden twee voirsz. jaermarcten eenen coopman sloeghe [2]) om tsine, die verbuerde een [3]) jaer die poort, ende dat op zijn rechterhant quame hi eer weder in, ende daertoe so sal hi zijn boeten ghelden, also groot als die kuere vander marct [4]) daeroff inhout.

Item in deser voirsz. jaermarct so [5]) mach elc man makelaer wesen van marctgoet, also lange als dat marctrecht gheduert [6]), also varre als hy poorter is off gast. [7]) Ende in deser voirsz.

---

1) In Kb. nº. 6, 8, 12 en 15 zijn de keuren 64 en 65 vereenigd, onder het opschrift: *Eene koere tot vorderinghe vanden coopman.*

2) Kb. nº. 6, 8, 12. Item so wie een coopman sloege enz.; Kb. nº. 9. Item soe wye eenen coopman sloege binnen der markt.

3) Kb. nº. 6, 8, 12, 15. X (thien.)

4) Kb. nº. 6, 8, 12, 15. marctkoere.

5) Kb. nº. 6, 8, 12, 15. Item so mach.

6) In sommige teksten (Kb. nº. 12 en 15): staet.

7) Kb. nº. 6. is hy poorter ofte gast. Zoo ook Kb. nº. 8, 9, 12, 15.

---

a) Vg. de keur van 17 Augustus 1430 (hierboven bl. 104.)

b) Vg. v. d. Wall I bl. 188 volgg.

jaermarcte so en mach die heer niement besetten noch vangen van zinen boeten, noch niement vanghen voir zijn schult. [1])

(Kb. nº. 2 fo. 115 v.; Kb. nº. 6 fo. 59 v.; Kb. nº. 8 fo. 77 r.; Kb. nº. 9 fo. 148 v.; Kb. nº. 12 bl. 183 r.; Kb. nº. 15 fo. 77 r.)

65. *Van twist te maken inder marcten.*

Item so wie twist maecte binnen der jaermarcten [2]), van wat saken dattet waer, die verbuerde viervoudighe boeten, ende die salmen hem offpanden opten voet staende, also tide [3]) als hi verwonnen is.

(Kb. nº. 2 fo. 116 r.; Kb. nº. 6 fo. 59 v.; Kb. nº. 8 fo. 77 r.; Kb. nº. 9 fo. 48 v.; Kb. nº. 12 bl. 183; Kb. nº. 15 fo. 77 r.)

66. *Noch vander marct.* [4])

Item so en salmen gheenderhande recht hantieren binnen der voirsz. jaermarct van brieven van sculden, van schade noch van boeten, ten waere oft binnen derselver marct geschiede. Ende waert sake [5]), dattie coopman eenigherhande zaken te doen had, die hier niet voirsz. en zijn, die souden scepenen ende raet hantieren na haren goetdencken. [6])

(Kb. nº. 2 fo. 116 r.; Kb. nº. 6 fo. 60 r.; Kb. nº. 8 fo. 77 r.; Kb. nº. 9 fo. 48 v.; Kb. nº. 12 bl. 183; Kb. nº. 15 fo. 77 r.)

67. *Den inganck vander eerster jaermarct.*

Item die eersten marct sal altoos ingaen den sessentwintichsten dach na Paesdach, alsmen singhet resurrexio, ende sal ghedueren XIIII daghen lanck, ende die veemarct sal wesen des Sonnendaechs ende des Maendaechs altoes naden inganc vander marct.

---

1) Deze laatste zinsnede: „Ende in deser ..... scult" ontbreekt in Kb. nº. 6, 8, 12 en 16; in Kb. nº. 9 komt zij in 66 voor.

2) Kb. nº. 6, 8, 12, 15. *binnen marcktrecht;* Kb. nº. 9. *binnen der marckt oft binnen der marcktrecht.*

3) Kb. nº. 9. houde; Kb. nº. 12, 15. varre.

4) Kb. nº. 6, 8, 12. *Vander marcktvryheyt.*

5) Kb. nº. 6, 12. Item waert dat binnen der marct eenighe saken gevielen, of; Kb. nº. 8, 15. Item waert dat binnen der merckt eenighe saken gheschieden of ghevielen, of. In Kb. nº. 9. gaat nog het volgende vooraf: Oeck so en mach die heer nyemant vangen voir sijn schult met brieven van schulde, mer waert *enz.* Vg. 64.

6) Kb. nº. 9. scepenen ende raede houden tot haren verclaren. Zoo ongeveer ook Kb. nº. 8, 12 en 15.

Item die oude cleermarct sal wesen des Sonnendaghes, des Dinxendaghes ende tsWoendaghes totter noenen, ende dan so zullen hare cramen opbreken, mer die togheldaghe van alderhande goet sal wesen des Donredaghes, des Vridaghes ende des Saterdaghes allen dach.

(Kb. n°. 2 fo. 116 v.;)

68. *Die ander jaermarct.*

Item die ander jaermarct sal altoes ingaen opten tiensten dach na zinte Bavendach ende sal ghedueren XIIII daghen tollevry, mer wie goet coopt, die sal zinen marcttoll gheven.

Item die veemarct sal wesen opten Donderdach naden inganck vander marct, ende sal ghedueren twee daghen, ende die paertmarct sal oeck ingaen opten Donderdach, ende die sal ghedueren vier daghen lanck.

(Kb. n°. 2 fo. 116 v.)

69. *Die gemeen huysen of hofstede metten anderen, hoemense bruycken sal. a)*

Soe wie het sy, poorter of gast, die hofstede of huys metten anderen gemeen hebben, ende die dan dat meestedeel daeraen heeft, die mach dat erve, hoffstede of huys geheelijck [1]), dat minste deel metten meesten [2]), verhueren wien hy wil, soe hy best ende dierste mach [3]); ende om sulcke huer alst gelden mach, soe sal hijt zelve hebben ende behouden [4]) diegene diet meestendeel daeraen heeft, ist dat hem gevoeget [5]) ende hijt behouden wil. Ende wil hy des oick niet behouden, diengene die dat minstedeel daeraen heeft, die mach dat selve gelijck behouden ende besitten om die selver huer dat gelden mach. [6])

---

1) Kb. n°. 3. die husinghe off dat erve, ghelijc.

2) Kb. n°. 4. die mach dat erve, hofstede of huys geheelic, dat meeste deel metten minsten.

3) Kb. n°. 3, 8. so hy best mach; Kb. n°. 2. so hy dierste can.

4) Kb. n°. 2. so mach hijt altoos zelve houden.

5) Kb. n°. 2. ghelieft.

6) Kb. n°. 2. so macht dieghene houden, die daer dat minstedeel an heeft, ende besitten om die zelve huere vorsz.

---

a) In Kb. n°. 12. staat op den kant: Habetur int houte boeck fo. 117 verso. — Zie boven bl. 140 *a*) en de keur van 27 December 1594 (boven bl. 200.

Waer dat saecke dat diegene die dat meestedeel [1]) daeraen hadde, dat erve of die hofstede betimmert hadde, soe [2]) soude dat minstedeel hebben in huerwaerden, alst an een wedersyde goude vanden erve voet voets gelijck.

Voort soe wie metten anderen erve of hofstede of huys gemeen heeft, elckerlijck effen veel, ende des niet overeen en dragen moegen noch en willen die te verhueren [3]), te besitten of te betimmeren, soe wat scepenen ende raedtsmannen of die meerre pertien van hem [4]) daertoe seggen, setten ende ordineren, dat sal aen beyde syde vast blyven ende gestade, ende dat seggen, setten ende ordineren sullen sy eynden ende volbrengen binnen den naesten XIIII nachten naedat sijs vermaent worden vanden eenen of van beyde, daer die saecke of roert.

Voort is besproken, waer dat saecke dat yemant eenich erve of hofstede betimmert hadde off huysinge daerop staende hadde, ende sijn huer uut waer, noch [5]) dat hy geen huer daeraen betogen en mocht, die sal dat voert besitten ende behouden om alsulcke huer alst gelt aen beyde syde vanden erve of van die hofstadt voet voets gelijcke [6]), of en voeget hem niet langer daerop te blyven, soe sal diegene, dies dat erve of die hofstadt is, dat huys of die huysinge, die daerop staen [7]), aen hem lossen ende coopen om alsoe veel penningen als scepenen ende raedtsmannen of die meerre partie van hem [8]) scieren [9]) of seggen dat goet sy, ende dat seggen ende dat scieren [9]) sullen sy volbrengen ende eynden binnen den naesten XIIII nachten naedat sijs vermaent worden van den eenen of van beyde, daer die sake of roert.

Ende ist dat diegene, dies dat erve of die hofstede is, der huysinge niet en voeget noch en wille, soe mach diegene,

---

1) Alleen Kb. n°. 2 heeft „minstedeel".

2) Kb. n°. 2. die.

3) Kb. n°. 2. hueren.

4) Kb. n°. 2. ende meer andere partye.

5) Kb. n°. 2. ende; Kb. n°. 3, 4, 6. of.

6) Kb. n°. 2. dat sal hi voert besitten ende behouden alst ghelt aen beyden zyden,

7) Kb. n°. 2. Oeck· salmen weten, waert sake, dat hem dat erve of die hofstede of husinge niet en gheliefde langer daerop te bliven, so sal dieghene, dies dat goet is ende daerop staende heeft.

8) In Kb. n°. 2 ontbreken de woorden: „of die meerre partie van hem."

9) Het woord „scieren" ontbreekt in Kb. n°. 2.

dies de huysinge sijn is, vercoepen wie dat hy wil, soe hy best mach inder selver voorseyder huere. [1])

Voort soe wie een erve betimmert of beseten heeft tot eenre eeuwelijke hueren of ten besproken termynen, ende binnen die termine sturve, ende sijn erfgenamen dies niet en vermoegen van noode ende van armoede te besitten selve, die moegen dat huys, of wat sy daerop staende hebben, vercopen ende [2]) dat erve verhueren inder selver hueren, die voorscreven is, ende binnen den voorscreven termijn, soe wien dat sy willen, sonder desgeens openbaer vianden dies dat erve is, ende daer hy seeker aen is van sijnre jaerlijcke huere.

(Kb. n°. 12 bl. 186; Kb. n°. 2 fo. 129 v.; Kb. n°. 3 fo. 54 v.; Kb. n°. 4 113 r.; Kb. n°. 6 fo. 51 r.; Kb. n°. 8 fo. 66 v.; Kb. n°. 9 fo. 51 r.; Kb. n°. 13 fo. 71 v.; Kb. n°. 15 fo. 66 v.)

70. *Dit is die rekeninge van een roede wijns binnen Dordrecht.*

Inden eersten die roede om tien pont, maect die aem een pont ende dat vierdeel II sc.

Item die roede om X pont V sc., maect die aem XX sc. VI d., ende dat vierdeel II sc. XIIII myten.

Item die roede om X pont X sc., maect die aem XXI sc., ende dat vierdeel II sc. XXIX myten.

Item die roede om X pont XV sc., maect die aem XXI sc. VI d., dat vierdeel II sc. I d. XVIII myten.

Item die roede XI pont .... enz. [3])

(Kb. n°. 2 fo. 202 r.)

71. *Een sonderlingh point.*

Item myt eenen zeghel attentijck of myt eenen schepenen zeghel daer machmen binnen jaers recht mede spreken nadattie man ghestorven is, die de beloofte ghedaen heeft, of gheen recht darenteinden mede te hebben. [4]) Staet int register.

(Kb. n°. 2 fo. 214 v.; Kb. n°. 6 fo. 32 v.; Kb. n°. 8 fo. 44 r.; Kb. n°. 11 fo. 49 r.; Kb. n°. 12 bl. 132; Kb. n°. 15 fo. 44 v.)

---

1) Kb. n°. 2. Ende ist sake dat hi dat erff of hofstede noch husinghe niet en wil coopen, so salse die ander vercopen also hi dierste mach.

2) Kb. n°. 2. verhueren ende vercopen, mer.

3) Op dezelfde wijze wordt deze rekening voortgezet tot „die roede om XXVI pont V sc." — Het is overbodig het uitvoerige stuk in zijn geheel over te drukken.

4) Kb. n°. 11. recht daermede te spreecken.

72. *Van borgh te worden.* a)

Item een man, die borgh is in eenen scepenen brieff van Dordrecht, ende die principael man dien brieff niet en betaelt ende voirvluchtich wort, ende men dan denzelven brieff eenen anderen persoen opdraghen wil, om dien borgh schade mede te doen, so mach die borghe den vorsz. brieff zelver lossen ende die naeste daeroff wesen, ende laten hem dien selven brieff opdraghen.

(Kb. n°. 2 fo. 218 v.; Kb. n°. 6 fo. 54 v.; Kb. n°. 8 fo. 70 v.; Kb. n°. 12 bl. 172; Kb. n°. 15 fo. 70 v.)

73. *Een vonnis.* [1])

Item inder pandingen so gheerde heer Tielman van Rosendael recht mit eenen schepenenbrieff van schulden, als vanden harinck, ende dat wart hem ghewijst, alsoft in tspoorters ghedinge hadde gheweest.

(Kb. n°. 2 fo. 215 v.)

74. *Een vonnis.*

Item so wanneer eenen vanghebrieff op eenen man ghewonnen is, ende die man dan sterft, so moet men den wive ende den erfghenamen een weet laten, ende spreken dan mit recht [2]) van nieuwes op; ende aldus wart ghewijst tusschen Joost den backer ende Gillis Jannesz. weduwe ende hare kijnder.

(Kb. n°. 2 fo. 217 v. en 108 v.)

75. *Noch een vonnis.*

Item so wanneer een vonnis ghewijst is voirden baeliu ende dat vonnis beseghelt is, so en salmen voir schepenen als vandien selven vonnis gheen ander vonnis begheren, wanttet zere scharp is te doen; ende aldus warttet gescheiden met recht.

(Kb. n°. 2 fo. 218 r.)

---

1) Onder de hier in Kb. n°. 2 volgende reeks *van voirghewijsde vonnissen* komt er een voor, dat Zuidholland betreft, en daarom beneden onder de Zuidhollandsche rechten is afgedrukt.

2) Kb. n°. 2 fo. 108. mit clagheliken woirden.

---

a) Vg. hierboven 55 (bl. 225.) en aldaar noot 2)

76. *Noch een vonnis.*

Item het waren drie coopluden, die in een herberge thuus lagen, ende gaven der waerdinne een bighordel mit ghelde, ende seiden totter waerdinnen, datsi dat bighordel wel bewaren soude ende niement gheven en soude, si en waren alle drie bi malcanderen.

Die waerdinne ontfinc dit bighordel, ende seide, datsi also doen soude, als haer die coopluden bevalen. Ende daerna op een tijt ghinghen dese drie coopluden in eene harbarghe niet varre van daen sitten eten, ende hieten haerre waerdinne datsi hem soude zeinden drie schotelen mit spise.

Die waerdinne beval haren knape, dat hi dien drie coopluden droeghe drie schotelen spise, ende doen die knape quam mitter spisen, doen vant hi die drie coopluden aldaer bi malcanderen zitten eten, ende als die knap weder thuus quam so zeide hijt zijnre vrouwen, als datsi alle drie bi malcanderen waren.

Corts hierna so coomt een vanden drie coopluden totter waerdinnen om dat bigordel, ende die vrou die ghaft hem; ende als hijt ontfangen had vander waerdinne, doen en quam hi biden anderen coopluden niet, want zi een heimelike vorwaerde ghemaect hadden datsi also doen souden. Ende corts daerna so quamen die ander twee coopluden ende wouden dat bighordel vander waerdinnen hebben, want si belooft had dat bighordel niement over te gheven, dan als zi alle drie bi malcanderen waren.

Deze voirsz. twee coopluden spraken haerre waerdinne aen mit recht. Ende aldaer wart ghewijst mit recht ende mit vonnis vanden goeden luden vander stede, als so wanneer dese drie coopluden alle drie totter vrouwe quamen, dat zijt hem dan eerst oprechten zoude, bleeft verloren, ende niet eer. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 221 v.)

77. *Noch een vonnis.*

Item so wanneer yement zijn goet eenen anderen gheeft te bewaren, ende dieghene, diet te verwaren heeft, dan seit, dat hijt hem weder gheseint heeft mit eenen bode, dat so

---

a) Eene diergelijke vertelling als deze causa ficta vindt men in *Jan Matthijssen's* Rechtsboek van den Briel, uitgegeven door Mrs. Fruin en Pols, bl. 102.

draecht dan [1]) aen schepenen, dat hi dat lijdt alsdat hijt te verwaren had genomen ende van u ontfaen had, ende, want die man dan zijn goet noch niet weder en heeft, dat hijt hem sculdich is te ghelden off dairvoir ghehouden te wesen, overmits dat hi den bode [2]) niet gheleveren en can, ende hijt hem niet bevolen en had te zeinden.

(Kb. n°. 2 fo. 220. r; Kb. n°. 6 fo. 70 r.; Kb. n°. 8 fo. 89 r.; Kb. n°. 12 bl. 206.)

78. *Noch van besterfenis ende van brieven.*

Item so wanneer dat een man zijn wijf ofstarft, so en mach hy geen schult meer verlyen, dan hi verlijdt had doen si noch levede. Oeck so salmen weten dat brieven van schulden, die op Bamisse houden of op Alderheilighen mis, die hebben altoos XIIII daghen dach daerna eermense te recht zetten mach. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 221 r.)

79. *Van mans doot.*

Item so wanneer een man doot ghevallen is off verdrenct is, so salmen hem zijn huer op scheepsboort leggen, ende den tymmerman zijn dachhuer op zinen banck.

(Kb. n°. 2 fo. 221 v.; Kb. n°. 6 fo. 51 r.; Kb. n°. 8 fo. 66 v.; Kb. n°. 12 bl. 164; Kb. n°. 15 fo. 66 v.)

80. *Van schepenen brieven.*

Item so wanneer eenen schepenen brieff inhout ghesamender hant ende onverscheiden, ende niet elcx voir al, so betaelt elcx zijn deel evenveel.

(Kb. n°. 2 fo. 221 v.)

81. *Noch van besterffenis.*

Item als een bed geschoert is ende man off wijf eenich van hem beiden te live blijft, ende dan die erfnamen comen ende willen die brieven hebben van husen, van renten of van anderen goede so zullense die behouders houden, also als si int besit vanden goede zijn, totter tijt toe datsi ghedeelt zijn of ghedeelt hebben.

(Kb. n°. 2 fo. 222 r.)

1) Kb. n°. 6, 8, 12. dat draecht dan terstondt.

2) Kb. n°. 6, 8, 12. den bode, dien hy seit daer hijt mede geseint had.

a) Vg. 62 (hierboven bl. 227.)

82. *Van borghe te wesen. a)*

Item als een man borghe is, ende niet elx voir al, ende die principael man ghewijst is te vangen ende hy dan voirvluchtich is zesse weken lanck, so machmen dien borghe aenspreken, ende niet eer, mer worde die principael-man ghevangen ende ghevangen storve, so sal die borghe quijt wesen.

(Kb. nº. 2 fo. 221 r.; Kb. nº. 6 fo. 70 v.; Kb. nº. 8 fo. 89 r.; Kb. nº. 12 bl. 206; Kb. nº. 15 fo. 89 v.)

83. *Schult te winnen.*

Item een man, die buten der stede woont ende gheen poirter en is, ende eenich ghelt onsen poirter schuldich is, ende hi eenich goet inder stede heeft, daer salmen drie claghen op winnen ende gheren dan recht uuter tafel an dat goet, ende ons poorter sal hem een weet doen mit eenen daeghbrieff daer hi buten woent. [1])

(Kb. nº. 2 fo. 221 v.; Kb. nº. 6 fo. 70 v.; Kb. nº. 8 fo. 89 v.; Kb. nº. 12 bl. 206; Kb. nº. 15 fo. 89 v.)

84. *Datmen ons porters niet besetten en sal.*

Item Grave Florens hantvest *b*) hout in, datmen onsen poirter lijf noch goet aen en sal tasten, arresteren noch beclaghen binnen den hove van Zuuthollant, anders dan voir zijn rechte verwilkoerde schult, die bekent is voir eenen ghewaerden rechter ende voir zesse wittachtighe orconden: ende is te verstaen deen poorter teghens den anderen.

(Kb. nº. 2 fo. 222 r.)

85. *Afterstal van renten.*

Item dat Dirc die oude schoenmaker gheen afterstal gheven en sal, omdattet huus niet vercoft en was na inhout der stede kuere, ende also hijt ghewonnen heeft mit brieven van renten ende van schulden, die hem opghedraghen zijn.

(Kb. nº. 2 fo. 222 r.)

86. *Van die van Schoonhoven.*

Item so wanneer dat den poirteren van Schoonhoven haer goet binnen Schoonhoven ghestolen wort, ende die dieff ende

1) Kb. nº. 8, 12, 15. woonachtich is of woont.

a) Vg. hierboven 56, (bl. 225 en aldaar noot 2)

b) Van 14 September 1284 (v. d. Wall I bl. 69.)

dat goet te Dordrecht coomt, ende die man, diet goet toebehoort, binnen Dordrecht vijnt, dat hij dat houden mach mit recht, nader hantvest van Zuuthollant *a*), also Schoonhoven oec Zuuthollant is; daerom zullen die van Schoonhoven dat selve recht nemen ende gheven.

(Kb. nº. 2 fo. 222 v.)

87. *Van pandinghe.*

Item indie pandinge doetmen recht uuter tafel, dat in tspoorters gheding ghewonnen is mit haren eede, datmen besit des Manendaghes so wanneer die panding uutgaet, ende des Dinxendaghes daerna, voir die duere daer die schuldenaer woent; ende mit scepenen brieven van sculden doetmen oeck recht, so wanneer dattie pandinge voer die duere is, ende voirden toorn diesghelijx, als hier navolghende uutwijst ende bescreven staet.

(Kb. nº. 2 fo. 222 r.)

88. *Noch van pandinge.*

Item so wanneer datmen een pant wint voir die dore of voirden toorn, daer en doet men gheen recht off des anderen daghes uuter tafel, die renten heeft mitten eyghendom, ende hem dat afterstal verlijdt is, of dat hijt ghehouden heeft mit zinen eede inder panding off inder tafel staet van eenen jare of van twee, ende dan int dorde jaer coomt voir dat erve, so mach hi zijn pant verbieden ende gheren recht aent erve. [1])

(Kb. nº. 2 fo. 223 r.)

89. *Van schult te machtighen.*

Item so wanneer yement ghemachticht is yements scult of renten in te panden off op te boren, ende men hem dan niet gheven en wil, so en mach hi van dier schult niet houden mit zinen eede, want die schult zijn niet en is.

(Kb. nº. 2 fo. 223 v.)

90. *Brieven van schulden.*

Item so wat man, die brieven van schulden heeft op eenen anderen, ende dien brief inhout houder des briefs, ende wive

1) De tekst schijnt hier bedorven.

a) Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 116.)

hebben, so salmen weten alsdat dat wijf gheen recht mittien brief spreken en mach, die man en mocht zijn wive eerst machtich maken voir scepenen, omdattet wijff zijn voocht niet en is, opdat die man selver mittien brieve gheen recht spreken en will.

(Kb. nº. 2 fo. 223 v.)

91. *Van pandinge ende van renten.*

Item inder pandingen, daermen recht begheert aen erve, ende dat erve verstorven is an drien, ende die een wil betalen ende die ander en wil niet betalen, so sal die rentenaer seggen, dat hi zijn gheheel renten hebben wil an dat gheheel erve, want zinen brief opt gheheel erff spreect ende hi niement volghen en darff dan dat erve. *a*)

(Kb. nº. 2 fo. 223 v.)

92. *Van scepenen brieven.*

Item een man, die kijnder heeft, ende die vader zinen kijnderen schuldich is in scepenen brieven, ende die vader darenbinnen storve, ende die kijnder dan vertyen goets ende quaets, so moghen die selve kijnder haer ghelt winnen mitten voirsz. brieve aen huus, aen erve of aen erfrenten, ende daer erve is bleven [1]), ende laten den heer een weet, so wanneer datmen daecht, ende winnent dan mit recht, alsmen ghedinghe besitten sal, ende alle dinghen voirscreven sonder arch ende list.

(Kb. nº. 2 fo. 224 r.)

93. *Wanneer ons poorters eenich goet coopen*

Item die nieuwe kuer hout in: so wat onse poirters ghecoft hebben om ghereedt ghelt of op borghe, datsi daerof een pant moghen wysen also wel vanden ghereeden ghelde als vanden borghe. *a*)

(Kb. nº. 2 fo. 224 v.)

94. *Van huushueren.*

Item van huushueren so machmen eenen man doen ghedaghen, als hi van huus is, ende laten hem een weet voorden Tollebrugtooren, mer niet zinen wive, want si gheen voocht en is.

(Kb. nº. 2 fo. 224 v.)

---

1) Ook hier is de zin niet duidelijk. Misschien moeten de woorden: „ende — bleven" verplaatst worden achter „quaets."

---

a) Vg. 61 (hierboven bl. 227) en aldaar noot 2.)

b) Vg. hierboven het slot van nº. 63. (bl. 228.)

95. *Hoe datmen eenen daghen sal.*

Item dat een vremt persoon den anderen, of een poerter eenen vremden persoen, so wanneer datmen poirters ghedinge besitten sal, mach doen gedaghen ten naeste ghedinge, als die vierschaer open is.

(Kb. nº. 2 fo. 224 v.)

96. *Van exsyse.*

Item exsise, die verjaert is, die salmen winnen mit claghe-liken woorden.

(Kb. nº. 2 fo. 225 r.)

97. *Noch van pandinge.*

Item in die pandinge doetmen schieringe voer die husen, so wanneer dattie panden achte daghen ghestaen hebben, eer-men uut gaet panden. *a*)

(Kb. nº. 2 fo. 225 r.)

98. *Noch van die pandinge.*

Item in die pandinge van visch en machmen gheen recht hebben dan van tlaetste jaer, daermen of pant, ende die meer jaren verschenen zijn, die so moet die winnen mit clagheliken woorden in dat poirtersgedinge, die hi versuuymt heeft, alsmen ghepandt heeft.

(Kb. nº. 2 fo. 225 v.)

99. *Dat recht vanden wage.*

Item inden yersten soe sal alle guet ter wage comen, dat ter wagen toebehoirt. Des sal geven die coper ende die ver-coper van dat boven een pont weget I d. van elken hondert.

Item van eenen ponde ende dairbeneden I hallinc.

Item al wairt dat enich guet ontfangen wair inder wage, ende ment weder vercofte, dat soudemen voirt te wage brengen.

Item en sal niemant geen guet wegen binnen sinen huse, boven XII pont wegens van eenichandich comanscap.

Item salmen geven van elker last wetstenen die coper ende die vercoper elc XII d.

(Kb. nº. 4 fo. 35 v.)

---

a) Vg. 61 (hierboven bl. 227) en aldaar noot 2.)

100. *Van erfhuse.*

Item vanden erfhuise of yemant dinghen woude ende meynen dat hy sculdich waer in den erfhuyse den cost te hebben, alsoe lange als hy int erfhuys waer ende dat niet gedeelt en waer vanden gemeenen goeden, daerop heeft in tyden voerleden gewijst geweest tusschen Rycout Haecx weduwe ende synen erfgenamen, ende daerop wort naemaels gesceiden tusschen joncvrou Yden Gijs Vranckenz. weduwe *a*) ende sinen erfgenamen, als datmen niet langer sculdich is den cost te hebben uuter gemeenen goede dan totter maenstonde toe.

(Kb n°. 6 fo. 54 r.; Kb. n°. 8 fo. 70 r.; Kb. n°. 12 bl. 171.; Kb. n°. 15 fo. 70 r.)

101. *Van knapen ende jonckwiven.*

Item het is een oudt haercomen, waert sake dat een knape off een jonckwijff, die met yemande woende, ende diende om een besproken loon, ende sy binnen den tijt hoere hueren van meister of vrouwe uutgesteken of hem oerlof gegeven worde sonder verdiente, die sullen haer volle huer hebben over dwarssnacht of ten langsten binnen den derden dach, alsoe hem daer haerlieder eten aen leyt.

(Kb. n°. 6 fo. 59 v.; Kb. n°. 8 fo. 77 r.; Kb. n°. 12 bl. 189; Kb. n°. 15 fo. 77 r.)

102. *Van kalengeringhe.*

Item soe wanneer yemandt recht eenen coop kalenghiert [1]), soe salmen die calengieringhe vervolghen binnen jaers ende dingen daerop aldus: alsoe hy den coop goets tijts gecalengiert heeft, als scepenen of regijsteren [2]) wel kennen sullen, soe hoept hy dat die coop van geender waerden wesen noch hem niet hinderen en sal, hy en sal vernuecht wesen van sijnre scult, ist recht ende wysent scepenen, ende gheren des een vonnisse.

(Kb. n°. 6 fo. 59 r.; Kb. n°. 8 fo. 76 r.; Kb. n°. 12 bl. 188; Kb. n°. 15 fo. 76 r.)

103. *Regula generalis.*

Item soe wie dat outste pondt Hollants heeft op een huys, dat hy jaer ende dach rustelijck beseten heeft, die mach oft

1) Kb. n°. 8. recht calengiert
2) Kb. n°. 8, 15. register.

a) Zie beneden de uittreksels uit de Aktenboeken, op het jaar 1452, onse liever Vrouwen avond.

sall den naecoop haelen van dat huys, daer dat pont op spreect, binnen die eerste ses weken; ende staen daer meer ponden Hollants an lanthuyre opt huys, dat outste pont sal alleen die naecoop hebben, maer men mach wel met allen dyen anderen ponden verborgen van wetlijcken zaken, navolgende tkoerboeck.

(Kb. nº. 13 fo. 64 r.)

104. *Hoe die stadt is verbonden tolbrieven te scryven den porters.*

Wy burg., scep. ende raet der stede van Dordrecht doen condt allen eerbaeren ende discreten tollenaeren ons genadichs heeren des keysers van Roemen, dat N. onse inwoonende porter is, ende dat hy op datum sbriefs voer ons geaffirmeert heeft by volcomen eede, dat het merck, hieronder met zyner selfs hant gescreven, zijn gewoonelijck merck is, dat hy dagelijcx gebruyckt, ende dat hy onder tselve merck ende met desen tegenwoerdigen tolbrieff geen goet voerby die tollen ofte wachten van dyen vueren noch doen vueren en sall, dan hem ende zynen medeporteren toebehooren, sonder yemant anders part of deel daeran te hebben, al sonder fraude, zoe waerelijck moet hem God helpen. Des toerconden hebben wy burg., scep. ende raet voernoemt der stede signet hieraen doen hangen. Gegeven opten .... dach in anno vijfthienhondert.

(Nota dat die stadt van Dordrecht is van allen ouden tyden in possessye haer porters tolbrieven te scryven in forme voersz., ende is tot allen tyden geobserveert, dat soe geringe een man zijn eedt gedaen heeft, datmen hem dan verleent een tolbrieff in forma voersz., daermede hy terstont zijn tolrecht geniet, want die porter wordt, die zweert thien jaer porter te blyven.)

(Kb nº. 13 fo. 68 v.)

105. *Van overspel.*

Copie-extract geëxtraheert uuytet loepende clepbouck der stede van Dordrecht, berustende inde secretarie derselver stede. a)

Alsoe in deser stadt, Godt betert, de sonde ende misdaet van overspel by sommige persoonen nyet vermijdt en wordt, ende, dat arger is, hem nyet en vresen in openbare overspel

a) Deze keur behoort waarschijnlijk tot de 16e eeuw. Vg. v. d. Wall I bl. 522.

te sitten ende dagelicx openbaerlijck hantieren, ter grooter versmaetheyt van Godt Almachtich ende tot schande deser stede.

Ende omme hierinne te voirsien ende te remedieren, ter eeren Godts Almachtich, soe gebieden die g. l. vander stede eenen yegelijcken, wye hy zy, van binnen ofte van buyten, dese naevolgende articulen te onderhouden ende daertegens niet te doen, opte boeten ende peynen hiernaer verclaert, want die g. l. daer zeer scherpelijcke op sullen doen tuesien.

Inden eersten soe gebieden die goede luyden vander stede, dat alle persoonen, die in overspel sijn levende ofte sittende ende huys mit malcanderen houden ofte in een huis tsamen woenen binnen die vrydom deser stede, hetsy een gehilict man mit een gehilicte vrouwe, of een gehilicte vrouwe mit een gehilict man, ofte een ongehilicte man mit een gehilicte vrouwe, ofte een ongehilicte vrouwe mit een gehilict man, van stonden aen van malcanderen sullen scheyden ende haer sondich leven laeten ende een van beyden thuys, daer sy tsamen inne woenen, verlaeten ofte ruymen, upte boeten van thien pont ende correctie van scepenen voor d'eerste reyse, ende voor die tweede reyse upte boeten van twintich pont ende correctie van scepenen, ende soe wie de derde reyse bevonden wort contrarie de voorsz. verboden gedaen te hebben, upte hoochste boeten ende correctie van scepenen.

Item soe wat gehylicte persoonen, tsy man ofte vrouwe, bevonden werde by daege ofte by nachte in eenige bordeelen ofte openbaer huysen, tsy datse gecleet sijn ofte ongecleet, dat die gecleet sijn verbeuren sullen haer opperste cleet ende de boeten van thien pont ende correctie van schepenen, ende diemen bevindt ongecleet haer uuytgedaene cleederen ende die boeten van thien pont ende correctie van schepenen voor deerste reyse, ende tweede ende derde reyse alsvooren verhaelt staet.

Item wat waerden ofte waerdinnen ofte oick eenige andere huysluyden, daer mijnheer die schout eenige vehemente suspitie op heeft, datse eenige ongelijcke personen, vooren verclaert, by daege ofte by nachte in haer huysen onderhielden, ende aldaer converseerden, sal mijnheer de schout deselve waerden, waerdinnen ofte huysluyden by hem ontbieden, in presentie van twee schepenen, ende deselve waerden, waerdinnen ofte huysluyden adverteren ende waerschouwen, datse

alzulcke ongelijcke persoonen niet meer en setten ofte logeren, upte boete ende peynen vooren verhaelt voor deerste, tweede ende derde reyse, indien syluyden, geadverteert sijnde, naer dyen tijt bevonden worden contrarie doende.

Insgelijcx sal mijnheer die schout by hem mogen ontbieden, in presentie van twee schepenen, eenige persoonen, daer hy vehemente suspitie op heeft datse niet en leven ende hem houden inden echtelijcken staet, alst behoert, ende hemluyden adverteren ende waerschouwen, datse mit sulcke ofte sulcke ongelijcke persoonen niet meer en converseren in sulcke plaetsen ofte huysen, up peynen, indien datse naden advertissimente, gedaen als vooren, mit sulcke ongelijcke persoonen, als mijnheer die schout hemluyden nomineren sal, in presentie van schepenen, bevonden worden by denselven ofte synen dienaers, up peyne ende boeten voor deerste, tweede ende derde reyse, als voorsz. is

Ende wat persoonen, tsy man ofte vrouwe, die bevonden sal worden contrarie die voorsz. verboden doende ende die overtredende, ende geen macht en hebben die voorsz. boeten te betaelen, sullen daervooren by sheeren dienaers geleyt worden inden Leeuwencuyl ende daer leggen acht daegen te water ende te broode ende daerenteynden ter correctie van schepenen voor deerste reyse, ende voor die tweede reyse veerthien daegen te water ende te broode ende correctie van schepenen, ende voor die derde reyse een maent te water ende te broode ende correctie van schepenen.

Onder stont geschreven: geëxtraheert ende gecollationeert als voeren ende is bevonden te accorderen by my, ende was onderteyckent: Uuytenbrouck.

Naer collatie gedaen jegens zyne principaele is dese daermede bevonden taccorderen. In Dordrecht den XVII[en] September XVI[c] vier ende twintich, by my

Arent Gabry (?) Not. Pub.

(Keurboek n°. 12 bl. 618—620.)

KEUREN. VONNISSEN. AFKONDIGINGEN ENZ.

uit de Klepboeken 1383—1510.

1. 1383.

Aldus es ghesceyden vanden makelaers van wine, int jaer LXXXIII, *bi rechter, sceffenen ende raed ende biden twaelven, opten twaetfsten dach in Maerte.*

Item dattie makelaers van wine, die int water ghezworen zijn, vercopen zullen des hem voren valt van wine, als costume es, ende nyement anders, ende dat met porteren of met vremden luden. Ende omdattie vremde coeplude te hemwaerd bet ghewent of gheneycht sijn, so moghen die makelaers vanden watre met vremden luden vercopen opten lande, tot drien roeden of daerboven, alst gecoerd is, of hem coepmen anecoemt, maer met nyement anders, sonder archlist.

Voerd die makelaers van wine opten lande zullen vercopen onser porter goed bi stix, alst haercomen is. Ende wes onse porters copen van wine opten lande, daerof zullen die makelaers vanden lande die makelaerdie hantieren, ende anders nyement, alsoe dat in een goed ghelike die makelaers vanden water onse porters hebben moghen int water, teghen datse dander moghen hebben opten lande. Maer hadden die makelaers opten lande coeplude van buten, die copen wouden drie roeden wijns of daerboven, dat mochten si doen teghen vremde coeplude, alst haercomen is ende sonder archlist.

Voert sullen die makelaers opt lant ende int water den coepman bereed ende vorderlic wesen ende nemen redelic loen, also hem varincs thoegeset is metter core, ende op hore boeten, ende niet te verdraghen.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XX r.)

2. 1384.

Verdrinken van een schepeling.

Int jaer LXXXIIII was een open brief ghegheven onder der stede zegel, hoedat een oesterlinc, Heinric Hoghezain, van Straelssande, verdranc uut eenen scepe bi sijns zelfs versumenesse. Dit tugheden Willem Vraincholt, Jannes van Doerne ende Sarijs ..... sz. [1]), hoer waerd, op sinte Lucasdach.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. I r.)

3. 1384.

Uitkeering uit eene testamentaire beschikking ten voordeele eener getrouwde vrouw, wier man afwezig is.

Item int jaer LXXXIIII, op sinte Pietersavond in Zille, was overeengedraghen bi borghemeesteren, scepenen ende raed ende biden ghemeenen vrienden van Machtelden Cleys Scoutaten dochter, Jacob Rieghen wijf, van zulken testamente, als hoer beset is van meester Willem van Wijc, horen broeder, also dat instrument inhout, omdat Jacob vorsz. buten lants is, ende men niet en weet weder hi levende is of doet, ende dat testament hout, datment hoer ende horen kinderen te nutsceppen belegghen zoude, ende Machtelden vrienden met den testamentoer, heer Boydijn Onderwater, betoenden voir scepenen, dat sijs nodelic hebben te doen, datmen hoer ende den kinderen te baten comen sal uten testamente, redelic des si behoeven thoren coste ende rechten noetorf; ende des men daerof uutleyt, dat te bewisen vor tgherechte ende den vrienden, of hi te lande quame, dat sal stadich bliven ghedaen, ende men salre Jacob in houden, ghelijc of hi nu zelve teghenwordich ware, wanttet bi kenliker noetzake ghedaen es.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. VII r.)

4. 1384.

Doodslag.

Item des Vridaghes na sinte Bartelmeeusdach int jaer LXXXIIII was betoent vorden rechter Cleys Scoutate, als bi Harben Arntsz. ende Jacob Vinay Jacobsz., ende vor scepenen, als Heinric Scoutate Hughenzoen, Heinric Zas Ghisebrechtsz. ende oude Willem vander Timpel Florenssoen, ende vor Jacob

1) Niet wel leesbaar.

Lisse, Heinric Blancken ende Tiel Haec, als vanden twaelven in dien tiden, dat Gheeraet Koel van live ter doet brocht ware ende ghestorven van wonden ende van mans handen, ende dat was bijnnen dorden daghe, ende dattie dode so oncierlic meshandelt was ende in zulken onzuveren scine bevonden, datmens niet handelen mochte van stanke, maer datmen die hant kreech met rechte. Ende dit wouden si toebrenghen met kennissen te goeder tijt ter vierscare, alst sculdich is te wesen. Dit hoerden scepenen ende hildent in kennissen tallen rechten.

(Akten en Klepb. nº. 1 fo. X r.)

5. 1385.

De burgemeester niet bevoegd hoogere uitgaven voor stedelijke werken te doen dan XX *pont Holl.*

Item des Dinxdaghes vor Palmen int jaer LXXXV, doe Clays Oem, Jan Maleghijssoen, ende Jan van Yckeren rekenden van haerre borghermeysterscep, was overeenghedraghen bi ghemenen rade, dat gheen borghemeyster hogher enich werc vertimmeren en soude dan tot XX pont Holl. toe, of leyde hi vorder ghelt uut, hi soudt zelve betalen; maer waer enich werc nodelic te maken, dat hogher draghen moste, dat soudemen doen maken bi ghemeenen rade, ter meester orbaer der stede.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XVI v.)

6. 1387.

By desen voerwaerden was die lakenhalle verhuert int jaer LXXXVII.

Inden eersten sullen alle lakene, van wat maniere of uut wat lande dat si sijn, ter halle comen, die totter halle behoren, ende die sullen haren rechten marctdach daer houden driewarf in die weke, dats Maendach, Woensdach ende Vridach, ende nerghent anders lakene om coop te toghen. Daer sal die coepman teghen comen zedelic ende reckelic te coopslaghe; ende Saterdach soe moghen si daer staen op horen ouden marctdach, alst haercomen is. Ende gheen andere toghedaghe te hebben wekelics opter straten noch in husen, dan binnen deser halle ende optie voernoemde toghedaghe, hi si porter of vreemt man, uutgheset die wantsniders van hierbinnen, die sullen hierof bevrijt wesen, ten ware van lakene, die si in

hare husen buten haren cassen te venten setten, daer sullen si halleghelt of betalen, ghelijc andere luden, ende sonder archlist.

Dit sal dueren ter tijt toe dat die halle volmaect is ende men daerin staen mach.

Ende brochte hier oec eenich man zarke, kerzey of baeysche lakene te coope, of desghelijc, si zouden mede ter halle comen haer toghedaghe te houden ende te coopslaghe, alst voersproken is, uutgheset scipluden portaedze.

Item salmen gheven van elken heelen laken, dat inder halle coemt te stane, te halleghelde acht d. Hollants paeyments, als ghenghe ende ghave is, ende van eenen halven laken IIII d. Hollants, ende van elken stic daerbeneden, groot of cleyn, II d. Hollants. Dit sal wesen met eenen ghelde quite, also langhe alsse daer bliven staende in die halle, maer also dicke als sise uutdoen ende weder ter halle brenghen, soe sullen si dit halleghelt gheven, ende niement en sal lakene ontslaen, die hi hier te coop brenct, tensi dat die hallemeester daerbi is, op III pont.

Voirt lakenen uter reederie, diemen hierbinnen werct, sullen gheven, als si daer staen, elc heel laken VIII d. Hollants, een half of daerbeneden IIII d. Holl., ende een stic daerbeneden II d. Voert zarke, zaeye ende desghelijx sullen gheven elc IIII d., ende elc kersi II d. goeds paeyments. Voert inder tween jaermarcten salmen gheven van elken stal inder vante III sc. Hollants.

Voert so overmids ontidighe vuchticheit [ende] die vante somwilen nat wort, also si noch niet volcomelic tesaten comen is, ende om der coopluden scade te voerhoeden, soe is gheoerloeft den drapeniers, die porssen ende reederie houden, datsi hoer lakenen, die daer staen thoren eeren op horen toech, dat si die daer tonen ende vercoopen moghen, maer des sullen si den hallemeesters een kenlicke wete doen tallen tide als si vercoepen, ende wes si aldus vercoopen, dat sullen si dan ter halle brenghen; daer salmen die lakenen striken; dan sullen si haer halleghelt betalen sonder vertrec, of men soudt hem reede ofpanden. Ende waert dat die drapeniers dat verbraken, dats op X lib. reeds ghelts of pande, tordendeel den heer, een dordendeel der stede, ende een dordendeel den hallemeesters.

Voert soe wes lakenen die hem inder reederie toenbaer of te coope sijn tsVridaghes opten toechdach, daer sullen si

mede ter halle comen, ghelijc andere luden, opten selven dach, opt recht vander halle, als zede ende costume is, mer wes si vanden lakene dan thuus behouden, waert dat si daerof op dien Vridach yet vercoften of toenden dan ter halle, dats optie voerscreven boete ende den hallemeester sijn ghelt. Soe wie dese halle huert salden coopman reescep doen van sluten ende ontsluten, ende der coopluden goet, datter incoomt, doen waken ende verwaren, dat si onbescaedt bliven, ende dat op sijns selfs cost ende sorghe, ende quamer claghe of, men soudt an hem houden; daervoer sal hi goede borghe zetten voer alle voerwaerden vander halle.

Ende dese hure sal altoes inghaen op sinte Jacobsdach ter sonnen opghanghe. Voert vander huren salmen betalen jaerlix een dordendeel op sinte Martijnsdach inden winter, een dordendeel te Beloken Paesschen, ende een dordendeel op sinte Jansdach te middezomer daer naestcomende. Voert en sal gheen hallemeester noch niement coopslaghe noch verdinc te voren maken, noch orlof gheven van eenighen lakenen buten halle te verdinghen, te toghen of te vercoopen, boven den voerwaerden vander draperie ende van des ter halle behoert te comen, nadat hiervoren besproken is, ende boven den rechten ghesproken toeghedaghe, dat optie boete van III pont, ende den makelaer, dier over ware, op III pont ende een half jaer die porte. Item soe wie eenich deser poynten brake, uutgheset den boeten vanden drapeniers inde reederie, dats den cooper ende den vercooper elken op III pont, ende den makelaer, dier over ware, op XL sc., reede ghelt of pande te gheven. Ende mesdede eenich makelaer vorder daerover met fallacie of archlist, men soudt noch vorder corrigeren, dats hem een ander hoeden mochte. Ende soe wie sine boeten eens verboert, coemt hi meer in boeten, soe verboert hi daertoe een half jaer die poerte, niet te verdraghen.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XX v.)

7. 1398.

Dit sijn die poynten daer Wegher Baerndssoen ende Willaem Duuc voer scepenen claerlic of betughet waren, daerom datsi vander stede die voersz. correxi [verbanning voor drie jaar] *hebben.*

18 November.

Inden eersten datsi inder waghen, die si tsamen ghehuert

hadden, namen vanden hondert weghens IIII d. Hollants, daer si sculdich waren niet meer dan III d. te nemen, daerse hem op verhuert was.

Item dat Willaem Duuc des heren couse van Breederode droch, doe hi inden recht sat, dat teghen der stede recht droch.

Item datsi beide binnen der tijt dat deen borghemeyster was ende dander scepen, der baeliuscep ende rentmeesterscep inden lande van Breederode soe machtich waren, datsi daer setten scouten, scepenen ende officiers, ende des heeren van Breederode goeden bewaerden, als sijn rentmeesters ende baeliuwes pleghen te doen, dat teghen der stede recht droch.

Item dat Wiggher Baerndssoen binnen der tijt dat hi borghemeyster was, inder munten, alsmen munte, vry wercman gheweest heeft ende eenen knecht daer voer hem werkende hadde, daer hi half loen of hief, dat teghen sinen eet was, die hi dede doe hi borghemeyster wart, ende teghen trecht vander stede. *a*)

Item dat Wiggher Baerndssoen ende Willaem Duuc op leeninghe namen ende ontfingen CCCC oude scilde vander wijnneringhe in Dordrecht, als datse, mids der coren die teghen der wijnneringhe ghemaect was, daertoe helpen souden, soe datsi dat coerboec ende dat bort vanden hanghenden coren, die biden ghemeenen gherecht, ouden rade, achten, dekens ende ghemeenen neringhen ghemaect waren om profijt der stede, te niete souden helpen maken, ende die boec ende coren voersz. ghebernt werden bi haren rade ende hulpe, boven den brieven, die die stede daerof uutgheseint hadde, ende si dat deden mids der leeninghe vanden ghilde voersz.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. LXXIIII.)

8. 1402/1403.

Te meten met de nieuwe maten, die in het tolhuis bewaard worden.

Actum per campanam.

Int jaer van twee, opten vijffsten dach in Maert, wart geboden metter clocke, als dat niemant met ghenen groten maten, diemen int tolhuys pleecht te halen, after Sonnendaghe naestcomende meten en sal, dan metten nuwen maten, die die stede

a) Vg. v. d. Wall II bl. 788.

dede maken, gheteikent met enen nuwen teiken, ende wie met anderen maten mate of dede meten, dat waer op III pont, alzoe dicke als hi daerof bevonden worde. Ende altoes die maten weder int tolhuys te brengen bi dagheslicht, diemen daer leent, op I pont, ende die pande verloren, die daervoren staen. Ende dit gebot was op enen Manendach. *a*)

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. LXXVII v.)

9. 1403.

Binnen de groote parochie geen andere scholen van knechten te houden dan de groote school.

Actum anno III^io^ *sexto die Augusti per campanam.*

Item datmen gheen scholen houden en sal van knechten binnen die grote parochie, dan ter groter scole, ende dat niemant gheen scholieren aen en neme vander groter parochie, dan bi des rectoers ghemoede vander groter schole, op drie pont sonder verdrach.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXV r.)

10. 1403.

Dat indien er onrust in de stad is elk bij zijn gild moet gaan. — Met den heer en de stad gelijk te dadingen.

Actum per campanam anno III^io^ XX *die Augusti.*

Item is geboden, als overdraghen is biden gherecht ende bider ghemeente, jof enighe twist binnen der stede gheviel, dat God voirhoeden moet, dat dan elx bi sinen dekens ende sijn ghilde treden soude ende gheen pertyen kiesen, ende oic van sinen dekens noch van sinen ghilde niet te gaen dan bi horen oirlof. Zoe wie hierover dede, dat waer op sijn ghilde ende op sijn poirtrecht eweliken, ende nemmermeer darentenden poirter te worden noch in ghilden te comen. Des sal elc deken sijn ghiltbruedere een wete doen jof doen doen, om bi hem te comen, alle dinghen sonder argelist.

Item terselver tijt wart geboden: zoe wie metten heer dadingde van enighe twist of van boeten, datsi even tidelic dadingen souden metter stede van horen dordendeel, jof si soudt bedinghen jof hi metten heer niet ghedadinght en hadde.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXV v.)

a) Vg. v. d. Wall I bl. 516.

11. 1403.

Dubbel huwelijk gestraft.

Actum per campanam anno IIIio *in profesto sancti Quirini.*

Heyn die Pyker, om sulc gheveynst hilic ende tuusschernie, als hi hantiert heeft aen Gheertruden Gheronx dochter, ende om sulc onghestant als hi met haer bedreven heeft te Woudrichem, ende oic om sulke trouwe, die hi hadde ende die hi haer gaf boven dat hi een ghetrout wijf heeft, ende schoerde in haire tegenswoordicheit des provisoers brief van sinen ghetrouden wive, om haer te bet te betroenen, zoe hi hem selven belijt heeft voer scepenen inder camer; zoe sal hi daerom, Gode te eeren, den heer ende der stede te beteren, doen maken twee roede mueren, tusschen dit ende Paesschen naestcomende, te verborghen bi dagheslicht, jof bi dagheslicht uter stede te ghaen ende niet weder in te comen, hi en hebse wel verborcht, op een boete van LX pont Holl.

Item Janneske Jacop, die gueden knecht, omder makelaerdie wille vanden hilic vorsz., zoe hijt toebrochte, ende om die tuusschernie, die hi daerin hantiert heeft, na beliden dat hi hem voer scepenen inder camer belijt heeft, ende oic om tissinge wille, die hi laetste hantierde voer die Nyenbrugghe ende die hi Cleis Minnebode aenbrochte, daer groet gheschil of ghecomen mocht hebben, zoe zal hi doen maken twee roede mueren, in manieren als voer geboden is. Ende misdeden si hierom yemant of deden mesdoen, dat soudmen zoe rechten ende corrigeren dats hem ewelic een ander hoeden soude.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXV v.)

12. 1403.

Dat zij, die op muren zijn gezet, binnen acht dagen voor elke roede X *pont Holl. zullen hebben te voldoen.*

Actum per campanam anno IIIio *in festo Clementis.*

Item ter selver tijt was geboden, dat alle dieghene, die op mueren geset sijn ende diese niet ghemaect en hebben, datsi van Sonnendaghe over acht dage naestcomende der stede voldoen van elke roede X pont Holl., ende wies niet ghave,

die soude darenteynden sine mueren moeten maken sonder verdrach, ende en soude oic met ghenen gelde moghen betalen.
(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXV v.)

13. 1403.

Eenige personen gestraft omdat zij den eenen eed tegen den anderen gezworen hebben.

Actum per campanam anno IIIIº *in festo Clementis.*

Stheven Fierkijn, Godevaert Melijsz., van 's Gravenmoer, omdat si den eenen eedt tegens den anderen gezworen hebben, als die guede luden claerlic bevonden hebben, soe sullen si doen maken elx vijf roede mueren, tusschen hier ende Paesschen naestcomende, by dageslicht te verborgen, jof bi dageslicht uter stede te ghaen ende niet weder in te comen, si en hebbense verborcht, op LX pont.
(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXV v.)

14. 1404.

Schepen met goed van buiten komende zijn tolvrij, voorzooverre zij te Dordrecht niet verkoopen.

Actum decimo die Aprilis anno quarto.

Item ter selver tijt was oirlof ghegeven mitter clocke, dat alle schepen met hören gueden van buten hierbinnen comen moghen sonder tollen, alsoe verre als si niet en vercoepen, ende weder van hier trecken sonder tollen, mer waert datsi vercoften, soe souden si hoer tollen gheven, alst haercomen is, sonder arghelist, behoudeliken der stede hoer stapelrecht. Dit geschiede bi consent vanden tolnair van hierbinnen.
(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXVI r.)

15. 1404.

Alleen verwanten van den priester mogen buiten de stad ter eerster misse gaan.

Actum anno quarto decima die Maii.

Item wart oic geboden, dat niemant voert meer tot ghenen eersten missen buten der stede trecken en soude, hi en waer

des papen maech jof zwagher, op III pont, mer elx mocht den paep sijn aelmesse ende offer wel seynden, dies ghenoechde. Dit was gedaen omdatter op die tijt vele volx uter stede gebeden was tot eenre eerste misse tsinte Gheerderberghe, ende omdat mens tot anderen tyden niet meer doen en soude.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXVI r.)

16. 1404.

Straf van een persoon, die de stad voor den heer en zijn raad „vermaakt" heeft. — Het gerecht noch het achtschap te koopen.

Actum penultima die Julii anno quarto.

Item Jan Moelnaer Cleis Druutsz., omdat hi die stede ende ghemeente vermaect heeft voir onsen lieven genadigen heer van Hollant ende sinen raet, soe sal hi doen maken tusschen hier ende Paesschen naestcomende hondert roede mueren, te verborgen bi daghes licht, jof uut te bliven totdat hyse verborcht heeft, op LX pont.

Item ter selver tijt wart geboden, dat niemant tgherecht noch achtscep coepen noch miede daerom gheven en soude, op sijn lijf, alsoe verre alst scepenen claerliken bevonden ende betuucht worde.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXVI v.)

17. 1404.

Straf van het spreken boven schepenen en 's baljuws en mannen kenninge.

Actum VIII *daghe in Augusto anno quarto.*

Item Gher. Maesz., omdat hi boven scepenen kennesse ende sbaelyuus ende der mannen kenninge vanden lande gesproken heeft ende die te niet ende tot eenre loghen maken woude, soe sal hi der kerken geven tien dusent steens, tusschen hier ende Bamis naestcomende, op LX pont.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXVI v.)

18. 1404/1405.

Het poortrecht niet te verkrijgen door huwelijk met eens landpoorters dochter. a)

Actum anno quarto, quarta die Februarii.

Item en sal gheen man, die gheen poirter en is, sijn poirtrecht mogen behiliken aen een lantpoirters dochter, mer wel aen een ingeseten poirters dochter.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXVI v.)

19. 1404.

De kerkmeesters mogen, buiten den heer en de stad, niet verdingen met iemand, die ten behoeve der kerk gecorrigeerd is. — Alleen het sacramentsgilde mag op kerkelijke hooge tijden of daags daarna wijn tappen.

Actum XIV *die Aprilis anno quarto.*

Item was geboden ter selver tijt: waert dat enich kercmeyster, die nu sijn jof namaels wesen sullen, enich verdinge maecte met yemant, die corrigeert is jof corrigeert sal worden totter kerken behoef, buten den heer ende der stede, dat waer op hondert roede mueren, also dicke als hi daerof bevonden worde.

Item dat niemant voertmeer gheen wijn en tap opten Paeschdach, opten Pinxsterdach ende opten Korsdach, noch sdages na elken vanden drien hogen tiden voerscr., dan dat sacramentsghilde, op III pont, om 't ghilde te bet te vervallen horen oncost van horen wine, die si ter kerken bi tiden gheven. *b)*

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XXXVIII r.)

20. 1405.

Dat de bakkers zelven geene molens mogen hebben, maar hun koren door de molenaars moeten doen malen.

Actum anno quinto ipso die sancti Odulphi.

Item dat alle backers, die enich molen in hueren hebben, datsi dieselve molen den moelnaers overgheven, op sulke

a) Vg. v. d. Wall I bl. 575.
b) Vg. v. d. Wall I bl. 307.

huere als sise hebben, behoudeliken datsi vanden moelnaers guede borchtochte daerof nemen moghen, daer si aen gehouden sijn, ende dat voert mede gheen backers gheen molen en sullen moghen hueren, ende dat die backers den moelnaers hoer koern sullen laten malen, alst haercomen is, op een roede mueren; ende dat oic die moelnaers den backers alsoe malen, dat die guede luden gheen ghecroen daerof en horen, jof si soudent soe corrigeren dats hem ewelic een ander hoeden soude.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. XXXVIII v.)

21. 1406.

Vreemd laken ter halle te verkoopen.

Actum in vigilia visitationis beate virginis Marie anno sexto.

Item dat niemant, wie hi si, die gheen wantsniders en sijn, gheen vreemde laken hierbinnen en sal ontslaen noch laten besien om te vercoepen, dan opter hallen, ende datmense aldaer coepe ende vercoepe, ende nerghent anders. Des sullen die wantsniders van hierbinnen alle hore gherecte laken van buten opter hallen brenghen, ende die aldaer vercoepen, uutgeset die si binnen horen huse metter ellen uutsniden, op III pont Holl.

(Acten- en Klepb. n°. 1 fo. XLI r.)

22. 1406.

Verkoop van haring en van ooft.

Actum IIII *dage in Septembri anno sexto.*

Dat een ygelic, wie hi si, hi waer van binnen of van buten, hierbinnen vorsse harinc mach brenghen ende vercoepen bi getale, in die harincteelt, aen die twee vischmarcten: dats te weten XIIII daghe voer Bamisse ende een maent daerna, sonder calengieringe of verbuernisse.

Item dat een ygelic vreemd man, die hierbinnen comen wil, om ooft te coepen of te vercoepen bider mate, dat die bider mate alsoe vele ende alsoe luttel coepen of vercoepen mach als hi wil: dats te weten een half thonne teffens, ende daerboven so vele als hi wil, mer niet daerbeneden, sonder verboernesse of calengieringhe, uutgeset dat die poirters drie merctdaghen in die weke vry hebben sullen, als sWoens-

daghes, Vridaghes ende tSaterdaghes, soe vele ende soe luttel te coepen off te vercoepen als si willen.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XLI r.)

23. 1410.

Niet meer dan V *sc. Holl. tot pillegift te geven.*

Actum per campanam anno decimo XVI *Octobris.*

Item dat niemant voertmeer ter pillenghifte ter fonten meer gheven sal dan vijf scell. Holl., op III pont Holl. sheren behoef, ende tgelt, datmen meer ghave, dat waer verboert, die tweedeel ter kerken behoef ende tdordendeel skosters behoef.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XLV r.)

24. 1411.

Slooten te ladiken en stabboomen te maken.

Actum prima Septembris anni undecimi.

Item dat elx sijn grafte after sinen erve overal, in stegen ende in straten, oprume ende ladike ende schoenmake, ende horen stabboem after aen horen erve maken ende doen maken, tusschen hier en Bamis naestcomende, op III pont sonder verdrach; ende wies niet en dede, men sal dan gaen scouwen biden gueden luden, men soude hem die boeten ofnemen sonder verdrach.

(Op een los blad in het Akten- en Klepb. nº. 1.)

25. 1416.

Bevestiging eener oude ordonnantie op de draperie.

Actum per campanam V *Decembris anno* XVI.

Item want voirtijts biden alinge gherecht, den ouden rade ende den achten, ghemeenen dekens ende den ghemeenen neringen ende bider alinger stede eendrachtelic een ordinantie gheraemt, gesloten ende mitter clocke uutgeclept ende geboden heeft geweest te houden, als van eene nyewer draperie vanden wollenambochte, daermen dagelix nu die Dordrechtsche lakenen op maect, daer die guede luden vorsz. ghemeenliken noch meynen bi te bliven, sonder die ordonancie van yet te verminderen, mer die altoes te meerren in alle poynten, die der draperie ende der stede eere mede mogen dragen, ende

uut dien datter eenrehande luden wesen souden, die dese ordinancie ende neringe vorsz. vander draperie ghaerne te niete maken souden ende dagelix daertegens vallen, soe die guede luden vanden gerecht vernomen hebben, dat hemluden noch der ghemeente in gheenrewijs en staet te liden, ende dat sie oic niet en meynen langer te ghehengen, om die draperie vorsz. in eren te houden soe is nu mitter clocke geboden, ende is een ygelike gewaerscuwet, dat hem niemant en sette tegens die ordinancie vander draperie vornoemt; soe wie hem daertegens sette ende daertoe hielpe of arbeide mit rade of mit dade die te niete te brengen, dat scepenen kenliken ware ende inder waerheyt bevinden mochten sonder argeliste, die verboerde sijn lijf.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. XXVII v.)

26. 1418.

Den goeden luden niet te miszeggen of te misdoen wegens een door den heer of de stad gegeven geleide.

Actum per campanam VI *Junii anno* XVIII.

Item jof mijn genadige heer jof die stede yemant enich geleide ghave, dat niemant dien gueden luden en missegge noch en misdoe. Wie daerover dede, dat soudemen soe scarpelic corrigeren dats hem ewelic een ander wachten soude.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. XLIX v.)

27. 1419.

Dat men niet misdoe jegens hen, die van den schout of van het gerecht geleide hebben.

Actum per campanam anno XIX *22 Martii.*

Soe wie bi tiden vanden scout ende vanden burgemeesters jof vanden gueden luden vander stede geleide ghegheven worde, hetsi mitter stede brieve joff mitten monde, soe wie denghenen, die die gheleide ghegheven worde, misdede mit slaen jof quetsinghe, dat ware op sijn lijf; ende wiese vreesde jof hem overlast dede, dat souden scepenen soe scerpelic corrigeren dats hem ewelic een ander hoeden soude. Voert soe wie van onsen poirteren enigen vreemden man misdoen woude,

dat die eerst comen sal voerden scout ende voerden burgemeesters, ende vragen hem of die vreemde man eenich geleide heeft.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. XXVIII v.)

28. 1420.

Hoe hoog men den wijn en hoeveel wijn men tappen zal.

Actum anno XX°. IX *Januarii.*

Die wijn after tavont den stoep niet hoger te tappen dan VII gl., enen lewe voer II gl., ende niet meer dan een vat sdaghes op te steken, op III pont ende een half roede mueren, daerse die guede luden wisen souden, alsoe dicke alser yemant over dede; ende wat dienaer hierenboven diende in enige kelnaer, dat ware op dieselve boete.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. XLII r.)

29. 1421.

Koren en bier niet buiten de stad te voeren verder dan naar Holland of Zeeland, en turf, die in Zuidholland gedolven is, niet buiten Zuidholland te voeren.

Actum VIII *Jan. a.* XXI.

Item dat niemant gheenrehande koern, hert noch weeck, noch bier hier uter stede en voere butenlants, vorder dan in Hollant jof in Zeelant, op tkoern joft tbier verboert, een dordendeel den heer, een dordendeel der stede, een dordendeel denghene diet aenbrochte ende aenhaelde.

Item dat niemant ghenen torff, die in Zuythollant gedolven is, en voere buten Zuythollant, op dien torff verboert, den heer, der stede ende diet aenbrochte elx een dordendeel. *a*)

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. XLII r.)

30. 1421.

Keur op het verkoopen van zout.

Actum XVIII *Julii anni* XXI.

Item dat niemant geenrehande zout hierbinnen en vercoepe,

---

a) Dit laatste verbod werd op 23 Augustus 1427, onder nog gestrenger strafbedreiging (Akten- en Klepb. n°. 1 fo. 90 r.), en ook later telkens hernieuwd.

hi en come eerst bi Pieter Haec ende bi Everdey van Ghenderen, die vander steden wegen daertoe gevoecht sijn, ende doen aldaer voir hemluden horen eedt, wat zout dattet is, datmen vercoepen wil, ende waerof dattet gezoden of gemaect is, weder van guede zel, sonder argelist, jof zout van zout, jof van thynen, jof van asse. Wie hierenboven enich zout hierbinnen vercoft, dat scepenen claerliken bevinden mochten, dat waer op een boete van XL noblen ende tzout verboert, een dordendeel den heer, een dordendeel der stede, ende een dordendeel denghenen diet aenbrochte. Ende waert dat hierin namels yet te verbeteren ware, dat soudemen verbeteren biden gueden luden.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. XLII r.)

31. 1422.

De visch ter markt te brengen.

Actum VIII *Maii a.* XXII

Item dat niemant gheen vischmerct en houde noch vissche en vercoepe op enich vanden diken, op III pont, ende elx sinen visch hier ter merct te brengen, als zede is.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 79 r.)

32. 1422.

Keur op de bierbrouwerij en den wijn.

Actum XVI *Novembr. a.* XXII.

Item dat gheen brouwer meer brouwen en sal dan tweelf in die weke, op II roede mueren ende tbier verboert, alsoe dicke almen daerover dede.

Item dat die brouwers gheen vier in horen essen houden en sullen noch hebben nadat die clocke savonts acht gesleghen heeft. Soe wie daerna in sijn essen vier hadde, ende ment betugen mocht, die en soude darenteynden binnen enen halven jare niet brouwen inder stede, op die boete van LX pont ende tbier verboert, alsmen hierover dede.

Item die wijn voer II oude butdr., op V roeden kartelinge ende III pont, ende niet dan een volle sdaghes in enen kelnair, op dieselve boete, ten ware of daer gebrec ware van wijn, soe soude die exsisener mogen opsteken, sonder arghelist.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 78 r.)

33. 1423.

Keur op het verkoopen om gereed geld en op termijn — Belooning uitgeloofd voor het aanbrengen van diefstal van houtwerk of steenwerk der stad.

Actum 4 *Octobr. anni* XXIII.

Item wert geboden, soe wie sijn guet vercoept om ghereedt gelt, ende daghe gheeft jof seit dat hi darenbinnen niet manen en sal, dien coepe en salmen inden rechte niet houden als ghereet gelt, mer die coep sal staen als ander coepe daer dagen off gemaect worden.

Item soe wie yemant aenbrocht, die der stede houten werc of steenwerc stale of ofbrake, of der stede *a*) schade bi dage of bi nacht, dat hem der stede thresorier vander stede wege, van elken man die hi aenbracht, het ware man of wijff, een pont Holl. gheven sal.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 83 r.)

34. 1423.

Waar schoenen en scallootsen ten toon te stellen en te verkoopen.

Actum XVIII *Octobr. anni* XXIII.

Item datmen in alle jaermercten schoenen ende scallootsen setten, thoenen ende vercoopen sal, van binnen ende van buten, op die Wijnbrug jof in horen eygen husen, op die schoenen ende scallootsen verboert.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 83 r.)

35. 1423.

In de stad geen zakken te slepen.

Actum per campanam a. XXIII 4 *Martii.*

Item verdraghen biden gerechte ende bider ghemeente, datmen gheenen zack binnen der vriheit vander stede voertbrengen noch slepen en sal. Soe wie enigen zack ergent binnen der stede ter straten brocht, om te slepen of te doen slepen, of dier mede ghinghe, die verboerde X pont ende

a) Er staat: schade schade.

ter scepenen correxie. Ende soewat wijff den zack sleepte of daerom uut horen huse ghinghe, verboerde III pont ende ter scepenen correxie.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 83 v.)

36. 1424.

Niet te misdoen jegens de vieren en twaalven die „totten stucke vander dijckaadze" gezet zijn.

Actum XX *Maii anno* XXIIII.

Item vanden vieren ende vanden twaelven, die nu geset sijn ende geset hebben geweest totten stucke vander dijckaedze ende vanden moeren te onderzuecken ende te berechten ende vander onwillicheit vanden gelde van dijckaedze te innen, dat hemluden niemant en misdoe noch en doe misdoen van des horen dienst roeren mochte, op sijn lijff wie daerover dede.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 84 r.)

39. 1427.

Overdracht ende ordinancie vander scutterye.

Actum anno XXVII *op sinte Maertensdach translacio.*

Wy scout, burghemeesters, scepenen, rade, oude raet, achte, dekens ende gemeen neringhen der stede van Dordrecht doen cont allen luden, want onse scutterie in crancke beleide gestaen hebbe ende der stede voersz. in cleinen dienst, twelc wi wel gemarct ende aengesien hebben, ende hebben daerom, ter eren ons genadichs heren ende onser stede, mit goeden eendrachte ende voirsienen rade quijt gescouden ende verdraghen allen denghenen, die tot hiertoe hem der scutterie onderwonden hebben, overmits eenre nyewer scutterie ende ordinancie, die wi bi gemeenen rade gecoert ende verdraghen hebben, so hierna gescreven staet. Welke ordinancie wi volkomeliken van enen ygeliken gehouden willen hebben, sonder eenich verbreken, op zulken peyne ende correxie als hierna gescreven staet.

1.

Inden eersten sullen wesen hondert scutten, die wi daertoe hebben doen ordineren, diewelke dat aennemen zullen ende

inder scutterie bliven, ende in geenrewijs daeruut moghen wesen, ten waer bi oerlove vanden gerechte, vanden achte, vanden scutmeisters ende dekens vanden scutte, die bi tyden wesen sullen, op een peyne van enen troise marc fijn zulvers te verboren teghen der scutterie ende den ghilde.

2.

Item sullen dese hondert scutten altijt rede wesen mit horen boghen ende harnasch, elcx alst sijn geboert is, op een pein van een marc zilvers voirsz., ende dese boeghen ende harnasch selmen scouwen biden scutmeisters ende dekens vanden scutte, so dicke almen meynt dat der te doen sal sijn.

3.

Item so selmen dese scutters cavelen of deylen in vieren, bi also of die stede haer te doen hadde, datmen dan nemen mocht een vierendel of meer, nadat des te doen mocht wesen; des salmen loten te voren wie wesen zullen deerst, dander, die derde of die vierde.

4.

Item so sel elc bewaren, of hi van huus of zieck waer of diergelijc, sonder argelist, dat hi rede laet sijn boghe ende harnasch, om dat te leveren enen anderen biden dekens, die vander stede wegen uutvaren soude, optie boet voersz.

5.

Item so wie een reise doet, daer hi II nacht uut is of III daghe, die sal mit dier reise der ander reisen ontslaghen worden, ten waer dat mense al behoefde.

6.

Item so sel die stede jaerlix kiesen, alsmen tgherecht verkoren heeft ende men der stede officyers verset, II scutmeisters uuten gherecht, ouden rade of achten, biden welken men raets pleghen sel inder scutterie, ende buten hem niet te doen.

7.

Item sal die stede op dese tijt kiesen uut elker cavel ende homansscep enen deken, welke vier dekens den dagelicsen last hantieren sullen, als vanden doelen te regiren, tgelt op

te leveren, ende dat te rekenen ende uut te gheven bi rade der II scutmeisters so voerscr. staet. Des sullen voertaen, alsmen die papegay schiet, elke cavel te rade gaen ende kiesen elcx enen deken uut sijnre cavel, bi welken ende biden scutmeisters men regiren sel nadattet voerscreven staet.

8.

Item of yement vanden gesellen enich ontstant bedreven inden doelen, of datter geselscap of der scutterie roerde, dat soudmen berechten biden scutmeisters, dekens ende biden meesten coren vanden gesellen, tot eenre marc sulvers toe, ende dien uuten ghilde te setten of daeronder, behoudelic den heer ende enen yegeliken sijns rechts; ende so wes biden scutmeisters, dekens ende meesten coren vanden gesellen geschien sal van dien, dat sullen wi van waerde houden.

9.

Item of yement vander geselscap oflivich, uutlandich, uut den ghilde gheset of bi wille ende consente oerlof gegeven worde, so salmen dan biden scutmeisters ende biden dekens enen anderen daervoer kiesen in die stede, ende die sel dan staen in allen recht, als voerscreven is.

10.

Item of biden scutmeisters ende dekens, om die geselscap ende scutterie te verbeteren, enige guede mannen in die ghilde meer angenomen worden, ende die cleder wouden doen maken op haers selfs cost, sonder baet te hebben vanden IIc Bourgonschen schilde, die wi den scutten voerscr. jaerlix gheven sellen, die en souden niet staen inder cavelinge, gebode noch verbande voerscr.

11.

Item tot wat tiden enich scutter oflivich wort, hi si vanden hondert of anders, daer sellen die erfnamen of uutreiken enen Beyerschen gulden; des sullen die gemeen gesellen op sinte Jorijsdach vergaderen ter groter kerc, totter neghender uren, ende doen een scoen misse voer sinte Jorijs, voer der zielen die oflivich geworden is, ende zamentlic offeren, op een peyn van II tunen.

12.

Item hiervoer hebben wi den C. scutten gegeven IIc Borgonsche schilde tsjaers; coemt elke scut II schilde, daer si alle maende of heffen sellen XVI der schilde voersz., als vanden bierexsijs X schilde, ende vanden wijnexsijs VI schilde.

13.

Item so sullen wi der scutteryen daertoe gheven sjaers L schilde, payments voersz., totten oncost vanden doelen, tot haren maeltijt ende den vreemden scutte mede tonthalen, diewelke sy heffen sellen vanden craen, te weten tot elken quartier jaers een vierendeel.

14.

Item so hebben wy hem daertoe gegeven ende geloeft, als sy by tyde uut sijn inder stede reyse, van elker nacht elcx enen Holl. tuun als voer peessgelt. [1])

15.

Item hebben wi hem daertoe gegeven die visscherye inder stede grafte, by also dat nyement daerin en sel vysschen tenzy by horen oerlove, op die boet van X pont, half den heer en half den scutters.

16.

Item so sullen die scutters jaerlix, als sy die papegay schieten, alleen hebben den wijntap twe dage: is te weten den dach als sy schieten ende den dach daeraen, sonder exsijs te geven. Des sellen sy dat te voeren seggen guets tijts, opdat men dat te kennen mach geven alsmen den exsijs verhuert.

17.

Item hiertegen sullen dese hondert scutten verbonden sijn alle jaer hoer pallaes rede te hebben ende gemaect te sijn, sonder argelist, opten Pinxteren heyligen dach, op een peyne van I marc zulvers, als voerscr. is. *a*).

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 88 v.)

1) v. d. Wall III bl. 1463 heeft „teergelt".

a) Vg. v. d. Wall III bl. 1462.

38. 1427.

Een poorter gestraft omdat hij zijn eed, dat hij tien jaren poorter zou blijven, gebroken had.

Actum anno XVII XXIII *dage in Augusto.*

Heinric van Liesvelt, overmits dat hi ontfangen was voer onssen poerter ende hi voer scepenen inder camer gesworen ende geloeft heeft X jaer lanc onssen poerter te bliven ende sijn poertrecht te houden, ende mede gesworen heeft, binnen desen tien jaren voerscr. geen heer noch vrou hulden en soude, mer bliven soude bider stede van Dordrecht, ende te hulden denghenen, die die stede van Dordrecht hulde. Ende boven dese geloefte so heeft hi hem gehantiert mit onssen vyanden, ende onsser stede boven dese geloefte ofgegaen is; so sel hi daervoer, Gode ter eren, der stede te beteringe, doen maken III roede steen mueren after groter kerc, tusschen dit ende Alreheilighen daghe naestcomende, ende hem niet te verantwoerden voer onssen poerter eer dat hijt wel verborcht heeft, ende uuter stede te wesen, ende daerin niet te comen eer dat hijt wel verborcht heeft, op LX pont. *a*)

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 90 r.)

39. 1430.

Van den wekelijkschen marktdag.

Actum per campanam anno XXX *opten vierden dach in Meye.*

So gebieden die goede luden vander stede, uut verdrach vanden gemeenen neringhen, dat hier binnen der stede van Dordrecht een vry marctdach wesen sal in elker weke, dats te weten opten Vrydach, om alle coepluden, sy sijn van buten of van binnen, dan huer goet te brengen, te vercopen of te copen, behoudelic der stede van Dordrecht haers rechts, den gilden haers rechts, na inhout haren brieven, ende enen ygelic sijns rechts, ende behoudelic dat niemant van buten dan hier enige guede copen en sal, om die voirt hier weder te vercopen, ten waer onse ingeseten poerteren die vander neringe sijn.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 92 v.)

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1345.

40. 1430.

Geen „enichheit noch verbande" te maken. — Die „lichte wiven" houden, te wonen over de oude graft.

Actum mitter clocke anno XXX *opten lesten dach in Julio.*

Voert so die stede van Dordrecht goede rechten hebben, dat niement gheen enicheit noch verbande mit malcanderen maken en sal binnen der stede, buten rechter, burghemeesters, scepenen, rade, oude rade, achte, dekens ende gemeen neringe, hierop gebieden die goede luden ende waerscuwen enen ygelic, dat niement geen enicheit noch verbande hier binnen der stede mit malcanderen en make, buten rechter, burghemeesters, scepenen, rade, achte, dekens ende gemeen neringe. So wie daerenboven dede, die goede luden willen dat aen den overhorigen rechten naden rechte van onser stede, als dat behoert.

Voert so gebieden die goede luden Bertolmeus den tymmerman ende Matte Weybers ende alle diegene die lichte wiven houden, dat sy varen mitter woen over der stede oude graft, tusschen dit ende den Sonnendage eerstcomende, optie boete van LX pont.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 93 r.)

41. 1430.

Den vyssmerct.

Int jaer XXX, op onser Vrouwen avond nativitas, was gewijst mit vollen vonnis ende mit allen rechte vanden [geschille dat die] [1]) vyschcopers hadden ende vervolchden vanden vysch te vercopen, in dese maniere, dat na woerde ende wederwoerde ende na alre bedingder tale ende na inhout des briefs vander vyschcopers neringe, dat niemant binnen der stede vryheit [enighe vysch en] vercope ende der vyschcopers neringe hantiere, hi en sy poerter tDordrecht, aenden vyschmarct gestalt, ende hebbe [des ghildes] gemoede, behoudeliken den haercomen van droghen vysch, zoute vysch ende harinck te vercopen van waerde te bliven, so dat geweest

1) De woorden, tusschen [ ] geplaatst, zijn door watervlekken in het Hs. niet goed leesbaar.

heeft, behoudelike dat alle mate luden sullen mogen aen twesteynde vanden vyschmarct vercopen ael, paelinc, butte, crabbe ende diergeliken, ende oec behoudeliken dat een ygelike, die vysch vanget met sijns selfs touwe, sal eens des dages den vysch, dien hi aldus vanghet, selve of by sinen wive of ghesinde mogen vercopen of doen vercopen, sonder alle argelist, tot V scellinge Hollants toe, so dat van oudts haercomen heeft geweest, ende mitter clocken openbaerliken gecondicht, optie boete als die brief vander vyschcopers neringe daerof inhout, als recht is naden rechte vander stede.

Item omder groter onredelicheit, die dagelix by alrehande personen wordt gehantiert inden vysch te vercopen, op dat vonnes, dat biden goeden luden vanden gerecht gewijst is, in dien dat sy houders ende caren mit vysch houden leggen ende in tobben ende in anderen vaten houden staen inder luden huys, ende daeruut vercopen, ende oec vysch tegens anderen personen copen ende om dien weder voert te vercopen, dat een ygelic wel kenlic wesen mach, die dat dagelix ziet; by welker onredelicker hantieringe kenlic is dat der vyschcopers neringe daerby ende by ander onredelicheit hoer neringe grotelic te niet gaet, ende daer hoir brieve [1]) by gemenct sijn, twelke der goeder luden meyninge niet en is geweest in horen vonnes, dat sy gewijst hebben, der vyschcopers neringe te crencken of hem in horen brieven yet te verkorten, ende oec niet verclaert en staet int vonnes, tot hoeveel of tot hoe luttel dat sy vercopen sullen mogen opt westeynde vander vyschmerct, so is daerom uut gunstich vervolch vanden vyschcopers, so hebben die goede lude vander stede geoerloeft ende geconsenteert, so wes die neringe den vyschcopers gunne, daer sijn sy in te vreden. Daerop hebben die neringe bevolen den borghemeyster ende den goeden luden vanden achte een verclaringe vanden vonnes te ordineren, tot hoeveel of tot hoe luttel dat die maten luden sullen mogen vysch vercopen, na uutwysinge des vonnes, an twesteynde vander vyschmerct, ende altoes op een verbeteren den goeden luden vanden gerecht ende vander neringe, behoudelic der vyschcopers haers rechts ende haren brief in hore volre macht te bliven, ende tvonnes, dat die goede luden vanden gerecht gewijst hebben, van waerden te wesen.

1) Er staat: brief.

Item dat alle maten lude, die ael, paellinc, but ende crabbe, ende diergelijc, [ende dat] vangen met hoers selfs touwe, dat sy dien vysch mogen, aen twesteynde vander vyschmerct, eens des dages teffens aen die marct brengen ende by hem nedersetten, ende dat sy die vysch aldaer naden haercomen vercopen, dats te weten tot V sc. Hollants toe, ende niet meer, sonder dien vysch van yemande te copen of over te nemen, of enich van desen vysch anders of meer in tobben in houders, in caren of in emmeren of in anderen vaten of in huyse te houden of versteken, of heymeliken in eniger wijs te gebruken. Ende dat een ygelic, die anderen vysch vanget met sijns selfs touwe, dat sy [dien vysch] eens des dages dien vysch, dien sy aldaer vanghen, mogen bynnen die stede langes der straten vercopen, tusschen die Lombaerbrug ende die vyschmerct, dats te weten tot V scellinge Hollants toe, ende niet meer, ende dese V scellinge voerscr. te wesen in alsulke payment als die stede van Dordrecht nu hoer exsyse verhuert, dat is II$^1/_2$ witte tunen voer V scellinge. Ende so wes vysch, dat hem overschiet boven dese V scell. voerscr., die sullen sy optie vyschmerct brengen, ende die salmen daer ofslaen, naden haercomen ende naden recht vander vyschmerct, als dat behoert, sonder argelist in enich deser punten te zoeken of te hantieren, op alsulke verboernisse ende boeten als der vyschcopers brieve daerof inhout, ende daertoe ter scepenen correxie.

Ende waert sake dat een poerter quaem daer die vysch stonde, so soude hi voer die V scell. die vysch na hem mogen trecken, als voerscr. staet, sonder verboren. *a*)

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. 95 r.)

42. 1433.

Vergunning van de jonge handboog-schutterij.

Int jaer XXXIII, VII dage in Septembri, was biden goeden luden vanden gerechte ende vanden achten geoerloeft, consenteert ende verdragen, een jonge scutterie vanden hantboech te wesen binnen onser stede, tot XX personen toe of

a) De hoofdinhoud van deze keur komt ook voor op den datum van 24 September 1434 (Akten- en Klepb. n°. 1 fo. 100 v.) Daarbij staat aangeteekend, dat zij nog eens op 11 Februari 1437 „uutgeropen ende geluden" werd, en op dien datum vinden wij dan ook andermaal den verkorten inhoud. (Akten- en Klepb. n°. 1 fo. 114 v.)

daerboven, mit sonderlinge vervolch, die dese scutterie ter ere ons genadichs heren ende onser stede op haer selfs cost houden ende hantieren sullen, buten onser stede cost, mit vorwaerden dat dese scutten altijt rede wesen sullen mit haren boghen ende harnasch, alst haer gebuert is, ende dat die oude handeboege scutterie niemant kiesen noch nemen en sullen uut dese jonge scutterie. Ende des hebben die goede luden hem gegunnet te setten doelen voer hem dienende, teynden der oude scutterie vanden handenboege [scutterie] doelen, ter spoyewaert. Ende des zullen sy die aerde ende zoeden halen buten der stede, daer sy haer doelen mede maken ende in rake houden sullen. *a*)

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 97 v.)

43. 1433.

Keur op de wijnnering.

Actum per campanam anno XXXIII IX *dage in Novembri.*

Om te verhoeden ende bet te bewaren menigherhande archeit, diemen hantiert inder wijnneringe, mit zueren wijnnen zoete te maken, van onverwe verwe te houden of diergelijke, mit eniger substancie of crude, diemen daerin doet, daer menich goet man, die sulke wijnnen sliten, by beschaemt, beschadicht ende verderft worden, ende die sulke wynen drincken oec dicwijl worden zieck ende in haren naturen gekrenct, so is hierop biden goeden luden geraet, ordineert ende verdragen, om die comanscappe ende neringe vanden wine in eren te houden, als hierna gescreven staet.

1.

Eerst dat niemant, wie hi sy, enige wynen binnen der stede en brenge noch onder hem hebbe of houde, die gemaect sijn zoete of verwe houdende mit eniger substantie of crude daerin gedaen, of anders enichssins, dan alleen wynen mit wynen, so die beide sijn van natueren uten stocke gewassen. Ende waert datmen sulke wynen binnen der stede bevonde, die also gemaect waren, die souden verboert sijn, ende men

---

a) Vg. v. d. Wall III bl. 1464.

soude die bornen, na inhout ons coerboecx *a*), ende so wie die sulke wynen onder hadde, diese also gemaect hadde of dattet by sinen wille of wete ware geschiet, die soude verboren LX pont tegens den heer ende X roede mueren tegens der stede, ende daerenteynden nymmermeer die wijnneringe hantiren binnen der stede, op sijn lijf.

2.

Item waert dat enich persoen gecorrigeert ware om deser bruke wille, ende yemant anders die persoen aenname in sinen geselscap om die comanscap van wynen mit hem te hantieren, so en soude dieselve daerenteynden die comanscep of neringe van wynen niet doen of hantieren binnen der stede, op sijn lijf.

3.

Item so bi tiden eenrehande worten ende gezoeden wynen van boven uutcomen, daermen onder wynen zoete mede maket, daer vele archeit onder steken mach, so hebben die goede luden verdragen, dat niemant alsotanige worten of gezoden wynen uutbrengen noch onder hem hebben en sal. Ende so waer datmen sulke worte of gezoeden wynen bevonde, die souden verbuert sijn ende men soude die barnen, ende diegene, die die uutbrochte of onder hem hadde, die soude verboren LX pont Holl. tegens den heer, behoudelic dat een ygelic sal galant, gecedvaerde ende genagelt wijn mogen uutbrengen ende onder hem hebben, so dat van outs haercomen is, ende die alleen tappen ende gebrukense op hem selven.

4.

Item om alle archeit te bet te verhoeden, diemen inden wynen hantieren mochte, so hebben die goede luden verdragen, so waer datmen enige wynen bevonde, die schoen waren inden vate ende wit of bleec worden inden sette, als sy

a) Keurboek 1401, art. 102 (hierboven bl. 35.)

over nacht gestaen hadden, dat die wynen verboert waren, ende datmen die soude barnen, ende diegene, die die wynen toebehoerden, souden verboren LX pont Holl. tegen den heer, ten waer of daer verder broeken onder waren, datmen dan die soude berechten, so daerof voerscr. staet.

5.

Item omden vreemden coopman sinen schade hier van deser ordinantie te verhoeden, so gheven die goede luden resspijt den vreemden coopman tot Korssavent toe naestcomende, ende dat hi hierenbinnen van deser sake niet en soude bescadicht worden, behoudelic of die vreemde coopman hierenbinnen enich guet inder stede brochte tegens dese raminge voersz., dat hi dat hier niet vercopen noch sliten en soude, op sulke boete als hiervoer gescr. staet.

6.

Item dat die goede luden vander stede in deser ordinancie nernstich ondersoec doen sullen tot drie tiden tsjaers, als tot elken XVII weken ten mynsten, ende daerenbinnen so menichwerven alst hem gevoecht ende orbaerlic sal dencken wesen. *a*)

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 98 r.)

44. 1434.

Verplichting van de meters om aan de makelaars te zeggen, hoeveel en voor wien zij gemeten hebben.

Actum anno XXXIIII 5° *Maii.*

Soe gebieden die goede luden ende waerscuwen elken meter, dat elc meter, van wat goede dattet si, tot alre tijt, als die makellaers hem vragen, hoeveel sy gemeten ende wie se gemeten hebben, hem dan volcomelic inder waerheit seggen, wie sy gemeten ende hoevele sy gemeten hebben, elc op sijn dienst.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 99 r.)

---

a) Vg. de keur van 1402 (hierboven bl. 97.)

45. 1434.

Geen jensen te dragen. — Tavernen niet open te houden na tien uren des avonds.

Actum anno XXXIIII IX *dage in Julio.*

Dat niemant, hi sy poerter of gast, jensen hierbinnen en drage, by dage of by nachte, optie jensen verbuert ende op sulke boete als ons coerboec *a*) daerof inhout.

Dat niemant die tavaerne hout van wijn, malevesey of van bier, sijn herberge open en hout noch geselscap binnen sinen huyse en hout after dien dat die cloc des avondts X geslegen heeft, op III pont.

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. 99 v.)

46. 1434.

Huizen, die met tegelen of lei gedekt zijn, niet te ontdekken en weder met riet of stroo te dekken.

Anno XXXIIII XXIIII *dage in Septembri.*

So geboden ter selver tijt die goede luden enen ygelic, dat niemant binnen Dordrecht enige huyse, die mit tegelen of mit leyden gedect sijn, en ondecke, ende die weder decket mit rye of mit stroe, op X pont, so dicke hi daerof bekuert worde. Ende so wie hiertegens gedaen heeft, dat hi tusscen dit ende Pascen eerstcomende sijn huus mit harden dack weder decket, soet te voeren was, optie boete soet coerboec daerof inhout. *b*)

(Akten- en Klepb. n°. 1 fo. 101 r.)

47. 1437.

Keur op het verkoopen van mosselen.

Actum XIII *dage in Julio.*

Dat niemant hierbinnen mosselen vercopen en sal after Manendage proxime, dan alleen degene die de mossele selve haelden ende hierbinnen brachten. Ende hier gheen mosselen

a) Keurboek 1401, art. 24 volgg. (hierboven bl. 12.)

b) Keurboek van 1401, art. 55 (hierboven bl. 22.) — Vg. ook de keur van 6 April 1442 (hierboven bl. 113.)

te vercopen dan die vanden vynders eerst besien ende geoerloft sijn te vercopen, ende gheen mosselen te vercopen dan by sulker gheijcter maten alsmen hem daertoe vander stede wegen setten, doen ende ordineren sal, ende dese maten salmen vynden in sacraments gasthuys, ende des sal tscip van elc mate gheven den gasthuyse van uutmeten I oert van een leu, ende men sal elc mate met mosselen vol gemeten ende opgehoept gheven voer I oert van een leu, ende niet hoger, ende dese maet alle avont weder in tgasthuys brengen, elcx op III pont.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 111 v.)

48. 1437.

Keur tegen weelderige doopmalen.

Actum anno XXXVII XXXVIII *dage in Januario.*

Uut verdrach vanden scout, burghemeesters, scepenen, rade, ouden rade, achte ende gemeenen dekens vander neringe, soe is verdragen, na quader costume ende gewoente, die lange tijt geweest heeft binnen Dordt, alsdat voertaen niemant vergaderinge maken en sal van vrouwen, alsmen kinderen eerst te korstenheit dragen sal, als om daermede te gaen, dan diegene die daertoe een wete sal gedaen worden, dats te weten dan die gevaders, die dat kijnt heffen sullen, ende die vrouwe moeder, ende daertoe zesse vrouwen, tsy vander maechscip of van buersscip. Ende waert sake dat hier yemant tegens dede, het waer van meer vrouwen te vergaderen, of dede doen, dat waer elcx op een halve roey muer, die te maken tot onser stede behoef, daermen hem die wysen sal te maken.

Ende so wie hiermede ghinc, meer dan hier voirscr. staet, dat waer op dier vrouwen huecke, ende die soude sheren knaep dan haer rechtevoert ofnemen, verbuert te wesen. Ende des sullen die gevaders die kinderen te pillengave gheven niet meer dan elcx een halve Borgonsche scilde of die waerde daervoer, myn ofmen wil, elx op ½ roey muer, die te doen maken tot onser stede behoef, daer men hem die wisen sel te maken.

Item waert sake, dat yement anders quame worscippen op punten inder crame dan die vrouwen, die voerscr. staen, dat

waer elcx op $^1/_2$ roey muer tot onser stede behoef ende ut supra.

Item waert dat yement enige vrouwen vergaderde, tegens dat die vrou vanden kinde eerst uutghinghe, dan VI vrouwen van maechscippe of van buerscippe, ende daertoe die gevaders, die dat kijnt geheven hadden, ende die vrouwe moeder, dat die verbuerde $^1/_2$ roey muer tot onser stede behoef ende ut supra. Ende so wie hier dan meer mittie vrouwe in thuus te comen quame of blijft eten, dan die vrouwen die voerscr. staen, dat waer elcx op $^1/_2$ roey muer, tot onser stede behoef ut supra.

(Akten- en Klepb. nº. 1 fo. 114ᵛr.)

49. 1438.

Verlenging van den vrede en andere publicatiën, door het keurboek voorgeschreven.

Actum anno XXXVIII *ultima Septembris.*

Wordt die vrede verlencgt, na inhout tskoerboecx, tot Beloken Paesschen toe naestcomende, ende waerscuwinghe gedaen dengheenen, die ghelt op die wissel setten, so tkoerboeck inhout, ende worden gebannen uuter stede van quaden feyten alle dieghene, die uut anderen gueden steden gebannen zijn vandenselven, op haer lijff, na inhout des koerboeckx, so gewoentlic is. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 3 v.)

50. 1438.

Keur dat de nalatenschap van hen, die de proeven en allmissen van het heiligen geests gasthuis gebruiken, aan dat gasthuis vervallen zal.

Actum anno XXXVIII XIX *daghe in Januario.*

Wart overdraghen ende in koeren gheleyt metten gueden luden vander stede, metten ouden raet, metten achten ende metten ghemeenen dekens vanden neringhen, dat voertan alle diegheene, die bij tyden die proeven ende die aelmisse vanden heylighen geest bynnen der stede, tot wat kercken dattet zy, ghebruycken ende daghelicx ontfangen, als dat na dier

a) Keurboek van 1401, artt. 13 en 14 (hierboven bl. 8.)

luden doot die heylige geestmeesters, die by tyden wesen sullen, tot wat prochykercken dat gebueren sal, sullen die gueden, alzo groot ende alzo cleyn alze die luden affterlaten zullen ende hem toebehoren in haren lesten live, aenvaerden tot des heyligen geest ende der armer behoeff, sonder yements wederseggen, ende doen daermede als met anderen des heylighen geest allmisse ende guede, als dat daghelicx ghewoentlic ende costuymelic is, behoudelic onmondighen kinderen ende des sacraments ghasthuys hoers rechts.

(Klepb. n°. 3 fo. 5 v.)

51. 1438.

Keur houdende strafbedreiging tegen het dobbelspel, en tegen het brengen van cedulen of brieven in de morgenspraak der gilden; voorts uitbreiding van de rechtsmacht van de boden der stad, en eindelijk bepalingen over de groote school en de bijscholen.

Actum anno XXXVIII *op sinte Valentijnsdach.*

Dat nyemant gheenrehande dobbelspull noch pysen en hantier bynnen der stede, op X pont ende correxy van scepenen. Ende waert datmen tot enygher plaetzen bynnen der stede tot ýemants huys bevonde, datmen dobbelspul off pysen hantierde, als voersz. is, ende dat kenlic bevonden worde, dat waer op X pont ende correxi van scepenen; hieroff sal die heer hebben die een helfft, ende diet anbrenghen die ander helfft, behoudelic jaerlicx te spoelen viertyen nacht voerden groten vastellavondt, tot eenen Burgonschen Phs. scilde toe, te winnen off te verlyesen, ende nyet meer.

Dat nyemant gheenrehande cedulen off brieven en breng bynnen der stede inder ghilden merghenspraeck, buten orloff vanden burghemeisteren ende vanden achten, op die boete van X pont ende een ruede mueren ende op correxy van scepenen. Ende wie dustanige cedulen off brieven ontfing, dat waer op dieselve boeten voerscr.

Wart gecondicht dat alsulcke X sc. Holl., daer die stede boden, na inhout des koerboeckx, daghelicx recht off doen, sullen staen, so dat overdragen is metten neringhen, tot achtalven ouden leeu toe, ende van alzo veel salmen voirt-

an daghelicx recht doen, na inhout des koerboecx *a*), ende hyeroff salmen den boden geven eenen halven ouden leeu.

Dat nyement binnen der stede scoel en houd van knechtgens, die ter groter prochy horen, anders dan in die grote scoel, tenzy by orloff vanden rectoer, uutgesette die haer ghetall leeren ende daerbeneden, op III pont ende correxy van scepenen. Ende waert dat enighe kinderen, die in anderen byscolen scriven off leeren, tot enigher tijdt quamen voer die grote scoel opten groten kerckhoff, ende daer enighe onstandt bedreven ontamelic, die sal die rector in moghen halen ende corrigeeren die redelic, als hi daghelicx sijn scoeliers doet, sonder tegens yement daeran te misdoen; ende waert dat yement hyerom hem misdede off misseyde off dede missdoen off misseggen, ende dat claerlic bevonden worde, dat zoudmen also corrigeren dats hem altijt een ander soude moghen wachten.

(Klepb. nº. 3 fo. 5 v.)

52. 1439.

Keur op het poortrecht en de poortersnering.

Actum anno XXXIX III *daghe in Julio.*

1.

Dat voertan nyement bynnen der vryheyt vander stede poerternering en hantier, hi en zy poerter ende ontfangen byden burghemeester, ende hebbe der stede eede gedaen haer rechten ende hantvesten te helpen houden, als haercomen is, op alsulcke boete als tkoerboeck daeroff uutwijst.

2.

Dat gheen poorter, die daghelicx bynnen der stede poerternering hantiert, voert meer die hantieren en sal, hi en zy in enighe vanden ghemeenen ghilden vanden neringhen, ende daerin waeck, lust ende onlust draghe metten ghemeenen ghilden, als dat ghewoentleken is, op X pont.

a) Keurboek van 1401, art. 175 (hierboven bl. 57.)

3.

Zo wat poerter hem buyten hout ende opter stede vryheyt ende rechten daghelicx vry vaert, die sal bynnen der stede huysvesting houden, vier ende licht daerin daghelicx bornen, op zijn poertrecht. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 7 r.)

53. 1439.

Keur op de waterschepenen, tegen het „tarpoeyzen", en op het huren van besterften van wegè de stad.

Actum anno XXXIX *ultima Augusti.*

Wart gheboden, zo wat recht off uutspraeck byden waterscepenen vanden waterrecht ghewijst off, mits gheblijff van beyden partyen, uutghesproken sal worden, dat dat sal van waerden wesen, ende dat salmen also houden ende voldoen bynnen den dorden daghe, op die boete van X ponden ende correxy van scepenen. Ende wes die waterscepenen by tyden wysen, off, mits gheblijff van beyden partijen, uutspreken, dat vanden waterrecht roert, ende dat draecht an I pont gr. of daerboven, daeroff sullen zy hebben een quartier van eenen Enghelschen nobel, ende wes daerbeneden draecht daeroff sullen zy hebben een halff quartier, dengheenen off te nemen, die inden onrecht bewijst wordt, ende den partyen mits gheblijff, so dat uutghesproken sal worden. *b*)

Datt nyemant voertan zijn huysen tot gheenen stede tarpoeyzen en sal, op X pont ende correxy van scepenen.

So wes gueden byden gheenen, die die besterffte vander stede weghe ghehuert heeft, toebezegelt worden, datmen die nyet opdoen en sal, tenzy by consent vanden burghemeester, ende wes guet, vander besterffte roerende, byden huerman beset wort, dat nyemant hem dat en ontvuer noch en ontvremde, op III pont ende correxy van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 8 v.)

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1345.
b) Vg. v. d. Wall II bl. 1340.

54. 1439.

Keur tegen het wegvoeren van binnen Zuidholland gedolven turf naar elders.

Actum anno XXXIX IX[a] *Novembris.*

So die goede lude vernemen, dat die torven, binnen Zuythollant gedolven, vast wechgevoert worden boven die gebode, voirtijts dairop geboden, ende dairom die torven opslaen ende gelden boven redene, so ist dat die goede lude die gebode, voirtijts daeroff gedaen nu vernyewen, ende gebieden, dat nyemant gheen torven, binnen Zuythollant gedolven, en voere buten Zuythollant doir enige gaten, inden dijck gelegen, noch nergent anders ter merct en brenge, noch en vercope, noch en slyte, dan binnen onser stede, op tscip ende torff verbuert te wesen, dairoff te hebben die heer een dordendeel, die stede een dordendeel ende die gesellen, diet aenhaelden, een dordendeel.

Item so wat scepe, mit torven geladen, quamen varen tusschen Wyelensteyn ende Werckendam, dat scip ende torve waren verbuert, ende dat te gaen als voirsz. staet.

Item so wat scepe, mit torven geladen, diemen vint leggende off varende binnen den reep vanden groten waert, ende Tordrecht ter marct niet geweest en hebben, die scepe mitten torven waren verbuert, te gaen als voirsz. is, behoudeliken die composicie, tusschen onsere stede ende der stede van Gorinchem gemaect, in waerden te houden ende te bliven.

Voirt gebieden die goede lude, dat nyemant tusschen nu ende sinte Nycolausdach geen torven uter stede en voere, op die verbuernisse voirsz., behoudelike der composicie voirnoemt. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 9 r.)

55. 1440.

Alle vogelen, die in Zuidholland gevangen worden, ter markt te brengen in de stad.

Actum anno XL XXIII[a] *Julii.*

Datt alle voghelen, die bynnen Zuythollant ghevanghen

a) Vg. v. d. Wall I bl. 576, en n°. 29 (hierboven bl. 258.)

worden, datmen die bynnen der stede ter marct brenghen sal ende aldaer vercopen, sonder arch ende list, op III pont ende die voghelen verbuerdt, also dick als yement daerin brueckich bevonden wordt.

(Klepb. n°. 3 fo. 12 r.)

56. 1440.

Keur op het invoeren en uitvoeren van zout.

Actum anno XL XI *dage in Aprille.*

So die stadt van Colen hier ghescreven heefft van groten ghebreke, die gevallen is inden zoudt, daer die ghemeen lude groten schade by hebben, ende oick hyer inden lande veel gebrecx daerin bevonden is, om hyerin te voersien ende die gebreecke te verhueden ende een yghelic hyerin te waerscuwen, so is geboden byden goeden luden vander stede, dat nyement, wie hy zy, after Beloken Paesschen naestcomende geenrehande zoudt hyerbynnen en breng, om voert te vercopen, hy en breng daeroff zeker schijn ende bethoen mit bezegelde brieve vander stede, daer hy dien zoudt geladen heefft, wat zout dattet zy, weder grauw zellzoudt of roet zellzoudt, off aschzoudt, off clijnzoudt, off zoudt van zoudt, ende hoeveel dattszy. Ende dat nyement geen tweerhande zoudt en breng in een scip, mer elc zal brengen eenrehande zoudt ende dat ongemenct laten, op die boete van een roede mueren. Ende dat nyement voertan geenrehande zoudt opwaert en vuere, hy en come eerst voerden burghemeester, scepenen ende raedt, ende thoen daeroff sulke schijn ende bethoen, vanwaer hijdt geladen heeft, ende wat zoudt dattet zy, so voerscreven staet, ende daertoe sal hy zynen eedt doen, dat hy dat zoudt nyet gemeynct en heefft vander tyde dat hijdt ontfangen ende in zijn scipp geweest heefft, ende daerof sal hy dan nemen onser stede bezegelde brieff, op die boete so voerscreven staet.

(Klepb. n°. 3 fo. 16 v.)

57. 1441.

Geene vlugmaren te verspreiden.

Anno XLI XXIX *dage in Aprille.*

Dat nyement geen vliechmaren en verspreeck onder die

ghemeen luden, daer geen waerheyt in te verdencken is, ende daer onrust ende twist tusschen goede mannen inder stede off staet te comen, op correxi van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 17 r.)

58. 1441.

Keur dat men geen wijnen zal overslaan noch wegvoeren, tenzij zij in de stad verkocht en verbodemd zijn.

Actum anno XLI XXIII *dage in Augusto.*

Wart ghecondicht: so lange tyden van gracie weghen verhenct is die coopman zijn wynen, die hy van boven neder een deel jaren gebrocht heeft, op cleyn ongelt over te slaen ende wech te voeren, sonder alhier te vercopen, tegendraghende den rechten ende hantvesten van deser stede, ende daer die ghemeen neringen by vermindert worden ende langhe geweest hebben, ende want dese coepluden voerden ghemeenen raedt vander Hanze, vergadert tot Lubeck, groote clachte over dese stede gedaen hebben, dat hem in deser gracien groot onrecht geschiet, datmen van hem in desen overslach enich ongelt ghenomen heeft, ende hebben hier zekere deputeerde gesent, die den gueden luden vanden gherecht ende vanden achten dese zaeck te kennen hebben ghegeven; daeroff dat byden gueden luden vanden gherecht, vanden ouden rade, vanden achten ende vanden ghemeenen neringhen, uut allen merghensprake angebrocht, overdraghen eendrachtelic ende gesloten is, datzy byden rechten ende hantvesten vander stede blyven willen ende die onghemeynct houden. Waerop dat die guede luden vander stede waerscuwen ende gebieden eenen yghelijc, dat nyement, van sinte Gillisdach naestcomende, voertan gheen wynen over en sla noch wech en voere, die hyer gebrocht worden, tenzy dat die vercoft ende verboemt worden, als recht is naden rechten ende handtvesten vander stede, op alsulcke boete ende correcxy als die rechten ende handtvesten dat inhouden, nyement des te verdraghen.

(Klepb. n°. 3 fo. 21 v.)

59. 1441.

Keur dat de goederen, van de hoogste markten nederkomende en over zee gaande, alleen overgescheept en niet verkocht behoeven te worden.

(Klepb. nº. 3 fo. 22 v.; uitgegeven door v. d. Wall I bl. 537.)

60. 1442.

Keur op den verkoop van zout in het klein.

Actum anno XLII XIII *daghe in Aprille.*

Wart gheboden, dat een yghelic, wie hy zy, ende alle mate knapen, die men heet potiaers *a*), die met achtalff mudde souts opwaert varen willen, dat sy dat vercopen ende slyten, alst behoert, naden ouden haercomen; dats te weten, dat sy dat bruyken ende slyten sullen langs den oever, van dorpe te dorpe, mitter cleynre maten, ende nyet teffens vercopen. Ende waert zake dat yment anders dede, dat willen die guede luden berechten, als dat behoert na uutwysing der hantvesten.

(Klepb. nº. 3 fo. 23 v.)

61. 1442.

Keur op de jacht in Zuidholland.

Actum anno XLII *den anderen dach in Mey.*

Wart gheboden, dat nyement den hase en jaghe noch jachten en maeck inden lande van Stryen, op correxie van scepenen, ende wert gecondicht, so wie dat jaghen wille binnen Zuythollant, dat hy dat so redelicke hantier datter nyement by beschadicht en worde, noch datter gheen clachten off en staen te comen. *b*)

(Klepb. nº. 3 fo. 24 v.)

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 250. — Deze keur werd op 15 Juli (niet Juni, zooals v. d. Wall heeft) 1445 vernieuwd. Zie boven nº. 30 (bl. 258) en beneden nº. 63, bl. 282.

b) Vg. v. d. Wall II bl. 1361.

62. 1442.

Keur dat de Zuidhollandsche zuivel in de stad ter markt zal worden gebracht.

Actum anno XLII *des Saterdages opten Palmavondt,* XIII *dage in Aprille.*

Dat alle diegheene, die geseten sijn in Zuythollant binnen den bedryve ende onder die stede ende daghelicx hantiering hebben ende hem te generen plegen met zuyvel, dat sy nerghens haer zuyvel ter maerct en brengen noch en vercopen dan hyerbinnen der stede, op III pont ende correxy, een dordendeel den heer, een dordendeel der stede, een dordendeel diegheene die dat anbrenct. Ende daertoe, waert dat yement hyerinne broekich waer ende namels der stede te doen hadde in enighe saken, men en soude hem daerinne gheen bystandt doen.

Dat nyemant van buyten gheenrehande zuyvel en coep noch vercoep, noch gheloeffte van coep daeroff en doe, thensy dat die clock voerden middage acht geslagen heeft, ende in sulcken paymente als metter clocken die ordinancye vander munte uutgecondicht is, op III pont ende correxy, den heer, der stede ende diet anbrenct elcx een dordendeel.

(Klepb. nº. 3 fo. 26 v.)

63. 1445.

Keur op den verkoop van zout. a)

Actum anno XLV XV *Julii.*

Also by dengeenen, die dagelicx achtalff mud zouts opwaerts vueren, die comanscap vanden zoudt zeer vertogen wort uut onser stede, mits dat sy die nyet en vercopen noch en slyten lanchs den oever, als dat van rechtswegen behoert ende haercomen is, so sijn die guede luden mitten gemeênen neringen hierop verdragen, dat sy die rechten van onser stede daerop houden willen. Ende hierom gebieden die guede luden etc., dat nyement, wye hy sy, mit geenen zoudt, tsy achtalff mudde, meer of myn, opwaerts en vare die Marwede, die

---

a) Zie boven nº. 60, bl. 281.

Lecke noch die IJssell, thensy bynnen onser stede vercoft ende vermeten, naden rechte vanden stapell, ten ware off diegheene, die mit vyf mudden opwaert varen woude ende dat vercopen byden cleynre maten, eerst bynnen onser stede aenquaeme ende dede onsen burghemeester alsulke geloeffte, dat hijt slyten zoude lancx den dorpen, byder cleynre maten, alst haercomen is, ende hem onse burghemeester dan orloff gave. Ende wie anders mit enigen zoudt, tsy luttell off veel, opwaert varende voerby onser stede bevonden worde, dat sullen die guede luden berechten, als dat behoert, na uutwysen den rechte vanden stapell. Ende waert dat die guede luden yement vernamen, die bynnen jaers hiertegens gedaen ende gebruect hadde, dat willen sy mede berechten, gelijc off dat van eersten geschiet ware.

(Klepb. n°. 3 fo. 37 v.)

64. 1445.

Keur op het aannemen van werk.

Actum anno XLV XXVIII *dage in Augusto.*

So wat arbeyder die yements guet anneemt te arbeyden, dat guet sal hy arbeyden off doen arbeyden om sulc ghelt als hijt angenomen heefft, sonder wederseggen, joff die coepman salt anderen arbeyders mogen anbesteden te arbeyden, ende wes hy daeroff dan meer gave dan hijt eerst besteedt hadde, dat soude hem die eerste arbeyder volldoen, off rechtevoert daervoer inden steen gaen. Ende wat arbeyders dat guet vanden eersten arbeyder annemer overgenomen hadden te arbeyden off met hem inden werck getreden waren, ende dat nyet voert arbeyden en wouden, daerop sal die eerste annemer ,des wercx alsulc recht hebben als voirscr. staet.

(Klepb. n°. 3 fo 38 r.)

65. 1445.

Belooning voor hen die de turf aanhalen, welke tegen het gebod door den reep van Zuidholland is weggevoerd.

Actum anno XLV XXVIII *dage in Septembry.*

Wart gecondicht, dat diegheene, die by tyden uut varen leggen vander stede wege om die torve an te halen, die by

tyden door den reep van Zuythollant varen, tegen den geboden voertijts daeroff gedaen, ende die torven anhalen ende hierbynnen brengen, dat sy daeroff hebben sullen die tweedeell ende die heer ende die stede dat dordendeell. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 39 v.)

66. 1445.

Keur dat de riviervisch, nabij de stad gevangen, aldaar ter markt zal komen.

Actum anno XLV VIII *daghe in Maerte.*

Om die ghemeente sustinancye te hebben van ryviervysch, die hieromtrent gevangen wort, hier ter marct te comen ende ghesleten te worden, so is byden gueden luden geordineert, datmen vander vyscherye, gelegen boven inder Marwede voer Slydrecht, nederwaert totter stede vyscherye toe, van alsulken sallmen, als daer daghelicx gevangen worden, datmen die hier ter marct brengen sal. Ende diemen hier ter marct brenct, dat daeroff sess sallmen, ende nyet min, hier tsdaghes op die marct bliven sullen ende ter bancken gesneden worden. Ende vanden twee vyscheryen, beneden der stede gelegen, sullen alle sallmen, die daer gevangen worden, hier ter marct comen, ende van elker vyscherye sullen hier tsdaghes bliven twee sallmen, ende nyet min, ende sullen ter bancken gesneden worden. Ende voert is geordineert, dat alle sallmen, die bynnen den reep vanden groten waert inden vuycken gevangen worden, datmen die hierbynnen ter marct then offslach brengen sall, ende aldaer ter bancken slyten. Ende wie hierteghens broect, dat is op X pont ende correxie van scepenen.

Ende om dese ordinancye te onderhouden, so sijn vander stede wege daertoe geset vijff mannen, uten gherecht Gheraet Janssoen, uten achten Jan Gheraet Costenssoenssoen, uten neringen Jacob Janssoen, Gillis van Ratingen ende Danell Bartoutssoen, die dese sallmen daghelicx verkiesen sullen, ende welc dat sy uutnemen, die sullen hier ter marct bliven ende ter bancken gesneden worden. Ende so wie dese vijff mannen om deser saken wille versprake off missdede off dede missdoen, dats op correxie van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 40 v.)

a) Vg. v. d. Wall I bl. 321, die de blz. van het Klepboek niet juist opgeeft.

67. 1445.

Vaststelling van het bedrag van het landpoortergeld.

Actum anno XLV XV *Marcii.*

Wart gecondicht, uut verdrach vanden gueden luden vanden gherecht, vanden ouden rade, vanden achten ende vanden dekens vanden neringen, uut allen marghenspraken angebrocht, dat voerdan alle lantpoorteren jaerlicx van haren lantpoorterghelde geven sullen eenen ryder, off payment datter guet voer is, etc. etc. Ende voert soe voertijts metter clocke gecundicht is geweest, dat elc vanden lantpoorteren, die van affterstall sculdich waren, haer affterstall betalen souden, op een boete van X ^{m} steens, daeroff die meeste deell noch nyet betaelt en hebben, so is gecundicht, dat die lantpoorteren van affterstallige jaren, die sy taffter sijn, der stede betalen sullen, van elken jaer, eenen ryder off payment datter guet voer is.

(Klepb. n°. 3 fo. 41 r.)

68. 1447.

Eene oorvede.

Actum anno XLVI IX *Meye.*

Int jaer XLVI, negen dage in Meye, quamen voerden schout, burghemeysters ende scepenen Jan, Jacob, Willem, Gherijt, ende Heyn, Jan Meeussoens sonen, van tsGravenmoer, ende Jan des voerscr. Jans soen, ende deden oervede der stede van Dordrecht, ende hebben geloefft, gesworen ende gesekert an des burghemeysters hant, mit opgerechten vingheren ende gestaeffs eeds, der stede van Dordrecht houdt ende trouw te wesen, haer beste te doene mit rade ende mit dade, ende haer archste te waernen, dat sijt weten, ende dat sy nemmermeer tot geenre tijt om der vangenissen wille, dat Jacob Willem ende Heyn voerscr. binnen der stede sijn gehaelt ende in vangenissen geleyt, noch om der quetsuere off zeerichede wille, die hem gedaen wesen mach, nyemand van onsen poerteren off ondersaten, off yement anders, en sullen misdoen noch doen misdoen, heymelic noch openbaer, op haer live. Voert hebben sy alle sess voernoemt aen des burghemeysters

hant, soe voerscr. staet, geloefft ende gesekert, dat sy alle sesse, also langhe als sy elcx leven, tweewarve tsjaers incomen sullen bynnen der stede van Dordrecht ongemaent, dats te weten altoes bynnen die togelldagen van Meymarct ende bynnen die togelldagen van Bamismarct, ende presenteren hem die burghemeyster vander meente, inder tijt wesende, ende nyet uut Dordrecht scheyden, thensy by tsburghemeysters voerscr. oerloff. Ende waert dat sy dese geloefften ende wilkoren nyet volcomentlic en hielden, ende in enigen poynte verbraken, so hebben daervoer geloefft als borgen Aert Janssoen die houtcoper, Tyelman Janssoen die tymmerman, Jan Korstiaenssoen, Gherouck Spyker Jacobssoen, Gherijt Snoye Jacobssoen, onse poorteren, en Jan Doenssoen, van tsGavenmoer. Is te weten dat dese borgen dan tDordrecht inne comen sullen ende staen inden selven gesachte, daer dese voerscr. personen in staen, sonder all arghelist. Des so geloven dese sess parsonen eerst voerscr., gesamenderhant ende elcx voer all, hieroff hoer voirscr. borghen wel te quyten ende lasteloes ende schadeloes te houden. Ende overmits ootmoedigen vervolge ende bede van horen maghen ende vrienden, die dese zekerheyden ende geloefften van deser voerscr. gevangenen personen wegen selve gepresenteert hebben te doene, ende sy alle sess voernoemt moetwillichlic om gracie gebeden hebben, ende dese gheloefften ende zekerheden by horen vryen wille gedaen hebben in alre manieren voerscr., so hebben die guede lueden vander stede hem gracie gedaen, ende hebben den dach van recht, die Heynen voernoemt van synen live geleyt was, by consent vanden heer, laten vervallen, ende hebben die drye gevangen broeders voernoemt uter vanghenissen laten gaen, op sulke geloefften ende voerwaerden als voerscr. staen.

(Klepb. nº. 3 fo. 42 r.)

69. 1446.

De jonge schuttery aangenomen.

Actum anno XLVI *prima Junii.*

Wart die cedel vander jonghe scuttery uutghecondicht, ende uut verdrach vanden neringen wart die scuttery angenomen. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 42 r.)

a) Vg. v. d. Wall III bl. 1464.

70. 1446.

Keur tegen het houden van varkens en honden.

Actum anno XLVI XXIII *dage in Augusto.*

So van quader gewoente, in corten jaren opgecomen, veel varcken opter straten voerden huysen gehouden worden ende gaende lancx der straete vuyl ende ontamelic, meer dan in anderen gueden steden, ende oeck tott veel plaetzen bynnen der stede inden huysen met grooten hoopen ontamelic gehouden worden, daer een guede buerte mede gestoert wort, so is verdragen byden gemeenen rade, dat die guede luden daeroff voersien souden ende een redelijcke ordinancie daeroff maken. Hierom so waerscuwen die guede luden eenen ygelicken, die meer varken houdt dan die ordonnancy inhout hierna volgende, dat hy die totten synen orbaer quijt maeck tusschen dit ende Bamiss naestcomende.

1.

Dat nyement, na inhout des koerboecx *a*), en sal varken houden op die haven an die poortsyde, op die varcken verloren, waerse die rechter vindt off sijn knapen, ende daertoe op correxi van scepenen.

2.

Dat nyement geen varcken houden en sall staende off gaende buyten synen huyse, tot enigher plaetze bynnen der stede opter heerstraten, voer noch affter noch an der steden vesten, in eniger wijs, op III ^{m} steens ende die varcken verloren, een dordendeell den heer, een dordendeell der stede, een dordendeell dengeenen die dat anbrenct.

3.

Dat geen brouwer noch backer, die op die haven woent, in geenre wijs varcken houden en sall, op die varcken verbuert ende correxi.

4.

Dat geen brouwer, die opter haven nyet en woent, meer

---

a) Keurboek van 1401, art. 206 (hierboven bl. 70.)

varcken teffens houden en sall bynnen synen huyse off erve dan sess varcken, ende geen backer meer dan vier varcken, ende geen ander poorter meer dan twee varcken, myn off sy willen, op die varcken verloren ende III m steens, een dordendeell den heer, een dordendeell der stede, een dordendeel dengeenen diet anbrenct.

5.

Voert so daghelicx ende oeck by nacht lancx der straten veell onnutter honden lopen ende vanden luden verjaecht worden, ende oec sommige den luden navolgen, meer dan in anderen gueden steden, so gebieden die guede luden, dat nyement geen honden en houde affter hem gaende noch lopende lancx der straten, op III m steens, een dordendeel den heer, etc. ut supra.

6.

Voert so sullen die guede luden etc. een scipp daertoe doen hueren, om alle honden, die lancx der straten by nacht ende dage onnuttelic lopen, wech te vervueren om nyet weer te comen. Daerop gebieden die guede luden etc., dat een ygelic op een Saterdach naestcomende an tcleyn hoefft byder groten brugge [die honden] *a*), die hy opter straten onnuttelic hout lopende ende die hem lancx der straten navolgen, in dat scipp worp, om wech te vueren, op III m steens, te gaen so voerscr. staet. Hierof sullen bevrijt wezen hazewinden ende bracken, diemen binnen huyse opgebonden hout ende diemen gecoppelt te velde jaecht om te jaghen. Ende oec mede cleyn camerhondtgens, ende dese nyet opter straten te comen, op III m steens, een dordendeel den heer, een dordendeel der stede, een dordendeel dengeene die dit anbrenct.

7.

Dat geen scippluden noch nyement vreemde honden noch dull luden noch dwazen van buyten bynnen onser stede en brengen, op III pont, ende die wederom wech te vueren, op correxi.

(Klepb. nº. 3 fo. 43 v.)

a) Dit woord ontbreekt.

71. 1447.

Keur op de wijnnering.

Actum anno XLVII XVI *dage in Januario.*

Also mits der twisten ende veeden, die tusschen onsere stede ende den coopmannen van boven onlancx leden opgeresen waren, die comanscap ende neringhe vanden wynen van onser stede vertogen was ende een wijl tijts gedwaelt heefft, ende die goede luden vander stede well verhoirt hebben, dat binnen dier tijt vast gebreken overall gebuerden inder wijnneringe, alse dat die wynen niet gelaten en worden so sy gewassen waren ende dat behoirde, dairmen doe ter tijt nyet well in voirsien en mochte, overmits der twisten ende dwalinghe voirsz., ende so dan nu die comanscap ende neringhe vanden wynen weder binnen onsere stede gecomen [en] is ende aldair dagelix hantiert wort: om die te bet in goeden regimente ende in horen loop te houden ende die te vermeeren, ende om te voirhueden alrehande gebreken, die voirtijts daerin gebuert mogen wesen ende noch by enigen, van cloeckheden off van onwetentheden, dairin geschien mochten, dair die neringe voirnoemt by mocht worden berufft ende wederstoet krigen, off van onsere stede weder vertogen worden, in hinder ende achterdeele onser stede ende der coopluden gemeenliken, so waerscuwen die goede lude vander stede enen ygeliken ende gebieden allen denghenen gemeenliken, ende elken bysonder, die die wijnneringe voirtan hantieren willen, dat sy die neringhe voirtan hantieren reckelic ende eerlic, als dat behoirt ende tkuerboeck dairoff uutwijst, sonder enige fallacie of argelist daerin te zueken off te hantieren in eniger manieren. Ende sonderlinge is te verstaen datmen die wynen Tordrecht sall brengen ende voirt vercopen off tappen, ongemaect ende ongevalschet, also sy gewassen ende vanden stocken comen sijn ende so sy sonder archeyt verlaten sijn vander moeder, op sulke verboernisse alst koerboeck dairoff uutwijst *a*) ende daertoe op $^1/_2$ [1]) roede

1) Het cijfer is niet goed leesbaar. Het schijnt echter $^1/_2$ te zijn.

a) Keurboek 1401, art. 102 (hierboven bl. 35). — Vg. ook de keuren van 1402 (hierboven bl. 97) en van 1433 (hierboven bl. 269).

mueren ende een jair sijn neringe te verboren denghenen die bevonden worde contrarie gedaen te hebben. Ende so wat cuper dairover ghinge die wynen te verlaten, dair contrarie in gedaen worde, dat wair op sijn ambocht een jaer te verboren, ten waer off hijt niet en wiste, ende dat scepenen bybrocht alst behoirde. Behoudelic datmen Rijnsche wynen mit Rijnschen wynen sal mogen snyden, alst haircomen is, ende behoudelic datmen in die schoen tijt die wynen sall mogen bereyden reckelic ende eerlic, alst haircomen is. Ende wair daerin yet te verbeteren off in enigen poynten voirsz., dat sall staen totter goeder lude vander stede verclaringe.

Voirt so wat wynen uut Vlaenderen hier quamen, hoedanich datse waren, die en salmen nyet opdoen buten orloff vanden gerechte off vanden burghemeesters, sy en haddens een wete te voren, off sy en haddense gedroncken. Ende wye dat dede, hy waer schroeder off scipman off wye hy waer, verboerde III pont ende correxie van scepenen, so tkuerboeck uutwijst *a*). Des en salmen yemant uten gerechte dairtoe scicken off dairtoe comen om die wynen te drincken, die die neringe dagelix selve hantieren. Ende so wye dustanige wynen, uut Vlaenderen gecomen, opdeden, als die gesleten sullen wesen, so sullen sy denghenen vanden gerechte, dairby sy die winen opgedaen hadden, weder bybrengen, ende beschinen wair die wynen gebleven waren, optie boete van III pont ende correxie van scepenen.

Hierop wairscuwen die goede lude vander stede enen ygeliken, dat elcx, diet aencleven mach ende mitter neringe omgaen wille, hem hierin voirsie ende hoede voir misdoen, want die goede lude vander stede meynen desen geboden neerstelic te vervolghen ende ondersueck dairop te doen, tallen tyden alst hem duncket te poynte comen, off yemant voertan in enighen poynten brokich worde, ende dat sonder verdrach berechten, alst behoirt naden geboden voersz. Ende sonderling so sullen die goede luden ten minste driewerff tsjairs hierop onderzueck doen mit still wairheden, off anders sorgen dat nutste sall duncken wesen. *b*)

(Klepb. n°. 3 fo. 50 r.)

---

a) Keurboek 1401, art. 85 (hierboven bl. 30.)

b) Vg. v. d. Wall II bl. 1048.

72. 1447.

De Magdalena zusters bij dag noch bij nacht bij zich in huis te houden.

Actum anno XLVII IIII *dage in Maerte.*

Dat nyement den Magdaleenen susteren in die Vyschstraet bij dage noch bij nachte in sijn huysch en houw, om eetens will off om drinckens will off om geenrehande saken wille, daermen ondoecht off oneer inne bedencken mach, buyten orloff vander mater, op III pont ende correxie van scepenen.
(Klepb. nº. 3 fo. 52 v.)

73. 1448.

Wijntap van de schutterij.

Actum anno XLVIII XXVI *dage in Junio.*

Wart gekundicht, also den ouden scutten gegonnen is den wijntap te hebben III dage lanck als sy opwart schieten, so gebieden die goede luden vander stede, dat nyemant binnen hoeren III daghen gheenrehande wynen en tappe, sy en hebben der scutters gemoede, naden ouden haircomen. *a*)
(Klepb. nº. 3 fo. 53 r.)

74. 1448.

Verbod om binnen Zuidholland jacht te maken op hermals, wezels, enz.

Actum anno XLVIII XVI *daghe in Octobry.*

Dat nyement bynnen Zuythollant jacht metten honden en stell, noch vallen en stell off ander sake, om harmals, wesels ende andere scarpe dieren te vanghen, op correxie van scepenen. *b*)
(Klepb. nº. 3 fo. 54 r.)

75. 1449.

Zich „der papen dading" niet te onderwinden.

Actum anno XLIX XXI *dage in Julio.*

Dat nyemant hem der papen dading en onderwind, mer laet

a) Vg. v. d. Wall I bl. 307.
b) Vg. v. d. Wall II bl. 1361.

die met malcanderen begaen ende recht op malcanderen vorderen, daer dat van rechts wegen behoert. Wie hem anders onderwindt ende hiertegens dede, dats op een ruede mueren ende correxie van scepenen.

(Klepb. nº. 3 fo. 58 r.)

76. 1449.

Keur tegen het branden van sint Maartens vuren en tegen ander straatrumoer en balddadigheid.

Actum anno XLIX XIII *daghe in Novembri.*

Item so die jonge boeffkens op sinte Martens avondt lestleden veell onredelicheden bedreven mit groten vueren te bornen opter straten, ende haelden daertoe der luden bancken, doren, veynsteren ende houte, die sy affbreken ende gekrygen konden, ende verberndense ende deden den luden scade, so die goede lude inder wairheyt eendeels bevonden hebben: so wairscuwen die goede lude enen ygeliken ende gebieden, dat elkerlijc sijn kindere, sijn bodekens ende dieghene, die in horen huyse mit hem wonen off herbergen, also castie ende bedwinge, dat sy alsulke hantiering mit vuer te bernen ende der luden houte off bancken off veynsteren te halen nyet meer en doen tot geenre tijt, want wairt dat sy tot eniger tijt alsulcx meer hantierden ende die luden bescadichden, dat willen die goede luden berechten ende so scarpelic corrigeren mitten nausten recht, datmen dairop sall mogen hantieren, opten kinderen diet deden ende op horen ouders, off dair sy woonachtich waren, dattet hem te zwaer wesen soude.

Item want die goede luden vernomen hebben, dat die jonge boeffkens tsavons byder straten voirden wijnherberge ende anderswart veell ongestant bedriven, ende oick somtijt die arme maechdekens, die om hair broot gaen, grypen, betasten ende spreken hem lelic ende onnuttelic toe: so waerscuwen die goede luden enen ygeliken ende gebieden, dat elc sijn kindere ende bodekens, off die in sijn huys sijn, so castie ende dwinge dat sy alsulcx niet meer en hantieren, off die goede lude sullen dat so scarpelic corrigeren, dat sy anderen exempell sullen wesen.

Item also den beelden vanden stoelen in onsere Vrouwen choer die noosen affgesneden sijn, dair die stoelen mede gestoffeert sijn, dat jonge boeven gedaen hebben, so die goede luden

verstain hebben, ende willen dairaff die wairheyt ondervynden ende dat corrigeren alst behoirt, so wairscuwen die goede luden enen ygeliken ende gebieden, dat elcx sijn kindere ende bodeken ende die in sinen huse mit hem wonen so castie ende bedwinge, dat sy desgelijcx niet en hantieren inder kerken, ende datsy opten Korssnacht noch tot gheenre tijt ongestant noch onzedicheyt en bedriven, want wairt datmen enige bevynden konde, die ongestant inder kercke tot eniger tijt bedreven, dat willen die goede luden corrigeren scarpelic alst behoirt. Ende waert dat sy der kercken scade deden, dien scade salmen anden ouderen mit recht verhalen, wairt dat die kinderen geen goet en hadden. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 60 r.)

77. 1449.

Geene lichte vrouwen in stoven te zitten.

Actum anno XLIX ᵀXXX *dage in Maerte.*

Dat geen lichte wandelbaer wive van leven, die ghemeen zitten om ghelt, in gheenen stoven, noch in des Graven straetgen noch in die Tollenbrughstraet an die poortsyde, sitten en sullen om haren penninc, op III pont ende correxie, behoudelic dat in elke stove wesen mogen twee diensteren, een bynnen ende een buyten, oud wesende dortich jaer ende daerboven, ende geen bordeell daermede te houden, op die boete voersz.

(Klepb. n°. 3 fo. 60 v.)

78. 1450.

Verstek te laten gaan voor het waterrecht.

Actum anno L XII *daghe in Junio.*

So wie rechtelic voerden waterrecht *b*) een weet gedaen wort om voer recht te comen, ende die ander weet versitt ende nyet en coemt, die verbuert II pont; ende wie die dorde weet versitt ende nyet en coemt, dat is op die boete van III pont ende correxie van scepenen. Nochtans salmen mitten recht op hem voert varen, gelijc off hy tegenwoerdich waer.

(Klepb. n°. 3 fo. 62 v.)

a) Vg. v. d. Wall I bl. 53.
b) Vg. v. d. Wall II bl. 1340.

79. 1450.

Keur op het begraven gedurende de pestilentie.

Actum anno L XX *daghe in Augusto.*

Om dat ghemeen volc nyet weerslachtich te maken vanden doden, die daghelix ter kerken gebrocht worden, ende om te scuwen die pestilency, so is byden gueden luden vanden gherecht ende vanden achten, by consent vanden capittel, geordineert, datmen alle doden, die dagelicx ter kerken gebrocht worden ende inder kerken gegraven sullen worden, die salmen, terstondt als sy in die kerk comen, int grafft setten ende halff aerden, ende dan uutvaert ende offerhande doen, ende nader missen te vollen aerden. Ende wes doden men buyten opten kerkhoff graven sall, die salmen int grafft setten, then eersten datsy comen ende gebrocht worden, ongeaerdt, ende nader uutvaert ende offer dan te vollen graven. Ende men sall nyet meer dan eens luden voerden noen, als alle missen gedaen sijn. Ende wie hier overhorich inne is, dat willen die guede luden also corrigeren, dats hem veell te zwaer wesen sall. Ende wie hierom den kerkmeesters off dengheenen die der kerken dienen quade woerde ghave off ontstandt bewijsde, dats op correxie van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 63 r.)

80. 1450.

Iemand gestraft omdat hij een poorter te kamp had aangesproken.

Actum anno L XX *daghe in Augusto.*

Danell Bartoutssoen, omdat hy, in tegenwoerdicheit der gueder luden vanden gerecht, opter salen, een sake vervolchde met recht gesleten te worden, ende heefft darenboven inder camer eenen onsen poorter campwoerden angesproken, ende heefft hem met onstandelike woerden een hantscoe willen bieden, ende seyde, hy woude sijn sake waer maken den parsoen op sijn lijff, so sall hy geven den Augustynen, totter tymmering behoeff, XX^{m} steens, te betalen tusschen dit ende Bamiss naestcomende. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 63 v.)

a) Vg. v. d. Wall I bl. 28. — Vg. v. Oudenhoven bl. 506.

81. 1450.

Reglement voor de school ter Grooter Kerk.

Actum anno L XXI *Octobris.*

Wart gecundicht die ordinancye int wat manieren datmen die schoel ter Groter Kerck voert regeren ende houden sall.

1.

Inden eersten sullen off wesen alrehande manieren van orloff te bidden ende orloff te geven, als van eerste missen, van bruyloffte, van festis compositis inder kerke, van kermissen, van heren incoemst ende van allen anderen feesten etc.

2.

Item so en salmen geen bisscopsgelt bidden noch brengen, noch coninckgelt inden vasten, noch kermiss-, noch past-, noch marct-, noch hoechtijt-, noch kaerssgelt, noch biessghelt.

3.

Item die haer termijn brengen, die sullen orloff hebben als sy haer termijn brengen, met eenen ghesell, ende nyet meer.

4.

Item salmen van elken termijn geven drye stuyvers.

5.

Item so ghebieden die guede lude, dat nyemant; hy sy man off wijff, den rectoer vander scholen ter Groterkerk off synen medegesellen, die hy tot hem neemt om inder scholen te regeren, onstandt en bewyse met woerden off met werken, noch in geenrewijs en missdoe noch en doe missdoen, om sake will die hy anden kinderen reedelic hantiert om te leeren, op correxye van scepenen.

6.

Item wat knechtgens, die boven haren seven jaren sijn, die en salmen nergens ther scholen setten dan ter Groterkerk off ther Nyeuwerkerk; wiese anders sett, dats diegheene dyeze set op I pont, ende dieze leert op I pont, also dick als hy daertegens doet.

(Klepb. nº. 3 fo. 65 r.; — reeds gedrukt bij Balen bl. 675.)

82. 1450.

Ordonnantie op het ijken van de maten.

Actum anno L XX *Februarii.*

Wart gecundicht een ordinancye becedelt, in wat manieren datmen die maten ijcken sall, so hierna volcht.

1.

Item eerst van nyeuwen achtendeelen ende halff achtendeelen, spindt ende halff spindt, ende daerbeneden, dat nyeu is ende nyet geijckt en heeft [geweest] [1]), dat achtendeel sal geven een stuyver van ijcken ende van branden, ende van een halff achtel een lelye placck, ende vanden spindt ende daerbeneden elcx $^1/_2$ stuyver.

2.

Item noch van achtel ende van halff achtel ende daerbeneden, dat geijckt ende gebrant heeft geweest, van dat achtendeel te meerderen ende te minderen ende te branden, $^1/_2$ stuyver, een half achtendeel $^1/_2$ lelye placck, ende van spint ende daerbeneden, van stick een oertgen van een stuyver.

3.

Item van nyeu gewichten te ghieten ende te maken ende teyken daerop te setten, van IIII pont nederwart, van stick een oert van een stuyver, en wat boven IIII ponden is, dat sall geven van elken pond drie penning.

4.

Item van ghewicht, dat gheijckt heefft geweest, wat beneden IIII pondt is, dat sal geven vanden stuck een penninc, ende wat boven IIII pondt is tot XII ponden toe, dat sal geven van stuck een duyt. Ende wat boven XII ponden is, dat sall geven van stuck een oert, ten ware datmen daermede loods toe dede, dat loed sullen diegheene betalen, dien tghewicht is.

5.

Item vanden houten natten maten, van stoep, van mingelen ende van pinten, die nye geijckt en hebben gheweest, sal

1) Dit woord ontbreekt.

gheven, van branden ende ijcken, vanden stuck een oortgen, ende wat gebrant ende geijct heefft geweest, van stuck I doyt.

6.

Item van byerkannen ende wijnkannen ende malemezeykannen ende flessen ende alrehande tynnen maten, van elken stuck een doyt van ijcken ende van teykenen.

(Klepb. nº. 3 fo. 66 r.)

83. 1452.

Dat de herbergiers geen kamers zullen verhuren aan poorters, die woonstede in de stad moeten hebben, om hun poortrecht te bewaren.

Actum anno LII XXI *Julii.*

Dat geen hostelliers, die harberghe houden, tzy droech off nat, cameren en sullen hebben noch houden, daer hem poorteren mede bevryen moghen dat sy woenstadt daermede houden ende haer poortrecht daermede bewaren [1]), op een roede mueren ende haer poortrecht,

(Klepb. nº. 3 fo. 75 r.)

84. 1452.

Geen nering te doen in huizen, waarin iemand aan de pest gestorven is.

Actum anno LII *den anderen dach in September.*

So wanneer een mensch storvet in een huysch vander pestilencie, so en salmen in dat huysch geen nering doen noch commanscep en hantieren, noch geenrehande guet reppen noch rueren bynnen den eersten maendt naestvolgende, op $^1/_2$ ruede muren.

(Klepb. nº. 3 fo. 76 r.)

85. 1452.

Vredeweigering.

Anno LII X *dage in Novembry.*

..... Die scoudt van Ryerkerk eysschede hem eenen vrede

1) Zoo te lezen. Er staat: „bewonen".

van rechtswegen, dien hy weygherde, ende en woude geenen vrede geven, daer die scoudt den vrede nam an sijn cleyderen ende seyde: „desen vrede leg ic an u lijff", daer hy weder op antwoerde ende nam sijn messch ende stac den scoudt in zijn lijff, dat hy grote kranckheit daeroff lach, ende seide: „dit leg ic an u lijff."

(Klepb. nº. 3 fo. 77 v.)

86. 1452.

Een dief hondenslager gemaakt.

Int jaer ende opten dach voerscreven wart Michiel van Loven een stuck van sijn oer gesneden, omdat hy veell gestolen hadde, ende hy wart hontslager gemaect.

(Klepb. nº. 3 fo. 77 v.)

87. 1453.

Keur op den haringhandel.

Actum anno LIII XXVII *dage in Septembri.*

Om die comanscap vanden harinck van waerden te houden ende daermede die stede in beteren poynten van neringen te brengen, so is byden gueden luden ordineert, datmen voertan geenen harinck vercopen noch leveren en sall dan byden gezworen makellaer, op X pont ende correxie van scepenen. Item so wat harinck, dat byden gezworen makellaers gewraeckt wordt, die sullen sy kenlic teykenen, dat die coepman weten mach dat dat wraekt is. Ende wes wraek is, dat mach die coepman medenemen tot des makellaers pryze, off hy wille. Item so sullen die makellaers tot loen hebben, als sy van oudts plagen te hebben: dats te weten V groot vander last; daeroff sall die vercoper geven III gr., ende die coper II gr., eenen stuyver voer II gr., also dick als hy vercofft wordt, sonder arch ende list. Item so en sall geen makellaer van harinck coepman van harinck wesen, noch daeran deelen noch winnen noch verliesen, op X pont ende correxie. Hiertoe sijn genomen Harman Pouwelssoen ende Heynrick But, dat sy dese makellaerdy hantieren sullen, in manieren voerscreven, ende hebben daertoe inder camer haren eedt gedaen. Ende

wart gecundicht, dat hem nyement hierom en sall misdoen noch verspreken, op correxie van scepenen. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 82 r.)

88. 1454.

Aanstelling van een kreeft of hondenslager.

Actum anno LIIII XI *dage in Meye.*

Also die guede luden nyewelic angenomen ende gesett hebben eenen kreefft, die die honden slaen sall, die onnutt ghehouden worden ende gaen lanchs der straten, so ghebieden die guede luden, dat nyement den kreefft en missdoe om saken will, die hy hantiert an synen dienst, op correctye van scepenen. *b*)

(Klepb. nº. 3 fo. 84 r.)

89. 1454.

Vrouwen bij brand niet op de straat te komen.

Actum feria IIII·ª *in festo Adulphi anno* LIIII.

Wat wijff ter straten quame alsmen geruchte maecte off dede van branden, dat waer op hair opperste cleet, sonder verdrach terstont off te nemen.

(Klepb. nº. 3 fo. 84 v.)

90. 1454.

Eene keur tot handhaving van het stapelrecht.

Actum anno LIV *ultima Septembris.*

Voert vernemen die guede luden vander stede daghelicx veel gebreken, die geschien vanden coepluden ende anderen scipluden, mits dat sy een deell last van zoudt off ander guet bynnen der stede innemen in haren sceep, ende varen dan opwaert ende nederwaert, ende nemen daerop anderswaer voert

---

a) Vg. beneden (bl. 302) de keur van 30 Augustus 1455, en die van 15 September 1494 (uit het Aktenboek). Zie ook v. d. Wall II bl. 1291.

b) Dergelijke publicatiën komen dikwijls voor, o. a. fo. 124 r. en 203 r.

harinck ende ander guet, so veell tot hare volre last toe, ende varen daermede daert hem belieft, in contrarie den rechten ende ouden haercomen van onser stede, daer die stede ende gemeen comanscap zeer by verafftert ende vermindert is geweest ende waer well gesien met allen verderffelic ende te nyet gemaect te worden, ten waer dat daer anders in voersien wordt. Ende hierop ghebieden die guede luden vander stede ende waerscuwen eenen ygelick, dat nyement geen opslach van zoudt, van harinck noch van anderen guede nergens en maect buyten onser stede, noch oeck nergens sijn gueden in en neme contrarie den rechten van onser stede, maer neme sijn vollast tDordrecht in, als haercomen is, sonder anderswaer yet daerop te laden in enigher wijs. Ende wie hierteghens deden, daer sullen die guede luden na vernemen ende scarpelic onder tasten ende corrigeren dat so dat behoert, ende daertoe salmen den overhorigen affter die tijt gheen guet moghen leveren, copen noch vercopen, noch oeck nyet mogen meten, voerden tijt dat hy den heer ende der stede gebetert heefft dat hy daerinne ghebruect ende misdaen hadde.

(Klepb. nº. 3 fo. 87 v.)

91. 1454.

Een persoon gestraft, omdat hij besterfte gekocht had, waarin hij niet verstorven was.

Actum anno LIIII XVII *Decembris.*

Heynrick Besemer, omdat hy in een erffhuys binnen der stede besterffte gecofft heefft, dair hy niet in bestorven en was, in contrarie der geboden voirtijts dairaff gekundicht, na belien etc., so heeft hy, na inhout tsgebots, verboert X pont, ende voir die scepenen correxie, die daertoe staet, so sall hy geven totter stede behoeff V m steens, solv. Mey proxime etc., by daechs licht te verborgen, optie boet van LX pont. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 88 v.)

---

a) Vg. de keur van 19 December 1439 (hierboven bl. 113).

92. 1454.

Keur tegen vlugmaren, het geven van partijnamen, het aanbrengen van verbodingen of tijdingen, en het geven van geld of giften om rechtswil.

Actum anno LIIII XXX *Januarii.*

1.

Dat nyemant gheen saken noch vlichmeren en versprey off nyemant yet over en segge dan hy selve staen ende bewaryden [en] will, op correxy van scepenen, want die guede lude willen dat so scharpelick corrigeren dats hem veel te zwaer wesen sall.

2.

Dat nyemant gheenrehande woirden van partyen en spreeck, hetsy van Hoecken off van Cabbelyauwen, off van crommen off van rechten, off anderen woirden diergeliken, daer enige twist off partyen off comen mach in eniger wijs, op een ruede mueren.

3.

Dat nyemant gheen tyding off verboding inder stede yemant aen en brenge, dan alleen den goeden luden vanden viven die vander stede wegen dairtoe geschict sijn, op III pont ende correxy.

4.

Voirt verkondichden die goede luden uut verdrach vanden dekens vanden neringen: so wye dat gelt off gaven gegeven, off dairby geweest heefft daermen gelt off gaven gegeven heeft, om wille off vorderinge tot synen recht te hebben, dat hy dat anbrenge den gueden luden vanden viven tusschen nu ende groet Vastellavont naestcomende. Ende wairt dat hijs dairenbinnen nyet an en brochte, ende men dat vernaem inder wairheit dat hy gelt off gaven gegeven off daerby geweest hadde, dat soudmen so scharpelick an hem corrigeren, off hy selve, om rechts will te hebben, gelt off gaven genomen hadde. Ten wair off yemant dairaff buyten lants wair, dattet die sall anbrengen binnen den dorden dage nadat hy wedergecomen sall sijn.

(Klepb. nº. 3 fo. 89 r.)

93. 1455.

Keur op het waken.

Actum anno LV XIX *Julii.*

Voert so vast daghelicx groet gebreck ende versumenisse valt des nachts inder stede wake, overmits dat die wakers, die opten waechuyse waken, bliven leggen slapen, als die hoefftman omgaet, ende sluyten haer waechuys toe, ende die hoefftman, als hy omgaet, en kan geen woirde noch bescheit van hem crigen, ende oick die ander wakers opter zalen, als die hoofftman omgaet, en willen sy den hoofftman nyet volgen, off sy gaen sommige die straet lancx, ende laten die hoofftman die muere alleen off mit zeer luttell wakers omgaen, dat een onredelike zake is, die mogelick also nyet en behoert. Ende om dairin te voirsien so gebieden die goede lude vander stede ende wairscuwen enen yegeliken, dat alle diegene die by tyden opter salen waken, dat die den hoofftman gehoersam sijn ende volgen hem na dair hy voirgaet, als goede wakers sculdich sijn te doen, ende dieghene die opten waechuyse waken, dat sy also waken als die hoefftman dairvoir coemt ende hem anroept, dat sy hem duechdlic andwoirden, off wairt dat sy den hoofftman geen andwoirde en gaven ende hair doren open en deden, off dat die wakers opter zalen den hoofftman nyet en volchden, so voir geroert staet, so soudmen van elken van hem bysonder die boeten halen alsoff hy nyet ter wake gecomen en ware.

(Klepb. n°. 3 fo. 91 r.)

94. 1455.

Nieuwe keur op den haringhandel.

Actum anno LV XXX *Augusti.*

Voert also een tijt van jairen die comanschap vanden harinck binnen der stede verdoelt gheweest ende gheen loep gehadt en heefft, datter stede ende den poorteren gemeenlick ende der Groterkerck sonderlinge zeer geschaedt ende hinderlic geweest is inder makelaerdie, die de kerck dairaff te hebben pleecht, so hebben die goede lude vander stede ende vanden achten mitten kerckmeysters tsamen dairop vergadert geweest ende die gebreken dairoff tsamen vercalt, also dat sy, om

die neringe ende comanscap dairoff weder inder stede te brengen, een goede ordinancie dairop geordineert ende gemaect hebben, die sy allen coepluden opwairt ende nederwairt verkundigen ende te weten doen sullen, in deser manieren als hierna volget.

1.

Inden iersten so hebben die goede lude geordineert ende geset drie kuermeisters, als Mon Janssoen, Andries Andriessoen ende Adryaen Janssoen die cuper, die horen eedt daertoe gedaen hebben, den harinck te kueren ende te waerderen, op horen eedt, ende wes harinck dat sy kueren ende waerderen voir goet, dair sullen sy op haren eedt een teyken als den brant van Dordrecht dairop setten, ende wes sy kueren voir wrack, dair sullen sy een ander teyken van wrack op setten; ende so wes harinck dat tDordrecht die merct verboden wordt, dats te weten nachtgaem, stanc ende geelgast, die salmen binnen den dorden dage uuter stede doen ende nyet daer weder inbrengen, optie boete van X pont ende den harinc int water te werpen.

2.

Item so hebben dese kuermeesters voersz. byden goeden luden vander stede gecoren ende geset XI packers, die dairtoe gheedt sijn den harinc op te doen ende te packen, ende, offs van noede waer, so salmen meere packers dairtoe setten, omdatmen den coepman emmer reescap doen mach; ende dese voirsz. kuermeesters ende packers en sullen geen coepluden noch veynots wesen van harinck, noch dairan deelen, winnen noch verliesen, noch oic doen deelen, doen winnen noch doen verliesen in gheenrewijs, elcx op sinen eedt, ende dairop en sal nyemant enigen harinck kueren, waerderen noch packen dan die gesworen kuermeesters ende packers, die daertoe geordineert ende geëedt sijn, op een halff roede mueren ende correctie van scepenen. Des en salmen genen harinck packen noch weerderen in genen schepen dan opt lant, ende genen brant te geven dan van Bamisse tot Vastelavont toe.

3.

Item alle coepluden, die twee last harincx deden packen, sullen mogen nemen een tonne pekelen, den harinc mede te

vollen, ende sullen den cuper dairaff geven, voir ton ende pekell tsamen, IIII gr. Vlaems.

4.

Item so was harinck, die gewraeckt wordt ende den brant vanden wrack heefft, dair en sall geen cuper off packer anders niet toe mogen doen, op een halff roede mueren ende correxie van scepenen.

5.

Item so sall elck coepman van harinc, die Tordrecht coemt, sijn voirwairde te voren maken, dat hy vercoep alsoe veel wracken als hy kan, ende voir elken ton wracx sal hy corten I sc. gr. Vlaems.

6.

Item sall op elck last harincx staen te oncost XVIII groet Vlaemsch. Dairaff sall geven die vercoper, van kueren ende vanden brant, IIII gr., ende wie den harinck coept sal geven van elck last, van makelaerdie, van cupen ende van packen tsamen, XIIII gr. Des souden die cupers houden die ledige tonnen ende den pekell, ende van desen oncost sall hebben die kerck III gr., die cuper VIII gr., die kuermeisters IIII gr., ende die packers III gr., ende alsden harinc gekuert ende gebrant is, so salmen terstont der kerke, den kuermeesters ende den packers elcx hair gelt geven, op X pont.

7.

Dat nyemant desen kuermeesters noch oick den packers, om hair keuren ende officien wille ende dat dairan cleefft, en missegh noch en misdoe, op correctie van scepenen. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 93 r.)

95. 1455.

Ingang van de Bamismarkt.

Actum anno LV IIII *Octobris.*

Want die coepluden van buyten ende oick die poirteren int

---

a) Vg. hierboven (bl. 298) de keur van 27 Sept. 1453, en beneden die van 15 Sept. 1494 (uit het Aktenboek) en zie ook v. d. Wall II bl. 1291.

gemeen nyet en weten, als sinte Victoirsdach opten Vrydach coomt, wanneer men dan die merct inluden sall, weder opten selven dach off tsVrydages dairan, so ist dat die goede lude verkundighen ende wairscuwen een yghelic, na uutwysinge der hantvesten, die de stede dairaff heefft, als datmen die Bamissmarct altoes inluden sall tsVrydages na sinte Victoirsdach, behoudeliken tot wat tyden dat sinte Victoir opten Vrydach coemt, als nu wesen sall, so salmen die merct op sinte Victoirsdach inluden, ende dairna mach hem een yegelick schicken, sijn togeldagen te weten ende te houden. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 94 r.)

96. 1455.

Hoe de dekens van de gilden te kiezen.

Actum anno LV *ultima die Januarii.*

Uut verdrach vanden gemeenen neringen, uut allen margensprake angebracht, so gebieden die goede lude vander stede, datmen voirtan in alle gilden die dekens kiesen sall overluydt ende int openbair scriven, dat die gildebroeders int gemeen sien mogen; ende offt sake [wair] [1]), dat yemandt te voiren geëedt off bezworen wair deken te wesen off te bliven, off oic gheen deken te wesen off te bliven over tjair, off dekens te kiesen na sommiger luden will off informatien, dien eedt sall volcomelic doot ende te nyet sijn, ende elcx sall dekens kiesen in sinen gilde int openbair, op sinen eedt, die hem denct totter stede ende tsgilden behoeff nut ende orbair sijn, optie boet van een halff roede mueren.

(Klepb. nº. 3 fo. 95 v.)

97. 1456.

Dagvaarding van een afwezige.

Actum anno LVI XVII *Julii.*

Voirt so will die schout van tsheren wegen op en Dinxdage naestcommende over acht dagen die tafell doen lesen. Alle diegene die verwonnen sijn die comen dan ende verwachten haers rechts, opdat sy hem mit onwetenheit nyet voirder en versuymen.

1) Dit woord ontbreekt.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 323.

Voirt laet die schout van sheren ende vander stede wegen nu Janneken Snellen, die snyders wijff, een weete als recht is, so men nyet en weet wairmen hair vinden sall, om hair binnen XIIII dagen naestcommende voirden luden ter andwoirde te comen van alle alsulke saken als hair die schout van sheren ende vander stede wegen anseggen sall.

(Klepb. n°. 3 fo. 98 v.)

98. 1456.

Een waarzegger gestraft.

Actum anno LVI XIX *Octobris.*

Remijs Wesselssoen die sacdrager, omdat hy, hem vermetende wairsager te sijn ende den luden, mit inder hant te besien ende anders, wair heefft willen seggen van heymeliken ende toecomenden dingen, by ingeven des viants, dair wangelove uut comen mochte, na tuycht ende na belien, dat hy hem selven voir scepenen belijdt heefft, so sal hy dairvoir, Gode te eren etc., so sal hy nu en Sonnendage naestcomende in een pair linnen clederen voirden cruce gaen vander prosessy ter Groterkerck.

(Klepb. n°. 3 fo. 100 r.)

99. 1456.

Niet langs de straten te hoepelen noch te schreeuwen.

Actum anno LVI XXVI *dage in Februario.*

Dat geen knechten noch geen jongen ondafft en hantieren mit hoeren hoepen te driven lancx der straten, noch en roepen „poortsy tegens lantsy", off „hey, lantsy tegens poortsy", noch geen twist of waringe op malcanderen en maken, op correxie, ende die te houden anden ouders vanden kijnderen, dairt gebrec in viele.

(Klepb. n°. 3 fo. 103 r.)

100. 1456.

Iemand stelt zich en zijn goed onder de voogdij der stad.

Actum anno LVI XXVI *dage in Maerte.*

Voirt verkundigen die goede lude vander stede, dat God-

scalck van Rosendaell, mit sinen vryen moetwille ende wellberaden ende by goetduncken van sinen naesten vrienden ende magen, quam voir scepenen inder cameren vander stede, ende sette ende stelde hem selven ende allen synen goede inde voechdie vander stede, ende geloeffde ende verwilkoirde daerin te bliven ende voirtan geen van synen goeden te vercopen, noch te versetten, noch enichsins die te becommeren, noch oic des nyet te mogen doen, in manieren, wairt sake dat hy enich van sijnen goeden vercopen, versetten off enichsins die off hem selven becommeren woude van nu voirtan, dat dat van geenre weerden soude sijn, ten wair by will ende consent van twee van synen ende sijns wijffs naeste magen ende vrienden ende by goetdencken der goeder lude vander stede, als voecht van hem, ende wairt dat hy hierover dede in enigen poynten vorsz., dat dat van geenre machten noch weerden wesen en sall.

Hierop so wairscuwen die goede lude vander stede enen yegeliken, dat van nu voirtan nyemant enige goeden van Godscalck voirsz. en cope noch en beleene, noch hem enich gelt daerop en geve, noch hem oic geen gelt noch waer en doe, noch en borge, tensy by twee van synen ende sijns wijffs naeste magen ende vrienden ende by consent ende goetdencken der goeder lude vander stede, inder tijt wesende, syne voechden voirseit, opdat hy hem selven niet en hoent, wantmen geen recht hem dairaff soude doen.

(Klepb. nº. 3 fo. 104 v.)

101. 1456.

Dat de een den ander niet zal uitschelden voor Kabeljauw of Hoek.

Actum anno LVI XI *dage in Aprill.*

Wart gekundicht mijns genadichs heren mandament van dat nyemant partilike soude spreken, Cabbeljau of Hoec deen den anderen te noemen, op verbuernisse van live ende goede, so die coppie dairoff inhout, die onder die stede leit. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 104 v.)

---

a) Zie nº. 92 (hierboven bl. 301).

102. 1457.

Ordonnantie op het timmeren.

Actum anno LVII XI *Augusti.*

Wart gekundicht die ordinantie vanden tymmeren, gemaect byden goeden luden vander stede mitten redetreckers, so hier navolgende gescreven staet, dats te weten:

1.

Inden iersten waert sake, dat yemant rede waer te tymmeren, die sall ierst sinen buerman vragen, off hy met hem tymmeren ende die muer met hem leggen will, off nyet, ende ist dat sijn buerman nyet doen en will, so mach hy op hem selven tymmeren ende leggen sijn muer opten uutcant van sinen erve ende tymmeren so dordalff staedse hoech, off hoger, will hy, ende waert dat sijn buerman dan na tymmeren will ende setten sijn stantvincken ende balcken an des anders muer, so sall die buerman nyet hoger tymmeren dan enen voet beneden des anders worminge off tymmeringe, ende dragen des anders water in sijn dack, naden recht vander stede, then waer off hy een muer leide op sijns selffs erve, so mach hy tymmeren, gelijck den anderen, ende dragen twater gelijck, ten waer off hy hoger tymmeren will, dat hy dan sijns selffs water dragen sall op hem selven, dat hy sinen nabuer van sinen water niet en beschadich.

Ende ist sake dat sijn buerman willich is die muer met hem te leggen, so sullen sy tsamen op mogen tymmeren, effen hoech, ende dragen twater gelijck, ten wair off enich van beide boven den anderen tymmeren woude, die mach op sijn helfft off andeel vanden muer hoger thymmeren; des soude hy sijns selffs water dragen buten sijns buers scade.

2.

Item datmen nergens an die voirstrate, ande poirtzyde noch ande lantsyde, genen drop houden noch maken en sall tusschen twier luden erve, ten ware offt die lude mit malcanderen overquamen ende mitten drop tevreden waren, ende dien drop dan nyet minre te wesen dan van XVI duym, op elck erve acht duym blivende; ende waert dat yemant drop maken off houden will op sijn erve, ende sijn buerman niet

dairmede tevreden en wair, die mach sinen drop op hem selven maken; des sall die drop an die zyde, dair hy en hebben will, bliven XVI duym op sijns selffs erve, ende will hy en hebben op beiden zyden, so sall hy bliven op elke zyde bysonder XVI duym, ende nyet min, ende inde affterstrate sall die drop wesen alst van outs haircomen is.

3.

Item en salmen nergens ande voirstrate loeven tymmeren loeffswijs, dair die een buerman den anderen sijn water mede opten hals jaecht, mer die loeffwijs tymmert, die sall sijns selffs water op hem selven dragen, dat sijn buerman nyet dairby beschadicht en wort, ende die loven oic so redelic vanden hoechte te maken byden redetreckers, als dat behoirt.

4.

Item so wie mueren mit malcanderen gemeen gehadt hebben, dair die voeten noch off leggen, ende die lude an beide zyden nyet willich en waren tsamen te tymmeren, so sal diegene die ierst rede is te thymmeren, die muere op mogen metselen ende dairop tymmeren, ende verleggen sinen buerman dien oncost vander muer, ter tijt toe dat hy mede tymmert off dat hy sijn erve vercoept, dan sall hy die muere mede betalen, ter redetreckers schieringh off by wercluden daer sy beide by eens worden, behoudelike offt sake ware datter een buerman off beide so zware tymmeren woude, dats die oude muer nyet gewesen en mocht, so salmen altoes daerin doen byden retreckers, ter bester redelicheit.

5.

Des sall alle tymmeringe ende gemaect werck bliven alst begrepen staet, ter tijt dattet vervalt off vergaet off dattet verder vermaect sall worden, ende dan salment mede maken na deser ordinancie.

Ende wairt dat in enich van desen poynten yet te verclaren ware, dat houden die goede lude vander stede metten redetreckers altoes tot haeren goetdencken ende verclaren.

(Klepb. n°. 3 fo. 109 r.)

103. 1457.

Geen „kasuten" aan de huizen te maken.

Actum anno LVII XI *Augusti.*

Dat nyemant geen kasute voir ander straten onder sijn vensteren noch nergens buyten an sinen huyse noch teynde sinen erve en make noch en doe maken van hout noch van steen, ende diegeen die dustanige kasuten gemaect hebben, dat sy die affbreken binnen den dorden dage, op III pont.

(Klepb. n°. 3 fo. 109 r.)

104. 1457.

Ordonnantie waarbij het dekken van de huizen met riet verboden wordt.

Actum IX *Decembris anni* LVII.

1.

Voirt, om voirtan te bet totter stede te sien ende all ongevall van brande te verhoeden, dat byden rieden ende weeken daken, God betert, geschiet is, so is byden goeden luden vander stede ende byden neringen, by consent ende overgeven vanden gilde vanden riedeckers, den selven gilde affgecoft, datmen niet meer, nergens binnen der stede vriheit, mit genen riede noch wekedack decken, stoppen noch vorsten en sall. Dairom gebieden die guede lude, dat nyemant voirtan binnen der stede vryheit mit genen riede noch weeckdack en deck, noch en stop noch en vorst oic met genen riede noch weecdack, op een halff roede mueren. Ende [so wie] [1]) ter contrarie dede ende so mit riede off mit weecdack decte, stopte off vorste, dat souden die goede lude terstont affgebieden, ende hy soude dan mit hard dack moeten decken; nochtans en soude hem die stede geen halff dack dairtoe geven, als men andere poirters doet. *a*)

2.

Dat alle diegene, die hair riede off weeke daken offgeboden sijn off die affgebroken hebben, ende diemen noch affgebieden off affbreken sall, dat nyemant dat riet off dat weec-

1) Deze woorden ontbreken.

a) Vg. de keur van 6 April 1442 (hierboven bl. 113).

dack en doe off en houde leggen binnen huyse, mer dat terstont uuten huyse doe, ende leg dat dairt geen schade doen en mach, op III pont ende correxie.

3.

Voirt, om goede ordinancie van harden daken inder stede te maken, dairmen ongevall van brande by versorgen mach, ende dat voirt allencke an die lantsyde te vervolgen, dat jair lestleden an die poirtsyde begonnen, van die weke daken aff te gebieden, alsoet die stede all teffens niet doen noch vervallen en mach, so ist dat die goede lude vander stede wairschuen ende gebieden allen dengenen die mit riede off mit weecdack hun huysen gedect sijn, overall optie Riedijck, indie Toirnstraet off inden dwarsganck vander Toirnstraet, inde cleyn Halstraet all totter dwarsgrafft toe, die leit affter Zarijs van Slingelants huyse ende erve, ende dairtoe die staen affter, by off omtrent die Nyeukerck, streckende all van Florenpoirthuys totter dwarsgrafft toe voirsz., als datmen die all tsamen ende gehelic affdoen ende affbreken sall, tusschen dit ende uutgaende Mey naestcomende, op III pont ende correxie, ende nyemant des te verdragen; want die goede lude dan eendrachtelick dairop omgaen sullen ende besien, wair gebreck in is, ende laten die boeten dan terstont affnemen. Ende hierenbinnen mach een yegelick hem goetstijts van calc ende van tegelen voirsien, dat hy tegens die tijt mit harden dake decken mach, dat nyemant seggen en derff, dattet hem roekeloos over den hals coemt. Des salmen hem mede vander stede wegen halff dack dairtoe geven, als anderen poirters gegeven is. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 113 v.)

105. 1456.

De glazen te maken naar de maat op het stadhuis.

Actum XVI *dage in Decembri anno* LVI.

Voirt verkundigen die goede lude, als datmen een mate ende voete vanden glasen maken ende hangen sall anden stijll

a) Dit gebod is telkens vernieuwd. Op 3 Juni 1458 (Klepb. nº. 3 fo. 117 v.) werd bepaald dat men tot dit werk ook vreemde werklieden zou mogen gebruiken, tegen zekere retributie door hen te geven voor het altaar van het gild, waarvan zij het werk deden.

opter sale byden anderen, dat een yegelike, die glase doet maken, dairby weten mach off hijt sijn heefft off nyet. Dairop so gebieden die goede lude vander stede, dat een yegelick glaesmaker sijn glase dairna make sonder verbreken off verminderen, op III pont ende correxie.

(Klepb. nº. 3 fo. 114 v.)

106. 1458.

Straf van een jeugdigen dief.

Actum anno LVIII XXI *dage in Aprille.*

Int jair LVIII, sWoensdages XVIII dage in Aprill, wart Jan Andriesz., omdat hy den luden hair budels mit gelde affgesneden had, so hy selve bekende, ende hy noch jonck ende te cleyn was, gecorrigeert ende om die stede geleit, ende voir allen stegerden ende bruggen mit roeden geslagen.

(Klepb. nº. 3 fo. 116 r.)

107. 1458.

Eene jaarlijksche processie ingesteld ter gedachtenis van het mirakel, geschied bij den brand van 1457.

Actum anno LVIII, *ultima Junii.*

Also, bider genaden Goids, inden lesten zwaren brandt binnen der stede, op sinte Pieters ende Pouwels dach, als ghisteren over een jaer, een schoen teyken ende groet mirakell geschiede binnen der Groterkerck, anden heiligen hout sonderlinge, dat inden brant ende inden vuer doe onverbornt bleeff, ende des iersten Sonnendages naden brandt onder die kelen inden asschen geheell ende ongequetst gevonden wart, alsmen noch sien mach, dair God off gedanckt ende geëerdt moet sijn, soe hebben die guede luden vander stede, by rade der heren vanden capittell ende der kerckmeysters, ter saliger gedachtenisse van desen, geoirdineert ende verkondigen enen ygeliken, als datmen, ter eeren Goids ende tot wairdicheden des heiligen houts, op een Sonnendach naestcomende, ende voirtan alle jaer des iersten Sonnendachs nae sinte Pieter ende Pouwelsdach voir der noenen, naeder hoemisse, processie ende omganck doen sall mitten heiligen hout om die stede. Ende opdat dese processie zedelick ende eerlic gedaen mach worden, so begeren die guede luden, dat alle die ghilden

dat heilige hout inder voirsz. processie eeren sullen mit horen toertsen, ende dat nyemant gaen en sall tusschen die processie vanden priesteren ende den heiligen hout, dan alleen die die toertsen ende kaerssen sullen draghen vanden ghilden, als voersz. is.

(Klepb. nº. 3 fo. 118 v.)

108. 1458.

Ordonnantie tot beteugeling van de pest.

Actum per campanam anno LVIII *ultima Septembris. a*)

1.

Om een ygelic hem selven te bat moge voirsien tegens deser pestilency, die nu, God betert, hier bynnen der stede regniert, so gebieden die guede luden vander stede, dat nyemant, wie hy sy, in wyens huys enich mensch stervet of sieck wort vander pestilency, enige neringe noch ambocht en doe in dat huys, noch comanscip en hantier, noch geenrehande guet en reppe noch en ruere om te vercopen of te verweeren voir ander straeten, bynnen den eersten ses weeken dairna volgende, optie boet van X pont ende correcty van scepenen.

2.

Voirt gebieden die goede luden, dat geen uutdraechster en draege enige cleederen, juwelen of kleynooten, om die te vercopen langes der straten, noch die en brenge tot der luden huys, tusschen hier ende korsavont naestcomende, optie boet van III pont ende correcty van scepenen.

3.

Voirt gebieden die guede luden, dat nyemant enige betstroede en draech uut sinen huyse, noch en stort bynnen der stede tot geenre plaetsen, dan draech dat stroe ende stortet buten der stede over der stede muer, optie boet van II stuvers, terstont of te nemen by Aerntken die gheck, sonder enich verdrach, ende dairtoe correcty van scepenen.

4.

Voirt gebieden die guede luden, dat gheen uutdraeger noch uutdraechster en toeghe enige kleeder voir haren huyse, dan

a) Zie hierboven (bl. 294) nº. 79.

bynnen der sloe van haren huyse, ende niet dairover, dan optie boet van III pont ende correcty van scepenen, also dick als dat bevonden worde.

(Klepb. nº. 3 fo. 119 r.)

109. 1458.

Keur tegen de bedelaars.

Actum ts Woensdages ultima Februarii anno LVIII.

Dat gheen bedelers en sullen gaen bidden inden kercke noch in den cloesteren, mair sullen dairvoir bliven staen off sitten ter bede, op hair opperste cleet, en dat by Aertge die geck off biden meister vanden zwairde terstont off te nemen, also sy des vanden heer ende vander stede gemachticht sijn, ende wie hem dairtegens sette, die salmen terstont dairvoir antasten ende leggen hem gevangen, ende corrigeren dat anden overhorigen, dat sy anderen exempell sullen sijn.

(Klepb. nº. 3 fo. 120 v.)

110. 1460 (28 *Juni*.)

Procedure over verkrachting.

Also inden jair LX, opten XXVIII dach in Junio, is gecomen inder camer voirden burghemeyster ende gueden luden vanden gerechte Airntken Gijsbr. Ackermans dochter, out omtrent XV jaren, mit Gijsbr. voirsz. hair vader, ende hair moeder, ende heeft aldair clagelijck mit schreyende ogen te kennen gegeven, hoe dat opten Manendach lestleden voir des heyligen Sacramentsdach een, geheeten Andries Andriessoen, aldair tegenwoirdich wesende ende ontboden, hair maechdelyke reynicheyt crachtelijck, tegens haren danck ende wille, genomen soude hebben, ende begeerde dat vanden scout ende gueden luden vander stede gerecht te hebben, als dat behoirt. Daerop Andries voirsz. vermaent wordt wat hy daerop seyde. Diewelcke Andries voirscr. dat geheel ende all missaect heeft. Ende hierop so sijn sy op beyden syden voirsz., te weten Airntken Gijsbr. dochter voirsz. ter eenre, ende Andries Andriessoen voirsz. ter ander zyde, gevangen ende inder stede gevangenisse geleyt tegens malcander, om hierin te doen mitten recht als dat behoren soude. Ende want, ter begeerte van beyden zyden voirn., hierop hem beyden een dach van recht beteykent was ende sy te samen inder vyerschair gecomen waren, die een den anderen, te weten Airntken

vooirsz. heeft aengesproken by haren voerspraeck Andries voirn. in alle manieren voirsz., gelijck sy gedaen had inder kamer ende mede altijt inder vangenisse wesende. Dairop Andries voirsz. by synen voirspraeck sijn onschult gedaen heeft ende al ende geheel versaect, gelijck hy voir gedaen had. Ende so scepenen ende rade hierop getuygen ende wairheyt, ter begeerte van beyden zyden ende haren vrienden, gehoirt hebben, ende die guede luden die voirsz. saeck niet claerlick bevonden en hebben by getugenisse, die dairoff gehoirt was, so dat wel behoirde, indyen men Andries voirscr. an sijn lijf comen soude, dairom so hebben die guede luden den iersten dach van recht voirn. XIIII dagen verlenget, om dairenbinnen beter bescheyt dairof te vernemen. Ende hierom enige guede personen anden gueden luden duechdelijck ende oetmoedelijck vervolcht hebben, so dese saeck in hair selven zeer zwair wair, ende het wel behoirde, in allen dat den lijff aenginc, alle saken, het wair by getugenisse off by belyinge, openbaer te wesen door God, ende alle guet te willen laten guedertierenlick havenen, om een yegelijck genade ende niet dat scerpste recht in desen te hantieren. Dairop die guede luden die vrienden van beyden zyden gehoert hebben, die gemeenlick an beyden zyden dairtoe geneycht waren. Ende hierom, mits ondersprake van dengenen die anden gueden luden, als voirsz. is, oetmoedelijck vervolchden, so hebben sy mit den vrienden van beyden zyden voirsz., by consent van Airntken ende Andries voirn., die dat selver mede begeert hebben, oetmoedelijck begeert anden scout ende gueden luden vanden gerecht, datmen alle dat krimeneel, in[dyen] [1]) dair yet in wair inder selver sake, woude afflaten doot ende te nyet, ende dat civyel wair te beteren byden gueden luden vanden gerecht, gelijck dat denselven gueden luden, na alle gelegentheyt der sake, guetduncken sal. Ende so die scout ende guede luden vanden gerecht altijt geneycht sijn tot goedertyerenheyt ende niet tot den scherpsten recht, so hebben die schout ende guede luden voirn., ter begeerte van hem allen voirsz., dese saeck inder manieren voirn. belyefft ende geconsenteert. Ende hierom, na tuyge ende waerheyt ende na all dat die guede luden inder sake voirsz. bevonden hebben, mits geblijff vanden heer ende pertyen voirn., so sall Andries voirsz., Gode ter eeren,

1) Er staat: in.

den heer ende der stede te betering, doen maken een roede mueren, dairmen hem die wysen sall, off dairvoir te betalen LIIII Burgoensche sch., die mueren te doen maken off tgelt te betalen tusschen hier ende korssavont naestcomende, by daechs licht te verborgen etc., optie boet van LX pont entie nyeu koer. *a*) Ende so Airntken voirsz. dese saeck voirsz. niet bijgebracht en heefft nader stede recht, als dat behoirt, ende Andries voirsz. die altijt versaect heeft, so sal Airntken voirsz. dairvoir, Gode ter eeren, den heer ende der stede te betering, betalen X ^{m} steens infr. hinc et nativit. Chr., by daechs licht te verborgen, optie boet van LX pont entie nyeu koer. *a*)

Ende dese correcty sall gaen daer die guede luden die keeren sullen.

(Klepb. n°. 3 fo. 131 v.)

III. 1460 (27 *October*).

Ongeoorloofd beroep op den raad van Holland.

Also Willem vander Tympell heren Gerijtsz. gepant heefft mit enen scepenen brieff van Dordrecht binnen den ambocht van Drimmelen inden jaer [1]) . . . . , dair Barijs van Oirll die panding gekeert heefft, welck pandkering ter hoger vyerschair gecomen is ende weder binnen den ambocht voirsz. vanden mannen gewesen is, dair nochtans Willem voirsz. hem by Willem sijn soen heefft laten offleyden van boven tot beneden inder camere byden burghemeester; dairop die guede luden vander stede hem bevolen hebben binnen den voirsz. ambocht weder te gaen ende dair dat recht naden recht vanden lande te vervolgen. Twelck Willem voirsz. gelaten heefft, mer inden Hage getogen is, ende aldair den heemraderen van Drimmelen ende mede Barijs voirn. verdaecht heefft, contrary den recht van Zuythollant, der stede beveling ende den koerboeck, ende aldair sijn recht int lang vervolcht ende ter executyen geleyt heefft opten heemraderen ende Barijs voirsz. Ende nu die voirsz. Willem vander Tympell selver wel bekent all dat voirsz. is ende dat by hem inden Hage vervolcht is opter sake voirsz. geheell ende all contrary den recht van Zuythollant, der stede beveling ende den koerboeck geschyet

1) Niet ingevuld.

a) De zin der laatste woorden, die ook elders voorkomen, is mij niet recht duidelijk.

ende gedaen is, ende dat qualick beraden ende onbedocht afftervolcht heefft by quader informacy, ende mit synen vryen moetwille, ongebeden van yemant, ende niet dairtoe gebrocht vander stede wegen van Dordrecht, dan alleen om te onderhouden dat recht vanden lande ende der stede bevelinge te afftervolgen, na tinhouden des koerboecx, dat hy in jare voirleden, gelijck alle poirteren sculdich sijn te doen, geloefft heeft te houden, heefft renuncyeert, doet doot ende te nyet guetwillich ende is offgegaen, om der reden wille voirsz., alle allsulck rechtvordering mitter executyen, als hy inden Hage, off yemant van sijnre wegen, opten heemraderen ende Barijs voirsz. vervolcht mach hebben tot desen dage toe, ende geloefft dairoff den heemraderen ende Barijs voirsz. ende all diegene, die hieroff tot eniger tijt belast mochten worden, geheell en all voir den heren vanden rade in Hollant ende overall te ontlasten vry ende costeloes ten ewigen dage, ende vander sake voirsz. tot geenre tijt aenspraeck noch rechtvordering te doen in geenre manieren op yemant, dan alleen binnen den ambocht van Drimmelen voirn. Twelck Willem voirsz. geloven ende zweren will volcomelijck te houden gelijck voirsz. is, ende hierom oetmoedelijck heefft laten vervolgen by sinen vryenden, ende mede tot veell tyden selver aen den gueden luden begeert heefft gracy ende genade van alsulken broeken ende misdaet, die hy selver bekent zere groet te sijn, die hy tegens den heer, den recht ende der stede gedaen mach hebben inder saken voirsz., ende dairop geheel ende all hem selven overgegeven ende submitteert heefft inder gueder luden handen, so wes hem daerin gelieven sall guetwillich te doen, ende dat geloven te houden ten ewigen dagen, sonder yet dairtegens te doen off te laten doen, sonder enige argelisst. Ende want die guede luden vander stede, mits Willems voirsz. ende sijnre vrienden oetmoedich vervolch ende guede bekenne van sijnre misdaet, gelijck dairoff voirsz. staet, meer altijt geneycht sijn tot gracy ende genade dan totten streyncxten recht, so hebben die guede luden hierop overgeleyt die gelegentheyt der saken voirsz. ende aengesyen die grote armoede ende outheyt van Willem vander Tympell voirsz., ende hebben dairop, mits geblijff van hem, als voirsz. is, ende mede guetdencken vanden heer, hierop uutgesproken, int jair tsesstich opten XXVII^{sten} dach in Octobri, inder manieren hierna gescreven. Inden iersten

dat die heemraderen van Drimmelen geheel ende all ontlast ende gevrijt sullen sijn van sulken LVIII gulden, als sy in een scepenenbrieff geloefft hebben ende sculdich sijn te betalen Jacop Damassoon ende Jan Boll Gerijtssoon. Item daertoe sullen alle die heemraderen voirn. weder hebben XXXI Rijnsscher gulden voir sulken ongelde, als sy uutgeleyt ende mede verteert hebben, overall dair sy ontboden sijn geweest. Ende dairenteynden so en sullen sy geen vorder oncosst yemant eysschen. Ende dese XXXI Rijnsscher gulden sall diegeen betalen, die mitten recht off mit gevoech aenden moeren bliven sall, dair die quaesty off is liggende tot Drimmelen, ende Willem voirsz. aen gepant had, als voirsz. is. Item dat alle brieven vanden vervolch, inden Hage gedaen, sullen gescoert ende cancelleert worden terstont. Item so sall Willem vander Tympell voirsz. geloven ende zweeren, alle jair, sijn leven lang gedurende, eens tsjaers tot allen Maymarct opten veer in Zwindrecht comen, ende vandair nyet scheyden, hy en heefft hem gepresenteert den burghemeister, by tyden wesende, en heefft oerloff van hem om aldair vanden burghemeister te verwachten ende te verthoeven alsulck gracy als hem geschyen sall. Ende wairt dat hyer yet aen gebrake, so geloven jonge Willem vander Tympell Willems voirsz. soen ende Willem Duyck heren Snellaertssoen, gezamenderhant ende elcx voir all, dat wel te voldoen als guede borgen. Ende al dat voirsz. is sall oude Willem geloven ende zweren te doen ende te houden.

(Klepb. no. 3 fo. 134 r.)

112. 1460.

Straf op het ontvoeren eener jonge dochter.

Actum anno LX VIII *dage in Decembri en* XXI *dage in Februarii.*

Willem Dircxsoen ..... [1]), dese sijn tuutlagen slants geleit van hoiren live, van ontfoeren mit craft ende gewelt, die sy ghedaen hebben an Aecht Clais Dircxzoens dochter ende hebben helpen doen, ende dat sy die ontfoerden ende namen mit ghewelder hant ende quetsten vader ende moeder, die hoir dochter gerne behouden hadden, ende behieldenze tot der tijt toe, dat sy hemluden weder genomen

1) Volgen de namen van nog elf andere personen

was vanden vrienden vander voirsz. Aecht, omtrent op die Leck, mit veell ondaden die sy an hoir bedreven, ende sijn dair uutlagen slants geleit, als voirsz., na inhout der hantvesten ende der rechten vander stede etc. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 135 v. en 136 v.)

113. 1460.

Niet te rijden over de roosters van het groote kerkhof.

Actum XIX *dage in Maert anno* LX.

Dat nyemant mit paerden, mit sleen off mit karren over enich vanden roesteren vanden groten keerchove en ryde, op die boet van een pont, terstont aff te nemen sonder verdrach by tsheren dieners off by Jan die graftmaker, dat paert voir die boete terstont uuyt te slaen.

(Klepb. nº. 3 fo. 137 r.)

114. 1461.

Bepaling van den werktijd voor hen die op de straten werken.

Actum anno LXI IX *Junii.*

Item so gebieden die guede luden vander stede alle diegene, die arbeyden opter strate, tsy met karren off sonder karren, dat sy all gelijck des morgens als die clock vier slaet int werck comen, ende te seven uren uutslaen, ende weder inslaen tot acht uren, ende des middaechs als die clock elff slaet weder uutslaen, ende namiddage weder inslaen tot eendalve, ende tot vier uren weder uutslaen, ende tot vijff uren weder inslaen, ende voirt werckende tot achtalve toe. Ende indyen daer yemant waer, die des niet en dede off nyet doen en woude, dien salmen oirloff geven, hy sy gehuert vander stede off dat van enigen vanden dorpen quame, off also dick als sy dair gebrecklick in vielen, so soudmen dairvoir een yegelijck een scoff offcorten. Ende tot allen tyden als men te werck gaen sall, so sall den hoirn omgaen, opdat een yegelijck hem dairna rechten mach. Voirt so en sullen geen karren lossen

a) Vg. v. d. Wall I bl. 271. Op 7 September 1463 (Klepb. nº. 3 fo. 157 v.) werd aan sommigen dezer personen gedeeltelijke gratie verleend.

dan aen die stede veste, off dair hem die havenmeysters wysen sullen, optie boet van hair dachhuer.

(Klepb. n°. 3 fo. 140 r.)

115. 1461.

Vrouwen niet met paarden langs de straten te draven.

Actum anno LXI XXIIII *Julii.*

Dat geen vrouwen voirtan tot geenre tijt mit paerden lancx der straten en draven, optie boete van I pont, terstont sonder verdrach off te nemen, halff den heer ende halff den tsheren knechten.

(Klepb. n°. 3 fo. 141 r.)

116. 1461.

Kindermoord gestraft aan het lichaam der overleden moeder.

Actum III *dage in September* LXI.

Geertruyt Wouters dochter vanden Berg, omdat sy gisteravent hier binnen der stede ghecomen is inden Augustinencamp in een huys, ende heeft heymelic hoir kint, dat sy droech, ghebaert ende inder stille ghewoerpen ende also verdaen, dat scepenen ende raet claerlic bevonden hebben, ende so sy terstont dairna ghestorven is, so sallmen hoir lichgaem uuyt der stede slepen ende barnent in een vuer, allen anderen quade wiven tot eenen exempell, opdat sy hem ontsien mogen van gelike te misdoen.

(Klepb. n°. 3 fo. 142 v.)

117. 1461.

Dat personen, die elkander niet bestaan, niet om gezelschaps wille met elkander zullen vechten.

Actum int jair LXI XXI *dage in Januario.*

Hierop ghebieden die guede lude dat niemant, om gheselscaps wille, mit malcanderen en vechten, die deen den anderen niet en bestaen, off sonder markelike saeck opden anderen te hebben, dat den gueden luden docht een saeck wesende; ende wie daerover dede, dat sullen die guede lude so zeer scarpelic corrigieren an hem, dat hy allen anderen exempell wesen sall.

(Klepb. n°. 3 fo. 144 v.)

118. 1462.

Eene nieuwe schutterij opgericht.

Actum VI *dage in Meye anno* LXII.

So nu een nyewe scutterye gheordonneert is, so ghebieden die guede lude, dat een ygelic, die by tyden inden doelen gaet, hem selven wachte, dat sy niet ghequets of ghescoten en worrden, want messchiede yemant hierover, die en soude dairof op niemant gheen verhall noch verstoer hebben. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 147 v.)

119. 1462.

In Holland geen konijnen te koopen noch te verkoopen.

Int jaer voirscreven twalff dage in Januario wart gecondicht, ons genadichs heren mandament, inhoudende datmen in Hollant gheen conynen coepen noch vercoepen en sall. *b*)

(Klepb. n°. 3 fo. 151 v.)

120. 1462.

Aankondiging dat lombarden in de stad zijn komen wonen.

Actum per campanam ultima Februarii anno LXII.

Wort gecondicht ter selver tijt, dat hier lomberden sijn comen wonen inden huyse genoemt Duysborch, by Vranckenstraetgen.

Hierop ghebieden die guede luyden, dat nyemant anders binnen onser stede en woeker noch sulke neringe en hantier, op correxy van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 152 v.)

121. 1463.

Gebod om in persoon te waken of een kloeken plaatsvervanger te stellen.

Actum per campanam 7ª Julii.

Ghebieden etc., dat een yghelijck, die by tyden die waeck

a) Vg. v. d. Wall III bl. 1464.
b) Vg. v. d. Wall II bl. 1361.

geboden sal worden, dat hy waeck mit sijns selfs lijf of enen cloecken man in sijn stede zet, out wesende boven twintich jaren, ende dat sy goets tijts tot tien uren ter waecke comen, ende nyet van daer en scheiden, tensy by oirlof ende consent vanden hooftman, optie boet van III pont ende correxy van scepenen. *a*)

(Klepb. nº. 3 fo. 155 v.)

122. 1463.

Verbod om eenig goed op een mijl afstands van de stad te koopen enz.

Actum per campanam secunda die Augusti.

Om te beter neringe inder stede te maken ende die ghemeyn ghilden te bet in haren rechten te onderhouden, so gebieden die guede luden, dat gheen inheems poorter en coep noch en doe coepen, wercken noch halen, op een mijll na der stede van Dordrecht, enigherhande goede noch dingen, hetsy vleysch, yserwerck, broot, laken, linnen of wollen of yet anders, dat enigen ambochten of neringen aengaet, sonder argelist, op die goeden verboert te wesen, ende dairtoe te verboeren denghenen, die dairof contrary dede, tien duysent steens totter Groterkercken behoef.

(Klepb. nº. 3 fo. 156 r.)

123. 1463.

Uitzetting van poorters.

Actum per campanam dena sexta Septembris.

Int jair voirsz. wort meester Willem van Alblas ende Hillegaert van Wezell, sijn joncwijf, elx een briefken gegeven, ende daerin bevolen, dat sy binnen daechs licht uut der stede souden gaen, ende daer niet weder incomen totter tijt toe datmen hem anders soude laten weten, meester Willem voirsz. optie boet van twee roeden mueren, ende Hillegaert optie boet van een roede mueren. *b*)

(Klepb. nº. 3 fo. 157 r.)

---

a) Diergelijke geboden komen telkens voor.

b) Vg. v. d. Wall III bl. 1730.

124. 1463.

Keur tegen de bedelaars.

Actum per campanam XVII *Februarii anno* LXIII.

Item dat gheen bedelaers, mannen noch wyven, in ghenen kercken noch cloesteren bynnen der stede en sullen gaen bidden noch ghylen, optie boet van haer opperste cleet ende alle dat gelt, dat sy over hem hebben sullen, terstont by sheren knechts sonder verdrach of te nemen.

(Klepb. n°. 3 fo. 161 r.)

125. 1463.

Keur tot bewaring van rust op de zeeschepen.

Actum per campanam octava Marcii.

Voirt, om ruste ende vrede te onderhouden in onser schepen, die by tyden ter zee zeylen, soe vercondighen die goede luyde, waert sake dat yemant twist maecte binnen den schepen of onstant dairin bedreve, dat sullen die scippers berechten ende corrigeren soe dat behoren sall. Ende soe wie vanden schippers eerst in enigen haven coemt, die sall die reysevoecht wesen vanden schippers ende schipgezellen, ende die sall dat recht dairof hantieren mitten anderen schipperen, die inder selver reysen comen sullen. Ende waert dat hem yemant onghehoorzam ende wederspannich waer, dien sall die voecht mogen vangen ende sluyten, ende dat corrigeren, ghelijckerwijs oft hier inder stede geschiede. Ende soe wes die voecht mitten schipperen, soe voersz. is, hierin sullen hantieren, dat sall hem die stede uutdragen ende haer stuck wesen, behoudelyke altijt den heer sijns rechts.

(Klepb. n°. 3 fo. 161 v.)

126. 1464.

Keur op de melaatschen.

Actum per campanam 2ª Maii anni LXIIII.

1.

Dat gheen vanden vreemden of inwonenden ziecken melaetschen menschen en sullen bidden binnen der stede tot gheenre tijt, dan by oirlof vanden heer, optie boet van III pont.

2.

Item dat gheen vanden vreemden ziecken voirsz. en sullen binnen der stede comen, dan als sy hier capittel houden, of driewarf sjaers, tensy by oirlof vanden heer, op III pont.

3.

Item dat gheen vrouwen inder ziecken huys buyten der stede, in die Vulpoort, en sullen slapen, tensy dat sy gaen in lazary abijt ende clederen ende sy en sijn selver mede dairof besmet, dan by oirlof vanden heer, optie boet van III pont.

4.

Item dat gheen man noch vrouwe, gheestelick noch waerlick, en sall gaen drincken of eten, by nacht noch by dage, tot gheenre tijt inder ziecken huys voirsz., sonder enigen argelist, dan alleen by oirlof vanden heer, op III pont.

5.

Item dat nyemant den voirsz. ziecken en beschadige in eniger manieren an sulker rijswaert ende toelinge, als sy buyten an haren huyse getoelt hebben, optie boet van III pont.

(Klepb. n°. 3 fo. 162 v.)

127. 1464.

Geene zaken, die de stad aangaan, te vervolgen bij den hertog van Bourgondien of bij eenig hof.

Actum per campanam XVI[a] *Maii anno* LXIIII.

Item ghebieden die guede lude, dat nyemant, hy sy van binnen of van buyten, en vervolge noch en doe vervolgen, heymelick noch openbaer, an minen genadigen heer van Burgoendien noch in ghenen hoven, van ghenen zaken noch brieven, der stede van Dordrecht aengaende, tensy by bevel vanden goeden luyden vander stede ende vanden achten, op sijn lijf. Ende of yemant contrary van desen ghedaen had, dairna sullen die goede luyden vernemen ende dat onderzoecken, ende dat opten misdadigen so scarpeliken corrigeren, dattet hem veel te zwaer ende allen anderen exempel wesen sall.

(Klepb. n°. 3 fo. 162 v.

128. 1464.

Dat de herbergiers de kooplieden vrijelijk zullen laten gaan in een herberg te hunner keuze.

Actum per campanam 8^{a} *Junii anni* LXIII.

Item dat nyemant vanden herberchluyden omtrent Butgensstraet enige coopluyden of gasten aen en trecke noch aen en hale, mer dat sy elken coopman of gast selven in een herberge vry laten gaen, daert hem gelieven sall, optie boet van III pont ende correxy van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 163 r.)

129. 1464.

Uitzetting van drie vrouwen.

Actum decima quarta Junii.

Mary Wolfs, Lijs Stoyffen ende Stijn Klossen, dese drie vrouwen voirsz. *a*) is bevolen byden schout, burghemeysteren ende rade, elx mit enen brieve, dat sy binnen daechs licht uter stede gaen, om hoerre onnuttichheit ende quader hantieringe ende geselschap, dat sy hantierden by nacht ende by dage, ende dat sy niet weder indie stede en comen, then sy by goetduyncken ende consent vanden goeden luyden voirsz., optie boete elx van een roede mueren. *b*)

(Klepb. no. 3 fo. 163 v.)

130. 1465.

Keur op de scholen. c)

Actum per campanam 7^{a} *Augusta anni* LXV.

Item om goeder ordonancy inder scholen te houden, so gebieden etc., dat nyemant, inder prochy vander Groterkerck ghezeten, sijn kinder inder Nyewerkerck ter scholen en zette, ende dat oick nyemant uut der prochy vander Nyewerkerck sijn kinder ter Groterkerck ter schole en zette, tensy by oir-

a) Blijkens Klepb. t. a. p. bl. 163 r., waren zij houdsters van zoogenaamde kwade herbergen.

b) Vg. v. d. Wall III bl. 1730.

c) Vg. hierboven (bl. 295) n°. 81.

love ende consent vanden schoolmeester, in elker scholen by tyden wesende, optie boet van III pont ende correxy van scepenen.

2.

Item des sullen ofwesen alle manieren van kinderen of oirlof te bidden of te geven in beyden scholen, sonder alleen van incomen mijns genadichs heeren van Burgondy of van Charlois, of des stedehouders vanden lande van Hollant etc., of van eersten missen.

3.

Item dat alle knechtgens, die boven haren zeven jaren sijn, die en salmen nergens ter scholen zetten dan ter Groterkerck of ter Nyewerkerk, elck in sijnre prochy, optie boet van III pont.

4.

Item sullen die kinder tot elker termijn voir haer schoelgelt geven twaelf stuvers, ende dairmede sullen ofwesen alle andere manieren van ongelden te eysschen of te nemen.

5.

Item gebieden dat nyemant, wie hy sy, den schoolmeesteren en missegge noch en misdoe boven reden, op correxy van schepenen.

(Klepb. nº. 3 fo. 168 v.)

131. 1465.

Eenige personen uit de stad gezet.

XIIII *et decima sexta Novembris anni* LXV.

Wort Cornelis Pieterszoen int zieckhuys enen brief in sijn hant gegeven ende bevolen, om synre onhoesscher wandelingen ende quader hantieringen, binnen daechs licht uut der stede te gaen, ende daer niet weder in te comen totter tijt toe datmen hem vander stede wegen anders sal laten weten, optie boet van een roede mueren.

Wort Ocker Geritszoen mit enen brief bevolen byden schout, burchmeyster, scepenen ende rade, dat hy binnen daechs licht uut der stede gaen zoude, ende daer niet weder inco-

men dan by consent vanden goeden luyden voirsz., op correctie van scepenen, of dat hy des anderen daeges comen soude ter zale ende hem verantwoorden van des hem die schout van sheren wegen ende vander stede weghen aenseggen soude; ende hy en is niet ter antwoorde gecomen. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 171 r.)

132. 1465.

Niet door de stad te rijden met wagens, daar wielen aan zijn met pinnen.

Actum per campanam XX*a Decembris anno* LXV.

Item dat nyemant voirtan wagen of karren en make noch en voer binnen der stede, daer pynnen of tacken in die rade geschlagen sijn, daer sy die straten mede breken, optie boet van enen gulden, alsoe wel de wagenmakers te verboeren als diegeen die die wagen of karren voeren, soe dick als sy contrary deden, sonder verdrach of te nemen.

(Klepb. n°. 3 fo. 171 r.)

133. 1469.

Keur tot beteugeling der haastige ziekte. b)

Actum per campanam anno LXIX XXV *dage in Septembri.*

Wordt gecondicht, alsoe dicwijl zieken van buten inder stede gebrocht worden, die vander haestiger zieckt besmet sijn, soe gebieden die goede luden, dat niemant enige sieken, vander pestilency besmet, en ontfange in sijn huys, van buyten off van binnen der stede, om gelt daeroff te nemen, mer die terstont te gaen indes sacraments gasthuys off in des heiligen geest huys, op III pont ende correxie van scepenen.

Dat niemant enigerhande goet en roer noch en vercoep uten husen, daer yemant uut gestorven is, dan tenden den sess weken, na uutwisinge der geboden voirtijts dairoff gedaen.

(Klepb. n°. 3 fo. 191 r.)

---

a) Vg. v. d. Wall III bl. 1730.

b) Zie hierboven (bl. 313) n°. 108, en aldaar de noot.

134. 1470.

Waarschuwing dat de blinde lieden het varken zullen slaan.

Actum per campanam anno LXX XVIII *Augusti.*

Also die blinde luden op morgen tvercken sullen slaen, so waerscuwen die guede luden enen yegeliken, dat sy wel voir hem sien, want worde yemant hierboven gequetst off zeer gedaen, hy en souder geen verset off hebben.

(Klepb. n°. 3 fo. 198 r.)

135. 1470.

Afkondiging van een mandement van den raad van Holland, houdende verbod om duiven te vangen.

Actum per campanam XXII *Augusti anno* LXX.

Wort oick gecondicht mijns heren des stadhouders ende anders der heren vanden raide in Hollant mandament, daerby verboden wort voirtan geen duyven te vangen vanden duyfhuyse in Zwijndrecht, Ryderwaert; cetera ut in literis. *a*)

(Klepb. n°. 3 fo. 198 v.)

136. 1470.

Bekendmaking van wege de Hanse, dat zij de Engelsche lakens in beslag zal nemen.

Actum per campanam XVI *Novembris anno* LXX.

Alsoe die gemeen steden vander Duytschér Anse alhier ghescreven hebben, hoedat sy, mits nootsaken hem daertoe porrende, hebben die Engelschen moeten ontseggen ende hielden die voir haer openbaer vianden, so waerscuwen sy in haren brieven allen onsen poorteren ende allen anderen coepluden ende scipluden, dat sy geen Engelsche laken off andere Enggelsche goeden binnen haren steden ende landen voirt meer en brengen, soe sy dieselve goeden anvaerden souden voer verbuert goet; hierna mach hem een yegelyck richten.

(Klepb. n°. 3 fo. 200 v.)

---

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1362.

137. 1470.

Dat niemand zijne straten hooger maken mag dan zijne buren aan beide zijden.

Actum per campanam 1ª *Februarii anno* LXX.

Dat niemant voirtan tot enigen plaetsen binnen der stede sijn straten verheff noch en make hogher dan sijn bueren an beiden siden, opdattet water sinen loep hebben mach, datter niemant by beschadicht en worde, op III pont ende correxie van scepenen. Ende wairt dat yemant boven sijn gebueren sijn straten verheven off gemaeckt hadde, dat hise doe legen ende gelijck sijn bueren doe maken, datter niemant by bescadicht en worde, tusschen dit ende Vastellavont proxime, optie boete voirsz. ende correxie van scepenen.

(Klepb. nº. 3 fo. 202 r.)

138. 1471.

Keur op het reedetrekken.

Actum per campanam 15ª *Maii.*

Alsoet dycwijll gebuert, dat die poerteren tusschen haren husen ende erven die rede doen trecken, om een yegeliken [ende] die bepalinge dairoff te mogen kennen ende waer elcx toe gerecht is, daeroff sy die oncosten gelijck, halff ende halff, betalen, als recht ende haircomen is ende reden eyscht, soe ghebuert oeck dycwijll dat enich van hem mitter eerster rede hem niet en willen laten genoegen, hoewell die gezworen reetreckers die by hoeren eedt getogen hebben, dat mogelijck genoech sijn soude, mer om haer nabueren op cost ende moeynisse te brengen, soe doen sy die rede anderwerff ende dordwerff trecken opter selver plaetsen, ende willen dat die nabuer, die gaern tevreden wesen soude, die oncosten mede gelt, na ouder gewoenten, ende worden dese nochtans dyckwijll inden onrechten bevonden, twelck haren buerman comt tot groten cost ende verdriet, des ommers die redelicheit niet en gelijckt, hoewell dit dyckwijl gebuert ende noch meer gebueren soude, indien hier niet in versien en worde. Waerom well van node ende groten oirbaer is, om die naburen rust ende goede nabuerscap te onderhouden, hierin duechdelyck te versien ende goede ordinancy op te maken.

Hierop is verdragen byden scout, borghemeester, scepenen ende raide, oudt raet, achte ende dekens vanden gemeenen neringen eendrachtelijck, dat soe wie voirtan, tot eenre plaetsen off om eenre sake will, anderwerff off dordwarff een rede begeert getogen te hebben, ende die gezworen reetreckers wederom by haren eedt kennen ende scheiden, als sy eerstwarff gekent ende gescheiden hebben, twelck dyckwijll alsoe gevalt, dat alsdan diegeen, die de rede begeert heeft, alle oncosten dairoff alleen gelden ende betalen sall, ende sijn buerman sall daeroff quijt ende vry wesen, opdat niemant den anderen mit onrecht en moey noch tot coste en brenge.

(Klepb. nº. 3 fo. 203 v.)

139. 1473.

Intrekking van het voorrecht der Piemonteesche lombaerden.

Actum per campanam XVIII *Septembris.*

Item wort gecondicht een mandament van die lombaerden, Pemontoysen ende andere, dat mijn genadighe heer revoceert alle brieven ende auctoriteit, dat sy mogen hebben om bancken te houden van leninge, van zyne genade impetreert off van zijn voirvaderen, ende beveelt hem geen bancke te houden van leninghe, op verbuerte van lijff ende goet. Ende soe wye enige penninghen vanden panden, tot haren huyse staende, vanden lombaerden Pemontoysen ontfangen sell, die sullen gesloten worden in een coffer met twee slotelen, na uutwising des mandaments.

(Klepb. nº. 3 fo. 218 v.)

140. 1473.

Oproeping van allen, die brieven de vijven betreffende onder zich hebben, om die aan het gerecht af te geven. a)

Decima Februarii.

Uut verdrach vanden gemeenen neringhen ende uut allen marghenspraken aengebrocht, soe gebieden die goede luden vander stede, dat alle diegheen, die totten ghemeenen raede

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 547, 651.

vander stede behoren, alle vanden gerect, vanden ouden raede, vanden achten, vanden laetsten viven, ende dekens vanden ghemeenen neringhen terstont te Minrebroeders comen, ende dat elcke die eenighe brieven heeft of weet vanden laetsten viven, off tproces tusschen den stede ende Jacop Pot den schout in eenighe manieren aengaende, dat sy die mede then Broeders voorden ghemeenen raedt brengen, om dat beste daerop te beraden ende des niet en laten, op die boete van tien dusent steens, terstond sonder verdrach of te nemen.

Undecima Februarii.

Also mijnheer die grave van Vincestre, stadhouder generael van Hollant, inder vasten lestleden, by monde meester Jans van Halewijn, raeds mijns genadichs heeren wegen, bevolen had die brieven vanden laetsten viven int licht te brengen, dewelcke tot dien tyde die vive niet gedaen en hebben, ende so op gisteren, uut verdrach vanden gemeenen neringen, mitter clocken gecondicht ende geboden wort, op zekere boeten, die brieven vanden viven voorsz. ende ooc alle brieven, tproces vander stede ende van Jacop Pot den scout aengaende, te Minrebroeders voorden gemeenen raede te brengen, om die doegtgelicken te dorsien, des ooc niet gesciet en is, so gebieden die goede luyden vander stede, uut verdrach vanden gemeenen neringhen vorsz., noch dese reyse voor al, dat alle diegheen die binnen Dordrecht zijn ende eenighe brieven hebben off weten vanden viven off tproces van Jacop Pot voorsz. aengaende, dat sy die in handen van borgmeesteren ende goede luyden vanden gerecht brengen, binnen den dorden dage naestcomende; ende diegene die buyten Dordrecht zijn ende eenich vanden voorsz. brieven hebben of weten, dat sy die originael brieven daeroff te voorschijn brengen in handen vanden borgmeesteren ende goede luyden vanden gerecht binnen acht dagen naestcomende, om die voert voirden gemeenen raedt te brengen, als voorsz. is, op die boete van tien roen mueren ende correxy van scepenen.

(Klepb. n°. 3 fo. 223 v. en 224 r.

141. 1474.

Arrest onder derden.

Actum per campanam XXVI *Julii.*

Item voort soe bestellen ende bezetten die schout ende goede luyden vanden gerecht alle alsulck verdient loen, als enige boden verdient hebben ende verdienen sullen, onder haren meesteren off vrouwen, totter tijt toe dat sy huer hooftgelt betaelt sullen hebben, off men soudt anden meesters off vrouwen verhalen, gelijc haers zelfs hooftgelt.

(Klepb. nº. 3 fo. 226 v.)

142. 1484.

Straf van iemand die ondeugdelijk bedrag heeft gedaan.

Die 9^{a} *Julii.*

Joost Meus van Heerjansdam, omdat hy ontboden is gheweest vanden baeliu van Zuythollant om bedracht te doen tusschen partyen, ende ghezworen heeft lieflijck then heyligen te recht bedracht te doen, als dat behoert, ende die bedracht, die aldaer by hem ghedaen wert, ondoechdelijck ende onrechtelijck bevonden is gheweest, twelck hy well bet wetende ghedaen heeft, ende noch hierboven lieflijck then heyligen ghesworen heeft vanden voerscr. eedt te recht te staen ende zynen rechtdach daeroff waer te nemen ende bynnen der stede te comen ende daer nyet uut te sceyden, ten waer dat zynen rechtdach gheeyndt waer, off by oerloff ende consent vanden schout, twelck hy alzoe nyet ghedaen en heeft ende nyet bynnen ghecomen is, na belyden dat hy hem selven voer scepenen ende raedt beleden heeft, na tuych ende waerheyt, die scepenen ende raedt daeroff ghehoert hebben, so sall hy daervoer, Gode ter eren, den heer ende der stede te beteringhe, een uur opte kaeck staen, ende sall daerboven after tavont uut die stede van Dordrecht, ende after morghen avont uut Zuythollant ghebannen wesen drie jaer, opte buet van LX pont ende die nyeu kuer. *a*)

(Klepb. nº. 4 fo. 11 r.) 1)

1) De bladzijden zijn in het Hs. ongenommerd.

a) Zie boven bl. 316 *a*).

143. 1484.

Keur tot beteugeling van de pest. a)

Eodem die.

Voert ghebieden die guede luyden, datmen in gheenen huysen, daer yemant vander pestilencie in ghestorven is, gheen neering off ambochten en doen noch gheen veynsteren opdoen noch enyghe clederen uuthanghen en sall bynnen den eersten ses weecken, opte verboernisse van een roede mueren.

Voert ghebieden die goede luyden, dat alle dieghene die, om ghelt te winnen, over ziecken vander pestilencie ghaen, met enen witten stock in hoer hant ghaen sullen ende inde kerck nerghent onder die menichte vanden volck comen en sellen, opte boet van III lib.

(Klepb. n°. 4 fo. 1 r.)

144. 1484.

Bevel tot algemeene wapening.

XXIII[a] *Julii actum per campanam.*

Voert ghebieden die guede luyden, dat alle dieghene die vanden gherecht, ouden rade, achten, rentiers, leechghangers ende gesworen scutters vander stede zijn, elcx draghe een panser off een halff creeft, met een langmesse of zwaert aen hoer zyde, off een gheweer in hoer hant, ende daer daghelijcx mede langs der straten ghaen, ende dat alle andere ambochsluyden ende ghemeenteluyden hoer harnas reede hanghen voer in horen huysen, om, indient van noode waer, daermede terstont te ghaen in hoer quartier onder hoeren hooftman, nader ordonnancie lestwerff metter clocke daeroff ghecondicht.

(Klepb. n°. 4 fo. 1 v.)

145. 1484.

Afkondiging van 's graven mandement tegen de truanters en spekhaalders

Ultima Julii per campanam actum.

Wort gecondicht ons ghenadichs heren mandement vanden truanters ende speckhaelders, om die aen te tasten ende met

---

a) Zie hierboven (bl. 327) n°. 133, en aldaar noot *b*).

ene oer aen eenen boem te spykeren off pael, ende daerenteynde ballinge hoer te leggen uuten lande van Hollant, Zelant ende Vrieslant, den tijt van twee jaren, opte verboernisse van hoere rechterhant.

(Klepb. nº. 4 fo. 1 v.)

146. 1484.

Aankondiging dat iemand zijn zegel verloren heeft.

Eodem die.

Voert wert ghecondicht ende lieten weten die guede luyden vander stede enen yghelijcken, alsoe Joest van Muylwijck den borgemeyster ende die guede luyden vander stede te kennen ghegeven heeft, dat hy onlancx lede zynen zeghell verloren heeft, ende heeft by zynen eedt ghehouden, dat hy onder zijnen zeghell nyement sculdich en is, soe vercondigen die guede luyden vander stede ende laten weten enen yghelijcken, opdat gheen archeyt hierin en gheboere, dat nyement desen zeghell en misbruyck, ende indien yement waer, die hem vermeet van Joest van Muylwijck enyghe obligacie te hebben onder Joest voersz. zeghell, dat die comen soude tusschen dit ende Bamis naestcomende, ende spraeck daermede recht, want darenteynde en sell men gheen recht daeroff doen.

(Klepb. nº. 4 fo. 1 v.)

147. 1484.

De dooden niet met pellen te dekken, tenzij tevens met een der pellen van de kerk.

Actum per campanam nona Septembris.

Item ghebieden die guede luyden, datmen geen doden ter kercken brengen en sal, daermen pellen over leydt van enigen ghylden, then sy dat daermede een der kercken pellen gedect wort, ende datzelve boven te leggen, optie boet van III pondt, behoudelick dat koerbouck daeroff in waerde te bliven. *a*)

(Klepb. nº. 4 fo. 3 r.)

---

a) Vg. Keurboek van 1401, art. 64. (hierboven bl. 25.)

148. 1484.

Verbod om oude of gebrekkelijke vogels enz. te verkoopen.

Actum per campanam XVIII *Januarii.*

Item geboden, dat nyement vogelen, hoenre, coninen, off enigerhande spize en vercoep, die te outs off gebreckelick sijn, ende dat een ygelijck den gezworen kockylgebraders, die omgaen sullen om die spize te bezien, sijn doren op [1]) ende hem die spize rusteliken laet bezien, sonder hem daerom enige ontstantlike woorden te geven, opte boet van III pont ende correctie van scepenen.

(Klepb. nº. 4 fo. 3 v.)

149. 1484.

Eene vrouw veroordeeld om den steen te dragen.

Actum per campanam ultima Januarii.

Mary, diemen noemt May Vermoei, omdat sy van enen man gezeyt heeft, dat hy een quaet dieff ende moordenaer is ende dat sijn wijff een hoer, mit meer dlelijcken, onstantliken woorden, des sy op hem beyden niet en heeft konnen bewairheiden, na belyden etc. ende na tuyge ende etc., soe sal sy daervoir, Gode ter ere etc., den steen om der stede dragen, sonder hoyck off covel te hebben.

(Klepb. nº. 4 fo. 5 r.)

150. 1485.

Verbod van het papegaai schieten.

Actum per campanam XIII^{a} *Augusti.*

Item, om te voirhoeden veel onnutte costen ende grote dissolucie daeruut comende, soe gebieden die luyden, dat voirtan nyemant papegay en schiete dan alleen die gezworen scutters vander stede, thensy by wil ende consent vanden schout, burghemeyster ende goeden luyden vanden gerecht, optie boet van III pont ende correctie van scepenen.

(Klepb. nº. 4 fo. 7 r.)

---

1) Zoo staat er. Waarschijnlijk te lezen „op doe" of „op doet." Zie beneden nº. 153, reg. 3 v. o.

151. 1485.

Straf bedreigd tegen kinderen, die balddadigheid plegen.

Actum per campanam X *Novembris.*

Item dat een yegelic sijn kinderen alsoe onderwijst ende castijt, dat zy voirtaen geen onstantticheit ende onbehoirlicke onzedicheit en bedrieven in kerken ofte in enigen goidshuysen, ende bysonder int sacraments gasthuys, off, in gebreken van dien, men sal hem opleggen te water ende the broet ende daerna mit roeden alsoe verleren dattet allen anderen exempell wesen mach.

(Klepb. n°. 4 fo. 9 r.)

152. 1485.

Straf bedreigd tegen het hoepelen op straat.

Actum per campanam ultima Februarii

Item dat een yegelick sijn kinderen alsoe onderwyst, dat zy voirtmeer nyet en lopen byder straten mit hupen, roepende „poortsy lantsy", op die boet van III pont van horen ouders sonder verdrach aff te halen. *a*)

(Klepb. n°. 4 fo. 9 v.)

153. 1485.

Den schout en het gerecht, wanneer zij aan de huizen aankloppen, terstond open te doen.

Actum per campanam XXI *Martii.*

Item ghebieden die guede luyden, om veel gebrecks dat zy corteling daerin bevonden hebben, zoe wanneer, by nacht of anderen tyden, die schout, bourgemeyster ofte yemant anders vander stede wegen clopt off doet cloppen voir enige herbergen, gasteryen ofte oick anderen huysen, dat alsdan een yegelicke van hem sijn doer opdoet ende vollbrenget tgene dat hem alsdan bevolen zal worden, op die boet van III pont ende correctie van scepenen.

(Klepb. n°. 4f o. 11 r.)

---

a) Zie hierboven (bl. 306) n°. 99.

154. 1485.

Gezonde en krachtige vrouwen mogen slechts eenmaal per week bedelen, maar kunnen als spinsters in den dienst der stad komen.

Eodem die.

Item alsoe die guede luyden vander stede tot onderstant ende vordernisse van deser stede ende ingesetenen vanden selven, by die gratie ende hulpe Goids, alhier zeer gaerne een draepperye ordineren ende maecken souden, ende tot hoirre kennisse gecomen is, datmen geen spinsteren om die wol the spinnen gecrigen en kan, soe ghebieden dairom die guede luyden, dat voirtan meer geen vrouwen, die gesont ende machtich sijn om dat werck the doen, en gaen off en bidden byder straetten ofte in enigen goidshuysen, dan alleenlic eens ther weeck, op correctie van scepenen.

(Klepb. n°. 4 fo. 11 r.)

155. 1486.

Bevel aan de publieke vrouwen, die elders dan over de oude gracht wonen, om te verhuizen. a)

Actum per campanam XI *Maii.*

Item gebieden die goede luyden vander stede, dat alle lichte wandelbaer wiven, die om gelt gemeen sitten tot enigen anderen plaetsen bynnen der stede dan alleenlic over die oude graft, dat zy hoir woninge rumen tusschen dit ende beloken Pinxteren naestcomende, ende haer woenstede daerenteynde nemen over die oude graft voirsz., want indien daerin yemant bevonden worde contrary doende, dat waer op die boet van III pont ende een jaer die poort, op haer een oir.

(Klepb. n°. 4 fo. 13 r.)

156. 1486.

Waarschuwing aan de poorters om niet naar Brouwershaven, Breda, enz. te reizen, omdat zij gevaar loopen aldaar voor eene schuld der stad gegijzeld te worden.

Actum per campanam XI *Maii.*

Alsoe joncfrou Johanna van Woude ende van Wormont in

---

a) Vg. n°. 40 (hierboven bl. 266).

geenre wijs mit redelicke ende goede betalinge the vernugen en is van horen verschenen renthen, alsmen allen anderen tot desen dage toe van horen renthen betaelt ende vernuecht heeft, ende overmits dien deser stede poertteren tot Brouwershaven, tot Breda ende anderen plaetsen groettelic gequelt ende gemolesteert heeft, tot horen groeten afterdeel ende scade, ende alnoch dat nyet laten en soude, indien zy yemant vanden poorteren voirsz. bevinden conde, soe vercondigen daerom die guede luyden ende waerscuwen enen yegelicke vanden poorteren, dat zy wel voir hem sien ende hem wachten bysonder nyet te trecken tot Breda, aldair die voirsz. joncfrou leggende is, hy en reyse op sijns selfs geleyde, want by alsoe aldair van yemant becommert worde, die goede luyden en sullen dairoff geen versett doen.

(Klepb. nº. 4 fo. 13 v.)

157. 1487.

Verbod aan hen, die geen poorters zijn, om poortersnering te doen.

Actum per campanam VI *Octobris.*

Item alzo oick overmits grote gebreken, die daer schuelen ende dagelicx gehantiert worden onder ende van dengenen, die geen poorters en sijn, ende alhier dagelicx poortersneringe doen ende alhier huys ende hoir haertstede houden, ende dagelicx die vryheit vander stede gebruycken, nyet gevende, contribuerende off last hebbende als andere inwonende poorteren, twelck een onbehoirlic ende onredelic stuck is ende contrary der stede koer is, so vercondigen die guede luyden vander stede, achtervolgende tselve verdrach, dat dairoff by gemeenen raide ende mergensprake verdragen ende gesloten is, dat alle diegeen die hierbynnen woenachtich sijn, die en sullen hier geenrehande neringen mogen doen, zy en sullen eerst ende allvoren poorters ende giltbroeders wesen, op alsulcke boeten alst koerboeck dairoff verwijst; ende alzo lange als zy geen poorters off giltbroeders en sijn, zo sullen zy geven van elck vat biers des tappers excijs, ende dairtoe sullen zy waken, gelden ende geven ende doen in allen stucken als andere poorters, ende en sullen nochtans deser stede vryheyden nyet genyeten. *a*)

(Klepb. nº. 4 fo. 19 v.

a) Vg. de keur van 30 Mei 1445 (hierboven bl. 114).

158. 1487.

Aanstelling van eenige „goevrouwen" om onderzoek te doen naar een kindermoord.

Actum per campanam XIII *Martii.*

Alzo ter kennisse vanden gueden luyden gecomen is, dat een nieugeboren kint, God betert, verdaen ende in die haven geworpen is, dairop van groten noode is, ten exempell van allen anderen, voirsien te wesen, soe hebben die guedē luyden vander stede, om dairtoe te comen ende te mogen weten, by wie dat overdaet geschiet is, geordineert zekeren goevrouwen, om te gaen tot allen huysen bynnen deser stede, zowel in die achterstraten als an die voerstraten; gebiedende hierom die guede luyden, dat alle vrouwen, van wat state, condicie off hoedanich zy sijn, van stonden aen gaen bynnen horen huyse, daer zy woenachtich sijn, mit hoir joncwyven ende allen anderen vrouwenpersonen, die van haren huysgesin sijn, ende uut horen huyse nyet en scheyden voirdat die goevrouwen, die aldus byden gueden luyden dairtoe geordineert sijn, aldair bynnen horen huyse geweest ende na dit werck ondersocht ende gevraecht sullen hebben, ende dat oick nyemant, hy zy goet off quaet, denselven goevrouwen off dengenen die met hem vander stede wegen comen sullen, en misdoen off en misseggen, mer denselven hare huysen, cameren ende sloten opdoen ende gevuechlic laten ondersuecken, ende al doen dat hem byden selven gevercht ende offgevraecht zell worden by eede ofte anders, op correctie van scepenen, ende dat te corrigeren tot enen anderen ewich exempell.

(Klepb. n°. 4 fo. 25 r.)

159. 1509.

Keur tegen het houden van honden.

Actum per campanam XXVI *Maii in profesto Penthecostes.*

Om te remedieren die groete ongeregeltheyt, die by alrehande personen geploghen wordt, mitsdien dat een yegelijck honden houden will, groet ende cleyn alst hem belieft, daerom die guede luyden vander stede tot anderen tyden hondtslagers ende creeften dertoe geordineert hebben ende, alst blijckt, by dien nyet veel gebetert en is, mer van dage tot dage

tghetall vanden honden soe vermenicht ende soe groet wordt, datmen voertan nerghens rust hebben en mach vanden honden, noch die strate by daghe off by nachte sonder vrese en mach ghebruken, ende zeer te beduchten is groet jammer ende verdriet inder stede vanden honden te geschien, indien daer nyet in vorsien en worde, ghelijck op ghisteren after in Stegeoversloot, inden Augustynen camp, ende elders genoech bevonden is [1]), soe ist dat die guede luyden vander stede, om dese gebreken te verhoeden, gebieden dat een yegelick zijn hont, tusschen dit ende vijff uren van desen avont selve drage off selff doet draghen in die schepe, die legghen sullen, te weten een ant groete hoeft [2]) ende een an die Vuylpoort, om daermede uutter stede gevuert te moghen worden, off dat hy anders selve zijn hont doot slae off drencke. Ende off yement waer, die zijnen hondt wilde houden, die sall gaen byden kerckmeesters van zijnre parrochie, daer hy onder hoert, ende laten hem inscriven ende segghen hoe dat zynen hondt gehaert is, ende aldaer gheven den kerckmeesters, totter kercke behoeff, van elcken hont thien stuvers, ende voert alle jaer, alsoe langhe als hy honden houdt, van elcken hondt thien stuvers. Ende indien yemant tusschen dit ende overmorghen bevonden worde, die zynen hondt in die schepe nyet en hadde gedragen off laten dragen, off dat yemant bevonden worde, die eenighe honden huysden off hoeffden, die nyet ingescreven en zijn, ende die kerckmeesters nyet voldaen en hadde, dat waer op een boete van X pont ende correxie van schepenen.

Hieroff sijn uutgesondert haeswynden ende spaelgoennen.

Item gebieden die gueden luyden vander stede, dat nyemant den schippers noch haren vennets, die dese honden vueren sullen, enyghe byname off toename en geve off anders en bespotte omdat sy die honden vueren sullen, op correxie van schepenen. *a*)

(Klepb. n°. 5 fo. 2 r.) 3)

---

1) Later is op den kant geschreven: gelijcken onlancx geleden genoech bevonden is geweest.

2) Er staat: hoet.

3) De bladzijden zijn in het Hs. niet genommerd.

---

a) Vg. n°. 70 (hierboven bl. 287).

160. 1509.

Keur tot beteugeling van de haastige ziekte.

Actum per campanam ultima Junii.

1.

Om een yegelicken hem selven te moghen wachten voer die huyssen, daer by tyden die haestighe sieckte ende pestilencie coemt, soe gebieden die goeden luyden vander stede, dat alle dieghene, wie sy zijn, daer die haestige zieckte inden huysse coemt, dat zy dat van stonden aen haer gebueren ende vrienden te kennen gheven ende uutbrenghen, opdat dieghene, die daer uut ende ingaen, daerdoer gewaerscuwet worden, optie boete van drie pont ende correxie van scepenen.

2.

Item dat een yeghelike uutten huysse, daer die haestighe sieckte in is, terstont een buss stroys uuthanghen sall, ende die sall daer blyven hangen ses weeken naedat die leste doode uutten huysse gedragen is, ende en sullen gheen neringen off ambochten inden voorscr. huyssen doen, noch gheene cleederen uutten voorscr. huysse tot gheenen plaetsen uuthanghen binnen die eerste ses weken, optie boete van III pont ende correxie van scepenen.

3.

Item dat alle mannen ofte vrouwen, die over die ziecken voerscr. gaen, sullen hebben openbaerlick een wit stoxkijn in haer hant, een ellen lanck wesende, als sy byder straten gaen, ende en sullen in gheenen anderen huyssen gaen, daer die haestige sieckte nyet in en is, ende zullen hem selven houden uutten volcke, hetzy opter straten, inde kercken off in die sermoenen, den tijt van ses weeken, optie boet van III pont.

4.

Ende van gelijcken zullen oeck doen allen mannen off vrouwen, die de sterffhuyssen bewaren off daer uut ende ingaen.

5.

Item noch gebieden die guede luyden vander stede, dat allen dieghene die over die voerscr. siecken gaen, dat zy in gheenen prochiekercken ofte cloosteren ter kercken en gaen noch en comen, mer sullen die cellebroeders ende graususteren blyven elcx in hoer eygen kercke, ende allen die anderen sullen te kercken gaen ende misse horen in die Ploechcapelle after int Vriesenstraet, optie boete van drie pont ende correxie van scepenen.

6.

Item datmen gheen goeden inden huyssen, daer die sterfft in is, rippen noch roeren en sall, noch dat huys nyet open setten binnen die eerste ses weken, maer sullen die huyssen vieren [1]) met beslotender doeren, opte boet van drie pont.

7.

Item dat gheen mans, daer die sterfft int huys is, off die inden sterffhuysse, daer yemant haestelick gestorven is, in off uutgaet off dat bewaert, en sullen binnen acht weken daerna nyet waken opter salen noch an die mueren, om ghelt, voer hem selven off voer yemant anders, op die boete van drie pont.

8.

Item dat die barbiers dat bloet, dat zy uutten luyden laten, nyet en zullen ghieten in die haven off in die graften, maer sullen dat in putten graven onder der aerden, optie boete van drie pont. *a*)

(Klepb. n°. 5 fo. 4 r.) [2])

---

1) Zoo schijnt er te staan.

2) Op den 6den Augustus van hetzelfde jaar is deze ordonnantie, die niet behoorlijk was nageleefd, nog eens afgekondigd, zonder andere wijziging dan die „van dat artikell vanden buss stroys uut te hangen, daervoer nu geordineert is eenen hoep, enen ellen wijt wesende, rontsomme met stroe bewonden." (Klepb. n°. 5 fo. 7 r.)

---

a) Vg. n°. 79 (bl. 294), n°. 108 (bl. 313), n°. 133 (bl. 327) en n°. 143 (bl. 333) hierboven.

161. 1509.

Keur op den omgang ter eere van het groote mirakel.

Actum per campanam XXVIII^sten^ *Julii.*

1.

Alsoe men een Sonnedage naestcomende [1]), ter eere Goods ende tot waerdicheyt des heyligen Sacraments, eenen ommeganck ende processie om die stede houden ende gaen sall metten heyligen sacrament uutten gasthuysse, ther gedenckenisse vanden groeten mirakell, dat geschiede anden heyligen sacrament inden groten brande, soe gebieden die guede luyden vander stede, dat alle ghilden hoer behoirlicken toertse bereyt hebben ende inder processie voirscr. brenghen ende doen draghen by goeden eerlicken mannen, in goeden habite ende cleederen gaende, ende gheen kijnderen, optie boete van drie pont terstont tot die dekenen huysen off te halen, ende dat dieghene die by hairen dekens daertoe geordineert sullen worden die toertsen te dragen, dat zy hem dat nyet en weygeren, opte selve boete voerscr. ende correxie van scepenen.

2.

Item gebieden die guede luyden vander stede, dat nyemant, wie hy zy, pelgerim ofte andere, en gae inder processie tusschen den heyligen sacrament ende die priesteren ende clercken, dan alleen die de toertsen vanden gilden wege sullen dragen, optie boete van III pont.

3.

Item dat nyemant die processie en volghe voerdat die ghildebroederen ende susteren vanden heyligen sacramente hoer ordinancie hebben, ende den dienres inder processie nyet lastich ofte rebell en zijn met eenigen dreygementen ofte woerden, optie boete van drie pont.

4.

Item gebieden die guede luyden, dat nyemant mit plattynen en gae onder den pelgerims, die barvoets gaen sullen, daer sy die pelgerims mede quetzen mogen, optie boete van drie pont.

---

1) Hierboven is geschreven: op morgen.

5.

Item dese processie sall uutgaen alsmen die groete clock luyden sall, ende opdat een yegelijck alhier te vryer comen mach, soe geven die schout, bourgemeesters ende die guede luyden vanden gerechte allen denghenen, die hier comen sullen, een guet, vry, vast geleyde, gelijckerwijs oft inde vrye jaermarckt waer, geduerende van Saterdaechs ter sonnen opganck tot Dinxdaechs oeck ter sonnen opganck toe.

6.

Item gebieden die guede luyden, dat gheen vreemdt man harnass, pansser, zutselaers noch wapen en draghe, optie boet van III pont ende tharnass, pansser ende wapen verboert.

7.

Item dat nyemant vanden duvels ofte anderen, die hem mede inden spull sullen schicken te wesen, eenige ontamelicke woerden off onzedicheyt inden ommeganck en hantieren, mer betamelick hem voegen tselve te doen, dat hem geboert ende daer zy toe geschickt sullen weesen byden meesters vanden spell, ende dat zy oick nyemant ghelt off en scatten, noch inder luyden huysse en gaen om yemant ghelt off te scatten, optie boet van III pont.

8.

Item dat alle diegheen die eenige paerden hebben, daer zy dagelicx haer broet byder straten mede winnen, dat zy elcx hoer paerden brengen een Sonnendage naestcomende smorgens tot sess uren opt tgroet kerckhoff byden meesters vanden speell, om die toirbaeren, daerse die speelmeesters toe ordineren sullen, ende dat oick nyemant zijn paerden te voren uutter stede en voere noch en doe voeren, ende wyese uutgevoert heeft, dat hyse weder hale ende brenghe then dage ende ure voernoemt opt tgroete kerckhoff, optie boete van een jaer lanck broett noch gelt binnen der stede daermede te wynnen ende correxie van scepenen.

9.

Item dat alle dieghenen die eenich spull angenomen heb-

ben uut te brengen, dat zy dat uutbrengen, als dat behoert, optie boete van III pont.

10.

Item dat alle die groete gilden vier mannen ende die cleyn ghilden twee mannen uut haeren ghilde schicken sullen tot acht uren opt tgroet kerckhoff byden speel, naden ouden haercomen, optie boete van III pont.

11.

Item dat alle diegheene die eenich spull uutgebrocht sullen hebben, dat die stede toebehoert, dat zy dat wederom brengen binnen den derden dage onder den meestere vanden speell, optie boete van III pont ende gecorrigeert te wesen als van simpelen saken. Item des gont die heer den speelmeisters dat derdendeell vanden buetten voerscr.

12.

Item gebieden die guede luyden, dat een yegelick voer sijn huys zijn straten ruym ende schoenmake tusschen dit ende morgen avont, opdat die processie ende ommeganck daer nyet by belet en worde, optie boete van III pont. *a*)

(Klepb. n°. 5 fo. 5 r.)

162. 1509.

Verbod om vuur op de straat te branden.

Actum per campanam XI^sten^ *Octobris.*

Item noch soe gebieden die guede luyden vander stede, dat een yegelijck zijn kijnderen verbiede ende daertoe houde, dat zy gheen vuer en maken noch en stoken opter straten, tot gheenen tyden, opte boet van thien stuvers den ouders vanden kijnderen off te nemen. *b*)

(Klepb. n°. 5 fo. 12 r.)

163. 1509.

Keur tegen het dobbelen.

Actum per campanam XXII^sten^ *Decembris.*

Om te remedieren die gebreken, die daghelijcx geboren

a) Vg. n°. 107 (hierboven bl. 312).
b) Vg. n°. 76 (hierboven bl. 292).

van dobbelen opten waeckhuyssen, opter stede bruggen, in schepen, ander stede mueren ende tot anderen plaetsen, soe gebieden die guede luyden vander stede, dat nyemant, wie hy zy, en dobbell noch dobbelspell en hantiere, noch hutsse cruyssen, noch lauwen, noch quaerten, op waeckhuyssen, op bruggen, ander stede mueren, in schepen, noch in gheenen huyssen off plecken bynnen der stede, ende dat oeck nyement dobbelspell op en houde bynnen zynen huysse, optie boete van III pont ende correxie van scepenen. Ende soe wie alsoe veell nyet en heeft die boeten te betalen, die salmen daervoer leggen drie dagen optie Vuylpoort indie vangenisse, te water ende te broode.

(Klepb. n°. 5 fo. 16 v.)

164. 1509.

Verbod van het op de straat rijden met sleden.

Eodem die.

Item gebieden die goede luyden dat gheen kijnderen noch nyemant, wie hy zy, jonck off out, malcanderen en slepen noch en ryden met sleden byder straten, by dage off by nachte, opte boete van vijff stuvers, terstont sonder verdrach off te nemen.

(Klepb. n°. 5 fo. 16 v.)

165. 1509.

Keur tegen het onbeheerd laten van vleeschstallen.

Eodem die.

Soe die guede luyden vander stede bevynden dat sommige vleyschstallen bliven leggen onbeheert, gebieden daeromme eenen yegelijcken, die vleyschstallen hebben, dat zy haer stallen verheerghewaden ende die beheren, tusschen dit ende halffvasten naestcomende, off die tresoriers vander stede sullense darenteynde, totter stede behoeff, anvaerden als van rechts wegen behoert.

(Klepb. n°. 5 fo. 17 r.)

166. 1509.

Keur op het diepen van de grachten.

Actum per campanam XXIII^sten^ *Februarii.* [1])

Alsoe inden jare XCIII lestleden, den vijften dach in Maert, om ongevalle van brande in die afterstraten te verhoeden, ende oeck om te verhoeden sterfte van pestilentie, die gemeenlicke coemt van quaden luchten ende stanken, die uut die graften comen mochten, byden schout, bourgemeisteren, scepenen ende raide, oudt ende nyewe, die goede luyden vanden achten ende dekens vanden gemeenen neringen zekere ordinancie ende koeren gemaeckt ende geraemt zijn om deselve graften te diepen, ende die openbaerlicke metter clocke geboden ende gecondicht, soe ist dat die guede luyden vander stede, om die graften gediept ende schoen te moghen houden, gebieden, dat een yegelijck zijn graften after zijn huyssen ende erven alsoe maeckt met stabboemen ende also diep maeckt met laykeyen ende anders, nae uutwysinge der koere, die byden graftmeesters daerop geleyt is, die de goede luyden daertoe geordineert hebben, tusschen dit ende een Manendage naestcomende in acht dagen. Ende waer datmen then selven daghe yemant bevonde, die zijn graft naevolgende die koer nyet gemaeckt en hadde, off ten minsten int werck waer, off anders besteet hadde te maken, dat waer op den boet van thien stuvers. Ende indien yemant bevonden worde, die zijn graften nyet all volcomelick gediept en hadde, soe sellen die graftmeesters van stonden aen dat werck besteden te maken op tgoets cost, ende twerck gemaeckt wesende, soe sall dat betalen dieghene die dat erff off thuys toebehoert. Ende in gebreken van dien soe sullen die graftmeesters uutlegginge begeren vanden tresorier om tvoerscr. werck mede te betalen, die daerop uutleggen sall inder manieren als hierna volget.

Te weten: soe wanneer die tresorier yet uutgeleyt heeft ende indien hy nyet betaelt en wordt bynnen acht dagen naedat hy uutlegginge gedaen heeft, soe sall die tresorier,

1) Hierbij heeft eene latere hand aangeteekend: „Habetur int clepbouck ad longum anno XCIII, quinta Martii, met die koeren, et etiam ad longum met die koeren anno XCVII, XII Martii." Het Klepboek van die jaren ontbreekt.

vander stede wegen, tselve huys ende erve aenvaerden vry als anders der stede gueden.

Ten waer dat yemant quame, die daer lantzijs off renthen op hadde, ende den tresorier betaelde van zynen uutgeleyden ghelde, ende dat binnen veerthien dagen nae die uutlegginge, off anders die renthen off lantzijs soude mede verloren gaen metten huysse ende erve, ende die stede soudse vry aenvaerden, sonder eenige renthen daer meer uut te gheven. Ende dit en salmen nyemant verdragen, opdattet werck zynen voortganck hebben mach ende dat nyemant byden anderen belet en is.

Voert gebieden die guede luyden vander stede, dat nyemant zijn stabboemen after zijn huys ende erve vorder uut en steke dan zijn erve en streckt. Ende indien yemant sijn stabboem te verre uutgesteken heeft, dat hy die weder intreckt tusschen dit ende [als in] [1]) Manendage naestcomende, in acht dagen, op correxie van scepenen, wantmen die reetreckers daerop senden sall, om daernae te sien.

Item om dit werck te bet te vorderen ende om tselve te eer gemaeckt te mogen worden ende twater in die graften te laten, soe sullen hierin mogen wercken alle vreemde luyden, die gheen poorters en sijn, alleen uutgenomen vreemde tymmerluyden. Ende sullen die tymmerluyden van hierbinnen gehouden wesen die luyden te wercken om haer loen, opte boete van III pont ende correxie van scepenen.

Dit zijn die koeren, ende waren nyet gelesen causa brevitatis.

Inden eersten die principaell graft, die doer die stede loept ende beghint int Zwijndrechtstraetgen, tegens die Cellebrueders over, ende soe voort rechtuut, ende loopt dwars doer die Pelserstraetgen, Butkensstrate, nae die spoey toe, ende vandaer dwars doer de Spoystraet nae die Vyschstraet, voerby dat Beghijnhoff, doer die Heyligegeestbrugge, dwars doer tVriessestraet, doer Piet Moyen thuyn, dwars doer Heer Mathijsstraet, doer die Nyewe straet, doer den Augustynen camp, dwars doer Stegenoversloot ende die Doelen, doer Heer Fredericx straetgen, Heyman Suysstraet, doer die afterste bruggen, ende loept voort teynden Blyntrecht, tegens die Houtcoepers waeckhuys over. Dese graften salmen maken, elcx after off voer zijn erff, met eenen tamelicken stabboem,

1) Wellicht te lezen: „een" of „enen."

daer zy hoer aerde mede houden op hoer selffs erff, datse nyet weder in die grafte en sitte. Ende in die middewegen salse diep wesen vierdalve voet, an die kanten drie voet; hieroff salmen dat peyl vynden an die Spoybrugge, Heyligegeestbrug, an die brug in Stegenoversloot ende tot meer plaetsen. Ende dit werck aldus gemaeckt te wesen tusschen dit ende een Manendage naestcomende, in acht dagen. Ende men sall die graften after morgen laten droech loepen. Hiernae weet hem een yegelijck te richten.

Item voert alle anderen graften, die horen oersprong nemen uut dese voerscreven graften ende voert dwars ter stedewaert inloepen, off anders overeynde, ende soe teynden blyven loepen, salmen maken nae dat peyl voersz., in die middewegen drie voet ende an die kanten dordalve voet, ende sullen die aerde leggen drie voet van den kant, opdatse nyet weder in en valt. Ende indien yemant gestabboemt waer met eenen tamelicken stabboem, die soude zijn aerde leggen tot zynen schoensten.

Item opdat een yegelyck weten mach, hoe hy dieppen ende stabboemen sall, soe salmen dese koeren hanghen in gescrifte tot drie plaetsen, te weten voer die Spoypoort, voer die Tollebrug opt Soell, ende voer die schuttershuys in Stegenoversloot.

Voert gebieden die gueden luyden, dat alle diegheen die heymelicheden staende hebben op die graften, waeroff die palen staen in die graften off die planckieren gevesticht zijn an paellen, die in die graften staen, dat zy die paellen ende planckieren offbreken ende wech doen, tusschen dit ende een Manendage naestcomende, in acht dagen, op correxie van scepenen.

Item van desen sall wesen die principaell schouwer Jan Marcelissoen die stedehouder, ende graftmeesters Ocker Jan Hallincxz., Claes Jansz., Dirck Heynricxz. die jager, ende Jan Huygenz.

(Klepb. nº. 5 fo. 18 v.)

167. 1509.

Keur op het vrede maken.

Actum per campanam XXVI^sten^ *Martii ende was Dinxdach post palmarum.*

Alsoe men jaerlicx tot twee stonden, naeden ouden haer-

comen, die vrede pleecht te vernuwen, soe ist dat die guede luyden vander stede alle zaicken, die in vrede gecomen zijn ende daeroff den vrede uutgaen soude tot Beloecken Paesschen naestcomende, denselven vrede uutstellen ende verlengen tot sinte Bavendach toe, ende dien dach all, in allen schijn als die vrede genomen is, nae inhout tskoerboecx, uutgenomen den enen vremden man tegens den anderen, off een vreemdt man tegens eenen poorter, of oick van dootslaghe, dien vrede salmen tot allen ses weken verniewen, als recht ende van outs haercomen is, sonder alle argelist. *a*)

Soemen jaerlicx omtrent Paesschen alle zaken, die in twisten staen ende meerre onlust off stont te comen, pleecht te versoenen ende te vereffenen, soe ist dat die guede luyden vander stede bevelen enen yegelicken, die in enige buerten twist off onlust weten tusschen enyghen personen, dat zy dat den gueden luyden anbrenghen, als sy om sullen gaen te ghysselen, als van oudts haercomen is, op correxie van scepenen.

Voert gebieden die gueden luyden vander stede, dat alle dieghene die geboden sullen worden om te versoenen, als dat zy hair zaken van twist bescriven overleveren den burgemeester, als van oudts haircomen is, tusschen dit ende Woensdage naestcomende, op alsulcke boete als hem geboden sall worden, ende dat zy comen voerden gueden luyden vander stede, ter Groeterkerk in die schoell, onder die dommelmetten tsavonts, alsmen die derde lesse beghint, om aldaer haer uitspraeck ende soen te hoeren.

Item gebieden die gueden luyden, dat alle dieghene van onsen inwoenenden poerteren, die in twist off onlust tegens anderen poerteren staen, dat zy nyet van huys en varen voerdat die guede luyden vander stede eerst omghegaen sullen hebben om te ghysselen, op correxie van scepenen.

(Klepb. n°. 5 fo. 21 v.)

168. 1509.

Gebod om, ter voorkoming van ongelukken, de „vreessen", die men in de stad heeft staan, behoorlijk te voorzien.

Eodem dic.

Om te verhoeden periclen ende inconvenienten, die geschien

a) Keurb. 1401, art. 13 (hierboven bl. 8.)

mochten vanden vreessen, die inder stede staen, waerdoer gescepen ware ongevall te geschien, indien daer nyet in geremedieert ende voersien en worde, soe waerscuwen die gueden luyden vander stede ende gebieden eenen yegelijcken, die vreesen binnen der stede staende hebben, dat zy die vreesen alsulcx versekeren ende doen maken tusschen dit ende Pinxterdach nu naestcomende, datter gheen onghevall off en come, optie boete van thien pont ende correxie van scepenen. Ende indien hierenbinnen daer eenich ongevall off quame, dat soudtmen verhalen an denghenen die de vreesen toebehoerde, onvermindert die boete voerscreven.

(Klepb. n°. 5 fo. 22 r.)

169. 1510.

Keur tegen het houden van honden.

Actum per campanam XIII^den^ *Aprilis.*

Overmits die grote ongeregeltheyt, die dagelicx geplogen ende gehantiert wordt, daer een yegelijck hem vervorderen honden te houden loepen lanxster straten, daerdoer groet jammer ende verdriet geschien mochte inder stede an kijnderen ende anderen, indien daer nyet in voersien en worde, alst onlancx leden bevonden is geweest ende noch meer geschien mocht, soe ist dat die gueden luyden vander stede, om dese gebreken te remedieren ende te verhoeden, gebieden dat een yegelijck zijn hondt binnen acht dagen hem quijt make ende uuter stede doe, opte boete van thien pont ende correxie van scepenen, ende dat nyemant, wie hy zy, eenige haeswinden, bracken, spaelgoenen, dierhonden ende anderen, hoedanich zy wesen mogen, en houde, hy en hebbe hondert Rijnssche gulden sjaers incomende renthen, ende zijn honden also beware an banden ende in huyssen, sonder dat daer yemant by beschadicht en worde, opte boete van thien pont ende correxie van scepenen, behouden die heer ende partyen hoers rechts, indien daer eenich ongevall off quame off geboerde vanden honden, die alsoe gehouden sullen worden. *a*)

(Klepb. n°. 5 fo. 22 v.)

---

a) Vg. n°. 159 (hierboven bl. 339), en aldaar noot *a*).

NALEZING

op de bijzondere keuren waarvan het jaartal bekend is.

(Hierboven bl. 88 en volgg.)

22 Februari 1266.

De baljuw van Zuidholland benevens rechter, schepenen en raden van Dordrecht bepalen, dat geen poorter aan vreemden mag vergunnen op zijnen naam te varen, ter verkorting van 's graven tolrechten.

(Naar het origineel, in het archief van Dordrecht aanwezig (ijzeren kast F. g.), uitgegeven door v. d. Bergh, Oorkondenb. van Holland en Zeeland II n°. 132.)

14 September 1284. [1])

Graaf Floris V stelt met schepenen en raden van Dordrecht eene keur vast op den eigendom en de huur van erven, hofsteden en huizen, die in het gemeen bezeten worden.

Wi Florens grave van Hollant maken cont ende kenleec alle denghenen, die desen brief sullen sien ende horen .....

1) Toen ik deze keur, die in de Keurboeken zonder jaar- of dagteekening voorkomt, hierboven (bl. 230 volgg.) opnam onder de keuren, waarvan het jaartal niet bekend is, was het mij ontgaan, dat het origineel, hetwelk, ofschoon zeer beschadigd, nog in het archief te Dordrecht bewaard wordt, reeds door v. d. Bergh in het Oorkondenboek was afgedrukt. Nu ik mij met behulp van dit origineel in staat zie gesteld een beteren tekst te geven dan die hierboven voorkomt, heb ik gemeend de belangrijke keur te dezer plaatse nog eens in haar geheel te moeten opnemen. Natuurlijk vervalt hierdoor nu n°. 69 op bl. 230 volg., en moet noot *a*) op bl. 140 dus gelezen worden: „Deze keur, van 14 September 1284, volgt beneden bl. 352."

bi ghemeenen rade ons raets, onser liever scepenen ende raetsmanne van Dordrecht hebben ghemaect aldus ghedanighe ..... die ghemeene orebare, ruste ende omme vrede ende dinghe te voresiene, daer hiernamaels twiste ende ..... comen mochte, eweleke vast ende ghestade te blivene, ende sonder enegherande arghelyst te houdene binnen der ..... stede van Dordrecht.

So wie, hetsi portre jof gast, enegherande erve, hofstede jof huus met den andren ghemeen hebben, ende die danne dat meeste deel daerane hevet, die mach dat erve, hofstede jof huus gheheleke, dat minste deel metten meesten, verhuren wien dat hi wille, so hi best ende dierst mach, ende omme sulke hure alst ghelden mach so sal hi datselve hebben ende behouden dieghene, die dat meeste deel daerin hevet, est dat hem voghet ende hijt behouden wille. Ne wille hi des oick niet behouden, dieghene, die dat minste deel daerane hevet, die mach datselve gheheleke behouden ende besitten om die selver hure dat ghelden mach. Ware dat sake dat dieghene, diet meeste deel daerane hadde, dat erve jof die hofstede betymmert hadde, die soude dat minste deel hebben in hurewaren alst an een wederside van dien erve goude, voet voet ghelijck.

Vort so wie metten andren erve, hofstede jof huus ghemeene hevet, elkerlijc effen vele, ende dies niet overeenghedragen en moegen noch en willen die te verhurene jof te besittene jof te betymmerne, so wat scepenen ende raetsmanne jof die meerre partye van hem daertoe segghen, setten ende ordineren, dat sal an beiden siden vast bliven ende ghestade, ende dat segghen, setten ende ordineren sullen si houden ende vortbrenghen binnen den naesten viertien nachten nadat sijs vermaent worden vanden enen jof van beeden daer die sake of roerd.

Vort est besproken, ware dat sake dat hiement enech erve jof hofstede betymmert hadde, jof husinghe daerop staende hadde, ende sine hure ute ware, jof dat hi ghene hure daerane betoghen mochte, die sal dat vort besitten ende behouden omme sulke hure alst ghelt [1]) an elke side van dien erve jof van dier hofstat, voet voet ghelike, jof ne voghet hem niet

1) Bij v. d. Bergh staat hier „ghel ..... der'. Indien deze lezing juist is, moet hier een hiaat zijn, dat ik uit de door mij gebruikte teksten niet kan aanvullen.

langher daerop te blivene, so sal dieghene, dies dat erve jof die hofstede es, dat huus jof die husinghen, die daerop staen, an hem lossen ende copen om alsoe veel penninghe alse scepenen ende raetsmanne, jof die meere partye van hem, scieren ende segghen dat goet sy, ende dat segghen ende dat scieren sullen si vortbrenghen ende houden binnen den naesten viertien nachten nadat si dies vermaent worden vanden enen jof van beden daer die sake of roerd.

Ende est dat denghenen, dies dat erve jof die hofstede es, der husinghen niet en voghet noch ne wille, so mach dieghene, dies die husinghen sijn, die vercopen wien dat hi wille, so hi best mach, inder selver vorseider huren.

Vort so wie een erve betymmert jof beseten hevet tene eweleker huren jof tenen besprokenen tarmine, ende binnen, dien tarmine stervet, ende sinen erfnamen dies niet ne vermoghen van noede jof van aremoeden te besittene selve, die moegen dat huus jof wat si daerop staende hebben verhuren ende vercopen, ende dat erve verhuren inder selver vorseider huren ende binnen den vorsprekene tarmine so wien dat si willen, sonder desgheens openbaren vianden, dies dat erve es, ende daer hi seker si van siere jaerleker huren. Omme dat dese kore eweleke vaste blive ende ghestade, so hebben wi met onsen seghele ende die stede van Dordrecht met haren seghele desen brief beseghelt, die was gegeven int jaer ons Heren MCC viere ende tachtich, des heilighen cruces.

(Naar het zeer beschadigde origineel, in het archief te Dordrecht berustende (v. d. Bergh, Oorkondenboek II n°. 523) coll. Kb. n°. 12 bl. 186. — Kb. n°. 2 fo. 129 v.; Kb. n°. 3 fo. 54 v.; Kb. n°. 4 fo. 113 r.; Kb. n°. 6 fo. 51 r.; Kb. n°. 8 fo. 66 v.; Kb. n°. 9 fo 51 r.; Kb. n°. 13 fo. 71 v.; Kb. n°. 15 fo. 66 v.)

1288?

Brief van de regeering van Dordrecht aan Graaf Floris V, *ten behoeve van Willem Dukinc en Jan heeren Ghisensoon, poorters der stad.*

(Hand. en Mededeel. van de Maatschappij der Nederl. Letterk. over 1881, bl. 59.)

Onser Vrouwen avond 1293.

De regeering van Dordrecht verordent, dat niemand langs de haven van de vischbrug tot aan de groote kerk huizen zal mogen timmeren aan de landzijde der stad.

(Naar een fragment van het zeer verschroeide origineel, in het archief te Dordrecht berustende, uitgegeven door v. d. Bergh, Oorkondenb. II n°. 870.)

20 Januari 1295.

Schepenen van Dordrecht oorkonden, dat heer Willem Dukinc en Jan die Vriese heeren Ghisenzoon Dukincs verklaard hebben van den graaf voldaan te zijn wegens de gruit te Dordrecht.

(Naar het origineel, met vier zegels, op het Rijksarchief berustende, uitgegeven door v. d. Bergh, Oorkondenb. II n°. 898.)

22 November 1296.

Rechter, schepenen en burgemeester van Dordrecht erkennen 141 pond Engelsch schuldig te zijn aan Jan den Snider wegens zijne borgtocht bij de compagnie der geldschieters te Brugge en Damme.

(Uit Smits en Schotel, Beschrijving van Dordrecht I bl. 305, overgedrukt door v. d. Bergh, Oorkondenb. II n°. 968.)

Sinte Martinus avond in den winter 1333.

Van scepenen ende raeds dachgelden.

Wy scepenen ende raet vander stede van Dordrecht maken cont allen luden, dat wi, omme orbare wille der ghemeene steden voorsz., gheoerdeneert ende overeengedraghen hebben met ghemeene rade: soe wie van scepenen jof van raden die ghecoren zal worden te dienen inder stede orbare, ist dat hi reyst te paerde, hi zal hebben elcs dags sestien schellinghe Holl., ende te scepe desgelike, ende niet meer.

Voert een van onsen clercken, die in onser stede orbare reyst, dat zy te perde of te scepe, die sal hebben elcs dach tien schellinghen Holl., ende niet meer of min. Dat wi willen dat dese ordinantie vaste ende ghestaede blive ende wel ghehouden, soe hebben wi in kennisse hierof desen brief open bezeghelt met onser stede zeghel voersz. Ghegeven int jaer ons Heren MCCC drie ende dertich op sinte Martinus avent inden winter.

(Smits en Schotel, Beschrijv. v. Dordrecht II 1 bl. 82.)

1 September 1367.

Keur voor het gild der marslieden enz.

(Naar eene kopie, te Dordrecht voorhanden, uitgegeven in het Keur- en Ordonnantieboek van het Comansgilde (Dordrecht 1785) bl. 2).

1429.

(Hierboven bl. 103.)

(Nog andere stukken over deze zelfde zaak worden vermeld bij van Limburg Brouwer, Boergoensche charters bl. 5, (15 en 25 Juli 1429). Zie ook v. Mieris IV bl. 952.)

DE DINGTAAL VAN DORDRECHT.

Hier beghint die dingtael.

Ic ghebiede lust ende ic verbiede onlust van mijns heren tskeisers wegen, van mijns heren tsgraven weghen ende van onsen weghen. Ic ghebiede, datter niement en spreect dan met gheachter talen ende bi minen orlove, ende dat niement met gheenen berade uut en ga, hi en comer weder mede in, ende dat optie hoochste boet. Ende ic vraghe u, her N., of ic vierschaer ghebannen heb als recht is ende naden recht vander stede.

Ic wyse voor recht, dat ghi vierschaer ghebannen hebt als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: hoe heet ghi?

Ic heet N; dat draghe ic aen scepenen.

Die schout zeit: N., weetstu wat ic op u te zeggen heb? Ic zegge u aen, dat ghi comen zijt binnen mijns heren tsgraven lande van Hollant, binnen der baeliuusscep van Zuuthollant ende binnen N. ambocht, ende hebt daer vercraft N., of hoe dat heuren [1]) kersteliken naem is, als een vrouwencrafter alstu biste, daerstu aen verbuert hebste dijn lijf ende dijn goet. Ende ic zegge, dat ic sculdich bin over di te rechten naden recht vander stede, als over eenen vrouwencrafter. Ende woutstu daer yet teghens zeggen, du en hebste desen vrouwencraft ghedaen, des heb ic hulpe als recht is. Ende vraghe u, her N.:

1) Kb. n°. 1. zinen.

na voortbrengen, dat icken [1]) voortghebrocht heb, ende na aenspreken, dat icken aenghesproken heb, ende naden recht vander stede, wes voort daerof mitten recht wezen sall.

Die mensch zeit: her schout, ic bins ontschuldich, ende ic gheer eenen man, die mijn woorden [2]) hout, ende ic seg, dat icken hebben sal na inhout des kuerboecx, ende gheers een vonnis van schepenen.

Die schout zeit: so neemt dan eenen.

Ic neme N.

Ic gheven u.

Dan so bedingt die taelman zijn verhal totter ontschult toe, ende zeit: her rechter, so zeit N., die hier tegenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, als dat hi poorter is, ende also ghi hem zijn handen ghebonden hebt, dat ghyse hem schuldich zijt tontbinden naden recht vander stede, ende en wildijs niet doen, so begheert hi een vonnis van schepenen.

Dan seit die schout: ontbynt hem zijn handen.

Dan seit die taelman: her rechter, wildi horen N., die alhier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her schout, so seit N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, dat ghi hem die [3]) beticht, die [3]) ghi hem aenghezeit hebt, vertrecken wilt; so mach hi daerop antwoorden, of ic in zinen woorden, ende woudi daer yet teghens zeggen, so gheert hijs vonnis van schepenen.

Dan so zeit hem die schout zijn tichten aen, als hyse hem te voren aen had ghezeit.

Dan seit die taelman: her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so zeit N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, dat hi dien vrouwecraft ende dier ondaet, die ghi hem hier aen-

---

1) Kb. n°. 6. ick.
2) Kb. n°. 6. wort.
3) Kb. n°. 6. dien.

gheseit hebt, dien hi ghedaen zoude hebben aen N., inden ambocht van N., als hi niet en doet, dat hi dier ondaedt alingen ende al [1]) ontschuldich is, ende, oft God wilt, wel onschuldich bliven zal nu ende tot ewighen daghen, ende wil hem dies ontschuldighen naden recht van der stede, hoe dat schepenen denct dat recht is. Ende hi zeit, dat hem dese zaken alinge ende al [1]) over versiert is van haet ende van nyde vanden ghenen die hem niet lief en hebben, om hem mede te bederven, dättet bitael ende aenworp is, ende dattet hem niet schaden en sal in zinen goeden recht, ende zeit dat hi zijn ontschult gheboden heeft te doen, ende dat hi die doen sal, alst scepenen denct dat recht is, ende mettier ontschult, die hi hier doen sal, dat hi daermede vry, losse ende quijt wezen sal, ende woude daer yement teghens zeggen, so gheert hijs vonnis van scepenen.

Die schout zeit: ic zeg, dattie ontschult hem niet baten en mach, ende dat ic hulpe heb als recht is, ende ic vraghe u, her N., wes mitten recht wesen zal.

Ic beraets my.

Die schout seit: des vonnis vermane ic u noch, her N.

Her rechter, wildi horen?

Ja ic.

Ic wyse voer recht, als mi scepenen vroet ghemaect hebben: heeft die heer hulpe als recht is, dat hi hem schuldigher is over te gaen, dan hi te versaken; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Die taelman seit: her rechter wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

So zegge ic, also hi hier teghenswoordich is van zinen live, ende dattet dat hoochste recht is ende hi poorter is, dat niement schuldich en is over hem te claghen, hi en sal poorter wesen ende van goeder fame ende die teghens hem in vreden noch in veetten en staen, ende hi zeit, woude daer eenich over hem tughen, dat hi die wel weren mach met recht, ende dattie ghetughen van gheenre waerden wesen en

---

1) De woorden „alingen ende al" ontbreken in Kb. nº. 6; Kb. nº. 7. dier ondaet al ontkent ende.

zullen naden recht vander stede, ende woudi daer yet teghens zeggen, des gheert hi vonnis van scepenen.

So zeit dan die borghemeester oftie outste schepen: wy zullen daer een insien in hebben.

So zeit die schout: des vonnis vermane ic u, her N.: na voortbrengen, dat icken voortghebrocht heb, ende na aenspreken, dat icken aenghesproken heb, ende na ghetughe ende waerheit, die daer schepenen ende raedt of ghehoort hebben, ende naden recht vander stede, wes mitten recht daerof wezen zal.

Her rechter, wildi horen? Ic wyse voor recht, so mi schepenen vroet ghemaect hebben: na voortbrengen, dat ghi en voortghebrocht hebt, na aenspreken, dat ghy en aenghesproken hebt, ende na ghetughen ende waerheit, die daer schepenen ende raedt of ghehoort hebben, ende na alle bedingder talen, dat hi vri, los ende quijt wesen sal, naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

(Kb. n°. 1 fo. 131 r.; Kb. n°. 6 fo. 78 r.; Kb. n°. 7 fo. 144 v.; Kb. n°. 8 fo. 98 r.; Kb. n°. 15 fo. 98 r.)

Hoe die taelman enen dach van recht begeert vanden live.

So zeit die taelman: her schout, her borghemeester, ende ghi goede luden ghemeenlic, hier staet N. ende zom van sinen maghen, ende gheven u te kennen, hoe dat hem N. zijn neve, of hoe dat zinen kersteliken naem was, moordelingen ofghemoort is, daer God die ziel of hebben moet, ende dattet ghedaen heeft N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende begheert aen u allen, dat ghi hem eenen corten dach van recht daerof leggen wilt, alsmen van eenen poorter schuldich is te leggen.

(Kb. n°. 1 fo. 135 r.; Kb. n°. 6 fo. 79 v.; Kb. n°. 7 fo. 146 v.; Kb. n°. 8 fo. 100 v.; Kb. n°. 15 fo. 100 v.)

Die Dingtael van mans lijf.

Inden eersten so zeit die schout: Ic ghebiede lust ende ic verbiede onlust van mijns heren tskeisers wegen, van mijns heren tsgraven weghen ende van onsen weghen. Ic ghebiede dat niement en spreect, hi en spreect met gheachter talen ende bi minen orlove. Ic ghebiede dat niement met gheenen

berade uut en gaet, hi en coomter weder mede in, ende dat optie hoochste boet. Ende ic vraghe u, her N., of ic vierschaer ghebannen heb als recht is naden recht vander stede.

Ic wyse voor recht, dat ghi vierschaer ghebannen hebt als recht is naden recht vander stede; volchdijs, heer N. ende her N.?

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., oft afterwaerts daechs ghinge mit ghetughen of mit anderen zaken, oft den heer oft den clagher yet schaden mach in zinen recht, of ict in tijts bewaer.

Ic wyse voor recht: al ghinct afterwaert sdaechs, dattet den heer noch den clagher niet schaden en mach in haren recht, also ghijt in tijts bewaert hebt naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., of hem die clager versuuymde in zinen clagheliken woorden, oft den heer oft den clager yet schaden mach aen zinen recht, also ict mi in tijt bewaer.

Ic wyse voer recht: al versuuymde hem die heer oftie clagher in zinen clagheliken woorden, dattet den heer of den clagher niet schaden en mach in haren recht, opdatment in tijts bewaert; volchdijs, her N. ende her N.?

Dan so zeit die mensch, die daer aenghesproken is, die seit aldus: her rechter, ic bid u om een achting ende om eenen man die mijn woorden hout.

Die schout zeit: ic gheven u.

So bid icx dan N.

Het is mi lief.

Die taelman seit: her rechter, hebdi N., die hier tegenswoordich staet, of hoe dat zinen korsteliken naem is, een achtinge ghegheven ende eenen man die zijn woorden hout?

Ja ic.

Her rechter, hi heves mi ghebeden, ist u lief dat icket doe?

Jaet, *seit die schout.*

Dan so zeit die taelman: her rechter, of ic N., die hier tegenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, niet en bewaerde als met minen woorden, als hem nut ende orbaer waer, ist u lief, dat hi hem verhalen mach met mi of mit eenen anderen, of mit hem selven teinden zinen ban?

Jaet, raemt hi den tijt.

Den tijt sal hi, oft God wilt, ramen. Verbore ic ban of boeten in zinen woerden, die houdt aen hem ende niet aen mi, doedi?

Ja ic, wilkoordt hise.

Ic wilkoerdse, dat draghe ic an schepenen.

Ic draecht oec aen schepenen.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so vraecht N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, of ghi hem kennen wilt, dat ghi hier eenen dach van recht gheleit hebt ende schepenen daerop ghedaecht hebt, recht ende vonnis te doen van N. doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zijnen kersteliken naem was, huden op desen dach ende alhier nu ter vierscharen, wildijt hem kennen?

Ick kent hem.

Dat draecht hi aen die scepenen.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her schout, so is hier teghenwoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende begheert dat ghi hem doet besoeken mit eenen vonnis van scepenen, of N., daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, also bezien was ende mit schepenen vonnis also bewaert was, dattet den schepenen kenlic is, dat hi van wonden ende van quetzingen ende van mans handen is doot bleven.

Die schout seit: dies vonnisse vraghe ic u, her N.

Ic beraets mi.

Des vonnisse vraghe ic u noch, her N.

Ic wyse voer recht, als mi scepenen vroet ghemaect hebben, dat hi also besien is mit scepenen kenninge, dat hi van wonden, van quetzingen ende van mans handen doot is bleven; volchdijs, her N. ende her N?

Ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, begheert dat ghi hem doet bezoeken met eenen vonnis van scepenen,

of N. zijn neve, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, also ter aerden ghebrocht was, dat hy of een recht clagher zijn claghe na voeren mach met recht naden recht vander stede, ghelikerwijs oftie doode alhier teghenswoordich waer.

Die schout zeit: des vonnis vermane ic u, her N.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet gemaect hebben, dat hi of een recht clagher zijn claghe wel voeren mach, opdat hise voert als recht is, gelike oftie dode hier teghenswoordich waer; volchdijs, her N. ende her N?

Ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier teghenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende begheert dat ghi hem doet bezoeken met eenen vonnis van schepenen, so wie dat schuldich is [1]) een gherechte claghe daerof te doen naden recht vander stede.

Die schout seit: dat vonnis vraghe ic u, heer N.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet gemaect hebben, dattet doen sal die outste ende die naeste vander zwaertzyde, die [2]) binnen bans is; volchdijs, her N. ende her N?

Ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter [3]) wildi horen [4]) N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, so zeit hi dat hi die outste ende die naeste is vander zwaertzyde. Ende also hi dan die outste ende die naeste broeder van eenen vollen bedde is, so zeit hi, dat hi dese claghe schuldich is te doen naden recht vander stede, ende woude daer yement teghens zeggen, dat woude hi toebrengen mitten outsten ende mitten naesten van zinen maghen, of hoe dattet scepenen wysen dat recht is; gheloofdijs hem?

Ja ic.

---

1) Dit woord ontbreekt in Kb. n°. 2, 6 en 7.

2) Kb. n°. 6, 8, 15. ende.

3) In Kb. n°. 7 ontbreekt een gedeelte van deze zinsnede.

4 De woorden: „wildi horen" ontbreken in Kb. n°. 6, 8 en 15.

Dat draecht hi an scepenen.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier teghenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende begheert dat ghi hem doet bezoeken met eenen vonnis van schepenen, hoe dat hi schuldich is dese claghe te doen naden recht vander stede.

Die schout zeit: dies vonnis vermane ic u, Her N.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet ghemaect hebben: ghewapenderhant, ghetoghens zwaerts, als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so staet hier N. teghenswoordich, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende gheert dat ghi hem doet bezoeken met eenen vonnis van scepenen, om te bezien of hi also ghewapent is, dat hi daer een rechte claghe of doen mach naden recht vander stede.

Die schout zeit: des vonnis vraghe ic u, her N.

Wi kennent hem.

Kendijt hem?

Ja wy.

DAT WAPENRUFT. [1])

Her rechter, wildi horen N., of hoe dat zinen korsteliken naem is, die hier teghenswoordich is, ende mi in zinen woerden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier teghenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende gheert [2]) dat ghi hem doet besoecken met eenen vonnis van schepenen, hoe dicke dat hi schuldich is wapen te roepen over eenen man, naden recht vander stede.

Die schout zeit: des vonnis vermane ic u her N.

---

1) Deze woorden ontbreken in Kb. nº. 8.

2) Kb. nº. 6. Her rechter, wildi horen N., of hoe dat synen kerstelicken naem is, ende ick in synen woerden, ende gheert. Zoo ook Kb. nº. 8 en 15.

Ic wyse voer recht, als mi scepenen vroet gemaect hebben: eenwarf, anderwarf ende dordwarf, als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter, ist u lief, dat N., die hier teghenswoordich staet, of hoe dat zinen korsteliken naem is, zijn zwaert trect ende voort tot zinen recht spreect?

Jaet.

Her rechter, ist u lief datmen hem helpt?

Jaet.

Her rechter, ist u dan lief, dat ic N., die hier tegenswoordich is, of hoe dat zinen korsteliken naem is, zijn wapenruft voerspelle, ende hijt also na roept, als recht is naden recht vander stede?

Jaet.

Wapen

over N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, dat hi uwen broeder, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, moordelingen vermoort heeft met zijnre moortwapen, met gheraden rade, met ghelaechder laghen ende met zinen daden, all binnen mijns heren tsgraven lant van Hollant, binnen der vriheit van Dordt ende binnen desen poortvrede.

Dit wapenruft [1]) *salmen aldus driewarf doen.*

Die taelman seit: her rechter, wildi horen N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier tegenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in sinen woorden, ende begheert dat ghi hem doet besoecken met eenen vonnis van schepenen, of hi zijn wapenruft ghedaen heeft als recht is naden recht vander stede.

Die schout zeit: des vonnis mane ic u, her N.

Ic wyse voor recht, also mi schepenen vroet ghemaect hebben, dat hi zijn wapenruft ghedaen heeft als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

---

1) Kb. n°. 8, 15. *ruftwapen.*

Ist vervolcht?

Jaet.

Die taelman seit: her rechter, ist u lief dat N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, zijn zwaert opsteect ende voort tot zinen recht spreect?

Jaet, jaet.

Her rechter, ist u lief datmen hem helpt?

Jaet.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so claecht hi u over N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, dat hi N. zinen broeder, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, vermoort heeft met zijnre moortwapen, mit gheraden rade, met ghelaechder laghen ende met zinen daden, al binnen tsheren sgraven lande van Hollant, binnen der vriheit van Dordrecht ende binnen desen poortvrede. Ende woude hi daer yet teghens zeggen, of yement van zijnre weghen, hi en heeft desen ondadighen moort selver ghedaen, nameliken metter hant ende met zijnre moortwapen, dat woude N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, setten ter scepenen proeve. Want alle doncker zaken van moort ende van allen anderen quaden feyten ende punten schuldich zijn te staen ter scepenen proeve ende tot haren claren ondervijnden, so gheert hi aen u, her schout, dat ghi hem dat rechten wilt naden recht vander stede, of [1]) hoe dat scepenen wysen dat recht is, ende daer so gheert hi recht of.

Die schout seit: ic vraghe u, her N., wes mitten recht wesen sal.

Ic wyse voer recht, als mi schepenen vroet ghemaect hebben, dat ghi hem schuldich zijt te eysschen ter rechter antwoorde, hem of yement die daervoer achten wil, van alsulker moort, als hi hierof besaect is naden recht vander stede: volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., hoe dicke dat icken schuldich ben te eysschen, hem of yement die daervoer achten wil.

---

1) Kb. n°. 6, 8 en 15. ende.

Ic wyse voer recht, als mi scepenen moet ghemaect hebben: eenwarf, anderwarf ende dordwarf, als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: N. die eyssche ic hier voort, off hoe dat zinen kersteliken naem is, of yement die daervoor achten wil, van alsulker moort als hi hierof bezaect is.

Die schout seit: eenwarf eyssche ic hem, anderwarf eyssche ic hem, ende derdwarf eyssche ic hem.

Die schout seit: eenwarf vraghe ic, of daer yement voor achten wil; anderwarf vraghe ic, of daer yement voor achten wil, ende dordwarf vraghe ic, offer yement voor achten wil,

Die schout seit: ic vraghe u, her N., of icken volleyscht heb als recht is naden recht vander stede.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet ghemaect hebben, dat ghy en voleyscht hebt als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., also icken voleyscht heb als recht is, ende hi hier niet en is, noch niement die voor hem achten wil, wes voort mitten recht wezen sal.

Ic wyse voor recht, als mi scepenen vroet ghemaect hebben: also ghi en voleyscht hebt, ende hi hier niet en is, noch niement die voer hem achten wil, dat ghy en schuldich zijt tuutlaghen lants te leggen, als recht is naden recht vander stede, volchdijs, her N. ende her N.?

TUUTLAGHENS LANTS.

Die schout seit: ic vraghe u, her N., hoe varre dat icken schuldich bin tuutlaghen te leggen naden recht vander stede.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet gemaect hebben: buten die vriheit van Dordrecht ende buten [1]) der baeliuusschep van Zuuthollant, op zijn lijf; volchdijs her N. ende her N.?

Die schout seit: N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, die legge ic hier tuutlaghen slants van zinen halze, van alsulker moort, als hi hier of verwonnen wort mit allen recht, buten der vriheit van Dordrecht, buten [2]) der baeliuusschep

1) Zoo te lezen met Kb. n°. 7 en n°. 15. Kb. n°. 1, 6, 8. binnen.

2) In Kb. n°. 8 stond oorspronkelijk: buyten, doch dit is veranderd in: binnen.

van Zuuthollant ende voort buten alle mijns heren lande van Zuuthollant, op zijn lijf.

Des so ghebiede ic allen baeliuwen, schouten, rechteren ende alle ghewaerde rechteren ende allen hoofsboden, so waer datsi over desen ondadighen man comen binnen desen vorsz., palen, dat sy en houden ende thoeven tot mijns heren behoef, ende dat optie hoochste boet. Oeck so ghebiede ic allen welgheboren lieden, huuslieden ende allen ghebueren, tot wat tyden zijs vermaent worden, datsi dien man houden ende toeven, optie hoochste boete, ende datten niement en huse, aet [1]) noch dranck en gheve, ende dat optie hoochste boete voorsz.

Die schout seit: ic vraghe u, her N., of icken tuutlaghen gheleit heb als recht is.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet gemaect hebben, dat ghy en tuutlaghens lants gheleit hebt, als recht is naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Her rechter, ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter, wildi horen N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier teghenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende hi begheert dat ghi hem doet bezoeken mit eenen vonnis van schepenen, of hi of een recht aenleider yewerts quamen binnen desen voorsz. palen over desen ondadighen man, nàmelicken N., die hier verwonnen is met allen recht van alsulker moort, als hi hier of bezaect is, of si hem wel slaen moghen, sonder ban ende sonder boet, ende alle dieghene die mit hem comen, also hijt hier in tijts bewaért.

Die schout seit: dies vonnis vermane ic u, her N.

Ic wyse voer recht, als mi schepenen vroet ghemaect hebben: quame hi of een recht aenleider binnen desen voorsz. palen over desen ondadighen man, die alhier verwonnen is mit allen recht, dat sy en wel slaen moghen, sonder ban of boeten, ende alle dieghene die mit hem comen; volchdijs, her N. ende her N.?

---

1) Kb. nº. 7. eet.

Her rechter, ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter, wildi horen N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier teghenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende begheert, dat ghi hem doet bezoeken met eenen vonnis van schepenen, hoe na dat een recht aenleider schuldich is te wezen naden recht vander stede, die desen verwonnen man slaen moghen, sonder ban ende sonder boeten, ende alle dieghene die mit hem comen.

Die schout seit: dies vonnis vermane ic u, her N.

Ic wyse voer recht, also mi schepenen vroet ghemaect hebben: een aftersusterkijnt, of een half lit daerbuten, ende alle die daerbinnen zijn; volchdijs, her N. ende her N?

Her rechter, ist vervolcht?

Jaet.

Her rechter, wildi horen N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen korsteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so is hier teghenswoordich N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende begheert, dat ghi hem doet besoecken met eenen vonnis van schepenen, of hi of een recht clagher yement meer consten vernemen binnen jaer ende binnen daghe, die mede hantdadich gheweest hadden aen N. doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, anders dan dese voorsz. personen, die hier verwonnen zijn met allen recht, of hise aenspreken mach op zijn ban ende op zijn boeten, ghelikerwijs of hijt nu op desen tijt dede?

Ende also beghere ict oeck van mijns heren weghen, *seit die schout.*

Dan seit die schout: dies vonnis vermane ic u, her N.

Ic wyse voor recht, als mi schepenen vroet ghemaect hebben: const die heer of een recht clagher yement meer vernemen binnen jaer ende binnen daghe, die mede hantdadich gheweest hadden aen N. doot, dat hy en wel aenspreken mach op zijn ban ende op zijn boeten, ghelikerwijs ofment nu ter tijt dede, alsoment nu in tijts bewaert met recht naden recht vander stede; volchdijs, her N. ende her N.?

Her rechter, ist vervolcht ?

Jaet.

Her schout, her borghemeester, ende voort ghi goede luden al ghemeenlic, hier staet N. ende zine maghen ende dancken u allen zeer goets rechts. [1])

(Kb. n°. 1 fo. 135 r.; Kb. n°. 2 fo. 80 r.; Kb. n°. 7 fo. 147 r.; Kb. n°. 8 fo. 100 v. Kb. n°. 15 fo. 100 v.)

Hier beghint die dingtael mitten vonnissen ende vermaninghen, als schout, scepenen ende taelmannen te doen hebben, alsmen dinget van schulden of van vechtelic, als dat behoirt.

Inden eersten wijst recht uter tafel, her N.

Ic wyse voor recht, kennent schepenen oftie tafel dat die schult daer is, dat hi een pant hebben sal aen huse of aen erve, dat hi bewysen can dat zijn is, ende en weet hijs niet te bewysen, anden man dan selver; volghdijs, her N. ende heer N.?

VAN HUUSHUEREN.

Wijst recht van huushueren, her N.

Ic wyse voor recht, dat hijt houden sal, wat hem van huushueren ontbreect, binnen jaers verschenen, also varre alst kenlic is by sinen eede, ende darenteinden sal hi recht hebben; volchdijs, her N. ende her N.?

VAN SCHIERINGE.

Wijst recht van schieringe, her N.

Ic wyse voor recht, kennent schepenen oftie tafel dat hi pant verboden of vereyghent heeft, dat hy zijn schieringe hebben sal; volchdijs, her N. ende her N.?

VAN TYMMERINGE.

Wijst recht van tymmeringen, her N.,

Ic wyse voor recht, dat hijt houden sal met sinen werckluden, bi haren eede, wattet hem ghecost heeft, ende darenteinden sal hi recht hebben; volchdijs, her N. ende her N.?

1) Kb. n°. 8. van des goedts rechts.

VAN LANTHUEREN.

Wijst recht van lanthueren, her N.

Ic wyse voor recht, dat hijt houden sal met sinen eede ten heiligen, wat hem ontbreect van lanthueren, binnen jaers verschenen, ende darenteinden so sal hi recht hebben; volchdijs, her N. ende her N.?

Die taelman zeit: her rechter, wildi desen knaep een achting gheven?

Spreect, *seit die schout.*

So seit die taelman: so claecht hi u over N., dat hy hem schuldich is X pont Holl.; dit is zijn eerste clage.

Die schout zeit: N. die eyssche ic eenwarf, anderwarf ende dordwarf, ende ic vraghe u, her N., wes mitten recht voort wesen sal.

Ic wyse voor recht, was hi ghedaecht ende coomt hi binnen tghedinge niet, dat hi boetschuldich is, hi en macht met zinne keeren; volchdijs, her N. ende her N.?

Die rechter seit: ic vraghe u, her N., wes voort mitten recht wesen sal.

Ic wyse voor recht, dat ghy en voort verdagen selt ten naesten ghedinge hem te antwoorden; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout seit: so verdaghe icken voort ten naesten gedinge, hem te antwoorden in orconden van schepenen.

So zeit die taelman: her scout, wildi desen knaep een achting gheven?

Spreect.

So claecht hi u over N., dat hi hem schuldich is X pont Holl.; ende dit is zijn ander claghe.

Dan zeit die ander [1]), dat hijs ontschuldich is.

Dan so zeit die rechter: ic vraghe u, her N., also die een spreect ende die ander antwoordt, wes mitten recht wesen sal.

Ic wyse voor recht, also die een spreect ende die ander antwoord, dat hijs hem ontrechten sal met eenre hant ten heilighen, hi en wils hem verdraghen, ende dat hi hem belijt dat sal hi hem opleggen; volchdijs, her N. ende her N.?

Her rechter, wildi desen knaep een achting geven?

1) Kb. nº. 6. *Dan seyt partie.*

Spreect.

So claecht hi u over N., dat hi hem schuldich is X pont Holl.; ende dit is zijn derde claghe.

Die schout seit: N. die eyssche ic hier eenwarf, anderwarf ende dordwarf, ende ic vraghe u, her N., wes mitten recht wesen sal.

Ic wyse voor recht, was hi ghedaecht ende coomt hi binnen tghedinge niet, dat hi boetschuldich is, hi en macht mit zinne keren; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., wes voort mitten recht wesen sal.

Ic wyse voor recht, kennent schepenen oftie tafel dattet zijn derde clage is, dat hijt houden sal achter tghedinge, hi en wilt minderen met zinen eede; volchdijs, her N. ende her N.?

Nu leest die clerc die tafel op VAN MESTRECKEN, *ende hi zeit:* Pieter heeft een mes ghetoghen op N., op hulpe; dit is zijn eerste dagen.

Die schout seit: so seg ic op hem, als die clerck ghelesen heeft ende die cedule inhout; woude hi daer yet teghens zeggen, des heb ic hulpe, ende ic vrage u, her N., wes voort mitten recht wesen sal.

Ic wyse voor recht, heeft die heer hulpe als recht is, dat hi en schuldich [1]) is over te gaen dan hy te versaken; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout seit: ic vraghe u, her N., oftie heer hulpe ghebraeck, wanneer is hyse schuldich te hebben?

Ic wyse voer recht: ten naesten ghedinge; volchdijs, her N. ende her N.?

Die clerc zeit: die ic oproep ende hier is, die antwoordt mi: N., N., N.

Die schout zeit: hout op u hant; dat zweerdi, dat ghi schepenen ende raet seggen selt die beste waerheit, die ghi weet van al dat si u vraghen zullen vanden twist, daer ghi of ghedaecht zijt, wes ghij derof ghezien [2]) ende ghehoort hebt: so moet u God helpen ende alle zijn heiligen.

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., dieghene, die ghe-

---

1) Wellicht te lezen: schuldigher.

2) Kb. n°. 1. ghezient.

daecht waren ende alhier niet en zijn, wes voort mitten rechte wezen sal.

Ic wyse voor recht, datsi boetschuldich zijn, si en moghent met zinne keren; volchdijs, her N. ende her N.?

Die clerck zeit: Wouter Gherijtsz. heeft vechter gheweest op N. met eenen stave, op zinen eedt; ende dit is zijn ander eysschen.

Die schout zeit: also zeg ic op hem, also die clerc ghelesen heeft ende die tafel inhout; woude hi daer yet teghens zeggen, des name ic wes scepenen wijsden dat recht waer.

Die schout seit: ic vrage u, her N., wes mitten recht wesen sal.

Die ander seit: her schout, ic bins ontschuldich, *ende hy seit*, dat hij ellendich is, also hi van buten is.

Die schout seit: ic vraghe u, her N., wes mitten recht wesen sal.

Ic wyze voor recht, doet hy zijn ontschult als recht is, dat hi quijt wesen sal; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: ic vraghe u, her N., hoe hi zijn ontschult schuldich is te doen.

Ic wyse voor recht, also hi zijn ontschult biedt [1]) te doen, als een ellendich man, dat hijt houden sal met zinen eede ende met zijns zelfs drie volcheeden, ende daermede sal hi quijt wezen; volchdijs, her N. ende her N.?

Die schout zeit: Wouter, hout op u hant. Dat zweerdi, datti clerck hier opghelesen heeft ende die cedule inhout, dat ghijs alinge ende al ontschuldich zijt, ende dat ghi daertoe niet ghedaen en hebt met handen noch met vuysten: so moet u God helpen ende alle zijn heiligen.

Die clerck zeit: N. heeft vechter gheweest op N. in zijn huus ende dede huustotinge op zijn N. [2]); ende dit is zijn dorde eysschen.

Die schout zeit: so zeg ic op hem, also die clerck ghelesen heeft ende die cedule inhout; woudi daer yet teghens zeggen, des naem ic dat scepenen wijsden voor recht, ende ic vraghe u, her N., wes mitten recht wesen sal.

---

1) Kb. n°. 6. sculdich is.

2) Het woord, dat te dezer plaatse in de Hss. staat, is niet duidelijk. Het schijnt een kapitale N of R te zijn. In Kb. n°. 6 en 15 is het zeer duidelijk een N.

Ic wyse voer recht, was hi ghedaecht ende coomt hi binnen tghedinghe niet, dat hi boetschuldich is. hi en macht mit zinne keren; volchdijs? [1])

(Kb. n°. 1 fo. 149 r.; Kb. n°. 6 fo. 85 r.; Kb. n°. 7 fo. 155 v.: Kb. n°. 8 fo. 108 v.; Kb. n°. 15 fo. 108 v.)

Als scepenen een vonnis niet vroet en zijn.

Die scout seit: ic vrage u, heer N., wes mitten recht wesen sal.

Ick wyse voer recht, dat ickx niet vroet en ben op desen tijt; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Ende ick vraghe u, heer N., wanneer ghijt vroet wesen salt. [2])

Ic wyse voer recht: binnen XIV daghen, zy en worden dies eer vroet; volchdijs, heer N. ende heer N.?

(Kb. n°. 6 fo. 87 r.; Kb. n°. 8 fo. 111 v.; Kb. n°. 15 fo. 111 v.)

Alsmen verhal begheert.

Die schout seyt: ic vraghe u, heer N., alsoe hy zijn verhal begeert, wes mitten recht daerof wezen sal.

Ick wyse voer recht, alsoe varre als scepenen kenlick is dat hy scade geleden heeft, dat hy verhal hebben sal; volchdijs, heer N. ende heer N.?

(Kb. n°. 6 fo. 87; Kb. n°. 8 fo. 11 v.; Kb. n°. 15 fo. 111 v.)

Als die clerck die tafel leest.

Soe seyt die scout: ic vrage u, heer N., wanneer salt verbetert wesen?

Ick wyse voer recht: binnen den derden daghe; volchdijs, heer N. ende heer N?

Ick vrage u, heer N., wes voert metten recht wesen sal.

Ick wyse voer recht: dat hy boetschuldich is; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Die scout seyt: ic vraghe u, heer N., hoe groet dat die boet wesen zal.

Ic wyse voer recht: alsoe groet alst koerboeck inhoudt ende die tafel luyden sal; volchdijs, heer N. ende heer N.?

---

1) In Kb. n°. 6, 7, 8, 15: volchdijs, heer N. ende heer N.?

2) Kb. n°. 8, 15. wanneer hijt vroet wesen sal.

Ic vrage u, heer N., wanneer hy des heren gemoede hebben sal.

Ic wyse voer recht: binnen XIIII dagen, alsoe varre als hy poorter is; volchdijs, heer N. ende heer N.

(Kb. nº. 6 fo. 87 r.; Kb. nº. 8 fo. 112 r.; Kb. nº. 15 fo. 112 r.)

Om een entachtich [1]) vonnis te uuten. [2])

Hoe die taelman of die voerspraeck een entachtich vonnis uutdingen sal, dat scepenen niet vroet geweest en hebben.

Die taelman seyt: heer scout, wildi N. een achtinge geven? Ja ick.

Heer scout, soe claecht hy u, dat hy alhier een entachtich vonnis staende heeft onder scepenen tegens N., ende hoept, dat scepenen oftie tafel kenlick is dattet sijn volle tijt gestaen heeft ende wel bewaert heeft, ende geert aen u, heer scout, dat ghy des vonnis eenen scepen maent, of hijs vroet is. Ende en is hijs niet vroet, dat ghy en inmaent te leistinge ende dat gheheel recht daermede, ter wylen toe dat hijs vroet is, of dat sy met u tot geenen recht en sitten, dat vonnis en sy eerst gewijst, nae inhout der hantvest *a*), ende geert daer recht off.

(Kb. nº. 6 fo. 87 v.; Kb. nº. 8 fo. 112 r.; Kb. nº. 15 fo. 112 r.)

Dat jaergedinghe.

Die scout seyt: ick gebiede lust ende ick verbiede onlust van mijns tsheren keysers wegen ende van onsent tweghen, ende ick gebiede, dat daer niemant spreken en sal, ten sy met geachter talen ende bi minen orlove, ende dat niemant met geenen berade uut en gaet, hy en come daer weder mede in, ende dat op die hoecste boet.

Die schout seyt: ic vrage u, heer N., of ick vierschaer gebannen heb als recht is ende naeden recht vander stede.

Ick wyze voer recht, dat ghy vierschaer gebannen hebt als recht is ende naden recht vander stede; volchdijs, heer N. ende heer N.?

---

1) Zoo te lezen. Kb. nº. 6 telkens: „entastach" of „entastich"; Kb. nº. 8. eenentachtentich; Kb. nº. 15. een ende tachtich.

2) Kb. nº. 6. weten.

---

a) Vg. de Handvest van 1 April 1315 (v. d. Wall I bl. 142).

Dan soe leest die clerck die scepenbrieven.

Soe seyt die scout: ic vrage u, heer N., wes metten recht wesen sal.

Ick wyse voer recht, dat ghy hem [1]) eysschen selt, of daer yemant tegens achten wil tegen die voerlesen brieven; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Die scout seyt: ick vraghe u, heer N., hoe dicken dat ick hem [2]) sculdich ben te eysschen.

Ick wyse voer recht: eenwarff, anderwarf ende dordwarff, als recht is ende naden recht vander stede; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Die schout seyt: soe vraghe ick, offter yemant achten wil tegens die voergelesen brieven, eenwarff vrage ick, anderwarff vrage ick, derdwarff vrage ick. Ende ick vrage u, heer N., of ick se voleyst hebbe, als recht is naden recht vander stede; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Die schout seyt: [3]) ick vrage u, heer N., alsoe ickse voleyscht hebbe als recht is ende naden recht vander stede [4]) ende daer niemant tegens en acht, wes metten recht wesen sal.

Ick wyse voer recht, als recht is, want daer niemant tegens en acht dat ghy den eenen uten voergelesen brieven [5]) bannen sult ende den anderen der weder in, met een verdeban, als recht is naden recht vander stede; volchdijs, heer N. ende heer N.?

Die schout seyt: alle die voerlesen vercoepers ban ick uuten voerscreven goeden ende die coepers der weder in, met eenen verdenban, van mijns tsheren des keyzers wegen ende van mijns sheren des graven wegen ende van onsen wegen, ende ick gebiede, dat die goeden niemant en roere noch en rep noch en lette, hy en comt binnen jaer ende daghe, ende spreectse aen alhier te vierschaer, als recht is, op die hoechste boet.

Ick vraghe u, heer N., of ick den eenen uutten voergelesen goeden gebannen heb, ende den anderen der weder in, als recht is naden recht vander stede.

Ja ghy, heer rechter; volchdijs, heer N. ende heer N.?

(Kb. n°. 6 fo. 87 v.; Kb. n°. 8 fo. 112 v.; Kb. n°. 15 fo. 112 v.)

---

1) Kb. n°. 8. 15. ghyen.

2) Kb. n°. 8, 15. icken.

3) De woorden: „*Die schout seyt*" ontbreken in Kb. n°. 8, 15.

4) De woorden „ende — stede" ontbreken in Kb. n°. 8, 15.

5) Zoo staat er. Misschien te lezen: „goederen." Vg. regel 3 v. o.

Van eenen man te besien, die doot ghesleghen is of verdrenct is, ende hoe datmen dien man mit scepenen vonnis ter aerden brengen sal.

Item inden eersten so vermaent die schout aldus: ic vraghe u, of die dode also besien is met scepenen, ende dattet scepenen kenlic is, dat hi van wonde ende van quetsingen doot bleven is ende van mans handen, *ende nadattie schout vermaent heeft, so wisen die scepenen dat vonnis.*

Dan seit die schout: ic vraghe u, of die heer of een recht clagher konst vernemen binnen iaer ende binnen daghe die hantdadich gheweest hebben an desen doden, of zi en dan wel anspreken moghen op hoer ban ende op hoer boet, gheliken offer dese dode teghenswoerdich ware naden recht vander stede; *ende dan wysen die scepenen dat vonnis.*

Dan seit die schout: ic vraghe u, of men den doden wel aerden mach, behoudelic den heer zijns rechs, den clagher zijn recht, ende eenen yegheliken zijns rechts, naden recht vander stede; *ende dan wisen die scepenen dat vonnis.*

(Kb. nº. 2 fo. 104 r.)

Hier beghinnen des schouten vermaninghe, so wanneer datmen die tafel leest.

Item als die clerc die tafel opleest, so seit die schout vanden eersten twist: wanneer sal dien ghebetert wesen?

Dan so wijst daer een vanden scepenen: binnen den dorden daghe, *ende also voort van elken twist daerna.*

Dan so vraecht die schout, wes daer voort mit recht off wesen sal.

So wijst daer een, dat hi boetschuldich is.

So vraecht dan die schout, hoe groot dattie boet wesen sal.

So wijst daer een: also groot als die koerboeck hout ende die tafel luden sal.

Ende so vraecht die schout, wanneer hi tsheren ghemoede hebben sal.

So wijst daer een: binnen XIIII daghen, also varre als hi poorter is.

(Kb. nº. 2 fo. 106 v.)

Hoemen schult eysschen sal voir recht.

Die niewe kuer hout in: heer schout, wildi den knaep een achting gheven?

Ja, *seit hi.*

So claecht hi over Aert, dat hi hem sculdich is X scild; daer gheert hi recht off na uutwisen der niewer kuer. *a*)

(Kb. n°. 2 fo. 108 v.)

Hoe datmen een erfhuus bedingen sal.

Inden eersten so seit die taelman [1]): heer rechter, wildi horen Heinric Pietersz., die hier staet, of hoe dat zinen kersteliken [2]) naem is, ende ic [3]) in sinen woorden?

Ja ic.

Her rechter, so staet hier Heinric Pietersz., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende begheert, dat ghi hem wilt doen bezoecken ende oeck wilt doen hebben gherechtighe schiftinghe, scheidinge ende gherechtighe deilinge van Pieter Jansz. zijns vaders doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken [2]) naem was, aldaer Heinrick Pietersz., die hier staet, een recht erfghenaem of is, van alle alsulken goede, als Pieter Jansz. zijn vader, of hoe dat zinen kersteliken naem was, after hem ghelaten heeft int lest van zinen live, roerende ende onroerende, ende so waer die goeden ghelegen zijn, die van recht den erfhuus toebehoren, hoe dat schepenen wysen dat recht is. [4]) *Ende dit is die dinghtaell die eerste drie daghen als dat verhal bedinght is.*

(Kb. n°. 1 fo. 83 v.; Kb. n°. 2 fo. 103 v.: Kb. n°. 6 fo. 44 v.; Kb. n°. 7 fo. 47 r.; Kb. n°. 8 fo. 59 r.; Kb. n°. 12 bl. 155; Kb. n°. 15 fo. 59 r.)

1) In Kb. n°. 2 ontbreken deze woorden.

2) Kb. n°. 2. kersten.

3) Kb. n°. 6. mi.

4) Kb. n°. 2: roerende ende onroerende, wat goede dattet is of zijn, of waer dattet gheleghen is, dat van rechts weghen den erfhuus toebehoort, of hoe dattet scepenen wisen dat recht is.

a) Welke keur hier bedoeld wordt, kan ik niet met zekerheid zeggen.

INHOUD VAN HET EERSTE DEEL.

VOORREDE . . . . . Blz I

HET KEURBOEK VAN 1401.

Keur en overdracht tot het maken van een nieuw Keurboek. (28 September 1401.) . . . . . „ 1

HIER BEGHINT DAT KUERBOECK.

Van vredebraeck (art. 1.) . . . . . „ 3
Van vredebraeck (art. 2.) . . . . . „ 3
Van vredebraeck (art. 3.) . . . . . „ 4
Van vrede te gheven (art. 4.) . . . . . „ 4
Van vredebraeck (art. 5.) . . . . . „ 5
Van vrede te nemen (art. 6.) . . . . . „ 5
Van over vrede te vechten. (art. 7.) . . . . . „ 5
Van ghewelt (art. 8.). . . . . „ 6
Van vrede te nemen (art. 9.) . . . . . „ 6
So wie eenen vrede wederseide (art. 10.) . . . . . „ 6
Van vrede te nemen (art. 11.). . . . . „ 7
Van vredebrieven (art. 12.). . . . . „ 7
Alle maniere van vrede (art. 13.) . . . . . „ 8
Van ballingen ende vander wissel (art. 14.) . . . . . „ 8
Van twiste (art. 15.) . . . . . „ 8
Schepenen ende raets zeggen (art. 16.). . . . . „ 9
Vangenisse vanden live (art. 17.). . . . . „ 9
Twist van lantluden (art. 18.). . . . . „ 10
Tot eenen twist te lopen (art. 19.) . . . . . „ 10
Vanden dingedach (art. 20.) . . . . . „ 10
Noch van twist (art. 21.) . . . . . „ 11
Van twist teghens den rechter (art. 22.) . . . . . „ 11

Van vrede te verswighen (art. 23.) . . . . . Blz 11
Van wapenen ende datter toe behoort (art. 24.). . . . . „ 12
Van onhoessche wapenen (art. 25.) . . . . . „ 13
Van verboden wapen (art. 26.) . . . . . „ 13
Van onhoessche wapen (art 27.). . . . . „ 14
Van priemen ende ontscamelle wapenen (art. 28.) . . . . . „ 14
Noch van wapenen (art. 29.) . . . . . „ 14
Van pennincboeten (art. 30.) . . . . . „ 15
Van wapen te trecken (art. 31.) . . . . . „ 15
Van eenen boghe (art. 32.). . . . . „ 16
Van twiste (art. 33.) . . . . . „ 16
Van ballingen (art. 34.) . . . . . „ 16
Van poytieren ende lichte wiven (art. 35.) . . . . . „ 16
Van tassament (art. 36.). . . . . „ 17
Van dobbelscolen te houden (art. 37.) . . . . . „ 17
Van lichte wiven (art. 38.) . . . . . „ 17
Van ballingen (art. 39.) . . . . . „ 17
Van des rechters knapen (art. 40.) . . . . . „ 18
Van twisteliken saken (art. 41) . . . . . „ 18
Van brande (art. 42.) . . . . . „ 18
Van brande (art. 43.) . . . . . „ 18
Vanden vierwachters (art. 44.) . . . . . „ 19
Vanden backers (art. 45.) . . . . . „ 19
Vander brandtclock (art. 46.) . . . . . „ 19
Van brande (art. 47.). . . . . „ 19
Vanden brouwers (art. 48.). . . . . „ 20
Vanden backers (art. 49.) . . . . . „ 20
Hoemen waken sal (art. 50.) . . . . . „ 20
Der stede wakers (art. 51.). . . . . „ 21
Van opset ende van vremden brieven (art. 52.). . . . . „ 21
Van vlasch te hekelen (art. 53.) . . . . . „ 22
Hoemen tymmeren sal (art. 54.) . . . . . „ 22
Van tymmeringe (art. 55.) . . . . . „ 22
Om een steghe te maken (art. 56.) . . . . . „ 23
Van steenen tymmeringe (art. 57.) . . . . . „ 23
Van tymmeringe (art. 58.) . . . . . „ 23
Der stede tymmeringe (art. 59.) . . . . . „ 24
Van besterffenis (art. 60.). . . . . „ 24
Van borgh te worden (art. 61) . . . . . „ 24
Van vertichten te doen (art. 62.). . . . . „ 24
Van bestorven goede (art. 63.) . . . . . „ 25
Alsmen den doden ter kercken draecht (art. 64.) . . . . . „ 25
Die luden te graven (art. 65.). . . . . „ 26
Van graven (art. 66.). . . . . „ 26

Een graft te openen (art. 67.) . . . . . Blz. 26
Van bancken te houden (art. 68.) . . . . . „ 26
Van tpaviment te breken (art. 69.) . . . . . „ 26
Onser Vrouwen vane (art. 70.) . . . . . „ 27
Tloen vanden vigelien (art. 71.) . . . . . „ 27
Van sinckscepen (art. 72.) . . . . . „ 27
Van hout (art. 73.) . . . . . „ 27
Van hout (art. 74.) . . . . . „ 27
Van hout (art. 75.) . . . . . „ 28
Die wijnneringe (art. 76.) . . . . . „ 28
Van wijn (art. 77.) . . . . . „ 28
Van wijn (art. 78.) . . . . . „ 28
Van wijn (art. 79.) . . . . . „ 29
Van wijn (art. 80.) . . . . . „ 29
Van wijn (art. 81.) . . . . . „ 29
Van wijn (art. 82.) . . . . . „ 29
Van wijn (art. 83.) . . . . . „ 30
Van wijn (art. 84.) . . . . . „ 30
Van wijn (art. 85.) . . . . . „ 30
Van wijn (art. 86.) . . . . . „ 30
Van wijn (art. 87.) . . . . . „ 31
Van wijn (art. 88.) . . . . . „ 31
Van wijn (art. 89.) . . . . . „ 31
Van wijn (art. 90.) . . . . . „ 31
Van wijn (art. 91.) . . . . . „ 32
Van wijn (art. 92.) . . . . . „ 32
Van wijn (art. 93.) . . . . . „ 32
Van wijn (art. 94.) . . . . . „ 32
Van wijn (art. 95.) . . . . . „ 32
Van wijn (art. 96.) . . . . . „ 33
Van wijn (art. 97.) . . . . . „ 33
Van wijn (art. 98.) . . . . . „ 33
Van wijn (art. 99.) . . . . . „ 34
Van wijn (art. 100.) . . . . . „ 34
Van wijn (art. 101.) . . . . . „ 35
Vander wijnneringe (art. 102.) . . . . . „ 35
Die makelaers van wijn (art. 103.) . . . . . „ 35
Van wijn (art. 104.) . . . . . „ 36
Van wijn (art. 105.) . . . . . „ 36
Van wijn (art. 106.) . . . . . „ 36
Van wijn (art. 107.) . . . . . „ 36
Van wijn (art. 108.) . . . . . „ 37
Van wijn (art. 109.) . . . . . „ 37
Van wijn (art. 110.) . . . . . „ 37

Van wijn (art. 111.) . . . . . Blz. 38
Van wijn (art. 112.) . . . . . „ 37
Van wijn (art. 113.) . . . . . „ 38
Der makelaers loen van wijn (art. 114.) . . . . . „ 38
Dit zijn kueren van bier (art. 115.) . . . . . „ 38
Van hoppenbier art. 116.) . . . . . „ 38
Van biere (art. 117) . . . . . „ 39
Vanden brouwers (art. 118.) . . . . . „ 39
Van bier te draghen (art. 119.) . . . . . „ 39
Die bierdraghers (art. 120.) . . . . . „ 40
Verhulstert bier (art. 121.) . . . . . „ 40
Uuthems bier (art. 122.) . . . . . „ 40
Ontdraghen ghelaghe (art. 123.) . . . . . „ 41
Van dobbelen (art. 124.) . . . . . „ 41
Van mommen (art 125.) . . . . . „ 41
Vanden cupers ende vanden vatebynders (art. 125*a*.) . . . . „ 41
Die makelaers van coorne (art. 126.) . . . . . „ 42
Vanden makelaers (art. 127.) . . . . . „ 42
Vanden makelaers (art. 128.) . . . . . „ 42
Vanden makelaers (art. 129.) . . . . . „ 43
Vanden makelaers (art. 130.) . . . . . „ 43
Vanden makelaers (art. 131) . . . . . „ 44
Vanden makelaers (art. 132.) . . . . . „ 44
Van coorne (art. 133.) . . . . . „ 44
Van coorne (art. 134.) . . . . . „ 44
Vanden meters (art. 135.) . . . . . „ 45
Die strekels te voersien (art. 136.) . . . . . „ 45
Goeden vander zee (art. 137.) . . . . . „ 45
Van coorncopers (art. 138.) . . . . . „ 45
Alderhande maten (art. 139.) . . . . . „ 46
Van coorne (art. 140.) . . . . . „ 46
Van weeck coorn (art. 141.) . . . . . „ 46
Van gaghel (art. 142.) . . . . . „ 46
Die hoppenmaet (art. 143.) . . . . . „ 47
Die meters van ooft (art. 144.) . . . . . „ 47
Van kolen ende kalc. (art. 145.) . . . . . „ 47
Meters ende makelaers (art. 146.) . . . . . „ 48
Van meterye ende makelaerdye (art. 147.) . . . . . „ 48
Van vremde coopluden (art. 148) . . . . . „ 48
Van sout te vercopen (art. 149.) . . . . . „ 48
Van soute (art. 150.) . . . . . „ 49
Van sout (art. 151.) . . . . . „ 49
Van vremdt payment (art. 152.) . . . . . „ 49
Van payment (art. 153.) . . . . . „ 50

Van wissel te houden (art. 154.) . . . . . Blz 50
Van payment (art. 155.) . . . . . „ 50
Hoemen daghen sal (art. 156.) . . . . . „ 50
Van poorters schult (art. 157.) . . . . . „ 51
Van schepenbrieven (art. 158.) . . . . . „ 51
Van pandinge (art. 159.) . . . . . „ 52
Van vremden luden (art. 160) . . . . . „ 52
Van brieven (art. 161.) . . . . . „ 52
Van pandinge ende schieringe (art. 162.) . . . . . „ 52
Craft van schieringe (art. 163.) . . . . . „ 53
Vanden poortrecht (art. 164.) . . . . . „ 54
Yement sijn goet ontfoerde (art. 165.) . . . . . „ 54
Dat poortrecht (art. 166.) . . . . . „ 54
Poortersrecht (art. 167.) . . . . . „ 54
So waer ons poorters veronrecht worden (art. 168.) . . . . . „ 55
Schult te verlyen (art. 169.) . . . . . „ 55
So wie ontruymde voor sijn schult (art. 170.) . . . . . „ 55
Scepenen brieven (art. 171) . . . . . „ 56
Opdracht van brieven (art. 172.) . . . . . „ 56
Van exsise (art. 173.) . . . . . „ 56
Den cleynen exsijs (art. 174.) . . . . . „ 56
Vander stede boden (art. 175.) . . . . . „ 57
Vanghenisse van schulden (art. 176.) . . . . . „ 57
Een punt uter hantvest (art. 177.) . . . . . „ 58
Pantkeringe (art. 178.) . . . . . „ 59
Aenspraeck vanden live (art. 179.) . . . . . „ 59
Eyghendom van lande (art. 180.) . . . . . „ 60
Poorters vangenisse (art. 181.) . . . . . „ 61
Van gheesteliken saken (art. 182.) . . . . . „ 61
Van papen ende clercken (art. 183.) . . . . . „ 62
Van waerlike schult (art. 184.) . . . . . „ 62
Niement te daghen (art. 185.) . . . . . „ 62
Niement te daghen (art. 186.) . . . . . „ 63
Noch van daghen (art. 187.) . . . . . „ 64
Van Haerlems bier (art. 188.) . . . . . „ 64
Van bier te peylen (art. 189.) . . . . . „ 64
Van cleederen te draghen (art. 190) . . . . . „ 65
Der munten clederen (art. 191.) . . . . . „ 65
Poorters clederen (art. 192.) . . . . . „ 65
Die maniere van clederen (art. 193.) . . . . . „ 66
Der stede warckluden (art. 194.) . . . . . „ 66
Van silver te wercken (art. 195.) . . . . . „ 66
Die goutsmeden (art. 196.) . . . . . „ 67
Die makelaers van laken (art. 197.) . . . . . „ 67

Van Engelsche lakenen (art. 198.) . . . . . Blz. 67
Van lakenen (art. 199.) . . . . . „ 68
Van bastaerden (art. 200.). . . . . „ 68
Van bruloft (art. 201.) . . . . . „ 68
So wie tambuerde (art. 202.) . . . . . „ 69
Van hout te zaghen (art. 203.) . . . . . „ 69
Balspel te hantieren (art. 204.) . . . . . „ 69
Van coninghinnen te zetten (art. 205.) . . . . . „ 70
Van varcken te houden (art 206.) . . . . . „ 70
Van Ghalgoort (art. 207.) . . . . . „ 70
Van watergangen (art. 208.) . . . . . „ 71
Pennewaerde te thoonen (art. 209.) . . . . . „ 71
Van ydele schepen (art. 210.) . . . . . „ 71
Van schepen te meeren (art. 211.) . . . . . „ 71
Van ghewichten ende achtendeelen (art. 212.) . . . . . „ 72
Die marct van vee (art. 213.) . . . . . „ 72
Die voorcoopsters (art. 214.) . . . . . „ 72
Van vecken ende penssen (art. 215.) . . . . . „ 73
Van vuylnisse (art. 216.) . . . . . „ 73
Van beesten doot te slaen (art. 217.) . . . . . „ 73
Van ledersmout (art. 218.). . . . . „ 73
Van boter te weghen (art. 219.) . . . . . „ 74
Die lijndrayers (art. 220.) . . . . . „ 74
Noch van schepen (art. 221.) . . . . . „ 74
Van vremde schepen (art. 222.) . . . . . „ 75
Van schepen (art. 223.) . . . . . „ 75
Van torf die te venten leit (art. 224.) . . . . . „ 75
Die uutdraechsteren (art. 225.) . . . . . „ 75
Dienres van wijn (art. 226.) . . . . . „ 76
In arresteringe (art. 227.) . . . . . „ 76
Die waerden van weedt (art. 228.) . . . . . „ 76
Vander hervaert (art. 229.) . . . . . „ 76
Kyesinge der borghemeesters (art. 230) . . . . . „ 77
Een verdrach (art. 231.) . . . . . „ 77
Vander heervaert (art. 232) . . . . . „ 78
Alle maniere van koren (art. 233.) . . . . . „ 78
Een verdrach (art. 234.) . . . . . „ 79

DIT SIJN DIE NIEUWE KOEREN (1411).

Van vredebraeck (art. 1.) . . . . . „ 81
Van vredebraeck (art. 2.) . . . . . „ 81
Van vredebraeck (art. 3.) . . . . . „ 81
Van vrede te nemen (art. 4.) . . . . . „ 82

Van dootslaghen (art. 5.) . . . . . Blz. 82
Vrede te nemen (art. 6.) . . . . . „ 82
Van quetsinge (art. 7.) . . . . . „ 83
Alle manieren van vreden (art. 8.) . . . . . „ 83
Opset van vremden luden (art. 9.) . . . . . „ 83
Van die van Utrecht (art. 10.) . . . . . „ 84
Vrydom van kerchoven (art. 11.) . . . . . „ 84
Vryheit vanden kerchoven (art. 12.) . . . . . „ 84
Van leengoeden (art. 13.) . . . . . „ 85
Van lijfpensen (art. 14.) . . . . . „ 85
Van twist (art. 15.) . . . . . „ 86
Schult te vervolghen (art. 16.) . . . . . „ 86
Schult te vervolghen (art. 17.) . . . . . „ 86
Vanden taelsprekers (art. 18.) . . . . . „ 86
Van renten te manen (art. 19.) . . . . . „ 87
Vrede te nemen (art. 20.) . . . . . „ 87

BIJZONDERE KEUREN, COSTUMEN, VONNISSEN, ENZ. WAARVAN HET JAARTAL BEKEND IS.

22 *Februari* 1266. De baljuw van Zuidholland, benevens rechter, schepenen en raden van Dordrecht, bepalen, dat geen poorter aan vreemden mag vergunnen op zijn naam te varen ter verkorting van 's graven tolrechten . . . . . Blz. 352
4 *Juli* 1276. Voorrechten en vrijheden, door schout en schepenen van Dordrecht aan de wollewevers verleend . . . „ 88
Palmen Zondag 1281. Kracht van schepenbrieven, (gedrukt bij v. d. Wall I bl. 95 *a*.) [1])
14 *September* 1284. Graaf Floris V stelt met schepenen en raden van Dordrecht eene keur vast op den eigendom en de huur van erven, hofsteden en huizen, die in het gemeen bezeten worden . . . . . „ 352
1288 (?) Brief van de regeering van Dordrecht aan graaf Floris V, ten behoeve van Willem Dukinc en Jan heeren Ghisensoon, poorters der stad . . . . . „ 354
18 *October* 1291. Keur en reglement voor de makelaars en op het stuk der makelaardij . . . . . „ 88
12 *September* 1292. Gift van de school aan het gasthuis . . „ 88
Onser Vrouwen avond 1293. De regeering van Dordrecht ver-

1) Verzuimd in den tekst op te nemen.

ordent, dat niemand langs de haven van de vischbrug tot aan de groote kerk huizen zal mogen timmeren aan de landzijde der stad . . . . . Blz. 354
28 *October* 1293. Aanstelling van vier raden, die waarschijnlijk de eerste thesauriers geweest zijn . . . . . „ 88
20 *Januari* 1295. Schepenen van Dordrecht oorkonden, dat heer Willem Dukinc en Jan die Vriese heeren Ghisenzoon Dukincs verklaard hebben van den graaf voldaan te zijn wegens de gruit te Dordrecht . . . . . „ 355
22 *November* 1296. Rechter, schepenen en burgemeester van Dordrecht erkennen 141 pond Engelsch schuldig te zijn aan Jan den Snider wegens zijnen borgtocht bij de compagnie der geldschieters te Brugge en Damme . . . . . „ 355
14 *April* 1307. Vergunning, door schepenen en raad van Dordrecht aan de poorters van Geertruidenberg gegeven, om, onder zekere voorwaarden, vrij van tollen en ongelden, door het nieuwe spui te varen . . . . . „ 88
1307. Getuigenis van de oudste en vroedste poorters der stad, hoeveel zij op de Geldersche tollen schuldig zijn . . . . . „ 89
16 *Mei* 1322. Dit sien de koeren van grute gheleyt in Dordrecht biden rechter, scepenen ende raet . . . . . „ 89
Sinte Martinus avond in den winter 1333. Van scepenen ende raeds dachgelden . . . . . „ 355
4 *April* 1336/37. Vergunning, door schepenen en raad van Dordrecht gegeven aan den heer en de vrouwe van Putten en van Strijen om hun eigen lieden, die nog geen geheel jaar poorters geweest zijn, op te eischen . . . . . „ 89
14 *October* 1345. Een nyewe keur (over het bestuur der stad.) . . . . . „ 89
21 *Juli* 1348. Van ghiften te gheven in Zuuthollant . . . . „ 89
19 *Maart* 1350. Die oude koer datmen enen verborgen mach op een pont tsjaers . . . . . „ 91
21 *September* 1353. Dese koren hierna gescreven zijn vanden huydevetters ende vanden scoemakers geordineert, ende gemaect byden rechter, scepenen ende raet inder manieren hierna bescreven . . . . . „ 91
25 *Juli* 1358. Hoemen in eyghendom van landt ende erven, hofsteden ende huysen comen sal . . . . . „ 93
1 *September* 1367. Keur voor het gild der marslieden enz. . „ 356
1 *September* 1367. Den gildebryeff gecopieert . . . . . „ 94
1 *September* 1367. Overeenkomst van de gilden en gemeene neringen, waarbij zij elkander hulp beloven tot behoud der hun door de stad gegeven voorrechten en vrijheden . . . „ 95
22 *September* 1367. Soortgelijke belofte van hulp, door het gild

van de wollewevers en volders afzonderlijk aan de overige gilden gedaan . . . . . Blz. 95
11 *November* 1368. Die koere datmen brieven van sculden bewaren sal binnen haer tien jaren . . . . . „ 95
30 *Augustus* 1370. Keur en overdracht van het gerecht enz., op het stuk der wijnnering van de vreemde kooplieden . . „ 96
5 *September* 1371. Uitspraak van de twaalf personen, daartoe gevoegd uit het gerecht, uit den oudraad en uit de ambachten en neringen, over de middelen om de stad van hare schulden te ontheffen . . . . . „ 96
19 *Februari* 1385/86. Dat verdrach, daer die achte yerst op geordineert waren . . . . . „ 96
24 *Juli* 1400. [1]) Hoemen erfrenten lossen mach naeder steede kueren . . . . . „ 96
7 *December* 1400. Den banbrief . . . . . „ 97
24 *October* 1402. Een nieuwe keur vander wijnneringe . . . „ 97
31 *October* 1402. Overeenkomst tusschen de gilden over de niet-verkiesbaarheid van sommige personen tot acht of deken „ 97
9 *October* 1410. Vanden scout hoe hy sinen eedt sal doen . „ 97
12 *Juli* 1411. Vanden vleyshouwers ende vyschcoepers . . . „ 97
20 *Augustus* 1411. Verdrach van den gescille tusschen den scroeders ende den coopman vanden loon . . . . . „ 99
October 1413. Van vertyen in erffhuys . . . . . „ 99
11 *Juli* 1415. Van naecoop an te spreken met renten . . . „ 99
October 1415. Een vonnisse . . . . . „ 100
October 1415. Vonnisse . . . . . „ 101
31 *Augustus* 1422. Een verdrach (houdende dat de vreemde misdadigers niet vrij zullen zijn in kerken noch op kerkhoven). „ 101
26 *Februari* 1423. Een vonnis . . . . . „ 102
1429. (Procedure voor de hooge vierschaar van Zuidholland tusschen de stad Dordrecht en eenige aanzienlijke personen, wegens eene door dezen jegens haar aangegane schuld). Blz. 103 en 356
17 *Augustus* 1430. Een verdrach (over de wijze van rechtspleging der vreemdelingen tegen poorters.) . . . . . Blz. 104
1431. Vander tollen tAlmsvoet . . . . . „ 106
23 *Januari* 1431. Een vonnisse . . . . . „ 106
19 *Maart* 1431. Noch een vonnis. . . . . „ 107
23 *October* 1432. Keur, houdende uitsluiting van sommige personen van de zitting in het gerecht . . . . . „ 107
1433. Een vonnis . . . . . „ 108
Augustus 1433. Een vonnis . . . . . „ 108
27 *Juni* 1434. Vanden borghemeester . . . . . „ 109

1) Zie noot *a*) op deel II blz. 214.

30 *Augustus* 1434. Een nyew koer (van goet te deelen; van ballingen; van correxien) . . . . . Blz. 109
30 *September* 1435. Van poortersschult. . . . . „ 110
1435. Een vonnis . . . . . „ 111
29 *December* 1437. Keur betreffende inzonderheid de gilden . „ 111
15 *Maart* 1438. Een vonnis . . . . . „ 112
19 *December* 1439. Van besterften te coepen . . . . . „ 113
6 *April* 1442. Van datmen overal mit harde dake decken sal. „ 113
30 *Mei* 1445. Keur hernieuwende de oude bepaling dat niemand poortersnering hanteeren zal, tenzij hij geboren poorter is, zijn poortrecht door huwelijk verkregen heeft, of als poorter ontvangen is . . . . . „ 114
4 *Juni* 1445. Vervolg op de vorige keur . . . . . „ 114
1446. Vanden twee jairmercten gegeven by grave Willem . . „ 114
18 *Januari* 1446/47. Keur over het verkrijgen van het gemoede der gilden en verbod om eninge te maken . . . . „ 115
7 *Mei* 1447. Een verdrach uter hantvest vander zee . . . . „ 115
14 *Juni* 1452. Die molenaers . . . . . „ 116
1453. Noch een ander bewijs . . . . . „ 116
28 *Juni* 1454. Die zlenaers . . . . . „ 116
23 *Augustus* 1454. Die nieuwe kore vanden colffdraghers . . „ 117
15 *November* 1454 Overeenkomst met Rotterdam tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 122
5 *Juli* 1455. Die niewe koer vander maechtael. . . . . „ 123
22 *October* 1458. Vanden molenaers . . . . . „ 125
23 *Augustus* 1459. Een vonnis . . . . . „ 126
Van nacoop . . . . . „ 127
5 *Mei* 1462. Drie sonderlinge punten . . . . . „ 127
25 *Mei* 1462. Een keurbrief te nyet doende de keure hierboven verhaelt (5 *Juli* 1455), gedestingueert in vier diverse capittelen. . . . . „ 128
10 *Juni* 1465. Overeenkomst met Utrecht, inhoudende dat de poorters der beide steden over en weder een goed en veilig geleide zullen hebben, en dat zij elkander niet mogen bezetten noch aanspreken dan de een in des anderen stad . . . . „ 130
18 *April* 1467. Keur dat allen, die schepenen en raden geweest zijn, leden zullen zijn van den oudraad . . . . . „ 130
24 *April* 1467. Noch een keurbrief dienende op de keure hiervoren verhaelt (5 *Juli* 1455) . . . . . „ 130
20 *Februari* 1472/73. Keur tegen het onwillig zijn om het burgemeesterschap, het tresaurierschap of andere stedelijke diensten aan te nemen . . . . . „ 132
23 *Januari* 1474/75. Keur houdende nietigverklaring van twee brieven, in strijd met het recht der stad verkregen. . . . „ 132

28 *December* 1475. Overeenkomst met Haarlem tot vernietiging van het recht van exue . . . . . Blz. 132
4 *Februari* 1476/77. Onderlinge zoen en vrede, door schout, burgemeesteren, schepenen, raad, oudraad, achten, dekens en gemeene neringen, benevens alle poorters en ingezetenen der stad, gemaakt . . . . . „ 132
7 *Juli* 1477. Nadere zoen en vrede . . . . . „ 132
25 *Januari* 1479/80. Keur tot handhaving van alle privileges handvesten der stad, inzonderheid van het Groot Privilege van Maria van Bourgondiën . . . . . „ 132
16 *November* 1486. Keur houdende vernietiging van eene bepaling van 14 October 1345 (hierboven bl. 89), waarbij sommige personen van het gerecht werden uitgesloten . . . „ 132
17 *Januari* 1497. Die nieuwe Ordinancie . . . . . „ 133
16 *Februari* 1500/1501. Protest en appel van den burgemeester tegen de door de kamer van rekeningen voorgenomene verpachting van het secretarisschap der stad . . . . . „ 140
12 *Februari* 1502. Van koerwonden . . . . . „ 141
7 *October* 1525. Overeenkomst met Schoonhoven tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 142
14 *Mei* 1534. Extract uyten clepbuyck (huur van dienstboden). „ 142
24 *Augustus* 1534. Vanden cupers. . . . . „ 143
7 *September* 1541. Overeenkomst met Middelburg tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 144
19 *October* 1541. Overeenkomst met Utrecht tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 144
9 *Juni* 1542. Extract uuytten clepbuyck. (Vreemde schippers zich in de stad rustig te houden) . . . . . „ 144
15 *October* 1543. Ordonnantie hoe die visschers haere riviervisch binnen Suythollant gevangen tot Dordrecht opte vismarct vercoepen sullen . . . . . „ 144
15 *October* 1543. Ordonnantie vanden merct . . . . . „ 146
26 *October* 1543. Overeenkomst met Amsterdam tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 147
8 *Juni* 1546. Overeenkomst met 's Gravenhage tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 148
17 *Juni* 1547. Overeenkomst met Gorinchem tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 148
27 *Mei*, 4, 5 en 11 *September* 1548. Verklaringen over de tolvrijheid der poorters . . . . . „ 148
23 *Maart* 1551. Ordonnantie om te hebben goede toesicht voor den brant, dieven ende onraet der stede . . . . . „ 148
3 *Februari* 1552/53. Overeenkomst met den Briel tot vernietiging van het recht van exue . . . . . „ 153

26 *Januari* 1559. Een nieuwe kore vanden tresoriers te kyesen. Blz. 154
6 *September* 1566. Ordonnancie omme te eviteren die inconveniencien ende periculen die doer den brandt souden moegen opcomen ende vallen . . . . . „ 154
26 *Augustus* 1566. Ordonnantie dienende tot defensie ende bewaernisse der stede . . . . . „ 164
4 *November* 1567. Ordonnantie beroerende die buyerwachte der stede. . . . . „ 171
1570. Costumen en Usantiën der stad, in 'schrift gebracht en ten Hove gezonden, deels ten tijde van de Landvoogdes Maria van Oostenrijk en deels ten tijde van den hertog van Alva. . . . . „ 175
26 *Juni* 1570. Keur (tegen het loopen van varkens op de straten) . . . . . „ 175
16 *September* 1572. Ordonnantie van Johan van Hoorn, gouverneur ende superintendent der stede ende van den burgemeesteren, schepenen, raidt ende outraidt ende die guede luyden vanden achten (om te voirsien ende te remedieren in de aenslaegen van verraet te plegen ende brant te stichten.) „ 177
4 *November* 1573. Ordonnantie, omme gehouden te werden een buyerwachte tot defensie ende bewaernisse der stede. . „ 181
4 *November* 1573. Ordonnancie omme byden scutters der stede gehouden te worden goede wachte tot defensie ende bewaernisse der stede. . . . . „ 184
Maart 1574/75. Verklaring van burgemeesteren, schepenen, raden, oudraad en achten, dat Michiel van Beveren, rentmeester-generaal van Zuidholland, niettèmin het burgemeesterschap der stad voor ééne teelte zal blijven bedienen — en protest van Michiel van Beveren, bij het afleggen van den eed, tegen deze beslissing. . . . . „ 189
14 *Juni* 1580. Ordonnantie op de manier van procederen in en voor de gerechten der stad. . . . . „ 189
17 *Februari* 1581. Overeenkomst tusschen de regeering der stad en den schout Johan Wensen, over het schoutambt en de daaraan verbonden rechten . . . . . „ 189
6 *Juli* 1583. Ordonnancie op de buyrwacht . . . . . „ 190
14 *Augustus* 1583. Keur en overdracht over de judicature in geschillen, rakende de gilden en gemeene neringen. . . . „ 192
24 *November* 1584. Keur houdende bepaling van de vereischten voor de verkiesbaarheid tot deken van een gild. . . . . „ 192
11 *Mei* 1585. Instructie voor de gecommitteerden ten belijde der stadszaken. . . . . „ 193
5 en 8 *Juli* 1585. Akte, waarbij de burgemeester Willem Stoop Dirkszoon verklaart afstand te doen van zijn poorterschap

voor het geval dat hij opnieuw tot burgemeester verkozen zal worden, — en Besluit door de regeering der stad hierop genomen. . . . . Blz. 193
25 *April* 1587. Aanstelling door de stedelijke regeering van vier personen tot weesmeesters en oppervoogden. . . . . „ 193
3 *October* 1587. Verklaring der stedelijke regeering aan Willem van Beveren, dat hy, niettegenstaende zijn eed als wethouder, het recht der graaflijkheid zal mogen voorstaan. . . . . „ 193
15 *October* 1588. Ordonnancie beroerende de makelaers ofte pontgaerders vanden greynen ende andere coopmanscappen binnen der stede. . . . . „ 193
27 *December* 1594. Keur (op het gemeen zijn van huizen en erven tusschen meerdere personen) . . . . . „ 200
4 *April* 1598 Overeenkomst met Leiden tot vernietiging van het recht van exue. . . . . „ 202

KEUREN, COSTUMEN, VONNISSEN, ENZ. WAARVAN HET JAARTAL NIET BEKEND IS.

1. Twee punten uter hantvest van grave Jan . . . . . Blz. 203
2. Hier beghint die vriheit vanden lombaerden . . . . . „ 204
3. Vande hoekers die met visch comen, ende scepen die met appelen comen. . . . . „ 206
4. Der knapen recht die met wijn nedercomen . . . . . „ 206
5. Hier beghint een niewe kuer ende is ghemaect op coninc Willems hantvest . . . . . „ 207
6. Vanden vremden luden. . . . . „ 207
7. Meeneedich te maken . . . . . „ 208
8. Van borgh te wesen. . . . . „ 208
9. Van pandinge. . . . . „ 208
10. Van twist. . . . . „ 209
11. Van schieringe . . . . . „ 209
12. Van bastaerden . . . . . „ 210
13. Van bastaerde goeden . . . . . „ 210
14. Van brieven ende voorwaerden . . . . . „ 211
15. Dat recht van Putock zeder dat ongheval. . . . . „ 211
16. Van Putocktoorn . . . . . „ 212
17. Van vangebrieven. . . . . „ 212
18. Vander jaermarct. . . . . „ 213
19. Vander marct . . . . . „ 213
20. Van vertichten. . . . . „ 214
21. Van vertichten. . . . . „ 214
22. Van vertichten. . . . . „ 215

23. Van besterffenissen. . . . . Blz. 215
24. Van besterffenissen. . . . . „ 215
25. Van besterffenissen. . . . . „ 216
26. Van besterffenissen. . . . . „ 216
27. Vander marct. . . . . „ 217
28. Vander pandinge . . . . . „ 217
29. Verloren brieven . . . . . „ 217
30. Van leengoet . . . . . „ 218
31 Van leengoet . . . . . „ 218
32. Van een leengoet. . . . . „ 218
33. Een ofleydinge. . . . . „ 219
34. Van lantpoorters. . . . . „ 219
35. Van panden te wysen . . . . . „ 219
36. Van panden te keeren. . . . . „ 220
37. Van pandinge . . . . . „ 220
38. Der poorteren recht . . . . . „ 220
39 Van mans live . . . . . „ 220
40 Eyghendom van lande . . . . . „ 221
41. Van vrouwecraft . . . . . „ 221
42. Van rentebrieven . . . . . „ 221
43. Schepenenbrieven . . . . . „ 222
44. Van panden te wysen . . . . . „ 222
45 Van vangebrieven. . . . . „ 222
46. Hoemen panden sal . . . . . „ 223
47. Van pandinge . . . . . „ 223
48. Van pandinge . . . . . „ 223
49. Van pandinge . . . . . „ 224
50. Van pandinge . . . . . „ 224
51. Van besterffenissen . . . . . „ 224
52. Opdracht van schulden . . . . . „ 224
53. Van bestarfte . . . . . „ 225
54. Hoe een man ontpoortert wordt . . . . . „ 225
55. Van borgh te wesen. . . . . „ 225
56 Van vangebrieven. . . . . „ 225
57. Van schepenenbrieven . . . . . „ 226
58 Een voerghewijst vonnis . . . . . „ 226
58*a*. (Van schepenenbrieven) . . . . . „ 227
59. Vanden viscopersbrief . . . . . „ 227
60. Van vleyschhouwers . . . . . „ 227
61. Pandinge van erffenis . . . . . „ 227
62. Van alderhande brieven. . . . . „ 227
63. Hoemen recht gheren sal deen poerter teghens den anderen. „ 228
64. Vrydom vander jaermarct. . . . . „ 228
65. Van twist te maken inder marcten. . . . . „ 229

66. Noch vander marct. . . . . Blz. 229
67. Den inganck vander eerster jaermarct. . . . . „ 229
68 Die ander jaermarct. . . . . „ 230
69. Die gemeen huysen of hofstede metten anderen, hoemense bruycken sal . . . . . Blz. 230, 352
70. Dit is die rekeninge van een roede wijns binnen Dordrecht. Blz. 232
71. Een sonderlingh point (Myt eenen zeghel attentijck of myt eenen schepenen zeghel binnen jaers recht te spreken) . . „ 232
72. Van borgh te worden. . . . . „ 233
73. Een vonnis . . . . . „ 233
74. Een vonnis . . . . . „ 233
75. Noch een vonnis . . . . . „ 233
76. Noch een vonnis . . . . . „ 234
77. Noch een vonnis . . . . . „ 234
78. Noch van besterfenis ende van brieven . . . . . „ 235
79. Van mans doot . . . . . „ 235
80. Van schepenen brieven . . . . . „ 235
81. Noch van besterffenis . . . . . „ 235
82. Van borghe te wesen . . . . . „ 236
83. Schult te winnen . . . . . „ 236
84. Datmen ons porters niet besetten en sal . . . . . „ 236
85. Afterstal van renten . . . . . „ 236
86. Van die van Schoonhoven . . . . . „ 236
87. Van pandinghe . . . . . „ 237
88. Noch van pandinge. . . . . „ 237
89. Van schult te machtighen . . . . . „ 237
90. Brieven van schulden . . . . . „ 237
91. Van pandinge ende van renten . . . . . „ 238
92. Van scepenenbrieven . . . . . „ 238
93. Wanneer ons poorters eenich goet coopen . . . . . „ 238
94. Van huishueren . . . . . „ 239
95. Hoe datmen eenen daghen sal. . . . . „ 239
96. Van exsyse . . . . . „ 239
97 Noch van pandinge. . . . . „ 239
98. Noch van die pandinghe . . . . . „ 239
99. Dat reeht vanden wage . . . . . „ 239
100 Van erfhuse . . . . . „ 240
101. Van knapen ende jonckwiven . . . . . „ 240
102. Van kalengeringhe . . . . . „ 240
103. Regula generalis (Recht van naecoop.) . . . . . „ 240
104. Hoe die stadt is verbonden tolbrieven te scryven den porters „ 241
105 Van overspel . . . . . „ 241

KEUREN, VONNISSEN, AFKONDIGINGEN ENZ.

(Uit de Klepboeken 1383—1510.)

1. 1383. Aldus es ghesceyden vanden makelaers van wine. . Blz 244
2. 1384. Verdrinken van een schepeling . . . . . „ 245
3. 1384. Uitkeering uit eene testamentaire beschikking ten voordeele eener getrouwde vrouw, wier man afwezig is . „ 245
4. 1384. Doodslag. . . . . „ 245
5. 1385. De burgemeester niet bevoegd hoogere uitgaven voor stedelijke werken te doen dan XX pont Hollandsch. . . „ 246
6. 1387. By desen voerwaerden was die lakenhalle verhuert int jaer LXXXVII. . . . . „ 246
7. 1398. Dit sijn die poynten daer Wegher Baerndssoen ende Willaem Duuc voer scepenen claerlic of betughet waren, daerom datsi vander stede correxi hebben . . . . . „ 248
8. 1402/1403. Te meten met de nieuwe maten, die in het tolhuis bewaard worden . . . . . „ 249
9. 1403. Binnen de groote parochie geen andere scholen van knechten te houden dan de groote school . . . . . „ 250
10 1493. Dat indien er onrust in de stad is elk bij zijn gild moet gaan. — Met den heer en de stad gelijk te dadingen „ 250
11. 1403. Dubbel huwelijk gestraft . . . . . „ 251
12. 1403 Dat zij, die op muren zijn gezet, binnen acht dagen voor elke roede X pont Holl. zullen hebben te voldoen . „ 251
13. 1403. Eenige personen gestraft omdat zij den eenen eed tegen den anderen gezworen hebben . . . . . „ 252
14. 1404. Schepen met goed van buiten komende zijn tolvrij, voor zooverre zij te Dordrecht niet verkoopen. . . . . „ 252
15. 1404. Alleen verwanten van den priester mogen buiten de stad ter eerster misse gaan . . . . . „ 252
16. 1404 Straf van een persoon, die de stad voor den heer en zijn raad „vermaakt" heeft. — Het gerecht noch het achtschap te koopen. . . . . „ 253
17. 1404. Straf van het spreken boven schepenen en 's baljuws en mannen kenninge . . . . . „ 253
18. 1404/1405. Het poortrecht niet te verkrijgen door huwelijk met eens landpoorters dochter . . . . . „ 254
19. 1404. De kerkmeesters mogen, buiten den heer en de stad, niet verdingen met iemand, die ten behoeve der kerk gecorrigeerd is. — Alleen het sacramentsgilde mag op kerkelijke hooge tijden of daags daarna wijn tappen. . . „ 254
20. 1405. Dat de bakkers zelve geene molens mogen hebben maar hun koren door de molenaars moeten doen malen . „ 254

21. 1406. Vreemd laken ter halle te verkoopen . . . . Blz. 255
22 1406. Verkoop van haring en van ooft . . . . . „ 255
23 1410. Niet meer dan V sc. Holl. tot pillegift te geven . . „ 256
24. 1411. Slooten te ladiken en stabboomen te maken . . . „ 256
25. 1416. Bevestiging eener oude ordonnantie op de draperie. „ 256
26. 1418. Den goeden luden niet te miszeggen of te misdoen wegens een door den heer of de stad gegeven geleide . . „ 257
27. 1419. Dat men niet misdoe jegens hen, die van den schout of van het gerecht geleide hebben. . . . . „ 257
28 1420. Hoe hoog men den wijn en hoeveel wijn men tappen zal . . . . . „ 258
29. 1421. Koren en bier niet buiten de stad te voeren verder dan naar Holland of Zeeland, en turf, die in Zuidholland gedolven is, niet buiten Zuidholland te voeren. . . . . „ 258
30. 1421 Keur op het verkoopen van zout . . . . . „ 258
31. 1422. De visch ter markt te brengen. . . . . „ 259
32. 1422 Keur op de bierbrouwerij en den wijn . . . . . „ 259
33. 1423. Keur op het verkoopen om gereed geld en op termijn. — Belooning uitgeloofd voor het aanbrengen van diefstal van houtwerk of steenwerk der stad . . . . . „ 260
34. 1423. Waar schoenen en scallootsen ten toon te stellen en te verkoopen . . . . . „ 260
35. 1423. In de stad geen zakken te slepen . . . . . „ 260
36. 1424. Niet te misdoen jegens de vieren en twaalven, die „totten stucke vander dijckaadze" gezet zijn . . . . . „ 261
37. [39] 1427. Overdracht ende ordinancie vander scutterye . „ 261
38. 1427. Een poorter gestraft, omdat hij zijn eed, dat hij tien jaren poorter zou blijven, gebroken had . . . . . „ 265
39 Vanden wekelijkschen marktdag . . . . . „ 265
40. 1439. Geen „enichheit" noch „verbande" te maken. — Die „lichte wiven" houden, te wonen over de oude graft . . „ 266
41. 1430. Den vyssmerct . . . . . „ 267
42. 1433. Vergunning van de jonge handboogschutterij . . . „ 268
43. 1433 Keur op de wijnnering . . . . . „ 269
44. 1434. Verplichting van de meters om aan de makelaars te zeggen, hoeveel en voor wien zij gemeten hebben . . „ 271
45. 1434. Geen jensen te dragen. — Tavernen niet open te houden na tien uren des avonds . . . . . „ 272
46. 1434. Huizen, die met tegelen of lei gedekt zijn, niet te ontdekken en weder met riet of stroo te dekken . . . „ 272
47. 1437. Keur op het verkoopen van mosselen . . . . . „ 272
48. 1437. Keur tegen weelderige doopmalen . . . . . „ 273
49 1438. Verlenging van den vrede en andere publicatiën, door het keurboek voorgeschreven. . . . . „ 274

50 1438. Keur dat de nalatenschap van hen, die de proeven en allmissen van het heiligen geests gasthuis gebruiken, aan dat gasthuis vervallen zal . . . . . Blz. 274
51. 1438. Keur houdende strafbedreiging tegen het dobbelspel, en tegen het brengen van cedulen of brieven in de morgenspraak der gilden; voorts uitbreiding van de rechtsmacht van de boden der stad, en eindelijk bepalingen over de groote school en de bijscholen . . . . . „ 275
52. 1439. Keur op het poortrecht en de poortersnering . . „ 276
53. 1439. Keur op de waterschepenen, tegen het „tarpoeyzen" en op het huren van besterften van wege de stad . . . „ 277
54. 1439. Keur tegen het wegvoeren van binnen Zuidholland gedolven turf naar elders . . . . . „ 278
55. 1440. Alle vogelen, die in Zuidholland gevangen worden, ter markt te brengen in de stad . . . . . „ 278
56. 1440. Keur op het invoeren en uitvoeren van zout . . . „ 279
57. 1441. Geene vlugmaren te verspreiden . . . . . „ 279
58. 1441. Keur datmen geen wijnen zal overslaan noch wegvoeren, tenzij zij in de stad verkocht en verbodemd zijn. „ 280
59. 1441. Keur dat de goederen, van de hoogste markten nederkomende en over zee gaande, alleen overgescheept en niet verkocht behoeven te worden . . . . . „ 281
60 1442. Keur op den verkoop van zout in het klein . . . „ 281
61. 1442. Keur op de jacht in Zuidholland . . . . . „ 281
62. 1442. Keur dat de Zuidhollandsche zuivel in de stad ter markt zal worden gebracht . . . . . „ 282
63. 1445. Keur op den verkoop van zout . . . . . „ 282
64 1445 Keur op het aannemen van werk . . . . . „ 283
65. 1445. Belooning van hen, die de turf aanhalen, welke tegen het gebod door den reep van Zuidholland is weggevoerd . . . . . „ 283
66. 1445. Keur dat de riviervisch, nabij de stad gevangen, aldaar ter markt zal komen . . . . . „ 284
67. 1445. Vaststelling van het bedrag van het landpoortergeld „ 285
68. 1446. [1447] Eene oorvede . . . . . „ 285
69. 1446 De jonge schutterij aangenomen . . . . . „ 286
70. 1446. Keur tegen het houden van varkens en honden . . „ 287
71. 1447. Keur op de wijnnering . . . . . „ 289
72. 1447. De Magdalena-zusters bij dag noch bij nacht bij zich in huis te houden . . . . . „ 291
73. 1448 Wijntap van de schutterij. . . . . „ 291
74. 1448. Verbod om binnen Zuidholland jacht te maken op hermals, wezels, enz. . . . . „ 291
75. 1449. Zich „der papen dading" niet te onderwinden . . „ 291

76. 1449. Keur tegen het branden van sint Maartens vuren en tegen ander straatrumoer en balddadigheid. . . . . Blz. 292
77. 1449. Geene lichte vrouwen in stoven te zitten . . . . „ 293
78. 1450. Verstek te laten gaan voor het waterrecht. . . . „ 293
79. 1450. Keur op het begraven gedurende de pestilentie. . „ 294
80. 1450. Iemand gestraft omdat hij een poorter te kamp had aangesproken . . . . . „ 294
81. 1450. Reglement voor de school ter Grooter Kerk. . . „ 295
82. 1450. Ordonnantie op het ijken van de maten. . . . . „ 296
83. 1452. Dat de herbergiers geene kamers zullen verhuren aan poorters, die woonstede in de stad moeten hebben, om hun poortrecht te bewaren . . . . . „ 297
84. 1452. Geen nering te doen in huizen, waarin iemand aan de pest gestorven is . . . . . „ 297
85. 1452. Vredeweigering . . . . . „ 297
86. 1452. Een dief hondenslager gemaakt . . . . . „ 298
87. 1453. Keur op den haringhandel . . . . . „ 298
88. 1454. Aanstelling van een kreeft of hondenslager . . . „ 299
89. 1454. Vrouwen bij brand niet op de straat te komen. . „ 299
90. 1454. Eene keur tot handhaving van het stapelrecht . . „ 299
91. 1454. Een persoon gestraft, omdat hij besterfte gekocht had, waarin hij niet verstorven was. . . . . „ 300
92. 1454 Keur tegen vlugmaren, het geven van partijnamen, het aanbrengen van verbodingen of tijdingen, en het geven van geld of giften om rechtswil . . . . . „ 301
93. 1455. Keur op het waken . . . . . „ 302
94. 1455. Nieuwe keur op den haringhandel . . . . . „ 302
95. 1455. Ingang van de Bamismarkt. . . . . „ 304
96. 1455. Hoe de dekens van de gilden te kiezen . . . . „ 305
97. 1456. Dagvaarding van een afwezige. . . . . „ 305
98. 1456. Een waarzegger gestraft. . . . . „ 306
99. 1456. Niet langs de straten te hoepelen noch te schreeuwen. „ 306
100. 1456. Iemand stelt zich en zijn goed onder de voogdij der stad „ 306
101. 1456. Dat de een den ander niet zal uitschelden voor Kabeljauw of Hoek . . . . . „ 307
102. 1457. Ordonnantie op het timmeren. . . . . „ 308
103. 1457. Geen „kasuten" aan de huizen te maken . . . . „ 310
104. 1457. Ordonnantie, waarbij het dekken van de huizen met riet verboden wordt . . . . . „ 310
105. 1457. [1456] De glazen te maken naar de maat op het stadhuis . . . . . „ 311
106. 1458. Straf van een jeugdigen dief . . . . . „ 312
107. 1458. Eene jaarlijksche processie ingesteld ter gedachtenis van het mirakel, geschied bij den brand van 1457. . . „ 312

108. 1458. Ordonnantie tot beteugeling van de pest . . . . Blz. 313
109. 1458. Keur tegen de bedelaars . . . . . „ 314
110. 1460. Procedure over verkrachting . . . . . „ 314
111. 1460. Ongeoorloofd beroep op den raad van Holland. . „ 316
112. 1460. Straf op het ontvoeren eener jonge dochter . . . „ 318
113. 1460. Niet te rijden op de roosters van het groote kerkhof „ 319
114. 1461. Bepaling van den werktijd voor hen die op de straten werken . . . . . „ 319
115. 1461. Vrouwen niet met paarden langs de straten te draven „ 320
116. 1461. Kindermoord gestraft aan het lichaam der overleden moeder. . . . . „ 320
117. 1461. Dat personen, die elkander niet bestaan, niet om gezelschapswille met elkander zullen vechten . . . . . „ 320
118. 1462. Eene nieuwe schutterij opgericht. . . . . „ 321
119. 1462. In Holland geene konijnen te koopen noch te verkoopen. . . . . „ 321
120. 1462. Aankondiging dat lombarden in de stad zijn komen wonen . . . . . „ 321
121. 1463. Gebod om in persoon te waken of een kloeken plaatsvervanger te stellen. . . . . „ 321
122. 1463. Verbod om eenig goed op een mijl afstands van de stad te koopen enz. . . . . „ 322
123. 1463. Uitzetting van poorters . . . . . „ 322
124. 1463. Keur tegen de bedelaars. . . . . „ 323
125. 1463. Keur tot bewaring van rust op de zeeschepen . . „ 323
126. 1464. Keur op de melaatschen. . . . . „ 323
127. 1464. Geene zaken, die de stad aangaan, te vervolgen bij den hertog van Bourgondiën of bij eenig hof . . . „ 324
128. 1464. Dat de herbergiers de kooplieden vrijelijk zullen laten gaan in een herberg te hunner keuze . . . . . „ 325
129. 1464. Uitzetting van drie vrouwen . . . . . „ 325
130. 1465. Keur op de scholen . . . . . „ 325
131. 1465. Eenige personen uit de stad gezet . . . . . „ 326
132. 1465. Niet door de stad te rijden met wagens, daar wielen aan zijn met pinnen . . . . . „ 327
133. 1469. Keur tot beteugeling der haastige ziekte . . . . „ 327
134. 1470. Waarschuwing dat de blinde lieden het varken zullen slaan. . . . . „ 328
135. 1470. Afkondiging van een mandement van den raad van Holland, houdende verbod om duiven te vangen . . . „ 328
136. 1470. Bekendmaking van wege de Hanse, dat zij de Engelsche lakens in beslag zal nemen . . . . . „ 328
137. 1470. Dat niemand zijne straten hooger maken mag dan zijne buren aan beide zijden . . . . . „ 329

138. 1471. Keur op het reedetrekken . . . . . Blz. 329
139. 1473. Intrekking van het voorrecht der Piemonteesche lombaerden . . . . . „ 330
140. 1473. Oproeping van allen, die brieven de vijven betreffende onder zich hebben, om die aan het gerecht af te geven „ 330
141. 1474. Arrest onder derden . . . . . „ 332
142. 1484. Straf van iemand die ondeugdelijk bedrag heeft gedaan. „ 332
143. 1484. Keur tot beteugeling van de pest. . . . . „ 333
144. 1484. Bevel tot algemeene wapening. . . . . „ 333
145. 1484. Afkondiging van 's graven mandement tegen de truanters en spekhaalders. . . . . „ 333
146. 1484. Aankondiging dat iemand zijn zegel verloren heeft. „ 334
147. 1484. De dooden niet met pellen te dekken, tenzij tevens met een der pellen van de kerk . . . . . „ 334
148. 1484. Verbod om oude of gebrekkelijke vogels enz. te verkoopen. . . . . „ 335
149. 1484 Eene vrouw veroordeeld om den steen te dragen . „ 335
150. 1484. Verbod van het papegaai schieten . . . . . „ 335
151. 1485. Straf bedreigd tegen kinderen, die balddadigheid plegen . . . . . „ 336
152. 1485. Straf bedreigd tegen het hoepelen op straat . . . „ 336
153. 1485. Den schout en het gerecht, wanneer zij aan de huizen aankloppen, terstond open te doen. . . . . „ 336
154. 1485. Gezonde en krachtige vrouwen mogen slechts eenmaal per week bedelen, maar kunnen als spinsters in den dienst der stad komen . . . . . „ 387
155. 1486. Bevel aan de publieke vrouwen, die elders dan over de oude gracht wonen, om te verhuizen . . . . . „ 337
156. 1486. Waarschuwing aan poorters om niet naar Brouwershaven, Breda, enz. te reizen, omdat zij gevaar loopen aldaar voor eene schuld der stad gegijzeld te worden. . „ 337
157. 1486. Verbod aan hen, die geen poorters zijn, om poortersnering te doen . . . . . „ 338
158. 1487. Aanstelling van eenige „goêvrouwen" om onderzoek te doen naar een kindermoord. . . . . „ 339
159. 1509. Keur tegen het houden van honden. . . . . „ 339
160. 1509 Keur tot beteugeling van de haastige ziekte . . . „ 341
161. 1509. Keur op den omgang ter eere van het groote mirakel. „ 343
162. 1509. Verbod om vuur op de straat te branden. . . . „ 345
163. 1509. Keur tegen het dobbelen . . . . . „ 345
164. 1509. Verbod van het op de straat rijden met sleden. . „ 346
165. 1509. Keur tegen het onbeheerd laten van vleeschstallen. „ 346
166. 1509. Keur op het diepen van de grachten . . . . . „ 347
167. 1509. Keur op het vrede maken . . . . . „ 349

168. 1509. Gebod om, ter voorkoming van ongelukken, de „vreessen", die men in de stad heeft staan, behoorlijk te voorzien . . . . . „ 350
169. 1510. Keur tegen het houden van honden. . . . . „ 351

NALEZING OP DE BIJZONDERE KEUREN WAARVAN HET JAARTAL BEKEND IS.

De keuren, onder deze rubriek (blz. 352—356) gedrukt, zijn in dit register, alle bij het jaar, waartoe zij behooren, ingevoegd.

DE DINGTAAL VAN DORDRECHT.

Hier beghint die dingtael . . . . . Blz. 357
Hoe die taelman enen dach van recht begeert vanden live. . „ 360
Die dingtael van mans lijf . . . . . „ 360
Hier beghint die dingtael mitten vonnissen ende vermaninghen, als scout-, scepenen ende taelmannen te doen hebben, alsmen dinget van schulden of van vechtelic, als dat behoirt . . . „ 370
Als scepenen een vonnis niet vroet en zijn . . . . . „ 374
Alsmen verhal begheert . . . . . „ 374
Als die clerck die tafel leest . . . . . „ 374
Om een entachtich vonnis te uuten . . . . . „ 375
Dat jaergedinghe. . . . . „ 375
Van eenen man te besien, die doot ghesleghen is of verdrenct is, ende hoe datmen dien man mit scepenen vonnis ter aerden brengen sal. . . . . „ 377
Hier beghinnen des schouten vermaninghe, so wanneer datmen die tafel leest. . . . . „ 377
Hoemen schult eysschen sal voir recht. . . . . „ 378
Hoe datmen een erfhuus bedingen sal . . . . . „ 378

CORRIGENDA.

Op bl. 68 moet voor de keur „*van bastaerden*" het nommer 299 verbeterd worden in „200".

Op blz. 88 had moeten zijn opgenomen de keur van *Palmen Zondag* 1281, *Kracht van schepenbrieven* (gedrukt bij v. d. Wall I bl 95 *a*.)

In het opschrift der keur van 22 *November* 1296 (blz. 355), reg. 3 voor „zijne" te lezen: „zijnen".

„ „ „ „ „ „ 12 *Juli* 1411 (blz. 97) voor „en de" te lezen: „ende".

Voor de keur van 31 *Augustus* 1422 (blz. 101) moet het cijfer 21 wegvallen, en in reg. 2 van het opschrift voor „sullen" gelezen worden: „zullen".

De keur van 26 *Augustus* 1566 (blz. 164) moet voorafgaan aan die van 6 *September* 1566 (blz. 154.).

Op blz. 261 moet het cijfer 39 vóór de keur van 1427 veranderd worden in 37.

Op blz. 285 moet achter n°. 68 „1447" verbeterd worden in „1446".

Op blz. 311 (keur n°. 105) moet het jaartal „1456" veranderd worden in „1457", en zoo ook, onder het opschrift, „LVI" in „LVII".

C. C. L. B.

PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS.

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

620277

DE OUDSTE RECHTEN DER STAD DORDRECHT

EN VAN HET

BALJUWSCHAP VAN ZUIDHOLLAND.

UITGEGEVEN

DOOR

MR. J. A. FRUIN.

TWEEDE DEEL.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1882.

WERKEN DER VEREENIGING
TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET
OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 4.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1882.

Stoomdruk van J. VAN BOEKHOVEN te Utrecht.

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE OUDSTE RECHTEN DER STAD DORDRECHT

EN VAN HET

BALJUWSCHAP VAN ZUIDHOLLAND.

UITGEGEVEN

DOOR

MR. J. A. FRUIN.

TWEEDE DEEL.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1882.

RECHTSHANDELINGEN, VONNISSEN, KEUREN ENZ.

(Uit de Aktenboeken.)

(1403—1530.)

---

1. 1403.

Verklaring van eene vrouw, dat een door haar aangewezen persoon de vader is van haar natuurlijk kind.

Int jaer voersz. zwoer Margriet van Huekelem inder camer, dat Heynric die appelcoper een kint, dat inder camer teghenswoerdich was, an haren live ghewonnen hadde, ende anders niemant. Dit was bevolen te teykenen, ende geschiede Donderdach na onser Vrouwendach assumpcio. *a*)

(Aktenb. nº. 2 I fo. 1 v.)

2. 1403.

Pandkeering, ofschoon niet binnen de eerste XIIII *dagen gedaan, toch nog toegelaten, omdat den schuldenaar geen rechtelijke wete gedaan is.*

Int jaer ons Heren MCCCC ende drie, des anderen daghes na onser Vrouwendach annunciacio, dinghede Jan Jansz. die havercoper tegens Jan Scoenhout Heynricszoen, hoe dat hi gheen wete en hadde, als recht is, vander pandinghe, die Jan Scoenhout op sijn erve in Zwijndrecht in Gher. Heynrz.

---

a) Zie beneden nº. 22.

ambochte, hantiert hadde, als hi hoepte tregister kennen soude ende die heemraden inden ambocht vorsz., daer terve vorsz. geleghen is, getuucht hadden voer scepenen, ende meende ende seide, dat hi sijn panden keren mochte in tijts, joft binnen den eersten XIIII daghen waer. Daerop Jan Scoenhout weder seide, als dat Robbrecht sijn knecht, van sinen weghe ende van hem gemachticht, Jan Jansz. vorn. een wete gedaen hadde, als recht waer ende soe die mannen vanden lande boven ter vierschaer mit recht gewijst hadden, hoe hi mit recht een wete sculdich waer te doen, daer hi guede brieven of hadde onder der mannen segelen, ende dede die inder camer aldaer lesen, ende meende, na inhout sijnre brieven ende na dat die mannen gewijst hadden, dat hi sijn pande mit recht volgen soude. Hierop wart gewijst met vollen vonnes, na woerden ende wederwoerden, na alre bedinghder talen ende na voerwijsde vonnes, dat was: had Jan Jansz. een wete, als recht waer, dat Jan Scoenhout dan sijn panden volghen soude, ende want die heemraden op horen eedt scepenen kenliken ghemaect hebben, dat Jan Jansz. gheen wete ghehadt en heeft, als recht is, dat wesen soude mitten rechter ende twee heemraden of meer, dat Jan Jansz. noch sijn panden wel keren mocht, joft binnen den eersten XIIII daghen waer, ende soe die pandinghe ende pandkeringhe beide mit scepenenbrieven geschiet sijn, dat mense nerghent dan voer scepenen beneden sculdich is te berechten, als recht is naden recht vander stede.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 7 r.)

3. 1404.

Bevel van den graaf aan de stad om eene vrouw tot poorters aan te nemen en haar te laten wonen waar zij wil.

Int jaer vorsz., tSaterdages XIX daghe in Aprille, wart bevolen hierin te teykenen dese nagescreven placaet, dus houdende: Aelbrecht, bi Goids genaden palensgrave opten Rijn, hertoge in Beyeren, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende heer van Vrieslant, laten u weten onsen getrouwen scout, borgemeesters, scepenen ende raden van Dordrecht, dat wi onse consent daertoe ghedaen hebben, dat die vrouwe van Duffel u medepoertster worden mach, ende wonen daer hoer ghenoecht. Waerom wi aen u begheren,

dat ghi hoir sonder vertrec anenemet tot uwer. medepoirtster ende des niet en laet. In orconden desen brieve ende onsen segel hierop gedruct. Ghegeven inden Haghe, XI daghe in Aprille int jaer ons Heren MCCCC ende vier. *a*)

(Aktenb. nº. 2 I fo. 7 v.)

4. 1404.

Bevel tot verkoop van een door den schipper verlaten schip, om daaruit het bodemgeld en de huur der belanghebbenden te verhalen.

Des Manendaghes na onse Vrouwendach ter lichter.

Int jaer ende opten dach vorsz. wart bevolen dese nagescreven brieve hierin te teykenen, ende hielt aldus: Wy burgemeesters, scepenen ende rade der stede van Dordrecht doen cond allen luden, dat op heden, datum van desen brieve, voer ons, sittende in onsen rade, ghecomen sijn Willem Langheraec, onse medepoirter, Cleis de Korte, Jan van Crimpen, poirteren te Schoenhoven, Martijn Cleisz. ende Jacop Dirxz., ende hebben ons ghetoent, dat Lubbrecht Beyken, burger te Campen, bynnen onser stede een scip van Schonen gebrocht heeft, daer hi heymeliken of gheruumt ende sijns wegens getogen is, ende heeft dat scip laten driven op sinen bodem, ende dat si elx daeraen tafter sijn een seker somme gelts, roerende van bodemgeld ende van horer hoeren, geliken si met horen bodembrieve ende met horen gestaefden eede ten heiligen ons kenliken ghemaect ende voer ons ghehouden hebben, als dat behoert, dats te weten Willem Langeraec vorn., inden name van Gijsbr. Quekel, burger te Zouden, zeven ende twintich Gense nobelen, Jan van Crimpen twee Gense nobelen van sijnre hueren, Martijn Cleisz. van sijnre hueren seven Gelr. gulden vier Holl. gr. min, ende Jacop Dirxz. vorsz. van sijnre hueren acht Gelr. gulden vier gr. min. Ende want niemant datselve scip vorsz. sonder onse bevelen aen en dorste tasten voer sijn afterwesen, ende wi dit node

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 274, bij wien de bladzijde van het Aktenboek niet juist wordt aangehaald. — Reeds op 25 Januari 1316/17 had graaf Willem aan zekeren Jan Westvalinck het recht gegeven om als poorter van Dordrecht buiten die stad te wonen. Zie P. L. Muller, Regesta Hannonensia, bl. 70. Vg. ook nog nº. 7, nº. 40 en nº. 42 beneden.

gesien hadden dattet verzuumt hadde gheworden, alst wel na geweest hadde inden laetste storme, soe hebben wi, om beters wille ende om enen ygeliken te helpen tot sinen recht, bevolen ende bevelen den vorsz. personen ende eenrehande ander guede knapen onse medepoirteren, dat si tscip vorsz. met sinen toebehoren ten meesten orbaer vercoepen sullen, ende wat gelt, dat daerof comen sal, daerof sullen dese vorscr. personen of denghenen, die wi van onser weghe daertoe gevoecht hebben, hoer afterwesen vorsz. ofnemen ende vernoecht worden, ende dat restant sal bliven legghen onder die ander guede knapen, onse medepoirteren, die wi daertoe gevoecht hebben ende in onser stede register gescreven staen, tot desghenen behoef, die daertoe recht hebben mach, behoudeliken datmen datselve scip vorsz. binnen onser stede ende onser vriheit breken ende sliten sal, sonder argelist. In orconden dese brieve ende onser stede segel hierop gedruct. Ghegeven op sinte Valentijnsdach int jaer ons Heren MCCCC ende vier, na costume ende den lope van onser stede.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 16 v.)

5. 1404/1405.

Aanstelling van een koster van onser Vrouwekerk.

sDinxdages na Judica (VII *April.*)

(Aktenb. nº. 2 I fo. 18 r. — gedrukt bij v. d. Wall I bl. 81 *b*.))

6. 1405.

Belofte van zeker persoon, die daarvoor zijn lijf verwilkeurt, dat hij voortaan niet meer „ontamelike leven sal mette ghemenen wiven."

Int jaer vijf, XI dage in Augusto, verwilcoerde Coppijn Condeel van Brucge, op sijn lijf, dat hi mette ghemenen wiven hierbinnen soe ontamelike niet leven en sal als hi ghedaen heeft, ende daer hi om ghevangen lach hierbinnen, ende dat si niet meer slaen en sal als hi ghedaen heeft, sonder argelist. Actum in camera coram scabinis. *a*)

(Aktenb. nº. 2 I fo. 22 r.)

7. 1405.

Iemand tot poorter aangenomen, met vergunning om te wonen waar hij wil.

Int jaer vorsz., op onser Vrouwen avont, wart inder camer biden rechter, scepenen ende rade ende biden achten poerter aenghenomen heer Jan van Groesbeec, ridder, heer van Hoornen ende van Malden, overmits dat sijn vader ende anders sijn ouders, daer hi voert ofghecomen is, poerters Tordrecht gheweest hebben ende vryheyt als poerters Tordrecht ghebrukten, daer si mede brieve of hadden van ons liefs ende ghenadichx heren van Hollant voervorders, graven van Hollant, ende hebben hem gheconsenteert te wonen daer hi wil, ghelikerwijs sijn ouders ghewoent hebben. *a*)

(Aktenb. n°. 2 I fo. 22 v.)

8. 1406.

De broeders van het oude kleerkoopers gild, moeten, wanneer eenig goed, als „dieflic", onder hen opgevorderd wordt, zweeren, hoeveel zij er voor gegeven hebben, en krijgen daarop dit bedrag van den eigenaar terug.

Int jaer voersz., des Maendages na sinte Jansdach ante portam Latinam, wart inder camer verdraghen biden scout, burghemeysters, scepenen ende rade, vanden ouden clerencopers ghilde roerende, so wanneer dat enich ghildbroeder vanden voersz. ghilde enighe oude cleder coept, daermen na of bevint dat het dieflic goet is of vercoft wort buten consent vanden ghenen, die dat goet toebehoert, soe sullen diegheen vanden ghilde voersz., die dat goet ghecoft hebben, tot horen ede houden, hoeveel dat hem die cleder voersz., ghecost hebben, ende alsoe veel sal diegheen, die dat goet toebehoert, den coper wedergheven voer die cleder, ende daermede sal die coper quijt wesen. Maer waert zake dat enich ghildebroeder, die coper waer, meer houden durst ende meer hild op sinen eet dan hem dat goet ghecost hadde, ende die goede luden vanden gherecht dat vernemen conden inder rechter waerheyt,

a) Vg. v. d. Wall I bl. 274, hierboven n°. 3 en beneden n°. 40 en n°. 42.

datmen dien alsoe zwaerlic corrigeren sal dats hem een ander hoeden sal tot ewighen daghen, behoudelic der koere in hore macht.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 30 r.)

9. 1406.

Machtiging van cene getrouwde vrouw door haar man om openbare koopvrouw te zijn.

Int jaer zesse, sdages na Lamberti, quam Jan die Raet voer scepenen Jan Maleghijs ende Pieter Zuus, ende maecte machtich Margriete sijn wijf, coepwijf te wesen van sinen gueden ende sculden, ende recht te nemen ende te gheven, tot XXIIII pont gr. toe, duerende tot sinen wederseggen.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 33 r.)

10. 1406.

Beslissing dat iemand, die „tuutlage gekent" was, toegelaten zal worden tot den onschuldseed en dan met zijne landwinning quijt zal zijn.

Int jaer zesse, opten elffsten dach in Zille, quamen inder kamer Aerntken Borduerwerckers vrienden, ende dingden, dat Aerntken vorscr. quijt soude wesen mit sijnre lantwinninge van dat hi tuutlage gekent was, dat hi Costijn Willemsz. stac, ende dat hijt bybrengen woude, als hi sculdich ware te doen, dat hijs om rechts wil niet gesteken en hadde; alsoe dat mit vollen vonnes gewijst was, dede hi sijn onscult als recht ware, dat hi mit sijnre lantwinninge quijt soude wesen, soe daer gheen clagher en was dan die heer; ende wart gewijst tot sijnre onscult, op sinen eedt voer ende na op ses mannen eedt, hi en ware ellendich man, soe soude hi tot sinen eedt selve ses volcheede doen.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 37 r.)

11. 1406.

Tijdelijk ontslag van een zieken gevangene uit den kerker.

Int jaer vorsz., des Manendaghes na Mathie apostoli, wart Jan Segersz. verborcht, voer scepenen inder kamer, van Gheraet Maesz., Cleis Heem, Willem Oem ende Ceelken gesamenderhant, op hoer lijf ende guet, dat hi uter gheoele inder

kamer, daer die stocke tegens over staet, sal gaen legghen, ende daer niet uutghaen ende vandaer niet scheyden, sonder argelist, ende als hi gemeistert is, soe sullen si hem weder leveren in die ghyoele, in allen schijn daer hi nu in is, ende mitten man te betalen doot of levende, sonder argelist.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 37 v.)

12. 1407.

Huurcontract van een stuk land.

Int jaer vorsz., II daghe in Augusto, wort dese nagescreven cedule bevolen te teykenen in dit register, inhoudende aldus: In aldusdaniger manieren ende vorwaerden soe heeft gehuert Pieter Buus Jacopsz. een half weer lants met sinen toebehoren tegens Jacop Hebbenz., daer Engelbrecht Dirxz. op plach te wonen int leste van sinen live, ende dat heeft hi ghehuert ghemeenre voer een termijn duerende zes jaer lang, jaerlix om vijf Engels. noblen ende een quartier van enen Engels. nobel, in aldustaniger manieren dat hijt bewaren sal binnen bans. Voert soe ist vorwaerde, dat hem Jacop dat huus dicht leveren sal sijn helfte van dake, op sinen costen, mer Pieter Buus sal den knapen den cost gheven ende die knaephuer uutleggen, ende Jacop salt hem korten, ende voert sal hijt houden in dake ende in leem. Voert ist vorwaerde, teynden teerste jaer, wanneer hem Jacop vermaent, soe sal hi hem guede vorwaerde doen mit enen gueden borge, voert sijn jaren uut. Voert soe ist vorwaerde, waer dat zake dat hi dit guet verongevalde van brande, soe soude hijt gelden bi gueden knapen, dest waerdich was, ende alle dinc sonder argelist. Gescreven int jaer ons Heren MCCCC ende vive, des anderen daghes na sinte Agnietendach.

(Aktenb. n°. 1 I fo. 41 r.)

13. 1407.

Het gild der schroeders neemt, op bevel van den graaf, zeker persoon tot gildebroeder aan.

Int jaer ons Heren MCCCC ende zeven, omtrent sinte Willebrortsdach, doe mijn genadige heer van Hollant uut sinen besit voer Gornichem, doet vanden Arkelsen weder gewonnen was, tDordrecht quame, ghingen tot hem in Otten huus van

Malburch *a*), die scout, borgemeesteren, scepenen, raet ende achten ghemeenliken, om alrehande saken ende poyncten willen, diese mit hem te spreken hadden, vanden welken een poynte was, als datsi mynen genadigen heer vorscr. baden, alsdat hi sinen schroeders tDordrecht bevelen woude, datse Adriaen Ghijsbrecht Ottenzoensz., dat een weeskijnt ware ende onmondich, horen poirter, tot horen geselle ontfaen wouden, soe hi daerin van sijns vaders doot, diet erfliken hadde, bestorven ware ende hem dat van rechtswegen toebehoerde. Daer mijn genadige heer onder den anderen woerden op antwoerde ende seide, dat hijt aldaer om der stede wille, soe si daervoer bade, den schroeders bevale, ende beval rechtevoert inden selven woerden den alinge gerechte mitten achten, dat si die boetscap van sinen monde den schroeders aenbrengen souden ende hem bevelen, datsi Adriaen vorsz. tot horen geselle ontfangen ende aennemen souden. Alsoe dat hieruut die guede luden vanden gerecht mitten achten den schroeders die boetscap vorscr. van mijns heren wegen ende uut sinen monde gedaen hebben. Daer die schroeders den voirscr. Adriaen tot horen medegeselle op ontfaen ende aengenomen hebben, geliken dit register inhout, behoudeliken den schroeders hoers rechts, dat hiertoe staet ende haercomen is, sonder argelist. Ende waert dat die schroeders namaels te talen geset worden van onsen genadigen heer vanden stucke vorscr., daer sulle wise in verantwoerden ende hem den boitscap vorscr. gewaert houden, als wi sculdich sijn te doen ende daertoe behoert, sonder enich argelist. Dit was dus bevolen hierin te teikenen biden alinge gerecht ende den achten.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 43 v.)

14. 1408.

Beslissing van een geschil tusschen de makelaars van de zee en de makelaars van koren op het land.

Int jaer vorsz., XIIII [1]) daghe in Julio, wart gescheiden inder kamer tusschen den makelaers vander zee, op deen zide, ende

1) Hierboven is geschreven: XXI?

a) Vg. Balen bl. 763.

den makelaers van koeren opten lande, op dander zide, ende een seggen geseit, wes in smalen scepen tDordrecht coomt van Zierixze, uter Wielinge, van Aemsterdam ende uten Zween, dat daerof die makelaers van koern op tlant alleen makelaers of wesen sullen, sonder hem die makelaers vander zee des te onderwinden of daerof yet te hebben, na getuge ende waerheit, die scepenen hierof ghehoert hebben, dattet gewoentliken ende haergecomen is.

(Aktenb. nº. 1 I fo. 47 r.)

15. 1408.

Een verticht goeds en kwaads.

Int jaer ende opten dach vorscr., des Saterdages na sinte Laurensdach, waert bevolen desen brief hierin te teykenen van woerde te woerde, als hierna ghescreven staet: Wi Tielman Oem, heren Hughe Beyensoen, Wormboud vanden Wijngherden heren Tielmanssoen, Gillijs vander Halle Janssoen, ende Thomaes Pieter Kintssoen, scepenen in Dordrecht, oirconden ende kennen, dat voer ons quamen, wel in tijts naden rechte vander stede, Roeloef Oulant, Juliaen Margriete Alveraet ende Treyne, Jan Oulaents kinderen, ende verthegen guets ende quaets van allen guede, roerende ende onroerende, die Jan Oudelant hore vader vorsz. afterliete ende hem toebehoerde in sinen lesten live; ende hiermede ist bewaert met vollen vonnes ende met allen rechte, dat Jan Oudelants kinderen voerscr. ghenen scaden liden en sullen van sulker scult, als Jan Oudelant, hore vader vorsz., sculdich bleef in sinen lesten live, alsoe verre als si gheen guet gheheven en hebben noch en doen heffen, noch en coepen noch en doen coepen inden erfhuse, roerende van Jan Oudelants hoers vaders doot voirscr. In orconden desen brieve ghegheven int jaer ons heren MCCCC ende vier sDonredaghes na sinte Servaesdach in Meye.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 48 r.)

16. 1408.

Een verticht, met huwelijksvoorwaarden daarin opgenomen.

Int jaer achte, op sinte Thomaesdach, was bevolen hierin te teykenen biden borgemeesters, vanden XXIIII ende vanden

achten dit nagescreven verticht, aldus inhoudende van woerde te woerde:

In dese manieren sijn verteghen, van Ghijsbr. Ottenz. doot, jonfrou Alijt, des vorsz. Ghijsbr. wedue, bi horen gecoren voecht ende bi horen vrienden, op deen zyde, ende des vorsz. Aliden kijnderen, die si hadde bi Ghijsbr. vorn., horen man, nameliken Adriaen ende jonfrou Machtelt, bi horen geboren voecht ende ghemeenen vrienden ende bider stede hant, op dander zyde. Eerst is jonfrou Alijt vorsz. gebleven aen tgeheel huus, daer Gher. vander Haeye, hoer vader, in woende in sinen lesten live, staende aen die lantzide bider Nyewerbrugghe, op die havenzide. Item aen dat sthenen huus met sinen toebehoren, staende in Stegeoversloet, dat Ghijsbr. Ottenz. vorsz. aldaer van nieus dede maken. Item sijn Adriaen ende jonfrou Machtelt sijn zuster vorn. tsamen ghebleven aen die gheheel husinge, daer Ghijsbr. Ottenz. hoer vader in woende in sinen lesten live, met anders allen horen toebehoren, van voren tot after, totter stede muere ende erve toe, dats te weten, metten sthenen toern, daeraffter staende, ende metten drien houten husen voren aen die Hogestrate, met horen toebehoren, totter tolhuse toe, ende voert met alle den husinge ende kameren in Vrankenstraetke, soe si Ghijsbr. vorsz. toebehoerde in sinen lesten live, behoudelic dat jonfrou Alijt vorsz. dat huus, daer si nu in woent, mitten tuun daerafter ende mitten toern, selve bewonen mach, alsoe verre als si wille, sonder huere daerof te gheven ende sonder voert te verhueren, twee jaer lange nadat enich van haren kijnderen vorsz. hiliken sullen. Des sal si die husinge in reke houden, daer si in woent, ende alle oncoste betalen, tsi van lanthuer of anders, op horen coste, so lange als si dus sonder huere daerin wonen sal. Voert waert sake dat Adriaen en jonfrou Machtelt sijn suster oflivich werden, sonder wittachtighe blikende geboerte after hem te laten, eer jonfrou Alijt hoer moeder, soe soude die een helfte van alle die husinge, daer si voren aen gebleven ende op bedeelt sijn, weder comen aen jonfrou Alide, hare moeder, ende des soude weder die helfte van beide husinge, daer jonfrou Alijt vorsz. voren op bedeelt ende aen gebleven is, dan rechtevoert daertegens comen ende erven op der vorsz. kijnderen rechten erfnamen. Voert so sijn jonfrou Alijt vorsz., op deen zide, ende hoer kijnderen vorsz. tsamen, op dander ziden, gebleven, elx van beiden ziden, aen die een helfte van

anders alle guede, roerende ende onroerende, waer si gelegen sijn, dats te weten lant, erve, husingen ende renten, die Ghijsbr. vorsz. toebehoerde in sinen lesten live, ende voert elx aen deen helfte van alre imboele, juwele, gelde ende facelmente, die Ghijsbr. vorsz. after hem liete in sinen lesten live ende die si wech hebben, ende elx aen deen helfte van alre inscult ende uutscult, diemen Ghijsbr. vorn. sculdich blief ende die hi weder sculdich was in sinen lesten live; ende vander uutscult vorscr. hebben si malcanderen van eenre helfte gelooft wel te quiten ende scadeloes te houden. Voert sijnt vorwaerden, dat die brieven vanden hilixe vorwaerden tusschen Ghijsbr. vorn. en jonfrou Alide, sinen wive vorscr., ende alle vorwaerden daerof alinge ende alle quite ende te niete wesen sullen, behouwelic, waert sake dat Adriaen ende jonfrou Machtelt vorn. storven eer jonfrou Alijt hoer moeder, sonder wittachtighe blikende geboerte after hem te laten, dat dan van dien tijt voert, alsoe lange als jonfrou Alijt vorsz. leven sal, die hilixe brieven vorscr. in hore machten bliven sullen; mer des sullen dan alle voerleden jaren ende termine quijt wesen, ende daerof en souden der vorsc. kijnderen erfnamen gheenen schade liden. Item sijnt vorwaerden, dat elx sijn gueden aen beiden ziden in gueden reke houden sal, als daertoe behoert, die een gelike den anderen, ter gueder wijs, sonder argelist; ende soe wie van beiden ziden vorn. des niet en dede ende daerof bevelinge hadde vander stede, daer soude dieghene vander ander zide sijn handen aen mogen slaen, ende doen daermede als met anders sinen eyghen guede, sonder argelist. Voert sijnt vorwaerden, dat Barnier, Ghijsbr. vorsc. bastertszoen, bliven sal aen sijn testament vanden huse op die Appelmarct, op die havenzide, naest den huse, daer Stoyse die marsman in woent, behoudelic, jof Barnier storve sonder wittachtighe blikende geboerte after hem te laten, dat dan die een helfte vanden huse vorscr. weder comen sal aen Ghijsbr. kijnderen vorscr. of horen rechten erfnamen, ende dander helfte aen jonfrou Aliden of aen horen rechten erfnamen.

Hiermede sijn si, op beiden ziden vorscr., verteghen ende hebben malcanderen quijt gescouden van allen besterften ende gueden, roerende ende onroerende, die Ghijsbr. vorsz. toebehoerde in sinen lesten live ende die se te schiften ende te deelen hadden van Ghijsbr. doot vorscr. Dit hebben besegelt

Willem Ghijsbrechtsz., Willem Graman, Gillijs Snellaert ende Jan Fazout. *a*) Hierof salmen scepenenbrieven maken teerste datter scepenen tDordrecht sijn. Dit geschiede ende was verlijt XV daghe in Decembry.

Dese hilixe vorwaerden hierna gescreven worden bevolen hierin te teykenen biden raet vorscr. inder kamer, opten dach vorscr., van woerde te woerde als hierna gescreven is.

In dese manieren sullen vergaderen in wittachtigen hilike Florens vander Dussen ende Alijt Ghijsbr. Ottenzoens wedue. Item waert sake dat Florens vorscr. oflivich worde eer jonfrou Alijt, soe sullen Florens erfnamen vorsc., uutheffen alsulke heerlike gueden, als hi aen jonfrou Aliden brenct, ende hiertegens sal si weder voren uutheffen alsulke renten, als si heeft op Delf ende op sinte Gheerdesberge ende op die makelaerdie tDordrecht; ende waert sake dat jonfrou Alijt oflivich worde eer Florens, soe. sal Florens voren uutheffen alsulke heerlike gueden, als hi aen hoer brenget, tegens die renten die met hoer storven. Voert soe sal Florens geloven, dat hi gheen van horen gueden, als huus, lant ende renten, vercoepen, noch versetten, noch becommeren en sal, ten dede hem kenlike nootsake, dat kenlic ware. Voert soe salmen anders alle gueden op ende neder deelen, alle dingen sonder argelist. Dit heeft besegelt Willem Ghijsbrechtsz., ende schiede voerden raet vanden vertichte vorscr., rechtevoert opten selven dach ende int selve jaer vorscr., nadattet verticht vorscr. verlijt ende besegelt was, ende voer Jacop Bartoutsz. als scout.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 53 v.)

17. 1408.

Huwelijksvoorwaarden.

Int jaer vorsz. wart dese nagescreven hilixe vorwaerde hierin bevolen te teykenen biden raet inder camer, aldus inhoudende van woerde te woerde:

Cont ende kenlic si allen luden, dat Ghijsbrecht Pieter

---

a) raden. Vg. Balen bl. 283 en v. d. Wall I bl. 416 v. Juist naar aanleiding van dit verticht ontstond later de vraag, of diergelijke rechtshandelingen, op een tijd dat er geen schepenen waren voor den raad verleden, al of niet geldig moesten worden geacht. Zie het bevestigende vonnis, daarop gewezen, overgedrukt uit het Aktenb. n°. 2 I fo. 76 v., bij v. d. Wall I bl. 417.

Butendijcxz., op deen zide, ende Machtelt Jan Westfalinx-dochter, op dander zide, aen malcanderen in wittachtigen hilike versamen sullen, in dese manieren ende vorwaerden als hierna gescreven staet. Dats te weten, waert sake dat Ghijsbr. Butendijc vorscr. oflivich worde eer Machtelt sijn wijf vorn., sonder blivende geboorte bi hoer after hem te laten, soe soude Machtelt vorsz. voren uut hore beider ghemeenen gueden heffen die een helfte van twee husen met allen horen toebehoren, staende aen malcanderen boven in Heren-Mathijsstraet, tusschen Monrijs Gheraetszoens des marsmans huse, op deen zide, ende Gheraet Kemp Gheraetszoens huse, op dander zide, ende oic dat beste bedde mit sinen toebehoren, ende alsulke clederen, cleynoden ende juwelen, als dan ter tijt tot horen live behoren sullen, vry, sonder scult te gelden, ende darenteynde alle ander gueden, roerende ende onroerende, op ende neder deellen ende alle scult ghemeen betalen, naden rechte vander stede. Voert waert sake, dat Machtelt vorn. oflivich worde eer Ghijsbr. Butendijck hoer man vorscr., sonder blivende geboorte bi hem after hoer te laten, soe soude Ghijsbr. Butendijck vorscr. voren uut hore beider ghemeenen gueden heffen die drie vierendeel van eenre geheelre loeve met allen horen toebehoren, staende voren in Stegeoversloot, tusschen Henric des sniders huse, op deen zide, ende der loeve, die brueder Jan Boeye die Augustijn toebehoert, op dander zide, ende oic dat beste bedde met sinen toebehoren, ende alsulke clederen, juwelen ende harnasch, als dan ter tijt tot sinen live behoren sal, vry, sonder scult te gelden; ende daertegens souden Machtelden vorscr. erfnamen weder heffen voren uut die helfte vanden twee husen mit horen toebehoren vorscr., staende in Heren-Mathijsstraet; ende darenteynde alle ander gueden, roerende ende onroerende, op ende neder deelen ende alle scult ghemeen betalen, naden rechte vander stede. Mer waert sake datsi blivende geboorten bi malcanderen after lieten, soe waren alle dese vorscr. vorwaerden quite ende te niete, ende soe soudemen alle guede, roerende ende onroerende, op ende neder deellen ende alle scult ghemeen betalen, naden rechte vander stede. Ende want op desen tijt gheen gerecht en is, soe hebben Ghijsbr. Butendijck ende Machtelt vorscr., elc den anderen, met vorwaerden gelooft scepenen brieven te doen maken vanden hilixen vorwaerden vorscr., als daertoe behoort, ten eerste datter een gerecht

tDordrecht is. Dit hebben besegelt vanden rade Aernt Heymansz. ende Gillijs heren Humansz.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 54 v.)

18. 1409.

Cessie van een schepenbrief.

Int jaer vorsz., XXII daghe in Maye, wart biden raet inder kamer dese nagescreven scepenbrief hierin te teykenen bevolen. Wi Vrederic Tac Bruunsz., Bartout Hamaert Jansz., Wormbout vanden Wijnghaert heren Tielmansz., ende Jacop die Hoge Hugen Zassenz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat voer ons quamen Henric Henric Tolnaersz. ende Michiel Henrixz., ende verghiden dat [si] mit gesamender hant ende ongesceiden sculdich sijn Cornelijs Adriaen Janssz., die houder is van desen brieve, zes ende viertich pont, tien scellinghe ende acht penninghen Holl. payment, als nu terwilen binnen Dordrecht ghenge ende ghave is, te betalen in Dertiendaghe naestcomende, ende hierof heeft hem Henric Henric Tolnaersz. voorsz. gelooft sinen vorscr. medelover wel te quiten ende scadeloes te houden. In orconden dese brieve, ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende een, op sinte Agnietendach.

Hierop zwoer ter selver tijt voerden raet inder camer Cornelijs vorsz. ten heyligen, dat hem vanden scepenbrieve vorsz. voirtijts niet meer betaelt en is dan elf pont Holl., enen Engels. nobel gerekent voer vier pont Holl., ende dat hem nu Adriaen Michielsz. ende Gherijt die Wit sijn brueder betaelt hebben dat restant, dat hem voert gebreect anden vorsz. scepenbrieve, ende niemant anders, dat hi sculdich is te staden. Voert gaf hi Adriaen ende Gherijt die Wit vorsz. op alle die machte ende den eygendom vanden vorsz. brieve, uutgeset ende ofgekort die elf pont Holl. vorscr., tot horen vrien eygendom.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 67 r.)

19. 1409.

Vestiging van erfelijke renten.

Int jaer vorsz., XIIII daghe in Junio, quam Gherijt Boet vander Zwalm Gherijtsz. voerden raet inder kamer, ende verghiede dat hi vercoft heeft Willem Aerntsz. vierdalve Eng. noblen erflike rente sjaers, die hi hem bewijst heeft op allen

sinen gueden, roerende ende onroerende, die hi nu heeft ende namaels vercrigen mach, ende op hem selven, alle jaer naestcomende te betalen op sinte Jansdach te midzomer of binnen den eersten XIIII dagen daerna ombegrepen, daer teerste jaer of ingaen sal na tsinte Jansdage nativitatis naestcomende, ende dat hem daerof betaelt is die eerste penninc mitten lesten. Hierbi geloofde hi hem dese renten voirscr. te waren van allen commer ende aentale, ende hierof scepenbrieve te gheven alser scepenen sijn, ende sinen soen Wouter Boet daerin te borge te setten.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 68 v.)

20. 1409.

Vonnis in een geschil over den verkoop van „uter zee" gedijkt land.

Int jaer vorsz., XVIII dage in Novembri, wart hierin bevolen te teykenen een vonnesse, dat gewijst is tusschen Monne Willemsz., op deen zide, en Florens van Kijfhoec, op dander zide, roerende van acht morgen lants, die heer Daniel van de Merwede vercoft heeft denselven Monne vornoemt, gelegen in Zwindrecht in Kijfhoec, in deser manieren: na woerde ende wederwoerde, na brieve ende wederbrieve, ende na getuge ende waerheit, die scepenen gehoert hebben, ende na alre bedingder talen, soe heer Daniel van de Merwede dat vorscr. lant uter zouter zee gedijct heeft, ende Monne vorn. daerin berust heeft langer dan jaer ende dach mitten jaergedinge, dat hi daerin voert berusten sal na inhout sijnre brieven, totter tijt toe dat scepenen beter betoech daerof gesien ende gehoert hebben dan si noch doen, als recht is naden recht vander stede.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 77 v.)

21. 1409.

De stad neemt geld op van de wisselaars, om twee poorters, die te Rotterdam voor schulden der stad werden opgehouden, te lossen.

Int jair negen, XXIII dage in Decembri, verleiden Ghijsbrecht Nerse ende Adriaen Pieter Schaertsz., wisselaers der stede, elx twintich Vlaemsche nobelen, om te lossene onse poirteren, die tot Rotterdam bi Jan Symonsz., borgemeester

aldaer, getueft waren mit Aernt Vinken brieve, die hi opter stede van Dordrecht van sekeren sculd sprekende heeft, ende dit gelt geloefden ter selver tijt borgemeesters, scepenen ende raet hemluden weder te gheven tusschen hier ende Vastelavont naestcomende, jof darenteynde allegader te leisten te gaen opter stede cost, tot Ghijsbrechts ende Adriaens vorsz. jof enich van horen beider vermanen, sonder vertrec.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 78 v.)

22. 1409.

Verklaring van eene vrouw, dat een door haar aangewezen persoon de vader is van haar natuurlijk kind.

Int [jaer] vorsz., XV dage in Mey, quam voer scepenen inder kamer Lijsbet Gheraet Oems dochter, ende zwoer aldaer ten heylighen met opgherechten vingheren gestaefts eedts ende in rechter eedtstat, dat Lijsbetken haer dochter toebehoert Maes Wouter Neghelaersz. ende sijn rechte natuerlic kijnt is, ende dat sijt bi hem heeft, ende bi niemant anders. *a*)

(Aktenb. nº. 2 I fo. 81 v.)

23. 1410.

Voorrecht van brieven van huwelijksvoorwaarden boven andere brieven, zelfs jongere van panding of van jaargeding.

Int jaer tien, XVI dage in Decembri, wart mit vollen vonnesse die hilixe vorwaerde tusschen Jan Pellenz. ende Lijsbeth Willem Aerntsz. dochter in hore machten gewijst, ende datsi voerrecht hebben sullen voer Pieter Segers brieve, ende dat aen die hilixe vorwaerden gheen jonger brieven van pandinge of van jaergedinge letten noch hynderen en sullen, als recht is naden rechte vander stede.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 88 v.)

24. 1450.

Vonnis, houdende verwijzing van partijen in een geschil over den eigendom van land naar den rechter, onder wiens ressort het land gelegen is.

Int jaer tien, sDonredages na Pauli conversio, wijsden sce-

a) Zie boven nº. 1 (bl. 1).

penen eenen vonnes tusschen Martijn Damaesz., aen deen zide, ende Jacob Hont ende Willem Danelsz., aen dander zide, als van zulken lande gelegen tAlloysen, dat Damaes die Hont ghegheven heeft Martijn, sinen soen, tot sinen hilike, soe sijn brieve vanden hilixen vorwaerden begripen, in deser manieren: na woerde ende wederwoerde ende na allen brieven ende betoen, die scepenen gesien ende ghehoert hebben, ende naden ouden hantvesten vander stede ende vanden lande *a*), datmen alle erfnesse sculdich is te berechten binnen bans daert gelegen is, ende na getuge ende waerheit, die scepenen ghehoert hebben vanden rechter ende heemraders binnen bans, dat si op beiden siden vorscr. trecken sullen, daer dit lant vorscr. leit, ende wien dat die rechter ende die heemraders kennen in die ghifte ende inden eygendom, dat scepenen dien oic daerin kennen, als recht is naden rechte vander stede, ende heeft yemant opten anderen mit enigen brieven van hilixe vorwaerden of anders, dat yemant den anderen gelooft mach hebben, te seggen, die spreke mit rechte; die guede luden sullen enen ygeliken ghaerne recht doen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 90 v.)

25. 1410.

Pandkeering met zegwoorden.

Int jaer tien, XVIII dage in Februario, quam voer scepenen inder kamer Thonijs Thonijs Aerntszz., ende keerde aldaer alsulke pande als Gheraet Zeebaers Wiggersz. gepant heeft aen een half huys staende te Werkendam, daer hi selve inne woent, ende dit dede hi met seggewoorde, op sijn ban ende boete, ende voer die boete soe is borghe Gillijs van Mitvelt.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 91 r.)

26. 1410.

Schepenkenning dat iemand zijn pand verboden heeft en dat hem schiering gegeven is.

Int jaer tien, des Manendaghes na halfvasten XXIII daghe in Maerte, wart bevolen te teykenen, hoe scepenen kenden,

---

a) Vg. de Handv. van Zuidholland van 1303 (v. d. Wall I bl. 117). Zie ook v. d. Wall bl. 748 *b*).

na inhout der tafel die hem die clerc onderwijsde, alsdat Tielman Jacops Robbrechtsz. sijn pant op Blankenburgh, daer hi aen gepant heeft, verboet mit allen rechte opten elfften dach in Aprille int jaer tien, ende dat hem schieringe daerof gewijst was mit rechte opten zes ende twintichsten dach in Meye daerna inden selven jaer van tienen voerscr., ende dese kennesse was doen teykenen, overmits dat Willem Lambrechtsz., die cuper, dit huus vorscr., genoemt Blankenburgh, dats te weten sijn deel daerof, binnen desen jaer vercoft heeft ende nadattet Tielman vorsz. aengepant hadde, soe scepenen aengebrocht was.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 92 r.)

27. 1411.

Vonnis over de vraag, of de magen van een overledene, alvorens zij diens nalatenschap mogen aanvaarden en deelen, verplicht zijn hunne hand aan de roede te slaan en hunne hooge boeten te wagen.

Int jaer elve, tSaterdages na onser Vrouwendach conceptio, wart gewijst met vollen vonnes ende met allen rechte, als op enen eyntachtighen dach, tusschen den scout van sheren weghen, optie een zide, ende Pieter van Foreests maghen van sijns vaders weghe, optie ander zide, roerende vander dingtale tusschen hem beiden vorsz., als of die maghen van Pieter Foreest vorsz. sculdich sijn haer hande aen die roede te slaen ende haer hoghe boeten te waghen, eer si die guede, die Pieter Foreest vorsz. aftergelaten heeft, aen moghen vaerden ende deelen, of niet: in deser manieren, dat na woerde ende na wederwoerde ende na alre bedingder tale, ende na tuughe ende waerheit, die scepenen ende rade daerof gehoort ende verstaen hebben, soe Pieters Foreests maghen van sijns vaders weghe onderlinghe eens sijn ende gheen geschil en hebben onderlinghe als vander maechscap, dat die maghen vorsz. niet sculdich en sijn haer hande aen die roede te slaen noch haer hoghe boeten te waghen, als omder deelinghe vanden guede, die Pieter vorsz. aftergelaten heeft, als recht is naden rechte vander stede.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 101 r.)

28. 1411.

Een door onvoorzichtigheid van een ander gewond persoon verlangt op zijn sterfbed, dat niemand daarom zal vervolgd worden. [1])

Int jaer elve, VII daghe in Januario, bevalen scepenen inder kamer hierin te teykenen, hoe dat scepenen kenlic ware ende dat si daerbi ende over waren als scepenen, daer Dirc Jansz. van Almkerc lach in sijn ziecbedde van slechter ziecte, ende seide ende begheerde, dat scepenen op hem kennen wouden, als dat hy niet en wiste, wie hem geworpen hadde mit enen potte op sijn hooft ende hoe die potte op sijn hooft quam, daer hi op sijn hooft een quetsinghe, geliken oft een scrappe hadde geweest, of hadde, die bloede, ende verdroech allen denghenen onlust, dier scult toe hebben mochten, ende hi en woude niet, datmen yemant daerof belaste of te talen settede, want dat sonder hate ende nide geschiet ware ende sonder voirrade. Oic kenden scepenen, dat hi gestorven ware ende ter aerden gedaen sonder besien van scepenen, ende en was niet bekent van scepenen dat hi van enighe quetzure of bi mans handen gestorven ware, of bi vonnes van scepenen ter aerden gedaen, alsmen pleget, nader stede rechte, van luden die van quetsinghe ende van mans handen sterven. Voert quam tselver tijt voer scepenen inder kamer Hughe Damaesz., des vorsz. Dirx neve, ende seide, dat hy nemmermeer hierof wrake zueken en soude, ende vergaft allen denghenen dier scult toe mogen hebben, om Goids willen, want hi selve den borghemeester ende scepenen tot Dircx vorscreven ziecbedde haelde om alle dit vorscreven te kennen als scepenen.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 103 v.)

29. 1412.

Uitspraak tusschen een huurder en een verhuurder over door den eerste gedane reparatiën.

Int jaer XII, omtrent sinte Katherinendach, bracht Gheraet

---

1) De tekst bij Smits en Schotel, Beschr. van Dordrecht II 1 bl. 80, hoewel, naar hetgeen aldaar gezegd wordt, ook aan dit Aktenboek bl. 103 v. ontleend, is geheel verschillend.

van Toern, die scoenmaker, den gherechte aen inder kamer bi sinen wercluden, dat hi aen thuus, daer hi inwoent, te coste geleit heeft viertien pont Holl. ende XII gr. Des sijnt vorwaerde biden gueden luden tusschen Gheraet vorsz. ende Jote Jan Dyers, dat si Gheraet vorsz. dat gelt uutreiken sal te Meye naestcomende, wil si thuus vorsz. weder hebben, ende dat sal si hem guets tijts te voren seggen, opdat hi hem van enen anderen huse voersien mach; ende waert dat si tgelt vorsz. niet en ghave, soe soude Gheraet vorsz. in thuus vorsz. wonen totter tijt toe dat sijt ghave, ende men soudt korten aenden gelde vorsz. vander tijt dat hi thuus vorscr. bewoende.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 111 v.)

30. 1412.

Kenning van het gerecht dat zekere personen de hun in een zoen opgelegde bedevaart volbracht hebben.

Int jaer XII, XV daghen in Decembri, was bevolen biden gueden luden vanden gerechte hyerin te teykenen, hoedat, na sulken brieven ende betoen als si inder kamer ghemeenlike hebben gesien ende gehoort, Meeus Aerntsz., Andries Gheraetsz. ende Jan Aerntsz. wel gedaen hebben sulken bedevaert tsinte Jacops in Galissien, als voer Pieters Breeden ziele ende dier te rusten ende genaden, als hem geset was te doen inder zoene tusschen hem ende Pieters Breeden vrienden ende maghen, na inhout dier zoenen vorscr.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 112 v.)

31. 1412.

Zoen door het gerecht gemaakt wegens een doodslag.

Dits sulc seggen ende zoene als tgherecht mitten achten geseit hebben vanden dootslaghe ende ongeval, dat geschiet is aen Everaet Willemsz. bi Wolbaren Engelsz., als vander eenre helfte van Everaets vorscr. moeder magen wegen, overmits geblijf vanden ghemeenen vrienden ende magen van beiden ziden, ende hebben na allen gestande dese zoene geordineert ende geseit, als si na horen vijf zinnen ende vroescap

redelixste staen mach, ende seggen hoer seggen daerof aldus: Eerst sal Wolbaren Engelsz. vorsz. cloesterwinninge doen tusschen Maze ende Zijp, als gewoenlic is, ende sal doen lesen, des vorsz. Everaets Willemsz. ziele te rusten ende te genaden, VI^{c} zielmissen inder twee cloésteren tDordrecht, dats te weten in elken cloester III^{c}, ende die brieve ende betoech daerof overleveren te middelsten dage vander zoene.

Item sullen die vander levender hant kiesen te middelsten dag, uut elken quartier vander doderhant, twee mannen, die oerveede doen sullen ten lesten dage, na zoenenrecht.

Item sal Wolbaren vorsz. mit sinen vrienden ten lesten dage voetval doen tDordrecht ten Minrebroeders met II^{c} mannen; daerof sullen die voorste vier mannen voetval doen in een paer linnen clederen, baersbeenen ende blootshoofts, knyelende ende opstaende als gewoenlic is, ende die ander sullen nagaen ende vervolgen, alsoe costumelic is.

Voert sal Wolbaren vorscr. sijns gelts uutreiken ende betalen IIII^{c} pont zwart, gerekent X butdr. voer IIII pont zwart, die heffen ende boren sullen dese personen hierna genoemt: eerst Gheraets kijnderen vanden Wijnghert, die hi heeft bi Corstinen Willem Everaets dochter, ende Jan Drayers kijnt, dat hi heeft bi Joten Willem Everaetsdochter, tsamen een dordendeel vanden gelde vorscr., dats te weten Jan Drayers kijnt een sestendeel, ende Gheraets kijnderen vanden Wijnghert tsamen een sestendeel, ende des vorsz. Everaets Willemsz. basterts kijnderen, die hi heeft bi Baerten, tander dordendeel, ende die twee vierendeel, die dese zoene verborcht hebben vander doderhant, dat dorde dordendeel, elx daerof te boren alsoe vele als hi daerin bestorven is, na zoenenrechte; dit gelt te betalen tot elken zeventien weken naestcomende een dordendeel, dats te weten die eerste dach te beloken Pijnxsteren naestcomende, dander op sinte Dyonisiusdach daer naestcomende, ende die leste dach op onser Vrouwendach purificacio daer naestcomende. Des sal Pieter Hubrechtsz., die viscoper, tot elken daghe vorscr. van desen gheheellen gelde enen Engelsen nobel heffen.

Ende dese zoene vorsz. is geseit te houden op beide zyden vorscr. in allen manieren als vorscr. is, op een peyne van II^{c} Engelse nobelen, ter kerken, den heer ende der stede elx een dordendeel.

Ende waert, dat in deser zoene enich geschil namaels ghe-

viele, opdatter yet in te verbeteren ware, dat houden dese guede luden vander stede, die nu sijn jof namaels wesen sullen, tot horen verclaren.

Borgen vander levenderhant voer die gheheel zoene vorscr.
- Sander Jansz. die viscoper.
- Michiel' die makelaer.
- Heyn Feitop.
- Martijn Norderny.

Des hebben gelooft Sander ende Michiel hoer medelovers voerscr. hierof wel te quiten ende scadeloes te houden. Voert heeft Wolbaren Engelsz. gelooft sinen borgen vorsz. wel te quiten ende scadeloes te houden.

Borgen vander doderhant van enen vierendeel.
- Zweer van Cloetwijc bastert.
- Jan sijn soen.
- Jan Everaetsz.
- Gheraet Reynersz.
- Pieter Yle voer sijn kijnt.

Noch borgen van enen vierendeel.
- Zweer van Cloetwijc vorsz.
- Jan sijn soen.
- Jan Dryer, als voecht voer Joten sinen wive ende voer sijn kint.
- Gheraet vanden Wijnghert voer Korstinen sinen wive ende sijn kijnderen.
- Dirc van Ammerzoyen.
- Jan Clawertsz.
- Dirc Trot Vastraetsz.
- Winant Trot.

Item voort hebben die ghemeen vrienden vander doderhant vorscr., om Goids willen te vorsten ende om der stede bede wille, Roel Heinrixz. onlust verdragen, als vanden ongeval ende dootslaghe vorscr., overmits alst inder waerheit bevonden is, dat hi daertoe gheen scult en heeft. Des sal hi inder zoene vorsz. bezoent wesen, op die pene vorscr.

In kennisse der waerheit soe hebben wi Symon van Bysanten Jansz., Damaes die Hont Heinrixz., Godevaert die Potter Godevaertsz. ende Willem Aerntsz., als scepenen, dese zoene besegelt mit onsen segele hierbinnen opghedruct. Ghegeven op sinte Valentijnsdach int jaer ons Heren MCCCC ende tien.

Dese zoene vorscr. was bi scepenen inder kamer bevolen dus te teikenen int jaer XII, XXVIII daghe in Decembry.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 113 r.)

32. 1412.

Verklaring door gewezen echtgenooten voor het gerecht afgelegd, dat zij, na echtscheiding, ook van goederen gescheiden zijn.

Int jaer XII, opten lesten dach in Februario, quamen voer scepenen inder kamer Claes Zuerinc Boudensz., optie een zide, ende Zoete Henric Smaelendochter, des vorsz. Clais wijf, bi consente van haren vrienden, optie ander zide, ende verghieden, dat si biden provisoer ende bider gheesteliker hant van malcanderen gescheiden sijn, soe scepenen kenlike is gemaect; dat si, soe si malcanders orbaer noch profijt niet en sijn, geschift ende gedeelt hebben onderlinghe ende teghens malcanderen alle guede, wat guede dattet sijn ende waer si gelegen sijn, soe groet ende cleine als sise onderlinghe ende ghemeen gehad moghen hebben tot desen daghe toe, daer elke van hem beiden vorsz. wel mede genoecht, ende dat elc gedeelt ende en wech heeft. Voert soe hebben si malcanderen geloeft voer hem ende voer haer nacomelinghe, dat hoere gheen namaels tot gheenre tijt den anderen moyenesse, aensprake noch aentale doen en sal van enighe guede, dat si nu hebben of namaels vercrighen moghen of dat hem aencomen of besterven mach, op een peyne van vijftich noblen te verboren denghenen die van hem beiden vorsz. hyerteghen dede, dat kenlike ware, der kerke, den heer ende der stede elx een dordendeel, ende alle dinghe sonder argelist.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 114 r.)

33. 1414.

Goedkeuring der voogdijrekening door den pupil.

Int jaer XIIII, XXVIII dage in Julio, wert bevolen hierin te teikenen desen nagescreven brieve: Wy Damaes die Hont Henrixz., Willem Graman heren Hugemansz., Tielman van Ratingen heren Humansz. ende Thomas Pieter Kijntsz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat voer ons quam Clais Cloeter Jansz. ende verghiede, wel beraden ende wel ondersocht bi scepenen, dat hem Bartout Woutersz., sijn oudevader, die houder is van desen brieve, een guet oudevader ende een guet voecht heeft geweest, ende bedancte hem in alle stucken. Voert schaut hi hem van alre voechdie

ende bewijnde quite, die Bartout vorsz. jof yemant van sinen wegen hem bewonden mach hebben van enich van sine gueden. Oic mede schaut Clais Cloeter Bartout sinen oudevader vornoemt quite van allen heissche, aentale ende sculde, die hi jof yemant van sinen wegen den vorsz. Bartout jof yemant anders van sinen wegen in enige manieren heisschende mocht wesen in brieven jof buten brieven, tot huden desen dage toe, ende bekende hem hierof van Bartout sinen oudevader vorsz. wel voldaen ende betaelt, den eersten penninc mitten lesten. In orconden desen brieve ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende viertien, opten twintichsten dach der maent van Junio.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 129 v.)

34. 1414.

Iemand tot poorter aangenomen, met verlof om buiten de stad te wonen.

Int jaer vorsz., XV dage in Decembri, wert Wouter Scoenhout ontfangen voer poirter biden gerechte ende biden achten, ende hem wert consenteert, dat hi buten op sijn guede wonen mach, om die te bewaren, soe hem dat nootsake doet aldaer te wonen ende te wesen op desen tijt. *a*)

(Aktenb. nº. 2 I fo. 132 r.)

35. 1415.

Brieven van verticht, verhaal, schieringe en jaargeding.

Inden jaer XV, opten dorden dach in Augusto, worden dese nagescreven brieven hierin bevolen te teikenen biden borghemeester, scepenen ende raet, inhoudende aldus:

Die eerste brief.

Wi Jan die Witte Goidscalxz., Herman Vinc van Ratingen heren Tielmansz. ende Human Adaemsz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat voer ons quamen Jan die Jonge Hallinxz., die te wive heeft Nelle Adaems wedue van

---

a) Zie hierboven nº. 7 en vg. v. d. Wall I 274.

Groenenvelde, op deen zide, ende haer kijnderen, die si hadde bi Adaem van Groenenvelde haren man vorn., nameliken Adaem van Groenenvelde, Jan Battelaey ende Katelijn, bi goetdenken haren vrienden ende die testamentoers, die hem Adaem van Groenenvelde haer vader vorsz. sette int leste van sinen live, als heer Jan van Boemel, priester, Willem Henric Nevenz., Reynaer Jansz. van Kalkeren, Wouter Pietersz., Cleis Alaertsz., Huge Post Willemsz. ende Ghysbrecht vanden Hove, clerc, aen dander zide, ende verghieden, datsi onderlinge tegens malcanderen gheschift ende gedeelt hebben alle guet, roerende ende onroerende, soe waert gelegen is, dat Nelle vorsz. mit Adaem van Groenenvelde, haren man vorscr., ghemeen hadde ende hi after hem liete int leste van sinen live, in dese manieren, dat Jan die Jonge vorn. ghebleven is aenden gheheellen huse, daer Adaem van Groenenvelde vorsz. in woende int leste van sinen live, staende aen die lantzide bider Minrebruederen, op die havenzide tusschen Cleis Ryeghen huse des marsmans, op deen zide, ende den huse, daer Anse Mathijsz. nu in woent, aen dander zide, mit zulken commer van lanthueren, als daeraen verschenen is ende gebreect tot huden desen dage toe, ende aen alsulc inboedel ende facelmente, als Nelle mit Adaem van Groenenvelde haren man vorscr. ghemeen hadde, ende hi after hem liete in sinen lesten live. Voert soe sijn alle dese kijnderen vorn., bi guetdenken van haren vrienden ende biden testamentoers als vorscr. is, gebleven aen enen ghehelen huse, staende aen die lantzide biden groten kerchove, op die havenzide tusschen Alaert Boyts huse des scoenmakers, aen deen zide, ende den huse, daer Henric Kraey, die snider, nu in woent, aen dander zide. Item aen enen ghehelen huse, staende in heren Henrix Vriesenstrate, tusschen den hanck, die Engel Wolbarensz. nu ter tijt daer staende heeft, aen deen zide, ende den huse, daer Boudijn Dirxz. nu ter tijt in woent, op die ander zide. Item aen een vierendeel van enen ghehelen kogghe, die Reynaer van Kalkeren nu ter tijt voert, mit sinen getouwe ende ghewande ende mit sinen coepschat, als daertoe behoert. Item aen een vierendeel van enen gheheellen kogge, mit sulken getouwe ende gewande, alsoe alsen Rike Gheraet nu ter tijt voert, diemen heet Cristoffel, ende mit sulken coepschat als daertoe behoert. Ende voert aen ander alle guede, roerende ende onroerende, soe waert gele-

gen is, dat Nelle mit Adaem van Groenenvelde haren man vorscr. ghemeen hadde ende hi after hem liete in sinen leste live, ende van alre inscult ende uutscult, die Adaem van Groenenvelde vorscr. sculdich was, ende diemen hem weder sculdich bleef int leste van sinen live. Ende daerof hebben alle dese kijnderen, alsoe als si hier vorscr. staen, bi guetdeynken der vrienden ende biden testamentors vorscr. ghelooft Jan den Jonghe vorn. wel te quiten ende scadeloes te houden. Hiermede soe sijn si onderlinge op beiden ziden vorscr. van malcanderen vertegen, vereffent ende gescheiden, ende hebben elcanderen quite geschouden van alre deellinge ende besterfte ende van anders alle guede, roerende ende onroerende, dat si onderlinge in enigen manieren te schiften, te scheiden ende te deellen hadden van Adaems doot van Groenenvelde vorn. In orconden desen brieve ghegeven int jaer ons Heren M. driehondert ende tachtich, opten anderen dach der maent van Aprille.

Item die ander brief hielt in aldus:

Wi Jan Zamencoper Jacopsz., Willem Graman heren Hugemansz. ende Wormbout vanden Wijnghaert heren Tielmansz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat scepenen hebben mit alle rechte toegewijst Jan die Jonge den marsman sijn verhal te hebben aen oude Adaem Dengels erfnamen of aen horen guede, als voer vijf ende dortich pont grote, enen nobel gherekent voer drie pont Holl., ende voer acht pont vijf scellinge grote payments, als nu ter tijt tDordrecht ghenghe ende ghave is, die Jan die Jonge vorsz. van sulken sculden, als oude Adaem Dengels vorsz. sculdich bleef in sinen lesten live, te schaden heeft gheleden boven sulke brieven van vertichte, ghemaect tusschen Jan die Jonge, aen deen zide, ende oude Adaem Dengels erfnamen, aen dander zide, daer oude Adaem Dengels erfnamen in gheloven den vorsz. Jan die Jonge wel te quiten ende scadeloes te houden van allen sulken sculden, als oude Adaem Dengels vorsz. sculdich bleef in sinen lesten live, geliken desen poynten vorsz. den scepenen kenliken ghemaect sijn met allen rechte. In orconde desen brieve ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende dortien op sinte Martijns avont inden wijnter.

Item doer desen verhalbrief stac een ander brief van schieringe, hielt in aldus:

Wi Wormbout vanden Wijnghaert heren Tielmanssoen, Tielman van Ratingen heren Humanssoen ende Thomas Pieter Kijntssoen, scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat Jan de Jonge die marsman int gedinghe ghepant, verboden ende gheyghent heeft met allen rechte dese gueden hierna gescreven, als eerst een huus, staende aen die lantzide tegens den Minrebruederen over, tusschen Jan Drussaets huse, aen deen zide, ende den huse, dat Anse Mathijssoen aldaer staende heeft, aen dander zide; item een huus, staende aen die lantzide tegens die Grotekerc over, tusschen Aernts huse van Rierkerc, aen deen zide, ende Lijsbeth Heinrixdochter huus, aen dander zide; item een huus, staende in Vriesenstrate, tusschen den huse, dat Bartout Woutersz. toebehoert, aen deen zide, ende Jan Willemsz. huse aen dander zide; item een pont Holl. sjaers erfliker rente, gelegen inden erve, daer Wouter van Haeften nu ter tijt een huus op staende heeft ende selve in woent; soeverre als dese gueden vorsz. den erfnamen van ouden Adaem Dengels plagen toe te behoren ende vanden ouden Adaem Dengels gebleven ende gecomen sijn, als voer die scult, daer die brief van verhal of inhout, die doorsteken is mit desen brieve, ende voer een twischat pant. Voert soe kennen wi, dat dese gueden vorsz. mit allen rechte geschiert sijn, dats te weten, eerst dat huus, staende aen die lantzide tegens den Minrebruederen over, voer ses ende twintich pont grote payments, als nu tDordrecht ghenghe ende ghave is, ende dat ander huus vorsz., staende aen die lantzide tegens die Grotekerc over, voer acht pont grote payments vorsz., ende dat huus, staende in sVriesenstrate, soe vorsz. is, voer zeven pont ende tien scellinge grote payments vorsz., ende dat pont Holl. sjaers erflike rente vorsz. elken penninc daerof voer sestien: coemt dat pont Holl. vorsz. twintich scellinge grote payments vorsz.: comen alle dese schieringe vorscr. tsamen twee ende viertich pont ende tien scellinge grote payments, als tDordrecht ghenghe ende ghave is. Welke gueden vorsz., als dese drie husen ende dat pont Holl. sjaers, soe vorscr. is, soe verre als si den erfnamen vanden ouden Adaem Dengels plagen toe te behoren ende vanden ouden Adaem Dengels gebleven ende gecomen sijn, scepenen hebben mit allen rechte toegeschiert den vorscr. Jan die Jonghe voer twee ende viertich pont ende tien scellinge grote payments vorscr., in twischatten gelde, als voer een en twintich pont

ende vijf scellinge grote, payments vorscr., eenschat hooftgelts, daer hi dese gueden vorsz. voer ghepant, verboden ende gheyghent heeft twischat mit allen rechte, als vorscr. staet. In orconden desen brieve ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende dortien op sinte Vincentiusdach.

Item doer dese schieringe stac een jaergedinge, hielt in aldus:

Wi Aernt van Maldeghem Henrixz., Damaes die Hont Henrixz. ende Willem Graman heren Hugemansz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat Jan die Jonge die marsman, verboden heeft mit allen rechte int jaergedinghe, datmen besat sDinxdachs na Beloken Paesschen opten zeventiensten dach in Aprille int jaer ons Heren MCCCC ende viertien, die drie husen ende dat pont Holl. sjaers erflike rente, daer die brief van schieringe of inhout, die doersteken is mit desen brieve. Voert soe kennen wi, dat die erfnamen van oude Adaem Dengels uten husen ende tpont Holl. sjaers vorscr. mit enen verdeban gebannen sijn, ende Jan die Jonge vorsz. daer weder in mit allen recht. In orconden desen brieve ghegeven int jaer ende opten dach vorscr. [1])

(Aktenb. n°. 2 I fo. 138 r.)

36. 1416.

Vestiging van erfrenten.

Inden jaer XVI, XXVI dage in Novembri, wert desen nagescreven brief bevolen hierin te teikenen, inhoudende van woerde te woerde aldus. Scout, scepenen ende raet der stede van Haerlem doen cond allen luden, dat voer ons gecomen is Sander Vinc Human Vinkenz., van Venle, die wonachtich is binnen onser stede, ende geliede dat hi vercoft heeft tot enen vryen eyghen Aernt Vinken, sinen bruder, drie oude Wilhelmus Holl. gulden sjaers, gelegen tot Ouderkerc, die Jan Willemsz. hem aldaer jaerlix sculdich is, ende verliede hem daerof al voldaen ende wel betaelt den lesten penninc mitten eersten, ende heeft se hem gelooft te waren, alsmen vrye renten sculdich is te waren, in den ban, daer se in gelegen

1) Een soortgelijk stuk komt meermalen voor. Zie o. a. Aktenb. n°. 2 II fo. 32 v.

sijn. Waerom wi bidden den eersamen ende wisen scepenen van Dordrecht, onsen gheminden vrienden, dat si mede over Sander vorsz. segelen ende kennen willen in enen scepenenbrief, ende denselven brief Aernt Vinken vorsz. gheven, in allen manieren of Sander vorsz. daer selve tegenwoerdich [waer] staende mit hande ende mit monde, overmits want hi selve binnen Dordrecht noch daeromtrent niet comen en mach. In orconden desen brieve ende onser stede segel hierbinnen opgedruct int jaer ons Heren MCCCC ende sestien des Vridaghes na sinte Martijnsdach inden winter.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 147 v.)

37. 1417.

Aanstelling van een stads kok.

Int jare XVII, XVI daghe in Augusto, wert Adriaen Godevaertsz. aenghenomen biden borgemeesters, scepenen, raet ende biden achten, der stede koc te wesen, in allen manieren alst sijn vader gheweest heeft, behoudeliken dat hi die wedden daertoe staende sinen vader te guede sal laten werden sijns vaders leven lange.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 153 r.)

38. 1417.

Vonnis dat de man niet aansprakelijk is voor de voorhuwelijksche schulden zijner vrouw.

Int jaer XVII, XVI dage in Octobri, wert gewijst met vollen vonnes, ende wert bevolen hierin te teykenen, tusschen Wouter Negeler, op deen zide, ende Florens Symons van Bisanten, op dander zide, als dat Wouter Negeler geen sculden gelden en sal, die Geertruy Symonsdochter van Bysanten sijn wijf gemaect hadde ende sculdich was eer si aen Wouter vornoemt te hilike quam.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 153 v.)

39. 1418.

Attest dat een verwond persoon van zijne kwetsuren genezen is.

Int jare XVIII, opten VI^sten^ dach in Aprille, quamen meister Jan Abe ende Jan Symonssoen voer scepenen inder kamer

ende hielden ten heiligen, dat Dirc Heddemont Dirxz. wel genesen is van sulken quetzueren, als hem Jacop Jansz. van Dordrecht gedaen heeft.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 155 v.)

40. 1418.

Eenige personen als poorters erkend omdat zij jaar en dag in de stad hebben gewoond.

Int jaer XVIII, opten anderen dach in Decembri, was bevolen te teykenen, uut verdrach vanden scepenen ende vanden achten ende dekenen, als dat si Jan Aerntsz. ende Jacop Paedze, beide van sinte Gheerdenberghe ende linnenwevers, bekenden voer poerters, omdat si jaer ende dach ende langhe daerboven binnen der stede ghewoent hebben ende oic der stede reysen hebben helpen doen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 I fo. 158 r.)

41. 1418.

Huurcontract van twee kelders.

Int jaer XVIII, XI dage in Februario, waert biden gueden luden vanden gerechte bevolen desen nagescreven brief hyerin te teyken, inhoudende van woerde te woerde als hyrna gescreven staet: Wi Wormbout vanden Wijnghaert heren Tielmansz., Tielman die Rode Jacopsz., Willem Bogaert heren Willemsz. ende Bruun Tack heren Vrederixz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat voer ons quam joncfrou Katheline van Bleheym, Willems wedue van Brakel, ende verghiede dat si verhuert heeft Jan Thonijsz. ende Meeus Rolofsz., die houders sijn van desen brieve, die twee kelders beneden mit horen toebehoren, staende aen die poertzide aen mallicanderen ende ghenoemt sijn grote Vranckerijc ende cleyn Vranckerijc, een termyn van twaelf jaren duerende, daer die huere of inghinc tot sinte Martinusdage inden winter, nu lestleden, van welcken twaelf jaren kelderhueren voerscr. die vorsz. joncfrou Katherinen van Bleheym betaelt is die eerste pennync metten lesten, ende geloeft Jan Thonysz. ende Meeus

---

a) Vg. n°. 3 en n°. 7 hierboven en n°. 42 beneden.

Roelofsz. vorsz. die vorsz. kelders beneden met haren toebehoren te waren ende te vryen den vorsz. termijn uut, als een vry goet, van allen commer ende van alle aentale. Ende waert sake dat Jan Thonijsz. of Meeus vorsz. enighe tymmeringhe van stellinghe of anders in die vorsz. kelder deden maken, des men van node niet omberen en mochte, dat souden si uutleggen, ende joncfrou Kateline vorsz. salt hem tenden den termijn vorsz. weder uutreyken, jof Jan ende Meeus sullen die twee kelders vorsz. bruken ende in hueren houden terwilen toe dat si vernoecht sullen wesen van horen uutgeleiden gelden. Ende waert sake dat die vorsz. kelder verongevalde, binnen den termijn vorsz., van brande, des God voerhoeden moete, ende soe wes jaren dat Jan ende Meeus vorsz. niet gebruuc en hadden, die geloeft hem joncfrou Kateline vorsz. te voldoen ende uut te reyken, sonder enich argelist. Ende waert dat aen dese huere ende vorwaerde vorsz. yet gebrake, soe sijn des borghen Jan van Brakel ende joncfrou Adryaen sijn zuster, der vorsz. joncfrou Katerinen kijnderen, dat wel te voldoen mit gesamender hant ende ongescheiden, als goede borghen. Ende des soe geloeft joncfrou Katerine vorsz. hyeraf beide haer voerseide kijnderen wel of te quiten ende scadeloes te houden. In orconden dese brieve ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende achtien, des Saterdaghes na onser Vrouwendach purificatio.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 159 r.)

42. 1419.

Iemand tot poorter aangenomen omdat hij jaar en dag in de stad heeft gewoond.

Int jaer XIX, XI daghe in Julio, waert Michiel IJsbrantsz. Haermaker poerter gekent biden gueden luden inder kamer, omdat hi jaer ende dach binnen der stede gewoent hadde ende inden oerloge ende besit mit sinen bueren gewaert is ende uter stede optie vyande gereyset, soe hi dat mit sinen bueren kenlike maecte, ende hyerop dede hi sinen eedt voerden scepenen inder kamer. *a*)

(Aktenb. n°. 2 I fo. 162 r.)

a) Vg. n°. 3, n°. 7 en n°. 42 hierboven.

43. 1419.

Pandkering op grond dat het gepande leengoed zou zijn.

Int jaer XIX, XXVII daghe in Novembry, wert gewijst mit vollen vonnes tusschen die Minrebrueders, op deen zide, ende Wouter vander Wale, op dander zide, als van sulker pandinge als die Minrebrueders gepant hadden aen die jaerschare vander visscherie, daer hoer scepenenbrieven of inhouden vander fundacie vanden outare te Minrebrueders; dat Wouter vander Wale keerde, meynende dat menre niet aen panden en mochte, soet leengueden sijn, als hi seide. Ende wert gewijst in deser manieren, na woerden ende na wederwoerden ende na brieven ende betoen, dat scepenen gesien ende ghehoert hebben, ende na alre bedingder tale, dat die Minrebrueders vorscr. te recht gepant hebben ende hoer panden vervolgen sullen, als recht is naden rechte vander stede.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 165 r.)

44. 1419.

Dekens en broeders van het gild der wollewevers boetschuldig, omdat zij boven recht en vonnis over iemand geklaagd hebben.

Int jaer XIX, XI dage in Decembri, wort gewijst met vollen vonnes ende met allen rechte tusschen den dekens ende gildebroeders vanden wollenwevers, optie een zide, ende Jan Jansz., wollenwever, optie ander zide, in dese maniere, dat na woerde ende na wederwoerde ende na alre bedingder tale, soe die dekens ende gildebroeders vorsz. claghende [waren] over Jan Jansz. vorsz. boven recht ende vonnes, dat biden heer, den dekens ende den gezworen vanden ambocht vorsz. gewijst was ende gehantiert, dat si boete sculdich waren, als recht is naden rechte vander stede.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 165 r.)

45. 1419.

Verlenging van de makelaardij der makelaars van koren enz., om hun de schade te vergoeden, die zij door den oorlog geleden hadden.

Int jaer XIX, XII daghe in Decembri, wort bevolen hierin

te teykenen tverdrach vanden gerecht, bi consente vanden achten ende der ghemeente, als voer alsulc verhal als daer die makelaers van koern, van zout ende van wijn om dingden, van horen schade, die si seiden datsi gehadt hadden overmits den oirloge, ende was aldus verdragen ende geseit, als dat die makelaers vorsz. elx sijn makelaerdie behouden sal teynden horen tien jaren, twee jaren lange, om dat selve gelt, datter dan op staen sal ende niet verstorven en ware, ende watter dan verstorven ware dit soude hem te bate comen, alsoe hoer huere inhout, ten ware jof si, teynden der tien jaren van hore huere, hore makelaerdie quijt wouden wesen, soe soude die makelaerdie weder comen aender stede mit sulken commer van lijfrenten alser dan op stonde.

(Aktenb n°. 2 I fo. 165 r.)

46. 1419.

De stadsboden schadeloos gesteld voor het verlies, dat zij ten gevolge van de Ordonnantie op de bezetting geleden hebben, o. a. door de „ofleiding" van de kolfdragers op hen over te brengen.

Int jaer XIX, XXVI daghe in Januario, was bevolen biden gueden luden vanden gerechte ende vanden achten hierin te teyken sulc verdrach als verdraghen is biden gerechte, biden achten ende biden dekens gemeenliken. Is te weten, datmen den tween boden, als Vrederic Munter ende Pieter Pietersz. voer sulke provene, als si jaerlix lanx der stede van huyse te huyse pleghen te ghaderen binnen der stede ende men hem van haers dienstes weghen sculdich is te gheven, ende daertoe voer sulc afterwesen als si beide hebben inder ordinancie vander besettinghe, daer haer dienst grotelike bi vermindert is, als datmen hem beiden daervoer elx jaers uutreyken ende betalen sal vander stede weghen ende uter stede gueden XXIIII pont Holl. payments, als bi tiden tDordrecht ghenge ende ghave sijn sal, die te betalen elx jaers tot dryen terminen, als telken XVII weken VIII pont Holl., daer die eerste betalinghe of wesen sal nu tsinte Pauwelsdaghe conversio naestcomende, ende alsoe voert tot elken XVII weken daerna. Voert is verdragen biden gueden luden gemeenlike vorsz., soe wat poerter vanden baelyu of van yemant belast wort of te rechte geset ende die de colfdraghers plaghen of te leyden,

dat voertan dese twee boden vorsz. die ofleydinghe sullen doen, ende niet die colfdragers, hetsi dattet ingeseten of uuthems poerters sijn of datsi binnen of buten der stede belast of te rechte geset worden. *a*)

(Aktenb. n°. 2 I fo. 166 v.)

47. 1420.

Zoen van een doodslag. b)

Int jaer vorsz., VII daghe in Augusto, wert bevolen dese nagescreven cedule van woerde te woerde, soe hierna volget, te scriven:

Dits alsulke zoene ende seggen, alse Willem Gheraetsz., Pieter Boele, Florens van Donge Willemsz. ende Willem Danelsz., vander doderhant op deen zide, ende Willem Henric Moelnaersz., Peter Deen, Dieric vanden Eynde ende Meeus Nicol, vander levenderhant op die ander zide, Thomas Pieter Kijntsz. ende Everdey van Ghenderen Woutersz., als overmans. eendrachtelic geseit hebben, mits geblijf van beiden ziden, roerende vanden ongevalle ende dootslaghe, die geschiede van Willem Danelsz. bi ongevalle aen Jan Aerntsz., dies God genadich si.

Inden eersten soe sal Willem Danelsz., Gode te love ende te eren ende Jan Aerntsz. vorscr. ziele te ruste ende te Goids genade mede te comen, doen lesen inden twee cloesteren binnen der stede van Dordrecht vierhondert zielmissen, te weten in elken cloester twehondert, tusschen dit ende Bamis naestcomende.

Voert soe sal Willem Danelsz. vorsz. cloesterwinninge doen doen tusschen Maze ende Zipe, als zede ende gewoente is, ende guet betoech daerof leveren tot Bamis vorscr. den vorn. seggers.

Item soe sal Willem Danelsz. mit sinen borgen, hierna gescreven, den heelen doden gelden, ende uutreiken, dats te weten Aernt Jansz. alleen, des vorsz. Jan Aerntsz. zoen, vierhondert pont zwart, vier pont zwart voer een pont Holl. gerekent, payments alse nu ter tijt binnen Zuythollant ghenghe ende ghave is, den Utrechtse gulden gerekent voer vier ende twintich butdr., ende tien dier butdr. voer een pont Holl., ende dit vorscr. gelt salmen betalen tot Bamis naestco-

---

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1343. Welke de hier bedoelde ordinantie is, kan ik niet zeggen.

b) Vg. n°. 31 (hierboven bl. 20) en n°. 59 (hierbeneden bl. 42).

mende binnen der stede vorscr., tot sweeskijnts behoef vorscr.

Item heeft Willem Danelsz. den ghemeenen vrienden voer horen coste mit gereeden gelde [uutghereict] [1]) twee hondert pont zwart payments vorscr. Ende hiermede hebben die ghemeen magen, beide van Jan Aerntsz. vorscr. vader wegen ende van sijnre moeder wegen, puermentliken ende claerliken, om Goids willen, quijt gescouden ende vergheven den vorn. dootslach, soet bi kenliken ongevalle geschiede tot Dordrecht inden Doele, sonder hate of nijt.

Ende dese vorscr. soene hebben wi seggers geseit vaste ende gestade te houden op beiden ziden vorsz., op een peyne van hondert guede goude Engelse nobelen. Ende waert sake dat dese vorscr. zoene tot eniger tijt gebruect worde, daerof sal hebben die heilighe kerke tot Dordrecht een dordendeel, onse genadighe heer van Beyeren een dordendeel, ende die seggers vorn. een dordendeel, ende gheviele namels tot eniger tijt inder vorsz. soene enich geschille, dat houden wi seggers mit onsen overmans tot onsen verclaren.

Des sijn borgen vander doderhant, dese vorscr. soene te houden ende te voldoen tot ewigen dagen, opter vorsz. peyne: eerst van Jan Aerntsz. vorscr. vaders ghemeen magen, Laurens Jan Hugenzoensz., borgen voer Jan Aerntsz. ghemeen magen van sijnre moeder wegen, Jacob Bartoutsz. van Oesterhout, Wouter Jan Wouterszoensz. van sGravenmoer, Bartout Jacopsz. ende Anse Gheraetsz. van Oesterhout, gesamenderhant ende elc voer al.

Borgen vander levender hant, beide van Willem Danelsz. vader ende moeder wegen, Henric Willem Danelszoensz., Jan Danelsz., Henric Feitop ende Willem van Beveren Willemsz., gesamenderhant ende elc voer al.

In kennesse der waerheit soe hebben wi Jacop Noeye ende Pieter Jan Paeuwez., alse scepenen der stede van sinte Geerdenberge, onse segele hierop gedruct. Voert kennen wi scepenen vorn., soe dese vorscr. partyen selve tot Dordrecht niet comen en mogen, datmen dese vorscr. zoene op hem besegelen wille mit segele vander stede van Dordrecht in alre manieren als vorscr. is.

Ende dese vorscr. zoene werd geseit binnen der stede vanden Berghe vorn., des Sonnedaghes na sinte Margrietendach int jaer ons Heren MCCCC ende twintich.

---

1) Dit of een diergelijk woord ontbreekt.

(Int jaer XXXVI, IX daghe in Junio, was biden scout uut verdrach vanden gueden luden bevolen ende geboden Aernts Jansz. optie een zide, ende Willem Danelsz. optie ander zide, dese zoene in manieren vorsz. te houden guet ende van waerde, optie peyne vander zoene.)

(Aktenb. n°. 2 I fo. 170 v.)

48. 1420.

Huurcontract van een zolder.

Int jaer XX, XXI daghe in Augusto, huerde Cleys Cleis Dirxzoensz. voer scepenen inder kamer die woning ende solres boven den kelre, die Cleis vorn. nu bewoent, mitter hovinge ende tuninge after desen huse, ghenoemt die bock, ingaende te Bamis naestcomende ende geduerende tot jaersdage naestcomende over een jare, om twintich gouden Wilhelmus nyen Holl. scilde sjaers min een quartier van enen scilde. Ende van deser huere stont hi te love ende te bode tegens Thomas Pieter Kijntsz. opten dach vorn.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 171 r.)

49. 1420.

Schepenbrief van schuldbekentenis, onder verband in de eerste plaats van een schip.

Int jaer XX, XVIII daghe in Maerte, worden voer scepenen getoent ende bevolen hierin te teykenen dese drie brieven hierna gescreven.

Die eerste hielt in aldus:

Ic Gheraet vanden Eynde, die scipman, doe kont ende kenlic allen luden, als van enen brieve van scepenkenninge in Dordrecht, die Jan Symonsz. vander Helle op mi sprekende heeft ende inhout twaelf pont ende ses scell. gr., die ic hem in guede truewe gelooft hebbe ende gelove wel te betalen mit twintich guede gouden Engelsse noblen ende enen halven nobel, jof payment hore waerde, die een helfte tot Bamis naestcomende ende die ander helfte tot Korssavont daer naestcomende; ende waert sake dat ic hem dat vorscr. gelt niet vol ende al en betaelde tot elken dach vorscr., soe sijnt vorwaerden dat Jan Symonsz. vors. die een helfte vanden Engelsvaerder mit sinen toebehoren, daer dese vorscr. scult of roert, aentasten ende aanvaerden in allen havenen, daer hi

comen sal, ende daer sinen vryen wille mede doen sal, als mit anders sinen vry eyghen guede; ende waert sake dat des sceeps vorscr. gebrake, des God vorhoeden moet, soe sijnt vorwaerden dat Jan Symonsz. vorscr. jof die houder des briefs die vorscr. scult, die onbetaelt is, winnen ende verhalen sullen aen alle mine gueden, roerende ende onroerende, gewonnen ende ongewonnen, ende aen mijns selfs lijff, soe waer datment bevynden of bewisen kan, ende daer sinen wille mede doen sal, ter wilen toe dat ic hem dat vorscr. gelt vol ende al betaelt heb, sonder yemants wederseggen, ende mi des niet te weren mit ghenen rechte, geestelic noch waerlic, ende alle dinc sonder enich argelist. In kennesse der waerheit soe heb ic Gheraet vanden Eynde vorsz. minen segel aen desen brief gehanghen. Ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende zeventien, opten negentiensten dach in Aprille.

Die ander brief hielt aldus:

Cont ende kenlic si allen denghenen die desen brieve sullen sien of horen lesen, dat ic Gheraet vanden Eynde sculdich bin Jan Symonsz. vander Helle of toenre van desen letteren viertien Engelsse noblen, te betalen dit vorscr. gelt tot sinte Martinusmisse nu naestcomende, die ic Gheraet vorsz. hem Jan Symonsz. vorscr. belove te betalen tot desen dage vorscr. op mi ende op alle minen gueden, gewonnen ende ongewonnen, ende soe waer mense gevinden conde. Ende waert dat ic Gheraet vorsz. niet en betaelde toten dage vorscr., soe belye ic mi voert sculdich te wesen uut te reyken ende ghevene Jan Symonsz. vorscr. alle weke een vorlinc van enen gouden Engelsen nobel, onvermindert thooftgelt. In kennesse der waerheit heb ic Gheraet vorsz. desen brieff besegelt ende minen segel daeraen gehangen, ende om die meerre sekerheit, soe ic Gheraet vorsz. wille dat Jan vorsz. wel vanden sinen verwaert es, soe heb ic gebeden Cleis Maynt ende Pieter Maynt, sinen bruder, datsi om der meerre kennesse desen brieff mit mi segelen willen. Ende wi Claes Maynt ende Pieter Maynt, personen vorsz., om bedinge van Gheraet vanden Eynde vorsz., hebben mit Gheraet vorsz. desen brieff vorsz. besegelt ende onse segele daeraen gehangen. Int jaer ons Heren MCCCC ende zeventien, opten negenden dach van Julio.

Die dorde brieff hielt aldus:

Wi Gheraet van Nesse Willemsz. vander Tympel, Everdey heren Woutersz. van Genderen ende Florens vander Dussen

Aerntsz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat voer ons quam Gheraet vanden Eynde, ende verghiede dat hi sculdich is Jan Symonsz. vanden Helle, die houder is van desen brieff, twaelf pont ende ses scellinge grote payments, als nu ter tijt tDordrecht ghenge ende ghave is, hierof te betalen die een helfte tot Bamisse nu naestcomende ende die ander helfte tot Kerssavont dernaestcomende. In orconden desen brieff ghegeven int jaer ons Heren MCCCC ende zeventien, opten negentiensten dach in Aprille.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 176 r.)

50. 1421.

Dading van een geschil over een muur tusschen twee huizen.

Int jaer XXI, VIII daghe in Aprille, quamen voer scepenen inder kamer Aernt Zamencoper Gheraetsz., optie een zide, ende Gheraet Spoetmaker ende Aernt Jansz., tsamen optie ander zide, ende verghieden datter tusschen hem van beiden ziden vorwaerde sijn van eenre zidelmuere, die Aernt Zamencoper vorsz. eenen halfven stheen te verre heeft doen metsen in Gheraets ende Aernts Jansz. vorsz. erve, gelegen tusschen Gheraets en Aernt Jansz. huze, staende opten hoec vander Zwindrechtstrate, aen die een zide, ende Aernt Zamencoper vorsz. huys, aen die ander zide, als dat Aernt Zamencoper vorsz. die muere op sinen cost sal voert op doen metsen totter werminge toe vanden huse, staende opten hoec vander Zwindrechtstrate vorsz., soe dat huys nu staet, ende dat Gheraet Spoetmaker ende Aernt Jansz. haer nederste staedze van haren huyse vorsz. sullen moghen ankeren in dese muere vorsz., soe thuys nu staet, sonder meer toeseggens te hebben totter muere vorscr.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 178 r.)

51. 1421.

Iemand kiest zichzelf een voogd.

Int jaer XXI, XXIII daghe in Augusto, quam Martijn Ghijsbr. Vrankenzoensz. voer scepenen inder kamer ende koes, bi sijnre moeder ende siner vrienden, die daerbi stonden, consente ende wille, tot sinen voecht te wesen Snellert Duyc, sinen neve, acht jaer lange naestcomende, ende geloofde

voert, dat hi binnen desen acht jaren gheen wittachtich hilick doen en sal, noch gheen van sinen guede vercoepen, versetten noch becommeren en sal, ten ware bi consente ende wille van sinen voecht vorsz. ende van sinen vrienden, sonder argelist. Ende waert dat hi hiertegens dede, soe soude dan sijn gueden alinge ende al comen ende erven op sijn rechte erfnamen, geliken of hi doot ende gestorven waer.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 182 r.)

52. 1421.

Iemand erkent goederen van een ander in bewaring ontvangen te hebben.

Int jaer XXI, XVIII dage in Augusto, quam Jan Jan Thonijsz. voer scepenen inder kamer, ende lide dat hi van Adriaen die bastert van Hollant voirtijts ontfangen heeft deze perzelen van gueden hierna gescreven: te weten vive metalen kandelers, twee becken, twee hantvaten, twee mingelenkannen, een kofferen, drie zilveren schalen, wegen XXXVIII$^1/_2$ loet, een zilveren messe, een zilveren forck, een paer ander vrouwen messe, twee ellen betteyn, een vierendeel kovelers, een half vierendeel kersens, een bosken mit zalf, enen vrouwen zwarten tabbert mit enen schralen voeder, een kaninen pels, enen riem daerop staen XXI spalken. Des sijn alle deze perzelen vorscr. tsamen geschiert ende geschat bi scepenen voer sestien gouden nobelen, ende dit was dus bevolen te teykenen tot enen memoriael ende gedenkenesse.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 182 r.)

53. 1421.

Iemand legt eene som gelds onder schepenen, tot voldoening van het loon van een metselaer, die van zijn huis is gevallen.

Int jaer ende opten dach lest vorscr. (V Februarii) quam Martijn van sinte Sebastiaen voer scepenen inder kamer, ende leide onder der stede XX lewen tot behoeff Jan Veenkens des metselers, als van sijnre huren ende werck, dat hi hem aen sinen huse, daer hi of gevallen is, gedaen mach hebben, ende meynt daermede sine schade ende allen last van sinen valle ende quetsuren te schutten.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 186 v.)

54. 1422.

Verklaring van wijnkoopslieden omtrent een te hunnen overstaan gesloten koop en de betaling van den koopprijs.

Int jaer XXII, XXVII daghe in Meye, tuuchden bi haren eede ten heilighen Willem Schorenz., Willem Hughenz. ende Hughe Coenraetsz. voer scepenen Tielman die Rode ende Gillijs van Mitvelt, dat si als wijncoopsluden daerbi, over ende aen waren, dat Aernt Costijnsz. wetlike vercoft, nu omtrent Vastelavont lestleden, Willem Jans Wittenz. XIX $^1/_2$ margen lants, gelegen inden ambocht van Wieldrecht, ende dat Willem vorsz. daerof den vorn. Aernt wel voldade ende betaelde, ende dat si van gheene vorwaerden en wisten, die daerof verder gemaect mochten wesen.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 191 r.)

55. 1422.

Verklaring van zamenwerkers van een huwelijk omtrent de daarbij gemaakte voorwaarden.

Int jaer XXII, XVII daghe in Junio, was bevolen hierin te teykenen biden gerechte, dat Lourens Pietersz. ende Joete, Jans wijf van Baern was nu Pieter Bots wijf is, den scepenen kenlic maecten ende tuuchden met haren eede ten heylighen, ende het Jan Stijl, priester, met sinen brieve maecte kenlike, als zamenwerkers vanden hilike tusschen Heinric van Dousborch ende Marye Jansdochter van Baern, als dat noch binnen jaers is, dat si in wittachtigen hilike versamenden, ende dat si versamenden in deser manieren, waert dat Heinric van Dousborch oflivich worde eer Marye vornoemt, sonder blivende geboerte after hem bi haer te laten, datmen dan alle guede soude op ende neder delen ende alle sculden ghemeen deelen naden rechte vander stede, ende waert dat Marye vorsz. oflivic worde eer Heinric vorsz., sonder blivende geboerte bi hem after te laten, dat dan die erfnamen van Marye vorsz. uutghaen souden ende uutbliven met sulke guede ende medeghave als si aen hem te hilike brochte.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 191 v.)

56. 1422.

Beding tusschen de stad en zeker persoon over het aflossen van eene lijfrente te haren laste.

Int jaer XXII, opten XI^M Maechdendach, wilkoerde IJsbrant Gheraet Sproncxz. ende geloefde voer scepenen inder kamer, dat die stede van sulken achte scilden lijfrente, die Pieter van Dam sprekende heeft optie stede, sal moghen lossen, wanneer si wille, om thooftgelt, dat se gecost hebben, ende om die verschenen renten, die daer dan ter tijt aen verschenen sullen wesen.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 194 r.)

57. 1422.

Verklaring voor schepenen afgelegd door een burger van Keulen, dat hij niet talen zal naar eene door hem gecedeerde schuld, waarvoor een poorter van Dordrecht te Keulen gedaagd is.

Int jaer XXII, XI daghe in Februario, waert biden gueden luden vander stede bevolen desen nagescreven brief hyerin te teyken, inhoudende van woerde te woerde als hyerna gescreven staet: Wi burgemeesters, scepenen ende rade der stede van Dordrecht doen cond allen luden, daer dese onse brief toe comen sal, dat een Hilligher vander Kerten, burgher te Colen, voer ons in onsen rade geseit heeft, dat hi na sulke sculden tot gheenre tijt talen en sal, noch daeraen yet heeft, mar om Goids wille heeft overgegeven, als daer een Baernt Blessinc, onse poerter, om gedaghet soude wesen voerden conservatoern der universiteit van Colen te rechte te comen, tot verzoec eens Heinrix Kersten van Oitzenrade, student te Colen, ende denselven Heinric te antwoirden op zekeren sculden, hem van Hilligher vorsz. gegeven ende overdragen. In orconden desen brieve besegelt mit onser stede segel hyerop gedruct. Ghegeven int jaer ons Heren MCCCC twee ende twintich opten XII^sten dach in Augusto.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 199.)

58. 1422.

Compromis en arbitrage in een geschil over koop van land.

Int jaer XXII, sWoensdaghes XVII daghe in Maerte, quamen voer scepenen inder kamer Jan Boel, op deen zide,

ende Jan Matheeusz., op dander zide, ende kenden dat si onderlinge een seggens ende een geblijfs aengegaen ende gebleven sijn aen vier guede mannen, daer si elx die twee of nemen [1]) sullen, wes die vier tusschen hem beiden seggen sullen, tusschen hier ende Sonnendaghes naestcomende, dat si dat van waerden sullen houden, ende werdens die vier niet eens, soe sullen die vier enen geliken overman nemen, ende wat [2]) die keert ende seit met twee vanden seggers, dat sal van beiden ziden gehouden werden, roerende dese stucken van enen coep van lande gelegen tAlmsvoet.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 201 r.)

59. 1423.

Zoen van een doodslag.

Int jaer ende opten dach vorscr. [XXIII Julii] wert bi scepenen inder kamer bevolen hierin te teykenen dese nagescreven cedule van eenre zoene, inhoudende van woerde te woerde als hierna volget: Dits alsulc seggen, als wi Jan Dirxz. van Haesbeen ende Jacop Buys, aen deen zide, Huge van Matren ende Aernt Jan Aerntsz., aen dander zide, geseit hebben, roerende vanden ongeval vanden dootslag, die geschiet is aen Willem Bouwensz., wiens ziele God genadich si, bi toedoen van Jacop van Noydenz.

Inden eersten soe is onse seggen, dat die borgen vander levenderhant cloesterwinninge doen doen sullen tusschen Maze ende Zipe, als gewoenliken is. Voort soe sullen si doen winnen tweedusent zielmissen, Gode te ere, der ziele te ruste ende te genade, ende den vrienden ter beteringe, ende van desen cloesterwinninghe ende zielmissen sullen si overleveren guet betoen ten lesten dage der betalinge te Dordrecht. Voert soe salmen den doden vorscr. gelden negen hondert pont zwart, acht pont zwarte gerekent voer enen Holl. scilt, ende alle ander payment na sijnre waerde daerna volgende. Ende dit vorscr. gelt salmen betalen, teen dordendeel op sinte Symon ende Judendach Apostelen, tander dordendeel op sinte Valentijnsdach, beide naestcomende, tot Zevenbergen inder kerken, bi scepenen ende bi keersluden, ende dat leste

1) Nomen ?
2) Er staat: waert.

dordendeel op sinte Jansdach te midzomer daerna volgende, tot Dordrecht inder kerken of in enich vanden cloesteren, bi scepenen of keersluden. Voert soe sullen die vander levender hant, die baersculdige of enich van sinen bruederen voetval doen tot Dordrecht met tweehondert mannen, ten lesten dage der betalinge vorscr.; waerof acht wesen sullen in linnen clederen, die ander onghegort ende bloetshoofts. Item soe sal Jacop Noydenz. of enich van sinen bruederen een peregrymaedse doen tot sinte Jacobus in Compostel, ende als hi porren sal, soe sal hi gaen op Willem Boudwijnsz. graft mit enen priester ende nemen [1]) den doden die peregrymaedse off, die hi sculdich is, ende loven voerden priester die peregrymaedse voer den vorscr. doden te doen, Gode te eren ende sijnre zielen te ruste ende te genade ende den vrienden ter beteringe. Ende vanden peregrymaedse vorscr. sullen si of uutporrende wesen binnen jaers naden lesten dach der betalinge, ende daeroff brengen goet betoech dat hi daer geweest heeft. Ende waere dat sake dat hem sijn betoen genomen worde of bi node niet crigen en conde, soe soude hi gaen op des doden graft ende zweren aldaer aenden heiligen, dat hem nootsaken deden dat hi gheen betoen gebrocht en heeft, ende dat hi die peregrymaedze gedaen heeft geliken als hi op dat graft lovede, ende dat sullen dan vier mannen van sinen magen nazweren, dat die eedt guet ende gerechtich is, sonder meeneedt.

Item soe sijn borgen vander levender hant dese zoene te houden ende te doen houden: item als voer Jacop Noydenz. vander mage, als voer een gheheel helfte Jan Noydenz. ende Hugen Noydenz. gebruederen; item van enen vierendeel vander moeder wegen Jacop die Hoge ende Jacobus sijn sone. Noch vander moeder wegen van enen achtendeel Godevaert Smoorkoel ende Pieter Boelenz.; item vanden anderen achtendeel vander moeder wegen sijn borgen Jan Baselijsz., Baselijs Hugenz., Jacobus Willem Tymmermansz. ende Aernt Humansz. Voert soe sullen Jan Noydenz. ende Huge Noydenz. mede borgen wesen in allen vierendeellen ende achtendeelen vorscr. Item dit sijn die borgen vander doderhant dese zoene te houden ende te doen houden tot allen zoenerecht: item van des vaders wegen, als voor een vierendeel, Adriaen Hugenz. die

1) Of „nomen". Niet goed leesbaar.

kerser ende Ledyce Symonsz.; item vanden anderen vierendeel van des vaders wegen sijn borgen Jan Huge Benenz. ende Michiel Hugenz. Item soe is borge vander moeder wegen uut enen vierendeel Jan Dirxz. van Zantwijc. Item soe is borge uten anderen vierendeel vander moeder wegen Robbijn Jansz. Ende dit vorscr. seggen is geseit op een peyne van driehondert Holl. scilden te houden ende te doen houden op beide ziden vorscr. Ende waert sake dat yemant dat vorscr. seggen brake, dat God verbieden moet, die soudt breken op hemselven ende op die peyne vorscr.; ende die peyne soude gaen een dordendeel aenden heer van Zevenbergen, tander dordendeel aenden heer, daer die peyne onder gebroken worde, ende dat dorde dordendeel daert die keersluden keeren souden; ende altoes soe salt verzoent bliven. Ende mit desen seggen soe hebben wi seggers vorscr. beide die parthyen tegens malcanderen witliken ende wel gezoent geseit; ende waert dat hierin enich geschil viele, dat souden wi seggers vorscr. houden tot onsen verclaren, ende alle saken vorscr. sonder argelist. In kennesse der waerheit soe hebben wi Jan Dirxz. van Haesbeen, Jacop Buys, Huge van Matren ende Aernt Jan Aerntsz. vorscr. onse segele hierbinnen opgedruct. Int jaer ons Heren MCCCC ende zeventien des Sonnedaghes na des heiligen Sacraments dach. *a*)

(Aktenb. n°. 2 I fo. 207 v.)

60. 1423.

Vernictiging van een „gheveynsden" schepenbricf (beschulbrief) van schuld.

Int jaer XXIII, op sinte Jacobusavont Apostel, wort, bi guetduncken vanden gerecht ende van Beestken Ockersz. vrienden ende magen, enen scepenen brieff te niete gemaect van vierhondert scilden, die Beestken Ockersz. gemaect hadde sinen twee kijnderen, overmits dattet gheveynsde ende beschutbrieven waren, na getuge ende waerheit, die scepenen van gueden geloefliken luden onsen poirteren daerof claerliken hoerden, bi horen eede, alser toebehoerde.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 208 r.)

a) Zie n°. 31 en n°. 47 (hierboven bl. 20 en 34).

61. 1423.

Huur van de helft van een huis. (Koop breekt huur.)

Int jaer XXIII, V daghe in Octobri, huerde Jan Bruer tegen Aernt Richertsz. sijn helfte vanden steenhuse, daer Jan Bruer vornoemt in woent, vier jaer lange, ingaende op sinte Bavendach lestleden, elx jaers theel huus om tien Wilhelmus scilden, te betalen telken halven op camerrecht, geschiet voer scepenen inder kamer, ende waert dat Aernt Richertsz. sijn helfte vercofte binnen den tijt vorsz., soe sal hijt Jan Bruer een half jaer te voren seggen, ende darenteynde sal die huer quijt wesen.

(Aktenb. n°. 2 I fo. 212 v.)

62. 1423.

Koop- en giftbrief.

Int jaer XXIII, XXVIII daghe in Februario, waert biden gueden luden vanden gerechte bevolen desen nagescreven brief hierin te teykenen, inhoudende van woirde te woirde als hyrna volghet: Wi Rycout Willem Tolnerssoen, Jan die Witte Goidscalxzoen, Heinric Zasse Ghijsbrechtszoen ende Martijn Haren Boudensz., scepenen in Dordrecht, orconden ende kennen, dat voer ons quamen Engelbrecht van Andel voer hem selven, ende Joncfrou Kateline Pietersdochter van Dryemelen mit enen gecoren voecht, ende verghieden dat si mit gesamender hant ende ongescheiden vercoft hebben Heinric Tolnaer Heinrixz., Hughe Beyenz., Willem Zoete Hughenz., Aernd Claeys Aerndsz. zoen ende Jan van Vliete, die houders sijn van desen brieve, anderhalve hoeve moers, elke hoeve houdende achtien marghen, ende elke marghe houdende zes hont, gelegen inden ambocht van Dryemelen, noortwart of naest des vorseits Aernd Claeisz. hoeve ende sijnre gesellen, ende si coften jeghens Willem van Dryemelen, also men ons seit, tsestich roeden breet ghemeten opwaerts streckende vander nyewer ka twee hondert ende tseventich roeden lanc; ende hem hierof betaelt ende wel vergouden is die eerste pennync ende die leste. Hierbi soe hebben hem Engelbrecht ende joncfrou Kateline, mit haren gecoren voecht, met gesamender hant ende ongescheiden vornoemt dese anderhalve hoeve moers vorscr. geloeft te waren ende te vryen, als een vry guet,

van allen commer ende van allen aentale, behoudelic op elke hoeve moers vorsz. vijf scellinge Holl. sjaers tsheren chijnse.

Ende waert dat den vornoemden Heinric Tolnaer ende sinen medecoopers vorsz. hierane yet gebrake, soe sijn des borghen Jan van Dryemelen heren Willaemsz., Willem van Dryemelen, sijn soen, Didderic van Slingelant Ottenz. ende Herbaren van Slingelant Ottenz., met gesamender hant ende ongescheiden, dat wel te voldoene als goede borghen. Ende hyerof soe hebben Engelbrecht van Andel, joncfrou Katheline met horen gecoren voecht, Jan van Dryemelen ende Willem sijn soen met gesamender hant ende ongescheiden vorseit geloeft Didderic van Slingelant ende Harbaren vornoemt wel te quiten ende scadeloes te houden, ende Engelbrecht ende joncfrou Katheline, met haren gecoren voecht vorsz., geloven hyerof met gesamender hant ende ongescheiden Jan ende Willem sinen soen vorn. wel te quiten ende schadeloes te houden. Voert soe hebben Gheraet Koekaert ende Claeis Hughenz., heemraders nu ter wile binnen den vorsz. ambochte, voer ons getuucht op haren eedt, datsi mitten rechter ende met anders den heemraders int selve ambocht vorsz. over die ghifte van dese anderhalve hoeve moers vorscr. stonden ende den eyghendom daerof vry kenneden, behoudelic daerop tsheren tsijns, alst vorsz. is, ende dat die coop daerof tSondaghes na sinte Pieter ende Pouwelsdach lestvorleden gecondicht wart int openbaer, onder der hoemisse, inden selven ambocht vorghenoemt. In orkonde dese brieve ghegeven int jaer ons Heren MCCC vier ende tseventich op sinte Martinusdach in den zomer.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 219 r.)

63. 1423.

Het gerecht geeft aan eenige personen een goed geleide.

Int jaer XXIII, XXII daghe in Maerte, ghaven borghemeesters, scepenen ende raet joncheer Jan van Bueren mit XVI personen, die gheen vyanden ons genadichs heren van Beyeren noch sijnre stede van Dordrecht noch ballinghe slants en sijn, noch in onse scepenenbrieven niet sculdich en sijn, een guet geleide in comen, in merren ende in keren [1], duerende tot Pinxsteren toe naestcomende, jof hierenbinnen twee daghe lange nader stede wederseggen.

(Aktenb. nº. 2 I fo. 219 v.)

1) Er staat: koren.

64. 1424.

Opneming van de rekening der dijkage van de groote waard.

Int jaer XXIII, op sinte Pouwelsdach conversio, was bevolen te teykenen, uut verdrach vanden gueden luden vanden gerechte, vanden ouden rade, vanden achten ende vanden dekens gemeenliken, ten Mijnrebroederen vergadert, hoe opten dach vorsz. Wouter van Ghenderen ende Cleis Symonsz. geleit ende bescheiden was eenen dach van rekeninge vander dyckaedze van slants wege, openbaerlike te doen ten Mijnrebroeders, dat mitter clocke alsoe geleit ende gecondicht was. Ende want Wouter ende Cleis vorsz. aldaer ten Mijnrebroeders bereet waren mit haren boeken om haer rekeninge te doen, die aldaer bestaen was ende een deel gelesen. Ende omdat die rekeninge zoe groot was, ende die guede luden vorsz. soe langhe niet en wouden sitten, dat mense uutgelesen ende geleit hadde, soe was aldaer ter selver tijt bi gemeenre eendrachte overdragen, als datmen die somme vander rekeninge, beide vanden ontfanc ende vanden uutgeven, soude lesen ende leggen, ende die effen dat een teghens dat ander. Ende waert dat dan Wouter ende Cleis vorscr. haren eedt daerop wouden doen, datsi in dier rekeninge vorsz., na haren vijf zynnen, nyet en hadden gedaen dan tot orbaer der stede ende des lants vanden Grotenwaerdt, noch daerin nyet en hadden gedaen, daer hem enige guede luden in verboesen mochten, datmen dan die rekeninge opnemen ende loven soude. Des ter selver tijt Wouter ende Cleis vorsz. met opgerechten vingheren ende gestaefts eedts, die hem Willem Boeghaert scout staefde, zworen aen den heilighen, dat si na haren vijf zynnen in dier tegenswordige rekeninge niet gedaen en hadden dan tot orbaer der stede ende slants vorsz., noch gheenrehande saken daerin ghedaen, daer hem guede lude in verboesen mochten, so moest hem God helpen ende alle sijn heilighen. Ende mit desen eedt soe waert ter selver tijt haer rekeninge vorsz. opgenomen ende geloeft, ende daertoe was hem verdragen alle tichte ende laste, diemen hem van deser rekeninge wegen ende van slants wegen tigende ende opseggende was.

(Aktenb. nº. a 1 fo. 233 v.)

65. 1425.

Eenige kooplieden uit het land van Gulik gearresteerd voor goederen aan Dordsche poorters in Gulik afgenomen.

Int jaer XXV, op onser liever Vrouwenavont visitacio, was gewijst met vollen vonnes ende met allen rechte, als op enen eyntachtigen dach, tusschen Jan Vynck, Woucgher die Wync ende hare medegesellen, onsen poerteren, optie een zide, ende Claes Toepennync, Pieter vander Molen ende Heyke van Waenrade, cooplude uten lande van Gulich, optie ander zide, roerende van sulke guede ende comanscepe als onse poerteren voersz. opter heerstrate van Gulich biden joncheer van Limborch ende sinen hulpen sijn ofgenomen of ombruke gemaect, voer welke schaden onse poerteren vorsz. optie rechten ende hantvesten vander stede hebben dese vornoemde cooplude haer live ende guede doen mit rechte becommeren ende arresteren. In dese manieren, dat na woerde ende wederwoerde, na brieve ende betoen, die scepenen van beiden ziden gesien ende gehoort hebben, nader stede rechten ende hantvesten ende na alre bedingder tale, dat die coopluden uten lande van Gulich vorsz. haer live ende guede gehouden sullen wesen ende bliven voerden schade onsen poerteren vorsz. aengedaen, ter tijt toe dat onse poerteren voldaen ende vernoecht sijn van haren verliese van hare guede biden joncheere ende sinen hulpen hem ofgenomen, ten waer dat die coopluden vorsz. dat weren ende keren mochten met beteren rechte ende betoen, dan scepenen nochtertijt hyerof gesien of gehoort hebben, als recht is naden rechte vander stede. Des soe waert biden gueden luden elken van beiden ziden vorsz. beteikent, binnen zes weken daerna sijn behulp ende betoen bi te brenghen, daer hi hem meynde vorder mede te behelpen. Ende ter selver tijt verborchde joncfrou Lijsbet Pieter Hoddemonts wedue dese cooplude vorsz. live ende guet, daer doe den coopluden vorsz. was op verlof gegeven te trecken om haer betoen, ende joncfrou Lijsbet geconsenteert der cooplude guede te vercopen ende te orbaren. Des hyerna op onser liever Vrouwen avont assumpcio was gewijst met allen rechte, tusschen beiden ziden ende partyen vorsz., in desen manieren, dat na woerde ende wederwoerde ende na allen brieven ende betoen, die scepenen van beiden

ziden vorsz. hoerden ende sagen, nader stede rechten ende hantvesten ende na alre bedingder tale, dat der cooplude vorsz. live ende guede gehouden ende becommert sullen wesen ende bliven ter tijt toe dat onse poerteren vorsz. voldaen of vernoecht sijn van haren verliese van haren gueden vorsz., soe die guede luden gheen beter betoon gesien of gehoort en hebben, dat onsen poerters tegens dragen mach in haren rechte, als recht is naden rechte vander stede.

Item op onser Vrouwen avond nativitas was bevolen te teykenen, dat scepenen kenlike is, dat joncfrou Lijsbet Pieter Hoddemonts wedue is borge geworden voer scepenen voirder coopluden vorsz. lijf ende goet totter som van driedusent overlantsche Rijnsche gulden, want si voerden scepenen lyede, dat si wel totter somme toe vorsz. vander cooplude guede alsoe vele in handen hadde. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 2 v.)

66. 1425.

Uitwijzing van een geschil over de verdeeling van zoengeld.

Int jaer XXV, XIX daghe in December, wart biden gueden luden vanden gerechte, bi consente vanden keersluden vander zoene van Wouter Willemsz., die onse God genadich si, een seggen geseit vanden gescille, dat die vrienden ende maghen van Wouter vorsz. onderlinge hadden vander zoene vorsz., in deser manieren, dat, soe die geheel zoene vorsz. geseit is te betalen in drye dordendelen, als te voerzoene, te erfzoene ende te maechzoene, daer die twedordelen of betaelt sijn, als die voerzoene ende die erfzoene, die gedeelt ende gegeven zijn na zoenenrechte, als die guede luden verstaen, datsi die twee dordendeelen laten wesen als die gegangen sijn; ende vanden dorden dordendeel, als vander maechzoene, is der gueder luden vorsz. seggen, als dat Willem Woutersz., vader van Wouter Willemsz. vorsz., daerof hebben sal voer sinen cost, schade ende moynisse vier noblen. Ende dat ander, dat daer dan blijft, dat sullen die borghen vanden vier vierendelen aennemen ende deelen, als elx een vierendeel daerof, ende dat deelen elcx in haer vierendeel, na zoenen-

a) Vg. v. d. Wall I bl. 84.

rechte, als dat behoort. Ende waert, dat uut enigen vanden vier vierendelen vorsz. waren enige maghe buten lants, die sculdich waren dat aen te deelen, daer soude dat deel bliven leggen jaer ende dach onder dien naesten maech vanden vierendeel, die die zoene hadde verborcht, tot behoef desgheens die buten lants ware.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 4 r.)

67. 1425.

Iemand bekent voor schepenen dat hij zekere goederen van een ander in bewaring heeft.

Int jaer ende opten dach lest vorscr. (XX daghe in Februario) quam Lijsbeth Aernt Koenenzoens wijff voer scepenen inder kamer, ende lide, dat si ontfangen heeft van Clais Willemsz. in die hant alsulke huysraet als hier bescreven staet, te weten: acht tynnen schotelen, item negen zausieren, item drie matalen kandelers, item acht tynnen plattelen, item een handvat, item drie potten, item een lavoir, item drie stoepvlessen, item drie mingelen flessen, een tange, een wendeyser, een zoutvat, een tinnen kanneken, een bedde mit drie slapelaken ende mit drie dekens, zes sitkussen, zeven overkussen, een besloten bedstede, een ketel, twee kisten, twee zeedsen, een hangende scapera, een yseren hael. Des heeft Pouwels Gheraetsz. gelooft den vorn. Cleis Willemsz. hierof scadeloes te houden, waert dat yement anders hierna namels taelde. Hieroff heeft Lijsbeth vorsz. gelooft Pouwels vorscr. scadeloes te houden. Voert lide Clais vorn., dat hi hierof van huushueren ontfangen heeft twintich pont Holl., gerekent tien tuun voer anderhalff pont Holl.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 6 r.)

68. 1425.

Verhypothekeering van goed voor schuld.

Int jaer XXV, Dinxdaghes na Palmen XXVI daghe in Maerte, quam Aernt vanden Brande Heinrixz. voer scepenen, Ghijsbrecht Neyse, Gheraet [1]) van Muulwijc ende Cleis Sy-

1) In de lijst bij Balen komt in dit jaar Willem (niet Gheraet) van Muulwijck als schepen voor.

monsz., ende verghiede, waert dat hi die LI Beyers gulden, die hi nu verlijt heeft Jacop Vaisken in enen scepenenbrieve, hem nyet en betaelde tot sinen wille, soe die scepenbrief inhout, dat hi dan sijn brouwegewande, dat hi nu staende heeft optie Riedijc, settet Jacop Vaisken in handen, sinen vryen wille daermede te doen totter somme toe vorsz. Ende waert dattet brouwegewant nyet guet genoech en ware totter somme toe vorsz., soe wilkoert Aernt vorsz., dat Jacop Vaisken vorsz. dan mach sijn handen slaen aen anders sine reetste gueden ende die vercopen totten gebreke vander somme vorsz.

(Aktenb. n°. 2 II fo 6 v.)

69. 1426.

Verzoening van echtgenooten, met beding, dat wie van beide de voorwaarden daarvan niet nakomt terstond, alsof hij overleden ware, zal worden beërfd.

Int jaer XXVI, XI daghe in Octobri, geloefde ende wilkoerde Jacop Heinrixz., die ofsteker, voer scepenen Ghijsbrecht Noyse, Jan Vazout, Willem vander Tympel ende Noyde van Amerongen, dat hi tot geenre tijt geselscap noch menderscap hebben noch houden en sal met Becke Aerntsdochter van Naerssen, met haren vader vorsz. noch met hare moeder, daermen arch of quaetheit uut nemen of marken mach, met vorwaerde, waert dat hi hyertegen dede, datmen kenlike bevonde ende den scepenen kenlike maecte, dat dan sine kijnder, die hi bi Heylewi sinen wive heeft, sullen alle sine guede, die hi met sinen wive ghemeen heeft, schiften, scheiden ende deelen teghens hare moeder, ende haer deel behouden tot haren eyghendom, sonder wederseggen of calaenge van hem of van yemande anders, gelijc of hi oflivich ware, ende die guede op sine kinderen bestorven waren. Voert heeft Heylewi Hugendochter, Jacops vorsz. wijf, ter selver tijt ende voer denselven scepenen vorsz. geloeft ende verwilkoert, dat si tot geenre tijt onstandelike, ombehoerlike of lelike woerde seggen noch spreken en sal op Betke, Aernt Pietersz. vorsz. dochter, noch op haren vader vorsz., noch op hare moeder, met vorwaerde, waert dat si daerteghens dede, dat dan haer kijnderen alle haer guede, die si met haren manne ghemeen

heeft, sullen teghens haren vader schiften ende deelen, ende die behouden tot haren eyghendom, gelijc of si oflivich ware ende die goede op haren kijnderen bestorven waren, sonder wederseggen of calaenge van haer of van yemande anders van haren wege, ende alle saken te verstaen sonder arch ende list, ende oic dat die woerde eerst van haren wege toequamen ende men den scepenen kenlike mochte maken, dattet van haren wege eerst toequame. Voert hebben Jacop ende Heylewi sijn wijf vorsz. ter selver tijt voerden scepenen geloeft ende gewilkoert, dat si noch hare gheen en sullen enighe guede, die si nu hebben of namaels vercrigen sullen, van huyse, van rente of van lande, nyet en sullen vercopen, versetten noch veranderen, tensi bi hare twier vorsz. volcomene wille ende consente, sonder alle argelist.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 13 r.)

70. 1427.

Verklaring door een schipper voor schepenen afgelegd, dat een zijner vennoots, ten gevolge van diens eigen schuld, verdronken is, en consignatie van het door hem verdiende loon onder schepenen.

Int jaer voerscr., XXIIII dage in Octobri, was bevolen te teykenen, hoe een Heinric die Langhe, van Nymaghen, scipheer, ende Yuutgen Hart, van Nymaghen, veynoet in sijnre playte, quamen inder kamer voer scepenen Hughe Elantssoen ende Noyde van Ameronghen, ende zwoeren mit opgerechten vingheren, gestaefts eets, lijflike aenden heilighen, hoe een Jacop Yewijnssoen, van Nymaghen, mede veynoet was inder selver playte, daer sy quamen varen tusschen Gorinchem ende Dordrecht, by hem selven uut der playte overboert vyel int water, des Donredages na sinte Victoers dach lestleden, ende daer int water aflivich geworden is by crancker aventuer ende by sijn selfs versumenisse, sonder yements toedoen. Ende Heinric die Langhe voirscr. leyde ter selver tijt aldaer openbaerlic voer Jacops voerscr. loen een gouden croen, totter gheenre behoeff, die daer tbeste recht toe hebben.

(Int jaer XXVIII, des anderen dages in October, quam Heinric Yewijnssoen, van Nymaghen, ende was Jacop Yewijns broeder vorscr., voer scepenen inder kamer, ende ontfinc als erfnaem

den croen voerscr. ende verdroege ende quijtscoude Henric ende Yuutgen voerscr. daerof alle moynisse.)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 23 r.)

71. 1427.

Uitwijzing van een geschil over den verkoop van de helft in een schip. — Verplichting tot vrijwaring.

Int jaer XXVII, opten XIII dach in Decembri, was bevolen te teikenen vanden gueden luden vanden gerechte een tughenisse, ghescheY ende seggen, voer hem in horen rade gedaen ende geseit eendrachtelic, op horen eedt, van Jan Vazout, Aelbert Pouwels, Willem Trant, Boyde Cleisz., Poppe Jansz. ende Symon Poncyaen, roerende van enen coop vander eenre helfte vanden scepe, tafel, touwe ende gewande etc., tusschen Ghijsbert Mouthaen, aen die een zyde, ende Jan Knoest, tot behoef Otte Bueghels ende Dirc Pelcx, van Cuelen, op die ander zide, mits geblijff van beiden ziden voerscr. aen dese zesse personen voerscr., also sy seiden. In deser manieren hierna gescreven: is te weten dat Ghijsbert voerscr. vercoft heeft Jan Knoest voersz., tot behoef Otten ende Dircx voerscr., die een helft vanden scepe, tafel, touwe, gewande mit anders sinen toebehoren, soe hem dat toebehoerde ende hi dat laeste voerde in Enghelant, mit winen bevracht ende andere guede, hem ende anderen coopluden toebehoerende, om XC$^1/_2$ goede Engelsche nobels, daer Jan Knoes voerscr. op gegeven ende betaelt heeft Ghijsbert voerscr., opten XXVIII dach in Marte lestleden, LXXX gouden Vransche cronen. Voert alsoet mit recht gewijst is van scepenen binnen Dordrecht, by goetdencken ende aenbrenghen vanden gezworen watermeysters binnen Dordrecht *a*), dat van sulken schade, als onsse viande gedaen hebben aen tscip voerscr. ende aenden guede daerin bescheept op die tijt voerden Briel, doe onsse viande den voerscr. Ghijsbert uut denselven scepe vinghen, Ghijsbert voerscr. daerof mede gelden ende betalen soude sijn aendeel, pont ponts gelijck, so hebben dese zesse personen voerscr. tot enen gheschey tusschen hem beyden, mits geblijff van hem aen hem zesse voerscreven, eendrachtelic daerof geseit enen seg-

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1340.

ghen, dat Ghijsbert voerscr. betalen ende uutreiken sal Jan Knoest voerscr., tot behoef Otten ende Dircx voerscr., voer sijn aendeel vanden pontgelde vanden scade voerscr., LXXX Vransche cronen, die Jan Knoest voerscr. hem ofcorten sal inder betalinge vanden XC$^1/_2$ Engelsche nobels voerscr. Voert so kennen dese sesse personen voerscr. ende bevynden inder waerheit in Heinric Feitops des wisselaers boec tDordrecht, dat Jan Knoest tot dese LXXX Engelsche nobels [1]) voerscr. noch selver betaelt heeft Ghijsbert voerscreven III$^1/_2$ Engelsche nobels, ende Otte Buegel voerscr. noch betaelt ende geleit heeft inder wissel voerscr. XIIII Vransche cronen, also dat dese XC$^1/_2$ Engelsche nobels voerscr. vol ende alwel betaelt, verwisselt ende versekert sijn, tot Ghijsberts behoef voerscr. Hiermede seiden sy hem beiden hierof claerlic verlijct ende vernuecht te wesen, die een vanden anderen, behoudelic of Otte of Dirc voerscr. enige waringe hebben wouden van Ghijsbert voerscr. vander eenre helfte vanden scepe voerscr., dat sal Ghijsbert voerscr. hem doen, of hi wil, mit ghevoech, of Otte of Dirc voerscr. sellent voert vervolghen mit recht, of sy willen.

Item des ..... [2]) daerna int jaer voersz., opten XIX dach in Decembri, gecomen is voerden gueden luden vanden gerechte Otte Bueghel voersz., in tegenwoerdicheit Ghijsberts voersz., ende sprac aldaer aen mit rechte Ghijsbert voerscr., om van hem waringe te hebben vander eenre helfte vanden scepe voerscr. Aldaer Ghijsbert voerscr. hem mit recht weder op antwoerde, ende kennede wel dat die coop vander eenre helfte vanden scepe voerscr. gegaen ende gesciet waer voer XC$^1/_2$ Engelsche nobels, ende hi daerof vol ende alwel betaelt ende vernuecht waer, als dese zesse personen daerof hiervoer bekennet hebben ende gescreven staet, mer, also hi seide, so en waer hi mit recht Otten voerscr. geen waringe sculdich daerof te doen, also hi Otten voerscr. daerof geen waringe geloeft had te doen. Aldaer mit recht of gewijst was tusschen beiden ziden voerscr., na woerden ende wederwoerden van beiden ziden ende na alre bedingder tale, dat Ghijsbert voerscr., na kennisse vanden coep voerscr. ende guede betalinge ende sekerheit hem daerof gedaen in allen manieren als voerscr.

1) Zoo heeft het Hs. Er zal wel moeten staan: Vransche cronen.
2) Hier ontbreekt een woord, of het woordje „des" moet vervallen.

is ende getuucht van desen zesse personen voersz., dat hi mit recht sculdich is te waren ende te vryen Otten voerscr. die een helft vanden scepe voerscr. tot allen havenen, als een vry guet, van allen commer ende van alre aentale, dat van sijnre wegen roeren of toecomen mach.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 25 v.)

72. 1428.

Iemand tot poorter aangenomen op zijne belofte, dat hij zoo spoedig mogelijk met zijn goed in de stad zal komen.

Int jaer XXVIII, V daghe in October, loefde Willem Claesz., geboren van Delff, voerden scepenen inder kamer, dat hi als een goet man comen sal bynnen der stede van Dordrecht, ten eersten dat hi dat best bibrenghen ende doen mach, ende sine guede, die hi in Engelant heeft, desgelijcx sal hyer tDordrecht seinden ende doen brenghen, als hi eerst mach, ende als hi binnen Dordrecht gecomen sal wesen, dan poerter te worden ende doen dan dat een guet poerter sculdich is te doen. Ende hyerom wort hem te selver tijt toegeseit vanden gueden luden, datse vander stede wegen sullen alle sine guede, die hi nu heeft binnen der stede ende inder stede bedrive, ende oic die hi alhyer seinden sal, helpen bescermen ende bescudden. Ende maecte ter selver tijt machtich Aernt Jansz. sine guede te bewaren, te regieren, sinen orbaer te doen ende sinen schade te scutten. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 34 r.)

73. 1428.

Commendum.

Int jaer XXVIII, opten XXIII dach in December, quam Cleis Loync voer scepenen Gherijt Boegaert ende Goidscalc Oem heren Tielmanssoen, by consente ende goetdencken van Aernt sinen broeder, Cornelis Aerntssoen, ende Jacop die scheeriaer sinen neven, die daer mede by waren, ende verghiede dat Ghijssbert Quekel Baerntssoen hem nu mede gegeven heeft vier last harincx, Ghijssbert voerscr. alleen toe-

a) Vg. n°. 3, 7, 40, 42 (hierboven bl. 2, 5 30, 31).

behorende, ende hi daer niet aen en heeft; ende hi daermede varen ende reysen sal in rechter comanscappe op dat vierendeel vander wynne ende verlies, dat daerof comen sal biden aventuer. Ende waert sake dat Cleis vorscr. in dese reise of in eniger anderen reyse enige ongeval aenquame, hetsy aen sijn lijff of in vangenisse, of hoe dat dat ongeval hem aencomen mocht, dat God verbieden moet, daer en sal Ghijsbr. voerscr. geen scoude aen hebben tot genen tiden van Cleis voerscr. noch van sinen magen ende vrienden, also Cleis voerscr. bekennet dat Ghijsbr. voerscr. hem doet als een vader boven allen sinen vrienden. Voert ist vorwaerde tusschen Ghijsbert ende Cleis voerscr., dat Ghijsbert voerscr. geen schade noch aventuer vorder mit Cleis voerscr. staen noch hebben en sal dan mit den vier last harincx voerscr. Ende hi verghiede mede op die tijt, dat hy sculdich is Ghijsbert voerscr. XIII$^1/_2$ gulden ende XLV gulden, die Ghijsbert voerscr. van sijnre wege sal [uutreiken] [1]) Gherijt Cockaert, ende noch XXIV$^1/_2$ Borgoenste scilde, die hi voer hem betaelt heeft den tresoriers van onsser stede. Ende hiertegens sal Ghijsbert voerscr. weder ontfaen ende upboeren van enen man van Boemel XCVI gulden, ende verghiede mede, dat hi in dese reyse met hem hadde van Cornelis Aerntssoen drye halver brede lakenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 36 v.)

74. 1428.

Verklaring van iemand, dat hij zijn zegel verloren heeft.

Int jaer XXVIII, XV dage in Januario, gaff Berwout Jacopssoen den scepenen inder kamer te kennen, dat hy inden vier heiligen dagen van Paesschen nu lestleden verloren ende verbijstert heeft sinen segel, ende dat hi up die tijt nyemande yet sculdich was onder sinen zegel; ende dit was vanden gueden luden vanden gerechte aldus bevolen te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 37 r).

1) Dit of diergelijk woord ontbreekt.

75. 1429.

Overdracht dat de baliu van Zuidholland baliu zal blijven tot dat de graaflijkheid hem voldaan zal hebben wat hij op het baliuschap te vorderen heeft.

Int jaer XXIX, op sinte Thomas avont apostel, was bevolen hierin te teykenen, hoe dat overdragen is vanden goeden luden vander stede ende vanden neringhen ende biden gemenen welgeboren mannen van Zuythollant, als dat Jan vander Zijdwijn balyu wesen ende bliven sal van Zuythollant, ende voert recht doen sal als een balyu, ter hoger vyerschaer, mit den welgeboren mannen voerscr. totter tijt toe dat hi wel vernuecht sal wesen vander graeflicheit van achte hondert Wilhelmus Hollantsche schilde, min daerof vive ende dertich schilde payments voerscr., die hem gebreken ende uutstaen vander baliuscap voerscr., ende totter tijt toe dat een ander als een balyu in sijn stede geset is, om recht voert ter vierschaer te doen, als dat behoert. Ende waert dat Jan vander Zijdwijn voerscr. tot enigen tijt hierom vander graeflicheit of van yement anders belast worde, so hebben sy hem toegeseit uut den laste te helpen ende hem daerin bystandicheit te doen, als sy horen poerter sculdich sijn te doen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 50 r.)

76. 1429.

Pandkeering met brieven van schepenkenning en pandkeering met zegwoorden.

Int jaer XXIX, XV dage in Maerte, keerde Jan van Rijswijc voerden scepenen inder kamer sulke pande als Wouter Witmansz. op hem gepant heeft aen lant, gelegen tot Sliedrecht, met scepenbrieven van renten. Ende dit dede hi met brieven van scepenen kenninge ende met sulken rechte ende betoen als hi hem vermet daerof te hebben ende bi te brenghen.

Int jaer ende opten dach vorsz. keerde Hildebrant Dircxz. voerden scepenen inder kamer sulke pande als Tielman Mi-

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 493.

chelsz. op hem gepant heeft aen lant, gelegen int Molenambocht, met scepenen brieven. Ende dit dede hi met seggewoerde op sijn ban ende boete.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 54 r).

77. 1430.

Bevel van Philips van Bourgondien aan de muntmeesters om een nieuw gouden schild en half schild te slaan.

Int jaer XXX, III dage in Augusto, was bevolen hierin te teykenen vanden goeden luden vanden gerechte enen brief mijns liefs genadichs heren [van] Borgondien, gans ende gave, wel besegelt, die sy gesien ende gehoert hebben, sprekende van woerde te woerde als hierna gescreven staet:

Philips, hertoge van Bourgondien, Grave van Vlaenderen, van Bourgondien palatijn ende van Namen, heer van Salijns ende van Mechelen, ruwaert ende oir van Henegouwen, van Hollant, van Zelant ende van Vrieslant, doen cont allen luden, dat wy bevolen hebben ende bevelen met desen brieve Jan Nemery ende Aernt Mussch, onse muntmeesters van Hollant, te doen maken ende te werken enen penninck van goude, geheiten enen schilt, die houden sal inden aloye vijftien karaet ende een halff fijns gouts op die toidse, ende die sullen gaen optie Troyssche maerck seven ende tsestich ende enen halven schilt, dair sy of hebben sellen inden aloye te remede een quartier van enen karaet fijns gouts, ende inder snede twe Engelsche op elc maerck wercx. Item noch enen penninck van goude, geheiten enen halven schilt, die houden sal inder aloye vijftien karaet ende een halff fijns gouts optie toidse als voirscr. is, ende diere sullen gaen optie Troyssche marck hondert zess ende dertich der penninghe voirscr. Daerof sullen sy hebben te remede inder aloye een quartier van enen karaet, ende in die snede twe Engelsche op elc marck wercx. Ende hierof sullen ons onse voerscr. muntmeesters geven ende uutreycken ten sleystat van elc marck fijns gouts, dat sy sullen doen wercken, enen schilt; ende alle dat ander daerof blivende sullen onse muntemeesters voirsz. ende die cooplude houden voir horen cost ende arbeit, die tot den wercke behoeren, mer die wairdeyn sullen wy sijn wedde doen geven vanden onsen. Des salmen onse voirscr. wairdeyn van elken vijfhondert schilde laten nemen enen scilt, ende

van elken vijfhondert halver scilden twe halve schilde, ende die voirscr. penninge in een busse werpen om assaye ende proeve daerof te doen, als recht ende gewoenlic is, optie toidse. Ende daermede sullen hem onse muntemeesters voirsz. mogen verantwoerden ende ontstaen voir ons ende onsen rade, ende daermede quijt wesen, sonder enich ander assay of proeve in eniger wijs te doen voir ons of yemande anders. Mer des sijn vorwaerden tusscen ons ende [onse] muntemeesters vorsz., dat van die voirscr. remedien wy die een helft hebben sullen, ende onse muntemeesters die ander helft, van also vele alsmen bevinden sal mogen dat sy sullen genomen hebben van die voirscr. remedie, mer waert dat sy meer of vorder namen dan die voirscr. remedien inhouden, dat sullen si ons beteren met horen live, als daertoe behoert ende gewoenlic is. Ende geloven onse muntemeesters voerscr. in onse munte voerscr. te houden, te stercken ende te beschermen, gelijc wy sculdich sijn te doen, tegen enen ygeliken die hem dairin hijnderen of tegen wesen wilde in eniger manieren. Dit sal geduren totter tijt toe dat wy enen anderen penninck van goude ordineren ende consenteren sullen te wercken in Vlaenderen of in Hollant, off tot onssen wedersegghen. In orconde desen brieve besegelt mit onsen segel hieran gehangen. Gegeven negen ende twintich dage in Julio int jaer ons Heren MCCCC ende dertich. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 60 r.)

78. 1430.

Scheiding in der minne van twee echtgenoten en scheiding dientengevolge van hunne goederen.

Int jaer XXX, V dage in Augusto, quamen Dirc Janssoen die stoeldrager, opteen zyde, ende Katherijn Pietersdochter, des voerscr. Dircx wijf, by goetdencken Evert Meyster ende Zoete sinen wive, Katherinen voerscr. dochter by Jacop Coggerman, op dander zyde, inder kamer voer scepenen Thomas Pieter Kijntssoen, Aernt Zamencoper Gherijtssoen ende Noyde van Ameronghen, ende verghieden dat sy by hoer twier levenden live jegens malcanderen geschift ende gedeelt hebben

---

a) Vg. v. d. Wall bl. 511.

alle goede, roerende ende onroerende, so groote ende cleyne als sy die met malcanderen gemeen hebben, overmits dat sy malcanders profijt ende orbaer niet en waren noch en sijn; want Katherijn voersz. een oude blinde persoen is, die hoer haveninge sonder maecht niet hebben en mach, ende Dirc voerscr. hare alre cost met sijn selfs hant niet wynnen noch vervallen en mach, so sy seggen. In deser manieren, dats te weten dat Dirc Janssoen voerscr. gebleven is int besit ende behout aen een bedde met sinen toebehoren ende aen also vele reets gelts, dat hi en wech heeft, daer hem wel aen genoecht. Item aen alsulc hout, touwe ende reetsscap, als sinen ambocht toebehoert, ende hy nu ter tijt heeft, dat hi en wech heeft. Item aen alle uutsculde ende insculde, so groote ende cleyne, als hi di nu sculdich is ende men hem weder sculdich is binnen der stede van Dordrecht. Ende daerof heeft hi Katherine voerscr. sinen wive geloeft wel te quiten ende scadeloes te houden. Item aen alsulke besterfte ende goede als hem besterven ende aencomen mach van sinen vrienden ende maghen. Voert so is Katherijn voerscr. gebleven int besit ende behout aen enen gehelen huyse met sinen toebehoren, staende in tsVriesenstrate, tusscen Pieter Hugensoens huyse, opteen zide, ende den huyse, dat Heinric Aerntssoen toebehoerde in sinen lesten live, op tander zide. Item aen alle den gehelen huysraet, imboedel, rede goede ende have, so groote ende cleyne als sy die mit malcanderen gemeen hadden, die sy en wech heeft, daer haer wel aen genoecht, uutgeseit dat een bed met sinen toebehoren ende al dat hout, touw ende reetsscap voerscr., daer Dirc voerscr. alleen aen gebleven is, als voerscr. staet. Item aen alle sulke besterfte ende goede, als haer besterven ende aencomen mach van haren vrienden en maghen. Hiermede sijn sy onderlinge verteghen ende gescheiden, ende hebben die een den anderen quijt gescouden van allen goeden ende heysschen, roerende ende onroerende, die sy mit malcanderen gemeen hadden ende te eysschen mochten hebben in eniger manieren, ende daertoe van allen goede, dat hem bestorven ende aencomen mach van haren magen ende vrienden, daer nymmermeer in geenre wijs na te talen.

Des op desen selven tijt gecomen sijn ende quamen Evert Meyster ende Zoete sijn wive voerscr. voer scepenen voersz., ende verghieden, dat sy aengenomen hebben Katherinen hore

moeder voerscr., ende geloven haer met hem te houden ende gheven haer aet, dranck, clederen ende schoen, ende anders alle hoer behoefte, na haren betamen, durende also lange als Katherijn voerscr. in levenden live is, om dese goede voerscr., daer sy aen bedeelt is, als voerscr. staet.

(Int jaer XXX, VIII dage in Augusto, quamen Evert Meyster ende Zoete sijn wijf voerscr. voer scepenen Thomas Pieter Kijntssoen ende Aernt Zamencoper Gherijtssoen ende scouden quijt Katherinen voerscr. vander houdinge voerscr.)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 60 v.)

79. 1430.

Huurcontract van land.

Int jaer XXX, X dage in Maerte, quam broeder Eernst procurator vander Regulieren binnen Aemsterdam, voerden scepenen inder kamer, ende verghiede dat hi van sijns cloesters vorsz. wegen ende vander erfnamen weghen van Scutter Ghijskenssoen, als van hem gemachticht, soe hi seide, heeft verhuert Reynout van Brakel, Pieter Kegelaer ende Henric Cater een weer lants met sinen toebehoren, van vive ende twintich marghen, soe groot ende cleyne alst inden hoefslac gelegen is in Alblaswaert, ende geheten is die Mathena, eenen termijn van achte jaren lange naestcomende, daer dat eerste jaer of inghinc sinte Pietersdach in Zille nu lestleden, elcx jaers den hoop tsamen om achte ende twintich Wilhelmus Hollantsche scilde of payment datter guet voer is; dese vorsz. huere elcx jaers altoes geheelike te betalen binnen den vier heiligen daghen van Korssavont, met vorwaerde dat si dese huere vorsz. elcx jaers ende tot elken termijn vorsz. betalen sullen op camerrecht, ende datsi dit lant vorsz. bynnen den tijt der huere vorsz. altoes wel bewaren sullen, als guede huerlude, ende uter schade houden van allen coste ende onrade, die daer nu ter tijt op is ende bynnen der huere vorsz. in eniger manieren daerop comen mach, op hoer selfs cost ende sorghe, uutgeset van dat die rechter ende heemraet bynnen bans kennen dat nyeuwerc is, ende dat sullen si uutleggen ende corten dat vander eerster betalinge daernaestvolgende. Voert is vorwaerde, waert datsi bynnen deser huere dit lant vorscr. nyet bruken en mochten bi ongevalle van oirloge of van inbreken slants, dat ons Heer God verbieden moet, datmen

dan van dien schade doen zal van beiden ziden datmen doet van andere vrye lande, ende oic andere huerlude doen van sulke lande, als si desen gelike in huere hebben. Voert is vorwaerde, waert dat die erfnamen van Scutter Ghijskenssoen vorsz. die een helfte van desen lande vorsz. vercoften bynnen deser huere, dat si dan die een helfte vanden lande vorsz. souden na dien coop bruken in deser huere vorsz. een jaer lange. Ter selver tijt soe verghieden Reynout van Brakel, Pieter Kegelaer ende Heinric Cater vorsz., datsi dit lant den termijn vorsz. durende in allen manieren ende vorwaerden vorsz. hebben gehuert.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 69 r.)

80. 1431.

Aanstelling van een stads meester van medicine.

Int jaer XXXI, XVI daghe in Aprille, was, uut verdrach vanden gemeenen rade bynnen der stede, bevolen te teykenen, hoe meester Herbaren van Juutfaes aengenomen is der stede meister van medicine te wesen, in deser manieren ende vorwaerden. Eerst dat die stede sal meester Herbaren vorsz. uutreiken ende betalen voer sine wedde, cledere ende andere vervalle dortich Borgoense scilde sjaers, die te betalen elcx jaers, die een helfte daerof op sinte Bavendach ende die andere helfte opten Meidach; item vier last zwarts torfs elcx jaers tot sijnre borninge, ende voert dat hi vry wesen sal van exsise van sulken dranck, als hi bynnen sinen huyse mit sinen huysgesinde drijncken sal, ende daertoe vry van wake, van leeninge ende van alle andere der stede onraet. Ende op dese vorwaerde soe heeft meister Herbaren vorsz. dese dienst aengenomen ende daerin te doen dat den dienst toebehoert ende andere meisters hyertevoren in desen dienst gedaen hebben. Voert is vorwaerde, waert dat meister Herbaren vorsz. namaels tot eniger tijt woude van hyer varen, dat hi dan dat sal een quartier jaers te voren laten weten, ende dan darenteynden varen daert hem gelieft, behoudelike altoes dien, dat tot wat tiden die van Utrecht uten ban waren ende die vanden vijf goidshusen van Utrecht, die nu uut sijn, tot Utrecht bynnen quamen, dat hi dan mochte trecken van hier, wanneer dattet hem geliefde.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 70 v.)

81. 1431.

Vonnis in een geschil over panding en pandkeering.

Int jaer XXXI, XXVII daghe in Julio, was biden gueden luden vanden gerechte gemeenlike vergadert bevolen te teykenen, hoe vanden gescille tusschen Dirc vanden Poel ende Daniel van Cralinghen, roerende van sulke pandinghe als Dirc vanden Poel hadde gepant aen Jan van Driele ende Jan Heynensoens guede ende beesten, mit enen wilkoer, dien hi boven ter vierschaer hadde gewonnen, ende vander pandinge, die Daniel vorsz. hadde gehantiert optie selve personen guede met enen scepenbrieve van Dordrecht, was gewijst met vollen vonnis ende met allen rechte, dat na woerde ende wederwoerde ende na alre bedingder tale, soe Dirc vanden Poel hadde gepant mit enen ouderen wilkoer, dien hi boven ter vierschaer hadde gewonnen ende die mannen vanden lande hem dien kenden, dan Daniels vorsz. brief was, ende Dircx vorsz. pande waren volstaen ende nyet gekeert, als recht was, ende Dirc vorsz. guets tijts hadde Daniels vorsz. pande gekeert, als dat Dirc een rechte pandinge gedaen heeft ende een rechte pantkeringe gehantiert ende datmen hem daerom sculdich is sine pande voert te eyghen of sijn ghelt te geven als recht is. Ende hyerop was ter selver tijt verdragen biden gueden luden vanden gerechte ende bevolen te teykenen, soe wes gelt dat Jan van Dryele ende Jan Heynrixz. vorsz. om des vorsz. rechts wille betaelden Dirc vanden Poel, dat hem dat wesen sal guede betalinge, in ofkortinge van Daniels vorsz. brieve, daer hi mede gepant hadde.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 75 r.)

82. 1432.

Vonnis in een geschil over burenrecht.

Int jaer XXXII, XXX dage in Decembri, wart gewijst mit vollen vonnis ende mit allen rechte tusscen den Mijnrebroeders cloester te Dordrecht, opteen zide, ende Jacop Aerntssoen, op dander zide, van sulken twist ende geschille, als sy onderlinge hadden roerende van ruyminge te doen, die een den anderen, in deser manieren, dat na woerde ende wederwoerde, na brieven, die scepenen daerof gesien ende gehoert hebben, ende na aenbrengen dat die gesworen reetreckers hierof scepenen

ende raet aengebrocht hebben, ende na alre bedingder tale, als dat die een den anderen van beiden ziden voersz. daerof ruymynge ende bescheit doen sal, in deser manieren hiernagescreven. Dats te weten: inden eersten van eenre waerderib, dat dat cloester voersz. staende heeft aen Jacops voersz. huys, dat dat cloester een muer van enen steen dicke daeraen maken sal, also verre als die putte vander waerderib gaet, ende wanneer Jacop voersz. sijn huus rechten wil, soe sal dat cloester voersz. hem ruymynge doen van alsulck steenwerck als sy Jacop voersz. te na geset hebben. Voert van zulken onrechten water als Jacop voersz. draecht vanden cloester voersz., dat sal dat cloester dragen op sijn selfs erve, ten waer of dat cloester daer brieve of hadde, die scepenen ende raet noch niet gesien en hebben. Voert sullen die Mijnrebroeders voersz. van sulker heyninge muer, die Jacob voersz. alleen toebehoert, daer sy op gemetselt ende getymmert hebben, daervoer jaerlix uutreiken ende betalen vive ende twintich scellinge Holl. Voert om sulken water, als die Mynrebroeders dragen van Jacop voersz., wanneer die Mijnrebroeders tot eniger tijt aen Jacops huys tymmeren willen, dan sal Jacop voersz. sijn water leyden daer hijt mit rechte sculdich is te leyden.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 91 r.)

83. 1432.

Beslechting van een geschil tusschen zeker persoon en het gild van de vleeschhouwers.

Int jaer XXXII, XXVI dage in Februario, doe was vanden gueden luden vanden gerechte ende vanden achten eendrachtelic inder kamer een seggen geseit tusscen den ghilde vanden vleyschouwers binnen Dordrecht ende den gemeenen ghildebroeders vanden ghilde voersz., op teen zide, ende Aernt Aerntssoen, op tander zide, roerende van alsulken twijt ende geschille als sy onderlinge mochten hebben tot huden deser dage toe, mits geblijf van beiden ziden voersz., in deser manieren, dats te weten, dat Aernt voersz. daer eerst voertreden sal ende bidden den ghilde ende ghildebroeders voerscr., of hi tghilde of enige vanden ghildebroeders voersz. yet misdaen of misseyt hadde, dat sy hem dat dan om Goeds wille vergheven willen. Voert sal Aernt voersz. hier nu in der kamer

laten bliven al alsulke cedulen als hi opten ghilde ende opten ghildebroeders voersz. geraemt ende gescreven mochte hebben of doen laten scriven, ende die salmen daer rechtevoert int vuer werpen. Voert is der goeder luden voersz. seggen, dat Aernt Aerntsz. voersz. ende sijn vrienden op teen zide, ende tghilde ende die ghildebroeders voersz. op tander zide, die een den anderen niet misdoen noch doen misdoen noch misseggen noch doen misseggen en zullen, noch scriven noch doen scriven, noch niemant van haren wege binnen noch buten, heymelic noch openbaer, dat haer enich van beiden ziden voersz. te hijnder of tegens dragen mochte, elcx optie boete van LX pont ende correxie ter scepenen goetdencken. Voert sullen Willem Dircxsoen ende die andere ghildebroeders vanden ghilde voersz., die hier nu niet en sijn ende die in vrede stonden tegens Aernt voersz., voert in vrede staen tegens Aernt voersz., ter tijt toe dat sy comen voerden goeden luden vander stede ende bekennen hem mede te wesen in dat seggen voersz. ende dat te houden.

Inden selven jaer voersz., XXVIII dage in Februario, quam Willem Dircxsoen die vleyschouwer voer scepenen inder kamer, ende bekennede hem mede te wesen in dit seggen voersz. ende dat te houden.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 93 r.)

84. 1433.

Kalengeering van koop.

Int jaer XXXIII, XVI dage in Junio, calengierde Aernt Zamencoper Gherijtssoen inder kamer voer scepenen alsulke coop vanden huyse genoemt Zijdwijck, als here Adam Ghijsbrecht Vranckenssoenssoen vercoft heeft, ende dit dede hy met enen brief van verhal op hem sprekende.

Int jaer ende opten dach voersz. callengierde Aernt Zamencoper voersz. inder kamer voer scepenen alsulke coep van jaerliken renten, als Gherijt Zebaers Wiggensz. vercoft heeft opten huyse staende aen die lantside tegens Florens van Lenten huus over, ende dit dede hi met enen scepenbrief van schieringe sprekende opten huyse voersz.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 97 r.)

85. 1434.

Bedijking van „onwillig" land.

Int jaer ende ôpten dach lestvorscr. (lesten dach der maent van Junio) was biden gueden luden vanden gerechte bevolen hierin te teykenen, uut getughe ende waerheit, die si beneden inder kamer gehoert hadden, hoe een Gheraet Godevaertsz., voertijts, doemen dijcte, gecomen is tot Willem Hugenz., waersman op dien tijt inden ambocht van Raemsdonc, ende seide op sulken X$^1/_2$ marghen lants, gelegen inden ambocht van Raemsdonc, daer hi doe op woende, als dat hi dat lant nyet langher verdijcken en woude, ende datmen dat seggen soude Aernt Zuutvoet, dat hi dat lant aenvaerde tot behoef Aernt Hermanssoens Suycssoens kijnt, en voert verdijcken ende houdent uter schade, soe tkijnt jaerlike rente daerop hadde. Ende doe Aernt Zuutvoet woude aenvaerden tot skijnts vorsz. behoef, doe was daerop verdijct vander stede ende slants wegen op elken morghen twee cupen aerde. Ende dat doe Aernt Zuutvoet bat Otto Baertoutsz. ende Coman Jacop Jansz., dat si met hem wouden ghaen tot Pieter Haeck, die doe ter tijt daertoe geordineert was vander stede ende slants wegen voer dat onwillige lant te bedijcken, ende helpen hem bidden voer dat weeskijnt, als dat hi tgelt woude nemen vanden twee cupen aerden op elken marghen vorsz. verdijct, ende doen dat uten boeke, dat Pieter Haeck doe ter tijt dede ende ontfinc dat gelt van Aernt Zuutvoet. Ende dat dieselve Aernt Zuutvoet van dier tijt voertan heeft van skijnts vorsz. weghen altoes dese X$^1/_2$ marghen lants vorsz. wel verdijct ende alle onraet daerof betaelt. *a*)

(Aktenb. a°. 2 II fo. 111 r.)

86. 1434.

Vonnis in een geschil over den eigendom van land.

Int jaer XXXIIII, VII dage in Augusto, wart gewijst mit vollen vonnis ende mit allen rechte tusscen Aernt Zamencoper Gherijtssoen opteen zide, ende Gherijt van Muylwijc op tander zide, roerende van twist ende geschille, onderlinge hebbende van twe buunre moeren, gelegen in Drymmelen, in deser manieren, dats te weten, dat, na woerde ende wederwoerde,

a) Zie beneden n°. 87.

na alre bedingder tale, na allen brieven, die scepenen ende raet van beiden ziden daerof gesien ende gehoert hebben, na inhout der stede register vander cedel vander cavelinge vanden moeren, in Drymmelen gelegen, sprekende op Aernt ende Gherijt voersz. mit haren medegesellen, ende na kennisse vanden rechter ende heemraeds vanden ambocht van Drymmelen, ende op haer aenbrengen, so sy kennen by haren ede dattet noch binnen jaers is, dat Gherijt voersz. opte moeren geweest heeft ende heeft aldaer die moeren voer hem mit recht aengevangen ende een yegelic daerof den aenvanck verboden, dat die goede luden vanden gerechte voer een calengieringe cavelen ende houden, dat Gherijt van Muylwijc vorsz. sculdich is te bliven in sijn voersz. cavelinge, so onser stede register daerof inhout, so hi int outste besit heeft geweest, ende na inhout der stede hantvesten vander graeflicheit vanden ingeseten poerteren, ter tijt toe datmen hem daeruut wynnet met ouderen brieve of mit beteren recht dan scepenen ende raet noch hierof gesien ende gehoert hebben, als recht is naden rechte vander stede.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 113 v.)

87. 1434.

Nog een vonnis in een geschil over den eigendom van land.

Int jaer XXXIV, XXVI dage in Januario, was vanden goeden luden vanden gerechte een segghen geseit tusscen Barijs Cleissoen opteen zide, ende Aernt Hermanssoen op tander side, van twijt ende geschille, onderlinge hebbende vanden elfstalven marghen lants, gelegen in Raemsdonck, in deser manieren, dats te weten, naden verdrach ende clocgeslach bi tiden hertoge Johans zaliger gedachten. *a*) ende bider stede van Dordrecht ende biden gemenen lande vanden groten Weert verdragen, gegaen ende gekundicht, om der dijckaetsse wille vanden groten Weert, als dat een ygelic sijn lant aenvaren ende verdijcken soude, ende wie des niet en dede, so soude diegene die zijnsse of rente hadden opten lande datselve lant aenvaren ende verdijcken, ende wie des niet en dede, so soude dan dat lant comen aenden heer, tot onsser stede behoef, ende so dese X$^1/_2$ marghen lants voersz. waren opgegeven den waersman ende inder dijckaetssen verloren gebleven, ende

a) Vg. v. d. Wall I bl. 477 volgg.

Aernt Hermansz. vorsz. die weder vercreghen ende gelosset heeft, opten verdrach ende gebode vorsz., na tugenisse ende waerheit, die scepenen ende raet daerof gesien ende gehoert hebben, alsdat Aernt Hermansz. voersz. sal berust ende ongemoyt bliven inden besit vanden X$^{1}/_{2}$ marghen lants voersz.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 122 v.)

88. 1434.

Machtiging van den burgemeester van der gemeente wegen om twee verwonnen personen straffeloos te dooden.

Int jaer XXXIIII, sDinxdages na Palmdach XII dage in Aprille, was bevolen hierin te teykenen sulc recht ende vonnisse, als mit vollen vonnis nu gewijst is van sulken rechtvorderinge, als nu gehantiert is op Florens vander Dussen ende op Noyde van Ameronghen, dats te weten, na aensprake, dat dese twe aengesproken sijn, ende na alle vonnisse, die hierop gewijst sijn, quaem die borghemeester vander gemeente of enich vanden twaelven over enige van desen tween personen, die hier aengesproken ende verwonnen sijn mit allen rechte, dat syse ende alle onse poerteren, die mit hem quamen, slaen mochten binnen den voernoemden palen, sonder banne of boete, als recht is naden rechte van onsser stede.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 127 r.)

89. 1435.

Panding en toekenning van den eigendom van een stuk land aan den dijkgraaf voor zijne kosten van het maken van den dijk.

Int jaer XXXV, XXVIII dage in Meye, was vanden goeden luden vanden gerechte bevolen hierin te teyken, hoe dat opten datum voerscr. voer scepenen inder kamer gecomen sijn Daem Willemssoen, scout, Jan Melissoen, Heinric Willemssoen, Gheen Ottensoen, Aernt Cleissoen, Jan Doncker, Voppe Gherijt Martenssoenssoen, oude heemraders in Nyeleckerlant in Alblassweert, ende tuychen aldaer bi haren ede, in tegenwoerdicheit vanden nyen heemraders, dat hem kenlic is dat Gherijt Zebaers Wiggherssoen, als een dijcgrave in Alblaserweert, by vonnisse der dijckheemraders vanden weert voersz. met recht gepant heeft aen een geheel weer lants, ende hout drie hoeven, genoemt Sconenborch, mit allen sinen toebehoren, so dat van ouds inden hoeffslach gelegen leit inden selven ambocht voersz.,

als van makynghe des dijcxs van LXII$^1/_2$ roeden, die totten voersz. hoeven toebehoren, die den dijcgrave Gherijt voersz. aenbestaet was in dijckrecht te maken, elken roede voer enen Engelscen nobel, in sinte Jans schouwe int jaer XXVI, by vonnisse der dijckheemraders vanden weert voersz., omdat den dijck niemant myn maken en woude. Van welker pandinghe voersz. mit recht, ende na uutwisinge der dijckheemraders vanden weert voersz. vonnisse, een weet gedaen is; ende teynde der weete ende den XIIII daghen dat die voersz. pandinghe naden dijckrecht volstanden ware, daerna sijn sy als scout ende heemraders van Nyeleckerlant voersz. mit des dijcgraven gesworen clerck gedaecht te comen int elshout in sinte Jans ander schouwe, int jaer XXVII, voer den gemenen dijcheemraders, ende hebben den scout ende heemraders voersz. by haren ede vermaent Sconenborch voersz. te prysen ende te scatten; daer die dijcheemraders vanden weert voersz., by aenbrenghen vanden scout ende heemraders voersz. ende op haren ede, Sconenborch voersz. geprijst ende gescat hebben, elken marghen voer vier Engels nobel, comen die drie hoeven voersz. hondert ende twe ende tneghentich Engelsce nobelen, welke voernoemde Sconenborch mit allen sinen toebehoren voersz. die dijcheemraders vanden weert voersz. mit vonnisse ende mit allen volcomenden dijcrecht vanden weert voersz. den voergenoemden Gherijt Zebaers Wiggherssoen alinge ende al toegeeyghent hebben voer sijn eyghen proper goet, voer LXII$^1/_2$ Engelscen nobelen eenschat gelts, als van makynghe des dijcx, als voerscr. is, dat aen vierscatte pande coemt derdalve hondert Engelsce nobelen. Voert so hebben die dijcheemraders vanden weert den scout ende heemraders van Nyeleckerlant voersz. by haren ede vermaent ende bevolen, datsi den voernoemden Gherijt in Sconenborch mit allen sinen toebehoren voersz. kennen ende houden sullen voer sijn eygen proper goet, als sy gedaen hebben ende doen willen. Dat geschiede int jaer XXVII, als voersz. is.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 128 v.)

90. 1435.

Kalengeering van koop, gedurende de afwezigheid buitenslands van den rechthebbende geschied.

Int jaer XXXV, XXV dage in Augusto, calengierde Marten Jacop, die wapenmakers soen, voer scepenen Ghijsbrecht

van Loen, Aernt Zamencoper Gherijtszoen, Dames Jansz. ende Willem van Naerssen, al alsulken coop van aendelen van huysinge, lande, rente ende anderen goede, die hem aengecomen ende bestorven mogen wesen van dode sijns vaders, sijn moeders of sijn oudemoeders, so waer die guede gelegen mogen wesen, ende die [by] [1]) yemant vercoft of becommert mach hebben. Ende dat dede hi, so hi mede een soen ende erfnaem is van sinen vader, moeder ende oudemoeder, ende dese coep voersz. buten sinen weten ende wille geschiet is; des Marten voersz. voerden scepenen voersz. hielde ten heiligen met sinen ede, dat hi wel XVII jaeren lanck buten lants geweest heeft, ende dattet noch waer binnen den eersten zesse weken dat hi hier weder inden lande gecomen is ende vernomen ende verhoert hadde van desen cope voerscr.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 132 r.)

91. 1435.

Oorvede.

(XI dage in Octobry.)

In een zeggen van het gerecht, waarbij aan Barijs Cleissoen het doen van oorvede aan de stad wordt opgelegd, komt deze bepaling voor:

Voert sal Barijs voersz., om dese oervede bet te houden ende te doen houden, sijn leven lanck alle jaer tot twe tiden comen binnen der stede van Dordrecht ende openbaren hem daer opten onghewyden voerden scout, borghemeesters ende scepenen der stede voerscr., dats te weten in elke onse twe jaermarcten eens; ende dat sal Barijs voerscr. nu geloven ende zweren te houden voer scepenen aen ons scouten hant.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 133 v.)

92. 1435.

Scheiding tusschen echtgenooten omdat de man „beziekt" is.

Int jaer XXXV, V daghe in Novembri, quam Katherine Pietersdochter van Oversteghe voerden scepenen inder kamer, ende wilkoerde aldaer, datsi van alsulken guede, als si teghens Herman Jonghenz. haren man deelen sal, soe si van noots weghen van hem moet scheiden na allen gestande, mits dat hi beziect is, als dat si van dien guede doen sal biden gueden

1) Dit woord schijnt hier te moeten wegvallen.

luden vanden gerechte allent dat redene ende bescheit is. Ende hyerop soe verghiede Jacop van Oversteghe Pietersz., dat sulken scepenenbrief, als hi sprekende heeft op Herman Jonghenz. vorsz. van sculde, sal doot ende te niete wesen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 136 r.)

93. 1435.

Belofte van eene getrouwde vrouw, dat zij haar man geen grond tot klachten over haar gedrag meer zal geven.

Int jaer XXXV, XVI daghe in Decembri, quamen Cleis Aerntssoen ende Engel Jan Symonssoens dochter, sijn wijf, mit haers mans voersz. hant, wille ende consente inder kamer voer scepenen Ghijsbrecht van Loen ende Otte Bartoutssoen, ende willecoerde, waert dat si buten oerlove ende consent van haren man voerscr. van hem liep of erghent ghinc of stonde, daer sy schade of oneer halen of hebben mochte, dat haer man voersz. mitter waerheit kenlike bybrengen mochte, dat sy dan rechtevoert gaen ende striken soude van hem mit sulken clederen, als si dan tot haren live hadde, ende Cleis haer man voersz. soude dan voert bliven inden besit van allen den anderen guede, wat goede dattet waren, so groot ende cleyne als hi dan ter [1]) tijt had, sonder haer of haer erfnamen nymmermeer te talen noch te onderwynden vanden anderen goede voersz. Des geloefde ende wilcoerde Cleis voersz., dat hi Engel sinen wive voersz. weder doen sal als een goet man sinen wive sculdich is te doen, alle dinc sonder argelist. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 138 v.)

94. 1435.

Verduistering van eene scheepslading door den schipper-vervrachter.

Int jaer XXXV, XV dage in Februario, quam Jan Wittensoen voer scepenen inder kamer, ende hielde mit sinen ede te heilighen, dat hi omtrent XIIII dage naden heiligen Korsdach lestleden tot Sluys besceept hadde mit Jan die Monnic

1) Het woordje „ter" ontbreekt in het Hs.

a) Vg. nº. 69 (boven bl. 51.)

van Gastel, Heinric die Monnixsoen, in sinen scepe, dat hi doe voerde, achte hondert wagenscots, om daermede te zeillen in Kalijs, die Jan Wittenz. voerscr. gecoft hadde sestien pont grote nye Vleems gelts, ende vier scellinghe groet payments voersz., uutgeleit om dat hout voersz. te scepen, ende dat Jan die Monnic die VIII^{c} houts voersz. niet gebrocht noch gelevert en hadde te Kalijs tot behoef Jan Wittensoens voersz., so hyse hem bevracht hadde, mer hi gevaren is in Hollant mitten houte voersz. te Schiedam, te Rotterdam ende buten onser stede, ende heeft dat hout voersz. by hem selven vercoft, buten weten, bevelinge of oerlove van Jan Wittenz., ende tgelt daerof ontfanghen, sonder enige bewisinge of betalinge daerof te doen Jan Wittenz., so hi den scepenen ende ghesworen vanden waterrecht *a*) binnen onsser stede dat aengebrocht heeft. Des Jan Wittenz., comende binnen onser stede, vynt dat scip voerscr., daerin waren op die tijt XXIII stuc wrack houts vanden hout voersz., die Jan die Monnic voersz. binnen onsser stede gebrocht had, aldaer Jan Wittensoen mit recht vervolcht heeft voerden gesworen vanden waterrecht binnen onser stede op dat scip ende XXIII stuck houts voersz., van denwelken XXIII stuck houts voersz. Jan Wittenzoen ontfangen heeft V scellinghe groot payments voersz., in afcortinge vander geheler somme gelts voersz. Voert hebben voer ons geweest die gesworen vanden waterrecht binnen onser stede, ende hebben ons bygebrocht, dat sy dit scip voersz. mitten maste ende opstaende gewant, een quaet zeyl, een anker ende een kabel, daer inden scepe voersz. wesende, denselven Jan Wittensoen voerscr. mit allen rechte toegewijst ende geschiert hebben voer V pont ende V sc. groot, payments voersz., in afcortinge vander geheler somme gelts voersz. Ende dat is geschiet, behoudelike waert sake dat Jan die Monnic voersz. inder waerheit bybrengen mochte, dat hy van nootsaken van weer enich vanden voerscr. acht hondert houten uut den scepe voersz. heeft motten werpen, daer Jan Wittensoen recht toe hadde te gelden, dat hy dat dan afcorten sal Jan die Monnic voersz. vander geheler somme gelts voersz., so Jan Wittenz. voersz. dat voer scepenen mede geloeft ende gesworen heeft te doen.

(Aktenb.. n° 2 II fo. 141 v.)

---

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1340 *m*).

95. 1435.

Gepande juweelen onder de stad gelegd.

Int jaer XXXV, XXVII daghe in Maerte, leverde Abel Pietersz. over ende brochte onder der stede, uut vervolch Willem vander Conster Ysebrantszoen, dese yuwelen hyerna gescreven, die onder hem waren geleit, mits dat Willem vander Coster die yuwelen met rechte hadde doen besetten ende daeraen gepant ende geeyghent voer sculde, die Willem vander Conster sijn oem hem sculdich was in enen schepenbrieve van Dordrecht: is te weten eerst twaelf cleyne spannekens of hecselen met parlen beset van enen maecsel; item elf spannen met parlen beset, die wat meerre sijn; item een groot span met parlen beset ende met enen belde van eenre joncfrou daerinne; item noch een cleyne spanne met twee parlen; item een mijnrebroeder cordeke van goude; item een gedrayet halfbande van goude met eenen gouden belleken daeraen hangende, ende een zilveren croesen vergult met enen decsel.

(Int jaer XXXVI, XII daghe in Octobri, worden alle dese yuwelen metten silveren crusen voerden scepenen inder kamer geprijst ende gewaerdeert bi goutsmeden, die hem deser saken ende yuwelen verstaen, tsamen waerdich• te wesen hondert ende vive ende twintich Bourgoense scilde.)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 145 r.)

96. 1436.

Scheiding en vereffening eener maatschap.

Int jaer ende opten dach vorsz. (XXII daghe in Meye) was bevolen hyerin te teyken, hoe dat Adryaen Adryaensz. ende een Jan Boot Wouter Bootsz. quamen voer scepenen inder kamer, ende verghieden van alsulken geselscappe, menderscappe ende herbergen, als si in Stryen met malcanderen hebben samentlike gehad ende met malcanderen gehouden, dat si daerof met malcanderen sijn overdragen, als dat Jan Boot vorsz. blijft ende sal behouden alleen die herberge ende huysraet met anders allen den reescap, die si tot hiertoe [1]) samentlic hebben gehad, ende dat hi Adryaen vorsz. daerof

1) Er staat: haertoe

sal quiten ende scadeloes houden van allen sculden ende onraet daerof roerende, twelke Jan Boot vorsz. ter selver tijt alsoe geloefde voerden scepenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 146 v.)

97. 1436.

Beding van restitutie van gekocht goed aan de rechthebbenden.

Int jaer XXXVI, XII dage in Julio, quam Jan Gillijssoen inder kamer voer scepenen, ende verghiede, geloefde ende wilcoerde, tot wat tyden die meeste deel vanden erfnamen, die bestorven mogen wesen inden viven marghen lants, gelegen in Groot Waspijc, in Godevaert van Nederveens hoeve, hem wedergheeft ende betaelt alsulke dertiendalve Borgoensce scilde, die hi onser stede uutgereyct ende betaelt heeft voer die vive marghen lants voersz., die onze stede hem vercoft heeft, ende daertoe derdalve Borgoensche scilde, die hi van oncost uutgeleit ende gegeven heeft, als dat hi hem dan den coop vanden vive margen lants voersz. weder doen ende overgheven sal, alle dinc sonder argelist.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 149 r.)

98. 1436.

Goedkeuring eener voogdijrekening.

Int jaer XXXVI, op sinte Jacops avont apostel, quam Aernt Aerntsdochter voer scepenen inder kamer, ende verghiede, dat Willem Janssoen die lijndrayer haer goede rekeninge ende bewisinge gedaen heeft van haren wegen van al alsulken goeden, bewynde ende voechdie, als hi van haren wegen onderwonden heeft ende gehantiert tot desen dagen toe, daer haer wel aen genoecht, ende scelde daerof vry ende quijt Willem Jansz. voersz. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 149 v.)

a) Vg. n°. 33 (hierboven bl. 23).

99. 1436.

Verklaring van een schipper met getuigen, dat een der schepelingen door eigen schuld verdronken is, en consignatie van diens gage.

Int jaer XXXVI, XXIIII dage in Julio, quam voer scepenen inder kamer Heinric Willemssoen die scipman, ende gaf aldaer te kennen, dat hy quam varende mit sinen scepe doer den Gley mit enen Janneke van Huekelen, die sijn knecht was, inden scepe, dieselve Janneke voersz. uut den scepe voersz. overboert vyel int water ende daer int water aflivich geworden is by hem selven, by crancker aventure by sijns selfs versumenisse, sonder yements toedoen, tot welke waerheit ende certificacie hierof ter selver tijt voersz. voer scepenen inder kamer gecomen sijn Pieter Hughensoen ende Jan Dircxsoen goede personen, mit ons weerdich van gelove, ende zworen te heiligen, gestaefts eedts, dat sy op die tijt mede inden scepe voersz. waren, ende dat dat ongeval van Janneke voersz. geschiede by hem selven, by sijns selfs versumenisse, sonder yements toedoen. Ter selver tijt quamen mede voer scepenen inder kamer twe goede personen, weerdich van gelove, namelic Pieter Janssoen ende Symon Pouwelssoen, ende zworen te heiligen, gestaefts eedts, dat sy in een ander scepe waren biden scepe voersz., ende zaghen dat dat ongeval van Janneke voersz. geschiede by hem selven, by sijns selfs versumenisse, sonder yements toedoen, soe voerscr. staet. Des Heinric voersz. leyde Jannekes voersz. loen, twe Arnoldus Gelres gulden, onder Willem vanden Tympel Willemssoen, als scepen in Dordrecht. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 150 r.)

100. 1436.

Iemand als poorter erkend, omdat hij lange jaren in de stad heeft gewoond.

Int jair XXXVI, III daghe in Augusto, was biden gueden luden vanden gerechte verdragen ende bevolen hyerin te

---

a) Zie n°. 70 (hierboven bl. 52). Dergelijke verklaringen komen telkens voor.

teykenen, hoe dat si enen Pieter Pietersz. houden voer poerter tDordrecht, mits dat hi vele jaren inder stede gewoent heeft, vuer ende kerslicht gehouden ende met sinen bueren gewaect ende daertoe gedaen heeft dat een poerter sculdich is te doen, is te weten sinen eedt daertoe gedaen, dat een poerter sculdich is te doen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 150 v.)

101. 1436.

Verklaring van een schipper, dat het hooi, hetwelk hij voert, aan een door hem genoemden persoon toebehoort.

Int jaer voersz., XI dage in Augusto, quam Jan Schapersoen die scipman inder kamer voer scepenen Ghijsbrecht van Loen ende Gherijt Boeghert, ende verghiede alsulke nye hoye, die hy nu ter tijt voert met haren toebehoren, dat die toebehoert Heinric Besemaer Janssoen, ende hi geloefde Heinric voersz. van des hi mit deser hoye voersz. wynnen sal, dat hi Heinric voersz. tot sijnre vermaninge daerof goede rekeninge ende bewisinge ende betalinge doen sal.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 151 r.)

102. 1436.

Kenning van schepenen dat iemand de hem opgelegde bedevaart volbracht heeft.

Int jaer XXXVI, opten jaersavond, was bi scepenen bevolen hyerin te teyken, dat na sulken betoen, als hem beneden inder kamer getoent was, hem kenlike is gemaect, dat Joost Jacopsz. heeft sulke bedevaert gedaen tot sinte Jacops in Compostelle ende Fynstersteerne, die hi, na uutwisinge der zoene geseit ende gemaect van Heyne Bogelaers doot, doen soude. *b*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 153 v.)

103. 1436.

Bijzondere belooning voor bewezen diensten aan den stadsklerk toegelegd.

Int jaer XXXVI, XXVII dage in Januario, was bevolen

---

a) Vg. n°. 3, 7, 40, 42 en 72 (hierboven bl. 2, 5, 30, 31 en 55).
b) Zie n°. 30 (hierboven bl. 20).

hierin te teyken, hoedat die goede luden vanden gerechte, vanden ouden rade, vanden tresoriers, vanden achten ende vanden gemenen dekens vanden neringhen hebben aengesien vele ende menigherhande diensten, lastigen reysen ende bootscappen, tot menighen tiden vorleden by meyster Jan van Zutphen, onser stede clerc, vander stede wegen trouwelike gedaen, daer hem of toegeseit is geweest datmen hem daerof soude versien, dat tot noch toe nyet en is geschiet. Oec hebben si aengesien, dat hi oudt, traech ende ofgaende is ende hem nyet en mach behelpen so hy heeft gedaen. Ende dat si hebben hierom eendrachtelike hem toegeseit, gegeven ende geloeft sijn leven lanck te hebben vander stede telker maent een pont grote, payments daer die stede haren exsijs by verhuert.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 155 v.)

104. 1437.

Een getrouwde vrouw bezweert de wettigheid harer kinderen.

Int jaer XXXVII, IX dage in Septembri, zwoer Letken Aryaen Smeets dochter voer scepenen inder kamer ten heiligen op Pieter Wouterssoen den cuper, sijn getruwede kijnderen te wesen, daer sy moeder of is, nameliken Jacop Ewout ende Katherijn.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 161 v.)

105. 1438.

Niettegenstaande dat de panding om bijzondere redenen geen plaats heeft gehad, zullen de vorderingen van den heer en van partijen niet verjaren.

Int jaer XXXVIII, XXV daghe in Septembri, was byden gueden luden vanden gherecht ghemeenlike overdraghen, so om des harden vorstes wille, die heeft geweest, ende oyck om der groter duertijt wille, die panding is opgeset geweest, ende ter vierschaer gheen recht en is gedaen noch gehantiert, om dat ghemeen arm volc nyet en soude te zwaer belast worden off verderven, dat daerom des heren boeten of stucken

noch der partyen, noch geen andere zaken, die verjaren souden, hetzy van huyshuren off anders diergeliken, dat die nyet verjaren en sullen, noch die heer ende partyen daerby niet en sullen rechteloes bliven, mer teynden jaers sullen met recht moghen spreken, wanneer datmen recht doen sal, geliken ende in alre manieren oftet bynnen jaers waer, sonder alle archgelist; ende dat is aldus byden scout van tsheren wegen bedinct ende byden scepenen met vonnes met allen recht gewijst ende bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 169 v.)

106. 1438.

Beslechting van een geschil tusschen den heer en de gemeene buren van Papendrecht over eene verloren handvest betreffende het recht van aardhaling.

Int jaer XXXVIII, XXIX dage in Novembri, wart byden goeden luden bevolen hierin te teykenen een cedel van enen segghen ende uutsprake byden goeden luden geseyt ende uutgesproken, inhoudende als hierna bescreven staet.

Dats sulck seggen ende gescheyt, als die goede luden vanden gerecht, mitsgaders den achten der stede van Dordrecht, seggen tusschen heren Aernt van Ghent, ridder, Pieter van Dryel sijn scout was in Papendrecht, ende die gemeene gebuere van Papendrecht, van sulke twist ende gescheele als sy onderlinge gehadt hebben, roerende van eene hantvasten, die die gebuere van Papendrecht seggen dat sy gehadt hebben ende hem ontveert soude wesen van Pieter van Dryel voirsz.; welke gescheele die stede aen haer genomen heefft te sceyden, mits geblijff van hem allen, om te voirhueden meerre onlust, die dairoff gesien was te comen. Inden iersten, so die van Papendrecht seggen dat sy een hantvest hebben gehadt, die hem by Pieter van Dryel voirsz. ontveert soude wesen, ende die goede lude vanden gerecht vander stede gesien ende gehoert hebben een besegelde cedel vanden getuge ende wairheit, die heren Aernts voirsz. manne dairaff gehoert hebben, ende voirt oick andere getuge dairaff gehoirt hebben, ende dat also inder waerheyt niet claer ende volcomelic bevonden en hebben, dat die vorsz. hantvest hem by Pieter voirsz. ontvoert is geweest, nochtan, om alle twist ende onruste, die dair noch vorder uut comen mochten, te voirhueden

so is der goeden luden vander stede seggen, dat Pieter van Dryel voersz. binnen den neesten X jaren in genen gesworen recht in Papendrecht wesen en sal. Voert is der goeden luden vander stede seggen, dat die geerffde in Alblaserweert zullen mogen eerde halen buten der kueren, gelegen butendijcx, tot makinge des dijcx, sonder gheldinge dairaff te doen, gelijc sy tot hiertoe gedaen hebben, totter tijt toe ende ter wylen dat enige clairlic bybrengen datmen van rechts geldinge dairaff sculdich is te doen. Ende dit voirsz. seggen seggen die goede lude vander stede te houden als voirsz. staet, op een poene van twee hondert Engelsche nobelen, tot behoeff der kerken, den heer ende der stede, elcx een dordendeel. Ende dat nyemant om deser zaken wille den anderen vorder en missegge noch en misdoe in eniger wijs, op verbuernisse der poenen voirsz. Ende wairt dat hierin yet vorder ware te verclaren, dat houden die goede lude vander stede tot hoerre verclaringe ende verbeteringe, alle dinc sonder argelist. Dit was aldus uutgesproken ende geseyt opten negen ende twintichsten dach in Novembri int jaer ons Heeren MCCCC acht ende dertich.

(Int jair XLV, XIX dage in Junio, wart byden goeden luden vander stede een uutsprake ende verclaringe gedaen opt voirsz. seggen, als vanden aerden te halen butendijcx, in deser maniere, als dat sy aerde sullen mogen halen tot makinge hairs dijcx ter naester lage ende ten minsten scade: te weten dat sy Lambrecht van Eck graendinge niet uutsteken noch zijn zoeden affsteken en sullen, noch hem bescadigen, alsoe lange als sy anders aerden genoech krigen mogen tot makinge haers dijcx, sonder argelist.)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 171 r.)

107. 1438.

Uitwijzing van een geschil over verpanding.

Int jair voirsz., op sinte Aechten avont, wart byden goeden luden vanden gerecht bevolen Jacob Thonisz., so hy gemechticht was van Jan Buscelman, sulc pant met recht te vervolgen als Jacob Tack gewijst had Jan Buscelman an sijn huys voir sess pont gr., roerende van enen brieve inhoudende II$^1/_2$ C Rijnsche gulden, die Jacob Tack voirsz. met Vastraet van Aploe geloefft hadde Jan Buscelman, ende betaelt was

op die voirsz. VI pont gr. na, alsmen ons seyt; als dat Jacob voirsz. Thonisz. geen recht dairoff op Jacob Tack voirsz. vorderen noch vervolgen en soude voirder tijt dat Jan Buscelman selve tDordrecht ende Vastraet voirsz. des een wete hadde, dat hy dan mogelic bycomen mochte ter antwoirde, so hy den scepenen ende rade schijn gethoent heefft, dat hem Jan Buscelman sijn voirwarden niet gehouden en hadde, dairoff die voirsz. scult roerende was.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 172 v.)

108. 1438.

Vonnis, dat men aan zeker bouwvallig huis niet meer recht winnen zal dan tot het bedrag van den koopprijs, waarvoor het door den tegenwoordigen eigenaar, die bereid is het te verbouwen, indertijd werd gekocht.

Int jair voirsz., XIII in Februario, was byden goeden luden vanden gerecht overdragen, so dat huys, staende opten oesten hoeck vanden Appelsteghaert, dat Tielman die mandemaker toebehoirde in sinen lesten live, in groter vresen stont neder te vallen ende groter scade dairaff te geschien, als die gesworen reetreckers aenbracht hadden, ende die goede luden bevolen hadden Lijsbette Tielmans voirsz. wedue ende Tielmans voirsz. erffnamen dat voirsz. huys aff te breken off te verzekeren ende te vertymmeren, dattet sonder vrese stonde, ende want sy des geen macht en hadden, als sy seyden, ende Adryaen Butendijck Ghijsbrechtszoen dat gecofft heefft ende dat vertymmeren ende cost aenlegghen will, so ist byden goeden luden vanden gerecht overdragen ende hem toegeseit, offt zake ware dat yemant met enigen brieven, roerende van wegen Tielmans voirsz. off sijns wijffs voirsz. off van wegen sijnre erffnamen, dairaen panden, dat sy anden voirsz. huse nyet vorder gerecht en zullen sijn noch daerop winnen en zullen dan totter sommen toe van C ende VIII Phil. Burgoensche schilden, daer Adryaen voirsz. dat voirsz. huys nu ter tijt om gecofft heefft, als den goeden luden bybracht is, ende andie beternisse, die hy aenden voirsz. husen maken sal, dairan en sal nyemant mogen panden. Ende dit is dairom overdragen byden goeden luden, vermits dat voirsz. huys van node vertymmert moste wesen, so voirsz. staet, ende anders so en woude nyemant dairaen cost leggen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 172 v.)

109. 1439.

Vonnis dat de verkooper van wijn dien mag terugnemen, wanneer de kooper, zonder betaald te hebben, de stad verlaat.

Int jaer XXXIX, XVIII daghe in Mey, quamen voer scepenen inder kamer waerdighe personen van ghelove ende tuychden met haren eedt ten heyligen, dat Korstiaen Pieterssoen tot anderen tyden, onlancx, omtrent halff vasten lestleden, witlic vercoft heeft Bouwen Godevertssoen een deel wynen, tot tyendenhalven vate toe, dat vadt voer neghendalff pont gr. Vlaems, ende dat in desen coep vorwaerde was, dat Bouwen voirsz. tot borghen setten soude Aernt van Loen, Lambrecht van Neck, Gherijt van Houten ende Aernt van Ghoer, eer hi uuter stede varen soude. Ende want den gueden luden kenlic gemaect is, dat Bouwen voersz. dese wynen weder vercoft heeft Ghijsbrecht Quekel Ghijsbrechtssoen, ende uuter stede gevaren is, sonder die wynen an te vaerden ende te bewaren, die by alsulcker versumenisse in toecomende tyden verderffelic stonden te worden, ende sonder Korstiaen Pieterssoen voersz. enighe betalinge te doen off borghe te setten, ghelijckerwijs hi ghelovet heeft ende vorwaerde is, als voersz. staet. Zo ist dat die guede luden vander stede, om den meesten schade hyerin te voerhueden, bevolen hebben Korstiaen Pieterssoen dese wynen wederom an te vaerden te bewaren ende te gebruycken tot zynen orbaer ende profijt, behoudelic Korstiaen voersz. verhall van zynen schade, hem by desen coep geschyet, te vercrygen op Bouwen voersz., zo groot als hi dat met recht vervolgen ende bybrengen sal, ast gebuert naden recht vander stede.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 174 v.)

110. 1439.

Vergunning gegeven aan de moeder van minderjarige kinderen, die, wegens het niet opkomen van de naaste verwanten van haren overleden man, geene boedelscheiding kan maken, om in het bezit van al de goederen te blijven, onder gehoudenheid om de kinderen behoorlijk te onderhouden en op te voeden.

Int jaer XXXIX, VII dage in Julio, quam voirden bur-

ghemeester ende voir scepenen inder kamer Heylwy Robbrechts dochter, die te manne had Jacob Pieterssoen die linnenwever, mit haren twee kinderen, namelic Pieter ende Gouborch, die sy hadde by Jacob haren man voirsz., ende mit enigen vander kinderen vrienden, ende gaff aldair te kennen, dat sy die naeste haerre kinderen erffnamen ende vryenden nyet dairby gekrigen en konde, dat sy mit horen kinderen scifften ende deelen mochte sülke goede als hem aenbestorven waren van haren vader voersz., welke goede by enigen vander kinderen vrienden getaxeert waren, so sy seyden, voir XXXVI gulden. Ende want nyemant vander kinderen vrienden die voirsz. kinderen aennemen en woude te houden om hair voirsz. goet, so is Heylwy voirsz. consenteert te bliven int besit ende int behout van allen den geheelen goeden, roerende ende onroerende, mit alle den insculden ende uutsculden, so groot ende cleyn als Jacob haer man voirsz. afftergelaten heefft ende hy mit hair gemeen hadde in sinen lesten live, ende haren vryen wille dairmede te mogen doen, mit voirwairden dat sy hair twee kinderen voirsz. sal houden tot haren mundigen dagen toe, ende geven hem aet, dranck, clederen ende schoen ende anders alle hair behoeffte, na haren betamen. Des so en sal sy teynden der kinderen mundigen dagen, off waert dat die kinderen afflivich worden binnen haren mundigen dagen, nyemant nyet sculdich wesen vander kinderen goede voirsz. uut te reyken, behoudeliken wairt dat noch binnen VI weken naestcomende yemant quame vander voirsz. kinderen naesten vrienden, die hem om haer voirsz. besterffte bet doen woude, die salse mogen aennemen byden burghemeester mit haren goede, so hem dat aenbestorven is. Ende ter selver tijt heefft Heylwy voirsz. haer voirsz. kinderen aengenomen mit haren goede ende geloefft te houden in alre voirwarden so voirsz. staet.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 175 v.)

III. 1439.

Kalengeering van een koop van renten nietigverklaard.

Int jair XXXIX, XVI dagen in Decembry, calengierde Jacob Thonisz., als gemechticht van wegen Aechte Heynric Feytops wedue, voir scepenen inder kamer alsulken coop van renten als Florens Jansz., die te wive heefft Jan vander

Nats wedue, vercofft mach hebben op enigen goeden, die Jan vander Nat toebehoirden in sinen lesten live, off van enigen husen off erve, die Florens voirsz. vercoft mach hebben, die Jan vander Nat toebehoirden. Ende dat dede hy mit enen scepenbrieve van sculde, daerin Jan vander Nat, Ghijsbrecht Noyse ende Heynric Feytop verlijt hebben, gesamenderhant ende elcx voir all sculdich te wesen Jans Vriesen kinderen negen hondert Rijnsche gulden, in welken brieve Jan vander Nat geloofft heeft Ghijsbrecht Noyse ende Heynric Feytop, sijn medelovers, wel te quyten ende scadeloes te houden; welken scultbrief Heynric Feytop gelost heefft met sess hondert ende dertich Beyersse gulden, die hy van sinen properen gelde betaelt heefft, na inhout der opdrachte hem gedaen vanden voirsz. scultbrief, die scepenen gesien ende gehoirt hebben.

(Int jair XLI, XXII dagen in Augusto, wart byden goeden luyden vanden gerechte overdragen ende gesloten inder camer, als dat dese voirsz. calengieringe voirt meer van gheenre weerde wesen en sall, overmits dat Aechte, Heynrix Feytops wedue, noch nyemant van horen wegen, dese calengieringe voirt mit recht vervolcht en heefft, noch tantwoirde van deser calengieringe tegens Florens Jansz. gecomen en is om hoer recht dairoff by te brengen, hoewel nochtan hoer dairoff mit Pieter Vranckenz., uut bevele vanden goeden luden, die wete eenwerff, anderwerff ende dordewerff gedaen is geweest, so scepenen ende raet kenlic gemaect is.)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 178 v.)

112. 1440.

Verklaring voor schepenen afgelegd door een brouwer, dat anderen deel hebben in zijne zaak.

Int jair XL, X dagen in Augusto, quam Godscalc Bokelair voir scepenen inder kamer ende bekende, dat Loo Bokelair, sijn broeder, ende Lijsbeth, sijn suster, die neringe ende hantieringe vander brouwerie, dair hy mede ommegaet, met hem dagelix hantieren, ende dat sy hoirs goets mit hem inder neringe voirsz. nu ter tijt inleggende hebben die waerde van IIII^{c} Arnoldus gulden, op winninghe ende verlies, so dat gebueren sal. Ende hiertoe heefft hy sinen eedt gedaen, dat

dat so is, sonder argelist. Ende dat was ter selver tijt byden goeden luden bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 184 r.)

113. 1440.

Verklaring, voor schepenen door zeker persoon met getuigen afgelegd, dat een zoek geraakte schierbrief hem toebehoort.

Int jair XL, opten XXX^sten^ dach in Augusto, quamen voir scepenen inder camer Harman Vinck van Brandenborch, Huge Elantssoen ende Jacob vanden Zande Thonisz., ende tugeden by horen eede dat hem kenlic is, dat in tyden voirleden Jan Vinck Jan Vinckenz. hat enen scultbrieff sprekende op Heynric Moll Laurensz., dair hy mede enen schierbrieff mit recht gewonnen hadde op die een helfft vanden geheelen huyse, daer Jan Pieter Sassesoen nu ter tijt in woont ende hem toebehoirt, staende optie havenzyde tegens Blyenborch over, ende dat sy die brieve dairoff gesien ende gehoirt hadden. Voirt tugede Jacob Thonissoen voirsz., dat hy trecht vander schieringhe voirsz. selve vervolgt hadde, als gemachticht van wegen Jan Vincken voirscr. Item Claes Symoensz. scepen tugede desgelijcx, dat hem kenlic was dat die schierbrieff voirsz. dair geweest hadde. Item Aechte, Claes Jansz. wijff was, die hantscoenmaker, die nu te manne heefft Claes vanden Velde, tugede ter selver tijt voir scepenen inder kamer, by horen eede dairtoe gedaen, dat hoer kenlic was, dat die voirsz. brieve dair geweest hadden, ende voirt so tugede sy byden selven eede, dat sy selve in tyden voirleden XXX Wilhelmus schilde van Danel heren Willemsz. bastert, van Jan Vincken voirsz. wegen, ontfaen hadde, die sy denselven Heynric Moll overleverde, in voirwarden dat hy die onderhouden soude om den tienden penninc, so Jan Vinck doe ter tijt weeskint was; ende dairoff gaff Heynric Moll Jan Vincken enen scepenbrieff, mit welken brieve, nadat Heynric Moll die voirsz. schilde onder gehouden hadde vijff jair lanck, ende die somme mitter nutscappe beliep XLV pont Wilhelmus schilde, so heefft Jan Vinck gesproken mit sinen brieve, ende eenen schierbrieff gewonnen aen die helfft van den huyse voirsz.

Item Jan Vinck voirsz. zwoer ter selver tijt voir scepenen inder kamer then heyligen, dat hy die voirsz. brieve Mar-

grieten sijnre moeyen, Heynric Molls wijff was, had gegeven te bewaren in hoerre kisten, ende dat hem die brieve dairuut ontveert waren buten sinen wille ende weten. Ende dit was byden goeden luden bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 184 v.)

114. 1441.

Verticht goeds en kwaads van eene nalatenschap, op de beeedigde verklaring der erfgenamen, dat er nog geene drie dagen verloopen zijn sedert zij kennis dragen van den dood des erflaters.

Int jaer XLI, een Dincxdage lestleden, quamen Ghijsbrecht Gheraetssoen ende Clemencye Jansdochter voer scepenen, ende maecten met haren vrienden, so zy onmondich zijn, den scepenen kenlic, dattet binnen den dorden dach is dat zy eerst geweten hebben, dat Adryaen Gheraetssoen offlivich geworden is, ende des Woensdages daeran quamen Michiel Gheraetssoen ende Danel Janssoen ende hilden met horen eedt ten heyligen, dattet noch is bynnen den dorden dach dat zy eerst geweten hebben, dat Adryaen Gheraetssoen voerscr. offlivich geworden is, ende vertegen guets ende quaedts, naden recht vander stede, van Adryaen Gheraetssoens doot, ende hyermede ist bewaert, dat zy gheenen schade en lyden sullen van alsulcke sculden als Adryaen voerscr. sculdich bleeff in zynen lesten live, also verre als zy nyet en heffen noch en doen heffen, noch en copen noch en doen copen inden erffhuys van Adryaens voerscr. doot.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 187 v.)

115. 1441.

Schepenkenning dat een overledene niet van mans handen is gestorven.

Int jaer ende opten dach voerscr. (XXI dage in Julio) was byden gueden luden inder kamer bevolen hyerin te teykenen, dat op een Woensdaghe als eerghisteren lestleden Michiel die calcbuerre met scepenen ende sommighe vanden raedt besyen is, doen hy doot was, ende is bewijst met vonnesse van sce-

penen, dat hy van gheenen wonden noch van gheenen mans handen gestorven is.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 189 v.)

116. 1441.

Afgifte onder borgtocht van het erfdeel van een afwezige aan diens naasten erfgenaam.

Int jaer XLI, XII dage in Augusto, quam Willem Wouterssoen uten lande van Arkell, die te wive heefft Griete Meeusdochter, voir scepenen inder kamer, ende verghiede dat hy ontfaen heefft van Pieter Nanne die marsman alsulc ghelt ende have, als Lau Meeussoen, sijns wijffs voirsz. broeder, onder Pieter Nanne voirsz. geleyt hadde ende hem bevolen had te bewaren, ende hierna bescreven staet, das te weten XVIII Engelsche nobelen, item VIII Vlaemsche nobelen, item VII ryders, item tien pieters, item van wass XXXIII pieters, XVII$^{1}/_{2}$ stuver voir elken pieter gerekent, ende noch X stuvers, item van mutsen ende telioren LIIII$^{1}/_{2}$ stuvers, item van porper V scillinghe ende sess penninghe Vlaemsche, item III kisten, item II kaerls, II caproen, III oude rocs, II paer cousen, seven paer linnen clederen, negen ellen linnen lakens, omtrent een halff elle wollen lakens, sesse stuc so dwalen, so tafellaken, een blanc harnasch, een grau hoyck, een zeehoyck, een zeemse huyc van enen elen velle, enen noppen sack, enen sackrock, item XXXI stucken tinnen vaten, drie metalen kandelairs, item twee sulveren schalen wegende te samen $^{1}/_{2}$ marck, luttel min off meer, item IX mutsen, item VI$^{1}/_{2}$ dosijn telioren, item XIIII pepermolens, item twee stuck blau twijns ende twee aessacken, item enen gouden penninck, wegende drie Engels, item aen stoters ende aen sulveren gelde tsamen enen ryer, item aen cleyne perceelen, diemen bysonder nyet gescriven en kan, gerekent voir twee schilde. Ende dit voirsz. ghelt ende goet wart byden goeden luyden vander stede bevolen Pieter Nannen voirsz. over te geven den voirsz. Willem Woutersz , overmits dat die voirsz. Lau Meeusz. sijn zwager lange buten lants heefft geweest, datmen nyet en weet weder hy levende off doot is, ende Willem Wouterssoen vorsz., van sijns wijffs voirsz. wegen, daeroff een rechte erffname off is, somen ons seyt. Des so geloofft Willem Wouterszoen denselven Pieter Nannen

voirsz., offt zake wair dat Lau Meeusz. sijn zwager tot eniger tijt te lande quame, dat hy hem dan van allen desen goeden vorenscreven vernoegen ende voldoen sall ende Pieter Nanne voirsz. daeroff scadeloes houden ende ontlasten. Ende wairt dat hy des niet en dede off dat dairane yet gebrake, so is des borge Vranck van Dyemen, dat wel te voldoen als een goet borge. Ende hieroff so geloven Willem Wouterszoen voirsz. ende Aelbrecht Mathijssoen gesamenderhant ende elx voir all Vrancken voirsz. wel te quiten ende scadeloes te houden. Ende dit was byden goeden luyden bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 190 r.)

117. 1441.

Feitelijke scheiding van echtgenooten, onder verplichting van den man om aan de vrouw, tot haar onderhoud, jaarlijks zekere uitkeering te doen.

Int jair XLI, XVIII dage in Septembri, wart byden goeden luden vander stede een seggen geseyt tusschen Heyn Heynenz., an deen zyde, ende Adryaen Mychielsdochter, sinen wive, an dander zyde, als van sulken geschele als sy onderlinge hadden, mits dat Heyn Heynenz. Tordrecht mit hair sijn woonstede niet en hielt, so hy hoer geloofft hadde voirden vrienden, doe sy den hylic overquamen ende overdroegen, so die samenwerckers voir scepenen bekent hadden, mits geblijff van beyden partyen voirsz., in deser manieren, als dat Heyn Heynenz. voirsz. Adryaen sinen wive voirsz. jaerlix sal uutreyken van sinen goede XXV Burgoensche schilde, te betalen die een helfft tot Paeschen ende dander helfft tot sinte Bavendach, daer die ierste betalinghe off wesen sall tot Paeschdach naestcomende, durende totter tijt toe dat sy mit malcanderen overdragen ende tevreden sijn. Des sal elx tot den anderen mogen gaen ende comen, alst hem genuecht. Ende dit was bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 190 v.)

118. 1441.

Belofte, door eene vrouw voor schepenen afgelegd, dat zij niet dan met goedvinden van hare zonen in het huwelijk zal treden.

Int jair XLI, X daghe in Januario, quam Volcwijff Alairt Pieter Florijsz. wedue voir scepenen inder cameren, ende gaff over mit enen gekoren voecht, ende verwilkoerde op alle hare goede, dat sy niet mannen en sall, buten wille Florijs ende Pieters hoir sonen, mit vorwaerden, waert zake dat sy mande, het ware by horen wille off onwille, buten wille hoerre sonen voirsz., dat dan Florijs ende Pieter hoir sonen voirn. rechtevoirt sullen mogen aenvaen alle hoerre moeder voirsz. goede, roerende ende onroerende, ende die gebruken ende besigen tot horen oirbair, sonder yemants wederseggen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 191 v.)

119. 1441.

Overeenkomst dat de stad voor een derde deel neemt in de baten en schaden van eene door twee personen gehuurde makelaardij.

Int jair XLI, XXVII dage in Januario, wart byden goeden luden bevolen hierin te teykenen, hoe dat int jair voirsz., V dage in Augusto lestleden, wart byden goeden luyden vanden gerechte ende vanden achten overdragen, dat die stede intreden sall met Willem van Nessen ende Florens die brouwer, ende een dordeman wesen te bate ende te scaden vander makelardie int water, die sy gehuert hadden, ende vanden overslach die sy aengenomen hebben tot hoerre makelardien, mit sulken vordeel als hem die stede ende Korstiaen Pietersz. daertoe doen sullen; dats te weten die stede vier pont gr. ende Korstiaen Pietersz. XL Rijnsche gulden. Des so sall Wouter van Ghenderen overgeven by sinen eede alle alsulc ghelt als hy vanden overslach ontfaen heefft, ende dat verschenen is.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 192 r.)

120. 1441.

Verzoening tusschen echtgenooten, onder belofte om elkander voortaan goed te behandelen.

Int jair XLI, VII dage in Marcio, quamen voir scepenen inder cameren Boyden Lambrechtsz., uut Rijssoirt, ende Mary Heynricxdochter, sijn wijff, by horen gemenen vrienden, ende gelooffden ende wilkoerden, dat sy voirtan mit malcanderen rustelic ende vredelic ommegaen sullen, als man ende wijff mit malcanderen sculdich sijn te doen, ende Boyden voirsz. gelooffde, dat hy sijn wijff voirsz. niet meer slaen noch steken en sall, ende sy gelooffde, dat sy hem niet meer boeve noch lodder scelden en sall, noch onredelike woerde geven, elcx op correxie van scepenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 193 r.)

121. 1442.

Iemand tot poorter aangenomen en vrij verklaard van heervaart.

Int jaer XLII, XXVIII daghe in Junio, wart byden goeden luden inder kamer Cleys Clam ontfaen inhems poorter, ende hem wart consenteert dat hy vry soude wesen van heervaert die wijll dat hy poorter waer.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 194 v.)

122. 1442.

Afstand van erfpacht.

Int jaer XLII, XIIII dage in Julio, heefft Melijs Melijssoen in Besoyen, die brouwer, voer scepenen inder kamer overgegeven ende quijt gescouwen, totter behoeff den ghemeenen convente vanden Regulieren van Eemsteyn, nu residerende in Zwijndrecht, al alsulc recht ende antalen als hy heefft an alsulc lant ende onderpant, als hy in voerleden tyden in een erffpacht gebruyct heefft, dat den Regulieren voerscr. toebehoerde, voer die tijt dat Zuythollant inbrack, ende noch eygen toebehoert, gelegen in Besoyen, ende nu Aernts Heynricxsoen van Besoyen een wijll tijts gebruyct heefft ende noch bruyct.

---

a) Zie n°. 69 en n°. 93 (hierboven bl. 51 en 71.)

Ende hieroff heefft Melis voerscr. voerden gueden luden inder kamer gelovet, dat hy, tott behoeff den prior ende Regulieren voerscr., van desen lande voerscr. bynnen bans voerden heemraet quijtscelding doen sal ende vertyen al alsulcke bruycweer ende erffpacht, als hy dit lant voerscr. in enigher wijs gebruyct ende verpacht mach hebben tott desen dage toe, tott wat tyden hy des vanden prior ende Regulieren voersz. vermaent sal worden, sonder arch ende list.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 195 r.)

123. 1442.

Keur en overdracht dat het gerecht zich niet meer zal inlaten met de jurisdictien der geestelijke gerechten.

Int jaer XLII, XV daghe in Decembri, wart byden goeden luden vanden gemenen neringen overdraghen ende uut allen morgensprake aengebracht, als opt punte vanden papen ende vander jurisdictien, dat sy dairoff nyet meer horen en willen, noch hem des nyet moyen en willen, mer sy willen die papen mitten papen laten begaen ende hem van hoerre jurisdictie niet onderwinden. Ende dit was ter selver tijt ten Broeders inder cameren bevolen hierin te teykenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 196 r.)

124. 1442.

Overeenkomst van de gemeene neringen dat men voortaan, als de jaarlijksche panding omgaat, vooraf aan de verschillende dekens vragen zal, wat zij voor een pond Hollandsch gepand willen hebben.

Int jair XLII, X dage in Februario, wart verdragen byden gemenen dekens vanden gemenen neringen, ten Broeders inder cameren, als datmen voirtan, als die pandinghe jairlicx inden vasten omgaen sall, den dekens vanden gemenen neringen inder tijt wesende te voren vragen sall, wat sy voir een pont Hollants gepant willen hebben. Ende ter selver tijt wouden sy dit aldus int register geteykent hebben. Dats te weten datmen II$^{1}/_{2}$ witten stuvers voer een pont jairlix panden sall.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 196 v.)

---

a) Vg. I n°. 75, bl. 291.

125. 1443.

Verklaring, voor schepenen door zeker persoon afgelegd, dat eene overledene vrouw zijne echtgenoote is geweest, en dat alleen haar dood hem belet heeft haar te trouwen voor de kerk.

Int jair XLIII, opten lesten dach van Februario, quam Jacob Havic voir scepenen inder kameren, ende heefft lijflic ten heyligen gesworen, gestaeffts eeds, dat hy Katheline Dircxdochter, Dircx sijns soens moeder, getrouwet hadde tot sinen echten wive tusschen hem ende hoer, ende dat hyse voir die kerck getrouwet soude hebben, hadse te live gebleven. Ende kende dat Dirc sijn soen sijn getrouwet kint was.

Item ter selver tijt so tugede Pouwels Gherijtssoen by sinen eede, daertoe gedaen, dat hy van hem beyden voirsz. gehoirt hadde dat sy seyden, dat sy malcanderen getrouwet hadden, ende dat sy malcanderen voir die kerck trouwen wouden.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 201 v.)

126. 1444.

De vraag, of hij, die tot waarnemend dijkgraaf van Zwijndrecht is aangesteld, niettemin in de schepenbank kan blijven, toestemmend beantwoord.

Int jair XLIIII, des anderen dages in Octobri, quam Aert van Loon voirden burghemeesteren, scepenen ende raedt inder cameren, ende thoonde een bevelinge vander dijcgraeffscap Zwindrecht, die hem bevolen was te bewaren van Florijs van Kijffhoec, in alre manieren so Florijs voirsz. die bevolen was vander graefflicheit, als van minen genadigen heren. Ende daerop meynde Aert van Loon, dat hy niet sculdich en was inder bancken te sitten als scepen, ende begeerde des verdragen te wesen. Daerop die goede lude vanden gerechte eendrachtelic overdroegen, dat hy hem dairmede nyet sculdich en waer te weeren, so hy geen bevelinge en hadde van minen genadigen heren, ende dat hy sculdich waer inden rechte te sitten, dair hy by minen genadigen heren in geset ende toe geëet was, nyettegenstaende die voirsz. bevelinge.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 207 r.)

127. 1444.

Voorloopige opslag van eene uit het water opgevischte scheepslading.

Int jair XLIIII, V daghe in Octobry, quam Jan Brouwer voer scepenen, ende gheloeffde van alsulke guede, als Gheraet Rogh van over zee ghebrocht heefft ende voer die Maze verdorven sijn ende overall gevischt sijn geweest, waer dat sake dat yement quame die hem beter recht ende eysschen vermeten tott desen gueden dan Gheraet Rogh ende syne medereeders, datt hy dat voldoen sall ende oprechten.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 207 r.)

128. 1444.

Regeling van de betaling der recognitie van de landpoorters.

Int jair XLIIII, XXVII dage in Octobri, wart verdragen byden goeden luden vanden gerechte, vanden ouden rade ende vanden achten ende byden treseriers, vanden lantpoirteren diemen voirtan ontfaen sall, te weten, so wat lantpoirter voirtan ontfangen worde voir Meydage, die sall ten naesten Bamisse der stede sijn kroen betalen, ende wye dat na Meydage ontfaen worde, die sall den iersten Bamisse dairna vry wesen, ende dairenteynden jairlix te Bamisse sijn kroen betalen. *a*).

(Aktenb. n°. 2 II fo. 207 v.)

129. 1445.

Bezetting van een burger van Calais voor schade aldaar aan poorters van Dordrecht aangedaan.

Int jair XLV, IX dage in Novembry, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen Abell Pietersz., Reyner Pieterssoen ende hair medegesellen op een zyde, ende Pieter Leeman, poirter tot Calis, die sy hier beset hadden voir schade, die hem die van Calis int jair XLIII omtrent Vastellavont gedaen hadden, dair Pieter Leeman mede was in die reyse, dair hem genomen werde uut den scepe, dair Jan Staes van sinte Omairs scipper off was, een deell smedekolen mitten scepe, dair sy een vierendeel aen hadden, dat

a) Vg. v. d. Wall II bl. 986.

hem stont voir XIII pont gr., als sy seyden, etc., ende die colen voir II pont gr. In dese manieren, na woirde, na wederwoirde, na brieven ende bethoene, die scepenen ende raet dairoff gehoert hebben, ende na alre bedingder tale, dat Reyner Pieterssoen mit sinen medegesellen gerecht sall wesen an Pieter Leeman, poirter tot Calis, ende an sinen besette goede ende borgen van also vele als hy scepenen kenlic maect mit sinen eede, dat hem die colen stonden ter plaetsen doese hem by die van Calis genomen worden; ende vanden scade vanden scepe, so sy die nyet scepenen kenlic gemaect en hebben, als recht is, so sullen Pieter Leeman ende sijn borge op dese tijt dairoff ontlast ende quijt wesen, als recht is naden recht vander stede.

Item dairna, XII dage in Novembri, Reyner Pietersz. gehouden voir scepenen mit sinen eede, volcomelic dairtoe gedaen, dat hem die kolen stonden voir II pont gr., doese hem genomen worden; ende die II pont gr. worden hem gegeven vanden gelde, dat Pieter Leemans borgen onder die stede geleyt hadden, als V pont; ende die ander III pont gr. worden den borgen, diese dair geleyt hadden, wedergegeven. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 212 v.)

130. 1445.

Scheiding van goederen tusschen echtgenooten.

Int jair ende opten dach voerscr. (XIIII dage in Aprille) wart byden gueden luden inder camer een seggen verclaert, dat byden seggsluden, hierna gescreven, uutgesproken is geweest, roerende die geschille staende tusschen Jan Alegontssoen ende Korstijn sijn wijff. Is te weten dat Jan Alegontssoen bliven sall an alle sijn guede die hy nu heefft, uutgeseyt een huus staende loedzwyse an twee cameren int sGravenstratgen. Item so is Jan gebleven an alle sculde, die hy gemaect heefft. Item so is Korstijn gebleven an haer huysch tott Aemsterdam. Item so is Korstijn noch gebleven aen een huys, staende loedzewijs an twee cameren staende int sGravenstratgen, met vorwaerden dat Korstijn dit huysch, so voersz. staet, in lijfftuchten gebruycken sall tot haren orbaer ende proffijt gedurende drye jaer lanc naestcomende, ende Jan Ale-

a) Vg. hierboven (bl. 48), n°. 65.

gontssoen voersz. salt den tijt voerscr. op synen cost houden in gueden rake van dake ende van tymmering, ende den lantsijs daerop staende jaerlicx betalen. Ende teynde desen drye jaren so sall Jan Alegontssoen voerscr. Korstynen voernoemt uutreycken ende betalen twintich Burgonsche schilden, ende dan dat huysch voerscr. weder vry anvaerden, ende waert dat hy dan Korstynen voernoemt dese twintich schilden nyet en betaelde, so sall Korstijn voernoemt dat huysch voerscr. erffelic behouden als haer eygen guet, ongecalengeert van Jan Alegont vornoemt off van yement van sijnre wegen. Item sall Korstijn bliven an alsulke sculden als sy gemaect heefft. Item so en sal geen van hem beyden meer na des anders guet talen noch voechdye bewynden, then waer off sy byder gracie Goids namels by malcanderen quamen ende deden dat sy malcanderen van Goids wegen in wittachtigen hylic sculdich sijn te doen. Ende wie den anderen hierenboven moynesse, crott off hinder dede, dat waer op een peyn van hondert ryders, te gaen een dordendeell den heer, een dordendeel der kercke, een dordendeell daer die goede luden dat metten seggers nagescreven keeren sullen. Ende alle poynten voirscr. te verstaen sonder arch ende list. Hier waren seggers over van beyden syden Cornelis Boot Aertssoen, Michiel Jan Gramanssoen, Pieter Vranckensoen, Jan vander IJll, Steven Hubrechssoen. Ende dit is uut eenre cedule bevolen hierinne te teykenen.

(Int jair XLIX, VI dage in Meye, quamen Pieter Vranckensoen ende Barijs Dircxsoen voer scepenen inder cameren, ende bekenden dat sy, als gemachticht van Korstinen Jan Alegontsz. wijff, goets tijts ontfangen van Jan Alegontsz. hebben, tot Korstinen behoeff, alsulke XX schilden, dairoff in der voirsz. uutsprake geroert staet.)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 215 r.)

131. 1446.

Dading van een geschil over burenrecht.

Int jair XLVI, XX dage in Decembry, wart byden gueden luden inder camer bevolen eenen brieff hierinne te teykenen, inhoudende van woirde te woirde, so hierna gescreven staet: Wy Godscalc heren Gillissoen, Otte van Malborch ende Godscalc van Brakell heren Godscalcxsoen, scepenen in Dordrecht,

oirconden ende kennen, dat voir ons quam Reynout van Brakell, ende verghiede dat hy gelooft heeft Jan vanden Damme, die houder is van desen brieve, een steenen muyer te doen leggen tusschen sinen huyse ende den huyse, daer Jan vanden Damme voirsz. nu ter tijt in woent ende toebehoert, staende in des tsGraven straetken, steens dicke. Des so sall den halven steen leggen in Jans erve vanden Damme voirsz., ende die steenen muyer sall opgaen tot Jans vanden Damme daeck toe. Ende voirt so mach Reynout van Brakell voirsz. op sijn halff steen tymmeren, alsoe hoech als hy wille, ende die voirseide muyer sall Jan vanden Damme voirsz. halff toebehoren ende dairin anckeren ende tymmeren, als hem nut ende oirbaer is. Ende waert zake dat Reynout van Brakell met sijnre tymmeringe beneden Jan vanden Damme blijft, so sall hy Jans vanden Damme water van synen huyse dragen, alsoe lange durende als hy met sijnre tymmeringe beneden hem blijft. Ende waert dat Reynout voirsz. boven Jans vanden Dammen huys tymmerde off alsoe hoech, so sall Reynout van Brakell voirsz. die eerste goot tusschen hem beyden leggen op sinen cost, ende darenteynden halff ende halff gelden, als sy meer ghoeten tusschen hem beyden leggen. In oirconde desen brieve; gegeven int jair ons Heren MCCCC ende zesse opten drie ende twintichsten dach vander maendt van Meye.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 218 r.)

132. 1447.

Bekentenis van schuld, voor schepenen afgelegd.

Int jair ende opten dach lestvoirsz. (XVIII dage in Aprille) bekende Gherijt Butendijck voir scepenen Snellaert Duyck, Gheraet Janssoen ende Jorijs Splinterssoen, sculdich te wesen Tyman van Dorssen hondert Wilhelmus Hollantsche schilden, te betalen die een helfft dairoff tot Bamisse naestcomende ende die ander helfft tot Bamisse dairnaestvolgende, off binnen veertien dage na elken termijn voirsz. onbegrepen. Ende heefft dairtoe synen eedt gedaen ende geloeft by trouwe, eer ende sekerheit dat well te voldoen totten dage voirsz., off dairvoir op Putock te gaen ende niet vandaer te scheyden voirder tijt dat hy hem vander somme voirsz. well voldaen ende betaelt sall hebben. Ende om die meerre zekerheit soe heeft

Gherijt voirsz., tot Tymans voirsz. behoeff, onder Reyner die Jonge Willemssoen geleit [1]) eenen brieff van hondert ende vijffendederchtich Rijnssche gulden, die Gherijt voirsz. sprekende heefft op die van Abbenbroeck. Ende dairtoe heeft Gherijt voirsz. noch gelooft met Lijsbetten synen wijff, dat sy ghenen huysraet uut Dordrecht vervoeren en sullen, vercoepen noch becommeren en sullen in gheenre wijs voirder tijt dat hy Tyman voirsz. vander somme voirsz. well voldaen sall hebben. Ende dit wart aldus bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 220 r.)

133. 1447.

Afwijzing van eene vordering tot overzetting van een schuldbrief.

Int jair XLVII, XXVII dage in Junio, quamen Zegher Janssoen, Sculp die Hoghe Vredericxsoen, Jacob die Grote ende Heynric Willemssoen, als hoghe heemraders in Alblasserwaert voerden guede luden inder kamer, ende tuychden by horen eedt, dat hem metten dijckgrave ende den anderen heemraedt kenlic is alsulke sake, als inder cedule hierna gescreven bescreven staet, inhoudende van woerde te woerde: Item so heefft die dijckheemraedt een vonnes gewijst des anderen dages na sinte Gheertrudendach lestleden, als roerende van eenen brieff, die Jan Ryebeeck gecofft heefft tegen Pieter Danelssoen ende Gheraet Gheenensoen, daer Jan van Reybeec een oversetting off gegheert heefft te hebben vanden dijckheemraedt, ende seyt dat hy dat sculdich is te hebben, is dat recht ende wyset heemraedt, ende gheerde daer vonnes vanden heemraedt. Daer heren Aernt van Ghendt tegenseyde, dat die heemraedt daer nyet sculdich en waer enige oversetting daeroff te doen, want hy hem daer guede getuyghe off vermate te hebben vanden dijckheemraedt, die den brieff besegelt hebben. Ende die heemraedt hebben getuycht, dat Pieter Danelssoen ende Gheraet Gheenensoen heren Aernt van Ghent off synen erven haer loss gegeven hebben, tot wat tyden dat hem God salichde dat hy gelt vercrege, daer hy dat mede lossen mocht, dat hy dat dan weder lossen mocht, daer die

1) Dit of dergelijk woord schijnt hier noodig.

dijckgrave een vonnes off vermaent heefft tusschen hare twyer talen Ghijsbrecht van Langheraeck, wat dat daeroff met recht wesen soude. Daer hem Ghijsbrecht op beryet metten heemraedt, ende wijsde met vonnes, na getuyghe ende waerheit, die daer die heemraet off gehoert hebben, dat sy nyet sculdich en waren enige oversetting daeroff te doen. Ende dat is vervolcht als recht is etc. Ende dit was bevolen hierinne te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 220 v.)

134. 1447.

Eene weduwe bezweert de wettigheid van haar zoon.

Int jair XLVII, XXIIII dage in Novembry, quam Heylwy Gherijtsdochter, Bartouts die moolnaers wedue, voir scepenen inder cameren ende heefft volcomelic anden heyligen gesworen, dat Tielman, hair soen, Bartout hoirs mans voirsz. soen was, ende nyemants anders, ende dat sy hem tot gheenre tijt anderen vader gheven en soude. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 222 v.)

135. 1447.

Geschil over de vraag of zekere renten lijfrenten of erfrenten zijn.

Int jair XLVII, XX daghe in Februario, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen Hillegonden, meester Jan Haesbeens wijff plach te wesen, optie een zyde, ende den erffnamen van meester Jan Haesbeen voirn., op die ander zyde, roerende van zekeren renten, die meester Jan Haesbeen ende Hillegont voirn., ende die langste levende van hem beyden, in tyden voirleden sprekende hadden opten huse, staende an die poirtzyde oestwairt naest Jan Mychielsz. krane, ende Jan van Haren nu ter tijt toebehoirt, welke renten Hillegont voirn. hadde laten lossen na dode meester Jans voersz., seggende dattet lijffrenten waren, daer sy aen bedeelt was, na inhout hoerre vertichte. Ende die erffnamen seyden, dattet erffrenten waren, staende ter losse, ende dat na Hillegonden dode die renten aen hemluden gecomen souden hebben, had-

a) Vg. nº. 104 (hierboven bl. 77).

dense niet gelost geweest, ende begeerden dairaff verstoeringe te hebben etc. In deser manieren, na woirde ende wederwoirde, na uutwysinge der vertichten, die scepenen gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, also verre als Hillegont voirn. houden wille mit horen eede ten heyligen, dattet lijffrenten waren ende mit hair verstorven souden hebben, haddense niet gelost geworden, dat sy dairoff quite wesen sall, als recht is naden recht vander stede. Ende ter selver tijt heefft Hillegondt voirsz. horen eedt dairtoe gedaen in manieren voirsz.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 225 r.)

136. 1448.

Beslissing van een geschil tusschen stiefvader en stiefzoon over het recht op een onroerend goed, dat in de scheiding van den boedel des vaders van laatstgenoemde niet begrepen was.

Int jair XLVIII, XVI dage in Aprille, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen Willem Veer Willemsz., van Adryaen sijns wijffs wegen, die voir te manne hadde Jacop Voppensoen, optie een zyde, ende Ghijsbrecht Voppensoen, optie ander zyde, roerende van zekeren erve, gelegen in Wijngaerden, dat Voppe Ghijsbrechtssoen ende Wendelmoet sinen wive toebehoren plach ende inden vertichten van Wendelmoeden dode niet begrepen en staet. Dairaff Willem Veer meynde, dat sijn wijff toe gerecht was, als totter eenre helfft toe van also veell als Jacop Voppensoen, hoir voirman, by dode sijnre moeder voirn. dairan bestorven was, ende hy mit den vertichte niet affgegaen en is noch dairin begrepen en staet. Ende Ghijsbrecht Voppensoen seyde, wes lant dair meer wair dan inden vertichten voirsz. begrepen staet, dat sijn vader ende sijn moeder hem dat te hylicgoede gegeven hadden, ende daeromme wast uten vertichten gelaten, ende hoopte, so sy malcanderen dairop vertichten gegeven ende quijtsceldinge gedaen hadden, dat hy dairin berust bliven soude etc. In deser manieren, na woirde ende wederwoirde, na uutwysinge der vertichten, die scepenen ende raedt dairoff gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, dat Ghijsbrecht Voppensoen inden lande voirsz. berust bliven sall, so hem dat te hylicgoede gegeven is geweest, als recht is naden recht vander stede.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 226 r.)

137. 1448.

Beslissing van een geschil over te late levering van rogge.

Int jair XLVII, XVII dage in Aprille, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte vander zaken, die onder vonnisse gecomen ende sijn genechten gedragen was, tusschen Aert Yewijn Vastraetssoen ende Ghijsbrecht Spierinc, optie een zyde, ende Damaes Janssoen, op dander zyde, roerende van enen scepenenbrieve inhoudende vijffstalf hoet roggen tsjairs, die sy Damaes voirsz. verlijt hadden sculdich te wesen, te leveren altoes opten jairsdach, dairaff sy Damaes voirsz. vanden lesten jair den rogge niet gelevert en hadden opten jairsdach voirn., mer een corte tijt dairna den rogge onder scepenen leyden tot Damaes voirsz. behoeff, mits dat hy den rogge niet ontfaen en woude, so hy hem op sinen dach voirn. niet gelevert en was ende den rogge dairna affgeslagen was. Dairaff Damaes voirsz. begeerde verstoeringe te hebben van also veell als den rogge min ghout, doen syen onder scepenen leyden, dan hy wairdich was opten jairsdach, doen syen hem gelevert souden hebben. Ende dairop onthielt hem Damaes horen scepenenbrieff, die sy hem dairaff gegeven hadden. Dairop Aert Yewijn ende Ghijsbrecht voirsz. seyden, dat sy van noodswegen van ijsse den rogge niet leveren en mochten opten jairsdach, ende sy hadden hem gelevert ten iersten dat syen Tordrecht brengen mochten vanden yse, ende onder scepenen geleyt, also veell als die brieff begrijpt, ende hy hadden ontfangen uut den scepen, ende hoopten dairmede quijt te wesen, ende dat sy sculdich waren horen scepenenbrieff dairaff van Damaes voirsz. weder te hebben, so sy den brieff betaelt hadden, also sy dat tot anderen tyden op beyden zyden in hoerre dingtalen gedingt hadden, ende want den voirsz. partien van deser zaken tot anderen tyden een entafftich dach beteykent hadde geweest, daer Aert Yewijn voirn. voir hem ende voir Ghijsbr. voirsz. op vervolchde ende Damaes voirsz. dair niet en quam, ende noch den voirsz. Damaes dairaff een dach beteykent was op huden, als op enen entafftigen dach, dair hem die wete goets tijts aff gedaen is geweest, ende niet gecomen is. Ende die voirsz. Aert Yewijn daerop vervolcht ende rechts begeert heefft, als op enen entafftigen dach hem beteykent. So is dairaff gewijst mit vollen vonnisse

ende mit allen recht, in deser manieren, als dat, na woirde ende wederwoirde ende na alre bedingder talen, die scepenen ende raet tot anderen tyden van beyde partien voirsz. gehoirt hebben, so het scepenen kenlic is, dat Aert Yewijn ende Ghijsbrecht Spierinc den rogge onder scepenen geleyt hadden ende Damaes den rogge ontfangen heefft, dat sy sculdich sijn dairaff quijt te wesen ende horen scepenenbrieff van Damaes voirsz. weder te hebben, als recht is naden recht vander stede.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 226 r.)

138. 1448.

Uitwijzing door zegslieden van een geschil over burenrecht.

Int jair voirsz., XII dage in Septembri, wart dese nagescreven cedule hierinne bevolen te teykenen, inhoudende van woerde te woerde soe hierna volget: Condt ende kenlic sy allen luden, dat wy Arnout Heestinc, an die een zyde, ende Rikelt Cleis Jansz. wedue, an die ander zyde, een seggens sijn gebleven, als roerende van onser tymeringe ende sceydinge. Dats te weten dat Rikelt voersz. Arnout voirn. gheen scade doen en sall, noch nyement van horen nacomelingen, mit goeten te leggen off mit licht te benemen, ten waer off sy off yement van horen nacomelingen tymmeren wouden viercant op een gebindt off twee, off drie, na horen wille, dan so soude Arnout voersz. hair ruminge doen, als daertoe behoert. Ende hierover ende an waren als segslude Gherijt van Huest, Florijs van Lent, Pieter Oert, Heynrick Gherijtssoen ende Aernt Jacopssoen, ende alle dinck sonder arch ende list. Ende dit geschiede int jair ons Heren MCCCC seven ende dertich op sinte Willebroertsdach. In kennesse der waerheit so sijn dese cedulen, twee van geliken inhoudende, doirsneden mit A. B. C. Ende ter selver tijt quamen voerden gueden luden inder camer Florijs van Lent ende Heynrick Gherijtssoen beide voersz. alleen, soe die andere drie segsluden voersz. offlivich geworden sijn, ende tuychden by horen eedt, dat sy daerby ende over geweest sijn mitten anderen voersz., daer dese vorwaerde voerscr. geschiet sijn ende uutgesproken in alre maniren soe dese cedule voersz. inhout van woirde te woirde, soe voirsz. staet.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 228 r.)

139. 1448.

Uitwijzing van een geschil over een verhaalbrief.

Int jaer XLVIII, opten lesten dach in Octobri, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen Adryaen van Duysborch, optie een zyde, ende joncfrou Lijcken, Danels wedue vander Marwede, optie ander zyde, roerende van enen verhallbrieff, die Adryaen van Beyeren op Gherijt Wiggersz. als principalen, ende op Adryaen van Duysborch voirn. als borge gewonnen hadde, inhoudende twee pont XVI sc. ende VIII d. gr., in payement enen ouden leuwe gerekent voir II gr., die Adryaen van Beyeren voirn. te scaden geleden hadde an die tweedeell vander leeger loeve, staende in tsGravenstraetken naest der stoven, diewelke tweedeell vander loeve voirn. Danell vander Marwede voirn. vercofft hadde Gherijt Wiggersz. ende hem geloofft te waren ende te vrien, ende Gherijt Wiggersz. voirt vercofft hadde Adryaen van Beyeren voirn., dairaff een sestendeell den voirsz. Adryaen van Beyeren mit recht ontwonnen was, so die brieve, die scepenen dairaff gesien ende gehoirt hebben, uutwysen. In deser manieren, na woirde ende wederwoirde, na coopbrieve ende na verhallbrieve, die scepenen ende raedt dairoff gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, dat den verhallbrieff, die Gherijt Wiggerssoen gelost heefft, van waerde wesen sall. Des sall Adryaen van Duysborch mit sinen eede houden, dat die verhallbrieff sinen oem niet betaelt en is geweest, noch nyemande van sijnre wege, ende dairenteynden sall Adryaen van Duysborch als erffname ende navolger sijns oems, so hy in sculden ende onsculden [1]) gebleven is, sijn verhall hebben an joncfrou Lijcken ende an Danels voirsz. goed ende an sinen erven, als recht is naden recht vander stede.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 228 v.)

1) Zoo staat duidelijk in het Hs.

140. 1448.

Uitwijzing van een geschil over de vraag of de eigenaar eener lading, die met het schip, waarin zij vervoerd werd, door dieven genomen is, tot gedeeltelijke vergoeding van den prijs, waarvoor hij beiden gelost heeft, vermindering van de aan den schipper te betalen vrachtpenningen vorderen kan.

Int jaer XLVIII, XVI dage in Decembry, wart biden gueden luden vander stede bevolen hierinne te teykenen, hoe dat des dages na sinte Kathelinendach lestleden byden gueden luden vanden gerecht ende vanden achten inder camer eendrachtelic een seggen geseit ende uutgesproken wart tussen Claes die veensater, an deen zyde, ende Adryaen, Dirc ende Jan gebroeders, Goutroesten kijnderen, an dander zyde, mits geblijff van beide partyen voirn., roerende vanden geschille dat sy hadden als vanden vrachte vanden wynen, die Claes voersz. voer een jaer in Englant voerde ende vanden dieven genomen worden, die Adryaen, Dirck ende Jan weder cofften metten sceep tegens die dieven, daer sy Claes voersz. weder off eysscheden VII nobels. Ende Claes meynde ende seyde, soe sy die Engels, die voer die scade vanden scepe mitten wyne hierbinnen gearresteert waren, mit schriven van horen brieven hadden doen ontcommeren, buten consent van hem, dat hy gheenen schade daeroff hebben en soude, maer hy soude sijn voll vracht hebben, als hy mit hem bevorwaert hadde etc. In deser maniren, is te weten dat Clais voirsz. voer dese VII nobell uutreyken ende betalen sall [1]) Adryaen, Dirck ende Jan voirn. drye nobelen tot II termynen, als tot Paesschen ende Bamisse naestcomende, telken termijn die een helfft. Ende hiermede sullen sy op beiden ziden guede vrunde bliven, ende elcx sall den anderen hieroff voert ongemoeyt laten.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 229 r.)

141. 1448.

Brieven van schuld, schiering en jaargeding.

Int jair XLVIII, XX dage in Decembri, wart bevolen byden goeden luden vander stede int register te teykenen dese brieven hierna gescreven.

Inden iersten enen scultbrieff, inhoudende van woirde te woirde so hierna gescreven staet: Wy Tielman die Rode

1) Het woordje „sall" ontbreekt in het Hs.

Jacopsz., Gherijt van Nesse, Willemssoen vanden Tympell ende Cleys Symoensz., scepenen in Dordrecht, oirkonden ende kennen, dat voir ons quam Alye Jan Gherijtssoens dochter ende verghiede, dat sy sculdich is Ulant, hoerre moeder, die houdersse is van dese brieve, vive ende twintich gouden noblen, off payment dairvoir na hoerre weerde, te betalen tot haren wille. In oirkonden desen brieve. Gegeven int jair ons Heren MCCCC ende twintich opten negensten dach in Septembri. Item doir desen voirsz. schultbrieff enen schierbrieff inhoudende: Wy Willem van Muylwijc Jansz., Willem vanden Tympell Willemsz. ende Sander Jansz., scepenen in Dordrecht, oirkonden ende kennen, dat Ulant Ghijsbrechts dochter int gedinge gepant, verboden ende geeygent heefft met allen recht eerst een huys mit sinen toebehoren, mit eenre camere ende enen ledigen erve besiden aen desen huse staende, ende gelegen dit huys, camer ende erve voirscr. opten Riedijc aen malcanderen tusschen den huyse, dat Mathijs Elyaesz. den smit toebehoirde in sinen lesten live, an die een zyde, ende Elyaes Meeus Jonckerssoens huys, an dander zyde, so verre als dit huys, kamere ende erve voirsz. toebehoirden Alye Jan Gherijtsz.-dochter, haerre dochter, als voir die scult, dair die brieff off inhout, die doirsteken is mit desen brieve, ende voir een twyscat pant. Voirt kennen wy, dat huys voirsz. mit allen rechte is geschiert voir XVI pont gr. ende tien scillinge gr., ende dat erve mitter cameren voirsz. tsamen mit allen recht geschiert is voir XII pont gr., in payment gerekent een leuwe voir II gr., aen welken huse, camere ende erve voirsz., so verre als die Alye Jan Gherijtsz. dochter toebehoerde, scepenen hebben mit allen recht toegeschiert der voirsz. Ulant Ghijsbr. dochter vijfftich gouden noblen, als voir XXV gouden noblen hoofftgelts, dair sy thuys, camer ende erve voirsz. voir gepant, verboden ende geeygent heefft twyscat, mit allen recht als voirsz. staet. In oirkonde desen brieve. Gegeven int jair ons Heren MCCCC drie ende twintich opten iersten dach in Septembri. Item doir dese brieve was een jairgeding doirsteken, inhoudende: Wy Wouter van Ghenderen, heren Wouterszoen, Thomas Pieter Kijntsz. ende Snellairt Duijck heren Ghijsbr.-soen, scepenen in Dordrecht, oirkonden ende kennen, dat Ulant Ghijsbr. dochter verboden heefft mit allen recht int jairgeding, datmen besat des Woensdages na Dertiendach opten negensten dach in Januario int jair ons Heren MCCCC een

ende dortich, dat andeell vanden huyse, camer ende erve, in alre manieren so die brieff van schieringe daeroff inhout, die doirsteken is mit desen brieve. Voirt kennen wy, dat Alye Jan Gherijtsdochter, der voirsz. Ulants dochter, uten andeell vanden huse, camer ende erve voirsz. met enen verdeban gebannen is ende Ulant Ghijsbr. dochter voirsz. dairin met allen rechte. In oirkonde desen brieve. Gegeven int jair ende opten dach voirsz. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 229 r.)

142. 1448.

Geschil over de ontbinding van het contract van verpachting eener ambachtsheerlijkheid op grond van wanbetaling der pachtpenningen.

Int jair XLVIII, opten sevenden dach in Februario, wart byden goeden luden vander stede mitsgaders vier goeden mannen, die daertoe genomen waren op beyden zyden, als Willem van Aerssen, Willem Duijck, Dirck Oem ende Daem Mychielsz., een uutsprake ende een seggen geseyt tusschen joncfrou Adryaen vanden Berge, Jans wedue van Rijsswijc, ambochtsvrouwe in Rijsoert, optie een zyde, ende Jacop Willemssoen, horen pachter, optie ander zyde, roerende vanden geschele, die sy onderlinge hadden, overmits dat joncfrou Adryaen voersz. hair huys ende ambochtsheerlicheyt van Rijssoert mitten goeden daertoe behorende, die sy Jacop voirn. een termijn van jaren verhuert heefft, weder aenvangen woude, so haer Jacop horen pacht nyet betaelt en hadde tot sulken dage als die scepenenbrieve, dairoff gemaect, uutwysen etc., mits geblijff van beyde partien voirsz., in dese manieren so hierna volget. Dats te weten: inden iersten is der goeden luden voirsz. seggen, dat Jacob Willemssoen voirn. sijn huere behouden sall aenden goeden voergenoemt sijn jaren uut, alsoe die huerbrieve daeraff gemaect inhouden, also verre als hy voirtdan Joncfrou Adryaen voirn. horen pacht betaelt tot sulken dagen ende termine als die huerbrieve voirnoemt dairoff uutwysen. Ende wairt zake dat hy tot eniger tijt versuumde, dat hy den pacht dairaff nyet en betaelde tot sulken dagen ende termine als die brieve voirn. inhouden, so sall dan Jacop voirn. rech-

a) Vg. n°. 35 (hierboven bl. 24).

tevoirt vervallen wesen vander huere voirsz., ende joncfrou Adryaen sall dan mogen comen binnen bans inden ambocht voirsz. voir twee off meer vanden scepenen aldair, ende ghevent dien scepenen te kennen, dat sy hair goede weder aenvangt, mits dat hair horen pacht nyet betaelt en is na uutwysinge hoerre brieve. Ende dairenteynden sall sy horen oirbair ende horen vryen wille mit horen goede voirn. mogen doen, sonder enich recht meer off vorder dairop te vervolgen ende sonder enich wederseggen van Jacop voirn. off van yemande van sijnre wegen, also dat Jacop voirn. gheen recht noch toeseggen dairenteynden ander huren ende goeden voirsz. hebben noch behouden en sall in gheenre manieren, behoudelic joncfrou Adryaen voirsz. nochtans alle horen verschenen pacht, die dan ter tijt dairaen verschenen waer ende hair ontbrake. Voirt is der goede lude seggen, dat joncfrou Adryaen voirn. van jair te jair die gesworen binnen bans, alss schout, gewairdt rechter, scepenen ende kerckmeesteren selve setten sall, die hair genoegen, sonder enich wederseggen van Jacop voirsz., behoudeliken dat sy gheene van haren kinderen dairaen setten en sall, noch dieghene die op dese tijt in hantvreden staen tegens Jacop voirsz., off die broeders sijn vanden ghenen die nu ter tijt tegens hem in hantvreden staen. Ende hiermede sullen sy vereffent wesen vanden geschelen voirsz., behoudeliken die huerbrieve voirsz., die dairaff gemaect sijn, in allen anderen poynten in machten te bliven. Ende alle poynten voirsz. te verstaen sonder argelist.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 229 v.)

143. 1448.

Beslissing van verschillende kwestiën tusschen twistende partijen.

Int jair XLVIII, XIII dage in Februario, wart byden goeden luden vanden gerechte, mitgaders den achten, een soene ende seggen geseyt tusschen den partyen hierna gescreven, te weten tusschen Ocker Jansz. ende Schildman Dircxz. sinen neve, optie een zide, oude Jan Reynersz. ende jonge Jan Reynersz., optie ander zyde, roerende vanden geschele, die sy onderlinge hadden, ende van twisteliken ende onminliken woirden, die sy malcanderen toegesproken hadden, dairom sy op beyde zyden binnen der stede ghegyselt hadden geweest

ende hem verborcht ende geloofft hebben, scepenen ende raeds seggen dairoff te houden; ende noch tusschen Ocker voirn., optie een zyde, ende Aert Willemsz., optie ander zyde, roerende van woirden, die sy tegens malcanderen gehadt hebben; ende noch tusschen Ocker voirn. ende Reyner Aertsz. sinen zwager, so sy alle voirn. scepenen ende raits seggen dairoff geloofft hebben te houden. In deser manieren, te weten: inden iersten is der goede lude voirsz. seggen, dat alle woirde, sijn sy twistelike off anders, hoedat sy deen den anderen die toegeseyt off toegesproken mogen hebben, binnen der stede off buten der stede, ende alle geboerde ende schijn van veede off van onminne, die sy malcanderen op enige zyde voirn. gethoent ende bewijst mogen hebben, sullen deen tegens den ander op alle zyden voirsz. aff ende te niete wesen ende om Gods willen vergeven wesen. Item is der goede lude seggen vanden nacoop vanden lande, dair Ocker voirsz. voir die goede lude mit vonnisse om gedingt heeft, als dat Jan Reynersz. tlant behouden sall; des sal hy Ockeren voirsz. uutreyken ende gheven voirden nacoop XX schilden, in payment XIIII stuvers voirden schild, mits dat den nacoop verhulstert is geweest, te betalen tusschen nu ende Midvasten naestcomende. Item ist dat op enigen zyden yemant den anderen yet te heysschen heefft van enigen zaken, dairaff sall deen den anderen gunstelic te recht mogen setten ende mit recht mogen spreken ende vervolgen ter plaetsen dair dat behoren sall, sonder enige onminlike off twistelike woirde malcanderen dairom te gheven. Item overmits dat scepenen kenlic is gemaect, dat oude Jan Reynersz. ende jonge Jan Reynersz. mit Reyner Aertssoen horen neve voir mijn heer van Yselsteyn geweest hebben, ende sy voir scepenen geseyt hebben, dat sy nyet voir mijn heer van Yselsteyn vervolcht en hadden, ende Ocker Janssoen ende een deell sijnre vrienden dairenteynden tuutlage tslants geleyt sijn uut mijns heren lant van Yselsteyn voirn., so is der goede lude seggen, dat sy betalen sullen XV Postul. gulden, tusschen nu ende Midvasten naestcomende, die onse goede lude verteert hebben, die geseynt waren inden Hage, om mit mijnheer van Yselsteyn dairoff te dadingen. Item is der goede lude seggen, dat Reyner Aertsz. ende sijn wijff, Ockers dochter, in Ockers huys niet comen en sullen, tensy by wille ende consente Ockers voirsz. Hiermede sullen sy op beyde zyden voirn. versoent

ende vereffent wesen van allen twiste ende onminnen, die sy tegens malcanderen gehadt off uutstaende mogen hebben tot desen dage toe, behoudelic dat elcx hoesscheliken mit recht sall mogen spreken, als voirsz. staet. Dese uutsprake, soene ende seggen voirsz. hebben die goede lude voirsz. eendrachtelic uutgesproken ende geseyt, vast, stade ende onverbrekelic te houden van allen zyden voirn., op een pene van VI^{c} ryders te verboren denghenen, die dese soene ende seggen brake off niet en hielde, ende die peene te gane een dordendeell aen der heyliger kercken, een dordendeell den heer, ende een dordendeell dair die goede lude voirsz. dat keeren sullen, behoudeliken dat gheen peene verbuert wesen sall, ten dynct den goeden luden vander stede ende vanden achten kenlic verboert wesen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 229 v.)

144. 1449.

Geschil over de bezetting van goederen, toebehoorende aan kooplieden van Keulen, tot waarborg voor de uitvoering van een vonnis, in die stad ten voordeele eener Dordsche poorteres gewezen.

Int jair XLIX, VII dage in Meye, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen meester Jan Vrunt, doctoir inden geestlicken rechte ende cantzelier der stadt van Coelne, inden name ende van wegen der coopluden ende burgeren van Coelne, nameliken Erwijn Pot, Bartout Questenberch, Johan Steynhusen, Robbrecht Blitterswijck, Johan Slootgen die jonge ende Johan Rinc, volcomelic van hem gemachticht mitter stadt van Coolne openen besegelden brieve, optie een zyde, ende joncfrou Aleyde Heinricx dochter vander Halle, optie ander zyde, roerende vander besettinge, die joncfrou Aleydt voirsz. mit recht gedain hadde aen zekeren packen lakenen, binnen Dordrecht wesende, den voirsz. coopluden van Coolne toebehorende, als voir die somme van XXIIII^{c} Rijnschen gulden, overmits eenre uutspraken, die binnen der stadt van Coelne tusschen Herman vander Halle, horen voecht was, op een zyde, ende joncfrou Aleyden voirn., op dander zyde, byden burghemeisteren der stad van Coelne voirn. richtlic uutgesproken is geweest, roerende van joncfrou Aleyden vaders ende oldemoeders besterffte, die Herman vander

Halle voirn., als mombair ende voecht van hair, byder stadt van Coelne dairtoe geset, gehantplicht ende regiert heefft een tijt van jaren, diewelke uutsprake hair niet gehouden noch uutrechtinge dairoff geschiet en is, hoewaell sy nochtan dairom voirden raet van Coolne dairom vervolcht heefft. In deser manieren: na woerde ende wederwoerde, na uutwysing onser hantvesten ende na alre bedingder talen, dat die besette lakenen tot die wairde toe van XXIV^{c} Rijnschen gulden sullen in besettinge bliven, totter tijt toe dat joncfrou Aleyden vander Halle volle recht ende uutrichtinge geschiet wesen sall binnen der stede van Coelne an Herman vander Halle ende an sinen borgen, na uutwysinge der compromisse ende der besegelder uutsprake, byden burghemeister van Coelne dairoff uutgesproken. Des sall joncfrou Aleyt off yemant van hoere wegen volcomelic gemachticht, binnen den iersten XIIII dagen naestcomende dairop vervolgen ende uutrichtinge dairaff begheren, also verre sy vry geleye hebben mach hoers rechts te vervolgen, als recht is naden recht vander stede.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 230 v.)

145. 1449.

Bevel aan een schuldenaar om de schuld te betalen, die zijn schuldeischer een ander schuldig is.

Int jair XLIX, XIX dage in Junio, quam Willem Janssoen Back, wonende te Bordeus, voir scepenen inder cameren, ende hielt mit sinen eede then heyligen, dat hy in tyden voerleden te Bordeus geleent hadde Claes, Jacomijn die goutsmits soen, acht Burgoensche schilden in payment ende waren, in sijnre armoeden. Ende also Jacop Dircxsoen, die wisselair, des voirsz. Claes stieffvader, bekende voirden goeden luden, dat hy dairaff enen cedule gesien hadde, gescreven mit Clais voirsz. hant, dairin Claes bekende die acht schilden van Willem Jansz. geleent te hebben, so wart byden burghemeester ende goeden luden verdragen ende bevolen Jacomijn Bol die goutsmit, die voirsz. acht schilden te betalen den voirsz. Willem Jansz. van alsulke gelden, als Jacomijn voirsz. Claes sinen neve sculdich is ende van hem onderheefft; ende dat sal hem betalinge wesen gelikerwijs offt Claes sijn neve van hem selve ontfangen hadde.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 230 v.)

146. 1449.

Zeggen van de reedetrekkers tot beslechting van eene kwestie van burenrecht (overhangend huis).

Int jair XLIX, XXIII dage in Septembri, quamen die gesworen reetreckers voir scepenen inder cameren, ende bekenden dat sy een seggen geseyt hadden, na hoerre bester redelicheit, tusschen Abell Pieterssoen ende Florijs vanden Tympell, optie een zyde, ende Danell Suys Alairtsoen, optie ander zyde, roerende van dat des voirsz. Danels huys, staende inden houttuun, dair hy nu in woent, mitten zijdmuren voirover hangt over Abels ende Florijs voirsz. huys oestwairt dairnaest staende, mits geblijff van beyde partien voirscr., in deser manieren, te weten: dat Danells voirsz. muer sal bliven so sy nu staet, totter tijt toe dat Abell ende Florijs off hair nacomelingen hair huys tymmeren willen, ende tot wat tyden sy beginnen thuys te tymmeren so sall hem Danell voirsz. ruminge doen van steenwarc ende houtwarck, dat overhanct van voren tot Abels ende Florijs voirsz. nyewe camer toe, die affter in horen voirsz. huse staet; des en sall Danell voirsz. gheen renten gheven van overhange van sinen voirsz. huse, ende wes renten hy dairaff plach te geven sullen doet wesen. Voirt so sall Abells ende Florijs voirsz. nyewe camer van horen voirsz. huse, mitten wairdribbe ende tymmeringe dairtoe behorende, tot ewigen dagen bliven staen so sy nu ter tijt getymmert staen, sonder wederseggen van Danell voirsz. off sinen nacomelingen, ende sonder enige renten dairoff te gheven. Ende dit was bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 232 r.)

147. 1449.

Uitwijzing van eene erfhuiskwestie.

Int jair ende opten dach voirscr. (XXVIII dage in Marcio) wart dese nagescreven cedule hierin bevolen te teykenen, inhoudende van woerde te woirde so hierna volget. Dit is alsulcke seggen ende uutsprake als wy Dirck van Slingelant Ottensoen ende Willem Duyck, als segslude van wegen Jacop Samencoeper Gherijtssoens kinderen, optie een zyde, Willem van Aerssen ende Claes Scoenhout, als segsluden van wegen Lijsbetten Jacop Samencoepers voirsz. wedue, op dander syde,

eendrachtelic mit malcanderen geseit ende uutgesproken hebben tusschen den partyen voirsz., als van sekeren poynten, dair sy gescheel om hadden, den erffhuys van Jacops voirsz. dode anroerende, die hierna verclaert staen, overmits dat die partyen voirsz. ierst voir scepenen ende na voir ons des alinge an ons gebleven sijn. In deser maniren soe hierna volget. Inden iersten, alsoe Jacops voirsz. kijnderen meynen, dat Lijssbeth haer stieffmoeder meer reets gelts hebben soude dan sy ter deelinge voertgebrocht heefft, ende Lijsbeth voirsz. seyt by haerre zielen ende consciencien, dat sy geen gelt meer en heefft dan sy voertgebrocht heefft, ende dat sy oick geen gelt versteken en heefft, ende is volbodich daerop haren eedt te doen, alst behoert naden recht vander stede, soe is daeroff onse seggen, dat die kijnder daermede tevreden sullen wesen, ende haer des eedts verdragen ende laten dat staen op haer consciencie ende bedencken. Item alsoe Jacop voirn. Lijsbetten sinen wive ende sinen nakijnderen lijffrenten gecofft heefft, ende die voirkijnder meynen ende begheren daertegens verstoeringe te hebben inden erffhuys, soe is daeroff onse seggen, alsoe Jacop voirsz. sinen voerkinderen lijffrenten gecofft hadde by sijns voirwijffs levenden live uut horen gemeenen guede, ende hy desgelijcx Lijsbetten ende den nakijnderen lijffrente gecofft heefft uut horen gemeenen guede, daer hy heffer off was sijn leven lanck, dat alle lijffrenten sullen bliven ende gaen na inhout der brieven, die daeroff sijn, sonder enich verstoring die voirkijnderen daeraff te hebben. Item vander brouweryen mitten husingen, die daertoe behoren, daeraff is onse seggen, dat Willem Jacops voirsz. soen dat steenhuys mitten brouwehuys mit allen sinen toebehoren in hueren hebben ende behouden sall, een termyne van sess jaren lanck naestcomende, ingaende tot Meydach naestcomende, elcx jaers om viertich Burgoensche schilden, ende wes oncost van noede waer daeran te leggen, als van dackdicht, weechdicht ende sloetdicht te houden, dat sal hy doen by Lijsbetten voirsz., ende dat uutleggen ende affcorten ander huere voirsz. Ende die brouwerie mit allen haren toebehoren sall Willem voirsz. behouden voer twee hondert Burgoensche schilden, alsoe sy die mit malcanderen getaxeert hebben biden vrienden, ende daeraff sal hy Lijsbetten voirsz. betalinge doen, als vander eenre helfft, ende haerre drie kijnderen aendeelen, tot sinte Jansdach midsomer naestcomende. Ende wes koern,

hopp off mout daer nu ter tijt tegenwoirdich is, dat sall Willem voirsz. houden ende betalen by vier goede mannen, die hem des verstaen, die sy elcx twee daertoe nemen sullen, alsoe dien vieren off mit enen geliken overman, worden sijs niet eens, daeroff redelic duncken sal. Ende Willem voirn. sall rechtevoert die brouwery anvangen ende sinen orbaer daermede doen; des so sall hy Lijsbetten voirsz. ende horen drie kijnderen houden op sinen cost, tot Groet Vastelavont toe nu naestcomende, alsoe veer sy by hem bliven willen inden huyse, behoudelick dat alle vitaelge, als speck, runtvleysch, boter ende kase sall int gemeen gaen. Ende waert dat sy eer van hem scheiden wouwen, soe sall sy haer andeelen van alder vitaelge, die daer dan waer, mit haer nemen mogen. Voert sall elcx den anderen behulpich wesen om de sculden, diemen den erffhuys sculdich is, in te mogen crygen, ende wes elcx opbuerde van gemeen schulden, daeroff sall elcx den anderen guede bewysinge doen, als dat behoert. Ende van deser tijt voert tot Meydage toe en sall Willem voirscr. vanden husinge gheen huyshuer gheven. Voert is onse seggen, dat Lijsbeth voirsz. die voechdie van horen drie nakinderen behouden sall, alsoe veer die guede lude vander stede dat believen, in manieren ende voirwairden dat sy om die baet ende nutscappen van hairre kijnderen guede, die sy nu ter tijt hebben, die kijnder houden sall ende gheven hem aet ende dranck, cleder, schoen ende anders all naer behoeffte, na horen betamen, durende totter kinder mondigen dagen toe. Ende waert sake dat een vanden drie kinderen offlivich worde binnen sinen mondigen dagen, soe sall Lijsbeth voirsz. nochtans die baet ende nutscappe vander drie kijnderen guede, die sy nu hebben, heffen ende behouden tot des oudsten kints mondigen dagen, ende daerenteynden die verstorven guede vanden kinde, dat afflivich geworden waer, te gaen ende te erven daer dat behoert. Ende waert dat twee vanden voirsz. kijnderen offlivich worden binnen haren mondigen dagen, so sullen hair guede comen ende erven daer dat behoert, naden recht vander stede, ende Lijsbeth sall tlangstelevende kint dan houden om die nutscap van sinen guede, diet nu heefft, ende die hem vanden twee kinderen voirsz., die offlivich worden waren, aenbestorven waren, tott des kijnts mondigen dagen toe. Ende waert dat tlangstelevende kijnt vanden drien oic offlivich worde binnen sinen mondigen daghen, soe sullen sijn

guede comen ende erven anden voirkijnderen, daer dat behoert, behoudelic wes gelde sy vander kinderen onder hadde, daeroff sall sy uutreyken elken vanden voirkinderen sijn andeell binnen den iersten halven jaer nader kijnder dode, waert dat twee off alle drie die kijnderen offlivich worden binnen horen mondigen dage, soe voirsz. staet. Ende waert dat desen drie kijnderen enige guede anbestorven van yemende anders, die guede sall men hem voirttrecken tot hoerren nutscappen. Ende waert dat Lijssbeth offlivich worde binnen den tijt van deser voechdien, soe sall dese voechdie uut wesen. Ende hierop sullen sy malcanderen schrifftinge, scheyding ende deeling doen van allen guede, roerende ende onroerende, die den erffhuys toebehoren, ende daeraff vertichten gheven ende nemen, alsoe dat behoert naden rechte vander stede. Ende waert dat in enigen poynten voirsz. enich gescheele vyell off yet te verclaren waer, dat houden wy segsluden voirscr. tott onsen verclaren, ende alle dinck sonder argelist. In kennisse der waerheit soe sijn deser cedule twee gemaect, van woerde te woerde alleens houdende. Gedaen int jaer ons Heren MCCCC negen ende viertich tSaterdages op sinte Anthonisdach.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 235 r.)

148. 1450.

Vestiging van eene eeuwige erfpacht.

Int jair L, opten vijffsten dach in Meye, wart bevolen byden goeden luden enen brief hierin te teykenen, inhoudende van woirde te woirde so hierna volgt: Wy Aert Samencoper Gherijtssoen, Pieter van Roden Gherijt Jansz. ende Jorijs Splintersz., scepenen in Dordrecht, oirkonden en kennen, dat voir ons quam Tielman Oem Dirc Oemsz., by wille ende goetdencken Dirc Oems sijns vaders voirghenoemt, ende verghiede, dat hy in eenre eweliker huren ende in erffpacht verhuert ende verpacht heefft Willem Heem Jansz. die platijnmaker, die houder is van desen brieve, enen oirt, houdende twee morgen lants, luttel min off meer, soe groot ende cleyn als die gelegen is in Zwijndrecht in Gherijt Heinricxsoens ambocht anden waell, tusschen Huge Symoenssoens lant, andie westsyde, ende Florijs van Kijffhoecx bogaert ende erve, an die oestsyde, streckende vanden wech totten waell toe, elcx jaers desen oert voersz. om dordalven gouden Engelschen noble, wegende elken nobell

voirsz. vijffstalven Engels troys gewicht off payment hoerre weerden, vrijs gelts, te betalen elx jairs altoes in die Korssheylige dagen off binnen den iersten XIIII dagen dairna onbegrepen, ende dairtoe om een ton winterperen, elx jairs te betalen altoes tusschen Bamisse ende Korssavont, mit voirwaerden dat Willem Heem voirsz. desen oert voirsz. tot ewigen dagen sall altoes well bewaren ende uter scade houden van dijckinge ende van anders allen cost ende onrade, die dair nu ter tijt op is off tot eniger tijt dairop comen mach in eniger maniere, op sijns selffs cost ende sorge. Is te weten dat hy sijn andeell vanden dijck, desen voirsz. oirt toebehorende, sall maken ende houden tot ewigen dagen, aengaende dair Huge Symoensz. voirsz. dijck van sinen voirsz. lande dairnaest gelegen affgaet. Voirt sijnt voirwairde, waert zake dat dese huerre ende erffpacht voirsz. elx jairs niet betaelt en worde then dage ende termijn voirgen., off ten langsten voir sinte Pietersdach in Zille dairnaestcomende, off dat desen oert voirsz. niet well verwairt noch uter scade gehouden en worde, also ende in alre manieren so voirsz. staet, ende dairin gebreck ende versumenisse viele tot eniger tijt, so sall dan dese erffhuer doot, quijt ende te nyet wesen, ende Tielman Oem voirsz. off sijn erven, wair hy niet, sall dan desen oert voirsz. weder anvangen mogen mit alsulk toelinge als hy dairop vonde, ende sinen vryen wille dairmede mogen doen als mit anders sinen vry eygen goede, sonder yemants wederseggen. Ende Tielman Oem voirsz. gelovede hem desen oert voirsz. te waren ende te vryen in deser erffhueren in alre manieren ende voirwairden voirsz., als een vry goet, van allen commer ende van allen antale. In oirkonde desen brieve. Gegeven int jair ons Heren MCCCC sess ende viertich op sinte Andries avont des heyligen Apostels. Ende ter selver tijt droech op Willem Heem voirn. Walraven Jansz. sinen broeder alle die macht ende den eygendom vanden voirsz. brieve, als totter eenre helfft tot sinen vryen eygendom, so die brieff van opdrachte dairdoir gesteken inhout.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 236 v.)

149. 1450.

Overeenkomst over een punt van burenrecht.

Int jaer vijfftich, VII daghe in Septembry, quamen voerden gueden luden inder camer die mater vanden Magdaleenen

susteren in die Vyschstraet, op die een syde, ende Dirck Aertssoen die snyder, op die ander syde, ende verghieden onderlinge malcanderen van alsulker muer, als die Magdaleenen susteren nyewlic gemettselt hebben affter teynden den erve, dat Dirc Aertssoen daer leggende heefft teynde synen erve, dat hy nu bewoent, als dat die voet ende fundament vander muren Dirck Aertssoen toebehoert, ende dat hy daeran ende op tymeren mach ende daerinne anckeren van tgunt dat hem beliefft, behoudelic dat hy in dese muer geen veynsteren noch ghaten tymeren noch metsellen en sall, daermen doer sien sall moghen, etc.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 237 v.)

150. 1450.

Ordonnantie van de gracht langs den Rietdijk.

Int jaer L, XXVII dage in Novembry, wart byden gueden luden inder camer bevolen hierinne te teykenen een cedule, inhoudende van woerde te woerde: Item uut begheren der bueren ende uut beveel des burghemeesters ende die guede luden vander stede, so is die ordinancie vander grafft lancx den Ryedijck inder stede grafft, ende is gemaect by scepenen ende raedt, tresoriers ende byden reedtreckers int jaer XLIX, om te weten hoe elc stabboemen ende tymmeren sell. Inden eersten is geraemt een ka inder stede erve langcx den Ryedijck, die elc stabboemen mach ende dat erve besighen ende bruycken, sonder heyning off huysing te betymmeren, om noot van brande, die gevallen mocht. Ende dese [1]) ka sall lanck wesen vanden hoeck van dat stratgen ant oesteynde vanden Ryedijck tot Adryaen Wouterssoen opten hoeck vander grafft, ende breedt uten hoeck van Pieter Veeren huysch XVIII ruede voet, ende tegen die poort vanden Vuylgaet over uut Jan Pieter Smidts huysch uut die westsyde VI voet breedt, ende uut Adryaen Wouterssoens erve buyten, daer hy brieve off heefft, vier voet breet. Item als dese ka bestabboemt is, so sell die grafft wijt bliven tegens stratgen, dat by der stede poort leyt, twee rueden, ende tegens Jan Pieters Smidts huysch, buyten der ka, ½ ruede, ende affter Adryaen Wouterssoen

1) Dit of diergelijk woord schijnt hier uitgevallen

anderhalff ruede. Ende waert dat die grafft tegens den gulden Valc eenen voet off ½ ontbrake, dat soudmen nemen tot scepenen schiering. Item dat erve, dat die stede vercofft heefft affter den huysen lancx Toorenstratge, off dat erve, dat die stede noch winnen mach, sal [1]), so dat stratgen nau is, om noodt will van brande, een ruede breet onbetymmert bliven, weder sy brieven hadden off nyet, ende wie brieven hadde vanden erve, dat hy onbetymmert laten most, soude hem die stede gelding doen by scepenen, so sy dat vry gecofft hebben. Item sullen dese geerffde den stabboem houden, elc affter den synen, tott ewigen dagen op synen cost, mits dat sy op desen tijt gheen verghelding gedaen en hebben noch namels doen en sullen, so sy desen stabboem op desen tijt op haren cost selve hebben doen maken; ende geen stillen noch varckenscotten setten op desen ka, als opten erve datmen nyet betymmeren en sall, soe voerscr. staet.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 238 v.)

151. 1450.

Beslissing in der minne van eene kwestie van burenrecht (waardribbe en put).

Int jaer L, den lesten dach in Novembri, wart biden gueden luden ende biden tresoriers een minlic seggen geseit tussen Florijs Druyt, opten Ammentoern, an deen syde, ende Jacop Holl Aertsz., an dander syde, als vanden geschille dat sy hadden vanden waerdtribbe ende putt, tussen den toern ende der loeve, die Jacop Holl staende heefft anden toern, voir in die Wijngertstrate, etc., in deser manieren, dat Jacop Holl op dese tijt die waerdribbe ende putt schoenmaken sall op synen cost, ende die bewaerre vanden toern, by tyden wesende, sall die put voir altoes mede bruken ende besigen. Des sall hy die altoes, als te doen is ende men mitten buren betugen off bybrengen mach dat diegheen, die inder loeve woent off die toebehoirt, gebreck heefft vanden put ende des te doen is schoen te maken, dien put mede schoen houden ende maken gelijc die loeve voirsz., halff ende halff.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 238 v.)

---

1) Het woordje „sall" ontbreekt in het Hs.

152. 1450.

Een niet ter vierschaar verschenen gedaagde „tuutlagen tslants" gelegd, omdat hij een poorter der stad voor een gerecht daarbuiten een dag van recht gelegd had van zijn lijf.

Int jaer L, XXX dage in Januario, wart bevolen hierinne te teykenen: Also op een Saterdach lestleden, XXIX dage in Decembry, Heynric van Lyesvelt eenen dach van recht geleyt was van synen live, ende opten selven tijt in eenen gebannen vierschaer, so hy niet voer en quam, tuutlagen tslants van Zuythollant ende der vryheit van onser stede geleyt wart met recht ende met vonnes van scepenen, ten vervolch ende clage an die vierschaer vanden burgemeester vander gemeenten wegen, vanden gueden luden vanden achten ende vanden dekens vanden neringen, als vander stede wege, roerende dat hy eenen onsen poorter bynnen den bedrive van Ammersgravelant eenen dach van recht geleyt hadde van synen live, ende denselven tuutlagen tslants geleyt heefft, contrarie onser stede hantvesten, wantmen onser poorteren lijff ende guet nerghens bynnen Zuythollant te recht stellen noch anspreken en mach dan bynnen onser stede, ende oeck boven der stede beveling, hem gesent metter stede beseghelde brieff, om onsen poorter van desen recht off te leden ende bynnen onser stede te recht te staen, naden recht van onser stede, so sijn die guede lude vander stede, als die scoudt, burgemeesteren, scepenen, raedt, oudtraedt ende die guede luden vanden achten zamentlic met malcanderen hierop verdragen, dat sy alsulc recht, als op Heynric van Liesvelt voern. gehantiert is ende voerscreven staet, styven ende starcken willen ende van waerden houden, ende bystandt doen om te verantwoerden tot allen tyden, als dat van node wesen sall, so byden dekens vanden neringen ter lester vergadering uut allen margenspraken angebrocht wart, dat sy den gueden luden vander stede, als den scoudt, burgemeesteren, scepenen, raedt, oudtraedt ende den gueden luden vanden achten, doen wouden inden recht van desen saken voerscr.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 240 r.)

153. 1450.

De vraag van den dijkgraaf van Puttershoek enz., of hij tevens burgemeester der stad kan wezen, toestemmend beantwoord.

Int jaer L, XXX dage in Januario, wart bevolen hierinne te teykenen: Also opten XXIIsten dach in Decembry lestleden Abell Pieterssoen gecoren wart burgemeester te wesen vander gemeenten wegen, des hy hem weren woude ende offdoen met alsulke dijckgraeffscep van Puttershoeck ende eensdeels van Moerkerkenlant, als hy nu ter tijt doet bedienen, na uutwysen sijnre bevelinge, mits dat dese dijckgraeffscep soude staen tegens der stede oude kuer *a*) etc. Daerop die guede luden vander stede, als die scoudt, scepenen, raedt, oudtraedt ende die guede luden vanden achten, samentlic vergadert inder kamer, der stede kuere, op die een syde, ende Abels beveling, op die ander syde, gesien ende gehoert hebben, ende hebben hem daerinne bevroet ende bevonden, dat der stede kuer nyet en staet tegens der beveling voerscr., noch die beveling tegens der stede kuere. Ende by also Abell mach well burgemeester wesen, sonder yet daeran te missdoen. Ende hebben hem samentlic geloefft in deser burgemeesterscep bystandt te doen ende te verantwoerden, off daer namels enige moynesse off crott off quaem, etc.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 240 r.)

154. 1451.

Belofte door iemand voor schepenen afgelegd, dat hij niet meer met publieke vrouwen zal verkeeren.

Int jaer voirscr., XXV dage in Meye, heefft Jacob Dirck Boydenssoen voer scepenen inder camer verwilkoert ende gheloefft, dat hy geen geselscep meer hantieren en sall metten vroutgens, die int leven sitten inne Pier Moyen tuyn, tzy met eeten, met drincken, met slapen, met waken, op correxie van scepenen. *b*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 242 r.)

---

a) Zie hierboven I bl. 89 (1345); v. d. Wall I bl. 198.

b) Zie n°. 6 (hierboven bl. 4.)

155. 1451.

Strafbedreiging tegen hem, die, na bij het gerecht ontboden te zijn, afwezig blijft, of, indien hij gekomen is, te vroeg vertrekt.

Int jair LI, opten anderden dach in Decembry, wart byden schout, burgemeesteren, scepenen, raet, outraet, ende biden achten eendrachtelic inder camer verdragen ende in kueren geleit, als so wie voirtan by enich vanden gezworen camerwairders een wete gedaen ende ontboden worde in sijn tegenwoirdicheit, voirden gueden luden ter zalen te comen, ende die dan overhorich waer ende niet en quame, off dat hy buten oirloff vanden burgemeesteren wech ende vander zalen ghinge, eer hy voirden gueden luden inder camer geweest ende sijn antwoirde off recht verwacht hadde, die soude dan terstond tegens der camer verbueren V m. steens, ende die sonder verdrach off te nemen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 243 v.)

156. 1451.

Dat de strafvordering van den heer tegen hen, die twisten of vechten in de stad en daarna de stad verlaten, niet verjaren zal.

Int jair [1]) LI, opten dach voerscr. (XVII dage in Maerte), wart verdragen byden gueden luden [1]) inder camer vanden geenen, die by tyden twist ende vechtelic maken bynnen der stede, ende hem offhendich houden ende buyten bliven, alsmen recht doet off doen sall, mits dat die heer hem geen weet gedoen en can in hore antwoerde, om recht op hem te vorderen van synen boeten, als dat des heren boeten daeroff nyet verjaren en sullen, die heer en sall altijt daerna, alsmen recht doet ende hemluden gecrygen can ende rechtelic een weet doet, op hem mogen clagen van synen boeten, gelijc off dat bynnen jaers waer, so hy dat nu wel in tijts met recht ende met vonnes bedingt ende bewaert heefft.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 245 r.)

---

1) De woorden „jair" (reg. 1) en „luden" (reg. 2) ontbreken

157. 1452.

Verklaring van eene vrouw, wie de vader is van hare natuurlijke kinderen.

Int jaer LII, XXV daghe in Meye, quam Jacopmijn Jan Dircxsoens dochter, des platijnmakers, die te manne heefft Aert Adryaenssoen van Necht, voer scepenen inder kamer, ende bekende haer vanden twee kinderen, die sy nu levende heefft, dat sy die gewonnen heefft anden joncheer van Moerkerken, ende dat sy anders geenen vader daertoe en kendt. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 246 v.)

158. 1452.

Belangrijk proces over de kalengeering van een koop en over een aandeel in een schrootambacht.

Int jair LII, op onser lieven Vrouwen avont, wart gewijst mit vollen vonnes ende mit allen recht, als op enen entafftigen dach, tussen Martijn heren Ghijsbrecht Vranckensoensz., optie een side *b*), ende Jan heren Reynoutsz., op tander syde, roerende van sulker callengieringe, als Martijn voirsz. opten XII^sten^ dach in Januario lestleden gedaen had van alsulken coep van een sesstendeel ende een XLVIII^ste^ deell vanden huyse genoemt Keyserrijck, als joncfrou Mary heren Reynouts wedue, Jans voirsz. moeder, vercofft had, welken coep hy gecalengiert hadd *c*) mit alsulken recht ende antalen als hy hem vermat te hebben mit sulken vonnes, als in tiden voirleden, int jair XXIIII opten XII^sten^ dach in Januario, gewijst was tusschen joncfrou Yden, Ghijsbrecht Franckensoens wijff was, an die een zide, ende Ghijsbrecht Franckensoens

---

a) Zie boven n°. 1 en n°. 22 (bl. 1 en 16).

b) Zie nog latere vonnissen in dezelfde zaak, beneden n°. 175 en n°. 208.

c) Int jaer LI, XII dage in Januario, calengierde Martijn heren Ghijsbrecht Franckensoensz. voir scepenen ter vierschair, int jairgeding, alsulken coep van een sesstendeell ende een XLVIIIste deell vanden huyse genoemt Keyserrijck, als joncfrou Mary heren Reynouts wedue vercofft heefft Jacop Damasz., ende dit dede mit alsulken recht ende vonnisse, als inder stede register int jaer XXIIII, XII dage in Januario, geteykent staet. (Aktenb. n°. 2 II fo. 244 v.)

erffnamen, an dander side *a*), also die calengiering, voir geteikent opten XII^sten^ dach in Januario lestleden, uutwijst. Op welke calengieringe ende vonnes voirn. Martijn voirsz., als erffname joncfrou Yden sijnre moeder voirn., den voirsz. Jan Reynoutsz., als medeerffnaem van Jan van Naerssen, sijn oudevader, eysschende was sijn andeell van XL pont gr., die joncfrou Yden in tiden voirleden toegeseit waren te hebben van Jan van Aerssen ende den medeerffnamen van Ghijsbrecht Franckensoen, ende dairtoe sijn andeell vander veroirsatinge vanden scroedambocht, dat hair mede van denselven toegeseit was te hebben by enen seggen, dat by gueden mannen tusschen hem beiden dairoff uutgesproken, becedelt ende besegelt was mitter seggers segulen, welke cedulen, dairoff gemaect, biden voirsz. vonnes gewijst waren van waerden te wesen ende te bliven, soe tvonnesse voirsz. uutwijst, dat scepenen ende raet gesien ende gehoirt hebben. Dairop Jan Reynoutssoen weder begeerde een vonnes te laten hoeren, dat int jair XLV, XII dage in Decembry, vanden geliken gewijst was tusschen den voirsz. Martijn ende Willem van Vloeten, die te wijff heefft joncfrou Adriaen Jansdochter van Aerssen *b*), ende dat gehoirt, antwoirde Jan voirsz. dairop

---

a) Int jaer XXIIII, XII dage in Januario, waert gewijst met vollen vonnes ende met allen rechte tusschen joncfrou Yden Ghijsbrecht Vranckensoens wedue, optie een zide, ende Ghijsbrecht Vranckensoens erfnamen, optie ander zide, in deser maniere, na woerde ende wederwoerde, na cedule ende wedercedule, na alle brieven, die scepenen van beide ziden gesien ende gehoert hebben, ende na alre bedingder tale, dat, na belye dat si hem van beiden ziden vorsz. belijt hebben, als dat die cedulen, besegelt mitter seggers segulen, ende daertoe die cedule vander cavelinge, sijn geseit ende gemaect biden seggers, mits geblijf van beiden ziden vorsz., als dat die cedulen van waerden sullen wesen ende bliven, ende elcx den anderen daerop vertichten gheven binnen achte daghen naestcomende, ende elcx den anderen vanden gelde, dat die cedulen inhouden, rekeninge ende bewisinge doen biden wisselaers ende bi twee gueden luden, die si van beiden ziden, elcx een, diertoe nemen sullen. Ende vanden testament, joncfrou Yden vorsz. beset, soe wes joncfrou Yde daerof kenlike mach maken dat haer besproken is ende den scepenen kenlike bybrenghen mach, soe sullen die scepenen haer daerof die redelicheit toeschieren ende cavelen, ende die erfnamen sullen dan haer die redelicheit uutreiken. Ende soe wie mit rechte blijft aen tscroedambocht, die sal daerof oersatinge doen, bi guetdeincken van scepenen. Ende heefft yemant den anderen, boven dat die cedulen vorsz. inhouden, yet te eysschen, tsi mit brieven of mit enighen anderen stucken, dat die den anderen daerof aenspreke ter vierschaer mit recht, alsmen recht doet, als recht is naden rechte vander stede. (Aktenb. n°. 2 I fo. 232 v.)

b) Int jaer XLV, XXII [sic] dage in Decembry, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen Marten heren Ghijsbrecht Vranckensoenssoen, optie een zyde, ende Willem van Vloten, die te wive heefft joncfrou Adryaen Jan van Aerssens dochter, optie ander zyde, roerende van sulker calengieringe, als Marten voirsz. opten XXIIsten

vorder, dat die schult voirsz. well betaelt was, ende dat dairop vertichten gegaen ende gegeven waren, soe die vertichtbrieve uutwijsden, ende dat oick die schult niet bewaert en was naden recht vander stede, ende hoopte dat hy dairoff ongehouden wesen soude ende dairvoer trecht soude mogen doen, naden recht vander stede etc. Hierop wart gewijst in deser manieren: na woerde ende wederwoerde, na brieve ende wederbrieve, na voirwijsde vonnesse, die scepenen ende raet dairoff gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, dat alsulke calengiering, als Martijn gedaen heefft op Jan Reynoutsz. voirsz. moeder vanden andeell van Keyserrijck voirn., van gheenre waerden wesen en sall, maer heefft Martijn Jan Reynoutsz. yet te eysschen, dat hy hem anspreken sall met recht, als recht is naden recht vander stede. Ende hierop terstont begeerde Jan Reynouts denselven Martijn hieroff te recht te staen, ende kende hemselven mit moetwille gedaecht, gelijckerwijs offt recht open waer. Dairop hem Martijn voirsz. beclagede, ende eysschede hem sijn andeell vanden voirsz. XL pont ende vander veroersatinge van-

---

dach van Meye lestleden gedaen hadde van alsulken coep van lande, als Willem van Vloten vercofft hadde als sijn andeel vanden lande gelegen tot Alblaes, genoemt Ghijsbrecht Vranckensoens hueve, welken coop hy gecalengiert hadde met alsulken recht ende antale, als hy hem vermat te hebben mit sulken vonnisse als in tyden voirleden, int jair XXIII opten XXIIsten dach in Januario, gewijst was tusschen joncfrou Yde, Ghijsbrecht Vranckensoens wijff was, an die een zyde, ende Ghijsbrecht Vranckensoens erffnamen, an dander zyde, also die calengieringe, voir geteykent int jair XLV, XXII dage in Meye, dairaff uutwijst. Op welke calengiering ende vonnisse voirgenoemt Marten voirsz., als erffname joncfrou Yden sijnre moeder, den voirsz. Willem van Vloten, als medeerffname van Jan van Aerssen van sijns wijffs voersz. wegen, heysschende was sijn andeell van XL pont gr., die joncfrou Yden in tyden voirleden toegeseyt waren te hebben van Jan van Aerssen ende den medeerffnamen van Ghijsbrecht Vranckensoen by eenen seggen, dat by goeden mannen tusschen hem beyden dairaff uutgesproken, becedelt ende besegelt was mitter zeggers zegelen, welke cedulen, dairaff gemaect, byden voirsz. vonnisse gewijst waren van waerden te wesen ende te bliven, so tvonnisse voirsz. dairaff uutwijst, dat scepenen ende raet gesien ende gehoirt hebben. Dairop Willem van Vloten andwoirde, dat die scult betaelt was, ende dat dairop vertichten gegaen ende gegeven waren, so die vertichtbrieve uutwijsde, ende dat oic die schult niet bewairt en was naden recht vander stede, ende hoopte dat hy dairaff ongehouden wesen soude ende dairvoir trecht soude mogen doen, naden recht vander stede etc. Hier was gewijst in desen manieren: na woirde ende wederwoirde, na cedulen ende vertichten, die scepenen ende raedt gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, dat alsulke calengiering, als Marten Ghijsbrechtsz. gedaen heefft an Willem van Vlotens lande, van gheenre weerde wesen en sall, mer heefft Marten voirsz. Willem van Vloten yet te heysschen van enigen sculden off gebreken, dairaff mach hy hem mit recht toespreken, als recht is naden recht vander stede. (Aktenb. n°. 2 II fo. 213 v.)

den voirsz. schroetambocht, ende gheerde voirt rechs dairoff, alsofft recht open waer. Ende hierop dede Jan Reynoutsz. voirt sijn onscult mit sinen eedt, dat hy hem niet sculdich en waer. Ende dit wart aldus bevolen te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 248 v.)

159. 1452.

Verklaring, door twee personen voor schepenen afgelegd, dat zij van den biechtvader en testamenteur van een overledene vernomen hadden wat deze op zijn sterfbed zou gezegd hebben.

Int jair LII, XX dagen in Decembry, quamen Jan Buys Willemsz. ende Jan die brouwer Michielsz. voir scepenen inder camer, ende tuychden by horen eedt, dat sy van broeder Willem Aert den minrebroeder, die biechtvader ende testamentoer was van Gherijt Zevers Wiggersz., verstaen ende gehoirt hebben, als dat Gherijt voirsz. in sijn uterste seide ende kende van alsulken brieff van drie pont gr. tsjaers erffrenten sprekende op Willem Zevers sinen broeder, als dat mit dien brieff nye renten gemaent noch geeyscht en waren, ende datter tot dien dage toe nye penninck off gegeven en was, maer dat hy alleen gemaect was tot enen bescudde, ende gheerde dairop in sijn uterste om sijn ziell dairin te quiten, ende bevall sinen biechtvader voirn. ende Adriaen van Duysborch, elcx op haer ziell ende hair deell hemelrijcx, datmen dien brieff terstont na sijnre doot schoren ende te niet maken soude, ende datmen in gheenrewijs dairmede spreken off yet dairmede eysschen en soude tot gheenre tijt. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 250 r.)

160. 1452.

Maaltijd, door het gerecht, op stads kosten, jaarlijks te houden na het opnemen van de rekening der tresoriers.

Int jaer LII, XXVII dage in Januario, wart uut vergadering vanden neringen, then Broeders vergadert, verdragen ende byden gueden luden vanden achten angebrocht den gueden luden vanden gherecht opter salen, als dat voertan in

---

a) Vg. n°. 166 (beneden bl. 127).

toecomende tyden alle jaer, wanneer de treseriers rekening sullen doen vander stede guede, dat alsdan ende op dien dach die guede luden vanden gherecht, die treseriers, die gueden luden vanden achten ende die ghemeen dekens vanden neringen, die alsdan daer wesen sullen, dat die aldaer tsamen nader rekening bliven sullen ende te samen eeten een maeltijt; ende dat sall wesen opter stede cost. Ende dit was aldus bevolen hierinne the teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 250 v.)

161. 1453.

De voogdij over vier onmondige en vaderlooze kinderen opgedragen aan de moeder.

Int jair LIII, X dage in Aprille, wart bevolen hierin te teykenen, hoe dat op sinte Mathijsavont int jair LI lestleden joncfrou Margriet, Willem vanden Scoenhusen Pietersz. wedue, bevolen was die voichdie van Jheronimus, oude Katherijn, Fyken ende jong Katherijn, hair vier onmondige kinderen, die sy heefft bij Willem, haren voirman was voirn., ende dat haer, by consent ende guetdencken der kinderen voirsz. gemeenen vrienden, gemachticht wart alle der kinderen voirsz. guede, dair sy by hairs vaders doot an bestorven ende an gedeelt sijn, te bewaren, an te vaerden ende te regiren, haren orbaer te doen ende haer schade te schutten, ende, offs te doen waer, mit recht dairoff te spreken ende te vervolgen, recht te gheven ende te nemen, ende voirt all dairin te doen dat een gued voicht sculdich is te doen, behoudeliken dat sy Jheronimus ende jonge Katerijn voirsz. mit haer houden sall ende gheven hem beiden aet, dranck, clederen, schoen ende all hair behoeffte, ende houdense ter scholen gaen, na haren betame, durende totter kinderen voirsz. mondigen dagen toe. Ende dairvoir sal sy jairlicx uut alle vier der kinderen voirsz. guede heffen ende hebben XL Burgonsche schilden off payment dat dair guet voir is. Ende waert sake, dat oude Katerijn ende Fyken voirsz. beiden off enich van hem beiden joncfrou Margrieten hair moeder voirsz. mede thuys geseint worden, off by hair wesen wouden binnen haren mondigen dagen, so salse joncfrou Margriet voirsz. mede annemen ende mit haer houden, na haren betame, in alre maniren als vanden anderen twee kinderen voirn. voirsz. staet; ende alsdan

so soude joncfrou Margriet voir dese voirsz. houdinge, weder syse alle IIII, off alleen die drie dairoff, hielde, uut alle IIII der kinderen voirsz. gemeenen guede jairlicx heffen ende bueren vijfftich Burgonsche schilden, ende niet meer, durende totter kinderen mondigen dagen toe, ende daerenteynden durende also lang alst joncfrou Margriet voirsz., optie een side, ende den kinderen op dander side, dese voirsz. houdinge well genuecht, behoudeliken dat joncfrou Margriete den gueden luden vanden gerechte ende der kinderen voirsz. vrienden altoes guede rekening ende bewisinge sall doen, jaerlicx totter guede luden ende der vrienden voirsz. vermanen, vander kinderen guede voirn., so dat behoirt. *a)*

(Aktenb. n°. 2 II fo. 251 v.)

162. 1453.

Overdracht van de dekens der gemeene neringen, dat zij, van den volgenden dag af, met de Gelderschen handel zullen drijven, niettegenstaande alle mandementen van den raad van Holland ter contrarie.

Int jaer LIII, seven dage in Meye, wart byden gemeenen dekens vanden neringen then Broeders verdragen ende gesloten, dat sy op marghen ingaende die wateren ende lande boven bezoecken willen ende haer comanscep hantieren metten Ghelreschen, copen ende vercopen, als die gemeen poorteren van oudts plegen te doen, ende met hore guede opwaerts ende nederwaerts varen ende keeren voerby Ghorinchem, op die rechten ende vryheden van onser stede, behoudelic dat sy toll geven sullen daer sy toll sculdich sijn off te geven, nyettegenstaende alsulke brieven ende mandamenten uten rade van Hollant gecomen, als onlancx leden then Broederen gelesen sijn. Ende waert dat enige onse poorteren van deser tijt affterwaerts hieroff last off hinder cregen nader tijt voersz., dat wille die gemeen stede verantwoerden. Ende diegheene die voer dese tijt voerscr. gevaren hebben, dat blijfft staen op hem selven, ende daervoer en will die stede nyet verantwoerden.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 252 r.)

---

a) Vg. beneden n°. 209.

163. 1453.

Schifting en scheiding van den boedel eener overledene vrouw, door haar man ten overstaan van het gerecht gedaan, omdat de erfgenamen der vrouw, ofschoon behoorlijk opgeroepen, in gebreke bleven op te komen.

Int jair LIII, II dage in Decembry, was inder camer verdragen, ten vervolch van Govert die Goyer, ende bevolen hierin te teykenen, hoe dat Govert voirsz. zeer lang vervolcht heefft voirden gueden luden om vertichten te hebben van Guederaert Willem Scoblants dochter, sijns wijffs, doot, daerop die stede mit haren brieve tot twee reysen gesent heefft by enen gezworen bode anden erffnamen ende naesten vrienden van Guederaet voirsz., ende dien dairmede richtelic die wete gedaen, dat sy ten benoemden dage Tordrecht comen souden ende doen Govert schifftinge ende deelinge ende gheven hem vertichten dairoff, off die stede soudt hem doen mitten heer vander stede wegen, als dat behoirt ende gewoenlic is naden recht vander stede, welke brieve ende wete sy verseten ende niet geacht en hebben, ende willen also Govert voirsz. na houden loepen ende hem gheen schiffting, deeling noch bescheit dairoff doen. Ende dairop ten eynde so is Pieter Vranckensoen, als van tsheren wegen ende vander stede wegen, inder camer, bevolen te gaen by Govert voirsz. ende alle sijn guede ende schulden te oversien ende die tegens malcanderen te rekenen ende over te leggen, ende dat hy also Govert voersz. te schifftinge ende te deeling helpen soude vander stede wegen, so die erffnamen selve niet comen en willen, soe voirgescreven staet. Ende hierop heefft Pieter Franckensoen den gueden luden weder angebrocht by sinen eedt, als dat hy alle die guede ende schulden voirsz. van Govert ende sijns wijffs doot oversien, overleit, getaxeert ende geschat heefft, ende alsmen alle die schulden betalen sall, diemen inden erffhuyse voirsz. sculdich is ende hem Govert bygebracht heefft, so en blijffter boven alle guede ende schulden niet meer dan vijff schilden ende elff stuyvers, XIIII stuyvers voirden schilt gerekent. Ende in deser maniren is Govert voirsz. van tsheren wegen ende vander stede wegen schifftinge ende deeling gedaen, by absentie ende gebreck vanden erffnamen, als van Guederaet sijns wijffs doot roerende. Des so sall Govert die

een helfft van allen den guede ende schulden an hem houden, ende betalen sijn een helfft vanden schulden, ende dairmede sall hy quijt wesen van allen eysschen, schulden off toeseggen, dat hem yement in eniger wijs te eysschen hebben mochte, als van sijns wijffs voirsz. doot roerende. Ende op dese voirwaerde ende manire leide Govert die een helfft vanden vijff schilden ende XI stuyvers onder die stede inder stede kist, totten erffnamen behoeff. Ende hieroff is bider camer gegeven Jan Doesz. enen Wilhelmus schilt, die hy anden erffnamen mit recht verhaelt heefft. Noch bider camer gegeven Roelof Jansz. I Postul. gulden ende V$^{1}/_{2}$ stuyvers als van huyshuer. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 254 r.)

164. 1453.

Nadere verklaring van de keur van 13 *April* 1442, *op het dekken met hard dak.*

Int jair LIII, XXII dage in Januario, wart biden gueden luden vanden gerechte ende vanden achten, uut verdrach vanden neringen, een verclaringe gedaen, opt poynte vanden harden dake, dat int jair XLII, XIII dage in Aprille *b*), mitter clocken uutgecondicht wart: in deser maniren dat, so wie teynden den hondert voeten nader Voirstrate dect mit harden dake, dat mit ghenen harden dake te voren gedect en heefft geweest, datmen die vander stede wegen halff dack gheven sall, mair waert mit harden dack tevoren gedect geweest, hy soudt weder mit harden dake decken moeten, ende die stede en soude hem nochtans inden dake niet te baten comen. Des en salmen nyement meer dan eens half dack gheven van enen huyse off van eenre tymmeringe; dats te weten, wiemen eens halff dack gheefft ende die husinge off dack namaels weder offbrake off bedecte, die en soudmen dan gheen halff dack meer gheven. Ende voirt wart ter selver tijt verdragen ende gekent den Riedijck ende die Vuylpoert voir affterstrate te wesen ende datmen dairmede halff dack gheven sall, alsmen in anderen affterstraten doet, behoudeliken in allen poynten tkuerboeck van machten ende van wairden te bliven, ende

---

a) g. boven nº. 110 (bl. 81) en beneden nº. 199 en nº. 210.

b) hierboven I bl. 113. De dagteekening daar is 6 April

datmen op C voeten nader Voirstrate mit gheenen weecken dack decken en sall', na inhout tskuerbuecx voirsz. *a*). Ende dit wart aldus bevolen te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 254 v.)

165. 1454.

Aflegging van een eed niet toegelaten, wanneer de tegenpartij niet zelve tegenwoordig, maar bij gemachtigde verschenen is.

Int jair LIIII, XI dage in Julio, quam Danell Zuus Alertsz., als gemachticht van Nelle meester Symoensz. wedue, inder camer, also hy van boven uten geding tot allen recht beneden gewijst was, ende sprack aldair aen mit recht Egbert van . . . , als voicht van joncfrou Margriet sinen wive, als voir LXV sch., als voir hair andeell vanden iersten termijn van een pantscultbrieffgen, onder Willem vanden Steenhusen Pieterssoens hair voirmans zegell, die Willem voirn. der voirsz. Nelle sijn wijff gegeven hadde, inhoudende van dordalff hondert schilden, ende dairtoe mit eenre kennisse ende certificacie vander stede vanden Briell, vander selve sake roerende etc. Dair mit recht ende mit vonnesse op gewijst wart in deser maniren, so die een spreeckt ende die ander antwoirdt, dat hijt hem onrechten sall mit eenre hant ten heiligen, hy en woude hem des eets verdragen. Ende hierop was Egbert volbodich ende bereedt sinen eedt te doen, mair so Nelle selve niet tegenwoirdich en was, so mocht Danell, als gemachticht, den eet niet nemen, ende so bleeff den eet staen. Ende dit wart aldus bevolen te teykenen. [1])

(Aktenb. nº. 2 II fo. 257 r.)

166. 1455.

Getuigenis, door twee priesters afgelegd, dat een thans overledene bij testament een zeker legaat heeft gemaakt.

Int jair LV, III dage in Junio, tuychden heer Barwout Haeck ende broeder Dirck die Roede, priesters, by hoerre

---

1) Het laatste woord van elken regel is in het Hs. weggescheurd; meestal echter is de lacune gemakkelijk aan te vullen. Alleen met den naam van Egbert is dit natuurlijk niet mogelijk. Ook ben ik niet zeker van de juistheid der lezing „pantscultbrieffgen". Er staat op het eind van den regel „pan", en op den volgenden „scultbrieffgen", maar de ruimte schijnt voor niet meer dan ééne letter wat breed.

---

a) Keurboek 1401, art. 55 (hierboven I bl. 22a).

borste ende priesterscap, dat sy dairby, aen ende over geweest hebben by meister Jacop van Dordrecht, dair hy in sijn uuterste ende int leste van sinen leven bekende mit guede berade ende voirsienicheit, wel wetende sijnre vijff sinnen, als dat hy meister Aelbrecht van Dordrecht, sinen broeder, in rechten testament beset ende gegeven heefft dat cleyn steenen huysken mit allen sinen toebehoren, staende an die poertside by sinte Jacops gasthuys optie havenside, dair hy selve in plach te wonen, tot sinen vryen eygendom ende sinen vryen wille dairmede te doen, ende dat hy voirt dat ander groet steenen huys, dairnaest staende, beset ende gegeven heefft Dirck Pieterssoens kinderen tot haren vryen eygendom, behoudeliken Aechte Feytops hair lijfftucht an dit groet steenen huys te behouden hair levenlang durende. Ende dit selve hebben die moeder vanden Magdelenen ende een suster mede getuycht, ende soveell vorder, dat sy meister Jacop by sinen gesonden live dicwyle hebben horen seggen, dat dese twee huse aldus gaen souden teynden sijnre doot, soe voirsz. staet. Voirt soe hebben Heinrick Pijpken Wenemersz. ende Jan Buys Willemsz., als scepenen, mede getuycht, dat sy int jair van LII, opten sessten dach in Octobry, dairover gestaen hebben, dat meister Jacop voirn. dese twee huysen in coepe verlijt ende gemaect heefft, te weten tclein huys meister Aelbrecht sinen broeder, ende tgrote huys Dirck Pieterssoens kijnderen. Ende dit wart aldus bevolen hierin te teykenen. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 263 r.)

167. 1455.

Een der beide partijen in eèn proces over den eigendom van land bij verstek veroordeeld.

Int jaer vijff ende vijfftich, acht dage in Julio, wart gewijst mit vollen vonnesse ende mit allen recht, als op enen entachtigen dach, tusschen joncfrrou Heilwy Aert Samecoepers Gherijtssoens wedue, an die een side, ende Tyelman Oem Dircxsoen in sijnre absentie, an dander side, roerende als vanden dingtale, die sy tegens malcanderen van beiden siden mit scepenen brieven bedingt hadden in hoere beider tegen-

---

a) Vg. nº. 159 (hierboven bl. 122).

woirdicheit, als van achtien hont moers gelegen tot Drymelen, dair sy hem beide elcx mit sinen scepenbrieve recht toe vermaten te hebben, na hoerre beider dingtale, die sy dairoff angeleit ende bedingt hadden mit scepenenvonnesse, dat ten uutersten toe sijn genachten gedragen heefft, ende dair hem beiden op huden enen entachtigen dach off beteikent, ende Tielman voirsz. richtelic bider stede bode ende brieve die wete dairoff gedaen is, om sijn uuterste recht dairoff te verwachten, etc. In deser maniren, na woerde en wederwoerde, na brieve ende na wederbrieve, ende na aller bedingder talen, also scepenen kenlic gemaect is dattet een entachtich vonnes is, ende Tielman in sijn tegenwoirdicheit guets tijts die wete dairoff gedaen is, ende hy geen onschult dairop gedaen noch niet dairtegens ter andwoirde gecomen is om sijn recht te verwachten, noch nyement van sijnre wegen, als dat joncfrou Heilwy voirscr. mit haren scepenbrieve in dese moeren voirsz. gerecht ende berust zal bliven, totter tijt toe ende also lange dat sy mit beteren brieven off mit beteren recht daeruut gewonnen wordt, dan die goede luden noch dairoff gesien ende gehoert hebben, als recht is naden rechte vander stede.

(Aktenb. n°. a II fo. 263 v.)

168. 1455.

Aanstelling van een steenwaarder.

Int jair vijff ende vijfftich, drie ende twintich dage in Septembri, is byden goeden luden vanden gerecht ende vanden achten inder camer, vander stede wegen, gegunt ende gegeven Willem Pryker, die outste, oude Willem Prykers soen, der stede vangenisse opten gevangentoirn, staende byden groten kerchove, te bewaren ende te bedienen, mit allen alsulken wedden ende forefeiten als dairtoe staen, ende voirt in alre manieren, so hierna gescreven staet. Inden iersten so en sall die steenwairder voirn. nyet hebben van tguent, dat den gevangen gegeven off gebeden wordt, mer hy sall dat den gevangen allgeheelick laten behouden, sonder yet dairaff te verbreken in eniger wijs, uutgescheiden den omloper, die den gevangen te voren bidt ende omgaet, die sall hebben een vierendeell van al dat hy den gevangen bidt ende inhaelt; anders sullent die gevangen all selve behouden, dat hem gegeven off gebeden wordt. Voirt so wat man off wijff opten

erffnamen, an dander side *a*), also die calengiering, voir geteikent opten XII^sten^ dach in Januario lestleden, uutwijst. Op welke calengieringe ende vonnes voirn. Martijn voirsz., als erffname joncfrou Yden sijnre moeder voirn., den voirsz. Jan Reynoutsz., als medeerffnaem van Jan van Naerssen, sijn oudevader, eysschende was sijn andeell van XL pont gr., die joncfrou Yden in tiden voirleden toegeseit waren te hebben van Jan van Aerssen ende den medeerffnamen van Ghijsbrecht Franckensoen, ende dairtoe sijn andeell vander veroirsatinge vanden scroedambocht, dat hair mede van denselven toegeseit was te hebben by enen seggen, dat by gueden mannen tusschen hem beiden dairoff uutgesproken, becedelt ende besegelt was mitter seggers segulen, welke cedulen, dairoff gemaect, biden voirsz. vonnes gewijst waren van waerden te wesen ende te bliven, soe tvonnesse voirsz. uutwijst, dat scepenen ende raet gesien ende gehoirt hebben. Dairop Jan Reynoutssoen weder begeerde een vonnes te laten hoeren, dat int jair XLV, XII dage in Decembry, vanden geliken gewijst was tusschen den voirsz. Martijn ende Willem van Vloeten, die te wijff heefft joncfrou Adriaen Jansdochter van Aerssen *b*), ende dat gehoirt, antwoirde Jan voirsz. dairop

---

a) Int jaer XXIIII, XII dage in Januario, waert gewijst met vollen vonnes ende met allen rechte tusschen joncfrou Yden Ghijsbrecht Vranckensoens wedue, optie een zide, ende Ghijsbrecht Vranckensoens erfnamen, optie ander zide, in deser maniere, na woerde ende wederwoerde, na cedule ende wedercedule, na alle brieven, die scepenen van beide ziden gesien ende gehoert hebben, ende na alre bedingder tale, dat, na belye dat si hem van beiden ziden vorsz. belijt hebben, als dat die cedulen, besegelt mitter seggers segulen, ende daertoe die cedule vander cavelinge, sijn geseit ende gemaect biden seggers, mits geblijf van beiden ziden vorsz., als dat die cedulen van waerden sullen wesen ende bliven, ende elcx den anderen daerop vertichten gheven binnen achte dagben naestcomende, ende elcx den anderen vanden gelde, dat die cedulen inhouden, rekeninge ende bewisinge doen biden wisselaers ende bi twee gueden luden, die si van beiden ziden, elcx een, daertoe nemen sullen. Ende vanden testament, joncfrou Yden vorsz. beset, soe wes joncfrou Yde daerof kenlike mach maken dat haer besproken is ende den scepenen kenlike bybrenghen mach, soe sullen die scepenen haer daerof die redelicheit toeschieren ende cavelen, ende die erfnamen sullen dan haer die redelicheit uutreiken. Ende soe wie mit rechte blijft aen tscroedambocht, die sal daerof oersatinge doen, bi guetdeincken van scepenen. Ende heefft yemant den anderen, boven dat die cedulen vorsz. inhouden, yet te eysschen, tsi mit brieven of mit enighen anderen stucken, dat die den anderen daerof aenspreke ter vierschaer mit recht, alsmen recht doet, als recht is naden rechte vander stede. (Aktenb. n°. 2 I fo. 232 v.)

b) Int jaer XLV, XXII [sic] dage in Decembry, wart gewijst mit vollen vonnisse ende mit allen rechte tusschen Marten heren Ghijsbrecht Vranckensoenssoen, optie een zyde, ende Willem van Vloten, die te wive heefft joncfrou Adryaen Jan van Aerssens dochter, optie ander zyde, roerende van sulker calengieringe, als Marten voirsz. opten XXIIsten

vorder, dat die schult voirsz. well betaelt was, ende dat dairop vertichten gegaen ende gegeven waren, soe die vertichtbrieve uutwijsden, ende dat oick die schult niet bewaert en was naden recht vander stede, ende hoopte dat hy dairoff ongehouden wesen soude ende dairvoer trecht soude mogen doen, naden recht vander stede etc. Hierop wart gewijst in deser manieren: na woerde ende wederwoerde, na brieve ende wederbrieve, na voirwijsde vonnesse, die scepenen ende raet dairoff gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, dat alsulke calengiering, als Martijn gedaen heefft op Jan Reynoutsz. voirsz. moeder vanden andeell van Keyserrijck voirn., van gheenre waerden wesen en sall, maer heefft Martijn Jan Reynoutsz. yet te eysschen, dat hy hem anspreken sall met recht, als recht is naden recht vander stede. Ende hierop terstont begeerde Jan Reynouts denselven Martijn hieroff te recht te staen, ende kende hemselven mit moetwille gedaecht, gelijckerwijs offt recht open waer. Dairop hem Martijn voirsz. beclagede, ende eysschede hem sijn andeell vanden voirsz. XL pont ende vander veroersatinge van-

---

dach van Meye lestleden gedaen hadde van alsulken coep van lande, als Willem van Vloten vercofft hadde als sijn andeel vanden lande gelegen tot Alblaes, genoemt Ghijsbrecht Vranckensoens hueve, welken coop hy gecalengiert hadde met alsulken recht ende antale, als hy hem vermat te hebben mit sulken vonnisse als in tyden voirleden, int jair XXIII opten XXIIsten dach in Januario, gewijst was tusschen joncfrou Yde, Ghijsbrecht Vranckensoens wijff was, an die een zyde, ende Ghijsbrecht Vranckensoens erffnamen, an dander zyde, also die calengieringe, voir geteykent int jair XLV, XXII dage in Meye, dairaff uutwijst. Op welke calengiering ende vonnisse voirgenoemt Marten voirsz., als erffname joncfrou Yden sijnre moeder, den voirsz. Willem van Vloten, als medeerffname van Jan van Aerssen van sijns wijffs voersz. wegen, heysschende was sijn andeell van XL pont gr., die joncfrou Yden in tyden voirleden toegeseyt waren te hebben van Jan van Aerssen ende den medeerffnamen van Ghijsbrecht Vranckensoen by eenen seggen, dat by goeden mannen tusschen hem beyden dairaff uutgesproken, becedelt ende besegelt was mitter zeggers zegelen, welke cedulen, dairaff gemaect, byden voirsz. vonnisse gewijst waren van waerden te wesen ende te bliven, so tvonnisse voirsz. dairaff uutwijst, dat scepenen ende raet gesien ende gehoirt hebben. Dairop Willem van Vloten andwoirde, dat die scult betaelt was, ende dat dairop vertichten gegaen ende gegeven waren, so die vertichtbrieve uutwijsde, ende dat oic die schult niet bewairt en was naden recht vander stede, ende hoopte dat hy dairaff ongehouden wesen soude ende dairvoir trecht soude mogen doen, naden recht vander stede etc. Hier was gewijst in desen manieren: na woirde ende wederwoirde, na cedulen ende vertichten, die scepenen ende raedt gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedingder talen, dat alsulke calengiering, als Marten Ghijsbrechtsz. gedaen heefft an Willem van Vlotens lande, van gheenre weerde wesen en sall, mer heefft Marten voirsz. Willem van Vloten yet te heysschen van enigen sculden off gebreken, dairaff mach hy hem mit recht toespreken, als recht is naden recht vander stede. (Aktenb. n°. 2 II fo. 213 v.)

scult sculdich is, dan verboert tegens den heer tien pont, ende dan sall dat recht so bliven staen sijn viertienachten uut, ende dan salmen bidden den heer om enen tsheren knecht, ende dairmede sallmen dan mogen vangen den man, dair die scult aldus mit recht op gewonnen is, ende die en sall hem dan nyet mogen verborgen dan alleen op sulveren pande, als recht is. Ende wairt dat yemant, die dus van visch off van stallhuer sculdich wair ende hem dan vander marct hielde ende ter merct nyet en quame, so datmen op hem nyet clagen en mochte in sijnre andwoirde, datmen dan dien een wete sall doen in sijn andwoirde off tot sinen huyse, wairt datmen hem nyet en vonde ende hy nochtans dan binnen der stede wair, om hem des anderen dages ter marct te comen ter andwoirden, om dan aldair te versaken off te lyden. Ende ist dat hy des anderen dages ter merct quame ende die scult belyde, off dat hy die weet versaete ende aldair ter andwoirde nyet en quame, so salmen nochtans dan die drie clagen dairover doen ende trecht dairop voirt hantiren mogen, in alre manieren so voirsz. staet. Ende die wete salmen altijt doen byden schout off by een vanden vinders voirsz., alle dinc sonder argelist. Ende dit is aldus byden goeden luden vander stede, op een verbeteren ende verclaren altoes blivende, gegonnen ende bevolen also int register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 264 v.)

171. 1456.

Het gerecht met zegslieden verklaart iemand onschuldig aan doodslag.

Int jair LVI, XXIV dage in Julio, wart dit nagescreven seggen bevolen hierin te teykenen van woirde te woerde soe hierna volget. Alsoe opten iersten dach van Junio lestleden, by dading ende tusscenspreken der gueden luden vanden gerechte ende vanden achten, een minlick geblijff gedadingt is tusschen den vrienden van Cornelis Heinrixz. saliger gedachten., parte una, ende Reyner Aertsz., die een dach van recht had van Cornelis voirsz. doot, parte altera, in sulker maniren dat sy elcx van beiden siden twee guede mannen dairtoe nemen souden, om te besien, off sy mit malcanderen overcomen konden, ende wordens die vier eens, soe soudt dairna gaen, ende worden sijs niet eens, soe souden die guede

luden vander stede een overman dairoff wesen, behoudeliken dat die guede luden eerst tuych ende wairheit horen souden, off Reyner totten dootslach van Cornelis voirsz. schult had, off niet, ende na die tuych souden sy dan mitten vier segsluden een minlike uutsprake doen; ende dairop wart dien dach van recht van Reyner voirsz., by consente van Cornelis vrienden, te niet gedaen. Ende hierop voirt vervolgende, so sijn genomen vier guede mannen, te weten Baernt Quekell ende Gillis Adriaensz., vander doeder hant, Gherijt Pouwelsz. ende Cleis Ghijsstgensz., van Reyners wegen, als vander levenderhant, diewelke vier by malcanderen geweest hebben ten dage, die hem beteikent was, ten Broeders, dair die vrienden van beiden siden tegenwoirdich waren, ende dair die sake van beiden siden overslagen ende overgedragen worden, maer ten eynde en hebbens die vier segsluden niet eens geweest, ende hebbent also inden geblijff voersz. gebrocht anden gueden luden, ende hem geseit alle gestant ende gelegentheit vander saken ende van tguent dat sy dairtoe gedaen hadden; ende om tgeblijff voirt te achtervolgen, soe hebben die guede lude voirt ten sekeren dage gedaecht alle die tuge, diemen meynde dat vander sake vanden dootslach wisten, ende die tuge also int lang dairop richtelic gehoirt, om die uutsprake dairna te doen. Ende want die guede lude, in die tuych ende wairheit te horen, inder wairheit verstaen ende vernomen hebben, dat Reyner tot desen dootslach gheen redene noch schult en heefft in gheenre wijs, soe hebben sy dit aldus den segsluden voirscr. te kennen gegeven, om mit hem tsamen die uutsprake te doen. Also dat, opten achsten dach van Julio int selve jair voirsz., die guede luden ende die segsluden voirscr. hierop vergadert hebben geweest ende hem-mit malcanderen besproken, ende, in presentie der vrienden van beiden siden, hair seggen hieroff gedaen ende uutgesproken, so hierna volget, te weten: also die guede luden inder wairheit mitten tugen ende wairheit bevonden hebben, dat Reyner Aertsz. tot desen dootslach van Cornelis voirsz. gheen redene noch schult en heefft, noch oick niet in wege noch in velde geweest en heefft, doe dat geschiede, als dat hy dairom sijn onschult genieten ende voirt vry ende quijt dairoff wesen ende bliven sall tot ewigen dagen. Ende hiermede hebben hem die guede luden mitten segsluden voirsz. an beiden siden versoent ende guede vrienden geseit, ende dairtoe verpeynt dese zoene ende

seggen te houden van allen den vrienden van beiden siden voirsz., optie peyne van hondert nobelen denghenen te verbueren, die dairtegens dede tot eniger tijt, etc.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 266 r.)

172. 1457.

Een schepenbrief aan twee personen gemeen.

Int jair LVII, XX dage in Decembry, wart Eliaes van Cloetwijck inder camer geconsenteert, dat hem Aert van Loen doen ende gheven soude alsulken brieff van vierhondert Wilhelmus Hollantsche schilden, sprekende op heer Walraven van Bredenroede, als saeckwelt, ende op synen medelovers, die Aert van Loen, van Floris van Kijffhoecx, sijns neven, wegen, van hem onderhadde, ende die voirsz. Eliaes mit sinen broeder dairan taffter was, in manieren dat Eliaes mit desen brieff spreken soude daer hy meynt te winnen, tot sijns selffs ende tot Floris voirsz. behoeff, ende wes hy dairmede wint dat sullen Floris ende hy tsamen hebben, elcx na avenant van sijnre somme ende gebreke, ende dairtegens souden sy den oncost oick also tsamen betalen na avenant. Ende tot wat tiden dat Aert van Loen off Florijs sijn neve desen voirsz. brieff weder begeerde, soe sall Eliaes hem den brieff wedergeven, ende wes hy dairmede oick windt, dat sall desgelijcx mede wesen tot Eliaes behoeff, in alre maniren so voirsz. staet. Ende dit hebben sy op beiden siden voirsz. geloefft ende voir scepenen overgegeven, ende dairop gaff Aert van Loen denselven brieff voir scepenen inder camere over Eli van Clootwijck voirn., ende dit wart aldus bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 271 v.)

173. 1457.

Vrijwillige ontbinding van het gild der rietdekkers.

Int jair LVII, IX dage in Decembry, wart bevolen hier int register te teykenen, also oick opten selven dach mitten clocken gecondicht ende uutgeclept wart, hoedat, overmits der groter armoede, dair die stede mits den groten brandt in gecomen is, dat meest, God betert, geschiet is omdatter so veell rieden dackx inder stede stondt, datmen gheen weer tegens den brant doen en mocht; dairom voirtijts tot veel stonden

veell woirden inder stede gevallen sijn ende dick dairoff gesproken is een ordinancie dairop te maken, wairby datmen die riedendake alle jair eensdeells had mogen verheynen uuter stede ende die allenken off te ghebieden, hoewell dattter tot noch toe, alst schijnt, niet off en heefft konnen gecomen, overmits tghilde wille vanden riedeckers, die altoes dairtegens geweest hebben, want hair gilde also int lest dairmede te niet gegaen soude hebben, ende hebben also altoes ter contrarie vervolcht ende begeert, datmen hem in haren ghilde niet meer vercorten noch intreden en woude, dan men andere ghilden en doet. Oick so hebben die arme luden ende veell anderen oick dairtegens geweest, die hair huse mit riede gedect waren, overmits dat sijs niet en vermochten, van rechter armoede, hair riedendake off te breken ende mit harden dake weder te decken. Ende aldus so en heefftet nye dairtoe konnen gecomen, datmen den gemeenen orbaer had mogen doen voirder tijt dattie stede, overmits den riedendake, aldus jammerlike mismaeckt ende verbrant is. Ende nu mits desen groten schade ist soverre gecomen om den gemeenen orbaer vander stede voirt te setten ende voirt om vorder armoeden van brant te verhoeden, dats niet meer en geschiet, als dat die dekens ende giltbroeders all gemeenlic vanden riedeckers, uut informacie mit guede onderwijs dairtoe gebracht ende informeert sijn, dat sy hair ghilt ende alle hair recht dairoff mit moetwille ende mit gueden gevoege quijtgescouden ende overgegeven hebben, ende hebben dairtoe geloefft alle gelijck ende elcx bysonder, so sy hierna gecreven staen, tot gheenre tijt meer binnen der stede mit rye noch mit stroe noch mit anderen weeckdack niet te decken, noch te stoppen, noch te vorsten in gheenre wijs; ende also dairop ist gebot mitten clocken gedaen ende openbairlic uutgecondicht, datmen tot gheenre tijt meer mit rye noch mit weeckdack decken, stoppen noch vorsten en sall, op sulke correxie alst gebot uutwijst. Behoudeliken, want die voirsz. ghiltbroeders arm gesellen zijn ende hair broet dagelicx mitten handen winnen moeten, datmen hem voir hair vriheit ende recht van hair gilde, dat sy aldus mit gevoech overgegeven hebben, weder vander stede wegen soeveell gonnen ende te baten comen woude, dair sy mede in een ander gilde comen mochten, opdat sy een ander gilde ende ambocht dairom leeren ende verworven mochten, dair sy hair broet mede souden mogen

winnen, twelck hem uut verdrach vanden gemeenen neringen gegunt ende geconsenteert is. Ende aldus is elken vanden voirsz. giltbroeders vander stede wegen gegunt ende gegeven twee nobelen, elken nobel voir vijfftich stuvers gerekend, die sy all gelijck ende elcx bysonders ontfangen hebben van Adriaen Winter Jacopsz., so sy elcx hierna gescreven staen, te weten, inden eersten Aert Dircxz. van Blaychen II nobelen; Eliaes Lambrechtssoen II nobelen; Cornelis Woericxz. II nobelen; Herman Woericxz. II nobelen; Daniell Jansz. II nobelen; Cleis Jansz. II nobelen; Evert Cleisz. II nobelen; Aert Lambrechtsz. II nobelen; Adriaen Cleisz. twee nobelen; Govert Willemsz. II nobelen; Barthelmeus Jansz. II nobelen; Cleis Jansz. van Waelwijc twee nobelen; ende Adriaen Govertsz. is voir sijn twee nobelen gegunt een coelmate, dair andere meters een pont gr. voir gegeven hebben. Ende aldus so sijn die riedeckers mit desen all tsamen vernoecht ende tevreden geschickt so voirsz. staet. Des is hem vanden gueden luden gegunt ende consenteert, also lang als sy leven, dat sy hair vriheit vanden gilde voirsz. noch behouden sullen van schragen ende van leemen ende van hair kueren ten Broeders te gheven, hair leven lanck durende, mair sy en sullen nyement van nyeus in hair ghildt ontfangen noch innemen, ende als sy all gelijcke verstorven sijn, so sall hair recht ende vriheit van haren ghilde voirsz. geheelick mede doot ende te niet sijn.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 272 v.)

174. 1458.

Huwelijksgemeenschap, naar het Zuidhollandsche recht.

Int jair LVIII, XVIII dage in Januario, heefft Gilles Knijt voir scepenen bekent, dat hy mit Beel Heynricxdochter synen wive vergadert is in hyeliken state, naden Zuythollansen recht, van allen sijn guede, roerende ende onroerende, so waer die gelegen sijn, buten Zuythollant off dairbinnen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 276 r.)

175. 1458.

Nog een vonnis in de zaak, hierboven vermeld n°. 158.

Also, op den XVI[den] dag in Januario anno LVIII, eenen endeliken dach bescheyden ende geleit was byden bourgemeister, scepenen ende raide vander stede, uyt versoeken ende

begeerte van beyden partien, Marten Ghijsbrech Franckensoen, op die een side, ende joncfrou Helwy Dirijx van Slingelant Ottenssoens wedue mit hoiren kinderen, op dander side, van alsulke geschille, affterwesen ende gebrec, als Marten voirsz. hem seide te hebben op joncfrou Heilwy mit horen kinderen voirsz., roerende vander veroirsatinge van enen scroambaecht, dat Ghijsbrecht Franckensoen, Martens vader voirsz., toe te behoren plach. *a*)

Op welken endeliken dach beyde partien voir recht wesende, heeft Marten Gijsbrecht Franckensoen, als anlegger ende eysscher, dair getoent ende doen lesen sekere brieve, eerst een hylixse voirwairde, gemaect in voirleden tyden tusschen Gijsbrecht Franckensoen sijn vader ende joncfrou Yden synder moeder; voirt een brieff van vertichte van Gijsbrecht Franckensoens doot, met eenen vonnesse ghewijst int jair van XXIIII, XII dage in Januario, ende seide, dat, na uutwisen dier brieven ende vonnes voirsz., so hy alleen arffnaem bleven ware van joncfrou Yden sijnder moeder voirsz., joncfrou Heilwy Dirix van Slingelant Ottensoens wedue mit hoiren kinderen hem schuldich ware uuyt te reiken [1]) ende te betalen die veroirsatinge vanden voirsz. scroamboecht, ymmer so verre als sy mit hoiren kinderen van hoirs vaders wegen ende ouders dairin bestorffven ware, overmits dat hoir vader Jan van Naerssen medearffnaem was van Francken Gijsbrechtssoen, Martens voirsz. outste broeder, die dat voirsz. scroambocht besat ende hadde in sinen levenden live, ende dair noit veroirsatinge aff gedaen en heeft joncfrou Yden Martens voirsz. moeder; roerende mede in sijnder dingtalen, na uuytwysen der hilixse voirwairden voirsz., datmen alle guede op ende neder deelen soude, ende so dat scroambocht by sijns moeders tyden gecofft ware ende sijn moeder dairoff niet gedeelt en hadde, dat hy dairomme van sijnder moeder wegen sculdich ware die veroirsatinge, als die een helfft vanden voirsz. scroambocht, te hebben van joncfrou Helwy mit hoiren kinderen, ymmer so verre als sy ende hoir ouders, als voirsz. is, dairin bestorffven ware, met meer woirden ende redenen tot sijnder conclusien ende begeerte dienende, ende begeerde dairaff een

1) Er staat: „uuyt te raken."

a) Zie de vroegere en latere vonnissen op deze zaak betrekkelijk, hierboven n°. 158 (bl. 119) en n°. 208 beneden.

vonnes van scepenen, naden rechte vander stede. Dair joncfrou Heilwy mit hoiren kinderen voirsz. op geantwort heeft ende gedinget, dragende hoir tot denselven vonnes voirsz., seggende tselve vonnes, dat Marten nu bedingde, dat dat sijn moeder voirsz. in horen levenden live bedingt hadde, ende dat Francken Gijsbrechtssoen voirsz. sijn outste broeder doe doot was ende lange geweest hadde, als hy nu is; ende want tfonnes voirsz., lange na Franckens doot gewijst, inhout, so wie mit recht ant scroambocht blijft, dat hijt veroirsaten soude by scepenen guetdencken, ende sy mit hoeren kinderen noch hoir vader ende ouders van tscroambocht niet gehadt noch gedeelt en hebben, noch dair niet an gebleven en sijn, noch nyement van hoiren wegen, dat sy dairomme den voirsz. Marten vander veroirsatinge vanden voirsz. scroambocht niet schuldich en waren, ten wair off Marten voirsz. bybrengen mochte,. dat sy mit hoir kinderen, hoir vader ende ouders ant voirsz. scroambocht ghebleven wair. Mede begeerde sy dairop gehoirt te hebben twee vonnesse, die van geliken van dese selve materien gewijst sijn, die geteykent staen int register, dat een int jair XLV, XXII dage in Decembry, ende tander int jair LII, op onser liever Vrouwendach assumpcio, ende die gehoirt sijnde, hebben sy voirt gedingt, seggende, dat sy, na inhout dier vonnisse ende alle bedingder talen dairin begrepen, vander voirsz. veroirsatinge vanden scroambocht voirsz. niet schuldich en waren, begerende des mede vonnesse van scepenen. Gehoirt ende gesien alle tgont dat beyde partien voirsz. geseit ende voirtgebracht hebben, ende dat ripelic ende wel doirsien, hebben scepenen ende raidt gewijst met vonnesse, dat, na worde ende wederworde, na brieve ende wederbrieve, na allen voirgewijsden vonnesse, na alre bedingder talen van beyden syden, ende voirt na alle bescheyt, dat sy dairoff gesien ende gehoirt hebben, dat die den anderen van beyden syden voirsz. yet te eysschen heefft, dat die den anderen eysschen ende anspreken sall mogen mit recht ter vierschair, boven int gedinge, alst recht open is, naden rechte vander stede etc. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 276 r.)

a) Op 30 Januari 1471 werd dit vonnis in een proces over dezelfde zaak tusschen andere partijen gewezen „van waerden" verklaard. (Aktenb. nº. 2 III fo. 14 r.) Vg. het eindvonnis d.d. 18 Augustus 1472, hierbeneden.

176. 1458.

Twee Engelschen, ten behoeve van de stad in persoon en goed gearresteerd, voorloopig in vrijheid gelaten, maar hun goed gehouden, en later, omdat zij hunne belofte om te recht te komen niet gehouden hadden, verbeurdverklaard.

Item int jair LVIII, XXIII dage in Januario, wart bevolen dit hierinne te teykenen. So op den dach van huden, XXIIII dage in Augusto anno LVIII, voir die edellen ende eerbaren Gerijt van Assendelfft, raet mijns ghenadichs heren van Burgondiën, ende Adam van Cleve, secretaris mijns voirsz. ghenadichs heren, gedeputeerden ende comissarisen geordineert uuyten raide van Hollant, van mijns ghenadichs heren wegen, om te voirsiene in alsulke guede ende comanscap, als binnen der stede van Dordrecht gebracht waren in een ballingier, toebehorende ende dair scipper off was Jan Reyger van Hamsterdamme, sijn gecomen Jan Vastraet van Welst, die mede guet hadde, als hy seide, inden voirscreven guede, die hier angebracht waren byden voirsz. Jan Reyger, ende Jan Sbielle van Yipswijck, beyde uut Engelant, ende hebben clagelijc te kennen gegeven, dat sy inden voirsz. ballingier byden voirsz. Jan Reyger gevangen angebracht sijn voir die stede van Dordrecht, ende dat dairna die scoute van derselver stede, uuyt bevele ende ordonnance der goeder luden vanden gerechte, om lichtenisse ende voirdeel van hemluden gevangen voir die stede, als voirsz. is, hemluden uuyt den voirsz. ballingier gehaelt heeft ende binder stede gebracht, ende dair gezekert te blivene totdat sy mit rechte ontslagen worden souden, ende so Jan Reyger, die hemluden gevangen hadde, nu weder in die zee getogen ware, sonder hemluden mit rechte an te spreken, ende sy hier lagen tot horen groten verdriete, hinder ende scade, ende sy oic niet te verteren en hadden, als sy seiden, baden dairomme ende oitmoedelijc versochten anden voirsz. comissarisen om ontslagen te mogen worden vander voirsz. zekerheit ende lofftoechte, die sy den scoute voirsz. gedaen hadden. Die voirsz. comissarisen, gehoirt hebbende die voirsz. begeerte ende supplicacie vanden voirsz. Engelschen, ende willende een ygelijc besorgen inden synen, dair hy toe gerecht sijn mochte, hebben voir hem onboden Willem Priker, als ouden scoute, so die scoute doe uuyt der

stede was, ende Art Jacopssoen, als procurateur ende gemachticht van Jan Reyger, scipper voirsz., ende hebben, by wille ende consent van hemluden, die zekerheit vanden voirsz. clagers uuytgestelt ende verlenget tot op den viertiensten dach voir Karsmisse naestcomende, opdat sy binnen deser middelen tyde, indien sy meynen enich recht te hebben vanden voirsz. guede ende anden voirsz. scipper, dat vervolgen mogen alhier binnen mijns ghenadichs heren lande voirden raet van Hollant, so dat behoirt. Des hebben beyde die clagers voirsz. geloefft by trouwen, eeren ende zekerheit, ende ten heyligen gesworen, an handen des voirsz. stedehouders, dat sy ten viertiensten dage voir Karssmisse voirsz. weder te Dordrecht binnen comen sullen in hoir zekerheit, ende niet vandaen scheyden, ten ware by consent vanden scoute ende der stede. Ende wart dat sy niet binnen en quamen als voirsz. is, so hebben sy verwillekoirt ende beloefft, dat al alsulke guede, hemluden toebehoerende ende angebracht byden voirsz. Jan Reyger, dan den heer toebehoiren sullen ende sullen verboirt wesen. Ende dese zekerheit sall geduren als voirsz. is, ten ware off die voirsz. clagers eer voirden rade van Hollant hoir saken ende guede gewonnen hadden, want so souden sy dan terstont ontslagen sijn van alle zekerheit. Ende mede hebben sy geloeft ende gesworen als voiren, dat sy, om dies wille dat sy Tordrecht angebracht sijn, off om dat dairan cleven mach, nymmermeer yemande van Dordrecht, van Hollant, Zeelant ende Vrieslant, noch vanden landen mijns ghenadichs heren misdoen off doen misdoen en sullen, by hem selven off yemant anders. Voirt hebben sy geconsenteert, datmen die guede opslaen sall ende onder Floris Vulinc brengen in bewarnesse, tot behouff die dair mit rechte toe gerecht sijn. Des soe salmen dair sovele off nemen, dairmen tguet sijn oerbaer mede doen sall, te weten den scipper sijn vracht, ende den oncost vanden kelnair, ende ander nootsaken om tguet sijn oirbair te doen. Ende hier waren by als scepenen Allert Zuys Matheeusz., Willem Matijsz. ende Adriaen van Overstege Jacopsz. — Actum die et anno ut supra.

Item so hierboven Jan Vastart van Welst ende Jan Sbielle van Yypswick, beyde uuyt Engelant, sekere belofften ende eede gedaen hebben mit verbande ende onder verbornisse, om op een sekere tijt allhier binnen der stede in te comen, gelijc als hier voirsz. staet int eerste point hiervoiren, ende want

sy niet ingecomen sijn tot sulken dagen ende tyden als sy geloeft hadden, na uuytwysen tgont dat dairoff gescreven staet, so is gecomen Jacop Pot, scoute van Dordrecht, op den XXI^sten^ dach van Januario anno LVIII, ende van mijns ghenadichs heren wegen, uuyt cracht van sijnre officie, so heeft hy dese guede begeert ende geeysschet te hebben mit recht als verboert, na uuytwysen sulke willekoire als die voirsz. Engelschen gedaen hadden ende niet gehouden. Dair die guede lude vander stede mitten rechte op verdragen sijn, dat die scoute voirsz. die guede antasten ende hebben sall, behoudelijc wart dat tot enigen tyden yemant op die guede vervolgede mit rechte, het war Jan Reyger, die Engelschen voirghenoemt, off yemant anders, dat hy dan dair te rechte staen sall van also vele guets, als hy nu angevart heeft vanden voirsz. Engelschen, ende dat hierbinnen der stede, ende nyewart anders, ende dus sall hy die guede vercopen, ende die penningen dairaff roerende behouden, tot der tijt toe dat sy hem mit rechte offgewonnen worden, als voirsz. is, hierbinnen. etc. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 276 v.)

177. 1458.

Welke schulden van een overledene boven die van den rentmeester van 's heeren wegen geprivilegieerd zijn.

Int jair LVIII, XX dage in Februario, wart inder camer bevolen te teykenen, soe menichwerff inder camer gesloten ende verdragen is, als soe wanneer men voirtaen van enigen doede vertijt, dair die rentmeister by tiden van tsheren wege int guet coemt, als datmen ierst alle die schult vanden dode betalen sall, naden haircomen, die kenlic sijn, te weten die uutvaert voirall, dairna die huyshuer, dairna der stede excyse ende dairna schepenenbrieve ende schult uuter tafell. Des sullen die outste schepenenbrieve ende schepenenkenning uuter tafell gerecht wesen voir die jongste. Ende wesser dan van desen schulden voirsz. overloept, dairoff salmen betalen alle ander bekende schulden, die kenlic sijn, te weten die die luden mit haren eedt off mit gueden wittachtigen luden bybrengen, also dat schepenen dunct datse kenlic sijn. Ende isser niet genoech dese schulden mede te betalen, diemen al-

a) Vg. hierboven (bl. 48 en 92), n°. 65 en 129.

dus met eede off met getuge kenlic maect, so voirsz. staet, so salmen elcx, soverre alst guet streckt, van sijn schult betalen, ende elcx wat offcorten, na avenant vander schult, ende van all desen salmen den luden ierst betalen eer die rentmeester van tsheren wegen yet heffen off deelen sall, sonder all argelist etc. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 277 v.)

178. 1459.

Toezegging dat een jonge man, als hij gemagistreerd is, onbezoldigd op de secretarie geplaatst zal worden, om hem later, indien hij geschikt blijkt te zijn, tot secretaris te benoemen.

Int jair LIX, VII dage in Aprille, wart inder camere biden gueden luden vanden gerechte ende vanden achten gegunt Jacop Symonsz., tot sijns soens behoeff, dat hy sinen soen ter scholen sall houden leggen totdat hy gemagistreert is, ende dan sall hy comen inder stede biden secretarisen sitten, ende gaen inder camere, ende men sall hem alsoe proeven, off hy dient secretaris te wesen, ende dienen soe lange, sonder wedden te hebben, ter tijt toe dat den gueden luden dunct dat hy der stede orbaer is te dienen, ende datmen hem dan wedden vander stede wegen gunt. Ende daerop is Jacop voirsz. vorder geloefft ende toegeseit, datmen hierenbinnen nyemant anders tot enen secretaris ontfangen noch aennemen en sall, voirdat sijn soen ierst geproefft sall sijn, in alre maniren so voirsz. staet.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 280 v.)

179. 1459.

Belofte om eene schuld te betalen op kamerrecht.

Int jair LIX, opten iersten dach in Marcio, quam Heynric van Huest Jansz., ende vergiede inder camere voirden burgemeyster ende gueden luden vander stede, dat hy sculdich is Heynric Backer dertien pont groot Vleyms, die hy hem geloefde te betalen op camerrecht, te weten dairof terstond een pont groet, vier pont groet in die Antwerpensche Pinxtermerct, vier pont groet in die Bamisse Antwerpensche merct, ende die ander vier pont groet tot Vastenavont, alle drie

a) Nog geldend recht in 1509 (Aktenb. n°. 2 III fo. 122 r.)

naestcomende. Des so geloefde Heynric Backer voirsz. Heynric van Huest voirnoemt wel te quiten ende scadeloes te houden van allen aenspraec ende eysschen, die hem Jan van Roeden doen mochte, tot eniger tijt, ruerende van desen dertien pont groet voirsz. Ende dit wart bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 282 v.)

180. 1460.

De eisch van den schout tegen zeker iemand, dien hij beschuldigde door mishandeling den dood zijner vrouw veroorzaakt te hebben, door het gerecht afgewezen.

Int jair LX, vijff dage in Julio, die scout vander stede als van tsheren wegen, overmits anbrengen ende vlichtmaren, die hem angebracht waren, so hy seide, heeft Jacop Janszoen die vleyschouder angesproken, hem anseggende voir burghemeisteren, scepenen ende raet ende voert mede voir die guede lude vanden achten, dat hy so ontamelic, strengelic ende wredelic mit Swanen Jansdochter, synen wive was, geleefft hadde onlancx voir haren doot ende eer sy siect wart, te weten dat hyse geslagen ende gesteken hadde, wairom sy van sijnder hant ende by mesbruck van hem gestorven ware, ende niet anders, seggende dat hy dairan gebreuct hadde van boet ende correxcy, alsoe groet ende cleyn als scepenen wisen souden dat recht wair, ende vermaende dairop dat vonnes, begerende datmen alsulke getugen, als hy van tsheren wegen ontboden hadde, tot synen behulp hoiren wilde by hoeren eede, als dat behoirt, ende wat hemluden vander voirsz. saeken, die hy Jacop Jansz. anseggende was, condich ware, begerende dairenteinden uutinge des voirsz. vonnes, by hem vermaent. Dairtegens Jacop Jansz. voirsz. mit synen vrienden ende magen int cort op gheantwort heeft, seggende, dat hy alle anlech ende anspraeck, op hem byden scout gedaen vander voirsz. saiken, all ende geheellic ontschuldich wair, hem well getroestende die guede waerheit ende alle getugenisse, die dairoff over hem gaen mochten, dairna hem dragende ant guede recht, ende begerende mede uutinge des voirsz. vonnes, tot sijnder ontschult ende ontlastinge. Die scout van tsheren wegen, ter eender siden, ende Jacop Jansz. voirsz. mit syne vrienden ende magen, ter ander siden, gehoirt in

all tgont dat sy hebben willen seggen ende voirtbrengen, elc tot synen behulp ende meyninge dienende, dairna so sijn beide partien voirsz. uyt heyten gaen, ende die burghemeister, scepenen ende raet hebben alle die getugen, die die scout als van tsheren wegen hadde doen dagen tot synen behulp, zeer naerstelic ende scarpelic ondersoecht, bevraecht ende vermaent, nadat sy ten heyligen gesworen hadden die gerechte wairheit vanden voirsz. saken te seggen. Welke saiken also gedaen ende die getuge int lang gehoert ende well examineert, so is die scout, ter eender siden, ende Jacop Jansz. voirsz. mit synen vrienden ende magen, ter ander siden, weder ingeropen. Dair die scout voirsz. van tsheren wegen, so voirsz. is, weder den scepenen dat vonnes vander saike ende anlegge voirsz. vermaende; sodat die scepenen, dair well ende wyselic op beraden, hebben gewijst mit vollen vonnes ende mit allen recht, na getuge ende waerheit ende na allen ondersoeke, dat sy op dese saiken gedaen hebben, dat Jacop Jansz. voirsz. vanden anlegge ende anspraeck des scouten voirsz. ende van all datmen hem van deser saiken anleggen ende bètichten will, sall quijt, ledich ende vry sijn tot ewigen dagen, so hy niet anders mit Zwanen Jansdochter, sinen wive was, voirsz. geleeft en heeft dan een guet man mit sinen wive schuldich is te leven, na getugenes die dairaff gehoirt is. Ende dit was bevolen hierin te teykenen op den dach voirsz.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 286 r.)

181. 1460.

Eene voogdij aan den meest biedende toegewezen.

Int jair LX, den II^ten^ dach van Decembri, hebben Floris van Haemstede ende Art van Moermont byden burghemeister vander stede ende byden gueden luden vanden gerechte ende vanden achten inder cameren, in tegenwoirdicheit van joncfrou Lijsbet, Adams wedue vander Duyn was, ende Zweer van Vianen, horen man, ende anders hoiren vrienden, anghenomen die voechdie van Adams kinderen vander Duyn voirsz., als meest biende den kinderen voirsz. jairlix vry uut te reyken, so die burghemeister die voechdie voirsz. te gebode sette, als recht ende haircomen is, ingaende dese voechdie tot Mei anno een ende tsestich, ende sall weder uuytgaen tot Mei int jair

vijff ende tsestich, mit voirwaerde dat Floris ende Aert voirghenoemt sullen hebben, dese vier jairen lanc gedurende, all die nutscappen, vruchten ende renten van allen der kinderen voirsz. gueden .... *enz.* (*Volgen verder de gewone voorwaarden.*) *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 288 v.)

182. 1461.

Dat men geen recht doen zal van huur van huizen van ontucht.

Int jair voirsz., XXXI dage in Julio, is byden gueden luden vanden gherecht, mede vanden achten, verdragen, datmen gheen recht van huyshueren doen en sall van dien huysen, die verhuert worden om meyskens van die leven in te wonen off dairmen openbair bordeell in hout, wantmen dair onredelike huer off neemt.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 291 r.)

183. 1461.

Iemand wijst voor schepenen aan, wie na zijn dood zijne erfgenamen zullen zijn.

Int jair voirsz., vier ende twintich dage in Augusto, heeft Jan van Narssen Bartoutsz., by synen gesonden live, machtich sijnder vijff sinnen, sijn weet ende verstandenesse hebbende, openbaerlic geseit ende voir scepenen bekent inder cameren, dat dese nagescreven personen sijn gerechte erffnamen behoirden te wesen na sijnder doot, ende nyemant anders, in maniren ende elx so hierna volget. Item inden eersten ..... (*enz. Volgen de beschikkingen.*) Ende dit heefft Jan van Narssen aldus bekent by sijnen levenden live, om te scouwen alle twist, die na sijnder doot om sijns guets willen oprysen mochte, ende is ter bede van hem hierin geteykent, uuyt bevele vander cameren, int jair ende op den dach voirsz.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 291 v.)

184. 1461.

Het schippersgild verzoekt, ten zijnen behoeve, wijziging der keur van 1446, *over het verkrijgen van het gemoede der gilden. b*)

In den jair LXI, opten anderen dach in Septembri, so sijn

---

a) Zie hierboven n°. 147 (bl. 111) en n°. 161 (bl. 123.)

b) Zie deel I bl. 115; v. d. Wall I bl. 582 volgg.

die gemeen dekens vander ses scipluden gilde gecomen inder camer, ende hebben aldaer den scout, den burgemeyster ende den gueden luden vanden gherechte ende vanden achten gemeenlic te kennen gegeven, hoedat, inden jair ses ende viertich, een zeker ordinancy gemaect is, hoemen poirters in enige gilden en ambachten ontfangen sal, gelijc dairof die koer inhout ende begrijpt, ende niet meer te ontfangen dan dair begrepen staet, mer myn, of den gildebroeders belieft, te weten een ingeboren poirter off die poirtrecht behylict heefft, om twee nobelen, een die bynnen Hollant of Zeelant buten Zuythollant geboren is, om drie nobelen, ende die buten Hollant ende Zeelant geboren is, om vijf nobelen, ende elck gilde mach myn nemen, oft hem geliefft, ende niet meer dan voirsz. is, optie boet van LX pont ende vijf roede mueren. So begeerden sy, van haren gemeen gildebroeders wegen voirnoemt, oetmoedelic aenden gueden luden voirnoemt in desen te voirsien, ende, also verre als des mogelic wair, te verhoeden, dat sy niet al neringloos en worden, ende hebben dairom vorder gemeenlic begeert, dat denselven gueden luden voirsz. believen wil, dat voirtaen in kueren geleit worde, dat geen poirter en soude ontfangen worden in enige vander scipluder gilde voirsz., te weten nader nyer koor, hy en soude geven voir elken nobel, diemen in anderen gilde gevet, hetsy van bynnen of van buyten, een gouden leeuwe, ende dat gelt soude bliven alleen in dat gilde, dair hy ontfangen wair, behoudelic dat die gildebroeder van sinen dekens niet en soude geeedt worden, hy en hadde ierst sijn gelt geheel ende al betaelt, sonder enige argelist, ende die dekens en hadden een guet litteyken vanden burgemeyster by tyden wesende, dat die gildebroeder poirter ontfangen wair.

Ende want die guede luden vanden gerecht ende vanden achten altijt geneycht sijn alle gilden te helpen onderhouden in neringen ende welvaren, so hebben dieselve guede luden voirscr. die selve koer inder manieren voirnoemt bellieft ende geconsenteert, also die koir niet en is contrary der eerster ordinancy, ende om die te onderhouden, so is vorder dairop verdragen ende gesloten by hem allen voirnoemt, dat voirtaen tot allen tyden, alsmen enige dekens in enigen vanden ses gilden voirnoemt gecoren sall hebben, datmen die int openbair voirden gemeenen gildebroeders sal eeden by een van des heren knechten, dat hy die voirsz. koer altijt sal houden

van wairden, ende doen sijn gemeen gildebroeders guede rekeninge vanden gelde voirsz., sonder eenige quijtsceldinge dairof te laten gescien in eniger wijs. Ende wairt sake dat yemant vanden dekens voirsz. tot eniger tijt niet en dede als voirsz. staet, daeraen soude een yegelic vanden dekens, die contrary deden of dat beliefden, verboren vijf pont [1]) ende duysent steens, tot behoeff der groter kerck, terstont sonder enich verdrach te betalen, also dicke ende menichwerff als dit kenlic bevonden worden gesciet te sijn. Ende dit hebben die gemeen dekens vander scipluden gilden voirsz. begeert aenden gueden luden voirnoemt over hem te kennen, ende wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 291 v.)

185. 1462.

Berechting van twist, die in de vergadering der gilden voorvalt, en hoe men een poorter belasten zal.

Int jair voirsz., XXVI dage in Meye, was bevolen hierin te teykenen alsulke drie pointe ende koren, als hierna ghescreven staen, so die terselver tijt by scout, burghemeyster, scepenen, raet, outraet, achte, dekens ende ghemeen neringen uuyt alle morgenspraeck anghebracht, ghesloten, verdragen ende ghekoert sijn gheweest. Item so wat saken of twist gheschiede in die gilden, inder margenspraeck off vergaderinge, den eenen gildebroeder tegens den anderen, ende so wat saeck of twist geschiet ten Broeders onder die dekens, als sy dair vergadert sijn, dat sall men beyde ende elcx offleggen ende berechten daer die saeck off twist gheschiet is, ende nergent anders, behouden den heer ende der stede in beyden pointen voirsz. hoirs rechts.

Item voirt, datmen gheen poerter aenspreken off belasten en sall, tensy dat diegheen, die hem die saeck aenseyt, tegenwoerdich is ende seyt hem dair die saeck an in tegenwoerdicheyt van scepenen, dair dan die ghetuge, dair hem elcx mede behulpen will, tegenwoerdich wesen sullen, omdat elcx

1) Het woord „pont", dat hier noodig schijnt, ontbreekt in het Hs.

die sien mach, wie over hem ghetuuch dragen sall. Des en salmen die ghetuge niet voirder vragen om yemant te belasten, dan alleen vander saeck, dair die poirter voirsz. alsdan of belast ende anghesproken woerde.

Item datmen vortaen nyemant correngieren en sall uut ghesworen dienst off vergaderinge van syne gilde te wesen, tensy dat hy openbaerlic tegens synen eet off der eere ghedaen heefft.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 294 r.)

186. 1462.

Vonnis in een geschil tusschen eene moeder en haar zoon over de rekening en „bewijsing" van diens vaderlijk erfdeel.

Int jair LXII, opten XVII dach in Julio, heeft Jan Gerijtssoen inder camer voir die guede luden vander stede versocht ende begeert van joncfrou Mary Gerijt Jansoens wedue, sijnre moeder, te hebben guede rekeninge ende bewysinge van sijns vaders bestorfte, te weten van zekeren gelde, cleynoten, juwelen ende sculden, dair aen hem bedeelt was by doode sijns vaders voirsz., ende die sijn moeder voirnoemt weder als voecht van hem onder hair genomen hadde. Dairop van sijns moeders wegen, by Bouden van Roede sijn oem ende in joncfrou Mary voirsz. naem, uut haren bevele, geantwort was, dat voirsz. joncfrou Mary voirsz. hem guede rekeninge ende bewysinge van al dat voirsz. is gedaen had, ende dairof wair een guede scepenen quitancy ende quijtsceldinge van Jan hair soen voirsz., verleden inden jair LV, XXI dage in Decembry, wairby dat sy vander aenspraeck ende eysch voirnoemt soude wesen vry, quijt ende ontslagen van Jan hair soen voirsz., ende bedingde ende begeerde dairop een vonnisse van scepenen, Dairop Jan voirsz. weder antwoirde, dat hy kende, dat hy sijnre moeder voirsz. een quijtsceldinge, als voirsz. staet, gedaen hadde ten dage voirnoemt, mer ter selver tijt ende voir dieselve scepenen so hadde sijn moeder voirsz. hem ierst belijt een vryen coep vander helft vander geheel huysinge mit haren toebehoren, die sijn vader bewoende ende toebehoirde int lest van sinen levenden live; dairof begerende van sijnre moeder te hebben die scepenenbrieff vanden coep voirnoemt, also die verleden was, als voirsz. staet. Hierop so is dat vonnisse van

scepenen, by vermaninge vanden scout, gevat ende dat gestaet ten dage hierna gescreven, ende beyde zyden voirsz. bevolen ten selven dage, inder camer, den gueden luden te brengen een ygelic alsulke brieve, getuych ende anders, dair hy hem mede behelpen woude, opdat die guede luden een ygelic mochten recht doen. So ist dat dairop, opten vijfsten dach van Augusto, mit vollen vonnisse voir recht gewijst is [1]) van scepenen, dat, na woirde ende wederwoirde, na tuych ende wairheyt, die scepenen ende raet dairof gesien ende gehoirt hebben, ende na alre bedincter talen, die coep vander halver huysinge mit haren toebehoren voirnoemt, die joncfrou Mary voirsz. haren soen voirnoemt vercoft heefft, sal wesen ende bliven van wairden, gelijc die quitancy ende quijtsceldinge, die Jan voirsz. sijnre moeder voirsz. gedaen heeft, als recht is naden recht vander stede. Terstont so wort bevolen Bouden van Roede voirsz. inder camer, inden naem van joncfrou Mary sijnre suster voirsz., Jan Gerijtssoen voirnoemt sijn neve te geven den scepenenbrief vanden coep voirnoemt, ende indien des Jan voirsz. niet en gebuerde, so souden die guede luden vander stede denselven Jan by anderen wege dairtoe dienende helpen tot gueder ende behoirliker kennisse vanden selven coep voirsz. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen.

Inden selven jair voirsz., opten sestiensten dach in Augusto, is Jan Gerijtssoen voirsz. weder inder camer gecomen, ende heeft aldair te kennen gegeven, hoe dat hy van sijnre moeder alsulc brief vanden coep vander halver huysinge, als sy hem vercoft hadde, gelijc hierboven gescreven staet, niet en mochte vercrigen, hoewel hy des versocht hadde, begerende dairom bewairt te wesen inden coep voirsz., gelijc hem geloeft is, als boven verclairt staet. So is hierop vorder gesceyden, dat Jan voirsz. mitten vonnis, hierboven geteykent, sal bliven inden eygen vander halver huysinge voirsz., in alre manieren ende gelijc of hy den coepbrief, die dairof van sijnre moeder voirnoemt verleden is, als voirsz. staet, hadde guet, gans, gave ende oncancelleert in sijn handen. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 295 v.)

1) Het woordje „is" ontbreekt.

187. 1462.

De eisch tegen iemand, die beschuldigd werd door onvoorzichtigheid een ander zoo gekwetst te hebben, dat hij eraan gestorven was, afgewezen op grond dat de overledene zijne kwetsuur door schepenen niet had laten bezien.

Int selver jair, opten viertiensten dach in Octobry, so is mit vollen vonnisse ende mit allen recht gewijst inder camer, opter aenspraeck, die gedaen was Gerijt Jacopssoen vanden vrienden gemeenlic van Jan die Vos, die onlancx bynnen der stede gestorven was, als dat Jan die Vos voirsz. gestorven soude wesen van alsulc quetsur als hem Gerijt voernoemt gedaen mochte hebben, mits dat hy denselven Jan after aen sijn hyel mit eenre karre seer gedaen hadde etc., in deser manieren, dat Gerijt voirsz. soude vry ende quijt wesen ende bliven vander voirnoemder aenspraec, also die selve Jan voirsz. sijn quetsur niet en hadde laten besien van scepenen, als recht was naden recht vander stede, ende nadat die scepenen dieselve quetsuer na Jans voirsz. doot bevonden hebben, ende na tuych ende wairheyt, die scepenen ende raet dairof gesien ende gehoirt hebben. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 297 v.)

188. 1462.

Het gerecht verbiedt den kolfdragers en sheeren knechten recht te doen op een vangbrief, omdat de houder, ofschoon daartoe opgeroepen, in gebreke was gebleven hem te vertoonen.

Inden jair LXII, opten XXVI dach in Octobry, heeft Dirc Oem te kennen gegeven inder camer den gueden luden vander stede, dat hy inder wairheyt verhoirt hadde, dat joncfrou Mary Gherijt Janssoens wedue op hem in tyden voirleden gewonnen hadde een vangbrief van sculden, dairop hem geen weet gedaen en was, ende mede derselver joncfrou Mary niet en hadde sculdich geweest, so hy seyde; dairop dat joncfrou Mary met der stede bode een brief geseynt was, inhoudende dat sy Saterdages dairna volgende te Dordrecht comen soude, ende mit hair den vangbrieff voirsz., indien syen hadde, brengen of by een anderen seynden, of indien sy niet en quaem noch en seynde, so wart hair bevolen vander stede wegen, dat sy geen rechtvorderinge mit den voirsz. brief tot

geenre tijt opten voirsz. Dirc Oem en soude doen noch hantieren in geenre wijs. Ende so dieselve joncfrou Mary ten dagen voirnoemt niet en is gecomen, noch en heeft den vangbrief geseynt, so heeft Dirc Oem weder hierop vervolcht aenden gueden luden, inden selven jair opten sesten dach in Novembry, om hem hierin te bewaren, dat hy mit onrecht niet en worde vervallen. So is hierop byden burgemeyster ende gueden luden vander stede verdragen, datmen alle die colfdragers ende sheren knechten bevelen sall, dat sy joncfrou Mary geen recht en doen op Dirc Oem mitten voirsz. vangbrieff, die guede luden vander stede en hebben ierst den selven vangbrieff gesien ende gehoirt, ende dan dairenteynden anders op verdragen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 298 r.)

189. 1462.

Eene weduwe vrijgesteld van deeling met de erfgenamen van haren man, omdat de schulden meer bedragen dan het goed.

Int jair voirsz., opten vier ende twintichsten dach in Januario, quam inder camer voirden burgemeyster ende Aernt van Loen ende Bertout Loenisz., als scepenen, Janneke Jacopsdochter, Jacop Cleyssoens wedue, die droechscherier, ende maecte aldair den gueden luden vander stede kenlic, dat die uutsculden, die Jacop Cleyssoen sculdich bleef mit Janneke sijn wijf voirsz. int lest van sinen levenden live, meer ende groter waren dan sijn guede ende insculden, die hy afterliet ende men hem te samen sculdich bleeff, wairby dat sy onslagen wart van alle deelinge, die Jacops voirsz. erfnamen hair eysschen mochten tot eniger tijt, behoudelic dat sy nochtans alle uutsculden voirsz. betalen sal. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 299 v.)

190. 1463.

Het gerecht machtigt schepenen een voor hen verleden brief te zegelen, waarbij eene vrouw testament heeft gemaakt over de goederen, die haar niet van hare ouders zijn aangekomen.

Int jair voirscr., opten lesten dach in April, so hebben Heynric

a) Vg. n°. 195 en n°. 199 beneden.

Pijpken Wennemers, Dirc Pieterssoen, Jan van Diemen ende Aernt van Loen, als scepenen, den burgemeyster ende guede luden vanden gerechte ende vanden achten inder camer gemeenlic te kennen gegeven, dat Heylwy Vredericxdochter, Aernt Jansoens wijff, voir hem vieren, scepenen voirscr., by haren eede ende consciency geseit hadde, dat sy begeerde te maken zeker testament van haren guede, die hair God verleent hadde ende niet van haren ouders ontfangen noch aengecomen en waren, ende dat niet en dede om yemant uùt hat of nijt te onterven of tsijn te ontmaken, want die selve erfnamen, die sy hadde van hairs vader wegen, die hadden an hair begeert dat sy hair wille doen soude mit haren guede, gelijc sy dat scepenen kenlic maecte, ende vanden eenen vierendeel als van hairs moeders vaders wegen, so en wiste sy geen erfnamen inder tijt levende, ende vanden anderen vierendeel van hairs moeders moeders wegen, so bekende sy, dat Goedscalc Jacopssoen ende Jacop Wouterssoen hair erfnamen waren, die sy in haren vierendeel woude laten bliven, mer vanden andere guede so woude ende begeerde sy te maken hair testament, gelijc dairof ter selver tijt te kennen gegeven was inder camer. Ende want dese zaeck dagelicx niet en gebeurde, so begeerden die vier scepenen voirscr. te weten, of sy den scepenenbrief, die by Heilwy voirnoemt voir hem hierop verleden was, souden besegelen of niet. Wairop byden burgemeyster ende gueden luden vander stede ende achten te samen verdragen was, dat sy dat voirscr. testament, gelijc dairof die scepenbrief inhout, souden bezegelen ende van wairden kennen. Ende dit wort bevolen in desen register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 302 r.)

191. 1463.

Iemand beëedigd als vive.

Int jair LXIII, opten negenden dach in Julio, quam Jan van Riebeeck inder camer voirden goeden luyden vander stede ende vanden achten, ende dede sinen eedt, tot des schouten vermanen, dat hy vive wesen sal, etc., so hy dairtoe eendrachtelick, ter laetster vergadering ten Broeders, gecoren wordt, in die stede van Jan Oem, byden burghemeyster, goede luyden vanden achten ende den gemeynen dekens vanden

ghemeynen neringen. Ende sal mede inder vive brief begrepen ende bewaert wesen, ghelijck sinen anderen medegezellen vanden viven. Ende dat wort bevolen hierin te teykenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 II fo. 303 v.)

192. 1464.

Uitwijzing van een geschil over de vraag of zeker goed eigen goed of vlichgoed is.

Int jair vier ende sestich, opten seventiensten dach in Septembry, wort bevolen inder stede register te teykenen dat hierna volget: Also die scout ende gesworenen vanden ambocht van Stollwijck metten gedeputeerden vander gueder stede vander Goude, ter eenrer zyde, ende Huge Willemssoen in Crympen, ter ander zyde, onderling gescil hadden van zekere lande, leggende inden ambocht van Crympen, die Huge voirsz. seyde eygen guede te wesen ende die scout ende gesworenen mitten anderen voirsz. seyden vlichguede te wesen, ende hierop beyde zyden voirsz. hem overgegeven hebben in handen vanden scout, burgemeyster, scepenen ende rade, mitten gueden luden vanden achten, op een peyn van een Engelsche nobel te verbueren ende oncoste, ter selver tijt gedaen vanden dijckgrave ende heemraden van Crympenerwairt, dair mede ter selver tijt tegenwoirdich, te betalen byden geenen die dairof inden onrechte bevonden soude sijn; ende hierop dieselve guede luden vander stede die voirsz. twist ende gescille bevolen hebben den dijckgrave ende dijckheemraden vorsz. mitten recht ende vonnisse te sceyden ende te wysen; welke grave ende heemraden op huden inder camer, in tegenwoirdicheit van beyden den partien voirsz., voirden burgemeyster ende gueden luden vander stede bekent hebben, dat sy voir recht gewesen hebben, als recht was naden recht vanden lande, die voirsz. guede ende lande, dairom hair twist was, vlichguede te wesen, so hebben dairom die guede luden voirnoemt gesceyden ende gewesen Huge Willemssoen voirsz. sijn nobel ende oncost voirsz. verloren te hebben ende hem die te sullen betalen. Ende dit is gesciet inden jair drie ende sestich opten vijftiensten dach in Martio.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 310 v.)

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 549.

193. 1464.

Aanvang van een onroerend goed.

Int jair voirsz., ses dage in Martio, quam Jan Gerijtssoen uuten Hage voir scepenen Airnt van Loen ende Bertout Loenissoen, ende dede aldair enen anvang, van IJsbrant uuten Hage sijns broeders wegen, van eender hofstede ende huys leggende in die Zandaling, ende dat dede hy mit eenen scepenenbrief van vier Borgonsche scilden tsjairs, opten huys ende erve voirsz. sprekende, die aldair voir scepenen gelezen was.
(Aktenb. nº. 2 II fo. 313.r.)

194. 1465.

Nadere verklaring door partijen van de bedoeling van een verticht.

Int jair LXV, opten XXX^sten^ dach in Augusto, quamen voir die scepenen Jan van Diemen, Aernt van Goir ende Bertout Loenissoen, mitten burgemeyster ende gueden luden vanden gerechte, inder camer Jan Bol Gerijtssoen ende Aernt die Jode Dircxsoen, ende gaven aldair te kennen, dat Aernt die Joden vijf kijnderen, dair moeder of was Maryken Gerijtsdochter, alle hair gueden, dair sy aen bedeelt sijn by doode van hairre moeder voirnoemt, gelijc hair vertichten inhouden, so an lande, so an gelde, te samen gerekent sijn voir ses ende twintich hondert ende tnegentich gulden, tien stuvers in payment voirden gulden, ende hoewel sy die lande op enigen vanden kijnderen voirsz. hadden doen verluden, dat wair gesciet tot vordel vanden kijnderen, om den eygen dairmede te bescudden ende der kijnderen scade te verhueden, nochtans so wair hair meyninge, dat alle die vijf kijnderen ten eynde tot haren mondigen dagen sullen sijn gelijc rijck van hairs moeders besterfte. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen.
(Aktenb. nº. 2 II fo. 315 v.)

195. 1465.

Een voogd doet voor zijne pupil afstand van de deeling in de nalatenschap harer moeder, omdat er meer schuld dan goed is.

Int jair LXV, opten anderen dach in Septembry, quamen

inder camer voirden burgemeyster ende gueden luden vander stede Jan Pieterssoen ende Dirc Airntssoen, ende gaven aldair te kennen, dat Adriaen Airntsdochter, Jans voirsz. wijff, oflivich geworden was, ende Dirc Airntssoens voirsz. suster, ende hadden te samen een dochter, genoemt Gheertruyt, aftergelaten, ende maecten aldair kenlic, dat Jan voirsz. meer sculdich was dan hy guets hadde. Hierom so geloefde Dirc voirsz., als voecht van Gheertruyt, byden burgemeyster als oppervoecht, Jan voirsz. tot geenre tijt enige deelinge te eysschen van hairre moeder voirsz. in eniger manieren, mer scout Jan voirsz. dairof quijt volcomelic. Des so geloefde Jan voirnoemt Gheertruyt voirsz. van allen uutsculde wel te quyten ende scadeloes te houden. Dat wort bevolen hierin te teykenen. *a*)

(Aktenb. nº. 2 II fo. 316 r.)

196. 1466.

Uitwijzing van eene erfhuiskwestie.

Int jair ses ende sestich, opten negentiensten dach in Marcio, wort inder camer gewesen mit vollen vonnisse ende mit allen recht tusschen den gemeenen kijnderen ende erfnamen van Walich Pieterssoen ende Mechtelt sijn wijf, rurende vanden erfhuys voirsz., inder manieren hierna gescreven. Inden iersten dat, na woirde ende wederwoirde, na brieven ende wederbrieve ende na alle bedincter talen, dat alsulke sceydinge, als Heynric Maech, Willem Boegart, Cornelis Adamssoen ende Cornelis Heynric gesceyden hebben, sal wesen ende bliven van wairden. Voirt so sullen afterstallige lijfrente, als heer Andries Gillis van Ratinge ende Jacop van Dobben eysschende waren, bliven int gemeen erfhuys. Voirt so sullen heer Andries Pieter Huge Gillis van Ratinge ende Jacop van Dobben hair brieven vanden lijfrenten, op hem of haren wive sprekende, inden voirsz. erfhuys brengen, ende nemen die dan weder na hem, ende dairmen dan tegens taxeren sal landt of ander guede, als dat van redenen wegen behoren sal, ende dairenteynden alle ander guede, die totten voirsz. erfhuys behoren, op ende neder deelen, gelijc ende ter lester doot even rijck, als recht is naden recht vander stede. Ende dat wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 II fo. 323 v.)

---

a) Vg. nº. 189 (hierboven bl. 151) en 199 benoden.

197. 1467.

Terugvordering van een schepenbrief, op grond dat de inschuld aan den houder ontwonnen is.

Int jair voirscreven, opten viertienden dach in Julio, heeft Cornelis Boegaert ontboden Gherit die Wyse van Nymagen inder camer voirden goeden luyden vander stede ende achten gemeenlic, ende aldair gaff hy te kennen vanden XX pont gr. Vlaems, die hy schuldich was Gherit voirsz. ende onder scepenen gebrocht hadde, na tinhout des registers, soe die mitten recht denzelven Gherit ontwonnen waren, ende begeerde dairom vanden voirsz. Gherit sinen brieff vanden voirn. schulden te hebben, twelck Gherit niet en woude doen, hy en hadde eerst sijn ghelt ontfangen. Soe heeft Cornelis voirn. hem dairom alhier bezet. Hierop is ghescheiden inder camer by hem allen, dat Gherit voirn. alhier bliven soude ter tijt toe dat Cornelis Boegaert sinen brieff hadde. Ende wairt zake dat Cornelis daerof tot eniger tijt schade of hinder hadde, ende daerom tot eniger plaetsen belast ende becommert worde, daeroff soude hem die stede schadeloes houden, ende men soude weder alhier bezetten ende becommeren mitten recht alle diegheen die uut der stede waren, daer hem dit ghebuerde, ter tijt toe dat hy dairoff vry, quijt ende costeloes ontslagen waer. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 323 v.)

198. 1467.

Ontslag van eenige heeren uit de gevangenis en gijzeling, onder belofte dat zij, ten behoeve van den graaf, bij zijne blijde inkomst te Dordrecht terecht zullen komen.

Alsoe, opten XXVIII^sten^ dach in Augusto int jair LXVII, inder vergaderinge ter Minrebroeders verdragen ende gesloten was byden schout, burghemeysteren, scepenen ende raide, outraidt, achten ende dekens vanden gemenen neringen, dat Florens Oem, heer van Wijngaerden, Tielman van Amerongen heren Noydenzoen, ende Noyde van Amerongen Meuszoen ontslagen souden sijn van haerre ghyselinge ende vangenis-

sen, te weten Floris ende Tielman voirn. vander ghyselinge, ende Noyde vander vangenisse, daer sy tot haerre bede in gegaen waren, overmits vrese van haren live, op zeker hanttastinge ende ghelooften, die sy doen ende geloven souden an hande van den edelen vermogenden heer den heer vanden Gruythuyse, prince vanden Steenhuyse ende stadhouder generaell mijns genadichs heren shertogen van Bourgoendien sijnre landen van Hollant, Zeelant ende Vrieslant; welke hanttastinge ende ghelooften gedaen wesende, alsdan, indien sy by horen vryen moetwille wouden, soe souden sy gaen in handen van mynen heer den stadhouder voirsz., als sijn gevangen luyden, tot mijns genadichs heren tshertogen behoeff, off indien sy des niet doen en wouden, soe souden sy alhier terechtstaen naden recht vander stede; ende hieroff souden sy haren koer hebben. Hierop is hem vieren voirn. gevraecht by mynen heer den stadhouder voirsz., in presencie vanden schout, burghemeyster, scepenen ende raedt ende goeden luyden vanden achten voirsz., off sy aldusdanige hanttastinge ende ghelooften doen wouden, ende darenteynden by haren vryen moetwille ende goetwillichliken gaen in handen van minen heer den stadhouder, ghelijck voirsz. is, ende alsdan soe souden sy mit hem mogen reysen buyten der stede, daert hem believen souden. Des souden sy ghehouden wesen minen genadigen heer terecht te staen, binnen sijnre stede van Dordrecht, then tyden van sijnre blyder incoemst binnen sijnre stede van Dordrecht voirsz., van alle daer sy in ghebruect mogen hebben, naden recht vander stede. Twelke sy alle vier voirn. goetwillichliken, wel beraden ende by haren vryen moetwille, belieft, gedaen ende overgegeven hebben, ende hebben vorder, elx by haren eedt, gelooft inder camer voir hem allen voirsz., dat sy elx noch gheen van hem en sullen vervolgen noch doen vervolgen tot genen hoven noch plaetsen, contrary der stede van Dordrecht voirsz., noch haren poorteren, ende dat sy gheen vanden poorteren vander stede voirsz. hierom en sullen belasten noch doen belasten, misdoen noch doen misdoen, sonder alle argelist. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 324 r.)

sy an beyden zyden even rijck mogen wesen. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 329 r.)

203. 1468.

De goederen van hen, die in het manhuis zullen worden opgenomen, aan het huis toegekend.

Int jair ende opten dach voirsz. (eersten dach in Decembri) wort verdragen ende ghesloten inder camer byden schout, burghemeysteren, scepenen, raide ende goede luyden vanden achten eendrachteliken, dat van nu voirtan alle diegeen, die inden manhuys ontfangen sullen worden, sullen dairin brengen alle haer goede, roerende ende onroerende, die sy hebben; ende daertoe sullen daerin comen ende erfliken ende eweliken in bliven, tot des huys voirsz. behoeff, alle alsulke goeden, als hem in eniger manieren van haren magen ende vrienden aencomen ende bestorven mochten. Ende dese ordinancie voirscr. salmen enen yghelycken voirleggen ende laten horen, eer hy inden manhuyse voirscr. ontfangen sal worden, om een yghelijck van hem dat also te believen ende goetwillichliken over te geven. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 330 r.)

204. 1468.

De stad blijft borg voor een harer poorters, die, te Brugge borg moetende stellen, wegens zijne onbekendheid aldaar, daartoe niet in staat is.

Int jair LXVIII, opten XX^sten^ dach in Januario, quam Jan van Zwijndrecht Dircxzoen inder camer voirden schout, burghemeysteren, scepenen ende raide ende goede luyden vanden achten, ende gaff aldair te kennen, hoedat hem ende Jacop vanden Briell, van Geertruyt sijns wijfs wegen, ende Jan van Wijck, mit sinen medeerfnamen, zeker goeden aengecomen ende bestorven sijn binnen der stede van Brug, by dode van Margriet, Victoir Symonszoens wijfs was, te weten hem drien voirn., soe sy voirscr. staen, elx een vierendeell van enen vierendeell, als van haerre moeders vader wegen, van welken drie deelen vanden vierendeell voirsz. Victoir Symonsz. voirn.

hem te zamen uutgecoft heeft ende gelooft te betalen drie vierendeell van tnegentich pont groot Vlaems. Ende soe Victoir voirnoemt die penningen voirscr. niet uutreyken noch betalen en will, thensy dat sy hem borgen zetten ende cautie doen, dat hy mit enen betalen quijt sijn moge ende van desen by nyemant anders gemoyt noch belast en worde, gelijck dat wel reden eyscht, ende want dan Jan van Zwijndrecht voirsz. binnen der stede van Brugge niet veell heymeliker vrienden en kent noch en weet, die in desen sijn borgen souden willen worden, off dair ter aventueren den genoemden Victoir wel an genoegen soude, soe heeft Jan van Zwijndrecht voirsz. an ons allen voirsz. oetmoedeliken ende doechtliken versocht ende begeert, dat wij van desen anden voirseiden Victoir sijn borgen worden souden ende voir hem gheloven, vander stede weghen, gelijck wy tot sinen vervolge ende begeerten gedaen hebben, ende aldair ghescreven onder onser stede zegell then zaken. Des gheloofden Jan van Zwijndrecht voirn. ende Willem Janssoen van Zijll sijn zwager gezamenderhant, onverscheiden ende elx voir all, die stede van Dordrecht voirsz. van deser borchtochten ende gheloofte wel te quyten ende schadeloes te houden. Voirt soe gheloofde Jan van Zwijndrecht voirsz. hieroff Willem van Zijll sinen zwager voirsz. hieroff wel te quyten ende schadeloes te houden. Ende dit wort bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 II fo. 330 v.)

205. 1469.

Iemand belooft, op verbeurte van al zijne goederen, niet te huwen noch in een klooster te gaan dan met goedvinden van zijne ooms.

Int jair LXIX, opten XX^sten^ dach in Martio, quam Saris van Slingelant Sariszoen inder camer voirden schout, burghemeysteren ende goeden luyden vander stede, ende verwilcoerde aldair ende gaff over, dat hy tot genen tijd en sal hylicken noch in cloester gaen, noch oick geen van sinen goeden en sall vercoepen, verzetten noch bezwaren, then sy by wille, consent ende goetduyncken van meester Joest Wouterszoen, priester, Harman Haeck Harmansz., Pieter van Slingelant heren Dircxzoen ende Adriaen Aelbrechtszoen, sijn oomen, opte verbuernisse van allen sinen goeden, te ver-

bueren tegens sinen erfnamen, sonder argelist. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 6 v.) 1)

206. 1470.

Uitwijzing van een geschil van burenrecht (gemeene gang).

Int jair LXX, opten XXIII^sten dach in Januario, wort gescheiden inder camer byden schout, burghemeyster ende goeden luyden vanden gerecht ende vanden achten tusschen Danell Willemszoen ende Heyman Vastraetszoens kijnderen, ter eenre zyde, ende Danell Adriaenszoen, ter ander zyde, roerende vanden ganck, gelegen after Danell Adriaensz. die cuypers vorn. huys, als vander bruyckinge daeroff, in deser manieren, te weten, dat sy an beyden zyden vorsz. desen ganck, ghelijck halff ende halff, sullen mogen ghebruycken, behoudelick dat Danell Willemszoen ende Heymans voirn. kijnderen over Danell Adriaenszoen voirn. erve niet en sullen gaen, thensy by sinen wille ende consent. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 10 r.)

207. 1471.

Dading van eene kwestie van burenrecht.

Int jair LXXI, opten vijften dach in Novembri, quamen inder camer Joest Adriaen Cleyszoenszoen, ter eenre zyde, ende meester Matheus Symoenszoen die barbier, ende gaven aldair te kennen, hoe dat Joest voirn. getymmert heeft een nyewe camer, alrenaest meester Matheus voirn. huys, ende heeft by consent van hem die muer geleydt enen halven steen op meester Matheus erve, ende heeft die muer alleen becosticht, mit sulker vorwaerde dat, soe wanneer meester Matheus voirn. off sijn nacomelinge die muer voirsz. namaels gebruycken willen, dat sy alsdan die halven steen vander mueren voirsz. gelden ende betalen sullen, tot schieringe off goetduyncken vanden reetreckers, by tyden wesende. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 13 r.)

1) De 13 eerste folioos van dit deel zijn niet genommerd.

208. 1472.

Eindvonnis in de zaak hierboven vermeld n°. 158 en n°. 175.

Int jair LXXII, op den achtiensten dach in Augusto, so woert bevolen byder cameren dit na ghescreven vonnes hierin te teykenen: Also Hubert van Zuylen, als man ende voecht van Aleyt Marten Gijsbrecht Vranckensoensdochter, sinen gheechten wive, met synen medeplegers, nu onlanx vervolcht heeft anden raede van Hollant, so verre dat dieselve raede alhier ghescreven hebben hoere openen bezegelde brieve van mandamente, byden welken sy bevelen ende ghebieden den gherechte vander stede van Dordrecht, datmen den voirsz. Hubert van Sulen met synen medeplegers recht ende justicy doen ende administreren soude op zekere questie ende gheschille, die sy, als arfnamen van wilen den voirsz. Marten Gijsbrecht Vranckensoenssoen, die God ghenadich sy, uuytstaende hebben tegens den arfgenamen of haerren nacomelingen van wilen eenen ghenoemt Vranck Gijsbrechtssoens, roerende vander oversaterie van eenen scrootambocht, etc.: thegerechte vander voirsz. stede, obederende den bevele vanden raede voirsz., hebben ten versoke vanden voirsz. Hubert met syne medeplegers, an die een side, ende sijnder wederpartien, ter andere, tot sekeren daghen, als sy met vonnessen bedinget hadden, ghehoert ende rypelic overghewogen alle tgont dat beyde partien voirsz. hebben willen seggen, thoenen ende voertbrengen, elx tot sijnder meyninghen dienende, ende dairna so heeft datselve rechte ghewijst ende haerre sentency uutghesproken, by maninghen vanden scout van tsheren wegen, in manieren so hierna volget, dat, na woerde ende na wederwoerde, na brieve ende zedellen, na alle voirghewijsde vonnessen ende na alder bedincder talen, die scepenen ende raet van beyden siden voirsz. ghehoert ende ghesien hebben, also die oversaterie vanden voirsz. scrootambocht, die Hubert van Sulen voirsz. met synen medeplegers eysschende is, sprutende ende ghecomen is uuyt den voirsz. scrootambocht, ende dat scrootambocht een leenguet is, datmen dairomme dese sake vander oversaterie versoken sall dair dat van rechts wegen

behoren sall, als recht is. Ghedaen op den dach ende int jair voirsz. *a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 17 v.)

209. 1473.

Eene voogdij opgedragen aan den meest biedende.

Int jair LXXII, opten dertichsten dach in Januario, wart by schout, burghemeysteren ende goeden luyden vanden gerecht ende by goetduyncken vanden gemenen vrienden van Thonis Arnout Dirxzoens onmondigen zoen, bevolen Floris Vranckenzoen den barbier, als schoenste biedende inder camer, na ouder ghewoonten, die voechdie van Anthonis voirn., om des kijnts voirsz. goeden te bewaren ende te regieren, sinen meesten orbaer te doen ende sinen schade te schutten, mit vorwaerden dat hy geloofde tkijnt voirsz. te houden tot sinen mondigen dagen toe, buyten skijnts voirsz. costen, ende dat hy voirt alle des kijnts renten, die hem verschynen sullen, tot sinen mondigen dagen toe, an gereden penningen op sal leggen inder stede kist, behoudeliken dat hy die penningen weder inboeren sall van skijnts renten, ende van des kijnts goeden sall hy gehouden wesen goede rekeninge ende bewijs te doen, totter vrienden off sburghemeysters vermanen. Ende off hier yet an gebrake, so is des borge meester Jan Pieterszoen, priester ende canonick ter Groterkerck, dit wel te voldoen als sijn eygen schult. Des geloofde Floris voirn. meester Jan voirsz. quitene. *b*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 18 v.)

210. 1472.

Eene weduwe doet schifting en scheiding van den boedel haars overleden mans voor het gerecht, omdat de erfgenamen, ofschoon behoorlijk opgeroepen, niet verschenen zijn.

Alsoe Claere Adriaensdochter, die te man had Jan die Wolff Harmanszoen, lange tijt vervolcht ende versocht heeft om vertichten te hebben ende schiftinge, scheydinge ende deelinge te doen tegens den erfnamen van Jan haren man voirsz., ende heeft hem een wete gedaen, als recht is, gelijck sy dat den

a) Zie de vroegere vonnissen op deze zaak betrekkelijk, hierboven n°. 158 en n° 175 (bl. 119 en 136).

b) Vg. boven n°. 181 (bl. 144).

goeden luyden vander stede kenlick gemaect heeft, ende daertoe onlanx mitter klock openbaerlick gecondicht is geweest, dat alle diegeen, die hem vermaten erfnamen te wesen van Jan voirsz., comen souden binnen zekeren tyden, die nu voerleden sijn, ende soe nyemant vanden erfnamen gecomen en is, die sciftinge ende deelinge nemen off geven woude, ende want sy over jair ende dach verbeydt ende getouft heeft ende tot genen vertichten en heeft konnen gecomen, so is hair mit haren gecoren voecht op huyden, den XXVII^{sten} dach in Februario, int jair twee ende tseventich, byden schout van sheren wegen, schiftinge gedaen ende vertichten gegeven, naden recht vander stede ende na ouder gewoonten, inder manieren hierna volgende. Te weten dat Claere voirn. inden eersten alleen bedeelt ende gebleven is an die een helft van tien margen lants, gelegen an die Ghiessen boven der kerck, alrenaest Claes Fijck Wouterszoens lant, an die oestzyde, ende Margriet Pieter Veenmans lant, an die westzyde. Item noch alleen an die een helft van zeven margen lants, gelegen an die Giessen voirsz., gemeen mit Menaert Karten lant, alrenaest der quader halver hoeven. Item noch alleen an die een helft van zeven margen lants, gelegen an die Giessen voirsz. an die vlieten oestwaerts, gemeen mit Claes Willemsz. ende mit Claes Fijtken lant. Item noch alleen an die een helft vanden gereden gelde, huysraet, inboell ende ander tylbaer haven, ghelijck sy die gedeelt ende wech heeft ende haer wel an genoecht. Item noch alleen an die een helft van allen inschulden ende uutschulden, soe groot ende soe cleyn als sy die mit Jan haren man voirsz. schuldich was ende men hem wederom gemeen schuldich bleeff int lest van sinen levenden live. Ende sy geloofde enen ygelycken, dient ancleven mach, vander eenre helft van allen den uutschulden voirscr. wel te quyten ende schadeloes te houden.

Item soe is die schout van sheren wegen, totter geenre behoeff die daertoe gerecht mogen wesen, alleen bedeelt ende gebleven an dat wederdeell ende dander helft van alle den goeden, landen ende erfnisse voirscr., ende an die ander helft vanden ghehelen inschulden ende uutschulden voirsz., mer des en heeft die schout voirsz. geen goeden noch erfnisse voirsz. ontfangen noch gehantplicht, overmits dat Harman die Wolff, des voirn. Jans natuerlike zoon, dese helft vanden landen ende erven voirsz. mitten recht van vroninge gewon-

nen ende geeygent heeft, ter plaetse daer die goede gelegen sijn, mit eenen scepenen schultbrieff van twee hondert Rijnsche gulden, die hem Jan sijn vader verleden had, ende heeft oick die tylbaer goeden sijns vaders, uut cracht vanden schultbrieff voirsz., gehantplicht, ende die een helft vanden uutschulden ende die testamenten sijns vaders voirn. meestedeell betaelt, ende heeft voirt hem voirden goeden luyden vander stede verbonden ende ghelooft die onbetaelde schulden ende testament doechtlick te betalen. Ende hierenteynden soe heeft Claere voirn. inder camer enen behoirliken boeleedt gedaen, dat sy alle goeden ende erfnisse, die tot desen erfhuyse behoirden, ter deellinge gebrocht heeft, waerby sy anden goeden, dair sy voir op bedeelt staet, gerecht sall bliven ende die behouden, bezitten ende gebruycken, sonder yemants wederseggen vander erfnamen voirsz. wegen. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 19 v.)

211. 1472.

Opdracht van eene voogdij door de kamer, tengevolge van het verzuim van de bloedverwanten om dit te doen.

Int jaer LXXII, twijntich dage in Februario, soe is Jan Jacopsz. bevolen byder geheelre camer die voechdy van Adriaen Jan Gerijtsz. onmondige dochter — alsoe die drie oemers vanden volrsz. weeskinde tot tween verscheiden stonden mitter stede brieven ontboden waren, om enen voecht vanden voirsz. weeskinde te setten, diewelke sy als niet geacht ende versuymt hebben te comen — haer goeden te regeren ende te bewaren, overall soe waer ende tot wat plaetsen die gelegen sijn, haer bate te eysschen, haren scade te scutten, haer renten, pachten ende sculden overall in te manen, op te bueren ende te ontfangen, mit vorwarden dat hy niet vercopen en sall. Ende soe wat hy ontfaet van des voirsz. weeskijnts wegen, dat sall hy sonder vertreck in die raetcamer brengen, ende latent teykenen ende opscriven ende inder weeskinder kisten sluten, ende al te doen dat een goet voecht sculdich is te doen. Ende dese macht sall dueren ter tijt toe dat joffer Mary, oudemoeder

a) Vg. boven n°. 163 en n°. 199 (bl. 125 en 158).

vanden kinde, an deen side, ende die oemers mit haren vrienden, an dander side, beraden ende mit malcanderen overeengesloten sijn om enen anderen voecht te setten, dair tvoirsz. kijnt an gehouden is. Ende dit wordt bevolen hierin te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 20 r.)

212. 1473.

Verplichting van eene erfgename om een deel van de schuld harer moeder te betalen, daar zij niet bij tijds vertegen heeft goeds en kwaads.

Int jair voirsz., opten XXVII^sten^ dach in Octobri, wort gewesen mit vollen vonniss ende mit allen recht tusschen Mathijs Engbrechtsz. die backer, an die een zyde, ende Jan Oem Dirxzoen, als gemachticht van joncfrou Willem sijnre moeder etc., ter ander zyde, roerende van haren kijntsdeel vanden scultbrieff van LXXXIX$^1/_2$ Rijnsche gulden, die Mathijs voirn. haer eysschede, in deser manieren, te weten, na brieve ende wederbrieven, na woorde ende wederwoorde ende na alre bedingder taell, dat joncfrou Willem voirn., soe sy niet in tijts vertegen en heeft goets ende quaets vander erfnisse Adriane van Rode, haerre moeder, gehouden sal wesen te betalen haer kijntsdeell vanden rest vanden brieff voirsz., na inhout des koerboex, als recht is naden recht vander stede. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 22 r.)

213. 1474.

Alle goederen en erfenissen van een erfhuis te deelen naar het recht van de plaats waar zij gelegen zijn.

Int jair LXXIIII, opten XXI^sten^ dach in Julio, wart gewesen mit vollen vonnisse ende mit allen recht tusschen Claes Vastraetszoen ende Jan Vastraetszoen, an die een zyde, ende Vastraet Hermanszoen, Meeus Gielliszoen, Steven Jan Moelensz., mit haren medeplegers, erfnamen van Lauris Vastraetszoen, an dander zyde, roerende vanden geschille dat sy onderlingen hadden, in deser manieren, te weten, na brieve ende wederbrieve, na woorde ende wederwoorde ende na alre bedingder tale, datmen alle goeden ende erfnisse vanden erfhuse van Laurens Vastraetsz. voirn. schiften, scheyden ende

deellen sall naden recht ende privilegien vanden lande ende plaetsen, daer die goeden ende erfnisse gelegen sijn. Des salmen alle schulden ende alle pachten, die verschenen waren voir sijnre doot, deellen naden recht alhier, als recht is naden recht vander stede. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 26 r.)

214. 1475.

Een schuld ontspruitende uit betaalden borgtocht, bij schepenbrief gesteld, niet te ontkennen noch daarvoor onschuld te doen.

Int jair LXXV, opten XXVII^sten^ dach in Julio, wort gewesen mit vollen vonnesse ende mit allen recht tusschen Jacop heren Damaesz., als voecht van Jan Gerijtz. weeskint, heysscher, ter eenre zyde, ende Gerijt Mathijsz., verweerre, ter ander zyde, roerende dat Jan Gerijtz. borge geworden is voer Gerijt Mathijsz., na uutwisen enen scepenenbrieff van Papendrecht, ende daervoir betaelt soude hebben, na uutwisen sekere quitancien, die scepenen gesien ende gehoert hebben, in deser manieren, te weten, na brieve ende na quitancien ende na woerden ende wederwoerden, na tuyghe ende waerheyt ende alle kennisse, die scepenen ende raid gesien ende gehoert hebben, ende na alder bedingder talen, soe en sal Gerijt Mathijsz. van die scult, die Jacop heren Damasz., als voecht van Jan Gerijtz. weeskint, hem heysschende is, geen ontscult mogen doen noch neen mogen seggen, als recht is naden recht vander stede. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 30 v.)

215. 1475.

De oude heemraders op de Sprange ontslaan iemand van den eisch, die de baljuw van Zuidholland op hem gedaan had.

Int jair LXXV, opten anderden dach in Octobry, quamen inder camer voirden burghemeyster ende goeden luyden vanden gerecht Lenaert Willemszoen, Jan die Vos Janszoen, Willem Hermanszoen ende Adriaen Aertszoen, als oude heem-

raders optie Sprange, ende ontdroegen aldaer Aert van Dijck Aertzoen van alsulcken eysch, als die bailiu van Zuythollant op hem maecte; daeroff die voirsz. Aert oick voirtijts vanden bedrachsluyden ontdragen is geweest, naden recht van Zuythollant. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 31 r.)

216. 1475.

Renten, om penningen verkocht, zijn aflosbaar, renten, in erfpacht gegeven, niet.

Int jair ende opten dach voirscr. (achtsten dach in Novembry) wort gesceyden inder camer tusschen Walraven den platijnmaker, an die een zyde, ende Jacop Claes Coppaertszoensz., an dander zyde, roerende vanden renten, die Jacop voirn. van sinen huyse offlossen woude, in deser manieren, te weten dat, waert zake dat Jacop voirsz. kenlijcken bybrengen mocht, dat die renten voirsz. om penningen vercoft waren, soe soude hy die oflossen mogen, nader ordinancie vander stede, mer indien dat erve dairvoir uutgegeven wair in enen erfpacht, soe en soude hy die renten niet oflossen mogen, dan by consent van Walraven voirsz. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen. *a*)

(Aktenb. nº. 2 III fo. 32 r.)

217. 1475.

Een verticht goeds en kwaads wordt, binnen de drie dagen nadat de belanghebbende den dood des erflaters vernomen heeft, nog bij tijds gedaan.

Int jair LXXV, opten anderden dach in Aprille, quam Cornelis Jan Coppenzoen voirden schout ende voir scepenen, nameliken Barthout Loeniszoen, Pieter Tack Jacopsz. ende Tielman van Amerongen heren Noydenzoen, ende heeft gehouden mit sinen eedt lijflick inden heyligen, byden schout voirsz.

a) Vg. hierboven nº. 135 (bl. 113) en nº. 244 beneden.

hem gestaefdt, dattet noch binnen den eersten drie dagen is dat hy binnen der stede van Dordrecht gecomen is, nadat hy geweten heeft vander doot van Wittelle Janszoen sijns broeders, ende hy heeft goets tijts vertegen goets ende quaets, naden recht vander stede, vander erfnisse van Wittelle sijns broeders voirnoemt, ende is bewaert mit vollen vonnis ende met allen recht, dat hy genen schade lyden en sall van alsulcke scult als Wittelle voirn. sculdich wesen mocht int lest van sinen levenden live, also verre als hy niet en deelt noch en doet deellen, en coept noch en doet coepen, noch geenrehande goet en ontferret, dat den erfhuyse voirsz. toebehoirt. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen. *a*)

(Aktenb. nº. 2 III fo. 36 r.)

218. 1475.

Een heemradersbrief, als niet rechtens gemaakt, krachteloos verklaard.

Int jaer LXXV, opten achten dach in Aprille, wort bevolen hierin te teykenen, dat Aert van Dijck Aertsz., mit sinen medeplegers, quamen inder camer, opten XIII^sten^ dach in Decembry lestleden, ende gaven te kennen, hoe Willem die Wolff onder hem gehadt heefft enen heemradersbrieff, bezegelt met Zweers basterts van Vyanen zegel, die Aert voirn. bybracht ende scepenen kenlick gemaect heeft mit wittigen getuygen vanden heemraders, dat niet rechteliken noch doechtliken gemaect en is, ende dat hy oick noch sijn medeplegers dat alsoe niet overgegeven en heeft, ende dat meer is, soe en woude Willem die Wolff voirsz. den voirscreven brieff by sinen eedt niet stercken, ende heeft dairom denzelven brieff alhier inder camer gelaten. Hierop is vorder byden schout, burghemeyster ende goeden luyden vanden gerecht verdragen ende gescheiden, dat Willem die Wolff voirn. tot genen tijt recht en sal mogen vorderen off hantieren op Aernt van Dijck noch op sinen medeplegers mit den brieff voirscr.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 35 r.)

---

a) Vg. nº. 114 (hierboven bl. 85).

219. 1476.

Vereffening in der minne van een gesehil over burenrecht (gemeene muur).

Int jaer LXXVI, opten XXVIII^sten^ dach in Junio, quamen Jacop heren Damasz., ter eenre zyde, ende heer Gerit Janszoen, priester, ende Daniell Adriaenszoen, die cuyper, als voechden van Pieter Harmanszoen van Gruyswijck, onmondich, an dander zyde, voir scepenen Rutger vander Haer Sanderszoen Brien Corneliszoen ende Pieter van Slingelant heren Dircxzoen, ende bekenden aldaer, dat sy mit malcanderen minliken overdragen ende overcomen sijn, roerende vander mueren tusschen hoerre beyder huysen, an malcanderen staende, in deser manieren, te weten, dat die muer tusschen haerre beyder huysen voirscr. van voren tot afteren, alsoe verre als Pieter Harmanszoens voirscr. huys nu betymmert staet, hem beyden voirsz. tsamen toebehoren sall, tot die worminge toe, gelijck die nu leydt voir in Jacop heren Damaszoens huys voirsz. ende alsoe tot den aftersten eynde toe, ende vandane opwaert soe sal die voirsz. muer Pieter Harmansz. voirsz. alleen toebehoren. Ende dese muer voirsz. sullen sy mit malcanderen houden tot ewigen dagen toe, alsoe sy nu staet, then waer off sy van ouderdom vorginge, soe salmense weder vernyeuwen by hem beyden voirsz., alle dynck sonder argelist. Item en sullen die voechden voirsz. noch Pieter voirn. tot genen tyden renten eysschen noch winnen op Jacop voirn., als vanden overhangen vander mueren voirsz. Voirt soe sullen sy elx, soe sy voirscr. staen, haer water dragen op haer zelfs erve, naden recht vander stede. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 36 r.)

220. 1478.

Procedure in verband staande met den zoen en vrede van 4 Februari 1479. a)

Alsoe inden jair LXXIII, omtrent Palmsonnendach, onse

a) Ofschoon dit, uit een historisch oogpunt belangrijke stuk, streng genomen, in cene verzameling van de keuren en rechten der stad niet te huis behoort, heb ik toch gemeend het te moeten opnemen, omdat het bij v. d. Wall (zie aldaar bl. 671) ontbreekt.

genadige heer hertoech Kaerll van Bourghoendien beliefft heeft te comen van Brucell tot sinte Geertruydenberge, ende aldair een vernyewinge vanden gerecht van sine stede van Dordrecht te zetten ende te ordineren van zekere singulair personen, alzoe dat openbaer blijct ende kenlick genoech is, diewelke, alzoe inden gerecht gestelt wesende, omtrent vier jaren lanck geduerende, totten overlyden toe vanden selven hertoech Kaerll saliger gedachten. inden jair van LXXVII, hebben dieselve personen, mits hoerlieder regieren ende regimente binnen hoerre tijt die stede van Dordrecht gebrocht in alsulken groten afterwesen, dangier ende verdriet, datsi mitsdien der gemeente van Dordrecht geen rekeninge noch bewijs en hebben konnen gedoen van horen ontfanck ende uutgeven, datsi binnen der voirsz. tijt vander stede goeden ontfangen ende uutgegeven hebben, na inhout die rekeninge, die die gemeente dairof gesien ende gehoort heeft. Wairom die alinge gemeente, inden selven jair van LXXVII omtrent die maent van Aprill, eendrachtelic overdragen ende uut allen mergenspraken gesloten ende angebrocht heeft, datmen dieselven vanden nyewen gerecht gyselen ende opter salen leggen soude, om rekeninge ende bewijs te doen van alsulke penningen ende gelden, als si binnen hoerluder tijt vander stede goeden ontfangen ende uutgegeven mochten hebben, twelc si niet en hebben konnen gedoen, mer hebben dieselve vanden nyewen gerecht hem zeer beclaecht, ende geseit, dat die vanden ouden gerecht, die voir hem geregiert hadden, die stede mede inden last ende afterwesen gebrocht hadden, mitten genen die binnen tien jaren geregiert hadden, mits welke beclachten die allinge gemeente eendrachtelick vorder overdragen ende in allen mergenspraken gesloten heeft, datmen alle diegene, die binnen tien jaren geregiert hadden, mede gyselen ende opter salen leggen zoude. Ende dat alzoe volbrocht wesende, hebben die vanden ouden gerecht hem altoes beclaecht ende geseit, dat die stede mits toedoen van hem noch by horen regimente inden last niet gecomen en wair, ende presentierden altoes der goeder gemeente goede rekeninge ende bewijs te doen, ende dairoff te recht te staene, van all tgeen dat die gemeente off yement anders op hem te seggen mochten hebben, gelijck die cedulen, die si in elke tresorie dairoff overgelevert hebben, dat inhouden ende begrypen. Ende dese vanden nyewen gerecht, mitten genen die binnen tien jaren mede geregiert

hadden, aldus gesekert ende tsamen gegyselt ende opter salen gebrocht wesende, heeftet corts dairna belieft zommige personen uter gemeente zekere vergaderinge van volck te maken, tegens ende incontrarie tverdrach van de gemeente, ende hebben dieselve quaetwillende personen den bourghemeester vander gemeente dairtoe bedwongen, dat hi, tegens sinen will ende tverdrach vander gemeente, heeft moeten gaen ten huyse van Adriaen Boy Hugenz., Giellis Adriaensz., Joost Adriaensz. ende meer andere mede moeten gysellen ende opter salen leggen byden anderen, niettegenstaende dat dieselve drie personen, te weten Adriaen Boy Hugenz. in XIV off XV jaren noyt int gerecht geweest en is, ende van gelijcken Giellis Adriaensz. in XVII jaren noyt int gerecht geweest en was, ende Joost Adriaensz. nye van all sijn leven int gerecht geweest en hadde, twelck si genoech altoes beclagende waren, dat si alzoe boven tverdrach vander gemeente te gysel mosten gaen. Dit aldus volbrocht ende omgecomen wesende ende die goede luyden vanden nyewen ende ouden gerecht, mitten drien personen boven genoemt ende meer anderen, by malkanderen opter salen gevangen ende gegyselt leggende, gelijc voirsz. is, heeft die gemeente altoes beclagende geweest vanden penningen, dair geen rekeninge noch bewijs off gedaen en was; dairop vander gemeente wegen byden schout, bourghemeester, die goede luyden vanden twaleffven, doe ter tijt wesende, mitten voirn. gegyselden ende gevangen personen zekere communicacie ende spraeck gehouden is: dat mitsdien dieselve gevangen personen hemselven gepresenteert hebben te recht ende justicie te staen, elcx voir sijns selfs hooft ende misdaet, van all tgeen dat die gemeente off yement anders op hem ende elken van hem bysonder in eniger maniren zouden mogen hebben te seggen, dairoff zekere brieven van obligacie ende verbant gemaect sijn tusschen de gemeente ter eenre, ende die gegyselde ende gevangen personen ter ander syden, inhoudende in substancie tot enen poynt, dat, zoe wiemen van hemluyden, die hem geobligeert hebben ende inder obligacie staen, bevinden zoude enige der stede penningen uutgegeven, wechgelooft off selver in personen genut te hebben, buyten consent vander gemeente, dat die gehouden zouden wesen die stede vry ende uten commer te houden ende den coopman ende scipman vry houden, varende ende kerende, een termijn van vier jaren lanck geduerende, ende tenden die vier jaren die stede vry opleveren,

te weten alzoe veell zekers incomende als sekers uutgaende, ende dairoff te recht te staen binnen der stede van Dordrecht, ende nergent anders, totten eersten toecomenden nyewen gerecht, op welke condicie ende obligacie voirsz. die goede gemeente den gegyselden ende gevangen personen geoorloft ende geconsenteert heeft opter straten te gaen, om alzoe te recht ende justicie te staen totten eersten toecomenden nyèwen gerecht, ende die brieve van obligacie te aftervolgen, in manieren voirsz., ende gelijc dieselve obligacie dat vorder ende breder inhout ende begrijpt. Item corts hierna, te weten den XVII[den] dach in Januario int selve jair van LXXVII, heeftet onse genadige heer ende vrou, die hertoech ende hertoechinne van Oestenrijck ende van Bourgoendien etc., belieft alhier binnen hore stede van Dordrecht te senden zekere hoerre commissarien, by namen den edelen ende vermogenden Adolff van Cleve ende vander Merck, heer tot Ravensteyn etc., Lodewijck van Brugge heer vanden Gruythuyse ende prince van Steenhuysen etc., ende meester Jan Carondolet, ridder ende president ons genadichs heren ende vrouwen voirsz., diewelke drie personen voirnoemt, uut crachten van hoire commissie, alhier binnen der stede van Dordrecht geordineert ende gestelt hebben een nyew gerecht van scepenen ende raiden, ende dat sonder enige preiudicie off afterdeell vanden privilegien off rechten der stede van Dordrecht. Ende dit voirsz. nyewe gerecht aldus byden voirsz. commissarien gestelt ende geordineert wesende, zijn onlanx dairna gecomen inder camer van Dordrecht, voirden selven nyewen scepenen ende raiden, Adriaen Boy Hugenz., Giellis Adriaensz. en Joest Adriaen Cleyszoenszoen onder hem drien, navolgende die brieven van verbant voirn., ende hebben aldair begeert enen dach van recht geleit ende beteykent te hebben van all tgeen, dat die heer, die stede, die gemeente off yement anders [op hemluyden] in eniger manieren op hemluyden, of elken van hem bysonder, te seggen mochten hebben. Uut welke versoeck ende begeerte der voirn. drien personen, die schout van sheren wegen hem onder hem drien ende elken van hem bysonder enen zekeren dach van recht beteykent heeft, te weten sDonredaechs XII dagen in Februario int selve jair voirsz., dairop sDynsdaechs, den X[en] dach derselver maendt, eerst ende all voer een edict mitter clocken gedaen wert, in aldusdaniger manieren, dat alle diegene, die den voirn. drien personen, ende elken van

hem bysonder, yet an wisten te seggen off te beclagen, in wat manieren dattet wair, dat die comen zouden ten dage voirn. ende doen hoer clachten ende anspraeck, ende brengen dat by mitter wairheit, alzoe dat van rechts wegen behoren zoude, gelijc dat clepboeck dat vorder inhout ende begrijpt. Item desen voirsz. dach van recht, te weten den XII[en] dach van Februario, aldus omgecomen wesende, heeft die schout van sheren wegen die vierschair gemaect, naden recht vander stede, ende heeft die voirsz. drie personen, elcx bysonder, voortgeeyscht ende sijn anspraeck op hem gedaen; eerst an Giellis Adriaensz. voirn., ende heeft openbairlic eerst ende all voeren doen lesen alsulke articulen, als die goede mannen, die vander gemeente wegen over die rekeninge gezeten hebben, die den XII tresorien overgelevert hadden, als van die eerste V jaren, ende dat gedaen wesende, heeft den schout, van sheren, der stede ende gemeenter wegen, den voirn. Giellis angesproken ende geseit, hoe dat hy inden gerecht geweest had binnen Dordrecht, ende dat hy, buyten beveell ende consent vander gemeente, tot diversschen stonden zekere der stede gelden ende penningen gehantplicht, uutgegeven, wechgeschenct ende oic mede uter stede gevoert had, ende sinen wil dairmede gedaen, ende dat hy voort meer corruptie voir hemselven genomen hadde, dairom die stede gecomen was in groten afterwesen ende verdriet, ende dat hi, om die voirsz. saken will, gehouden wesen soude die stede uten commer te houden, gelijc die brieve van verbant, diewelke dye schout te voren had doen lesen int openbair, dat inhielt ende verclaerde, ende dat hy dairtoe verbuert had van boet ende correxie van scepenen alzoe groot als scepenen wijsden dat recht wair. Wairop die voirsz. Giellis hem verantwoirde, ende badt den heer om een achtinge ende enen man om sijn woerdt te houden, dat hem die heer alzoe gonde. Ende seyde in sijn bedingde woirden, dat hi die zaeck, dair hem die heer off angesproken had, geheell ende all ontschuldich was ende ontschuldich bliven soude tot ewigen dagen, ende dat by aldusdanige reden, seggende, dat hi in seventien jaren inden gerecht van Dordrecht niet geweest en had, ende dat binnen dier tijt, dat hi inden gerecht van Dordrecht geweest is, geen penningen buyten consent vander gemeente uutgegeven, wechgelofft noch geschenct en sijn, noch dat hi oeck geen genot vander stede goeden noch corruptie voir hemselven in geenre

manieren genoten noch gehadt en had, gelijck hi dat claerlick scepenen kenlic gemaect heeft, ende seide voort, hoe dat wair was dat hi, uut beveell ende by bedwanck vander gemeente, mit enigen anderen vanden goeden luyden vanden ouden raide ende vanden achten geseynt was by onsen genadigen heer tot Hesdyn, zekere penningen mit hem voerende, om dat tractaet te halen vanden VI^{m} clinckaerts, dat hi op die tijt voir hem brocht, van welken penningen voirsz. hi goede rekeninge ende bewijs gedaen heeft, wie hi die gegeven ende wair hi die gelaten heeft, ende dat die gemeente hem mit sinen medegesellen dairoff goede brieve gegeven hadde, diewelke hem naderhant offhandich ende gebornt waren, dairoff copie openbairlick ten selven tyden inder vierschair gelesen wert, seggende dieselve Giellis, omder reden will boven verclaert, dat hy mitsdien van all alsulke anspraeck, dair hem die heer off angesproken had, vry, quijt ende ontslegen wesen zoude, wijsdent scepenen, ende begeerde des vonnisse van scepenen. Wairop die heer scepenen tfonnisse vermaent heeft. Wairop scepenen met allen recht een vonnisse gewijst hebben, aldus ludende in substancie: na woirden, na wederwoirden, na scriften ende bescheit, die scepenen ende raedt dairoff gesien ende gehoort hebben, ende na alle bedingder tale, dat die voirsz. Giellis vander anspraeck, dair hem die heer off angesproken heeft, vry, quijt ende ontslegen wesen sell, als recht is naden recht vander stede; twelc alzoe vanden anderen scepenen vervolcht wert gemeenlic, alzoe zi ter vierschair saten. Item ten selven dagen heeft die heer sijn anspraeck gedaen an Joest Adriaen Cleyszoenszoen voirsz., ende heeft eerst openbairlic doen lesen die articulen vande rekeninge, gelijc dat inder anspraeck van Giellis voirsz. gespecificeert staet, ende dairop hem anseggende, dat hi vive tDordrecht geweest hadde, ende dat hi zekere der stede penningen, buyten consent vander gemeente, wechgelooft ende tot sijn selfs profijt genomen hadde, ende voort meer dat hi zekere bewijnt ende ontfanck vander stede penningen gehadt hadde, dair hy geen rekeninge noch bewijs off gedaen en had, mits twelke die stede gecomen wair in groten zwaren afterwesen ende verdriet, ende dat hy dairom gehouden wesen soude die stede uutten commer te houden, na uutwysinge der obligacie, die te voren openbairlic gelesen was, ende dat hy dairtoe verbuert hadde van boet ende correxie van scepenen alzoe groet als scepenen wijsden dat recht wair.

Dairop die voirsz. Joest hem verantwoirde, ende badt den heer om een achtinge ende een man om sijn woirde te houden; twelc hem die heer gonde. Ende seide in sijn verdingde woirden, dat hi die saeck geheell ende all ontschuldich was ende tot ewigen dage ontschuldich bliven zoude, ende dat om die reden will hierna verclaert, seggende, hoe dat wair was dat hi vive Tordrecht geweest hadde, dair hi bider alinger gemeente, ende uut allen mergenspraken angebrocht, toe gecoren ende genomen was, gelijc sine brieven, die hem die alinge gemeente dairoff gegeven had, dat inhouden ende begripen, dairoff copie inder vierscaer openbairlic gelesen wert; seggende voort, dat hi goede rekeninge ende bewijs gedaen heeft vanden penningen, die hi vander stede wegen ontfangen off uutgegeven mocht hebben, ende dat hi geen genot voir hemselven in geenre manieren vander stede goeden gehadt en heeft, gelijc hi dat scepenen kenlic genoech gemaect heeft, ende dat hi, om deser reden ende ontschult voirsz., vander voirsz. anspraeck, dair hem die heer off angesproken had, vry, quijt ende ontslegen wesen soude, wijsdent scepenen, ende geerde des een vonnisse van scepenen. Dairop die heer scepenen een vonnis vermaent heeft. Ende hebben scepenen mit allen recht een vonnisse gewijst, inhoudende in substancie, na woirden, na wederwoirden, na scriften ende bescheit, die scepenen ende raedt dairoff gesien ende gehoort hebben, ende na alle bedingder tale, dat die voirsz. Joest vander anspraeck, dair hem die heer off angesproken had, vry, quijt ende ontslegen wesen sall, als recht is naden recht vander stede; twelc alzoe byden gemeenen scepenen eendrachtelic vervolcht is. Item ten selven dagen heeft die voirsz. schout, in manieren voirsz., sijn anspraeck gedaen an Adriaen Boy Hugenz., hem anseggende, hoe dat hi bourghemeester geweest had binnen Dordrecht, ende dat hi zekere gelden ende penningen vander stede goeden, buyten consent vander gemeente, wechgelooft ende selver genut hadde, ende voort dat hi vive geweest was binnen Dordrecht; mits welke poynten hi die stede hadde helpen brengen in groten afterwesen ende verdriet, ende dat hi dairom gehouden wesen soude die stede uten commer te houden, na uutwysinge die brieve van verbant, dair hi hem in verbonden hadde, diewelke openbairlic inder vierschair gelesen wert, ende dat hi daertoe verbuert hadde van boet ende correxie van scepenen alzoe groot als scepenen wijsden dat recht wair. Dairop die voirsz.

Adriaen Boy Hugenz. hem verantwoirde, ende badt den heer om een achtinge ende een man om sijn woirden te houden; twelc hem die heer gonde. Ende seyde in sijn verdingde woirden, dat hi die saeck, dair hem die heer off angesproken hadde, geheell ende all ontschuldich was ende ontschuldich bliven soude tot ewigen dagen, ende dat om dese reden will, seggende, dat hi in XIIII off XV jaren noyt scepen noch raedt geweest en was, ende dat, binnen sijnre tijt dat hi bourghemeester geweest was, geen penningen noch gelden vander stede goeden, buyten consent vander gemeent, wechgelooft off uutgegeven waren, noch oec in sijn selffs persoen noyt geen penningen vander stede goeden genoten en hadde, gelijc hi dat scepenen kenlic genoech gemaect heeft, ende voort meer, hoe dat wair was dat hi vive Tordrecht geweest hadde, dair hi byder alinger gemeente, uut allen mergenspraken angebrocht, toe gecoren ende genomen was, gelijc die brieven, die hem die gemeente dairoff gegeven hadde, dat inhouden ende begrypen, dairoff copie openbairlic inder vierschair gelesen wert; seggende voort, dat hi hem, buyten consent vander gemeent, in genen stucken noyt omgaen en had, ende dat hi, om dese reden ende onschult will, vander voirsz. anspraeck, dair hem die heer off angesproken had, vry, quijt ende ontslegen wesen zoude, wijsdent scepenen, ende geerde des een vonnisse van scepenen. Dairop die heer scepenen een vonnisse vermaent heeft. Ende hebben scepenen mit allen recht een vonnisse gewijst: na woirden ende wederwoirden, na scriften ende bescheit, die scepenen ende raidt dairoff gesien ende gehoort hebben, ende na alle bedingder tale, dat die voirsz. Adriaen Boy Hugenz. vander voirsz. anspraeck, dair hem die heer off angesproken hadde, vry, quijt ende ontslegen wesen sell, als recht is naden recht vander stede; twelc alzoe voort byden gemeenen scepenen eendrachtelic vervolcht is.

Item int selve jair inder selver maendt voirsz. sijn Jan Doe Gerijtsz., Claes Vastraetsz., Jan Stoop Willemsz., Cornelis Adriaensz., Engell Willemsz., Reyner die Jonge heren Reynersz., Wouter Voppenz., Gerijt Jacopsz., Gerijt Hubrechsz., Willem Pryker Willemsz., Zeger vander Hall, Huych Willemsz., Gijsbrecht Pieterszoen, Adriaen Heynricxz. Brouwer ende Thonis Cleiszoen, onder hem vijftienen alzoe si voirsz. staen, gecomen inder camer van Dordrecht voirden schout ende goede luyden vanden gerecht, navolgende die brieven van verbant, dair si

hemselven in verbonden hadden, gelijck dat boven int eerste prologie genoecht verclairt staet, ende hebben begeert enen dach van recht geleit ende beteikent te hebben van all tgeen dat hem die heer, die stede, die goede gemeente off yement anders op hemluyden ende elken van hem bysonder in eniger manieren te seggen mochten hebben; ende alzoe men nyement recht off justicie schuldich en is te weygeren, soe heeft die schout van sheren wegen den voirsz. vijftien personen gesamenderhant, ende elken van hem bysonder, uut versoeck van hem allen, enen dach van recht geleyt ende beteykent van boet ende correxie van scepenen, te weten sDonredaechs, XIX dage in Februario int selve jair voirsz.; dairop sManendaechs, XVI dagen in Februario, voirden voirsz. dach van recht, eerst ende all voir een edict ende verkondinge mitter clocken int openbair gedaen is, in aldusdaniger manieren, dat alle diegenen die den voirn. personen, ende elken van hem bysonder, yet an weten te seggen van enigen saken, in wat manieren dattet sy, dat die comen then dage voirn. ende doen hoer clachten ende anspraeck ende brengen dat by mitter wairheit, alzoe dat van rechs wegen behoren zoude, gelijc dat clepboeck dat vorder inhout ende begrijpt. Item desen voirsz. dach van recht, te weten den XIX^{en} dach van Februario, aldus omgecomen wesende, heeft die schout van sheren wegen die vierschair gemaect, naden recht vander stede, ende heeft die voirsz. XV personen, ende elken van hem bysonder, voortgeeyscht ende sijn anspraeck an hemluyden gedaen, eerst an die oudste, vervolgende voort gelijc si voor na malkanderen gescreven staen, ende heeft die schout eerst ende al voor openbairlic doen lesen alsulke articulen ende poynten, als die goede mannen, die vander gemeente wegen over die rekeninge gezeten hebben, die den XII tresorien overgelevert hadden, als van die vijff eerste jaren. Ende dat gedaen wesende, heeft die schout, van sheren, der stede ende gemeente wegen, den voirn. personen, ende elken van hem bysonder, angesproken ende geseit, ende eerst opt dengenen die scepenen ende raidt geweest hebben, hem elcx bysonder anseggende, hoe dat wair is dat sy scepenen ende raiden van wegen ons genadichs heren geweest waren binnen Dordrecht, ende dat si binnen huerlieder tijt zekere der stede penningen ende goeden, by groten hopen, tot diverschen stonden, buyten consent vander gemeente, wechgelooft ende geschenct hadden, ende voort-

meer zekere corruptie ende genot voir hemselven gehadt hebben, ende dat si oeck zekere der stede gelden ende penningen tot diverschen plaetsen, als Hesdyn ende Atrecht, gevoert hebben, buyten consent vander gemeente, ende seggende die schout voortmeer totten genen die acht geweest waren, hoe dat si vander gemeente wegen geset waren, ende dat si schuldich geweest waren totter gemeenten te sien, dattet alzoe niet geschiet geweest wair, gelijck voirsz. staet; twelc si niet gedaen en hebben, mer hebben dat mede geconsenteert ende die hant dairan gehouden, ende oic mede selver corruptie ende genot vander stede goeden genomen, buyten consent vander alinger gemeente, ende alzoe der stede goeden onredelic wechgelooft ende uter stede gevoort, gelijc voirsz. is, ende dat mitsdien die stede gecomen is in onverwinlijcken schade ende afterwesen; dairom dat sy gevangen geweest waren ende hem selven tegens der goede gemeente verbonden ende overgegeven hadden, na inhout zekere brieve van verbant, diewelke openbairlic inder vierschair gelesen was, dairin dat si gelooft hadden die stede vier jaren lanck uten commer te houden ende die coopman ende scipman vry houden, varende ende kerende, gelijc die brieff van verbant dat vorder inhoudt ende begrijpt; ende seyde die schout hem elcx bysonder an, dat si, omder redenen will voirsz., gehouden zouden wesen die stede uten commer te houden ende coopman ende scipman vry houden, varende ende kerende, na inhout die brieve van verbant, ende dat si voort meer elcx bysonder, zoe si voirsz. staen, verbuert hadden van boet ende correxie van scepenen alzoe groot als scepenen wijsden dat recht wair. Op welke anspraeck voirn. die voirsz. XV personen hem elcx bysonder, zoe si voirsz. staen, verantwoirdt hebben, ende begeerden anden schout, elcx bysonder, een achtinge ende een man om huyrlieder woerdt te houden; twelc hem die heer elcx bysonder gegont heeft. Ende hebben, die een voir ende die ander na, elcx bysonder, in horen bedingden woirden geseit, datsi vander voirseider anspraeck geheell ende all ontschuldich waren ende tot ewigen dagen ontschuldich bliven souden, ende dat omder reden will, hierna verclairt, seggende hoe dat wair was datsi, elcx inden horen, scepenen, raidt ende acht geweest hadden binnen Dordrecht, ende datsi binnen huerluyder tijt die stede van Dordrecht doechdelic geregiert hebben, ende die altoes gehouden tot onderdanicheit van onsen genadigen heer

ende tot sijnre genaden profijt, ende voortmeer, datsi int cleyn noch int groot geen corruptie noch genot vander stede goeden gehadt en hebben, ende datsi oec in geene manieren, int cleyn off int groot, der stede goeden ende penningen, buyten consent vander gemeente, niet wechgelooft noch gegeven en hadden, mer dat wair was, dat alle die penningen, die binnen huerluyder tijt vander stede goeden uutgegeven ende gevoert waren, dat si dat by beveell ende uut verdrach vander alinger gemeente gedaen hadden, ende dat die alinge gemeente hemluyden goede briven gegeven hadde, te weten die vivebrieff ende noch twee brieven, die een van die reys van Atrecht, ende die ander van die reys Hesdynen, diewelke byder alinger gemeente gegeven ende bezegelt waren, dairoff copie van elken brieve openbairlic inder vierschair gelesen wert, ende dat si vorder geen penningen, buyten consent vander gemeente, uutgegeven en hadden, vorder dan den vivebrieff ende die ander twee voirsz. inhouden ende begrypen. Ende seyden elcx bysonder, datsi vander voirsz. anspraeck, dair hem die heer off angesproken hadde, omder redenen will voirsz., vry, quijt ende tot ewigen dagen ontslegen wesen souden, wijsdent scepenen, ende geerden des elcx bysonder een vonnisse van scepenen. Dairop die heer van elken bysonder scepenen tvonnis vermaent heeft. Ende hebben scepenen van elken bysonder een vonnisse gewesen, inhoudende in substancie: na woirden, na wederwoirden, na scriften ende bescheyt, die scepenen ende raedt dairoff gesien ende gehoort hebben ende na alle bedingder tale, dat hi van deser anspraeck, dair hem die heer off angesproken heeft, vry, quijt ende ontslegen wesen sall, als recht is naden recht vander stede. Welke vonnisse alzoe elcx bysonder mit allen recht gewijst wesende, hebben scepenen die elcx bysonder eendrachtelic vervolcht. Item all dese voirsz. vonnissen sijn, by andingen der partien voirsz. ende by vonnisse der scepenen, gewijst hierin te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 44 r.)

221. 1478.

Geschil over de vraag, of de dekens van de tresorie van St. Nicolaas van de kooplieden wettig verkozen waren.

Alzoe zekere murmuratie ende faem gespreyt geweest is onder den volke, dat die dekens vander geheelre tresorie vanden sinte Nycolaus vanden comans, namelic Adriaen Pietersz.,

Gerijt Mathijsz., Heynric Schoer Jansz., Willem Vastraetsz., Jan Willemsz., Pieter Cornelisz. ende Dirck Cleisz., hore tresorien ten Broeders tonrecht angebrocht zouden hebben, dairop die voirsz. dekens hebben doen vergaderen die gemeen gildebroeders vander geheelre tresorie, ende die op huyden, den achten dach in Augusto anno LXXVIII, gebrocht voirden schout, bourghemeester ende goede luyden vanden gerecht, seggende die voirsz. dekens int openbair inder camer voirden gemeenen gildebroeders, indien yement vanden gildebroeders seggen wouden, dat si hoer koer qualic angebrocht hadden, ende dat bewaryden, dat die spreken zouden ende hem openbaren; dair al die gemeen gildebroeders antwoirden ende seiden, dat syluyden wel tevreden waren, ende en wisten anders niet dan alle dingen vanden voirsz. dekens rechtvairdich angebrocht was, ende en wisten hem niet te beclagen noch den voirsz. dekens dairoff enige schult te geven. Twelc aldus bevolen worde hierin te teykenen, om mitsdien die voirsz. dekens ende horen nakomelingen vander voirsz. logentael ende faem tot ewigen dagen bevrijt ende ontlast te wesen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 46 r.)

222. 1479.

Contract van verpachting van land met recht van tiendheffing voor den verpachter.

Int jair LXXIX, den X^en^ dach in Mey, worde bevolen enen scepenenbrieff hierinne te teykenen, inhoudende van woerde te woirde gelijck hierna gescreven staet: Wy Thomas Pieter Kijntsz., Cleis Symonz., Willem van Nairssen heren Cleisz. ende Otte Berthoutsz., scepenen in Dordrecht, oirkonden ende kennen, dat voir ons quamen Willem van Byzoeyen ende joncfrouwe Beatris vanden Wael, sijn wijff, by hoers mans voirsz. hant, wille ende consente, ende vergieden, dat si verpacht hebben Boudijn Gerijtsz., Willem die Pryker, Herman Matheeusz., Jan Willemsz., Adriaen Aerntsz. ende Jan Buys Willemsz. een stuck lants mit sinen toebehoren, genoemt die veertich ende die tsestich mergen, gelegen Heynkensoert, dat nu ter tijt Goedscalc Tyelman Oemszoen mit sinen vrienden toebehoort, andie westsyde streckende vanden oert voirsz. off

a) Zie de noot *a*) hierboven bl. 171.

oostwairt ten lande toe, dat Gerijt van Muylwijck mit sinen medegesellen nu in pachten hebben van Willem van Byzoeyen, ende andie zuytsyde gelegen Aernt van Rosendael mit sinen lande, streckende van daeroff noortwairts ten schoer toe vanden diepen, dat dair leit: dats te weeten, elcx van hem sessen voirscr. een sestendeel van dit stuck lants voirsz., eerst enen termijn van elve jaren lanc duerende, dair die voirsz. huer off ingaen sal sinte Pietersdach in Zil nu naestcomende, elcx jairs om vijffendetwintich goede gouden Wilhelmus Hollantsche schilden, off paymente dat daer goet voer is, te betalen den eersten dach op sinte Pietersdach in Zille naestcomende over een jaer, ende alsoe voort van jaire tot jaire den voirsz. termijn lanck. Voort sullen Bouden Gerijtsz. ende sijn medegesellen voirsz. dit voirsz. lant bedijcken, na haren genoechten, alsoe si haer weyden off zayet dairoff daironder avontueren willen, ende al vry dat te gebruycken den voirsz. termijn lanck, zonder enige thijnsse off tiende daeroff te geven ende zonder Willem van Byzoeyen ende joncfrouwe Beatrys voirsz. off horen nacomelingen enige vogelie off visscherien dair binnen den voirsz. palen te hebben off te behouden tot ewigen dagen. Voort sullen Boudijn Gerijtsz. ende sijn medegesellen voirscr. int elffte ende tleste jair vanden termijn voirsz. dit voirsz. lant dicht leveren, bedijct mit enen goeden winterdijck, alsoe die dijckgraeff mitten heemraet, die inden voirscr. lande geërft sijn, die schouwen sullen, sinen redelijcken koere hebbende tegens storm ende onweer vander zee; ende dan sullen Boudijn Gerijtsz. ende sine medegesellen voirsz. van desen bedijcter lande voirsz. opleveren Willem van Byzoeyen ende joncfrou Beatris voirsz. den tienden mergen, die si hem vry hierin bedijct sullen hebben, ende Willem van Byzoeyen voirsz. sal dat lant, dats te weeten den tienden mergen, dan anvangen mit sinen dijckstall, dair hy mitten kavel dan vallen sall. Ende van dier tijt sal hi selver dat lant, dats te weten den tienden mergen, dan voort bewaren van dijckaetssen wege ende wateringe maken ende doen maken, op sijn selfs cost, mergen mergens gelijck, zoe die dijckgraeff mitten gezworen die koeren daer leggen ende schouwen sullen. Ende alle dat ander lant boven den tienden mergen sal dan toebehoren ende voort anvangen Boudijn Gerijtsz. ende sijn medegesellen voirscr. tot ewygen dagen. Ende des sal Willem van Byzoeyen voirsz. ende sijn nacomelinge in desen haren bedijcten lande voirsz.

sijn tiende hebben van allen zade, datter gesayt worde, dats te weeten den elfften schooff van teerv, rogge, gerst, spelte, amer, boecweyt, raepsaet, boenen, arweeten, wicken ende haver, ende voort den smalen tiende, dats te weeten dat tiende lamme, verken, ganssen, byen ende vlasse. Ende dan sullen Boudijn Gerijtsz. ende sijn medegesellen voirsz. vanden XXV schilden voirsz., als vander huere ende pacht voirsz., quijt ende vry off sijn ende ongehouden wesen van Willem van Byzoeyen ende joncfrou Beatris voirsz. ende van horen erffnamen ende nacomelingen. Ende des sullen Willem van Byzoeyen ende joncfrou Beatrys voirsz. ende hare erffnamen ende nacomelinge hebben in haren lande voirsz. haren exchijnze vanden bier, datmen daer tappen zall, dats te weten dat elke tapper, die daer sal tappen, sal geven van elc vat biers een oude Vlaemsche boddrager. Voort als dit lant voirsz. bedijct ende inder bruycke gecomen is, dat het dan by kenlyche ongevalle, mits overvloeden, inbrake, dat God verhoeden moet, ende dattet rydende bleeff twee sinte Mertijnsschouwen after malkanderen, alsoe dattet Bouden Gerijtsz. ende sijn medegesellen voirsz. off hare nacomelingen darenbinnen niet weder en bedijcten, zoe mach Willem van Byzoeyen off sijn nacomelinge dan weder dit voirsz. lant anvangen ende hair hant daeran slaen, als an hair vry eygen goet, onverseit van Boudijn Gerijtsz. ende sine medegesellen voirsz. ende van haren erffnamen off van yement anders van haren wegen. In oirkonde desen brieve gegeven int jair ons Heren MCCCC vierendertich, opten vijftiensten dach der maent van December.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 48 r.)

223. 1483.

Een man verbindt zich, onder beding van straf, zijne vrouw niet te mishandelen.

Int jaer LXXXIII, opten XII[ten] dach in Augusto, quam Gijsbrecht Moll Lambrechtszoen voir scepenen, Willem Willem Zegerszoenszoen, Adriaen Heynrixzoen ende Jacop van Slingelant Janszoen, ende geloofde ende bekennede aldaer, dat hy hem overgegeven heeft ende verwilcoert, dat, soe wanneer hy sijn wijff, meester Herman barbiers dochter, smit off ontameliken daermede leeft, in sulcken schijn, dat meyster Harman dat mit des voirn. Gijsbrechts nabueren witteliken mach betuygen ende kenlick maken, soe sall Gijsbrecht voirn. ver-

buert hebben ende sculdich wezen meyster Harman, sinen zweer voirn., twintich pont groot Vlaems, te betalen tot sinen vermanen. Voirt heeft Gijsbrecht Moll voirn. verwilcoert ende overgegeven, dat hy geen van sinen landen vercoepen noch bezwaren en sal, thensy by wil ende consent van meyster Harman, sinen zweer voirn. Ende waert zake dat hy sijn wijff voirsz. na dese tijt meer smeet, soe sal hy, boven die XX pont gr. voirsz. verbuert te hebben, dairmede van haer gescheiden wezen, ende afstall doen van allen goeden ende erfnisse, die haer anbestorven, ende en sal daer niet na staen mit geesteliken recht noch mit waerliken, ende geloofde oick, dat hy hierom haren vader off haer moeder noch geen van haren vrienden off oick haer zelve niet en sal misdoen off doen misdoen. Ende sy sal mogen gaen ende staen overall daert goeden vrouwen betamen sal te gaen off te verkeeren. *a*)

(Aktenb. nº. 2 III fo. 59 r.)

224. 1483.

Vervolging wegens eedschennis.

Int jaer LXXXIII, den XIX^sten^ dach in Februario, is inder camer met vollen vonnisse ende met allen recht gewesen: Also Beatris Adriaen Govertszoens wedue, met haer voechts hant, gheloeft ende gezworen heeft aen tsheren hant, dat zy tot Antwerpen trecken soude ende der poerteren scepen van Dordrecht, die aldair by Henrick Adriaensz. horen zoen ghearresteert waren, hoer beste ende diligencie doen soude om die scepen ende goeden ontslegen te worden, off dat zy bynnen drie wecken wederom inder stede van Dordrecht comen soude, opte verboernisse van vijff hondert Rijnssche gulden, ende alzoe zy, off yemant van horen weghen, totten daghen voirsz. nyet gecomen en is, hoerselven gherechtelijck presenterende alst behoert, ende dat daerboven noch die heer ende die stede hoer een weet gedaen heeft gherectelijcken mitter clocke, naden ouden costume ende naden recht der stede van Dordrecht, om bynnen veertien daghen te comen ter antwoerde, twelck zy, noch nyemant van horen weghen gemachticht, ghedaen en heeft off gecomen en is, so is ghewesen, dat die scout van sheren wegen zijn actie op haer maken sall, als van enen onbehoerlijcken eedt, ende dat zy voert ghehouden

a) Zie nº. 69, 93 en 120 hierboven (bl. 51, 71 en 89.)

wesen sall te voldoen ende te betalen die vijfhondert Rijnsche gulden, daer zy hoerselven toe obligeert heeft, diewelke zy betalen sell daer scepenen ende raedt der stede van Dordrecht die keeren ende ordineren sullen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 60 r.)

225. 1486.

Benoeming van een voogd over een ongeboren vrucht.

Int jair LXXXVI, opten negensten dach in Januario, worde byden schout, bourgemeister ende goeden luyden vanden gerechte, ende by goetduncken vanden naesten magen ende vrienden van Marigen Cornelis Oem, heren Jacops onmondige dochter, ende van alsulcke vrucht, als Anthonie Gerit dochter, wedue des voirsz. Cornelis Oom, jegenwoirdelike begort mach hebben, bevolen den notabelen heer meester Gijsbert Oom Jacopsz., deken van onser Vrouwen kercke bynnen Dordrecht, die voechdie van Marige ende die vrucht voirsz., om derselver kinderen goeden the bewaren .... *enz.*

(Aktenb. nº. 2 III fo. 68 r.)

226. 1487.

Uitspraak in een geschil over aardhaling.

Int jaer ende opten dach voirscr. (XV^{ten} in Junio) soe wart gescheyden ende een minlike uutsprake inder camer gedaen tusschen Joest Janszoen ende Pieter Jansz. met haren medeplegers, an die een zyde, ende Claes Aelbrechtszoen ende Cornelis Dames, van des dorps wegen, mit haren hulpers, an dander zyde, mits geblijff ende overgeven van beyde partyen voirsz., roerende vander makinge ende aerde van eenre kaa of waterkeringe, dairoff Claes Aelbrechts ende Cornelis Damen voirn. zeyden, dat sy die aerde totter makinge vander kaa voirsz. souden mogen nemen, sonder geldinge daeroff te sullen doen, ende daeroff Joest Janszoen ende Pieter Jansz. mit haren medeplegers voirsz. eysscheden vergeldinge te hebben vander aerde, die sy daertoe genomen mochten hebben: in deser manieren, te weten: dat Claes Aelbrechtszoen ende Cornelis Damen mit haren medeplegers voirsz. vry ende ongehouden sullen wesen vanden eysch voirscr. tot desen dage toe, mer of sy namaels meer aerden behoufden of hebben wouden totter makinge vander kaa vorsz., daerof sullen sy

gehouden wesen geldinge te doen, tot schieringe vanden heemraders binnen bans. Ende dit wort bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 69 r.)

227. 1490.

Recht van nakoop.

Int jair XC, opten XXVIII^ten^ dach in Januario, wort mit vollen vonnisse ende mit allen recht gewesen tusschen meester Herman Haeck, licenciaet inden rechten, ter eenre zyde, ende Herman Coenenz., ter ander zyde, roerende vanden nacoep ende calengieringe vanden huyse, twelck Herman voirsz. tegens Dirck van Amerongen, als man ende voecht van Margriet Huyck Willemsz. dochter, zijn echte wijff, onlanx gecoft hadde, ende welke coep die voirsz. meester Herman rechtelic gecalengeert hadde ende die nacoep dairoff begeerde, overmits enen scepenenbrieff, houdende van een pont Hollants jairlicker lantsijs, die hy opten selven huyse ende erve sprekende hadde; te weten, na brieve, na woerden ende wederwoerden, ende na allen bedingder tale, dat meester Herman voirsz. gerecht sall wesen ende den nacoep hebben sall vanden huyse voirsz., dat Herman Coenenz. gecoft heeft, te weten van zoveell als zynen scepenenbrieff vanden pont Hollants inhoudt, ende daert pont voirsz. op gesproken heeft in tyden als zijn vorders dat gecoft hebben.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 74 v.)

228. 1494.

Huizen aan hen die daarop renten hadden, of aan de stad vervallen, ten gevolge van het verzuim der eigenaars om de grachten daarachter behoorlijk te maken.

Alsoo lestwerf, opten vijften dach in Marcio int jaer XCIII, uut gemeen verdrach vanden schout, burghmeyster ende goeden luyden vanden gerecht, vanden ouden rade, vanden achten ende vanden dekenen vanden gemenen neringen gesloten ende mitter klocke openbaerlick gecondicht is geweest, om profijt ende gemenen orbaer ende om te voirhueden last van brande, dat een ygelijck in die afterstraten sijn graften after sijn huysen ende erven alsoe maect mit stabboemen, ende alsoe diep maect mit layken ende anders, na uutwysinge

der koore, die daerop geleydt is byden graftmeesters, die die goede luyden vander stede daertoe geordineert hebben, tusschen dit ende Palmsonnendage doe naestcomende, ende waert datmen then zelven dage yemant bevonde, die sijn graften, navolgende die koor voirsz., niet gemaect en hadde, die graftmeysters sullen alsdan omgaen, schouwen ende die van stonden aen besteden te maken tot desgenes cost, die sculdich wair te maken; ende twerck volmaect wesende, soe sal dat betalen diegene dien dat erf of huys toebehoirt, ende in gebreke van betalinge, soo sullen die graftmeysters uutleggínge begeren vanden tresorier vander stede, om tvoirsz. werck mede te betalen, diewelcke dairop uutleggen sal inder maniere als hierna volcht. Te weten soo wanneer die tresorier yet uutgeleyt heeft ende hy niet betaelt en wort binnen acht dagen nadat hy uutleggínge gedaen heeft, soe zal die tresorier vander stede wegen tzelve huys ende erve aenvaerden, vry als anders der stede goeden, then waer dat yemant quame, die daer renten of lantsijs op hadde ende byden tresorier betaelde van sinen uutgeleyden penningen, ende dat binnen XIIII dagen nader uutleggínge voirsz., of anders die renten of lantsijs souden mede verloren gaen mitten huysen ende erven voirscr., ende die stede soudse vry houden, sonder enige meer renten daeruut te geven.

Ende hoewel tverdrach ende die vercondinge mitter klocke voirsz. ende oick die uutleggínge vanden penningen byden tresorier, navolgende tgeen dat voirscr. staet, rechteliken geschiet is, soe heeftet nochtans desalniettegenstaende belieft enigen hierna gescrevenen haer erven, huysen ende renten verloren te laten voir die renten, die daerop staen, ende oick die uutgeleyde penningen mitten oncosten voirscr., ende sijn die voirscr. huysen ende erven vry ander stede gecomen, ende oick enige, die daer renten of lantsijs op hadden, die hebben die uutgeleyde penningen ende die oncosten zelve betaelt, ende die huysen of erven voirscr. vry an hem gelost, navolgende tgeen dat voirscr. staet. [1]) Ende sijn dese nagescreven huysen ende erven ende die personen hierna gescreven.

Inden eersten dat erff opten westen houck vander Mennebrug, Neel van Puts erf, is wijt anderhalve roede ende enen

1) Het woord „staet" ontbreekt.

voet totter graft toe, ende is lanck zeven roeden anderhalven voet, ende is inder lengten gestabboemt; ende die roede heeft gecost te stadboemen vijff schell., tien penn.; ende dit voirscr. heeft gecost te diepen die roede drie stuvers. In Piermoyen tuyn item dat erf . . . . . *enz. a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 81 v.)

229. 1494.

Ordinancie vanden comenscappe vanden harinck, gemaect byden goeden luyden vander stede, byden koermeisters ende coopluyden vanden harinck, hoe ende in wat manieren zy den harinck koeren sullen ende den packers bevelen te packen, den vijffthiensten dach van Septembri anno XCIIII.

1.

Inden eersten sullen die koermeesters genen harinck koren, thenzy dat die cooper ende vercooper buyten der plaetze zijn, daer den harinck staet, die van hemluyden gekoert zell worden.

2.

Item en sullen oick die koermeesters, by tyden wesende, gheen harinckplaets houden noch comanscap vanden harinck doen, noch paert noch deell off profijt hebben vanden comanscap vanden harinck, noch nyemant van hoiren wegen, in geenre maniren.

3.

Item dat zy genen harinck koren en sullen, die mit ass off mit cly ghesouten is, off die onredelicke kuytsieck is, off oick daer die tonnen nyet off dicht en zijn, daer en sullen sy genen brant an steken.

4.

Item wairt by alzo, dat die packers tot enigen tyden nyet en deden dat hem byden koermeesters bevolen sall worden, angaende die packing vanden harinck, dat sullen die koermeesters voirsz. nyet swygen, maer dat van stonden aen den goeden luyden vander stede anbrengen ende te kennen geven, op horen eedt.

a) Vg. deel I bl. 347 (n°. 166) en aldaar de noot 1).

5.

Item sullen die packers alle jair horen behoirlicken eedt doen, dat sy selve den harinck uut die toen nemen sullen, daer zy uut packen, ende nyemant anders, ende indien zy enich gebreck vinden inden packtonnen, dat sullen zy uutsaecten [1]), op horen eedt. Ende sullen uut eenre hant packen, nader ouder ordinantie.

6.

Item sullen noch die packers zeer naerstelic toesien, soe wanneer dat den harinck vanden koermeesters gekoert is, ende die cooper ende vercooper, off yemant van hoirluyden wegen, inder plaetze comen, daer den harinck gekoert staet, dat elcke ton, zo sy gekoert is, by hoir selfs koer blijft, ende nyet gewisselt en worde, te weten zoet op zoet ende wrack op wrack, als dat behoert. Ende indien dat zy bevinden, dat enich vanden coopluyden, off yemant van hairluyden wegen, contrary doet, soe sullen zy van stonden aen dat werck laten staen, ende daeruut gaen, ende dat die koermeesters te kennen geven, op horen eedt voirsz.

7.

Item sullen noch die packers, alzo geringe als zy die ton uutgepact hebben, dat rondeell terstont uuthouden ende cancelleren, eer zy van die ton gaen; ende waert zaeck datter yet geboerde inder plaetze daermen pact, dat tegens die koer waer van die tonnen om te setten off anders, dat sullen die packers den koermeesters te kennen geven ende die koermeesters den goeden luyden vander stede, elx op horen eedt. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teykenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 83 r.)

230. 1496.

Eene vrouw gaat voor de baar van haren echtgenoot uit.

Int jair XCVI, opten XI[len] dach van Augusto, quam joncfrou Janna Gijsbrecht vander Schueren dochter, wedue wylen

1) Zoo schijnt er te staan.

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1291 en zie hierboven (deel I bl. 298) de keur van 27 September 1453.

Anthonis de Loekere, muntmeester particulier in Hollant, met enen gecoren voecht, voer scepenen Willem Willem Zegerszoenszoen, Willem Jan Reyerszoenszoen ende Goidscalck Oem heren Tielmanszoen, ende heeft aldaer goetstijts vertegen, naden recht vander stede, goets ende quaets vander doot Anthonis de Loekere, haren man voirsz., ende is daerenteynden voer die baer uutgegaen, ende bewaert met vonnisse, dat zy gheen scade lyden en sal van alsulcke schult, als dieselve Anthonis de Loekere aftergelaten heeft ende schuldich was int leste van zynen levenden live, als recht is naden recht vander stede. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 87 r.)

231. 1497.

Aanbesteding van den grooten omgang van het heilige sacrament.

Int jair XCVII, XXVII daghen in Junio, wort bevolen dese cedel vanden ommeganck inder stede register te teykenen. In allen manieren ende voirwairden als hierna gescreven staet, soe hebben wy Jacop Damisz. ende Jan Duyck Willemsz., tresoriers der stede van Dordrecht, ende by consent ende beveel vander camer, aenbesteedt den groten ommeganck van dat heilige Sacrament, dats te weten dat spul uut te brengen, naeder ouder gewoenten, Wouter But Jansz. ende Cornelis Gerbrantsz., up ende off te doen, bier [1]) ende broet te betalen, ende alle ander onkosten, die daeran clevende zijn, uutgesceiden ist dat zaike dat zy enich nyew spul gemaeckt willen hebben, off datmen enich spul van ouderdom vernyewen mosten off nyewe raiden dairtoe hebben mosten, off van lakene vernyewen mosten, dat sall die stede voirscr. selven becosten ende betalen ende besorgen, buyten die spulmeesters cost. Ende des soe sullen sy alle dese perselen uutbrengen, als hiernae gescreven staet. Inden eersten Golias mit synen toebehoiren, Abraham mit zynen toebehoiren, die erck mit hairen toebehoiren, die morysschen dans, onser Vrouwen trouwenis, onser Vrouwen boetscap, die drie coninghen, ons Vrouwe die in Egypten rijdt, die besnydenis, die leerairs

1) Er staat: buer.

Jherusalem, dat avontmael, dat hoeffken, een cruysdragher, die bergh van Calvarien, Judas berch, dat heilige graft mit die drie Marien, God int hoeffken mit Maria Magdalena, sinte Steven, Saulus, sint Anthonis, sinte Laurens, sinte Bartholomeeus, sinte Sebastiaen, sinte Michiel, sinte Crispiaen, sinte Victoer, sinte Jherasmus, sint Martijn, die wyse maechden mitten dwasen, sinte Margriet, sinte .....[1]), sinte .....[1]), sinte Geertruydt, sinte Bregida, sint Agniet, sinte Dorothea, sinte Ygna, sinte Suwer, sinte Lucie, sinte Juliaen, sinte Lijsbet, sinte Ursula, dat sceepken mitten elff dusent maechden, sinte Katherijn, sinte Appollonius, onser Vrouwen baer, dat radt van aventuyren. Ende alle dat hierboven gescreven staet dat sullen die spulmeesters uutbrengen mit hoeren toebehoiren, ende die paerden sal daertoe leveren die stede, naeden ouden haercomen, ende die besorgen. Ende hiervoer soe sullen die spulmeesters hebben alle jair vander stede voirscr. acht pont gr. Vlaems gelts, off ander payment zijnre waerden, ende zes stede kannen wijns, ende des soe salt gedueren, als dat die spulmeesters in huyren hebben sullen een termijn van vier jairen, al dinck sonder erch ende list. In kennisse der waerheit soe sijn deser cedulen twee gescreven, gesneden deen uut den anderen int A. B. C. Int jair ons Heren dusent vierhondert ende tseventich opten ses ende twintichsten dach in Mey. *a*)

(Aktenb. nº. 2 III fo. 89 r.)

232. 1497.

Gildebrief van de kleine vischmarkt.

Int jair XCVII, opten XX^sten^ dach in Februario, wordt bevolen den gildenbrieff vander cleyne vischmarkt hierin te teykenen. Wy rechter, scepen ende raedt ende die gemeen stede van Dordrecht, doen condt allen luyden, dat wy metten goeden luyden, onsen poirters vander cleynere vischcopers gilde in Dordrecht, om gemeen noedt, orbair ende gebreck,

1) Niet ingevuld.

a) Vg. deel I bl. 312, nº. 107.

dat die stede voertijts in alrehande beleit gehadt heeft, ende om te scuwen onraet inder stede, ende die meeste ruste voert te setten, tot ons rechts lantsheren behueff, ende die stede van Dordrecht in beteren punten te brengen van neringen ende van rechten, mit malkanderen overeengedragen zijn, dat wy in coeren hebben geleit alsulke punten als hierna gescreven staen. Inden eersten dat een ygelick van hem, die stall heeft andie cleyne vischmerckt, dat hy die mach vercopen, wanneer hijs by kenliker noetzake te doen heeft, ende soe wie van hem storve by tyden, dat sijn stall comen mach op sijn naeste rechte erffnamen, om vijftien schellinge groet Toernoeyse, der stede van Dordrecht dairoff te geven. Voert en sàll nyemant vische vercopen noch vischcopers neringe hantieren, hy en sall poirter wesen ende van goeder faem ende gestalt, die in dit gildt ontfaen sall worden, ende hy sall dit ambocht voirscr. ende neringhe stadelick hantieren, sonder argelist. So wie daerover dede, als voer [1]) enich van desen poynten voirscr., dat is op een boete van tien ponden ende zijn poertrecht. Ende waer dat der gemeenre stede off yement van desen gilde voirsz. om deser zaken enigen stoet off swaernis offquame, des sullen wy trouweliken by malkanderen bliven dien onraet te wederstaen, behoudeliken altoes ons lieffs heren zyne heerlicheit ende zijns rechts ende der stede van Dordrecht hoer rechts. Ende omdat wy dit wel ende trouwelicken willen hebben gehouden ende meinen te houden, soe hebben wy onser stede zegell an desen brieff gehangen ende [2]) vesteninghen der dinghen, int jaer ons Heren dusent drie hondert seven ende tsestich, op sinte Gielisdach.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 90 v.)

233. 1497.

Verkoop van huizen krachtens de nieuwe Ordonnantie. a)

Int jair XCVII, opten XXII^ten^ dach in Maert, wort byden schout, bourghemeester ende gueden luyden vanden gerechte

1) Er staat: „voer", niet, gelijk men wachten zou, „over."

2) Er is hier waarschijnlijk iets uitgevallen, wellicht het woordje „tot."

a) Zie deel I bl. 133. Het aldaar, in de noot *a*), door mij geopperde vermoeden, dat de Ordonnantie ouder is dan 17 *Januari* 1497 wordt door dit stuk bevestigd. Zij is op 10 *November* 1496 afgekondigd.

bevolen twe brieven, die doirsteken waren doir neghen schieringbrieven, hierin te teykenen, houdende van woirde tot woirde soe hiernae gescreven staet: Wy Adriaen die Groet Jacopszoen, Jan van Oversteghe Vastraetzoen ende Wourick Corneliszoen, scepenen in Dordrecht, oirconden ende kennen, dat Michiel Damaeszoen, als ghemachticht ende inden name van Otte, Agnees ende Reynair, Ot van Slinglants kinderen, ghetoent ende heeft doen lesen int jaergeding, datmen besat des Dinxdages naeden dortiendach, ende was opten neghensten dach van Januario int jair ons Heren MCCCC seven ende tnegentich, die schieringbrieven, die doirsteken zijn met desen brieve, ende dat naden geordineerden tijt van enen halven jair van trecht van beleyde, ende die wete viertien daghen guets tijts dairoff voir tselve jairgeding gedaen, navolgende tinhouden vander nyewer ordinancie daeroff gemaect, soe dieselve kinderen, noch nyement inden naem van hem, vanden inhouden van denselven schieringbrieven te vollen voldaen en waren, ghelijck hy al tselve bijgebrocht ende scepenen kenlick gemaect heeft, als recht is, ende alsoe dair nyement en was ten selven daghe die dairtegens achte, soe wort gewesen met vonnisse ende met allen recht, datmen tot vercoepinghe vanden selven huysen, dair die doirsteken schieringbrieven off inhouden, procederen, ende die schout van tsheren wegen dairmede te love ende te bode sitten sall int openbair, binnen die eerste ses weken, te weten op sinte Valentijnsdach naestcomende, ende die voirscr. Michiell Damaeszoen, als gemachtich ende inden naem derselver kinderen, alsdan met desen brieven voert recht hebben sall, nae uutwysinghe derselver nyewer ordinancie, als recht is naden recht vander stede. In oirconde desen brieve gegeven int jair ende opten dach voirscr. Den anderen brieff: Wy Jan van Oversteghe Vastraetzoen, Reynair die Jonge heren Reynairszoen ende Pieter Schaert Korstiaenszoen, scepenen in Dordrecht, oirconden ende kennen, dat Michiel Damaeszoen, als gemachtich ende inden naem van Ot, Agnees ende Reynair, Ott van Slinglants kinderen, aftervolgende die nyewe ordinancie, die int clepboeck geteykent staet, gecondich den tienden dach van Novembry lestleden, gecomen is int jairgeding, ende heeft aldair ghetoent ende laten lesen die schieringbrieven, die doirsteken sijn met desen brieve, uut crachte vanden welken ter tijt gewesen is met vonnisse ende met allen recht, datmen

ter vercoepinghe vanden huysen procederen soude, dair dieselve schieringbrieven off inhouden, op sinte Valentijnsdach naestcomende, gelijck hieroff tdoirsteck van tselve jairgeding breder inhout ende verclaert; soe is hierop vorder vercondicht geweest metter clocke, opten seventienden dach van Januario dairnaest volgende, dat alle diegheene, die enighe rentebrieven, soewell van grontsijs ende lantsijs als van anderen renten off scepenen scultbrieven, opten selven huysen te spreken hebben, off opten personen, die die huysen toebehoren off toebehoirt hebben, dat zy die voirden voirn. vercoepdach te voirschijn brenghen opter stadthuys, in die camer van scepenen, ende latent teykenen, ende die vercopinge dairmede storen, indient alzoe behoirt, well wetende, indien dair yement wair die alsulke brieven achterwaerts hielde ende nyet inder manieren voirsz. te voirschijn brochte, dat dieselve after dien tijt met alsulke brieven gheen recht hebben off spreken en sall moghen opten voirn. huysen, als die vercoft zijn. Item dat gebott ende dese waerscuwinge aldus metter clocke ende inder manieren voirscr. gedaen, zoe hebben die gesworen camerwaerders in die twee principaell prochykercken, als indie Grotekerck ende indie Nyewekerck, die Sonnedaegse geboden gedaen, te weten opten Sondach, den achtendetwintichsten dach van Januario dairnaest volgende dat eerste gebodt, des Sondaechs den vierden dach van Februario dairan dat tweeste gebott, ende des Sondaechs den elften dach van Februario dairan volgende dat dorde gebodt, ende tot elke reyse onder die hoeftmisse, alst offertorium gesongen was, verclaert ende geseit ende dairoff cedullen voir alle kerckdoeren gestelt, in deser manieren hierna volgende: Ghy goede luyden, alsoe die schout van tsheren wegen, naevolgende die nyeu ordinancie ende tgebodt metter clocke onlancx dairop gedaen, sitten sall openbairlick te love ende te bode op sinte Valentijnsdach naestcomende, om te vercopen twe huysen, staende beyde opten Ryedijck, dat een genoemt Int hart, tusschen den huyse dat meester Wennemer toebehoirde int leste van zynen levenden live, an die een zyde, ende Jan Roeloffszoens huys, an die ander zyde, ende behoirt toe Jacop Jacopszoen, diemen noemt Coppen Blanckert, ende dat ander huys, genoemt den Marsman, staende tusschen den Rotterdamschen steygert, an die een zyde, ende Jan van Dorts huys, an dander zyde, ende dit huys behoerde toe den erffnamen van Coman IJsbrant. Hierop is geboden ende ghe-

waerscuwet geweest opten seventiensten dach van Februario byden goeden luyden vander stede mette clocke enen ygeliken, die enige rentbrieven, soewell van grontsijs ende lantsijs als van anderen renten off scepenen schultbrieven opten selven huysen voirn. sprekend hebben of opten personen, die die huysen toebehoren of toebehoirt mogen hebben, dat zy dieselve brieven voirden voirsz. coepdach ende binnen middelen tyden opter stadthuys te voirschijn brengen in die camer, ende laten dat teykenen ende die vercopinge dairmede storen, evenverre dattet hem angaet ende alzoe behoirt, well verstaende, indien dair yemant waer, die alsulke brieven afterwairts hielde ende nyet inder manieren voirscr. te voirschijn brochte, dat dieselve after dien tijt mit alsulken brieven gheen recht hebben of spreken sal mogen opten voirscr. huysen, als die vercoft sullen zijn. Hierna weet hem een ygelick te rechten. Item nae desen is noch opten vercoepdach, op sint Valentijnsdach, guets tijts voerden middage, een cedulle voir ende optie doerre vanden huyse voirscr., genoemt dat Hart, gestelt, inhoudende van woirde te woirde als hiernae volgt ende gescreven staet: Alsoe die schout van tsheren wegen, metten scepenen by hem gevuecht, op taftermiddach ten tween uren alhier ter plaetze voir desen huyse, tot verzueck van partyen, comen ende sitten sall int openbair te love ende te bode, om te vercopen datselve huys genoemt dat Hart, ende oick dat huys genoemt den Maersman, staende opten hueck vanden Rotterdamschen steygert, nae uutwysinge der nyewer ordinancie ende die geboden dairop vorder metter clocke gedaen, soe laten weten die goede luyden vander stede enen yegelyken, die gading hebben in desen huysen te copen, dese naegescreveu poynten ende articulen. Inden eersten datmen denselven twee huysen ende erven metter brouwerie, totten huyse genoemt dat Hart behoirende, ende anders allen haren toebehoiren, vry vercopen wil op haren rechten lantsijns, te weten twe pont Hollants sjaers, die die nonnen binnen Dordrecht opten voirscr. huyse, genoemt dat Hart, sprekende hebben. Item die ander renten ende sculden daerop sprekende sall den coper cortinghe ende offslach wesen anden penningen, die hy dairvoir loven sall, ende dieselve renten tot allen tyden mogen ofleggen ende an hem lossen, naeder stede koer. Item sall oick die coper vanden huyse, genoemt den Maersman, ontfangen ende te bate comen twee ende dartich Rijnsche gulden, die Jan van Dort

van huyshuyre vanden selven huyse sculdich is. Item dese huysen wilmen vercopen by Rijnsche guldens, in payment twintich stuever voirden Rijnschen gulden gerekent, ende die coper sall gehouden wesen partyen, tot wyens versueck dese rechtvorderinge gedaen wort, van hoiren gebreken metten rechteliken onkósten te voldoen, ende hair penningen op te leggen, tusschen dit ende Paeschen naestcomende, ende tander restant, datter overloepen sall, binnen jaers. Item die coper en sall oick nyet gehouden wesen in enigen verscenen renten te betalen, op dese voirscr. huyse sprekende, dan diegheen, die nae desen vercoepdach verscinen sullen ende hy nyet offgelost en heeft als voirscr. is, mer sullen die verscenen renten hem offslach doen ende cortinge wesen andie penningen, die hy voir dese huysen loven sall te geven. Item die dese huysen coept, salse verborgen binnen den dorden dage, die penningen, dairom datse vercoft worden, te betalen tot hoiren dagen, sonder datmen dair vorder enige rechtvorderinge meer dairom sal moeten doen, ende dat hy ende sijn borge dairvoir gevangen sullen gaen, off die penningen opleggen ende betalen. Ende indien die coeper binnen den dorden daghe gheen borch dairoff en stelde, dair partyen an gehouden waren, soe soudtmen dieselve huyssen wederom ophangen, ende dairoff te love ende te bode sitten tot zynen cost, ende gelden die min, hy soude die scade hebben, ende gelden zy meer, hy en soude gheen baet dairoff hebben. Dit zijn die renten, afterstallen ende sculden, opten voirn. huyssen sprekende, die te voirschijn gecomen ende voirden vercoepdach in die camer zijn laten teykenen, nae inhout die ordinancie voirsz. Inden eersten Ott van Slinglant kijnderen voirsz., tot wiens versueck dese rechtvorderinge gedaen is, hebben sprekende op dese voirn. twe huyssen enen scepenenbrieff, vander date duysent vierhondert acht ende vijftich, houdende van tien gouden Rijnsche guldens sjairs, daeroff zy then afteren staen hondert vijff ende twintich Rijnsche guldens hoeftgelts. Die prior ende convent vanden Augustinen binnen Dordrecht heeft sprekende enen scepenenbrieff, vander date duysent vierhondert drie ende dartich, opten voirsz. huyse genoemt dat Hart, houdende van enen Koervorster Rijnschen gulden sjairs, ende is dairoff ten affteren twintich jair afterstals. Item Gerit Laurenszoen staet ten afteren van sculden an Coppen Blanckert een ende twintich pont groet Vlaems, soe hy te kennen

geeft, daeroff hy eensdeels opten voirsz. huyse, genoemt dat Hart, recht ghevordert heeft. Die nonnen binnen Dordrecht staen ten afteren anden voirsz huyse, genoemt dat Hart, acht jair afterstals vanden twe ponden Hollants, die zy jairlicx van lantsijns dairop sprekende hebben. Die wedue ende erffnamen van Aert Goudt hebben sprekende opten voirscr. huyse, genoemt den Marsman, twe scepenenbrieven, vander date duysent vierhondert negen ende tsestich, houdende van twe Rijnsche gulden sjairs, daeroff zy ten afteren staen vierendetwintich jair afterstals. Hierop wordt vorder gecondicht metter clocke: alsoe die schout van tsheren wegen naden middach then tween uren sitten sall mit scepenen te love ende te bode voir Jacop Jacopsz. huys, diemen noemt Coppen Blanckert, ende Coman Ysbrant erffnamen huys, staende beyde opten Riedijck, te weten dat een genoemt dat Hart, ende dat ander genoemt den Marsman, om dieselve huyssen int openbair te vercopen, soe laten die goede luyden vander stede weten enen ygelick, die dair gading in hebben, dat zy comen ter plaetze ende ure voirn. ende helpen die voirn. huysen then meesten gelde vercopen. Achtervolgende desen die schout van tsheren wegen met ons als scepenen by hem gevuecht sittende ter plaetse ende ure voirsz. te love ende te bode int openbair voirden voirn. tween huyssen, ende aldair ten selven stonde verclaert ende opgelesen wesende byden clerck vander camer tinhouden vander voirscr. cedulle, die voirden middage op die doere vanden selven huyse gestelt was, mitgaders die renten, afterstallen ende sculden voirscr., soe is, na diverse verhoginghe ende biedinghe, Wit Janssoen in dat hoechste bodt gebleven, te weten van vijffhondert Rijnsche gulden current, die te betalen ten daghen ende in alre manieren voirsz. Ende is bewaert met vonnisse ende mit allen recht, dat dieselve Wit Janssoen dese voirscr. twee huyssen ende erven, metter brouwerie ende met anders allen hairen toebehoiren, op alsulke renten ende in alre manieren voirscr. erffelike daervoer hebben, behouden, besitten ende gebruyken sall, tot zynen oerbaer ende profijt ende als zijn vry eygen guet, sonder yemants wederseggen, als recht is nae uutwysinge der nyewer ordinancie voirscr. Ende heeft ter selver tijt Wit Janssoen voirscr. hieroff die een helft opgedragen ende overgegeven Pieter Heynricxzoen tot zijnen vryen will ende eygendom, in alre manieren ende tot sulken recht als dairoff voirscr. staet.

In oirconden desen brieve gegeven int jair ons Heren MCCCC zeven ende tnegentich, den viertiensten dach in Februario.
(Aktenb. n°. 2 III fo. 91 r.)

234. 1499.

Aanstelling van een opzichter over de waakhuizen.

Int jair XCIX, then daghe voirsz. (XVIII[ten] dach van Aprill), wort noch bevolen hierin te teykenen een cedule, inhoudende van woert tot woert als hiernae gescreven staet. Int jair XCVII, opten negenthiensten dach van Februario, is gecomen ende gecompareert inde camer voerden goede luyden vander stede Wouter Maesz. die scuenlapper, ende heeft aldaer inder manieren ende voirwairden, hiernae gescreven, angenomen ende beloeft, ende zynen behoirlicken eedt daerop gedaen, alle der stede waeckhuyssen goits tijts op te doen ende te sluyten, ende die alsoe te bewaren, datter voertmeer nyet an gebroken noch enyghe scade an gedaen en wort, ende oick die wegen ende paden, daer die wakers gaen moeten, voertaen van alle vulnes, misse ende onreynicheyt scoen houden sal, soedat die wakers gheen zaeck en hebben daerover te clagen. Te weten, dat Wouter voirsz. dagelix gehouden sal wesen, des avonts den wakers van elc waeckhuys die slotell over te leveren tot zynen huysse, als zy daerom comen, ende daer goets tijts waer op nemen eer sy ter waeck gaen, ende hemluyden seggen ende bevelen, uutter wake ende vanden waeckhuysen wederom nyet te sceyden, voer hy des anderen dages smorgens aldaer optie waeckhuysen geweest, ende die slotelen van hemluyden wederom ontfangen heeft. Item soe sal dieselve Wouter gehouden sijn dagelix goets tijts, des morgens, een halff uur te voren eermen die waeckclock luyt, uut te gaen tot allen waeckhuyssen, ende die slotelen wederom eyschen ende halen, ende alsdan die waeckhuyssen ernstelicke doersien off daer yet an gebroken off enyge scade geschiet is, ende indien hy scade bevindt, dat van stonden aen den schout te kennen geven sal, ende alle die gelegenheyt van dien, mitgaders die namen van denghenen die opt selve waeckhuys gewaect hebben, daer die scade geboert is, ende tot dien eynde die ceel vanden wakers halen ende by hem nemen sal, soedat hy daeruut weten ende by name kennen mach alle die wakers, die bynnen denselven nacht gewaect

hebben. Ende waert zake datter enyghe scade gedaen worde, ende dat van stonden aen goets tijts des morgens, als die scade snachts te voren geschiet ware, den schout nyet te kennen en gave, soe sal die tresorier vander stede alle dieselve scade tot zynen cost wederom doen maken ende repareren, als dat behoren sal, sonder enich verdrach. Item voert soe sal hy gehouden wesen den omganck van allen den wegen ende paden rontom die stede, daer die hoeftmans ende wakers des nachts omgaen, schoen ende reyn te houden van allen vulnes, miss ende onreynicheyt, soedat dieselve gerieflicke ende schoen daer gaen mogen, als voirsz. is, sonder enich gebreck daerin te laten vallen. Item jairlicx te ontfangen twaleff Rijnsche guldens current, ende voert alle alsulcke vulnes ende miss, als hy opten selven wegen ende paden voirsz. by tyden vinden ende daeroff doen sal; ende dit geduerende tot wederseggen vanden goeden luyden voirsz., alle ding sonder arglist.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 98 r.)

235. 1501.

Benoeming van curators over een onnoozele.

Int jair XV^{c} ende een, opten XIX^{ten} dach in Mey, wort byden schout, bourghemeester, scepenen ende raidt ende den goeden luyden vanden achten bevolen ende dairtoe gecommitteert Gerit Dircxz. ende Jan Lauwenz. curatoirs te wesen van Ghijsbrecht Aertsz. tot Heren-Aertsberghe, die innocent ende sijnre sinnen nyet machtich en is, ende dat uut versoeck vanden naesten vrienden ende magen van denselven Ghijsbrecht, om sijn goeden te regeren, te hantplichten, synen orbair te doen ende synen schade te schutten, ende all te doen dat goede curatoirs ende regierers schuldich sijn te doen; ende sullen jairlicx gehouden wesen den vrienden van denselven Ghijsbrecht, tot haren vermanen, goede rekeninge ende bewijs te doen van haren ontfange. Ende wort bevolen inder stede regyster te teykenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 102 r.)

a) Zie n°. 245 beneden.

236. 1516.

Schout en schepenen van Hardinxveld ingehaald en veroordeeld, omdat zij, niettegenstaande de afleiding van wege de stad gedaan, voortgegaan waren met een rechtsvordering op de goederen van een poorter van Dordrecht.

Op huyden, den thiensten dach in Septembri anno XV^{c} ende sestien, doe zijn in die camer van Dordrecht, in presencie vanden schout, burgemeester, scepenen ende raid der voirsz. stede gecomen ende gecompareert Boyen Jansz., die schiptimmerman, Cornelis Versteech Willemsz., versouckende ende begerende, van wegen des scouts ende scepenen van Hardincxvelt, jegewoerdelick gevangen binnen die voirsz. stede, dat die voirsz. gevangen toegelaten souden worden te comen vander poerte, daerop zyluden gevangen lagen, tot binnen die voersz. camer van Dordrecht, om te mogen doen huere onschult vande saicken, daervoeren zyluden gevangen waren. Op welck versouck den voirsz. comparanten ter antwoirde gegeven was: indien ziluden borge worden wilden, den voirsz. gevangenen aldair binnen die camer te recht te brengen, ende voirt te voldoen tgundt dat scepenen wysen souden, oft by gebreken vandien den voirsz. gevangenen wederomme optie voirsz. poerte te leveren, in dat geval consenteerden die voirsz. schout, bourghemeester ende gerecht der stede van Dordrecht den voirsz. gevangenen aldair te comen. Ende alsoe die voirsz. comparanten borghe worden inder manieren voirsz., soe sijn die voirsz. gevangen, te weten Ghijsbrecht Jansz., schout, Ghijsbert Egbertz., Cornelis Adriaensz. ende Reyer Herbersz., scepenen van Hardincxvelt, gecomen in die voirsz. camer van Dordrecht mitten voirsz. comparanten, versouckende te mogen doen hore onschult, als voirn. Waerop hemluyden ter antwoirde gegeven was, dat die schout van sheren wegen hemluden eerst een ansprake doen soude, op welke aenspraeck zyluden souden mogen antwoerden tgundt dat hemluyden goet docht. Achtervolgende twelck soe is den voirsz. gevangen, by monde van Goidscalck Brienenz., als stedehouder vanden schout van Dordrecht, een aenspraeck gedaen, te weten: alsoe een poerter ende inwonende der stede van Dordrecht clachtich gecomen was over den schout ende scepenen van Hardincxvelt, te kennen gevende, dat zyluden binnen den

bedrive van Hardincxvelt ende van Zuythollant procedeerden mit eenige rechtvorderinge op zyne goeden, contrarie die rechten ende privilegien der voirsz. stede van Dordrecht, versoeckende ende begerende daerom een offleydinge, naden rechten ende gewoenten der voirsz. stede; op welck versoeck den voirsz. poerter van Dordrecht geconsenteert was een gewoenlijcke offleydinge, te weten een besloten brieff, daer geinsereert was die clacht vanden poirter, ende bevolen den schout ende scepenen van Hardincxvelt nyet te procederen opten voirsz. poerter oft zynen goeden, ten ware dat zy saicke hadden ter contrarie, waeromme zy opten voirsz. poerter oft zynen goeden souden mogen procederen; in dat geval was hemluyden beteykent eenen redelijcken dach om te seggen ende te allegeren die saicke, die zy hebben mochten. Tot welcken dage die voirsz. schout ende scepenen nyet gecomen en zijn, noch niet gelaten en hebben opten voersz. poerters goeden te procederen. Waeromme den voirsz. poerter tot zynen versoeck geconsenteert zijn anderde openen brieve, mentie makende van hoerluyder overhoericheyt, ende voert bevelende den voersz. schout ende scepenen, elcx op een peyne van een halve roede moeren, tot der stede vesten behouff, te compareren binnen die voirsz. stede van Dordrecht tot eenen zekeren bequamen dage, hemluyden beteykent, om te verclaren die zaicke, wairomme zyluden die eerste offleydingen nyet geobediert en hadden, oft by gebreke van dien, men soude jegens hemluden procederen tot inninge vande voirsz. peyne, naden rechten ende costumen der voirsz. stede. Welcke bevelen die voirsz. gevangen noch nyet geobediert en hadden, soedat hemluden noch eens voer al et ex habundanti gescreven ende gesonden worde een derde openen brieff, onder der stede zegel, houdende gelijck bevel, optie peyne van een geheel roede muers elcx van hemluyden te verboren, tot der stede vesten behouff. Tot welcken dage die voersz. gevangen noch nyet gecomen noch gecompareert en zijn, zoedat zyluden, navolgende die rechte, previlegien ende costumen der voirsz. stede, ingehaelt zijn ende gevangen geleit optie poerte der stede van Dordrecht; concluderende daerom die voirsz. schout, dat elcx vanden voersz. gevangenen verclaert zoude zijn, verboert te hebben anderhalve roede muers, tot der stede vesten behouff, ende dat alle die voersz. gevangen gelijckelijk gecondempneert souden zijn te betalen die costen, die ter cause

van tgundt dat voirsz. is gedaen waren, versouckende ende vermanende daeroff een vonnisse van scepenen. Up welcke anspraicke die voirsz. gevangen deden seggen, by monde vanden voirsz. Ghijsbrecht Jansz., schout van Hardicxvelt, dat zy hoepten ande voirsz. zaicke nyet misdaen te hebben, want die principael questie geweest is ter cause vande hoeginge van een kade, gelegen binnen den ban van Hardicxvelt, daeroff dat die kennisse toebehoerde den schout ende scepenen aldair, ende nyet die vanden gerechte van Dordrecht, mit meer woerden, by den voersz. gevangen daertoe geallegeert ende gebesicht, begerende daerom vry ende quijt gewesen te zijn vander anspraicke vanden voirsz. schout. Waerop die voern. schout repliceerde, seggende dat nu ter tijt hier gheen questie en was vande principael saicke, mer alleenlijck vande overhoericheit vanden voersz. gevangen, die schuldich geweest hadden, then daghe hemluden beteykent, te comen ende te allegeren die zaick, waeromme zij opten voersz. poerter van Dordrecht oft zynen goeden mochten procederen, ende indien zyluden die saicke tot dien tyden geallegeert hadden, souden scepenen alsdan daerop geappoincteert hebben, alst nae rechten behoert hadde; twelc die voersz. gevangen nyet gedaen en hebben, mer zijn overhoerich gebleven; waeromme zy, nade rechten ende costumen der voirsz. stede, gevallen zijn inde voirsz. peyne, blivende daerom by zijn conclusie hiervoren genomen. Ende nadat partien int lange jegens malkanderen hierop gehoert waren, soe is, by goede deliberacie van scepenen, mit vonnisse gewesen: alsoe den scepenen van Dordrecht kenlijc was vanden brieven ende bevelen, den voersz. gevangen uut crachte van dien gedaen, ende dat die voersz. gevangen tot gheenen van huren beteykenden dagen gecomen noch gecompareert en waren, dat zyluyden daeromme gevallen waren in die peyne in die voersz. brieven begrepen, te weten elcx anderhalve roede muren, tot der stede vesten behouff, ende voert al tsamen in alle die costen, die ter cause van desen by die stede van Dordrecht gedaen hadden geweest. Welcke vonnisse alsoe gepronunchieert zijnde, soe is den voersz. gevangen, daer jegenwoirdich zijnde, gevraicht, oft zyluden borghe stellen wilden om tvoirsz. vonnisse te voldoen, men soude hemluden mitsdien ontslaen vander vangenisse. Waerop die voersz. gevangen antwoirden, dat zyluyden daertoe noch nyet beraden en waren. Ende alsoe een vanden scepenen van Har-

dicxvelt, mede gevangen, genoemt Gheerit Claesz., daer nyet jegenwoerdich en was, daer tgunt dat voirsz. is geschiede, omdat hy sieck was ende nyet gaen en mochte, als die ander gevangen daer jegenwoerdich seyden, soe was byden bourgemeester ende gerechte van Dordrecht, in presencie vanden anderen gevangen, geseyt ende verclaert, indien die voirsz. Gheerit Claesz. borge stellen wilde buyten der stede van Dordrecht nyet te vertrecken, totter tijt toe dat hy tvoersz. vonnisse voldaen hadde oft tselfde verborcht naden rechte vander stede, men soude hem ontslaen vander vangenisse ende laten hem gaen binnen der stede daert hem beliefde. Aldus gedaen binnen die camer der stede van Dordrecht opten dach, maent ende jaer als voirn. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 142 r.)

237. 1516.

Nadat de heer van Hardinxveld van het onder het vorige nommer vermelde vonnis in beroep gekomen was bij het Hof van Holland, en de stad op haar beurt van een interlocutoir van dat Hof had geappelleerd bij den Grooten Raad van Mechelen, verklaren schout en schepenen van Hardinxveld van alle beroep afstand te doen, en erlangen daarom gedeeltelijke kwijtschelding van hunne veroordeeling.

Opten eersten dach in Decembri anno XV^{c} ende sestien, quamen inder camer van Dordrecht voerden goeden luyden vanden gerecht Ghijsbert Janssoen, schout van Herdicxvelt, Gherit Claisz., Ghijsbrecht Egbertsz., Reyer Herbersz. ende Cornelis Andriesz., scepenen van Herdicxvelt voersz., te kennen ghevende, hoe dat zyluyden een wijl tijts geleden byder stede van Dordrecht ingehaelt zijn ende gevangen geleyt op Putock, ende naedat zy een wijl tijts daer gelegen hadden, hebben versocht hemluyden gedaen te zijn trecht vander stede, twelck hemluyden gedaen is, ende zijn navolgende dien by vonnisse van scepenen der voirn. stede gecondempneert, elcx in een boete van anderhalve roede mueren, elke roede mueren getaxeert voer vierendevijftich Bourgoenssche schilden, XIIII stuevers voerden schilt gerekent, ende dairenboven al tsamen gelijckelick in de costen, die de stede gedaen hadde ter cause

vande voirsz. inhalinge, als dit al breder blijct by een vonnisse, daeroff gewesen, vander date den thiensten dach in Septembri lestleden, voer dexecutie van welcken vonnisse de voerseide personen te ghijssel geleyt zijn ende ghijssel gehouden hebben binnen der voerseide stede van Dordrecht, tot desen dage toe, then huysse van Adriaen Geerits die vyschcoeper. Ende alsoe Jan die Joede, ambochsheer van Herdicxvelt, uuten name van hemselven ende oick uuten name vanden voerseide personen, binnen middelen tyden zekere rechtvorderinge gehouden heeft tegens de voerseide stede voerden hove van Hollant, ter cause vander voerseider zake, in welcke zake soe verre geprocedeert is, dat een zekere sententie oft appoynctement interlocutorie byden voerseide hove daerinne gepronuncieert is, daeroff de voerseide van Dordrecht geappelleert hebben ende hoer appellatie verheven, uut cracht vanden welcken de voerseide personen dach beteykent is voer mynen heren den president ende anderen vanden groeten raid, residerende tot Mechelen, opten vijften dach van deser jegenwoerdiger maent van Decembri, soe hebben die voerseide personen mit malcanderen overdragen, dat zyluden gheen proces en begeren te sustineren tegens die stede van Dordrecht, versoeckende zeer ernstelicke mitter voerseider stede te mogen overcomen, begerende datmen hemluyden eenige gratie soude willen doen. Ende naedat die goede luyden vander stede mit malkanderen daerop beraden hadden, soe is hemluyden geseit, indien zy meenden eenichsins gerechticht te wesen tegens de voerseide stede, dat die goede luyden vander stede anders nyet en begeerden dan die rechten ende previlegien vander stede mit justitie voer te staen, als zy van rechts ende eedts wegen schuldich waren ende behoerden te doen, presenterende hemluden te laten wedervaren tgunt dat mit die souvereine justitie van onsen aldergenadichsten heer den coninck inde voerseide zake gewesen zoude worden. Maer alsoe die voerseide personen altijt verclaerden, dat zyluyden gheen recht en begeerden te spreken off te vorderen inde voerseide zaicke, versoeckende altijt gratie, soe is hemluyden eynttelick geseit, dat angaende die boeten van anderhalve roede mueren, daerinne elcx van hemluyden gecondempneert was, als voerseit is, die zouden zyluden geheel ende al moeten opleggen ende betalen, off daeroff stellen goede vaste borge, omme tot redelicken corten dagen die te betalen,

ende als vanden cost, die de voirsz. stede ter cause vande voirsz. zake tot noch toe gehadt hadde, die soudemen hem uut gratie remitteren ende quijtschellen. Ende naedat alle die voerseide personen hierop hemluden rypelicke beraden hadden, hebben tevreden geweest mitten voerseide appoynctemente, te weten dat zy elcx de voerseide anderhalve roede mueren opleggen ende betalen souden, die een helft daeroff tot Meydach, ende die ander helft tot Bamis, beide naestcomende, renunchierende mits desen van tvoerseide proces ende van allen dat daeruut gesproten ende nae gevolcht is, belovende hem tegens tgeen dat voerseit is nyet te behelpen mit gheene restitutie, relivementen oft gratien van onsen aldergenadichsten heer den coninck, daeroff zy expresselicken mede renunchierden. Ende om te volcomen tgeen dat voerseit is, soe zijn desen navolgenden personen daervoer borch geworden, ende hebben geloeft alle tgunt dat voerseit is te volbrengen inder manieren als hiernae verclaert wordt; te weten Adriaen Gheeritsz., die vyschcoeper, ende Boyen Jansz., die schiptimmerman, sijn borgen geworden voer die voern. Ghijsbert Jansz., schout, Cornelis Heymansz. voer Gheerit Claesz., Claes Adriaensz., die backer, voir Ghijsbert Egbertsz., Cornelis vander Stege Willemsz. voer Reyer Herbersz., Aelbert Adriaensz. ende Tielman Adriaensz., backers, voer Cornelis Adriaensz., te betalen elcx voerden ghenen daer hy borch voer geworden is, als hair eygen proper schult, de voerseide anderhalve roede mueren opte voerseide termynen, renunchierende insgelijcx alle die voerseide borgen van allen restitutien, relivementen, exceptien, cavillatien ende nyewe vonden, diemen ten contrarien van desen soude mogen vynden ofte visieren. Ende die voergenoemde schout ende scepenen van Herdinxvelt hebben geloeft ende gezworen horen voerseide borgen van dese voerseide geloeftenisse wel te quiten ende scadeloes te houden, begerende ende versoeckende die voergenoemde schout ende scepenen ende desgelijcx die voerseide borgen hieroff acte gemaect te worden autentijck, alst behoert. Aldus gedaen int jaer ende opten dach als boven. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 143 v.)

238. 1517.

Procedure tegen een schipper wegens inbreuk op het Maasrecht der stad.

Int jaer XV^{c} ende seventhiene, opten elfsten dach in Septembri, die schout, bourgemeester, scepenen ende raedt der stede van Dordrecht, gehoert hebbende, hoedat een schipper, genaemt Zybrant Talixz., van Amstelredam, hem vervorderd had met een schip te comen uut Oestlant van Hamburch, met Hamburgen bier, die Maes in, ende tselve schip te voeren tot Rotterdam in die haven, ende sijn last aldair gebroecken, contrary trecht ende die previlegie vander Maess, hebben, tot conservatien vanden voirsz. previlegien, uut die haven van Rotterdam tvoirsz. schip doen halen ende binnen Dordrecht voersz. gebracht; ende binnen der stede gebrocht sijnde, ende Cornelis Jacopsz. van Amstelredam, reeder vanden voersz. scepe, gehoert hebbende dat tschip aldus angehaelt was, is gecomen byden bourgemeester Pieter Damasz., begerende te voldoen trecht vander Maesse, ende mitsdien sijn schip ontslegen te hebben. Waerop hem die bourgemeester voersz. seyde, dat hy comen soude binnen die camer van Dordrecht ende geven aldair sijn begeerte te kennen die goede luyden vanden gerecht, so aftervolgende dien die voirsz. Cornelis Jacops, opten XVI^{ten} dach derselve maent voirsz. gecompareert voirden gerechte voirsz., begerende sijn schip mitten bier ontslegen te hebben, mits dat hy presenteerde te betalen ende te voldoen trecht vander Maess; welck hy alzoe dede ende dairop ontslegen was. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 147 r.)

239. 1517.

Vergunning verleend aan een schipper, die, uit zee de Maas ingekomen, door onachtzaamheid van den stuurman, naar Rotterdam gezeild was, en door ijsgang verhinderd werd naar Dordrecht te varen, om in de eerstgenoemde stad te ontladen, onder voorwaarde dat hij de lading te Dordrecht brengen, en, alvorens de Maas weder uit te loopen, bij open water, met zijn schip te Dordrecht komen zal.

Op huyden, den XXI^{sten} Novembri anno XV^{c} seventhiene,

is gecompareert inder camer van Dordrecht, in presentie vanden gueden luyden vanden gerechte, vanden ouden raedt ende vanden achten, aldair collegialiter vergadert zijnde, Pieter IJsbrantsz. Stam, scipper van Rarop, te kennen gevende, hoe dat hy mit zijn schip, geladen mit coopmansguet, gecomen was uutter zee tot binnen tgat vander Maze; ende by onwetenheit oft onacxaemheit van synen styerman ist voirscr. schip gevuert omtrent der stede van Rotterdam, aldair hy sijn last, wesende int voirscr. scip, niet en zoude willen ofte doeren breecken, ten wair dat hy teerst mitten voirscr. schip, geladen mit zijnre volle last, geweest hadde voir de stede van Dordrecht, ende aldair volbrocht tgeen dat hy, naden rechte, previlegyen ende costuymen der voirsz. stede, schuldich wair van doen, ende alsoe overmits desen tegenwoirdigen vorst hem nyet mogelijcken en was, tvorsz. schip mit synen vollen last voir de stede van Dordrecht te brengen, ende hy oick behuefde tvoirsz. schip te berghen ende te versekeren voirden ijsganck, twelc hem desgelijcx niet mogelijck en was van doen dan mits ontladen tvoersz. schip, soe heeft hy gebeden ende versocht, dat myne heren van Dordrecht, daer vergadert sijnde als vorsz. is, gemerct tgunt dat voirscr. is, hem consenteren ende accorderen wilden, dat hy tvorsz. schip ontladen mochte, mits dat hy beloven zoude, dat alle tguent dat uuttet vorsz. schip genomen soude worden eerst tot Dordrecht gebrocht zoude worden, all eerment yewers elders soude mogen bergen ofte vueren, ende dat hy voort tvorsz. schip mittet surplus vanden gueden, dat dair noch in bliven soude, off ten minsten tleege schip, in tyden van oepen water ende aleer hy de Maze weder uut zal mogen varen, gehouden zoude wesen voir de stede van Dordrecht te brengen, ende aldair te voldoen trecht vander voirsz. stede, in alre manieren oft voirsz. schip mit zijn volle last voir de vorsz. stede gecomen hadde. Gehoort welc verzueck, soe is byden goeden luyden vanden gerechte ende den raidt ende achten, aldair vergadert zijnde als vorsz. is, na rype deliberatie daerup gehadt, den voirsz. Pieter IJsbrantsz. schipper geconsenteert tgeen dat hy versocht ende beghoert heeft, in alsulcker forme ende manieren als hiervoren verhaelt staet, mits dat hy gehouden soude wesen guede borghen te stellen, tgunt hiervoren verclaert staet te volcomen ende tonderhouden, ende dit, gemerct de gelegenheit van desen tegenwoirdigen tijt ende voir dese reyse alleenlijck,

sonder prejuditie van trecht vander vorsz. stede in toecomenden tyden. Ende navolgende desen soe heeft de voirsz. Pieter IJsbrantsz., schipper, borge gestelt om te volcomen ende te volbrenghen alle tgunt dat voirscr. is. Ende is dairvoren borge worden Jacop Oem Jacopszoen, ende de voirsz. scipper geloefde synen borge wel te quyten ende schadeloes te houden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teyckenen. *a*)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 148 v.)

240. 1517.

Akte van het Hof van Holland, uitwijzende dat het verkoopen van eenige stukken wijns te Gorinchem, welke door ijsgang niet naar Dordrecht konden gebracht worden, niet zal strekken tot nadeel van het privilege van het stapelrecht.

(Naar Aktenb. n°. 2 III fo. 149 r. uitgegeven door v. d. Wall II bl. 873.)

241. 1517.

Soortgelijke vergunning, als hierboven n°. 239 vermeld, aan eenige schippers uit Noorwegen komende verleend.

Upten vijften dach in Decembri anno XV^{c} ende zeventien, doe compareerden inder camer van Dordrecht, in presentie vanden schout, burgemeesteren, scepenen, raid ende outrade, collegialiter vergadert zijnde, Heynrick Blau, van Campen, coepman ende schipper van een crayerschip van Campen, ende Heynrick Scherff, van Deventer, coepman in een hulckschip, daer schipper Jacop Hop van Rarop uut Waterlant schipper off is, bevracht up Deventer, mit Cornelis Adriaensz. onsen poerter, de waert inden Hollantschen thuyn, te kennen gevende, hoedat die voerseide twee scepen, geladen mit Berger vysch ende anderen goeden, gecomen zijn van Bergen in Noerwegen over die zee tot binnen tgat vander Maze; ende

a) Vg. v. d. Wall II bl. 873.

overmits den tegenwoerdigen ijsganck, soe en hebben zy de voerseide scepen nyet vorder mogen brengen dan omtrent die stede vanden Briele, aldaer de voerseide scepen leggen in perikel ende vreesse, overmits dat zy de voerseide scepen nyet en mogen bergen, ten ware dat zy ontladen waren, versoeckende ende begerende daeromme, dat die goede luden vanden gerechte ende ouden raide gelieven wilden, uuten name vander stede van Dordrecht, hemluden te consenteren ende te gonnen, dat zy horen voerseiden scepen, aldaer zy nu leggen, ontladen mochten, presenterende al tgoet, dat zy uuten voerseiden scepen ontladen sullen, eerst ende alvoren te doen brengen voer die stede van Dordrecht, ende aldaer merct mede houwen, aleer zijt ergent elders sullen voeren off doen voeren, ende voirt in tyden van open water mitten voerseiden scepen te doen sulcx als die goede luden vander stede van Dordrecht voerseit ordineren sullen. Twelck den voerseiden comparanten, gemerct tgunt dat voerseit is, tot hoerre bede ende begeerten geconsenteert is, mit voirwaerden dat zyluden in tyden van open water den voerseiden scepen mit tsurplus vanden goeden, datter in gebleven sal mogen wesen, oft anders ledich, gehouden sullen wesen te brengen voer die stede van Dordrecht ende aldaer te voldoen trecht vander voerseider stede, in alder manieren off die voerseide scepen mit hoerre volre last voer die voerseide stede van Dordrecht gecomen hadden. Twelck die voerseide comparanten alsoe beloefden te volbrengen, aleer zy die voerseide scepen uuter Maze ofte elders voeren ofte doen voeren sullen. Ende die voerseide Heynrick Scherff was hierinne vervangende den voern. Jacop Hop, schipper van Rarop, om tvoerseide scip hier te brengen ofte doen brengen als voerseit is, daertoe die voern. Heynrick Blau ende Heynrick Scerff beyden horen behoerlicken eedt gedaen hebben tonderhouden ende te achtervolgen tgunt dat voersz. is. Ende dit wordt bevolen inder stede regyster te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 149 r.) *a*)

---

a) Ter zelfder plaatse fo. 150 r. een geheel soortgelijk geval.

242. 1518.

Verzoek, door den kastelein van Schoonhoven gedaan en hem ingewilligd, dat een schip uit die stad, hetwelk, met gerst, spelt en haver beladen en voor Heinenoord bestemd, Dordrecht voorbij gevaren en daarom aangehaald was, uit die aanhaling ontslagen zou worden.

Alsoe Claes Mathijsz. van Scoenhoven, upten negensten dach in Junio anno XV^{c} ende achtien, byder stede van Dordrecht an is doen halen, overmits dat hy mit zynen scepe, geladen op Heynenoert in Zuythollant, mit zekere quantiteyt van gherst, spelt ende haver verby gevaren was, contrarie die previlegien ende rechten deser stede, waerop heer Lodewijck van Moerkercken, ridder ende castelleyn van Scoenhoven, vervolcht heeft ende gecomen is inder camer van Dordrecht, upten thiensten dach derselver maent, seggende die vanden gerechte, dattet selfde koren al hem toebehoerde ende gewassen was in Mijnsheerenlant op sijns selfs lant, ende vercoft hadde te leveren binnen der stede vander Goude, nyet wetende dat hy daeran misdaen hadde, begeerde daeromme an die vanden gerecht, datmen hem zijn koren wilde laten volgen. Daerop die bourgemeester Pieter Damasz. hem ter antwoerde gaff, dattet een zaicke was nopende die previlegien vander stede, dat die oude raedt daerop behoerde vergadert te zijn. Ende alsoe heer Lodewijck zeer begeerde ontslagen te wesen mit synen koern, overmits dattet selfde koorn installich int schip worden ende verderven zoude, als hy seide, soe heeft die bourgemeester voersz. terstont doen vergaderen die vanden ouden rade, die in crancke getale doe vergadert zijn geweest, soedat mitsdien die bourgemeester heer Lodewijck seyde, dat hy patientie hebben wilde tot des anderen dages, hy soude den ouden raedt doen vergaderen, ende is heer Lodewijck ten selven dage gecomen inder camer, genoech allegerende dat hijt altijt gedaen hadde ende hoepte ende meende daeran nyet gebroect te hebben. Waerop hem geseyt was byden voersz. bourgemeester, dat hijs nyet en behoerde te doen, alsoe als gewassen, in Zuythollant gewassen, behoerden tot Dordrecht ande merct te comen ende vercoft te worden, navolgende previlegien, oude possessien ende haercomen deser stede, ende oick navolgende zekere manda-

mente, by onsen aldergenadichsten heer den coninck gediscerneert ende onlancx overal gepubliceert *a*), ende noch darenboven die stede goede previlegie heeft van sijn ouders, heren van Moerkercken, int bedijcken vanden selven lande overgegeven, datmen alle gewas, aldaer gevallen, tot ewigen dagen alhier tot Dordrecht ande merct brengen ende vercoepen sal, ende nergent anders *b*), twelck hem gethoent ende gelesen was. Daerop heer Lodewijck seyde, dat hy van tselfde previlegie nyet geweten en heeft. Ende is dese saicke gecontinueert tot sMaendaechs daeran, den XIIII^sten^ dach in Junio, tenwelcken dage heer Lodewijck wederomme gecompareert is, biddende ende versoeckende ontslegen te wesen mit synen koern, alsoe hy daerby geinteresseert was; welcken dach uutgestelt wert byder camer tot sdaechs daeran, den vijftiensten dach in Junio, ende seyde heer Lodewijck dat hy nyet bliven en mochte, alsoe hy noettelick by mynen heren van Yselsteyn te doen hadde, mer soude zynen dienaer in zijn stede senden, begerende sijn koren te willen ontslaen, hy wildet wederom op die goede stede verdienen, daer hy soude konnen ende mogen. Den vijftiensten dach voersz. is gecompareert voerden goeden luden vanden gerechte, vanden ouden raede ende vanden achten, Adriaen Aertsz., die waert inde Merimynne, dienre ende van wegen mijns heren van Moerkercken voersz., mit Claes Mathijsz., schipper van Scoenhoven voern., biddende ende versoeckende die voernoemde Adriaen Aertsz., van heer Lodewijck wegen voerseit ende uuten name van denselven heer Lodewijck, dat die vanden gerechte dese reyse gratie wilden doen ende tkoren voerseit ontslaen, het en soude nyet meer geschien. Daerop hem gevraecht was, off dat heer Lodewijcx woerden waren. Adriaen Aertsz. antwoerde ja, ende wilde daer borch voer staen. Ende is borch geworden ter selver tijt die voern. Adriaen Aertsz., dat hy heer Lodewijck voersz. brieven ende bescheyt, met heer Lodewijcx hant gescreven, tot allen tyden als hy des vermaent wort, brengen sall, dat die voern. heer Lodewijck annoyeren sal allen die woerden, by Adriaen Aertsz voersz. hierboven geseyt ende verclaert. Ende alsoe die voern. schipper oick

a) Vg. v. d. Wall II bl. 702, 863 *a*) en 880 *a*). — Welk mandament hier bedoeld wordt, kan ik niet zeggen.

b) Zie den brief van 10 Juni 1442 (v. d. Wall I bl. 538.)

zeer hertelicke om gratie badt, seggende dat hy gemeent hadde dat heer Lodewijcx koren ende gewas vry was, ende dat hy tselfde wel zoude hebben mogen doen, als die voerseide heer Lodewijck hem geseit hadde, soe is tvoern. schip ende koorn, overmits ernstige vervolch, bede ende der borchtocht voerseit, vander voersz. zaicke ende anhalinge ontslegen, behoudelick dattet tselfde koorn verbodemt soude worden. Achtervolgende desen is tvoerseide koorn upten vijftiensten dach der maent voersz. vermeten, vermakelaerdijt ende verbodemt. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teykenen. (Upten sesten dach in Marcio anno XV^{c} ende twintich soe is Adriaen Aertsz. voirnoemt inder cameren ontlast ende ontslegen vander borchtochte voirsz.)

(Aktenb. n°. 2 III fo. 152 r.)

243. 1519.

Verschil over de losbaarheid of onaflosbaarheid van renten.
(*Verklaring der keur van* 24 *Juli* 1472.)

Alzoe zekere questien ende geschill geresen waren voerden goede luyden vanden gerechte indie camer van Dordrecht, tusschen Marige Jansdochter, eysscheresse, ter eenre, ende heer Damas Bouwenz., als procuratoir vanden deken ende heren vanden capittel van onser liever Vrouwen kerck binnen Dordrecht voirsz., verweerder, ter andere zyde, roerende die lossinge van die helft van twe goede gouden Rijnssche gulden, of payment haire waerde, sjairs, jairlicke erfrenten, die Tielman Haeck die cuper den deken ende heeren vanden capittel voirsz. overgedragen heeft, puerlicken om Goeds wille, voer een ewige memorie van heren Berwout Haeck priester, den voirsz. capittel gegeven byden voirsz. heren Berwout, nae inhout den scepenenbrieff van date MCCCC ende LVIII, verzekerd op twe cameren met huren erftachtichheid ende toebehoren, staende after in die Vischstraet by tSacraments gasthuys, die heer Damas voirn. den gerechte exhibeerde ende thoende; van welcke twe cameren die voirn. Marige teen off toebehoirt; seggende die voirsz. Marige dat sy die een helft vanden voirsz. twe gouden Rijnssche gulden lossen soude mogen, aftervolgende der stede koir, soe sy nyet geamortiseert en waren. Waertegens die voirsz. heer Damas, ter contrarie sustineerende, seyde neen, dat die koer van die lossinge van

die renten alleen slaet op gecofte renten, dairvoir penningen gegeven ende overgegaen waren, ende nyet op renten, gemaect ende gegeven uut een smans eygen goet ende voir een ewige memorie, dairvoir geen penningen gegeven en waren, waerom men nyet en soude mogen weten waermede sy losber waren, seggende voirts dese renten lange voir die koir gemaect te sijn, ende twerck vander donacien van die voirsz. renten hem selven te amortizeren etc., concluderende daerom die voirsz. heer Damas, datmen die renten voirsz. niet en soude mogen lossen etc., met meer andere worden, soe int eysschen als int verweren int lange verhaelt ende geallegeert. Soe wordt, opten twe ende twintichsten dach van Marcio int jair ons Heren XV^{c} ende negenthien, byden goeden luyden vanden gerechte, vanden ouden [1]), ende vanden achten inder camere van Dordrecht, eerst wel doersien die koir vander lossinge van die renten, gemaect int jair duysent vierhondert ende twe ende tseventich *a*), den vier ende twintichsten dach in Julio, gescheyden ende geappoynteert: alsoe die voirsz. renten gemaect ende gegeven sijn uut des voirsz. heren Berwouts eygen goeden voir die koir, datmen die nyet en sall mogen lossen, behoudelick die kore voirsz. in haire wairden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 157 r.)

244. 1520.

Afstand van een verleend benefice van boedelafstand.

Int jair vorscr., opten achtsten dach in Junio, soe is gecompareert voirden gueden luden vanden gerecht inder camer van Dordrecht Pieter Poel, ende renuntieerde ende ginck te buyten van alsulcke cessie van synen goeden, als hem verleent was by wylen hooge memorie Maximiliaen Keysser van Roomen, van date int jair ons Heren dusent vijffhondert ende thiene opten XX^{ten} dach van Januario, belovende ende verwilcorende hem dairmede niet te behelpen tot gheenen tyden. Ende in teycken ende tot approbatien van dyen heeft hy deselve brieven

1) Hier schijnt het woord „rade" te ontbreken.

a) Eene keur van dezen inhoud, waarop meermalen gedoeld wordt (zie o. a. hierboven n°. 216, bl. 169), komt op 24 Juli 1472 niet voor. Wellicht is het die, welke hierboven, I bl 96, overeenkomstig de Hss., op 24 *Juli* 1400 gedagteekend staat. Zij zou dan door een fout van de afschrijvers 72 jaren te vroeg zijn gesteld. Vg. ook I bl. 221 n°. 42.

inder camer, ende doen leggen inder
e te doen casseren ende aldair te laten
wordt bevolen inder stede registre te

Aktenb. nº. 2 III fo. 158 r.)

245. 1520.

md tot curatrice over haren krankzinnigen man.

iaen Claesz. echte wijff, met die naeste
van denselven Adriaen Claesz., inder
, borghemeester ende goede luyden van-
sijn, ende hebben aldair te kennen ge-
irsz. Adriaen Claesz. sijnre synnen, God
geheell ende all beroeft is, begerende
voirn. Adriaen Claesz. eenen mombair ende curatoir stellen soud, om enige goeden, hem toebehoirende, te mogen vercoopen, ende die schulden, die sy tsamen schuldich sijn, dairmede te mogen betalen, soe wordt, opten dartichsten dach van Augusto inden jare XV^{c} ende twintich, byden schout, borghemeester ende den goeden luyden vanden gerecht, angemerckt die geleghentheit vanden voirn. Adriaen Claesz., geordonneert, Aechte sijn echte wijff mombersse ende curatoirsse te wesen vanden selven Adriaen, omme sijn goeden overall te bewaren, te regeren ende te hantplichten, ende die te mogen vercopen, omme hoir schulden dairmede te mogen betalen, ende dairoff tot allen tyden goede rekeninge ende bewijs te [1]) doen, als sy des vanden naesten vrienden ende magen vermaent sal worden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen. *a*)

(Aktenb. nº. 2 III fo. 159 r.)

246. 1521.

Uitspraak in een geschil over burenrecht.

Alzoe zekere questien ende geschille geresen zijn voerden goeden luyden vanden gerecht inder camer van Dordrecht,

1) Het woordje „te" ontbreekt.

a) Zie nº. 235 (hierboven bl. 200).

die renten alleen slaet op gecofte renten, dairvoir penningen gegeven ende overgegaen waren, ende nyet op renten, gemaect ende gegeven uut een smans eygen goet ende voir een ewige memorie, dairvoir geen penningen gegeven en waren, waerom men nyet en soude mogen weten waermede sy losber waren, seggende voirts dese renten lange voir die koir gemaect te sijn, ende twerck vander donacien van die voirsz. renten hem selven te amortizeren etc., concluderende daerom die voirsz. heer Damas, datmen die renten voirsz. niet en soude mogen lossen etc., met meer andere worden, soe int eysschen als int verweren int lange verhaelt ende geallegeert. Soe wordt, opten twe ende twintichsten dach van Marcio int jair ons Heren XV^{c} ende negenthien, byden goeden luyden vanden gerechte, vanden ouden [1]), ende vanden achten inder camere van Dordrecht, eerst wel doersien die koir vander lossinge van die renten, gemaect int jair duysent vierhondert ende twe ende tseventich *a*), den vier ende twintichsten dach in Julio, gescheyden ende geappoynteert: alsoe die voirsz. renten gemaect ende gegeven sijn uut des voirsz. heren Berwouts eygen goeden voir die koir, datmen die nyet en sall mogen lossen, behoudelick die kore voirsz. in haire wairden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 157 r.)

244. 1520.

Afstand van een verleend benefice van boedelafstand.

Int jair vorscr., opten achtsten dach in Junio, soe is gecompareert voirden gueden luden vanden gerecht inder camer van Dordrecht Pieter Poel, ende renuntieerde ende ginck te buyten van alsulcke cessie van synen goeden, als hem verleent was by wylen hooge memorie Maximiliaen Keysser van Roomen, van date int jair ons Heren dusent vijffhondert ende thiene opten XX^{ten} dach van Januario, belovende ende verwilcorende hem dairmede niet te behelpen tot gheenen tyden. Ende in teycken ende tot approbatien van dyen heeft hy deselve brieven

1) Hier schijnt het woord „rade" te ontbreken.

a) Eene keur van dezen inhoud, waarop meermalen gedoeld wordt (zie o. a. hierboven n°. 216, bl. 169), komt op 24 Juli 1472 niet voor. Wellicht is het die, welke hierboven. I bl 96, overeenkomstig de Hss., op 24 *Juli* 1400 gedagteekend staat. Zij zou dan door een fout van de afschrijvers 72 jaren te vroeg zijn gesteld. Vg. ook I bl. 221 n°. 42.

van cessie gebracht inder camer, ende doen leggen inder stede kiste omme die te doen casseren ende aldair te laten berusten. Ende dit wordt bevolen inder stede registre te teickenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 158 r.)

245. 1520.

Eene vrouw benoemd tot curatrice over haren krankzinnigen man.

Alzoe Aechte, Adriaen Claesz. echte wijff, met die naeste vrienden ende magen van denselven Adriaen Claesz., inder camer voerden schout, borghemeester ende goede luyden vanden gerechte gecomen sijn, ende hebben aldair te kennen gegeven, hoedat die voirsz. Adriaen Claesz. sijnre synnen, God betert, ende verstant geheell ende all beroeft is, begerende dairomme datmen den voirn. Adriaen Claesz. eenen mombair ende curatoir stellen soud, om enige goeden, hem toebehoirende, te mogen vercoopen, ende die schulden, die sy tsamen schuldich sijn, dairmede te mogen betalen, soe wordt, opten dartichsten dach van Augusto inden jare XV^{c} ende twintich, byden schout, borghemeester ende den goeden luyden vanden gerecht, angemerckt die geleghentheit vanden voirn. Adriaen Claesz., geordonneert, Aechte sijn echte wijff mombersse ende curatoirsse te wesen vanden selven Adriaen, omme sijn goeden overall te bewaren, te regeren ende te hantplichten, ende die te mogen vercopen, omme hoir schulden dairmede te mogen betalen, ende dairoff tot allen tyden goede rekeninge ende bewijs te [1]) doen, als sy des vanden naesten vrienden ende magen vermaent sal worden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen. *a*)

(Aktenb. nº. 2 III fo. 159 r.)

246. 1521.

Uitspraak in een geschil over burenrecht.

Alzoe zekere questien ende geschille geresen zijn voerden goeden luyden vanden gerecht inder camer van Dordrecht,

1) Het woordje „te" ontbreekt.

a) Zie nº. 235 (hierboven bl. 200).

tusschen Jan van Driel Pieterszoen, uut onsen ouden raede, an deen zide, ende meester Gherit Boegaert, licentiaet inden rechten, an dander zide, roerende ende ter cause van een privaet, gelegen ende dienende tot hoerre beyder huyssen, staende an malkanderen an die poertside by die Vysschbrugge, tusschen des voerscreven Jan van Driel Pieterszoens huys, an die een zide, ende desselfs meester Geerit Boegaerts huys, an die ander zyde, soe zijn die gezworen reetreckers, nameliken Jan Florisz., Adriaen Jansz., Cornelis Wor Jansz. ende Herman Wor Aertszoen, eerst op twerck geweest, ende tselfde gesien ende die partyen voerscreven int lange gehoert, hebben begheert een scepenen reede, daertoe dat bider camer geordineert zijn Schiltman Jacopszoen, Aert Jonge Adriaensz. ende Peter Schoeck Willemsz., als scepenen, om mitten gezworen reedetreckers die gebreken ende geschillen te doersien, ende partyen rechteliken te scheyden. Ende naedat scepenen ende reedetreckers voersz. die gelegentheit ende alle kennissen van desen doersien hebben, soe wordt, opten twee ende twintichsten dach in Junio inden jare vijftienhondert een ende twintich, van hem inder camer, by advyse vanden borgermeester, scepenen ende raid voirsz., een scepenen reede ende rechtelike scheidinge op die voerscreven geschillen gedaen, in deser manieren hiernaevolgende, te weten, dat meester Gheerit Boegaert voersz. gehouden sal wesen, tot laste ende coste van synen huyse voirsz., altijt, alst van noode sal wesen, die voern. privaet op te doen breken, dieselve privaet schoen te doen maken ende weder toe te doen stoppen, ende die vulnisse ende onreinicheit op sijn erve te besteden, ende allen anderen costen, diemen ander selve privaet tot eeniger tijt, zoowel boven der aerden als beneden der aerden, sal moeten doen, ende oeck allen die costen, die nu gedaen sijn sullen wesen, tot laste ende coste van beyden die huyssen voerscreven, halff ende halff. Ende sullen mits desen partyen de voerseide privaet tsamen gebruycken, in alre manieren als deselve partyen hier voertijts, ende eer dit geschille geresen is, gebruyckt hebben, ende dit totter tijt toe dat yemant vanden voerseide partyen scepenen ende raid eenich beter bescheit gethoent sal hebben, dan schepenen ende raiden tot noch toe gesien ende gehoert hebben. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teyckenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 162 r.)

247. 1524.

De schout bevoegd verklaard om door panding en gijzeling 'sheeren boeten te verhalen.

Op huyden, den XVI[en] Novembri anno XV[c] XXIIII, is verclaert ende overdragen byden guede luyden vanden gerechte inder camer van Dordrecht, dat de schout, van sheren weghe, sal mogen doen trecht vander stede upten ghenen, die mit hem gedadingt hebben van zijn bueten, ofte dien hem by vonnisse van scepenen in bruecken gewesen sijn. Dats te verstaen, dat hy gerecht sal wesen an alsoe veel panden, als hy then huyse van dyen bevinden sal, oft in gebreken van dyen, hemluden dairvoren mogen leggen in beslooten vangenisse op Putock, ther tijt toe dat hy dairoff betaelt sal zijn, behoudelijck altoes dyen, dat de vorn. schout partyen eerst ende all voren dairoff een rechtelijcke weete gedaen sal hebben, omme hemluyden dairop inder camer te comen verantwoirden, aleer hy deselve executie inder manieren voirscr. dairop sal mogen doen. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teyckenen. *a*)

(Aktenb. n°. a III fo. 171 r.)

248. 1524.

De in een schepenen brief door een koopman gedane belofte, dat hij zijne goederen niet zal vervreemden noch bezwaren dan met goedvinden zijner vrouw, is tegenover derden krachteloos, zoolang zij niet behoorlijk is openbaar gemaakt.

Alzoe Elizabeth, Wouter Walen dochter, huysvrouwe van Jan Symonsz. van Coppel, indie camer van Dordrecht, collegialiter vergadert sijnde, aldaer verthoende eenen scepenen brieff [1]) by Jan Symonsz. haren man gepasseert, onder anderen inhoudende, dat hy verwilkoert ende overgegeven had, dat hy gheen van synen goeden en soude vercoopen, vervremden, bezwaren noch belasten dan by wil ende consent van sijnder huysvrouwen voirsz., wairby die poerterie ende ander goede

1) Het woord „brieff" ontbreekt.

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1340.

coopluyden seer mochten bescadicht worden, soedat hy doende goede coopmanscepe ende die luyden becoopende, sy die souden mogen anoyeren, ende hy becoft sijnde, soude die coop te nyet willen gedaen hebben, soedat, op huyden den XXIII^en^ dach van Novembri anno XV^c^ XXIIII, opt inhouden van tvoirsz. artikle byden goeden luyden vanden gerecht, vanden ouden raide ende achten uutgesproken ende verclaert is, dat, indien Elizabeth voirn. wil dattet voirsz. artikle sall sijn effect sorteren, sy tselve sall doen publiceren alhier ter poyen; tot ende soe lang tselve nyet gedaen en is en sall tselve artikle nyet gehouden sijn van wairden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 171 v.)

249. 1524.

Iemand, die den schoolmeester van de Nieuwe kerk te laste had gelegd, dat zijn zoon door dezen op de school mishandeld was, neemt, daarover ter verantwoording geroepen, die beschuldiging terug.

Int jaer XV^c^ XXIIII, opten XV^sten^ dach van Decembri, soe compareerde meester Aert Adriaensz., schoelmeester ter Nyewerkerck binnen Dordrecht voer die vanden gerecht indie camer van Dordrecht, collegialiter vergadert sijnde, in presentie van Dirck Adriaensz. die backer, die hy had doen roepen, aldair te kennen gevende, dat Dirck heeft eenen zoen, genaemt Jan, by hem ter scholen gaende, die by gebreck vander naturen ofte een ander accident gecregen heeft in sijn lichaem enige gibbositeit ofte ander apostemacie, welck die voirsz. Dirck hem imputeerde, seggende dat hy selve gedaen heeft by enige enorme correxie, hoewel hy hem anders nyet gecorrigeert en heeft dan manierlick, alsmen jongen behoert te corrigeren, hem berommende in herbergen ende anderen plaetzen, indien sijn zoen doer dit gebreck oflivich worde of, in levenden live blivende, enich leemte hielde, dat an sijn bloet te willen verhalen, begerende datmen Dirck Adriaensz. soude willen imposeeren een eewich sylentie van deser zaeck, ofte was tevreden, indien Dirck hem wist te overgaen dat hy der zaeck schuldich was, daervan beteringe te doen metten rechte. Daerop dan heren Willemsz., die borgermeester, seyde, dat Dirck tselfde schuldich soude sijn van doen. Daerop dat

Dirck seyde, dat hy noch nyet beraden en was, noch sijn tuygen nyet gereedt en had om den voirsz. meester Aert yet te overgaen, maer begeerde daertoe dach op Donredach, doen naestcomende, die hem byder camere geconsenteert is. Ende aftervolgende desen soe compareerde wederom die voirsz. Dirck Adriaensz. in die voirsz. camer tegens meester Aert voirn., seggende, dat hy vernomen had nae die zaeck voirsz., ende int claer nyet en const bevinden, betuygen noch bewaereden, dat meester Aert der zaecke schuldich was, maer verdrouch ende ontlastede hem ende alle syne vrienden ende magen deser zaecke, hem noch die synen tot geenen tyden meer te moyen, te misdoen in word off werck, al waert dat synen zoen oeck van deser zieckten oflivich worde ofte, in levenden live blivende, enich gebreck behielt. Ende dit wordt bevolen inder stadt register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 172 r.)

250. 1524.

De schuldvorderingen der stad zijn preferent boven andere vorderingen van later dagteekening.

Alzoe questie ende geschille geresen was voerden goeden luyden vanden gerechte in die camer van Dordrecht, tusschen die crediteurs van Jan Claesz. Vlaminck, angaende die schulden, die sy anden selven Jan Claesz. ten afteren waren, te weten enighe, die voir hem, als borgen, deser stede tresorier van schulden, die hy de stede schuldich was, betaelt hadden ses pondt, ses schellingen ende penning Vlaems, ten anderen van scepenenbrieven, scepenenkennisse ende van eenen waterbrief; waerof die crediteurs, die voer hem die stede hadden moeten betalen, seyden ende manuteneerden, dat sy voeral anden goeden van Jan Claesz. gehoerden gerechticht te wesen, daertegens die andere creditoers van scepenenbrieven, scepenenkennisse ende vanden waterbrief seyden dat die schult vander stadt gesproeten was van broeken, die nyet en behoren te gaen voir andere schulden. Daerop die creditoers ende borgen, die de stadt betaelt hadden, seyden, dat die schult vander stede verschenen ende gevallen was eerdat enich van hemluyden met scepenenbrieven, scepenenkennisse, mitten waterbrief recht ofte actie competeerde op die voirscr. goeden,

concluderende, alzoe zy die stede betaelt hadden, dat sy staen souden in die plaets vander stede etc. Soe wordt, nae woerden ende wederworden, nae brieve ende alle kennisse, die scepenen ende raid daerof gesien ende gehoert hebben, opten XI^ten^ dach van April int jaer XV^c^ XXIIII voer Paesschen, op die geschillen tusschen die voirsz. crediteurs verclaert ende uutgesproken, als dat die schulden van deser stadt, die gevallen sijn voir die data van enich van die voirsz. scepenenbrieven, scepenenkennisse ofte waterbrief, ende diegheene die als borgen voerden voirsz. Jan Claesz. dieselve schulden betaelt hebben an die stede, voirgaen ende gerechticht sullen wesen an die voersz. goeden voer die scepenenbrieven, scepenenkennisse ende waterbrief, die nae gemaect sijn, ende darentenden sullen voirts an die voirsz. goeden die andere brieven gerechticht wesen, naeden rechte vander stede. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 173 v.)

251. 1525.

Overdracht en keur dat men voortaan in alle rentebrieven schrijven zal, hoe en waarmede men ze lossen mag.

Upten XXVII^ten^ dach in Januario XV^c^ vyfendetwintich wert overdragen ende geconsenteert by den schout, borghemeesteren ende scepenen, raed, outraedt ende den goeden luyden vanden achten, eendrachtelicken, datmen van nu voertan, omme te scuwen twist ende geschil, dickwile daerinne gevallen, scriven sal in allen rentebrieven, hoemen dierselve renten, den penninck ende met wat paymenten, sal mogen lossen, behoudelick der kore vanden renten te lossen *a*) in hoerre macht ende van waerden te bliven. Ende dit wort bevolen inder stede regyster te teyckenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 176 r.)

252. 1527.

Regeling van het loon der keurmeesters van den haring.

Alsoe up huyden, den XXIII^en^ Augusto anno XV^c^ zeven ende twintich, gecompareert waren voir die vanden gerechte,

---

a) Zie hierboven bl. 214 *a*).

die van den ouden raide ende den gueden luyden vanden achten inder camer van Dordrecht die koermeesters vanden harinck, hem aldair beclagende vande zoberheyt hairs loons vant koeren ende donwillicheyt, die de coopluden tegen hem toonende waren, versueckende daerop vander selver camere te hebben provisie ende ordonnancie, omme hemluden daernae weten te reguleeren: soe is hyerup by denselven gueden luden vanden gerechte, vanden ouden rade ende vanden achten voirsz. geordonneert ende verdragen, datmen denselven koermeesters betalen zal van elck last brandts, dat zy koeren, gelijck men van oudts gewoenlick is te betalen, ende van allen anderen harinck, die hier binnen der stede vercoft ende nyet gekoert en wordt, daeroff zullen zy hebben drie groot, ende wat over zee gaet, dairof en zullen zy gheen koergelt hebben, indyen dair gheen coop of en gaet, behoudelick dat die vanden Bussche zoe vry zullen zijn, als die andere vreemde coopluden van buyten, dewelcke insgelijcx gheen koergelt geven en zullen, indien dair gheen coop of gaet ende dieselve koermeesters die nyet en koeren. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teyckenen *a*).

(Aktenb. n°. 2 III fo. 180 r.)

253. 1529.

Manier van procedeeren tegen hen die zich vóór het geding buiten de stad verwijderen.

Alzoe dagelicx veel van onsen poirteren hem tegens taenstaende geding uutter stede absenteren ende vervorderen over zee ofte elders buyten te varen, soedatmen op hemluyden int geding geen recht spreken en mach, dairdoer onse poirteren hoer schult ten afteren bliven, teen geding voer ende tander nae, om hierinne te voersien, soe wordt op huyden, den XIX^en^ dach van Junio anno XV^c^ negen ende twintich, byden schout, bourgemeesters, scepenen, raidt, oude raidt ende den goeden luyden vanden achten eendrachtelick geordonneert, verclaert ende in koren geleit, tot wat tyden enich van onsen poirteren voer tgeding over zee ofte elders uutter stede voere,

a) Vg. v. d. Wall II bl. 1292.

soe salmen dien poirter tsynen huysse binnen tgeding doen drie blinde weten, ende tenden die drie weten op hem drie dingdagen aftereenvolgende clagen, ende indien hy binnen die drie clagen binnen der stede noch tantwordt nyet en quame, soe soudemen ter dorder clage die zaeck van boven beneden inder camere wysen ende continueren ten eersten die gedaechde thuys gecomen soude sijn. Alsdan salmen hem een rechtelijcke wete doen tot sijnder woenstadt om hem jegens den eysscher te comen verantwoirden, wel verstaende indien hy naer die kenlicke wete nyet ter antwoordt en quame, ofte yemant van synen wege gemachticht, soe soude die eysscher dan sijn recht hebben opten gedaechde, in alder manieren oft binnen tgeding waer. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen *a*).

(Aktenb. n°. 2 III fo. 183 v.)

254. 1529.

Kalengeering door een voogd, in het belang zijner pupil, van den verkoop van een huis.

Int jaer XV^{c} XXIX, opten XIIII^{en} dach in Julio, quam Pieter Jansz., lijndrayer, als man ende voicht van Fygen Dircxdochter, inder camer vóor scepenen, Mr. Willem Stoop Adriaensz. ende Heinrick Cornelis Heinricxzoenszoen, ende calengierde alsulcken coop ende vercoop van eenen geheelen huyse ende erve, als Sebastiaen vanden Nat up ghisteren gedaen heeft tegens Jan Aertsz., schrijnmaker, dair hy inwoent; ende dit overmits dat de vorn. Fygen is een dochter ende gerechte erffgenaem van haire moeder, den vorn. Jan Aertsz. de scrijnmaker huysvrouw, dairmede zy onterft zoude zijn, ende angemerct dat de vorsz. Jan Aertsz. ende zijn wijff beyde uuyter tyt ende boven haren jaren zijn.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 184 r.)

255. 1530.

Zij, op wie een vangbrief gewonnen is, kunnen, uit kracht daarvan, des noods met den sterken arm gevangen genomen worden.

Op die clachten, inder camere van Dordrecht gedaen by

a) Zie de keur van 30 September 1435 (hierboven I bl. 110), en vg. v. d. Wall II bl. 1338.

Ariaentge Tielman Adriaenszoens die backer huysvrouwe, uut zaecken dat zy een Coppen Foykens rechtelic mit eenen vangbrief had doen vangen, welck nyettegenstaende, was hy nochtans tselve recht inobedient van te betalen, pant te wysen of binnen sonnenschijn te gaen in houdt ende yser, begerende advyz, hoe ende in wat manieren zy tot entelic executie zoude mogen geraecken, om te hebben betalinge. Dairop byden goeden luyden vanden gerechte ende vanden achten, collegialiter vergadert zijnde den XVI^sten^ dach van Decembri anno XV^c^ XXX, wel doersien die koren vander stede en op alles rypelic gelet, verclaert is, dat die vorscr. Ariaentge ende oeck alle andere onse poerteren, wie zy zijn, die vangbrieven opten anderen hebben, daermede zy hoer partie recht gedaen hebben, indien diegeene die trecht soe gedaen is, dan bynnen sonnenschijn nyet en betaelde, geen pant en wijsde ofte op Putock nyet en ghinge in besloeten vangenisse, sal die schulteysscher dan comen inder camere mitten dienair, die trecht gedaen heeft, daer dan over mogen clagen, ende darentenden dan sterck maecken omme alsulcken, als trecht der stede inobedient, opter straten te mogen vangen, uut horen huysse te halen ende brengen op Putock in besloeten vangenesse. Ende indien zy die doren gesloeten hielden, sullen die mogen opdoen by die beste middelen, die zy sullen konnen ende mogen. Ende indien zy dan noch voirghingen ofte hem verborgen hielden, soedatmen by hemluyden nyet en mocht comen om te affheysschen, zoudemen dan desgeenen goet, die zoe voerghinge ende hem verborge, tot zooveel als den eysscher onbraecke mogen uutten huysse, dairmen dat bevinden zoude, halen ende brengen in bewairder hant, om daerop ten naesten gedinge te mogen procederen als op zijn besette goeden. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. n°. 2 III fo. 186 v.)

256. 1530.

Eene vrouw, wier man aan de haastige ziekte gestorven is, en die daarom niet bij tijds goeds en kwaads heeft kunnen vertyen, krijgt vergunning dit alsnog te doen.

Int jaer XV^c^ XXX, den XVII^sten^ dach van Decembri, compareerde Alied Koenend., Willem Willemsz. wedue, inder

camer van Dordrecht, collegialiter vergadert zijnde, te kennen gevende voer haer ende voer Jannige haer onmondige dochter, dat haren man voersz. gestorven was vander haestige zieckt, ende zelfs daeran gelegen had, haer daerom nyet geoerloft en was geweest, naevolgende tgebodt mitter clock daerof gedaen, binnen die eerste ses weken te mogen comen ende gaen onder tvolck om te mogen vertien, naevolgende trecht deser stede, begerende hierom die vorsz. Aliedt Koenen, inden naem als vorn., dat zy zoude mogen vertien guets ende quaets, naden rechte vander stede, vanden naegelaten goeden haers mans voersz. Achtervolgende desen, om die reden ende saeck wil voersz., zoe heeft die voersz. Ael voer haer selven, ende die borgmeester, van sweeskijnts wegen, vertegen guets ende quaets vander erfenisse ende naegelaten goeden van Willem Willemsz. vorn., ende is bewaert mit vollen vonnesse ende mit allen recht, dat zy geen scade liden en sullen van alsulcke schulden, als die voirn. Willem Willemsz. schuldich mochte wesen int leste van zynen levenden live. Ende dit wordt bevolen inder stede register te teykenen.

(Aktenb. nº. 2 III fo. 186 v.)

DE OUDSTE RECHTEN

VAN HET

BALJUWSCHAP VAN ZUIDHOLLAND.

KEUREN, COSTUMEN EN VONNISSEN.

1. 10 October 1386.

Jan van Arkel, heer van Noordeloos, voor de vierschaar van Zuidholland gedaagd tot betaling eener schuld aan den heer van Oosterhout en niet verschenen zijnde, wordt eerloos verklaard.

(Uit de Archieven van Breda uitgegeven door v. Mieris III bl. 451.)

2. *Een voerghewijst vonnis.*

Int jaer MCCCCXLVIII, des Dinxendaechs na sinte Lucyendach, so wijsde Mon Willemsz., uut vermaningen vanden baeliu, met vonnis ende met vollen ghevolghe vanden mannen vander [1]) hogher vierschaer van Zuuthollant, dat Hughe Dircxz. [2]) als van zijn toebrenghen, dies hi hem vermeten had van zijnre welgheborenschap, dat hem ghewijst was, dat hijt voer doen zoude ende zess goeder mannen met hem na, des hi niet volcomen en const, ende wart daerof bewijst [3]) op X pont Hollants [4]), ende die zes mannen elcx op X pont: so coomt hem tzamen LXX pont.

(Kb. n°. 1 fo. 177 r.; Kb. n°. 2 fo. 197 r.; Kb. n°. 7 fo. 172 v.; Kb. n°. 8 fo. 244 r.; Kb. n°. 15 fo. 244 r.)

1) Kb. n°. 2. inder.
2) Kb. n°. 2. dats te weten, dat Huygh Dircxz.
3) Zoo Kb. n°. 8, 15. Kb. n°. 2. ende daerom so wart hy bewijst.
4) In Kb. n°. 2 ontbreekt „Hollants".

3. *Een vonnis.*

Int jaer MCCCCXLI, des Dinxendaechs na darthiendach, so wart ghewijst van Ocker Janssen, uut vermaningen ende vonnis vanden baeliu, bi [1]) vollen ghevolghe vanden mannen [2]), so wanneer dat eenich man bruecte, het ware van moort, vrouwecraft, vredebraeck, of diesghelijcx vanden hoochsten, dat aen tlijff gaet in Zuuthollant, ende die man daerof ghevanghen worde vanden baeliu of van zinen boden, ende daerof in tsheren hande quame, dats te weten datmen [3]) dien man sal moghen verborghen met VI goede mannen, die binnen Zuuthollant gheerft zijn ende also rijck zijn, datsi haer hoochste boeten ghelden moghen, of hi sal ghevangen bliven.

(Kb. nº. 1 fo. 177 r.; Kb. nº. 2 fo. 194 v.; Kb. nº. 6 fo. 176 v.; Kb. nº. 7 fo. 173 r.; Kb. nº. 8 fo. 244 v.; Kb. nº. 15 fo. 244 v.)

4. *Een vonnis.*

Int jaer MCCCCXLV [4]), des Dinxendaechs na sinte Willeboortsdach, so wart, uut vermaninge ende vonnis vanden baeliu, ghewijst van [5]) Jan Jannessen, bi vollen ghevolghe vanden mannen [6]), so wat ghewaert rechter, die bedracht doen zoude over eenen man ende daerof bachwaerdich bleve [7]), dat is hem op X pont [8]), ende zijn twee volghers elcx op X pont, coomt hem te samen XXX pont.

(Kb. nº. 1 fo. 178 r.; Kb. nº. 2 fo. 195 r.; Kb. nº. 6 fo. 177 r.; Kb. nº. 7 fo. 173 r.; Kb. nº. 8 fo. 244 v.)

5. *Een vonnis.* [9])

Int jaer ons Heren MCCCCXLV, des Dinxendaechs, so quam Tordrecht an die hoghe vierschaer N., uten ambocht

---

1) Kb. nº. 2. ende dat bi.

2) Kb. nº. 2. mannen vanden lande.

3) Kb. nº. 2. inder vriheit van Zuuthollant ende aldaer off ghevangen wort vanden baeliu of zinen bode, ende daerof in tsheren handen quame, datmen

4) Kb. nº. 2. Int jaer ons Heren dusen CCCC ende viertich.

5) Kb. nº. 2. als van.

6) Kb. nº. 2. ende dat bi vollen ghevolghe vanden baeliu ende vanden mannen vanden lande, ende is te verstaen.

7) Kb. nº. 2. ende dan daerof tonder bleve.

8) Kb. nº. 2. die verbuerde X pont.

9) Kb. nº. 2. *Van besterffenis.*

van Stolwijck, ende begheerde eenen taelman met recht, die hem ghegeven [1]) wart.

Doen so sprack hi voort met recht, ende seide, hoedat daer waren broederen ende zusteren van eenen vollen bedde van vader ende van moeder, die alle uutghehilict waren, ende daer die een meer of ghehadt hadde dan die ander, want [2]) die vader ende die moeder waren roekeloos ghestorven, alle beide; daer si ghelijc mede deelen wouden, ende niet incomen, ende zeiden [3]), datsi ter lester doot incomen zouden, of niet mede deylen, waert recht, ende begheerden des een vonnis vanden mannen. Des die baeliu vonnis maende den mannen. Ende tfonnis [4]) der mannen wijsde, datsi incomen souden, die incomen wouden, ende uutbliven, die uutbliven wouden, behoudelicken waren daer eenige leengoeden, die souden gaen naden leenrecht, daer si van rechtswegen sculdich waren te gaen voerden leenhere, daer mense off houdt. [5])

(Kb. nº. 1 fo. 178 v.; Kb. nº. 2 fo. 195 v.; Kb. nº. 6 fo. 177 r.; Kb. nº. 7 fo. 177 v.; Kb. nº. 8 fo. 245 r.; Kb. nº. 15 fo. 245 r.)

6. *Vander vlastyende.*

Int jaer ons Heren [6]) MCCCC ende vijftich, des Dinxendaechs na sinte Martinusdach [7]) inden wynter, so maende Florijs [8]) Oem, baeliu van Zuuthollant, een vonnis den mannen inder hogher vierschaer van Zuuthollant vander [9]) vlasthiende, weder het smale thiende of grote thiende wesen zoude. Daer hem die mannen op berieden, ende wijsden met vonnis mit [10]) vollen ghevolghe, also varre als dat vlasthiende [11]) ghave, dattet smael thiende wesen zoude, ende gheen grote thiende.

(Kb. nº. 1 fo. 179 r.; Kb. nº. 2 fo. 192 v.; Kb. nº. 6 fo. 177 r.; Kb. nº. 7 fo. 178 v.; Kb. nº. 8 en nº. 15 fo. 245 v.)

---

1) Kb. nº. 6. gegont.
2) Kb. nº. 2. ende.
3) Kb. nº. 2. mer si antwoirden ende zeiden.
4) Kb. nº. 2. Dats te weten dattet tfonnis.
5) Kb. nº. 2. als voirden leenheer, daermense off hout, ghelikerwijs als dat behoort.
6) De woorden „ons Heren" ontbreken in Kb. nº. 2.
7) Kb. nº. 2. Mertijnsdach.
8) Kb. nº. 2. Florens.
9) Kb. nº. 2. als vander.
10) Kb. nº. 2. ende mit.
11) Kb. nº. 2. als vlastiende.

7. *Thiende vanden raepzade. a)*

Int jaer ons Heren MCCCC ende XIX, op sinte Pouwelsdach conversio, so wart verdraghen biden goeden luden vanden gherecht, vanden achten ende vanden dekens, bi [1]) overmits datter groot vervolch ende dingtael een wyle tijts om gheweest heeft [2]), als vander thiende vanden raepzade inden groten waerdt van Zuuthollant, beide voor schepenen ende voor den baeliu. [3]) Te weten in deser manieren, want [4]) die goede luden vander stede ende vander ghemeenten voorsz. [5]) niet vernomen en hebben, noch niet vernemen en konnen, dat tot desen daghe toe eenighe thienden vanden raepzade inden groten waerdt voorsz. ghegeven hebben gheweest, naden ouden haercomen, ende omdat mijn ghenadighe here van Beyeren den lande voorsz. hare haercomen belooft ende beseghelt heeft te houden [6]), twelke oeck byden hartoghe van Brabant ende zijnre ghesellinnen geconfirmeert is, so is verdraghen byden goeden luden voirsz., datsi byden haercomen van dien stucken vorsz. meenen te bliven, ende datmen gheen thiende van raepzade, datmen inden groten waerdt voorsz. bi tiden sayen sal, dat en sal gheen thiende gheven, naden haercomen ende naden recht vanden lande. [7])

(Kb. n°. 1 fo. 179 v.; Kb. n°. 2 fo. 193 v.; Kb. n°. 6 fo. 177 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 245 v.; Kb. n°. 14 fo. 80 r.)

8. *Van verboden wapenen.* [8])

Int jaer ons Heren MCCCC ende XL, des Dinxendaechs na sinte Gheertrudendach, so wart inder hogher vierschaer

---

1) Het woordje „bi" ontbreekt in Kb. n°. 2.

2) Kb. n°. 2. overmits groot vervolch ende dingtael, die doen een wijl tijts was.

3) Kb. n°. 2. beiden voirden scepenen ende voirden baeliu van Zuuthollant voirsz.

4) Kb. n°. 2. So salmen weten, overmits dattie.

5) Kb. n°. 2. ende vanden ghemeenten van Dordrecht voirsz.

6) Kb. n°. 2. ghegheven hebben gheweest, mer omdat mijnheer [van Borgoengen: *NB. weder geschrapt*] of grave des lants van Beyeren den lande van Zuuthollant haer haercomen ghelooft ende beseghelt heeft te houden.

7) Kb. n°. 1. byden haercomen meenen te bliven, ende datmen gheen tiende van raepsade gheven en sal, datmen bi tiden inden grooten waert zayen sal, naden ouden haercomen ende naden recht vanden lande.

8) Kb. n°. 2. *Van verboden wapen in Zuuthollant.*

---

a) Deze keur, ofschoon door het gerecht van Dordrecht gegeven, komt toch, om haar inhoud, in de keurboeken voor onder de rechten van Zuidholland.

van Zuuthollant binnen Dordrecht [1]) overdragen ende in koren gheleit byden baeliu ende mit vonnis vanden mannen, van allen verbodenen wapenen, te weten genssen [2]), lange messen ende alle smale messen, die doer den rinck gaen, ende alle ghehackelde staven met prekelen [3]) ende kusen met prekelen [3]), so wie dat dese draecht, zijn si van binnen lants, poorters off een lantman, of vremde luden van buten tslans [4]), dat is optie wapen verloren ende optie boete van III ponden, rechtevoort te betalen, oftie vremde luden van buten lants daervoer te vangen. Ende hierof heeft die baeliu [5]) ghemachticht, inder selver vierschaer voor die mannen, in allen dorpen in Zuuthollant alle den schouten ende den ghewaerden rechters vangers te wezen over die vremde luden van buten lants, die te vangen ende te houden ende zinen bode over te leveren.

(Kb. n°. 1 fo. 180 v.; Kb. n°. 2 fo. 194 r.; Kb. n°. 6 fo. 177 v.; Kb. n°. 8 fo. 244 v.)

9. *Een verdrach vanden hantvreden in Zuuthollant.* [6]) *a*)

Inden jare MCCCC drie ende dortich so is verdraghen ter hogher vierschaer, als vanden handtvreden, die een man selver [7]) mitter hant ghegeven heeft, dien sal hi houden, voor hem selven ende zijn wijf ende oec alle zine maghen, teghens denghenen, die hi den vrede ghegeven heeft mitter hant. Ende die mensche sallen oeck houden [8]) voer zijn lijf ende

---

1) De woorden „binnen Dordrecht" ontbreken in Kb. n°. 2.

2) Kb. n°. 2. als van allen verboden wapenen, ghelikerwijs als hiernavolghende beschreven staet; dats te verstaen lange messen na maniere van genssen.

3) Kb. n°. 8. prickelen.

4) Kb. n°. 2. dats te weten, so wie alsustanighe wapenen draghen, sijn si poirters of van binnen lants, of vremde lantluden van buten lants.

5) Kb n°. 2. Oeck so salmen weten als dat die baeliu heeft.

6) Het opschrift is in de verschillende Hss. verschillend: Kb. n°. 2. *Hier beghint een nieuwe kuer ende spreket vanden vredebraeck in Zuuthollant;* Kb. n°. 26. *Van vredebraeck.*

7) In Kb. n°. 2 begint deze keur aldus: Inden eersten so is overdraghen bi Herman Vincks tyden, baeliu van Zuuthollant, mitten mannen vanden lande, bi vollen ghevolghe, als vanden vredebraeck. Dats te verstaen vanden hantvrede, die eenich man zelver, *enz.*

8) Kb. n°. 2 en 26. Die sal hi oeck houden.

---

a) Vg. v. d. Wall I bl. 111.

zijn wijf ende alle zijn andere maghen; dats te verstaen, waert zake dat eenich van desen II personen selven mitter hant teghens malcanderen vochten [1]) of teghens des anders wijf of maghen, dat waer op lijf ende op haer goet.

Ende waert [2]) dat eenich van haerre twyer maghen over desen vreden vochten [3]), daer soudze die ghewaerde rechter of ter tafel doen, of des hoofs bode, ende die ghewaerde rechter sal daer recht off doen met twee wittachtighen tughen.

(Kb. n°. 1 fo. 181 r.; Kb. n°. 2 fo. 210 v.; Kb. n°. 7 fo. 174 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 246 r.; Kb. n°. 26 fo. IX r.; O. bl. 475; E. bl. 161.)

10. *Van vredebraeck.* [4])

Item waert dat een man die eenen vrede brake [5]) als voorsz. staet, ende daerof voor comen woude [6]) ende zijn recht daerof verwachten, dat sal hi doen met zesse wittachtigher mannen uten dorp, daer die zaeck gheschiet is, die zijn maghen zijn of anders goede mannen, ende des sal hi den kore daerof hebben. Ende en quame [7]) hi niet voer noch zijn ghetuuch niet en dede, als voerz. staet, ende hi van dien vredebraeck bedragen worde met twee wittachtighen tughen, so zoude hi verbueren sijn rechterhant ende XL pont, in payment XV oude Vlaemsche groot voer een pont, of payment haerder waerden. Ende darenteinden salmen [8]) ballinc tslants leggen, ende die heer zal zijn boeten innen ende winnen van zinen ghereetsten goede, die hi bevynden kan [9]).

(Kb. n°. 1 fo. 182 r.; Kb. n°. 2 fo. 211 r.; Kb. n°. 6 fo. 178 r.; Kb. n°. 7 fo. 174 v.; Kb. n°. 8 en 15 fo. 246 v.; Kb. n°. 26 fo. IX v.; O. bl. 475; E. bl. 161.)

---

1) Kb. n°. 2. Ende waert dat eenich van deesen teghens malcanderen vochten; Kb. n°. 26. Dats te verstaen: dat eenich van deese persoonen selver mitter handt, *enz.*

2) Hier begint in Kb. n°. 2 eene nieuwe keur: *Noch van kantvrede.*

3) Kb. n°. 2. vochten of twisteden.

4) In Kb. n°. 2 en n°. 26 is deze keur een deel der vorige.

5) Kb. n°. 2. te broken had.

6) Kb. n°. 26. ende daeraff verwonnen worde.

7) Kb. n°. 2. Dats te verstaen, so wanneer hi dat aldus ghedaen heeft, so salmen dat voort rechten, alst tot hiertoe ghedaen heeft. Oeck so salmen weten, en quame.

8) Kb. n°. 2. Noch so salmen weten, en quame hi niet voor als voorsz. staet, so salmen hem.

9) In Kb. n°. 2 ontbreken de vier laatste woorden; Kb. n°. 26. innen ende winnen, van synen goeden rechten, die hy bevynden can.

11. *Van vredebraeck.* [1])

Item wie datmen eenen vrede yesche [2]), ende hi dan voorghinge ende verzweghe dien vrede te gheven, die soude also vele verbueren alsof hi eenen vrede weygherde, also varre alsment betughen mocht. Ende so wie over eenen vrede bestreden wordt, dattet kenlic waer, ende dat hi van noots weghen zijn lijf verweren most, die en zoude gheenen vreden breken, ende die aenvechter [3]) zoude die boeten al [4]) betalen. [5])

Item van vreede te eysschen, dat salmen versoucken aen den richter binnen slans, als voersz. staet, ende die dezen vreede braeck ofte weygerde, die verbuert soe voersz. es. [6])

(Kb. n°. 1 fo. 182 v.; Kb. n°. 2 fo. 112 r.; Kb. n°. 6 fo. 178 r.; Kb. n°. 7 fo. 174 v.; Kb. n°. 8 en 15 fo. 246 v.; Kb. n°. 26 fo. IX v.; O. bl. 475; E. bl. 162.)

12. *Van goede te besitten.* [7])

Item so wie inden bezitte is van sinen goede [8]), die salder inbliven ter tijt toe datmen hem daeruut windt met recht, ter stede ende ter plaetzen daerment schuldich is uut te winnen. Ende so wie darenboven dede, dat waer craft, ende dat zoude die baeliu berechten, als hi van craft schuldich is te rechten, ende het is te weten datsi verbuert hebben haer lijf ende haer goet.

13. *Van huustotinge.* [9])

Item so wie dat huustotinge doet bi nacht, van dat die sonne ondergaet tot datsi weder opgaet, dat is op lijf ende op goet.

(Kb. n°. 1 fo. 183 r.; Kb. n°. 2 fo. 112 v.; Kb. n°. 6 fo. 178 r.; Kb. n°. 7 fo. 174 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 247 r.)

---

1) Kb. n°. 26. *Van vrede te eysschen.*

2) Kb. n°. 26. eyscht.

3) Kb. n°. 1. aenbrengher.

4) Kb. n°. 26. alleen.

5) In Kb. n°. 2 bestaat deze keur uit twee afzonderlijke keuren: 1°. *Noch van hantvrede:* Item of yement over eenen vrede bestreden worde, dat kenlic waer openbaer dat hi van noots weghen zijn lijf verweren moest, die en soude gheenen vrede breken. maer die aenvechter soude dien man vanden boeten selven of wesen, ghelikerwijs als voirsz. staet. 2°. *Van vrede te eysschen.* Voort ofmen eenighen vrede hiesch ende dattie ghene voirghinghe ende versweghe, dattie also vele souden verbueren alsoff hyen openbaerlick weygherde, also varre alsment betuucht als recht is.

6) Deze laatste zinsnede komt niet in alle teksten voor.

7) Kb. n°. 2. *Van craft.*

8) Kb. n°. 2. van goede.

9) In Kb. n°. 2 begint hier, onder dit opschrift, eene nieuwe keur; in andere teksten loopt de vorige keur door.

14. *Van onhoessche wapen.*

Oeck so zijn verboden alle wapenen te draghen, als dgenssen, ghehackelde staven mit scharpen taetzen, ende alle onhoessche messen, die doerden rinck gaen; so wie alzulcke wapen droeghe, die verbuerde een boete van X ponden Hollants ende die wapen verbuert.

Ende alle dese voorsz. punten sal die baeliu berechten ende bewaren, als recht is, optie peyne zijns dienstes, want waert dat hijs also niet en bewaerde, als voorsz. is, so en zoude hi darenteinden nemmermeer dienst in Zuithollant voeren noch berechten. [1])

(Kb. n°. 1 fo. 183 v.; Kb. n°. 2 fo. 213 r.; Kb. n°. 6 fo. 178 r.; Kb. n°. 7 fo. 175 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 247 r.)

15. *Wie in die tafel coomt.* [2])

Item so wat man, die in die tafel coomt van vredebraeck, van onrechten aenvanck, of van eenigherhande zaken, so eyschtmen hem drie ghenachten voort, ende coomt hi ten vierden [3]) niet, so wordt hi verwonnen. Mer coomt hi binnen den [4]) vierden ghenacht of int vierde ghenacht, ende zijn recht wachten will, so sal hi een achtinge gheren ende zeggen: her baeliu, ic begheer hierof twed, ende als hi zijn wed ontfangen heeft, so mach hi gaen daert hem belieft. Dan so eyschmen den ghewaerden rechter voort drie ghenachten, ende ten vierden ghenacht moet hi recht doen, oftie ghewaerde rechter moet zelver die broken [5]) ghelden. Ende dieghene, die dat wed ontfangen heeft [6]), die moet wel toezien van ghenachte tot ghenachten, oftie ghewaerde rechter eenighe bedrachten

1) In Kb. n°. 2 luidt deze keur aldus: Item alle onhuessche wapenen, dats te weten genssen, gehackelde staven, kuysen mit scharpen taetsen ende onhuessche messen, die doir den rinck gaen, die wapen niement te draghen, optie boete van X pont payments voirsz. ende die wapen verbuert. Voort alle dese voirsz. punten sal die baeliu berechten. op zinen dienst, ghelikerwijs als hier voirsz. staet. Ende waert sake dat hijs niet en dede, dat hi dan darenteinden nemmermeer eenighe dienste soude moghen voeren in Zuuthollant. Welke overdracht ghemaect wart inden jare dusent vierhondert drie ende dertich. — Het schijnt dus dat al het vorige, van n°. 9 af tot en met deze laatste bepaling, ééne keur uitmaakt.

2) Kb. n°. 26. *Van onrechten aenvanck.*

3) Kb. n°. 26. vierden dach.

4) Kb. n°. 26 ten.

5) Kb. n°. 26. boeten.

6) Kb. n°. 26. ontfaet of ontfangen heeft.

neemt, want so wat tiden dat die ghewaerde rechter wil, mach hy recht doen binnen den drien ghenachten. Ende en waer dieghene daer niet, die dat wed ontfangen had, so zoude hi verwonnen bliven; ende waert dattie ghewaerde rechter niet voor en quaem, so zoude hem dieghene, diet wed ontfangen had, met recht hemselven quijt dingen, ende die ghewaerde rechter zoude die boeten zelver ghelden. Ende diesghelijcx zout oeck wesen, waert dattie ghetugen oftie bedrachters wechbleven, so mocht hi hem oeck quijt dingen mit recht, al waert dat die ghewaerde rechter teghenswoordich waer, want die bedrachters zouden dan die boeten zelver ghelden.

(Kb. nº. 1 fo. 184 r.; Kb. nº. 6 fo. 178 v.; Kb. nº. 7 fo. 175 r.; Kb. nº. 8 en nº. 15 fo. 247 v.; Kb. nº. 26 fo. X r.; O. bl. 476; E. bl. 162.)

16. *In die tafel te comen.* [1])

Item als een poorter in die tafel coomt, tot wat tiden dattet zy, van eenighen twist, so is hem die baeliu schuldich zijn bedrach te doen binnen XIIII dagen daerna dat hem die poorter of heeft laten leiden. Ende so is die poorter quijt ende vry van dien zaken.

(Kb. nº. 1 fo. 185 r.; Kb. nº. 6 fo. 178 v.; Kb. nº. 8 en nº. 15 fo. 248 r.; Kb. nº. 26 fo. X v.; O. bl. 476; E. bl. 163.)

17. *Eenen wilkoer te landewaerts.* [2])

Dats te weten, so wanneer dat [3]) yement eenen willekoer heeft te landewaerts, die en mach van dier scult, daer den wilkoer of roert, met recht niet spreken voir schepenen [4]), anders dan alsmen poortersghedinge bezittet, hi en moet den wilkoer eerst quijtschelden binnens bans.

(Kb. nº. 1 fo. 185 v.; Kb. nº. 6 fo. 179 r.; Kb. nº. 7 fo. 175 v.; Kb. nº. 8 en nº. 15 fo. 248 r.; Kb. nº. 26 fo. X v.; O. bl. 476; E. bl. 163.)

18. *Van dootslagen te landewaerts.* [5])

Item so wanneer dat eenen lantpoorter eenen lantman doot-

1) Kb. nº. 6 en nº. 8. te doen. In Kb. nº. 26, bij O. en E. behoort deze bepaling nog tot de vorige keur.

2) Kb. nº. 26. *Van wilcoren.*

3) Kb. nº. 26. soe wanneer ende soe waer.

4) Kb. nº. 26. schepenen tDordrecht.

5) Kb. nº. 26. *Van eenen dootslach.* In Kb. nº. 2 heeft deze keur geen opschrift; zij is daar de eerste eener reeks *van voirghewijsde vonnissen.* Evenals de volgende behoort zij eigenlijk meer tot Dordrecht dan tot Zuidholland.

slaet, so sal die landpoorter begheren an die stede van Dordrecht, dat sy en of willen laten leyen vanden baeliu, om te Dordrecht te recht te staen ende om zijn goet te beschudden, alsoot [1]) die schout dan rechten moet, omdat [2]) hi poorter is. Dit viel aen Henric Pieterssen van Ghiessenkerck, die ons poorter was, ende aen Baertout Janssen doot, die ons poorter niet en was [3]).

(Kb. n°. 1 fo. 186 r.; Kb. n°. 2 fo. 214 r.; Kb. n°. 6 fo. 179 r.; Kb. n°. 7 fo. 175 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 248 r.; Kb. n°. 26 fo. XI r.; O. bl. 476; E. bl. 163.)

19. *Noch van dootslaghen.* [4])

Item so wanneer een lantman doot gheslaghen is van onsen poorter, so zellen die vrienden ende die maghen van dien dooden man Tordtrecht voor scepenen comen ende gheren, so sy haren maech verloren hebben inden ambocht [5]), daert gheschiet is, datmen mijns heren mannen [6]) hiertoe ghebieden will: also hem u poorter of heeft laten leyen vanden baeliu ende so ghi uwe brieven ghezeint hebt inden ambocht, of yement op uwen poorter te zegghen had, datsi Tordrecht quamen voor die stede [7]), men soude hem goet recht doen [8]); ende [9]) ghi goede luden, also wy daer nu op te zeggen hebben, so begheren die ghemenen vrienden, die hier teghenswoordich staen vander dooder hant, dat ghi mijns heren mannen [6]) ontbieden wilt, ende vraghen hem [10]), of zy dien man also besien hebben met recht, dattet hem kenlic is, ende dan u voort kenlic maken [11]), dat hi van wonden ende van quetsinge doot is bleven, ende off hi oeck met recht

---

1) Kb. n°. 2. ende alsoot.

2) Kb. n°. 2. want.

3) Kb. n°. 2. Also gheviel an Heinric Pietersz. van Ghiessenkerck ende aen Baerthout Jansz., die ons poorter niet en was; twelcke ghesciede int jaer ons Heren dusent CCCC eene ende dortich.

4) Kb. n°. 2. *Van dootslaghen in Zuuthollant;* in Kb. n°. 26 is deze keur het tweede gedeelte der vorige.

5) De woorden: „so sy .... ambocht", die in sommige teksten ontbreken, maar in Kb. n°. 26 en bij O. en E. voorkomen, zijn onmisbaar.

6) Kb. n°. 1. man.

7) Kb. n°. 8. steedeste.

8) Kb. n°. 2. daeroff doen.

9) In Kb. n°. 26 en bij O. en E. begint hier eene nieuwe afdeeling: *Antwoirt vanden selven.*

10) Kb. n°. 26. ende bevragen.

11) De woorden „ende kenlic ..... maken" ontbreken in Kb. n°. 2.

ende met vonnissen also ter aerden ghedaen is, behouden den heer ende den clagher [1]) zijns rechts, ende hem daerna, als ghy die getughen ghehoort hebt, eenen dach van rechts leggen wilt van haers neven doot, also zy hare hoochste boeten daerom waghen willen ende recht daerof hebben willen, na den recht vander stede. [2])

(Kb. n°. 1 fo. 186 r.; Kb. n°. 2 fo. 218 r.; Kb. n°. 6 fo. 179 r.; Kb. n°. 7 fo. 175 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 248 v.; Kb. n°. 26 fo. XI r.; O. bl. 477; E. bl. 163.)

20. *Die soene van eenen dootslach.* [3])

So wanneer eenen dootslach ghesoent wort, so salmen altoos binnen jaers die laetste soenpenninck betalen; dats te verstaen, telkens XVII weken den eersten dach, ende die voersoene all heymeliken [4]), ende die zullen hebben die naeste maech, die daer meest om ghedaen heeft [5]).

(*Den anderen dach.*) [6])

So wanneer datmen den anderen dach vander zoene betalen sal [7]), dat heet die erfsoene, die en heeft niement dan die gherechte [8]) erfnamen vander dooder hant. Ende op dien selven dach so kiesen die vander levender hant [9]) in elken vierendeel twee man, die ten lesten dach orevee doen, als dat behoort [10]) ende ghewoenlic is. [11])

---

1) De woorden „ende den clagher" ontbreken in Kb. n°. 2.

2) Kb. n°. 26, O. en E. vander stede van Dordrecht; Kb. n°. 2. daerom wagen willen, overmits recht ende vonnisse daerof te hebben.

3) In Kb. n°. 26 en bij O. en E. ontbreekt het opschrift; Kb. n°. 2. *Hoe datmen zoenghelt betalen sal van dootslaghen.*

4) Kb. n°. 2. den eersten dach die voirsoen heimeliken; Kb. n°. 26 en E. den iersten dach, ende die voirsoen altijt heymelyck; O. den eersten dagh, ende die voorsoen altijt kennelijck.

5) Kb. n°. 26, O. en E. ende die sullen hebben die naeste magen, die daer meest om gedaen hebben; Kb. n°. 2. ende die sullen hebben die naeste maghen, die daer meest om ghemoyt ende ghelopen, ghearbeit hebben.

6) Dit opschrift ontbreekt in Kb. n°. 2.

7) Kb. n°. 2. Voort alsmen den anderen dach vander zoenen betaelt; Kb. n°. 26, O. en E. Item soe wanneermen ende waermen den anderen dach vander soene betalen sal.

8) In Kb. n°. 26 en bij O. en E. ontbreekt het woord „gherechte"; Kb. n°. 2 en n°. 7. rechte.

9) Kb. n°. 2. so kiestmen in die zyde vander levender hant.

10) Kb. n°. 26. vierendeel die totten lesten dach oorvee doen alst behoort; O. en E. vierendeel die totten lesten dach doen alst behoort.

11) In Kb. n°. 2 ontbreken de drie laatste woorden.

(*Den derden dach.*) [1])

So wanneer datmen den lesten dach betaelt [2]), so zullen de ghemeen maghen die zoene deelen, na zoenrecht [3]), byden borghen ende byden wijsten, die zy bi hen trecken, ende deelen die zoene, elcx na zinen behoren [4]). Ende noch [5]) ten lesten daghe, alsmen die zoene betaelt vanden dooden, so salmen den voetval doen, ende ten middelsten daghe salmen zielmisse ende cloosterwinninge overleveren, alst ghewoenlic [6]) is.

(Kb. n°. 1 fo. 187 r.; Kb. n°. 6 fo. 179 r.; Kb. n°. 7 fo. 176 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 218 v.; Kb. n°. 26 fo. XI v.; O. bl. 477; E. bl. 164.

(*Den voetval.*) [7])

So wanneer datmen [8]) den voetval doet, so sal die schout den mensch [9]) ontcleeden, ende leedenen aldervoerste, ende doen [10]) hem driewerven knielen, ende zijn handen tegader leggen [11]), ende die andere diesghelijcx. Ende so wanneer dat [12]) hi voer die partye knielt, so sal hy oetmoedeliken bidden, dat men hem der misdaet vergheven wilt, die hi aen N., zinen vader, of aen zinen maech, misdaen mach hebben [13]). Dan so zellen hem die ander [14]) opnemen bider hant, ende

---

1) Dit opschrift ontbreekt in Kb. n°. 2.

2) Kb. n°. 2. Voort alsmen *enz.*; Kb. n°. 26, O. en E. Item so waer ende wanneer die leste dach sal betaelt worden.

3) Kb. n°. 26, O. en E. na ghemeen soenenrechte.

4) Kb. n°. 2. byden wijsten, die zi bi hem trecken zullen, ende die zoene te deelen, elken na zinen toebehoren ende na zoenrecht, als haercomen is; Kb. n°. 26. die zy trecken off haelen, ende deelen dan die soene, elcx nae sijn behooren; evenzoo bij O en E., waar echter het woord „deelen" ontbreekt.

5) In Kb. n°. 26 en bij O. en E. begint hier eene nieuwe keur: *Vanden maechzoen* aldus aanvangende: Alsmen die soen betaelt vanden dooden maech.

6) Kb. n°. 2. costumelic.

7) In Kb. n°. 2. ontbreekt het opschrift.

8) Kb. n°. 2. Ende alsmen; Kb. n°. 26, O. en E. Item wanneer men.

9) Kb. n°. 2, 26. O. en E. man.

10) Kb. n°. 2. ende aldervoerste lieden, ende laten; Kb. n°. 7. ende liedenen aldaer voerste, *enz.*; Kb. n°. 26, O. en E. ende sal hem leyden aldervoerste, ende doen, *enz.*

11) Kb. n°. 26. ende sijn handen ghevouden te gader leggende. Zoo ook O. en E., maar, in plaats van „ghevouden", ghebonden. In Kb. n°. 7. ontbreken de woorden: ende zijn handen — desgelijcx.

12) Kb. n°. 26, O. en E. Item soe wanneer.

13) Kb. n°. 2. die hi an zinen vader misdaen mach hebben off aen zinen maech; Kb. n°. 26, O. en E. die hy aen N., synen vader, broeder off maech misdaen mach hebben.

14) Kb. n°. 2. Dan so sallen die ander; Kb. n°. 26, O. en E. Item so sullen hem die vrienden vander dooder hant.

verghevent hem om Goods willen [1]), ende zeggen hem, dat hijs nemmermeer en ghedoe [2]); ende diesghelijcx zullen die ander twee naeste doen [3]). Ende dan [4]) so salmen hen vraghen, of zijt kennen, dat den voetval ghedaen is, als voorwaerde [5]) is, ende dan salmen wederomme orevee gheven, als dat behoort [6]).

(Kb. n°. 1 fo. 188 r.; Kb. n°. 2 fo. 104 v.; Kb. n°. 6 fo. 179 v.; Kb. n°. 7 fo. 176 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 249 r.; Kb. n°. 26 fo. XII r.; O. bl. 478; E. bl. 165.)

21. *Vanden colfdraghers.*

Int jaer ons Heren dusent CCCC ende neghen ende viertich, des Dinxendaghes na zinte Odolfsdach [7]), so wijsden die mannen vander hogher vierschaer van Zuuthollant, uut vermaningen vanden baeliu, alsdat die vier ghezworen colfdraghers [8]), die hare wedden ende clederen hebben alle jaers [9]), omdat si den baeliu dienen zullen op alle hoghe vierscharen ende die duere wachten vander hogher vierschaer [10]), dats te verstaen, so wanneer datsi dit niet en deden, so en sal hem die baeliu hare wedden noch hare clederen niet betalen, uutghenomen kenlike nootzaken, die zy redeliken bewysen moghen, ende oeck mede datsi den baeliu orlof bidden of van huus zijn, ende alle dingen zonder arch off list.

(Kb. n°. 2 fo. 191 r.; Kb. n°. 6 fo. 186 v.; Kb. n°. 8 fo. 251 v.; Kb. n°. 15 fo. 261 v.)

22. *Van des hoofs boden.*

Item int zelve jaer voirsz. so wart ghewijst, als vanden welgheboren mannen ter hogher vierschaer [11]), uuten versoeck ende begheerten van des hoofs boden, vanden weten te doen,

1) Kb. n°. 26, O. en E. al ende geheel om Goodts willen.

2) Kb. n°. 2. en doe; Kb. n°. 26, O. en E. desgelijcx en doe.

3) Kb. n°. 26, O. en E. Ende des sullen die twee ander naesten oick doen.

4) In Kb. n°. 26. en by O. en E. begint hier eene nieuwe keur: *Vande kenninghe des voetvals.* Item *enz.*

5) Kb. n°. 2. recht. Kb. n°. 26, O. en E. voirwaerden ende recht.

6) Kb. n°. 2. ende dan so salmen wederom orevee doen, gheliken als haercomen is van outs; Kb. n°. 26, O. en E. ende dan salmen wederom oorvee begeeren, als dat behoert.

7) Kb. n°. 6. sinte Oelofdach Zoo ook Kb. n°. 8.

8) Kb. n°. 8. als vanden colfdraghers. Ende is te weten dat die vier colfdraghers.

9) In Kb. n°. 8 ontbreken de woorden „alle jaers."

10) Kb. n°. 6. om die dore te wachten vander selver hoger vierschaer.

11) Kb. n°. 8. Item int jaer ons Heeren duysent vier hondert negen ende veertich doen hebben die welgeboren mannen verclaert.

die mit recht op hem begheert worden, daer sal die bode off hebben des daghes X sc., ende elc man sdaeghs VI sc., vanden ghuenen diese hem doen doen.

Voort so salmen weten, waert datsi, bi nootsaken van weder of bi andren ongheval, datsi kenliken bibrengen moghen [1]), meer dan eenen dach, of twee, of meer, uut zijn, nadattet gheboren sal [2]) ende nadattie dorpen, die weghen oftie steden gheleghen zijn, daerna salmen hem biden daghe betalen ende voldoen of vernoeghen, als voirsz. staet of dieghene, diet op hem begheerde, mit hem overcoomt, na allen zaken dat zise aennemen. [3])

Ende dese voirscreven pointen ende eendrachte wart ghedaen ende gheordineert int jaer ons Heren alsmen screeff dusent vierhondert neghen ende viertich, des Dinxendaechs op zinte Ponciaens avont etc., ende alle dingen, die hierof zijn, sonder arch off list.

(Kb. n°. 2 fo. 191 v.; Kb. n°. 6 fo. 186 v.; Kb. n°. 8 fo. 251 v.; Kb. n°. 15 fo. 261 v.)

23. *So wie die hantvest bewaerdt.*

Inden jare ons Heren dusent CCCC zesse ende vijftich, des Dinxendaechs na zinte Mertijn schuddelkorfsdach, doen wart die hantvest van Zuuthollant gheleit onder Jorijs van Eemkerck, baeliu van Zuuthollant doen ter tijt, ende onder zesse welgheboren mannen, die hier navolghende staen: Ocker Willemsz., Mon Willemsz., Jan Monnenz., Gherijt Pouwelsz.. Aernt van Ghiessen ende Jan van Nederveen. Oeck so salmen weten, dat dit wel bewaerdt is mit vonnis der mannen, overmits of dese voirsz. hantvest veronghevalde, dat dan dese voirscreven personen daeroff onghehouden zullen bliven.

(Kb. n°. 2 fo. 196 v.)

24. *Ambochsheren tontfaen.*

Int jaer ons Heren dusent CCCC zesse ende viertich, des Dinxendaechs, twelke was des heilichs cruusavent exaltacio,

---

1) Kb. n°. 6 en n°. 8. anderen kenlicke ongeval, dat sy waer mogen maken.

2) Kb. n°. 6 en 8. uut geweest hebben nae dattet by tyden van doen is.

3) Kb. n°. 6 en 8. gheleghen zijn; datmen die wete daernae doen sal, maer dies soe salmen hem byden dage betalen, als vorschreven, of diegene, diet op hem begeertt, heeft dan soe redelicke met hem overkomen, naedat sy die weten aennemen, alle dinck sonder arch ofte list.

toen wart Dirck van Zlingelant Ottenz. ghemachticht, indie hoghe vierschaer van Zuuthollant, vanden baeliu, ende dat bi vonnis der mannen, na inhout mijns ghenadichs heren van Boirgoengens brieven, die hi daerof heeft ende die aldaer ghetoont ende ghelesen waren; dats te verstaen, dat Dirck voirsz. ambochsheer vanden Pittershoeck wesen soude om aldaer schout ende ghezworen te zetten.

Oeck so wart mede inder zelver voirsz. vierschaer [voirsz.] inden ambocht van Pittershoeck een vierschaer gheleit, altoos des Manendaechs na die hoghe vierschaer, om aldaer te vorsten, te dingen ende eenen yegheliken rechte te doen naden recht van Zuuthollant, ende alle pointen voirsz. sonder arch of list.

(Kb. nº. 2 fo. 197 v.)

25. *Eenen brief vanden colfdraghers.*

Ic Johan, bider Goids ghenade palansgrave biden Rijn, hartoghe in Beyeren, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant etc., doen kond ende kenlic allen luden, dat wi om goeden [1]) trouwen dienst wil, die ons N. ghedaen heeft ende noch doen mach, ghegheven hebben ende gheven een heel zwaert binnen onser stede van Dordrecht ende der baeliuusscep van Zuuthollant mit zinen toebehoren, dat te hebben ende te bewaren ende te draghen [2]), tot onser eeren ende orbaer, in alder maten [3]) als een goet trouwe man ende knecht [4]) vanden zwaerde schuldich is te doen; dats te verstaen mit zulken wedden, clederen ende profijt [5]), als daertoe staen. Ende ontbieden ende bevelen onsen baeliu van Zuuthollant, die nu is of noch hier namaels wesen zal, dat hi N. voirnoemt alle jare op zinte Andriesdach uutreyke ende betale X pont ende een paer clederen, als costumeliken is, daeroff dat wy onsen voirsz. baeliu jaerlix wel quyten zullen in zijnre rekeninghe, ende des niet te laten also lieff als

1) Kb. nº. 8. menigen.
2) Kb. nº. 8. met zynen toebehooren te bewaren ende te draghen.
3) Kb. nº. 8. manieren.
4) Kb. nº. 6. diener.
5) Kb. nº. 8. ende alle andere profyten.

wy hem zijn. [1]) Ende dit sal hem ghedueren zijn leven lanck, ende niet langer, alle dinghen zonder arch off list. [2])

(Kb. n°. 2 fo. 198 r.; Kb. n°. 6 fo. 185 r.; Kb. n°. 8 fo. 259 r.) [3])

26. *Der colffdragers quitancy.*

Ick N., gesworen colffdrager mijns genadigen herren van Borgoengien, binnen der stadtt van Dordrecht ende daerbuyten inder baeliuschap van Suythollant, doen kondt allen luyden, dat ick ontfaen heb van N., baeliu van Zuythollandt, X pondt Hollants voer mijn wedden ende X pondt voer mijn clederen, gelijck als ick jaerlicx heb van mynen dienst, daer my den lesten termijn off verscheen op sinte Andryesdach lestleden. Van welcken gelde ende termijn ende van allen voerleden jaren ick mijn wel betaelt ende al voldaen kenne, ende ick schelde N., als een baeliu voerschreven, daeroff quijt ende mede alle degene die dese quytancy behoeven mogen. In orconden desen bryeff etc.

(Kb. n°. 6 fo. 185 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 259 v.)

27. *De stedehouders quitancy.*

Ick N., stedehouder des baeliuus van Zuythollant, doen kondt allen luyden, dat ick ontfangen hebbe van N., baeliu van Zuythollant, vier Wilhelmus schilden voer mynen cleederen, gelijck als ick jaerlicx heb van mynen dienst, daer my die leste termijn off verscheen op sinte Andryesdach lestleden. Van welcken gelde ende termynen vorscreven ende van allen voerleden jaren daer te voren, dat ick mijn wel betaelt ende al voldaen kenne. Ende ick schelde N., als een baeliu van Zuythollant vorscreven, daeroff quijt ende mede alle degene die dese quitancy behoeven mogen. In orconden desen bryeff.

(Kb. n°. 6 fo. 185 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 259 v.)

28. *Der steenwaerders quitancy.*

Ick steenwaerder mijns genadigen herren van Borgoengen ende der stadt van Dordrecht, doen kondt ende kenlick allen

---

1) De woorden „also lieff — zijn" ontbreken in Kb. n°. 8.

2) In Kb. n°. 6, 8 volgt hierna: In oerconden desen brieve. Gegeven inden jaer ons Heren MCCCC etc.

3) De redactie verschilt in Kb. n°. 6 eenigermate van die in Kb. n°. 2, maar de inhoud van beide teksten is zakelijk geheel dezelfde.

luyden, dat ick ontfanghen heb van N., als een baeliu, voor mijn wedden vijff pont ende voor mijn cleederen IIII Wilhelmissche schilde, coomt tsamen XIII pont, gelijck als ick jaerlicx heb van mynen dienst ende mijn N. als een baeliu jaerlicx uutreyckt ende betaelt metter anderen dienaren op sinte Andryesdach. Van welcken wedden, cleederen ende termynen vorscreven ende van allen vorleden jaer daer te voren ick mijn wel voldaen ende al betaelt kenne tot dessen daghe toe, ende ick schelde N., als een baeliu tot mijn genadichs herren behoeff, daeroff quijt ende mede alle degene die dese quytancy béhoeven mogen. Gedaen int jaer etc.

(Kb. n°. 6 fo. 185 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 260 r.)

29. *Der gewaerden rechters bryeff.*

Ick N., baeliu van Zuythollant etc., doen kondt allen luyden, dat ick, van mijns genadighen heren wegen van Borgoengien, georloft ende geconsenteert heb, orlove ende consentere met desen jegenwoordigen openen brieve, N. gewaertt rechter te wesen inden ambocht van N., om aldaer recht ende bedrach te doen ter hoger vierschaer van Zuythollant, gelijckerwijs als dat behoort, als een goet trouwe man ende een gewaert rechter schuldich is te doen, naden recht van Zuythollant ende naden ouden haercomen, welcke gewaerde rechterschap hem geduerende [1]) sall tot mynen kenlicken wederseggen. Ende in kennesse daer waerheyt soe heb ick N. als een baeliu van Zuythollant, mynen zegel, dien ick nu gebruyck, binnen op desen openen bryeff gedruckt. Gedaen int jaer ons Heeren.

(Kb. n°. 6 fo. 185 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 260 r.)

30. *Der boden bryeff.*

Ick N., baeliu van Zuythollant etc., doen kondt allen luyden, dat ick van mijns genedichs herren wegen van Borgoengen, machtich gemaeckt ende bevolen heb, machtich make ende bevele met desen jegenwoordigen openen bryeve, N. dat bodeambocht van Swindrecht mit Ryerwaert, Iselmonde ende met allen synen toebehoeren, dat te bewaren, te regeren ende te bedryven, in allen manieren gelijck dat een goet, trouwe man ende bode schuldich is te doen. Waerom ick N., als een baeliu, gebiede ende bevele allen ambochtherren, allen schou-

1) Zoo heeft het Hs.

ten, allen welgeboren mannen ende allen huysluyden, die in den vorschreven bodeambocht geseten ende wonachtich sijn, dat sy desen vorschreven boeden bystandicheyt doen ende behulpelick sijn in allen saken tot aller tijt, als des van noode is off wesen sal ende sijs van hem vermaent worden. Wantt ware yemant die des niet en dede ende ongehoorsaem hierin ware, dat woudick aen de overhoerige houden ende alsoe swaerlicke op hem verhalen, als aen dengenen die mynen genedigen herren voernoemt van sijnre herlicheyt verminderen woude, sonder yemande des te verdragen. Ende dit vorschrevene boodeambocht sal hem geduerende [1]) tot mynen kenlicke wederseggen. In kennisse daer waerheyt soe heb ick N., als een baeliu van Zuythollant vorschreven, mynen zegel binnen op desen openen bryeff gedruckt. Gedaen int jaer ons Herren, als men schreeff MCCCC etc.

(Kb. n°. 4 fo. 186 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 260 v.)

31. *Des rentmeesters boden bryeff.* [2])

Ick N., rentmeester van Zuythollant, doen kondt allen luyden, dat wy machtich maecken, van mijns genedichs herren wegen van Borgongien, N. die rentmeesterschap vanden ambocht van N., dat te bedryven ende te bewaren, als een goet rentmeester schuldich is te doen, ende aldaer inne te doen alsof ik selver daer tegenswoordich waer ende in soude mogen doen, metten recht te spreken, ende ons hier goede rekeningen aff doen, tot wat tyden dat ick hem des vermanen sal. Ende dat sal hem gedueren tot onsen kennelicken wederseggen. In kennesse daer waerheyt soe heb ic den zegel mijnre officien hierbinnen op desen openen bryeff gedruckt. Gedaen int jaer ons Herren MCCCC etc.

(Kb. n°. 6 fo. 186 r.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 261 r.)

32. *Des stedehouders bryeff.*

Ick N., baeliu van Zuythollant, doen kondt allen luyden, dat ick, van mijns genedichs herren wegen van Borgoengien, machtich gemaeckt ende bevolen heb, machtich make ende bevele met desen jegenwoordigen openen brieve, N. stedehouder te wesen inden baeliuschap van Zuythollant, overal

1) Zie de noot op de vorige bladzijde.

2) In Kb. n°. 8 en n°. 15 alleen: *Den rentmeesters brieff.*

in mynen bedryve, dat te bewaren ende te regeren, in allen manieren gelijck dat een goet trouwe man ende stedehouder schuldich is te doen, ter eerre mijns genedichs herren vorschreven, tot sijnre orbaer ende totter mijnre. Ende soe wat hy hierin doet, dat houde ick hem vast ende gestaden, gelijckerwijs of ickt dede ende daer selver tegenswoordich waer; ende dit sal hem gedueren tot mynen kenlicken wederseggen. Ende in kennesse daer waerheyt soe heb ick N., als een baeliu van Zuythollant, mynen zegel binnen op desen bryeff gedruckt. Int jaer ons Herren MCCCC etc.

(Kb. nº. 6 fo. 186 v.; Kb. nº. 8 en nº. 15 fo. 261 r.)

33. *Item watmen schuldich is van weeskinderen guet vant pont ende slachgelt.*

Daniel van Praet ende van Moerkerken, heere van de Merwede, ridder, raidt ende camerlinck mijns heere den geduchtichs heere hartoge van Bourgongien, van Lotrinck ende van Limborch, van Brabant, van Lutsenborch ende van Gelre, als grave van Hollant, bailliu van Suythollant, doen cont allen luyden, dat, wy sittende te rechte inden name ende van wege mijns geduchtich heere voorsz. ter hoeger vierschaer binnen sijnder stede van Dordrecht met de welgeboren mannen van Suythollant, des Dynsdages, den XXIII[en] dach in Januario int jaer ons Heeren duysent vierhondert vijff ende tseventich, quam aldaer in propere persoene Heyman Stevensz., begherende een achtinge ende een man die sijn woert hielt, by welcke hy bedinde [1]) een vonnisse vanden mannen, by monde sijns voerspraecks Egbert Florissen, hoevele men schuldich was te geven inden erfhuyse, daer weeskinderen sijn, den heer van sijn slaechgelde ende pontgelde. Op welcken synen andingen wy [tselve vonnis] een vanden mannen des vonnis vermaenden, by name Lodewijck van Giessen, wat daerof met den recht wesen soude; waerop hy hem met den anderen mannen beraede, ende dat gedragen hebbende [2]) van Dingdage tot Dingdage tot synen endige dagen toe, wijsden hy [3]) voor recht, dat alle slachponden sijn gestelt naden ouden haercomen in Suythollant voor veerthich stuvers, ende van die ponde heeft die

1) Zoo heeft het Hs.

2) Het woord „hebbende" ontbreekt in het Hs.

3) Zoo blijkbaar te lezen: zie de volg. bladz. Er staat: wysen wy.

heer van elck pont in elck erfhuyse een oertgen van eenen stuyver, ende somen verstaet byder dingtalen des voorsz. Heymans, dat inden erfhuyse, daer hy op dingt, eenen coop gegaen is, soe hy seyt, soe sel die heer vanden coop hebben eenen halven stuver ende vanden pontgelde een oertgen. Ende dat vonnis was alsoe byden gemeenen mannen vervolcht. Nae welcke vervolge bedingde die voorsz. Heyman byden monde sijns voorsz. voorspraecks, hierof te hebben een hantbetoen, besegelt met onsen segel ende met der welgeboren mannen segelen, seggende dat hy dat schuldich was te hebben, waert recht ende wijsdent die mannen. Waerop wy een vanden mannen, mit namen Symon Damisz., des vonnis deden vermanen, waerop hy hem mitten anderen mannen beriet, ende beraden wesende ende dat gedragen hebbende van Dingdage tot Dingdage tot synen vollen endigen dagen toe, wysden hy voor recht dat die voorsz. Heyman van dat voorsz. ende bedingt is hebben soude een handbetoen besegelt met onsen segel ende met ses welgeboren mannen segelen, op synen cost. Ende dat vonnis was alsoe byden gemenen mannen vervolcht. Nae welcke vervolge ende naevolgende der mannen vonnis wy deden nemen, tselve bedingde hantbetoen te besegelen, zes welgeboren mannen, met namen Adriaen Ockersz., Symon Jansz., Henrick Besemersz, Geerloff Gerritsz., Thielman Jan Gorisz. ende Jacob Willemsz.; ende des toirconde hebben wy onsen segel hieraen doen hangen, ende wy mannen, soe voersz. staen, elck onsen segel byden edelen heere vander Merwede als baelius segel hiermede aengehangen. Gedaen int jaer ons Heeren duysent vierhondert vyffendetseventich, den XIX^{den} dach in Marcio nade scrivens des hoeffs van Hollant.

(Kb. n°. 12 fo. 45.)

34. *Een vonnisse van den bailliou ende welgeboren mannen van Suythollant.*

Allen dengenen ende elcken bysonder, die dit jegenwoerdige hantbethoen gethoent sal worden, doen condt met kennisse der wairheyt, dat ick, heer Jacob Oom, ridder, heer van Wijngaerden ende tot Rubruyck, bailliou van Suythollant, van mijns genadichsten heeren wegen de keyserlicke maiesteyt, ende van mynen genadichsten heere den eertshartoge van Oestenrijck, prince van Spaenge, hartoch van Bourgoing ende van Brabant etc., grave van Vlaenderen, van Hollant etc., te

recht geseten hebbe ter hoeger vierschare met de welgeboeren mannen van Suyhollant binnen der stede van Dordrecht, den XX^en^ dach van Februario int jare XV^c^ ende acht, nae loeps shooffs van Hollant, daer uuyt den aengedinge ende vervolge van Andries Janssen, naedattet den welgeboeren mannen, als Willem van Neerwen, Gielis Henricksz., Claes Goetschalxsz. Cornelis Heymansz., Baeyen Cornelisz., Adriaen Jansz., Adriaen Pietersz., Vas Jansz., Willem Aertsz., Willem Kunt, ende Jan Heymansz., wel ende deuchdelijcken verthoent ende gebleken was, dat voer lange tijt van jaeren voorleden ter vierschaere voorsz. met vonnisse gewesen is geweest, als dat, soe waer iemant coempt binnen den hove van Suythollant aenden rechter, ende begeert rechts van eenige saecken, hoedanich die moegen sijn, ende die schout, van des ambochtsheeren wegen, behoert te berechten ende [1]) over staen, dat sal de heere voorsz. met de geswoeren ofte heemraeders recht doen ende over staen van die saecke, daer sy op gedaecht sijn, om vier schellingen, te weeten twee stuvers, ten waer oft iemant voerder recht begeerde, meer dan van eenre saeke bysonder, daer hy over staet, daer sal diegeene, die rechts begeert heeft, gehouden wesen den heemraet te geven van elcke saecke bysonder, daer hy over staet, die voorsz. vier schellingen, sonder meer, uuytgesondert weeskinderen goet ende sheeren schult, daer de heemraet recht sal doen of over staen om den cost, sonder meer, als recht is naeden recht van Suythollant, wart byden monde van Willem van Neerwen, ambochtsheer van Ghyessendam, met vonnisse gewesen ende vanden anderen mannen voorgenoempt eendrachtelijcken vervolget, dattet voorsz. vonnisse goet ende van waerden sal blyven, als recht is naeden recht van Suythollant. Van welcke vonnisse die voorsz. Andries begeerde te hebben op synen cost een hantbethoen, met des baellious zegel ende twee mannen zegelen; twelck hem alsoe toegewesen is geweest te hebben. Ende sijn byder hoeger vierschaer daertoe genoemen geweest, om tselffde metten baelliou te zegelen, Gielis Henricksz. ende Claes Goetschalxsz., aen welcke hantbethoen ick, heer Jacob Oom, ridder ende baeliu voornoemt, mynen zegel gehangen hebbe, ende wy welgeboren mannen voorsz. hebben oick, elck bysonder, onse zegelen hieran gehangen, int jaer ende opten dach voorsz.

(Kb. n°. 12 fo. 257.)

1) Het woord „ende", dat in het Hs. ontbreekt, schijnt hier noodig.

35. *Van heemraders te moghen versetten.*

Item een ghewaerde rechter ofte ambochtsheer mach heemraders stellen binnen synen ambocht, ende die te versetten oft te verkiesen van die nutste ende bequaemste, die hy weet binnen synen ambocht te recouvreeren ende te crygen, ende dat alsoe dick ende meenichmael alst hem ghelieven sal ofte zynen schout ofte stadthouder; want die grave dat eenen gewaerden rechter gegeven heeft, dat sijn woirt soe crachtich es dat hy dat mach doen.

(Kb. n°. 26 fo. XVIII v.; O. bl. 487; E. bl. 175.)

36. *Hoe datmen die gesworen heemraders, kerckmeesters, H. geestmeesters ende burgemeesters eeden sal.*

Item dat elcken schout binnen Zuythollant off binnen synen ambocht die heemraders eeden sal opten heyligen, rechtvaerdich getuych te dragen, rechtvaerdich vonnis te wysen, soe wanneer sy des vermaent sullen zijn, nae inhoudt der handtveste ende alsoe alst recht es, de Coninckklyke Majesteyt sijn rijckerecht te [1]) helpen houden ende voirstaen, die heerlicheyt in eeren ende vreeden te houden, steede ende landt in haeren rechte, ende metter stede ende lande goeden ende ghemeenen [2]) oirboir te doen ende te raeden, nae haeren vijf sinnen, ende des niet te laeten om gheenrehande zaecken; ende dat sy, om heemraden te weesen, niet gebeeden noch doen bidden, noch met gelooften noch met gheeven ende met [3]) te doen loven noch doen gheeven en hebben, by hem selven noch by andere personen, heymelick noch openbaer; den ambochtsheer in synen rechten te houden, die te vermeerderen ende niet te verminderen, partyen recht te doen, soe dick ende meenichmael sy [4]) des versocht sullen worden, weduwen ende weesen voer sullen staen in haer gelijck, maer niet in haer ongelijck; ende dat en willen sy [4]) niet laeten om vader noch om moeder, om suster noch om broeder, om vrienden noch om magen, om giften noch om gaven, noch om geenrehande saecken, soe hemluyden Godt helpt ende alle zynen heyligen.

---

1) Zoo eischt de zin. Al de teksten hebben echter „sal" in plaats van „te"
2) Bij O. en E. ontbreken de woorden „ende metter — ghemeenen."
3) Kb. n°. 26. niet.
4) Kb. n°. 26. wy.

(*Den burgemeesters, H.* [1]) *gheestmeesters eedt.*) Item die burgemeesters ende Heylige geestmeesters sullen sweeren, die heerlicheyt in eeren ende in vreede te houden, den ambochtsheeren lant in goede rechten te helpen houden, styven [2]) ende stercken, ende des gemeen dorps goeden te regieren [3]) tot des ghemeens oirboir, ende wittachtige reeckeninghe daeroff te doen, by goetduncken vanden schout ende heemraders; soe help hem Godt ende allen synen heyligen.

Desgelijcx oeck die kerckmeesters.

(Kb. n°. 26 fo. XVIII v.; O. bl. 487; E. bl. 176.)

37. *Van dat niemandt sijn erf zal moghen verliesen.*

Item dat niemandt zijn erff verliesen en mach, hy en heeves selve eerst met handt, halm ende mondt overghegeven, ten waer by gebreck van dijckagie off heemraets wilcoren; daervoer machmen erffenis verliesen, mits dat partye hem daerin sal laeten vroonen, gelijck voer inde handtvest *a*) geschreven staet; anders en mach niemannt aen die gift comen. Ende niemandt en mach giften noch gaven oft eygendom gheven, hy en moet eerst gift ende eygendom hebben. Ende soe wye daerenboven doet, die verbuert aen die schout metten heemraet, te weeten soe meenigen heemraet soe meenich pondt, ende voer den schout alsoe veele als voer allen den heemraet.

(Kb. n°. 26 fo. XIX r.; O. bl. 488; E. bl. 177.)

38. (*Hoe vonnis te wijzen in zaken, die in de handvest niet verklaard zijn*) [4])

Item soe wat saecken dat in deeser handtveste niet verclaert en sijn, die zullen heemraders wysen naeden ghemeenen landtrecht, nae haeren vijff sinnen, ende soe sal dat minste deel van onsen heemraderen dat meeste deel volgen.

(Kb. n°. 26 fo. XIX v.; O. bl. 488; E. bl. 177.)

---

1) O. en E. *ende H. gheestmeesters.*

2) O. en E. sinnen.

3) O. en E. reguleren.

4) In alle teksten komt deze keur, zonder bijzonder opschrift voor, alsof zij een deel ware der vorige.

---

a) Vg. de Handv. van 1303 (v. d. Wall I bl. 117), en die van 21 Juli 1348 (v. d. Wall I bl. 209.)

39. (*Verplichting van hen, die tot gezworene burgemeester, kerkmeester en heilige geestmeester aangesteld worden, om die benoeming aan te nemen*) [1]

Item die gesworens ofte burgemeesters, die alle jaeren, byden ambochtsheer den eenen, ende by die gemeente den anderen gecoren ende gestelt worden, die sijn verbonden des niet te weygeren, elcke reyse op een boete van thien pondt, naevolgende onsen lantrecht ende hercomen, soedatmen moet kiesen die nutste ende bequaemste, diemen bevynden ende binnen den ambocht weet te crygen, niemanden aen te sien. Desgelijcken die kerckmeesters te neemen ende te kiesen als voeren.

(Kb. n°. 26 fo. XIX v.; O. bl. 488; E. bl. 177.)

40. *Van arreste ofte besettinghe.*

Item van dagelicxe besettinge van buytenluyden salmen altijt recht doen by vier vanden heemraders, tot vier pondt groot Vlaems, ende so wat daerover waere, daer souden vijff off meer heemraden over weesen, ende dat dragen ten naesten rechtdage. Ende die besettinge sal doen den schout vandyen ambocht, ende vandye besettinge sal den schout hebben eenen stuver, ende can die besette man off wijff borge crygen, die sal den schout dan neemen. Ende off des niet en waere, soe sal die besette in helden [2] gaen, ende daerin bewaert worden, des naesten daechs te recht te comen. Ende soe wye men alsoe uuyter helden brengt, daer sal den schout, daert gebuert, voer syn attinge hebben voer elcke maeltijt eenen stuver, ende voer synen arbeyt dat hy den besetten te recht brengt, twee stuvers, ende sullen sy ghebruect hebben drie schellingen, daeraen den schout hebben sal twee schellingen, ende den heemraet eenen schelling, dewelcke sal die inden onrechte bevalt betalen. Ende indyen dat die besette quijt ende vry geweesen worde, soe sal den besetter den oncost, bruecken, ende oick den besette sijn costen betalen [3], nae synen staet, by goetduncken vanden ghemeenen heemraet

1) Zie de noot 4) bl. 249.
2) O. en E. hechten.
3) O. en E. soe sal den besetter sijn costen betalen.

ende recht. Ende die met sijn goet uuyt die besettinge gaet oft vaert [1]), die verbuert, nae inhoudt der handtvesten, te weeten tseventich pondt Hollants.

Item off eenich man off wijff sijn goet beset wordt ende in syne absentie off affweesen gearresteert worde, daer [2]) salmen een weeten of doen binnen den naesten XIIII dagen aen synen mondt off aen zijn laetste woonsteede, byden schout of by eenen die des aenname om den minsten pryse, tot versouck van partye, twelcke den aennemer doen sal [3]), seggende, dat hy ten naesten vierschaerdach te recht sal [4]) comen, op die verbuernisse van twyntich schellingen aenden ambochtsheer te verbueren, ende den cost vanden aenleggere, tot tauxatie van heemraden, ten waere dat hy merckelicken nootsaecken hadde, dwelcke hy sal moeten doen blijcken binnen XIIII dagen nae die eerste XIIII dagen, opt verliesen van zyne zaecken, ende sal den aenleggere die rechtelicke costen uuytleggen, off die heer salse uuytleggen op vierschat pondt ende tweeschat gelt. Dyes soe moet den aenleggere pandt wysen, datter goet genouch voir sy, naevolgende tlandtrecht. Ende soe haest den verweerder [5]) die weete gedaen es, soe voersz. staet, soe sal hy sculdich sijn voer recht te comen, om sijn besette goet te verantwoirden alst recht ende hercomen es. Ende dyes sal dyen oeck een weete hebben tot synen cost, te weeten den schout daeraff te gheven eenen stuver binnen bans, ende buyten bans te besteeden, soe voersz. staet. Ende off den verweerder dan binnen die XIIII dagen niet en quame, soe voersz. is, soe sal den aenleggere sijn saecken verwonnen hebben, by alsoe dat hy synen eysch al sal moegen verminderen, oft hem belieft, mer niet te vermeerderen. Ende sullen vander besettinge hebben den schout zes schellingen ende elcken heemraet eenen schelling, welcken oncost gedoen [6]) sal die inden onrechte bevonden wordt, ende indyen die besette goederen quijt geweesen worden, soe sal den verweerder synen cost betaelt worden naeden rechte vanden lande; uuytgenomen

---

1) Kb. n°. 26. voert.
2) Kb. n°. 26. dat.
3) Kb. n°. 26, dwelcken aennemer doen sal.
4) Kb. n°. 26. te.
5) De woorden „den verweerder" ontbreken bij O. en E.
6) O. en E. dragen.

die voersz. bruecken ende costen vanden aenleggere, byden eersten uuytgeleyt, blyven geschiet, daer en sal die verweerdere gheen restitutie van hebben. Dyes soe sal ten tyden hy besettinge doet daertoe cautie setten [1]), sijn besettinge te volbrengen, om, off hy buyten bleeff, verbuert te hebben ende te betalen aenden hoochsten heer metten leechsten tzeventich pondt Hollants, ende den verweerder synen cost, tot tauxatie als voeren.

(Kb. nº. 26 fo. XIX v.; O. bl. 489; E. bl. 177.)

41. (*Van recht te eischen of te verantwoorden by procuratie.*) [2])

Item soe sal een yegelick by macht oft procuratie generael moegen recht eysschen ende verantwoerden, welcke procuratie oft macht al geschieden sal voer onse bancken van Zuydthollandt, ten waere by alsoe off eenige procuratie in schade [3]) van onschult gewijst worde dyen eedt selve te comen doen op eenen gerechtdage binnen [4]) den naesten XIIII dagen naeden vonnisse lestleeden.

(Kb. nº. 26 fo. XXI r.; O. bl. 490; E. bl. 179.)

42. (*Waar de een den ander ter eerster instantie moet te recht stellen.*) [2])

Item niemandt en sal, dat ingesetenen sijn van Zuydthollant [5]), den eenen den anderen te recht stellen, dan ter plaetsen contensioes, daer sy woenachtich sijn ende ingesetene binnen sbans, ende nergens anders, voer deerste instantie.

(Kb. nº. 26 fo. XXI r.; O. bl. 490; E. bl. 179.)

43. *Van de vierschaer te houden.*

Item die schouten sullen verbonden ende gehouden weesen haer vierschaerdagen te houden van XIIII dagen tot XIIII dagen, beheltelicken den ougst ende lenten, elcken tijt van vacantien, den tijt [6]) geduerende ses weecken.

(Kb. nº. 26 fo. XXI r.; O. bl. 490; E. bl. 179.)

---

1) Kb. nº. 26 is hier bedorven.

2) Ofschoon deze keur in de drie teksten, zonder bijzonder opschrift, als een deel der vorige voorkomt, staat zij blijkbaar op zichzelf.

3) In plaats van „schade" hebben O. en E. „stede."

4) Vóór „binnen" staat in Kb. nº. 26 nog „dyen heer" (?)

5) Hier schijnt iets uitgevallen.

6) De woorden „den tijt" ontbreken bij O. en E.

44. *Van verwonnen schult te panden.*

Item alle verwonnen schult salmen panden soe haest alst vonnis geweesen is, ende daervan sal den schout hebben twee schellingen ende die heemraders ofte buyeren, die trecht doen, elck een duyt, ende den clerck een duyt, van teyckenen. Ende die pandinge sal staen XIIII dagen lanck, ende nae die XIIII dagen salmen die pandinge uuytschatten ende prysen den dorden penninck beeter, ende die uuytschattinge met sulcken oncosten, gelijck hiernae vander prysent voersz. volcht, behoudelijcken dat die schuldenaer sijn pandinge, alsoe geschiert [1]), sal moeghen lossen met enckelen gelde ende metten oncosten daerop gedaen, binnen den eersten atmael, ende niet langher.

Item soe wye mit recht van schulden verwonnen wordt, ende hy niet soe veel goets off erff en hadde als die verwonnen schult bedroech, soe sal hy schuldich weesen daervoer in helden [2]) te gaen indes booden huys, ende dyes sal die vander schult gehouden weesen den gevangen goet water ende broot te leeveren, alsoe lange als hy hem in helden [2]) sal willen houden; ende dyes sal die verwonnen schuldich weesen den bode elcken dage, als hy daer in sijn bewaringe es, eenen halven stuver te gheven, daer die winre voer instaen sall.

Item alle goederen, die een huyerman ofte pachter bruyct uuyt ende [3]) inden huyse off opten erve van synen huysheere ofte landtheere, die sullen een pandt weesen [4]) dyes huysheeren, om daeraen te verhalen haer schulden, ende die sullen gaen voer alle andere schuldenaren. Des en sullen die huysheeren ofte pachteren niemants moegen besetten om [5]) haeren schult, mer sullen gehouden weesen altijt met haren eedt te verclaren, hoeveel rechts sy daerin hebben, binnen drie dagen, naeder gesinne vanden anderen eysscher, die met recht opten voersz. huyerman eenige schulden hadde gewonnen, opte boete van thien pondt, soe meenichwerff die huyerman vervaren

1) Kb. n°. 26. geschiere.
2) O. en E. hechten.
3) De ware lezing is onzeker; Kb. n°. 26 heeft: uuyten; O. en E.: uyt en.
4) Kb. n°. 26. wysen.
5) Kb. n°. 26. aen.

waere, off sy hem huyeren verandert [1]) hadden; soe sal altijt die outste schult voergaen.

(Kb. n°. 26 fo. XXI v.; O. bl. 490; E. bl. 179.)

45. *Van wilcoers brieven te passeeren.*

Item soe sullen voertaen geen rechters wilcoren gemaect worden, anders dan int .... [2]) punt voersz. staet, maer wat [3]) aen gerechts handen anders voertaen gelooft worden, sullen voer vier ofte meer heemraders geschieden, ende sal den brieff costen aenden heemraet twee schellingen voer die leydinge, voerden clerck eenen schelling van registreren, ende vanden brieff te schryven drie schellingen, ende voerden schout van segelen vijff schellingen. Ende die den brieff hebben wil, die salt zelffs aenden schout vervolgen om gesegelt te worden. Dyes en sal den clerck gheen brieven langer by hem houden dan een maent naeder gelooften, indyen hy des versocht worde, opte verbuernisse van vijff schellingen, soe meenigen dach hy die langer onder hielde. Ende wat brieven yemant boven ses weecken onder den clerck laet [4]) leggen, die sal hy onder recht leggen, ende dan sal hem die schout sijn loon geven, op zijn dubbelt gelt ende vierschat pandt, naeden landtrecht ende hercomen es.

(Kb. n°. 26 fo. XXII r.; O. bl. 491; E. bl. 180.)

46. *Van die met heemraders brieven recht wil spreecken.*

Item soe wye met heemraders brieven spreecken wil, die sal comen op eenen dingdach, naeder bancken recht, daert geschyen sal, ende brengen synen brief int gericht, ende geven den clerck een oirtgen van leesen. Ende geleesen sijnde, soe sal den schout terstondt den eysscher recht doen, soe dat hy sal moegen panden by staende vierschare aen die goeden vanden schuldenaer; ende daervan sal hebben dat gemeen recht vier schellingen, te weeten die schout twee ende die heemraders twee schellingen. Ende indyen datter dan een inden brieff gelooft heeft twee ofte meer, soe sullen die schel-

---

1) Kb. n°. 26. verandert zaet. Het laatste gedeelte dezer keur is in al de teksten bedorven.

2) In Kb. n°. 26 is tusschen „int" en „punt" eene kleine ruimte opengelaten.

3) Hier schijnt „schulden", of diergelijk woord uitgevallen.

4) Kb. n°. 26. laeten.

lingen vermeerdert ende verdubbeleert [1]) worden, ende daer sal den schout den schuldigen een weete aff doen aen sijn woenstat, binnen drie dagen indien hy binnen slandts woont, ende buyten lants binnen eenen seeckeren tijt nae ordonnantie van heemraden, ende die sal den schout besteden te doen, om den minsten penninck, ende die bestede penningen uuyt te leggen, indyen dat den aannemer versouct, op sijn dubbelt gelt, naeden rechte vanden lande. Ende soe sal die schuldige binnen XIIII dagen naede weet den eysscher moegen betalen sijn voersz. schult metten onraet, met enckelen gelde, ende indyen die schuldenaer dat nyet en deede, soe mach den eysscher, van stonden aen nae die voersz. XIIII dagen, aen des schuldenaers goet richten ende prysen, als ghewoontelijcken ende recht es ende hiernae geschreven staet. Ende soe wye tonrecht keert, die sal verbueren thien pondt, soe in die handtvest folio IX *a*) geschreven staet.

(Kb. n°. 26 fo. XXII v.; O. bl. 491; E. bl. 181.)

47. *Van prysinghe te begheeren.*

Item wanneer yemandt prysinge begeert, soe sal hy den schout met vier heemraders, buyten haer gewoontelijcken rechtdage, elcx gheven vijff schellinge, ende daermede sullen sy met hem gaen ter plaetse daer hy prysinge begeert ende sijn recht al te vooren volvaren es, ende dan daer hebbende, soe sal den eysscher den schout metten heemraden ofte buyeren, die trecht doen sullen, gheven een leydinge: dats te weeten den schout twee schellingen ende die heemraders offte naebuyren twee schellingen, ende indyen datment met meer luyden prijst dan eenen, soe sullen die vant gerecht oeck soe veele moeten gheeven. Maer opten rechtdage soe en sijn partyen niet meer schuldich dan vier schellingen. Ende men sal van heemraetsbrieven dubbelt gelt prysen, naeden landrechte ende hercomen.

(Kb. n°. 26 fo. XXIII r.; O. bl. 492; E. bl. 181.)

---

1) O. en E. verdubbelt.

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 121.)

48. *Die van schult aenghesproken wordt.*

Item soe wye aengesproocken wordt van gelooften ofte van schult, ende niet overtuycht en wordt met heemraden, twee ofte meer [1]) wittachtigen mannen, off met anderen goeden bewijs van brieven, dat den gerechte genoech dochte te sijn, die salmen wysen hem te ontschuldigen moegen met synen eedt, opten heyligen, welcken eedt den schout hem staven sall; ende twee off meer vanden heemraden sullen hem leeren, hoe hy den eedt doen sal. Ende volbrengt hy den eedt ten eersten staven, als recht es, soe sal hy voldaen hebben, ende valt hy daerinne gebreckelicken, soe sal hy verbuert hebben, tot twee reysen toe, tot elcke reyse thien schellingen, ende volbrengt hy den eedt niet ten dorden off daerenbinnen, soe sal hy saecke verloren ende daeraen verbuert hebben thien pondt, ende vande voersz. thien schellingen quijt weesen, twelck men al stelt in discretien vanden rechteren ende qualiteyt vanden persone die den eedt doet.

(Kb. n°. 26 fo. XXIII r.; O. bl. 492; E. bl. 182.)

49. (*Nog van heemraadsbrieven en rechters wilkeuren.*) [2])

Item alle heemraders brieven ende rechters wilcoren die salmen voir heemraders leesen, panden, richten ende die weete daervan doen naeden eersten ofte den naesten XIIII dagen. Voert te prysen als voersz. es.

(Kb. n°. 26 fo. XXIII r.; O. bl. 493; E. bl. 182.)

50. *Van de clachten te teyckenen.*

Item men sal alle dingdagen alle rechtingen van schulden, die dagelycx eysschen [3]), in die tafel ofte registre teyckenen, ende die tafel oft registre alle twee jaeren vernieuwen, ende die gesworen clerck van elcke clachte te teyckenen hebben een oirtgen.

(Kb. n°. 26 fo. XXIII v.; O. bl. 493; E. bl. 182.)

---

1) Zoo O. en E.; Kb. n°. 26. ende (?) twee, ofte meer.

2) Deze keur komt in alle teksten, zonder bijzonder opschrift voor, als ware zij een deel der vorige.

3) Hier schijnt iets te ontbreken.

51. (*Van pandwering.*) [1]

Item off [2] yemandt sijn pandinge weerde ende met recht daertegens seggen wilde, tegens wyens dattet ware, dat sal hy doen moegen binnen die naeste XIIII dagen naeden tijt dat die pandinge gedaen es, ende niet daernae. Ende teynden die XIIII dagen, als ende soe wanneer dat die eygeninge gedaen is, soe en machmen daer dan nyet tegens seggen, naeden landtrecht. Ende soe wye zijn getuygen by hem heeft, die salse moegen leyden opten XIIII[en] dach, ende niet langer, mits den schout te betalen syne thien schellingen, naeden rechte vanden lande ende hercomen es.

(Kb. n°. 26 fo. XXXIII v.; O. bl. 493; E. bl. 182.)

52. *Om consultatie te neemen.*

Item soe sullen die heemraders haer drie genachtdagen moegen dragen, oft noot sy, van XIIII dagen tot XIIII dagen, ende off sijt dan den dorden genacht niet wijs en waeren, soe sullen zijt moegen wysen aen die seeven [3] bancken, off sy moeghen reconsulteeren aen geleerden ende laeten partyen uuytleggen tot haerder discretien, soe als dat behoeren sal; ende dat sal dan al gelden die inden ongelijcken bevonden worde. Ende heemraders sullen hem moegen beraden metten gheenen dyet hem oirbaerlicxten dunct. Des en sal niemandt totten rade comen, hy en sy eerst geroepen byden schout off byden ghesworen bode. Soe wye alsoe geroupen waere ende des weygerde, sal verbueren, alsoe dick als hy des weygerde, vijfthien schellingen aenden heer.

(Kb. n°. 26 fo. XXIII v.; O. bl. 493; E. bl. 193.)

53. (*Van thijnsen.*) [4]

Item alle ambochtsheeren ofte haeren rentmeesters sullen haeren thijns moegen panden, ende dat den naesten Sondage naeder pandinghe inder kercken doen seggen byden schout aldaer, ende soe dyen besitter den ambochtsheeren thijns moe-

---

1) Is ten onrechte in alle teksten een deel der vorige keur.

2) O. en E. of van yemant.

3) Kb. n°. 26 hier en elders: soeven.

4) Ofschoon deze keur, zonder opschrift, in alle teksten een deel der vorige is, staat zij blijkbaar op zichzelf.

gen betalen binnen XIIII dagen naeden gebode, ende daervan gheeven den cost vander pandinge ende daertoe X schellingen, geheel aenden schout. Ende indyen die betalinge binnen XIIII dagen niet en geschiede, soe sal den ambochtsheer of zynen rentmeester van stonden aen dat thijnsgoet met schout ende heemraden aenveerden moegen, daervan sy hebben sullen X schellingen, die tweedeelen den schout ende het dordendeel die heemraders, behoudelijcken alle andere thijnsen in haeren rechten, ten waer dat die thijnsen betaelt worden tot sinte Maertensdage; wye op dyen dach betaelt, die betaelt sonder schade.

Item men sal alle thijnsen, accysen, pachten, renten vander kercken ende heylige geest ende die stede van Dordrecht ende overal binnen Zuydthollant van onwilligen moegen panden ende richten aen dubbelden gelde.

(Kb. n°. 26 fo. XXIIII r.; O. bl. 494; E. bl. 183.)

54. (*Van den schout en de heemraden en hunne functiën.*) [1]

Item soe sullen voertaen weesen in elcken dorpe eenen schout ten minsten met vier heemraden, voerden welcken sullen gedaen worden alle erffenissen ende alle aenvangen; sy sullen oick den dijck kueren, naeden inhoudt vander ordonnantie van dijckagien *a*); weeteringen, weegen, slooten ende andere gemeen wercken, elck binnen synen ambocht, kueren ende schouwen, soe dick alst van noode weesen sal ende soe hiernae volcht, elcx int syne van schade ende van schult recht doen, als voersz. staet.

1°. *Van erffenisse.*

Item soe wat erffenissen in verscheyden manieren binnen elken ambocht [2]), dat sal weesen voerden schout mitten minsten vier heemraders, ende daer sal die schout aff hebben, van een vry gifte, drie schellingen. Dyes soe wyset recht, dat die schout partyen bannen sal om loon eenen voerban.

---

1) Zie de vorige noot.

2) Het valt in het oog dat de aanhef bedorven is. De zin van het geheel is echter duidelijk.

a) Wellicht Handvest van 21 Januari 1313/1314 (v. Mieris II bl. 139).

Dan soe bant die schout eenen voerban vander coninclijcke Majesteyt wegen, als erfgraeff van Hollandt, vanden baillius wegen, vanden heemraets weegen, van sijn selfs wegen ende van rechts weghen [1]); hy gebiet dat niemant die gift en stoore, hy en stoortse binnen jaer ende dach, ende dat voer een gebannen vierschaer, soe alst recht es; hy vraecht een vanden heemraden, off hy den eenen daeruyt gebannen heeft ende den anderen daerinne gevrijt heeft nae den rechte vanden lande, ofte niet. Dan wijst den heemraet voer recht, dat hy den eenen daeruyt gebannen heeft ende den anderen wederomme inne gevrijt heeft nae den rechte vanden lande, ende datmen daer dan heemraders brieve off sal maecken, daervan den clerck hebben sal drie schellingen van schryven, ende van registreeren eenen schellinck, ende den schout van segelen vijff schellingen grooten, van alsoe meenigen alser giften geeft. Ende en worde die gift niet gestoort binnen sjaers, soe wyset landtrecht, dat sy daerin berusten sullen ten ewigen dagen, behoudelijcken dat schout noch heemraet over gift noch eygendom en sullen staen, daer eenige persoonen in gerecht sijn, soe verde sy daer kennisse aff hebben, ten waere datter yemande in haerder absentie quame met goede procuratie. Ende dat goet en mach hy niet verliesen dan nae inhoudt ende uutwysen den artijckel inder Handtveste *a*) verclaert.

2°. *Van aenvanghen van erven.*

Item alle aenvangen van erven sullen gedaen worden binnen den reep van Zuydthollant, elck in synen ambocht, met schout ende ten minsten met vier heemraderen off meer, ende die opt hooft vanden erve brengen, dat hy aenvangen wil, ende slaen sijn handt daer met recht aen, ende dat opten vierschaerdach, daervan die schout hebben sal metten heemraders thien schellingen, die tweedeelen voerden schout ende tdordendeel die heemraet. Ende soe wanneer den aenvanck geschiet es, soe sal een yegelick ten gelijcken cost daertegens moegen aenvangen, dyen dat belieft, op zijn ban ende op zijn

1) De woorden „ende van rechts weghen" ontbreken bij O. en E.

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 117.)

bruecken, binnen XIIII dagen nadat hem een kennelicke weete is gedaen, dan tot sulcker vougen van weeten als inden voerscr. artijckel van weeten te doen verclaert staet. Ende alsoe haest alst vanck tegens vanck es van erffsaecken, soe voersz. es, soe sal die schout partyen dach setten, voer syne vierschaer, binnen bans daert gebuert, te recht te comen ten rechtdage daeraen eerstcomende. Ende daer sal den eersten aenvanger weesen den eersten aenlegger der saecken, ende den lesten aenvanger verweerder. Ende sal ten selven daghe elcx sijn getuygen moegen leyden, ende opten XIV^en^ dach daernae, daervan die heemraders haer genachten sullen moegen dragen. Ende soe wye dan inden onrechte bevonden worde ende daerin beweesen, die sal in allen die oncosten gehouden weesen om te betalen, ende gebruect te hebben thien pondt. Des soe sal die baeliu van Zuydthollant, in die plaetse vande coninclijcke Majesteyt, daervan hebben ses ponden, den ambochtsheer off den gewaerden rechter vier pondt, naer uuytwysen der handtvesten *a*), van welcken voirsz. vier pondt den ambochtsheer synen gesworen bode geven sal ofte moet een pondt, dats te weeten dat thiende pondt, ende daervoer moet die dat uuytrechten. Ende soe wye in dyer manieren in eenigen erve compt ende dat [1]) toe wordt geweesen in te berusten nu ende te ewigen dagen, dat sal hy besegelt neemen met heemraders brieven. Indyen dat partyen binnen middelre tyden overdroegen, soe sullen sy die voersz. brieven schuldich weesen te betalen halff ende halff off soe sy dat met malcanderen inder saecken overdragen sullen ende bespreecken, want alle erffsaecken berecht hooren te weesen binnen sbans, ter plaetsen contensioes. [2])

Item soe sal een yegelick int besit van synen goeden blyven totdat hy daer met recht uuytgedrongen wordt, maer soe wyent belieft in eenen sterffhuyse off van doolende ofte andere twyffelinge off int aenvallende goeden met [3]) aen te vangen,

---

1) O. en E. daer.

2) De slotwoorden zijn hier vreemd. Misschien behooren zij tot het tweede gedeelte, hetwelk in alle teksten onherstelbaar bedorven is.

3) O. en E. niet.

---

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 117.)

die sal dat aenvangen byden heer ende byden gerechte, ende daer sal dyen bruycker bruyckweerder blyven, alsoe voersz. es, ende dyes sal denselven gebruycker borge setten nae sijn veeringe [1]) des selven gerichts voer die waerde vande voersz. aengevangen goeden. Ende soe wanneer dat gerecht geweesen waere tot profijt vanden voersz. erve aenvanger, hem weder daeraen te verhaelen, daervan salt gerecht hebben, soe voersz. staet ende soe voer vanden aenvanck vanden erff verclaert staet. Ende soe wye inden onrecht bevonden worde, die sal gebruect hebben thien pondt inder manieren soe voersz. es, van wat goeden nae geweesen vonnissen executie met gheenen aenvangen moegen besitten, mer die executie by haer geweesen vonnisse laeten. Ende soe wye daerenboven onrechten aenvanck deede, die soude verbueren tweewerff thien pondt, soe meenichwerff hy dat deede.

3°. *Van ghemeen werck te schouwen.*

Item soe wanneer die schouten ende heemraders van slooten, weeteringen ende andere ghemeen wercken, elcx int syne [2]), schauwen sullen, soe sullen daer weesen twee schoudagen, te weeten een kuerschouwe ende een inrydende schauwe. Des sullen sy gheen kueren leggen, tensy op eenen heyligen dach, onder die hoochmisse, inder kercken gecondicht, om die geerfden ter kuerschauwe daerby te mogen comen; ende soe wes kueren sy daer byden geerfden, daer tegenswoordich weesende, leggen, die sullen sy met eender schauwe, tot eenen benoemden dage, die sy daer ramen sullen, doerschauwen, ende sal die schout hebben op die kuerschouwe acht schellingen, ende den heemraet twee schellingen voer haer costen. Ende desgelijcken ten naesten volgende schauwen doergaende schauwen, indyen die kueren (al geleyt wordende) [3]) sonder laeckinge doergingen, soe soudet die schout oick hebben acht schellingen, ende die heemraders vier schellingen, als voer haer costen. Ende deese twee costen sullen betalen die gemeen geerfden binnen bans. Mer indyen datter laeckinge gebuerde, soe soude die voersz. schout ende die heemraets vander leste

1) O. en E. weeringe.
2) Zoo zeker te lezen; O. en E. metten synen; Kb. n°. 26. met sijn.
3) Zoo O. en E.; Kb. n°. 26. worden.

schauwe van die ghemeen geerfden gheenen cost hebben, maer sy souden tot eenmael al doer schauwen, ten waere dat sy ergens inreden; dat sal staen op sijn recht. Ende soe wye dan sijn werck niet volmaect en hadde, soe meenich die daer waren, soude elck bruecken aenden schout thien schellingen; ende soe sal den schout dat werck besteeden te maecken ten minsten penninck. Des soe sal elck sijn selffs werck mogen overstaen, ende omden selfden penninck besteeden te maecken binnen den eersten atmael. Ende soe wye sijn werck binnen den eersten atmael niet en maect naeder schauwen, noch [1] niet en onderstonde te maecken, dat soude den schout doen maecken, op sijn dubbelt gelt ende vierschat pandt. Ende sullen alle kueren ende schauwen, die by schout ende heemraders in kueren met recht geleyt worden, dat sullen kueren ende rechten blyven.

4°. *Van erffscheydinghe.*

Item sullen landtdeelinge ende erffscheydinge gedaen worden by schout ende heemraders, elcx int syne, die daertoe roepen sullen twee ofte drie buyeren beneeven den erve, daer die scheydinge gebueren sal, ende dan [2] die erffscheydinge doen soe dat behoert, mits dat partyen verbonden zullen weesen haeren rechteren [3] voet te setten daer sy hem heemraets erffenisse vermeeten. Ende daer sal den schout aff hebben thien schellingen voer sijn boeten, soe meenich alser versouck doet ende des begeert, ende den schout, heemraet, landtmeeter ende den gesworen clerck den cost, waervan dan den versoucker gehouden sal weesen te betalen die tweedeelen ende den verweerder ofte wederpartye den dorden penninck, nae ouden hercomen, ende den landtmeester synen behoirlicken sallaris, welcke salaris partyen gehouden sullen weesen te betalen, off dattet die heer uuyt sal doen leggen op dubbelt gelt; desgelijcx oick die weerdinne haeren cost. Dyes moeten partyen palen, garen ende sleggen leeveren.

Item soe wanneer die schout op die landtdeelinge, tot versoucke van partyen, palen slaen moet, soe sal hy die vryen,

---

1) Dit woord ontbreekt in Kb. n°. 26.
2) Kb. n°. 26. van.
3) O. en E. rechten.

seggende: „ick slae deesen pael hier int gescheyt van partyen, van des coninclijcke Majesteyts weegen, van des ambochtsheeren weegen, vanden heemraets weegen, van mijn selfs weegen ende van rechts weegen; ick gebye dat nyemandt dyen pael en stoort, hy en stoore binnen jaer ende dach, ende dat voer een gebannen vierschaer, alst recht es." Ende daer sullen sy den schout aff gheeven, soe meenich als daerin gerecht sijn soe meenich thien schellingen, die de partye daer moet leggen op alsulcke manieren als voersz. es.

Item soe wye paelstoringe doet off deede, die sal ten rechtdage gehouden weesen naeder stooringe te recht te comen, ende sijn partye een rechtelicke weete aff laeten geschieden, off ten minsten opten XIIII[en] dach daernae, om te sien wye gelijck off ongelijck heeft. Ende die ten onderen bevonden wordt, die sal verbruecken, soe meenigen heemraet soe meenich pondt, ende voerden schout alsoe veele als voer alle den heemraet.

Item desgelijcx verbuert hy oeck die een vry gift tonrecht stoort; die bruect oeck soe meenigen heemraet soe meenich pondt, ende voerden schout alsoe veele als voer allen den heemraet.

(Kb. n°. 26 fo. XXIV v. tot XXVIII r.; O. bl. 494—497; E. bl. 184—188.)

55. *Van over heemraets vonnisse te dingen.*

Item desgelijcx bruect oeck een die over heemraets vonnisse dingt, soe meenigen heemraet soe meenich pondt, ende voer den schout alsoe veel als voer allen den heemraet.

(Kb. n°. 26 fo. XXVIII r.; O. bl. 497; E. bl. 188.)

56. *Van quade gift over te gheven.*

Item desgelijcx verbuert oeck die een quade gift overgeeft, soe meenigen heemraet soe meenich pondt, ende voerden schout alsoe veele als voer allen den heemraet.

(Kb. n°. 26 fo. XXVIII r.; O. bl. 498; E. bl. 188.)

57. *Van ghetuyghen te leyden.*

Item soe salmen alle getuygen leyden, ten waere datmen hen beyden [1]) partyen sonder sweren geloven wilde, ende openbaer

1) O. en E. byden.

eeden op den heyligen laeten sweeren, uuytgenomen den officieren [1]) van Zuydthollant ende gerechtsluyden, die sullen tuygen op haeren eedt, die sy voer gedaen hebben. Des soe sal diegheene, die getuygen leyden wil, sijn vermeet openbaren voerden gerechte, in presentie van partyen, laeten luyden [2]), ende dan sullen die heemraden dat getuych heymelicken hooren met eenen gesworen clerck, ende elck getuych sal alleen tuygen. Ende wes twee, goede wittachtige mannen weesende, off meer, tuygen, dat sal in allen saecken getuych van waerden sijn; behoudelicken soe wat lijff off goet aengaet, sullen drie wittachtige mannen weesen, off meer. Ende wat den lyve [3]) ofte hooghe boeten aengaet ende alle stille waerheden sal den baeliu van Zuydthollant met den ambochtsheer, met den mans mannen van leenen moegen hooren, ende daervan copie nemen, mer den getuygen salmen haeren eedt niet verdragen.

(Kb. n°. 26 fo. XXVIII v.; O. bl. 498; E. bl. 188.)

58. *Van wilcoren niet mogen te niet doen.*

Item men sal nyemants heemraets brieven, wilcoren ofte heemraets oirconden niet moegen te niet doen, ten sy by heemraets brieven ofte heemraets oirconden, ende des en sullen heemraets wilcoren niet langer dueren dan vijf jaeren naeden dach vander betalinge, ten ware dat sy doersteecken waeren, alst recht es. Ende en sal geen heemraet [4]) segelen noch met monde tuygen als heemraet [4]), buyten brieven, dan een jaer nae dien dage dat hy affgegaen off verset es.

(Kb. n°. 26 fo. XXVIII v.; O. bl. 498; E. bl. 198.)

59. *Van die van schult aengesproken wort.*

Item soe wye voer eenige voirwaerde ofte schult aengesproocken wordt, daervan hy die voirwaerde ofte schult bekende, seggende den aenleggere vande voersz. voirwaerde ofte schult genoech gedaen te hebben, soe sal die verweerder genoech doen met getuygen, gelijck voersz. es, of eenige quitantie

1) O. en E. officier.
2) Zoo alle teksten. Voor „openbaren" misschien te lezen: „openbaer."
3) Zoo waarschijnlijk te lezen; al de teksten hebben: dan lyven.
4) Alle teksten: heemraets.

thoonen, dat den recht genoech dunct. Ende indyen hy des niet en doet, soe sal hy inde voerwaerde ofte schult ten vollen aff te betalen gehouden weesen, ende sal des die eysscher synen eysch met synen eedt stercken.

(Kb. n°. 26 fo. XXVIII v.; O. bl. 498; E. bl. 189.)

60. *Van die gherechts brieven verloren heeft.*

Item off yemant van onsen ondersaten gerechts brieven, schepenen ofte heemraets brieven verloren hadde by brande ofte andere ongevall, ende vandyen brieven goede getuygen hadde van twee oft drie wittachtige mannen, die salmen hem vernieuwen, om daermede recht te hantieren, als met sijn eerste brieven.

(Kb. n°. 26 fo. XXIX r.; O. bl. 499; E. bl. 189.)

61. *Van op eenen dooden schult te eysschen.*

Item soe wye op eenen dooden schult eysschen wil, daervan gheen getuychenisse en sijn, als voersz. es, die schult sal hy moegen houden met synen eedt, by alsoe dat twee goede wittachtige mannen, sijn eevenknyen, (naervolgende der handtvest, gelijck den artykel daervan inhoudt *a*), nae hem sweeren ten selven tyden, dat synen eedt oprecht ende voer goet gehouden wordt. Ende des sal altijt die eysscher synen eedt binnen sjaers doen daernae dat die doode ghestorven es, ofte wanneer dat die doode jaer ende dach doot es geweest of waere, soe en salmen op synen erfgenamen niet moegen winnen, ten sy by heemraets brieven oft wittachtige getuygen, soe voersz. es inden artykel vanden getuygen.

(Kb. n°. 26 fo. XXIX r.; O. bl. 499; E. bl. 189.)

62. *Van drinckschult te rechten.*

Item soe wat waerdinne ofte waert, die borgen wijn, bier, broot, dranck off teeringe, daer en salmen maer twee genacht aff dorven clagen oft dingen; daermede salment uuytpanden, des sijt met haeren eedt houden, alst recht ende hercomen es. Des sullen sy al haer schulden van quartier jaers tot quartier jaers inmanen, ende en sal haeren eedt niet langer dueren

---

a) Wellicht bedoeld de Handvest van 1303 (v. d. Wall I. bl. 121.)

noch gaen dan totten eenen quartier jaers geschiet is. Desgelijcken salmen oick doen van verdient loon.

Item gesellen, die tsamen een gelach drincken, wanneer yemandt van hem begeert op te staen ende te gaen, die sal moegen reeckenen ende met sijn aendeel volstaen.

(Kb. n°. 26 fo. XXIX r.; O. bl. 499; E. bl. 190.)

63. *Van bastaerden.*

Item soe en sullen gheen vrouwen, in echtschappen sittende, bastaert moegen winnen, ten ware dat eenige vrouwe van haren man openbaerlick metter woon verscheyde, ende binnen dye tyden kinderen wonne, daervan die man die kinderen voersz. niet houden en wilde, ende die ghemeen fame waer dat die vrouwe met ander mannen naetuerlick sondelick plach te hantieren; die kinderen, alsoe gewonnen, souden voer bastaert overwonnen geacht worden, ende alsoe in haers vaders goet niet deelen. [1])

Item gheen bastaerden en sullen van yemant [2]) erven ofte goet deelen, dan van zijnder moeder; ende soe wat goeden, dat hem van haeren ouders ofte vrienden ende magen gegeven worden off wes zy verworven off achterlaeten, mits tgeene dat sy van haerder moeder erven ofte geerft hebben, sal op haeren gerechten [3]) kinderen erven naeden rechte van Zuydthollant. Ende indyen dat die bastaert geen gerechte kijnderen achter en laete, soe sullen alle die verstorven ende gegeven goederen gaen an diegheene daer die goeden affcomen ende diese gegeven hebben, off nae haerder doot aen die gerechte erven daert aengecomen es. Ende in dyen gevalle sullen alle vercregen goeden, byden weeskijnderen ofte bastaert vercregen wesende, erven ende besterven op denghenen, gelijck den artijckel voersz. in die handtvest dat inhoudt ende uuytwijst, maer den ambochtsheer altijt zijn recht. *a*)

(Kb. n°. 26 fo. XXIX v.; O. bl. 499; E. bl. 190.)

1) Zoo O. en E.; Kb. n°. 26. ende alsoo in haers vaders oft moeders goet niet deelen.
2) Alle teksten: yemants.
3) O. en E. rechte.

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 114.)

64. *Van lijftochten.* [1])

Item soe sullen echte [2]) mannen ende wijffs die een den anderen moegen duweeren, oft hem belieft, voer elcken bancke, daeronder dat sy geseeten zijn, ende soe wanneer dat, byder doot van eenen, dat bedde gescheyden waere, soe sal de levende byden gericht den ambochtsheer, off daer weesen waeren, ende, indyen des niet, den vrienden ende magen vanden dooden alle goeden in geschrift [inwinnen] [3]) op inventaris, byden gesworen clerck gemaect, overgheven, of gheeven by goede mannen verclaringe, ten cost vanden vrienden, om nae sijnne doot te weeten, wes sy van synen erven moegen eysschen ende bueren. Des sullen alle wittachtighe schulden voer uyten geheelen goeden gaen. Ende soe waer geen tocht gemaect en waere, soe voersz. staet, daer soude dye leevende binnen dyen maenstondt alle goederen, soe wanneer die schulden, soe voersz. es, afgegaen waeren, halff ende halff metten vrienden ende magen vanden doodens [4]) syde scheyden ende deelen, dwelcke halff deylinge dan aen beyde syden vanden vrienden ende magen vanden dooden gaen sullen, elcx zijn syde aen die nagelnaeste. Des soe sullen vader ende moeder nagelnaeste weesen voer susters ende broeders kinderen off nichten off neeven. Die ongelijck veel kinderen hadden, soe sal elck cluft, ende niet een kijndt, ter gelijcke deelinge staen, maer sy sullen altijt gehouden weesen den ambochtsheer zijn vertichtgelt te gheeven, dats te weeten: vanden eersten bedde vijff schellingen, offer weesen en zijn dan niet, aleer sy dat goet sullen aenveerden. Ende indyen datter weeskijnderen in sijn, sal die heer dat goet moegen gaen prysen ende ponden [5]) al te samen, indyent hem belieft, ende maecken daer inventaris af, soe voersz. is, ten minsten met vier heemraden, off meer, vanden welcken prysen ende ponden [5]) voersz. den schout hebben sal vanden schilt een oirtgen, ende den heemraet den dorden penninck vanden voersz. vertichtsgelt [6]), ende den clerck nae beloop zijn schryvens.

---

1) Het opschrift ontbreekt bij O. en E.

2) O. en E. geen.

3) Dit woord past hier niet goed. Wellicht is het door corruptie uit het volgende „inventaris" ontstaan.

4) O. en E. dooden.

5) O. en E. panden.

6) O. en E. vertichtersgelt.

Item soe wanner dat echte bedde van man ende wijff geschuert es, dat daer een van leeven ter doot quame ende witttachtige geboorte hadde, vanden voersz. duweere of gemaecte tochten soe sal die leste leevende alle die goeden besitten ende gebruycken ende die kijnderen manlick opvoeden; maer geen erffgoeden te vercopen, buyten consent vanden heer ende der kijnderen twee ofte drie naeste magen, in soe verre dat die kijnderen onmondich sijn, ten waere by schulden, alsoe dat gereede die schulden niet strecken [1]) en mochte. Dat soude staen tot goetduncken vanden gerechte. Des salmen binnen den [2]) maenstondt vanden dooden alle goeden in geschrifte setten, ende den heer ende eenen yegelijck tsijn geven, gelijck boven geschreven staet.

(Kb. n°. 26 fo. XXX r.; O. bl. 500; E. bl. 191.)

65. *Van daer tweederhande kijnder zijn.*

Item off hem die voersz. leevende dan hylicken woude anderwerven, soe sal hy off sy dan terstondt alle goeden, ghereede off ongereede, met alle schulden, tegens sijn ofte haeren kijnderen ofte voechden gelijck deelen naeden lantrecht. Ende wes kinderen inden naebedde gewonnen worden, die sullen naeder doot van vader ende moeder tot sulcken rechte staen soe voersz. es. Maer soe wanneer man off wijff beyde doot sijn, soe sullen die naekinderen den voersz. [3]) voerkijnderen van des vaders ofte moeders weegen, dat haer beyder vader ofte moeder is geweest, van allen vercreghen goeden, byden naebedde boven schult gebleeven, halff deelinge doen, ende vorder niet. Ende soe wes stockgoet [4]) waere, dat is te weeten erffgoeden, die sullen vallen ende gangen den wech van daer sy comen sijn.

(Kb. n°. 26 fo. XXXI v.; O. bl. 501; E. bl. 192.)

66. *Van onmondighe kinderen bloet te vervoochden.*

Item onmondige kinderen die sullen dat bloet vervoochden. Ende soewye dat naeste bloet is van sweertssyde, die sal die

1) Kb. n°. 26. stercken.
2) Alle teksten verkeerdelijk: een.
3) Zoo of zoo ongeveer moet gelezen worden; alle teksten hebben: dat voersz. is.
4) Alle teksten verkeerdelijk: stock groot.

voochdye ten naesten weesen, indyen dat hy wil, maer wye die voechdye hantieren sal, die sal byden gerechte van des kijndts goede, penningen ende ponden soe veel neemen, daermen wittachtige schulden mede betalen mach, wye dats noot sy ende niet meer, ende die ander goeden, boven den voersz. schout [1]) blyvende, of daer yet waere, die salmen by goetduncken vanden gerecht voerts vercoopen ende binnen den ambocht beleggen, ende voerden selven alle jaer reeckeninge ende bewijs te doen, na uutwysen den artijckel boven inder handtveste verhaelt. *a*) Ende dat nae synen staet te houden off doen houden van synen goeden, tot synen mondige dage toe. Ende dat kijndt tot synen mondigen dagen toegecomen sijnde, soe sal hem synen voecht los ende vry in sijn goet setten, tot des kijndts versoucke, gelijck dat byder voersz. reeckeninge, voerden gerecht gedaen, behoirlick [2]) ende betamelick sal weesen. Ende off die voecht alle jaeren die reeckeninge niet en dede, soe voersz. es, ende yemandt van des kijndts magen den rechter te kennen gave, off dat die ambochtsheer deede, ende die heer hem eens, tweewerff, dordwerff ende vierdwerff voort geeyscht hadde, ende dan [3]) des weygerde, ende binnen XIIII dagen nae die eerste voerteyssinge in volder kercken [ende] [4]) syne behoirlicke reeckeninge niet en deede, soe sal die voecht, tot elcke reyse dat hy voertgeeyscht is, verbueren, voer die eerste reyse X schellingen, voer die tweede reyse XX schellingen, voer die dorde reyse LX schellingen, ende de vierde voerteysschinge X pondt, welcke X pondt sullen gaen soe indie hantvest voersz. staet. *b*) Welcke voerteyssinge sal geschieden van Sondage tot Sondage, van acht dagen tot acht dagen. Ende dyen voocht en sal geen erve, dat dyen kijnde toebehoert, moegen vercoopen, ten waere by manieren soe inde hantvest voersz. staet. *c*) Ende des en sal hy gheen voochdye aenvangen, hy en sal

1) O. en E. schult.
2) O. en E. behoudelick.
3) Kb. n°. 26. van.
4) Dit woord schijnt, ofschoon het in alle teksten voorkomt, hier misplaatst.

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 114).
b) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 121.)
c) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 114.)

eerst goede borgen ende onderpant setten, dat den gerechte genoech dunct voer dat gereedt goet, dat hy aenvaert, ende voer die opcomelingen, die vanden erven comen sullen, soe veele dats waer, om des altemael boven dat kijndts nootdurft compt te beleggen, soe voersz. es. Ende off enich weeskijnderen geenen voecht en hadden, off datshem dats onderwont [1]) van synen bloede weesende, soe voersz. es, binnen eener maendt naeder ouders doot, soe moet den ambochtsheer off synen schout dat kijndt vervoochden, in manieren ende gelijck inden artijckel vanden weesen geschreven staet. *a*)

(Kb. n°. 26 fo. XXXI v.; O. bl. 501; E. bl. 192.)

67. *Van of yemandt onnoselicken doot bleef.*

Item waert saecke dat yemand van onsen ondersaten met versuymtheeden, vallen, drencken, off sonder toedoen van andere menschen doot bleeve onnoselicken, daer en sal van dyes aenden baeliu oft ambochtsheer niet meer gebruect sijn dan thien pondt, behoudelicken datmen den dooden niet graven en sal, men heeft den baeliu metten ambochtsheer eerst oirloff geeyscht. Ende soe wye daarenboven deede, die soude staen tot correctie vanden baeliu ende mannen, ende off yemandt hem selven verdede ende van lijff ter doot brocht, die soude verbuert hebben sijn goet, dat hy achterliet, soe van oudts costumelicken es geweest.

(Kb. n°. 26 fo. XXXII r.; O. bl. 502; E. bl. 193.)

68. *Van Zuydthollanders malcanderen niet te recht moegen stellen dan binnens bans.*

Item en sullen die voersz. ondersaten van Zuydtholland malcanderen van saecken van [2]) erven, elck binnen synen ambocht geschiet off gelegen, nergens te rechte trekken inder eersten instancie, dan voerden gerechte binnens bans, ter plaetsen contensioes, uuytgenomen dat den geestelicken rech-

1) Zoo in alle teksten. De zin is bedorven, maar de bedoeling kan geene andere zijn dan deze: indien binnen eene maand na den dood van de ouders niemand der bloedverwanten de voogdij aanvaart.

2) Dit woord schijnt hier noodig. Denkelijk echter is er meer uitgevallen: ook op grond van het opschrift, vermoed ik dat de competentie hier nog voor andere zaken dan „van erven" geregeld was.

a) Welk artikel hier bedoeld is, weet ik niet te zeggen. — Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 114) en die van 30 April 1346 (v. d. Wall I bl. 204).

ten ende leen aengaet, sal [1]) tot synen recht bestaen. Ende waert [2]) dat yemandt daerenboven deede, die soude verbueren tweemael thien pondt, soe menichwerven hij dat deede, ende diegheene, die hy [3]) dat moeyde ende anderwaert trecken woude, synen cost te betalen, tot prysinge vanden gerecht.

Item so en sal niemandt sijn goet wapenen van geenrehande saecken noch met gheenrehande manieren, ende off yemant daerenboven deede, die soude staen tot correctie van bailliu ende mannen, ende die wapeninge sal van onwaerden sijn.

Item soe wes wapeninge van goeden yemandt aengeseit [4]) worde ende niet betuycht en worde, als recht es, soe sullen cooper ende vercooper off die bruycker die goeden ten heyligen sweeren, dat daer gheen wapeninghe aen en sijn, maer dat die coopmanschap off gebruyckinge rechtvaerdich ende met goeden saecken geschiet es, ende sonder behendicheyt ofte argelist, ende die saecken doen blijcken voer dat gerecht, alsoe dat den gerecht dat genoech dunct.

(Kb. nº. 26 fo. XXXII v.; O. bl. 502; E. bl. 193.)

69. *Van goet te ontwaeren.*

Item soe wye zijn goet doet ontwaeren, ende eenen anderen die bruyckweer wil doen verbieden, sal dat doen byden schout, daer dat onder gelegen es, ende daer sal den schout aff hebben twee schellingen. Ende soe wye dat over die ontwaringhe doet, die bruect aenden ambochtsheer thien schellingen, voer die eerste reyse, ende en laet hijs daerenboven niet, soe mach hijt noch eens doen ontwaeren; daervan sal den schout wederom hebben twee schellingen; ende en houdt hy alsdan niet op, dats een boete ofte brueck [5]) alsdan aenden ambochtsheer XX schellingen. Ende laet hy daermede dan niet aff, soe bruect hy daeraen, soe ende indyen dat hy daerop beleyt wordt met twee oirconden, thien pondt, die tweedeelen tot behouff vanden ambochtsheer, naer uutwysen dat handtvest *a*) ende soe voersz. es. Ende en wil hy daerenboven niet

1) Dit woord ontbreekt in Kb. nº. 26.
2) Dit in alle teksten ontbrekende woord schijnt hier noodig.
3) Dit woord ontbreekt bij O. en E.
4) Alle teksten: „aengeset" of „aengesedt".
5) Kb. nº. 26. bruect.

a) Vg. Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 121.)

affhouden, soe salmen daerenboven noch eens doen ontwaeren; daer salmen den schout aff gheeven twee schellingen. Ende die daerenboven misdoet, die verbuert aenden baeliu mit den ambochtsheer zijn lijff ende goet, soe verre die ontwaringhe, ter kercken uuyt, byden schout op eenen Sonnendach ofte heyligen dach onder die hoochmisse vercondicht wordt, van elcke ontwaringe, soe voersz. ende hercomen es.

(Kb. nº. 26 fo. XXXIII r.; O. bl. 503; E. bl. 194.)

70. *Van hoeveele elck pondt ofte schelling, inde handtveste begrepen, doet.*

Item dat alle ponden, die inde handtveste begrepen sijn, sullen gereeckent sijn elck thien pondt parasysen, het pondt thien Vlaemsche stuvers van twee grooten tstuck, ende die schelling van een groot Vlaems off eenen halven stuver, ende alle schellingen, ponden, penningen nae advenant.

(Kb. nº. 26 fo. XXXIII v.; O. bl. 503; E. bl. 195.)

71. *Vande vierschaer te stooren.*

Item soe wye dat de vierschaer stoorde, alsoe dat die rechters geen recht doen en conden, die sal verbueren zijn lijff ende goet.

Item soe wye rechts plegen wil, die sal spreecken met oirloff vanden rechter, daer hy rechts begint, mondelinge by hem selven off by synen voorspraeck, met geachter talen, in manieren soe voersz. es ende naeden recht vanden lande. Wye anders spreect, die sal elckemael verbueren thien schellingen. Ende wye boven heemraets vonnisse dingt off tegens heemraets brieven niet te achten, ten waer met heemraets brieven off met heemraets oirconden, als recht es naeden lantrecht, sullen verbueren soe meenigen heemraet zoe meenich pondt, ende voerden schout alsoe veel als voer allen den heemraet, soe voersz. es, soe dick ende meenichwerff als sy dat doen. Ten waere off [1]) yemant meende, dat hy met heemraets vonnisse beswaert waer, die sal dat vonnis van stonden aen met deuchdelicken woirden eysschen ende beroepen daer alsoet behoirt.

(Kb. nº. 26 fo. XXXIII v.; O. bl. 504; E. bl. 195.)

1) In alle teksten verkeerdelijk: off sy yemant meenden.

72. *Van op sheemraets eedt te spreecken. a)*

Item waert saecke dat yemandt opten heemraet spraecke, dat hy quaet off valsche vonnisse geweesen hadde, off ander leelicke off onbetamelicke woirden, om saecken wille die sy in forme van rechten gehantiert hadden, alst recht is, die sal verbueren, alsoe meenichwerfven dat geschiede, tweewerff X pondt; ende die te gaen gelijck als van die thien ponden voersz. geschreven staet; ende daerenboven tot correctie staen vander hooger vierschare, nae ghelegentheyt dat die woirden geschiet waeren.

(Kb. n°. 26 fo. XXXIIII r.; O. bl. 504; E. bl. 195.)

73. *Aengaende het handtbethoon van mannen.*

Item soe wye met heemraders brieven in eenigen erven coemt [1]) binnen Zuydthollant, ende zijn drie Sondaechse/geheboden [2]) hadde, soe voersz. es, ende off hem yemandt met oudere brieven behelpen wilde, die sal nae die voersz. drie Sondaegse geboden, binnen een jaer ende zes weecken, met allen seeven die heemraeders mitten rechter, binnen bans, den jongeren brieff moegen bestooren. Ende off des alsoe niet en gebuerde, soe soude die oude heemraets brieff buyten sijnre machten weesen, ten waer dat diegheene, die sulcken ouderen brieff hadde, niet binnen lants en waere binnen den voersz. tyde, soe sal altijts hy tijts genoech comen binnen den naesten jaere ende zes weecken naedat hy binnen lants gecomen sal weesen, omme die bestoringe te doen, soe voersz. staet.

Iten [3]) wat coop men [4]) van erffgoet sal hebben, soe haest den coop geschiet is ende die erffenisse oft goedinge daeroff gedaen es, als recht ende hercomen es, met sijn drie Sonnendaechse geboden inder kercken, daer dat erff gelegen is, ende gheeven van elcken gebode twee schellingen in elcker kercke, opdattet bloet off naeste gelande overneemen moegen ende hebben sullen voer die vreemde. Ende die naecoop sal aengaen, wanneer den voersz. coop ofte erffenisse geschiet es,

1) Kb. n°. 26. coopt.

2) Kb. n°. 26. verboden.

3) Hetgeen hier volgt is, ongelukkig, op meer dan ééne plaats bedorven, maar de zin is toch wel te verstaan.

4) Kb. n°. 26. coopman.

a) Vg. v. d. Wall II bl. 970.

ende dueren drie dagen lange nae de lester kerckegeboden, naest malcanderen volgende, ende des sel voertgaen ten vijften leede, ende niet vorder, voer den naesten gelande. Ende soe wanneer van tbloets weegen den naecoop eens gedaen es, soe en sal niemandt den nacoop moegen hebben, hy en sal naerder van bloet weesen dan den eersten naecoop, want hy den naecoop behouden sal voer dengheenen die gelijck met hem in gelijcke stede staen, overmits dat hy die eerste is geweest. Ende sal tnaeste bloet altijt tnaeste voirdeel hebben, by alsoe datten naecoop sal sijn tot synen prouffijt, ende met syne penningen, ende niemant anders; ende naest die naeste geerfden. Ende off den naecoop vertwyfelden, dat inden naecoop eenige behendicheyt waere, dyen naecoop te beletten, soe sullen cooperen ende vercooperen beyde ten heyligen sweeren, behouden in manieren den gerecht genoech duncken sal, dat inden naecoop geen behendicheyt noch argelist voergenomen noch gehandelt en is om den voersz. naecoop te [1]) beneemen.

Item soe en sal niemandt eenige kerckegeboden moegen doen, dan byden officier aldaer, off yemandt daertoe van hem gecommitteert te weesen, off den gesworen bode vanden ambochtsheer, ende niemandt anders. Ende soe wye anders deede, die verbuerde, tot elcke reyse, thien pondt, soe dick ende meenichmael alst gebuerde, hetsy [2]) van wat saecken dattet waere.

(Kb. nº. 26 fo. XXXIV v.; O. bl. 504; E. bl. 196.)

74. *Van Zuydthollanders malcanderen niet te moeghen besetten.*

Item soe en sal niemandt van onsen landtsaten van Zuydthollant den eenen den anderen moegen doen besetten van schade noch van schulden, maer van recht te besetten, soe voersz. es [3]), ten waere dat yemandt den anderen woude ruymen, off ten waere dat daer merckelicke suspitie van meeninge [4]) bleecke, die salmen moegen besetten, gelijck den vreemde, sonder voert daerin te procedeeren dan met recht.

(Kb. nº. 26 fo. XXXV r.; O. bl. 505; E. bl. 196.)

---

1) Kb. nº. 26. willen te.

2) Kb. nº. 26. hetsy of.

3) Ook hier schijnt iets bedorven. Voor „van recht te besetten" wellicht te lezen „terecht te setten." Vg. boven nº. 68 bl. 270, en aldaar noot 2).

4) Zoo alle teksten. Wellicht te lezen: ruyminge.

75. *Van eenen dief te grypen.*

Item off eenich van onsen ondersaten eenen dieff greep in ofte opt zyne, die hy met diefte vonde of meende hem yet gestoolen te hebben, dyen sal hy moegen leeveren den baeliu, den ambochtsheer off zynen bode, zonder yet te verbueren, om daer voert mede gedaen te weesen soe dat behooren sal.

(Kb. n°. 26 fo. XXXV v.; O. bl. 505; E. bl. 197.)

76. *Van die by tgerecht in bruecken beweesen* [1]) *is.*

Item off yemandt byden gerechte in bruecken geweesen worde, off dat hy met rechte penningen bruecte, daervoer sal hy borge setten off in helden gaen, ten waere off hy goets genoech hadden binnen den ambocht voer zijn bruecken voersz., alsoe dat den gerechte des [2]) genoech dochte, die sal sonder borgen off [van] gevanckenissen sijnre verde [3]) moegen gaen.

(Kb. n°. 26 fo. XXXV v.; O. bl. 506; E. bl. 197.)

77. *Van die yemant dreychde te misdoen etc.*

Item wanneer yemandt binnen Zuythollant den een den anderen dreychde te misdoen aen sijn lijff, of aen sijn goet [4]) ofte bloet, ende den baliu ofte yemandt dat bybrochte met twee ofte meer wittachtige getuygen, soe sullen die dienaers den dreygers aentasten, so haest sy dyen gecrygen conden, ende die selver gevangen houden totdat hy goede borgen gesedt heeft dat hy den gedreichden noch aen lijf noch aen sijn goet niet misdoen sal, by hem off by yemandt anders, behoudelicken dat hy met recht spreecken sal moegen; ende vander dreyginge sal hy [5]) tegen den bailiu met den ambochtsheer gebruect hebben, ende beteringe doen byder hooger vierschaere, nae gelegentheyt der saecken.

Item niemandt en sal binnen Zuydthollant, van binnen off van buyten, die een den anderen te camp setten oft eysschen, om geenrehande saecken wille. Ende soe wye dat deede, dat soude op verbuernisse van zijn rechterhandt weesen. *a*)

(Kb. n°. 26 fo. XXXV v.; O. bl. 506; E. bl. 197.)

---

1) O. en E. *gewesen.*
2) Het woord „des" ontbreekt in O. en E.
3) O. en E. vaerde.
4) Kb. n°. 26. bloet.
5) Dit hier noodige woord ontbreekt in alle teksten.

a) Vg. v. d. Wall I bl. 28.

78. *Van yemanden aen te segghen dat lijf ofte eere aengaet.*

Item soe wye die eene den anderen aanseyt dat aen sijn lijff oft aen sijn eere gaet, hetsy wijff ofte man, mits seggende dat hy dat bewysen off goet doen sal off wilde, sal dat aenseggen gehouden sijn te bewysen off goet te doen, off selff die man te weesen, ende daervan te lyden of gherecht te sijn, die hy dat aenseyt niet waer en deede. [1]) Indien die voersz. woerden gingen mit hardicheden ofte anders, sonder te seggen, sonder te bewysen off goet te doen, die sal daeraen bruecken ende den anderen beteringe doen by bailiu, ambochtsheer ende mannen vander hoger vierschaer, na grootheyt ende gelegentheyt der saecken.

Item soe sullen alle ambochtsheeren, borgemeesters, schepenen, hoge ende laege heemraders, dijckgraven, ghesworens, schouten [2]) ende boden volgers ende vangers weesen, ende des alle diegheene, die van eenige vanden voersz. persoonen daertoe geroupen worden over die misdadighe luyden, om die te brengen in onser ghevanckenissen. Ende off hem die dan weeren wouden ende die vangers slaen, ende off dan die vangers, die overdadigen te gheweldigen ende hem te weeren, den selven overdadigen oft syne toestaenders quetsten off sloegen, daer en sullen sy aen ons niet verbueren ofte bruecken. Ende soe wye totten voersz. saecken geboden worde, ende die geboden onghehoirsaem waere, sal aen ons verbueren, van tierste gebot thien pondt, vant tweede gebot XX pondt, voer tderde gebot veertich pondt, voer tvierde gebot tsestich pondt Hollants, tstuck van vijftich stuvers. Ende die bruecken te gaen als voer inde handtveste geschreven is. *a*)

(Kb. n°. 26 fo. XXXVI r.; O. bl. 506; E. bl. 198.)

79. *Van befaemde personen te herberghen.*

Item waert saecke dat yemant befaemt worde verbuert te hebben sijn lijff ende goet, ende daerenboven van eenigen van

1) Er is hier iets uitgevallen. De bedoeling is natuurlijk, dat hijzelf de man zal wezen zoo hij niet waar maakt wat hij den ander aanzegt.

2) O. en E. gesworen schouten.

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 121).

onsen ondersaten geherbercht oft gehuyst ende gehooft worde, ende die bailiu mit den ambochtsheer die betuychen, als recht es, die sal dat aenden bailiu met den ambochtsheer beteren, tot goetduncken van mannen vander hooger vierschare, ten ware by alsoe off die hem wat ontschuldigen wouden, dat hy vander fame niet en hadde geweeten. Dyes sal hy hem moegen ontschuldigen, gelijck voer vander onweetene geleye gespecificeert staet. *a*) Ende off yemandt van onsen ondersaten yemande herberchde off herbergen wilde, die van synen lyve ende goede verwonnen waere, die soude verbueren twijntich pondt Hollandts; ende die te gaen soe voersz. es, soe meenichwerff ende meenichmael hy dat deede.

Item waer eenich man off wijff binnen onsen lande van Zuydthollant befaemt waer van stucken, daer hy off zy haer lijff off goet off eenich lidt aen gebruect soude moegen hebben, die salmen aentasten ende inde ghevanckenisse setten, ende niet verborgen laeten, doch dieselve niet besoecken met penningen, sy en waeren befaemt met wittachtige getuygen, doen dachvaerden ende voer mannen terecht stellen, soe hiernae vanden lyve te recht te stellen verclaert staet. [1])

(Kb. nº. 26 fo. XXXVII r.; O. bl. 507; E. bl. 199.)

80. *Van eenen quaden eedt te doen*

Item waer yemandt, die eenen quaden eedt swoer voer eenige vanden laegen ofte hoogen richters, off andersins, ende daervan betuycht worde met twee ofte drie wittachtige getuygen, die sal verbuert hebben sijn twee vingeren, die hy opgerjcht hadde doen hy den quaden eedt swoer, ende partyen, die daerby beschadicht waeren, beteringe doen byden gerechte.

Item soe wanneer onse bailiu van lijff off van goet yemandt te recht stellen wilde, dat sal hy doen nae uuytwysen der handtveste. *b*)

(Kb. nº. 26 fo. XXXVII v.; O, bl. 507; E. bl. 199.)

---

1) Ook dit is gedeeltelijk bedorven. Misschien te lezen: „doch dieselve niet besoecken met pyningen. Vg. v. d. Wall I bl. 437 en II bl. 965. Aan het vervolg ontbreekt echter ook iets.

---

a) Het is mij onbekend welke plaats hier bedoeld wordt.

b) Vg. de Handvest van 1403 (v. d. Wall I bl 118).

81. *Van die sijn lijf of goet ghebruect heeft.*

Item yemandt vanden ondersaten van Zuydthollant, die sijn lijff oft goet gebruect heeft, daer sal den ambochtsheer, daeronder dat delict geschiet es, mitten bailiu van Zuydthollant den delinquant sijn goet soecken, ende vervolgent daer zijt connen bevynden.

Item off eenighe vanden ondersaten van Zuydthollant handtastinge ofte verbuertenissen met malcanderen maecten, buyten schout ofte heemraden, ende daer [1]) eenige rechtbancken by veraftert oft vercort waeren, ende eenige heerlicheeden schaden waeren, die verbuerde sijn lijff ende zijn goet, soe verde men datselve bewaerheeden ende becondtschappen conde dat sulcx gheschiet waer.

(Kb. n°. 26 fo. XXXVII v.; O. bl. 508; E. bl. 200.)

82. *Van met vuysten te slaen.*

Item soe wye den anderen met vuysten slaet off met voeten stiet, sonder bloetreysinge off met bloetreysinge, soe verde tniet behendich en sy, die sal verbueren, soe als voeren inder handtveste verclaert staet *a*), thien schellingen aenden heer, behoudelicken des voer vanden vreede ende geleye geschreven staet.

(Kb. n°. 26 fo. XXXVIII r.; O. bl. 508; E. bl. 200.)

83. *Van kueren by tghericht gheleit etc.*

Item soe wat kueren, dat die ambochtsheeren metten gerechte binnen den reep van Zuydthollant, ofte dijckgraven met haeren hoogen heemraet, leggen voer gemeenen oirbaer vanden lande ofte dorpen ende heerlicheeden, tot vijffenveertich schellingen toe, dat sal van waerden weesen. Des sullen van elcken XLV schellingen de dijckgrave hebben vijfthien schellingen, die heemraders XV schellingen, die schout vijfthien schellingen. Maer soe wat tot XX schellingen toe gebruect wordt, off daeronder, dat sal de ambochtsheer of synen schout alleen hebben.

---

1) Zoo zal wel gelezen moeten worden; de drie teksten hebben: dat.

---

a) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 121.)

Ende des sullen alle schouten alle kueren schauwen, uuytrichten ende panden, by vonnissen van heemraders, soe voersz. es, binnen haeren jaeren naedyer kueren. Behoudelicken de kueren, die byden ambochtsheeren ofte haere schouten geleyt worden by vonnisse van heemraden, op die boeten van tseventich, vijff ende dartich ofte thien ponden; die sullen gaen, die tweedeelen tot behouff der Coninckliicke Majesteyt, ende dat dordendeel tot behouff vanden ambochtsheeren, daer die kueren ende peynen geleet zijn, gelijck dat die handtvest uutwijst *a*)

Item soe wye een pieck, mes off ander geweer senckte in arrenmoede [1]) int gericht, oft dyet gerecht alsoe stoorde, die verbuert zijn lijff ende goet.

Item alle hooftwonden sullen gaen nae inhouden der handtvest. *b*) Des soe sullen alle bloetreysingen, die vanden ooren ende vanden oogen opwaerts gevallen, gereeckent weesen een hooftwonde.

(Kb. n°. 26 fo. XXXVIII v.; O. bl. 508; E. bl. 200.)

84. *Van eenen boghe in arrenmoede* [1]) *te spannen.*

Item soe wye in arrenmoede [1]) eenen boge op den anderen spant, sonder schyeten, die sal verbueren aenden ambochtsheer XX schellingen, ende soe wye alsoe schiet, sonder raecken, die sal verbueren XXX pondt.

Item indyen dat hy raecte, sal hy verbueren XXX pondt Hollants, die boeten te gaen soe voersz. es inde handtveste *c*), behoudelick off dyen geraecten doot bleeff, soe sal daer verbuert zijn lijff ende goet.

(Kb. n°. 26 fo. XXXVIII v.; O. bl. 509; E. bl. 201.)

85. *Van tontleeden of lam te slaen.*

Item soe wye den eenen den anderen ontleedt off lam slaet, die sal dat beeteren aenden bailiu met den ambochtsheer,

---

1) O. en E. ernsten moede.

---

a) Vg. de Handvest van 1303 (t. a. p.)
b) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 113.)
c) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 121.)

daert geschiet es, ende sijnder wederpartye, by goetduncken vanden bailiu metten ambochtsheer ende mannen vander hooger vierschaere oft ter plaetsen contensioes, indyen sijts vroet sijn.
(Kb. n°. 26 fo. XXXVIII v.; O. bl. 509; E. bl. 201.)

86. *Van met wapen te vervolghen.*

Item soe wye den anderen vervolcht met geslepen wapen, dats te weeten met eenen pijl, bijl, piecke met een yser, ende meer ander borsse [1]), sal verbueren thien pondt parasysen.
(Kb. n°. 26 fo. XXXIX r.; O. bl. 509; E. bl. 201.)

87. *Van gheen langhe messen te draghen.*

Item soe en sal nyemandt van buyten lants binnen Zuydthollant lange messen dragen, noch met harnassen ofte andere felle geweeren gewapent gaen, tensy in state van incomen ofte uuytreysen, opte verbuerte van [2]) dat lange mes ofte wapen, die sy aen haer hebben, ende daertoe thien pondt te verbueren. Ende des sal weerdt ofte weerdinne ghehouden weesen, haere gasten, tot haeren incomen, deese voersz. bruecken te verleggen [3]), ende off zy dat niet en deeden, soe sullen die weerdt ofte weerdinne gebruect hebben vijff pondt.
(Kb. n°. 26 fo. XXXIX r.; O. bl. 510; E. bl. 202.)

88. *Van onder den dienst niet te tappen.*

Item soe en sullen gheen weerdts ofte weerdinnen nyemande gheen gasten tappen onder die hoochmisse ofte eenige goodtsdienst, opte verbuernisse van elcken gast, voer sijn hooft, vijff pondt, ende die waerdt ofte waerdinne thien pondt, soe dickmael alsmen des bevynden sal; ten waere datter yemandt waere ofte quame, die reysbaer ofte weechbaer waere, die mach keeren ende gaen sijns weechs, sonder misdoen.
(Kb. n°. 26 fo. XXXIX v; O. bl. 510; E. bl. 202.)

89. *Van gheen goet te leveren sonder wicht.* [4])

Item soe en sal binnen den reep van Zuydthollant gheen-

1) O. en E. soorten.
2) Dit woord ontbreekt in Kb. n°. 26.
3) O. en E. voorseggen.
4) O. en E. gewicht.

rehande goet geleevert worden, soe wat dattet sy, datmen met maten of met gewichten is schuldich te leeveren, sy en sullen dat leeveren metten ghewichte ende mate, die [1]) byde stede ende gerechte gebrande ende gheijckende [2]) maten sullen weesen. [1]) Ende soe wye daerenboven deede, die sal gebruect hebben ende verbueren, soe dick als hy dat doet, XXXV schellingen.

(Kb. n°. 26 fo. XXXIX v.; O. bl. 510; E. bl. 202.)

90. *Van valsche maten.*

Item soe wye met valscher maten ofte gewicht bevonden wordt, die sal aenden hoogen ende laeghen heer gebruect hebben ende tot correctie staen, by goetduncken van mannen vander hooger vierschaere, daervan [3]) den schout met twee ghesworens belasten, op haeren eedt zulcke visitatie te doen, tot elcken tyde, waerby die ghemeente genoech duncken sal te weesen.

Item soe sullen elcke schout binnen synen ambocht hebben, met sijn twee gesworens, goede ende oprechte mate ende gewichte, op des dorps cost, daermen alle gewichten ende maten mede sal ijckeren. [4]) Ende sullen vanden ijckeren [4]) hebben, van elck vat ofte schepel acht schellingen, ende van elcke halff vat ofte schepel, oft daeronder, vier schellingen, ende van elcke wijn, bier, ofte andere geijckte maten, daer die tappers mede meeten, sullen gheeven vant mengelen ofte can eenen schellinck, ende voer die pijndt, halff canne, ofte daeronder, eenen halven schellinck. Oick en sullen gheen taverniers gheenen [dranck haeren dranckaerts [5]) leveren dan in gelijcker maten, maer vanden ijckeren [6]) en sal men niet meer gheeven dan vanden mengelen eenen halven schellinck, ende vanden pint, ende daeronder, vande twee eenen schellinck.

(Kb. n°. 26 fo. XXXIX v.; O. bl. 510; E. bl. 202.)

---

1) De woorden „die" en „sullen weesen" ontbreken bij E. en O.
2) O. en E. geijckte.
3) Hier ontbreekt iets.
4) O. en E. ycken.
5) O. en E. dranckers.
6) O. en E. ycken.

91. *Van schattinghen, ommeslagen etc.*

Item soe wat uuytreyckinge van penningen, die van nu voertaen gebueren sullen, van onraden, van ommeslagen der Coninclijcke Majesteyt, metten onraden vande dorpen, aengaende van weegen, steegen ende van andere dijckaedsgien, dat sullen doen die ambochtsheeren ofte haere schouten, elcx int syne, op sijn recht, naer inhoudt haerder ordonnantien ende hercomen. Ende off eenige uutreyckinghe gebuerde van penningen ommeslagen [1]) in eenige ambochten ofte ambochtsheerlicheeden, daer sal die schout uuytlegginge van doen byden gerechte binnèn bans, ende sal die penningen weder innen met dubbelde penningen, naer dijckrecht.

(Kb. n°. 26 fo. XL r.; O. bl. 511; E. bl. 203.)

92. *Vande schutkoey.*

Item soe waer eenige beesten in schade comen van yemande, die moegen sy schutten, sonder misdoen, mits dat elcke eygenaer, int lossen, die schout, elck int syne, gheeven ende betalen sullen voer haer recht twee schellingen, ende diese inde koey brengen eenen schellinck. Dyes soe moegen alle die schouten aenvaerden alle beesten, elck int syne, die langs der straten ende lancx den wegen loopen, ende settense inde schutskoey, ende gheeven hem kerkegeboden, om te vereysschen wye datse verloren heeft. Ende die te voeyeren oft doen voeyeren tot goets cost, opdatse niet en bedorven [2]) van honger.

(Kb. n°. 26 fo. XL v.; O. bl. 511; E. bl. 503.)

93. *Van niemants beesten aen te vaerden.*

Item soe en sal niemant yemandts beesten ofte vee aenveerden off ophouden, hy en salse brengen in sheeren halden, opte verbuernisse van aengesien te worden van dieveryen oft gestoolen te weesen, ende dat te straffen soe alst recht es.

(Kb. n°. 26 fo. XL v.; O. bl. 511; E. bl. 204.)

---

1) O. en E. penningen omgeslagen.
2) O. en E. bederven.

94. *Van op niemandts erf te visschen etc.*

Item en sal niemandt nu voertaen op niemants lande ofte erve visschen, gansen, noch vogelen, tensy by consent ende wille, die dat erff toebehoert. Ende off dat yemandt deede ende daerover bevonden worde, soe dick ende meenichwerven dat gebuerde, soe sal die visscher, vogelaer ofte ganser sijn touwe verbueren ende verbuert hebben, ende noch aenden hoogen mitten laegen heer gebruect hebben vijff pondt. Diewelcke visschen, gansen ende vogelen behoirt den eygenaer vanden lande ofte die dat in huyeren heeft, oft sijn gewaerden bode. Ende die schout des bans, daer dat gebuert, soude die bruecken vervolgen op die brueckige, tot wat tyden, off soe waer hy die in Zuydthollant beleggen sal connen, ende die bruecken metten hoogen heer deelen, ende niemant [1]) anders.

(Kb. nº. 26 fo. XL v.; O. bl 511; E. bl. 204.)

95. *Van allen heerlicke ghevogelten.*

Item alle vogelen, te weeten vanden vluege [2]) vanden vogelen, ende andere heerlicke goeden binnen den ambocht van Sprang, die behoiren den ambochtsheer toe, want hy daervan meenich jaeren die possessie gehadt heeft: te weeten den valcken vogelen [3]), tarceelen, havicken, sparwers ende voert andere heerlicke goeden, dat den heer toe soude mogen comen, van twelck hy heeft goede bescheyt, mits dat oick es sijn lantrecht ende hercomen.

(Kb. nº. 26 fo. XLIr.; O. bl. 512; E. bl. 204.)

96 *Van alle dijckaegien te beschouwen.*

Item soe sullen dijckaegien bekuert ende beschaut worden, achtervolgende die ordonnantie daervan sijnde *a*); ende voert alle andere straten, weegen ende steegen te kueren ende te doen maecken, gelijck voer inden artijckel verclaert es *b*), die

---

1) Kb. nº. 26 en E. niemants.
2) O. en E. gevleuge.
3) O. en E. valcken, vogelen.

---

a) Wellicht de Handvest van 21 Januari 1313/1314. (v. Mieris II bl. 139.)
b) Zie hierboven, bl. 261, nº. 3.

te doen maecken totten gemeenen oirbaer des dorps, elcx int syne, opte peynen ende kueren, voer in die artijckelen vanden kueren verhaelt. *a*)

(Kb. n°. 26 fo. XLI r.; O. bl. 512; E. bl. 204.)

97. *Van delinquanten te recht te stellen.*

Item soe sal de bailiu van Zuydthollant gehouden weesen ende verbonden die delinquanten te recht ende ter justitie te brengen in die ambochtsheerlicheyt, onder dewelcke sy geapprehendeert worden, indyent de ambochtsheer met synen ondersaten versoucken ende begeeren, ende sal die monjoyen [1]) stellen op die palen van dye ambochtsheerlicheyt, mits dat die costen, die daerom gedaen worden, sullen betalen het gemeen dorp die tweedeelen, ende die Coninclijcke Majesteyt het dordendeel.

Item soe sal de bailiu sijn vierschaer spannen ende onderhouden met mansmannen, dats te weeten mannen van leen, die leen hebben onder eenen anderen leenman, die [2]) het leenrecht ofte leenmannen eedt gedaen heeft ofte hebben; ende die moet hy hebben ten minsten seeven, ende daerenboven vanden lyve vijfthien, mits dat sy hem moeten volgen, elcx op een boete van thien pondt, soe dick als hy dyes versouct aenden mansmannen van Zuydthollant, off in Zuydthollant geseeten, die leen onder eenen anderen hebben, gelijck als die handtvest dat voeren inhoudt ende uuytwijst. *b*) Item dat soe wanneer die rechtdach compt op eenen heyligen dach, die sal gecontinueert worden den eersten werckedach daeran.

(Kb. n°. 26 fo. XLI r.; O. bl. 502; E. bl. 205.)

1) O. en E. montoyen.
2) O. en E. dat.

a) Zie de vorige noot.
b) Vg. de Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 120.)

98. *Dit is* [1] *die Ordinancie, die geordineert is byden dijckgrave ende byden hoghen heemraet* [2], *als vander schuttinge in desen nieuwen bedijckten lande, nae brieven ende macht, die sy daeroff hebben vander graefflicheyt van Hollant, ende die wel bezegelt, ende niemant daertegen te seggen ofte te doen.*

1

Inden eersten soe wat schutter [3] datmen set, die sal schutten op synen eedt, ende die sal hebben van een vercken, dat ongeringt is, vijff sc., te weten elken sc. eenen halven stuver, ende als een vercken eens [4] aldus bekoertt ende sijn boet daeraff gegeven heeft, soe sal diegene, die dat vercken toebehoort, binnen een etmael [5], te weten nacht ende dach [6], daernae doen ringen, ende en ist dan niet geringt, soe macht die scutter weder bekoeren, maer soe salt die schutter ringen off doen ringen ende dan sal hy daervoer hebben vijff sc. [7]

2.

Ende diesgelijcx [8] sal hy oeck hebben van een vercken, dat over twater quam inder luyder schaden, inder manieren alst hier vorschreven staet, te weten vijff sc., ende dese vercken [9] mach de schutter betuygen [10] met twee buerluyden off met meer, off met ander [11] wittachtige mannen.

---

1) Kb. nº. 26, O. en E. Hier beghint.
2) Kb. nº. 26, O. en E. dijckheemraden.
3) Kb. nº. 26. schutters.
4) Dit woord ontbreekt in Kb. nº. 26 en bij O. en E.
5) Kb. nº. 26, O. en E. atmael.
6) De woorden „te weten — dach" ontbreken in Kb. nº. 26 en bij O. en E.
7) Kb. nº. 26, O. en E.: ende ist dan niet geringt, soe macht die schutter dan ringen, ende dan sal die schutter hebben, *ens.*
8) Kb. nº. 26, O. en E. dyes.
9) Kb. nº. 26, O. en E. verckens.
10) O. en E. brengen inder schutte.
11) Kb. nº. 26, O. en E. twee.

3.

Item is een verken geringt ende coempt dat inder luyden schade, daeroff soe sal die schutter hebben . . . II sc. [1]
Item van een paert inder luyden schade . . . . II sc.
Item van een koe [2]). . . . . II sc.
Item van een runt van III jaren . . . . . II sc.
Item van een runt van II jaren . . . . . I½ sc.
Item van een schaep . . . . . I sc. [3]
Item een calf . . . . . ½ sc.
Item ganssen, endten [4]), die inder luyden schade comen, die machmen doot slaen, doot schieten [5]) sonder eenige vorboernisse, ten waer daer yemant, die daer yemant om misdede, dat waer op een boete van XXVII sc. ende daertoe noch die correxie vanden heer. [6])

4.

Item soe wat gelt dat die schout ofte rechter uutleyt, off yemant van des heren wegen, van deser vorschreven boeten ende gelde [7]) op dese vorschreven beesten [8]), daer die vorschreven rechter recht aen begeert, daer sal hy sijn recht of hebben, eer sy van hem scheiden sullen, off sijn gemoede daeroff hebben; dats te weten ende te verstaen [9]), van elcken beeste, daer hy op uutleyt, twyscat. gelde off [10]) vierscatte pande, off will die rechter, hy mach hem verdragen off [10]) quijtschelden.

5.

Item so wyens beesten dat inder schutte comen byden schout of yemant anders, die sal geven vanden beeste als vorschreven

---

1) Kb. nº. 26, O. en E. maer II sc.
2) Kb. nº. 26. koede.
3) Deze regel ontbreekt in Kb. nº. 26 en bij O. en E.
4) Het woord „endten" ontbreekt in Kb. nº. 26 en bij O. en E.
5) Kb. nº. 26, O. en E. dootslaen ofte schieten.
6) Kb. nº. 15. dat waer op correxy vanden heer. In Kb. nº. 26 en bij O. en E. staat dit laatste op zichzelf. Item waerder yemandt die daer yemandt om misdede, dat waer enz.
7) De woorden „ende gelde" ontbreken in Kb. nº. 26 en bij O. en E.
8) O. en E. van sheeren weghen van dese voorsz. beesten, enz.
9) De woorden „ende te verstaen" ontbreken in Kb. nº. 26 en bij O. en E.
10) Kb. nº. 26, O en E. ende.

staet van elcken beeste, onvermindert der luyden schade, ende dat sal uutleggen diegene die dat schut bewaert, ende soe wat mensche dat die scade heeft gehadt, die sal selve de koer hebben, off hy sijn schade wil houden ten heyligen off dat hijt den anderen wil laten houden, die hem die schade gedaen heeft.

6. [1])

Item off een man sijn goet halen woude uuten schutte, die sal eerstwerff den schutters gemoede hebben [2]), ende so wat schade die beesten gedaen hebben, die sal hy den man beteren, die de schade gehadt heeft, binnen den eersten Sondage daeran, hetsy met gelde off met ander goede, als vorschreven staet, ende daer sal hy rechtevoort borge aff setten byden schout ende byden genen die dat schutt bewaert, daer degeen wel aen gehouden sal wesen die de schade gehadt heeft vanden beesten.

7. [3])

Item waert oeck sake dat yemant sijn goet uuten schut haelde of dede halen sonder orloff, eert verborcht waer, dat is op alsulcke boete als die hantvest van Zuythollant daeroff inhout ende uutwijst. *a*)

8.

Item of yemant eenich goed geschut hadde, ende dat goet hem genomen of ontjaecht [4]) worde tegen synen wil, eert int schut quame, soedattet kenlick waer off hy macht selve op synen eedt houden dattet hem ontjaecht worde, die ontjager verboerde alsoff hijt uuten schutte genomen hadde sonder orloff, als vorschreven staet.

---

1) In Kb. nº. 26 en bij O. en E. staat hierboven: *Van gheschut goet te halen.*

2) Kb. nº. 26, O. en E. die sal eerst de schutters hebben.

3) Hierboven in Kb. nº. 26 en bij O. en E.: *Van gheschut goet te haelen sonder oirlof.*

4) Kb. nº. 26, O. en E. ende ontvoert.

---

a) Handvest van 1303 (v. d. Wall I bl. 115.)

9.

Item elkerlick [1]) mach selve [2]) schutten in sijn schade al alsulcke beesten vorschreven op haer lant off in hare schade, tsy in coren off in weyde, sonder wederseggen van yemant.

10.

Item off yemants goet int schutt quame, als vorschreven staet, ende dat goet binnen een etmael [3]) niet gelost en worde, soe sullen dan alle beesten, hiernae verclaert, verteren [4]) tot allen atmael, duerende drie Sondaechse [5]) geboden lanck:

Item inden eersten een vercken binnen elcken atmael I $^1/_2$ sc.
Item een paerdt verteert elck atmael . . . . . II sc.
Item een koe tot elck atmael . . . . . II sc.
Item een runt van III jaren . . . . . II sc.
Item een runt van II jaren . . . . . I sc.

Item een winterbeest sal verteren [6]) een [7]) quartier van eenen sc.

Item een schaep of een calf sal verteren tot elcken etmael I sc. [1])

Item soe wie geen eygen landt en heeft noch geen landt in huyeren en heeft in desen vorscr. nieuwen lande [8]), die en sal maer één [9]) vercken houden, op die boete van drie ponden, ende dat sal hy uuyter luyden schade houden. [10])

(Kb. nº. 6 fo. 188 r.; Kb. nº. 8 fo. 282 v.; Kb. nº. 15 fo 262 v.; Kb. nº. 26 fo. LII r.; O. bl. 524; E. bl. 218.)

99. 1566.

Op het procedeeren tot evictie en het uitwinnen van hypotheck voor het gerecht te Ridderkerk.

Alsoe mynen heeren die baeliu ende mannen vander hooger vierschaer van Zuydthollant gebleeken es de groote abuysen

1) Kb. nº. 26, O. en E. elck man.
2) Het woord „selve" ontbreekt bij O. en E.
3) Kb. nº. 26 O. en E. atmael.
4) Zoo Kb. nº. 26, O. en E.; andere teksten: alle beesten verteren hiernae.
5) Kb. nº. 6 en andere teksten: Sondage.
6) O. en E. verbueren.
7) Kb. nº. 26, O. en E. drie.
8) Kb. nº. 26, O. en E. nieuwen bedijcten lande.
9) Kb. nº. 26, O. en E. die en sal niet een.
10) Kb. nº. 26, O. en E. hebben aan het slot: schade houden, als voerscreven staet. In Kb. nº. 6 ontbreken de beide laatste alinea's.

ende ongereegeltheeden, die voer de vierschare ofte gerechte van Ridderkerck dagelicx gehantiert ende gepleecht werden int administreeren vander justitie, ende sonderlinghe inde rechtvorderinghe, aldaer by yemande ghehouden om te procederen tot evictie ende uuytwinninghe van zijn ypoteec, daerop dselve voer eenich verloop van renten is procedeerende, ende gemerct byden octroye van Suydthollandt, van date den XI[den] van Maerte anno duysent vijff hondert drie ende dertich *a*), alle voergaende abuysen, diemen voer die tijt inden lande van Suydthollant gepleecht heeft, by de Keyserlicke Majesteyt, hoochloflijcker memorie, gheaboleert ende te niete [1]) gedaen zijn; dat mede die onbehoirlicke manieren [2]) van procedeeren, op eenich ypoteeck by die van Ridderkerck tot noch toe gepleecht, sijn procedeerende uuyt oude ende quade [3]) abuysen, geintroduceert voer date vanden voerscreven octroye: soe ist dat mannen vander hooger vierschaire van Suydthollant voersz. hebben den schout ende andere vanden gerechte van Ridderkerck voersz. belast ende geordineert, belasten ende ordonneeren hemluyden mits deesen, dat syluyden van nu voertsaen hem wachten ende verdragen sullen om, volgende haere abuysevelijcke costume, meer eenige landen, (daerop by yemande, tsy van renten ofte andere actie hypotecarie, voer hemluyden geprocedeert werdt) uuyt te vroonen oft daerop te teeren. Ende hebben mannen voersz. voerts gestatueert ende geordonneert, dat diegheene, die uuyt crachte [4]) van eenige rentebrieven ofte andere actie hypotecarie voerden gerechte van Ridderkerck voersz. sullen willen eenich verloop van renten ofte andere schulden eysschen, ende daervoeren haer ypoteeck inwinnen, sullen eerst ende alvoren [5]) gehouden sijn te doen pandinge, welcke pandinge volstaen sijnde, sullen schout ende heemraders doen doen die behoirlicke ende gewoonlicke kerckgeboden; naer welcke gewoonlijcke kerckgeboden syluyden voerts binnen

1) Kb. n°. 26. te niews te.
2) Kb. n°. 26. memorien.
3) O. en E. oude en quade voorgaende.
4) O. en E. clachte.
5) De woorden „haer ypoteeck — ende alvoren" zijn in Kb. n°. 26 uitgevallen.

a) v. d. Wall II bl. 961.

den dorden dage nae tleste gebodt gehouden sullen zijn te procedeeren tot vercoopinge vanden lande ofte ypoteeck, daerop sulcx als voeren gepandt ende geprocedeert es, sonder eenige andere solempniteyten van rechten daerinne te gebruycken ofte vordere dilaey ofte vertreck te soucken. Aldus gedaen binnen Dordrecht opten XXIII^en^ Septembris anno XV^c^ zes ende tsestich. My present.

Judoci.

Geëxtraheert uuyt seeckere register, gehouden by Willem Joosten, secretaris vander hooger vierschaer van Suydthollant, buyten opte couverture geintituleert sijnde „Register vanden advysen ende ordonnantien gegeven ende geconcipieert by baeliu ende mannen van Zuydthollant voersz. etc"., ende daertegens gecollationeert. Accordeert, by my. Onder stondt geschreven

Jopponis.

Aldus gecopieert uuyt een ander extract ende, naer voergaende collatie gedaen, accordeert van woirde te woirde, by my als secretaris tot Brandtwijck ende Gybelandt.

Adriaen Jansz. secr.

1578.

(Kb. n° 26 fo. LX v.; O. bl. 555; E. bl. 399.)

100. 1571.

Verclaringhe vande Costuymen gheuseert binnen den bailiuschappe van Zuydthollandt, (door bailiu en mannen, op bevel van den Hertog van Alva, ten Hove overgezonden.)

(Gedrukt bij v. d. Eyck bl. 402 v.; v. Oudenhoven bl. 530 v.; Balen bl. 27, en v. d. Wall II 1354.) 1)

1) De tekst verschilt niet van die der Dordsche keurboeken, waarin dit stuk voorkomt Die van Kb. n°. 26 (fo. LIII v.) is weder door Jopponis „geëxtraheert uuyt seeckere register gehouden by Willem Joosten, secretaris van Zuydthollandt, buyten op de couverture geintituleert sijnde: „Registre vanden advysen en oirdinantien gegeven ende geconcipieert by bailiu ende mannen van Suydthollandt etc.", en naar dit extract „van woirde te woirde gecopieert", in het jaar 1578, door Adriaen Jansz., secretaris tot Brandtwijck en Gybelandt. Deze tekst is echter incompleet, de folioos LVII—LVIIII, bevattende het slot van art. 21 en de artt. 22—39, ontbreken.

DE DINGTAAL VAN ZUIDHOLLAND.

Vanden vanckheyligen.

Een [1]) ontschult heeft dese man gewedt te doen, ende begheert dat ghi hem heiligen maect met recht, zijn ontschult op te doen met recht.

Een vonnis [2]), of ghi heilighen ghemaect hebt als recht is.

Een vonnis [2]), hoe dat eedtspel gaen sal met recht.

Dan wijstmen: alst onder wedden gecomen is. [3])

Een vonnis [2]), hoedattet onder wedden ghecomen is.

So wijstmen: met clagheliken woorden.

Een vonnis [4]), wie die claghelike woorden schuldich is te vertrecken.

So wijstmen: die aenspreker, ende en rekende hijt niet te recht, so zoudt die rechter terecht rekenen.

Een vonnis [2]), of hi ten heiligen coomt als recht is, ende zijn hant optie heilighen hout, aldaer hyse begrijpt ende bedect binnen haren vier tacken, als recht is, of [5]) hy daer zijn ontschult mede doen mach met recht.

Een vonnis [2]), of ic [6]) zijn hant nemen mach met mijnre hant, ende zijn hant optie heilighen leggen ende die der la-

1) Kb. nº. 2. Item een.
2) Kb. nº. 2. Ende dan een vonnis.
3) In Kb. nº. 2 ontbreekt deze zinsnede.
4) Kb. nº. 2. Dan een vonnis.
5) Kb. nº. 2. ende of.
6) Kb. nº. 8, 15. hy.

ten, ende die mijn weder na mi trecken, ende stavens voor hem gheren mach, want ic zijn taelman bin; dat zeg ic dat ic dat wel doen mach, ist recht ende wijst vonnis [1], ende gheer des vonnis. [2]

Een [3] vonnis, so wie dat schuldich is den eedt te staven met recht.

Dan wijstmen: die rechter vandes rechts [4] wegen.

Een vonnis, of hi naseit als hem zijn staver voorstaeft [5], hoedattet is of wat dattet is, seit hijt also na, dat hi daer zijn ontschult mede doen mach met recht, ende gheer [6] des een vonnis.

Een vonnis [3], als hi optie heilighen coomt met recht, also hem ghewijst is met recht, ende icker stavens voor hem gheer. so zeit hi, ende ic in zinen woorden, dattie rechter sonder vertreck schuldich is den eedt te staven, ist recht ende wiset tfonnis, ende gheer des vonnis.

Dan bidt die taelman den rechter, oft hem lief is dat hi nederknielt, ende dat hi hem optie heiligen helpt, also hem ghewijst is. *Ende dan so seit die rechter* [7]: jaet.

Dan neemt hem die taelman mitter rechterhant, ende zeit: God wouts, *ende doet* [8] *hem nederknielen, ende leit die hant optie heilighen, ende heet hem die hant stille* [9] *houden. Dan* [10] *zeit die taelman:* stavens begheert dese man, *ende noemt hem*, ende ic in zinen woorden.

Dan so moet die rechter staven, sal hi recht doen, ende s staeft die rechter [11] *met recht.*

Ende alst ghedaen is, so bidt die taelman den rechter, o hem lief is dat hi opstaet.

Ende dan so gheeft hem die rechter oorlof, ende hi staet dan op. [12]

---

1) Kb. n°. 2. ende wiset tfonnis. Zoo ook Kb. n°. 6.
2) Kb. n°. 2. des een vonnis.
3) Kb. n°. 2. Voort om een.
4) Zoo zal wel gelezen moeten worden. Alle teksten hebben: „rechters.
5) Kb. n°. 2. voir staet ende seit.
6) Kb. n°. 6. ende gheert. Zoo ook Kb. n°. 8, 15.
7) Kb. n°. 2. *hi.*
8) Kb. n°. 2. *doen.* Zoo ook Kb. n°. 8, 15.
9) Kb. n°. 2. *al stille.*
10) Kb. n°. 2. *Ende dan.*
11) Kb. n°. 2. *hi.*
12) Kb. n°. 2. *ende gheeft hem die rechter dan oirloff, so staet hi op.*

So zeit dan [1]) *die taelman:* naden aenspreken, dat hi aenghesproken is, ende naden antwoorden, dat hi [2]) gheantwoordt heeft, ende nader ontschult, dien hi hier ghedaen heeft, ende naden recht vanden lande, dat hi quijt ende vry wesen sal van dier aenspraeck, daer hi hier of aenghesproken was, ist recht, ende begheer des een vonnis. [3])

(Kb. nº. 1 fo. 167 v.; Kb. nº. 2 fo. 164 v.; Kb. nº. 6 fo. 174 r.; Kb nº. 7 fo. 167 v.; Kb. nº. 8 fo. 239 v.; Kb. nº. 11 fo. 81 v.; Kb. nº. 15 fo. 239 v.; O. bl. 474; E. bl. 121.)

Hier beghint dat wapenruft in Zuutholland. [4])

Inden eersten [5]) *hoedatmen een wapenrecht doen sal metter dooder hant binnen der baeliuusschep van Zuuthollant* [6]), *als die baeliu vierschaar gemaect heeft.*

Dan [7]) *so bidt die clagher om een achtinge ende om eenen man die zijn woorden hout, ende dan* [8]) *dingt die taelman aldus voort.*

Die *taelman seit* [9]): heer baeliu, hebdy N, of hoe dat zinen kersteliken naem is, een achtinge ghegeven, ende eenen man die zijn woorden hout?

Ja ic.

Dat draecht hi aen die mannen.

Her baeliu, hi heves mi ghebeden. Ist u lief dat icket doe?

Het is mi lief dat ghi recht spreect.

Recht zellen wy, oft Godt wilt, spreken.

Her baeliu, of ic N., of hoedat sinen kersteliken naem is, niet en bewaerde met minen woerden, als hem nutte ende

---

1) Kb. nº. 2. *Dan so seit.*

2) Kb. nº. 2. ende naden aenspreken dat hi weder.

3) Bij van der Eyck, bl. 122, en Oudenhoven, bl. 473, volgen hier nog deze voor het grootste deel bedorven en onverstaanbare regels: Soo wijst hem so hy eyscht, soo wat die man sweert ende in trouwen belooft sijn lijf mede te staven of hy ghesende, al en mach hijs niet leysten, ten staet hem tot synen rechte niet, soo waermen den man ontrouwelijcken vaet, laetmen hem ryden op sijn trouw, of laetmen hem sweeren, of in trouwen aenden dijck gaen, gelooft hy, ende teerst metten lesten mach hy volbrengi en op den heylighen, dat hy hem ontrouwelijck tot die beloofte heeft.

4) Kb. nº. 2. *Van wapenrecht te doen.*

5) Kb. nº. 2. *Dats te verstaen.*

6) Kb. nº. 2. *in Zuutholland.*

7) Kb. nº. 2. *Ende dan.*

8) Kb. nº. 2. *ende dan so.*

9) De eerste woorden ontbreken in Kb. nº. 2.

orbaer waer, ist u lief dat hi hem verhalen mach met mi of met eenen anderen of selver tot sinen recht spreect teinden zinen ban?

Jaet.

Dat draecht hi aen die mannen.

Die *taelman seit* [1]: her baeliu, verbore [2] ic ban of boeten in zinen woorden, die houdie aan hem, ende niet aan mi, doede?

Ja ic, wilkoert hi die boeten.

Die clagher die wilkoert die boeten dan.

Dat draghe ic aen die mannen.

Her baeliu, ic draecht oeck aen die mannen.

Her baeliu, will di dan horen N., die hier teghenswoordich is [3], of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her baeliu, so begheert N., die hier teghenswoordich is, of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, te weten of ghi hier eenen dach van recht gheleit hebt, huden op desen dach, hier ter vierschaer, van N. zijns broeders doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, die hem moordelingen ofghemoort is.

Ja ic.

Dan zeit die taelman [4]: dat draecht N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, aen ons liefs heren mannen.

Ende aldus sal hi [5] *voortdingen van allen vonnissen ghelijc als voorsz. staet.*

Her baeliu, wildi horen N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ick.

Her baeliu, so begheert N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, eens vonnis, wie dese claghe schuldich is te voeren met recht van zinen dooden broeder, die hem moordelingen ofghemoordt is ende ghedoodt

1) De eerste woorden ontbreken in Kb. n°. 2.

2) Kb. n°. 2. verbuerde.

3) De woorden: „die hier teghenswoordich is" ontbreken in Kb. n°. 2, 5.

4) De eerste woorden ontbreken in Kb. n°. 2.

5) Kb. n°. 2. *Ende so salmen.*

is. Dat zeit N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, dattet die oudste ende die naeste vander zwaertsyde doen sal, ende gheert eens vonnis.

Ende het wordt hem ghewijst.

Her baeliu, ist hem volvolcht. [1])

Jaet.

Her baeliu, wildi hooren N., of hoe dit zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Jae ic.

Her baeliu, so zeit N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, dat hi die outste ende die naeste is vander zwaertsyde, ende wil dat toebrenghen met zinen maghen, hoe recht is ende die mannen wysen.

Ic kent hem.

Dat draecht hi an die mannen.

Her baeliu, wildi horen N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her baeliu, so begheert N., of hoe dat sinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, eens vonnis of hijt toeghebrocht heeft als recht is.

Her baeliu ist volvolcht so ghijt hem kent?

Jaet.

Her baeliu, wildi horen N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

Her baeliu, so begheert N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, eens vonnis, oftie mannen kennen dat N., daer God die ziel off hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, van wonden, van quetzingen ende van manshanden doot gebleven is.

Her baeliu [2]) ist volvolcht?

Jaet.

Her baeliu, wildi horen N., of hoe dat sinen kersteliken naem is, ende mi in zinen woorden?

Ja ic.

---

1) Kb. nº. 1. volvocht; Kb. nº. 8 en nº. 15. vervolcht.

2) Kb. nº. 2. rechter.

Dus salmen voortdingen van allen vonnissen als hier voorsz. staet. [1])

Her baeliu, so begheert N. eens vonnis, hoe hi die claghe schuldich is te doen van N. zinen broeder [2]), daer God die ziel of hebben moet, die hem moordelingen offghedoodt ende ghemoort is. [3])

So begheert N. eens [4]) vonnis, of hi also ghewapent is als recht is. .

So begheert N. eens [5]) vonnis, of die dode handt hier is van N., daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, of hy daermede claghen mach met recht.

So begheert N. eens vonnis, hoe menichwarf hi sculdich is wapen te roepen over eenen man, naden recht vanden lande.

So begheert N. eens vonnis, of ic hem zijn wapenruft voorspellen mach ende hijt also naroept [6]), als recht is.

Her baeliu, ist u lief dat hi zijn zwaert trect, ende voort tot zinen recht spreect?

Jaet.

Dat draecht hi andie [7]) *mannen.*

Her baeliu, ist u lief, dat men N. helpt, of hijs te doen heeft?

Jaet.

Dat draecht hi andie mannen.

DAT WAPENRUFT. [8])

Wapen over N., of hoe dat sinen kersteliken naem is, ende over die onrechte weer, daer hi uutvoer ende weder invoer, doen hi N. sinen broeder, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, moordelingen vermoort heeft met zijnre moortwapen, met gheraden rade, met ghelaechder laghe, ende dat selver ghedaen heeft mit der hant, binnen der graeflicheit van Hollant, binnen der baeliuusscep

1) Deze zinsnede ontbreekt in Kb. nº. 2 te dezer plaatse, maar volgt later. — Zie noot 3).

2) Kb. nº. 2. zijns broeders.

3) Kb. nº. 2. ofghemoort ende ghedoot is. Hierachter volgt aldaar: *Ende so dingtmen van allen vonnissen aldus voort gheliken als voirscreven staet.*

4) Kb. nº. 8. So begeert nomen eens een.

5) Hier begint in Kb. nº. 2 eene nieuwe rubriek: *Van wapenrecht.*

6) Kb. nº. 2. ende hijt naroept.

7) Kb. nº. 8. *an goe.*

8) Ontbreekt in Kb. nº. 2.

van Zuuthollant, ende binnen den ambocht van N., ende binnen des lants vrede.

Ende dit salmen driewarf [1]) *doen.*

So begheert N., of hoe dat zinen kersteliken naem is [2]), of hi zijn wapenruft ghedaen heeft, als recht is.

Her baeliu, ist u lief dat hi zijn zwaert opsteect ende voort tot zinen recht spreect?

Jaet.

Dat draecht hi aen die mannen.

Her baeliu [3]), so staet hier N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende ic in zinen woorden, ende claecht u over N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, ende over die onrechte weer, daer hi uutvoer ende weder invoer, doen hi N., daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, moordelingen vermoort heeft met zijnre moortwapen, met gheraden rade, met ghelaechder laghe, ende namelic dat selver ghedaen heeft mitter hant, binnen der graeflicheit van Hollant, binnen der baeliuusscep van Zuuthollant, binnen den ambocht van N., ende binnen desen lantsvrede, ende gheert eens vonnis, watmen hem schuldich is te doen nader claghe, die hi ghevoert heeft, ende naden recht vanden lande.

Heer baeliu, noch so gheert N. [4]) eens vonnis, hoe menichwerven datmen hem [5]) schuldich is te eysschen.

Her baeliu, so seit N., also N. hier [6]) voleyscht is, ende niet voer comen en is, dat hi vellich is van alsulker moort, als hi beclaecht is, van N. doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, ende gheert des eens vonnis.

Her baeliu, so seit N., also N. vellich ghewijst is [7]), datmen schuldich is tuutlaghens lants te leggen, ende te rechten aen die weer, of [8]) hoe die mannen wysen dat recht is, ende gheers eens vonnis.

1) Kb. nº. 2. *salmen also driewerven.*

2) De woorden: „of hoe dat zinen kersteliken naem is" ontbreken in Kb. nº. 2.

3) Deze woorden ontbreken in Kb. nº. 2.

4) Kb. nº. 2. So begheert N. eens vonnis.

5) In Kb. nº. 1 en 2 ontbreekt het woord „hem."

6) Kb. nº. 2. So seit N., so N. hier; Kb. nº. 8. So seit N., als N. als hier. Zoo ongeveer ook Kb. nº. 15.

7) Kb. nº. 2. So seit N., so N. vellich ghewijst is.

8) Het woord „of" ontbreekt in Kb. nº. 2.

Her baeliu, so gheert N [1]) eens vonnis, hoe varre datmen is schuldich tuutlaghen te leggen. Dat seit hy, datmen schuldich is tuutlaghen te leggen buten den ambocht van N., buten der baeliusscep van Zuuthollant, ende voort buten alle ons liefs heren tsgraven landen van Hollant, op zijn lijff.

So leydtmen hem [2]) *tuutlaghents lants.*

Her baeliu, so seit N., also N. tuutlaghen gheleit is, van N. doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, also varre als hyen becrighen can binnen desen voorsz. palen, dat hi of een recht aenleider wel slaen moghen sonder ban of sonder boete, ende alle dieghene die mit hem comen, ende gheert des eens vonnis vanden mannen.

Her baeliu, so gheert N., ende ic in zinen woorden, hoe na maech dat een recht aenleider wesen sal. Dat zeit N., ende ic in zinen woorden, dattet sal wezen een aftersusterkijnt of een half lit daerbuten, ende alle die daerbinnen zijn, ende gheer des eens vonnis van die mannen. [3])

Her baeliu, so seit N., ende ic in sinen woorden, also N., of hoe dat zinen kersteliken naem is, alhier tuutlagens tslants gheleit is mit allen recht, datmen an die weer rechten sal, alsmen schuldich is te rechten, mit breken ende mit brande, ende zeit, dat hem die baeliu dat schuldich is te doen, als voorvonnis ghewijst heeft, ende gheert des vonnis. [4])

Her baeliu [5]), so begheert N., ende ic in zinen woorden een vonnis, of hi yement meer bevynden const, binnen jaers ende binnen daghe, die mede hantdadich gheweest hadde aen N. doot, daer God die ziel of hebben moet, of hoe dat zinen kersteliken naem was, anders dan dese verwonnen persone [6]) voorghenoemt, die hier verwonnen is [7]) mit allen recht, of hise wel aenspreken mach met recht, ghelikerwijs of hyen nu ter vierschaer aenspraeck. Ende hi zeit, ende ic in zinen

1) Kb. nº. 2. so begheert N.

2) Het woord „*hem*" ontbreekt in Kb. nº. 2.

3) Kb. nº. 2. ende begheer des een vonnis van de mannen; Kb. nº. 6, 8, 15. ende geer des een vonnis aen de mannen.

4) Kb. nº. 2. ende hi begheert des eens vonnis.

5) Met deze zinsnede begint in Kb. nº. 2 eene nieuwe rubriek, die ten opschrift heeft: *Vanden verwonnen personen die daer tuutlaghens lants gheleit zijn van N. doot.*

6) Kb. nº. 2. personen.

7) Kb. nº. 2. zijn.

woorden, dat hijt wel doen mach, also hijt hier nu [1]) in tijts bewaert mit recht ende mit vonnis, ende hy gheert des eens vonnis vanden mannen.

Ende het wordt hem also ghewijst.

Heer baeliu, ende ghi goede mannen ghemeenlick, hier staet N. met zinen maghen ende vrienden, ende dancken God ende u allen goets rechts. [2])

(Kb. n°. 1 fo. 170 r.; Kb. n°. 2 fo. 184 r.; Kb. n°. 6 fo. 174 v.; Kb. n°. 7 fo. 169 v.; Kb. n°. 8 fo. 240 v.; Kb. n°. 15 fo. 240 v.)

Van brieven daermen maeehsoen mede ghadert onder die maghen ende vrienden.

Ic N. baeliu van Zuuthollant etc. doen kond ende kenlic allen luden, dat ic, van mijns ghenadichs heren weghen van Borghoengen, ghegheven heb ende noch gheve mit desen brieve N. zijn lantwinninge van alsulker misdaet, als hi misdaen heeft inder baeliuusschep van Zuuthollant, inden ambocht van N., anden dootslach van N., daer God die ziel off hebben moet.

So ist dat ic ghebiede van mijns ghenadichs heren wegen voirghenoemt ende bevele mit desen jeghenswoirdighen brieve [3]) allen ambochsheren, allen schouteten, allen ghewaerden rechters ende hoofsboden, die inder baeliuusschep van Zuuthollant gheseten ende wonachtich zijn, ende elken man van u in zinen bedrive.

Dats te verstaen, so waer dat [4]) N. voirsz. coomt ende rechts begheert op zinen maghen, dat ghi hem recht doet ende helpet hem, dat hi zijn gherechte maechzoen op hem gecrighe mit recht, hem uutwinne ende inne alle dat hi van rechts weghen schuldich is te hebben, naden recht van Zuuthollant.

Voort in kennissen der waerheit van dese voirsz. lettere so heb ic N. als baeliu voernoemt minen zeghel binnen op desen brieff ghedruct. Ghedaen int jaer ons Heren dusent CCCC zes ende vijftich [5]), den tiensten dach in Octobry.

(Kb. n°. 2 fo. 190 v.; Kb. n°. 8 en n°. 15 fo. 234 r.)

1) Kb. n°. 2. also hijt nu.
2) Kb. n°. 2. zeer ghoets rechts.
3) Kb n°. 8, 15. openen brieve.
4) Kb. Kb. n°. 8. in synen bedryve, waer; Kb. n°. 15. in synen bedryve, daer.
5) Kb. n°. 8 en n°. 15. duysent vierhondert etc.

Een handbetoen van eenen dootslach.

Ick Joris van Eemkerck, baeliu van Zuythollant, doen condt allen luyden ende kenlick maeck met desen jegenwoordighen openen bryeff, dat ick te recht satt met mijns genadighes herren hartoghe Phillips van Borgoengien welgeboren mannen van Zuythollant in mijns genadichs herren hoghe vierschaer, van mijns genadichs herren wegen, binnen onser stede van Dordrecht voerschreven, twelck was int jaer ons Heren MCCCCXLV, des Maendaechs op sinte Pietersavondt in Zille.

Soe quam daer aende hoege vierschaer van Zuythollandt Jan Janssen, ende bedingde met recht, naden recht vanden lande, eenen dach van recht van doode Reynart Janssen sijns broeders, ende hoedat hem Geerloff Damaessoen dien affgemoort ende gedoot had met sijnre moortwapen; ende in deser selver vorschreven vierschaer soe wart Geerloff Damassen vorschreven eenen dach van recht geleyt opten Maendach daer naestcomende van syne lyve ende van syne goede, inder selver baeliuschap van Zuythollant, in Alblasserwaert inden ambocht van Strevelant byder kercke in die [1]) stoepe, daer hem synen dach bescheyden was met dat climmen vander sonne, als recht is naden recht van Suythollant.

Ende tfonnis der mannen wijssde datmen hem schuldich waer een weet te doen, die hem gedaen wart, gelijck alst tfonnis der mannen wyssde dat recht was naeden recht vanden lande van Zuythollandt. Ende dit was al vervolcht als recht is.

Ende des Maendaechs hiernae op sinte Pieters avont in Zille, soe besat ick Joris van Eemkerck, als een baeliu, inden lande van Zuythollant ende inden ambocht van Strevelant vorschreven, aldaer ick makede een vierschaer met recht, gelijck alst tfonnis der mannen wijssde dat recht was. Aldaer soe quam Jan Janssen vorschreven aende vierschaer ende begeerde een achtinge ende eenen man die zijn woorden hielt, die ick Joris als een baeliu van Zuythollant hem gaff, ende doen sprack Jan Janssen voort met synen taelman met rechtt, ende claechde als het vonnis der mannen wijssde dat hy schuldich was te doen naden recht vanden lande.

---

1) Kb. nº. 8. by die.

Te weten met wapenruft, met eenen getogenen swaerde ende metter dooder hant, van Reynier Janssen synen broeder, ende hy claechde over Geerlof Damaessen, of [1]) hoedat synen kerstelicken naem is, ende over die onrechte weer, daer hy uutvoer ende weder invoer, doen hy Reynier Janssen synen broeder, daer Gott die ziel off hebben moet, off hoe dat synen kerstelicken naem was, moordelingen vermoort heeft met sijnre moortwapen, met geraden rade, met gelaechder lagen, ende namelick dat selver gedaen heeft metter handt binnen der graefflichede van Hollant, binnen der baeliuschap van Zuythollant ende binnen den ambocht van Strevelandt ende binnen desen lantsvrede, ende claechde over die geweer, daer hy uutvoer ende weder invoer op dien tijd dat hy desen moort ende moortdaet dede, ende waert daeroff geeyscht te antwoorden eenwerff, anderwerff ende derdewerff tegen Jan Janssen voerscreven, gelijck als tvonnis der mannen wijssde dat recht is naden recht vanden lande.

Doen quam aende vierschaer Geerlof Damaessen, ende begeerde een achtinge ende eenen man die zijn woort hielde, die ick Joris, als een baeliu, hem gaf, ende Geerlof sprack met synen taelman met recht ende seyde, dat hy dier ticht, die men hem daer aenbetiende [2]) was, dat hy dies allinge ende al ontschuldich waer ende dattet niet dan biticht en ware, ende begeerde daeroff die waerheyt.

Ende hy seyde, dat hy die waerheyt schuldich was te hebben, alsoe hyse begeerde nae inhout der hantvest van Zuythollant, waert recht en wijssdent die mannen, ende begeerde des een vonnis van die mannen. Des die baeliu vonnis maende den mannen, wes daeroff met recht wesen soude. Daer hem die mannen op berieden, ende wijssden met vonnis dat hy die waerheyt hebben soude, alsoe hyse begeerde.

Doen sprack Geerloff met synen taelman voort met recht, wie dat over die waerheyt sitten soude; dat seyde hy dattet soude doen die baeliu of sinen stedehouder ende sijn voorspraeck, met eenen gesworen clerck ende met eenen gewaerden rechter ende met ses welgeboren mannen, die hy daertoe naeme inde vierschaer, die geen side noch partye en droegen;

1) Kb. nº. 6. ende.
2) Kb. nº. 8. anbethyende.

ende begeerde des een vonnis vanden mannen. Des die baeliu vonnis maende die mannen; ende tfonnis der mannen wijssde, dat die baeliu off sijn stedehouder over die waerheyt sitten soude metten selven personen, gelijcken als Geerloff metten selven personen bedingt hadde.

Doen [1]) sprack Geerlof vorschreven met synen taelman voort met recht, soe waer datmen die waerheyt besitten soude; dat seyde hy dattet soude sijn in een huys of in een kerck besloten met eenre opene doer, ende dat hy daervoren staen soude met synen magen ende vrinden, ende keeren alle diegene daerof, daer hy tegen in vreden ende in veeten laghe; ende begeerde des een vonnis vanden mannen. Des die baeliu vonnis maende die mannen, ende tvonnis der mannen wijssde, datmen die waerheyt besitten soude in een huys off in een kerck besloten met eenre opene doere, ende keeren alle diegene daerof, daer hy tegens in vrede ende in twiste lage, daer dien vrede off gemaeckt waer eer die sake geschiede.

Des ick Joris als een baeliu over die waerheyt ginck sitten, ende hoorde aldaer getuygen ende waerheyt van allen personen inden ambocht van Strevelant geseten ende woonnachtich waren. Ende daernae quam ick wedder vander waerheyt met recht inder vierschaer, om voort recht te doen, gelijck als voervonnis der mannen ghewijst hadde dat recht is naeden recht vanden lande.

Doen sprack Geerloff met synen taelman voort met recht ende seide, dat die baeliu die waerheyt, dien hy daer beseten hadde, datmen die aldaer inder selver vierschaer openbaeren ende uuten soude, waert recht ende wijssdent die mannen, ende anders nergens, off dat hy van dier aensprake quijt ende vry wesen soude, waert recht ende wijssdent die mannen; ende geerde des vonnis vanden mannen. Des die baeliu vonnis maende de mannen, ende tfonnis der mannen wijssde, datmen die waerheyt aldaer openbaren ende uuten soude. Des die gesworen clerck aldaer inder vierschaer die waerheyt oplas openbaerlick voor den baeliu ende voor die mannen.

Doe sprack Geerloff met synen taelman voort met recht,

---

1) Deze geheele zinsnede ontbreekt bij O. en E. In sommige Hss. is zij, naar het schijnt, doorgeschrapt.

ende seyde, naeder aenspraeck, dat hy daer aengesproken waer, ende naden antwoort, die hy wedder daerop geantwoort hadde, ende nader waerheyt, die daer openbaerlick uutgelesen waer, ende naeden recht vanden lande, dat hy daer quijt ende vry off wesen soude tot eewigen dage, ende mede van alsulcken saken, die de baeliu op hem te seggen mach hebben tot desen daghen toe, waert recht ende wijssdent die mannen, ende begeerde des een vonnis vanden mannen. Des die baeliu vonnis maende de mannen, ende tfonnis der mannen wijssde, naeder aenspracke, dat Geerloff daer angesproken was, ende nader antwoorde, dien hy daer met synen taelman weder op geantwoortt hadde, ende nader waerheyt, die sy daeroff gehoort hadden, ende naden recht vanden lande, dat hy daer quijt ende vry off wesen soude, gelijckerwijs als hijt bedingt hadde.

Doen spraek Geerloff voort met recht ende bedingde hieroff een hantbetoen, op synen cost, met des baeliuus zegel ende met ses welgeboren mannen segelen; ende dat wort hem alsoe gewijst; twelcke geschiede int jaer ons Heren MCCCCXLV des Maendages op sinte Pietersavontt in Zille.

(Kb. nº. 6 fo. 183 v.; Kb. nº. 8 en nº. 15 fo. 256; O. bl. 564; E. bl. 389.)

Van erf te vroonen. [1])

Item een man, die vroonen wil, die sal comen in een openbaer vierschaer van ghemeen buersrecht inden ambocht [2]), *daer dat erff gelegen es, ende gheeven daer te kennen den schout met den ghemeenen heemraet vanden selven ambocht* [2]), *hoe dat hy erff heeft leggen tot eenre plaetse, daer hy aen gepandt ende geeygent heeft met eenen schepenen brieff off met eenen heemraets wilcoor, naeden recht vanden lande. Ende dan sal hy begeeren met geachter talen*, hoe hy hem met recht schuldich es te comen aenden eygendom, soe hy hem den eygen niet overgeven en wil.

1) Andere teksten: *Hoemen vroonen sal.* De eenige mij bekende geheel volledige tekst van dit belangrijke stuk is die van Kb. nº. 26, zakelijk overeenstemmende met dien van van Oudenhoven en v. d. Eyck. In de andere Hss., waarin deze zelfde dingtaal voorkomt, worden de personen niet sprekende ingevoerd, maar is het stuk in verhalenden vorm gesteld. Het is daardoor veel beknopter.

2) Andere teksten: prochien.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hooren? Met vroonen.

Den clager.

Heer schout, ick vraech u, hoedat ick sculdich ben met recht aen te leggen, ende begeer des een vonnis.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hoeren? ick seg dat ghy hem een vierschaer maecken, naedie buyervierschaer, van erffsaecken ende van vroonen, alst recht es ende ick vervolch heb.

Item [1]) *soe dingt die man voert met geachter talen ende seyt:*

Heer schout, als ghy die buyervierschaer opgebroocken hebt, dat ghy my terstondt schuldich sijt te maecken ende te bannen een vierschaer van erff te vroonen, nae voergeweesen vonnissen, die daeraff gegaen sijn, ende begeer des een vonnis van heemraden.

Den heemraet.

Heer schout, ick wijs voer recht, dat ghy hem dat schuldich sijt te doen, ghelijck hy dat eyscht.

Item soe maect hem die schout een vierschaer als van erffsaecken ende van [2]) *vroonen, terstondt als hy die buyervierschaer opgebroocken heeft, in aller manieren gelijckmen een ander vierschaer maect, mits noemende die vierschaer van vroonen ende van erffsaecken.* [3])

Die clager.

Heer schout, ick begheer op u als dat ghy N., off soe hy met recht genoempt wordt, die deesen eygendom onder heeft, eysschen sult om dyen eyghen hier over te gheeven, ist recht; ick begeer des een vonnis.

Ende twordt soe gewijst.

Den rechter.

Ick vraech u, N., hoe dick ende menichwerff ick hem schuldich ben te eysschen.

Den heemraet.

Heer schout, ghy sult hem eysschen een, twee, drie ende viermael, soe verde ick vervolch heb.

Den rechter.

Ick eysch N. aen deese vierschaer, om N. tael ende ant-

1) In Kb. nº. 26 staat hierboven: *Die clager.*

2) Zoo zeker te lezen: vg. reg 8/9 en reg. 22/23. Alle teksten hebben *van erfsaecken te vroonen.*

3) De slotwoorden: „*in aller — erffsaecken*" ontbreken in de andere teksten.

woirt te geeven, een, twee, drie ende vierwerff; ende alsoe hy daer niet en is, noch niemandt van synentweegen, dye daervoer verantwoirt, soe vraech ick u, N., wat ick van rechtsweegen hem meer schuldich ben te doen.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg dat ghy hem verdagen sult tot over XIIII dagen, soe verre ick vervolch heb van heemraden.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off hy schuldich es eenige weet te hebben, eer hy van sijn erff bescaet wordt ende daeroff verscheyden sal, ende wye dit doen sal.

Den heemraet.

Heer schout, ick seg dat hy een kennelicke ende rechtelicke weet sal hebben, in sijn tegenwoirdicheyt, met den rechter ende met twee heemraden ten minsten, eermen meer rechts op hem plegen sal, ende dat hy dan compt ter naester vierschaer, als voer geweesen es.

Die clager.

Heer schout, ick vraech u, op wyens cost datmen deese weete ende vrooninge doen sal met recht, ende begeer des een vonnis van heemraden.

Den heemraet.

Heer schout etc., opten geenre cost, die den eygen onder heeft ende onder houdt, ende niet over en wil gheeven.

Die clager.

Heer schout, ick vraech u, hoe lange deese vrooninghe dueren ende staen sal, ende begeer des een vonnis.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg datse staen ende dueren sal drie ses weecken, drie XIIII dagen [1]), drie dwarsnachten ende drie dwarsdagen aen malcanderen vervolgende, soe verre ick vervolch heb.

Item [2]) *soe dingt die man voert ende seyt*, dat hy met sijn recht voertvaren sal, ende dat hem niet hinderlick weesen en sal oegst, lenten, vacantien [3]), noch bou, noch hit, noch cou, noch twaelff genachten, noch niemants geacht, hy en sal altijt met zijn recht voertgaen, als hy voir bedingt heeft, van

1) De woorden: „drie XIIII dagen" ontbreken in de meeste teksten.

2) Ook hierboven staat in Kb. nº. 26: *Die clager.*

3) Het woord „vacantien" komt in andere teksten niet voor.

XIIII dagen tot XIIII dagen, totter tijt toe dat die drie ses weecken ende die drie XIIII dagen [1]), drie dwarsdagen ende die drie dwarsnachten al volcomenlijcken omgecomen ende geleeden sijn, ende alsoe voert, ist recht. [2]) *Hy sal des een vonnis begeeren vanden heemraet.*

Den heemraet.

Heer schout, etc., ick seg dat hy daermede voertvaeren sal, gelijck hy mit recht begonnen ende bedingt heeft, soe verde ick vervolch heb.

Die schout vraecht vervolch.

Item [3]) *soe vraecht die rechter voert*, off daer yemant meer metten rechte te doen heeft aen deese vierschaer; *ende soe breect hy die vierschaer op, ende daecht die gemeen heemraden ende den onwilligen, die gift over te gheven, ende den eysscher, daertegens zijn recht te vervolgen, over* XIIII *dagen, inder manieren alst recht begonnen es, opdat niemandt gheen recht en ontbreect ende geen recht by verloren en blijft, opte hoochste boeten, diemen tegens die heer verbueren mach.*

DEN LESTEN DACH VAN VROONEN. [4])

Alsmen den lesten dingedach dingt vande leste zes weecken, soe vermaent die rechter den heemraders een vonnis, eer hy vierschaer maect off eer hy bannen wil, of deese man vanden eygendom eenige weet meer hebben sal omme den eygen over te gheeven, off en sal.

Soe wyset vonnis: Jae.

Die rechter.

Ick vraech u, N., wye deese weete doen sal ende waermense doen sal.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg dat die schout, met twee geswoorens ten minsten, die doen sullen in zijn tegenswoirdicheyt, soe veele ick vervolch heb.

Den schout vraecht vervolch.

Item en compt die man dan noch niet opten lesten dach van-

---

1) De woorden „drie XIIII dagen" ontbreken ook hier in de meeste teksten.

2) Andere teksten: alzoe verre alst die geswoorens wysen, als recht is.

3) Hierboven, in Kb. n°. 26: *Den rechter.*

4) In de overige teksten ontbreekt dit opschrift.

den lesten zes weecken, soe sal noch die rechter gaen voerdenmiddach mitten heemraden, eer hy vierschaer maect vanden dwarsnachten, op dat erff ende op dat lant, ende eyschen den man den eygendom daeraff over te gheeven, off die rechter sal den eygendom van sheeren weegen overgheeven. [1]) *Ende soe gaen sy tegader daermen dingt, ende comende ter plaetse daermen gewoontelijcken is reeht te doen, soe spant die schout vierschaer vanden drie dwarsdagen ende drie dwarsnachten, in alder formen gelijckmen die buyervierschaer maect, mits noemende dyer vierschaer, als voersz. staet, ende vermaent den heemraet een vonnis, of hy die vierschaer gemaect heeft als recht es.*

Ende twordt soe gewijst.

Die clager.

Heer schout, ick bid u om een acht. *Ende twordt hem gegunt, ende dan seyt hy:* Heer schout, ick begeer een vonnis vanden heemraet, wat ick meer met recht schuldich ben te doen.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg dat die schout metten vollen heemraden sullen gaen inde herberge, ende blyven daer drie dagen ende drie nachten an malcanderen vervolgende, ende altijt waeckende dat meestedeel vanden heemraden metten schout off synen stedehouder, om te verwachten dengheenen die den eygendom onder heeft, off yemant van synentwegen, om recht te eysschen vanden schout ende heemraden.

Die clager.

Heer schout, ick begeer een vonnis vanden heemraet, op wyens cost datse inde herberge gaen sullen.

Den heemraet.

Heer schout etc., op desgheenen cost die den eygendom onder heeft, maer den eysscher [2]) salse verleggen ende halense wederom, alst recht es.

Item als die drie dwarsdagen ende die drie dwarsnachten voersz. al volcomen sijn, soe gaet die rechter op den vierden dach goets tijts sitten ter vierschaer, die hy te voeren ghemaect heeft, ende vraecht, off daer yemandt met recht te doen heeft.

Dat vraech ick een, twee, drie ende vierwerff.

1) Andere teksten: *den eygendom overgevene voer hem.*

2) Andere teksten: hy.

Die clager.

Heer schout, ick bid u om een achtinge etc. Heer schout, alsoe deese drie ses weecken, drie XIIII dagen, drie dwarsdagen ende drie dwarsnachten al ende geheel volcomen sijn, naeden Zuydthollantschen rechte, ende die man noch niemant van synentweegen tegens mijn te rechte gecomen es, soe seg ick mijn eysschinge ende recht gewonnen te hebben, ist recht. Ick begeer des een vonnis vanden heemraders.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hooren? ick seg dat hy trecht gewonnen heeft, alsoe N. off nyemandt van zynentwegen ter andtwoirt gecomen en is, soe verde ick vervolch heb vanden heemraet.

Den schout vraecht vervolch.

Den clager

Heer schout, doet mijn een vonnis vanden heemraet, wye mijn schuldich es deesen eygendom te geven van deesen lande ende erve, dat ick met vollen rechte gewonnen heb.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg dat ghy van sheeren weeghen hem sult den eygendom overgheven, soe verre ick vervolch heb.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off ghy ende u medeheemraders dat landt soe vry kendt, dat ick daer eenen vryen eygendom aff gheven mach.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick kenne dat lant soe vry, dat ghy daeraff eenen vryen eygendom muecht geven, ten waere tselfde lant, berent, belast oft besust waer met schepenen brieven, oude wilcoren oft geestelicke renten, die voer ons niet gecomen noch geschiet en sijn, soe verde ick vervolch heb ende daer niemants met recht tegens en acht.

Den rechter.

Acht daer yemant tegens, daer deesen eygen over sal gaen? [1]) Ende alsoe daer niemant met recht tegens en acht, soe vraech ick u, N., hoe ick van sheeren weeghen schuldich ben deesen eygendom over te geven met recht.

Den heemraet.

Heer schout etc., met handt, halm ende met monde. [2])

1) Volgens de overige teksten vraagt de rechter dat weder: „een, twee, drie ende viermael".
2) De overige teksten hebben: met hallinc (hullinc) ende met mondt.

Den rechter.

Ick vraech u, N., wat ick meer met recht schuldich ben te doen, daer deesen eygendom over sal gaen.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg dat ghy den eenen daeruuyt bannen sult, ende den anderen wederom inne bannen zult, naeden rechte vanden lande, soe verre ick vervolch heb.

Den rechter.

Ick ban hier uuyt deesen eygen N. een, twee, drie ende vierwerff, ende ban daer weederom in N. een, twee, drie ende vierwerff; ick gebye dat niemandt dit lant en ript noch en roert, noch en pit noch en poelt, dan die den heer ende heemraet binnens bans vry eygen kennen, hy en spreect aen binnen jaer ende dach, ende setter tweeschat erff tegens, alsoe goet als dat es. Dat gebye ick een, twee, drie ende vierwerff, op die hoochste boeten van deesen lande, die daertoe staen. Ick vraech u, N., off ick den eenen daeruuyt gebannen heb, ende den anderen wederomme inne gestelt heb, alst recht es, ende wilt helpen kennen voer sijn vry eygen goet.

Den heemraet.

Heer schout etc., ick seg dat ghy den eenen daeruuyt gebannen hebt ende den anderen wederom inne gestelt hebt, naedèn rechte vanden lande, soe verre hy tselfde landt gelooft in buyerrecht te houden, ende ick vervolch heb.

Den clager.

Ick seg dat ick brieven hebben sal, op mynen cost, van deese vrooninghe ende vryen eygendom vanden schout ende heemraders voersz., alsoe ick dat bedinghe, ende den heemraet wijst dattet recht es, ende begeer des een vonnis.

Ende tvonnis wordt soe gewijst.

Item soe breect die rechter die vierschaer op, soe daer nyemandt meer aen te doen heeft, ende leytse weeder tot alsulcke tyden als den heer dat recht te doen heeft.

(Kb. n°. 26 f°. XII v.; O. bl. 478; E. bl. 165.)

Van erfzaecken.

Item alle erfzaecken salmen berechten inden bannen ende dorpen, daert gelegen is, byden schout ende heemraders van-

denselven prochien, ende by haeren kennisse sal een man off yemandt anders zijn erff ende landt houden ende vredelicken besitten.

(Kb. nº. 26 fo. XVIIr.; O. bl. 485; E. bl. 173; in de andere teksten staat deze keur aan het slot der volgende dingtaal.)

Van eygendom over te gheven.

Inden eersten vermaent die heer een vonnis, watmen schuldich es te doen met recht, daer deesen eygendom overgaen sall.

Soe wijst den heemraet, datmen vierschaer maecken sal *(tot sommige plaetsen en maectmen gheen vierschaer)*, soe verde daer nyemandt met recht tegens en acht.

Den rechter.

Acht hier yemandt tegens, ick mach hier vierschaer maecken? Dat vraech ick een, twee, drie ende vierwerff. Soe daer niemandt tegens en acht, soe span ick hier vierschaer vande Coninclijcke Majesteyts weegen, als erffgraeff van Hollant, vanden baillius weghen, van den ambochtsheers weegen, vanden heemraets ende van mijns zelffs weegen als schout; ick gebye lust, ick verbye onlust; ick gebye datter niemandt en spreect dan met geachter tael off met oirloff vanden rechter; ick gebye datter niemandt gheen vonnisse aen en vaet, hy wijstse ofte staedse, als recht es; ick gebye dat niemandt den rechter te nae en gaet off en staet, noch op sheemraets eedt en spreect; ick gebye al dat deese vierschaer proffijtelijck mach weesen, ick verbye al datse hinderlick mochte weesen. Dat gebye ick een, twee, drie ende vierwerff, opte hoochste boeten vanden lande, die daertoe staen. Ick vraech u, N., off ick die vierschaer gemaect heb naeden rechte vanden lande, off en doe.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hooren? ick seg dat ghy die vierschaer gemaect heb naeden rechte vanden lande, soe verde ik vervolch heb vanden heemraet.

Den schout vraecht vervolch.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off ghy kent dattet lant sijn Sondaechse geboden inder kercken heeft gehadt, naden recht vanden lande.

Den heemraet.

Heer schout etc., jaet, soe verde ick vervolch heb vanden heemraet.

Den rechter.

Ick vraech u N., of ghy tlant soe vry kent ende N. soe machtich kent, dat hy daer eenen vryen eygendom van deesen lande mach gheeven.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hooren? Jae *off* neen, uuytgesondert alsulcke renten, die daerop spreeckende hebben, off oude schepenen brieven off wilcoren, off geestelicke renten, die voer ons niet geschiet, gecomen off gepasseert en sijn, soe verde daer niemant met recht tegens en acht ende ik vervolch heb.

Den rechter.

Acht daer yemant tegens, daer deesen eygendom overgaen sal? Dat vraech ick van sheeren wegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ende alsoe daer niemandt met recht tegens en acht, soe vraech ick u, N., hoe hy schuldich es met recht deesen eygen over te gheeven.

Den heemraet.

Heer schout etc. met handt, halm ende met monde. [1]) *Ende soe voert van punct tot poinct (beginnende:* „ick vraech u N., wat ick meer" *etc., als hierboven geteyckent es).* [2])

(Kb. n°. 26 fo. XVII v.; O. bl. 485; E. bl. 174.)

Om te panden.

Die rechter.

Alsoe N. hier staet ende begeert te panden, wat ick hem met recht schuldich ben te doen, dat vraech ick u, N.

Den heemraet.

Heer schout, wilt ghy hooren? ick seg dat ghy hem recht doen sult, op sijn ban ende boeten.

Den rechter.

Alsoe pandt ick hier N., tot behouff N., voer N.; ik pandt hem van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff; ick

---

1) Zie boven, bl. 308 noot 2).

2) In andere teksten wordt het stuk, waarnaar hier verwezen wordt (bl. 309 boven), in het kort herhaald.

sedt den eenen een [1]) pandt; ick ontweldich [2]) den anderen het [1]) pandt, hy en keertet ofte lostet als recht es. Ik vraech u, N., off ick hem gepandt hebt naeden rechte vanden lande, ofte niet.

Den heemraet.

Heer schout, ick seg dat ghy hem gepandt hebt naeden rechte vanden lande.

Den rechter.

Ick vraech u, N., hoe lange die pandinge staen sal.

Den heemraet.

Veerthien dagen teynden die weete, ende langer niet, indyent partyen belieft.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off hy van deese pandinghe schuldich is eenich weet te hebben.

Den heemraet.

Jae hy, eer hy verder beschadicht [3]) sal weesen, alsoe verde als hy aen de vierschaer niet verwonnen en is.

Item is yemandt aende vierschaer verwonnen, die heeft maer een generael weete inder kercken, ten waere yemant partye die weet doen wilde tot haerder liefden, dats int goede; anders salse die schout met recht besteeden. Ende die weete moctmen [4]) doen, binnen den dorden dag, by alsulcke persoonen daer die heer ende die partye mede volstaen mach. Item des en mach [5]) niemant panden, hy en moet eerst sijn somme grooten by synen eedt, opte boete van thien pondt, ofte ten waer eenen heemraetsbrieff ofte wilcoor, die deselve schult vermelde.

(Kb. n°. 26 fo. XLII r.; O. bl. 513; E. bl. 205.)

Van pandtkeringhe.

Item [6]) soe wye pandt keeren wil, die sal comen [7]) binnen die XIIII dagen dat hy gepandt es, begeerende [8]) aenden schout binnens bans ende bueren. Soe seyt die schout:

1) Dit woord ontbreekt bij O. en E.
2) O. en E. ontwelch.
3) O. en E. beschuldight.
4) O. en E. *moeten.*
5) O. en E. *sal.*
6) Bij O. en E. staat hierboven verkeerdelijk: *Den rechter.*
7) O. en E. *mogen.*
8) O. en E. *begeerent.*

Ick vraech u, N., alsoe hy pantkeeringe begeert, wat ick schuldich ben met recht te doen.

Den heemraet.

Ick seg dat ghy hem recht doen zult, op sijn ban ende op zijn boeten.

Den rechter.

Ik vraech u, N., hoe ick hem schuldich ben een pandt te keeren, daer die heer mede volstaen mach ende die party mede tevreeden es.

Die heemraet.

Ick seg dat die heer neemen sal eenen stock, ende die party in beyde haer handen [1]), ende keeren hem een pandt tegens N., naeden recht vanden lande.

Den rechter.

Ick keer u een pandt tegens N. van sheeren weeghen, een, twee, drie ende vierwerff. Ik vraech u, N., off ick hem een pandt gekeert hebbe naeden recht vanden lande, offte niet.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Ik vraech u, N., off die party schuldich is van deese pandtkeringe eenich weet te hebben.

Den heemraet.

Jae.

Item binnen den dorden dach soe is die schout schuldich voer den eersten dingedach vanden bailiu, een yegelyck schout in synen bedryve, den shoofs bode die weete vander pandtkeringe te doen.

(Kb. nº. 26 fo. XLII v.; O. bl. 513; E. bl. 206.)

Om te eyghenen, *Den rechter.* [2])

Ik vraech u, N., alsoe die XIIII dagen vander pandinge omgecomen sijn, wat ick hem sculdich ben te doen met recht.

Den heemraet.

Ick seg dat ghy hem recht sult doen, op sijn ban ende boeten.

1) O. en E. in beyde haer handt houden.

2) Deze woorden ontbreken in al de teksten.

Den rechter.

Ick vraech u, N., waeraen begeert ghy te eygenen? legt er u handt op.

Item dan soe leyt [1]) *die party sijn handt opt goet, daer hy aen eygenen wil.*

Den rechter.

Ick gebye u, heemraders, dat goet te schatten, by uwen eedt, die ghy den heer gedaen hebt.

Item dan soe schatten die heemraders tgoet.

Den rechter.

Soe eygen ick dat goet, op die schattinge, van sheeren wegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ick gebye, dat niemandt [2]) dat goet en ript noch en vervoert, dan by consent van partyen ende wil vanden heer, op die hoochste boeten vanden lande. Dat gebye ick van sheeren weegen, een, twee, drie ende viermael. Ick vraech u, N., off ick dat goet geeygent hebbe, opte schattinge, naeden recht vanden lande, ofte niet.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off hy van deese eygeninge schuldich is eenich weet te hebben.

Den heemraet.

Jae.

Maer van sheeren beeden is den dorden dach der eygeninge te houden, off partyen heel over te leeveren.

(Kb. n°. 26 fo. XLII v.; O. bl. 514; E. bl. 207.)

Om te besetten. [3])

Item soe mach niemant gheen goet besetten, dan dat buyten [4]) *Suydthollant hoort, ten waere beesten voer grashuyer* [5]) *off coorn opt velt.*

---

1) O. en E. *doet.*
2) O. en E. yemant.
3) Kb. n°. 26. *beletten.*
4) O. en E. *dat daer binnen.*
O. en E. *beesten voer-gras.*

Den rechter.

Ick vraech u, N., alsoe N. besettinge begeert, wat ick hem schuldich ben te doen met recht.

Den heemraet.

Ick seg dat ghy hem recht doen sult, op sijn ban ende boeten.

Item soe seyt die rechter tegens de party die recht versoect:

Legter u handt op dat ghy besedt wilt hebben. — Alsoe besedt ick dat goet van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff; ick gebye dat niemandt dat goet en ript noch en vervoert, op die hoochste boeten die te lande staen; dat gebye ick van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ick vraech u, N., of ick dat goet besedt heb naeden rechte vanden lande, ofte niet.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off die party van deese besettinge schuldich is eenich weet te hebben.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Alsoe partyen haer recht aenden heer versien, soe vraech ick u, N., hoe die heer hem selven schuldich is te ontlasten ende die partyen te vreeden te schicken.

Den heemraet.

Ick seg datmen dat goet besteeden sal te wachten, op sgoets cost, eenen man die solvent genoech is, ter tijt toe dattet goet verborcht is off die partyen te vreeden geschict sijn.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off die man solvent genoech es voert goet, om te wachten.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Ick vraech u, N., off deese man solvent ghenoech es om dit goet te verborgen, ofte niet.

Den heemraet.

Jae.

(Kb. nº. 26 fo. XLIII v.; O. bl. 514; E. bl. 207.)

Om uuytlegginghe te doen.

Den rechter. [1])

Alsoe hier staet N. ende begeert uuytlegginge, wat ick hem schuldich ben met recht te doen, dat vraech ick u, N.

Den heemraet.

Ick seg dat ghy hem recht doen sult, op zijn ban ende boeten.

Den rechter.

Soe vraech ick u, N., off deese man solvent genoech es, op uuyt te leggen, off niet.

Den heemraet.

Jae *off* neen.

Item is hy dan niet solvent genoech, soe mach den schout dan hem verhaelen aenden heemraet ofte gheenen diet hem wysen.

Den rechter.

Ick seg, alsoe die heer sijn blinckende penningen hier uuytleyt, dat hy dat weeder hebben sal tweeschat an gelt ende vierschat aen pandt; ick seg dattet recht is. Dat vonnis vermaen ick u, N.

Ende twordt soe gewijst. [2])

Den rechter.

Ick vraech u, N., hoe die heer met recht schuldich es te comen aen zijn uuytgeleide penningen.

Den heemraet.

Ick seg dat hyse voer maenen ende nae panden sal.

Den rechter.

Soe maen ick hier N. van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff; ende alsoe ickse met manen niet crygen en can, soe pandt ick hem van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff; ick sedt myselven een pandt, ick ontweldich hem een pandt, hy en keertet ofte lostet, als recht es. Ick vraech u, N., off ick hem voer gemaent ende nae gepandt heb, alst recht es, ofte niet.

Den heemraet.

Ick seg dat ghy hem voer gemaent ende nae gepandt hebt naeden rechte vanden lande, soe verre ick vervolch heb.

---

1) Deze woorden ontbreken in alle teksten.

2) O. en E. *Ende twert soo gewesen.*

Den rechter.

Ick vraech u, N., of hy schuldich is eenich weet te hebben van deese uuytlegginge.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Ick vraech u, N., wye die weet schuldich is te doen.

Item is die uuytlegginge op gront van lande uuytgeleyt, soe wijst dat vonnis: die heer met twee heemraderen, *ende dat* ter plaetsen, daer die luyden vanden eygendom woonen, *ende dat* op sgoets cost ende coste van ongelijcken.

Item soe mach die heer, als hy buyten slants reyst, hebben sdaechs twee schellingen groon [1]) *Vlaems, ende elcken heemraedt eenen schellinck. Desgelijcx oick binnens ambochts, indyen sy willen. Ende en geeftmen den schout metten heemraders haer vroon niet, als die weet gedaen es, soe macht die schout uuytleggen opt selve lant, ende dat dan wederstaen, als voersz. es, ende dan int leste uuytvroonen.*

(Kb. n°. 26 fo XLIII v.; O. bl. 515; E. bl. 208.)

Om uuyt te leggen op beesten ofte anders dat ter koeyen compt.

Den rechter. [2])

Ick vraech u, N., alsoe N. uuytlegginge begeert, wat ick hem sculdich ben te doen met recht.

Den heemraet.

Ghy sult hem recht doen, op zijn ban ende boeten.

Den rechter.

Soe leg ick hierop uuyt van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ick vraech u, N., off ick hierop uuytgeleyt hebbe, alst recht es, ofte niet.

Den heemraet.

Jae *of* neen.

Den rechter.

Ick vraech u, N., hoe ick wederom aen mijn uuytgeleyden penningen sal comen.

---

1) O. en F. *grooten.*

2) Deze woorden ontbreken in alle teksten.

Den heemraet.

Met dubbelt gelt te ontfangen, oft selfde goet te blyven in sheeren koey, tot drie Sondaechsche geboden toe, ende dat goet dan te vercoopen, alst recht es ende hercomen.

Item op een paert ofte koe uuyt te leggen vijff groot oft vijff stuvers, op een wynterbeest vijf groot, op een calff eenen braspenninck, op een schaep eenen halven stuver, uuyt coorn ofte tuyn eenen stuver, ende soe voerts, nae gelegentheyt der saecken.

(Kb. n°. 26 fo. XLIIII v.; O. bl. 516; E. bl. 209.)

Om [1]) alle wederroepen vonnissen te hove te brengen.

Item een vonnis wederroupen van eenen buyerman, alst recht is, wat die schuldich is te doen.

Die rechter.

Alsoe N. wederroupt dat vonnis, geweesen by N. ende twee volgers off meer, wat ick schuldich ben te doen met recht, dat vraech ick u, N.

Den heemraet.

Ick seg dat ghijt besetten sult, naeden recht vanden lande, binnen staende vierschare, met zes bueren daertoe, als recht es.

Den rechter.

Soe besedt ick dat vonnis geweesen by N. ende die twee volgers, ende wederroupen by N., dat besedt ick van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ick vraech u, N., off ick dat vonnis besedt heb, alst recht is, offte niet.

Den heemraet.

Jae.

Den rechter.

Ick vraech u, N., hoe die heer dat wederroupen vonnisse schuldich is te hove te brengen, dat die heer ende die ses bueren ontlast zijn.

Den heemraet.

Ghy sult neemen ses van uwen gebueren, die daer tegenswoirdich staen ende solvent genoech sijn, dat sy met u dat wederroupen vonnisse ter naesten vierschaer te hove brengen ende haer selven met gheenen rechte verweeren en sullen.

1) O. en E. *Van.*

Ende ist datter niet bueren genoech en sijn aende vierschaer, soe sal die heer binnens bans daer tot sessen [1]) *toe neemen, die notabel ende solvent ghenoech zijn, ende doense een kennelicke weete, dat hyse daer rechteliken toe genomen heeft om dat wederroupen vonnisse ten hove te brengen; ende soe wye van die ses mannen niet en quame, die verbuerde thien pondt, ende die heer tsestich pondt.*

Item als die heer met die ses mannen te hove comen, soe sal die heer vierschaer maecken met geachter tale, dat vonnis, beschreven ende onderteyckent byden secretaris binnen den ambochte, die bailiu overleeveren, dwelck die heer met haeren eedt verclaren sal dattet soe geschiet es.

Soe vraecht die schout een vonnis voer hem ende die sess mannen, off sy dat rechteliken angebrocht hebben, off niet.

Dan begeert die heer een vonnis, ende seyt, dat sy dat wel gewesen hebben, ende dat den anderen qualicken wederroupen heeft, *twelck dan staet by kennisse, die daer bygebrocht worden.*

(Kb. nº. 26 fo. XLIIII v.; O. bl. 516; E. bl. 209)

Om een vierschaer te spannen.

Item als die schout vierschaer spannen wil, sal hy eerst lust gebieden, *om die ghemeente te doen swygen, ende vermanen een vanden heemraders*, wat sy kennen tgemeen lants oirbaer te weesen. *Dat gedaen sijnde, sal hy vragen den heemraet, ende seggen:*

Ick vraech u, N., off ghy kent den dach soe verre gegaen te weesen, dat ick vierschaer bannen mach, gemerct den dach van rechts op huyden eenen yegelicken, dyent behoirt, beteyckent es.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hooren? Ick kenne den dach soe verre gegaen te weesen, dat ghy vierschaer maecken moecht naeden rechte vanden lande, soe verre ick vervolch heb, ende niemandt met recht daertegens en acht.

Den rechter.

Acht daer yemant tegens, ick mach hier vierschaer maecken naeden rechte vanden lande? Dat vraech ik een, twee, drie ende viermael. [2]) Alsoe daer niemandt met recht teghens en

1) O. en E. *sesthien.*
2) O. en E. vierwerf.

acht, soe ban ick hier vierschaer van de Coninclijcke Majesteyts wegen, als erfgraeff van Hollant, vanden bailiu van Zuydthollandts weegen, vanden ambochtsheeren wegen, vanden heemraets wegen, vanden gebuer [1]) weegen, van mijn selfs wegen als schout, ende van rechts weegen. Ick gebye lust, ick verbye onlust; ick gebye dat nyemandt aen deese vierschaer en spreet, hy en spreect met geachter tael ende met oirloff vanden heer offte rechter, als recht es. Ick gebye dat niemandt eenige vonnissen aen en vaet [2]), gaet hy daermede uuyt, hy en brengtse wederom inne, ende wijstse ofte staedtse als recht es. Ick gebye dat niemandt den heemraet ofte rechter te nae en gaet ofte en staet, noch en spreect, met woorden ofte wercken, noch met gheenrehande saecken. Ick gebye al dat deese vierschaer behulpelick mach weesen; ick verbye al datse hinderlick mochte weesen. Dat gebye ick van sheeren weegen, een, twee, drie ende viermael, opte hoochste boeten die daertoe staen. Ick vraech u, N., off ick deese vierschaer gebannen heb naeden rechte vanden lande, ofte niet.

Den heemraet.

Heer schout, ick seg dat ghy die vierschaer gebannen hebt naeden rechte vanden lande, nae voergeweesen vonnissen die daeroff gegaen sijn, soe verde ick vervolch heb.

Den richter.

Ick vraech u, N., off mijn die voirmiddach te cort viel, off ick my aenden naemiddach wel mochte verhaelen.

Den heemraet.

Ick seg dat ghy u aenden naemiddach wel muecht verhaelen, alsoe ghy dat in tijts bedingt, ende soe verre ick vervolch heb.

(Kb. nº. 26 fo. XLV v.; O. bl. 517; E. bl. 210.)

Hoedat partyen beginnen zullen alst hercomen es.

Dats te verstaen dat partye, die recht spreecken wil, zal eerst zeggen, op een boete van thien schellingen:

Met oirloff, heer schout, ick bid u om een achtinge ende een man die mijn woirt houdt.

---

1) O. en E. vant gebuers.

2) O. en E. vaert.

Die richter.

Ick geeft u, wint ende werff hem.

Die party.

Wy begeren ons beraet een weynich; ist u lieff?

Den schout.

Jaet, indyent niet te lange en is.

Die partijs [1]) *voorspraeck.*

Heer schout, met oirloff, hebdy N., of soe hy met recht genoempt es, een achtinge gegeven, ende een man die sijn woirt houdt?

Die schout.

Jae ick.

Die voirspraeck.

Hij heeft tmijn gebeden; ist u lieff dat ickt doe?

Die schout.

Jaet, mijn is lieff, dat ghy recht spreect.

Den voirspraeck.

Recht zullen wy spreecken, en Godt wil. Heer schout, verbuer ick eenige ban ofte boeten in syne woirden, houdt ghyse aen hem ende schelter my van quyte.

Den schout.

Verwilcoort hyse?

Die voirspraeck.

Jae hy.

Den schout.

Dat draech ick aenden heemraet ende gebuyeren.

Desgelijcx seyt die voirspraeck oick.

Die voirspraeck.

Heer schout, soe staet hier mynen meester, ende ick in syne woirden, ende clage over N, off soe hy met recht ghenoempt wordt, als dat hy daeraen ten achteren is die somme van N. Rijnsguldens, nae vermuegens synen brieff, off soe groot ende cleen als zy tsamen bereeckenen connen, ende alsoe hy die niet gecrygen en can, tensy by u ende byden goeden rechte, soe begeer ick des een vonnis, wat zijn recht weesen sal. Het is mijn eerste clacht.

---

1) O. en E. *Den (die) parthyen voorspraeck.*

Die schout.

Ick eysch hier aen deese vierschaer N., om N. tael ende antwort te gheeven, een, twee, drie ende vierwerff; ende alsoe hy daer niet en is, noch nyemandt van synentweegen, die daervoer verandtwoirt, soe vraech ick u, N., wat zijn recht weesen sal.

Den heemraet.

Ick wijs voer recht, datmen hem dagen sal ter naester vierschaer, indyen hy dach heeft ende ick vervolch heb.

Die voorspraeck vraecht, wye hem dagen sal ofte gehouden is te doen dagen.

Den heemraet seyt: die heer off synen waerden [1]) boden, indyen die partye sijn loon geeft.

Dat is: den eersten rechtdach eenen stuver, den tweeden rechtdach twee stuver, den dorden rechtdach drie stuvers, ende den vierden rechtdach thien stuvers voirden heer.

Ende daermede is die party vervolcht ende verwonnen, ende wordt gepandt. Ende alsdan moet die eysscher uuytleggen sijn loon vander pandinge, te weeten, soe meenigen heemraet soe meenigen duyt, ende den clerck eenen duyt vander pandinge te teyckenen, ende den schout, inde plaets vanden heer, eenen stuver: maect tsamen twee stuver.

Item soe vraecht die voerspraeck, hoe lange die pandinge staen sal.

Soe seyt den heemraet, datse XIIII dagen teynden die weete staen sal.

Ende alsdan is die schout gehouden partye die weete te doen, alst recht ende hercomen es.

Item als die XIIII dagen volcomen zijn, ende die pandinge volstaen es, soe compt die eysscher nae die week weder aende vierschaer met geachter talen, als voeren, ende begeert aenden schout, dat hy een kenninge aenden heemraet doen wil, off hy over XIIII dagen gepandt heeft ende die pandinge volstaen es, ende off die weete gedaen es, alst recht es naeden rechte vanden lande.

Tvonnis vermaent den schout een vanden heemraet.

Ende twordt soe ghewijst.

1) O. en E. gewaerden.

Die voorspraeck seit:

Soe seyt mynen meester ende ick in syne woerden, alsoe die kenninge volcomen es ende die weete gedaen es, soe begeeren wy dat ghy ons dan die heer daecht op een eygeninghe, ende begeeren te weeten, wanneer dat de rechtdach weesen sal.

Soe seyt den schout metten heemraet: opten dorden dach.

Item soe begeert deysscher alsdan den heemraet opten dorden dach verdaecht te hebben, om recht te hebben aen pandt, dat hy bevynden can.

Item soe daecht die schout alsdan die heer metten heemraet opten dorden dach, hy en wordt weerseyt, alst recht ende hercomen es.

Item opten dorden dach soe compt alsdan die partye weder, ende dingt, als die schout vierschaer gemaect heeft, ende seyt by monde van synen taelman:

Heer schout, hebt ghy mynen meester een achtinghe gegeven, ende eenen man die sijn woirt houdt?

Die schout.

Jae ick.

Die voorspraeck.

Heer schout, soe staet hier N., off soe hy met recht genoempt es, ende ick in zyne woirden; verbuer ick enige ban ofte boeten in syne woirden, houdt ghyse aen hem, ende schelter mijn van quijt.

De schout seyt tegens die party:

Verwilcoort gyse?

Die party antwoirdt:

Jae ick.

Den schout.

Dat besedt ick aenden heemraet ende gebueren.

Desgelijcx oick die voirspraeck.

Die voorspraeck.

Heer schout, wildy my dan hooren inde plaets vàn mynen meester?

Den schout.

Jae ick.

Die voorspraeck.

Een kenninghe gaen wy aen u ende aenden heemraet, off u niet kenlick en is, dat wy den heer metten heemraet ge-

daecht hebben op huyden. dat onsen dorden dach soude weesen, naeden recht vanden lande, om ons [1]) leydinge te doen, om ons loon, aen die gereetste goederen van N., off soe synen kersten naem es, die wy weeten te beleyden, ende daeraen te richten.

Ende twordt soe geweesen.

Die voirspraeck vraecht, off sy hem ende sijn meester recht kennen aen die gereetste goederen, die hy tot zijn partye weet te bevinden.

Den heemraet.

Jae.

Den voorspraeck.

Heer schout, wildy mynen meester noch kennen in die achtinge, ende my in synen woirden?

Den schout.

Jae, en ghy recht spreect.

Die voorspraeck.

Recht sullen wy spreecken, en God wil. — Heer schout, aen een vonnisse gaen wy, wye dat den los [2]) hebben sal.

Den heemraet.

Den eersten dach die partye, den tweeden dach den crediteur ende den dorden dach die heer, tensy dat sijt niet genoech ontbaeren willen.

Ten waere dat partyen uuytlegginge versochten ende versagen hem rechts aen die heer, ende indyen [3]) *dan die heemraets weesen, soe soudt soe geschien, soe verre als die partye den heer goet oft pandt wees, daer dat goet genoech voer ware om sijn penningen te innen met dubbele penningen off vierschat aen pandt, om sijn schade ende uutgeleyde penningen daeraen te verhaelen.*

Den voorspraeck.

Heer schout, wy begeeren dat ghy ons dat goet ontwaert, niemandt te bruycken off te besighen, op die hoochste boeten die daertoe staen.

Item dan soe ontwaert hem die schout dat goet een, twee, drie ende vierwerff; *hy gebiet* [dat], opte hoochste boeten

1) Kb. n°. 26. onse.
2) O. en E. tob.
3) O. e E. *indient.*

die daertoe staen, dat niemant dat goet en bruyct noch en besicht, dan by consent van partyen ende wil vanden heer, *ende vraecht een vanden heemraden ofte gebuyeren*, off hijt ontwaert heeft als recht es.

Soe wyset vonnis: Jae.

Item soe leyt den eysscher uuyt, soe meenigen heemraet soe meenigen duyt, ende den clerck een duyt voer sijn teyckenen, ende voerden schout, inde plaets vanden heer, alsoe veel als voerden clerck met allen den heemraet. Dyes soe is die schout verbonden partye een weete te doen vande ontwaringhe. Ende die eysscher begeert, datmen hem die heer metten heemraet dagen sal opten dorden dach hiernae, om tot sijn leeveringe te comen.

Item soe daecht die schout weder den heemraet metten heer opten dorden dach, om partye sijn leeveringe te doen naeden lantrecht ende hercomen es.

Ende ist by alsoe dat partye tgoet, datter ontwaert is, versteect ofte weech brengt boven die voersz. ontwaringe ende beleydinge, ofte daerenboven gebruyct, sonder oirloff vanden heer, soe verbuert hy thien schellingen, ende die boete mach die heer, opten sesten dach, als den aenlegger leeveringhe versouct, mede innen.

Item compt alsdan den eysscher weder opten dorden dach, welcken dorden dach is den sesten dach opten leeverdach, ende vraecht den schout, off hy vierschaer gemaect ofte gespannen heeft, *dan soe seyt den schout:* Jae.

Die voorspraeck.

Heer schout, wildy N. mynen meester hooren, ende my in syne woirden?

Den schout.

Jae ick.

Die voorspraeck seyt:

Mynen meester seyt voer die boeten.

Den schout.

Verwilcoort ghyse?

Den eysscher.

Jae ick.

Dat draecht den schout aenden heemraet.

Desgelijcx die voirspraeck oick ende seyt:

Wildy mynen meester voort hooren?

Den schout.

Jae ick.

Die voorspraeck.

Heer schout, mynen meester ende ick gaen een kenninge aen u ende aenden heemraet, off uluyden niet kennelicken en is, off wy den heer metten heemraet gedaecht hebben op huyden, om tot onse leeveringe te comen?

Den heemraet.

Jae.

Die voorspraeck.

Heer schout, mynen meester, ende ick in syne woirden, versoucken aen u een vonnis, hoe dat hy sal comen aen gelt oft pandt.

Dan soe wyset vonnisse, dat die partye voer [1]) sal gaen ende wysen goet ofte pandt.

Item dan gaen sy ter plaetsen daer den schuldenaer woont. Ende ist by alsoe dat die duere geslooten es, soe seyt die voorspraeck:

Heer schout, wy, te weeten mynen meester ende ick in syne woirden, versoucken aen u een vonnisse, alsoe thuys geslooten es, ende aldaer tpandt in es, hoe dat wy daeran comen sullen.

Den heemraet.

Heer schout, wildy hooren? Ick seg, dat die heer hem soe sterck maecken sal, dat hy daerin mach, ende doen thuys open.

Ende dan wyset daer die partye goet ende pandt. Ende dat pandt maendt de schout, tot versouck van partye, een vanden heemraet ofte gebuyeren te panden ende te prysen. Ende dat gepreesen weesende, soe versouct dan den eysscher ende begeert aenden schout, dat hy een vonnis vermanen sal, off hy wel den dorden penninck meer richten mach voer sijn schade ende costen van recht.

Ende tfonnis wordt soe geweesen, off hy en wils niet genoech ontbeeren.

1) O. en E. voort.

Den voorspraeck.

Heer schout, wildy mynen meester voort hooren, ende my voer hem?

Den schout.

Jae ick.

Den voorspraeck.

Soe seyt mynen meester, ende ick voer hem, ende versouck aen u een vonnis, hoe dat hy voert daeraen comen sal.

Dan wordt dat vonnisse geweesen, dattet hem die heer op die straten leeveren sal.

(Kb. nº. 26 fo. XLVI r.; O. bl. 518; E. bl. 211.)

Hoe een man schuldich is sijn onschult te doen.

Item compt een man ter antwoirt den tweeden rechtdach, alsdan mach hy hem verantwoirden sonder schade. Ende indyen dat hy sijn schult ontkent ende aengesproocken wordt, dair hy voer sweeren wil ende niet schuldich en is, soe sal hy een achtinge begeeren ende spreecken met geachter talen, seggende:

Heer schout, die saecke, daer hy voer aengesproocken wordt, is hy alinge ende algeheel [1]) ontschuldich, ende wil daervoer doen dat een goet man schuldich is te doen van rechts wegen, ende begeert een vonnis, wat recht daeroff weesen sal.

Dan wijst den heemraet den eenen tot sijnder onschult *ende den anderen* tot syne bedingde penningen.

Item dan dingt die taelman voert ende seyt:

Heer schout, wildy N. noch hooren ende kennen in die achtinge ende mijn in syne woerden?

Jae, *seyt die schout.*

Taelman.

Heer schout, soe seg ick in synen woirden, dat hy heilige ende stavinge hebben sal, ende begeert daeraff een vonnis vanden heemraet.

Dan wyset vonnis: Jae.

Taelman.

Heer schout, soe seyt mynen meester, ende ick in syne woirden: gaet hy als die heer hem heet gaen, ende knielt hy

1) O. en E. is hy algheheel.

needer als hem die heer heet knielen, leyt hy sijn vingeren op dat cruys alst hem die heer heyt opleggen, sweert hy den eedt nae dat hem die heer voerstaeft, dat hy daermede vry, quijt ende los sal weesen, ist recht ende den heemraet wijst [1]), ende begeert des een vonnis vanden heemraet.

Den heemraet wijst alsdan, dat hy quijt ende vry sal weesen vander aenspraeck.

Den eysschers taelman.

Heer schout, wildy mynen meester noch hooren, ende mijn in syne woirden?

Den schout.

Jae.

Taelman.

Soe seyt mynen meester, ende ick in syne woirden, dat wy hem moegen storen.

Dan wijst den heemraet: Jae.

Die schuldenaers taelman seyt:

Heer schout, stoort hy mynen meester tonrecht, ick hoop dat hy hem te recht sal laeten gaen.

Dan wijst den heemraet: wordt hy tonrecht gestoort, datmen hem te recht sal laeten gaen.

Ende dan knielt die partye needer ende doet den eedt, die hem die heer voerstaeft.

(Kb. nº. 26 fo. 49 r.; O. bl. 521; E. bl. 215.)

Om een vierschaer op te breecken.

Item als die schout die vierschaer op wil breecken, soe sal hy eerst vragen, off yemant meer met recht aende vierschaer te doen heeft. *Dat* [2]) *vraecht hy* een, twee, drie ende vierwerff.

Ende soe daer niemandt meer met recht te doen heeft, soe vraech ick u, N., off ick deese vierschaer wel opbreecken mach.

Den heemraet.

Heer schout, wilt ghy hooren? Ick seg dat ghy die vierschaer wel opbreecken muecht, soe daer niemant meer met recht aen te doen heeft, soe verre ick vervolch heb.

1) De woorden: „ende den heemraet wijst" ontbreken bij O. en E.
2) O. en E. *Dan.*

Den richter.

Alsoe breeck ick deese vierschaer op van sheeren weegen, ende legse weederom, als huyden over XIIII dagen off wanneer die heer ende partyen ofte die buyeren eerst van doen souden moegen hebben; ick dage alsdan den heer, den heemraet, den houder ende den clager, ende alsoe veel buyeren teghens, dat den heer ofte partyen gheen recht en ontbreect, opte hoochste boeten, diemen tegens die heer soude moegen verbueren; ick daechse van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ick vraech u, N., off ick die vierschaer opgebroocken heb, alst recht es, ofte niet.

Den heemraet.

Heer schout, etc., ick seg dat ghy die vierschaer opghebroocken hebt ende dander weeder geleyt hebt, soe verre ick vervolch heb vanden heemraet.

(Kb. n°. 26 fo. Lr.; O. bl. 522; E. bl. 216.)

Om een vierschaer te vorsten.

Den rechter. [1])

Ick vraech u, N., off ghy kent den dach soe verre gegaen te weesen, dat ick die heer wel vierschaer vorsten mach.

Den heemraet.

Heer schout wildy hooren? Ick kenne den dach soe verre gegaen te weesen, dat ghy die heer vierschaer vorsten muecht, soe verde daer niemandt met recht tegens en acht ende ick vervolch heb vanden heemraet.

Den rechter.

Acht daer yemants tegen, dat ick die heer deese vierschaer niet vorsten en mach? Dat vraech ick van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff. Alsoe daer niemandt met recht tegens en acht, soe vorst ick deese vierschaer ende legse weederom als huyden over XIIII dagen; ick dager [2]) die heer, den heemraet ende alsoe veel buyeren teghens, dat die heer noch partyen gheen recht en ontbreeckt; ick daechse van sheeren weegen, een, twee, drie ende vierwerff. Ick

1) Deze woorden ontbreken in al de teksten.

2) O. en E. dage.

vraech u, N., off ick [1]) deese vierschaer gevorst heb naeden rechte vanden lande, ofte niet.

Den heemraet.

Heer schout, wilt ghy hooren? Ick seg dat ghy die vierschaer ghevorst hebt ende weederom geleyt hebt nae voergeweesen vonnissen, die daeraff gegaen sijn, soe verde ick vervolch heb vanden heemraet. [2])

Den schout vraecht vervolch, *ende twort alsoe geweesen.* [3])

(Kb. nº. 26 fo. L v.; O. bl. 522; E. bl. 217.)

Om wat saecken men teghens die vierschaer mach achten.

Item dat niemandt tegens die vierschaer en sal moegen rechtelicken achten dan om sheeren saecken, erffsaecken, pandt, dat volstaen es ende uuytgeschat, vanden officier geleevert te hebben, ende dyergelijcke in forma. Anders en mach den schout met zijn recht voertgaen.

(Kb. nº. 26 fo. LI r.; O. bl. 523; E. bl. 217.)

Van besette personen drie kueren te hebben om recht te verwachten.

Item oft gebuerde dat partyen deen [4]) den anderen deeden [5]) arresteeren om penningen ofte schult, soe heeft den ghearresteerden persoon drie kueren om sijn recht te verwachten. Inden eersten mach hy borge stellen te recht te comen, ten tweeden mach hy aenden officiers handen tasten [6]) ende gelooven op synen eedt weeder in trecht [7]) te comen op synen beteyckenden rechtdach — ende compt hy dan niet, soe mach die officier hem brueckachtich houden ende schryven hem nae — ten derden mach den gearresteerden wechvaerdich

---

1) Het woordje „ick" ontbreekt in Kb. nº. 26.
2) De woorden: „vanden heemraet" ontbreken bij O. en E.
3) De woorden: „*ende — geweesen*" ontbreken in Kb. nº. 26.
4) O. en E. des.
5) Kb. nº. 26. den.
6) O. en E. aenden officier hanttastinge doen.
7) Kb. nº. 26. weder in te recht.

recht begeeren, opte costen van ongelijcken. Ende voerts soe sal den eysscher die costen onderstaen, die schout, geswooren, heemraders, clerck ende bode doen sullen. Die zullen gehouden weesen borge te stellen voer die costen, ende sullen die costen [1]) mede de facto geëxecuteert worden, als die principael schult. Ende als partyen wechvaerdich recht begeeren, soe sal den schout gehouden weesen die gesworens te verdachvaerden ende verdagen, op coste van ongelijcken, ende sal alsdan vierschaer maecken, ende dat aenden heerwech, al waert inder nacht, altijt vragende, offer yemants tegens acht, als recht es. Want schout, geswoorens, clerck, bode, mitsgaders die waerdt ofte waerdinne, moegen achten daertegens, om haere costen te hebben. Ende die costen aenden [2]) schout toegeseyt weesende, sal die schout gehouden weesen die te verschieten ende sijn grandt [3]) houden opten ongelijcken. Item sal die schout dyer vierschaer maecken [4]) als een ander vierschaer, mits noemende wechvaerdig vierschaer.

(Kb. n°. 26 fo. LI v.; O. bl. 523; E. bl. 218.)

---

1) De woorden: „die costen" ontbreken bij O. en E.
2) Kb. n°. 26. vanden.
3) O. en E. garant.
4) Alle teksten hebben verkeerdelijk: „noemen."

INHOUD VAN HET TWEEDE DEEL.

RECHTSHANDELINGEN, VONNISSEN, KEUREN ENZ.
(Uit de Aktenboeken 1403 - 1530.)

1. 1403. Verklaring van eene vrouw, dat een door haar aangewezen persoon de vader is van haar natuurlijk kind. . Blz. 1
2. 1403. Pandkeering, ofschoon niet binnen de eerste XIIII dagen gedaan, toch nog toegelaten, omdat den schuldenaar geen rechtelijke wete gedaan is . . . . . „ 1
3. 1404. Bevel van den graaf aan de stad om eene vrouw tot poorteres aan te nemen en haar te laten wonen waar zij wil. . . . . „ 2
4. Bevel tot verkoop van een door den schipper verlaten schip, om daaruit het bodemgeld en de huur der belanghebbenden te verhalen . . . . . „ 3
5. 1404/1405. Aanstelling van een koster van onser Vrouwekerk. „ 4
6. 1405. Belofte van zeker persoon, die daarvoor zijn lijf verwilkeurt, dat hij voortaan niet meer „ontamelike leven sal mette ghemenen wiven." . . . . . „ 4
7. 1405. Iemand tot poorter aangenomen, met vergunning om te wonen waar hij wil . . . . . „ 5
8. 1406. De broeders van het oude kleerkoopers gild moeten, wanneer eenig goed, als „dieflic", onder hen opgevorderd wordt, zweren hoeveel zij er voor gegeven hebben, en krijgen daarop dit bedrag van den eigenaar terug . . . . „ 5
9. 1406. Machtiging van eene getrouwde vrouw door haar man om openbare koopvrouw te zijn. . . . . „ 6
10. 1406. Beslissing dat iemand, die „tuutlage gekent" was, toegelaten zal worden tot den onschuldseed en dan met zijne landwinning quijt zal zijn. . . . . „ 6

11. 1406. Tijdelijk ontslag van een zieken gevangene uit den kerker . . . . . Blz. 6
12. 1407. Huurcontract van een stuk land . . . . . „ 7
13. 1407. Het gild der schroeders neemt, op bevel van den graaf, zeker persoon tot gildebroeder aan . . . . . „ 7
14. 1408. Beslissing van een geschil tusschen de makelaars van de zee en de makelaars van koren op het land . . . . „ 8
15. 1408. Een verticht goeds en kwaads . . . . . „ 9
16. 1408. Een verticht, met huwelijksvoorwaarden daarin opgenomen . . . . . „ 9
17. 1408 Huwelijksvoorwaarden . . . . . „ 12
18. 1409. Cessie van een schepenbrief . . . . . „ 14
19. 1409 Vestiging van erfelijke renten . . . . . „ 14
20. 1409. Vonnis in een geschil over den verkoop van „uter zee" gedijkt land . . . . . „ 15
21 1409. De stad neemt geld op van de wisselaars, om twee poorters, die te Rotterdam voor schulden der stad werden opgehouden, te lossen . . . . . „ 15
22 1409. Verklaring van eene vrouw, dat een door haar aangewezen persoon de vader is van haar natuurlijk kind . . „ 16
23. 1410. Voorrecht van brieven van huwelijksvoorwaarden boven andere brieven, zelfs jongere van panding of van jaargeding. „ 16
24. 1410. [1450] Vonnis, houdende verwijzing van partijen in een geschil over den eigendom van land naar den rechter, onder wiens ressort het land gelegen is . . . . . „ 16
25. 1410. Pandkeering met zegwoorden . . . . . „ 17
26. 1410. Schepenkenning dat iemand zijn pand verboden heeft en dat hem schiering gegeven is. . . . . „ 17
27. 1411. Vonnis over de vraag, of de magen van een overledene, alvorens zij diens nalatenschap mogen aanvaarden en deelen, verplicht zijn hunne hand aan de roede te slaan en hunne hooge boeten te wagen . . . . . „ 18
28. 1411. Een door onvoorzichtigheid van een ander gewond persoon verlangt op zijn sterfbed, dat niemand daarom vervolgd zal worden . . . . . „ 19
29. 1412. Uitspraak tusschen een huurder en een verhuurder over door den eerste gedane reparatiën . . . . . „ 19
30. 1412. Kenning van het gerecht dat zekere personen de hun in een zoen opgelegde bedevaart volbracht hebben . . . „ 20
31. 1412. Zoen door het gerecht gemaakt wegens een doodslag. „ 20
32. 1412. Verklaring, door gewezen echtgenooten voor het gerecht afgelegd, dat zij, na echtscheiding, ook van goederen gescheiden zijn . . . . . „ 23
33. 1414. Goedkeuring der voogdijrekening door den pupil. . „ 23

34. 1414. Iemand tot poorter aangenomen, met verlof om buiten de stad te wonen. . . . . Blz. 23
35. 1415. Brieven van verticht, verhaal, schieringe en jaargeding. „ 24
36. 1416 Vestiging van erfrenten . . . . . „ 28
37. 1417. Aanstelling van een stads kok . . . . . „ 29
38. 1417. Vonnis dat de man niet aansprakelijk is voor de voorhuwelijksche schulden zijner vrouw . . . . . „ 29
39. 1418. Attest dat een verwond persoon van zijne kwetsuren genezen is . . . . . „ 29
40. 1418. Eenige personen als poorters erkend omdat zij jaar en dag in de stad hebben gewoond . . . . . „ 30
41. 1418. Huurcontract van twee kelders. . . . . „ 30
42. 1419. Iemand tot poorter aangenomen omdat hij jaar en dag in de stad heeft gewoond . . . . . „ 31
43. 1419. Pandkeering op grond dat het gepande leengoed zou zijn . . . . . „ 32
44. 1419. Dekens en broeders van het gild der wollewevers boetschuldig, omdat zij boven recht en vonnis over iemand geklaagd hebben . . . . . „ 32
45. 1419. Verlenging van de makelaardij der makelaars van koren enz. om hun de schade te vergoeden, die zij door den oorlog geleden hadden . . . . . „ 32
46. 1419. De stadsboden schadeloos gesteld voor het verlies, dat zij ten gevolge van de Ordonnantie op de bezetting geleden hebben, o. a. door de „ofleiding" van de kolfdragers op hen over te brengen. . . . . „ 33
47 1420. Zoen van een doodslag . . . . . „ 34
48. 1420. Huurcontract van een zolder . . . . . „ 36
49. 1420. Schepenbrief van schuldbekentenis, onder verband in de eerste plaats van een schip . . . . . „ 36
50. 1421. Dading van een geschil over een muur tusschen twee huizen. . . . . „ 38
51. 1421. Iemand kiest zichzelf een voogd . . . . . „ 38
52. 1421. Iemand erkent goederen van een ander in bewaring ontvangen te hebben . . . . . „ 39
53. 1421. Iemand legt eene som gelds onder schepenen, tot voldoening van het loon van een metselaar, die van zijn huis is gevallen . . . . . „ 39
54. 1422 Verklaring van wijnkoopslieden omtrent een te hunnen overstaan gesloten koop en de betaling van den koopprijs. „ 40
55. 1422. Verklaring van samenwerkers van een huwelijk omtrent de daarbij gemaakte voorwaarden . . . . . „ 40
56. 1422. Beding tusschen de stad en zeker persoon over het aflossen van eene lijfrente te haren laste . . . . . „ 41

57 1422. Verklaring voor schepenen afgelegd door een burger van Keulen, dat hij niet talen zal naar eene door hem gecedeerde schuld, waarvoor een poorter van Dordrecht te Keulen gedaagd is . . . . . Blz 41
58. 1422. Compromis en arbitrage in een geschil over koop van land . . . . . „ 41
59. 1423. Zoen van een doodslag . . . . . „ 42
60. 1423. Vernietiging van een „gheveynsden" schepenbrief (beschutbrief) van schuld . . . . . „ 44
61. 1423. Huur van de helft van een huis (Koop breekt huur.) „ 45
62. 1423. Koop- en giftbrief . . . . . „ 45
63. 1423. Het gerecht geeft aan eenige personen een goed geleide . . . . . „ 46
64 1424. Opneming van de rekening der dijkage van de groote waard . . . . . „ 47
65 1425. Eenige kooplieden uit het land van Gulik gearresteerd voor goederen aan Dortsche poorters in Gulik afgenomen. „ 48
66. 1425. Uitwijzing van een geschil over de verdeeling van zoengeld . . . . . „ 49
67. 1425. Iemand bekent voor schepenen, dat hij zekere goederen van een ander in bewaring heeft . . . . . „ 50
68. 1425. Verhypothekeering van goed voor schuld . . . . „ 50
69. 1426 Verzoening van echtgenooten, met beding dat wie van beide de voorwaarden daarvan niet nakomt, terstond, alsof hij overleden ware, zal worden beërfd . . . „ 51
70. 1426. Verklaring door een schipper voor schepenen afgelegd, dat een zijner vennoots, ten gevolge van diens eigen schuld, verdronken is, en consignatie van het door hem verdiende loon onder schepenen . . . . . „ 52
71. 1427. Uitwijzing van een geschil over den verkoop van de helft in een schip. — Verplichting tot vrijwaring . . „ 53
72. 1428. Iemand tot poorter aangenomen op zijne belofte, dat hij zoo spoedig mogelijk met zijn goed in de stad zal komen. „ 55
73. 1428. Commendum . . . . . „ 55
74. 1428. Verklaring van iemand, dat hij zijn zegel verloren heeft. „ 56
75. 1429. Overdracht dat de baliu van Zuidholland baliu zal blijven totdat de graaflijkheid hem voldaan zal hebben wat hij op het baliuschap te vorderen heeft . . . . . „ 57
76. 1429. Pandkeering met brieven van schepenkenning en pandkeering met zegwoorden . . . . . „ 57
77. 1430. Bevel van Philips van Bourgondiën aan de muntmeesters om een nieuw gouden schild en half schild te slaan. „ 58
78. 1430. Scheiding in der minne van twee echtgenooten en scheiding dientengevolge van hunne goederen . . . . „ 59

79. 1430. Huurcontract van land . . . . . Blz. 61
80. 1431. Aanstelling van een stads meester van medicine . „ 62
81. 1431. Vonnis in een geschil over panding en pandkeering „ 63
82. 1432. Vonnis in een geschil over burenrecht . . . . „ 63
83. 1432. Beslechting van een geschil tusschen zeker persoon en het gild van de vleeschhouwers . . . . . „ 63
84. 1433. Kalengeering van koop . . . . . „ 65
85. 1434. Bedijking van „onwillig" land . . . . . „ 66
86. 1434. Vonnis in een geschil over den eigendom van land. „ 66
87. 1434. Nog een vonnis in een geschil over den eigendom van land . . . . . „ 67
88. 1434. Machtiging van den burgemeester van der gemeente wegen om twee verwonnen personen straffeloos te dooden. „ 68
89. 1435. Panding en toekenning van den eigendom van een stuk land aan den dijkgraaf voor zijne kosten van het maken van den dijk . . . . . „ 68
90. 1435. Kalengeering van koop, gedurende de afwezigheid buitenslands van den rechthebbende geschied . . . . „ 69
91. 1435. Oorvede . . . . . „ 70
92. 1435. Scheiding tusschen echtgenooten omdat de man „beziekt" is . . . . . „ 70
93. 1435. Belofte van eene getrouwde vrouw, dat zij haar man geen grond tot klachten over haar gedrag meer zal geven. „ 71
94. 1435. Verduistering van eene scheepslading door den schipper-vervrachter . . . . . „ 72
95. 1435. Gepande juweelen onder de stad gelegd . . . . „ 73
96. 1436. Scheiding en vereffening eener maatschap . . . „ 73
97. 1436. Beding van restitutie van gekocht goed aan de rechthebbenden . . . . . „ 74
98. 1436. Goedkeuring eener voogdijrekening . . . . . „ 74
99. 1436. Verklaring van een schipper met getuigen, dat een der schepelingen, buiten zijne schuld, verdronken is, en consignatie van diens gage . . . . . „ 75
100. 1436. Iemand als poorter erkend omdat hij lange jaren in de stad heeft gewoond . . . . . „ 75
101. 1436. Verklaring van een schipper, dat het hooi, hetwelk hij voert, aan een door hem genoemden persoon toebehoort. „ 76
102. 1436. Kenning van schepenen dat iemand de hem opgelegde bedevaart volbracht heeft . . . . . „ 76
103. 1436. Bijzondere belooning voor bewezen diensten aan den stadsklerk toegelegd . . . . . „ 76
104. 1437. Een getrouwde vrouw bezweert de wettigheid harer kinderen . . . . . „ 77
105. 1438. Niettegenstaande dat de panding om bijzondere

redenen geen plaats heeft gehad, zullen de vorderingen van den heer en van partijen niet verjaren . . . . . Blz. 77
106. 1438. Beslechting van een geschil tusschen den heer en de gemeene buren van Papendrecht over eene verloren handvest betreffende het recht van aardhaling . . . . „ 78
107. 1438. Uitwijzing van een geschil over verpanding . . . „ 79
108. 1438. Vonnis dat men aan zeker bouwvallig huis niet meer recht winnen zal dan tot het bedrag van den koopprijs, waarvoor het door den tegenwoordigen eigenaar, die bereid is het te verbouwen, indertijd werd gekocht. . . „ 80
109. 1439. Vonnis dat de verkooper van wijn dien mag terugnemen, wanneer de kooper, zonder betaald te hebben, de stad verlaat . . . . . „ 81
110. 1439. Vergunning gegeven aan de moeder van minderjarige kinderen, die, wegens het niet opkomen van de naaste verwanten van haren overleden man, geene boedelscheiding kan maken, om in het bezit van al de goederen te blijven, onder gehoudenheid om de kinderen behoorlijk te onderhouden en op te voeden. . . . . „ 81
111. 1439. Kalengeering van een koop van renten nietigverklaard. „ 82
112. 1440. Verklaring voor schepenen afgelegd door een brouwer, dat anderen deel hebben in zijne zaak . . . . . „ 83
113. 1440. Verklaring voor schepenen door zeker persoon met getuigen afgelegd, dat een zoek geraakte schierbrief hem toebehoort. . . . . „ 84
114. 1441. Verticht goeds en kwaads van eene nalatenschap, op de beëedigde verklaring der erfgenamen, dat er nog geene drie dagen verloopen zijn sedert zij kennis dragen van den dood des erflaters . . . . . „ 85
115. 1441. Schepenkenning dat een overledene niet van manshanden is gestorven . . . . . „ 85
116. 1441. Afgifte onder borgtocht van het erfdeel van een afwezige aan diens naasten erfgenaam . . . . . „ 86
117. 1441. Feitelijke scheiding van echtgenooten, onder verplichting van den man om aan de vrouw, tot haar onderhoud, jaarlijks zekere uitkeering te doen . . . . . „ 87
118. 1441. Belofte, door eene vrouw voor schepenen afgelegd, dat zij niet dan met goedvinden van hare zonen in het huwelijk zal treden. . . . . „ 88
119. 1441. Overeenkomst dat de stad voor een derde deel neemt in de baten en schaden van eene door twee personen gehuurde makelaardij. . . . . „ 88
120. 1441. Verzoening tusschen echtgenooten, onder belofte om elkander voortaan goed te behandelen. . . . . „ 86

121. 1441. Iemand tot poorter aangenomen en vrij verklaard van heervaart. . . . . Blz. 89
122. 1442. Afstand van erfpacht. . . . . „ 89
123. 1442. Keur en overdracht dat het gerecht zich niet meer zal inlaten met de jurisdictiën der geestelijke gerechten . „ 90
124. 1442. Overeenkomst van de gemeene neringen, dat men voortaan, als de jaarlijksche panding omgaat, vooraf aan de verschillende dekens vragen zal, wat zij voor een pond Holl. gepand willen hebben. . . . . „ 90
125. 1423. Verklaring, voor schepenen door zeker persoon afgelegd, dat eene overledene vrouw zijne echtgenoote is geweest, en dat alleen haar dood hem belet heeft haar te trouwen voor de kerk. . . . . „ 91
126. 1444. De vraag, of hij, die tot waarnemend dijkgraaf van Zwijndrecht is aangesteld, niettemin in de schepenbank kan blijven, toestemmend beantwoord . . . . . „ 91
127. 1444. Voorloopige opslag van eene uit het water opgevischte scheepslading . . . . . „ 92
128. 1444. Regeling van de betaling der recognitie van de landpoorters . . . . . „ 92
129. 1445. Bezetting van een burger van Calais voor schade aldaar aan poorters van Dordrecht aangedaan . . . . „ 92
130. 1445. Scheiding van goederen tusschen echtgenooten . . „ 93
131. 1446. Dading van een geschil over burenrecht . . . . „ 94
132. 1447. Bekentenis van schuld, voor schepenen afgelegd. . „ 95
133. 1447. Afwijzing van eene vordering tot overzetting van een schuldbrief . . . . . „ 96
134. 1447. Eene weduwe bezweert de wettigheid van haar zoon. „ 97
135. 1447. Geschil over de vraag of zekere renten lijfrenten of erfrenten zijn. . . . . „ 97
136. 1448. Beslissing van een geschil tusschen stiefvader en stiefzoon over het recht op een onroerend goed, dat in de scheiding van den boedel des vaders van laatstgenoemde niet begrepen was . . . . . „ 98
137. 1448. Beslissing van een geschil over te late levering van rogge. „ 99
138. 1448. Uitwijzing door zegslieden van een geschil over burenrecht. . . . . „ 100
139. 1448. Uitwijzing van een geschil over een verhaalbrief. . „ 101
140. 1448. Uitwijzing van een geschil over de vraag, of de eigenaar eener lading, die met het schip, waarin zij vervoerd werd, door dieven genomen is, tot gedeeltelijke vergoeding van den prijs, waarvoor hij beide gelost heeft, vermindering van de aan den schipper te betalen vrachtpenningen vorderen kan . . . . . „ 102

141. 1448. Brieven van schuld, schiering en jaargeding . . . Blz. 102
142. 1448. Geschil over de ontbinding van het contract van verpachting eener ambachtsheerlijkheid op grond van wanbetaling der pachtpenningen . . . . . „ 104
143. 1448. Beslissing van verschillende kwestiën tusschen twistende partijen . . . . . „ 105
144. 1449. Geschil over de bezetting van goederen, toebehoorende aan kooplieden van Keulen, tot waarborg voor de uitvoering van een vonnis, in die stad ten voordeele eener Dortsche poorteres gewezen . . . . . „ 107
145. 1449. Bevel aan een schuldenaar om de schuld te betalen, die zijn schuldeischer een ander schuldig is . . . . . „ 108
146. 1449. Zeggen van de reedetrekkers tot beslechting van eene kwestie van burenrecht (overhangend huis) . . . . „ 109
147. 1449. Uitwijzing van eene erfhuiskwestie . . . . . „ 109
148. 1450. Vestiging van eene eeuwige erfpacht. . . . . „ 112
149. 1450 Overeenkomst over een punt van burenrecht . . „ 113
150. 1450. Ordonnancie van de gracht langs den Rietdijk . „ 114
151. 1450. Beslissing in der minne van eene kwestie van burenrecht (waardribbe en put) . . . . . „ 115
152. 1450. Een niet ter vierschaar verschenen gedaagde „tuutlagen tslants" gelegd, omdat hij een poorter der stad voor een gerecht daarbuiten een dag van recht gelegd had van zijn lijf . . . . . „ 116
153. 1450. De vraag van den dijkgraaf van Puttershoek enz., of hij tevens burgemeester der stad kan wezen, toestemmend beantwoord . . . . . „ 117
154. 1451. Belofte door iemand voor schepenen afgelegd, dat hij niet meer met publieke vrouwen zal verkeeren . . „ 117
155. 1451. Strafbedreiging tegen hem, die, na bij het gerecht ontboden te zijn, afwezig blijft, of, indien hij gekomen is, te vroeg vertrekt . . . . . „ 118
156. 1451. Dat de strafvordering van den heer tegen hen, die twisten of vechten in de stad en daarna de stad verlaten, niet verjaren zal . . . . . „ 118
157. 1452. Verklaring van eene vrouw, wie de vader is van hare natuurlijke kinderen. . . . . „ 119
158. 1452. Belangrijk proces over de kalengeering van een koop en over een aandeel in een schrootambacht . . . „ 119
159. 1452. Verklaring, door twee personen voor schepenen afgelegd, dat zij van den biechtvader en testamenteur van een overledene vernomen hadden wat deze op zijn sterfbed zou gezegd hebben . . . . . „ 122
160. 1452. Maaltijd, door het gerecht, op stads kosten, jaar-

lijks te houden na het opnemen van de rekening der tresoriers . . . . . Blz. 122
161. 1453. De voogdij over vier onmondige en vaderlooze kinderen opgedragen aan de moeder . . . . . „ 123
162 1453. Overdracht van de dekens der gemeene neringen, dat zij, van den volgenden dag af, met de Gelderschen handel zullen drijven, niettegenstaande alle mandementen van den raad van Holland ter contrarie . . . . . „ 124
163. 1453. Schifting en scheiding van den boedel eener overledene vrouw, door haar man ten overstaan van het gerecht gedaan, omdat de erfgenamen der vrouw, ofschoon behoorlijk opgeroepen, in gebreke bleven op te komen „ 125
164. 1453. Nadere verklaring van de keur van 13 April 1442, op het dekken met hard dak . . . . . „ 125
165. 1454. Aflegging van een eed niet toegelaten, wanneer de tegenpartij niet zelve tegenwoordig, maar bij gemachtigde verschenen is. . . . . „ 127
166. 1455. Getuigenis, door twee priesters afgelegd, dat een thans overledene bij testament een zeker legaat heeft gemaakt. „ 127
167. 1455. Een der beide partijen in een proces over den eigendom van land bij verstek veroordeeld. . . . . „ 128
168 1455. Aanstelling van een steenwaarder. . . . . „ 129
169. 1455. Twaalf personen aangesteld om jaarlijks de rekening van de tresoriers op te nemen. . . . . „ 131
170. 1455. Manier van procedeeren in zaken van schuld, bij het vischkoopers gild . . . . . „ 131
171. 1456. Het gerecht met zegslieden verklaart iemand onschuldig aan doodslag. . . . . „ 132
172. 1457. Een schepenbrief aan twee personen gemeen. . . „ 134
173. 1457. Vrijwillige ontbinding van het gild der rietdekkers. „ 134
174. 1458. Huwelijksgemeenschap, naar het Zuidhollandsche recht. . . . . „ 136
175 1458. Nog een vonnis in de zaak, hierboven vermeld n°. 158. „ 136
176. 1458. Twee Engelschen, ten behoeve van de stad in persoon en goed gearresteerd, voorloopig in vrijheid gelaten maar hun goed gehouden, en later, omdat zij hunne belofte om te recht te komen niet gehouden hadden, verbeurdverklaard . . . . . „ 139
177. 1458. Welke schulden van een overledene boven die van den rentmeester van 's heeren wegen geprivilegieerd zijn. „ 141
178. 1459. Toezegging dat een jonge man, als hij gemagistreerd is, onbezoldigd op de secretarie geplaatst zal worden, om hem later, indien hij geschikt blijkt te zijn, tot secretaris te benoemen . . . . . „ 142

179. 1459. Belofte om eene schuld te betalen op kamerrecht . Blz. 142
180. 1460 De eisch van den schout tegen zeker iemand, dien hij beschuldigde door mishandeling den dood zijner vrouw veroorzaakt te hebben, door het gerecht afgewezen . . „ 143
181. 1460. Eene voogdij aan den meest biedende toegewezen. „ 144
182. 1461. Dat men geen recht doen zal van huur van huizen van ontucht . . . . . „ 145
183. 1461. Iemand wijst voor schepenen aan, wie na zijn dood zijne erfgenamen zullen zijn. . . . . „ 145
184. 1461. Het schippersgild verzoekt, ten zijnen behoeve, wijziging der keur van 1446, over het verkrijgen van het gemoede der gilden . . . . . „ 145
185. 1462. Berechting van twist, die in de vergadering der gilden voorvalt, en hoe men een poorter belasten zal. . „ 147
186. 1462. Vonnis in een geschil tusschen eene moeder en haar zoon over de rekening en „bewijsing" van diens vaderlijk erfdeel . . . . . „ 148
187. 1462. De eisch tegen iemand, die beschuldigd werd door onvoorzichtigheid een ander zoo gekwetst te hebben dat hij eraan gestorven was, afgewezen op grond dat de overledene zijne kwetsuur door schepenen niet had laten bezien. „ 150
188. 1462. Het gerecht verbiedt den kolfdragers en s'heeren knechten recht te doen op een vangbrief, omdat de houder, ofschoon daartoe opgeroepen, in gebreke was gebleven hem te vertoonen . . . . . „ 150
189. 1462. Eene weduwe vrijgesteld van deeling met de erfgenamen van haren man, omdat de schulden meer bedragen dan het goed. . . . . „ 151
190. 1463. Het gerecht machtigt schepenen een voor hen verleden brief te zegelen, waarbij eene vrouw testament heeft gemaakt over de goederen, die haar niet van hare ouders zijn aangekomen. . . . . „ 151
191. 1463 Iemand beëedigd als vive . . . . . „ 152
192. 1464. Uitwijzing van een geschil over de vraag of zeker goed eigen goed of vlichgoed is . . . . . „ 153
193. 1464. Aanvang van een onroerend goed . . . . . „ 154
194. 1465. Nadere verklaring door partijen van de bedoeling van een verticht. . . . . „ 154
195. 1465. Een voogd doet voor zijne pupil afstand van de deeling in de nalatenschap harer moeder, omdat er meer schuld dan goed is. . . . . „ 154
196. 1466. Uitwijzing van eene erfhuiskwestie . . . . . „ 155
197. 1467. Terugvordering van een schepenbrief, op grond dat de inschuld aan den houder ontwonnen is . . . . „ 156

198. 1467. Ontslag van eenige heeren uit de gevangenis en gijzeling, onder belofte dat zij, ten behoeve van den graaf, bij zijne blijde inkomst te Dordrecht te recht zullen komen . . . . . Blz. 165
199. 1468. Scheiding, bij het niet opkomen der erfgenamen van eene getrouwde vrouw, voor schepenen door den man gedaan, en vrijstelling van dezen om met die erfgenamen te deelen, omdat er meer schuld dan goed is . . . . „ 158
200. 1468. Kalengeering van een recht van schiering en beleide. „ 158
201. 1468. Opdracht van een huis aan de graaflijkheid, om het weder te ontvangen in erfleen . . . . . „ 159
202. 1468. De houder van een vischstal, hem en zijne vrouw gemeen, verklaart voor schepenen dat, aangezien dit een ondeelbaar goed is, de langstlevende van hen of de erfgenamen van den overledene daarvoor, bij de scheiding van den gemeenen boedel, zooveel zullen nemen als het waard is . . . . . „ 159
203. 1468. De goederen van hen, die in het manhuis zullen worden opgenomen, aan het huis toegekend . . . . . „ 160
204. 1468. De stad blijft borg voor een harer poorters, die, te Brugge borg moetende stellen, wegens zijne onbekendheid aldaar, daartoe niet in staat is. . . . . „ 160
205. 1469. Iemand belooft, op verbeurte van al zijne goederen, niet te huwen noch in een klooster te gaan dan met goedvinden van zijne ooms . . . . . „ 161
206. 1470. Uitwijzing van een geschil van burenrecht (gemeene gang.) . . . . . „ 162
207. 1471 Dading van eene kwestie van burenrecht . . . . „ 162
208. 1472. Eindvonnis in de zaak hierboven vermeld n°. 158 en n°. 175. . . . . „ 163
209. 1473. Eene voogdij opgedragen aan den meest biedende. „ 164
210. 1472 Eene weduwe doet schifting en scheiding van den boedel haars overleden mans voor het gerecht, omdat de erfgenamen, ofschoon behoorlijk opgeroepen, niet verschenen zijn . . . . . „ 164
211. 1472. Opdracht van eene voogdij door de kamer, tengevolge van het verzuim van de bloedverwanten om dit te doen. . . . . „ 166
212. 1473 Verplichting van eene erfgename om een deel van de schuld harer moeder te betalen, daar zij niet bij tijds vertegen heeft goeds en kwaads . . . . . „ 167
213. 1474 Alle goederen en erfenissen van een erfhuis te deelen naar het recht van de plaats waar zij gelegen zijn. . . „ 167
214 1475. Een schuld ontspruitende uit betaalden borgtocht,

bij schepenbrief gesteld, niet te ontkennen noch daarvoor onschuld te doen . . . . . Blz. 166
215. 1475. De oude heemraders op de Sprange ontslaan iemand van den eisch, dien de baljuw van Zuidholland op hem gedaan had . . . . . „ 168
216. 1475. Renten, om penningen gekocht, zijn aflosbaar, renten, in erfpacht gegeven, niet . . . . . „ 169
217. 1475. Een verticht goeds en kwaads wordt, binnen de drie dagen nadat de belanghebbende den dood des erflaters vernomen heeft, nog bij tijds gedaan . . . . . „ 169
218. 1475. Een heemradersbrief, als niet rechtens gemaakt, krachteloos verklaard . . . . . „ 170
219. 1476. Vereffening in der minne van een geschil over burenrecht (gemeene muur.) . . . . . „ 171
220. 1478 Procedure in verband staande met den zoen en vrede van 4 Februari 1477. [1479.] . . . . . „ 171
221. 1478. Geschil over de vraag, of de dekens van de tresorie van St. Nicolaas van de kooplieden wettig verkozen waren. „ 181
222. 1479. Contract van verpachting van land met recht van tiendheffing voor den verpachter . . . . . „ 182
223. 1481. Een man verbindt zich, onder beding van straf, zijne vrouw niet te mishandelen . . . . . „ 184
224. 1483. Vervolging wegens eedschennis . . . . . „ 185
225. 1486. Benoeming van een voogd over een ongeboren vrucht . . . . . „ 186
226. 1487. Uitspraak in een geschil over aardhaling . . . „ 186
227. 1490. Recht van nakoop. . . . . „ 187
228. 1494. Huizen aan hen die daarop renten hadden, of aan de stad vervallen, ten gevolge van het verzuim der eigenaars om de grachten daarachter behoorlijk te maken. . . . „ 187
229. 1494. Ordinancie vanden comenscappe vanden harinck, gemaect byden goeden luyden vander stede, byden koermeisters ende coopluyden vanden harinck, hoe ende in wat manieren zy den harinck koeren sullen ende den packers bevelen te packen, den vijffthiensten dach van Septembri anno XCIIII . . . . . „ 189
230. 1496. Eene vrouw gaat voor de baar van haren echtgenoot uit . . . . . „ 190
231. 1497. Aanbesteding van den grooten omgang van het heilige sacrament . . . . . „ 191
232. 1497. Gildebrief van de kleine vischmarkt. . . . . „ 192
233. 1497. Verkoop van huizen krachtens de nieuwe Ordonnantie. „ 193
234. 1499. Aanstelling van een opzichter over de waakhuizen. „ 199
235. 1501. Benoeming van curators over een onnoozele . . . „ 200

236. 1516. Schout en schepenen van Hardinxveld ingehaald en veroordeeld, omdat zij, niettegenstaande de afleiding van wege de stad gedaan, voortgegaan waren met een rechtsvordering op de goederen van een poorter van Dordrecht. Blz. 201

237. 1516. Nadat de heer van Hardinxveld van het onder het vorige nommer vermelde vonnis in beroep gekomen was bij het Hof van Holland, en de stad op haar beurt van een interlocutoir van dat Hof had geappelleerd bij den Grooten Raad van Mechelen, verklaren schout en schepenen van Hardinxveld van alle beroep afstand te doen, en erlangen daarom gedeeltelijke kwijtschelding van hunne veroordeeling . . . . . „ 204

238. 1517. Procedure tegen een schipper wegens inbreuk op het Maasrecht der stad . . . . . „ 207

239. 1517. Vergunning verleend aan een schipper, die, uit zee de Maas ingekomen, door onachtzaamheid van den stuurman naar Rotterdam gezeild was, en door ijsgang verhinderd werd naar Dordrecht te varen, om in de eerstgenoemde stad te ontladen, onder voorwaarde dat hij de lading te Dordrecht zal brengen, en, alvorens de de Maas weder uit te loopen, bij open water, met zijn schip te Dordrecht komen zal . . . . . „ 207

240. 1517 Akte van het Hof van Holland, uitwijzende dat het verkoopen van eenige stukken wijns te Gorinchem, welke door ijsgang niet naar Dordrecht konden gebracht worden, niet zal strekken tot nadeel van het privilege van het stapelrecht . . . . . „ 209

241. 1517. Soortgelijke vergunning, als hierboven n°. 239 vermeld, aan eenige schippers uit Noorwegen komende verleend „ 209

242. 1518. Verzoek, door den kastelein van Schoonhoven gedaan en hem ingewilligd, dat een schip uit die stad, hetwelk, met gerst, spelt en haver beladen en voor Heinenoord bestemd, Dordrecht voorbij gevaren en daarom aangehaald was, uit die aanhaling ontslagen zou worden „ 211

243. 1519. Verschil over de losbaarheid of onaflosbaarheid van renten. (Verklaring der keur van 24 Juli 1472) . . . . „ 213

244. 1520. Afstand van een verleend benefice van boedelafstand „ 214

245. 1520. Eene vrouw benoemd tot curatrice over haren krankzinnigen man . . . . . „ 215

246. 1521. Uitspraak in een geschil over burenrecht . . . . „ 215

247 1524. De schout bevoegd verklaard om door panding en gijzeling 's heeren boeten te verhalen . . . . . „ 217

248. 1524. De in eenen schepenenbrief door een koopman gedane belofte, dat hij zijne goederen niet zal vervreemden

noch bezwaren dan met goedvinden zijner vrouw, is tegenover derden krachteloos, zoolang zij niet behoorlijk is openbaar gemaakt . . . . . Blz. 217
249. 1524. Iemand, die den schoolmeester van de Nieuwe kerk te laste had gelegd, dat zijn zoon door dezen op de school mishandeld was, neemt, daarvoor ter verantwoording geroepen, die beschuldiging terug . . . . . „ 218
250. 1524. De schuldvorderingen der stad zijn preferent boven andere vorderingen van later dagteekening . . . . . „ 219
251. 1525. Overdracht en keur dat men voortaan in alle rentebrieven schrijven zal, hoe en waarmede men ze lossen mag. „ 220
252. 1527. Regeling van het loon der keurmeesters van den haring „ 220
253. 1529. Manier van procederen tegen hen die zich vóór het geding buiten de stad verwijderen . . . . . „ 221
254. 1529. Kalengeering door een voogd, in het belang zijner pupil, van den verkoop van een huis . . . . . „ 222
255. 1530. Zij, op wie een vangbrief gewonnen is, kunnen uit kracht daarvan des noods met den sterken arm gevangen genomen worden . . . . . „ 222
256. 1530. Eene vrouw, wier man aan de haastige ziekte gestorven is, en die daarom niet bij tijds goeds en kwaads heeft kunnen vertyen, krijgt vergunning dit alsnog te doen. „ 223

DE OUDSTE RECHTEN VAN HET BALJUWSCHAP VAN ZUIDHOLLAND.

KEUREN, COSTUMEN EN VONNISSEN.

1. Jan van Arkel, heer van Noordeloos, voor de vierschaar van Zuidholland gedaagd tot betaling eener schuld aan den heer van Oosterhout en niet verschenen zijnde, wordt eerloos verklaard . . . . . Blz. 227
2. Een voerghewijst vonnis . . . . . „ 227
3. Een vonnis . . . . . „ 228
4. Een vonnis . . . . . „ 228
5. Een vonnis . . . . . „ 228
6. Vander vlastyende . . . . . „ 229
7. Thiende vanden raepzade . . . . . „ 230
8. Van verboden wapenen . . . . . „ 230
9. Een verdrach vanden hantvreden in Zuuthollant. . . . „ 231
10. Van vredebraeck . . . . . „ 232

11. Van vredebraeck . . . . . Blz. 233
12. Van goede te besitten . . . . . „ 233
13. Van huustotinge . . . . . „ 233
14. Van onhoessche wapen . . . . . „ 234
15. Wie in die tafel coomt . . . . . „ 234
16. In die tafel te comen . . . . . „ 235
17. Eenen wilkoer te landewaerts . . . . . „ 235
18. Van dootslagen te landewaerts . . . . . „ 225
19. Noch van dootslaghen . . . . . „ 236
20. Die soene van eenen dootslach . . . . . „ 237
(Den anderen dach) . . . . . „ 237
(Den derden dach) . . . . . „ 238
(Den voetval) . . . . . „ 238
21. Vanden colfdraghers . . . . . „ 239
22. Van des hoofs boden . . . . . „ 239
23. So wie die hantvest bewaerdt . . . . . „ 240
24. Ambochsheren tontfaen . . . . . „ 240
25. Eenen brief vanden colfdraghers . . . . . „ 241
26. Der colffdragers quitancy . . . . . „ 342
27. De stedehouders quitancy . . . . . „ 242
28. Der steenwaerders quitancy . . . . . „ 242
29. Der gewaerden rechters bryeff . . . . . „ 243
30. Der boden bryeff . . . . . „ 243
31. Des rentmeesters boden bryeff . . . . . „ 244
32. Des stedehouders bryeff . . . . . „ 244
33. Item watmen schuldich is van weeskinderen guet vant pont ende slachgelt . . . . . „ 245
34. Een vonnisse vanden bailliou ende welgeboren mannen van Suythollant . . . . . „ 246
35. Van heemraders te moghen versetten . . . . . „ 248
36. Hoe datmen die gesworen heemraders, kerckmeesters, H. geestmeesters ende burgemeesters eeden sal . . . . „ 248
37. Van dat niemandt zijn erf zal moghen verliesen . . . . „ 249
38. Hoe vonnis te wijzen in zaken, die in de handvest niet verklaard zijn . . . . . „ 249
39. Verplichting van hen, die tot gezworene, burgemeester, kerkmeester en heiligengeestmeester aangesteld worden, om die benoeming aan te nemen . . . . . „ 250
40. Van arreste ofte besettinghe . . . . . „ 250
41. Van recht te eischen of te verantwoorden bij procuratie . „ 252
42. Waar de een den ander ter eerster instantie moet te recht stellen . . . . . „ 252
43. Van de vierschaer te houden . . . . . „ 252
44. Van verwonnen schult te panden . . . . . „ 253

45. Van wilcoers brieven te passeeren . . . . . Blz. 254
46. Van die met heemraders brieven recht wil spreecken . . „ 254
47. Van prysinghe te begheeren . . . . . „ 255
48. Die van schult aenghesproken wordt . . . . . „ 256
49. Nog van heemraadsbrieven en rechters wilkeuren. . . . „ 256
50. Van de clachten te teyckenen. . . . . „ 256
51. Van pandwering . . . . . „ 257
52. Om consultatie te nemen . . . . . „ 257
53. Van thijnsen . . . . . „ 257
54. Van den schout en de heemraden en hunne functiën. . . „ 258
1°. Van erffenisse. . . . . „ 258
2°. Van aenvanghen van erven . . . . . „ 259
3°. Van ghemeen werck te schouwen . . . . . „ 261
4°. Van erffscheydinghe . . . . . „ 262
55. Van over heemraets vonnisse te dingen . . . . . „ 263
56. Van quade gift over te gheven . . . . . „ 263
57. Van ghetuyghen te leyden . . . . . „ 263
58. Van wilcoren niet mogen te niet doen . . . . . „ 264
59. Van die van schult aengesproken wort . . . . . „ 264
60 Van die gherechts brieven verloren heeft . . . . . „ 265
61. Van op eenen dooden schult te eysschen . . . . . „ 265
62. Van drinckschult te rechten . . . . . „ 265
63. Van bastaerden . . . . . „ 266
64. Van lijftochten. . . . . „ 267
65. Van daer tweederhande kijnder zijn . . . . . „ 268
66. Van onmondighe kinderen bloet te vervoochden . . . . „ 268
67. Van of yemandt onnoselicken doot bleef. . . . . „ 270
68. Van Zuydthollanders malcanderen niet te recht moegen stellen dan binnens bans . . . . . „ 270
69. Van goet te ontwaeren . . . . . „ 271
70 Van hoeveele elck pondt ofte schelling, in de handtveste begrepen, doet . . . . . „ 272
71. Van de vierschaer te stooren . . . . . „ 272
72. Van op sheemraedts eedt te spreecken . . . . . „ 273
73. Aengaende het handtbethoon van mannen . . . . . „ 273
74. Van Zuydthollanders malcanderen niet te moeghen besetten. „ 274
75. Van eenen dief te grijpen . . . . . „ 275
76. Van die by tgerecht in bruecken beweesen is . . . . . „ 275
77. Van die yemant dreychde te misdoen etc. . . . . „ 275
78. Van yemanden aen te segghen dat lijf ofte eere aengaet . „ 276
79. Van befaemde personen te herberghen . . . . . „ 276
80. Van eenen quaden eedt te doen. . . . . „ 277
81. Van die sijn lijf of goet ghebruect heeft . . . . . „ 278
82. Van met vuysten te slaen . . . . . „ 278

83. Van kueren by tgherecht gheleit etc. . . . . Blz. 278
84. Van eenen boghe in arrenmoede te spannen . . . . . „ 279
85. Van tontleeden of lam te slaen . . . . . „ 279
86. Van met wapen te vervolghen . . . . . „ 280
87. Van gheen langhe messen te draghen . . . . . „ 280
88 Van onder den dienst niet te tappen . . . . . „ 280
89. Van gheen goet te leveren sonder wicht . . . . . „ 280
90. Van valsche maten . . . . . „ 281
91. Van schattinghen, ommeslagen etc. . . . . „ 282
92. Vande schutkoey. . . . . „ 282
93. Van niemants beesten aen te vaerden . . . . . „ 283
94. Van op niemants erf te visschen etc. . . . . „ 283
95. Van allen heerlicke ghevogelten. . . . . „ 283
96. Van alle dijckaegien te beschouwen . . . . . „ 283
97. Van 'delinquanten te recht te stellen . . . . . „ 284
98. Dit is die Ordinancie, die geordineert is byden dijckgrave ende byden hoghen heemraet, als vander schuttinge in desen nieuwen bedijckten lande, nae brieven ende macht, die sy daeroff hebben vander graefflicheyt van Hollant, ende die wel bezegelt, ende niemant daertegen te seggen ofte te doen. . . . . „ 285
99. Op het procedeeren en het uitwinnen van hypotheek voor het gerecht te Ridderkerk . . . . . „ 288
100. Verclaringhe van de costuymen gheuseert binnen den bailiuschappe van Zuydthollandt, (door bailiu en mannen, op bevel van den Hertog van Alva, ten Hove overgezonden) „ 290

DE DINGTAAL VAN ZUIDHOLLAND.

Vanden vanckheyligen . . . . . „ 291
Hier beghint dat wapenruft in Zuutholland . . . . . „ 293
Van brieven daermen maechsoen mede ghadert onder die maghen ende vrienden . . . . . „ 299
Een handbetoen van eenen dootslach . . . . . „ 300
Van erf te vroonen . . . . . „ 303
Van erfzaecken . . . . . „ 309
Van eygendom over te gheven . . . . . „ 310
Om te panden . . . . . „ 311
Van pandtkeringhe . . . . . „ 312
Om te eyghenen . . . . . „ 313
Om te besetten. . . . . „ 314
Om uuytlegginghe te doen. . . . . „ 316
Om uuyt te leggen op beesten ofte anders dat ter koeyen compt. „ 317
Om alle wederroepen vonnissen te hove te brengen . . . . . „ 318

Om een vierschaer te spannen . . . . . Blz. 319
Hoe dat partyen beginnen zullen alst hercomen es . . . . . „ 320
Hoe een man schuldich is sijn onschult te doen . . . . . „ 327
Om een vierschaer op te breecken . . . . . „ 328
Om een vierschaer te vorsten . . . . . „ 329
Om wat saecken men teghens die vierschaer mach achten . . „ 330
Van besette personen drie kueren te hebben om recht te verwachten . . . . . „ 330

CORRIGENDA.

Bl. 5 n°. 8 (opschrift) moet de , achter „*gild*" wegvallen, en voor „*zweeren*" worden gelezen „*sweren*".

„ 16 n°. 24 (opschrift) voor „1450" te lezen „1410".

„ 32 n°. 43 en elders (opschrift) voor „*pandkering*" te lezen „*pandkeering*".

„ 59 n°. 78 (opschrift) voor „*echtgenoten*" te lezen „*echtgenooten*".

„ 171 n°. 220 (opschrift) voor „4 *Februari* 1479" te lezen „4 *Februari* 1477".

„ 250 n°. 39 het opschrift te lezen: „*Verplichting van hen, die tot gezworene, burgemeester, kerkmeester en heiligengeestmeester*" enz.

„ 251, reg. 18, voor „pondt" te lezen „pandt."

C. C. L. B.

De *Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht*, heeft uitgegeven:

Het Rechtsboek van den Briel, beschreven in vijf tractaten door JAN MATTHIJSSEN, op nieuw uitgegeven door Mr. J. A. FRUIN en Mr. M. S. POLS. Roy. 8vo . . . . . *f* 4.75

Verslagen en Mededeelingen. No. 1. Roy. 8vo . . *f* 0.60

Inhoud:

Reglement der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht.

Naamlijst der leden.

Verslag over het jaar 1879/80.

Korte mededeelingen:

I. Hofrechten der Essensche goederen in Salland.

II. Eene beslissing van den bisschop van Utrecht van 1309.

III. Uitspraak over het gerecht te Lienden.

IV. Oorkonden betreffende het hoefslaan van gemeene gronden en het beleggen van waarheden in de heerlijkheid van Helmond.

V. Iets over de keuren der Westfriesche steden.

STOOMDRUK VAN J. VAN BOEKHOVEN TE UTRECHT.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

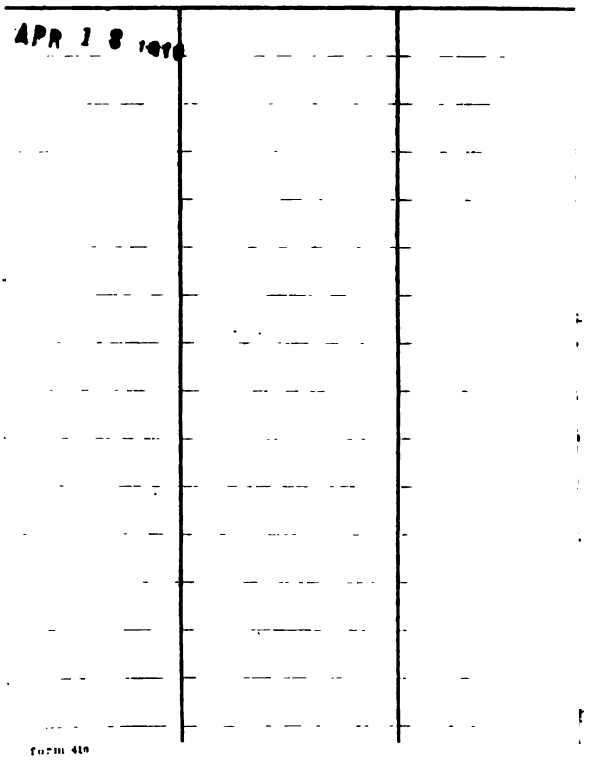

Form 410

APR 15 1915